
37
9 F
11

ACTA
SANCTORUM
ORDINIS
S. BENEDICTI
IN SÆCULORUM CLASSES DISTRIBUTA.
SÆCULUM TERTIUM
QUOD EST AB ANNO CHRISTI DCC. AD DCCC.

Collegit Domnus LUCAS d'ACHERY, *Congregationis Sancti Mauri Monachus, ac cum eo edidit* D. JOANNES MABILLON, *ejusdem Congregationis, qui & universum Opus Notis, Observationibus, Indicibusque necessariis illustravit.*

PARS SECUNDA.

VENETIIS,

Apud SEBASTIANUM COLETI, & JOSEPHUM BETTINELLI.

MDCCXXXIV.

SUPERIORUM PERMISSU, AC EXCELLENTISS. SENATUS PRIVIL.

PRÆFATIONIS
ALTERA PARS.

1. UM istius Sæculi Præfatio paullo jam excederet modum, ne procemii loco librum condidisse putarer, visum est levandi fastidii gratia eam dividere in partes duas, ut duplici tomo sua cuique pars tribueretur. Jam ergo post Observationes, quas de ecclesiasticis monasticisque rebus in prima parte exsecutus sum, superest ut de argumento historico subjiciam animadversiones nonnullas, quibus defensio Præfationis Sæculi nostri secundi succederet.

§. I.

Observationes Historicæ.

2. DE Regibus Francorum ex his Actis quædam eruimus, quæ illustrandæ historiæ Franciæ non parum conducunt. Atque ut ab CHILDERICO Chlodovei secundi filio ducam initium, maxime notandi sunt loci duo in fragmento de vita sancti Lantberti ex Fontanellensi Abbate Episcopi Lugdunensis, quibus discimus, quot annis regnaverit Childericus, utque Dagobertum filium habuerit: quorum alterum hactenus non satis exploratum: alterum ab historicis nostris prorsus ignoratum est. Sic ergo Auctor ille, qui imperante Ludovico Augusto vivebat, ubi agit de prædiis quibusdam Lantberto Abbati collatis in Neustria, primæ Observationi lucem præfert. *Edita est autem hæc regia largitio Arlauno jocundo palatio, undecimo anno præfati Regis in Austria, qui fuerat primus in Neustria.* Ex his verbis intelligimus, Childericum post decem annos quam in Austria regnare cœperat, Neustriæ solio impositum fuisse post mortem Chlotharii fratris, qui annis quatuordecim Neustria potitus est. Childericum proinde non statim a morte Chlodovei patris, sed post annos dumtaxat quatuor Austriæ præfectum fuisse, egisseque annum regni decimum, quum frater ipsius Chlotharius annum quartum-decimum, qui vitæ supremus fuit, absolvebat: denique Childerici annum regni undecimum in Austria, primum ejusdem in Neustria fuisse. Apud Baldericum in Chronici Camaracensis libro primo, capite septimo-decimo, exstant litteræ quædam Choneberti Abbatis, datæ *anno duodecimo Childerici Regis*: qui proinde annus regni Neustrasiani secundus erat. Porro Childericus in summa regnavit *annis quatuordecim,*

OBSERV. I. Childerici tempus regni.

decim, ut patet ex Chronico breviſſimo, quod ex codice Tiliano poſt Erchanberti fragmentum edidit Andreas Cheſnius : & quidem in Neuſtria quatuor annis rerum potitus eſt, ex Actis ſancti Waningi ſuperiori in *Sæculo* relatis, exſtinctus anno ſexcenteſimo ſeptuageſimo tertio in autumno.

OBSERV. II. filii, Dagobertus.

3. Alter locus ejuſdem fragmenti docet nos, Childericum habuiſſe filium DAGOBERTUM, qui una cum ipſo ac Bilhilde uxore occiſus ſit. Auctoris prædicti hæc verba ſunt : *Antefatus autem Rex Hildericus inſidiis ſatellitum ſuorum, Amalberti videlicet & Ingolberti ſimulque Bodilonis, necnon & Lupi aliorumque, una cum conjuge ſua vocabulo Bilbilde, filioque nomine* DAGOBERTO, *vita & Regno privatus eſt : quorum corpora prænominatus maximus* .·. Cetera deſiderantur in membranis, quibus uſi ſumus, magno ſane Francicæ hiſtoriæ damno. Sed tamen ex hoc loco diſcimus tandem, Childerico filium fuiſſe Dagobertum, quem puto eſſe infantulum illum, cujus urnula Reginæ matris ſuæ loculo impoſita juxta cineres Childerici patris in baſilica noſtra Germanenſi reperta eſt anno Chriſti milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo ſexto : cujus detectionis narrationem Hadrianus Valeſius exhibet in rerum Francicarum libro vigeſimo primo.

OBSERV. III. & Chilpericus.

4. Præter Dagobertum Childericus filium etiam habuit CHILPERICUM, cognomento Danielem, qui poſt Dagobertum tertium in Francia regnavit. Id quidem jam probavere nonnulli ex quibuſdam Chilperici inſtrumentis, quorum unum Corbejenſibus Monachis, alterum Chillardo Abbati Dionyſiano conceſſum legitur. At cum ea inſtrumenta ex ipſis autographis deſumta non putarentur, iis fidem omnem non adhibebant viri quidam eruditi. Luſtravi proinde archivum Dionyſianum, in quo duplex reperi inſtrumentum primarium Chillardo Abbati conceſſum a Chilperico, unum *datum quod fecit menſis Martius dies quinque, anno primo regni, Compendio*, in quo Chilpericus *genitorem ſuum* CHILPERICUM, *avunculos*, id eſt patruos CHLODOCARIUM & THEODERICUM appellat; alterum *datum quod fecit menſis Martius dies ſexdecim*, itidem *anno primo regni*, *Compendio*, in quo DAGOBERCTHUM *proavum*, *avum* CHLODOVEUM, *genitorem* CHILDERICUM vocat. Utrumque hoc monumentum, quod mecum una viderunt in autographo viri clariſſimi Carolus Freſnius, Antonius Vion, & Joannes Baptiſta Cotelerius, cum aliis id genus inſtrumentis non ſine negotio erui ex ipſis primariis litteris, quæ ob apicum & ſtili ſalebras vix legi poſſunt. Ea videſis in calce hujuſce voluminis, ubi leges aliud etiam diploma Chilperici, *datum ſub die pridie Kalendas Martias, anno primo regni, Compendio*, in quo Chilpericus inſuper *conſobrinos*, id eſt fratres ſuos patrueles, nominat CHLODOVIUM, CHILDEBERCTHUM & DAGOBERCTHUM: quod diploma, quia mendoſum apud Dubletum legebatur, ex ipſo originali integrum repræſentare viſum eſt. Ex his patet corrigendos eſſe Ademarum alioſque, qui Chilpericum hunc Dagoberti fratrem fuiſſe ajunt.

OBSERV. IV. Theodorici initium regni.

5. Chronologiæ ſuperius ſtabilitæ de initio regni Childerici cum in Auſtria, tum in Neuſtria, ſuffragatur tempus initi principatus a Theodorico ejus fratre ac ſucceſſore, cujus annus quartus-decimus cum anno æræ Chriſtianæ ſexcenteſimo octogeſimo ſexto comparatur in inſtrumento quodam chartarii Benigniani, relato apud Perardum in collectione monumentorum Burgundicorum, dato *die ſabbato proximo ante medio menſe Aprili, in anno* XIV. *regnante domino noſtro Theodorico Rege* : quæ notæ conveniunt anno Chriſti prædicto, quo dies quintus-decimus menſis Aprilis litera dominicali G præditus erat : non vero Theodorici cognomento Kalenſis regno aptari poſſunt. Hæc vero epocha initi a Theodorico principatus confirmatur ex iis quæ de tempore cæſi Dagoberti poſtea dicturus ſum.

OBSERV. V. Dagoberti ſecundi reſtitutio.

6. Quo tempore Neuſtriæ dominabatur Theodoricus Chlodovei ſecundi filius, Childerici frater; eo etiam regnabat in Auſtria DAGOBERTUS ſecundus, filius Sigiberti junioris; patre mortuo in Hiberniam pulſus a Grimoaldo palatii Præfecto, ab Auſtraſiis poſtea revocatus : cujus reſtitutionem per multos

tos annos ignotatam, tandem in apertam historiæ lucem nuper revocavit Hadrianus Valesius, Historiographus regius; eamdemque præclaro commentario Godefridus Henschenius illustravit. Argumenta potiora duo, quæ Dagoberti reditum persuadent, ex Willelmo Malmesburiensi Monacho in Actis sancti Wilfridi Archiepiscopi Eboracensis, & ex libro de gestis sancti Memmii Catalaunensis Episcopi repetuntur: ex quibus discimus quidem, Dagobertum in Galliam revocatum, in legitimam paterni Regni sortem restitutum fuisse: at quo tempore, quove mortis genere decesserit, non discimus. Utrumque vero demonstro ptimus ex Fridegodo & Eadmero, gravibus auctoribus, qui in libello quisque suo de vita sancti Vvilfridi, Dagoberti non solum restitutionem, sed etiam mortis genus tempusque nos docent: id quod nescio an ab Stephano Heddio, qui sancti Vvilfridi res gestas primus scripsisse dicitur, an ab aliis Scriptoribus acceperunt.

7. Fridegodus Monachus Anglus, alius a Fridegodo Gallo sancti Audoeni laudatore, is qui rogatu Odonis Cantuariensis Pontificis sæculo decimo vitam sancti Vvilfridi versibus descripsit, sic de Dagoberto secundo & Vvilfridi ad eum adventu cecinit.

Ver gelidas tepidis jam solverat æstibus Alpes,
Viribus adsumtis, eum Præsul lætus ab illis
Gallica rura petens exivit finibus, atque
Nota subit fidens DAGOBERTI *mœnia Regis.*
Is equidem merito, venturus ut adseret ordo,
Publica suscepto præbebat læta patrono.
Perditus, us nostis, inquit, popularibus alis,
Excepi mœstas tenero olim somate erumnas.
Adscendi tremulum non multo remige lembum,
Pulsus ad ignavos adulescens exsul Hibernos.
En vobis, cujus merui tutamine reddi,
Per me perque tuam, miles delecte, salutem,
Si qua fides animo, tantum servemus amicum.

Quos Fridegodi versus post annos centum fere octoginta ita reddidit Eadmerus in Actis ipsius Vvilfridi. *Securus igitur insidiarum Præsul, in ipsa provincia totam cum nova Dei plebe biemem feliciter exigens, deinde pergendi Romam iter repetiit: & Galliam perveniens, nota sibi Regis Dagoberti mœnia subiit: quem ipse Rex visum mox recognovit, eumque multa cum lætitia hospitio suscepit. Et vocatis hominibus suis hac eos voce alloquitur: Virum hunc quem ecce coram habetis, magnopere dilectioni vestræ commendo, rogans ut illi in quocumque negotio vestri opus habuerit, adsistatis, siquidem me (sicut credere fas est) sincera mente amatis. Hujus enim probitate & industria vobis redditus, vobisque, ut impræsentiarum videtis, regia sum dignitate prælatus. Nam dudum, velut ipsi recordamini, cum popularibus insidiis fere perditus essem, exsul quoque liberationis meæ gratia oberrassem, pelago quoque jactatus ad ignavos Hibernos perlatus fuissem; hinc me inde adductum magna benivolentia secum aliquando tenuit, ab omni periculo protexit, atque nativo solo incolumem ac tutum restitui posse donavit. Quapropter per meam & vestram vos obtestor salutem, ut si qua in vobis est fides, tantum servemus amicum, & vicem exhibitæ mihi dilectionis ac benivolentiæ communiter gratiosi procuremus ei impendere.* Sic Dagoberti reditum in Galliam confirmant Eadmerus & Fridegodus.

8. Præterea iidem Auctores probant, Dagobertum ipsum cæsum ab æmulis fuisse eodem anno, quo Synodus Romana Pontifice Agathone contra Monotheletas celebrata est, id est anno sexcentesimo septuagesimo nono. Cum enim hæc Synodus peracta fuisset *mense Octobri, Indictione septima, anno vigesimo Constantini Augusti*, uti istius Concilii fragmentum de Britannicis rebus indicat apud Spelmannum; inde absolutus reveniens Vvilfridus, obvios habuit sicarios, qui Dagobertum e medio paullo ante sustulerant, sibi ipsi necem minitantes. Rem ita narrat Fridegodus.

OBSERV. VI. & interitus.

Nam properans patuli dum verreret æquora campi,
Conglomerata suis furunt collegia signis
Noxia, legali (ceu fertur) sanguine fuso.
Civiles etenim Dagobertus Marchio dextras
Senserat, & rigidum capulo-tenus inguine ferrum.
Prælia vibratis intentant comminus hastis.
Arduus excusso quorum convicia telo
Unus Pontifici fœdo sic ingerit ore:
Delator patriæ petulans, moribunde viator,
Gallica tu pridem violasti sceptra, relato
Qui periit cæsus, quem jure sequere, tyranno.

Sic vero Eadmerus: *Ecce autem extra quam putabatur, latronum manus ad interficiendum parata, viro Domini haud grata processione occurrit. Erant enim qui Regi* DAGOBERTO *insidias tetenderant, eumque gladio in inguine merso necaverant. Hi ergo viro Dei occurrentes, animique furorem vultus sui ferocitate pandentes, prælia vibratis intentant comminus hastis: quorum unus, qui quasi loco Principis inter eos habebatur, excusso quod manu tenuerat telo, militi Christi fœdo ore conviciabatur. Delator, inquiens, patriæ petulans, & moribunde viator, tu quidem jam pridem Gallica sceptra violasti, tu Gallica rura pessumdedisti, tu Gallicam libertatem in servitutem redegisti, cum tyrannum jam olim a nobis exsiliatum tua instantia in Regnum constituisti. At ipsius quidem crudelitas justissima morte punita, te quoque, utpote maximum suæ mortis auctorem; te, inquam, eadem morte puniendum esse declamat*, &c. Hæc testimonia magni momenti sunt ad illustrandam rerum Francicarum historiam. Et quidem Eadmeri verba significant, Vuilfridum revocandi Dagoberti auctorem, aut certe adjutorem fuisse. Deinde ex utriusque Auctoris narratione intelligimus, Dagobertum, exorto civili bello, ab adversariis necatum intra illud temporis intervallum, quod ab adventu Vuilfridi tempore verno usque ad Synodum Romanam mense Octobri convocatam effluxit per annum sexcentesimum septuagesimum nonum. Tum illud conficitur, Theodoricum Francorum Regem, qui cum Dagoberto fratre patrueli de finibus Regni in agro Lingonensi dimicasse perhibetur in libello de vita sanctæ Salabergæ; jam ante annos minimum quinque, quam Dagobertus exstingueretur, regnare cœpisse, hoc est anno sexcentesimo septuagesimo tertio. Sub ejus enim anni autumnum cæsus Childericus, Austriæ & Neustriæ Rex, locum fecit revocandis Theodorico apud Neustrasios, & Dagoberto apud Austrasios regnaturis. Porro Dagobertus annos minimum quatuor Austrasiis imperavit, anno sexcentesimo unde octogesimo exstinctus: & Theodoricus annum regni quartum-decimum agebat anno Christi sexcentesimo octogesimo sexto, ex dictis. Hæc ergo de Dagoberti nece & anno mortis ita se habent: quod utrumque hactenus probare potuit nemo: tametsi Hadrianus Valesius ejus annum supremum (quæ viri acerrimo judicio præditi: sagacitas est) jam fere conjectura adsecutus erat, dum scribit in libro vigesimo secundo, „incertum esse quid rerum gesserit, quove anno obierit Dagobertus. Videri tamen eum non diu rerum potitum esse, nec annum Domini sexcentesimum octogesimum excessisse. Harum quidem rerum notitiam debemus Anglicanis Scriptoribus nostris, Fridegodo & Eadmero, uti & Vuillelmo Malmesburiensi Monachis. Ut vero Eadmerus in manus nostras veniret, fecit eximia humanitas ac liberalitas viri non minus de litteraria, quam de civili Republica bene meriti, prænobilis domini Josephi Vuilliamsonis, jam in superiori Præfationis hujus parte laudati. Fridegodum autem exhibuit nobis vetus codex Bibliothecæ Corbejensis.

OBSERV. VII. Dagobertus Satanaci cultus.

9. Præter ea quæ de morte Dagoberti hucusque stabilita sunt, si conjecturis indulgere licet, veri simile crediderim, Dagobertum secundum esse eum ipsum, qui Satanaci Martyr & Sanctus colitur quarto Nonas Septembris, eodemque die jam dudum in diœcesi Verodunensi, uti in manu-scripto ejus Ecclesiæ Breviario adverti. Moris quippe fuit apud priscos illius ævi Christianos, ut

ut quisquis innocens quavis ex causa necaretur, is Sanctus seu Martyr diceretur censereturque. Sic Carolus cognomento Simplex, auctore Hugone Flaviniacensi Abbate, *sanctus recte potest vocari : quoniam injuste ab infidelibus suis & perjuris longo carceris squalore afflictus, transmissus est vitæ perpetuæ :* & Eadvvardus, Anglorum Rex pius, propterea quod novercæ pessimæ instinctu sica transfossus, *Martyr* audit & *Sanctus* apud Vvillelmum Malmesburiensem Monachum, aliosque rerum Anglicarum Scriptores. Sunt io eam rem exempla pene infinita. Dagobertum fuisse Regem pium bonumque probant nonnullæ ejus donationes apud Henschenium. Immeritò cæsus ab æmulis est : ob hoc forsan Martyr vocatus & cultus, ejusque reliquiæ Satanaci honoratæ. Nec me movet alterius Fridegodi testimonium in libro de vita sancti Audoëni adfirmantis, Childericum Dagobertumque Sigiberti filium in Rotomagensi basilica sancti Petri ab Audoeno sepultos fuisse. Ut enim falsus est in Childerico, apud Parisios in Ecclesia nostra Germanensi tumulato : sic etiam facile decipi potuit in Dagoberto Childerici filio, juxta patrem (ut diximus) sepulto, quem pro Dagoberto Sigiberti filio usurpaverit. Certe cum Dagobertus secundus regnaverit in Austria, ibique interierit; potius apud Austrasins, quibus Satanacum villa quondam regia, nunc opidum ad Mosam, subjectum erat, quam apud Francos seu Neustrasios sepulturæ locum habuisse videretur. Hæc de Dagoberto secundo.

OBSERV. VIII. Dagobertus II.

10. Fuit & tertius DAGOBERTUS, Childeberti itidem tertii filius, qui in quibusdam Francorum Annalibus anno septingentesimo quinto-decimo, in aliis anno insequente obiisse memoratur, utrubique recte, habita diversi calculi ratione. Cum enim mors ejus inciderit in 14. *Kalendas Februarii*; qui anni ioitium desumebant ab Januario, annum septingentesimum sextum-decimum; qui vero a Martio, annum antecedentem signaverunt. Dagobertus iste Childeberto patri successerat anno septingentesimo undecimo, ut constat ex veterrimis Annalibus Francorum; & quidem 18. *Kalendas Maji, feria secunda Paschæ*, quo die mortuus pater, ex Chronico Medardensi. Porro Dagobertus vivere desiit 14. *Kalendas Februarii*, ex Chrooico Monasterii sancti Petri Vivi. Annos proinde fere quinque regnavit. Hinc conciliantur diversi Annales; quorum alii annos regni quatuor, alii quinque huic Dagoberto tribuunt: Charta quædam ordine trigesima quinta apud Goldastum, in tomo secundo rerum Alamannicarum, data dicitur *anno trigesimo post regnum Tagoberti Regis*.

OBSERV. IX. Caroli Principis Confessarius Martinus.

11. De CAROLO Principe, quem Tuditem cognominant, aliqua sunt observatu haud indigna. Is quippe MARTINUM Corbejensem Monachum (quod antea nullus animadvertit) Capellanum seu Confessarium habuit; ALFONSUM Castrensis Monasterii Abbatem, intimorum consiliorum participem, qui ipsum ad pie moriendum coram hortatus est. Martinus iste, hactenus nomine solo notus, io Annalibus Francicis designatus est his omnino verbis: *Anno 726. Martinus mortuus est*. Quo in loco Hadrianus Valesius non immerito arguit tantam securitatem negligentiamve Annalistarum nostrorum, ut nudis hominum nominibus lectis, qui illi fuerint, posteros divinare voluisse, aut divinaturos credidisse videantur. Ego vero tandem lectione veterrimorum Annalium, qui apud Labbeum in tomo secundo Bibliothecæ novæ editi sunt ex codice Masciacensi, didici quis fuerit ille Martinus. *Anno 726. Martinus mortuus est. Fuit autem Monachus in Corbeia, vir vitæ continentissimæ & adprime eruditus : quem Karolus Dux in summa veneratione habuit, & peccata sua ei confitebatur*. Id sane non fugisset Hadriani Valesii diligentiam, si Annales illi tum, quum historiæ suæ tomum tertium condebat, in lucem editi fuissent. Plura de hoc Martino viro sancto adnotavi ad annum præcitatum.

OBSERV. X. Alfonsus eidem a consiliis.

12. Præter Martinum, Carolo quoque familiaris fuit Alfonsus Castrensis Abbas e nostris, uti & Martinus. Alfonsum ita laudat Chronographus Castrensis in tomo septimo Spicilegii.

Nobilium ut reparet Martellus damna virorum,
Injecit dominas in sacra feuda manus;

Castrensi gazæ parcens Abbatis amore,
Cuius consilio est usus & auxilio.
Proximus est morti Princeps : hunc excitat Abbas,
Et tinctum Christi Sanguine monstrat iter.

Fabula de ejus damnatione. Hæc si compares cum diplomate Pippini Regis, dato Compendii anno quarto regni ejus, quo diplomate Fulrado Abbati ac Monachis Dionysianis concedit *locum in pago Virdunensi, qui appellatur ad montem sancti Michaelis*, tum pro sua ipsius mercede, *tum pro remedio animæ genitoris sui Karoli*; intelliges sane fabulosa esse quæ de vulgata Caroli Principis damnatione circumferuntur. Neque enim Pippinus ignorasset Eucherii visum ac factum, detectionem scilicet paterni sepulcri & fuliginosam illam serpentis officinam, damnationis indicem : nec si rescisset, postea pro animæ ejus remedio preces sacras instituisset. Qua de re fusius in Actis sancti Eucherii Aurelianensis Episcopi dictum est ad annum septingentesimum duodequadragesimum. Eadem fabula de Carolo Calvo jactata est in vulgus sæculo tertio-decimo, teste Richerio in Chronici Senoniensis libro tertio, capite septimo-decimo. Carolus Princeps Regnum Francorum solus tenuit per interregni annos quinque, a morte scilicet Theodorici Regis ad suum ipsius obitum. Cujus rei argumento est diploma, quod ipse Monasterio Dionysiano concessit *anno quinto post defunctum Theodoricum Regem, die septima-decima Septembris*, uno fere mense ante, quam e vivis excederet Idibus Octobris anni septingentesimi quadragesimi primi: tametsi non Regis, sed Majoris-domus nomen dumtaxat usurpavit. Instrumentum quoddam Ermenoaræ Deo sacratæ in gratiam Cœnobii Benigniani datum legitur *ante Kalendas Madias, defuncto domno Theoderico, & electo Karolo Majore-domus* : & in Annalibus Francorum editis ex codice Tiliano apud Chesnium : *Anno 741. Karolus Major-domus mortuus est*

OBSERV. XI. Pippini Regis exordium. 13. PIPPINUS Caroli filius & Major-domus post eum sub Childerico Rege per annos decem, postea Rex dictus est ; cujus regnum, non ab anno septingentesimo quinquagesimo quarto (ut putat Baronius) quo coronatus ab Stephano est ; sed ab anno septingentesimo quinquagesimo secundo numerari cœptum, ut ex variis monumentis constat. Tria nobis diplomata ex chartario Gallensi Goldastus suppeditat, nimirum chartas ordine quadragesimam secundam & sequentem in tomo secundo rerum Alamannicarum, & aliam in tomo tertio, pagina quinquagesima septima. Prima ex tribus sic definit : *Notavi diem Martis VIII. Idus Augustas, anno tertio regnante domno nostro Pippino Rege*, hoc est anno septingentesimo quinquagesimo quarto, quo litera dominicalis F obtinebat, dies Martis in octavum Idus Augusti incidebat. In alia charta : *Notavi die dominico sexto Idus Octupris, anno decimo regnante domno Pippino Rege Francorum*, id est anno septingentesimo sexagesimo secundo, qui litera C dominicali præditus erat. In tertia denique: *Ego Arnulfus rogitus anno sexto Pippini Regis, die Mercoris duodecimo Kalendas Januarii scripsi & subscripsi*, puta anno septingentesimo quinquagesimo septimo, quo litera dominicalis B currebat. Neque aliter Pippini Regis annos in Gallia numeratos fuisse testatur in primis Chronographus Fontanellensis. Hinc verisimilius videtur, Pippinum a Bonifacio Romanæ sedis Legato Regem coronatum fuisse anno septingentesimo quinquagesimo secundo, uti legitur in Annalibus Fuldensibus : quo ex tempore Regnum iniisse dictus sit: tametsi Annales Francorum & Eginhardi, quibus subscribunt Regino & Chronographus Fontanellensis in Austrulfo Abbate, id factum anno quinquagesimo referunt. Certe Childericus Rex, qui non ante annum septingentesimum quadragesimum secundum iniit principatum, non ante annum regni decimum abjectus est, testante charta quadragesima apud Goldastum, quæ data est *septimo Idus Septembris, anno decimo regni domni nostri Hildirici Regis*. Is in Sithivense Monasterium retrusus perhibetur tum apud Johannem Iperium, tum in Chronico Fontanellensi ; male apud alios in Gemeticense : Theodoricus vero ejus filius in Fontanellense, auctore prædicto Chronographo, in loco jam citato. Ex his corrigendus Isonis Mo-

nachi

nachi Sancti-Gallensis calculus, qui Childerici dejectionem & regni Pippini initium reponit anno septingentesimo quinquagesimo quarto, eumdemque errorem Baronio imposuit. In quodam Chronico pervetusto, quod in principatu Ludovici Augusti desinit, Pippinus, qui obiit anno septingentesimo sexagesimo octavo, septimo Idus Octobris, *annis septemdecim* regnavisse fertur. Ceterum Pippino Regi ADAM filiam, hactenus non satis notam, fuisse patet ex codicis Trevirensis inscriptione inferius relata ad annum septingentesimum trigesimum quartum, ubi de Ada Palatioli Abbatissa. Hæc de Regibus Francorum.

OBSERV. XII. Desiderii Regis Langobardorum exitus Corbejæ.

14. DESIDERIUM Langobardorum Regem a Carolo Magno in Papia urbe comprehensum, in Galliam abductum testantur Annales nostri: sed nec locum ubi reliquum vitæ peregit, nec vitæ mortisve genus designant. Id vero deprehendi lectione Hepidanni Cœnobitæ Gallensis in hæc verba: *Anno septingentesimo septuagesimo secundo Paveja civitas conquisita; & DESIDERIUS & ANSA uxor ejus pariter exsiliati sunt ad Corbejam: & ibi Desiderius in vigiliis & orationibus & jejuniis & multis bonis operibus permansit usque ad diem obitus sui.* Ejus rei nulla penes Corbejenses nostros memoria supererat.

OBSERV. XIII. Tassilonis Gemetici.

15. Tassilonem Bajoariorum Ducem ob violatam fidem relegatum fuisse in Gemeticense Monasterium, certis probavi argumentis in ejus Elogio sub finem istius Sæculi: eumque esse conjicio, qui una cum filio Theodone & alio innominato illic sepultus, Enervatorum fabulæ originem dedit, prout eo loci opinionem declaravi.

OBSERV. XIV. Calvinianus quidam refutatus.

16. Alia multa sunt, quæ in has Observationes ex his Actis conjici possent, nisi me jam longius prolapsum brevitatis studium revocaret. Sed tamen præterire hoc loco non possum facinus cujusdam heterodoxi hominis, qui recens in Dissertatione Gallice ab se edita de auctore opusculi vulgati nomine Bertramni contra Paschasium Radbertum de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, ausus est adfirmare in primæ partis capite secundo, „ Paschasii discipulos, id „ est Catholicos, Magistri sui scriptis nonnullis imposuisse nomina Auctore „ suo illustriora. In his librum de perpetua virginitate Deiparæ Virginis, „ quam Paschasii lucubrationem esse modo constat apud eruditos, Hildefonso „ Toletano auctori adfictum sæculo decimo fuisse impostura temeraria cujus„ dam Presbyteri, nomine Gomezani, mala fide mentientis opusculum istud „ ab Gotescalco Episcopo ex Hispania allatum: eoque impudentiæ processisse „ hominem, ut in catalogum Hildefonsi operum intruserit hæc verba, quæ „ leguntur in Miræi editione: *Scripsit* Hildefonsus *libellum de virginitate sanctæ* „ *Mariæ contra tres Infideles*: ob idque genuinum Paschasii fetum Hildefonso „ subditum ad ætatem nostram fuisse. Ubi hæc legi, miratus sum sane & obstupui Dissertatoris, hominis alioquin docti ac politi, confidentiam ac securitatem, qui tam audacter falsarii crimen Gomezano, nedum Catholicis omnibus imponit, & quidem tam inconsiderate, ut ipse falsi delatoris nomen effugere non possit. Certum est omnino, Paschasium Radbertum edidisse opusculum *de partu Virginis*, in quo agit de virginitate Deiparæ: at nihilo minus certum est, Hildefonsum scripsisse *libellum de perpetua virginitate sanctæ Mariæ*. Idem utriusque scopus; sed diversus fetus, inscriptio diversa, alii atque alii adversarii. Hildefonsus scripsit *contra tres Infideles*, *Jovinianum* scilicet, *Helvidium*, & *Judæos*, qui virginitatem beatæ Mariæ erecta fronte impugnabant, ut constat ex epistolis Quiricii Barcinonensis Episcopi ejus æqualis, editis in Spicilegii tomo primo. Paschasius scripsit contra *Fratres*, (sic adversarios vocat in Præfatione sua) qui de virginitate quidem Dei Matris recte sentiebant, sed modum partus dominici non recte explicabant. Hildefonsi libellus, id est opusculum dividitur in libros tres; Paschasii in duos. Hujus Præfatio nuncupatur *Venerabili Matronæ Christi una cum sacris Virginibus Vesona* (legendum *Suessona*) *monastice degentibus*: illius Prologus incipit ab his verbis: *Deus lumen verum, qui illuminas omnem hominem*. Primus, id est Hildefonsus, opusculum suum *testimoniis veteris ac novi Testamenti plenum edidit*, testante Zixi-

lane in ipsius Vita : alter testimoniis Patrum sententiam suam probat. Hæc fusius demonstrata in Observationibus ad Vitam S. Hildefonsi Sæculo nostro secundo. Aliud ergo est Hildefonsi opusculum *de perpetua virginitate beatæ Mariæ* ab eo, quod Paschasius composuit *de partu Virginis* : etsi idem fere utrinsque sit argumentum. Nec Gomezanus Paschasii lucubrationem Hildefonso supposuit, sed verum ac germanum Hildefonsi opus ab se descriptum auctori suo tribuit. Gotescalcus Aniciensis Episcopus in Hispaniam profectus, istud Gomezani exemplum retulit in Galliam *æra* 989. Exstat in Bibliotheca Monasterii Carolilocensis prope Silvanectum Hildefonsi verum opusculum, cui præfigitur inscriptio Gomezani, hoc in Sæculo edita ad Vitam S. Theofredi Abbatis Calmeliacensis, qua manifeste retunditur falsa criminatio Dissertatoris Calviniani. Idem opusculum Bartholomæus Laudunensis Episcopus sæculo duodecimo studiose perquiri curavit per Hermannum Monachum, qui tandem tres illos libellos Catalauni inventos descripsit cum Vita Hildefonsi, uti adnotatum ad Acta Hildefonsi. Primus è Catholicis Franciscus Feu-Ardentius, Theologus Parisiensis, edidit Opusculum Hildefonsi *contra tres Infideles*, eidemque Auctori subdidit Paschasii lucubrationem *de partu Virginis* sine Præfatione, ab his verbis : *Quamvis omnium Ecclesiarum &c.* Quod non mala fide ab eo factum constat : sed cum utramque hanc scriptionem invenisset, nec ullo indicio Paschasii lucubrationem discernere potuisset ; eas ejusdem Auctoris esse putavit, nempe Hildefonsi, sive propter argumenti similitudinem ; sive quod ambo opera, alterum post alterum in exemplari manu-scripto, quo usus est, continenter exsistebant. Id vero contigit amanuensis imprudentia, qui (ut fit sæpissime) Paschasii Præfationem omiserat in apographo. Falsum est itaque Gomezanum aut Hildefonso Paschasii librum supposuisse, aut catalogum Hildefonsi operum interpolasse : quin immo multum Gomezano debemus, cujus opera Hildefonsi opusculum de virginitate B. Mariæ in Gallia habuimus. Corrigat ergo Disceptator imposturam, quam ipse commisit, dum commentus est alienam. Jam ad tuendas Ordinis nostri partes me converto.

Sæculo 2. ad ann. 647.

Sæculo 3. ad ann. 725.

§. II.

Defensio Præfationis Sæculi secundi.

17. DEFUNCTUS mihi videbar molestis illis controversiis, quas de Sanctorum nostrorum severiori delectu & moroso calculo gratis movent quidam homines eruditi. Proposueram in superioribus Præfationibus titulos aliquot justæ possessionis nostræ, quibus consideratis sperabam conquieturos homines æqui verique amantiores, quam odiosæ ac fere otiosæ contentionis. At vixdum edita Præfatione Sæculi nostri secundi, ad novam rursus disputationem provocor invitus. Carolus Cointius, doctissimus Oratorii Presbyter, qui de rebus ecclesiasticis Francorum jam edidit Annalium tomos quatuor, minorem operis magni partem ; passim Benedictinis facessit litem, dum Monachos pene omnes, qui per sæculum sextum septimumve floruerunt, Ordini S Benedicti detrahit. Opposueram in Præfatione superiori pagellas duas : reponit ille octo & viginti : quibus si ego respondeam, vereor ne in immensum tandem pretendantur disputationes nostræ. Verum & finita ac prope jam confecta materia est, & uterque (ut puto) longe absumus ab altercandi libidine. Neque enim virum amicitia mihi conjunctum refutarem, nisi necesse esset : & id erit signi me invitum id facere, quod non persequar longius, quam causa Ordinis nostri & fides mea postulabit. Ad rem aggredior.

18. Varia sunt capita disputationis nostræ cum doctissimo Annalista, si colligantur per partes; unum, si in summa expendantur. Quot fere Sancti sunt, quot Monasteria per sæculum sextum septimumque & octavi initium, tot fere offendicula Cointio sunt adversus Ordinem nostrum. Fatendum tamen est eum ad moderatiores paullisper se recipere leges. Scripserat siquidem in An-

na-

nalium tomo tertio hunc in modum : *Plurima Monasteria Regulam S. Columbani, perpauca Regulam S. Benedicti sequebantur : lapsu vero temporis cum utraque remisso religionis fervore torpescerent, & cetera Franciæ Monasteria in meliori statu non essent; e Cœnobio Casinensi, ubi Regula sancti Benedicti vigebat, vocati sunt Monachi, qui monasticæ vitæ disciplinam in Gallia collapsam restaurarent : eoque modo Regula sancti Benedicti introducta est in varia Monasteria, quæ instituto sancti Columbani prius obnoxia erant. Et ne sancti Columbani nomen penitus aboleretur, deinceps illorum locorum Monachi dicti sunt juxta Regulam sancti Benedicti & sancti Columbani consistere : recentiores solum nomen sancti Benedicti, cujus Regulam observabant, expuncto sancto Columbano retinuerunt.* Tria hoc loco supponit vir doctissimus: perpauca scilicet fuisse Monasteria Ordinis sancti Benedicti, antequam Monachi Casino evocarentur, hoc est (si bene capio) ante instaurationem Cœnobii Casinensis: tum Casino evocatos Monachos, qui Monasteria Gallicana, S. Benedicti perpauca, plurima Columbani, ad meliorem frugem revocarent. Denique tum primum adunatum Regulæ S. Benedicti & S. Columbani vocabulum. De his postea erit dicendi locus. Interim observo, eruditum Annalistam ad primum nobis facere satis in Annalium suorum tomo quarto. *Non sumus*, inqnit, *ex eorum numero qui redarguuntur in Præfatione tomo secundo præfixa, quod unum S. Maurum & fortasse paucissimos discipulos agnoscunt Regulæ Benedictinæ primarios cultores adusque Ludovici Augusti cognomento Pii imperium. Regulam S. Benedicti per Franciæ Regnum ante annum Christi sexcentesimum octogesimum, quo superiorem nostrorum Annalium tomum clausimus, late propagatam non inficiamur.* Qui hoc modo loquitur, non *perpauca*, sed *plurima* Cœnobia Ordini S. Benedicti adjudicat longe ante Casinensem instaurationem, quæ vix ante annum septingentesimum vigesimum inchoata, non ante annum septingentesimum quadragesimum propagari potuit. Bene est. Jam ergo id obtinuimus, ut non *perpauca*, sed *permulta* Monasteria ante annum sexcentesimum octogesimum addicta Ordini nostro fuisse fateatur. Quamquam vereor, ut quod ille argumentorum nostrorum robore coactus est concedere verbis, re nihilo minus ipsa ne cedat, plus concepto semel præjudicio tribuens, quam justæ nostræ defensioni. Id satis patet ex postrema disputatione, quam redigit in capita quatuor. Hæc enim capita ejusmodi sunt, ut iis concessis in antiquum originis nostræ chaos recidamus. ad ann. 734. n. 69.

19. *Tota*, inquit, *controversia summatim ad quatuor capita redigi potest : utrum Regula Benedictina in Monasterio Bobiensi suscepta sit a S. Columbano : utrum post Synodum Matisconensem statim in Galliis cum Regula S. Columbani coaluerit : utrum Cœnobio Fontanellensi præscripta sit a S. Vvandregisilo : utrum Monasteriis Gandensibus & Elnonensi a S. Amando imposita.* Brevius ad unum caput tota contrahi poterat, nimirum utrum Regula S. Benedicti recepta in Gallia sit ante Caroli Magni principatum. Id enim occultis cuniculis hactenus molitus est Cointius, licet verbis tantisper ab hac sententia decedere coactus sit. Verum sequar partitionem ejus, argumentis ab eo prolatis ex ordine responsurus. Controversiæ capita quatuor.

20 Primum igitur caput ita ipse constituit, *utrum Regula Benedictina in Monasterio Bobiensi suscepta sit a S. Columbano*. Sed pace optimi viri dixerim, neutiquam hoc fuit caput primæ disputationis nostræ. Communem Cointio sententiam cum sociis Bollandianis fuisse adverteram de sera Benedictinæ Regulæ propagatione in Gallia. Argumentis validissimis (ni fallor) ac certissimis demonstravi, (& demonstrare amplius potero si res exigat) S. Benedicti Regulam ante sæculum octavum receptam ubivis in Gallia fuisse : tum nonnullis Cointii peculiaribus objectis respondi, quorum unum de Cœnobio Bobiensi CAPUT I.
„ exposui his verbis Præfationis meæ in Sæculum secundum : Venio ad Cœ- num. 22.
„ nobium Bobiense, in quo (si Ferdinando Ughello ejusque approbatori Ca-
„ rolo Cointio credimus) postremis temporibus Regulam S. Benedicti rece-
„ ptam fuisse ratum est. Theodorus Papa in litteris Privilegii Bobuleno Ab-
„ bati Bobiensi concessi meminit *Regulæ sanctæ memoriæ* BENEDICTI : U-

ghel-

„ ghellus interpolationem in hæc verba irrepsisse dicit, additque nullum de „ S. Benedicti Regula testimonium ante Lucii secundi pontificatum in monumentis Bobiensibus exstare. Ughello Cointius supplaudit. En status quæ„ stionis de Cœnobio Bobiensi a me præstitutus, nimirum an nullum sit testimonium de Regula S. Benedicti eo in Cœnobio ante Lucii secundi pontificatum, ad quem sine dubio rejicere voluerat Cointius institutionem Regulæ S. Benedicti eo loci factam, ut satis ex ejus verbis perspectum est: tum an interpolatum censeri debeat Theodori Privilegium, ubi Regulam S. Benedicti nominat. Huc spectant omnia argumenta a me proposita: huc retuli Gerberti Abbatis Bobiensis, hue Monachi anonymi testimonia. Denique quid sentiam aut quid instituerim, manifeste patet ex conclusione, quam exinde sie dedu„ co: Vigebat ergo Regula hæc in Bobiensi Monasterio, Theodoro Pontifi„ ce, Constantini anno secundo, consulatus primo, Indictione prima, (hi „ enim sunt chronologici Bullæ characteres) id est anno Christi sexcentesimo „ quadragesimo tertio, quum Bobulenus Abbas Monachis Bobiensibus præerat. Quin etiam prope post ea verba dico, Bobiense Monasterium Regulam S. Benedicti admisisse exemplo Luxoviensium Monachorum statim a Synodo Matisconensi, decem annis post Columbani obitum celebrata. Versatur ergo controversia nostra de Cœnobio Bobiensi in duplici quæstione: quarum altera est, num S. Benedicti Regula inaudita fuerit in isto Cœnobio ante Lucii secundi pontificatum. Huic parti respondent Gerberti Abbatis & Monachi anonymi Bobiensis testimonia, quorum ille sub finem, hic sub initium sæculi decimi florebat. Porro uterque Regulam S. Benedicti suo tempore servatam apud Bobienses fuisse tam diserte tradunt, ut subterfugii nulla detur vel minima rima. Sic enim Gerbertus scribit in epistola quadam ad Bobienses: *Qui Regulam* S. BENEDICTI *professi estis, & Pastorem deserendum abjecistis; colla tyrannis sponte subdidistis.* Altera quæstionis pars est, utrum vitiatum censeri debeat Theodori Privilegium, ubi mentio Regulæ S. Benedicti: quod contra se habere certo ex Anonymo colligitur. Anonymus quippe in libro de miraculis S.
cap. 23. Columbani ait, *Privilegia sanctæ Sedis apostolicæ Honorii, Theodori, Martini, Sergii, Gregorii, Zachariæ*, coram Hugone Rege fuisse recitata, eaque haud dubie autographa nec suspectæ fidei, ut scilicet iis inspectis adversarii cederent Monasterii rebus occupatis, non cessuri si privilegiorum dumtaxat exempla prolata fuissent. Hæc privilegia, quorum Auctor ille summam refert, si haberemus in promtu, facile esset dirimere controversiam nostram. Sed tamen ex ipsis Anonymi verbis, qui lectioni præsens interfuit eaque vidit, satis intelligimus, in illis mentionem factam Regulæ S. Benedicti. Sic enim iste loquentem inducit Episcopum Dertonensem, qui contra decreta privilegiorum jus in Monasterium Bobiense usurpare tentabat. *Nolo segregari ab illorum* Pontificum *societate, nec etiam decreta illorum disrumpere volo: sed quia video ipsum Cœnobium pene destructum esse, & cupio ut per me ad pristinum redeat statum.* Ad hæc reponit Anonymus ille: *Dicis quod pene destructum est* Monasterium; *verum dicis. Sed si verum est quod ais: per te ad pristinum redeat statum, ut Abbatem secundum Regulam habeat, qui adimpleat hoc quod te adseris velle adimplere: & tunc apparebit, quod zelo Dei utaris, & illa vera sunt quæ dicis: quia sicut scriptum est, Non potestis duobus dominis servire; ita & tu non vales tuum Episcopatum regere, & Monachos secundum Regulam* S. BENEDICTI *gubernare*. Ex his apparet, Anonymi istius hanc sententiam fuisse, non posse reduci Bobiense Monasterium ad pristinum statum, hoc est primarium, qualis tempore concessorum privilegiorum erat; nisi per Abbatem qui *secundum Regulam* electus esset, qui Monachos *secundum Regulam S.* BENEDICTI gubernaret. Quod sane non consequeretur, nisi Regulam S. Benedicti in primariis illis instrumentis expressam legisset Anonymus.

21. Quin etiam ex illius verbis non obscure colligitur, saltem ejus mentem fuisse, Regulam S. Benedicti ab initio impositam Cœnobio Bobiensi. Quapropter posui in Præfatione mea superiori, sed tamen extra lineas disputatio-

nis,

nis, dici haud temere posse, Columbanum in Italiam profectum, ut se Romanis moribus accommodaret, admisisse Regulam S. Benedicti. Hoc, inquam, posui extra lineas disputationis: nec, si id potest citra temeritatem dici, hoc continuo defendendum pervicaciter suscepi. Illud vero a me propositum eo animo est, quo paullo ante dixeram, immo & multis firmaveram, Scriptores nostros non sine causa existimasse, (qua de re tamen paullo aliter sententiam dixi) Regulam Columbani non esse a Benedictina diversam: tum scilicet ne partes has omnino desererem vel excluderem a nostris, libenter eas propugnaturus, ubi firmiora suppeterent argumenta: tum ne causam facerem deteriorem, si conanti non successit. Præstat enim aliis causam integram relinquere, quam male tractando in majus discrimen adducere. Quod igitur dici haud temere poterat relinquens, ut mihi non omnino constans & exploratum; quod certius visum est mihi sumsi: idque tandem perfeci, ut adversarii fateri cogantur, non esse tam seram, ut putabant, Regulæ Benedictinæ mentionem apud Bobienses, ut ad Lucii secundi tempora rejici debeat: sed annis amplius ducentis præcessisse ejus memoriam apud illius loci auctores omni exceptione majores: quorum unus id ita testatus est, ut eam Regulam legerit in Theodori Papæ litteris primariis expressam. num. 9.

22. In tanta Scriptorum veterum qui de isto Monasterio egerint penuria, nemo jure a nobis alia exiget argumenta pro secunda quæstionis parte: nec unus aliquis contra quidquam satis firmum objicere poterit. Si præter ea tamen quiddam adjicere necesse est, adjiciam id quod apud Cointium maxime valere debet: nulla scilicet Monasteria in illis partibus a condito Cœnobio Bobiensi comparata fuisse ad aliud Institutum, quam ad Benedictinum. In civitate quippe Mediolanensi, quæ provinciæ caput est, Monasterium S. Benedicti nomine & Regula institutum erexit Benedictus Archiepiscopus sæculo septimo. Propius Bobio est Ticinum, in quo Bertaredus seu Pertaritus Langobardorum Rex Virginum Benedictinarum Cœnobium, quod Novum dictum est, in honorem S. Agathæ construxit eodem sæculo: & insequenti Liutprandus Rex Monasterium beati Petri, Cælum-aureum dictum, una cum sancti Augustini reliquiis commendavit sodalibus nostris. Nec longius hinc abest Nonantula Monasterium agri Mutinensis, quod Anselmus Dux Forojuliensis, postea Monachus & Abbas condidit, & Geminianus Regiensis Episcopus in honorem B. Mariæ & S. Benedicti consecravit. At si tum in Cœnobio Bobiensi viguisset Institutum S. Columbani separatim a nostro, credendumne est, nullum eorum quæ eo tempore condita sunt Monasteriorum sub Regula S. Columbani, cujus tanta ubique fama & existimatio erat, instituendum fuisse? Hæc, inquam, argumentandi ratio magni momenti esse debet apud Cointium, qui passim Columbano Monasteria vindicat eo nomine, quod in vicinis Luxovio locis constructa sint.

23. Ceterum quod primi hujus capitis seu quæstionis statum ad lineas reduxi, id eo feci, ut intra legitimæ disputationis cancellos consisteremus; non quo vim defugerem argumentorum a Cointio propositorum: quibus ex abundanti respondere non multum operosa res fuerit.

24. In superiori Præfatione contra vulgatam nostrorum opinionem probaveram, sancti Columbani Institutum principio a Benedictino fuisse distinctum; Regulam a nostra omnino diversam. Alterum ostenderam ex eo, quod Columbanus ex Hibernia seu ex Bancorensi Monasterio accessit in Galliam, antequam Benedictinum Institutum in Britanniam insulam, adeoque in Hiberniam penetravisset: alterum ex eo, quod Regulam peculiarem scripsit Columbanus, in qua nullum fere Benedictinæ vestigium: & si Jonas aliquot in locis *Regulam sanctam* laudat, quo nomine Concilia sancti Benedicti Regulam commendare solent; eum tamen videri hoc elogio Columbani obsignasse Regulam, quam ipse professus erat. Hæc argumenta opponebam communi persuasioni quorumdam a nostris, qui Regulam sancti Columbani aliam esse negant a Regula sancti Benedicti; sed quasdam dum- num. 34.

dumtaxat declarationes (ut vocant) & commentationes in Benedictinam esse volunt. Sic autem animo reputabam. Si Columbani nulla est Regula proprie dicta, cur Jonas sancti Columbani passim, nusquam sancti Benedicti Regulam nominat, quum eam vult designare? Certe *Regulam sanctam* aliquoties memorat, quo nomine Patres ac Concilia Regulam sancti Benedicti exornant: at quidni eo vocabulo intelligat Regulam Columbani, quam
num. 34. ipse professus erat? Quid ad hæc Cointius? *Hæc*, inquit, *de Columbano & Jona nemo potest asserere, quin fateatur Regulam sancti Benedicti numquam a sancto Columbano susceptam fuisse. Jonas enim in Bobiensi Cœnobio Monachum induit Columbano jam mortuo, Actaque ejusdem Columbani ejusque discipulorum longe serius in litteras retulit*. Et infra: *Porro sancti Columbani, non autem sancti Benedicti Regulam professus est Jonas, ut ipsimet Auctores Benedictini fatentur*. Jonas, *inquiunt*, Columbani Regulam, quam ipse professus erat, obsignasse videtur. *Ergo in Monasterio Bobiensi viguit Regula sancti Columbani sub sancto Attala, secundo illius loci Abbate*. Cedo consecutionem hanc, alias duas constanter nego. Regula sancti Columbani in Bobiensi Monasterio vigebat Abbate Attala, sed simul cum Regula sancti Benedicti. Utramque professus erat Jonas: nec mirum si quum de Regula sancti Columbani speciatim loquitur, eam Regulam sanctam appellat, idem elogium Benedictinæ tributurus, si de ea dicendi nata esset occasio. Cum vero totus esset in prædicando Columbano, non agit nisi de ejus Regula, tametsi jam conjuncta cum Benedictina erat. Neque vero ita conjunctas fuisse dico, ut diversæ non fuerint etiam, quando simul in uno eodemque Cœnobio servabantur. Id autem quo modo intelligendum sit, docebit postea pro me Usserius Armachanus. Non ergo consequitur ex argumentis meis, Regulam sancti Benedicti a Columbano susceptam non fuisse in Monasterio Bobiensi: neque umquam fassus sum aut fateri cogar, Jonam non fuisse professum Regulam sancti Benedicti: quin immo contrarium omnino diserte propugno. Ex his nemo non videt, doctissimum Annalistam aut ea sumere quæ non conceduntur; aut ea, quæ etiam concessa, ipsum nihil adjuvent.

CAP. II. 25. Alterum disputationis nostræ caput est, *utrum Regula Sancti Benedicti post Synodum Matisconensem statim in Galliis cum Regula Sancti Columbani coaluerit*. Coaluisse aliquando certum est, si quidem diversa est una Regula ab alia: nec Cointius ipse diffitetur: sed quæstio est an ea conjunctio utriusque Regulæ facta sit ante Synodum, an statim post Synodum Matisconensem, an serius. Primum etsi non mihi improbatur omnino, non tamen satis exploratum visum est ut illud defenderem: sed incumbere malui in secundum, quod confirmavi tum permultis Monasteriorum instrumentis, in quibus Regula sancti Benedicti & sancti Columbani simul uno vocabulo exprimitur numero singulari: tum certis & evidentissimis testimoniis gravium Auctorum, præcipue Sancti Donati Vesontionensis Episcopi, discipuli Sancti Columbani, qui Regulam utramque Jussanensibus aptavit Sanctimonialibus; & scriptoris vitæ Sanctæ Salabergæ, qui *agmina Monachorum ex Regula dumtaxat beatorum Patrum* BENEDICTI *&* COLUMBANI *pullulasse* dicit Valdeberto Luxoviensi Abbate, qui paullo post prædictam Synodum Eustasio successit. In aliam
ad ann. 734. n. 43 sententiam abit Carolus Cointius, censetque Regulam S. Benedicti ante annum sexcentesimum octogesimum, quo tertium Annalium suorum tomum clausit, receptam non fuisse in Luxoviense Monasterium: sed serius per
tom. 3. ad ann. 667. n. 20. Monachos Casinates *introductam in varia Monasteria, quæ Instituto sancti Columbani prius obnoxia erant*: tumque *ne sancti Columbani nomen penitus aboleretur, deinceps illorum locorum Monachos, dictos juxta Regulam sancti Benedicti & sancti Columbani consistere; recentiores nomen solum Benedicti retinuisse*. Sed videndum est, quibus argumentis nostra elevare ac infirmare conetur vir doctus, quibusve momentis suam probet sententiam.

26. Variis diplomatum instrumentis ante & post medium sæculum septimum

mum conditis, in quibus Regula utraque in iisdem Monasteriis simul viguisse dicitur, unum opponit Jonæ silentium, qui de iisdem Monasteriis agens, unius Regulæ sancti Columbani meminit. Hoc argumento fretus, abradendum censet Benedicti nomen, ubicumque cum Columbani nomine conjunctum in illis litteris invenitur. Expeditum sane argumentandi genus, delere scilicet atque abradere id, quod solvere non possis. Si sic agere pergit, facile in omni causa superior evadet. Hanc viam si tenuissent Græci, quum de processione Spiritus-sancti altercabantur adversus Latinos, facili negotio elusissent adversariorum argumenta, hoc est eorum Patrum testimonia, in quibus Spiritus-sanctus ex Patre Filioque procedere dicebatur. Græcis quippe non deerant sententiæ Patrum bene multæ, in quibus Filii producentis mentio nulla fit. Cur ergo ex horum silentio non inferebant, abradendum esse in aliis Filii nomen: nisi quia hanc non esse legitimam consequentiam advertebant? Age vero videamus, an tanti debeat esse Jonæ silentium, ut sexcentis ejuscemodi instrumentis a nobis prolatis præponi debeat.

27. Jonas cum totus esset in celebrandis gestis sancti Columbani ejusque discipulorum, Regulam Columbani laudare debuit, non Regulam Benedicti, de quo sermo non erat. Deinde unius hominis silentium non præjudicat multorum aliorum testimoniis, in quibus nulla exceptio legitima deprehendi potest. Sane si unum dumtaxat diploma reperiretur, in quo mentio simul facta esset utriusque Regulæ; fateor, moveret me non parum Jonæ silentium, si nulla esset aliunde in contrarium auctoritas. At eum legam in litteris bene multis diversorum ac distantium Monasteriorum eadem verba; videamque ita legisse ac intellexisse Patres Concilii Suessionensis nono sæculo pro Sollemniacensi; Frodoardum sæculo decimo pro Altivillarensi Monasterio; Helgaudum pro Floriacensi; aliosque probatos ac vetustos Auctores pro aliis; approbare certe non possum censoriam illam abradendi licentiam, qua Carolus Cointius non tantum adversum nos, sed & adversum Concilia & Patres abutitur. Quid enim? legit scilicet Cointius Jonam; legerat & Frodoardus, qui ejus lucubrationes versibus reddidit; legerant etiam (ut puto) aliqui e Patribus Concilii Suessionensis: nec tamen sancti Benedicti nomen e chartis illis delendum, quin immo retinendum esse censuerunt: quia scilicet primariis illis instrumentis, quorum autographa vidisse eos nemo jure negaverit, plus detulerunt, quam unius hominis silentio, cujus silentii causa in promtu erat.

28. Præterea nulla causa fingi potest, cur prisci illi Monachi, tot numero diversi, tam a se invicem dissiti, tam sibi invicem ignoti; uno consilio in primaria suorum Monasteriorum diplomata Benedicti nomen intruserint. Si dicas id privato, quo in Ordinem quisque suum ejusque Auctorem affecti erant, amore factum esse: merum figmentum. Nondum eo tempore, scilicet octavo nonove sæculo, immo neque duobus consequentibus, invaluerat apud Monachos privata illa æmulatio extollendi citra delectum Ordinis sui, ejusve Institutoris. Omnia unus Ordo erat, nec de sanctis superiorum temporum Monachis sibi vindicandis rixa erat inter eos ulla. Monachi quique eum de parente suo Benedicto loquebantur, non secus fere quam de Columbano loquebantur. Exemplis res comprobanda. Monachi Benedictini in Cœnobio Dionysiano prope Lutetiam Parisiorum longe ante sæculum nonum, ut constat ex diplomate quodam Ludovici Augusti de restitutione monasticæ disciplinæ in eo Monasterio; immo ab ipsa conditione Monasterii inibi collocati fuerant: nec tamen aut in libro Monachi Dionysiani de gestis Dagoberti, aut in exemplis diplomatum regiorum pontificiorumve Monasterio concessorum, ulla Regulæ nostræ memoria. In Cœnobio Laubiensi multi floruere Scriptores Benedictini, qui loci cultores primos, Ursmarum, Erminonem, & alios, elogiis sui celebrarunt: nuspiam tamen de Regula sancti Benedicti quidquam loquuntur. Adso Monachus & Abbas Benedictinus Acta Sanctorum Basoli & Bercarii Abbatis Altivillarensis & Dervensis in litteras retulit sæculo decimo; Servatus Lupus Ferrariensis Abbas Acta sancti Vvigberti Abbatis Fritislariensis, Pascha-

ſchaſius Radbertus Vitam ſancti Adelardi Corbejenſis Abbatis ſæculo nono; Gotſelmus Bertinianus Monachus Acta ſancti Auguſtini Cantuarienſis Epiſcopi ſæculo undecimo; eodemque Theodericus Abbas Trudonianus ſancti Trudonis, & Rainerus Cellenſis Monachus ſancti Ghisleni Acta ſcripſerunt: nec unus ex illis in hiſce lucubrationibus ſuis de ſancti Benedicti Regula ullum verbum inſeruit. Quin immo tam ſupina erat quibuſdam in Cœnobiis negligentia in cultu ſanctiſſimi Patris, ut Monachi Uticenſes anno primum trecenteſimo quarto-decimo ſupra milleſimum ſtatuerint *in Capitulo generali de voluntate & conſenſu domini Nicolai Heberti Abbatis ac totius conventus, ut de tranſitu ſancti Patris noſtri* BENEDICTI *facerent de cetero feſtum duplex eodem modo & ordine, quo facere conſueverant de Annuntiatione dominica*. Non ergo apud illos mediæ ætatis Monachos tam cæca ramque præceps erat efferendi Ordinis ſui ejuſque Auctoris libido, ut nomen ſancti Benedicti temere intruſerint in exempla diplomatum ſuorum.

29. Denique ſi id commiſerunt, cur idem nomen in Acta ſancti Columbani aliorumque ejus diſcipulorum non inſeruerunt? nonne iidem Monachi & Acta iſta, & diplomata illa deſcripſere? cur ergo in illis falſarii, in his religioſi? Alia ratio eſt de notis chronologicis, Incarnationis & Indictionis, quas in gratiam ſodalium ſuorum, qui minus veteres illas notas intelligebant, librarii appoſuerunt, & quidem monito nonnumquam Lectore, uti Folquinus Monachus in ſua collectione diplomatum Sithivenſium.

30. Retinendum ergo nomen ſancti Benedicti in primariis illis monumentis, idque ſuo calculo approbat Uſſerius Armachanus, vir doctus, tam a partibus Benedictinis quam a Catholicis alienus. Sic enim ille in Addendis
Pag. 1050. ad Antiquitates Britannicas. *Ordericus quidem Vitalis S. Columbanum Spiritu-ſancto edoctum monachilem Regulam edidiſſe, primumque Gallis tradidiſſe ſcribit: ſed diſcipulos ipſius addit ædificationis gratia normam ſuſcepiſſe Benedicti, ita tamen ut non abhorrerent ſui ſtatuta Magiſtri, almi videlicet Columbani*. Et relato toto Orderici contextu, ita ſubdit Uſſerius: *Unde rationem intelligimus, cur toties in antiquis monumentis* REGULAS BENEDICTI & COLUMBANI *ſimul conjungi videamus*. Tum citatis diplomatis Leodebodi Abbatis pro Floriacenſi Cœnobio, Berteſridi Ambianenſis Epiſcopi pro Corbejenſi, Hildulfi Epiſcopi Trevirenſis pro ſancti Deodati Cœnobio, & Theoderici ſecundi Francorum Regis pro Mauri-Monaſterio, quibus in diplomatis utraque Regula communi vocabulo exprimitur; hæc addit: *Non quod una eademque eſſet utriuſque Regula: ſed quod Columbani ſectatores majoris profectus ergo duas illas celeberrimas aſceticæ vitæ normas conjunxiſſent, quæ mediis hiſce temporibus in Italia, Gallia, & Germania ſolæ enitebant & apparebant*. Hunc Uſſerii locum, hanc heterodoxi hominis, ſed docti & eruditi, moderationem perpendat quæſo Cointius: & calamum cenſorium ad delendum abradendumve nimis facilem, tantiſper cohibeat adverſus Regulam ſancti Benedicti. Neque hoc peto in detrimentum veritatis, cui omnia cedere velim: ſed pro veritate ipſa, quæ cujuſque familiæ ac perſonæ titulos, decora & ornamenta violari ac proteri ſine legitimis ac certiſſimis inſtrumentis non patitur. Ad hæc extrema & inimiciſſima cenſuræ jura deſcendere nulla injuria provocatus, nulla neceſſitate adactus, poſtremo nulla, niſi admodum levi, ratione ductus nemo debet. Dubitare ſane Cointio licuerit de jure noſtro; etiam dubitationem ſuam proferre ſcripto: ſi nihil inde humanitati ejus debituri ſumus, certe non obſiſtemus cenſuræ. At in re, quæ apud conjuratiſſimos adverſarios dubia ſummum eſt, certam, definitam, ratamque pronuntiare ſententiam; immo ubique Benedicti nomen delere & eradere, ſi cui licet, amicum certe (qualem ſe ipſe erga nos fateri dignatur) plane
ad ann. 734. n. 107. non decet. *Audacter*, inquit, *erado nomen Benedicti*. Et ego nomen Benedicti non tam audacter, quam juſte reſtituo. Non enim audacia ſententiis addit pondus, ſed potius detrahit. Ad reliqua pergamus.

31. Ad argumentum quod protuleram ex compilatione Regularum ſancti

cti Cæsarii, sancti Benedicti & sancti Columbani, a Donato Vesontionensi
Episcopo, Columbani discipulo facta in gratiam Jussanensium Virginum, quæ
Monachorum æmulatione adductæ, utramque Benedicti & Columbani Regu-
lam strictius sequi cupiebant; ita respondet Cointius: *Donatus de Regulis san-* num. 100.
ctorum Cæsarii, Benedicti & Columbani sic loquitur, ut palam ostendat tres esse
valde diversas. Et ego, etiamsi Donatus non diceret, ultro ipse faterer.
Usserius paullo superius rem explicavit. Manet ergo integra vis argumenti mei.

32. Quid vero Cointius ad testimonium ex Vita Salabergæ? *Acta*, inquit, ibid.
sanctæ Salabergæ sic interpretare, ut agmina Monachorum per Gallias ex Regula
dumtaxat beatorum Patrum Benedicti & Columbani pullulasse credas: quoniam
ut Glannafoliense Monasterium aliaque Regulam Benedicti; sic Luxoviense alia-
que Regulam sancti Columbani sequebantur. Et quænam illa præter Glannafo-
liense alia Monasteria Regulam sancti Benedicti sequebantur? quænam illa a-
lia, in quibus pullulavit Regula sancti Benedicti, si eam ab Regula Colum-
bani separare pergit? Enumeret quæso longam illam seriem Monasteriorum,
in qua *late propagatum* Ordinem nostrum ante sexcentesimum octogesimum num 69.
Christi annum ipse tandem fatetur. Nam quo magis Annales ejus verso & re-
volvo, eo magis obstupesco solitudinem nostram: nec præter unum Glanna-
foliense, & forsan Castrense, (quod nescio an nobis liberaliter concedet) in-
venio, quo se expulsi Ordinis seminarium recipiat. Si ergo nunc demum aliter
quam antea sentire cœpit Cointius, exigunt sane justitiæ leges, ut restituat
Ordini male detracta jura & ornamenta; & numerosam Monasteriorum Mo-
nachorumque sobolem, quam ipsi præripere molitus est, scriptis tandem ei-
dem vindicet suis: id quod de viri moderatissimi æquitate exspectamus. A-
lioquin certe non se expediet ab illo testimonio, quod nobis suppeditat in Vita
Salabergæ Auctor gravis & fere æqualis: nulla poterit adsignare Monasteria;
in quibus pullulaverit sancti Benedicti Regula: nullam coloniam Monacho-
rum e Glannafoliensi seminario eductam. Verum esto, plura alia Monasteria
Regulam sancti Benedicti receperint, exclusa Regula Columbani: at certe
admitti etiam necesse est, Monasteria ex Luxoviensi Asceterio pullulasse,
Vvaldeberto Abbate, sub utriusque Regulæ disciplina. Quid enim pertinebat
ad elogium Vvaldeberti Abbatis, quem Auctor ille commendat hoc loco, ut
eo Abbate pullulaverint agmina Monachorum ex Regula dumtaxat sancti Be-
nedicti & sancti Columbani, si utriusque Regulæ propagatio per Vvaldeber-
tum facta non est? Quis laudet sanctum Maurum hoc nomine, quod eo vi-
vente non tantum Glannafoliense Monasterium sub Regula sancti Benedicti
conditum sit: sed etiam quod Reomaense sub Regula Macarii, Mitiacense
sub sanctorum Antonii & Pauli institutis prodierint? Cum ergo in prædictis
Actis laudetur Vvaldebertus, quod sub ejus regimine *agmina Monachorum*
ex Regula dumtaxat beatorum Patrum BENEDICTI & COLUMBANI
pullulare cœperint; utramque Regulam simul conjunctam fuisse dicendum est.

33. *Cœperunt* ergo Vvaldeberto Abbate Luxoviensi, ut diserte Anonymus
hic attestatur, *pullulare* Monasteria e Luxoviensi Asceterio sub utraque Re-
gula: nec temere proinde id factum adfirmavi post Synodum Matisconen-
sem, quæ solido anno ante Eustasii Abbatis decessum celebrata est, hoc est
anno sexcentesimo vigesimo quarto, aut insequenti, prout Eustasii obitum,
qui 4. *Kalendas Aprilis* accidit, vel ad finem anni sexcentesimi vigesimi
quarti, secundum veterem calculum; vel ad initium anni proximi referes,
secundum recentiorem. Nec quidquam contra efficiunt ea quæ profert Co-
intius, sive ex Vita sancti Joannis Abbatis Reomaensis, quam Jonas inter-
polavit; sive ex Actis S. Filiberti Gemeticensis Abbatis: satisque refutata
manet ex superioribus consequentia ab eo illata, serius anno sexcentesimo ad ann. 714. n. 43.
octogesimo cum in Luxoviense, tum in alia Cœnobia, quæ S Columbani
Regulam sequebantur, mores ritusque Benedictinos introductos fuisse. Ma-
joris tamen probationis gratia quædam insuper adferre juvat. Primo Syno-
dus, Augustodunensis appellari solita, quæ canone quinto-decimo præcipit

Abbatibus & Monachis, *ut quidquid canonicus ordo vel Regula S. Benedicti edocet, & implere & custodire in omnibus debeant*, Nationale (ut vocant) Concilium fuisse videtur, illud scilicet, de quo sermo est in vulgato Leodegarii testamento, *quinquaginta quatuor Coepiscoporum Christiaco* una cum Leodegario congregatorum *anno tertio Theoderici Regis*. Etsi enim testamentum istud in notis chronologicis interpolatum est, & in nonnullis forsan nominibus propriis errore librariorum; non tamen omnino rejici debet: maxime cum tam prædicti testamenti, quam donationum in eo factarum mentio fit in litteris Joannis Papæ octavi, quas Perardus in monumentis Burgundicis post idem testamentum vulgavit. Et certe convenit huic loco epocha istius Synodi apud Sirmondum, qui Theodorici annum quartum adsignavit: nam facile annus tertius regni cum anno quarto componitur sub diversa ratione, qua nonnulli regnum cujusque Regis ab ipso decessoris obitu, alii ab anno insequenti numerare incipiunt. Si ergo Nationale Concilium ejusmodi statutum de Regula sancti Benedicti condidit, approbantibus quatuor & quinquaginta Episcopis, constat sane majorem Gallicanorum Episcoporum partem in hoc convenisse, ut scilicet Regula sancti Benedicti in Monasteriis accurate *impleretur, custodiretur* servareturque. Jam ergo ubique per Galliam in Monasteriis etiam B. Columbani vigebat, maxime in Luxoviensi, aliisque Augustoduno finitimis. Certe non de receptione, sed de *conservatione* Regulæ egit Concilium. *Si enim*, inquiunt Patres, *hæc omnia fuerint legitime apud Abbatem vel Monasteria conservata, numerus Monachorum Deo propitio augebitur*. Porro istud Concilium Cointius revocat ad annum sexcentesimum sexagesimum tertium. Longe proinde ante annum sexcentesimum octogesimum ritus moresque Benedictini etiam in B. Columbani Monasteria introducti erant.

34. De Burgundicis Monasteriis id confirmatur ex priori, quod in lucem hic protulimus, Vvidradi Abbatis testamento pro Monasterio Flaviniacensi, condito *anno quarto Chilperici Regis*, hoc est anno Christi septingentesimo vigesimo aut insequenti. Eo enim in testamento Vvidradus constituit, ut Abbas regat Monachos *secundum Regulam* S. BENEDICTI. Abbate vero mortuo eligant Monachi religiosum successorem, aut ex seipsis, aut certe (si talis apud eos inveniri non possit) *ex proximis Monasteriis*. Nulla vero tum erant prope Flaviniacum Monasteria præter Reomaense, Sequanense, Besuense, Benignianum, & Autissiodorense: quæ proinde eamdem quam Flaviniacense Regulam observabant. Et de Sequanensi quidem res certa est ex Actis Benedicti Anianæ Abbatis: de ceteris etiam id probant tum ipsa Acta, tum Concilia octavi ac noni sæculi, Capitularia Caroli Magni, & Alcuini aliorumque Auctorum testimonia jam alibi a me commemorata, quæ Regulam nostram ante Caroli Magni hominumque ejus ætatis memoriam ubique receptam fuisse adstruunt.

Ad ann. 667. n. 20. Gratis proinde supponit Cointius, id præstitum per Monachos Casinates, qui mores Benedictinos introduxerint in B. Columbani Monasteria; tumque deinceps Monachos dictos *consistere juxta Regulam S. Benedicti & S. Columbani*. Nullam quippe coloniam Casino profectam uspiam leget: nisi forte Theodemari Abbatis epistolam huc torqueat: quod certe non potest. Neque enim hoc pacto ignoravisset Carolus Magnus, an & quænam viguisset in Gallia Regula præter Benedictinam, nec quæstionem Episcopis hac de re proposuisset in Capitulari interrogationum. Cum vero id inquirendum esse judicaverit, consequens est, longe ante id tempus factam esse conjunctionem utriusque Regulæ: siquidem ejus rei, immo Regulæ B. Columbani memoria jam tum obsoleverat. Denique nullum locum, nullum testimonium vel in Conciliis, vel Auctoribus octavi ac noni sæculi invenier Cointius ad probandam opinionem suam: quin immo omnia Concilia, Auctores omnes unam sancti Benedicti Regulam tum viguisse una voce contestantur. Eam proinde cum Regula Columbani sæculo præcedente adunatam fuisse manifestum est. Hanc unionem probat insignis locus Chronographi Fontanellensis in capite duodecimo in editis:

ditis : ubi Ragenfredus anno ſeptingenteſimo ſeptimodecimo Vvandoni Abbati plurimos codices dono conceſſiſſe perhibetur, in his codicem unum , in quo continebatur REGULA S. BENEDICTI & S. COLUMBANI CUM MARTYROLOGIO. Sciunt quippe rerum monaſticarum periti , ſollemne fuiſſe quondam apud Monachos, ut quam quique ſervarent Regulam , eam in Cœnobiis ſuis deſcriptam atque compactam haberent cum Martyrologio : ut ſic utrumque eſſet in promtu ad legendum in Capitulo poſt Primam. Tunc enim lecto inibi Martyrologio , poſt quaſdam precationes , ſententias aliquot ſeu capitulum ex Regula Monaſterii recitari mos erat . Cum ergo initio ſæculi octavi Ragenfredus penes ſe habuerit codicem ſic ordinatum , ſcriptum haud dubie jam ante annos plures, in quo utraque Regula cum Martyrologio continenter exarata erat; utramque longe ante id tempus in Monaſteriis ſimul obſervatam fuiſſe fatendum eſt. De altera parte diſputationis hæc ſatis.

35. Tertium caput ſic ſtatuit doctiſſimus Annaliſta : *utrum Regula S. Benedicti Cœnobio Fontanellenſi præſcripta ſit a S. Wandregiſilo*. Id negat ipſe , Aigradi Fontanellenſis Monachi auctoritate fretus : & ego eodem auctore id probo. CAP. III. Aigradus in libello de vita ſancti Ansberti Rotomagenſis Epiſcopi deſcribens modum, quo a beato Vvandregiſilo ſuſceptus Fontanellæ eſt , ait virum ſanctum audita Ansberti poſtulatione dixiſſe, *inducias conſulendi ſuper hoc habere ſe velle : ut ſicut apoſtolica & monaſtica docet Regula, ſciret ad quid venerat*. Deinde Lantbertum Abbatem Vvandregiſili ſucceſſorem laudat , quod in adminiſtrando Fontanellenſi Monaſterio *cuncta ſtrenue atque inreprehenſibiliter geſſerit ſecundum Normam ſanctorum Patrum*. Denique Ansbertum ex-Abbate Rotomagenſem Epiſcopum ſtatuiſſe in Synodo, *ut ſicuti ſub ejus regimine , ita inantea* , id eſt in poſterum, *& ipſi & poſteri eorum*, Monachi ſcilicet Fontanellæ, *ſecundum Regulam ſancti Patris* BENEDICTI *fideliter Chriſto deſervirent*. Porro ex his deduxeram , Regulam S. Benedicti quæ tertio loco ſignanter exprimitur, eamdem etiam dici κατ᾽ ἐξοχὴν *monaſticam Regulam* , & *Normam ſanctorum Patrum* in duobus ſuperioribus locis : eam proinde Fontanellæ a primordiis obſervatam fuiſſe. Sane *Regulæ monaſticæ* nomine Benedictinam intelligi, maxime apud Auctorem Benedictinum , qualis ſine dubio Aigradus fuit, nemo jure negaverit. Et Regula noſtra , quæ modum recipiendi Novitii præſcribit capite 58. Sacerdoti in Monaſterium admitti cupienti nihil relaxari præcipit capite 60. *ut ſit ſicut ſcriptum eſt* , *Amice* , *ad quid veniſti ?* quæ verba huic loco recte quadrant . Apoſtolica regula , quam Vvandregiſilus hoc in facto ſecutus eſt , deſumitur ex epiſtola prima Joannis Apoſtoli , monentis capite 4. *probari ſpiritus* , *ſi ex Deo ſint* : quem locum etiam in medium adfert S. Benedictus initio capitis 58. tranſiliit Cointius , tametſi integrum fere caput deſcripſit . Regulæ verba hæc ſunt : *Noviter quis veniens ad converſionem , non ei facilis tribuatur ingreſſus ; ſed ſicut ait Apoſtolus: Probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt*. Hæc ipſa eſt *monaſtica & apoſtolica Regula*, a Vvandregiſilo deſignata hoc loco, uno verſu a Benedicto expreſſa.

36 Longe aliis oculis hæc legit Carolus Cointius, qui plurimum diſcriminis inter Vvandregiſili factum in ſuſcipiendo Ansberto, & S. Benedicti ſanctionem capite 58. expreſſam intercedere arbitratur. *Apud Aigradum*, inquit, *Wandregiſilus Abbas Fontanellenſis ſpiritualium Fratrum conſulta prius ſuſcipit , quam Ansberti noviter ad converſionem venientis poſtulationibus acquieſcat : & Ansbertus , ubi votorum compos ſit*, Clericatus habitu decorabilis *redditur* . num. 56. *Capite autem duodeſexageſimo Regulæ Benedictinæ, nihil de ſpiritualium Fratrum conſultis, nihil de Clericatus habitu legitur* . Quam caute dixit *capite duodeſexageſimo !* Sed quid refert , capite hoc an alio, conſulta Fratrum requirat S. Benedictus? Requirit autem capite tertio , ubi in quibuſcumque etiam minoris momenti rebus Fratres in conſilium convocari ab Abbate jubet. Porro hoc præceptum intellexere Majores noſtri etiam de ſuſceptione Novitiorum. Vvolfardus Abbas Monaſterii Adeſcancaſtri in Anglia, in quo teſte S. Vvillibaldo Regula S. Benedicti ſervabatur, Bonifacium, futurum Germaniæ Apoſtolum, *inito Fra-*

trum consilio admisit. Idem patet in S. Poppone, qui in Monasterio S. Theodorici Monachus fieri cupiens, causas voti sui *Abbati ceterisque Fratribus intimavit* : cui petenti *Abbas una cum Fratribus ingressum annuit* : & Hugo, qui postea Cluniacensis Abbas sanctissimus fuit, Cluniacum veniens, primum Odiloni Abbati mentem suam de monastica professione aperuit : tum *ex more Capitulum ingressus, in conventu* Fratrum petitionem suam exposuit, ut scilicet eum in suam societatem recipere dignarentur. Id etiam probare possem ex aliis Actis Sanctorum nostrorum. At exempla hæc æquis rerum æstimaroribus sufficient in causa nostra. Mirari vero subit, qua mente vir doctus nobis rursus objiciat *Clericatus* vocabulum, quod ab antiquis Auctoribus Instituto monastico tribui solitum esse, tam aperte demonstravi in Præfatione Sæculi secundi. Nollem sane his in rebus viri optimi æquitatem desiderari. Quod si rem ut est intelligere voluisset, advertisset utique, Harduinum Fontanellæ longe post admissam (ut Cointius fateri cogitur) eo loci Regulam S. Benedicti, non aliis verbis Monachum initiatum memorari, quam quod in eo Cœnobio *Clericatus suscepit habitum*, uti legitur in Chronici Fontanellensis capite decimo-tertio, quod quartum-decimum esse debet. Hæc perpendat quæso Cointius, & manifestæ tandem cedat veritati.

num. 45. & seqq. 37. Ad id quod dixeram, Regulam S. Benedicti in Ordine Romano dici *Regulam a sanctis Patribus traditam*, quod idem est ac *Regula* seu *Norma sanctorum Patrum* : ad id, inquam, multa respondet Cointius. Vvandregisilum scilicet a Cœnobio *Romanis*, ubi aliquamdiu vixit, accepisse Regulam, quam postea Fontanellensibus imposuit, eamdemque in susceptione Ansberti designavit : porro Monasterium *Romanis* idem esse cum Condatescensi seu S. Romani, in quo *Regula sanctorum Patrum*, id est Regula ex variis Patrum Regulis concinnata servabatur. Hæc ille multis : cui ego paucis, at certis. Quo ex Monasterio Vvandregisilus acceperit Regulam Fontanellæ imponendam, nec Cointius ipse, nec quivis alius adsequi potest. Monasteria plura perlustravit, Montis-Falconis, Bobiense, Romanense : quod an idem sit cum Condatescensi, Sæculo proximo examinabimus in Actis sancti Bernardi Archiepiscopi Viennensis. Nec si constaret quo ex Monasterio Vvandregisilus Regulam suam acceperit, inde quidquam conficeretur adversus Regulam sancti Benedicti, quam etiam in Condatescensi Monasterio tum receptam fuisse jure contenderemus. Tota hic controversia in eo versatur, an Regula S. Benedicti aliquando appellata sit *Regula* seu *Norma sanctorum Patrum*. Huic rei probandæ sufficere debuerat argumentum ex Ordine Romano, in quo diserte *Regula a sanctis Patribus tradita* vocatur. At hæ locutiones, *Regula sanctorum Patrum*, & *Regula a sanctis Patribus tradita*, non censendæ sunt synonymæ, ait Cointius. Fateor in his locutionibus duplicem latere sensum. Mirum vero est, cur Carolus Cointius eas potius contra nos, quam pro nobis explicet : maxime cum cetera causæ nostræ suffragentur, mensque Auctoris ex aliis ejus verbis plana & aperta sit. Quæ auctoritas, quod testimonium non infirmari aut convelli potest, si ad verba rem deflectere velimus : consilium autem eorum qui scripserunt, & rationem & auctoritatem relinquamus? Aigradus Regulam monasticam nominat, Regulam S. Benedicti Ansberto Abbate Fontanellæ servatam laudat : cur eamdem non esse dicas, quæ dicitur Regula sanctorum Patrum? *Specialis*, inquis, *Regula S. Benedicti, numquam appellatur Regula sanctorum Patrum*. Bona verba, quæso : quid si ostendero non unum, sed plures Auctores mediæ ætatis, qui hoc nomen Regulæ nostræ tribuunt? Primus aderit Ambrosius Autpertus, vir sanctus & doctus, octavi sæculi auctor, ut in ejus Actis infra probabo : qui expressis verbis

hic ad ann. 720. Regulam S. Benedicti appellat *Regulam sanctorum Patrum* in Vita S. Paldonis Abbatis Monasterii S. Vincentii ad Vulturnum, non procul a Casino. Paldo sequacibus suis promiserat, Monachum illum, qui in suo Monasterio usque ad finem permansisset, vita æterna donandum esse. *Quod quidam ignorantes*, ait Autpertus, *qua intentione id prosecutus fuerit, falsa seipsos securitate*

ritate decipiunt, quamvis male viventes & contra REGULAM PATRUM *facientes, hoc in Monasterio si permanserint, salvos esse in futurum posse*. Quam Regulam quæso intelligit, nisi Regulam Monasterii sui, Regulam utique sancti Benedicti? de qua ipse in consequentibus dicit: *Omni ex parte sanctum a nobis propositum violatur, & pene nobis nihil superest, nisi quod sanctus Pater prædixit* BENEDICTUS, *per tonsuram & habitum nos Deo mentiri*. Audin' Regulam sancti Benedicti vocari *Regulam Patrum?* quidni & *Regulam sanctorum Patrum?* Neque enim eum te esse puto, qui syllabas numeres, qui objicias hic non exprimi *sanctorum* nomen. Vis adhuc & alium testem? tertium addam etiam si lubet. Vvilfridum Eboracensem Episcopum ejus nominis primum, Regulæ S. Benedicti studiosissimum fuisse propagatorem, patet ex Bedæ & Vvillelmi Malmesburiensis Monachi testimoniis in ejus Vita relatis. At vero Regula hæc tantopere ab ipso adamata & culta, dicitur *Regula Patrum* in ejus epitaphio apud Bedam in libri quinti capite vigesimo. supra ad ann. 709.

> *Inque locis istis Monachorum examina crebra*
> *Colligit, ac monitis cavit quæ* REGULA PATRUM,
> *Sedulus instituit.*

Non dubito quin his argumentis tam claris & manifestis cessurus sit Cointius: addo tamen & alium testem, tametsi minus antiquum, Adamum Bremensem Canonicum, qui in historiæ suæ capite vigesimo nono Anscharium Bremensem Episcopum ex Monacho Corbejensi laudat, quod *si quando a prædicatione gentilium foris liber erat, domi congregationum suarum curam egit: quarum primam quæ ab Hammanaburg olim barbarica incursione depulsa est, ipse transtulit ad Ramsolas; secundam in Bremis habuit sanctorum virorum, qui habitu quidem usi canonico, Regula vivebant monastica*, haud alia sane quam Benedictina, quæ hoc nomine simpliciter a Latinis appellari consuevit, quamque Anscharius Corbejæ imbiberat, eamdemque Bremæ Canonicis imposuerat, uti etiam ex Lambecio in Actis sancti Vvillehadi inferius probabitur. Quid ergo? certe idem Auctor quam *Regulam monasticam*, hoc est Benedictinam prædicto in loco nuncupat, eam postea in capite sexto-decimo supra centesimum, seu in libri secundi capite primo & sexagesimo, *Regulam sanctorum Patrum* vocat his verbis: *Sane ex illo tempore Fratribus, qui ante canonice vixerant, extra claustrum vagantibus*, REGULA SANCTORUM PATRUM *per multa prius sæcula studiose conservata, primo negligentius haberi cœpit, deinde funditus abjecta consenuit*. Denique si sanctiorem insuper auctoritatem requiras, præsto est Concilii Troslejani anno nongentesimo nono habiti caput tertium, ubi Patres arguunt usum Abbatum sæcularium, primo auctoritate Regulæ sancti Benedicti, quam *Regulam sancti & sancto Spiritu pleni beatissimi Patris* BENEDICTI appellant; secundo auctoritate Conciliorum; tertio Capitularium a Regibus conditorum. Quibus fuse expositis, quasi recapitulando subjungunt: *Hæc ita post primam sanctorum Patrum duce sancto Spiritu ordinationem, ac deinde post canonicam de his auctoritatem, a prioribus Imperatoribus & Regibus decreta & custodita fuerunt*. Vides Regulam sancti Benedicti tantopere a Patribus istius Concilii laudatam appellari *ordinationem sanctorum Patrum*: quod sensu idem est, ac *Regula & norma sanctorum Patrum*. Ergo hæ locutiones, *Regula a sanctis Patribus tradita*, *Regula sanctorum Patrum*, in Ordine Romano & apud Aigradum synonymæ censendæ sunt. Sed relinquamus quæso ista, nec aucupia verborum & literarum tendiculas in invidiam ulterius voces. Si quis vero quærat, quam ob rem S. P. Benedicti Regula dicta sit *Regula sanctorum Patrum*, id maxime factum reor, ut jam alias dixi, ob sanctimoniam eorum, qui eam profitebantur. Hanc quippe rationem suggerit Eigil Abbas Fuldensis in Actis Sturmii Abbatis, dum ait Sturmium in Italiam missum a Bonifacio fuisse, ut perfectam Regulæ Benedictinæ observationem disceret, *& omnium Fratrum mores traditionesque Monasteriorum* disceret: eumdemque Fuldam reversum opere complevisse ea, *quæ in I-*

taliæ partibus & Tusciæ provinciæ Monasteriis a SANCTIS PATRIBUS *di. dicerat.*

38. Ex superioribus manifestum est, Regulam sancti Benedicti Fontanellæ a Vvandregisilo impositam fuisse, quam Ansbertum Abbatem loci tertium tenuisse nulla prioris Regulæ mutatione facta constat. Id vero etiam perspicuum fit ex Actis sancti Hermenlandi Abbatis, ab Auctore gravi ac fere ejus æquali descriptis, in quibus Hermenlandus a Lantberto Vvandregisili successore vestes monasticas suscepisse, ac deinde ab eodem in Armoricam missus, ut *novus* BENEDICTUS *effulsisse* in Antrensi Monasterio perhibetur. Quod elogium sane nemo recte Hermenlando tribueret, si sancti Patris Benedicti mores ac Regulam secutus non fuisset. De Fontanella satis.

CAPUT IV. 39. Jam tandem devenimus ad caput quartum disputationis nostræ, nimirum *utrum Regula S. Benedicti Monasteriis Gandensibus & Elnonensi imposita sit per beatum Amandum.* Probaveram in Præfatione Sæculi secundi, Amandum Turonis in Martiniano Cœnobio monasticum suscepisse habitum, & addixisse se Regulæ sancti Benedicti, quæ ibidem vigebat: quam postea Belgicis Monasteriis ab se constructis imposuerit. Et quia Baudemundus agens de monastica Amandi initiatione, ait eum comam capitis sui abscidisse, adeptumque *Clericatus honorem*; ne adversarii fucum facerent in voce *Clericatus*, manifestis docueram testimoniis, Monachos passim apud Auctores medii ævi, immo apud superiores, *Clericos* appellari solitos, & monasticæ professioni non raro tribui *Clericatus* vocabulum.

ad annum 734. n. 70. & seqq. 40. Huc incommoda quædam, argumentorum longam pompam admovet Cointius. Incommodum invenit in ipsius Amandi proposito, qui antequam tonsuram susciperet, obnixe ad sepulcrum beati Martini oravit, *ut numquam eum Dominus ad solum patrium remeare permitteret, sed omnem vitæ suæ cursum in peregrinatione expenderet.* Quibus aliisque verbis relatis infert vir doctus: *In hisce Baudemundi scriptis nihil occurrit, quod Amandum Ordini Benedictino adscribendum suadeat, immo sunt multa quæ Regulæ Benedictinæ refragantur.* Quænam illa multa? Nempe *Amandus ad tumulum sancti Martini prostratus, post lacrymas uberrime profusas nihil a Deo postulasse vel obtinuisse dicitur, quam ut eum numquam Dominus ad solum proprium remeare permitteret. Conveniuntne ritibus Benedictinis vehementissimum hoc desiderium obeundarum tota vita peregrinationum?* Audio. At intempestivuum sit illud desiderium: cogita novitii hominis votum esse, & monasticæ disciplinæ regulis nondum informati. Deinde si paullo attentius expendas Amandi verba, invenies non aliam ejus fuisse mentem, non aliud desiderium, quam ut ne ad paternos lares unquam reverti cogeretur: sed in peregrinatione, hoc est in aliena regione degeret, non assidue cursitando, sed in alieno solo permanendo Denique non desunt religiosorum virorum, etiam Benedictinorum exempla, qui meliorem ætatis suæ partem in peregrinationes impenderunt. Exempla non pauca in medium adducere possem, si hærere liceret in re tam levi. Verum, ut dixi, alia mens Amando erat, qui id unum quærebat, ut apud exteros ignotus lateret: cui rei argumento est, quod is vix annum unum Turonis moratus, adit Austregisilum Bituricensem Episcopum: & ab eo cellulæ inclusus, ibi degit *annis quatuordecim:* non tam diu illic perstiturus, si assidue peregrinari habuisset in animo.

41. Occurrit etiam Cointius hoc loco. *An illud*, inquit, *vitæ genus moribus Benedictinæ conforme dixeris?* An vero conformius moribus Clericorum, ad quorum partes adjungis Amandum? an Clericis sollemniter, uti de Amando cogeris dicere, susceptis, licebat recedere ab Ecclesia, cui nomen dederant, & cui (ut loquuntur canones) incardinati addictique erant? Sed quid tandem eo in facto contrarium moribus Benedictinis, quales ea tempora ferebant? Amandus recedit a Turonico Monasterio anno probationis exacto, *ab Abbate ipsius*

ipsius loci & a Fratribus benedictione percepta. Biturigas profectus, *recluditur in cellula ob amorem vitæ æternæ, cilicio tectus & cinere, jejunio attritus atque inedia, ordeaceo tantum pane contentus atque aqua perpaululum : ibique ternis ferme militavit lustris* : denique *incidit ei cogitatio, ut ad limina Apostolorum properare deberet*. Clericorum hi mores sunt, an Monachorum ? Certe ut communes utriusque sint peregrinationes ; at benedictio ab Abbate impertita, in cellam reclusio, asperrimum hoc vitæ genus, Monachorum mores magis sapiunt quam Clericorum. Non immorarer his rebus, mi Cointi, nisi haberem te ducem : reliqua argumenta tua percurro.

42. Illud deinde occurrit, quod Monachos simul & Clericos in Martiniana basilica eo tempore, quo Amandus istuc secessit, exstitisse dicis : sed non probas. Monachos Gregorii Episcopi Turonensis ætate eo loci fuisse demonstrat Hadrianus Valesius in Disceptatione de Basilicis, capite tertio : proindeque Clericos non alios quam Monachos inibi vixisse constat. Neque enim misti illi Canonicorum & Monachorum cœtus per ea tempora ulli erant : immo Canonicorum collegium fere nullum ante sæculum octavum aut noni initium, extra Ecclesias cathedrales. Erant ergo, ut dicebam, in Martiniana basilica Monachi per id tempus. At non Benedictini, inquis. Non mirum si hoc dicis : nam familiaris tibi est oratio ista. Sed mirum quo modo id probas.

43. Primum argumentum tuum sic procedit. *Sanctus Maurus, qui* num. 76.
Regulam sancti Benedicti primus in Gallias intulit, obiit anno Christi sexcentesimo quarto : (immo anno quingentesimo octogesimo quarto.) *Eo in vivis superstite nullam Glannafolio legimus eductam Monachorum coloniam. Anno post septimo beatus Amandus Turonos venit : an illic tunc Ascetæ Benedictini?* Si sic argutari pergis, numquam Regulam sancti Benedicti admittes in Cœnobium Martinianum. Nusquam enim coloniam de Glannafolio istuc deductam leges. Et tamen concedis, Regulam sancti Benedicti Berto Episcopo istic post annum Christi sexcentesimum sexagesimum quintum viguisse. At ubi colonia Monachorum, ubi Abbas Glannofolio transmissi ? Lege, revolve Annales & chartas veteres : nullum hujusce rei vestigium invenies. Amplius dico : si hanc argumentandi rationem tenes, ex omnibus Galliæ Monasteriis eliminanda est sancti Benedicti Regula. Nusquam enim, quod sciam, legimus, colonias Monachorum Glannafolio eductas, a nullis petitas, receptas a nullis legimus, præter id quod de Monasterio sancti Savini legitur apud Rodulfum Glabrum & in Actis sancti Hugonis Monachi Æduensis. Cum ergo palam res sit, omnia Galliæ Monasteria concessisse in Regulam sancti Benedicti ante Caroli Magni principatum, nec de coloniis Glannafolio aut Casino transmissis ulla mentio sit; fatearis necesse est, aut id neglectum ab Scriptoribus illius temporis ; aut Regulæ nostræ propagationem in antiquiora Monasteria factam aliis modis fuisse. Qua de re aptior erit alias dicendi locus.

44. Alterum argumentum, quo Monachos e Martiniana basilica vir doctus excludit sæculi septimi initio, desumit ex eo, quod Dagobertus longe post illud tempus, quo Amandus in Turonicum Monasterium exceptus est,
ordinem psallentium in Monasterio Dionysiano *ad instar Monasterii Sanctorum* ibid.
Agaunensium & sancti Martini Turonis instituit. Agaunenses autem Monachi, inquit, *Regulæ Benedictinæ non erant addicti : Ergo nec Martiniani*. De Monachorum Agaunensium Instituto, quos sancti Benedicti Regulam, quum illac transivit beatus Maurus, accepisse non immerito sentiunt plerique, disputare non juvat hoc loco. Consecutionem istam tantum considerasse sufficiat : Qualis fuerit ordo psallendi penes Agaunenses Monachos, fuse disputat doctissimus Annalista in tomo primo, contenditque contra omnium mentem, tom. 1 ad annum 536
ritum illum non fuisse Laudem, ut vocant, perennem; sed psalmodiam al- num. 225
ternis choris quotidie persolutam. Hæc enim sunt ejus verba : *Temporibus* & seqq.
Sigismundi Regis in Synodo Agaunensi non est sancitum, ut Agaunenses Mona- num. 251.

 chi

chi laudem perennem celebrarent : sed tantum ut alternis psallerent choris, eoque ritu singulis diebus omnes Horas canonicas in congregatione decantarent, &c. Belle omnino. Atqui nullum validius poterat suppeditari argumentum, quo demonstrarem, hujusmodi ordinem psallendi, quem Agaunenses ac Turonenses Monachi servabant, non fuisse diversum a Benedictino. : siquidem sanctus Benedictus in Regula sua præcipit, ut alternis choris per dies singulos Horæ canonicæ decantentur : quod ab Ordinis nostri exordio frequentatum esse, nemo nescit. Non ergo detrahendi nobis sunt Turonenses Monachi hoc argumento, quod servarent ordinem psallendi ad instar Monasterii Agaunensis, si ordo ille consistat in psalmodia alternis choris celebrata in dies : immo potius ex hac interpretatione sequitur, prædictos Monachos a nostris non fuisse diversos. Si vero cui magis placeat, (ut merito certe omnibus hactenus visum est) ritum illum psallendi explicare de perenni laude; nec etiam hoc modo subducendi nobis Martiniani Cœnobitæ : cum constet jugem illam psalmodiam in Monasteriis nostris nonnullis, puta in Centulensi & aliis, diu viguisse.

45. Nihil ergo efficiunt argumentationes istæ, nec causæ nostræ quidquam officiunt, quo minus Regula sancti Benedicti jam recepta fuerit in Martinianum Cœnobium, quum Amandus istuc secessit. Et sane causam nostram illud juvat, non solum quod Berti Turonensis Episcopi pontificatu jam ibi vigebat, ut Cointius ipse fatetur; sed etiam quod Amandus Cœnobiis Gandensibus ab se institutis a primordiis imposuit sancti Benedicti Regulam, eam scilicet quam in Turonico didicerat. Clericos primum in Gandensibus Monasteriis, dein paucis post annis Monachos fuisse collocatos scripsit Theodoricus Abbas Trudonianus in libro de vita sancti Bavonis ab se expolita, male interpretatus primarium Auctorem anonymum, qui libellum de gestis ejusdem Sancti primitus condiderat. Is quippe Anonymus Monachos ab Amando Gandæ stabilitos, eo in libello *Clericos* vocat, uti & alii Auctores non pauci mediæ ætatis. Theodoricus vero cum animadverteret Monachos inibi ante omnium memoriam exstitisse, illud demum ita explicavit, ut diceret, Clericos primum eo in loco, dein paullo post Monachos positos ab Amando fuisse, quibus Florbertus Abbas primus præfectus sit. Exstat Anonymus iste a nobis in Sæculo secundo primum editus, ex cujus verbis tam evidenter in Præfatione ejusdem Sæculi demonstravi, Monachos Gandæ ab initio collocatos fuisse, ut nemo sinceri amans id inficiari possit.

tom. 4. ad ann. 714 num. 19 46. Ut inde se eximat eruditus Annalista, duos fingit Anonymos, qui sancti Bavonis gesta in litteras retulerint : unum antiquiorem, a quo Theodoricus auctoritatem suam mutuetur : alterum recentiorem, id est nostrum, quo Theodoricus usus non sit. Hæc mihi tam facile fuerit negando revincere, quam Cointio non probando adferre. Attamen ut Anonymo nostro integra constet auctoritas, juvat paucis urgere hunc locum. Quod alius Anonymus antiquior Acta sancti Bavonis descripserit, nemo adfirmare, nemo adfirmanti credere debet, nisi aut ea Acta exhibeat, aut testimonia hanc in rem proferat. Unicum libellum de vita sancti Bavonis citant Othelboldus Abbas, & anonymus Scriptor miraculorum ejusdem Sancti, Theodorico superiores ætate. Theodorico antiquiorem esse Anonymum nostrum, constat tum ex veterrimis codicibus, in quibus ejus scriptio reperitur; tum ex stilo ejus rudi & impolito, tum ex brevitate : eum e contrario Theodorici lucubratio politior prolixiorque sit, & quibusdam interpolamentis auctior. Quid? quod Theodoricus distinguit Clericos a Monachis, secus quam Anonymus noster : quod argumento est, Theodoricum præ oculis habuisse hunc Anonymum, in cujus interpretatione alucinatus est. Nam rogo te, an id commissurus erat homo recentior, si Ordini suo favere (ut vult Cointius) in animo habuisset? Sane hæc vocis acceptio non parum Auctoris antiquitatem probat, ævo Theodorici jam ignorata. Ut istius Anonymi antiquitatem ali-

quo

quo indicio designarem, adduxeram hæc illius verba in Observationibus prævijs : *Si omnia quæ de ejus*, nempe Bavonis, *gestis comperimus, vellemus prosequi; dies (ut opinor) ante quam verba cessarent*. Quæ verba, inquiebam, quasi testem oculatum præ se ferunt. Longe aliter sentit Cointius. *Eadem verba*, inquir, *quamvis anno Christi millesimo sexcentesimo septuagesimo scribamus, & ab ætate sancti Bavonis longe remotiores simus; pari jure absque dispendio historicæ veritatis usurpare possemus*. Verum ea Anonymi verba nemo sine veritatis dispendio usurpare potest, qui non longe plura de sancti Bavonis vita comperta habeat, quam quæ Anonymus ipse commemorat. Si ergo verba hæc sine dispendio historicæ veritatis usurpare Cointius potest, reliqua Bavonis facta proferat quæso in lucem, nec ea diutius ignorari a nobis patiatur. Si vero non tenet memoria tot & tantas res ab Anonymo prætermissas, quæ de Bavonis vita loquenti sufficere possint in multam diem ; concedat tandem verba illa hominis esse, qui Bavonis res gestas proxime didicerat, & quasi oculatus testis callebat. Anonymus ergo a nobis editus ille est, quem laudat tum Ado Viennensis Episcopus in Martyrologio suo Kalendis Octobris, cujus proinde Anonymi libellus per Galliam jam tum dispersus erat; tum scriptor miraculorum sancti Bavonis, homo sæculi decimi : standumque ejus Anonymi auctoritati scribentis, Monachos Benedictinos in Cœnobiis Gandensibus ab initio exstitisse. Id ipsi etiam Cointio (ut spero) persuadebit & ipsius Anonymi antiquitas, manu-scriptis codicibus aliisque argumentis comprobata ; & lectio ejusdem paullo attentior. Absit enim ut eum habeam in illorum numero, qui pugnare malint, quam verum confiteri. Hactenus virum, & Instituti societate, & privata necessitudine nobis amicum, æquis animis sustinuimus multa contra nos, tametsi levibus omnino argumentis, molientem : hactenus ut de ejus æquitate ac moderatione recte sentiremus, animis nostris imperavimus. Si vero ulterius pergit nobis objicere speciosas, ut solet, argutias ; vereor ne nostris persuadeatur tandem, id non tam inquirendæ veritatis, quam infectandi monastici Ordinis studio susceptum fuisse. Quod ut credi nolim, ita nec velim diutius occupari nos in his disputationibus : quæ cum fere otiosæ sint, tum viris eruditis nauseam pariunt, certe mihi ipsi. ibid.

47. Ceterum hæc de tota ista controversia multis amplificare & confirmare potuissem. Sed in animo est, ut initio dixi, leviter transire & tantummodo perstringere unamquamque rem, ut omnes intelligant, intelligat etiam Cointius ipse, me non studio refutare, sed officio defendere.

48. In fine totius Præfationis reliquum est, ut cum debita grati animi significatione commemorem eos, qui studia nostra juvare & promovere studuerunt, & auxiliares copias huic tertio Sæculo suppeditarunt, tum ex Germania, tum ex Belgio, tum ex Anglia. Quos inter mihi multis nominibus celebrandus est Reverendissimus Pater Romanus, Abbas Monasterii sancti Pantaleonis Coloniæ, idemque Congregationis Bursfeldensi Præfectus, cujus beneficentia contigit, ut eruditi viri Willelmus Wlfrathus Cœnobii Prior, Bernardus Moersius Theologiæ Lector, recens mortuus; & Antonius ErKelensius nobis operam suam contulerint. Id etiam ultro præstitere amplissimi Abbates D. Carolus Marchantius Monasteriensis in valle sancti Gregorii, & D. Maurus Ibnrgensis, ac per eum Adolfus Overhamus Cœnobita & Bibliothecarius Corbejæ Saxonicæ eruditus. Ex Belgio item Amplissimi Abbates Letiensis, Bergensis, & Blangiacensis : tum etiam Sodales nostri Bertiniani, Gbisleniani, Vedastini, Afflegemiani, quos propriis nominibus, ubi locus exiget, designabo. Studiis etiam nostris non parum favit Amplissimus D. Prælatus Blandiniensis, adnitente etiam Andrea Vanbeulio Bibliothecario docto, amico meo. Ex Anglia unus instar multorum est vir spectatissimus D. Josephus Vviliamson, Regi ab intimis secretis, jam laudatus a nobis non semel, cujus beneficio ac liberalitate permulta accepimus, quæ non minus historiam nostram illustrant, quam ejus memoriam ac nomen apud nos commendant. Hæc de exteris : nam ab Italia & Hispania nihil dum obtinuimus. Ad nostrates quod attinet, non est ne-

necesse ut numerum ineam eorum, qui nobis tulere suppetias. Quot fere Monasteria nostra sunt in Gallia, tot beneficia exinde nobis provenerunt. Quamquam non est, cur ejus rei mentionem faciam: cum opus hoc non tam unius aut alterius sit, qnam Congregationis nostræ sodalium, præter id quod erratum a me est, quod certe agnosco meum. Non præteribo tamen ex Galliæ nostræ hominibus V. C. Antonium Vionem Herovallium, numquam satis litteratis omnibus laudatum, qui pro sua humanitate ac liberalitate nullum prætermisit officium, quod e re nostra esse intellexit. Addam ex florentissima sancti Vitoni Congregatione Benedictina religiosos viros Constantinum Gravellium, recens Luxovii Priorem; & Bartholomæum Senocum Monasterii sancti Vitoni Cœnobitam ac Theologiæ Lectorem eruditum: e Cistercio amicum nostrum Jacobum Lannojum, qui ante duos annos Belgii Monasteria & Bibliothecas nostri causa perlustravit. Ceterum illud beneficii loco ab aliis peto, ut conatus nostros Deo Opt. Max. commendent, quatenus studia nostra qualiacumque cedant in Reipublicæ Christianæ utilitatem & Ordinis nostri profectum.

QUamobrem *ordo atque principium professionis monasticæ quemadmodum vel unde descenderit, primum debetis agnoscere. Tunc enim poterit quis desideratæ artis efficacius adsequi disciplinam, & ad exercendam eam ardentius incitari, cum Auctorum & Fundatorum ejus agnoverit dignitatem*. Joannes Cassianus in Collat. 18. cap. 4.

CHRO-

CHRONOLOGIA BREVIS

AD SECUNDAM PARTEM

SÆCULI TERTII BENEDICTINI.

SUMMI PONTIFICES.

Anno 752. *Stephanus* II. seu III. sedit annos 5., dies 28.
757. *Paulus* ann. 10., mens. 1.
768. *Stephanus* III. seu IV. ann. 3. mens. 5., dies 28.
772. *Hadrianus* ann. 23., mens. 10., dies 17.
795. *Leo* II. ann. 20., mens. 5., dies 17.

FRANCORUM REGES.

Anno 51. *Pippinus* Rex consecratus a S. Bonifacio, & post annos tres iterum ab Stephano Papa, regnat annos septemdecim, mortuus 8. Kal. Octobris anni 768.
768. *Carolus* Magnus Regnum partitur cum fratre *Carolomanno*, cui obtigit Austria & Burgundia cum Aquitaniæ portione; anno 771. mortuo germano summam rerum obtinet solus: dein anno 774. Italia potitur, subacto Desiderio Langobardorum Rege; anno demum 801. Romæ coronatus Imperator a Leone Papa.

ITALIÆ REGES.

Anno 756. *Aistulfo* Langobardorum Regi *Desiderius* tum Dux Tusciæ succedit: anno vero 773. a Carolo Magno Papiæ inclusus, ac sequenti captus & in Franciam abductus, Italiæ regnum Carolo reliquit, Corbejæ mortuus.
781. *Pippinus* cum Carolo patre Italiam regit usque ad annum 810.

BRITANNIÆ INSULÆ REGES.

Anno 738. *Eadbertus* Nortanhumbrorum Regnum adeptus est, tenuitque per annos viginti & unum. postea Monachus factus anno 758., Regnum *Osvulfo* filio reliquit: eoque cæso anno sequenti *Edilvvaldus* seu Ethelvvaldus, a plebe electus est, Vvillelmo Malmesburiensi Mollo appellatus; anno 761. succedit *Alucbredas* decessoris interfector, cedere compulsus post annos decem: fecitque locum *Ethelberto* Mollonis filio, qui & anno post quinto pulsus est; tum *Celvvoldus* seu Alfvvoldus solio admovetur, & ipse post annos 11. trucidatus; & *Osredus* ejus successor anno sequenti pulsus dedit locum *Ethelberto*, aliis Ethelredo, qui anno 794. occisus, ex Epitome Saxonica: quo sublato nullus thronum conscendere ausus est.
757. Merciorum Rex *Ethelbaldus* post regni annos 41. interiit, succedente *Offa* ac regnante in annum 794. quo anno *Egferthus* Regnum capessit, obiitque eodem anno, ex Epitome Saxonica, successorem sortitus *Kenulfum* in annos 24.
754. Vvest-Saxonum regnum init *Sigebertus*, anno sequenti *Kinevvlfus* in annos 31. ex Epitome prædicta: cui successit anno 784. *Brictricus*, qui annos 16. regnavit.
760. Cantuariorum regnum *Ethelbertus* principatus anno 32 morte resignavit *Eadberto*, Alfrico & Cuthredo, qui obiit anno 805. ex Chronologia Saxonica. Regum Eastanglorum, Orientalium & Australium Saxonum non est necesse Chronologiam texere.

SANCTI & MONASTERIORUM ORIGINES.

Anno 754. *S. Bonifacius*, primum Vvinfridus dictus, apostolicæ Sedis Legatus, Archiepiscopus Maguntinus & Martyr.
Translatio seu Elevatio *S. Germani* Episcopi Parisiensis.
755. *S. Carolomannus* Dux Francorum & Monachus Casinensis.
756. *S. Wando* Abbas Fontanellensis in Gallia.
V. *Austrulfus* Abbas ejusdem Monasterii ante Wandonem mortuus.
758. *Pirminius* Chorepiscopus & Abbas in Alamannia.
759. *S. Othmarus* Abbas Sancti-Gallensis.

760.

760. *S. Ceolvulfus* Rex Nortanhumbrorum, dein Monachus Lindisfarnensis in Britannia insula.
761. *S. Vvunebaldus* Abbas Heidenheimensis in Germania.
764. *S. Stremonii* Translatio in Monasteria Mauziacense & Iciodorense.
765. *S. Vvalafridus* Abbas Palatioli Monasterii in Tuscia ab eo conditi anno 755.
S. Gorgonii Martyris Translatio in Monasterium Gorziense.
770. *Alto* Abbas Monasterii ex suo nomine appellati in Bajoaria superiore.
S. Opportuna Virgo & Abbatissa Monasterioli in Neustria,
772. *S. Amalberga* virgo in Belgio,
S. Lioba virgo & Abbatissa Biscofheimensis in Germania prima.
778. *S. Ambrosius Autpertus* Abbas Monasterii Sancti Vincentii ad Vulturnum in Benevento.
779. *S. Sturmius* Abbas primus Fuldensis Monasterii, conditi anno 744.
780. *S. Vvalpurgis* Abbatissa prima Heidenheimensis in Germania.
S Virgilius Episcopus Salizburgensis in Bajoaria.
781. *S. Gregorius* Abbas & Rector Ecclesiæ Trajectensis ad Rhenum.
784. *S. Fulradus* Abbas Dionysianus prope Lutetiam Parisiorum, cum tribus libris miraculorum S Dionysii Episcopi & Martyris.
786. *S. Vvillibaldus* Episcopus Eistetensis.
S. Lullus Archiepiscopus Moguntiacensis.
789. *S. Villehadus* Episcopus Bremensis primus.
790. *SS. Haimo & Veremundus* Monachi Medenses in Italia.
S. Hiltrudis virgo in Cœnobio Lesciensi in Belgio.
S. Solus Monachus & Eremita in Norico.
793. *S. Blaitmacus* Abbas Hiiensis in Britannia insula.
798. V. *Tassilo* Dux Bajoariorum, dein Monachus Gemeticensis.
800. *S. Namfasius* Eremita Marciliaci apud Cadurcos.

APPENDIX.

Anno 665. *S. Vualdeberti* Abbatis Luxoviensis miracula.
670. *S. Ermenfredus* Abbas Cusantiensis in Burgundia.
688. *S. Lantbertus* Episcopus Lugdunensis.
690. *S. Godo* Abbas Augiensis in Campania.
675. *S. Gundelbertus* Episcopus Senonensis, & cum eo *SS. Deodatus* Nivernensis, *Hildulfus* Trevirensis, *Erardus* Ratisponensis, Episcopi; ac *SS. Spinulus*, *Joannes* & *Benignus* Monachi Medianenses.
720. *S. Odilia* Virgo & Abbatissa Hoemburgensis in Alesatia.
700. *S. Disibodus* Confessor in Germania.
705. *S. Adamnanus* Abbas Hiiensis in Scotia.
S. Albertus Abbas Gambronensis in Galliis.
S. Marinus Eremita & Martyr.
Eusebiæ & Telisfolæ Abbatissarum epitaphia.
Segolena Abbatissa Troclarensis in Aquitania.

Consequuntur Poematia quædam, Anonymi de Episcopis Eboracensibus, Frodoardi & Heigeri; cum fragmento Historiæ Trevirensis & Monumentis historicis nonnullis.

INDEX

INDEX SANCTORUM

PARTIS SECUNDÆ

SÆCULI TERTII BENEDICTINI.

H

I & L

M & N

O

P & S

T

Vere-

V

INDEX SANCTORUM PRÆTERMISSORUM,

in hoc Sæculo tertio Benedictino.

A

ÆMilianus Abbas in agro Burdigalensi colitur die 16. Novembris. Ejus gesta leguntur in vetusto Breviario ejus Ecclesiæ prope Burdigalam ad Dordonam: sed non ita accurata, ut propriis verbis referri mereantur. In his Æmilianus *in Venetensi urbe Britanniæ minoris* parentibus obscuris natus fuisse dicitur. In familiam Comitis Venetensis cooptatus, *ut domesticis rebus præesset*, postea nimiæ profusionis in pauperes accusatus est. Hinc secessum cogitans, in Hispaniam *ad S. Jacobi tumulum* contendisse falso dicitur: cum necdum S. Jacobi vulgata detectio esset. *In Cœnobium Saliginense quod apud Santones situm est perveniens*, monasticas vestes suscepit, non a S. Martino loci conditore & primo Abbate, qui sæculo sexto floruit, a Gregorio Turonico Episcopo laudatus; sed ab aliquo ejus successore. Cellarii munus sibi impositum cum recte exsequeretur, sodalium invidiam in se provocavit. Quam ob rem ex illo Monasterio discedens, in primam quam nanctus est silvam se abdidit, *non longe a Dordonæ flumine*, quæ *Acumbis* tunc temporibus vocabatur: ubi mulieri cœcæ lumen restituisse, aliaque miracula patrasse fertur. Eo in loco *exstruxit Oratorium in rupe excavata*, ubi plurimos instituti sui socios admisit; & post annos aliquot, percepto Viatico decessit *anno Domini septingentesimo sexagesimo septimo*. Monasterium ipsius nomine appellatum ad sæculares Canonicos defecit anno 1306. permittente Clemente Papa V.

Agricolus Episcopus Avenionensis. Ejus Acta exstant in Chronologia Lirinensi & apud Surium ad diem 2. Septembris, a recentiori Auctore descripta, quidquid de antiquitate ejus dicat Vincentius Barralis. Agricolus natus circiter annum 630. post annos quatuordecim Monachus in Cœnobio Lirinensi, dein patri suo Maximo in sedem Avenionensem succedit anno 650. mortuus anno 700. Septembris die 2.

Amandus Abbas ejusdem Monasterii eo tempore quo Agricolus vivere desiit, ter millium ac septingentorum Monachorum Pater fuisse dicitur, successorem sortitus Silvanum, S. Porcarii Martyris decessorem. S. Amandus Lirini colitur 14. Kal. Decemb.

Ava Abbatissa Dononii in Brachanto ad Scaldim. Molanus ad diem 29. Aprilis scribit, eam necdum canonizatam, a quibusdam tamen haberi ut Sanctam. Kalendario Dononiensi inscribitur hoc modo: *Commemoratio S. Avæ, sicut pro defunctis.*

B

BAsilissa Abbatissa Horreensis apud Treviros, uti & Anastasia ejusdem loci Abbatissa, laudatur in fragmento Historiæ Trevirensis edito in hoc tomo.

Basinus item Episcopus Trevirensis.

Beatus Confessor in Hispania, adversus hæresim Elipandi & Felicis dimicasse, & alia nonnulla scripsisse dicitur. Lege de eo Bollandi commentarium ad diem 29. Februarii, ubi dubium movet, an Beatus fuerit Monachus.

Bodinus Episcopus Trecensis, de quo mentio in Actis S. Frodoberti Abbatis Cellensis Sæculo 2.

Bertilia virgo in Belgio an fuerit Sanctimonialis, necdum certis indiciis deprehendere potui. De ea sic agit Baldericus in Chronici lib. 2. cap. 56. *Est etiam in vico Maraculo Monasterium Canonicorum, ubi sancta quiescit* Bertilia, *quæ hoc ipsum suum prædium* S. Mariæ *tradidit*. Lege ejus Acta apud Bollandum die 3. Januarii.

C & E

CÆlestinus Abbas Blandiniensis, de quo Molanus die 17. Maji.

Cunihildis Abbatissa in Germania laudatur in Actis S. Bonifacii Episcopi & Martyris.

Egila Abbas Agaliensis memoratur apud pseudo-Liutprandum æra 786.

Emereus Confessor in Hispania. Acta ejus apud Bollandum die 27. Januarii nullius pene sunt fidei. Bainolensis Monasterii in Catalonie conditio an ei tribui debeat, merito dubitat Antonius Yepezius in tomo 3. Chronici ad annum 778. cap. 4.

Erkembodo Episcopus Tarvennensis ex-Abbate Bertiniano, successit Ravengero in cathedram Morinorum *anno tertio Regis Theodorici* - inquit Joannes Iperius in cap. 4. parte 2. *Ipse S. Erkembodo simul cum Episcopatu tenens Abbatiam, emit a quodam viro Rigoberto res proprietatis suæ in loco nuncupato Kelmas*, &c. 4. *Kal. Septemb. anno* 3. *Theodorici Regis. Decedente Rege Theodorico S. ErKembodo migravit a sæculo, & in Monasterio S. Audomari cum multa reverentia sepelitur*, non anno 741. sed 737. *Cui in Episcopatu successit* Adalgerus. S. Erkembodo die 12. Aprilis colitur in Ecclesia Audomaropolitana, in qua ejus reliquiæ super majus altare adservantur.

F

FAroaldus ex-Duce Spoletano ejus nominis secundo Monachus Cœnobii S. Petri de Ferentillo, a Ludovico Jacobillo sancte obiisse dicitur 19. Febr. anno 728. de cujus recepta sanctitate Ferrarius, Galesinius, & Bollandus nihil pronuntiare audent.

Florebertus Episcopus Leodicensis colitur die 26. Aprilis: an Monachus?

G

GIsla & Rictrudis virgines in Anglia an publica sanctitatis opinione donari debeant, non satis liquet ex iis, quæ in Martyrologio Anglo-Benedictino & alibi referuntur. Utraque discipula fuit Alcuini, quibus ipse inscribit expositionem in Joannem; earumdemque meminit in epistola 102.

Guitmarus Abbas Centulensis, modo ne nomine quidem fere notus, ita memoratur ab Hariulfo in lib. 1. Chronici Centulensis, cap. 26. *Tunc vere sancti & boni Fideles non valde curabant*

bant

bant scriptis quæ gerebant committere ; qui ad hoc solum contendebant, ut in libro vitæ mererentur adscribi. Unde & illius temporis Abbates ex toto prorsus ignorassemus, nisi venerabilis Abbas Angelrannus ex aliquanto id procurasset : qui dum priscorum Abbatum catalogum perstringeret, ex iis unum fuisse insinuavit Guitmarum, *quem &* Sanctissimum Virum *titulavit. Et quia tanti viri tale meruit testimonium, dignum est ut a nobis pusillis memoretur, qui viri vere sancti ore sanctissimus est notatus. Hic in Neustria solo humatus quiescit, & in suo nomine dicata Ecclesia existit. Qui quantæ sanctitatis & justitiæ fuerit, nos quidem non occurrimus dicere, sed his qui ejus corpori sancto deserviunt Canonicis prædicandum committimus.* Utinam ipse exsecutus fuisset ! Nam Canonici Ecclesiæ collegiatæ erectæ Gornaci (vulgo *Gournay*) ad Eptam fluvium, ubi S. Guitmarus tempore Hariulfi quiescebat, & Ecclesiam nomine suo illustrabat ; usque adeo primarii Patroni sui memoriam obliterari siverunt, ut ne nomen quidem apud eos reliquum sit. Solus nunc apud eos audit S. Hildevertus Meldicensis Episcopus, Ecclesiæ suæ Patronus, quem cum Guitmaro nostro confundunt, cum legant in officio ecclesiastico, Hildevertum ex-Monacho Luxoviensi Abbatem Monasterii S. Richarii, tum Meldicensem Episcopum fuisse: cujus corpus, cum sexto a Meldis miliario sepultum fuisset, translatum postea sit Gornacum per S. Majolum Abbatem Cluniacensem sæculo 10. ac deinde jussu Vvalterii Rotomagensis Pontificia per Hildebertum Cantuariensem Archiepiscopum in eam in qua nunc habetur thecam illatum anno 1201. caput vero in scrinio aureo expensis Blanchæ Philippi sexti Francorum Regis uxoris affabre elaborato circiter annum Domini 1375. In Actis mss. S. Hildeverti quæ legi, Sancti corpus translatum quidem fuisse dicitur per Majolum Abbatem, sed cujus Monasterii, non exprimitur. At cum id factum referatur *transacto non multo temporis curriculo* a morte Hildeverti; non de Majolo Cluniacensi, sed de alio cognomine, an Abbate sanctæ Crucis seu S. Faronis apud Meldas, id intelligendum est : Et nescio an Gornacum translatum sit corpus S. Hildeverti, qui postea Gnitmari Abbatis memoriam obscuravit, ac penitus demum abolevit : nisi si Guitmarus alio nomine dictus est Hildevertus. Quamquam nulla ejus rei mentio, nec præfecturæ Centulensis in Actis S. Hildeverti, quæ non magnopere probo.

Gumbertus Confessor memoratur in libro 3. de vita S. Burchardi Episcopi Vvirtziburgensis per Egilvvardum, in Parte 1.

H & I

HElia Abbatissa Horreensis apud Treviros, *sanctitate clara* dicitut in Martyrologio Benedictino 12. Kal. Julii. Verum amplius de ea inquirendum est.

Hildebertus Abbas Blandiniensis Vvilrado successit anno 728. cæsus, ajunt, a fautoribus Constantini Imperatoris Iconoclastæ, apud Molanum die 4. Aprilis.

Idaberga seu Itisberga virgo in pago Atrebatensi apud eumdem die 21. Maji.

Ingelmundus Abbas apud Batavos, ex eodem Junii 21.

Joannes Damascenus a Monacho Italo litteris imbutus, ob idque nostris adnumeratus est ad diem 6. Maji : tametsi uterque postea secessit ad Laaram S. Sabæ. Antonius Yepezius in tomo 3. Chronicorum Trithemium hujus rei auctorem vindicare conatur a refutatione Baronii. Ego vero quid sentiam de Ordinis nostri primordiis in Oriente, alias declarabo.

Irmina Abbatissa Horreensis apud Treviros, filia Dagoberti tertii, ut putant, laudatur in fragmento Historiæ Trevirensis in Appendice hujus tomi, & apud Brovverum in lib. 7. Annalium Trevirensium, ubi sacrum ejus corpus in Monasterium Vveissenburgense ad Volagi montis radices situm in Spirensi diœcesi a Dagoberto conditum jacere dicitur, præter caput, quod olim Spanheimenses nostri adservabant. Theofredus Abbas Esternacensis Irminæ diploma S. Vvillibrordo concessum pro suo Monasterio Esternacensi citat in Vita S. Vvillibrordi.

Juliana Abbatissa Pauliacensis in Vita S. Austrebertæ Parte 1.

L

LAudrada virgo & Abbatissa Belisiæ in Belgio. Acta ejus a Theodorico Abbate non satis accurate descripta habentur apud Surium. Non pervenit ad tempus Caroli Magni, siquidem obiisse dicitur anno 709. De ea mentio in Actis S. Amalbergæ, quæ sub ejus disciplina instituta dicitur in Monasterio Belisiensi, quod modo est Canonicarum seminarum.

Lebuinus Presbyter in Belgio multis prædicatur die 12. Novembris apud Surium, tum ab Hucbaldo Elnonensi Monacho ipsius Vitæ scriptore, tum a Radbodo Trajecti ad Rhenam Episcopo in carmine & in sermone de eodem, ubi *habitum religionis adsumpsisse* Lebuinus in Anglia dicitur.

Leotadius Episcopus Auscienfis ex-Abbate Monasterii, non Moisacensis, ut male plerique legunt, sed Marodiacensis, cujus ipse una cum Ansberto primarius auctor fuit pontificatu Desiderii Caduicorum Episcopi, ut dicemus inferius in S. Namsasio. Non ergo pervenit Leotadius, ut quidam numerant, ad annum 720. ut qui ante medium sæculum septimum jam florebat.

Liutvvinus Episcopus Trevirensis laudatur in fragmento Historiæ Trevirensis, & apud Brovverum in lib. 7. Annalium Trevirensium, ubi rude ejus epitaphium refert, recentioris ævi figmentum.

M & N

MArcellinus Presbyter, falso creditus auctor vitæ S. Suidberti Episcopi, non alius est a Marchelmo S. Liudgeri socio, ut in Elogio S. Suidberti probatum est. Fuit & alius Marcellinus S. Lebuini collega.

Meinulfus Diaconus Budicæ Monasterii memoratur die 5. Octobris.

Miletus Abbas Luxoviensis a Vvandalis seu Saracenis cæsus.

Noitburgis virgo Coloniæ in Monasterio a Plectrude Pippini Heristallensis conjuge ædificato in honorem B. Mariæ, colitur die 31. Octobris, cujus reliquias adservari in Cartusia Confluentina scribit Brovverus in lib. 7. Annalium Trevirensium.

O & P

OTgerus Diaconus, socius S. Plechelmi, notatur die 10. Septembris, cultus in Petri-monte non longe a Ruremunda in Belgio.

Plechelmus Episcopus cum SS. Vvirone & Otgero in Belgium ex Anglia trajecisse fertur, Martyrologio inscriptus die 15. Julii.

R

RAgenfredia Abbatiſſa Dononii laodatur à Balderico in Chronici lib. 2. cap. 28. in hæc verba : *In vico Duneng beata Rainfredis ex ſui juris rebus Cellam fundavit, & Sanctimonialibus conſtitutis ipſa etiam Abbatiſſa regimonium duxit. Hanc autem poſtea incumbente inopia inclinatam pauci Canonici incolebant, donec conſilio domni* Gerardi *Epiſcopi &* Ledvvini *Abbatis moderno tempore* Balduinus *Comes ad priſtinum ſtatum reſtituit, ibique Monialibus regulariter inſtitutis Abbatiſſam nomine* Ermentrudem *præfecit*. Colvenerius io Notis obſervat in alio codice mſ. ſic legi : *ibique Moniales S. Benedicti, cum ante fuiſſent regulares, introduxit*. At Monachas fuiſſe ab initio certo perſuaſum habeo ; tametſi poſtea forſan Canonicæ factæ Canonicis paucis locum fecerint. Hodie, inquit Colvenerius, vocantur *Canoniſſæ & Donnæ* : locus vulgo *Denain* ad Scaldim, duobus a Valentianis miliaribus diſtat Duacum verſus.

Regina ejuſdem Cœnobii Sanctimonialis & Rageofredis mater, apud Molanum die 5. Julii.

Ribarius Monachus Jorenſis una cum S. Urſicino celebratur in Supplemento Martyrologii Gallicani 14. Kal. Januaril, diciturque vixiſſe in Gallia tempore Carolomaoni Caroli Magni fratris : ejuſque reliquiæ in opidom S. Vvalarici in Caletis tranſlatæ ac depoſitæ io Eccleſia Prioratus Fiſcamnenſi Monaſterio ſubjecti.

Rumoldus Epiſcopus & Martyr. Lege ejus Acta apud Surium die 1. Julii & Notas Menardi in Martyrologium.

S & T

SEbaldus. Monachos Nurembergæ, filius Daciæ Regis, Auguſti 19.

Siacrius Epiſcopus Nicienſia 23. Maji in Chronologia Lirinenſi.

Tatvvinus Eremita in Anglia die 3. Julii.

Tecla Abbatiſſa in Germania 15. Octob. memorata io Vita S. Bonifacii.

Tilbertus Abbas Hripenſis 13. Maji cum Botvvino, laudatus in Vita S. Vvilfridi ſenioris Epiſcopi Eboraccoſis.

V

VEnantius Eremita in Belgio apud Molanum 10. Octob.

Vveomadus Epiſcopus Trevirenſis laudatus in fragmento Hiſtoriæ Trevirenſis & apud Brovverum. Monachum alii Mediolacenſem, alii S. Maximini fuiſſe ajunt. Ejus mentio in libro de miraculis S. Goaris & in epiſtola Hadriani Papæ ad Tilpinum : obiit 8. Id. Novemb. anno 781. ſucceſſorem ſortitus Richbodum Abbatem Medelocenſem.

Vverenfridus Presbyter io Gelria 14. Auguſti apud Surium & Molanum.

Vviro Epiſcopus io Belgio 8. Maji apud Surium.

ALENDARIUM SANCTORUM, QUORUM ACTA

in hac Parte ſecunda Sæculi tertii exhibentur

Januarius.

Februarius.

Martius.

Aprilis.

Majus.

Junius.

19 In Vosago S. Deodati Episcopi Nivernensis 424

Julius.

7 Eisteti in Bajoaria S. Vvillibaldi Episcopi, 330
10 Merbeccæ in Belgio S. Amalbergæ virginis, 217
11 In Monasterio Medianensi S. Hildulfi Episcopi Trevirensis, 424
12 In Monasterio Dionysiano prope Luteciam Parisiorum S. Fulradi Abbatis, 302
19 In Monasterio S. Vincentii ad Vulturnum S. Ambrosii Autperti Abbatis, 234
25 Luteciæ Parisiorum in Monasterio S. Vincentii translatio S. Germani Episcopi ejusdem civitatis, 85

Augustus.

17 In Monasterio Casinensi S. Carolomanni Ducis Francorum, 122
25 Trajecti ad Rhenum S. Gregorii Abbatis & ejus Ecclesiæ Rectoris, 289

September.

8 In agro Mogontiacensi S. Disibodi Confessoris, 450
14 Fontanellæ V. Austrulfi Abbatis, 121
23 In Monasterio Hiiensi S. Adamnani Abbatis, 452
25 In Monasterio Cusantiensi S. Ermenfredi Abbatis, 418
27 Vimburni in Anglia S. Tettæ Abbatissæ 224
Eodem die in Cœnobio Lesciensi S. Hiltrudis virginis, 381
28 In Parthenone Biscosheimensi S. Liobæ virginis & Abbatissæ, 221

October.

16 Maguntiæ S. Lulli Episcopi, 355

November.

13 In Monasterio Hornebacensi S. Pirminii Chorepiscopi & Abbatis, 124
8 Bremæ in Saxonia S. Villehadi primi ejusdem sedis Episcopi, 364
16 Insula Stein S. Othmari Abbatis Monasterii S. Galli, 139
21 Marciliaci in Aquitania S. Namsasii Eremitæ, 405
27 Saltzburgi S. Virgilii Episcopi, 279
Eodem die in Scotia S. Baltheri Anachoretæ, 508

December.

3 In Norico S. Soli Eremitæ, 389
13 In Parthenone Hoemburgensi S. Odiliæ virginis & Abbatissæ, 441
Eodem die Gemetici in Gallia Tassilonis Ducis Bajoariarum & Monachi, 401
17 Fuldæ in Germania S. Sturmii primi ejusdem loci Abbatis, 242
18 In Monasterio Heidenheimensi S. Vvunebaldi Abbatis primi, 160

INDEX TOPOGRAPHICUS SANCTORUM

Partis secundæ Sæculi tertii.

IN GERMANIA &c.

IN provincia Germania prima, *Moguntiæ* Bonifacius Episcopus, 1. Lullus item Episcopus, 354. *Fuldæ* Sturmius Abbas, 241. In Monasterio *Biscofheimensi* Lioba Abbatissa, 220. In agro *Moguntiacensi* Disibodus Confessor, 450. In Monasterio *Hornebacensi* Pirminius Chorepiscopus & Abbas, 124. In Parthenone *Hoemburgensi* S. Odilia, 441

In Bajoaria, Monasterio *Heidenheimensi* Vvunebaldus Abbas, 160. Vvalpurgis Abbatissa, 160. *Eisteti* Vvillibaldus Episcopus, 330. Solus Eremita, 389. Alto Abbas, 195. *Saltzburgi* Virgilius Episcopus, 279. Tassilo Dux, 401

In Frisia Bonifacius Episcopus, 1. *Traiecti* Gregorius Abbas, 289

In Saxonia, *Bremæ* Villehadus Episcopus, 364

IN GALLIA.

In provincia Lugdunensi prima, *Lugduni* Lantbertus Episcopus, 419

In provincia Lugdunensi secunda, *Fontanellæ* Vvando Abbas, 118. Austrulfus itidem Abbas, 121. *Gemetici* Tassilo, 401. In agro Sagiensi, *Monasteroli* Opportuna Abbatissa, 198

In provincia Lugdunensi quarta, *Luteciæ Parisiorum* translatio S. Germani, 85. In Monasterio Dionysiano Fulradus Abbas, 302

In provincia Aquitania prima, *Mauziaci* apud Arvernos translatio S. Stremonii Episcopi, 173. *Marciliaci* apud Cadurcos S. Namsasius Eremita, 405

In Vosago, *Luxovii* Vvaldebertus Abbas, 409. *Cusantiæ* Ermenfredus Abbas, 418

In aliis Monasteriis Gundelbertus, Deodatus, Hildulfus Erardus Episcopi, &c. 424

In provincia Belgica prima, *Gorziæ* translatio S. Gorgonii martyris, 184

In Belgica secunda, *Merbeccæ* Amalberga virgo, 217

IN ANGLIA.

In insula *Lindisfarnensi* Ceolvvlfus Rex Northumbrorum, 158. In Monasterio *Hiensi* S. Blaitmacus Abbas, 398. Adamnanus item Abbas, 452. *Eboraci* S. Vvilfridus junior Episcopus, &c. 506

Ex Anglia item processerunt Bonifacius, Vvillibaldus, Vvunebaldus, Vvalpurgis, Lioba, & Vvillehadus: de quibus supra.

IN ITALIA.

In Benevento, *Casini* Carolomannus Dux Francorum & Monachus, 115. In Monasterio *S. Vincentii* ad Vulturnum, Ambrosius Autpertus Abbas, 234

In Tuscia, *Palatioli* Vvalfridus Abbas, 177. In pago Ticinensi, in Cœnobio *Medensi* Haimo & Veremondus, 380

NO-

NOMINA AUCTORUM PRÆCIPUORUM

qui hujus secundæ Partis Acta scripserunt.

ADelhelmus Sagiensis Episcopus initio sæculi 10. scripsit libros duos de vita & miraculis S. Opportunæ Virginis & Abbatissæ, 198.

Adso cognomento Hermiricus, Abbas Luxoviensis post medium sæculum 10. librum unum de miraculis S. Vvaldeberti Abbatis, 409

Aimoinus Monachus Germanensis labente sæculo 9. libros duos de miraculis S. Germani Parisiorum Episcopi, 95.

Andreas Abbas tertius Palatioli in Tuscia libellum de vita S. Vvalfridi Abbatis ejus loci primi, 177.

Anscharius seu Ansgarius primus Bremensis Archiepiscopus de vita & miraculis S. Vvillehadi Episcopi libros duos, 364

Ermanricus Levita, dein Abbas Elevvangensis medio sæculo 9. vitam S. Soli, 389

Iso Monachus Gallensis post medium sæculum 9. libros duos de miraculis S. Othmari Abbatis, 147

Liudgerus Episcopus Mimigardefordensis primus Vitam S. Gregorii Abbatis Trajectensis, 289.

Othlonus Monachus sub finem sæculi 11. libros duos de vita S. Bonifacii Episcopi & Martyris, 25.

Richerius Monachus Senoniensis sub finem sæculi 13. scripsit in Chronico suo gesta S. Hildulfi, &c. 424.

Rudolfus Monachus Fuldensis medio sæculo 9. Vitam S. Liobæ Abbatissæ, 221

Vvalafridus Strabus Abbas Augiensis procedente sæculo 9. Vitam S. Othmari Abbatis, 139. & Blaitmaci Abbatis Hiiensis metro, 398

Vvarmannus Episcopus Constantiensis sæculo 11. Vitam S. Pirminii, 124

Vvillibaldus Episcopus Eistetensis Vitam præceptoris sui Bonifacii, 5

Vvolfardus Presbyter Hasenrietanus sæculo 9. de vita & miraculis S. Vvalpurgis libros quatuor, 260.

VITA

VITA
SANCTI BONIFACII EPISCOPI MAGUNTINI, ET MARTYRIS,

AN CHR. 754 5 Junii.

Auctore WILLIBALDO ipsius discipulo.

Ex tomo 4. Henrici Canisii, & Nicolao Serario.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ

1. QUEM *Anglo-Saxones patria lingua* WINFRIDUM *seu* Winfrethum *Latini deın molliori vocis sono* BONIFACIUM Bonifaciumve *appellavere; eum variis commendaverunt Scriptores. Primus occurrit* WILLIBALDUS *ejus discipulus, idem ipse (ut videtur) Eistetensis Episcopus primus, qui libro singulari præceptoris sui gesta complexus est.* RUTHARDUS *deinde Monachus, Fulda Hirsangiam missus*, duobus libris heroico carmine sancti Martyris passionem scripsit, *ut prodit Tritbemius in Chronica Hirsangiensi. Ruthardus floruit principatu Ludovici Augusti, qui cum Ruthardum* post mortem Haimonis Episcopi vellet in locum ejus Halverstadensis Ecclesiæ ordinare Pontificem, consentire noluit, dicens notabile verbum: Da Episcopatum alteri qui sit idoneus: ego quietem vitæ regularis & studium Scripturarum omnibus divitiis & honoribus mundi incomparabiliter duxi præferendum. *Tertius vitæ Bonifacianæ scriptor est* OTHLONUS *Monachus. Quartus anonymus quidam, Cœnobii Fuldensis (ut videtur) Monachus. Hic duplicem damus de S. Bonifacio scriptionem. Vvillibaldi scilicet atque Othloni: quod utraque ad perfectam gestorum ejus notitiam necessaria videatur. Agunt præterea de S. Bonifacio Lupus in Actis S. Vvigberti Abbatis; Liudgerus in Vita S. Gregorii Abbatis & Rectoris Ecclesiæ Trajectensis; Ratbodus ejusdem Ecclesiæ Antistes testante Tritbemio in libro de Scriptoribus ecclesiasticis; Joannes Gerbrandus, Johannes de Beka & Vvillelmus Heda in historiis suis: quibus præferendus HRabanus Maurus, qui carmen quoddam de S. Bonifacio composuit. Quin etiam e Lutheranis Johannes Leznerus ejusdem sancti Martyris Acta Germanico idiomate vulgavit illustravitque. De Vvillibaldo, Othlono, & Anonymo hic pauca præmittenda.* Vitæ Scriptores.

2. WILLIBALDUS, *vitæ Bonifacianæ scriptor primarius, ætatem suam indicat in Præfatione, quam Megingozo Vvirtziburgensi, & Lulla Mogontiacensi Episcopis, Bonifacii discipulis nuncupat, ubi se ipse* Presbyterum *vocat. Hinc dubium oritur, an Vvillibaldus iste sit Vvillibaldus Eistetensis Episcopus primus, Bonifacii itidem discipulus: maxime cum hujus vitæ conditor Vvillibaldus, agens de episcopali ordinatione Vvillibaldi & Burchardi*, eos bonæ industriæ viros *appellet. modestius forsan de se dicturus, si is ipse fuisset Vvillibaldus. Christofarus Brouverus in observationibus ad Acta S. Gregorii Rectoris Trajectensis, alia in hoc dubium conjicit argumenta minoris momenti. Existimo tamen Vvillibaldum Eistetensem Episcopum istius scriptionis auctorem esse, ut qui paucis cum Bonifacio annis commoratus, potius ab aliis accepta, quam visa a se relata dicit in Præfatione. Nec obstat quod* Presbyteri *dumtaxat usurpat nomen: quod & ipsum solum ei tribuit Notkerus in Martyrologio Nonis Junii. Nec modestiæ leges excedit, dum se simul & Burchardum*, bonæ industriæ viros *appellat: quod elogium potius ad Bonifacii ordinan-* Vvillibaldus.

AN.CHR. nuntii & Burchardi, quam sui ipsius commendationem adhibuit. Denique in calce vitæ ab se
754 scriptæ hanc clausulam ipse apposuit: Ego Vuillibaldus Episcopus, &c.

5 Junii. Othlonus. 3. Inferior ætate fuit Othlonus, qui illustrandis S. Bonifacii gestis bonam navavit operam, conquisitis ac relatis ipsius Bonifacii aliorumque epistolis, quæ ad rem pertinere videbantur. Othloni nomen, quod diu latuerat, Henricus Canisius in Rebdorfensis Monasterii codice ms. deprehendit in hæc verba: Incipit Prologus venerabilis Presbyteri OTHLONI & M. S. Cœnobii Bonifacii in Vitam ipsius, id est prout Canisius divinavit, Monachi Cœnobii S. Bonifacii. Monachum fuisse Othlonum satis patet ex Præfatione, dum non solum Fratres Fuldenses vocat, sed & ipse illosque & infimos & spectaculum factos mundo ait. Germanus natione fuit, ut constat ex libri primi cap. 38. Nostra autem dico, inquit, quæ pro patribus nostris, Germanis scilicet, salvandis scripsit Bonifacius. Non tamen Fuldensis Cœnobita fuisse videtur, quod Fuldenses Monachos in Præfatione alloquens, Cœnobium vestrum nominat. Sed tamen ex aliquo Monasterio S. Bonifacii, quem Patronum nostrum appellat. Othlonus vixit circiter initium sæculi XII. ex Prologo Vitæ, quam in duos libros distinxit.

Anonymus. 4. Ruthardo prætermisso, cujus libri duo necdum prodierunt in lucem; pauca dicenda de Anonymo, cujus lucubratio in ms. codice Compendiensi incipit ab his verbis: Postquam gens Anglorum inclyta per S. Gregorii Pontificis Romanæ urbis dogmata, &c. Eam lucubrationem ex integro reddere non visum est operæ pretium: tum quia deficit in multis, tum quia nonnullis mendis respersa est. Bonifacii siquidem ex Britannia in Frisiam profectionem unicam describit, omissa reversione in patriam: tum primam Bonifacii peregrinationem Romanam post navatam cum S. Vuillibrordo operam remittit. Quædam tamen in Notis & in Appendice primæ Vitæ ex eo Auctore adducimus.

Bonifacii memoria. 5. Bonifacii sanctimoniam prædicant veterum fastorum scriptores, Vuandalbertus, Usuardus, Rabanus, Ado, & Notkerus. Vuandalberti hæc verba sunt Nonis Junii:

Nonis Antistes fulget Bonifacius, Angliæ
Editus, ad Christum Oceani qui traxit alumnos,
Fresonum puro submittens colla lavacro.

Patria. 6. Anglo-Saxonem fuisse Bonifacium, non Scotum ex Hibernia ortum, ut volunt Marianus & Trithemius, constat tum ex recitatis Vuandalberti verbis, tum ex ipsius Bonifacii Actis propriisque epistolis. Legenda ejus epistola apud Othlonum in lib. 2. cap. 1. in qua Bonifacius hæc scribit: Synodus & Ecclesia in qua natus & nutritus fui, id est in transmarina Saxonia, seu Vuest-Saxonia, cujus Episcopus erat Daniel, a quo litteras commendatitias ad Romanum Pontificem accepit. Ergo Bonifacius natus est in Saxonia occidentali, & quidem in hodierno Comitatu Devoniæ, urbe Crediantone, Crediton seu Kirton, quæ quondam sedes episcopalis, ab Exona sex circiter milliaribus distat. Id quod ex popularium traditione & vivente memoria Guillelmus Camdenus & Johannes Spedus adfirmant in descriptione Devoniæ.

Parentes. 7. Bonifacii parentes, quos nobis ignotos esse voluit antiquorum silentium, vanis conjecturis inquirere non vacat, certe nec decet. Qui regium ei genus tribuunt, SS. Vuillibaldi & Vunebaldi consanguineum dicunt, nullo argumento nituntur legitimo. Illud exploratum quod anonymus Vitæ conditor tradit, nobili prosapia oriundum fuisse Bonifacium, qui Leobgithæ Sanctimoniali affinitate conjunctus erat. Sic enim Leobgitha in epistola quadam ad Bonifacium, ordine 36. inter Bonifacianas: Rogo tuam clementiam, ut memorare digneris prioris amicitiæ, quam jamdudum cum patre meo copulasti, cujus vocabulum est TINNE in occiduis regionibus, qui nunc ante octo annorum curriculum ab hac luce subtractus est, ut pro animæ illius preces offerre Deo non renuas: necnon & matris meæ memoriam commendo tibi, quæ est cognominata EBBE, QUAE TIBI, ut melius nosti, CONSANGUINITATIS NEXIBUS copulatur, & adhuc laboriose vivit, & diu valide ab infirmitate oppressa est. Ego unica filia sum ambobus parentibus meis. Hæc est LEOBGITHA, aliis Lioba dicta, quæ a S. Bonifacio in Germaniam advocata, Bischofsheimensi Parthenoni præfecta, morum sanctitate floruit, ut in ipsius Actis videbimus ad annum 767

Dignitas in patria. 8. Abbatem fuisse Bonifacium in patria, negant Vuillibaldus & Othlonus. Et tamen Egburga Sanctimonialis Abbati Sancto veroque amico Winfredo epistolam 101 inscribit. Id si verum est, eum brevi tempore Abbatis gessisse dignitatem constat, antequam in Frisiam secundo trajiceret. Eidem jam in cismarinis partibus constituto, & Archiepiscopo incertæ sedis ordinato Sigebaldus Rex occidentalium Saxonum scripsit epistolam 49. in hæc verba. Primitus subnixis precibus acsi progeniculans flexis poplitibus ut indulgeas obsecro petitionem meam, quam rogavi te per tuum Presbyterum nomine Eobo, id est ut tu meus esses Episcopus cum meo Episcopo Daniele. Quam tamen dignitatem recusavit, ne gentilium conversioni deesset.

An Episcopus Trajectensis. 9. Bonifacius a Gregorio II. Romano Pontifice Episcopus absque certa sede ordinatus videtur. Et tamen Vuillibaldus non semel meminit diœcesis & Ecclesiarum Bonifacio commissarum, antequam vir sanctus sedi Moguntiacensi addictus esset. Post acceptam enim ordinationem archiepiscopalem, postque pios profectus apud Hassos & Bajoarios, Bonifacius ad Fratres suæ diœcesis migravisse cap. 8. & cap. 9. ad proprias rediisse Ecclesias, populique sibi commissi curam gessisse dicitur. Quod certe dici non potest de sede Trajectensi, quam eo tempore S. Vuillibrordus superstes occupabat. Rectius id interpretandum videtur de Hassis, Turingis, vicinisque regionibus, ad quas Bonifacius præcipue missus fuerat. Et quidem ex Zachariæ epistola ab Othlo-

Othlono in lib. 2. cap. 24. relata discimus, hucusque, *id est paullo ante annum* DCCLI. AN.CHR.
Bonifacium sibi cathedralem sedem minime vindicasse: *quod etiam Hincmarus in epistola seu* 754
opusculo 44. cap. 20. confirmat. Gregorius, *inquit*, *a primo secundus*, sed & tertius 5. Junii.
Gregorius, Winfrid cognomento Bonifacium, Legatum apostolicæ sedis, ad reformandam Christianam Religionem primo Presbyterum, postea vero Episcopum ordinatum direxerunt, cui per annos xxv. in eadem prædicatione SINE CARDINALI SEDE laboranti præfatorum successor Zacharias Papa inter cetera in Privilegio sibi directo scripsit atque firmavit ad locum, *Maguntiam scilicet*, *cujus sedem abjecto Gewiliebo obtinuit*. *Verumtamen illud movet*, *quod Bonifacius Maguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopus factus*, GREGORIUM ad an potius S. Eobanus.
Trech ordinasse *dicitur tum apud Othlonum in lib. 1. cap. 38. tum apud S. Liudgerum in Vita ipsius Gregorii*. *Siquidem Bonifacius Vuillibrordo*, *Bonifacio Gregorius in Trajectensis Ecclesiæ regimen successisse feruntur his Liudgeri verbis*: Migrante ad Dominum de hac luce S. Willibrordo successit S. Bonifacius, cui & successit pius heres ejusdem Gregorius. *At fides potius habenda videtur æquali Vuillibaldo*, *qui cap. 10. nullam Gregorii promotionis mentionem facit*, *& cap. 11. agit de S.* EOBANO *martyrii socio*, quem ad subveniendum suæ senilis ætatis debilitati Fresonibus injunctum Episcopum, in urbe quæ vocatur *Trecb* subrogavit. *Vere proinde Eobanus*, *etsi brevi tempore*, *Trajectensem Ecclesiam*, *Bonifacii curæ post S. Vuillibrordi mortem obnoxiam rexit*, *successoremque habuit S. Gregorium*, *non Episcopum*, *sed Abbatem & Rectorem Ecclesiæ Trajectensis*, *ut dicemus in hujus Actis ad annum 772. Bonifacius Eobano inscribit epistolam 27*, *eumdemque Presbyterum vocat Sigebaldus Rex Vuest-Saxonum epistola 49*.

20. *Bonifacium Apostolum suum agnoscunt Germani*: *qua de re legendus Adamus Bremensis Canonicus in historiæ capite 8. legenda etiam Præfatio huic Sæculo præfixa*. *Non tantum enim* Bonifacius Germanorum Apostolus.
Frisiis, *sed etiam Francis orientalibus*, *Turingis*, *Hassis & Saxonibus*, *immo & Baicariis*, *tam per se quam per suos verbum* Dei *prædicavit*. *Gregorius Papa II. in quadam epistola nominat præterea* Bortharos, Nistresos, Wedrevos, & Loganos, Sudvodos, Ingevunes & Graveldos: *qui populi ad prædictos provinciales pertinent*. *Borthari scilicet videntur esse Bructeri seu Busactores inter Lipiam & Amisiam fluvios consistentes Nistresi*. *Frisii occidentales Vuestrachiam incolentes*. *Vuedrevi seu Vuedcravi*, *quorum tractus Vuederavia ad Vuederam fluvium prope Maguntiam*. *Logani Vuederaviæ incolæ ad Loganam fluvium*. *Sudvodi*, *populi Austrasii*. *Ingevones creduntur esse mediterranei ac interiores Germani*. *Graveldi seu Grapfeldi exstirpatores Buchoniæ saltus*, *in quo ædificatum Monasterium Fuldense*, situm in medio quatuor populorum, *quos Bonifacius ad Fidem adduxit*.

21. *Paullo minus res monasticas curavit Bonifacius quam Christianas*, *quibus illas adjumento* Benedictinæ Regulæ propagator.
simul & ornamento esse noverat. Unde in provinciam patriamque suam mittens, exinde tam feminas quam viros religiosos scientiaque varia imbutos plures venire fecit, suique laboris onus inter eos divisit, *inquit Othlonus in libro 1. cap. 25. Et viris quidem Monachorum*, *Virginum autem Cœnobia feminis commisit*, *ut subditos sibi regerent ex Regulæ Benedictinæ præscripto*, *cui Bonifacium ab ineunte ætate morem gessisse*, *ex Vuillibaldi cap. 2. constat*. *Hinc Marianus Scotus*, *post Annalium Fuldensium conditorem ait*, Monasteria sexus utriusque in Germania primo instituta *fuisse a Bonifacio*: *tametsi jam Vuillibrordus nonnulla construxerat*.

22. *Plures scripsit epistolas Bonifacius*, *a Nicolao Serario editas & illustratas*, *graves quidem & pias*. *Librum ejus* de unitate fidei catholicæ *laudat Zacharias Papa apud Othlonum* Scripta ejus.
lib. 2. cap. 9. quem librum haud alium esse quam synodalia quædam statuta, *qualia nuper Acherius in tomo 9 Spicilegii vulgavit*, *veri simile est*. *Vitam S. Livini Episcopi & Martyris litteris mandavisse dicitur*: *quod suspectum omnino esse*, *Sæculo superiori ad annum 656. probavimus*. *Vitam S. Libuini ab Hucbaldo scriptam perperam tribuit Bonifacio Arnoldus Vuion*. *Ipsius dictum refert Vualafridus Strabus in lib. de reb. eccl. cap. 24. his verbis*. Bonifacius
„ Martyr & Episcopus interrogatus, si liceret in vasis ligneis sacramenta conficere,
„ respondit: Quondam Sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur; nunc econtra lignei Sacerdotes aureis utuntur calicibus.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. DOMINIS *sanctis & vere in Christo carissimis* LULLO *& Megingozo* a *Coepiscopis*, WILLIBALDUS *licet indignus in Domino Presbyter*. Percepto piæ Paternitatis vestræ affectu pariter & voto, non propriæ laudis litterali scientia confidens, sed debitum obedientiæ obsequium vestræ impendens sanctitati, libenter parui, arduumque quod suggessistis opus, exiguis viribus inchoavi, ad perfectionis terminum finetenus deducens. Sed obse-

a De S. Lullo Mogontiacensi Antistite Bonifacii successore agemus ad ann. 786. de Megingoto vero seu Mengoso Vuirtzibungensi Episcopo plura diximus in Vita S. Burchardi ejusdem sedis Episcopi, supra ad ann. 751.

AN.CHR. 754 5 Junii. cro, ut si quidpiam aliter quam vestra voluntas expetierit provenerit, infirmitatis meæ imbecillitatem operisque impositi sublimitatem æquo animo sustineatis: quoniam maximum mecum reverentiæ est indicium, cum vestræ sublimitatis imperio obdientiæ operam non denego. Quod si dignum aliquid & nostris temporibus profuturum confecerim, divino utique muneri ac præcepti vestri desiderio conferendum est: quoniam pia quandoque desiderantis voluntas & manum imitatur emunctoris, & impressionis suæ violentia vel minimam quamdam desideratæ scientiæ dulcedinem parat, famelicumque impertiendo reficit. Decrevit enim Sanctitas vestra insipientem sapientibus, & minus idoneum prudentibus coæquare ac præferre; & quod sine nostro videlicet conatu, prudenti sermone revelare potuistis, hoc mihi velut ignaro imponere. Sed deprecor, ut quem præcepti vestri torculat deprimit, precatus assiduæ orationis infundat, & mentem ignaviæ caligine obtusam, voluntas spontaneæ dilectionis vestræ, e somno resuscitet, ut ad ea ad quæ cogentibus vobis invitata est, tenacior vivaci sermonum narratione reddatur.

2. Compulistis enim me, ut ad normam eorum, quorum aut vitæ castimoniam, aut morum sanctimoniam, sancti proculdubio Patres eleganti verborum ambage chartis inserendo tradiderunt, petentibus religiosis ac catholicis viris, quibus vel in Tusciæ partibus, vel in Galliæ terminis, vel in Germaniæ aditibus, aut etiam in Britanniæ limitibus S. BONIFACII Martyris fama miraculorumque coruscatio perstrepit, sicut discipulis ejus secum diu commorantibus, vel nobis ipsis referentibus comperi; proœmium mediumque ac finem vitæ ejus quanta valeam indagatione litteris inferam. Et quemadmodum primæ prævaricationis resoluto chirographo & veræ lucis radio illucescente EGESIPPUS, qui sub Anacleto Romam venisse fertur, quinque ecclesiasticorum actuum libros ob utilitatem legentium edidisse perhibetur; EUSEBIUS Cæsariensis, nominatissimus historiographorum Scriptor, cum PAMPHILO Martyre & adjutore suo, suorumque sibi antecedentium temporum historias mira eloquii dissertitudine texentes, infinita scriptis volumina ediderunt; nec non & GREGORIUS, qui erat vir beatæ memoriæ litterarûm studiis eruditissimus, glorioso apostolicæ sedis culmine sedens, beatorum scribens Confessorum vitam, dialecticum miro ostendens moderamine morem, quatuor Logica expressit ratiocinatione libros, qui hucusque Ecclesiarum inserti bibliothecis elucubratam posteris scientiæ afferunt dignitatem: Ita beati viri vitam præcelsasque ejus virtutes & cultum pietatis atque abstinentiæ robur præsentibus ac post secuturis sæculis jubetis demonstrare. Sed quamvis ad demonstrandam tantarum rerum rationem exiguum me parvumque fieri auctorem agnoscam; tamen exigente benevolentiæ vestræ voluntate, hoc quod demandastis, vobis jubentibus non propriæ præsumtionis insolentia fretus, sed adsertione Catholicorum confisus adgrediar opus: neque ex parvitatis meæ stilo propriæ laudis præconium requirens, sed ex tantæ rei relatione profuturum legentibus præbens exemplum, dum his quisque instruitur formulis, & ad meliora profectus sui perfectione perducitur.

INCIPIT VITA.

CAPUT I. *Qualiter in infantia Dei servitium inchoavit.*

3. ILLUSTREM igitur ac vere beatam S. BONIFACII summi Pontificis vitam moresque ejus, Sanctorum magnopere imitatione sacratos, licet opacitate præpediti scieotiæ, exili tamen opusculi hujus stamine innectere, ac simplici historiæ tegmine, quemadmodum religiosis viris referentibus comperimus, qui quotidiana ejus colloquia & religionis conversatione sedulo præsentati, ea quæ audierunt vel viderunt, in exemplum posteris tradiderunt; congregata verborum varietate, texendo nitimur enodare, & ab exordio usque ad finem quanta possumus indagatione, divinæ contemplationis ejus sanctimoniam revelare.

lare. Cum enim primævo puerilis ætatis decore multa, ut solet, maternæ sollicitudinis cura ablactatus atque enutritus esset; magna nimirum delectatione, ceterorum postposito amore filiorum affectatus est a patre. Sed qui jam labentia cuncta animo subjecerat, & æterna magis quam præsentia cogitare disposuerat; cum esset annorum circiter quatuor seu quinque, Dei servitio se subjugare studuit, multoque mentis conamine de monasteriali jugiter vita insudare, & ad eam mentis quotidie nisibus anhelare. Cum vero aliqui, sicut illis regionibus moris est, Presbyteri sive Clerici, populares vel laicos prædicandi causa adissent & ad villam domumque præfati patris familias venissent; mox quantum possibilitatis ejus pusillanimitas in infantia sua prævaluit, cœpit cum eis de cœlestibus loquendo tractare, & quid sibi suæque infirmitati in futurum proficeret, interrogare.

AN.CHR. 754 5. Junii.

4. Cumque ita diu de cœlestibus diuturna mentis meditatione cogitaret, ac totum se in futurum extenderet, & ad superna erigeret; patri etiam demum hæc quæ animo gerebat revelavit, & ut suæ consuleret voluntati rogavit. Quo comperto obstupefactus pater, magna eum increpationis instantia, partim minis ne se desereret prohibuit, partim etiam blandimentis ad sæcularis curam instigabat negotii, ut temporaneo eum transitoriæ hereditatis subjungeret lucro, & sese quandoque defuncto suæ terrenæ facultatis custodem, immo etiam heredem relinqueret. Verbis quidem quamplurimis fraudulenta humanæ calliditatis usus versutia, tenerum a cœpti perfectione propositi animum declinare tentavit, magisque hanc suæ tolerabiliorem esse infantiæ activam, quam vitam monasterialis militiæ contemplativam, multiplici sermonum adulatione promittit: ut vel sic a propositi hujus conamine eum cohiberet, & ad mundani luxus mollitiem incitaret. Sed vir jam Deo in pueritia plenus, quanto est a patre plus prohibitus, tanto mentis arrepta fortitudine cœlestem sibi adquirere thesaurum, & sacris se conjungere litterarum studiis anxius anhelabat. Fitque mirum in modum, sicuti semper divina agere solet misericordia, ut suo imbecillioris ætatis militi Deus & cœptæ rei solatium, & anxiæ voluntatis augmentum, obsistentisque repentinam patris mutationem mentis providens condonaret: ita ut uno eodemque temporis successu, & festina patrem ægritudo subitaneo jam imminente mortis articulo subrepserit, & pia quantocius pueri magno temporis intervallo præpedita voluntas succreverit, Dominoque Deo adjuvante succrescendo impleta est ac perfecta.

5. Postquam enim miro dispensationis Dei judicio carnalem ingens sancti viri patrem arripuerat languor, deposita mox pristina mentis pertinacia puerum propinquorum facta conventione, ad Monasterium quod priscorum nuncupatur vocabulo Adestancastre *a* spontaneus a Domino quidem correptus direxit, & fideli viro WOLFARDO, qui & Abbas exstitit illius Monasterii, per fideles suæ legationis nuntios redditum commendavit. Quem puerilibus adhuc in annis constitutus, sapienter suis secum adstantibus amicis allocutus est, & quod multo videlicet tempore, monasteriali se Regulæ subjicere desiderasset, rationabili prolata petitione, sicut a parentibus pridem edoctus erat, indicavit. Cui protinus Pater Monasterii inito Fratrum consilio, & eorum accepta (sicut regularis vitæ poposcit ordo) benedictione consensum præbuit & effectum. Sicque vir Dei carnali orbatus patre, ad optimum nostræ redemptionis secutus est Patrem; terrenisque sæculi renoncians lucris, mercimonium deinceps æternæ hereditatis adquirere satagebat, ut juxta veridicam Veritatis vocem pa-

---

a Aliis *Adescancastre* & ad *Escam castrum*, quod Edvardus *Maihew* in Martyrologio Anglo-Benedictino non malè interpretatur Exoniam, vulgo *Excester*, primariam Devoniæ civitatem ad Iscam flumen, quæ Adescancastrum dicta sit, quasi Castrum ad Iscam: tametsi Monasterium apud Exoniam tum fuisse nullum prodit monumentum. Beda in lib. 3. cap 22. meminit *Ytancestir* urbis orientalium Saxonum, quam *in ripa Pante amnis* locat, ubi & S. Ceddus Episcopus sedem figere solitus erat. *Ithancester* Essexiæ, opidum, hodie S. Petri ad aggerem appellatur, vulgò *S. Peters*. At locus hic de Monasterio occidentalium Saxonum interpretandus est, ut supra probavimus.

AN.CHR. 754 trem relinquendo ac matrem, aut alia quæ hujus mundi, centuplum acciperet, & vitam æternam possideret.

5 Junii. Matth. 19.

II. *Qualiter adolescentiæ incentiva primitus frangeret, & omnibus bonis inhæreret.*

6. EXPLETO igitur, licet summatim, primordiali expositionis nostræ ordine, qui quali se in initio studiosæ conversationis sanctimoniæ subdiderit, breviter protulimus, ut fabricæ a nobis fundamento confecto, structuræ paullatim sublimitas ad summa altius erigeretur. Postquam igitur infantiæ septem evolvuntur anni pueritis adveniente decore ætatis, etiam mira in eo scientiæ prævaluit fortitudo. Magna siquidem mentis & ineffabili gravitate, cœlesti inspirante gratia, sicut subsequentia hujus operis documenta declarant, ditatus est, & multatum castimonia virtutum, juxta ostensum Sanctorum exemplar, præcedentium & venerabilium institutis Patrum subditus, declaratus ac decoratus. Adeo enim divino exarsit ingenio, ac lectionis adprime se subdidit exercitio, ut singulis quibusque additis temporibus momentis atque horis annorumque curriculis augerentur etiam in eo superna adjumenta, divinaque donorum incrementa protectoris: & quanto pastoralis pædagogio magisterii est provectus, tanto ad profectum æternæ beatitudinis (sicut fideles confamiliaritatis illius viri pro certo testati sunt) eum quotidiana ejus studia jugi laudis litterali meditatione die noctuque incitavere; contra infestas diabolicæ suggestionis persecutiones, quæ tenerum sæpe apud mortales juventutis florem ceu nebulosa quadam cæcitatis caligine obtegere solent, mirabiliter protexere: ita ut etiam propter indesinentem diuturnæ sollicitudinis ejus curam & sempiternam sacrarum legum examinationem, illecebrosa in eo adolescentiæ incentiva & carnalium desideriorum impetus primitus impingentes, Domino Deo auxiliante, maxima ex parte sedavere, magisque ac magis ad communem provehunt populorum doctrinam: quam non multo transacto temporis intervallo, secundum pontificale ecclesiasticæ definitionis decretum inchoavit, dilatavit ac perfecit. Quoniam caduca hujus mundi contemnens ornamenta, monasterialis vitæ normam in infantia sua rite sub moderata Patris præfati gubernatione annos quamplurimos custodivit, donec pueritiæ fatescente * lascivia & pubertatis inchoante adolescentia, ardentior illum ingenioli sui voluntas accendit, ut ad finitima quoque Monasteria, magisteriali lectionis provocatus penuria, eum consensu atque consilio conservorum fidelium Patrisque Monasterii perveniret.

* al. facessante.

7. Cumque voto simul & intentione Omnipotentis sibi adesse incessanter magna precum instantia suffragium postularet, tandem divina cœlitus inspirante gratia, ad Monasterium quod usque hodie NUTESCELLE * dicitur, pervenit, & beatæ memoriæ WINBERCHTI * Abbatis, qui venerabiliter prædictum sub regulari disciplina regebat Monasterium, spiritali litterarum *a* diligentia provocatus elegit magisterium, Fratrumque secum in domino viventium contubernia: ac sic servorum Dei junctus consortio, devotum Domino Deo servitium & laboriosam vigiliarum instantiam lectionisque divinæ operam ingenti meditationis studio exhibuit: ita ut maxima demum scripturarum eruditione, tam Grammaticæ artis eloquentia & metrorum medullatæ facundiæ modulatione, quam etiam historiæ simplici expositione, & spiritalis tripertita intelligentiæ interpretatione imbutus, dictandique peritia laudabiliter fulsit, ut etiam aliis demum paternarum exstiterit pædagogus traditionum, & auctor magisterii, qui & discipulus antea subjectorum esse non recusavit.

* al. Nutscelle

* al. Vviberti

8. Quoniam sacræ mos est conversationis, ut præferre se cæteris pertimescat, qui subjici aliis renuerit: quia & rectæ obedientiæ operam subjectis impendere non valebit, quam superna Prælatis dispensatione juste non exhibebit.

a Gregorius Papa II. in epistola quæ est inter Bonifacianas ordine 118. adfirmat, Bonifacium *ab infantia sacras litteras didicisse*.

bit. Hanc enim ita omnibus in commune viventibus & maxime suo subregulari videlicet disciplina Abbati monachica subditus obedientia præbebat, ut labore manuum quotidiano & disciplinali officiorum administratione incessanter secundum præfinitam beati Patris BENEDICTI rectæ constitutionis formam insisteret, omnibusque exemplum bene vivendi, in verbo & conversatione, in fide & castitate se præbens, ut omnes de fructu ejus perciperent; & ipse omnium mercedis æternæ perciperet portionem. Sed & humilitatis quoque ejus & caritatis excellentiam solus qui occultorum est cognitor Deus, intimæ inspectionis suæ consideratione novit, qua omnes sibi commilitones sollerti cura subjunxerat, ut ab eis timori pariter haberetur & amori: & quem divina lectione haberent socium, mutuo apostolicæ admonitionis honore prævenirent ut patrem. Tantaque in eo affabilitatis erga Fratres & cœlestis doctrinæ succrevit magnitudo, ut rumore sanctæ exhortationis ejus crebrescente, fama multis per Monasteria tam virorum, quam etiam Virginum Christi apertissime claruit. Quorum quidem quamplurimi virili sexus robore confortati, & lectionis instantia incitati ad eum confluxere; & saluberrimæ scientiæ fontem potantes, numerosa scripturarum volumina legendo recensuere. Quibus ergo sexus infirmioris imbecillitas inerat, & assidua pergendi abnegabatur facultas, tantæ sibi sapientiæ virum divini inflante Spiritu amoris præsentari fecerunt: paginarumque transcurrentes seriem, cœlesti instanter scrutinio inhæsere, & sacramentorum arcana mysteriorumque abdita jugiter meditabantur. Quem ita superna sublevavit gratia, ut juxta egregii Prædicatoris exemplar & gentium Doctoris vocem, formam habens sanorum verborum, in fide & dilectione JESU-CHRISTI sollicite curans seipsum probabilem exhiberet Deo operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis.

AN.CHR. 754. 5. Junii.

1. Tim. 2.

III. *Quod doctrinæ verbum omnibus præberet, & quod hanc non suo ante tempus arbitrio arripuerat.*

9. AD generalem ergo quotidianæ contemplationis ejus formam & diuturnam parsimoniæ continentiam sermo a nobis aliquantisper directus derivatur, ut per singulos quosque adscensus sublimia hujus sancti viri opera propensius compendiosa verborum raritate sequamur, studiumque vitæ per omnia venerabilis Bonifacii subtilius indagando prosequamur: ut & æqua libraminis moderatione exemplar nobis æternitatis, & potens fiat apostolicæ eruditionis norma, qui per Sanctorum exempla arduam cœlestis intelligentiæ semitam feliciter scandens, ac prævium populis ducatum præbens, portam Domini Dei nostri, quam Justi intrabunt, ipse ingressus aperuit, & ab infantia sua usque ad decrepitam ætatis senectutem præteritorum non mediocriter Patrum sapientiam imitatus est, dum Prophetarum jugiter & Apostolorum verba stilo sanctitatis conscripta, & gloriosam Martyrum passionem nimirum apicibus litterarum insertam, sed & evangelicam Domini Dei nostri traditionem quotidie commendabat memoriæ: & secundum Apostolum, sive manducasset, sive bibisset, sive aliud aliquid egisset, laudis semper præconium & devotæ fastigium jubilationis tam mente quam & ore persolvebat Deo, juxta illud Psalmographi: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo.* In tantum enim scripturarum exarsit desiderio, ut omni se intentione earum imitationi & auditioni sæpius conjungeret: & quæ ob doctrinam populorum conscripta sunt, ipse quippe mira eloquii disertitudine & sollertissima parabolarum adsertione efficaciter prædicando retexuit. Cui tale discretionis temperamentum inerat, ut & vigori correptionis mansuetudo, & vigor prædicationis mansuetudini non deerat. Sed quem zelus accenderat vigoris, mansuetudo mitigabat amoris. Divitibus ergo ac potentibus liberisque ac servis æqualem sanctæ exhortationis exhibuit disciplinam, ut nec divites adulando demulceret, nec servos, nec liberos districtio-

1. Cor. 10.

Psal. 33.

AN CHR. ne prægravaret : ſed juxta Apoſtolum , omnibus omnia ſactus eſt, ut omnes
754 lucriſaceret. Qui & doctrinæ cœleſtis documentum , non ſuo ante tempus
5 Junii. 1. Cor 9. arripuit arbitrio ; nec obſtinationis ſuæ rapina uſurpatum adquiſivit : ſed ſanctæ humilitatis profectu , triginta aut amplius annorum habens ætatem , magiſteriali & familiari ſublevatus electione , juxta conſtitutionis regulam ſuſcepit , & ad ſacerdotalis officii gradum *a* diverſis donorum ditatus muneribus acceſſit, ita ut eleemoſynis quidem miſericordiæque operibus, quantum ſub regulari monaſterialique prævaluit diſtrictione, opere penitus ac voluntate deſerviret. Sed & nocturna vigiliarum ſpatia omnibus horis præveniens, orationis ſe ſollicitus laborioſa operatione exercuit : cujus nec patientiam ira ſubripuit, nec longanimitatem furor commovit, nec libido continentiam expugnavit , nec abſtinentiam gaſtrimargia violavit : ſed ita omni ſe jejunii frugalitate ſubjugavit , ut vinum & ſiceram bibens , utriuſque Teſtamenti
1. Cor. 9. imitaretur Patres , & cum egregio gentium diceret Doctore : *Caſtigo corpus meum & ſervituti ſubjicio , ne forte aliis prædicans , ipſe reprobus efficiar .*

IV. *De eo quod ab omnibus Primatibus directus ſit ad Cent , & quod ad Freſiam pervenit .*

10. COLLECTA ergo ſparſim ſuperius ſublimitate ſancti hujus viri virtutum , ſilentio quæ ſubſequuntur minime prætermittenda æſtimamus , quæ & fidelium didicimus relatione virorum , & manifeſta equidem ſcripturæ pateſactione exſerere curamus , quanta ſuarum perſeverantia virium & cœptis bonis inhæreret , & ad alia quæque feſtine properando animum incitaret . Cumque diutius mentem ſupra enumeratis virtutibus edomaret , & de die in diem ad altiora bonorum documenta ſub prædicto ſe presbyteratus gradu proveheret; jam regnante IN *b* Weſt-Saxonum Rege , ſubitanea quædam incubuerat nova quadam ſeditione exorta neceſſitas : & ſtatim ſynodale a Primatibus Eccleſiarum cum conſilio prædicti Regis ſervorum Dei factum eſt Concilium . Moxque omnibus in unum convenientibus , ſaluberrima de hac recenti diſſenſione conſilii quæſtio inter ſacerdotales eccleſiaſtici Ordinis gradus ſapienter exoritur , & prudentiori inito conſultu fideles in Domino legatos ad Archiepiſcopum Cantuariæ civitatis nomine BERCTWALDUM *c* deſtinandos deputarunt , ne eorum præſumtioni aut temeritati adſcriberetur, ſi quid ſine tanti Pontificis agerent conſilio. Cumque omnis Senatus & univerſus Clericorum ordo tam providenti peracta collatione conſentirent , confeſtim Rex cunctos Chriſti famulos allocutus eſt , & cui hujus præfatæ legationis nuntium imponerent , ſciſcitatus eſt . Tunc repente ſummus in Chriſto Archimandrita qui prædicto præerat Monaſterio , nomine WINBERCH , & WINTRA qui Monaſterio quod dicitur *Diſſelburg* præſidebat; & BEERWALD, qui divina Cœnobium gubernatione, quod antiquorum nuncupatur vocabulo *Gleſtingaburg d*, regebat; necnon & alii multi hujus ſancti propoſiti Patres, ſanctum hunc virum accitum adduxerunt ad Regem : cui & nuntium Rex & legationis notitiam impoſuit, & adhibitis ſecum ſociis direxit cum pace. Qui etiam nuntio ſibi impoſito juxta mandatum ſeniorum , proſpero itinere pervenit ad *Cent* , & Archiepiſcopo ſummi pontificatus infula prædito ſapienter cuncta , quemadmodum edoctus erat a Rege, per ordinem revelavit : & ſic ſpon-

a Boniſacius Presbyter ordinatus quotidie ſemel duntaxat ſacris operabatur, teſtante Walefrido Strabo in lib. de reb. eccleſ. cap. 22. nam alii nonnumquam ter id celebrabant , eodem auctore.

b IN ſeu INÆ Occidentalium Saxonum Regis piiſſimi Elogium retulimus ſupra ad annum 730.

c Berchtwaldus Cantuarienſis Epiſcopus ex Abbate Benedictino , ſedit ab anno 693 ad 731. ex Bedæ lib. 5 cap. 9 & 24. de an ad ann. 731.

d Id eſt Glaſtonienſe : ſic enim in tomo 1. Monaſtici Anglicani pag. 13 legitur : *Hemgiſlus Abbas* (Glaſtonienſis) *fato perfunctus , in vetuſta Eccleſia pauſam corporis ſuſcepit : cui ſucceſſit* BERWALDUS *anno gratiæ ſeptingenteſimo quinto . Rex Ina dedit ei viginti hidas* , &c. In charta donationis ab Ina facta dicitur Kentwinus Rex Gleſtingiæ *matrem Sanctorum* vocari ſolitus fuiſſe ; & eam ab omni ſæculari & eccleſiaſtico obſequio immunem ſtatuiſſe , ac conceſſiſſe privilegium Fratribus eligendi Abbatem *ſecundum Regulam* S BENEDICTI. Lege Wiethberti Presbyteri epiſtolam 53. inter Boniſacianas *ad Fratres Monaſterii Gleſtingaburg.*

ſpontaneo accepto reſponſo, poſt non multos dies reverſus eſt ad patriam, AN.CHR. 754 5. Junii. præſatoque Regi prædictis ſervis Dei ſecum adſiſtentibus, a venerabili Archiepiſcopo ſpontaneum ſcienter detulit reſponſum, & magnum univerſis contulit gaudium: ac ſic deinceps mira diſpenſationis Dei benevolentia nomen ejus diffamatum eſt, & celebre apud omnes tam ſæculares dignitates quam etiam eccleſiaſtici officii ordines habebatur, ita ut amodo jam proficiens in futurum, ſynodali ſæpiſſime eorum intererat inſtituto.

11. Sed quia mens Deo dicata favoribus non attollitur humanis, nec laudibus ſublevatur; cœperat ad alia multa ſollicitudinis cura attentius properare, & parentum affiniumque ſuorum conſortia devitare, & peregrina magis quam paternæ hereditatis terrarum loca deſiderare. Sed cum ſic longo temporis intervallo ſecum ſollertiſſime deliberaret, ut patriam parenteſque deſereret; tandem accepto beatæ memoriæ prædicti Patris conſultu, cuncta animi ſui ſecreta intra conſcientiam antea abſcondita patenter aperuit, & magna precum inſtantia ad conſenſum ſuæ voluntatis ſancti viri animum provocavit. Qui etiam magna primitus admiratione obſtupefactus, poſcenti ſane ſupplicantique deſideratum ad tempus contradixit iter, ut cœpti propoſiti ſedaret induſtriam. Sed ad extremum invaleſcente omnipotentis Dei providentia, convaluit etiam ſermo potentis, & tanta Abbatis Fratrumque ſuorum ſecum ſub regulari diſciplina viventium devotione adoptatum inchoaverat iter, Dominoque Deo diſpenſante compleverat, ut ei etiam humani ſumptus ſolatia libenter impenderent, & magna cordis commotione lacrymarum diutius infuſiones, orationum ſupplicationes pro eo ad Dominum funderent. Hic etiam dum ſpirituali confortatus armatura, & ſæculari ſublimatus ſumtura, utriuſque vitæ ſtipendiis minime careret; adhibitis ſecum duobus aut tribus Fratribus, quorum corporali ſpiritualique indigebat ſuſtentaculo, profectus eſt: ac ſic immenſis peragratis terræ partibus, proſpero ovans Fratrum comitatu, pervenit ad locum ubi erat forum rerum venalium *a*, & uſque hodie antiquo Anglorum Saxonumque vocabulo appellatur *Lundenvic*: ac non multo tranſacto poſtliminio, nautarum navitor novus quidem epibata, conſentiente nauclero aggreſſus eſt navem, nauloque impenſo, proſpero ventorum flatu pervenit ad *Dorſtat b*; ibique aliquamdiu commoratus, debitum Domino Deo exſolvir die noctuque præconium. Sed quoniam gravi ingruente paganorum impetu hoſtilis exorta diſſenſio inter KAROLUM *c* Principem glorioſumque Ducem Francorum, & RATBODUM Regem Freſorum, populos ex utraque parte perturbabat, maximaque pars Eccleſiarum Chriſti quæ Francorum prius in Freſia ſubjectæ erant imperio, Ratbodi incumbente perſecutione ac ſervorum Dei facta expulſione, vaſtata erat ac deſtructa, idolorum quoque cultura exſtructis delubrorum fanis lugubriter renovata: tunc vir Dei perſpecta perverſitatis nequitia pervenit ad *Trecb*, ibique aliquantis exſpectatis diebus, advenientem Regem Ratbodum allocutus eſt, ut multis illarum circumvallatis ac conſpectis terrarum partibus, utrum ſibi in futurum prædicationis uſpiam pateſceret locus, perquireret: proponenſque animo, ut ſi qua in parte hujus populi Evangelium pateſceret aditus quo clareſceret, verbi quidem Dei ſemina miniſtraret. Quod etiam multis tranſactis annorum curriculis glorioſa martyrii teſtificatio comprobavit.

12. Sed quia Sanctorum ſingulorum ſingulare munus eſt ſanctitatis, dum ad tempus ſuum ſine ſpiritualis virore germinis laborem minimè pollentem perſpiciunt, ad alia prorſus loca fecunda laboris cum fructu migrant: quoniam incaſſum inhabitatur locus, ſi & fructus deeſt ſanctitatis. Sanctus enim

a Beda in lib. 2. Hiſt. cap. 3. Londuniam vocat *multorum emporium populorum terra marique venientium*, quæ urbs hoc loco ſignificatur. Idem auctor Londoniam dicit Metropolim orientalium Saxonum, *qui Thameſi fluvio*, inquit, *dirimuntur a Cantia, & ipſi orientali mari contigui*.

b Doreſtatum ſeu Doreſtadum oppidum, vulgo *Vuic-Duerſtede* in Friſia, non ſemel a Normannis infeſſum, ſitum eſt ad fluvium Lecam, *Leche*, paullo ſupra Trajectum inferius, hic a Vuillibaldo *Trecb* ſed *Trecht*, modo *Vtrecht*, appellatum.

c Hinc refutantur ii, qui primam Bonifacii in Friſiam profectionem anno 704. conſignant, tum quia Bervvaldus ſupra memoratus nondum eo anno erat Abbas Glaſtonienſis; tum quia Karolus Martellus vixdum infantiam exceſſerat, qui anno dumtaxat 716. cum Radbodo bellum gerere cœpit.

AN.CRR. 754 5. Junii. vir dum sterilem aliquamdiu Fresorum terram inhabitaret; & æstatis autumnique aliquantulum tempus præteriret; jam arida cœlestis rore fecunditatis reliquerat arva, & ad natale suis secum supradictis conviatoribus solum migravit: ac Monasterii sui secreta petens, etiam ibidem, secundi siquidem anni hiemem, tripudiantium Fratrum amore susceptus, hiemando transegerat *a*, ut Doctoris apostolicam gentium vocem imitaretur dicentis: *Ibi enim constitui biemare*. (Tit. 3.)

V. *Qualiter defuncto Abbate suo cum Fratribus aliquantum tempus commoratus est, & postea ad Romam cum commendatitiis Episcopi sui litteris pervenit.*

13. TRANSCURSIS jam ex parte sancti viri virtutibus, subsequentia ejus, quemadmodum rem rumigerulis referentibus gestam comperimus, patenter proferimus: ut apertior in perpetuum vitæ morumque ejus ad normam sanctæ conversationis illius tendentibus pateat callis. Cumque ingens peregrinationis exegisset discrimen, gurgitumque maris evasisset dispendium, & Fratrum suorum iterum reversus se societati dedisset, eorumque contubernio dies deinde plurimos injunxisset; gravi demum mentis arreptus est mœrore & recenti oppressus animi tristitia, dum senilia jam Magistri membra infirmari conspiceret, extremumque adstante Monachorum congregatione obitus sui diem, languoris convalescente immensitate, vibrando palpitandoque imminere, & tandem deposito corporis ergastulo, sub tristi mœrentium adspectu Fratrum, ultimum efflare spiritum videret *b*. Quia in Sanctorum frequenter cordibus compassionis specialiter condolens refulget pietas, qua ad tempus sedulo solent contristari: sed apostolico inhærentes præcepto in Domino jugiter consolantur. Jam blande adorsus est Fratres, & spiritualibus eos colloquiis memor paternæ traditionis hortatur, ut regularis jugiter constitutionis formam & ecclesiasticæ definitionis normam in omnibus conservarent, & ut Patris cujuslibet spiritualis se subjungerent imperio, instruxit. Tunc omnes unanimiter consonis instabant vocibus, & sanctum hunc virum, qui illo dicebatur in tempore WINFRID, cuncti precabantur, ut pastorale super eos Abbatis susciperet Magisterium. Sed refutatis mox patriæ facultatibus & primatu regiminis abjecto, ad prædestinata jam promtus ac paratus, sollerti se cura excusavit, omnemque heredum* substantiam abnegando renuit.

(* al. proheredum)

14. Cùm vero hibernale jam tempus præteriret, & calor æstatis candesceret, pristinaque labentis anni renovaretur intentio; omni sollicitudine iter omissum iterando renovare studuit. Tunc litteris etiam commendatitiis a beatæ memoriæ DANIELE *c* speculatore plebis Dei acceptis, ad limina Apostolorum Romam venire tentavit. Quem tamen resistentium aliquamdiu Fratrum orbata Patris impedivit necessitas, caritasque ejulantium ac compassio utrobique dolentium ad tempus obsistebat; ita ut magno quidem mentis angore premeretur, & in quam se verteret partem ignoraret. Metuebat enim ne grex magistro commissus, jam sine vigilantis pastoris custodia eo decedente luporum morsibus pateret, & ut peregre proficiscendi, autumnale sibi deficeret tempus, formidabat. Cumque Omnipotens solita non immemor pietatis suæ clementia, servum suum tanta animi pressura perturbatum ex anxio vellet dolore eripere, & jucundum gregi providere magistrum; jam præfati Antistitis erga Fratres intestina facta est meditatio, & bonæ indolis virum nomine STEPHANUM huic præsidere fecit Ecclesiæ, & sanctum hunc virum per longas

---

a *Reliquit*, & infra *transegit*. Jam similes loquendi modos observavimus in Vita S Vvillibrordi apud Alcuinum, qui præteritis plusquam perfectis pro absolutis non semel usurpavit.

b Ad hanc Vvinberthi Abbatis Nutscellensis seu Notscellensis mortem non spectat epistola 17. S Bonifacii de obitu Vvigberti Abbatis, haudubium Fritislariensis, qui Bonifacio absente (ut quidem in epistola exprimitur) decesserat: cum alter de quo hic sermo, eo præsente spiritum emiserit.

c Hic est Daniel occidentalium Saxonum Episcopus, qui teste Beda in lib. 5. cap 19 una cum Aldhelmo successit Pecthelmo Episcopo, anno 705, eratque superstes anno 731. quo Beda historiam suam absolvit.

gas peregrinationis vias ire volentem ad loca incolumem destinata direxit. Qui AN.CHR.
protinus quidem valedicens Fratribus profectus est, locumque per longa ter- 754
rarum spatia, qui jam prædictus dicitur *Lundenvvic* *, voti compos adiit, & 5. Junii.
loci celeriter marginem scandens, cœpit ignotas maris tentare vias; tripudiantibusque nautis, immensa Coro flante carbasa consurgebant, & pleno vento num. 12.
prosperoque cursu ostia fluminis citius quod dicitur *Cuent a*, omni jam expertes periculi naufragio adspiciunt, & aridam sospites terram perveniunt. Sed & castra metati sunt in *Cuentavic*, donec superveniens se collegarum multitudo congregasset; omnibusque collectis, per singulos quosque dies imminente hiemis frigore profecti sunt, multasque Sanctorum Ecclesias orando adierunt, ut tutius opitulante Altithrono Alpina montium juga transscenderent, Longobardorumque erga illos humanitatem mitius sentirent, militumque malitiosam superbiæ ferocitatem facilius evaderent. Cumque Sanctorum suffragante patrocinio & Domino Deo dispensante, omnis quippe cohors contubernalium comitatui hujus sancti viri inhærens, limina B. Petri Apostoli prospere aggressus est, immensas statim Christo pro sospitate eorum grates persolvunt, atque Ecclesiam S. Petri Principis Apostolorum magno cum gaudio ingressi, abolitionem peccaminum postulantes, diversa quidem munera eorum quamplurimi detulerunt. Transactis autem diebus non multis sanctus iste vir venerabilem Sedis apostolicæ Papam beatæ memoriæ GREGORIUM a primo secundum, & novissimo priorem affatus, (qui & vulgarica Romanorum lingua dicitur Junior) omnem sibi per ordinem itineris sui atque adventus occasionem manifestavit; & quali anxius desiderio diutius desudasset aperuit. Sanctus itaque Papa repente hilari vultu, arridentibusque oculis intuitus in eum, inquisivit an litteras ab Episcopo suo commendatitias detulisset. At ille etiam exemto pallio chartam ex more involutam *b*, litterasque protulit, deditque mirabili sanctæ recordationis viro: qui statim acceptis litteris annuit ei ut abiret. Apostolicus vero Papa perlectis litteris & recensita commendaritiæ conscriptionis charta, sedulum deinceps cum eo habebat quotidianæ disputationis colloquium, donec proficiscendi redeundique æstivum instaret tempus.

VI. *De ejus reditu ex Roma, mandato Papæ; & quid in Turingia, Francia & Fresia prædicando effecerit: & de gestis cum* WILLIBRORDO *Episcopo.*

15. CUM vero Nisan mensis, qui est Aprilis, præteriret; & Jair, qui est Majus, jam portæ patescerent; tunc etiam postulata atque accepta benedictione & litteris *c* a beatissimo Papa, ad inspiciendos immanissimos Germaniæ populos directus est, ut an inculta cordium arva evangelico arata vomere, prædicationis semen recipere voluissent * consideraret. Ac sic extemplo * vellent
collecta numerosa Reliquiarum multitudine, reciproco suorum reditu conservorum Italiæ fines adiit, optimumque Longobardorum Regem LIODOBRANDUM * pacificis salutatum muneribus compellavit, & honorifice ab eo susce- *Liutprandum
ptus, lassata ex itinere membra repausabat: ac sic remuneratus, ardua ac plana agrorum peragrans spatia, prærupta Alpium juga transscendit: incognitosque Bajoariorum & confines Germaniæ terminos aggrediens, in Turingiam juxta mandatum apostolicæ Sedis considerando progressus est, ad instar videlicet prudentissimæ apis, quæ suctim camporum circumvolat arva, & numerosam redolentium herbarum copiam pennigeris molliter perstrepens alis circumvolat, carpentique rostro pertentat melliflua, ubi nectaris latet dulcedo.

&

a Quantiam scilicet fluvium in Morinis Galliæ populis ad Britannicum fretum, vulgo *la Canche* appellatum, a quo Quentavvicus portus denominatus, modo Stapulæ, *Estaples*, dictus.

b Binas ergo litteras a Daniele acceperat Bonifacius, unas quidem *involutas*, id est sigillatas, ad Gregorium Papam; alias encyclicas, & apertas ad omnes Christianos. quarum illæ exciderunt, hæ inter Bonifacianas ordine 31 reperiuntur. Scripsit & ipse Bonifacius epistolas tres ad Danielem, cujus itidem epistolam refert Serarius in Notis ad epistolam 3.

c Exstant hæ litteræ datæ *Idibus Maji, anno tertio imperii Leonis Augusti, Indict. II.* quæ notæ chronologicæ anno 719. respondent.

AN.CHR. 754 5. Junii. & suis eam omni penitus mortiferi succi amaritudine contemta, alveariis invehit, & fecundum quamdam apostolicæ ratiocinationis eloquii similitudinem, omnia probat, & quod bonum est tenet.

16. Sanctus itaque vir Dei in Turingia juxta insitum sibi mandatum apostolici Pontificis, Senatores, denique plebis totius populi Principes verbis spiritualibus affatus est, eosque ad veram agnitionis viam & intelligentiæ lucem provocavit, quam olim ante maxima siquidem ex parte pravis seducti Doctoribus perdiderunt. Sed & Sacerdotes & Presbyteros, quorum alii religioso Dei omnipotentis cultu incaluerunt; alii quidem fornicaria contaminati pollutione, castimoniæ continentiam, quam sacris servientes altaribus servare debuerunt, amiserant; sermonibus evangelicis, quantum potuit, a malitiæ pravitate ad canonicæ constitutionis rectitudinem correxit, admonuitque atque instruxit. Et Franciam deinde Fratribus secum commeantibus ingressus est: statimque audita RATBODI *a* Fresorum Regis morte, alveum quidem fluminis magno gavisus gaudio navigio adscendit, optans quod etiam Fresia recepisset verbum Dei, & ad incultas cœlesti prædicatione terras pervenit. Jamque atrocis cessante Regis Ratbodi persecutione, doctrinæ cœlestis semina ministravit, & verbi Dei fame expulsa famelicam paganicæ superstitionis multitudinem æternæ prædicationis refecit pabulo. Cumque desiderantis repente mentem spontaneus operis sequeretur effectus, & votiva prædestinatæ doctrinæ lux Domino Deo dispensante claresceret, KAROLIque Ducis gloriosi super Fresones roboratum esset imperium; jam buccina cœlestis verbi increpuit, & prædicatorum adveniente superni roris fertilitate vox intonuit Dei: etiam per WILLIBRORDUM virum venerabilem ac cooperatores ejus propagatus est sermo. Sed quia messem quidem multam, operarios autem paucos inesse cernebat, sanctus hic Dei famulus cooperator factus etiam est per tres *b* instanter annos Willibrordi Archiepiscopi: multumque in Christo laborans, non parvum Domino populum destructis delubrorum fanis & exstructis Ecclesiarum Oratoriis præfato Pontifice opitulante adquisivit.

17. Cum vero summus hic senuisset Pontifex, & ætatis plurimis gravaretur annis; decrevit etiam suggerente discipulorum cœtu, ut solatium tanti ministerii suæ decrepitæ senectuti provideret, & fidem de parva congregatione virum eligeret, qui tanto præesse potuisset populo. Accitoque hoc famulo, salutari eum instructione admonuit, ut episcopalis regiminis susciperet gradum, & ad regendum Dei populum sibi subveniret. Qui etiam humiliter repente respuens, minime se dignum esse Episcopatus gradu referebat, & ne sibi tantæ dignitatis fastigium adolescentiæ *c* adhuc in annis constituto imponeret deprecatus est; & quoniam quinquagesimi anni *d*, juxta canonicæ rectitudinis normam, necdum plene reciperet ætatem, testatus est, ut omni se penitus excusationis tergiversatione ab hujus gradus celsitudine declinaret. Prædictus itaque tam sancti præconii Pontifex, placidis illum verbis increpavit, & diligenti eum cura ad hujus propositi gradum instigavit, populique subjecti maximam

a Radbodi Frisonum Ducis mors contigit eodem quo Bonifacii reditus ex Urbe anno, Christi scilicet 719. ex modo notatis. De hac Radbodi morte *Bonifacio Presbytero* gratulatur Bugga seu Eadburga Abbatissa epistola 35. inter Bonifacianas, in qua mentionem facit revelationis Bonifacio factæ de futura messe ipsius apud Germanos; & libri de passionibus Martyrum, quem Bonifacius Martyr ipse futurus sibi transmitti petierat.

b Tredecim annos scribunt S. Ludgerus in Vita S. Gregorii Trajectensis Abbatis, Hucbaldus in Vita S. Lebuini, Johannes de Beka in Chronico, & si qui alii. At *tres annos* dumtaxat legendum esse persuadent tum Othlonus lib. 1. Vitæ S. Bonifacii cap. 11. tum pontificatus Gregorii Papæ secundi, a quo S. Bonifacium anno 723 hoc est post quatuor annos quam in Germaniam ab eodem directus fuerat, ordinatum fuisse, ex sequentibus manifestum est.

c Hinc apparet falli eos, qui Bonifacium anno Christi 670. natum existimant: alias anno 720. quo evangelicæ prædicationi cum S. Vuillibrordo operam dare cœpit, in adolescentiæ annis constitutus dici non posset. Quamquam tunc jam virilem ætatem attigerat, qui ante Sacerdos fuerat ordinatus anno ætatis trigesimo.

d Nullæ ecclesiasticæ leges vetant, Episcopum ante annum ætatis quinquagesimum ordinari, bene ante trigesimum. Bonifacius spectare videtur ad illud. Num. cap. 8. vers. 24. *Hæc est lex Levitarum. A viginti quinque annis & supra, ingrediantur ut ministrent in tabernaculo fœderis. Cumque quinquagesimum annum ætatis impleverint, servire cessabunt, eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, ut custodiant quæ sibi fuerint commendata.* Certe Gregorius Magnus lib. 2. istoc respexit, dum per Moysen ait esse præceptum in Exodo, (lege in Numeris) *ut Levitæ a viginti quinque annis & supra ministrare debeant, ab anno vero quinquagesimo custodes vasorum fiant*: idque Pastoribus applicat. In Vita Silvestri Papæ locus exstat, qui huic versui explicando aptari potest.

mam magnopere paupertatem prædicebat. Sed cum neque sic correptus ad suscipiendum hujus celsitudinis gradum consentiret, jamque per longas tricationum moras spiritualis inter eos exorta contentio, & consona pulcræ discretionis facta est dissensio. Hic vero grandi præventus humilitate, tanti gradum contradixit honoris; ille autem piissimi appetitu lucri irretitus, salutem concupivit animarum. Cumque sic diversa jam sermocinationum verba invicem protulissent; sanctus hic Dei servus, velut in spirituali quodam stadio positus, „ placide prorsus excusationis exserens sermonem ait: O summæ sanctitatis „ Pontifex, o spiritualis Proreta agonis, ego enim a beato sanctæ recordationis GREGORIO Papa Germanicis mandatum gentibus detuli: ego a„ postolicæ Sedis legatione fungens, ad occidentales Barbarorum regiones spon„ te tuæ me dominio gubernationis injunxi; & propriæ voluntatis arbitrio, „ ignorante Dominorum sublimatu copulavi, quorum usque in hodiernum „ diem sponsionis voto constrictus sum, servituti atque subjectus. Quapro„ pter sine apostolicæ Sedis consultu & authenticæ jussionis mandato tam „ præclaræ sublimitatis ordinem suscipere non audeo. Sed & alia quæque „ rationabili petitionis supplicatione verba proferebat, dicens: Obsecro igi„ tur, ut me propriæ sponsionis vinctum catenis ad has ad quas primitus a Sede apostolica missus sum terras, destinando dirigas. Cui protinus vir Dei audita tantæ professionis causa, data ei benedictione licentiam dedit abeundi. Qui etiam statim proficiscens, pervenit ad locum cui nomen inscribitur *Amanaburch*, juxta Apostolum enutritus verbis fidei & bonæ doctrinæ quam adsecutus est.

AN CHR. 754. 5. Junii.

VII. *Quomodo Saxonum & Hessorum populos convertit, & de gestis suis nuntium Romam misit; eodemque mox evocatus, cum Papa collocutus est.*

18. PER singulos enim a proœmio gradus, virtutis documenta & laboris in Domino constantiam hujus sancti viri perstrinximus, ut sequentia subtilius bonorum ejus exempla conglobatim ad memoriam revocemus. Cumque ingentem Domino populum in Fresonibus adquireret, multique ab eo spirituali doctrina edocti ad agnitionem veritatis irradiantibus veræ lucis radiis pervenerunt. Tunc quippe Domino patrocinante alias Germaniæ prædicandi causa partes adiit, & supradictum locum, cui gemini præerant germani, DETDIC videlicet & DIEROLF, Domino auxiliante obtinuit; eosque a sacrilega idolorum censura, qua sub quodam Christianitatis nomine male abusi sunt, revocavit, ac plurimam populi turbam recte patefacta intelligentiæ via, errorum deposito horrore, a malevola gentilitatis superstitione retraxit, & Monasterii collecta servorum Dei congregatione Cellam construxit. Similiter & juxta fines Saxonum, Hessorum populum paganicis adhuc ritibus oberrantem, a dæmoniorum, evangelica prædicando mandata, captivitate liberavit, multisque millibus hominum expurgata paganica vetustate baptizatis.

19. Idoneum quippe nuntium ad fidelem suarum litterarum portitorem nomine BINNAN Romam direxit, Patrique venerabili apostolicæ Sedis Pontifici, universa quæ circa illum Domino dante facta sunt, muta quidem littera ministrante per ordinem revelavit, quod magna multitudo hominum divino illustrante Spiritu regenerationis perciperet Sacramentum, manifestavit. Sed & de rebus, quæ ad quotidianam Ecclesiæ Dei necessitatis populique proventum pertinebant, plura ob consilium Sedis apostolicæ interrogando conscripsit. Cum enim aliquantos dies præfatus hic nuntius prædicto maneret loco & jam reditus sui tempus instaret, tunc etiam a præfato Sedis apostolicæ Pontifice, mutuum legationis suæ responsum accepit; & statim reversus chartam Sedis apostolicæ conscriptionis jam non multo transacto tempore magistro attulit.

20. Cum-

AN.CHR. 754 5.Junii. 20. Cumque ſanctus vir allatas legiſſet litteras, carptim ſeinvitatum ad Romam intellexit, feſtinuſque ſummum obedientiæ gradum implere tentavit, elientumque conſeſtim ſtipatus caterva & Fratrum circumſeptus agmine, Francorum ac Burgundionum Italiæque jam collibus Alpium tranſcenſis, limitum fines militumque terminos tranſmigravit: & Romanæ urbis mœnibus conſpectis, Altithrono repente condignas gratiarum laudes rependit, & ad B. Petri mox Eccleſiam perveniens, diligenti ſe oratione munivit. Cumque laſſata membra paulliſper quieviſſent, jam B GREGORIO apoſtolicæ Sedis Pontifici nuntiatum eſt, quod hic Dei famulus adveniret. Qui etiam bene ſuſceptus in xenodochium adductus eſt. Adveniente itaque opportuno collocutionis eorum die, & ad baſilicam B. Petri Apoſtoli adventante glorioſo Sedis apoſtolicæ Pontifice, conſeſtim hic Dei famulus invitatus eſt: & cum paucis adinvicem ac pacificis ſe ſalutaſſent verbis, jam de Symbolo & Fidei eccleſiaſticæ traditione apoſtolicus illum Pontifex inquiſivit. Cui mox hic vir Dei humiliter reſpondit dicens: Domine Apoſtolice, novi me imperitum jam peregrinus veſtræ familiaritatis ſermone: ſed quæſo ut otium mihi & tempus conſcribendæ Fidei mihi concedas, & muta tantum littera meam rationabiliter Fidem adaperiat. Qui etiam protinus conceſſit, & ut feſtine hanc ſcripturam deferret imperavit. Cum aliquanto temporis evoluto ſpatio ſanctæ Trinitatis Fidem urbana eloquentiæ ſcientia conſcriptam detuliſſet, reddidit Præfato Pontifici. Exſpectavit quippe nihilominus dies aliquos, ſic ſaltem reinvitatus eſt: & Lateranum inductus, humiliter prono vultu poſtulata benedictione, pedibus apoſtolici Pontificis advolutus eſt. Quique repente eum relevavit a terra, & chartam in qua integra & incorrupta Fidei patuit veritas, huic famulo Dei reddidit, eumque conſedere fecit, & ſalutari eum admonitione doctrinæ inſtruxit, ut hanc ſine intermiſſione intemeratam Fidei munitionem obſervaret, & aliis inſtanter ſuarum pro poſſibilitate virium prædicaret. Multa quoque alia de religione ſanctitatis & Fidei veritate ſciſcitando profert; ita ut omnem pene diem pariter colloquendo alternatim ducerent, & ad extremum qualiter populi per devia prius facinorum oberrantes, Fidei documenta ſua prædicatione perciperent ſciſcitatus eſt.

21. Et cum pro certo comperiſſet, quod maximam quidem multitudinem plebis a ſacrilega dæmonum cultura ad conſortium ſanctæ Eccleſiæ adſciſceret, intimavit ei, quia Epiſcopatus ſibi imponere gradum voluiſſer *, populis paſtorali prius ſollicitudine privatis, & juxta ſententiam Domini Dei noſtri jacentibus, ſicut oves non habentes paſtorem, præferre. Sed quia contradicere huic tanto Pontifici apoſtolicæ Sedis prælato non auderet, conſenſit etiam & obedivit. Sicque ſummus ſanctæ auctoritatis Pontifex diem conſtituit ordinationis, id eſt pridie Kalendarum Decembrium *a*. Cumque ſacroſanctus ſollemnitatis dies & natalitius Andreæ & præfinitæ ordinationis illuxiſſet, jam ſacer Sedis apoſtolicæ Pontifex Epiſcopatus ſibi & nominis *b*, quod eſt BONIFACIUS, impoſuit dignitatem, eique libellum in quo ſacratiſſima eccleſiaſticæ conſtitutionis jura pontificalibus geſta ſunt conventibus, accommodavit: & ut ex hoc inconvulſa apud ſe pontificalis hæc diſciplina & inſtitutionis ordo permaneret, populique ſubjecti his imbuantur exemplis imperavit; ſed & familiaritatem ſanctæ Sedis apoſtolicæ tam ſibi quam omnibus ſibi ſubjectis ex hoc in futurum condonavit; & KAROLI Ducis

* velles

a Nimirum Leonis Imperatoris anno VII & Conſtantini ejus filii anno IV. Indict. VI. ut fidem faciunt tum profeſſio fidei S Bonifacii, tum litteræ Gregorii Papæ inferius ab Othlono referendæ: proindeque anno Chriſti 723. Hinc conſpicuum eſt Bonifacium, non annos tredecim, ſed tres dumtaxat cum S. Vuilibrordo collaboraſſe in evangelico negotio; & a Gregorio II. anno III. fuiſſe ordinatum: id quod etiam ex ſequenti num. 25. conſtat.

b Jam ante ordinationem ſuam Vuinfridus nomen habebat BONIFACIUS, ut conſtat ex epiſtola Gregorii Papæ II ab Othlono relata lib. 1. cap. 9. *data Idibus Maji, anno tertio imperii Leonis, Indict. ſecunda*, id eſt anno 719 quæ tamen epiſtola *Bonifacio religioſo Presbytero* inſcripta eſt. Extſtat & alia Buggæ Abbatiſſæ eodem anno directa BONIFACIO *ſive* WINFREDO *digniſſimo Dei Presbytero*: quæ epiſtola inter Bonifacianas eſt 35.

Ducis gloriosi suis sacratissimis litteris regni munimine ac devotione sanctum hunc virum Episcopatus gradu pollentem subjugavit. AN.CHR. 754 5. Junii.

VIII. *Quomodo Roma discedens* KAROLUM *Francorum Ducem adiit, & quid in Hessis & postea in Turingia prædicando effecit. De Tyrannis & depravata Religione in eadem provincia. De nuntiis iterum Romam missis & duobus ædificatis Monasteriolis.*

22. IS autem dum per longos viarum anfractus ingentium populorum adisset confinia, jam quidem ad præfatum Francorum Principem venit, & venerabiliter ab eo susceptus, litteras prædicti Romani Pontificis Sedisque apostolicæ Karolo Duci detulit, ejusque dominio ac patrocinio *a* subditus, ad obsessas antea Hessorum metas cum consensu Karoli Ducis rediit. Tum vero Hessorum jam multi catholicæ Fidei subditi, ac septiformis spiritus gratia confirmati, manus impositionem acceperunt. Et alii quidem oecdum animo confortati, intemeratæ Fidei documenta integre recipere renuerunt; alii etiam lignis & *b* fontibus clanculo, alii autem aperte sacrificabant. Alii vero aruspicia & divinationes, præstigia atque incantationes occulte, alii quidem manifeste exercebant. Alii quidem auguria & auspicia intendebant, diversosque sacrificandi ritus incoluerunt; alli etiam quibus mens sanior inerat, omni abjecta gentilitatis profanatione nihil horum commiserunt. Quorum consultu atque consilio arborem quamdam miræ magnitudinis, quæ prisco paganorum vocabulo appellatur ROBUR-JOVIS, in loco qui dicitur Gicesmere *c*, servis Dei secum adstantibus succidere tentavit. Cumque mentis constantia confortatus arborem succidisset, magna aderat copia paganorum, qui & inimicum deorum suorum intra se diligentissime devotabant *. Sed ad modicum quidem arbore præcisa, confestim immensa roboris moles desuper flatu exagitatur, & palmitum confracta culmine corruit, & quasi superni nutus solatio in quatuor etiam partes dirupta est, & quatuor ingentis magnitudinis æquali longitudine trunci, absque Fratrum labore adstantium apparuerunt. Quo viso prius devotantes pagani, & jam versa vice benedictionem Domino pristina abjecta maledictione credentes reddiderunt.

* id est diris devovebant

23. Tunc autem summæ sanctitatis Antistes consilio inito cum Fratribus, ligneum ex supradictæ arboris metallo Oratorium *d* construxit, illudque in honorem S. Petri Apostoli dedicavit, atque universis quæ prædiximus completis & superno suffragante nutu peractis, ad Turingiam *e*, profectus est, & seniores plebis populique Principes affatus est, eosque relicta ignorantiæ cæcitate ad acceptam dudum Christianitatis *f* Religionem iterando provocavit, quia fatiscente * suorum Regum dominio, magna quidem eorum comitum multitudo sub THEOBALDI & HEDENIS * periculoso primatu, qui lugubre super eos tyrannici ducatus & infestum vastationis potius quam devotionis obtinebant imperium, vel corporali per eos præventa morte, vel hosti-

* l. fatiscente

* al. Hedenis

a Othlonus Gregorii Papæ ad Karolum Ducem litteras refert lib. 1. cap. 36. Karoli vero litteras quibus Bonifacium in suum mundeburdium & defensionem admittit, legesis inter Bonifacianas epistolas ordine 32.

b Huc spectat Tacitus in lib. de Germanie: *Lucos ac nemora consecrant, Deorumque nominibus appellant. Auspicia sortesque ut qui maxime observant.* Et Agathias in lib. 1. de bello Gothico: *Arbores quasdam adorant, nec secus & fluminum aquas*, &c.

c Est Geismaria in Hassia inferiore vicus quondam, urbs modo novitiis impuresca opinionibus, quæ ab Servato Lupo Vuigbertini Vitæ cap. 20. vocatur illa *Geismari*, & ad Schonenbergensem hodie toparchiam spectat. Sic fere Nicolaus Serarius in rerum Moguntinarum lib. 3.

d Excrevit procedente tempore sacra hæc ædicula in peramplam ac perinsignem ædem, prout etiam hodie cernere est, inquit Serarius; sed quæ ab heterodoxis occupatur.

e Antequam Turingiam penetraret Bonifacius, alia idola prostravisse dicitur: nimirum in Eischsfeldia (quæ ditio est inter Hassiam & Turingiam) STUFONEM in monte Stuffonio, ubi ædes S. Martino sacra, etiamnunc a Fidelibus voti causa frequentata; RETTONEM in Hildesheimensi ditione; in Bielis Montanis Turingiæ proximis BIELEM; aliaque, de quibus Letznerus Lutheranus in suo Karolo Magno cap. 19. copiose agit.

f Nempe Turingia a Theodorico Chlodovei Magni filio subacta, etiam Christianas leges susceperat, teste Gregorio Turonico Episc. in lib. 3. cap. 4. 7. & 9.

AN. CHR. 754 5. Junii. hostili siquidem eductione captivata est; in tantumque diversis constricta malis, ut cetera quæ manebat residua populi turba, Saxonum se subjiceret principatui. Quo cessante religiosorum Ducum dominatu, cessavit etiam in eis Christianitatis & Religionis intentio, & falsi seducentes populum introducti sunt fratres, qui sub nomine Religionis maximam hæreticæ pravitatis introduxerunt sectam: ex quibus est TORCHTWINE & BERCHTHERE, EANBERCHT & HUNRED, fornicatores & adulteri, quos juxta Apostolum Dominus judicavit. Hi validissimum adversus hominem Dei excitaverunt conflictum: sed veris verborum oppositionibus confutati, dignam reprehensionis sortiti sunt sententiam. Cumque renovatus per populum Fidei illuxisset candor, & plebs ab ingenti erroris erepta esset laqueo; jam expulsis profani hostis amicis, & infestis populi supradictis seductoribus, messem quidem multam cum paucis admodum messoribus incoluit, & magnam primitus mundi hujus penuriam ac frugaliratem sustinuit, magnisque tribulationum angustiis coarctarus, verbi Dei semina propagavit. Sed cum credentium paullatim pollesceret multitudo, prædicatorum quoque multiplicatus est & catalogus.

24. Tunc etiam Ecclesiæ repente instaurantur, & prædicationis ejus doctrina multiformiter emanavit; Monasteriumque congregata servorum Dei unitate & Monachorum sanctitate constructum est in loco qui dicitur *Ordorp* a, qui propriis sibi more apostolico manibus victum vestitumque instanter laboraodo adquisierunt. Sicque sanctæ rumor prædicationis ejus diffamatus est, in tantumque inolevit, ut per maximam jam Europæ partem fama ejus perstreperet; & ex Britanniæ partibus servorum Dei plurima ad eum tam Lectorum quam etiam Scriptorum, aliarumque artium eruditorum virorum congregationis conveniret mulritudo. Quorum quippe quamplurimi regulari se ejus institutioni subdiderunt, populumque ab erraticæ gentilitatis profanatione plurimis in locis evocavere: & alii quidem in provinciam Hessorum, alii etiam in Turingiam dispersi, late per populorum pagos ac vicos verbum Dei prædicabant.

25. Cumque ingens utriusque populi multitudo Fidei sacramenta multis millibus hominum baptizatis perciperet, jam defuncto beatæ memoriæ GREGORIO secundo Sedis apostolicæ Papa, & glorioso præfatæ Sedis GREGORIO Juniore apostolici culminis cathedram præsidente, denuo Romam nuntii ejus venerunt, sanctumque Sedis apostolicæ Pontificem allocuti sunt, eique prioris amicitiæ fœdera, quæ misericorditer ab antecessore suo S. Bonifacio ejusque familiæ collata sunt, manifestaverunt. Sed & devotam ejus in futurum humilitatis apostolicæ Sedi subjectionem narraverunt; & ut familiaritati ac communioni sancti Pontificis atque totius Sedis apostolicæ ex hoc devote subjectus communicaret, quemadmodum edocti erant, precabantur. Statim ergo sanctus Sedis apostolicæ Papa pacificum profert responsum, & suam Sedisque apostolicæ familiaritatem & amicitiæ communionem ram S. Bonifacio, quam etiam sibi subjectis condonavit, sumtoque Archiepiscopatus *b* Pallio, cum muneribus diversisque Sanctorum Reliquiis legatos honorifice remisit ad patriam.

26. Advenientibus ergo nuntiis, ac spontanea viri apostolici referentibus responsa, jam gratulabundus apostolicæ Sedis nimium confortatus devotionis suffragio, opeque divinæ misericordie inspiratus, duas videlicet Ecclesias Domino fabricavit, unam quippe in *Fridissar* c, quam in honorem Sanctorum Petri & Pauli Principis Apostolorum consecravit; & alreram in *Hamanaburch:* hanc

a Orderpense, seu Ordorffense, Monasterium Ordinis S. Benedicti in Turingia ad Orabam seu Oram fluvium, haud longe ab Erfurt opido, qua occasione in S. Michaelis honorem a S. Bonifacio dedicatum fuerit, discimus ex Othloni lib. 2. cap. 23. Isti Monasterio aliquamdiu jubente Bonifacio præfuit S. Vvigbertus Abbas Fritislariensis ex Vitæ cap. 6.

b De archiepiscopali dignitate Bonifacio collata legesis adnotata in Othloni lib. 2. cap. 36. & 37.

c De Fritislariensi Monasterio superius ad Acta S. Vvigberti Abbatis Anno 747. actum est. De Hamanaburgensi, sive ad situm fuerit eo in loco ubi nunc Homburgum a Fritislaria non multum distans; sive Amelburgum Marburgo vicinum; nihil dicendum occurrit.

hanc etiam in honorem S. Michaelis Archangeli dedicavit. Duo quoque Monasteriola duabus injunxit Ecclesiis, hisque non minimam servientium Deo multitudinem subrogavit: ita ut usque hodie gloria & benedictio & gratiarum actio Domino Deo devote conferatur. Hisque omnibus rite confectis, Bajoariorum, temporibus HUCPERTI * Ducis, adiit terras, prædicationisque studium apud eos diligentissime exercuit, & multas considerando circuit Ecclesias: tantoque divinæ fortitudinis zelo armatus est, quod quemdam schismaticum hæretica pravitate deceptum, nomine EREMWULFUM *, juxta Canonum decreta damnavit atque abjecit, & populum a perversæ sectæ ejus idololatria correxit, & ad Fratres suæ diœcesis constituta gubernationis causa rursus migravit juxta illud Apostoli, cupiditatem habens veniendi ad Fratres.

AN.CHR. 754 5 Junii.

* lege Acta S. Rudberti ad ann. 717.

* al. Heremvvlfum

Rom. 15.

IX. *De tertia ejus Romam itione, & quomodo in reditu ad* ODILONEM *Bajoariorum Ducem invitatus divertit, & quatuor in Bajoariis Episcopatus erexit: ac in Francia sub Karlomanno & Pippino Ducibus celebratis Synodis orthodoxam Religionem restauravit.*

27. IGitur hujus viri aliquantisper meritorum documentis excerptis, quanto se religionis regimine per cunctos ætatis suæ gradus indesinenter rexerit, brevi videlicet proferamus sermone. Quoniam quidem diutinus Sanctorum usus est, ut quotidie aliorum per exempla ad meliora se provehant, & decrescente dierum calculo, crescat in eis etiam intimi virtus amoris. Cumque Ecclesiarum esset minima in Hessis & Turingia multitudo exstructa, & singulis singuli providerentur custodes; tum etiam tertio propter familiarem sancti apostolici Pontificis totiusque Clericatus communionem, discipulorum comitante cœtu Romam venit, ut apostolici videlicet Patris salubri frueretur colloquio, & Sanctorum se jam ætate provectus orationibus commendaret. At ubi post immensam itineris vastitatem domno Apostolico GREGORIO Juniori secundo *a* præsentaretur, benigne susceptus est ab eo, tantaque a cunctis tam Romanis quam etiam advenis veneratione habebatur, ut multi ad salutarem ejus doctrinam confluerent. Francorum enim & Bajoariorum, necnon ex Britannia advenientium Saxonum, aliarumque provinciarum, ingens sedulo ejus admonitioni adhærebat multitudo.

28. Cumque non minimum anni spatium in his moraretur regionibus, & Sanctorum peragrando atque orando circuisset Reliquias; tunc quippe resalutato venerando viro ac Sedis apostolicæ Pontifice, cum muneribus & Reliquiis Sanctorum honorifice ditatus remeavit: Italiamque perveniens, Ticenæ * urbis ingressus mœnia, apud honorandum Longobardorum LIODBRANDUM Regem jam senio fessis membris requiescebat: & recedens non solum invitatus Bajoariorum ab ODILONE Duce, sed & spontaneus visitavit incolas, mansitque apud eos diebus multis, prædicans & evangelizans verbum Dei, veræque Fidei ac Religionis sacramenta revocavit, & destructores Ecclesiarum populique perversores abigebat. Quorum alii pridem falso se Episcopatus gradu prætulerunt, alii etiam presbyteratus se officio deputabant; alii hæc atque alia innumerabilia fingentes, magna ex parte populum seduxerunt. Sed sanctus vir jam Deo ab infantia deditus, injuriam Domini sui non ferens, supradictum Ducem cunctumque vulgus ab injusta hæreticæ falsitatis secta & fornicaria Sacerdotum deceptione coercuit, & provinciam Bajoariorum Odilone Duce consentiente in quatuor divisit parochias, quatuorque his partibus præsidere fecit Episcopos, quos ordinatione scilicet facta in Episcopatus gradum sublevavit: quorum primus nomine JOANNES, Ecclesiæ in opido quod dici-

* Papiæ

a Is est Gregorius tertius, *Junior secundus* appellatus hoc loco & cap. 10. Hæc Romana Bonifacii profectio tertia contigit anno 738. ex notandis ad Othloni lib. 1. cap. 25.

AN.CHR. 754 5. Junii. dicitur *Saltzburg* Episcopatus cathedram suscepit; secundus EREMBERCHT, qui Frisingensis Ecclesiæ Superspeculatoris *a* tenuit principatum; tertius GOTBALDUS *b*, qui Ecclesiæ civitatis Regionæ pastorale excubitoris subiit magisterium; quartus VIVILO, qui super Pataviensem *, Ecclesiam sacræ indagationis obtinuit dignitatem. Cumque omnia confirmato Christianitatis ordine rite agerentur, & Canonum essent jura in Bajoariis recuperata, jam ad proprias remeando rediit Ecclesias: populique sibi commissi curam gerens, caulasque gregum circumspiciens & excubias plebis providens, oves a nefandis luporum morsibus eripuit.

* de Passaw

29. Cumque KAROLI Ducis gloriosi temporale finitum esset regnum, & filiorum ejus KAROLOMANNI & PIPPINI roboratum esset imperium; tunc quippe Domino Deo opitulante ac suggerente S. Bonifacio Archiepiscopo Religionis Christianæ confirmatum est testamentum, & orthodoxorum Patrum synodalia sunt in Francis correcta instituta, cunctaque Canonum auctoritate emendata & expiata; & tam laicorum injusta concubinarum copula partim exhortante sancto viro separata est, quam etiam Clericorum nefanda cum uxoribus conjunctio sejuncta ac segregata: tantusque in supradictis Ducibus divinæ caritatis per doctrinam S. Bonifacii fervor exarsit, ut plebem quidem a perversa inolitæ consuetudinis censura multum liberarent, quæ proprio implicata arbitrio, & hæreticorum decepta suggestione, jura æternæ hereditatis amiserat. Adeo enim spiritualis in populo doctrinæ lucem hæreticorum suffocaverat secta, ut tenebrosa hæreticæ deceptionis caligo magnam plebis obtexerit partem; ex quibus quidem ELBERCHTUS * & CLEMENS a via veritatis populum, profana pecuniarum cupiditate seducti, jugi averterunt studio. Sed a S. Bonifacio Archiepiscopo, consentientibus Karolomanno & Pippino gloriosis Ducibus, ab Ecclesiæ unitate expulsi, juxta Apostolum traditi sunt satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat in die Domini.

* al. Aldebertus: confer Othlonum.

1. Cor. 5.

X. *Qualiter synodalia jura in Francia sæpius celebrans, in Fresiam prædicaturus perrexit.*

30. CONvenientibus in unum Episcopis & Presbyteris, Diaconibus atque Clericis, omnique gradu ecclesiastico, quos inclytæ recordationis Karolomannus Dux sub Regni sui imperio accersere fecit, quintum synodale factum est Concilium *c*: in quo Bonifacius Archiepiscopus Moguntinæ civitatis, ipso Karolomanno consentiente ac donante, pontificatu præsidens, Romanæ Ecclesiæ Sedisque apostolicæ Legatus, quatuor primitus principalium Synodorum numerosa Canonum constituta, primum missus a sancto & a venerabili Sedis apostolicæ Pontifice GREGORIO Juniore *d*, a primo secundo; & Gregorio a secun-

a Id sonat Græcum ἐπισκοποῦ vocabulum, ut notum est.

b Alii scribunt Gaibaldum; cujus sedes olim Reginum dicta, nunc Radasbona seu Ratispona appellatur. Joannes Episc. Saltzburgensis inter Sanctos Benedictinos colitur, de quo vide elogium S. Rudberti Episc. ad an 717.

c Concilium Suessionense intelligit, Childerici Regis anno II. Christi 744. celebratum, in quo *Fides Nicana & judicia canonica aliarum Synodorum* confirmata can. 1. Adalbertus cum hæresi sua damnatus can. 2. Clementis cruciculæ igni addictæ can. 7. Abel Ecclesiæ Remensi, Ardobertus Senonicæ præfecti can. 3. Zachariæ Pontificis obtentæ litteræ in totius negotii confirmationem, apud Othlonum lib. 2. cap. 10 huic loco recte quadrant. Innuit præterea Vuillibaldus, Bonifacium tum Moguntinæ civitatis Archiepiscopum fuisse: quod tamen ex alia Zachariæ epistula apud Othlonum lib. 2. cap. 7. relata aliter se habere manifeste colligitur. Verum si Vuillibaldus hoc loco signat Concilium Suessionense, scrupulus occurrit, cur Carolomanni jussu convocatum dicatur, siquidem in vulgatis istius Concilii actis, solius Pippini fit mentio? Ceterum ut quintum dicatur, quatuor alia sub Carlomanno habita præcessisse debuerunt, tametsi nulla superfit memoria nisi duorum, Germanici puta & Liptinensis. Quamquam Vuillibaldus, qui & ipse Synodo Germanicæ & Liptinensi interfuit, fidem si quis alius meretur. Et quidem duplex Synodus Germanica distinguenda videtur. Una Gregorio III Pontifice, in qua Bajoariorum Episcopos quatuor ordinavit Bonifacius: de cujus Synodi indictione ad Danubium exstant Gregorii litteræ ad Bonifacium apud Othlonum lib. 1. cap 30. Altera Zachariæ pontificatu anno 742. in qua capitula septem condita sunt, anno insequenti confirmata in Liptinensi, Othloni lib. 1. cap. 34.

d Sic legendum, non ut apud Serarium, ubi nulla Gregorii mentio hoc modo: *Gregorio juniore cum primo tertio viro venerabili*. Nam Bonifacius primo quidem a Gregorio II. Juniore dicto, deinde ab ejus successore Gregorio III dignitatem Legati in Germania obtinuerat. Porro Junioris cognomentum Gregorio II, non III, ab antiquis attributum probavimus ad ann. 731. Lege Vualafridum in libro de rebus eccles. cap. 8.

cundo Juniore cum primo tertio, viro honorabili; ob salutare doctrinæ cœlestis augmentum admonuit conservari: & quemadmodum in Nicæa Constantino Augusto orbis monarchiam gubernante Arianæ eversa est perfidia blasphemiæ; & centum quinquaginta Patrum, Theodosio seniore Constantinopoli imperante, congregatio, quemdam Macedonium Spiritum-sanctum Deum esse refutantem condemnavit; atque ducentorum Episcoporum unitas sub juniore Thendosio apud Ephesinam urbem adventata, Nestorium geminas in Christo personas profitentem, a catholica justo anatbemate segregavit Ecclesia; necnon & Chalcedonensis Synodi sexceotorum triginta Sacerdotum conventio Eutychen Constantinopolitanæ urbis Abbatem & Dioscorum defensorem ejus, catholicæ Fidei rebellantes, juxta præfinitam Patrum sententiam anathematizavit *a*: ita equidem apud Franciam omni funditos eradicata hæreticorum perfidia & exstirpata iniquorum conjuratione, legis divinæ augebantur incrementa, & synodales generalium Conciliorum Canones recipiebantur; synodalisque spiritualis Concilii Episcoporum congregatio juxta præfinitam authenticæ constitutionis definitionem pariter cooveniebat: quæ ob quotidianas bellorum suspiciones, & infestam circumvallantium barbararum gentium seditionem, qua extraneos alieni Franciam populorum prædones atrociter demoliri conabantur, vel minime facta est, vel etiam tantæ erat oblivioni tradita, ut omni penitus obliterata præsentium sæculorum memoria jam oulla esset ratione cognita: quia mundus in se quotidie naturaliter seu detrimentum dimioutionis saltim etiam recuperatus patitur; oec renovatus quidem per omnia suo evanescit dispendio, & ad prædestinatum anhelando finem festinat. Quapropter si qua in hac mortali hujus peregrinationis vita ad communem in hoc mundo infirmantium profectum ab spiritualibus medicinaliter sunt comperta auctoribus, etiamsi quandoque humanis inserta fuerint mentibos, magnæ suot munitionis fortitudine a Catholicis conservanda & præfixa mentis immobilitate tenenda, ne vel oblivio humana obrepat, vel etiam mundanæ oblectationis illecebrosa delectatio instigante diabolo præpediat. Quam ob causam hic sanctus Domini Antistes hac sollertissimæ sollicitudinis cura inspiratus, plebem a pestifera tortuosi serpentis persuasione eripere coravit, & Karolomannum Ducem ad congregandum supradictum Synodorom conventum sæpissime incitavit, ut tam præsentibus, quam posteris spiritualis scientiæ sapientia patesceret, & aversa animarum circumventione cognitio Christianitatis innotesceret. AN.CHR. 754 5 Junii.

31. Cumque quoddam canonicæ rectitudinis speculum omnibus ad exemplum gradibus bene vivendi opponeret, & evidens cunctis veritatis vestigium oriretur; jam sibi suæque infirmitati longævo ætatis senio decrepitus, salubre exhibuit consilium, & juxta ecclesiasticæ dispositionis oormulam, pastorale populis prævidit magisterium: ut sive vivente illo, sive etiam moriente, medicinali plebs Pastorum officio minime careret, & duos bonæ industriæ viros ad ordinem Episcopatus promovit, WILLIBALDUM & BURCHARDUM, eisque io intimis orientalium Francorum partibus & Bajoariorum terminis Ecclesias sibi commissas impertiendo, distribuit: & Willibaldo suæ gubernationis parochiam commendavit in loco cui vocabulum est *Eichstat b*: Borghardo vero in loco qui vocatur *Wirtzaburg*, dignitatis officium delegavit, & Ecclesias in confiniis Francorum atque Saxonum atque Sclavorum suo officio deputavit; & usque ad gloriosum exitus sui diem incessanter artam regni cœlestis viam plebibus patefecit.

32. Cum vero Pippinus Domino donante regale Francorum, felix supradicti germani successor, Regnum susciperet, & jam aliquantulum sedata

a Mirum est nullam factam esse mentionem sexti Concilii adversus Monotheletas.

b Bonifacius & Zacharias Papa in litteris suis ab Othleno lib. 2. capp. 1. & 2. adductis, non meminerunt urbis *Eioslat*, cujus loco scribunt *Erpesfurt*. Lege adnotata in lib. 2. cap. 1. & Vitam S. Vvillibaldi inferius.

AN.CHR. 754 5. Junii. populorum pertutbatione in Regem sublevatus esset; cœpit anxius vota Domino devota persolvere, & synodalia confestim recuperare instituta, ac canonica a germano suo juxta exhortationem S. Bonifacii Archiepiscopi fideliter inchoata, instaurare ministeria *; cumque habitu simul & honore præferre, & suis in Domino parere præceptis. Sed quod sanctus vir infirmitate corporis prægravatus, synodalia Conciliorum conventicula per omnia adire non poterat; jam consultu atque consilio gloriosi Regis idoneum præponere ministrum supradicto gregi definivit, & LULLUM * suum ingeniosæ indolis discipulum, ad erudiendam tantæ plebis numerositatem constituit, & in Episcopatus gradum provexit atque ordinavit; cumque hereditati quam in Christo instanti adquisierat labore, implicavit, qui & fidelis in Domino comes peregrinationis ejus erat, & testis utrobique passionis & consolationis.

* al. mysteria

* Acta infra

XI. *De passione S. Bonifacii.*

33. CUM autem servum suum S. Bonifacium Dominus de hujus mundi vellet tentatione eripere, & temporalis vitæ tribulationibus sublevare; tunc etiam Domino dispensante definitum est, ut ad Fresiam olim corpore, non quidem mente omissam, servis Dei secum migrantibus perveniret; ut ubi primitus prædicationis studium ingrediens præmiorum inchoaverat incrementa, etiam a sæculo rediens sumtus reciperet remunerationis. Sed miro quodammodo vaticinii præsagio, sequentem obitus sui diem prædicto Episcopo Lullo prænuntiavit, & quasi mundum sine demum relinqueret insinuavit, eique per ordinem de Ecclesiarum structura „ & populi doctrina proposuit dicens: Ego enim propositum pergendi iter „ complere cupio; ego me a desiderato proficiscendi itinere revocare non „ potero. Jam enim instat resolutionis meæ dies, & tempus obitus mei „ appropinquat: jam enim deposito corporis ergastulo æternæ retributio- „ nis revertar ad bravium. Sed tu, fili mi carissime, structuram in Tu- „ ringia a me cœptam Ecclesiarum ad perfectionis terminum deduc; tu „ populum ab erroris invio instantissime revoca, tuque ædificationem Ba- „ silicæ jam inchoatæ ad Fuldam comple: ibidemque meum multis an- „ norum curriculis corpus inveteratum perduc. Hisque completis sermoni- „ bus, adhue ampliora hujuscemodi addidit verba, & ita inquiens ait: „ Fili, tuo cuncta prudentissime provide consilio, quæ in hoc nostro sint „ usui itinere copulanda: sed & linteum, quo meum decrepitum corpus „ involvatur, in theca librorum meorum repone.

34. Cum autem præfatus tantæ quoque religiositatis Antistes suspiria non ferens statim se in lacrymas dedisset; jam S. Bonifacius finito colloquio ad alia rediit, & diebus non multis interpositis ab accepto se minime retraxit itinere; sed sumptis secum conviatoribus navem adscendit, ac per Rheni fluminis alveum penetrans, nocturna portuum navigio exquisivit loca: donec aquosa Fresonum arva ingrediens, trans stagnum quod lingua eorum dicitur *Elmere* *, sospes pervenit, infecundaque divino germine litora inspiciendo circuit. Cumque periculosum fluminum marisque, & ingentium aquarum evasisset discrimen, in periculum jam sine periculo incidit, gentemque paganam Fresorum visitavit *a*, quæ interjacentibus aquis in multorum agrorum dividitur pagos: ita ut diversis appellati nominibus, unius tamen gentis proprietatem prætendant. Sed quia longum est ut per ordinem replicentur, eos tantum de nomine denudare studemus, qui ad narrationis nostræ seriem veraciter proferuntur: ut & locus & lingua relatam a nobis beati viri sanctimoniam æqualiter prodat, & quasi hunc mundum sine deseteret, aperiat.

* V. infra num. 38.

35. Per

a Id semel & iterum a Bonifacio factum duobus supremis vitæ suæ annis, tradit Eigil Abbas in Actis S. Sturmii num. 18. ad ann. 779.

35. Per omnem igitur Fresiam pergens, verbum Domini paganico ritu repulso & erroneo gentilitatis more destructo instanter prædicabat, Ecclesiasque nomine confracto delubrorum ingenti studio fabricavit; & multa jam millia hominum virorum ac mulierum, sed & parvulorum cum commilitone suo Coepiscopo COEBANEO *a* baptizavit, quem ad subveniendum suæ senilis ætatis debilitati, Fresonibus injuncto Episcopo, in urbe quæ vocatur *Trecht* * subrogavit, cum Presbyteris ac Diaconibus, quorum hæc nomina sunt, WINTRUNG & WALTERI simul & ETHELHERI sacerdotali officio præditis; HAMUNT, SCIRBALD, & BOSA Levitarum obsequio deputatis; WACCAR & GUNDWACCAR *, ILLESEHERE & BATHOWLF monasteriali Monachorum ordine sublevatis. Qui etiam in tantum vitæ æternæ semen cum S. Bonifacio late per populum divulgantes, Domino Deo patrocinante diffamaverunt: ut quibus juxta apostolicæ institutionis normam cor erat unum & anima una, eademque esset & palma martyrii & remuneratio triumphi.

* al. Treher, Trehit, modo Utrecht

* al. Gundecar

36. Postquam igitur Fidei, ut prædiximus, per Fresiam illuxerat splendor, & felix sanctæ hujus vitæ appropinquaret finis; jam quidem secus ripam fluminis quod dicitur *Bordne b*, quod est in confinibus eorum qui rustica dicuntur lingua Ostar * & Westher, suorum tantum stipatus clientum numero erexit tentoria. Sed quia festum Confirmationis neophytorum diem & nuper baptizatorum ab Episcopo manus impositionis & Confirmationis populo prædixerat, jam longe lateque dispersis ad propriam unusquisque reversus est domum: ut secundum definitam sententiam sancti Episcopi universi prædestinato Confirmationis eorum die præsentarentur. Cum autem prædictus dies illuxisset, & aurora lucis orto jam sole prorumperet; tunc etiam versa vice pro amicis inimici, & novi denique lictores pro novitiis Fidei cultoribus advenerant, hostiumque ingens in castra vibrantibus armis hastata atque scutata irruerat multitudo. Tunc repente ex adverso pueri e castris prosilientes utrobique se armis impetunt, & sanctos contra insensatum, postmodum Martyres, furentis populi exercitum defendere gestiunt. Sed vir Dei statim audito tumultuantis turbæ impetu, accersito ad se Clericorum choro, sumtis Sanctorum Reliquiis quas secum indesinenter habere consueverat, ex tentorio procedit; & confestim increpando, pueris pugnæ interdixit certamen, „ dicens: Cessate, pueri, a conflictu, pugnæque deponite bellum: quoniam „ Scripturæ testimonio veraciter erudimur, ne malum pro malo, sed etiam „ bona pro malis reddamus. Jam enim diu optatus est dies, & spontaneum „ resolutionis nostræ tempus imminet. Confortamini igitur in Domino, & „ permissionis suæ gratiam, gratanter sufferte: sperate in eum, & liberabit „ animas vestras. Sed & adstantes tam Presbyteros quam etiam Diaconos inferiorisque ordinis viros, Dei subditos servitio, patris admonens voce, ait: „ Viri fratres, forti estote animo, & ne terreamini ab his, qui occidunt cor„ pus, quorum animam manentem sine fine necare non possunt: sed gaudete „ in Domino & spei vestræ anchoram in eum defigite, qui extemplo perpe„ tuo reddet vobis remunerationis mercedem, & cœlestis aulæ sedem cum „ supernis Angelorum civibus condonabit. Nolite vos vanæ hujus mundi de„ lectationi subjicere, nolite caducis gentilium adulationibus delectari: sed „ subitaneum hic constanter subite mortis articulum, ut regnare cum Chri„ sto possitis in ævum.

* anonymo Astrache & Vvestrache

a Aliis Eobano, de quo in Observat. præviis diximus num. 9. de aliis in Appendice post Othlonum infra. Canisius legit, *Chorepiscopo Doban*.

b Burdo seu Bordne, *Burde*, amnis olim Vvestrachias ab Oostrachiis, id est Occidentales Frisios ab Orientalibus dirimens, quos nunc Amasius fluvius distermnat, uti in Observatione 7. prævia ad Vitam S. Vvillibrordi adnotavimus. Vvillibaldo hac in parte consentit Fredegarii continuator cap. 19 ubi *Vvestrachiam & Oostrachiam* (sic enim legendum) *insulas Frisonum penetrasse* dicitur Karolus Dux Francorum, *& super fluvio Burdone castra posuisse*. Locus in quo S. Bonifacius martyrium passus est, vocatur in epistola pseudo-Lindgeri ad Rixfridum *vicus Dokem* seu *Do-kum*, ab anonymo Dockinga, hodie urbs diœcesis Leovvardensis, olim *pago Ostrache*, id est Frisiis Orientalibus attributus. De Ecclesia eo in loco in S. Pauli & S. Bonifacii honorem exstructa, lege Appendicem nostram post Othloni librum 2.

AN.CHR. 754 5 Junii. 37. Cumque tali doctrinæ hottamento discipulos ad coronam martytii affabiliter incitaret, confestim super eos furens paganorum tumultus cum gladiis cunctaque militiæ armatura irtuit, & felici Sanctorum cæde corpora cruentavit: statimque mortali Justorum multata carne, tripudians gentilium turba victricem suæ damnationis prædam arripuit, castraque depopulans manubias diripiendo impertivit. Sed & thecas, quibus multa inerant librorum volumina, & Reliquiarum capsas abstulit, magnam se ibi tam auti argentique copiam eredens ad naves, quibus quotidianus inerat Clericorum ac puerorum victus, & aliquantulum adhuc residuum ejusdem stipendii vinum obseratis, ut erant, vasenlorum claustris asportavit: ac repente adamati comperto liquoris haustu, cœpit gulosam ventris satiare ingluviem & vino madidum inebriare stomachum, tandemque de acceptis prædæ spoliis inito consilio, mirabili omnipotentis Dei dispositione tractare, & qualiter non visum quidem aurum vel argentum intet se invicem dispertiretur consulere. Cumque prolixius de tanta pecuniarum æstimatione sermocinatentur, jam jamque jurgiorum disceptatio exorta est, & tanta discordia demum inimicitiæ inchoata, ut furore etiam vesaniæ insaniens turba in duas divisa est factiones; & ad extremum arma quibus sanctos antea Martyres jugularunt, in seipsos erudeliter pugnando verterunt. Tunc itaque maxima insanientis turbæ parte prostrata, jam qui supervixerant ad luctum animatum, vitæque damno adquisitum, jacentibus adversariis qui supet sibi defidetato cupiditatis thesauro obsistebant, gaudentes eucurrerunt: & confractis librorum repositoriis, pro auro volumina, pro argento divinæ scientiæ chartas repereiunt. Sicque pretioso auti argentique pretio privati, codices quos invenerunt, alios pet campi planitiem dispersetunt, alios paludum arundineto inferentes, alios etiam in diversis quibuscumque locis abscondentes projecerunt. Sed tam Omnipotentis gratia quam etiam precibus S. Bonifacii summi Pontificis atque Martyris illæsi & intemerati, magno postea dilapso temporis spatio inventi sunt; & ad domum *a* in qua usque hodie aoimarum prosunt saluti, a singulis quibusque inventoribus remissi. Carnifices autem supet æstimatæ amissione pecuniæ contristati, domum reversi, majus domesticarum rerum post trium inducias dierum damnum; sed & vitæ dispendium mortis recepto talione perceperunt: quia omnipotens mundi Conditor ac Reformator ulcisci se voluit de inimicis, & fusum per se Sanctorum sanguinem consuetæ misericordiæ zelo puniri, ac diu protelatam idolorum cultoribus iram novo recentis malitiæ furore permotus publice ostendere.

XII. *De sacri corporis in Fuldense Monasterium translatione.*

38. Cumque improvisa sanctorum Martyrum temporalis interemtio exin per pagos ac vicos omnemque provinciam volitaret, repente Christiani eorporali comperta Martyrum morte, maximam congregantes expeditionem exercitus confinium terminos promti postmodum futuræ ultionis bellatores expetunt; & revoluta supradicta dierum supputatione, infidelium sospites, sed indevoti hospites aggrediuntur terram, ac paganos eis e diverso obviantes ingenti strage prostraverunt *b*. Sed quia pagani primo

a Nampe ad Monasterium Faldense, in quo inter sacra κειμήλια etiamnunc adservantur S. Bonifacii libri tres: primus Canones novi Testamenti; secundus Martyrii cruore rubricatus epistolam S Leonis ad Theodorum Episc. sermonem B. Ambrosii de Spiritu-sancto ejusdemque libellum de bono mortis, libellum S. Frusti Confessoris, epistolam Agnelli ad Arminium de ratione Fidei, notitiam regionum & civitatum in quibus Apostolorum corpora requiescunt, aliaque id genus; tertius Evangelium ipsius S. Bonifacii manu (ut ajunt) exaratum complectuntur.

b Joannes de Beka rem factam tribuit Vvidekindo ulterioris Frisiæ Principi, qui Laviceam pertransiens, Comitatus de Oestergou & Vvestergou in vastam solitudinem redegerat, indigenis internecione deletis. Verum ut notat Arnoldus Buchelius, nullus eo tempore apud Frisones Vvidekindus Princeps celebratur, nisi ad Vvidekindum Saxonum Principem respicias, qui post diutinum cum Karolo Magno bellum serius in Christum credidit. Pippini Regis Præfecto melius id tribuit Emmius de rer. Frisic. lib. 4 An ABBO Pippini Præfectus, de quo infra num. 40. hujus rei auctor?

AN CHR. 754 5. Junii.

mo populi Christiani impetui obsistere non valebant, in fugam versi magna etiam clade corruerunt: & terga vertentes, vitam simul cum intestina eorum supellectili & heredibus perdiderunt. Sicque Christiani, superstitiosorum tam uxoribus quam etiam filiis necnon servis & ancillis deprædatis, ad propria redierunt. Fitque modo mirabili, ut superstites gentilium accolæ præsentibus confracti malis, æterna potius tormenta fidei fulgore illuminati devitarent; & præfati Antistitis doctrinæ documentum, quod eo vivente renuerunt, & eo jam moriente * divinæ increpationis moderamine perterriti susceperunt. Corpus vero beati Pontificis prosperis velis, ventorumque flatibus trans fretum, quod dicitur *Elmere* a, & aliorum Martyrum, post dies non multos perductum est ad supradictam urbem quæ dicitur *Trecht*; ibique conditum ac sepultum: donec a Maguntia religiosi & fideles in Domino Fratres a LULLO Episcopo, successore quidem hujus sancti Pontificis & Martyris Christi, directi navigio ad perducendum beati viri cadaver ad Monasterium, quod eo vivente construxerat, & secus ripam fluminis quod dicitur Fulda situm est, advenerunt. Quorum unus qui & auctor itineris comitatusque aliorum exstiterat, singularem sanctimoniæ ac privatam castimoniæ continentiæque gerebat vitam, nomine HADDA, cui privatim præfatus Præsul legationis hujus nuntium sanctique corporis advectionem cum Fratribus secum proficiscentibus imposuit, ut major sanctæ reverentiæ viro devotionis impenderetur honor, & plurimorum amplius testificatio in his quæ auditu vel visu perciperent prævaleret. Cumque honorabiles tam sanctæ consocietatis Fratres ad prædictam urbem pervenirent, tunc quippe aliquantula obviam eis populi erat congregata collectio. Ejus denique urbis Præfecti eis audientibus, quemadmodum a glorioso Rege PIPPINO exivit edictum, intonuit interdictum; & ne inde prædicti Pontificis corpus amoveretur indictum est. Sed quia Omnipotentis magis quam hominum convalescit fortitudo, mirabile statim ac memorabile cunctis adstantibus angelica magis quam humana peractum cognitione auditum est miraculum, Ecclesiæque cloccum b in signum admonitionis sancti corporis humana non contingente manu commotum est: ita ut omnes repentino timoris pavore percussi, maximo timore obstupuissent, & Justi hujus reddendum esse corpus proclamarent. Sicque statim redditum est, & a prædictis sanctæ recordationis Fratribus cum psalmis hymnisque honorifice ablatum, ac sine remigantium labore tricesima obitus sui die perductum est ad civitatem supradictam Maguntiam: miraque Dei omnipotentis providentia factum est, ut uno eodemque die sine statuto prædefinitionis die, quasi ad statutum prædestinationis diem, tam legati sanctum deferentes corpus, quam etiam de longinquis longe lateque regionibus multi virorum ac mulierum fidelium ad sancti viri mortis obsequia convenerint. Sed & supradictus dominus Antistes tam venerandæ dignitatis successor, qui regali, illo tempore, præsens erat palatio, hujus omnino ignarus causæ, adventus sancti corporis inscius, ad civitatem quam prædiximus, veluti sub uno eodemque horæ momento pervenit: tantaque omnibus aliunde advenientibus, vel etiam ejusdem urbis civibus & doloris incubuerat mœstitia, & gaudii exsuperabat lætitia, ut etiam tanti perfecta Pontificis temporanea morte corporis, & amissum carnaliter dolerent, & futurum sibi suisque in posterum perpetualiter patronum crederent.

Bonifacius post mortem gentiles ad Fidem reducit.

* mortuo

Campana divinitus dat sonitum.

39. Quapropter geminis his causis exsistentibus compuncti cordibus, cum Presbyteris & Diaconibus, omnique gradu ecclesiastico, ad eum quem vi-

a *Flevi alveum* vocat Joannes de Beka, hoc est finem maris Germanici inter Batavos & Frisios hodiernos, in quem Rheni alveus orientalis cum Isala apud Campenam urbem influit, quem lacum accolæ Mare australe appellant.

b Hæc historia aliter omnino refertur ab Eigile in Actis S. Sturmii num. 15. ubi nulla clocci seu campanæ mentio. Quippe S. Bonifacii corpus dum illud ad majorem basilicam deferre vellent Trajectenses, immotum loco hæsisse dicitur: ipsoque miraculo deterritis Trajectensibus, Fuldam translatum fuisse.

AN CHR. 754 5. Junii. vent prædestinaverat locum *a* perduxerunt, & novo in Ecclesia confecto sarcophago, ex more sepelientes posuerunt: omnibusque rite peractis redierunt, & fidei robore confortati ad propria pervenerunt. Sed in loco ubi sanctum deposuerunt corpus, divina deinceps beneficia redundabant, & sancti viri precibus hi qui ad eumdem diversis infirmitatibus oppressi perveniunt locum, salubre tam corporum, quam etiam mentium remedium consequuntur: ita ut alii jam toto corpore præmortui, peneque per omnia exanimes, ultimum tamen interim exhalantes spiritum, pristinæ redditi sunt sanitati; alii vero luminibus cæcitate pressis suum recipiunt visum: alii quidem diaboli laqueis adstricti, etiam mente sunt capti & insanientes, animi postmodum detinent integritatem: & pristina dediti salute, laudantes glorificabant Deum, qui suum dignatus est servum tanto munere decoratum ditare, honorare, & præsentibus ac futuris sæculorum temporibus, patefactione corusca miraculorum ostensa, quadragesimo peregrinationis ejus anno revoluto glorificare; qui & Incarnationis Domini septingentesimus & quinquagesimus quintus * annus, cum Indictione octava, computatur. Sedit autem in Episcopatu annos 36. menses sex, & dies sex, & sic ordine supradicto, die Nonarum Junii, martyrii triumpho remuneratus migravit ad Dominum, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

* de anno infra

Ex cod. Ingolstadiensi desumta sunt a Canisio quæ sequuntur.

Fons elicitus scaturit in loco martyrii. 40. Enumeratis igitur beati viri gestis, quibus in infantia & pueritia vel adolescentia & juventute aut etiam in senectute floruerat, ad ea quæ post emensam hujus mundi metam & felicem vitæ istius decursum mirabiliter ad anouendam mortalibus beati viri vitæ sanctitatem Domino cooperante peracta sunt redeamus, & memorabile quoddam miraculum populisque imitabile ad memoriam reducamus, quod & a glorioso Rege PIPPINO, sicut ipsis sibi referentibus, qui huic præsentes erant miraculo, compertum est, & ad nos usque per venerabilem virum LULL Episcopum delatum est, atque ita ipso nuntiante intimatum, quod in loco ubi quondam pretiosus sancti Martyris effusus est sanguis, cum consilio plebis atque ingentis partis populi Fresonum structuram cujusdam tumuli propter immensas ledonis *b* ac malinæ irruptiones, quæ diverso inter se ordine maris æstu Oceanique recursu; sed & aquarum diminutione infusioneque commoventur, ab imo in excelsum usque construerent: super quem denique Ecclesiam, sicut postea gestum est, exstruere cogitabant, ac servorum Dei habitationem in loco eodem collocare. Sed cum præfatum colliculi opus jam ex integro ædificarent, & omne quippe ædificium ipsius structuræ complerent; etiam ad se reverti *, quod incolæ habitatores loci ipsius de insulsæ * penuria lymphæ, quæ per omnem Fresiam, maximam tam hominibus quam etiam animantibus difficultatem gignit, inter se invicem disputarent; tum demum unus, Domino miserante, qui officium Præfecturæ secundum indictum gloriosi Regis Pippini super pagum locumque illum gerebat, & princeps operis ipsius erat, nomine ABBA *, sumtis secum collegis equum adscendit, ac circumagrato calce tumuloque inspecto repente cujusdam caballus pueri eximproviso tantum pedibus terræ impressis ruinæ penitus casura tentabatur, anterioribusque humo infixis cruribus volutabatur: donec ii qui agiliores sollertioresque exstiterant descensis suis præpropere caballis, equum terræ inhærentem extraherent. Sed stupendum sta-

* f. reversi

* insulsa.

* f. Abbo

a Antequam sacrum corpus Fuldam deferretur, Moguntiacenses oppidani illud sibi vindicare tentaverant, teste Othlono ex Vita S. Sturmii. De S. Bonifacii tumulo agemus in Appendice.

b *Leton major æstus; malina, minor æstus maris*, inquit Simeon Dunelmensis seu potius Turgotus in libro de gest. Regum Angl. ad ann. 793. in tom. 2 Hist. Britann. In Vita S. Condedi, cap. 6 Sæculo 2. legitur *marina malina & lidonis*. Machliniam Belgii urbem sic dictam ob *malinam & ledonem* scribit Theodoricus in Vita S. Rumoldi apud Surium. Lege Glabrum in lib. 3. cap. 3.

ſtatim ac ſpectaculo dignum iis qui aderant oſtenſum eſt miraculum : & limpidiſſimus extra conſuetudinem illius terræ fons *a* miræ ſuavitatis guſtu indulcatus prorumpebat, & per incognitos penetrans meatus profluebat, ut rivus jam maximus eſſe videretur. Quo obſtupefacti miraculo, exſultantes atque alacres domum reverſi, ea quæ viderunt plebibus divulgaverunt. AN.CHR. 754 5. Junii.

CONCLUSIO AUCTORIS,

Quam Georgius Vvicelius in Hagialogio edidit ex mſ. cod. Fuldenſi.

EGO WILIBALDUS Epiſcopus, &c. Vitam & paſſionem BONIFACII conſcripſi primum in ceratis tabulis ad probationem LULLI & MEGENGAUDI, poſt eorum examen in pergamenis reſcripſi, atque hoc in loco qui dicitur S. Victoris extra muros Moguntiæ, ubi LULLUS & RABANUS *b* vacabant orationibus, *&c.*

A L I A V I T A.

Auctore OTHLONO Monacho Benedictino, qui poſt medium ſæculum XI. vixit.

Ex Surio & Henrici Caniſii tomo 4.

PRÆFATIO AD MONACHOS FULDENSES.

1. PEtitionibus veſtris, Fratres Fuldenſes, prout ſcientiæ meæ permiſit parvitas, parere ſtudui. Petiſtis enim ut S. Patris noſtri BONIFACII Vitam præcipuo quidem elegantique, utpote S. WILLIBALDI ſtilo antiquitus editam, ſed in locis quibuſdam ita infirmo intellectui obſcuram, ut difficile pateat quo ratio tendat; hanc ego ſententia apertiori reſerarem. Quam nimirum petitionem inprimis miratus, cur tot Patribus peritis tam inter vos quam circumquaque commorantibus hucuſque relictis, mihi Imperito & liberalis ſcientiæ admodum ignaro tam arduum opus injungere vel excogitaveritis, pro nihilo duxi. Deinde cum quidam ex vobis mihi referret, jam antea pro eodem opere laboratum fuiſſe S. LEONEM *c* Papam, ita ut nonnullos libros unde plenius ad hoc inſtrueretur Abbas EGBERTUS, ſcriptoremque ei ſimul Romam tranſmiſiſſet, ipſoſque libros eo defuncto & opere petito minime expleto ibi remanſiſſe : tunc miſertus talium appoſui aliquando animam, volens ſcilicet implere petita, ſi ulla adſtipularetur ſcientia. Cumque diu velle mihi adjaceret, perficere autem in me non invenirem : dicebant vobis, quod vellem, quodque nequirem. Sed vos, ut ſcitis, eadem crebro repetiſtis, dicentes, ſi mihi tantummodo ſolida ineſſet voluntas, a Domino cætera præſtari. Exhortatione ejuſmodi ſæpe incitatus, tandem tentavi veſtros implere precatus, confidens in eo quam maxime qui dixit : *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud* : quique ſicut in paucis ſæpe victoriam præſtans, ſic etiam in imperitis peritiam tribuens, gratiæ ſuæ potentiam o- Auctor diu relutans, inantiquam S Bonifacii Vitam exornat. Pſal. 80.

B iiiij ſten-

a Iſtius fontis meminit Joannes Gerbrandus in Chronici Belgici lib. 3. cap. 16.

b Non Hrabanus Maurus Monachus & Abbas Fuldenſis, poſtea Archiepiſcopus Moguntinus, qui Lullo deſinente necdum natus erat; ſed alius quidam cognominis, & fortean ipſiſſimus quem Lullus Moguntiacenſis Antiſtes commendat epiſtola 62. inter Bonifacianas his verbis. *Similiter pro duobus laicis Megenfrith & HRABANX, Miſſas unuſquiſque veſtrum cantet.* Parva ædis S. Victoris muri ſemiruti hactenus ſuperſunt, ultra quos Vveoſſenheymenſis parochia, teſte Serario in Hiſt. Mogunt. lib. 1. cap. 39.

c Intellige Leonem Papam IX. a quo Egbertus, qui & Eppo, ab anno 1048. ad 58. Abbas Fuldenſis, vetera monumenta quibus Patroni ſui acta illuſtraret, poſtulavit. Hinc Othloni ætatem colligere licet.

AN CRR. 754 5. Junii.

ſtendit. Hæc autem ideo præmiſi, ne quis me forſitan tantum opus ultro arripuiſſe per arrogantiam arbitratus diceret, magnæ præſumtionis eſſe cauſam, illa quæ a quolibet ſancto viro utcumque fuerunt prolata, ab ullo deinceps quaſi emendatore in aliud transferri. Quaſi non ipſa ſanctorum Prophetarum ſanctiſſimaque Evangelii dicta multis obſcuritatibus involuta, a nonnullis ſcriptoribus in aliam linguam, vel in apertiorem ſententiam fuerint translata.

Auctoris integritas.

2. His itaque prælibatis contra detractores univerſos, quibus nihil eſt dulcius quam alios lacerare, aliis laqueos ponere in via qua ipſi nolunt incedere; jam deinde Lectori pandere cupio, quia id mihi maxime fuit ſtudii in opere iſto, ut ſententiam eamdem verbis apertioribus proferrem, exceptis his quæ ob ſui difficultatem & obſcuritatem inveſtigare penitus nequivi. In tantum autem faciliora ſequebar, ut ſicuti probari poteſt, alicubi eadem verba ponerem. Quid enim nobis infimis, qui ſpectaculum facti ſumus mundo, nodoſa & perplexa oratio? Habeant amatores ſapientiæ ſæcularis Tullium: nos imperiti & ignobiles, deſpecti & contemtibiles, ſequamur Chriſtum, qui non Philoſophos, ſed piſcatores elegit diſcipulos.

Epiſtolis S. Bonifacii acta illuſtrat.

3. Inter hæc illud notum facio dilectioni veſtræ, quia cum in ipſo libro, quem me explanare petiſtis, inſpicerem plurima tam miraculorum, quam Epiſtolarum inſignia non haberi, quæ in aliis libris inveni; molitus ſum ex ipſis colligere, & in locis quæ opportuna videbantur inſerere. Fortaſſis enim ille venerandus vir qui vitam S. Bonifacii inprimis ſcripſit, virtutes ejus multas epiſtolaſque neſciens prætermiſit. Sed mihi conſideranti litteras omnes quas de eo habetis, in nullis major tanti Præſulis auctoritas, quam in epiſtolis ab ipſo vel ad ipſum directis videtur eſſe. Ibi namque apertiſſime inſpicitur, quanta veneratione primitus fuerit ſuſceptus a Pontifice Romano, qualiterque eum ordinatum miſerit ad prædicandum cunctis Germaniæ populis; quanto etiam labore eamdem Germaniam ad Chriſti Fidem convertit; & quod non ſolum a paganis & hæreticis, ſed etiam a pſeudo-Chriſtianis & pravis Sacerdotibus eam velut a luporum morſibus eripuerit; quantam gratiam a Francorum Principibus KARLOMANNO ſcilicet & PIPPINO obtinuerit, qui poſtquam eum Eccleſiæ Moguntiacenſi Præſulem decreverat, eamdem quæ prius Eccleſiæ alteri ſubdita erat, pro illius amore ſimul & honore Metropolim totius Germaniæ apoſtolico Pontifice conſentiente effecerit: quot ſedes epiſcopales ſtatuerit, quæ privilegia quibuſdam Eccleſiis obtinuerit. Poſtremo & illud ibi ſpeculatur, quod etiam vobis modo peropus eſt, quomodo corporis ſui locum, Cœnobium videlicet veſtrum, poſſeſſionibus & decimis ſpecialibus ſublimaverit.

Fuldenſibus decimas vindicat.

4. Tanta igitur auctoritas licet a modernis quibuſdam Sacerdotibus adnulletur *a*, continget tamen eis in teſtimonium damnationis, quod ſcientes terminos antiquos & ſanctorum Patrum decreta non debere tranſgredi ſummopere tranſgrediuntur, obliti verborum illorum quæ Dominus ad electos Paſtores vel Doctores in Evangelio dicit: *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit.* (Luc. 10.) Neque enim hæc verba de præcedentium temporum Rectoribus ſolummodo dicta ſunt, ſed etiam de illis qui uſque ad conſummationem ſæculi Eccleſiam ſuam ſunt recturi, non deſtructuri. Nam de deſtructoribus & perverſis paſtoribus Dominus alibi dicit: (Luc. 11.) *Væ vobis legis peritis, qui tuliſtis clavem ſcientiæ, & ipſi non intraſtis, nec alios intrare permiſiſtis.* Et rurſum: (Matth. 23) *Væ vobis hypocritæ, qui decimatis mentam & anetum & cyminum, & graviora legis præcepta reliquiſtis, hoc eſt, judicium, miſericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Mul-

a Nicolaus Serarius hæc refert ad tempora Vvideradi Abbatis Fuldenſis, quando Hecelonis Hildeneshejmenſis Epiſcopi factione Monaſterium Fuldenſe rebus fere omnibus ſpoliatum eſt, teſte Lamberto Scafnaburgenſi ad ann. 1063 at querela hæc de ſolis decimis rectius quadrat pſeudoſynodo Erpesfurdenſi anno 1073 habitæ, ob exigendas decimas Turingorum, quæ res Turingos cum Saxonibus contra Regem excuit, ut legitur in mſ. Chronico Magadaburgenſi.

Multa quoque in Ezechiele Propheta hujusmodi Pastoribus dicuntur. Sed si placet, interrogemus eosdem Pastores, quomodo velint sua roborare, si præcedentium Patrum statuta judicaverint esse destruenda : vel quomodo ædificium superpositum stare possit, si fundamenta eis sunt ejicienda. Fundamenta namque Ecclesiæ suæ primi Patres fuere, sicut scriptum est : *Fundamenta ejus in montibus sanctis.* Quicumque igitur lapidum superpositorum fundamenta talia sequi dedignatur, de ædificio cœlesti eliminatur; Ad hæc etiam dicamus quoddam argumentum, quod omnibus constar notum. Si quis itaque ditionis suæ silvam exstirpandam pro agri cultura aggreditur, quantæcumque longitudinis & latitudinis voluerit agros exinde sibimet metitur; aliis vero non ea, sed qua vult mensura partitur, habens potestatem unicuique prout vult dividere. Cum ergo hoc ita esse sciatur ab omnibus, cur, rogo, ignoratur, quod primi Principes Ecclesiarum, Apostoli scilicet, omnesque qui eorum vestigia sequentes, unicuique genti sacram Fidem primitus tradiderunt, extirpatis errorum variorum silvis; in quibusdam populis ac provinciis potestatem habuerunt possessiones vel decimas quæ sibi contingebant, illi & illi Ecclesiæ donare: quandoquidem juxta sanctorum Canonum decreta decimas in quatuor portiones a dividentes, unam sibi, alteram Clericis, tertiam pauperibus, quartam restaurandis Ecclesiis tradiderunt? Numquid avaritiæ suæ rantummodo consulentes in distributione decimarum obliti sunt pauperum restaurationisque Ecclesiarum, sicut modo pro dolor! cernimus agi? Canones enim sancti ex quorum auctoritate exiguntur decimæ, non solum decimas dari, sed etiam inter varios jubent distribui: ut in urbibus quibuslibet & vicis xenodochia habeantur, ut pauperes & peregrini alanrur. Sed tam sanctum, tam necessarium præceptum in plurimis locis non solum minime curatur, sed etiam pene ignoratur. Nam solummodo illud legitur, quod Episcopis decimæ sint tribuendæ: quid vero exinde agendum sit, vel si quidquam aliud curandum sit circa Monasteria, tam a Clericis (miserabile dictu!) quam a laicis destructa, citraque judicia Christianæ religionis subversa, oblivioni seu ignorantiæ commendatur. Unde vereor, ne de præsentis temporis Rectoribus avaritia inexplebili corruptis Psalmista prophetizans dixerit: *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in studiis suis.* Cum enim nihil dicendum sit corruptum nisi quod prius fuit integrum, Rectores vel Pastores quique in hoc quidem dici possunt fuisse integri, quia a Deo sapientia omnimoda ad judicium verum faciendum erant instructi: ideo autem corrupti; quia non secundum datam sibi sapientiam, sed juxta lucri obtinendi quantitatem judicant. Atque utinam ipsi Pastores tantummodo dedignarentur pauperibus decimas dividere, & non alios quosdam, (Monachos dico, apud quos aliqua adhuc hujusmodi cura exercetur) prohiberent; moliti antiquæ traditionis decimas ab eorum jure auferre. Cur igitur S. Bonifacius, cui Deus tantam in omni Germania potestarem contulit, ut quovis vellet, Ecclesias Cœnobiaque fundaret, sedes Episcopales statueret, parochiasque earum divideret; non cuilibet loco, quem sibi specialiter elegit, possessiones & decimas aliquas donare potuit? Nonne per eamdem auctoritatem, qua moderni Pontifices militibus aliisque sæcularibus hominibus decimas dare solent, S. Bonifacius Monachis vel pauperibus erogare easdem potuit? Si reliqua ejus statuta videntur sancta, si omnia quæ Canonicis distribuit sunt laudanda; cur, quæso, hoc solum quod Monachis & pauperibus dedit, decernitur injustum? Heu, heu! quod is cui plurima divitibus dare licuit, licentiam dicirur non habere pauperibus vel pauca erogare. Super hoc obstupescite, cœli, orbis quoque terrarum & universi qui habitant in eo doleant, quia mundus jam in maligno positus est, adeo ut vivere invideat, illos exstinguere audeat, qui ad hoc specialiter electi & segregati sunt de mundo, ut majori studio intercederent pro ipso.

AN. CHR. 754 5. Junii.

Psal. 86. 1.

Psalm. 13.

5. Sed

a Id etiam præcipit Gregorius Papa II. infra in lib. 1 cap. 18. quod adhuc vigebat tempore Hincmari, ut patet ex ejus Capitulari cap. 16. Lege Conc. 1. Aurelianense can. 5.

AN CHR. 754 5. Junii.

5. Sed hujus querimoniæ interjectio jam finiatur, ut ad id unde recessimus, stilus revertatur. Dixi namque prius, quod iterum dico; quia inter omnes litteras quas de S. Bonifacio habetis, epistolæ illius mihi præcipuæ viderentur. Unde quascumque huic operi necessarias invenire potui, in unum colligere studui, sperans aliquem æmulum, & tantæ auctoritatis ignarum lectorem exinde posse ædificari. Proinde & vos, Fratres Fuldenses, unice peto atque admoneo, ut easdem epistolas intentione summa legatis, Deo supplicantes, ut per ejus preces, a quo vel per quem scriptæ sunt, quique (ut in eis legitur) sanctam Ecclesiam in Germania positam maximo labore a pravis Sacerdotibus quondam eripuit; nunc etiam a similium potestate vos locumque vestrum defendere dignetur. Duos autem libellos, adjuvante Domino, tam de vita sancti viri quam de epistolis supradictis scribere gestio; in priori quidem referens quis fuerit, quidque ante acceptam Mogontiacensis Ecclesiæ sedem in sancta Ecclesia laboravit; in altero vero quid postea usque ad finem vitæ suæ gloriosum egerit.

Opus suum in duos libros dividit.

Quis sim qui vobis fero munus tale laboris,
Vos quoniam scitis, nolite, precor, dare multis:
Ne persona mei villis faciat mea sperni.
Sit magis hoc studium vobis deposcere Christum,
Ut sibimet placita maneant præsentia scripta.

INCIPIT LIBER PRIMUS.

CAPUT I. *Bonifacius puer ad vitam monasticam anhelans,*

CUM gens Anglorum sacræ fidei jugo per S. GREGORII Papæ apostolatum subdita, ejus suffragantibus meritis, in Sanctorum virorum procreatione præ multis nationibus splendere cœpisset, multaque lumina sanctæ Ecclesiæ, quibus variæ cordium obcæcationes illustrarentur, protulisset; inter hujus mundi lumina sanctum quoque BONIFACIUM, velut luciferum quemdam, cæteris sideribus clariorem huic mundo edere meruit. Qui nimirum magna parentum sollicitudine nutritus, magnarum etiam virtutum per incrementa temporum amator est factus. Nam cum adhuc parvulus esset, si quem forte clericum vel laicum verbi divini notitiam deferentem audire contigisset; mox quantum ætatis suæ teneritudo prævaluit, quid sibi suæque qualitati exinde profectuosum foret, tractare cœpit. Cumque ita meditatione diuturna sese ad superna erigeret, patri etiam ea quæ animo gerebat revelavit, & ut suæ consuleret voluntati rogavit. Audiens hæc autem pater ejus primum obstupuit, deinde eum increpans, nunc minis, nunc vero blandimentis ad sæcularis vitæ curam impellere studuit. Ad hæc etiam ut ejus animum adhuc tenerum a concepti perfectione propositi facilius declinaret, promisit se post vitæ suæ tempora eum & prædiorum & omnium rerum suarum heredem facturum. Præterea protestatus est, lubricæ ætati humanæque fragilitati tolerabiliorem esse activam vitam quam contemplativam, meliusque esse inter mediocres vel extremos regni cœlestis cives quemlibet studiis facilioribus contubernium quærere, quam per maxima & pene impossibilia perfectionis certamina incipere; deinde vero dum ea nequit pereurrere, in via deficere.

II. *Patre tandem annuente eam profitetur.*

Sed puer sanctus virtute divina jam plenus, quanto magis eum pater revocare ad sæcularia studebat, tanto constantius in inceptis perdurare, & ad sacrarum litterarum notitiam pertingere anhelabat. Unde miro dispensationis judicio factum est, ut pater qui solus erat impedimento, repentina infirmitate correptus, pristinam mentis pertinaciam deponeret, puerumque per legatos idoneos ad Monasterium, quod prisco nuncupatur vocabulo *Adescancastre* dirigeret, commendans eum WOLFHARDO venerabili ejusdem Monasterii Abbati, a quo protinus (sicut monasticus Ordo poscebat) benigne susceptus, Fratribus commendatus, universa Religionis munia quæ hujusmodi ætas permisit, bene cœpit, meliusque de die in diem complevit.

Post-

AN.CHR. 754 5. Junii.

III. Pie institutos ad aliud Monasterium migrat studiorum ergo. Psal. 83.

Postquam vero pueritiæ annos transscendit, in tantum se venerabilium institutis Fratrum, & sacræ lectionis subdidit exercitio, ut quibuslibet momentis augerentur in eo multarum insignia virtutum, implereturque in illo quod Psalmista de quorumdam profectu testatur dicens: *Ibunt de virtute in virtutem*. Denique cum incessabili sacrarum scripturarum meditationi deditus, omnem regularis vitæ disciplinam sub præfati Abbatis gubernatione per annos plures custodiret, ibique tam pro desiderii sui quantitate quam Doctorum penuria in lectione divina satiari nequiret; cum consensu Abbatis Fratrumque suorum, ad Monasterium, quod usque hodie dicitur Nuiscelle, pervenit, & beatæ memoriæ WINBERTI Abbatis, qui venerabiliter eidem Monasterio tunc præfuit, magisterium elegit. Ubi tandem tam Grammaticæ artis metricæque subtilitatis, quam spiritualis intelligentiæ desiderata eruditione potitus, adeo in hac pollere cœpit, ut ejus scientiæ fama undique divulgata, ad ipsum etiam alii causa discendi confluerent. Verumtamen ex tantæ scientiæ dono sese nullatenus extollebat, nullum minoris ingenii spernebat: sed quanto majori vel litteratoriæ intelligentiæ vel aliarum virtutum excellentia a Deo præ ceteris promovebatur, tanto humilior, tanto devotior ad ejus compassionis & subjectionis studium sentiebatur, recolens jugiter illud Sapientis: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus*.

Alios erudit.

Eccl. 3.

IV. Sacerdos ordinatus anno ætatis 30.

Cum ergo eo quo diximus nisu, & ipse alios humilitate ac subjectione præveniret, & illum alii sapientiæ ejus rumore incitati vel ipsius saluberrima doctrina instructi, mutuo honore prævenirent ut patrem; universis in ejus laudem conclamantibus, atque ad singulos ecclesiastici Ordinis gradus eum promoventibus, tandem ad sacerdotalis officii dignitatem triginta aut eo amplius annos habens eligitur. Suscepta vero Sacerdotii dignitate qualem se exhibuerit in utrinsque hominis contririone, ut Sacramenti cœlestis dignus fieret participatione, melius colligitur ex operum suorum testimonio, quam ullo verborum indicio.

V. Synodi statuta ad Archiepiscopum defert.

Eodem vero tempore regnante In West-Saxonum Rege, nova quædam seditio in partibus illis exorta est, pro qua compescenda statim prædicti Regis præcepto Primatumque suorum consilio synodale servorum Dei statuitur Concilium: quo dum omnes convenirent, & dissensionis exortæ causam definirent, sapientibus quibusdam placuit, ut universa ibi definita ad Archiepiscopi venerabilis Cantuariæ civitatis, qui dictus est BERTHWALDUS, notitiam deferrent. Cui Rex una cum omnium Clericorum atque laicorum multitudine consentiens, sciscitatus est, quis potissimum hujus legationis delator esse potuisset. Tunc præcipuus inter eos Archimandrita WINBERTH, cujus superius mentionem fecimus; & WINTRA qui Monasterio *Vuessesburch* dicto præsidebat; & BEORWART, qui Cœnobium quod *Glestingaburch* nuncupatur regebat; necnon & alii multi venerabiles viri S. Bonifacium accitum adduxerunt ad Regem, dicentes, eum legationi tantæ idoneum. Moxque commissa a Rege legationis ejusdem causa adhibitisque secum sociis profectus est ad *Cent* *, & Archiepiscopo prænominato sapienter, quemadmodum edoctus erat, omnia per ordinem intimavit: & post non multos dies reversus, præfato Regi ac prædictis servis Dei ex legationis commissæ responso strenue peracto magnum universis contulit gaudium. Qua de re nomen ejus tam apud sæculares quam apud ecclesiastici Ordinis viros celebre habebatur, adeo ut postmodum in eorum synodali sæpissime peteretur interesse conventu.

* idest Cantuariam

VI. Abbate ægre consentiente in Frisiam trajicit.

Sed quia mens ejus Deo jam dedita, ab omni humano favore fuetat sequestrata, cœpit omnimode tractare, qualiter parentum affiniumque suorum consortia relinquere, & ad aliqua procul posita loca pro Christi nomine posset transmigrare. Cumque hæc secum diutissime tractaret, sollertissimeque deliberaret; tandem ad prædicti Abbatis notitiam detulit, & eum

AN.CHR. 754 5. Junii. eum ad voluntatis suæ consensum magna precum instantia declinare studuit. Qui licet talia admirans diu poscenti obstiterit, licentiamque hujusmodi negaverit; postremo tamen providentia divina prædestinante convaluit sermo petentis, & tantam Abbatis Fratrumque suorum devotionem simul & curam adoptato itineri habere meruit, ut ei necessaria quæque pro viatico impenderent, variasque supplicationes cum lacrymis prolatas pro eo agerent, postulantes ut Angelus Domini bonus comes ejus ubique esset, eumque ad prospera cuncta dirigeret. Ad hæc etiam duos Fratres, quorum corporali spiritualique juvamine sustentaretur, secum abire permiserunt. Sicque utriusque hominis supplemento suffultus, prospero cursu profectus est, pervenitque ad locum qui antiquo Anglorum & Saxonum vocabulo appellatur *Lundenvvic*: ac non multo transacto postliminio, transivit ad *Dorstet*, ibique aliquamdiu commoratus, debitas Deo persolvit die noctuque laudes. Sed quoniam per idem tempus hostilis dissensio exorta inter KAROLUM Principem gloriosumque Ducem Francorum & RATBODUM Regem Fresonum, populos ex utraque parte perturbabat, maximaque pars Ecclesiarum Christi, quæ Francorum prius in Fresia subjectæ erant Imperio, Ratbodi persecutione incumbente idolorum culturæ lugubriter reddebatur; ideoque vir Dei, perspecta tantæ perversitatis mole, ex illis partibus discessit, & pervenit ad *Trecht*; ibique etiam commoratus aliquantis diebus, advenientem Regem Ratbodum allocutus est, obsecrans, ut a tanta pravitate quiesceret.

VII. Reversus in patriam, Abbatis mortui locum recusat. Post hæc vero peragratis illius terræ partibus, sollicite exploravit, si alicubi in ea provincia prædicationis pateret locus. Cumque diuturna inquisitione intelligeret, se frustra ibidem prædicando laboraturum: arida spirituali fertilitate arva reliquit, & ad natale solum transmigravit. Interea accidit, ut Monasterii sui Pater deposito carnis ergastulo vitam præsentem finiret: cujus obitu Fratres nimium contristati, sed a beato viro spiritualibus colloquiis lætificati, & ut regularis vitæ normam conservantes, Patrem quemlibet spiritualem eligerent, omnimodo instructi, omnes ipsum Sanctum, qui eo tempore WINFRID dicebatur, unice precabantur, ut pastoralem super eos suscipere curam dignaretur. At ille altiora quæque in animo gerens, non eorum preces ullo superbiæ fastu despexit: sed quæ intentio sua esset humiliter pandens, quod scilicet despectis cunctis patriæ facultatibus atque honoribus, pro Christi amore proque aliorum salute peregrinari vellet, cum omnium caritate & licentia Fratrum vota sua obtinuit. Et ut eisdem votis major auctoritas eveniret, adiit etiam ipsius loci Episcopum venerandum, nomine DANIELEM, petens quatenus ejus benedictione & litteris commendatitiis ad Romam profecturus uti mereretur. Quam petitionem Episcopus idem nutu divino instinctus benigne suscepit, efficaciter complevit. Nam Pastoris providi intentionem gerens, & bonæ indolis virum, nomine Stephanum, orbatæ congregationi præesse fecit; & hunc Dei famulum per longas peregrinationis vias ire cupientem ad loca desiderata cum litteris dimisit.

Romam petit.

VIII. Tali igitur benedictione suscepta, protinus valedicens Fratribus, proficiscitur per longa terrarum spatia, perque ignotas maris vias, donec collecta undique non modica multitudo servorum Dei eodem spiritu ferventium ad eum conveniret. Hi ergo omnes unanimiter per singulos dies multas Sanctorum Ecclesias adierunt, obsecrantes, ut opitulante Deo tutius Alpium juga transscenderent, Longobardorumque ferocitatem erga se leniorem sentire mererentur. Cumque universa ferocissimæ gentis discrimina illæsi pertransirent, atque limina B. Petri Apostoli prospere adirent; statim debitas Christo grates persolvunt, ibique abolitionem peccaminum atque itineris sui felicem exitum deprecantes, sperata suffragia invenerunt. Nam postquam sanctus vir venerabilem Sedis apostolicæ Præsulem nomine GREGORIUM, qui ejusdem nominis secundus tunc habebatur, allocutus, ei adventus sui cau-

A Gregorio Papa in Germaniam dirigitur.

causam manifestavit, & quali desiderio diutius desudasset aperuit; mox AN.CHR.
idem Præsul hilari vultu intuitus in eum, inquisivit, an litteras ab Episco- 754
po suo commendatitias detulisset. At ille concitus chartam ex more involu- 5. Junii.
tam proferens, dedit Apostolico. Apostolicus vero acceptis lectisque litteris, & comperto sancti viri desiderio, sedulum deinceps cum eo colloquium habuit, reverenterque eum ibi commorantem retinens, pro qualibusque Sanctorum Reliquiis postulabat, illi tradidit. Ad hæc etiam illi committens in cunctis Germaniæ populis curam prædicandi, tradidit epistolam, cujus exemplar tale invenitur.

„ GRegorius *servus servorum Dei*, BONIFACIO *religioso Presbytero*. E- IX. Gregorii
„ xigit manifestata nobis religiosi propositi tui pie in Christo flagrantis epistola.
„ intentio, & approbata sincerissimæ Fidei tuæ prolata relatio, ut ad dispen-
„ sationem verbi divini, cujus per gratiam Dei curam gerimus, te commi-
„ nistro utamur. Experientes proinde, te ab infantia sacras litteras didicisse,
„ profectusque indolem ad augmentum crediti cœlitus talenti prospectu divi-
„ ni timoris extendere, videlicet gratiam cognitionis cœlestis oraculi in labo-
„ rem salutiferæ prædicationis, ad innotescendum gentibus incredulis my-
„ sterium Fidei instanti conatu expendere; collætamur fidei tuæ, & ad-
„ jutores effici cupimus gratiæ prærogatæ. Igitur quia præmissi conatus pium
„ affectum usque ad apostolicæ Sedis modesta provisione perduxisti consul-
„ tum, ut membrum ex membro proprii corporis caput requirens, motum
„ mentis probares, capitisque arbitrio humiliter te submittens & ejus dire-
„ ctioni, justo tramite properans, solidati * compaginis plenitudo exsistas; * al. soliditati
„ ideo in nomine indivisibilis Trinitatis per inconcussam auctoritatem B. Petri
„ Apostolorum Principis, cujus doctrinæ magisterio fungimur & locum sa-
„ cræ sedis administramus, modestiam tuæ religionis instituimus, atque præ-
„ cipimus, ut in verbo Dei (quo igne salutifero, quem Dominus mittere
„ venit in terram, enitere videris) ad quascumque gentes infidelitatis errore
„ detentas properare Deo annuente potueris, mysterium regni Dei per insi-
„ nuationem nominis Christi Domini Dei nostri veritatis suasione designes;
„ & per spiritum veritatis & dilectionis ac sobrietatis, prædicationem utriusque Testamenti mentibus indoctis consona ratione transfundas. Discipli-
„ nam denique Sacramenti, quam ad initiandos Deo prævio credituros te-
„ nere studeas, ex formula officiorum sanctæ nostræ Sedis apostolicæ, insti-
„ tutionis tuæ gratia prælibata volumus ut intendas. Quod actioni susceptæ
„ tibi deesse perspexeris, nobis, ut volueris, intimare curabis. Bene vale.
„ Data Idus Maji, imperante domino piissimo Augusto Leone secundo, a
„ Deo coronato, anno tertio Imperii ejus, Indict. II. * * anno 719.

His litteris acceptis a venerabili Papa, profectus est inde ad Longobardorum Regem LIUTPRANDUM, a quo honorifice susceptus aliquamdiu cum eo est hospitatus. Profectus vero exinde, ardua & prærupta Alpium juga transscendit, incognitosque Bagoariorum & Germaniæ terminos perlustrans, in Turingiam devenit, considerans & explorans in omnibus instar prudentissimæ apis, ubi postmodum nectaream sanctæ Fidei dulcedinem colligere posset. Cumque per aliquot dies in Turingia commoraretur, interim omnes illius provinciæ Principes verbis spiritualibus alloquens, ad sacræ Fidei agnitionem totiusque Religionis tramitem revocavit. Sed & Sacerdotes, quos sceleribus variis deditos comperit, sermonibus evangelicis admonens, ad institutionis canonicæ normam correxit. Interea vero audita RATBODI Fresonum Regis morte, qui persecutionem magnam per idem tempus in Christianos exercuit, magno repletus gaudio in Fresiam navigando devenit: ibique verbi divini semina spargens, plurimos ab errore idololatriæ retraxit.

X. Frisia adita verbum Dei adnuntiat.

Sub eodem quoque tempore per venerabilem WILLIBRORDUM Trajectensis Ecclesiæ Præsulem buccina cœlestis doctrinæ in Fresiam insonuit; cujus

XI. S. Vvillibrordo collaborans, Episcopus fieri recusat.

AN CHR. eujus studio sanctus Dei famulus Bonifacius omnimodo congaudens & adhærens, per tres continuos annos laboravit cum illo, tam in destruendis fanis quam in construendis Ecclesiis, omnibusque negotiis divinis. Unde factum est, ut quia prædictus Pontifex ætate jam decrepita gravatus, suggerentibus discipulis, solatium suæ senectuti providere cupiebat; hunc Dei famulum ad episcopalis regiminis suscipiendum gradum regendumque sibi commissum populum unice obsecraret. Sed ille talia humiliter respuens, minime se dignum esse episcopali gradu referebat; & ne sibi in annis adolescentiæ adhuc constituto tantæ dignitatis fastigium imponeret, precibus omnibus instabat; attestans etiam, quia, juxta canonicæ institutionis præcepta, necdum quinquagesimi anni ætatem, qui hujus gradus culmini conveniret, pleniter recipere. Prædicto vero Pontifice blandis illum verbis increpante & ad suscipiendum Episcopatus ordinem instigante, diversisque pro hac spirituali contentione verbis invicem prolatis, hic sanctus vir in tanto agone positus, placitum tandem excusationis sermonem protulit, dicens: Onus regiminis, „ quod mihi indigno imponere cupis, sancte Præsul, suscipere non audeo, „ quia a B. Gregorio Papa in Germaniam ob evangelizandi causam directus „ sum, ipsiusque legationis gratia in has barbaras nationes adveniens, sponte „ me gubernationis imperio subjeci. Tantum ergo mandatum præterire & „ aliud quodlibet negotium subire nullatenus præsumo. Unde, Pater venerande, obsecro ut in illas regiones ad quas a Præsule apostolico missus sum, „ cum tua gratia simul & licentia transire merear. Hæc audiens S. Willibrordus, data benedictione permisit eum abire.

754

5. Junii.

XII. Hessones aliosque convertit ad Christum.

Ille vero exinde proficiscens, pervenit ad locum, cui nomen est *Amanaburg*, Deum ubique habens conviatorem, cujus etiam virtute atque protectione suffultus, quocumque perrexit, ubique sacræ doctrinæ notitiam dilatavit. Cumque ingentem populum Domino in Fresia prædicando adquireret, multique ab ejus spirituali doctrina educati, ad agnitionem veritatis pervenitent, adeo ut supradictum locum, cui gemini præerant germani, DIETIH videlicet & DIEROROLF, Domino Deo auxiliante obtinens, collecta non pauca Fratrum congregatione, Monasterium construeret. Tunc etiam alias Germaniæ partes prædicandi causa adiit, Hessones videlicet in Saxonum confinio positos. Quos cum similiter a paganicæ superstitionis cultu magna ex parte converteret, multaque millia hominum Baptismatis Sacramento abluisset, misit quemdam ex suis fidelem nomine BINNAM ad Romam cum litteris, denuntians venerando Præsuli apostolico universa, quæ circa illum divina pietas egerit, quantaque multitudo hominum sancti Spiritus gratia illustrata, regenerationis lavacrum ab eo susceperit. Sed & de rebus variis quæ ad quotidianam regulæ ecclesiasticæ necessitatem populique noviter conversi curam pertinebant, prudenti interrogatione conscripsit. Prædictus vero legatus cuncta sibi commissa fideliter complens, apostolico Præsuli missas detulit litteras, aliasque ab illo super universis quæstionibus propositis continenter responsa Magistro suo deferens quantocius rediit.

Binnam mittit Romam.

XIII. Romam ipse a Gregorio vocatus,

Cum autem sanctus vir delatas legisset litteras, seque inter cetera invitatum ad Romam intellexisset; mox summum obedientiæ gradum contendens, clientum Fratrumque circumseptus agmine Italiæ fines adiit, ac Romanæ urbis mœnibus inspectis, omnipotenti Deo condignas gratiarum laudes retulit, seseque beatorum Apostolorum patrocinio commendavit. Deinde comperto sancti viri adventu statim venerabilis Papa GREGORIUS illum ad se invitavit, & verbis familiaribus salutatum honorifico xenodochio deputavit. Adveniente vero opportuno collocutionis eorum die, ad Ecclesiam B. Petri Apostoli hic Dei famulus invitabatur. Ubi cum se mutuis ac pacificis satiassent colloquiis, Præsul apostolicus illum de Symbolo Fideique catholicæ traditione inquisivit. Ad hæc vir Dei respondit dicens: „ Quia, domne Apostolice, inquisitioni tantæ in communi sermone idoneus

Fidei suæ reddit rationem.

„ non

„ non sum respondere, quæso ut Fidei quam a me exigis conscribendæ tem- AN.CHR.
„ pus mihi concedas; sicque mutis tantum litteris denudatam agnoscere va- 754
„ leas. Quam petitionem cum Papa benigne susciperet atque concederet, 5. Junii.
parvo dehinc tempore transacto vir Domini sanctæ atque catholicæ Fidei sententiam omni convenientia & eloquentia prolatam litteris præfato Principi obtulit. At ille lectis eisdem litteris, eum juxta se sedere fecit, & ut hujusmodi Fidem constanter retineret, diligenter edocerer admonuit: multa quoque de religione spiritalis vitæ cum illo conferens, ita ut interdum integrum pene diem colloquendo ducerent. Ad extremum quot populi per devia idololatriæ vel facinorum prius oberrantes, Fidei documenta prædicatione perciperent sciscitatus est.

XIV. Episcopus ab eodem ordinatur.

Cumque Apostolico de his omnibus satisfecisset respondendo, tunc ille intimavit sancto viro, quia Episcopatus gradum sibi imponere voluisset, ut eo constantius errantes quoslibet corrigere, & ad viam veritatis convertere posset, quo majori auctoritate apostolicæ dignitatis fulciretur: essetque cunctis tanto acceptior in prædicandi officio, quanto plus clarescerct, quia ad hoc a Præsule ordinatus esset apostolico. Quæ omnia vir Dei sagaciter perpendens, simulque cavens quod scriptum est: *Qui noluit benedictionem, elongabitur ab eo;* (Psalm. 108) benedictionis tantæ gratiam non recusavit. Adveniente ergo ordinationis ejus die, quæ erat pridie Kalendarum Decembrium, hoc est in natali S. Andreæ Apostoli, imposuit ei venerabilis Papa & Episcopatus ordinem, & alterius nominis (quod est BONIFACIUS) dignitatem: nam antea WINFRID dicebatur. Deinde ut eum ad obedientiam sibi successoribusque suis exhibendam, necnon ad omnem sacræ Fidei traditionem observandam artius constringeret, exegit & accepit ab eo juramentum, quod scilicet in antiquis exemplaribus invenitur ita scriptum.

Professionem subjectionis exhibet Papæ.

„ IN nomine Domini Dei Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, imperante do-
„ mino LEONE magno Imperatore anno septimo *a* post consulatum ejus;
„ sed & CONSTANTINI magni Imperatoris ejus filii anno quarto, Indi-
„ ctione sexta: Promitto ego BONIFACIUS, Dei gratia Episcopus, tibi,
„ beate Petre Apostolorum Princeps, Vicarioque tuo B. Gregorio Papæ &
„ successoribus ejus, per Patrem & Filium & Spiritum-Sanctum, Trinitatem
„ inseparabilem, & hoc sacratissimum corpus tuum, me omnem Fidem &
„ puritatem sanctæ Fidei catholicæ exhibere, & in unitate ejusdem Fidei Deo
„ operante persistere, in quo omnis Christianorum salus esse sine dubio com-
„ probatur: nullo modo me contra unitatem communis & universalis Eccle-
„ siæ suadente quopiam consentire; sed, ut dixi, Fidem & puritatem meam
„ atque concursum tibi & utilitatibus tuæ Ecclesiæ, cui a Domino Deo po-
„ testas ligandi solvendique data est, & prædicto Vicario tuo atque successo-
„ ribus ejus per omnia exhibere. Sed & si cognovero Antistites contra insti-
„ tuta antiqua sanctorum Patrum conversari, cum eis nullam habere com-
„ munionem aut conjunctionem; sed magis, si valuero prohibere; probi-
„ beam: sin minus, hoc fideliter statim domno meo Apostolico renuntiabo.
„ Quod si (quod absit) contra hujus promissionis meæ seriem aliquid facere
„ quolibet modo seu ingenio vel occasione tentavero, reus inveniar in æter-
„ no judicio, ultionem Ananiæ & Saphiræ incurram, qui vobis etiam de
„ rebus propriis fraudem facere præsumserunt. Hunc autem indiculum sa-
„ cramenti ego Bonifacius exiguus Episcopus manu propria scripsi, atque

a Sirmondus ex codicibus Remensi & Pithœano reponit *anno* 6. probatque eo quod Leo Isaurus imperium inierit 8 Kalend Aprilis, & mox, ut conjectura est, consulatum proximis Kalendis anno Christi 717. obtinuerit Indict. 15 Bonifacius autem consecratus sit prid. Kalend Decemb Indict 6 proindeque anno imperii & consulatus Leonis VI. Christi 722. Sirmondo favet Marianus Scotus in Chronico. Verum retinendus videtur annus Leonis septimus; & Indictio sexta non a die 25. Septembris, sed a Kalendis Januariis hoc loco numeranda. Quippe Bonifacius ex primo itinere Romano se recepit in Germaniam sub finem anni 719, tum Vuillibrordo adhæsit per annos tres: deinde Saxones & Hessones convertit ad Fidem: quo negotio minimum intra unum annum expleto Romam evocatus, a Gregorio II episcopalem consecrationem accepit anno 723. Certe Gregorius Papa in epistula cap. 17. referenda, data *Kalend. Decembris*, Leonis Imp. *annum* 7. & *Indict.* 6. apponit.

AN.CHR. 754 5 Junii. ,, ponens supra sacratissimum corpus *a* S. Petri, ita, ut præsumtum est,
,, Deo teste & judice feci sacramentum, quod & conservare promitto.

XV. Litteris Papæ commendatur. Postquam ergo hujusmodi promissionem jurando coram Gregorio Papa peregit, tunc & ipse eum in omnibus adjuvare, præferre, & venerari studuit. Nam libellum in quo sacratissima ecclesiasticæ institutionis jura pontificalibus digesta conventibus habebantur, ei donavit, præcipiens ut tam Clerus quam ceteri populi suo regimini subjiciendi institutis talibus eruditentur. Sed & familiaritatem Sedis apostolicæ sibi omnibusque sibi subjectis perenniter reservandam privilegio confirmavit: sicque eum litteris transmissis non solum KAROLO Duci glorioso, qui per idem tempus Francorum Regnum gubernabat; sed etiam universis ecclesiasticis viris Principibusque in Germania constitutis muniendum commendavit. Litterarum autem tunc missarum exemplaria, quia locus præsens exigit ut inserantur; hic jam inserere cupimus, primum quidem quæ ad Karolum Ducem, deinde vero quæ ad ceteros Principes directæ sunt proponentes.

XVI. Primum Karolo Duci Francorum, ,, DOmno *glorioso filio* KAROLO *Duci*, GREGORIUS *Papa*. Compe-
,, rientes te, in Christo dilectissime, religiosæ mentis affectum gerere,
,, in multis opportunitatibus, debito salutis præmisso, notum facimus Deo
,, dilectæ tuæ dignitati, præsentem Fratrem Bonifacium, fide & moribus
,, approbatum, a nobis Episcopum consecratum, atque institutionibus sanctæ
,, Sedis apostolicæ, cui Deo auctore præsidemus, Ecclesiæ generali sollicitu-
,, dine informatum, ad prædicandum plebibus Germaniæ gentis ac diversis in
,, orientali Rheni fluminis parte consistentibus, gentilitatis errore detentis,
,, vel adhuc ignorantiæ obscuritatibus præpeditis, necessario destinare. Pro
,, quibus eum gloriosæ benevolentiæ tuæ omnimodo commendamus, ut eum
,, in omnibus necessitatibus adjuvetis, & contra quoslibet adversarios, quibus
,, in Domino prævaletis, instantissime defendatis, certissime retinentes, Deo
,, vos exhibere, quæcumque huic promtissimo impenderitis favore: qui san-
,, ctis Apostolis suis, ad lucem gentium destinatis, suscipientibus eos se su-
,, scipiendum prædixit: quorum institutionibus per nos informatus præmissus
,, Antistes, in sorte prædicationis procedit.

XVII. deinde Episcopis, &c. ,, GRegorius *Episcopus*, *servus servorum Dei*, *universis reverentissimis &*
,, *sanctissimis Fratribus Coepiscopis*, *religiosis Presbyteris seu Diaconibus*,
,, *gloriosis Ducibus*, *magnificis Castaldis* b, *Comitibus etiam vel cunctis Christia-*
,, *nis Deum timentibus*. Sollicitudinem nimiam gerentes pro speculatione cre-
,, dita, quia in umbra mortis aliquas gentes in Germaniæ partibus vel plaga
,, orientali Rheni fluminis, antiquo hoste suadente, errare & quasi sub Re-
,, ligione Christiana idolorum culturæ eos servire cognovimus; aliquos vero
,, qui necdum Dei cognitionem habentes, nec Baptismatis sacri unda sunt lo-
,, ti, sed comparatione brutorum animalium pagani, Factorem non recogno-
,, scunt; necessario pro utrorumque illuminatione, ad prædicandum rectæ Fi-
,, dei verbum harum litterarum portitorem Bonifacium reverentissimum Fra-
,, trem nostrum Episcopum ad easdem partes dirigere studuimus, ut & il-
,, lis prædicando verbum salutis, vitam provideat sempiternam, & si quos
,, forte vel ubicumque a recta Fidei tramite deviasse cognoverit, aut astu-
,, tia suasos diabolica erroneos repererit, corrigat, atque sua educatione ad
,, portum restituat salutis, eosque ex apostolicæ Sedis hujus doctrina infor-
,, met, & in eadem catholica Fide permanere instituat. Cui hortamur ob
,, amorem Domini nostri JESU-CHRISTI & Apostolorum ejus reverentiam,
,, ut in omnibus solatia exhibeatis, eumque in nomine JESU CHRISTI re-
Joan. 13. ,, cipiatis, ut scriptum est de suis discipulis: *Qui vos recipit*, *me recipit*.
,, Pro-

a Hinc recte colligit Serarius in lib. 3. historiæ Moguntinæ Notatione 25. Bonifacium fuisse ordinatum in Vaticano, ubi S. Petri corpus quiescit.
b Alias *Guastaldis*, qui villas seu cortes regias procurabant, Gallis *Domestici* dicti.

„ Providentes insuper necessaria itineris ejus, comitesque tribuentes, ci- AN CHR. 754 3. Junii.
„ bum etiam ac potum, vel si quid eguerit largientes: ut uno labore
„ & socia voluntate opus sibi creditum pietatis & negotium salutis an-
„ nuente Deo perficiatur, atque præmium laboris percipere mereamini,
„ deque conversione errantium merces vobis adscribatur in cœlis. Si quis
„ itaque huic Dei famulo ad illuminationem gentium ab hac apostolica
„ atque catholica Dei Ecclesia destinato, adsensum vel concursum præ-
„ buerit, exorantibus Apostolorum Principibus consortium mereatur san-
„ ctorum Martyrum Christi JESU. Si quis vero (quod non optamus)
„ adversari ejus labori conatus fuerit, aut contrarius exstiterit ministe-
„ rio sibi credito, successorumque ejus in eumdem laborem intrantium;
„ ex sententia divina anathematis vinculo ligatus, perpetuæ damnationi
„ subjaceat. Data Kalend. Decembr. imperante domno piissimo Augusto
„ LEONE, imperii ejus anno 7. sed & CONSTANTINI Imperatoris ejus
„ filii anno 4. Indict. 6.

XVIII. Clero & plebi,

„ GRegorius *Episcopus*, *servus servorum Dei*, *Clero & plebi dilectissimis*
„ *filiis in Domino salutem*. Probabilibus desideriis nihil tarditatis præ-
„ stantes, Fratrem jam Coepiscopum nostrum Bonifacium vobis ordina-
„ vimus Sacerdotem: cui dedimus in mandatis, ne unquam ordinatio-
„ nes præsumat illicitas, ne bigamum aut qui virginem non est sortitus
„ uxorem, neque illitteratum, vel in qualibet corporis parte vitiatum, NOTA.
„ aut ex pœnitente, vel curiæ aut cuilibet conditioni obnoxium notatum-
„ que, ad sacros Ordines permittat accedere: sed si quos hujusmodi re-
„ pererit, non audeat promovere. Afros passim ad ecclesiasticos Ordines
„ prætendentes nulla ratione suscipiat: quia aliqui eorum Manichæi, ali-
„ qui rebaptizati sæpius sunt probati. Ministeria atque ordinatum * Ec- * al. ornatum
„ clesiæ, vel quidquid illud est in patrimonio ejusdem, non minuere stu-
„ deat, sed augere. De reditu vero Ecclesiæ vel oblatione Fidelium qua-
„ tuor faciat portiones, quarum unam sibi ipse retineat, alteram Cleri-
„ cis pro officiorum sedulitate distribuat; tertiam pauperibus & peregri-
„ nis, quartam ecclesiasticis fabricis noverit reservandam, de quibus di-
„ vino erit redditurus judicio rationem. Ordinationes vero Presbyterorum
„ seu Diaconorum, nonnisi quarti, septimi, & decimi mensis jejuniis,
„ sed & in ingressu Quadragesimali atque medio vespere Sabbato sacro no-
„ verit celebrandas. Sancti autem Baptismi Sacramentum non nisi in Pa-
„ schali festivitate & Pentecostes noverit esse præbendum, exceptis his
„ quibus mortis urgente periculo, ne in æternum pereant, talibus opor-
„ tet remediis subvenire. Huic ergo Sedis nostræ præcepta servanti de-
„ votis animis obsequi vos oportet, ut irreprehensibile placidumque fiat
„ corpus Ecclesiæ, per Christum Dominum nostrum. Deus incolumes
„ vos custodiat, dilectissimi Filii.

Has quidem duas supra scriptas epistolas communiter omnibus Principibus in Germania constitutis; duas vero sequentes specialiter Turingis Principibus misit prædictus Papa.

XIX. Principibus Turingis.

„ VIris *magnificis* ASOLFO, GODOLAO, VILARIO, GUNTHA-
„ RIO, ALBORDO, *& omnibus Deo dilectis Turingis fidelibus Christia-*
„ *nis*, GREGORIUS *Papa*. Insinuatam nobis magnificæ fidei vestræ constan-
„ tiam agnoscentes, quod paganis compellentibus vos ad idola colenda, fide
„ plena respondenritis, magis velle feliciter mori, quam fidem semel in Chri-
„ sto acceptam aliquatenus violare: repleti nimia exsultatione, gratias debi-
„ tas persolvimus Deo nostro & Redemtori bonorum omnium largitori: cu-
„ jus gratia comitante vos ad meliora & potiora optamus proficere, & ad
„ confirmandum fidei vestræ propositum, sanctæ Sedi apostolicæ religiosis
„ mentibus adhærere; & prout opus poposcerit sacræ Religionis, a memo-

AN.CHR. 754 5. Junii, „ rata sancta Sede apostolica, spirituali omnium Fidelium matre, solatium „ quærere, sicut decet filios coheredes regni. Ministerio quoque præsentis „ Fratris carissimi Bonifacii, quem ad vos Episcopum consecratum in sorte „ prædicationis destinavimus, apostolicis institutionibus informatum ad in„ struendam fidem vestram, in omnibus volumus & hortamur obedientes „ ei consentire, ad complementum in Domino vestræ salvationis.

XX. & populo Turingorum. „ GRegorius *servus servorum Dei*, *universo populo Turingorum*. Dominus „ JESUS-CHRISTUS Filius Dei, Deus verus qui de cœlo descen„ dit, homo factus est, pro nobis pati & crucifigi dignatus est, & se„ pultus tertia die resurrexit a mortuis, & adscendit in cœlum, discipu- Matth. 28. „ lis etiam suis sanctis ait: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in* „ *nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*; ipse in se credentibus vitam „ æternam promisit. Cupientes ergo vos in perpetuum nobiscum gaude„ re, ubi finis nullus est, nec tribulatio, nec aliqua amaritudo, sed glo„ ria sempiterna; ideo Fratrem nostrum sanctissimum Bonifacium Episco„ pum ad vos direximus, ut vos debeat baptizare & Fidem Christi do„ cere, & ab errore ad viam salutis adducere, ut salutem habeatis & „ vitam sempiternam. Sed & vos ei in omnibus obedite, & sicut pa„ trem vestrum, illum honorate, & ad ejus doctrinam corda vestra in„ clinate: quia illum non pro lucro aliquo temporali adquirendo direxi„ mus, sed pro lucro animarum vestrarum ad vos eum misimus. Diligi„ te ergo Deum, & in nomine ejus Baptismum suscipite: quia Dominus „ Deus noster, quod oculus hominis numquam vidit, nec in cor homi„ nis adscendit, præparavit diligentibus se. Jam recedite a malis operi„ bus, & bene agite. Non adoretis idola, nec immoletis carnes, quia „ Deus non recipit ista: sed in omnibus secundum quod vos Frater no„ ster Bonifacius docuerit, observate & agite, & salvi eritis vos & filii „ vestri in sempiternum. Facite ergo & domum, ubi debeat ipse Pater „ vester habitare, & Ecclesias ubi debeatis orare, ut Deus vobis indul„ geat peccata vestra, & donet vobis vitam perpetuam.

XXI. Altsaxonibus. „ GRegorius *Papa universo populo provinciæ Altsaxonum*. Sapientibus & „ insipientibus debitor sum, Fratres carissimi. Ideoque volens vos „ scire, qualem sollicitudinem habeam pro vobis, & pro his qui ver„ bum exhortationis Fidei JESU-CHRISTI Domini nostri susceperunt, „ & qui adhuc suscepturi sunt, ut consolentur corda vestra instructa in „ caritate & in omni plenitudine sapientiæ; adnuntio vobis, quoniam „ prope est regnum Dei, ut nemo vos amplius decipiat in sublimitate „ verborum, aut in quocumque metallo salutem vestram quæratis, ado„ rantes idola manu facta, aurea, argentea, ærea, lapidea, vel de qua„ cumque materia facta: quæ falsidica nomina a paganis antiquitus qua- Psalm. 95 „ si dii facti sunt, in quibus dæmones habitare noscuntur: quoniam om„ nes dii gentium, ut ait Scriptura, dæmonia sunt: Deus autem noster „ cœlos fecit. Quicumque autem in vobis susceperunt Christum JESUM „ Dominum nostrum, in ipso ambulent radicati & superædificati & con„ firmati in fide, abundantes in gratiarum actione. Videte ne quis vos „ amplius decipiat per Philosophiam & inanem fallaciam: astutiores enim „ sunt filii tenebrarum quam filii lucis. Discedite ab idolorum cultura, „ & accedite, & adorate Dominum Deum vestrum, qui fecit cœlum & „ terram, mare & omnia quæ in eis sunt: & vultus vestri non erube„ scent. Unus enim Dominus hominum, volucrum, quadrupedum & pi„ scium, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Exspoliate vos ergo ve„ terem hominem, & induite Christum novum, deponentes iram, indigna„ tionem, malitiam, blasphemiam: turpem quoque sermonem nolite de ore „ vestro proferre. Jam enim advesperascit dies sæculi, & tempus tenebra„ rum

„ rum apptopinquat. Ideoque nolite esse otiosi, sed potius operamini opus „ bonum, ut Christus habitet in vobis: & quodcumque facitis in verbo aut „ in opere, omnia in nomine Domini nostri JESU-CHRISTI, gratias agen- „ tes Deo Patri per ipsum, respuentes gentilitatis sectam, scienres vos Do- „ minum habere in cœlis. Orationi instantes, ad ipsum Dominum cor eri- „ gite: quoniam magnus est Dominus Deus noster & laudabilis nimis, & „ terribilis super omnes deos, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad „ agnitionem veritatis pervenire. Hoc etiam commoneo, Fratres, ut qui- „ cumque ex vobis voluerit ad Christum converti, nullo modo eum prohi- „ beatis, nec vim ei faciatis sculptilia adorare. Ministrum quoque & con- „ servum in Domino, quem misi ad vos, Bonifacium ac Coepiscopum „ meum, ad hoc ipsum ut cognoscat quæ circa vos sunt, & consoletur „ corda vestra cum exhortationis verbo, in Christo JESU, Domino nostro „ suscipite, ut a diabolica fraude liberati, mereamini adoptionis filiis ag- „ gregari.

AN.CHR. 754 5. Junii.

XXII. *Karolo Duce probante, Hessos aggreditur.*

Tantarum itaque litterarum auctoritate suffultus sanctus Præsul Bonifacius, proficiscitur in Germaniam: veniensque ad præfatum Principem KAROLUM, litteras ei Romani Pontificis detulit, seseque illius dominio atque patrocinio subjiciens, cum consensu ejus in Hessorum metas, quibus & antea prædicare cœperat, perrexit. Illuc ergo adveniens, reperit plures ex eis relicta Christianæ Religionis cultura variis errotibus implicatos. Alii namque lignis & fontibus clam vel aperte sacrificabant, alii vero aruspicia & divinationes, præstigia & incantationes exercebant: quidam autem alia nefanda quædam sacrilegia intendebant, pauci in via veritatis quam semel acceperant perstiterunt. Quorum etiam consilio arborem quamdam miræ magnitudinis, quæ prisco paganorum vocabulo appellabatur Arbor-Jovis, in loco qui dicitur Gesmere, servis Dei secum adstantibus succidere tentavit. Ad ejusmodi autem arboris incisionem magna paganorum multitudo concurrit, cupientes in sanctum virum, velut inimicum deorum suorum, inter ipsa incisionis opera irruere & interficere. Sed dum eadem paullulum incideretur, mox quasi nutu divino agitata, in quatuor partes disrupta est. Quo viso pagani qui illuc mente perversa convenerant, abjicientes omnem malitiam benedicentesque Deo crediderunt. Tunc sanctus Præsul consilio inito cum Fratribus, ex illa ingentis arboris mole Oratorium construxit, hocque in honotem S. Petri Apostoli dedicavit.

XXIII. *In Turingia falsos Christianos revincit.*

His itaque peractis, ad Turingiam quoque profectus est, illiusque populi Principes magna ex parte a Christiana Religione deficientes corrigere studuit. Postquam enim religiosorum Ducum dominatio in eis cessavit, cessare etiam Christianæ Religionis intentio cœpit; falsique quidam Christiani, quorum nomina sunt DROTHWIN & BERTHERI, CANBERETH & HUNRED, inter eos hospitantes, maximam hæreticæ pravitatis introduxerunt sectam. Qui scilicet fornicatores & adulteri cum validissimum adversus hominen Dei excitarent conflictum, veris verborum oppositionibus confutati, dignam recompensationis sortiti sunt sententiam. Nam excommunicati & expulsi sunt de Ecclesia. Cum autem prædicationis ejus fama undique emanaret, credentiumque multitudo excrevisset; Ecclesiæ instaurantur, Monasteria ædificantur. Tunc etiam congregata servorum Dei multitudine, constructum est Monasterium in loco, qui dicitur *Ordorf*, sub honore S. Michaelis Archangeli. Qui scilicet omnes apostolico more viventes, labore proprio victum vestitumque adquisierunt. Cur autem in honore S. Michaelis constructum fuerit idem Monasterium, breviter dicendum. Nam cum S. Bonifacius prædicando & baptizando in Turingiam transiret, & prope flumen cui nomen est Oraha, tentoriis fixis pernoctaret; tunc per totam noctem lux magna de cœlo sese protendens, locum ubi manebat Episcopus circumfulsit: in qua etiam luce S. Michael

Ordorfense Monasterium condit Michaeli, qua occasione.

AN.CHR. 754 5 Janu. Archangelus adveniens, Episcopo apparuit, eumque alloquens, in Domino coofortavit. Mane itaque facto, laudans & benedicens Deum, ibidem Missarum sollemnia celebravit. Deinde in eodem loco prandium sibi parari præcipiens, sed a ministro suo audiens, cibum quo vesci posset se non habere, respondit: Nonne qui multitudinem populi in deserto quadraginta annis manna de cœlo misso potuit pascere, mihi indigno servo suo non prævalet ad unius diei refectionem escam impendere? Hæc cum dixisset, ut mensa sibi apponeretur præcepit. Interea quædam avis advolans, piscem talem qui ad unius diei refectionem sufficeret attulit, & ante mensam projecit. Quo viso sanctus Præsul Deo gratias retulit, piscemque allatum cito præparari jussit. Illo vero præparato & comeso, reliquias io flumeo projici præcepit.

XXIV. Exinde cœptum carpens iter & Turingiam peragrans, diligenter investigavit, cujus ille locus esset, ubi visio taota sibi apparuit. Compertoque quod HUGO, qui dicebatur Senior, illius loci possessor esset, petiit ab eo, ut sibi dare dignaretur. At ille petita annuens, primus omnium Turingorum hereditatem suam tradidit venerando Præsuli; deinde vero ALBOT aliique plures contigua prædicto loco prædia tradiderunt. His igitur adeptis S. Bonifacius rediens, in eodem loco fruteta exstirpare, terramque incolere jussit, & jacto fundameoto Ecclesiam construi fecit. Hæc autem in libro quodam antiquo scripta reperiens, ideo inserere decrevi, ut agnita causa unde Monasterium prædictum exstructum fuerit, & ipse locus, & fundator ejus angelica visitatione digni, sub veneratione majori habeantur.

Unde hæc acceperit

XXV. Prædicans ergo & baptizans sanctus Præsul Bonifacius in Turingorum & Hessorum regionibus, perspexit messem quidem esse multam ibi, sed operarios paucos ad copiosam multitudinem credentium iostruendam. Unde in provinciam patriamque suam mittens, exinde tam feminas quam viros religiosos, scientiaque varia imbutos plures venire fecit, suique laboris onus inter eos divisit. Inter quos erant præcipui viri BURCHARDUS & LULLUS, WILLIBALT & WUNNIBALT frater ejus, WITTA & GREGORIUS *a*: feminæ vero Religiosæ, matertera scilicet S. Lulli, nomine CHUNIHILT, & filia ejus BERATHGIT, CHUNIDRUT, & TECLA, LIOBA & WALTPURGIS soror Willibaldi & Wunnibaldi. Sed Chunihilt & filia ejus Berathgit valde eruditæ in liberali scientia, in Turingorum regione constituebantur Magistræ; Chunitrud in Bagoariam destinata est, ut verbi divini semina ibidem spargeret; Tecla vero juxta fluvium *Moin*, in locis *Kibbingen b* & *Ochsnofrutt* nuncupatis collocavit; Liobam quoque ad *Biscofesheim*, ut illic multitudioi Virginum congregatæ præesset constituit.

Cooperatores ex Britannia adscribit.

XXVI. Cumque millia hominum tam per se quam per suos provinciales ad Fidem sacram perducta * Baptismatis unda diluisset, jam defuncto beatæ memoriæ GREGORIO secundo Sedis apostolicæ Præsule, & tertio GREGORIO eamdem sedem obtinente, iterum B. Bonifacius Romam legatos misit, qui apud Præsulem prædictum prioris amicitiæ fœdera renovantes, omnem familiaritatis gratiam quam ab antecessore suo habuisset expeterent, omnemque subjectionem apostolicæ Sedi debitam a se promitterent, conversionem quoque plurimorum in Germania habitantium intimareot. Postquam veto legati supradicti Romam veoientes, venerabili Papæ

Gregorio III. nuntios mittit.

* f. producta

---

a Paullo aliter Anonimus. *Alios ex gente sua, alios ex parte Franciæ, nonnullos etiam de finibus Hiberniæ elegit, quatinus adessent sibi cooperatores in vinea Domini. Ex quibus fuerunt hi:* VVIGBERTUS *ex parte Anglorum, beatus vero* GREGORIUS *ex nobili prosapia Francorum;* STURMI *vero venerabilis &* LUL, MEGINGOT, VVILLIBALDUS, *suusque germanus* VVNIBALDUS, *& alii quamplurimi*. Lege acta SS. Liobæ & Vvalpurgis infra.

b Chitzinga appellatur in Vita S. Sturmii num. 14. nunc opidum situm ad Mœnum fluvium in Franconia, sub ditione Marchionis Ansbacensis Lutherani.

Papæ talia denuntiabant, statim Deo gratias retulit : deinde non solum om- AN CHR.
nia familiaritatis & amicitiæ jura a S. Bonifacio postulata promisit, sed etiam 754
ea quæ minime petiit, idem Archiepiscopatus Pallium direxit; Epistolam 5. Junii. Pallium ab eo accipit cum epistola.
quoque continentem diversa, pro quibus interrogatus fuerat, Præsuli sancto
remisit, cujus exemplar subsequenter inseretur.

„ REverentissimo *& sanctissimo fratri* BONIFACIO *Coepiscopo*, *ad illu-*
„ *minationem gentis Germaniæ*, *vel circumquaque in umbra mortis mo-*
„ *rantibus gentibus*, *in errore constitutis*, *ab hac apostolica Sede directo*, GRE-
„ GORIUS *servus servorum Dei*. Magna nos habuit gratulatio lectis sanctis-
„ simæ fraternitatis tuæ litteris, cum in eis relecta serie suisset repertum,
„ Domini nostri JESU-CHRISTI gratia plurimos te a gentilitate & erro-
„ re ad veræ Fidei agnitionem convertisse. Quod quia divina institutione
„ docemur in parabolis, eui quinque talenta credita fuerant, alia quinque
„ fuisse lucratum, in talis commercii lucro cum tota plaudimus Ecclesia.
„ Hine jure tibi sacri Pallii direximus munus, quod B. Petri Apostoli au-
„ ctoritate suscipiens induaris, atque inter Archiepiscopos *a* unus, Deo
„ auctore præcipimus ut censearis. Qualiter autem eo utaris, ex manda-
„ to apostolico informatus agnosce. Itaque dum Missarum sollemnia ge- NOTA Pallii usum.
„ ris, vel Episcopum te contigerit consecrare, illo tantummodo tempore
„ eo utaris. Quia vero turbas Domini gratia in eisdem partibus ad re-
„ ctam Fidem adseruisti conversas, ideoque nequire te occurrere omnibus
„ quæ salutis sunt impendere aut intimare, cum jam longe lateque gratia
„ Christi, ejus Fides in illis propagetur; præcipimus, ut juxta sacrorum
„ Canonum statuta, ubi multitudo excrevit Fidelium, ex vigore apostoli-
„ cæ Sedis debeas ordinare Episcopos, pia tamen contemplatione, ut non
„ vilescat dignitas Episcopatus. Presbyterum namque quem præterito ad-
„ seruisti anno ad nos venisse, nostroque judicio fuisse a suis nefariis ab-
„ solutum actionibus; credas neque nobis confessionem aliquam fecit, nec
„ a nobis ut suos expleat libitus, absolutus est. Sed si eum errori deditum
„ repereris, hunc apostolicæ Sedis vigore ut juxta Sanctorum Canonum cen-
„ suram corrigas & emendes præcipimus, vel si quos forsan tales inveneris.
„ Ille enim veniens, Presbyter sum, ait: & commendatitias ad filium no-
„ strum Karolum litteras expetiit. Nullam illi aliam concessimus licentiam:
„ quem vitari, si prave conversatur, cum reliquis volumus, eosdemque quos
„ a paganis baptizatos esse adseruisti, si ita habetur, ut denuo baptizes in
„ nomine sanctæ Trinitatis mandamus. Inter cetera agrestem caballum ali-
„ quantos comedere adjunxisti, plerosque & domesticum. Hoc nequaquam
„ fieri deinceps, sanctissime Frater, sinas, sed quibus potueris Christo ju- De caballorum esu & oblationibus pro mortuis, &c.
„ vante modis per omnia compesce, & dignam eis impone pœnitentiam.
„ Immundum enim est atque exsecrabile. Pro obeuntibus quoque consu-
„ luisti, si liceat oblationes offerri. Sancta sic tenet Ecclesia, ut quisque
„ pro suis mortuis vere Christianis offerat oblationes, atque Presbyter eo-
„ rum faciat memoriam: & quamvis omnes peccatis subjaceamus, congruit
„ tamen, ut Sacerdos non nisi pro mortuis Catholicis memoriam faciat &
„ intercedat. Non enim pro impiis, quamvis Christiani fuerint, tale quid
„ agere licebit. Eos etiam qui se dubitant fuisse baptizatos, vel qui a
„ Presbytero Jovi mactante & immolatitias carnes vescente baptizati sunt,
„ ut baptizentur præcipimus. Progeniem suam unumquemque usque ad septi-

a Nempe Archiepiscopus vagæ & incertæ sedis, quod anno 732. contigit, Gregorio III. suffecto in demortui locum anno superiori, quo Bonifacius nuncios suos Romam miserat. De sede Magontiacensi Bonifacio attributa lege caput 37. infra. Ad Pallium spectat id quod scribit Bonifacius in epist. 105. ad Cudbertum Archiepiscopum Cantuariensem. *Major nobis sollicitudo Ecclesiarum & cura populorum propter Pallio credita & recepto, quam ceteris Episcopis qui proprias tantum procurant parochias, incumbit.* Lege epistolam 6. ad populares suos, ubi se duorum Pontificum Romanæ Ecclesiæ benedictionem accepisse scribit.

AN. CHR. 754 5. Junii.

De pœnitentia homicidarum.

„ mam generationem observare decernimus : & si valueris, devitandum „ doce, ne cui uxor obierit, amplius quam duabus debeat copulari. De his „ vero qui patrem vel matrem vel fratrem aut sororem occiderint, dicimus, ut toto vitæ suæ tempore corpus dominicum non suscipiant, nisi in „ suo exitu pro Viatico ; abstineant etiam se a carnis comessatione & potu „ vini, donec advixerint. Jejunent secunda, quarta, & sexta feria, ut sic „ deflentes possint diluere commissum scelus. Hoc quoque inter alia crimina agi „ in partibus illis dixisti, quod quidam ex Fidelibus ad immolandum paganis „ sua venumdent mancipia. Quod ut magnopere corrigere debeas, Frater, „ commonemus, ne sinas fieri ultra : scelus enim est & impietas. Eis ergo „ qui hoc perpetraverunt, similem homicidæ indicos pœnitentiam. At quoties Episcopum consecraveris, duo vel tres conveniant tecum Episcopi, „ ut Deo sit gratum quod geritur, & eis convenientibus ipsisque præsentibus consecres. Hæc te, Frater carissime, diligenter observare volumus, „ & studio pietatis cœptum negotium salutis exsequi, ut de lucro apportato valeas a Domino Deo nostro mercedem percipere in æterna beatitudine. Privilegium vero juxta quod petisti facientes, his junctum direximus, optantes te Domini Dei nostri præsidio de conversione errantium „ plenissimum apportare lucrum. Deus te incolumem custodiat, reverentissime Frater.

XXVII. Monasteria duo extruit.

Redeuntes ergo nuntii, & gratiosa Præsulis apostolici dona scriptaque reportantes, lætissimum efficiunt S. Bonifacium. Unde & debitas Deo laudes gratiasque agens, duas mox Ecclesias Domino construxit, unam quidem in *Fridislar*, quam in honore Principis Apostolorum S. Petri consecravit ; alteram vero in *Hamanaburch*, quam in honore S. Michaelis Archangeli dedicavit. Duo quoque Monasteriola duabus subjunxit Ecclesiis, hisque non minimam Deo servientium concionem subrogavit, ubi hucusque laudis & servitutis divinæ officia peraguntur. Quæ postquam gesta sunt, S. Bonifacius Bagoariorum terras, quibus per idem tempus HUGBERTUS Dux præerat, adiit, prædicationisque studium apud eos diligentissime exercens, tanto divinæ æmulationis zelo armatus est, ut quemdam schismaticum hæretica pravitate plenum, nomine ERMWOLFUM, juxta canonum decreta damnasset *, atque ab Ecclesia expulisset. His peractis, rursum ad eos qui sub suæ gubernationis diœcesi commorabantur remeavit, circuiens ubique & instaurans quæ cura poposcit Ecclesiarum.

* damnaverit

XXVIII. Romam tertio profectus,

Eo etiam tempore Romam ire decrevit, tam pro hoc ut apostolici Patris, cujus faciem necdum agnoverat, salubri frueretur agnitione simul & colloquio, quam ut se SS. Apostolorum, & aliorum Sanctorum in urbe Romana quiescentium orationibus commendaret. Profectus *a* ergo illuc, multa comitante turba Francorum & Bagoariorum, necnon ex Britannia convenientium, præsentatusque Apostolico, benigne susceptus est ab eo : tantaque a cunctis Romanis veneratione habebatur, ut multi ad salutarem ejus doctrinam confluerent, illumque diu secum retinerent. Posthæc vero cum remeare decerneret, muneribus & reliquiis Sanctorum pro quibuscumque petiit datis, honorifice ditatus est a Præsule apostolico. Adhuc etiam ei epistolas quasdam Episcopis, Abbatibus atque Principibus cunctis in Germania constitutis transmittendas dedit : quarum exemplaria subsequenter his inferentur.

donaria refert & litteras,

„ Gre-

a Tertia hæc Bonifacii profectio Romana contigit haudubie anno Christi 738 circiter autumnum ; reditus vero anno insequenti, quo cum Episcopos in provincia Bajoariorum instituisset, facti sui approbationem a Gregorio Papa accepit 4. *Kalend. Novemb. imperii Leonis* 33. *Indict.* 8. id est anno 740. Infra cap. 32.

„ GRegorius *Episcopus*, *servus servorum Dei*, *dilectissimis nobis omnibus* AN.CHR.
„ *Episcopis*, *venerabilibus Presbyteris*, *religiosis Abbatibus omnium provin-* 754
„ *ciarum*. Domino cooperante & sermonem confirmante, præsens sanctissi- 9. Junii; ad Episcopos,
„ mus vir Bonifacius Frater ac Coepiscopus noster, a decessore nostro san-
„ ctæ recordationis Gregorio Præsule in Germaniæ partes missus prædica-
„ re verbum Dei, post multum temporis orationis causa liminibus sacris
„ beatorum Apostolorum Petri & Pauli præsentandus advenit. Qui per-
„ fecta oratione ad acceptum laborem, Angelo Domini præveniente, a
„ nobis est absolutus: cui vestra omnium dilectio seu reverentia & reli-
„ giositas propter Christi amorem juvamina impendere diligenter, dum &
„ agnoscitis, quæ Dominus noster JESUS-CHRISTUS promisit, dicens:
„ *Qui suscipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet*; & Matth. 10.
„ *qui suscipit Justum in nomine Justi, mercedem Justi accipiet*. Et si forsan quis
„ ex vestris ministris sese ipsi sanctissimo viro in ministerio exhortationis san-
„ ctæ catholicæque Fidei adjungere voluerit, nullo modo prohibeatis, caris-
„ simi; sed magis concursum præbete, & ex vestro ovili adjutores ei tribui-
„ te, qui possint per Dei gratiam sufficienter gentibus ministrare verbum
„ prædicationis, ut omnipotenti Deo animas lucrifaciant, ut & vestra com-
„ munitas boni operis portionem sortiatur, atque illi mereantur dominicam
„ vocem audire: *Vos qui reliquistis omnia*; & *secuti estis me, centuplum ac-* Matth. 19.
„ *cipietis*, & *vitam æternam possidebitis*.

„ GRegorius *Papa universis Optimatibus & populo provinciarum Germaniæ*, XXIX. ad Optimates & populum Germaniæ,
„ *Turingis & Hessis*, *Borthariis & Nistresis*, *Vuedrevis & Lognais*, *Sud-*
„ *vodis & Graveldis*, *vel omnibus in orientali plaga constitutis*. Quoniam de-
„ cessor noster sanctæ recordationis Gregorius Præsul nutu divino motus,
„ ad faciendam Deo plebem perfectam, præsentium portitorem littera-
„ rum Bonifacium reverentissimum Fratrem nostrum ac Coepiscopum or-
„ dinans, ad vos usque destinavit, eumque regulam & normam apostolicæ
„ & catholicæ Fidei edocens direxit, & post temporum spatia orationis cau-
„ sa ad limina beatorum Apostolorum sese præsentavit, & quæ ad salu-
„ tem animarum pertinent, a nobis exposcit imbui; nos Deo favente, ut
„ sacra docet Scriptura, eum educantes *, ad vos, carissimi, remeandum * id est erudientes: confer epist. seq.
„ absolvimus; hortantes vos in Domino, ut digne suscipiatis ab eo verbum
„ exhortationis, & Episcopos vel Presbyteros, quos ipse ordinavit per apo-
„ stolicam sibi datam auctoritatem, in Ecclesiæ ministerio recipiatis. Et si
„ quos forsan deviantes invenerit a rectæ Fidei tramite seu canonica doctrina,
„ eosque prohibuerit, a vobis nullo modo impediatur; & quod eis imposi-
„ tum fuerit, obediendo propter Deum suscipiant. Nam qui temerator ex-
„ stiterit ad obediendum, sibimetipsi damnationem adquirit. Vos autem,
„ carissimi, qui in nomine Christi baptizati estis, Christum induistis; ab-
„ stinete ab omni cultu paganorum, non tantum vosmetipsos corrigentes, sed
„ & subditos vestros: divinos autem & sortilegos, vel sacrificia mortuorum
„ seu lucorum vel fontium auguria, vel phylacteria & incantatores & ma-
„ leficos, & observationes varias quæ in vestris finibus fieri solebant, omnino
„ respuentes atque abjicientes, tota mentis intentione ad Deum convertimi-
„ ni, ipsum timete, adorate & honorificate, Sanctorum memoriis commu- Gal 6.
„ nicantes, ut ait Apostolus. Si enim fides vestra, juxta Domini nostri di-
„ cta, fuerit sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transfer, & trans- Luc. 17.
„ feretur. Item ipse Dominus & Salvator noster in suo sacro eloquio docet
„ dicens: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, & *ex tota anima* Math. 22.
„ *tua*, & *ex tota virtute tua*. Et iterum: *Qui me confessus fuerit coram*
„ *hominibus*, & *ego confitebor eum coram Patre meo qui in cœlis est*. Item
„ alibi promittit, dicens: *Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo*, *fiet* Jo. 14.
„ *vobis*. Et, *Petite & accipietis*; *quærite & invenietis*; *pulsate & aperietur*
„ *vobis*. *Omnis enim qui petit accipit*, & *qui quærit invenit*, & *pulsanti aperietur*. Matth. 7.

AN.CHR. 754 5. Junii.

„ Et vos, cariſſimi, facite fructus dignos, ut in die adventus Domini noſtri „ JESU-CHRISTI ſidereas mereamini adipiſci manſiones.

XXX. & ad Epiſcopos Bajoariorum.

„ Dilectiſſimis *nobis Epiſcopis in provincia Bagoariæ & Alamanniæ conſtitutis*, WIGONI, LUIDONI, RUDOLTO, & WIVILO *ſeu* ADDÆ, GREGORIUS *Papa*. Catholica ſanctorum Patrum auctoritas „ jubet, ut bis in anno pro ſalute populi Chriſtiani ſeu exhortatione adoptio„ nis filiorum Synodalia debeant celebrari, ut cauſarum canonicarum exami„ natio provenire poſſit, atque, ut neceſſitas uniuſcujuſque popoſcerit, pia „ edueatio agatur. Unde ſecundum Apoſtoli doctrinam admoneo & hortor „ vos, cariſſimi, per miſericordiam Dei, ut digne ambuletis vocatione qua „ vocati eſtis, ut miniſterium veſtrum perfectum ſit coram Domino. Oppor„ tunum namque eſt vos noſſe, Fratrem ac Coepiſcopum noſtrum præſentem „ Bonifacium, noſtram agentem vicem, cum digno ac debito honore pro Chri„ ſti nomine ſuſcipere, & miniſterium eccleſiaſticum cum Fide catholica ſe„ cundum morem & normam ſanctæ catholicæ & apoſtolicæ Dei Eccleſiæ, „ cui miſericordia Dei præveniente præeſſe videmur, ſicut apoſtolica auctori„ tate a nobis deſtinatus eſt, ab eo ſuſcipientes, dignanter teneatis, & genti„ litatis ritum & doctrinam vel venientium Brittonum vel falſorum Sacerdo„ tum & hæreticorum aut undecumque ſint, renuentes ac prohibentes abji„ ciatis, & ut populum vobis a Deo commiſſum piis admonitionibus edocea„ tis, & a ſacrificiis mortuorum omnino abſtineatis: & juxta quod fueritis „ a prædicto noſtro Conſacerdote edocti, ita catholicam & apoſtolicam do„ ctrinam tenentes, Domino Deo Salvatori noſtro placeatis: & in quo vo„ bis loco ad celebranda Concilia convenire mandaverit, ſive juxta Danubium, „ ſive in civitate Auguſta, vel ubicumque indicaverit, pro nomine Chriſti „ parati eſſe inveniamini: quatenus cognoſcamus per ejus mandatum de ve„ ſtro conventu, ut in die adventus Chriſti JESU, cum fructu boni operis „ ante ejus tribunal adſiſtere mereamini dicentes: Ecce nos & pueri, quos „ dediſti nobis, Domine, non perdidimus ex eis quemquam: ut & vos do„ minicam vocem audire mereamini dicentem: *Venite, benedicti Patris* „ *mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi.* (Matth. 25.)

XXXI. In Bajoaria tres Epiſcopos inſtituit.

Acceptis ergo talibus epiſtolis S. Bonifacius a Roma diſceſſit, Italiamque perveniens, Ticinæ urbis ingreſſus eſt mœnia, & apud LIUTPRANDUM Longobardorum Regem aliquamdiu commorabatur. Inde vero digrediens, terras Bagoariorum ab OTILONE Duce invitatus viſitavit, manſitque apud eos diebus multis verbum Dei prædicans, veræque Fidei ſacramenta illic renovans. Inter quæ etiam deſtructores quoſdam Eccleſiarum populique ſeductores abigebat, quorum alii falſo ſe Epiſcopatus gradu prætulerunt, alii vero Presbyteratus officio ſe deputarunt; alii etiam innumera perverſitatis figmenta ſequentes, magna ex parte populum ſeduxerunt. Sed ſanctus Præſul cum tantam Sacerdotum fallaciam atque malitiam aliter non poſſe prohiberi conſpiceret, provinciam Bagoariæ, Otilone Duce conſentiente, in quatuor diviſit parochias, treſque magnarum virtutum viros eis præfecit, quos ordinatione facta in epiſcopalem gradum ſublimavit: quorum primus nomine JOANNES, in opido quod dicitur *Saltzburg*, cathedram epiſcopalem ſuſcepit; ſecundus ERIMBERTUS *a* in Friſingenſi Eccleſia regimen pontificale ſubiit; tertius GOWIBOLT *b* in Ratiſponenſi civitate, quæ metropolis Bagoariæ eſt, Pontifex conſtituitur. VIVILUS quoque a Præſule apoſtolico jam ordinatus, Patavienſi * Eccleſiæ prælatus eſt:

* de Paſſavv

a Is nepos ac ſucceſſor fuit S. Corbiniani, de quo ſupra ad ann. 730. De Joanne in Vita S. Rodberti anno 717.

b Gaubaldum vocat Arnolfus ex-Comite Monachus in lib. 1. de Vita S. Emmerami cap. 2. apud Caniſ. to. 2. antiq. lect. qui Gaubaldus *ſepulcrum aperuit B. Emmerami*. Addit Arnolfus lib. 2. *Ex eo tempore quo primum a B. Bonifacio in Bajoaria ordinabantur Epiſcopi, viciſſim ſibi ſuccedebant in hujus Epiſcopatu Monachi atque Canonici, ita ut ſi anteceſſor eſſet Canonicus, fieret ſucceſſor Monachus*: quæ conſuetudo ad ſua ipſius tempora duraverit. Ex quo factum ſit, ut catenus Monachi S. Emmerami non alium Abbatem habuerint quam Epiſcopum.

eſt : ſed ejus parochia quæ quarta erat, a S. Bonifacio, ſicut ceteræ, divi- AN.CHR.
debatur. His ergo Pontificibus conſtitutis & quæcumque tunc corrigenda e- 754
rant in Bagoaria correctis, ad proprias rediit Eccleſias. Poſt non multum 5. Junii.
vero temporis omnia quæ tunc in Bagoaria corrigendo geſſit, litteris tranſ-
miſſis, Præſuli apoſtolico denuntiavit. At ille geſta ejus laudans, remiſit
hujuſmodi ſcripta.

„ REverentiſſimo *&* *ſanctiſſimo Fratri* BONIFACIO *Coepiſcopo*, GRE- XXXIII.
„ GORIUS *ſervus ſervorum Dei*. Doctoris gentium egregii B. Pauli A Grego-
„ Apoſtoli vox eſt dicentis : ***Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum***. rio facti
„ Agnoſcentes itaque in ſyllabis fraternitatis tuæ, quia de Germaniæ genti- approba-
„ bus quas ſua pietate Deus noſter de poteſtate paganorum liberavit, & ad tionem ac-
„ centum millia animas in ſinu ſanctæ matris Eccleſiæ tuo conamine & KA- cipit.
„ ROLI Principis Francorum aggregare dignatus eſt; ſed & in Bagoariorum Rom. 8.
„ provincia quæ a te acta ſunt, agnoſcentes, datori omnium bonorum Do-
„ mino Deo noſtro extenſis ad cœlum manibus gratias retulimus, quia januam
„ miſericordiæ & pietatis in illis partibus Heſperiis ad cognoſcendam viam
„ ſalutis aperuit, & miſit Angelum ſuum qui præparavit viam tuam ante
„ te. Igitur quia indicaſti perrexiſſe te ad gentem Bagoariorum, & inveniſſe
„ eos extra ordinem eccleſiaſticum viventes, dum Epiſcopos non habebant
„ in provincia, niſi unum nomine WIVILUM, quem nos paullo ante ordi-
„ navimus; & quia cum adſenſu Otilonis Ducis eorumdem Bagoariorum ſeu
„ Optimatum provinciæ illius tres alios ordinaſſes Epiſcopos, & in quatuor
„ partes illam diviſiſti, ideſt in quatuor parochias, ut unuſquiſque Epiſcopus
„ ſuam habeat parochiam; bene & ſatis prudenter peregiſti, Frater: quoniam
„ apoſtolicam præceptionem ex noſtra vice impleſti, & ſicut tibi præcipimus,
„ ita egiſti. Itaque non deſinas, Frater reverentiſſime, docere eos ſanctam,
„ catholicam & apoſtolicam Romanæ Sedis traditionem, ut illuminentur
„ rudes & viam ſalutis teneant, per quam poſſint ad æterna præmia perve-
„ nire. Presbyteros autem quos ibidem reperiſti, ſi incogniti fuerint viri illi De Pres-
„ a quibus ſint ordinati, & dubium eſt eos Epiſcopos fuiſſe qui eos ordina- byteris or-
„ verunt; ſi bonæ actionis & catholici viri ſunt ipſi Presbyteri, & in mini- dinatis, &
„ ſterio Chriſti omnique lege ſancta educati; ab Epiſcopo ſuo benedictionem baptizatis
„ Presbyteratus ſuſcipiant, & conſecrentur, & ſic miniſterio ſacro fungantur. non recte, quid agat.
„ Illi vero qui baptizati ſunt per diverſitatem & declinationem linguarum
„ gentilitatis, ſi tamen in nomine ſanctæ Trinitatis baptizati ſunt, oportet
„ eos per manus impoſitionem & ſacri chriſmatis confirmari. Nam Wivilus
„ Epiſcopus a nobis eſt ordinatus. Hic ſi aliquid excedit extra canonicam
„ regulam, doce & corrige eum juxta Romanæ Eccleſiæ traditionem quam
„ a nobis accepiſti. De Concilio vero ut juxta ripam Danubii debeas cele- Concilium
„ brare noſtra vice, præcipimus fraternitati tuæ apoſtolica auctoritate te celebrat.
„ ibidem præſentari; & in quantum Dominus tibi vires dederit, prædicare
„ verbum ſalutis non ceſſes, ut Religio Chriſtiana in nomine Domini creſcat
„ & multiplicetur. Nec enim habebis licentiam, Frater, pro incœpti labo-
„ ris utilitate, in uno morari loco : ſed confirmatis cordibus fratrum & om-
„ nium Fidelium, qui rareſcunt in illis Heſperiis partibus, ubi tibi Dominus
„ aperuerit viam ſalutis, prædicare non deſiſtas, & ubi locum inveneris, ſe-
„ cundum canonicam regulam Epiſcopos ordina ex noſtra vice, & apoſtoli-
„ cam atque canonicam traditionem eos tenere edoce. Ex hoc enim magnum
„ mercedis præmium tibi præparabis, quoniam omnipotenti Deo noſtro fa-
„ cies plebem perfectam. Non pigeat, dilectiſſime Frater, itinera carpere
„ aſpera & diverſa, ut Chriſtiana Fides longe lateque tuo conamine exten-
„ datur. Scriptum namque eſt : ***Arta & anguſta via eſt quæ ducit ad vi-*** Matth. 7.
„ ***tam***. Operare itaque, Frater, opus bonum quod cœpiſti, ut in die Chriſti
„ JESU merearis dicere : Ecce ego & pueri quos dediſti mihi, non perdidi Jo. 18. Matth. 25.
„ ex eis quemquam; & iterum: Domine, quinque talenta tradidiſti mihi,
„ ecce

AN.CHR. 754 5. Junii. „ ecce alia quinque superlucratus sum : ut subsequenter merearis audire vocem Domini, dicentis : Euge, serve bone & fidelis, quia super pauca „ fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. „ Deus te incolumem custodiat, reverentissime Frater. Data 4. Kalend. Novemb. imperante domino piissimo Augusto LEONE, imperii ejus anno „ 23. sed & Constantini Imperatoris ejus filii anno 20. Indict. 8. *

anno 740.

XXXIII. Karolomanno annuente Synodum Liptinensem celebrat. Per idem tempus KAROLO Duce glorioso temporalis vitæ cursum consummante, filii ejus KAROLOMANNUS, & PIPPINUS in patris successerunt Imperium. Sed quia ad nutum Karolomanni *a*, qui majoris ætatis erat, omnia paterni Regni jura disponebantur; hunc S. Bonifacius adiens, Præsulisque apostolici scripta deferens, omnino poposcit, ut Christianæ Religionis culturam, quam pater ejus inpromtissimo animo cœpit & excoluit, ipse quoque pro Dei amore suique Regni stabilitate, necnon pro communi omnium sibi subjectorum salute eodem animo excoleret. His ille precibus quasi divino affatu compunctus, omnes sub imperio suo degentes, laicos simul & Clericos, a Religione Christiana deviantes, tam regali quam canonica auctoritate ad viam justitiæ revocare studuit. Præcipiebat enim, ut conventu synodali habito ibi omnia juxta canonum decreta corrigerentur, cujus nimirum conventus synodalis statuta, quia non solum sæcularibus, sed ecclesiasticis etiam Rectoribus ædificationem magnam conferre posse videntur, prout in antiquis exemplaribus scripta invenimus, hic ponere volumus : sic enim scripta inveniuntur.

XXXIV. Synodus Germanica in Liptinensi confirmata. „ IN nomine Domini nostri JESU-CHRISTI, ego KAROLOMANNUS Dux „ & Princeps Francorum, anno ab Incarnatione Domini septingentesimo quadragesimo secundo, 11. Kalend. Maji, cum consilio servorum „ Dei & Optimatum meorum, Episcopos qui in Regno meo sunt, cum „ Presbyteris ad Concilium & Synodum *b* pro timore Christi congregavi, id est BONIFACIUM Archiepiscopum, BURCHARDUM, *c* & REGINFRIDUM, WITTANUM & VVILLIBALDUM, DADANUM & ADDANUM cum „ Presbyteris eorum, ut mihi consilium dedissent, quomodo lex Dei & „ Christiana Religio recuperetur, quæ in diebus præteritorum Principum „ dissipata corruit; & qualiter populus Christianus ad salutem animæ pervenire possit, qui per falsos Sacerdotes hucusque deceptus est. * Itaque „ per consilium Sacerdotum religiosorum & Optimatum meorum ordinavimus per civitates Episcopos, & constituimus super eos Archiepiscopum Bonifacium, qui est Missus S. Petri. Statuimus quoque per annos „ singulos Synodum congregari, ut nobis præsentibus canonum decreta & „ Ecclesiæ jura restaurentur, & Religio Christiana emendetur. Fraudatas „ pecunias Ecclesiarum Ecclesiis restituimus & reddimus; falsos Presbyteros „ & adulteros vel fornicatores Diaconos & Clericos de pecuniis Ecclesiarum abstulimus & degradavimus, & ad pœnitentiam coegimus. * Servos Dei „ per omnia omnibus armaturam portare, vel pugnare, aut in exercitum „ & in hostem pergere omnino probibuimus, nisi illos tantummodo qui propter divinum mysterium, Missarum scilicet sollemnia adimplenda & Sanctorum patrocinia portanda, ad boc electi sunt, id est unum vel duos Episcopos cum Capellanis * Presbyteris Princeps secum habeat, & unusquisque Præfectus unum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus indicere * pœnitentiam possit. Necnon & illas venationes & silvaticas va-„ ga-

*CANON I.

*CANON II.

* al. & Presbyteris

* al. judicare & indicare

a Duo sub Karolomanno Concilia celebrata sunt, unum in Germania loco incerto, 11. Kalend. Maji, anno Christi 742. alterum Kalendis Martiis anno sequenti apud Liptinas agri Camaracensis, in quo superioris Synodi canones relecti & approbati sunt, additis canonibus quatuor, quorum unum dumtaxat refert Othlonus ultimo loco. Lege acta Synodi utriusque integra apud Sirmondum.

b Hinc revincuntur ii, qui Burchardum Vvirtzburgensi, Vvittanum Buriburgensi, Vvillibaldum Eistetensi sedibus præpositos a S. Bonifacio fuisse in Synodo Liptinensi ajunt : cum Germanicæ Synodo (cujus hæc est præfatio) uno ante Liptinensem anno jam Episcopi interfuerint.

c Istius Synodi acta perstringit Bonifacius in epistola 105. ad Cudbertum Archiepiscopum Cantuariensem.

„ gationes cum canibus, omnibus servis Dei interdiximos, & ut accipitres AN CHR.
„ & falcones non habeant. * Decrevimus quoque ut juxta Sanctorum ca- 754
„ nones unusquisque Presbyter in parochia habitans, subjectus sit illi Episco- 5 Junii.
„ po, in cujus parochia habitat: & semper in Quadragesima rationem & *CANON III.
„ ordinem ministerii sui, sive de Baptismo, sive de Fide catholica, sive de
„ precibus & ordine Missarum, Episcopo reddat & ostendat: & quandocum-
„ que jure canonico Episcopus circumeat ad confirmandos populos, Presby-
„ ter semper paratus sit ad suscipiendum Episcopum cum collectione & ad-
„ jutorio populi qui ibi confirmari debet; & in Cœna Domini semper novum
„ chrisma accipiat ab Episcopo: & ut Episcopus sit testis castitatis, & vi-
„ tæ, & fidei & doctrinæ illius. * Statuimus quoque ut secundum canoni- *CANON IV.
„ cam cautelam omnes undecumque venientes ignoti Episcopi vel Presbyte-
„ ri, ante probationem synodalem in ecclesiasticum ministerium non admit-
„ tantur. * Decrevimus, ut secundum canones unusquisque Episcopus in sua *CANON V
„ parochia sollicitudinem gerat, adjuvante Gravione * qui defensor Eccle-
„ siæ ejus est, ut populus Dei paganias non faciat, sed ut omnes spurcitias * id est Comite
„ gentilitatis abjiciat, sive sacrificia mortuorum, seu sortilegos vel divinos,
„ sive phylacteria & auguria, sive incantationes vel hostias immolatitias,
„ quas stulti homines juxta Ecclesias ritu pagano faciunt sub nomine SS. Mar-
„ tyrum vel Confessorum, Deum & Sanctos suos ad iracundiam provocan-
„ tes *a*. * Statuimus similiter, ut post hanc Synodum, quæ fuit 11. Kalend. *CANON VI.
„ Maji, quisquis servorum Dei vel ancillarum Christi in crimen fornicationis
„ lapsus fuerit, in carcere pœnitentiam faciat in pane & aqua. Et si ordina-
„ tus Presbyter fecerit, duos annos in carcere permaneat, antea flagellatus *b*:
„ si autem Clericus vel Monachus in hoc peccatum inciderit, post tertiam
„ verberationem in carcerem missus, unum annum * pœnitentiam ibi agat. * Sirmondo vertente anno
„ Similiter & Nonnæ velatæ eadem pœnitentia teneantur, & radantur om-
„ nes capilli capitis ejus. * Decrevimus quoque ut Presbyteri vel Diaconi *CANON VII.
„ non sagis laicorum more, sed casulis * utantur ritu servorum Dei: & * id est tunicis talaribus
„ nullus in domo sua mulierem habitare permittat. Et ut Monachi & ancil-
„ læ Dei monasteriales juxta REGULAM S. BENEDICTI vivere studeant. **
„ Statuimus quoque cum consilio servorum Dei & populi Christiani, propter * * CANON I. Conc. Liptin.
„ imminentia bella & persecutiones multarum gentium quæ in circuitu no-
„ stro sunt, ut sub precario aliquam partem ecclesialis pecuniæ in adjutorium
„ exercitus nostri cum indulgentia Dei aliquanto tempore retineamus, ea con-
„ ditione, ut annis singulis de unaquaque casata solidus, id est duodecim
„ denarii, ad Ecclesiam vel Monasterium reddatur, eo modo, ut si moria-
„ tur ille cui pecunia commendata fuit, Ecclesia cum propria pecunia reve-
„ stita sit. Et iterum si necessitas cogat, ut Princeps jubeat, precarium re-
„ novetur, & rescribatur novum, & omnino reservetur, ut Ecclesiæ vel
„ Monasteria penuriam paupertatemque non patiantur, quorum pecunia in
„ precario præstita est: sed si paupertas cogat Ecclesiæ, domui Dei integra
„ reddatur possessio. Similiter præcipimus, ut juxta decreta canonum, adul-
„ teria & incesta matrimonia prohibeantur, & emendentur Episcoporum ju-
„ dicio, & ut mancipia Christiana paganis non tradantur.

Tantæ ergo religionis statuta a Principibus neophytis tunc facta, si com- XXXV. Auctor in Monachorum esores invehitur.
parentur legibus his, quæ modo a quibusdam Rectoribus nostris a pueritia
usque in senectam omni disciplina Christiana instructis proferuntur, facile
potest agnosci, quantum perfectiores fuerint illi neophyti istis Patribus
doctissimis, qui non solum apud Reges & Principes pro locorum sanctorum
utilitate intercedere negligunt, sed etiam ipsi loca sancta sibi commissa
omnino destruunt. O mores pravi cunctis omnino dolendi! o miseran-
da nimis morum mutatio talis! cum pueri senibus, cæci videntibus,
im-

a Sirmondus addit: *sive illos sacrilegos ignes quos Nedfratres vocant; sive omnes quæcumque sunt paganorum observationes diligenter prohibeant.*

b Sirmondo, *flagellatus & scorticatus videatur: & post Episcopus adaugeat.* Addit similiter nonnulla in fine Canonis 7.

AN.CHR. 754 5. Junii. imperiti peritis, laici Clericis religiosiores inveniantur. Quondam namque in provinciis multis, ubi sanctæ Ecclesiæ vinea noviter plantata necdum vel notitia fructuum spiritualium ad omnes pervenit, a plurimis sæcularibus viris dicebatur: Qui pro fragilitate nostra a consuetis mundi deliciis penitus nos continere nequimus, saltem vel alios contineotes ad servirium Dei congregantes, illos nostris corporalibus subsidiis pascamus, ut & orationibus suis, aliisque spiritualibus subsidiis nos pascant ne pereamus. Nunc autem cum omnium virtutum scientia & experientia aliqua & in libris prolata pene ad omnium notitiam perveoit, nullusque Christianorum dicere potest, Quia nemo nos conduxit; tam Clerici quam laici plurimi dicere solent: Quid prosunt tot Cœnobia vel tanta Monachorum agmina? Multo enim melius esset, ut prædia, quibus iidem Monachi inutiliter saginantur, servitio nostro præstarentur. Hæc quidem multi verbis, sed multo plures operum suorum attestatione ita esse fatentur: quasi malitia & irreligiositas eorum minus a Domino puniatur, si nullus Monachus vel Religiosus in hoc sæculo inveniatur.

Matth. 20.

XXXVI. Karolomannum & Karolum M. laudat ab amore Monachorum. At Karlomanno præfato longe alia mens erat, qui licet ante S. Bonifacii prædicationem de Religione Christiana parum quid noverit, eo tamen admonente & exhortante citius io timore & amore Dei ita perfectus esse cœpit, ut humana simul & divina prudenter disponeret, nihilque sæcularia jura sine divini administratione servitii, ad quod cœnobialis monasticaque deputatur congregatio, proficere sciret. Similiter & KAROLUS MAGNUS filius scilicet fratris sui Pippini supradicti, qui a Roma usque in Fresiam, ab Ungaria usque in Britanniam, omnia Regna suo subegit imperio; cum contra eadem decertaret, non aliter victoriam se adipisci credidit, nisi interim omnia Cœnobia in eisdem Regnis jam constructa supplemento aliquo adjuvaret. Si quis in his dubitet, legat in primis sua gesta, deinde circumeat Monasteria, quæ sub tempore suo fundata habuit Italia, vel Gallia, sive Germania: & inveniet ea aliqua Karoli largitate sublimata, quædam quidem privilegio libertatis, quædam vero prædiorum donis, nisi forte ex subsequentibus Regibus seu Episcopis sint ablata. Multi namque Reges ejusdem Karoli successores, licet in præclaris moribus ac studiis pluribus effulserint, io hoc tamen nimis deliquerunt, quod Monasteria nonnulla, vel ipsi tam immensa obsequii sui exactione quam prædiorum ablatione destruxerunt, vel Episcopis seu etiam laicis quibusdam, nihil minus quam monasticam Religionem curantibus, destruenda tradiderunt. At Karolus noster non solum hæc minime fecisse fertur; sed etiam e contra quondam ad Episcopatum pertinentia prædiis duplicibus reddiris cum consilio communi ab episcopali ditione absolvit, libertateque regali sublimavit, prænoscens, ut reor, prophetiæ spiritu, (quod & nos cernimus, & anteriores nostri jamdiu impletum viderunt) loca sancta, quæ necessariis omnibus sufficienter erant redimita a suis institutoribus, tradita vero Episcopis; & io penuriam maximam & io destructionem totius disciplinæ regularis ventura fore. Sed hoc nequaquam idcirco dico, quod omnia Cœnobia Episcopis subjecta destructa sciam, sed partem maximam. Quod tamen eo magis dolendum & miserandum videtur, quo minus ab ignorantibus legis divinæ præcepta, sed a doctissimis agitur, qui commissa sibi destruentes Cœnobia, non solum ipsi peccant, sed etiam laicos peccare faciunt in eadem destructione. Quis enim laicorum non putat sibi jam licere, quidquid Clericos cernit facere? Unde in his omnibus Karolum proponere possumus ad exemplum. Sicut enim inter Reges successores videlicet suos non est inventus similis illi qui conservaret legem Excelsi; ita nullus eorum post eum tanta gloria tantaque potentia potitus est in hoc sæculo, meritoque de illo dicitur: Non recedet memoria illius, & nomen ejus requiretur a generatione in generationem. Quia ergo occasio talis se præbuit, ut commemorantes quanta religio sub antiquis

quis Principibus, quantave fuerit destructio religionis ejusdem sub modernis; per hujusmodi opposita, quibus quid sit melius declaratur, aliquos etiam incitaremus ad meliora; nemo, precor, hæc indigna lectu & auditu decernat : sed potius attendens, si in tanta destructione reus exsistat, pœnitere & emendare studeat, dum veniæ tempus Domino præstante tenemus, ne forte occupati die mortis quæramus spatium pœnitentiæ, & invenire non possimus. Sed de his satis dictum, revertamur jam ad incœpti sermonis exordium. AN CHR. 754 5. Junii.

XXXVII. Gevviliebe ob homicidium depositus sufficitur in sedem Maguntinam.

Cum ergo Karlomanni præcepto sanctique Bonifacii consilio synodalis conventus haberetur, multi ibi oon solum Clerici quilibet hæretica pravitate decepti ab Ecclesiæ communinne expellebantur; sed etiam Episcopi, qui pro aliqua capitalis criminis macula diffamati erant, deponebantur. Erroris autem totius qui tunc in Germania excreverat, maximi fuerant auctores duo hæretici, quorum unus CLEMENS, alter vero ALDEBERTUS * dicebatur. De quibus postmodum cum epistolas ad Zachariam Papam missas proferre cœperimus, dicetur congruentius : in his enim omnis mortifera enrum hæresis replicatur. Quidam enim Episcopus *a* nomine GEWILIEB *, Mogontiæ civitati prælatus, tunc deponebatur. Cur autem depositus fuerit, hic subsequenter enarrabo. In illis oamque temporibus Saxones devastabant Turingiam regionem. Quamobrem populi ejusdem regionis confugientes ad supradictum Principem Karlomannum, quærebant ab eo auxilium. Qui mox pro eorum ereptione exercitum misit, in quo simul GEROLDUS Mogontiacensis tunc Episcopus, pater scilicet præfati GEWILIEBIS, jussus transivit. Cumque congressio facta fuisset bellantium & invicem semet serientium, Geroldus Episcopus interfectus ibi inter alios occubuit. Deinde filius ejus Gevvilieb, adhuc laicus in palatio constitutus, pro sedando patris dolore, Clericatus officio promovebatur, & ad regendam Ecclesiam Moguntiacensem post obitum patris subrogabatur. Post oon mulrum vero temporis iterum Karolomannus exercitu congregato contra Saxones perrexit, secumque eumdem Gevvilieben duxit. Consistentibus autem utriusque populi exercitibus cis eitraque ripam fluminis Wisaraha, præcepit Gevvilieb puerum suum inter hostes pergere, illicque nomen ejus qui patrem suum occiderat diligenter inquirere. Cumque puero jussa complenti respnnderetur a quodam, proxime illum adesse quem quæreret : Venire rogate, inquit, eum huc quantocius, quia secum sermocinari Senior * appetit meus. Quo veniente & utrimque alterius adventu denuntiato, mox præparatis equis ab utroque itur, & in medio amne occurrentibus atque colloquentibus ait Gevvilleb Episcopus : Accipe jam ferrum, quo patrem vindico carum. Hæc igitur dicens, gladio mox perfodit illum : qui statim corruens ex equo, in flumine exhalavit spiritum. Cumque sui talia agnoscerent, ab omnibus clamabatur, utrimque confertis cuneis summopere dimicabatur : superatisque Saxonibus Karlomannus cnm suis ad propria remeavit, nemine id quod factum est a Gevviliebe in homicidii crimen imputante. Unde & reversus solitos episcopales sibi vindicavit usus. At sanctus Præsul Bonifacius inter cetera correctionis colloquia, hæc pariter in conventu synodali protulit, attestans nullum homicidii reatu pollutum debere episcopali sacerdotio fungi Ad hæc etiam ei objecit, prnpriis oculis se perspexisse, illum cum avibus canibusque jncantem, quod Episcopo nullatenus liceret. Audiens autem hæc Gevvilieb, sentiensque se nullo modo contra stimulum vel sæcularis potentiæ seu auctoritatis canonicæ, quæ mediante S. Bonifacio in omnes coram positos deferebatur, calcitrare posse; judicio consentit cnmmuni, depositusque est ab ordine episcnpali. Quo deposito statim S. Bo-

* al. Eldebertus.

* al Gevvilieb, Sur. Gerv ilius

* Gallice Seigneur

NOTA.

a Vvillibaldua omisit hanc historiam, Gevviliebis scilicet depositionem & Bonifacii successionem : quod utrumque anno 745. contigisse colligitur ex lib. 2. capp. 7. & 9. Confer Notas ad cap. 10. Vvillibaldi.

AN CHR. 754 5. Junii. S. Bonifacius a supradictis Principibus, Karlomanno videlicet & Pippino fratre ejus, Ecclesiæ Moguntiacensi præficitur. Et ut ejus dignitas eminentior foret, decreverunt iidem Principes Ecclesiam Moguntiacensem, quæ prius alteri subjecta erat, metropolim omnium in Germania positarum Ecclesiarum efficere: moxque legatione facta, illud a Præsule apostolico impetravere *a*.

XXXVIII. Episcopos ibi instituit. Tali ergo auctoritate suffultus S. Bonifacius, cœpit undique quasi novus Archimandrita quæ divina sunt plantare, diabolica vero exstirpare, Cœnobia Ecclesiasque ædificare, Pastores cautissimos Ecclesiis eisdem præponere. Nam præter multos quos antea constituit Episcopos, in quibus erant venerabiles viri WILLIBALDUS & BURCHARDUS, quorum priorem in loco *Eichstat* nuncupato Episcopum; alium vero in urbe, quæ Wirzburg dicitur, Episcopum constituit; tunc GREGORIUM ad *Triecb* b episcopali ordine consecratum direxit, LULLUM etiam in Magontia ipse adhuc vivens sibi subrogavit Episcopum. Multa quidem & alia tunc ab eo gesta sunt in Germania, quæ in epistolis tantummodo inveniuntur scripta. Unde libet inserere epistolas easdem, vel ab eo ad Zachariam Papam, qui per idem tempus Sedem apostolicam gubernabat; vel ab eodem Zacharia ad illum, seu pro illo ad quoslibet Germaniæ Principes transmissas, quas undecumque colligere possumus. Nam illas quas ad gentis suæ populos, id est Anglos transmisit, prætermittere volumus, ne legentibus aliquod tædium conferre videamur, maxime cum nobis nostra sufficiant. Nostra autem dico, quæ pro patribus nostris, Germanis scilicet, salvandis scripsit, vel ab ullo scripta recepit: in quibus nimirum epistolis maxime potest agnosci, quantam curam & disciplinam, quantam paternitatem & pietatem habuerit circa omnes Ecclesiæ suæ filios, quos ipse per Evangelium genuit: quodque juxta Apostolum, omnibus omnia factus sit, ut omnes lucrifaceret. Unde confidenter dico, quia quicumque filiorum ejus, Germanorum videlicet, agnito tanti Patris labore, vel ex scriptis, vel vulgaribus dictis, non eum quantacumque prævalet veneratione amplectitur, in honore quem parentibus exhibere jubemur negligens invenitur. Quod si negligentia peccatum est, & peccatum omne punitur; negligentia ergo simul punienda creditur. Ad hæc etiam si juxta Apostolum patres quos carnis nostræ habuimus eruditores reverebamur, nonne multo magis obtemperabimus patri spirituum? Pater namque spiritalis non solum Deus omnipotens dicitur, sed etiam omnes, quorum doctrina & exemplis ad agnitionem veritatis instruimur, ad stabilitatem religionis incitamur. Sicut & Abraham ob fidei obedientiæque suæ meritum, cunctis imitandum, Pater omnium dictus est Christo credentium: haud aliter sanctus Præsul Bonifacius omnium Germaniæ incolarum dici potest, pro eo quod illos verbo sanctæ prædicationis primitus Christo genuit, exemplis confirmavit, postremo animam quoque suam pro ipsis posuit, qua caritate nemo majorem valet exhibere. Quæ cum sit bonorum omnium origo & finis, nos quoque in hoc terminum ponamus libelli præsentis: quatenus ad tempus cessante labore, legendi lector & auditor vires possit reparare.

1. Cor. 9. Bonifacius Germaniæ colendus ut Pater.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

Prologus. IN primi quidem libello, prout ingenioli nostri parvitas permisit, utque scriptorum antiquorum testificatio edocuit, de conversatione, & peregrinatione, necnon prædicatione S. P. N. Bonifacii diximus. Jam libet,

a Zachariæ litteras hac de re Othlonus refert infra lib. 2. cap. 9.

b Sic corrige, cum in editis legatur *Attrieeb*. Nec tamen ante Bonifacii passionem Gregorius præfectus est Trajecto inferiori, quod lingua Gallica tum dicebatur *Treeb* seu *Treebt*, ut ex Othlono ipso supra lib. 1. cap. 6. discimus. Confer Vvillibaldum cap. 10. num. 31. ubi nullam de Gregorio mentionem facit. Lege Vitam S. Gregorii infra.

bet, ut donante Deo possum, in hoc libello sequenti pandere, quantum post acceptum Moguntiacensis Ecclesiæ Præsulatum pro sancta Ecclesia laboraverit contra hæreticos vel falsos Christianos certando, qualique exitu felicem passionis suæ palmam compleverit. Sed illud superius cum epistolis tantummodo explanandum est, quia in his sufficienter & evidenter scriptum invenitur: nec decet, ut prætermittentes ea quæ satis prudenti aperta ratione prolata sunt, alia quasi meliora componamus: cum hujus vitium nec in ipsis sæcularibus litteris, nedum in sacris agi conveniat. His ergo prælibatis, nunc ad ipsas quas promisimus epistolas scribendas transeamus, ponentes inprimis illam, quam & primo ad Zachariam Papam direxit epistolam. Quæ licet ante Synodum subscriptam * directa fuerit, tamen quia ad sequentium epistolarum relationem ex parte respicit, & sub unius Præsulis tempore hæc omnesque quæ subsequentur scriptæ sunt, nos quoque simul scribere decrevimus.

AN.CHR. 754 5. Junii.

* l. suprascriptam cap. 39.

CAPUT I. Bonifacius scribit Zachariæ,

„ DOmino carissimo, *summi Pontificatus infula prædito, viro Apostolico* ZACHARIÆ, BONIFACIUS *servus servorum Dei*. Confitemur, domine Pater, quia postquam cognovimus per nuntios referentes, quod venerandæ memoriæ Apostolatus vestri præcessor GREGORIUS ergastulo corporeo absolutus ad Dominum migravit, quod majorem lætitiam & majus gaudium nobis non andivimus, & expansis ad æthera palmis Deo gratias egimus, quod clementem Paternitatem vestram altissimus Arbiter canonica jura regere, & apostolicæ Sedis gubernacula tenere concessit. Ergo non aliter quam ut ante vestigia vestra geniculantes, intimis flagitamus precibus, ut sicut præcessorum vestrorum pro auctoritate S. Petri, servi devoti & subditi discipuli fuimus: sic & vestræ pietatis servi obedientes, subditi sub jure canonico fieri mereamur, optantes catholicam Fidem & unitatem Romanæ Ecclesiæ servare; & quantoscumque audientes vel discipulos in ista legatione mihi donaverit Deus, ad obedientiam apostolicæ Sedis invitare & inclinare non cesso. Necesse quoque habemus indicare Paternitati vestræ, quia per Dei gratiam Germaniæ populis aliquantulum perculsis vel correctis, tres ordinavimus Episcopos, & provinciam in tres parochias discrevimus, & illa tria opida sive urbes in quibus & ordinati sunt, scriptis auctoritatis vestræ confirmari & stabiliri precantes desideramus. Unam esse sedem Episcopatus decrevimus in castello quod dicitur *Vvirtzburg*; & alteram in opido quod nominatur *Buraburg* a; tertiam in loco qui dicitur *Erpesfurt* b, qui fuit olim urbs paganorum rusticorum. Hæc tria loca propria auctoritate Apostolatus vestri roborari & confirmari diligenter postulamus, ut, si Dominus voluerit, per auctoritatem & præceptum S. Petri jussionibus apostolicis fundatæ & stabilitæ sint tres in Germania episcopales sedes, & ut præsentes vel futuræ generationes non præsumant vel parochias corrumpere, vel violare præceptum apostolicæ Sedis. Notum similiter sit Paternitati vestræ, quod Karolomannus Dux Francorum me accersitum ad se rogavit, ut in parte Regni Francorum quæ in sua est potestate, faciam Synodum congregari: & promisit se de ecclesiastica Religione, quæ jam longo tempore, id est non minus quam per sexaginta vel septuaginta annos calcata & dissipata fuit, aliquid corrigere & emendare velle. Quapropter si hoc Deo inspirante veraciter implere voluerit, consilium & præceptum vestræ auctoritatis habere debeo. Franci enim,

pro Episcoporum a se ordinatorum confirmatione,

a De opido *Buraburg* seu *Buriburg* & primo ejus Episcopo Vvitta seu Albuino, dictum est in Vita S. Vvigberti Abbatis supra ad ann. 747.

b Vvillibaldus cap 10 scribit *Eistat*, cui se fuisse prepositum dicit. Sic vero anonymus: VVILLIBALDO *pastoralis officii regimen in loco qui appellatur Estede commendavit*. Sigfridus Presbyter Misnensis in epitomes lib. 1. testatur Erfordiæ sedem episcopalem non fuisse constitutam. *Quippe Bonifacius Ecclesiam B. Virginis in Erfordia cathedralem esse constituerat, sed suasu litterarum papalium quod decreverat revocavit*: tamen ex Zachariæ litteris infra cap. 2. relatis rem aliter se habuisse intelligitur.

AN CHR. 754 5. Junii?

,, ut seniores dicunt, plosquam per tempus octoginta *a* annorum Synodum non fecerunt, nec Archiepiscopum *b* habuerunt, nec Ecclesiæ canonica jura alicubi fundabant vel renovabaor. Modo autem maxima ex parte civitates & episcopales sedes traditæ sunt laicis cupidis ad possidendum, vel Clericis scortatoribus & publicanis sæculariter ad perfruendum. Nam si per verbum vestrum hoc negotium Duce rogante supradicto amovere & corrigere debeo, præceptum & judicium apostolicæ Sedis cum canonicis *c* Ecclesiasticis præsto habere cupio. Si invenero inter illos Diacones quos nominant, qui a pueritia sua semper in stupris, semper in adulteriis & in omnibus semper spurcitiis vitam ducentes, sub tali testimonio venerunt ad Diaconatum; & modo in Diaconatu concubinas quatuor vel quinque vel plures noctu in lecto habentes, Evangelium tamen legere *d*, & Diaconos se nominare nec erubescunt, nec metuunt; & sic in talibus incestis ad ordinem Presbyteratus veoientes, & in iisdem peccatis perdurant; & peccata peccatis adjicientes, dicunt se pro populo posse intercedere, & sacras oblationes offerre: novissime (quod pejus est) sub talibus testimoniis per gradus singulos adscendentes ordinantur & nominantur Episcopi: si, inquam, tales invenero inter illos, rogo ut habeam præceptum & conscriptum auctoritatis vestræ, quid de talibus definiatis, & per responsum apostolicum convincantur & arguantur peccatores. Inveniuntur etiam quidam inter eos Episcopi, qui licet se fornicarios & adulteros dicant non esse, sunt tamen ebriosi vel venatores *e*, & pugnant in exercitu armati, & effundunt propria manu sanguinem hominum, sive paganorum sive Christianorum. Et quia servus & legatus apostolicæ Sedis esse dignoscor, unum sit verbum & meum hic & vestrum ibi, si contingat ut ad judicium auctoritatis vestræ pariter missos dirigamus.

de corrigendis Clericis,

& Episcopis militantibus & venationi deditis:

de eligendo sibi successore:

,, Præterea de una re & consilium quærere, & licentiam petere necesse habeo, pro eo quod venerandæ memoriæ præcessor vester, sicut audistis, in præsentia vestra mihi præcepit, ut Presbyterum ante obitum meum, Deo volente, in ecclesiastico ministerio heredem & successorem constituere deberem. Et hoc mihi, si Dei voluntas est, placet. Sed modo dubito, & nescio si fieri possit: quia postea frater illius avunculum *f* Ducis Francorum occidit, & adhuc ignoramus, qualiter ista discordia pacificari & finiri valeat. Sed obsecro, ut auctoritatis vestræ licentia sit, cum consilio servorum Dei de ista electione facere quod nobis in commune pro Ecclesiæ utilitate vel fructu spirituali & defensione Religionis optimum esse videatur: ut consensum vestrum habeam de hoc facere quod optimum mihi inspirare dignetur Deus; quia hoc non videtur posse fieri, si contrarius Princeps fuerit.

de matrimonio inter affines:

,, Præterea quærere & interrogare Paternitatis vestræ consilium debeo de ,, qua-

---

a Ante Synodum Liptinensem anno 743. a Bonifacio convocatam, celebratum est Concilium Cabillonense regnante Chlodoveo Dagoberti I. filio: cui Concilio, quod nationale censeri potest, interfuerunt Francorum seu Neustrasiorum Episcopi complures. Habita est sub S. Leodegario Synodus Augustodunensis, quæ provincialis minimum fuisse videtur. Habita etiam Rotomagensis sub Ansberto Metropolita, cujus Synodi nulli extant canones.

b Successio Archiepiscoporum apud Francos per totum illud tempus pene continua fuit, non tam diu interrupta, ut ex Pontificum Rotomagensium, Senonensium, & Remensium Indicibus conspicuum est. Explicanda ergo sententia Bonifacii de tempore præsenti, quasi dicat, *nec Archiepiscopos habent*, ut proinde necesse fuerit ab ipso institui & ordinari in dictis sedibus Metropolitanos, de quibus postea cap. 11.

c *Canonica* pro *Canones* usurpasse videtur Bonifacius hoc loco, ubi mss. codices conveniunt omnes.

d Omittere non possum hoc loco id quod refert Vuillelmus Malmesburiæ Monachus in lib. 2. de gest. Reg. Angl. cap. 12. de quodam Diacono, qui cum de nocte in peccatum carnis lapsus fuisset, die sequenti rogatus ab Henrico Magno Imperatore, nequidem exstilii interminatione ad cantandum in Missa Evangelium adduci potuit.

e Venationem Clericis interdicunt canones: & in Synodo Romana adversus Joannem Papam XII jussu Othonis Imperatoris coactam, hoc crimini datum est Joanni, quod venationem publice exercuisset, teste Liutprando Diacono Ticinensi in Hist. lib. 6. cap. 7.

f Theudoaldum scilicet, Grimoaldi filium, cæsum anno 741.

„ quadam confufione, quæ nuper ad nos veniens, mentem noftram con- AN.CHR.
„ turbavit, & Sacerdotibus Ecclefiarum verecundiam incutiebat. Nam 754
„ laicus quidam magnæ perfonæ ad nos veniens, dicebat fibi ab apoftoli- 5. Junii.
„ cæ Sedis Pontifice fanctæ memoriæ Gregorio datam fuiffe licentiam, ut
„ in matrimonium acciperet viduam avunculi fui, quæ & ipfa fuit uxor
„ confobrini fui, & ipfa illo vivente difceffit ab eo: & ifta viro, qui
„ nunc eam accipere defiderans affirmat fibi licentiam datam, in tertia
„ generatione propinqua effe dignofcitur. Hæc etiam votum caftitatis Deo
„ vovens, velata fuit, & iterum abjecto velamine maritata. Tale enim
„ matrimonium fupradictus homo fibi ab apoftolica Sede affirmat effe
„ conceffum, quod non æftimamus verum; quia Synodus & Ecclefia, in
„ qua natus & nutritus fui, id eft in tranfmarina Saxonia, Lundonenfis
„ Synodus, quæ in primis a difcipulis S. Gregorii, id eft Auguftino, Lau-
„ rentio, Jufto, Mellito Archiepifcopo conftituta & ordinata fuit, talem
„ copulam & matrimonium, maximum fcelus & horribile flagitium ex
„ auctoritate fanctæ Scripturæ judicabant. Quapropter Paternitas veftra
„ hujus rei veritatem nobis indicare non dedignetur, ut Ecclefiæ Sacerdo-
„ tibus vel populo Chriftiano inde fcandala & fchifmata non oriantur:
„ quia carnales homines & idiotæ Alamanni vel Bajoarii vel Franci, fi de corrigen-
„ juxta Romanam urbem aliquid fieri viderint ex his peccatis quæ nos dis Romanorum vi-
„ prohibemus, licitum & conceffum a Sacerdotibus effe putant, & nobis tiis:
„ improperium deputant, fibi vero fcandalum vitæ accipiunt: ficut affir-
„ mant fe vidiffe annis præteritis in Romana urbe & juxta Ecclefiam S.
„ Petri in die vel nocte, quando Kalendæ Januarii intrant, paganorum
„ confuetudine choros ducere per plateas, & acclamationes & incantatio-
„ nes * facrilegas facere, & nullum de domo fua vel ignem vel ferra- * Sur. cantationes
„ mentum vel aliquid commodi vicino fuo præftare velle. Dicunt quoque
„ fe vidiffe ibi mulieres pagano ritu phylacteria & ligaturas in brachiis
„ & cruribus ligatas habere, & publice ad vendendum venales aliis of-
„ ferre. Quæ omnia eoquod ibi a carnalibus & infipientibus videntur,
„ hic improperium & impedimentum prædicationis & doctrinæ efficiunt.
„ De talibus ait Apoftolus increpans: *Dies obfervatis & tempora: timeo ne* Gal. 4.
„ *fine caufa laboraverim in vobis*. Et fanctus Auguftinus dixit: Qui divi- Aug ferm.
„ nationibus & arufpiciis & phylacteriis vel quibuslibet auguriis crede- 241 de temp.
„ rit, etfi jejunet & oret, etfi jugiter ad Ecclefiam currat, etfi largas
„ eleemofynas faciat, etfi corpufculum fuum in omni afflictione cruciave-
„ rit, nihil ei proderit, quamdiu facrilegia illa non reliquerit. Nam fi
„ iftas paganias ibi Paternitas veftra in Romana urbe prohibuerit, & fibi
„ mercedem, & nobis maximum profectum in doctrina ecclefiaftica ad-
„ quiret. Epifcopi quoque & Presbyteri generis Francorum, qui fuerunt
„ adulteri vel fornicatores acerrimi, quos in gradu Epifcopatus vel Pres-
„ byterii fornicationum nati filii arguunt, redeuntes ab apoftolica Sede, de Sacerdotibus lapfis
„ dicunt fibi Romanum Pontificem licentiam dediffe, minifterium epifco- non reftituendis.
„ pale in Ecclefia ufurpare. Contra quos contendimus, quia apoftolicam
„ Sedem contra decreta canonum nequaquam audivimus judicaffe *a*. Hæc
„ omnia, domine cariffime, propterea vobis nota fecimus, ut veftræ au-
„ ctoritatis refponfum talibus dare poffimus, ut per cautelam veftræ do-
„ ctrinæ oves Ecclefiæ non feducantur, fed lupi rapaces convicti & fupe-
„ rati pereant. Interea munufcula parva vobis direximus, non quia digna
„ fint Paternitate veftra, fed pro indicio charitatis, obedientiæ, & devo-
„ tionis, id eft villofam unam, & argenti & auri tantillum. Dextera
„ Domini protegente incolumem valere & in Chrifto proficere Beatitudi-
„ nem veftram in longitudine dierum optamus.

a Ex hac epiftola & Zachariæ Papæ refponfione non immerito fcrupulus animo occurrit, an pars vulgatæ epiftolæ Gregorii Magni ad Secundinum quæ Sacerdotes ob lapfum depofitos reftituit, a Gregorii fententia fit profecta. Lege quæ ea de re in Præfatione fæculi fuperioris num. 49. obfervavimus.

AN.CHR. 754 5. Junii.

Te Deus altithronus sancta conservet in æde
Sedis apostolicæ Rectorem tempore longo,
Mellisflua gratum populis doctrina per orbem,
Perficiatque Deo dignum pia gratia Christi.
Splendida percipiat florens sua gaudia mater,
Atque domus Domini lætetur prole fecunda.

II Zachariæ responsio.

„ REverentissimo & *sanctissimo Fratri* BONIFACIO *Episcopo* ZACHA-
„ RIAS *servus servorum Dei*. Susceptis sanctissimæ Fraternitatis tuæ
„ litteris per DENEHARDUM Presbyterum tuum, quia te sospitem (ut
„ semper cupimus) esse cognovimus, omnipotenti ac misericordissimo Deo
„ nostro magnas retulimus grates, qui tibi in omnibus bonis prosperari di-
„ gnatur. Magnam enim cordibus nostris infundis lætitiam, quoties nobis
„ Sanctitatis tuæ scripta mittuntur, quando reperimus quæ ad salutem re-
„ spiciant animarum: cum quotidie in gremio sanctæ matris Ecclesiæ per
„ tuam prædicationem novi populi adduntur. Ubi & tres Episcopos per
„ loca singula secundum seriem syllabarum tuarum te ordinasse cognovi-
„ mus, qui eidem populo, quem sibi Dominus Deus noster per tuam
„ sanctitatem aggregare dignatus est, præesse debeant; & petisti ut per
„ auctoritatem nostræ Sedis episcopales ibidem sedes firmentur. Sed tua
„ sancta Fraternitas pertractet mature, & subtili consideratione discernat
„ si expedit, aut si loca aut populorom turbæ talia esse probantur, ut
„ Episcopos habere mereantur. Meminisse enim debes, carissime, quod
„ sacris canonibus præcipimur observare, ut minime in villulas *a*, vel in
„ modicas civitates Episcopos ordinemus, ne vilescat nomeo Episcopi. Sed
„ nos tuis sincerissimis atque dilectis syllabis provocati, quæ poposcisti,
„ absque mora concedimus, & statuimus per apostolicam auctoritatem
„ episcopales esse illic sedes, & per successionem Episcopos teneri qui po-
„ pulis præsint, atque verbum prædicationis subjectis insinuent: unam qui-
„ dem in castello *Vvirtziburg*, & alteram in opido quod nominatur *Bura-*
„ *burg*, tertiam vero in loco qui dicitur *Erpesfurt*: ita ut nulli post hæc
„ liceat ea quæ a nobis sancita sunt violare, & auctoritate B. Petri Apo-
„ stoli firma esse decrevimus.

de Episcopis a Bonifacio institutis.

de Synodo convocanda.

„ De eo autem quod nobis intimasti, quia te Carolomannus filius noster ro-
„ gavit, ut in parte Francorum, in sua ditione constituta, Synodum cele-
„ brares, eoquod omnis ecclesiastica regula seu disciplina ab eadem provin-
„ cia funditus abolita est, nimis mœrendum est, quod per spatia tanta tem-
„ porom ibidem Synodus Sacerdotum minime celebraretur. Unde neque qoid
„ sit Sacerdotium ab eis qui se Sacerdotes esse existimant cognoscitur. Sed
„ dum juvante Deo quæ a præfato filio nostro promissa sunt, ad effectum
„ perducta fuerint, tuaque Fraternitas memorato Concilio consederit cum eo-
„ dem excellentissimo viro; si quos repererit Episcopos, Presbyteros aut
„ Diaconos contra canones vel statuta Patrum excessisse, id est io adulte-
„ rio, vel si plures uxores habuerunt, aut si sanguinem Christianorum si-
„ ve paganorum effuderunt, vel etiam aliis capitalibus vitiis, quibus ca-
„ nones obviasse reperit tua Sanctitas, nulla ratione apostolica auctoritate
„ permittat Sacerdotio fungi: quia tales a suo tantum ore falso nominan-
„ tur Sacerdotes, & deteriores sæcularibus esse noscuntur, qui se neque
„ a fornicationibus, neque a nefariis matrimoniis abstinent, neque ab hu-
„ mani sanguinis effusione manus servant innoxias. Aut quid inde sentiunt,
„ dicente Domino: *Sacerdotes mei semel nubant*; & Apostolus: *Unius uxo-*
„ *ris virum*, &c. Et hoc ante susceptum Sacerdotium uti licitum est.
„ Nam

de corripiendis Clericis:

Levit. 21. 13.

1. Tim. 3.

a In Anglia sub Vvillelmo dumtaxat Rege factum est, *ut ex canonum decreto sedes Episcoporum ex villis ad urbes migrarent*, testante Vvillelmo Malmesburiæ Monacho in lib. 2. ubi de Episcopis Schireburnensibus in Hermanno.

AN. CHR. 754. 5. Junii.

„ Nam a die suscepti Sacerdotii etiam ab ipso proprio conjugio prohibendi sunt. Quomodo se Sacerdotio fungi considerant, qui talibus sceleribus involuti monstrantur, ut neque sæculares fideles his facinoribus obvolutos optemus? Quomodo non pertimescunt divina mysteria contingere, aut quomodo ad orandum pro peccatis populi accedere præsumunt, dum sacri canones neque purum Clericum, cui Sacerdotium non est, secundis copulari nuptiis permittunt? Isti vero econtrario non solum post susceptum Sacerdotium se abstinere nolunt ab una uxore; immo luxuriæ dediti, pejora sæcularibus scelera committunt, ut plures uxores habere præsumant, quibus neque unam concessum est post susceptum ministerium attrectare. Sed & ista parvipendentes, atque Dominum ad iracundiam provocantes, majora committunt facinora, dum propriis manibus Christianos atque paganos necant: & fit ut qui in remissionem peccatorum debuerunt lavacrum regenerationis impendere, & Christi sacramenta donare aliis ne in æternum perirent; eorumdem sacrilegis manibus exstinguantur. Quis enim sapiens eos æstimet Sacerdotes, qui neque a fornicationibus abstinent, neque ab effusione humani sanguinis manus servant innoxias? Quisve eorum sacrificiis Dominum esse credit placatum? dicente Propheta: *Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus.* (Psalm. 5.) Istos ergo, ut præmisi, nec Sacerdotio fungi patiaris, neque divina contingere mysteria. Quidquid vero aliud eos contra ecclesiasticam regulam excessisse repereris, canones sive instituta Patrum præ manibus habeto, & sicut in eis edoctus fueris, discerne.

„ Quod autem tibi successorem constituere petisti, ut te vivente in tuo loco eligatur Episcopus; hoc nulla ratione concedi [a] patimur; quia contra omnem ecclesiasticam regulam esse monstratur: sed volumus, ut tibi ministret & sit in Evangelio Christi adjutor, dicente Apostolo: *Si quis bene ministraverit, gradum sibi bonum acquiret.* (1. Tim. 3.) Nimis enim reprehensibile ac detestabile esse manifestum est, ut te vivente tibi alium substituamus. Sed hoc admonemus, ut quamdiu te divina jusserit clementia superesse, sine intermissione orare studeas, ut tibi Deus illum successorem concedat, qui ei possit esse placabilis; & populum quem ad suam gratiam per tuæ Sanctitatis industriam vocare voluit, irreprehensibiliter regere, atque ad viam vitæ perducere valeat. Nam quomodo hæc quæ poposcisti, si etiam voluerimus, concedere possumus, dum nos fragiles homines sub conditione mortis constituti, ignoremus quid superventura pariat dies, & quis e nobis prior de præsenti sæculo migret? Si autem eumdem divina voluerit clementia post tui transitus diem superesse, si eum aptum agnoveris, & in tua voluntate fuerit definitum; ea hora qua te de præsenti sæculo migraturum cognoveris, præsentibus cunctis tibi successorem designa, ut huc veniat ordinandus: quod nulli alii concedi patimur, quod tibi charitate cogente largiri censuimus.

(de successore eligendo.)

„ De illo vero, qui viduam avunculi sui, quæ & ipsa fuit uxor consobrini sui, & sacrum velamen habere monstrata est, & a beatæ memoriæ præcessore nostro sibi licentiam esse concessam divulgavit ut in perniciosum matrimonium adsumere debuisset: absit hoc, ut decessor noster ista præciperet. Nec enim ab hac apostolica Sede illa permittuntur, quæ contraria esse Patrum sive canonum institutis probantur. Admonere & increpare eos, Frater carissime, ne cesses, quatenus a tam scelesto recedant matrimonio, ne in æternum pereant. Reminiscantur ergo se Christi sanguine esse redemtos, & non sponte se contradant diabolicæ potestati; sed magis omnipotenti Deo & Christo filio ejus Spirituique sancto, in cujus nomine ab illius antiqui hostis erepti sunt potestate. Labora igitur, sanctissime Frater, in eis, qui scriptum cognoscis:

(de incesto matrimonio.) NOTA.

[a] Quid rei hoc loco postulet a Zacharia Bonifacius, non satis constat. Forsitan postulabat alium suo loco designari Legatum, ut colligimus ex Zachariæ litteris infra cap. 9. Nam anno datæ hujus epistolæ, id est anno 743. nulli adhuc Sedi addictus erat, ex Notatione ad cap. 7. infra.

AN. CHR. 754 9. Junii. Jac. ult. — de Kalendis Januariis Romanorum, &c. — Levit. 19 num. 23.

„ *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a*
„ *morte, & suorum operit multitudinem peccatorum.* Nos quoque ei pro hoc
„ commonitoria scripta direximus.
„ De Kalendis vero Januarii vel ceteris auguriis, phylacteriis & incantatio-
„ nibus, vel aliis diversis observationibus quæ gentili more observari dixisti
„ apud B. Petrum Apostolum, vel in urbe Roma; hæc & nobis & omni-
„ bus Christianis detestabilia & perniciosa esse judicamus, dicente Domino:
„ *Non augurabimini.* Et iterum Scriptura dicit: *Non sint auguria in Israel,*
„ *nec observatio in domo Jacob.* Igitur & a nobis cavendum esse censemus,
„ ut nullis auguriis vel observationibus attendamus: quia omnia hæc abscissa
„ esse a Patribus edocti sumus. Sed quia per instigationem diaboli iterum
„ pullulabant; a die qua nos jussit divina clementia (quamquam immeriti
„ exsistamus) Apostoli vicem gerere, illico omnia hæc amputavimus. Pari
„ etenim modo volumus tuam Sanctitatem populis sibi subjectis prædicare.
„ Nam & sanctæ recordationis prædecessoris atque nutritoris nostri domini
„ Gregorii Papæ constitutione, omnia hæc pie atque fideliter amputata sunt,
„ & alia quamplura, quæ diabolo suggerente pullulabant in Christi ovili:
„ cujus instar pro illius populi salute dirigere maturavimus.

de Sacerdotibus lapsis non restituendis:

„ De Sacerdotibus vero falsis qui falsa opinantur, qui etiam adulteri &
„ fornicatores esse probantur, & sibi ab apostolica Sede indultum esse testan-
„ tur, & econtrario sibi licentiam prædicationis largitam esse: hoc nulla ra-
„ tione eredat sancta Fraternitas tua; sed similiter in eis canonicam exerce
„ vindictam, quemadmodum de his quibus superius a nobis edoctus monstra-
NOTA. „ ris. Non enim aliud te agere volumus, præter quod sacri præcipiunt ca-
„ nones, vel etiam ab hac apostolica Sede instructus esse dignosceris.

de Episcoporum confirmatione.

„ Tuæ quoque Sanctitatis petitionem implevimus, mittentes tribus Episco-
„ pis tuis singulas confirmationis epistolas, quas per Sanctitatis tuæ manus
„ eis largiri volumus: & KARLOMANNO filio nostro alia scripta direxi-
„ mus, ut adminicula quibus indiges, adimplere festinet.
„ Jam, Frater carissime, de omnibus superius comprehensis capitulis ut Do-
„ minus donavit respondimus ad amputanda omnia diabolicæ fraudis scanda-
„ la: tua vero sancta Fraternitas si quid de cetero evenerit, ut sacri docent
NOTA. „ canones, studeat emendare in plebibus sibi a Deo commissis. Non enim
„ aliud nobis convenit prædicare, præter quod a sanctis Patribus sumus edo-
„ cti. Si vero novi aliquid inimici astutia agente acciderit, quod tua sancta
„ Fraternitas minime per canonum instituta discernere possit; hoc nobis non
„ pigeat insinuare, quatenus Deo juvante quæque ad emendationem novæ
„ plebis esse possunt, tibi absque tarditate respondere curemus. Cognoscat
„ ergo tua sancta Fraternitas ita dilectionem tuam haberi in nostris præcor-
„ diis, ut te præsentialiter quotidie videre desideremus, & ita te in nostro
„ consortio habere, ut ministrum Dei & dispensatorem Ecclesiarum Chri-
„ sti. Confortare itaque in Domino, Frater carissime, & esto robustus, &
„ labora in opere, ad quod te divina voluit clementia vocare. Magna etenim
„ spes remunerationis exspectat, quam promisit Deus diligentibus se. Et nos
„ licet peccatores exsistamus, tamen Dei nostri immensam clementiam non
„ cessamus exorare, ut qui cœpit in vobis, perficiat opus bonum usque in
„ finem, & B. Petrus Apostolorum Princeps cooperetur tibi in omnibus bo-
„ nis, qui ei parere desideras. Deus te incolumem custodiat, sanctissime
„ Frater. Data Kalend. Aprilis, imperante domino piissimo Augusto Con-
„ stantino, anno 24. imperii ejus, Indict. 11. [a]

„ Re-

---

[a] Addit Baronius ex Romana editione, *imperii ejus anno secundo*, scilicet anno 24 quo cum patre imperare cœpit; secundo vero quo solus. Baronius etiam monet legendum, *Indict.* 10 Quamquam & mss. codices scribunt, *Indict.* 11. idemque legitur apud Sirmondum, cujus hæc lectio: *imperante domino piissimo Augusto Constantino a Deo coronato anno* 24. *imperii ejus anno secundo*, *Indict.* 11. Certe Synodus Liptinensis, quam Zachariæ Pontificis epistola hæc præcessit, habita est *Kalendis Martiis anno* 743. Indictione 11. currente.

AN.CHR. 754

5 Junii. III.

„ REverentissimo & *sanctissimo Fratri* BONIFACIO *Coepiscopo*, ZACHA-
„ RIAS *servus servorum Dei*. VIRGILIUS & SIDONIUS *, religiosi
„ viri apud Bajoariorum provinciam degentes, suis nos litteris visitantes, in-
„ timarunt, quod tua reverenda Fraternitas eis injungeret Christianos denuo
„ baptizare. Quod audientes nimis conturbati sumus, & in admirationem
„ magnam incidimus, si habetur ut dictum est. Retulerunt quippe quod
„ fuerit in eadem provincia Sacerdos, qui Latinam linguam penitus ignora-
„ bat: & dum baptizaret, nesciens Latini eloquii linguam, diceret: *Bapti-*
„ *zo te in nomine Patria & Filia & Spiritus-sancta*: ac per hoc tua reve-
„ renda Fraternitas jusserit rebaptizare. Sed, sanctissime Frater, si ille,
„ qui baptizavit, non errorem introducens aut hæresim, sed pro sola igno-
„ rantia Romanæ locutionis infringendo linguam, ut præfati sumus, bapti-
„ zans dixerat; non possumus consentire, ut ab eo baptizati denuo baptizen-
„ tur: quia, sicut tua bene novit sancta Fraternitas, quicumque baptizatus
„ fuerit ab hæreticis in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti, nullo modo
„ rebaptizari debet, sed per solam manus impositionem purgandus est. Si
„ ergo ita est, ut nobis relatum est, nolo amplius a te illis prædicetur hu-
„ jusmodi doctrina: sed ut sancti Patres docent & prædicant, tua Sanctitas
„ studeat conservare. Deus te incolumem custodiat, reverentissime Frater.
„ Data Kalendis Juliis, imperante domino piissimo Augusto Constantino, a
„ Deo coronato, magno Imperatore, anno vicesimo sexto, imperii ejus an-
„ no quarto, Indictione duodecima *.

Baptismus an, & qua forma vitiata iterandus.

* de his infra cap. 9.

* Brovvero male quarta-decima.

IV

Romana Synodus sub Zacharia contra Aldebertum & Clementem.

ACTIO I.

„ IN nomine Domini nostri JESU-CHRISTI, imperante domino piissimo
„ Augusto Constantino Imperatore, anno 6. *a* imperii ejus, post consu-
„ latum ejus anno quinto, mense Octob. die vicesima-quinta, Indictione
„ quarta & decima, præsidente sanctissimo domino ZACHARIA Papa in
„ patriarchio Lateranense, in Basilica quæ appellatur Theodori; considenti-
„ bus etiam cum eo sanctis Episcopis EPIPHANIO de Silva-candida, BE-
„ NEDICTO Nomento, VENANTIO Præneste, GREGORIO Portuense,
„ NICETA Gabiis, THEODORO Ostiense, GRATIOSO Velitris; seu ve-
„ nerabilibus Presbyteris, id est Joanne Archipresbytero, Gregorio, Stepha-
„ no, item Stephano, Dominico, Theodoro, Anastasio, Georgio, Sergio,
„ Jordane, Leone, item Leone, Gregorio, Stephano, Eustachio, Proco-
„ pio atque Theophanio; propositis in medio sacrosanctis Evangeliis, adstan-
„ tibus quoque Diaconibus cunctoque Clero, GREGORIUS Regionarius &
„ Nomenculator dixit: DENEARDUS religiosus Presbyter, legatus Boni-
„ facii sanctissimi Archiepiscopi provinciæ Germaniæ directus ad vestrum
„ sanctum Apostolatum, præ velo est, & petit ingredi: quid præcipitis?
„ Dictum est: Ingrediatur. Cumque ingressus fuisset, Zacharias sanctus Pa-
„ pa dixit: Ante hos dies litteras reverentissimi Fratris nostri Bonifacii Ar-
„ chiepiscopi nobis detulisti, per quas nobis quæ opportuna ei visa fuerant
„ indicavit. Quid ergo denuo nostris secretariis te ingredi postulasti? Denear-
„ dus religiosus Presbyter dixit: Domine mi, dum juxta vestri Apostolatus
„ præceptum dominus meus Bonifacius Episcopus, famulus pietatis vestræ,
„ in provincia Francorum Synodum aggregaret, & reperisset illic falsos Sa-
„ cerdotes, hæreticos & schismaticos, id est Aldebertum & Clementem,
„ Sacerdotio privans, una cum Principibus Francorum, retrudi fecit in cu-
„ stodiam. Illi autem non in pœnitentia degunt, ut judicatum est; sed econ-
„ trario adhuc populum seducunt. Pro quo & hanc epistolam præfati domi-
„ ni mei quam manibus gero, vestro sancto Apostolatui missus offero, ut
„ eam coram sancto Concilio legi faciatis. Dictum est: Suscipiatur epistola,
„ & coram nostra præsentia relegatur. Et accipiens Theophanius Notarius
„ regionarius & sacellarius, relegit in his sermonibus.

a Ita Sirmondi & Canisii editio corrigunt Surianam, in qua legitur *anno* 26.

AN. CHR. 754

5 Junii. V. Bonifacii epistola recitata.

„ *Excellentissimo Patri atque apostolico Pontifici* ZACHARIÆ *Papæ*, BONIFACIUS *servus servorum Dei, optabilem in Christo caritatis salutem*. Postquam me ante annos prope triginta sub familiaritate & servitio apostolicæ Sedis, annuente & jubente venerandæ memoriæ Antistite apostolico Gregorio, anteriore voto constrinxi; quidquid mihi lætitiæ vel tristitiæ acciderat, apostolico Pontifici solebam indicare, ut in lætis simul laudaremus Dominum, & in tristibus ejus consilio roboraremur. Ita & nunc mihi liceat

Deut. 32.

vobis indicare, precor, sicut scriptum est: *Interroga patrem tuum, & adnunciabit tibi; seniores tuos, & dicent tibi*. Notum enim sit Paternitati vestræ, quia postquam indigno mihi mandastis in provincia Francorum, sicut & ipsi rogarunt, sacerdotali Concilio & synodali conventui præesse, multas injurias & persecutiones passus sum a falsis Sacerdotibus, & adulteris Presbyteris seu Diaconibus, & fornicariis Clericis. Maximus tamen mihi labor est contra duos hæreticos pessimos, & blasphemos contra Deum & contra catholicam Fidem. Unus qui dicitur ALDEBERTUS, natione Gallus est; alter qui dicitur CLEMENS, genere Scotus *a* est; specie quidem erroris diversi, sed pondere peccatorum compares. Contra istos, obsecro, auctoritatem vestram, ut me defendere & adjuvare, & populum Francorum & Gallorum per scripta vestra corrigere studeatis, ne hæreticorum fabulas & vana prodigia ac signa præcursoris Antichristi sectentur, sed ad canonica jura & ad viam veræ doctrinæ convertantur, & ut per verbum vestrum isti duo hæretici mittantur in carcerem, nullusque cum eis communionem habeat: ne forte fermento doctrinæ illorum fermentatus aliquis

1. Cor. 5. 5.

pereat, sed segregati vivant, & juxta dictum Apostoli, traditi satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini. Et si Ecclesiam non

Matth. 18. 17.

audierint, sint nobis juxta evangelicum præceptum sicut ethnici & publicani. Propter istos enim persecutiones & inimicitias & maledictiones multorum patior, & Ecclesia Christi impedimentum fidei & doctrinæ rectæ sustinet. Dicunt enim de Aldeberto, quod eis sanctissimum Apostolum abstulerim, patronum & oratorem virtutumque factorem & signorum ostensorem abstraxerim. Sed Pietas vestra audiens vitam ejus, judicet ex fructu,

Aldeberti deliria.

utrum vestimentis ovium indutus, intus lupus rapax fuerit, an non? In

* al. igitur

primæva enim * ætate hypocrita fuit, dicens quod sibi Angelus Domini in specie hominis de extremis finibus mundi miræ, & tamen incertæ sanctitatis Reliquias attulerit, & exinde potuerit omnia quæcumque poposcerit,

2. Tim. 3.

a Deo impetrare. Hac ergo simulatione, sicut Apostolus Paulus prædixit, penetravit multorum domos, & captivas duxit post se mulierculas oneratas peccatis, quæ ducebantur variis desideriis, & multitudinem rusticorum, dicentium, quod ipse esset vir apostolicæ sanctitatis. Præterea conduxit Episcopos indoctos, qui se contra præcepta canonum absolute ordinaverunt. Unde in tantam superbiam elatus est, ut se æquiparet Apostolis Christi, & dedignatus in alicujus Apostolorum vel Martyrum honore Ecclesiam consecrare, (in proprio honore dedicaret Oratoria, vel, ut verius dicam, sordidaret. Ad hæc etiam *b*) improperans cur voluissent homines visitare limina SS. Apostolorum, fecit eis cruciculas & oratoriola in campis & ad fontes vel ubicumque sibi videbatur, & jussit ibi publicas orationes celebrari, in tantum ut multitudines populorum spretis ceteris Episcopis & dimissis antiquis Ecclesiis, in talibus locis conventus agerent, dicentes: Merita S. Adalberti adjuvabunt nos. Ungulas quoque suas & capillos dedit ad honorificandum & portandum cum Reliquiis S. Petri Apostolorum Principis. Tantis itaque flagitiis involutus, præsumsit quoddam, quod maximum scelus & blasphemia contra Dominum esse videtur. Venien-

a Is esse videtur, de quo scribit Bonifacius in epistola 13. ad Eadburgam Abbatissam. *Super omnia*, inquit, *gravissimum, quod vincunt insidiæ fratrum malitiam infidelium paganorum. Rogate ergo pium defensorem vitæ nostræ, ut ubi debuerunt esse speciosi pedes portantium lucernam pacis evangelicæ, non imprimantur tenebrosa errantium apostatarum vestigia*.

b Inclusa parenthesi desunt apud Sirmondum & in nonnullis mss.

„ nienti enim populo & proſtrato ante pedes ejus, & cupienti confiteri peccata *a* ſua, dixit: Scio omnia peccata veſtra, quia mihi cognita ſunt occulta veſtra : ideoque non eſt opus confiteri ea. Securi ergo & abſoluti de peccatis veſtris præteritis, revertimini ad domos veſtras cum pace. Hæc igitur atque his ſimilia, quæ ſanctum Evangelium hypocritas facturos eſſe teſtatur, idem Aldebertus ſuo habitu & inceſſu moribuſque ſolet operari. AN.CHR. 754 S. Junii.

„ Alter autem hæreticus qui dicitur CLEMENS, contra catholicam contendit Eccleſiam, abnegans ſcilicet & refutans canones ſacros, tractatus & expoſitiones SS. Patrum, Hieronymi, Auguſtini, & Gregorii. Synodalia etiam jura ſpernens, affirmat ſe poſt duos filios ſibi in adulterio natos, eſſe poſſe legis Chriſtianæ Epiſcopum. Præterea Judaiſmum introducens, juſtum judicat eſſe Chriſtiano, ut ſi voluerit, viduam fratris defuncti accipiat uxorem. Ipſe etiam contra Fidem ſanctorum Patrum contendit dicens, quod Chriſtus Filius Dei deſcendens ad inferos, omnes quos inferni carcer detinuit, inde liberaſſet, credulos videlicet & incredulos, necnon cultores idolorum. Multa quoque alia horribilia & contraria Fidei catholicæ de prædeſtinatione Dei affirmat. Quapropter precor, ut litteras veſtras de hoc hæretico mandare curetis Duci Karlomanno ut mittatur in cuſtodiam, ne ſemina ſatanæ latius ſeminans, una ovis morbida totum gregem polluat. Valere Sanctitatem veſtram & proſperis profectibus gaudere in longitudine dierum optamus. Clementis errores.

„ Cumque lecta eſſet epiſtola, Zacharias Papa dixit: Audiſtis, cariſſimi Fratres, quid in iſta epiſtola lectum ſit ex ſacrilegis illis, qui ſe ad ſuam condemnationem Apoſtolos nominate præſumſerunt? Sancti Epiſcopi & venerabiles Presbyteri reſponderunt : Audivimus certe per omnia, non Apoſtolos, ſed miniſtros ſatanæ & præcurſores Antichriſti. Quis enim aliquando Apoſtolorum vel quilibet Sanctorum ex capillis ſuis aut unguilis pro ſanctitate * populis tribuit, ut iſte perницioſus agere conatus eſt Aldebertus? Sed hoc ſcelus a veſtro ſancto Apoſtolatu reſecandum eſt, tam de illo quam etiam de tranſgreſſore Clemente, qui ſacros canones ſpernit, atque expoſitiones SS. Patrum, Ambroſii, Auguſtini, ceterorumque reſpuit. Ambo itaque juſtam dignamque tranſgreſſionibus ſuis ſuſcipiant ſententiam. Zacharias ſanctus Papa dixit : Quia jam tardior hora eſt, venturo ſecretario de conſcripta vita & oratione, quam ſibi exponit Aldebertus, vel de ceteris ejus geſtis, cum nobis lecta fuerint, communi conſenſu, mediante Deo, quid fieri debeat pertractemus. * al. ſanctuaria populis tribuerunt.

„ *b* Cumque in eodem die ſanctus Zacharias Papa ceterique Epiſcopi, necnon Presbyteri ſupradicti, aliique Clerici conveniſſent in prænominatam Baſilicam, Gregorius Notarius regionarius & Nomenculator dixit: Juxta veſtri ſancti Apoſtolatus præceptum, quod in præterito ſecretario juſſiſtis, Deneardus religioſus Presbyter adeſt præ velo : quid præcipitis? Dictum eſt : Ingrediatur. Cumque ingreſſus eſſet, Zacharias ſanctus Papa dixit : Actus illius nefandiſſimi Aldeberti, ſive cetera ejus ſcripta quæ præterito ſecretario in manibus gerebas, coram præſenti Concilio porrige legenda. Et accipiens Theophanius Notarius regionarius & ſacellarius, legit vitam illius, cujus initium eſt : In nomine Domini noſtri JESU CHRISTI, incipit vita ſancti *c* & beati Aldeberti Epiſcopi, ex electione Dei nati. De ſimplicibus parentibus fuit procreatus, & de gratia Dei coronatus : quia dum in utero matris ſuæ eſſet, ibidem gratiam Dei accepit * : & antequam perveniſſet beatiſſima nativitas ejus, vidit genitrix ejus per viſionem quaſi egredientem vitulum de dextero latere ſuo. Qui nimirum vitulus deſignabat illam gratiam, quam acceperat ab Angelo, antequam exiret de vulva. ACTIO II. * ita ex Sirmondo.

D iiiij „ Cum-

a Hinc collige diſciplinam illius temporis in revelandis peccatis Sacerdoti, & quidem genibus flexis.
b Hic finita actione prima Concilii incipit ſecunda, quæ in quibuſdam codicibus repetit exordium Concilii, uti apud Sirmondum : quod etiam in aliis Actionibus ſervatur.
c Sirmondo: *& beati Dei famuli præclari atque per totum ſpecioſi ex electione Dei nati, S. Aldeberti Epiſc.*

AN CHR. 754 5 Junii. „ Cumque hic libellus usque ad finem lectus fuisset, Zacharias sanctus „ Papa dixit: Quid ad hanc blasphemiam respondetis, sanctissimi Fratres? „ Epiphanius Episcopus Ecclesiæ sanctæ Silvæ-candidæ dixit: Domine Apo- „ stolice, ex divina profecto inspiratione motum est cor vestri sancti Aposto- „ latus, ut prædictum Bonifacium sanctissimum Episcopum & Francorum „ Principes commoneretis, in partibus illis post longa tempora Concilium con- „ gregare Sacerdotum, ne hæc schismata & blasphemiæ sancto vestro Apo- „ stolatui celarentur. Zacharias sanctus Papa dixit: Si quid adhuc habet „ Deneardus religiosus Presbyter nobis porrigere legendum, porrigat. Denear- „ dus Presbyter respondit: Ecce, domine, epistola qua utebatur Aldeber- „ tus, & quam divulgabat esse JESU, sibique de cœlo venisse. Et accipiens „ Theophanius Notarius legit, cujus initium tale erat: In nomine Domini „ incipit epistola Domini nostri JESU-CHRISTI Filii Dei, quæ in Hierosoly- „ mam cecidit, & per Michaelem Archangelum inventa est in porta Ephra- „ im, & per manus Sacerdotis nomine Icoræ * ipsa epistola fuit exempla- „ ta. Et transmisit ipse eamdem epistolam ad Germaniam * civitatem alio „ Sacerdoti Talasio, & ipse Talasius transmisit illam ad Arabiam civitatem „ alio Sacerdoti Leoban: & ipse Leoban transmisit epistolam istam ad Vet- „ phaniam civitatem, & recepit eam Macrius * Sacerdos Dei, & transmisit „ in montem S. Archangeli Michaelis, & per manus Angeli Dei pervenit ad „ Romanam civitatem ad sepulcrum S. Petri, ubi claves regni cœlorum con- „ stitutæ sunt. Et duodecim Papati qui sunt in Romana civitate, triduanas „ fecerunt vigilias in jejuniis & orationibus: & cetera usque ad finem per- „ lecta. Zacharias sanctus Papa dixit: Pro certo, carissimi Fratres, & præ- „ dictus Aldebertus in insaniam conversus est, & omnes qui hac utuntur „ commentata * epistola, parvulorum more absque sensu sunt, & muliebri „ errore insaniunt. Sed ne leviores amplius decipiat, indiscussam & absque „ sententia causam hanc relinquere non possumus. Sancti Episcopi & vene- „ rabiles Presbyteri responderunt: Ex divina illustratione cognoscimus cor „ sancti vestri Apostolatus illuminatum, & quæ a vobis dicta sunt, ex ad- „ ministratione sancti Spiritus emanarunt. Et idcirco ut a vobis prævisum „ fuerit, in utroque sententia promulgetur. Zacharias sanctus Papa dixit: „ Non ut a nobis solis prævisum fuerit, sed pariter cum sanctitate vestra, „ ut Domino placuerit, in futuro secretario est pertractandum.

* Sirmondo Icoræ
* Sirm. Hieremiam
* Sirm. Macharius
* Sirm. scelerata

ACTIO III. „ Cum autem tertia vice in eodem die Zacharias sanctus Papa, ceterique „ Episcopi, necnon Presbyteri supradicti, sed & alii Clerici convenissent in „ prænominatam Basilicam, Gregorius Notarius regionarius & Nomenculator „ dixit: Secundum quod a vestro sancto Apostolatu præceptum est in præ- „ terito secretario, ut Deneardus religiosus Presbyter hic se vestris præsen- „ taret obtutibus, præsto est præ foribus: quid præcipitis? Dictum est: In- „ grediatur. Cumque ingressus fuisset, Zacharias Papa dixit: Habes adhuc „ ex sacrilegorum illorum conscripto aliquid, quod coram Concilio proferre „ debeas ad legendum? Deneardus religiosus Presbyter respondit: Etiam, „ domine mi, orationem, quam sibi Aldebertus componere nisus est; & „ ecce in manibus eam gero: jubete eam suscipi. Moxque suscepta est & „ lecta oratio, cujus initium tale erat: Domine, Deus omnipotens, Pater „ Domini nostri JESU-CHRISTI, & A & Ω, qui sedes super septimum „ thronum & super Cherubin & Seraphin, pietas magna & dulcedinis satis „ est apud te, Pater sanctorum Angelorum, qui fecisti cœlum & terram, „ mare & omnia quæ in eis sunt: te invoco & clamo & invito super me mi- „ serrimo, quia tu dignus fuisti dicere: Quodcumque petieritis a Patre in no- „ mine meo, dabit vobis. A te a peto, ad te clamo, a Domino Christo „ confido animam meam. Cumque per ordinem legeretur, pervenit ad lo- „ cum, ubi ait: Precor vos, & conjuro vos, & supplico me ad vos Angelus * „ Uriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michael, Angelus Adi- „ mis

* Sirm. Angele

a Sirmondus. *Ergo ego te peto, quia in te confidit anima mea.*

AN.CHR. 754 5 Junii.

„ mis *, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel. Dum vero „ hæc oratio sacrilega usque ad finem perlecta fuisset, Zacharias sanctus Papa „ dixit: Quid ad hæc, sancti Fratres, respondetis? Sancti Episcopi & venerabiles Presbyteri responderunt: Quid aliud agendum est, nisi ut omnia, quæ „ coram oobis lecta sunt, igni concrementur; auctores vero eorum anathematis vinculo percellantur? Octo enim nomina Angelorum, quæ in sua oratione „ Aldebertus invocavit, non Angelorum, præter Michaelis, sed magis dæmonum nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium invocavit. Nos „ autem, ut a vestro sancto Apostolatu edocemur, & divina tradit auctoritas, non plusquam trium Angelorum nomina agnoscimus, id est Michael, „ Gabriel, Raphael *a*. Zacharias sanctus Papa dixit: Optime provisum est „ a vestra sanctitate, ut conscripta illius omnia igne concrementur; sed opportunum est, ut ad reprobationem ejus in scrinio nostro conserventur ad „ perpetuam confusionem. Nunc vero quia omnia peracta sunt, de utrorumque sententia, quorum superius mentio facta est, pertractandum est. Universum Concilium dixit: Aldebertus, cujus nobis actus & nefaria commenta lecta sunt, & qui se Apostolum censuit nominari, & capillos & ungulas „ suas populis pro sanctitate * tribuit, quique sub obtentu Angelorum dæmones in suum auxilium invocat; sit ab omni officio sacerdotali alienus, „ agens pœnitentiam pro commissis, & amplius jam populum minime seducat. Sin autem in his erroribus perseveraverit, & populum amplius seduxerit, sit anathema, & æterno Dei judicio condemnetur; omnisque pariter qui ei consenserit & ejus doctrinam secutus fuerit, aut adjunctus illi „ fuerit. Similiter & Clemens, qui per suam stultitiam SS. Patrum statuta „ omniaque synodalia acta respuit, inferens etiam Christianis Judaismum, „ dum prædicat fratris defuncti accipere posse uxorem; insuper & Dominum „ JESUM CHRISTUM descendentem ad inferos, omnes pios & impios exinde „ prædicat abstraxisse; ab omni sacerdotali officio nudatus sit & anathematis vinculo obligatus, pariterque Dei judicio condemnatus, & omnis, qui „ ejus sacrilegis consenserit prædicationibus.

* al. Adinus, Sirm. Inias

* Sirm. sanctuario

Subscriptiones.

„ ZACHARIAS Episcopus sanctæ Dei Ecclesiæ catholicæ atque apostolicæ urbis Romanæ, his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit. EPIPHANIUS Episcopus Ecclesiæ Sylvæ-candidæ his gestis atque „ sententiæ a nobis promulgatis subscripsit. BENEDICTUS Episcopus Ecclesiæ Nomentanæ his gestis atque sententiæ a nobis promulgatis subscripsit. VENANTIUS Episcopus sanctæ Ecclesiæ Prænestinæ his gestis, *&c.* „ GREGORIUS Episcopus sanctæ Ecclesiæ Portuensis his gestis, *&c.* NICETA „ Episcopus sanctæ Ecclesiæ Gabioatis, *&c.* THEODORUS Episcopus sanctæ „ Ecclesiæ Ostiensis, *&c.* GRATIOSUS Episcopus sanctæ Ecclesiæ Veliternensis, *&c.* JOANNES Archipresbyter tituli sanctæ Susannæ, *&c.* GREGORIUS humilis Presbyter tituli S. Clementis, *&c.* STEPHANUS gratia Dei „ Presbyter tituli S. Marci, *&c.* STEPHANUS indignus Presbyter tituli S. „ Eusebii, *&c.* DOMINICUS humilis Presbyter tituli S. Priscæ, *&c.* THEODORUS humilis Presbyter tituli S. Laurentii, *&c.* ANASTASIUS indignus „ Presbyter tituli S. Mariæ, *&c.* GEOAGIUS humilis Presbyter tituli SS. „ Joannis & Pauli, *&c.* SERGIUS humilis Presbyter tituli S. Potentianæ, „ *&c.* JORDANES indignus Presbyter tituli S. Sabinæ, *&c.* THEOPHANIUS „ humilis Presbyter tituli SS. quatuor Coronatorum, *&c.* LEO indignus „ Presbyter tituli S. Anastasiæ, *&c.* GREGORIUS indignus Presbyter „ tituli S. Balbinæ, *&c.* STEPHANUS indignus Presbyter tituli S. Chrysogoni, *&c.* EUSTACHIUS humilis Presbyter sanctæ Romanæ Ec-

„ cle-

a Et tamen nonnullæ Ecclesiæ retinent *Urielem*, cujus nomen in Esdræ lib. 4. capp. 4. 5. & 10. qui liber cum auctoritatem in Ecclesia non habeat, Urielis cultum ab antiquis repudiatum approbara non potest. In litanio quodam principatu Caroli Magni usitata exprimuntur *Oribel*, *Ragubel*, *Tobibel*. Lege eruditi viri Joannis Thiersii epistolam nuncupatoriam ad Dissertationem de voce *Paracliti*. Porro post hæc verba Sirmondus addit: *Aliequi de mysterio sub obtentu Angelorum, dæmonum nomina introduxit*.

AN.CHR. „ clesiæ, *&c.* * LEO humilis Presbyter tituli S. Damasi, *&c.* PROCOPIUS
754 „ indignus Presbyter tituli S. Cyriaci his gestis atque sententiæ a nobis
5. Junii. * hic deest apud Sirmond. „ promulgatis subscripsit.

V. Epistola encyclica Zachariæ ad Episcopos. „ DILECTISSIMIS *nobis* REGINFRIDO *Rotomagensi Episcopo*, DEODATO *Belvocanensi* a *Episcopo*, RAMBERTO *Ambianensi Episcopo*, DAVID *Spirensi Episcopo*, ÆTHERIO *Toroanensi* 1. *Episcopo*, HELISÆO *Noviomensi Episcopo*, TREUVARTO 2. *Camerocanensi Episcopo*, BURCHARDO *Wirtzburgensi Episcopo*, FOLCRICO 3. *Tungrensi Episcopo*, GENEBAUDO *Laudensi* 4. *Episcopo*, ROMANO *Meldensi Episcopo*, AGILOLFO *Coloniensi Episcopo*, HATTONI 5. *Stratsburgensi Episcopo*, *& ceteris amantissimis Coepiscopis*, *Presbyteris etiam & Diaconibus*, *cunctisque orthodoxis Ecclesiarum Dei Clericis apostolicam doctrinam tenentibus*, ZACHARIAS *divina gratia præditus apostolicæ Sedis Pontifex*, *servus autem servorum Dei*, *in Domino salutem dicit*. Gratias ago Deo Patri omnipotenti & Domino nostro JESU-CHRISTO unico filio ejus, & sancto Spiritui, qui vestrum omnium corda inflammare dignatus est per diffusam a se gratiam, ut in unitate fidei & vinculo pacis ambuletis, & sit splendor Domini Dei nostri super vos, dilectissimi mihi, & abundans gratia pacis & charitatis, ut sitis unum corpus spiritualis matris vestræ sanctæ catholicæ & apostolicæ Dei Ecclesiæ, in qua Deo

1. Sirm. Tarvanensi 2. Treuvardo 3. Fulcario 4. Laudanensi 5 Heddo

Ps. 132. 1. „ auctore præsumus, implentes illud propheticum dictum: *Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum.* Quamvis enim pro itineris longitudine corpore simus absentes, in spiritu tamen dilectionis semper sumus vobis præsentes, habentes vos in visceribus nostris, & assidue orantes, ut Deus & Dominus noster Jesus-Christus multo amplius confirmet corda vestra in exhortatione Evangelii, in ministerio quo fungimini, ut credita vobis plebs vestris piis admonitionibus adjuvante Domino a diabolica fraude liberata, persistat salva, vosque mereamini de eorum animabus in die Christi apportare lucrum. *b* Obsecro ergo vos, ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis, ut decet Sanctos, cum multa patientia supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis & charitatis: quia finis præcepti charitas est de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Gaudeo in vobis, carissimi, quoniam fides vestra & unitas erga nos pretiosa est & manifesta non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus, dum ad fautorem & magistrum vestrum a Deo constitutum B. Petrum Apostolorum Principem benignissima voluntate conversi estis: & in hoc laudabilis est fides vestra, quoniam idipsum sapitis, quod oportet sapere *c*. Habetis itaque nostra vice ad confortandam dilectionem vestram sanctissimum Bonifacium Fratrem nostrum Archiepiscopum, apostolicæ Sedis Legatum, & nostram præsentantem vicem. Sic ergo constantia vestra adversus contentionem eorum qui adversa sapiunt, & non quæ Dei sunt: neque terreamini a facie eorum, sicut scriptum

Matth. 10. „ est, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius eum timete, qui potest animam & corpus mittere in gehennam. Fratres mei, in carne enim ambulantes, non secundum carnem militemus. Arma enim militiæ nostræ non carnalia, sed spiritualia sunt, ad destruendam omnem exaltationem extollentem se adversus scientiam Dei. Confortamini itaque in Domino & in potentia virtutis ejus.

„ Pax

a Aliis *Belbacanensi*. Sirmondus legit *Bellovacensi*, & præponit RAIMBERTUS *Ambianensem*, qui *Lambertus* in codicibus a Canisio visis scribitur. FULCARIUS Tungrensis Episcopus apud Sirmondum Davidi Spirensi Episcopo præponitur: hæc vero epistola apud eumdem ante Concilium collocatur, quemadmodum & sequens.

b Addit Sirmondi editio: *Scriptum quippe est; Filii sapientiæ Ecclesia justorum, & natio eorum obedientia & caritas.*

c Item ista: *Et nunc Deo operante est aggregata Sanctitas vestra nostræ societati in uno pastorali ovili: & est nobis unus Pastor, qui a Pastore Pastorum Domino Deo & Salvatore N. J. C. Princeps Apostolorum & noster Doctor est institutus.* Sunt & aliæ varietates minutiores.

,, Pax vobis & gratia a Deo & Domino nostro Jesu-Christo ministre- AN.CHR.
,, tur. Amplectimur & osculamur, ac si præsentes, charitatem vestram in 754
,, unitate spiritus, in vinculo pacis & charitatis Christi. Deus vos incolu- 5. Junii.
,, mes custodiat.

,, ZACHARIAS *Papa universis Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, Abbatibus,* VI.
,, *cunctis etiam Ducibus, Comitibus, omnibusque Deum timentibus, per Gal-* Alia encyclica de
,, *lias & Francorum provincias constitutis*. Referente nobis reverentissimo Fratre confirmatione
,, nostro Bonifacio Episcopo, quod dum Synodus congregata esset in provin- Synodi a Boni-
,, cia vestra juxta nostram commonitionem, mediantibus filiis nostris Pippi- facio habi-
,, no & Karolomanno, Principibus vestris, peragente etiam vicem nostram ta.
,, prædicto Bonifacio, Dominus inclinasset corda vestra cum Principibus ve-
,, stris in prædicationem ejus, ut omnibus commonitionibus ejus obediretis,
,, & falsos & schismaticos & homicidas & fornicarios a vobis expellere-
,, tis Sacerdotes: omnipotenti Deo gratias egimus, & pro vobis fumus
,, orantes, ut qui cœpit in vobis opus bonum, perficiat usque in finem.
,, Obsecro enim omnes vos coram Deo, ut ejus commonitionibus firmi-
,, ter obediatis. Ipsum namque vice nostra in partibus illis ad prædican-
,, dum constitutum habemus, ut vos Deo propitio ad viam perducat recti-
,, tudinis, & a cunctis facinoribus salvi esse possitis. Habuistis enim pec-
,, catis facientibus nunc usque falsos & erroneos Sacerdotes: unde & cunctæ
,, paganæ gentes vobis pugnantibus prævalebant, quia non erat differentiæ
,, inter laicos & Sacerdotes, quibus pugnare licitum non est. Qualis enim
,, victoria dabitur, ubi Sacerdotes una hora dominica tractant mysteria,
,, & dominicum corpus consecrant pro animarum suarum redemtione; &
,, postea Christianos quibus hoc ministrare debuerant, aut paganos quibus
,, Christum prædicare debuerunt, sacrilegis necant manibus? & fit secun-
,, dum verbum Domini dicentis: *Vos estis sal terræ: quod si sal evanuerit,* Matth. 5.
,, *in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur*
,, *ab hominibus*. Dum hæc ita sint, & tales in vobis fuerint Sacerdotes,
,, quomodo victores contra vestros inimicos esse poteritis? Nam si mun-
,, dos & castos ab omni fornicatione & homicidio liberos habueritis Sa-
,, cerdotes, ut sacri præcipiunt canones, & nostra vice prædicat præfatus
,, Bonifacius Frater noster, & ei obedientes exstiteritis *, nulla gens an- * ita Sirm.
,, te vestrum conspectum stabit: sed corruent ante faciem vestram om-
,, nes paganæ gentes, & eritis victores: insuper & bene agentes, vitam
,, æternam possidebitis. Vos autem, Fratres carissimi, qui estis veri Sa-
,, cerdotes, vel sub regulari disciplina constituti, sic vos exhibete, ut
,, decet Dei ministros & dispensatores mysteriorum Dei, ut non vitupe-
,, retur ministerium vestrum, ne fiat in vobis quod scriptum est: *Erit* Esa. 24.
,, *sicut populus sic sacerdos*. Nam si hoc fuerit, qualis vobis erit ab homini-
,, bus laus, aut qualis a Deo exspectatur retributio? Quamobrem sic vos
,, corrigite ut veri Sacerdotes, & tales ad Sacerdotium provehite, ut &
,, vobis & illis testimonium maneat bonum ab his qui foris sunt: quate-
,, nus ab hominibus laudem & a Deo præmium in æterna beatitudine
,, percipere mereamini, eoquod per vos ad rectam Fidem perducti sunt
,, populi multi, innoxios habentes Sacerdotes. Ad Synodum quoque om-
,, ni anno convenite, ad pertractandam unitatem Ecclesiæ, & ut si quid
,, adversi acciderit, radicitus amputetur, & Ecclesia Dei maneat iocon-
,, cussa. Bene valete.

,, R*Everentissimo & sanctissimo Fratri* BONIFACIO *Coepiscopo*, ZACHARIAS VII.
,, *servus servorum Dei*. Cum nobis sanctissimæ Fraternitatis tuæ syl- Item alia
,, labæ delatæ fuissent, atque per singula legi fecissemus; reperimus in de eadem
,, earumdem litterarum serie, quod peccatis nostris facientibus dum do- re & variis
,, minici tritici semina quæreres elaborare ad augendam segetem spiritua- dubiis:
,, lem,

AN. CHR. 754 5. Junii.

Greg. M.

de jejunio & litania indicendis contra gentium incursiones.

„ lem, subito inimici superseminaverunt zizania, ut Sanctitatem tuam in bono opere impedirent. Sed tua sancta Fraternitas incessanter orationi instet pariter cum Fratribus qui tecum laborant, ut spirituali sarculo eradicare possis zizania. Hoc opus si tibi semper erit in voluntate, Deus sine dubio adjuvabit, ut beatus Gregorius Papa: Bonum opus, inquit, nobis sit in voluntate, nam ex divino adjutorio erit in perfectione. Unde, carissime Frater, confortare in Domino, & ipse erit adjutor tuus. De incursione autem gentium quæ in tuis plebibus facta est, mœrendum nobis est. Sed hæc adversitas nullatenus tuam Fraternitatem conturbet: quia & Romana civitas ex accidentibus facinoribus sæpius est depopulata, & tamen omnipotens Dominus dignatus est eam consolari. Sic etiam credimus, quia & vos consolabitur *a*, si fideliter ad eum clamaveritis, & jejunium supplicarionesque litaniarum in populis commissis agendas prædicaveritis. Nos quoque licet peccatores exsistamus, precibus nostris & consacerdotum nostrorum in quantum possumus adjuvamus.

de Synodi confirmatione;

„ De Synodo autem congregata apud Francorum provinciam, mediantibus Pippino & Karlomanno excellentissimis filiis nostris, juxta nostratum syllabarum commonitionem, peragente nostram vicem tua Sanctitate, qualiter egisses agnovimus, & omnipotenti Deo nostro gratias egimus, qui eorum corda confirmavit, ut in hoc pro opere adjutores exsisterent: & quia omnia optime & canonice peregisti, tam de falsis Episcopis & fornicariis & schismaticis, quam etiam de reliquis nomine Sacerdotibus, contra canonum instituta agentibus, vel contra catholicam & apostolicam Ecclesiam, de quibus secundum tuam relationem respondemus.

de Sede metropolitana Bonifacio attributa;

„ De eo vero quod suggessisti, quia elegerunt unam civitatem omnes Francorum Principes, pertingentem usque ad paganorum fines & in partes Germanicarum gentium ubi antea prædicasti, quatenus ibi Sedem metropolitanam *b* perpetuo tempore habere debeas, & inde ceteros Episcopos ad viam instrueres rectitudinis, & postmodum tui successores perpetuo jure possideant; hoc quia decreverunt, nos læti suscepimus, eoquod ex Dei nuru factum est. Quod vero falsi Sacerdotes & schismatici hoc impedire conati sunt, eorum vanum agonem Dominus dissipabit, & illa faciet stabilita, quæ sanctorum Patrum statutis videntur concordare. Et quia ipsi Principes Francorum tibi etiam in hoc adjutores exstiterunt, retribuat illis omnipotens Deus adjutorii hujus præmium, & innumera largiatur bona.

de homicidis, adulteris, & pœnitentibus ad Sacerdotium non admittendis;

„ De illo etiam falso Episcopo quem dixisti, quod adulterati Clerici & homicidæ filius, in adulterio natus, & absque disciplina nutritus esset, & quod sui similes Sacerdotes consecravit; de hoc meminit tua reverenda Fraternitas, quod etiam tibi sæpe scripsimus, ut nullus homicida, nullus adulter, nullus fornicator sacrum ministerium debeat tractare: sed neque ex pœnitente quis, aut talis, qualem sacri canones prohibent esse Sacerdotem.

de baptismo & consecratione Ecclesiarum;

„ De baptizatis vero ab illis, seu Ecclesiis consecratis requirat tua Fraternitas, si aut Ecclesias in nomine Trinitatis consecraverunt, aut parvulos similiter baptizaverunt: & tunc consecratio Ecclesiarum & parvulorum baptisma sit rite confirmatum.

„ Hoc

a Alii: *Sed populis tibi commissis, reverendissime Frater, prædica jejunium, supplicationes apud Deum litaniarum; & supereminens clementia ejus adjuvabit vos. Te autem, ut prædiximus, nullatenus adversa conturbent, sed in bono opere quod cœpisti, nullo modo deficias. Nos vero licet immeriti & peccatores exsistamus, &c.*

b Nempe apud Coloniam Agrippinam, ut patet ex fine hujus epistolæ: quæ tamen res effectu caruit, Bonifacio translato in locum Gevvilebi Archiepiscopi Moguntini, de quo supra lib. 1. cap. 37. & in fine cap. 9. Ex hoc loco intelligitur, Bonifacium sub finem anni 745. quo data est epistola, (nam Indictio 14. a Septembri inchoata erat) nondum Ecclesiæ Moguntinæ addictum fuisse; sed tantum sequente. Nisi si eo tempore quo Zacharias epistolam scribebat, Franci mutato consilio jam Bonifacium prædictæ Sedi Moguntinæ præposuerant: quod quidem veri simile credimus. Certe anno 755. jam aliquot annis Sedem istam rexerat, ut qui de successore cogitabat, infra cap. 9. Confer lib. 1. cap. 37.

AN. CHR. 754 5 Junii.

„ Hoc etiam pariter retulisti, quod illi, qui ante projecti sunt Sacerdotes, se a nobis absolutos esse apud Francorum provinciam divulgarent. Quod tua sancta Fraternitas nullo modo credat: quia impossibile est, ut si hoc fecissemus, non tuæ caritati per nostras indicassemus litteras. Impossibile ergo nullo modo credas, quia non aliud prædicamus, & aliud agimus, aut aliud dirigimus, ut illi garriunt; sed auxiliante Deo, illud quod prædicamus, finetenus observandum censemus. Hoc autem Sanctitatem tuam firmissime hortamur ut teneas, ut sanctorum Patrum institutis & consultis sacrorum canonum omni modo parere studeas.

de Sacerdotibus depositis:

„ Quod obsecrasti, ut Francorum Principibus scriberemus, scias a nobis esse gestum. Per singula enim eis scripsimus ut petisti, ut tibi amici sint, & adjutores in dominico opere existant.

„ De censu vero expetendo, quod impetrare a Francis ad reparandas * Ecclesias vel Monasteria plus non potuisti, quam ut vertente anno ab unoquoque conjugio servorum duodecim denarii reddantur; ex hoc gratias ago Deo, quia hoc potuisti impetrare. Dum enim Dominus donaverit quietem, augentur & luminaria Sanctorum pro eo quod nunc tribulatio accidit a Saracenis, Saxonibus vel Frisonibus, sicut tu ipse nobis innotuisti.

de censu Ecclesiis præstando: * al. reddendum Ecclesiis, &c.

„ De eis etiam qui postquam depositi sunt pro capitalibus peccatis de gradu sacerdotali, reperiuntur nec Clerici esse velle, nec Monachi sub pœnitentia: sed pergentes ad palatium Regis Francorum, rogant ut eis loca tribuat Ecclesiarum vel Monasteriorum, ut dispergant Sanctorum loca: de his, inquam, quid fieri debeat, Francorum Principibus commonitoria direximus scripta.

de Sacerdotibus lapsis:

„ In alia quippe tua epistola reperimus contineri omnia quæ contra te egerunt falsi & schismatici Episcopi, id est ALDEBERTUS & CLEMENS, in qua omnia acta eorum & impiissimum errorem singulatim indicasti. Nos autem congregatis consacerdotibus nostris, eorumdem pravorum sceleratissima acta in eorum præsentia legi fecimus: & cum nobis coram Concilio lecta fuissent, pio studio omnes eadem schismatica dogmata & sceleratissimam vitam, quam sibi Aldebertus conscribi fecit, una voce decreverunt ut igne cremaretur. Sed nos hoc non fieri rectum judicantes, pro eorum perpetua damnatione in scrinio sanctæ Ecclesiæ reservari mandavimus. Ad hæc etiam dignam sententiam contra eorum errorem scribi fecimus: cujus exemplar epistolæ ad tuam direximus Sanctitatem, ut lecta in provincia Francorum, omnis schismaticus audiens taliter a sancta & apostolica Ecclesia judicatum, a sensus sui pravitate resipiscat.

de Aldeberto & Clemente:

„ In tertia vero epistola tua intimasti nobis de alio seductore, nomine GEWILIEBO *, qui antea falso Episcopi honore fungebatur. Et quia sine consultu ad nos properat, hic dum advenerit, ut Domino placuerit, fiet. Tua autem reverentia ut auxiliante Domino cœpit, vice nostra petimus perficere studeat. Volumus namque omni anno tempore apto in provincia Francorum Concilium te celebrare, ut frequentia Sacerdotum per instituta sacrorum canonum correcta, illic nulla adversitas valeat pullulare: sed magis Ecclesiæ sanctæ unitas & disciplina apostolica ubique in illis partibus dilatata a existat, & non amplius populi per falsos Sacerdotes depravati demergantur in interitum. Dum vero Concilium aggregaveris, sic tua Fraternitas conflictum habeat cum Metropolitanis, & nullus sine commendatitiis suscipiatur epistolis. Pro eadem quippe causa & pro omnibus utilitatibus sanctæ Ecclesiæ Francorum Principibus direximus literas, ut jam præfati sumus. De civitate etiam illa, quæ nuper Aggripina vocabatur, nunc vero Colonia, juxta petitionem Francorum per nostræ auctoritatis præceptum nomini tuo Metropolim confirmavimus, &

de Gewiliebo Pontifice Maguntino. * al. Gewilibo, Geolebo de quo lib. 2. cap. 37.

„ tuæ

a Sirmondo: *Cuncta populorum turba etiam in accedentibus partibus vere Catholici esse possint.*

AN CHR. 754 5. Junii.

,, tuæ sanctitati direximus ejusdem metropolitanæ Ecclesiæ stabilitatem .
,, Deus te incolumem custodiat, reverentissime Frater. Data pridie Kalend.
,, Novemb. imperante domino Augusto Constantino, anno 27. imperii ejus
,, anno 5. Indictione 14.

VIII. Zachariæ epistola de capitulis ad Pippinum missis,& de hæreticis: 1. Cor. 11.

,, Reverendissimo Bonifacio Coepiscopo, Zacharias servus ser-
,, vorum Dei. Egregius nos admonet Apostolus Paulus in eo quod ait :
,, *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi*. Hinc est ergo quod spirituale
,, charitatis vinculum, etsi corpore absentes, spiritu tamen semper Frater-
,, nitati tuæ sumus præsentes , in nostris orationibus memoriam tui agere
,, non desistimus, petentes immensam Domini nostri pietatem, ut ad pera-
,, gendum suum te confirmet ministerium , quatenus in die adventus ejus
,, illam placabilem merearis vocem proferre : Ecce ego & pueri quos dedi-
,, sti mihi, non perdidi ex eis quemquam : ut continuo cum ceteris Sanctis
,, illa supernæ vocationis dicta audias : Venite, benedicti patris mei, perci-
,, pite regnum , quod vobis paratum est ab origine mundi. Agnoscas igitur,
,, carissime, flagitasse a nobis Pippinum excellentissimum Majorem domus
,, gentis Francorum per suum hominem, nomine Ardobanium , reli-
,, giosum Presbyterum, aliquanta capitula a de sacerdotali ordine , & quæ
,, ad salutem animarum pertinent : simul etiam & pro illicita copula, qua-
,, liter sese debeant custodire juxta ritum Christianæ religionis ; & statuta
,, sanctorum Patrum inquisisse. Et quamquam de hoc jam experta sit tua
,, sancta Fraternitas quæ a nobis sunt decreta; illius tamen votis aurem ac-
,, commodantes, in brevi elogio conscripta apostolica documenta direximus :
,, quæ ut in sacerdotali collegio pandantur, tuam Sanctitatem inibi evocari
,, dedimus in mandatis. Cumque pro hac re aggregatum fuerit Concilium ,
,, ad medium deducantur illi sacrilegi & contumaces Aldebertus , &
,, Godalsacius, & Clemens , ut eorum denuo subtili indagatione
,, cribretur causa. Quos si deviantes a rectitudinis tramite usquequaque re-
,, pereritis, & convicti fuerint nolle ad viam rectam converti ; ut bonum
,, atque placitum vobis videtur, cum Principe provinciæ disponite secundum
,, canonum sacrorum statuta. Si autem in superbia perstiterint contumaci-
,, ter, proclamantes se reos non esse; tunc cum probatissimis & prudentissi-
,, mis Sacerdotibus tribus vel duobus prædictos ad nos dirigite viros, ut pro-
,, funda inquisitione coram Sede apostolica eorum inquiratur causa : & jux-
,, ta quod meruerint, finem suscipiant. Age itaque, Frater dilectissime, in
,, ministerio tibi commisso, ut ab omnipotenti Deo præmium recipiens , æ-
,, ternam vitam consequi merearis. Deus te incolumem custodiat , reveren-
,, tissime Frater b.

IX. Idem variis dubiis respondet :

,, Reverentissimo *Fratri* Bonifacio *Coepiscopo*, Zacharias *ser-
,, vus servorum Dei*. Sacris liminibus beati Apostolorum Principis Pe-
,, tri & nostris obtutibus præsentatus præsens Burchardus , dilectus
,, nobis Episcopus, Sanctitatis tuæ attulit affatus, per quorum scripta agno-
,, vimus, magnum te habere certamen in prædicatione Evangelii Domini no-
,, stri & exhortatione sanctæ Fidei, quam per B. Petrum & vas electionis
,, Paulum ceterósque Apostolos traditam suscepimus. Quibus agnitis , om-
,, nipotenti Deo immensas egimus gratias, petentes ejus ineffabilem divinita-
,, tem, ut multo amplius confirmet atque corroboret tot Fraternitatis tuæ ,
,, & sospitem corpore annuat permanere , usquequo ejus divinitas te super-
,, stitem in hac jusserit esse vita, ad perficiendum ministerium tibi imposi-
,, tum, & ad portandum lucrum animarum in diem Christi Jesu , ut il-
,, lam merearis audire vocem desiderabilem, quam dicturus est Dominus
,, di-

a Hæc capitula exstant numero septem & viginti apud Sirmondum in tomo 1. Conciliorum Galliæ cap. 562.
b Sic desinunt codd mss. at in exemplaribus epistolarum Zachariæ additur : *Data Nonis Januariis, imperante domino nostro piissimo Augusto* CONSTANTINO *a Deo coronato magno Imperatore , imperii ejus anno Ind. II.* 6. 15.

„ diligentibus se : Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod AN.CHR.
„ vobis paratum est ab origine mundi. Erant autem inserta in eisdem tuis 754
„ affatibus diversa capitula, de quibus judicium & consilium atque sola- 5. Junii.
„ tium Sedis apostolicæ tibi dirigi flagitabas.

„ Primum capitulum pro Synodo provinciæ, in qua natus & nutritus es, quam & in gentem Anglorum & Saxonum in Britannia insula primi prædicatores ab apostolica Sede missi, Augustinus, Laurentius, Justus & Honorius; novissime vero tuis temporibus Theodorus ex Græco Latinus *, arte Philosophus & Athenis eruditus, Romæ ordinatus, Pallio sublimatus, ad Britanniam præfatam transmissus judicabat & gubernabat. In illa tale decretum & judicium demonstratum esse dignoscitur, ut quicumque sine invocatione Trinitatis lotus fuisset, sacramentum regenerationis non haberet. Quod omnino verum est: quia si mersus in fonte Baptismatis quis sine invocatione Trinitatis fuerit, perfecte non est baptizatus. Quod autem per quosdam affirmari scripsisti, ut quamvis sceleratissimus quisque hæreticus vel schismaticus, aut latro vel fur, sive adulter, Baptismum juxta regulam a Domino impositam in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti consecraret, sicque homini petenti ministraret; tamen, Christi esset Baptismum evangelicis verbis consecratum: & econtra licet minister justus fuerit, & Trinitatem juxta regulam a Domino positam in lavacro non dixisset, verum Baptisma non esset quod dedit: utrumque Fraternitati tuæ notum est quid de illis sacrorum canonum series contineat, quod & tenere te firmiter hortamur. Scriptum quippe est dicente Domino: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum*. Quod suscepisti, Frater, a nostro præcessore sanctæ recordationis Gregorio, hujus apostolicæ Sedis Pontifice, in eo permane, & ab evangelica & apostolica doctrina nullo modo declines: sed indutus loricam fidei & galeam salutis, viriliter contra nequitiam diabolicæ fraudis resiste. Scriptum namque est: *Ecce dedi faciem tuam potentem adversus faciem eorum, & constantiam tuam confortabo adversus contentiones eorum, & erit fortior petra constantia tua*.

de Baptismo.

* Socio Græco-Latinus.

Levit. 11.

Jerem. 3.

„ Eos autem *a*, quos reperisse se affata est Fraternitas tua, pseudosacerdotes multo majoris numeri quam catholicos, qui numquam ab Episcopis catholicis fuerunt ordinati, illudentes populo, & ministeria Ecclesiæ confundentes, qui sine Episcopo proprio arbitrio viventes, populares defensores habentes contra Episcopos, ut sceleratos mores eorum non prohibeant, seorsum populum consentaneum congregant, & illud erroneum ministerium non in Ecclesia catholica, sed per agrestia loca & per cellas rusticorum, ubi eorum imperita stultitia celari possit, perpetrant; nec Fidem catholicam paganis prædicant, nec ipsi Fidem catholicam habent, nec quærunt ab eis quos baptizare student, abrenuntiationem satanæ: sed neque signaculo crucis Christi eos muniunt, quæ præcedere debent Baptismum, sed nec aliquam credulitatem unius divinitatis & sanctæ Trinitatis docent. Hos itaque ministros satanæ, & non Christi, ubicumque repereris, carissime Frater, congregato provinciali & sacerdotali collegio, a Sacerdotio depositos sub regula monachica & pœnitentia submissos, viam finire decernas: ut carne afflicti quandoque redeant ad viam salutis. Si vero non fuerint conversi, tuæ prædicationis merces non peribit. Confortare ergo in lege & in Evangelio Christi & prædicatione catholicæ Fidei, quia ipsa glorificabit te. Tribulatio enim corporis nostri, temporalis est & finem habet: merces autem quæ pro hac tribulatione a Deo præparatur, sempiterna est. Ideoque conferamus mortem Jesu in corpore nostro, ut & vita Jesu in corpore nostro manifesta fiat, sicut per ejus divinam edocti sumus doctrinam: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum*. Conforta etiam dilectissimos nobis orthodoxos Episcopos, & Sacerdotes „ atque

de falsis Sacerdotibus.

Matth. 5.

a Hic multum variant exemplaria litterarum Zachariæ ab Othloni lectione, quas cu confer si lubet.

AN.CHR. 754 5. Junii.

„ atque Levitas, ceterosque Clericos religiosos, Abbates & Monachos, „ pariterque gloriosissimos Duces cunctosque Optimates Francorum, ut nobis sint adjutores contra adversarios orthodoxæ Fidei, omnesque hæreticos & schismaticos: quatenus & ipsi de fructu boni operis gaudere „ mereantur in cœlestibus regnis.

de Samsonis Scotti errore in Baptismum.

„ Scripsit quoque inter cetera reverenda Fraternitas tua, reperisse te „ quemdam Presbyterum genere Scottum, nomine SAMSON, errantem a „ via veritatis, dicentemque sine mystica invocatione aut lavacro regenerationis posse fieri catholicum Christianum per episcopalis manus impositionem. Hic autem qui dicit hoc, vacuus est Spiritu-sancto & alienus „ a gratia Christi, consortioque sacerdotali abjiciendus. Quis enim nisi „ baptizetur juxta præceptum Domini in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti, & sic per manus impositionem potest esse catholicus? Hunc „ nequissimum virum talia prædicantem ab Ecclesia sancta condemnatum „ expelle. Illos autem viros qui ab hæreticis baptizati sunt, & nescitur „ an in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti sint baptizati; inquisita „ rei veritate, si ab hæreticis Sacerdotibus baptizati sunt, hos sine dubio „ juxta prædecessoris nostri beatæ memoriæ Gregorii Papæ & sacrorum „ canonum traditum tibi mandatum baptizari permittas, ne in æternum „ pereant, sed potius evangelica consecratione salventur. Intuiti autem sumus & volumen *a* a te directum universis Episcopis, Presbyteris, ceterisque religiosis de unitate Fidei catholicæ scriptum, quod valde nobis acceptabile esse cognoscas: quoniam per Spiritus-sancti gratiam in te „ diffusam hoc operari studuisti.

„ Inter cetera Sanctitatis tuæ scripta petisti, ut Sacerdos a nobis dirigatur „ in partes Franciæ & Galliæ: quod implere omittimus, quia dum Deo propitio tua Sanctitas superstes exsistit, qui Sedis apostolicæ & nostram illic „ præsentas vicem, alium illuc dirigere necessarium non est. Quos autem reperis, amantissime Frater, habentes sanæ doctrinæ scientiam vitæque puritatem; hos mittere stude in quibus præviderls locis ad prædicandum verbum salutis. Concilia vero aggregatis Episcopis provincialibus, ubi tibi rectum videtur, celebrari procura, & quos deviantes inveneris, confunde „ facies eorum ignominia, ut sint coram omnibus sine honore. Suscepimus „ & chartam de vera & catholica Fide conscriptam, quam cum dilectissimis nobis Episcopis partis Francorum tua direxit reverenda Fraternitas. „ Hanc itaque reserantes, nimio gaudio sumus repleti; innumerabilesque „ gratias agimus Deo omnipotenti, quia unanimitatem eorum ad societatem „ nostram revocare dignatus est. Nostra autem vice, carissime, omnes in „ osculo pacis saluta.

de Virgilio Presbytero.

„ Intimatum est etiam a Sanctitate tua, quod VIRGILIUS ille, nescimus „ si dicatur Presbyter, malignatus adversum te, eoquod arguebatur a te erroneus esse a catholica doctrina, seminaret odium inter te & OTILONEM „ Ducem Bajoariorum, dicens quod a nobis accepisset licentiam, ut unius „ defuncti ex quatuor illis Episcopis, quos tua illic ordinavit Fraternitas, „ diœcesim obtineret. Quod nequaquam verum est, quia mentita est iniquitas sibi. De perversa autem doctrina, quam contra Dominum & animam suam locutus est, quod scilicet alius mundus & alii homines sub „ terra sint, aliusque sol & luna: si convictus fuerit ita confiteri, hunc accito Concilio ab Ecclesia pelle, Sacerdotii honore privatum. Sed & nos „ scribentes prædicto Duci, evocatorias de prænominato Virgilio mittimus „ litteras, ut nobis præsentatus & subtili indagatione requisitus, si erroneus fuerit inventus, canonicis decretis condemnetur. Qui enim se-

„ minant

---

a Quodnam sit illud volumen, incertum: forte acta Synodi Germanicæ, postea apud Liptinas confirmatæ, de quo Bonifacius in epistola 105. ad Cuthbertum: *Isti confessioni universi consensimus & subscripsimus, & ad corpus S. Petri Principis Apostolorum direximus, quos gratulando Clerus & populus Romanus suscepit.* Quamquam Synodi hic post pauca mentionem facit Zacharias, forte Suessionensis, in qua fides Nicæna aliorumque Conciliorum universalium approbata est.

AN CHR. 754 5. Junii.

„ minant dolores, metunt eos. Pro SIDONIO *a* autem & VIRGILIO *b* supradicto Presbyteris, quod scripsit Sanctitas tua agnovimus. Et illis quidem, ut decebat, comminando scripsimus: tuæ autem Fraternitati credulitas plusquam ipsis admittetur. Si autem Deo placuerit, vita comitante, Sedi apostolicæ eos missis litteris, ut prælatum est, evocabimus. Docuisti enim eos, & non susceperunt, & factum est in illis sicut scriptum est in libro Sapientiæ: *Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testa * arenam*. Non ergo ad iracundiam provocetur cor tuum, Frater, (* al. testam) sed in patientia ubi tales repereris admone, obsecra, increpa, ut convertantur ab errore ad viam veritatis: & si conservi fuerint, salvasti animas eorum; si vero in malitia permanserint, mercedes laboris tui non perdes.

„ Alia denique scripta Fraternitatis tuæ continebant quod jam olim de Agrippina civitate scripsisti, quia Franci non perseverarent in verbo quod promiserunt, & nunc moratur Fraternitas tua in civitate Moguntia *c*. Petisti etiam, ut cum nostro consultu, superveniente tibi senectute atque imbecillitate corporis, si invenire potueris idoneum virum ad Sedem pontificalem in qua præes, pro te valeas collocare. (de Sede Moguntiacensi alteri non cedenda.) Pro qua petitione nos adjutore Deo consilium damus tuæ Sanctitati, ut Sedem sanctæ Ecclesiæ Moguntiacensis, quam pro salute animarum accepisti, nequaquam relinquas, ut impleas illud dominicum præceptum: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*. (Matth. 24.) Si vero Dominus dederit juxta tuam petitionem hominem perfectum, qui possit curam animarum habere; illum ordinabis pro te Episcopum, eritque in Evangelio tibi credito ad ministerium Christi portandum in omni loco, requirens & confortans Ecclesiam Dei. Oramus itaque Dominum & Redemtorem nostrum, ut sacris interventionibus sanctæ suæ genitricis semper Virginis MARIÆ & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, orantem pro nobis Sanctitatem tuam sospitem conservare dignetur. Data Kalend. Maji, imperante piissimo Augusto Constantino, anno 29. imperii ejus, Indictione prima. *d*

„ REverentissimo *Fratri* BONIFACIO, ZACHARIAS. Legimus in libro actuum Apostolorum, Spiritum-sanctum Apostolis præcepisse: *Separate mihi Barnabam & Paulum in opus ad quod adsumsi eos*. (Zachariæ confirmatio de Archiepiscopis ordinatis. Act. 13.) Propter hoc & beati Principis Apostolorum Petri illuminatam doctrinis ex inspiratione divina tuam Sanctitatem in partes Germaniæ credimus destinatam, ut ad instar eorum idem Spiritus-sanctus in eodem opere te adsumserit ad illuminationem gentium: unde nimis exsultamus in Domino, & ejus petitioni immensas referimus laudes. Dum vero & series litterarum tuarum nobis panderetur per singula, multo amplius læti sumus in Domino, qui tibi suam gratiam ita largiri dignatus est, ut dura gentis corda lenires; & ad obedientiam sacræ Fidei inclinares. Indicasti etiam nobis, quomodo tetigisset Deus corda excellentissimorum filiorum nostrorum PIPPINI & KARLOMANNI, ut tibi in prædicatione adjutores esse niterentur, quorum merces copiosa manet in cœlis. De Episcopis vero Metropolitanis; id est GRIMONE *e*, quem nos jam compertum habemus; ABEL quoque & HARTEBERTO *, quos per unamquamque Metropolim constituisti: hos per tuum testimonium confirmamus, & Pallia ad eorum fir- (* al Arberto)

a An Sidonius ex Augiensi Monacho Constantiensis Episcopus? qui S. Othmarum Abbatem relegavit.

b Et tamen Zacharias supra cap. 3 Sidonium & Virgilium religiosos viros appellat. Certe Virgilius inter Sanctos Ecclesiæ Salzburgensis Antistites locum habet, uti videbimus inferius ad annum 780.

c Id qua ratione factum sit, disce ex lib. 1. cap. 37. Quod dicit Zacharias de mutato Francorum consilio, ex superiori cap. 7. intelligitur. Lege cap. 14 infra.

d Hæ notæ chronologicæ respondent anno Christi 745. quo Bonifacius jam Sedi Moguntiacensi præfectus erat: id quod his litteris Zacharias confirmat. Alio proinde spectat alia ejusdem epistola infra cap. 24. relata, nempe in novam Ecclesiarum accessionem metropolitanæ Sedi Moguntinæ a Zacharia factam in Bonifacii gratiam.

e Grimonem Rotomagi, Abelem Durocortoro Remorum, Hartebertum Avarico Senonum præfecit Bonifacius, petita facultate a Zacharia supra cap. 2 De Abele dictum est supra ad annum 737. in Appendice ad Vitam S. Erminonis Abbatis. Lege epistolam seq. & cap. 12.

AN CHR. 754 5. Junii.

„ missimam stabilitatem, ut in meliori proficiant statu, transmittimus. „ Qualiter autem mos Pallii sit, vel quomodo fidem suam exponere debeant hi qui Pallio uti conceduntur, litteris directis docuimus, informantes eos, ut sciant quid sit Pallii usus, & qualiter debeant subjectis „ prædicare viam salutis, & ecclesiastica disciplina in eorum Ecclesiis inconcussa maneat, & Sacerdotium quod in eis est, non pullutum, ut „ antea fuit, sed mundum & acceptum Deo esse possit. Retulisti etiam „ nobis, carissime Erater, quod duos pseudoprophetas in Francorum provincia reperisses, quos non pseudoprophetas, sed magis pseudochristianos „ appellare debemus, ex quibus unum * novum quidem Simonem, juxta „ tenorem litterarum tuarum reperimus, qui sibi & Sacerdotium vindicabat, & a luxuria se minime continebat, seduxitque populum per varias falsitates, ita ut cruces statuens in campis & oratoriola, illuc faciat „ populum concurrere, publicasque Ecclesias relinquere: quique Sanctitatis nomine se vocari censuit, & in suo nomine Ecclesias consecravit, „ affirmans se Angelorum nomina scire, quæ in tuis litteris nobis conscripta direxisti: quæ nomina nos non Angelorum, sed dæmoniorum affirmamus. Alium * vero ita luxuriæ deditum intimasti, ut concubinam „ haberet, & duos ex ea filios procreasset; & tamen Sacerdotium sibimet vindicaret: affirmans hoc justum esse juxta traditionem veteris Testamenti, ut defuncti fratris superstes frater ducat uxorem; & quia Christus resurgens ab inferis nullum ibi reliquisset, sed omnes inde abstraxisset. Quæ omnia detestabilia & scelesta judicamus. Bene autem tua „ sancta Fraternitas juxta ecclesiasticam regulam eos damnavit, & in custodiam misit, optimeque vocavit Antichristi ministros & præcursores. „ De cetero decerta, carissime, & viriliter age, & pervigil permane in „ ministerio Christi, ut amplius sanctæ Ecclesiæ grex augeatur, & præmium æternæ retributionis crescat copiosum. a

de Alde- berti & Clementis damnatione

* Aldebertum

* Clementem

Zacharias queritur, cur pro solo Grimone Pallium petat Bonifacius.

„ REverentissimo *Fratri* BONIFACIO, ZACHARIAS *servus servorum Dei*. „ Suscipientes sanctæ Fraternitatis tuæ litteras per præsentem gerulum, & relegentes quæ in eis continebantur, in ecstasim quamdam incidimus & admirationem magnam, eoquod nimis dissonare videntur ab „ eis litteris, quæ a tua directæ sunt Fraternitate per elapsum Augustum „ mensem: ubi nobis indicasti, quod Concilium adjuvante Deo & Karlomanno consensum præbente factum est, & qualiter falsos Sacerdotes „ qui divinum non erant digni attrectate ministerium, a sacro munere suspendisti; & quia tres Archiepiscocos per singulas Metropoles ordinasses, „ reserasti, id est GRIMONEM in civitate quæ dicitur Rodoma; secundum „ vero * in civitate quæ dicitur Remorum; tertium HARTBERTUM in civitate quæ dicitur Sennis, qui & apud nos fuit, & tua nobis pariter & „ Karlomanni atque Pippini detulit scripta, per quæ suggessistis, ut tria „ Pallia tribus prænominatis Metropolitanis dirigeremus: quod & fecimus „ pro adunatione & reformatione Ecclesiarum Christi. Nunc autem denuo „ tuas suscipientes litteras valde sumus (ut diximus) mirati, eoquod antea „ nobis ex petitione prædictorum Principum, pro tribus Palliis suggessisti, & „ postea pro solo GRIMONE. Sed volumus ut nobis indicet tua Fraternitas, „ cur tantæ rei facta sit permutatio. Reperimus etiam in litteris tuis, quæ „ nimis animos nostros conturbaverunt, quod talia nobis a te referantur, „ quasi nos corruptores simus canonum, & Patrum rescindere traditiones „ studeamus: ac per hoc (quod absit) cum nostris Clericis in simoniacam „ hæresim incidamus, expetentes & accipientes ab illis præmia, quibus tribuimus Pallia. Sed hortamur, carissime Frater, ut nobis deinceps tale ali-

„ quid

* scil. Abelem

& cur Romanos simoniæ insimulet.

a Addunt alii: *& cum Sanctis & Electis Dei (ut credimus) inveniaris particeps & Apostolorum consors. Deus te incolumem custodiat, reverentissime Frater. Data 10. Kalend. Julii, imperante domino* ARTABASDO *a Deo coronato magno Imperatore, anno tertio, &* NICEPHORO *magno Imp. anno tertio, Indict.* 11. Hinc patet epistolam istam præcessisse Concilium Romanum, de quo supra cap. 4.

AN. CHR. 754 5. Junii.

„ quid minime scribas: quia fastidiosum & injuriosum nobis videtur, dum nobis ingeritur, quod nos omnino detestamur. Absit enim a nobis & a nostris Clericis, ut donum quod per Spiritus-sancti gratiam suscepimus, pretio venundemus: quia illa tria Pallia, pro quibus te suggerente (ut prædiximus) flagitati sumus, nullum expetentes commodum, tradidimus: insuper & chartas quas secundum morem a nostro scrinio pro confirmatione & doctrina de nostro concessimus, nihil pro eis accipientes. Suggessisti etiam nobis per alia scripta tua, quod in Bagoaria unum reperisses falsum Sacerdotem, qui affirmabat se a nobis ordinatum esse Episcopum. Sed tua Fraternitas optime egit, dum ea non credens quæ falso retulit, Sacerdotio illum privasti. Sic etenim auctoritate B. Petri Apostoli præcipimus, ut quemcumque repereris sacris canonibus deviare, nulla ratione patiaris sacrum ministerium tractare. Et quia sciscitatus es, si deberes in Bagoariæ provincia jus habere prædicationis, quam a decessore nostro habuisti concessam; nos quoque auxiliante Deo omnia quæ tibi largitus est decessor & prædecessor noster, non minuimus, sed augemus a. Nam non solum Bagoariam, sed etiam omnem Galliarum provinciam, donec te divina jusserit superesse majestas, nostra vice per prædicationem tibi injungimus, ut quæ repereris contra Christianam Religionem vel canonum instituta ibidem detineri, ad normam rectitudinis studeas reformare b.

Pseudo-Sacerdotis depositionem probat.

XII. Bonifacius per Lullum consulit Zachariam,

„ REverendissimo *Patri & dilectissimo domino, cum timore & honore venerando apostolicæ Sedis infula sublimato* ZACHARIÆ, BONIFACIUS *exiguus servus vester, licet indignus & ultimus, tamen Legatus Germanicus devotissimus, optabilem in Christo immarcescibilis charitatis salutem.* Paternæ pietatis vestræ sanctitatem subnixis precibus obsecro, ut hunc Presbyterum meum, portitorem litterarum præsentium, nomine LUL, grato animo clementer suscipiatis. Habet enim secreta quædam mea, quæ soli Pietati vestræ profiteri debet, quædam quidem viva voce dicens, quædam vero per litteras ostendens. De quibusdam namque necessitatibus meis inquirere & interrogare, mihique Paternitatis vestræ responsum & consilium ex auctoritate S. Petri Apostoli ad solatium senectutis repræsentare debet, ut his omnibus auditis & consideratis, si quæ sint quæ vobis placeant facta, Deo auxiliante studeam: si quid autem (ut timendum est) displiceat, ex præcepto sancti Apostolatus vestri vel indulgentiam merear, vel dignam pœnitentiam persolvam. Antecessor enim prædecessoris vestri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinavit, & ad prædicandum verbum Fidei Germanicis gentibus misit, sacramento me constrinxit, ut canonicis & justis Episcopis ac Presbyteris in verbo, in facto, in consensu adstipulator & adjutor fierem: quod cum divina gratia implere studui: falsos autem Sacerdotes, hypocritas & seductores populorum, vel corrigerem ad viam salutis, vel declinarem, vel abstinerem a communione ipsorum: quod ex parte servavi, & alicubi implere non potui. Spiritualiter autem implevi sacramentum, quia in consensum & consilium illorum non venit anima mea: corporaliter autem ab eis omnino abstinere non potui, dum veniens ad Principem Francorum, cogente Ecclesiarum necessitate, tales ibi reperissem, quales nolui: sed tamen in sancta communione corporis Christi illis non communicavi. Præcepit quoque mihi præfatus apostolicus Pontifex, ut populorum, quoscumque visitassem, conversationem & mores apostolico Præsuli indicarem: quod in Domino confido me fecisse. De eo autem quod jam præterito tempore de Archiepiscopis & Palliis a Romana Ecclesia petendis juxta promissa Francorum Sanctitati vestræ notum feci,

de conversatione cum malis Sacerdotibus.

de Palliis Metropolitanorum.

a Hic mirari subit & Bonifacii libertatem intrepidam, & Zachariæ Pontificis lenitatem, qui a Bonifacio insimulatus simoniæ, auget gratiam, nedum minuit insimulatori.

b Alii addunt: *Dominus te incolumem custodiat, reverentissime & sanctissime Frater. Data non. Nov. imperante piissimo Augusto* ARTABASDO *a Deo coronato magno Imperatore anno tertio, Patriciatus ejus anno tertio: sed &* NICEPHORO *magno Imperatore ejus filio anno tertio, Indict. 11.*

AN. CHR. 754

„ indulgentiam a vobis flagito: quia quod promiserunt, tardantes non impleverunt, & adhuc differunt, & quid inde perficere voluerint, ignoratur. Est præterea locus silvaticus in eremo vastissimæ solitudinis, in medio nationum prædicationis nostræ, in quo Monasterium *a* construentes, Monachos constituimus SUB REGULA S. PATRIS BENEDICTI viventes; viros strictæ abstinentiæ, absque carne & vino & servis, proprio manuum suarum labore contentos. Hunc ergo locum per viros religiosos & Deum timentes, maximeque per KARLOMANNUM Principem Francorum justo labore adquisivi, & in honore S. Salvatoris dedicavi. In quo loco cum consensu Pietatis vestræ proposui aliquantulum vel paucis diebus fessum senectute corpus requiescendo recuperare, & post mortem jacere. Quatuor enim populi quibus verbum Dei prædicavimus, in circuitu loci hujus habitare noscuntur: quibus cum vestra intercessione, quamdiu vivo vel sapio, utilis esse possum. Copio quippe vestris orationibus intercedentibus, pariterque opitulante gratia Dei, in familiaritate Romanæ Ecclesiæ & vestro servitio inter Germanicas gentes, ad quas missus fui, perseverare, ac præcepto vestro obedire, sicut scriptum est: Judicium patris audite, filii dilecti, & sic facite ut salvi sitis; & iterum: Honora patrem tuum, ut veniat tibi benedictio a Domino.

(*In margine:* 3 Jomi. In Fuldensi Monasterio Privilegium petit.)

XII. Zachariæ responsio.

„ REverendissimo *Fratri & Coepiscopo* BONIFACIO, ZACHARIAS *Episcopus servus servorum Dei*. Benedictus Deus & Pater Domini nostri JESU-CHRISTI, qui dispersa congregat, & congregata conservat, augetque fidem & fiduciam servis suis ad prædicandum Evangelium Domini nostri, cum eodem Patre & Spiritu-sancto viventis in sæcula sæculorum. Ipse enim dixit: Qui credit in me, vita vivet, & non morietur: quoniam ego sum via, veritas, & vita. Laudamus igitur & superexaltamus sanctum nomen ejus, læti quod per sanctæ Fraternitatis tuæ litteras allatas superstitem in hac vita & in Domino te valere cognoscimus: petentes immensam Dei nostri pietatem, ut ad prædicandum Evangelii atque sanctæ Fidei sacramentum, te longævum conservet, suaque protectione a cunctis adversantium insidiis te custodiat. Suggessit itaque Fraternitas tua in suis apicibus, quod prædecessor noster beatæ memoriæ Gregorius hujus apostolicæ Sedis Præsul, dum ad prædicandum te misisset in Germaniæ partes, verbo pollicitationis ab eo constrictus fuisses, ut orthodoxos Episcopos ac Presbyteros, vel quosque reperire potuisses, in verbo exhortationis confirmares, & communicares eis: si quos vero seductores Episcopos aut pseudopresbyteros, vel quosque reperire potuisses in verbo exhortationis perfectos, amplius confirmares & eis communicares: quod & factum est: si quos vero seductores Episcopos aut pseudopresbyteros, vel quosque a recto Fidei tramite deviantes reperisses, nulla tibi cum eis esset communio: quod te, Domino auxiliante, usque in præsens spiritualiter servasse confessus es. Si autem cogente aliqua necessitate ad Principes gentis Francorum accedens, corporaliter ab eis abstinere non valuisses, tamen in eorum consilio & consensu communionis anima tua non fuerit coinquinata. Propter hoc ergo quod cum eis conversatus es non consentiens iniquitati eorum, nullum tibi est detrimentum coram Deo: te enim prædicante, si obedirent, salvi essent. Si autem in iniquitate sua permanent, ipsi peribunt: tu autem juxta Prophetæ dictum, salvasti animam tuam.

(*In margine:* Joan. 11. & 14. — Ezech. 13.)

„ Quod de Principibus Francorum scripsisti, quia in constitutione Episcoporum quibus Pallia misimus, promissionem suam nondum impleverunt; illis magis quam tibi imputandum est. Si enim impleverint verbum suum, habebunt ex eo laudem: si vero aliter egerint, ipsi videant. Nos tamen

„quod

a Fuldense scilicet, ita dictum a præterfluente amne Fulda: cui Monasterio Zacharias Privilegium concedit epistola sequente. De Fuldensi Monasterio fusius agendum in Actis S. Sturmii ad ann. 779. Zachariæ aliud Privilegium pro libertate Fuldensis Monasterii Othlonus refert infra.

„ quod divina gratia largiente, gratis accepimus, gratis dedimus. Tua etiam AN CHR.
„ bona voluntas mercede non privabitur. 754
„ Petisti & hoc, ut Monasterium in vastissima solitudine & in medio gen- 5. Junii.
„ tium quibus prædicas constitutum, atque in honore Salvatoris nostri dedi- Privilegium Fuldensis Monasterii.
„ catum, ubi & Monachos SUB REGULA S. BENEDICTI degere fecisti, nomi-
„ ni tuo Privilegio Sedis apostolicæ munire deberemus. Ideoque votis tuis ad-
„ quiescentes, desiderium & petitionem tuam implemus. Congruit enim di-
„ vini ministerii prædicatorem optimumque ministrum ad desiderata pertin-
„ gere, & inchoatum opus bonum usque in finem perducere.
„ Præterea prædictus gerulus tuus LUL cum ceteris suis comitibus, quæ
„ injuncta fuerant a tua Sanctitate, tam verbo quam scripto omnia innotue-
„ runt: de quibus responsum dantes, tuæ rescribere studuimus Fraternitati. Responsa
„ Continebatur enim in pittacio ab eis porrecto, quia nos flagitasses tibi inno-
„ tescere, quæ recipienda vel quæ respuenda sint, in primis de volatilibus, de escis vetitis:
„ id est graculis, & corniculis atque ciconiis, quæ omnino cavendæ sunt ab
„ esu Christianorum: *a* equi etiam silvatici multo amplius vitandi. De his
„ igitur omnibus, sanctissime Frater, ex sacra Scriptura satis instrui potetis.
„ De igne autem paschali quod inquisisti, ita statutum est a sanctis Patri- de igne paschali:
„ bus, postquam pretioso sanguine Domini nostri JESU-CHRISTI Ecclesia ejus
„ dedicata est, ut quinta feria Paschæ, quando sacrum chrisma consecra-
„ tur, tres lampades magnæ capacitatis ex diversarum Ecclesiæ lampadum
„ oleo collectæ, & in secretiori loco Ecclesiæ constitutæ cum magna diligen-
„ gentia ardeant, ita ut oleum ipsum sufficere possit usque ad tertium diem,
„ id est Sabbatum. Tunc pro sacri Baptismatis fonte sumptus ignis lampadum
„ renovetur. De igne vero qui ex crystallis * sumitur, ut adseruisti, nul- * al. de crystallis autem ut adseruisti, &c.
„ lam habemus traditionem.
„ De his etiam, qui regio morbo *b* vexantur, inquisisti, sive homines, de regio morbo:
„ sive equi sint, quid faciendum sit de illis. Si ergo homines ex nativitate
„ aut genere hujus morbi sunt, extra civitatem conservari debent: eleemo-
„ synam vero accipere a populo illis licet. Si autem contigerit magnum vel
„ parvum quemquam non a nativitate, sed superveniente ægritudine vexari,
„ non est projiciendus, sed, si possibile est, curandus. Attamen dum ad com-
„ munionem venerit in Ecclesiam, post omnes accedere debet ad percipien-
„ dum sacri muneris mysterium. Equi vero qui præfato morbo fuerint coin-
„ quinati, si curari non valuerint, in puteos & foveas projiciendi sunt, ne
„ ejusdem contagione ceteri coinquinentur. Animalia autem, quæ a furenti-
„ bus vel rabidis lupis & canibus fuerint lacerata, oportet ea a ceteris sepa-
„ rari, ne furentes & mordentes cetera coinquinent *c*.
„ Inquisivit & hoc Fraternitas tua, si liceat sanctimoniales feminas, quem-
„ admodum viri faciunt, sibi pedes abluere tam in Cœna Domini, quam in
„ ceteris diebus. Hoc dominicum præceptum est, quod qui per fidem imple-
„ verit, habebit ex eo laudem. Etenim viri & mulieres unum Dominum
„ habemus qui in cœlis est.
„ Pro benedictionibus autem quas faciunt Galli, ut nosti, Frater, multis de Gallorum benedictionibus:
„ vitiis variantur. Nam non ex apostolica traditione *d* hoc faciunt, sed per
„ vanam gloriam, adhibentes sibi damnationem: quia scriptum est: *Si quis* Galat. 1.
„ *vobis evangelizaverit præter id quod evangelizatum est, anathema sit*. Regu-
„ lam itaque catholicæ traditionis, quam a sancta Romana Ecclesia, cui Deo
„ auctore deservio, accepisti, omnibus prædica.

a Alii inserunt: *etiam fibri & lepores & equi*. Ex quibus atque etiam ex canonibus Theodori Cantuariensis Episcopi discimus, etiam tum animalium veteri lege prohibitorum habitam fuisse rationem.

b Hoc nomine lepram significarunt antiqui. Rufinus lib. 10. hist. cap. 25. de Eunomio loquens: *Vir corpore & anima leprosus, & interius exteriusque morbo regio arreptus*: item lib. 2 adversus Hieronymum, & Hieronymus ipse adversus Rufinum sub finem: *Post aliquantum temporis computruit morbo regio*.

c Addunt alia exemplaria: *Quod si pauca sunt, ut supra diximus, in foveam projicienda sunt*.

d An superstitiosas quarumdam muliercularum benedictiones intelligit? an potius ecclesiasticas benedictiones nonnullas, sicuti ignis eliciti ex crystallo? de quo supra. Cur enim alias traditionem apostolicam opponeret?

AN. CHR. 754 5. Junii.

de ætate ordinandorum Sacerdotum.

„ Inquisisti etiam, si ante trigesimum annum liceat Sacerdotem ordinare. Bonum & congruum est, carissime Frater, si fieri potest, ut provectæ ætatis & boni testimonii viri juxta sacrorum canonum decreta ordinentur Sacerdotes. Si autem minime reperiantur, & necessitas exposcit; a viginti quinque annis & supra, Levitæ & Sacerdotes ordinentur, quemadmodum in lege Domini continetur. MILONI *a* autem ejusque similibus, qui Ecclesiis Dei plurimum nocent, ut a nefario opere recedant, juxta Apostoli vocem opportune & importune prædica. Si adquieverint admonitionibus tuis, salvabunt animas suas: si vero non obediunt, ipsi peribunt obvoluti peccatis suis: tu autem qui recte prædicas, non perdes mercedem tuam.

„ Hoc simul inquisisti, post quantum tempus debeat lardum comedi. Licet pro hoc a Patribus institutum nobis non sit, tibi tamen petenti consilium præbemus, quod non oporteat illud mandi, priusquam desuper fumo siccetur & igne coquatur. Si vero libet ut incoctum manducetur, post Paschalem festivitatem erit manducandum *b*.

de fornicatore Episcopo.

„ Episcopus autem condemnatus, de quo inquisisti, qui pugnator & fornicator exsistit, atque res Ecclesiæ post degradationem sibi vindicare nititur; hic omnino respuendus est. Quæ enim portio infideli cum fideli, aut quæ communio Christo & Belial? *c*

de ordinatis extra legitima tempora.

„ De ordinatione etiam Presbyterorum & Diaconorum, qui cogente necessitate & paupertate rogantium non legitimis temporibus ad te pervenerunt, si aliquam haberes offensionem inquisisti. Bene autem nosti, Frater, quod sacri canones docent, aptis temporibus Sacerdotes ordinandos. Attamen in eo quod a te pro intentione bona actum est, a Domino Deo nostro indulgentiam postulamus.

de censu Ecclesiæ.

„ De censu etiam Ecclesiarum quid agendum sit, tibi dicimus. Nullam itaque hæsitationem habeas, solidum de casa suscipere: quia ex eo poteris eleemosynam tribuere, & opus perficere sanctarum Ecclesiarum juxta canonum instituta.

de Presbyteris ordinatis in capitalibus vitiis.

„ Si quos vero Presbyteros, qui de laicis promoti fuerunt, & antea capitalibus vitiis involuti, sed celantes ea ordinati sunt, postmodum autem manifestata sunt; hos a sacerdotali habitu privatos pœnitentiæ submitte. Non enim odit Deus peccantem & confitentem, sed peccantem & negantem.

de persecutione fugienda.

„ Hoc etiam inquisisti a nobis, si liceat persecutionem paganorum fugere, an non. Pro hoc igitur salutare consilium tibi damus. Si fieri potest, & locum inveneris, insta ad prædicandum illis. Si autem sustinere non valueris eorum persecutionem, habes præceptum dominicum, ut in aliam ingrediatis civitatem.

de Episcopo excommunicato.

„ Inquisisti etiam, quid faciendum sit de excommunicato Episcopo & apostolicam auctoritatem negligente. Hic ergo detestabilis est coram Deo & hominibus, & quicumque ejus condemnationi non communicaverunt, ipsi non condamnabuntur in die revelationis justi judicii.

de censu Slavorum.

„ De Slavis quoque Christianorum terram inhabitantibus si oporteat censum accipere, interrogasti, Frater. Hoc quidem consilio non indiget, dum res est manifesta. Si enim sine tributo sederint, ipsam quandoque terram sibi quasi propriam vindicabunt: si vero tributum dederint, norunt dominatorem esse illius terræ.

„ Fla-

---

a *Milo tonsura Clericus; moribus, habitu, & actu religiosus laicus, Episcopia Remorum ac Trevirorum usurpans, insimul per multos annos possumdedit*, ut scribit Hincmarus epist. 6. cap. 19.

b Non quod laridi siccati esum quovis tempore etiam Quadragesimali probet: sed ne recens & crudius aut quadam quasi sanie infectum manderetur, ejus usum post Pascha remittit. Cui Zachariæ consilio Turingi, Vvestfali, Hessi & alii, qui crudo etiamnunc larido libenter vescuntur, morem gerunt, ut Serarius observavit.

c Adde ex aliis exemplaribus: *Has SS. Patrum traditiones & sanctorum canonum instituta condemnaverunt.*

„ Flagitasti etiam a nobis, sanctissime Frater, ut in sacri canonis prædi- AN. CHR.
„ catione quot cruces in locis quibusdam facere debeamus, tuæ significare- 751
„ mus Sanctitati. Quam petitionem libenter implentes, in rotulo dato præ- 5. Junii
„ dicto Lul Presbytero tuo, quot signa sanctæ crucis fieri debeant, infixi- de signis
„ mus. In his igitur & in omnibus rebus Sanctitatis tuæ vota amplectentes, crucis in
„ divinam clementiam deprecamur, ut suo te muniat & confortet auxilio canone.
„ nosque annuat prosperitatis tuæ semper læta suscipere nuntia. Data pridie
„ Non. Novemb. imperante domino Augusto Constantino *a*, imperii ejus
„ anno 32. Indict. 5.

„ ZAcharias *Papa* Bonifacio *Episcopo sanctæ Ecclesiæ Moguntinæ* XIV.
„ *perpetuam salutem*. Qualiter Dominus Deus noster sanctæ Ecclesiæ Zacharias
„ suæ propitiatus sit, & laboribus sanctissimæ Fraternitatis tuæ cooperator Bonifacio
„ exstiterit, per singula edicere longum est. Tamen ut hæc quæ objicimus gratulatus,
„ confirmemus, quæ ex parte te narrante perspeximus, enarramus. Igitur & Moguntiam Me-
„ dum in Germania provincia Sanctitas tua ad prædicandum fuisset directa tropolim
„ a sanctæ recordationis prædecessore nostro domno Gregorio Papa, & post confirmat.
„ inchoatum opus & ex aliqua parte ædificatum, Romam reversus ab eo
„ Episcopus ordinatus, & ad prædicandum denuo remissus es; & elabora-
„ sti, Deo prævio, nunc usque per annos 25. *b* in eadem prædicatione ex
„ quo Episcopatum accepisti: sed & in Francorum provincia nostra vice
„ Concilium egisti, & juxta canonum instituta omnes flexi sunt tibi obe-
„ dire: & dum in his piis operibus occupata esset Sanctitas tua, hucusque
„ cathedralem Sedem sibi minime vindicavit. At ubi Deus prædicationem
„ tuam auxit, obtinere voluisti, ut tibi episcopalem Ecclesiam vel succes-
„ soribus tuis confirmare debeamus, juxta eorumdem filiorum nostrorum
„ Francorum petitionem. Et idcirco auctoritate beati Petri Apostoli sanci-
„ mus, ut supradicta Ecclesia Moguntia * perpetuis temporibus tibi *c* & * confer
„ successoribus tuis in Metropolim sit confirmata, habens sub se has civita- cap. 9. supra
„ tes, id est Tungris, Coloniam, Wormatiam, Spiramiam, & Trectis, &
„ omnes Germaniæ gentis, quas tua Fraternitas per suam prædicationem
„ Christi lumen cognoscere fecit. His a nobis definitis, per hujus nostræ con-
„ firmationis paginam in tua Ecclesia perpetuis temporibus pro sui confirma-
„ tione hæc conservari mandamus. Data pridie Non. Novemb. imperante
„ domino Augusto Constantino, anno 32. imperii ejus, Indict. 5.

„ ZAcharias *Papa* Bonifacio *Episcopo, & per eum Fratribus in Mo-* XV.
„ *nasterio ab eo constructo*. Quoniam semper sunt concedenda quæ ra- Privile-
„ tionalibus congruunt desideriis, oportet ut devotioni conditoris piæ con- gium Ful-
„ structionis oraculum in Privilegiis præstandis minime denegetur. Igitur densi Mo-
„ quia postulasti a nobis, quatenus Monasterium Salvatoris a te constru- nasterio concedit.

a Aliis *piissimo Augusto Constantino a Deo coronato magno Imperatore anno 32, imperii ejus anno 11. Indict. 5.*

b Cum hæc Zachariæ epistola scripta sit *Indict. 5. prid. Non. Novemb.* id est anno 751. Indictione a Septembri inchoata, (nam Zacharias Martio sequenti defunctus est) hic legendum videtur per annos 28. Bonifacius enim anno 723 ordinatus est Episcopus.

c Notanda hæc pronominis appositio. Non enim Zacharias Metropoleos dignitatem Maguntiæ primum concedit, quam dignitatem urbs illa a primis temporibus obtinuit; sed tam Bonifacio ejusque successoribus confirmat, seu tantum habet Bonifacii in Metropoli Maguntina sessionem & posterorum successionem. Zachariæ sententia intelligitur, tum ex ipsius verbis superioribus, *obtinere voluisti, ut tibi episcopalem Ecclesiam vel successoribus tuis confirmare debeamus*, quibus non novam Sedis episcopalis erectionem, sed certæ Ecclesiæ attributionem designat: tum ex alia ejusdem Zachariæ epistola supra cap. 7. relata: *De civitate etiam illa quæ nuper Agrippina vocabatur, nunc vero Colonia, juxta petitionem Francorum per nostræ auctoritatis præceptum nomini tuo Metropolim confirmavimus*, hoc addito quasi explicandi gratia: *& tuæ Sanctitati direximus ejusdem metropolitanæ Ecclesiæ stabilitatem*. Accedit quod Bonifacius jam ante aliquot annos (ut constat ex cap. 9.) impositus fuerat Sedi Moguntiacensi, quæ haud dubie Metropolis erat, utpote Bonifacii Archiepiscopi sedes. Quamquam Zacharias hac epistola Maguntinam Ecclesiam auxit attributa ipsi Colonia Agrippina Germaniæ secundæ Metropoli: qua postea detracta & pristinæ dignitati restituta variarunt Moguntiacensium Suffraganeorum nomina & numerus. Lege Serarium in Hist. Mogunt. lib. 1. cap. 23. Ceterum mirari subit, cur Zacharias enumerans Ecclesias Maguntiæ subjectas, Argentoratum seu Stratsburgum Germaniæ primæ urbem prætermisit.

AN.CHR. 754 5. Janu. „ ctum in loco qui vocatur Bochonia, erga ripam fluminis Fuldæ, Privilegio Sedis apostolicæ decoretur, ut sub jurisdictione sanctæ nostræ cui Deo auctore deservimus Ecclesiæ constitutum, nullius alterius Ecclesiæ potestati submittatur. Pro qua re piis desideriis faventes, hac nostra auctoritate id quod exposcitur, effectui mancipamus. Et ideo omnem cujuslibet Ecclesiæ Sacerdotem in præfato Monasterio ditionem ullam habere aut auctoritatem præter Sedem apostolicam prohibemus ; ita ut nisi ab Abbate Monasterii fuerit invitatus, nec Missarum solemnitatem ibidem quisquam præsumat celebrare : ut profecto juxta id quod subjectum apostolicæ Sedi consistit, inconcusse dotatum permaneat. Locis quoque & rebus tam eis quas modetno tempore tenet vel possidet, quam quæ futuris temporibus in jus ipsius Monasterii divina pietas voluerit augere ex donis & oblationibns decimisque Fidelium, absque ullius personæ contradictione firmitate perpetua perfruatur. Constituimus quoque per hujus decreti nostri paginam, ut quicumque cujuslibet Ecclesiæ Præsul, vel quacumque dignitate prædita persona, hanc Privilegii nostri chartam, quam auctoritate Principis Apostolorum firmamus, temerare tentaverit, anathema sit, & iram Dei incurrens, a cœtu Sanctorum omnium extorris fiat : & nihilo minus præfati Monasterii dignitas a nobis indulta perpetualiter inviolata permaneat apostolica auctoritate subnixa. Data pridie Non. Novemb. imperante domino Augusto Constantino, anno 32. imperii ejus, Indictione quinta *.

*al secunda

XVI. *Non omnes Bonifacii epistolas invenire potuit Auctor. Karlomanni munificentia in Fuldense Monasterium.* Hucusque cum epistolatum serie sufficiat intimasse, qualis labor, quantave cura S. Bonifacio fuerit circa omnes, quos ipse ad Christianitatis cultum convertit. Si quem vero moveat, quod plurimæ epistolæ, quarum mentio fit in suprascriptis epistolis, hic pariter scriptæ non habentur; sciat illud hac de causa accidisse, quoniam nusquam eas invenire potui. Deinde in primis dicere volo, quanta KARLOMANNI Principis devotio fuerit circa Fuldense Monasterium. Rationabile etenim videtur eamdem devotionem intimare, non solum ad declaranda tanti viri beneficia, verum etiam ad profectum illorum, qui exemplis bonis ædificari merentur, pariterque ad confusionem eorum, qui licet optima quæque sciant, videant, audiant, in nequitia tamen solita perseverant; ore tantummodo Deum confitentes, sed factis negantes : cordium aures ad sæcularis vitæ amorem referantes, sed ad præcepta divina obdurantes. Princeps igitur prædictus, quamvis undique adjacentium provinciarum bello comprimeretur, non tamen ideo a procuratione sanctorum locorum servorumque Dei retrahebatur : credens urique arma spiritualia, id est virtutes animæ, multo fortiora esse quam corporalia, nullamque spem habens in multitudine absque spirituali fortitudine, juxta illud : *Non salvatur Rex per multam virtutem, & gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ.* Postquam ergo omnia Christianæ Religionis jura, ut in præcedentibus libri hujus scriptis agnosci potest, tam falsos Christianos quam hæreticos expellendo, juxta S. Bonifacii consilium correxit, illius etiam vota in Monasterio Fuldensi noviter constructo implevit. Nam cum Abbas STURMI illum locum, ubi nunc situm est idem Monasterium, cum Fratribus quibusdam incolere cœpisset, ejusdemque loci qualitatem S. Bonifacio denuntians satis laudavisset; tunc ille ad Karlomannum pergens, suppliciter obsecravit eum, dicens : Perpetua remuneratione tua omnipotentem Deum exoro, si mihi succurrere dignaris, ut in orientali Regno tuo Monasterium construere, monasticamque vitam instituere possim. Habemus enim in solitudine, quæ Bochonia nuncupatur, juxta fluvium qui dicitur Fulda, locum satis aptum famulantibus Deo repertum, qui ad vestram pertinet ditionem : quem scilicet locum a pietate vestra nobis concedi petimus, quatenus in hoc Christo servire queamus. Quo audito Karlomannus nutu Dei gavisus est, & convocans omnes palatii sui milites, petitionem Episcopi eis intimavit, atque

Psal. 32.

co-

AN CHR. 754 5. Junii.

coram eis locum postulatum tradidit Episcopo, dicens : Locum igitur quem petis, & quem juxta ripam fluminis Fuldæ situm adseris, totum quidquid in hoc sub mea potestate consistit, ab hodierna die in jus Domini trado, ita ut ab illo undique, ab Oriente scilicet & Occidente, a Septemtrione & Meridie, marcha *a* per tria milliaria passuum tendatur. Hac itaque traditione facta, misit etiam nuntios, qui omnes nobiles in regione *Grabfeldt* habitantes congregarent, eosque suppliciter rogarent, ut omnes qui infra marcham supranominatam aliquid proprietatis haberent, facerent quæ & Princeps fecisset, tradens videlicet in obsequium Domini Monasteriique a S. Bonifacio construendi. Cumque a nuntiis præsignati omnes fuissent congregati, Principisque petitionem cognovissent; mox cum omni devotione, quidquid proprietatis ibidem habuerunt, Deo sanctoque Bonifacio, necnon Abbati venerando STURMI possidendum tradiderunt. Ut autem hæc traditio in perpetuum corroborata permaneret, Karlomannus, cujus instinctu hæc omnia agebantur, jussit chartam suæ traditionis scribi, quam ipse sigillo proprio firmare studuit.

XVII. Karlomannus vitæ monasticæ desiderio Regnum Pippino cedit.

Cum igitur hæc & his similia idem Karlomannus faciens, in dilectione Dei & proximi magis ac magis proficeret, sed eamdem dilectionem non ea qua voluit integritate in sæculari habitu constitutus implere prævaleret, elegit optimam partem quæ non auferetur ab eo. Nam reliquit ampla terrenæ potestatis Regna, & ad Cassinum montem, in quo tunc artissima monasticæ vitæ disciplina habebatur veniens, Monachus ibi efficitur, Pippino fratri committens munia Regni. Hic itaque accepta paternæ & fraternæ potestatis monarchia, quæ tunc Major-domus * dicebatur, eamdem devotionem, eamdemque sollicitudinem, quam & frater ejus, excoluit tam in divinis quam sæcularibus negotiis, secutus per omnia S. Bonifacii consilia. Qua de re contigit, ut cum se Deo qui deponit potentes de sede & exaltat humiles, submittere jugiter studeret, regalis potentiæ *b* excellentia obniteret. Tanta vero dignitate sublimatus, eodem modo quo & antea S. Bonifacium diligere simul & venerari studebat : unde etiam traditionem fraternam suis litteris roborare curavit. Quarum litterarum exemplar hic inserere cupio, ut Fideles quique inde instruantur, raptores vero iniqui videant & confundantur.

* Majordomatus

XVIII. Pippini itidem Privilegium.

„ PIppinus *Rex Francorum, vir illustris*, BONIFACIO *Archiepiscopo & Legato Germanico ab apostolica Sede directo*. Quia veneranda Paternitas tua nostram excellentiam postulavit pro Monasterio, quod a te noviter constructum est in solitudine Bochonia juxta fluvium Fuldæ, in loco quem beatæ *c* memoriæ Karlomannus germanus noster legitima donatione tibi concessit, ut sicut ex auctoritate S. Petri Principis Apostolorum, pro quo legatione fungeris, Privilegio Sedis apostolicæ sublimatus esse constat, ita etiam nostræ auctoritatis Præcepto roboretur ; placuit nobis petitionibus tuis adsensum præbere. Et ideo hanc nostræ præceptionis seriem ob honorem Dei & venerationem S. Petri conscribi jussimus, per quam Privilegium Sedis apostolicæ, a B Zacharia tibi collatum, cum consensu Episcoporum cunctorumque fidelium nostrorum, per omnia roboramus : præcipientes, ut nullus Sacerdotum in Regno divinitus nobis concesso, in præfato Monasterio ditionem aliquam sibi vindicet, præter Sedem apostolicam : ita ut nisi ab Abbate Monasterii fuerit invitatus, „ nec

a Id est limes : unde Marchiones dicti, quod limites Regni provinciæ custodirent. Hujusce donationis limites signantius expressit Bonifacius in quodam instrumento a se confecto *anno dominicæ Inc* 747. *principatus vero nobilium virorum Karlomanni & Pippini fratris ejus anno* 6. *mense Martio* 22. apud Browerum in lib. 1. Antiq. Fuld. cap. 4. Confer Vitam S. Sturmii ad ann. 779.

b Et quidem a Bonifacio unctus in Regem, quod infra in Appendice demonstrandum.

c Hæc verba quibus Karlomannum superstitem Bonifacio fuisse innuitur, subditicia videntur : nam Karlomannum decessisse post Bonifacium constat ex ejus Elogio, quod referemus anno insequenti.

AN CHR. 754 5. Junii. „ nec Missarum sollemnia ibidem quisquam præsumat celebrare : sed juxta „ id quod subjectum constat apostolicæ Sedi firmitate Privilegii, inconcusse „ roboratum permaneat, locis etiam & rebus quas tam moderno tempore „ tenet vel possidet, quam quas futuris temporibus juri ipsius Monasterii di- „ vina pietas augere voluerit ex donis & oblationibus decimisque Fidelium, „ absque ullius personæ contradictione firmitate perpetua perfruatur. Si au- „ tem quispiam nostræ auctoritatis præcepto repugnare voluerit, senten- „ tiam apostolicæ districtionis quæ in Privilegio expressa est experiatur. Ut „ tamen hoc quod ob amorem Dei & venerationem S. Petri auctoritate „ nostra firmavimus, stabile permaneat, manu nostra roboratum, & tam „ anuli nostri impressione, quam fidelium nostrorum adstipulatione sub- „ nixum.

XIX. Adalgeri donatio cœlitus vindicata. Eodem tempore contigit, ut quidam Clericus, nomine ADALGER, bonæ conversationis vir, S. Bonifacio adhæreret, eique fideliter ministraret. Post modicum vero temporis infirmitate gravi captus cum se in extremis hujus vitæ positum sentiret, cum consilio viri Dei, quæcumque prædia ex hereditate paterna habuit, ad S. Martinum tradidit. Sed eo defuncto fratres ejus, Asperth & Truttmunt, omnia quæ tradidit in locis subternominatis, id est ad *Amanaburg*, ad Brettenbrunum & *Selehem* a, in suam potestatem redigebant. Cumque pro hac causa a defensoribus Episcopi admonerentur, responderunt se velle cum juramento affirmare, quod fratris prædia merito sibi vindicarent. Cui juramento Episcopus se affuturum promisit. Adveniente ergo die statuto & congregata multitudine copiosa propinquorum suorum ut promissum juramentum complerent, advenit etiam vir Dei pariter. Cum autem prædicti homines juramenti faciendi adjutores secum ad altare traxissent, dixit Episcopus : Vos soli jurate si vultis, nolo ut omnes hos congregatos perdatis. At illi nihil morantes, juramentum fecerunt. Quo facto Episcopus dixit ad illos : Jurastis? Qui respondentes, Juravimus, inquiunt. Ultio in contradicentes. Tunc Episcopus ait ad Aspertum : Major ursus te occidat. Deinde ad Trutmundum dixit : Numquam ex semine tuo videas filium vel filiam. Quod scilicet utrumque ut a sancto Episcopo prædictum est, eventus rei probavit. Nam post modicum temporis Asperto ad mensam sedente, venerunt qui dicebant ursum magnum discurrere per campum. At ille equo celeriter adscenso & venabulo arrepto cœpit ursum persequi, antequam præpararent se comites sui : in quo itinere equo delapsus, totusque per membrorum compagines confractus interiit. Cum autem servi illius ad illum properantes pervenissent, invenerunt eum jam mortuum. Truttmunt vero audiens sancti viri prophetiam in fratre suo esse completam, oimis expavit, & mox prædia injuste ablata ad altare S. Martini reddidit.

XX. Bonifacius Frisiam repetit Lullo Moguntiæ substituto. Post hæc igitur cum S. Præsul Bonifacius verbi divini semina, quæ infra Germaniæ Galliæque confinia jecit, in cordibus credentium jam pullulasse & fructum facere cerneret, necnon vicinam corporis sui solutionem prænoscens, sitiret omni modo, quando veniret & appareret ante faciem Dei; decrevit adire Fresonum populos, olim quidem ejus doctrina ad Christianæ Religionis culturam conversos, sed fallente diabolo iterum quosdam eorum ad pristinum gentilitatis errorem devolutos : ut aut eos Deo reconcilians ibi præsentem vitam fructuosa pace finiret; aut si hoc magis Deo placeret, pro ejus nomine quæcumque ibidem adversa & cruciamina sibimet occurrerent, usque ad mortem sustineret. Sed priusquam tanti discriminis iter arriperet, sciens non convenire, ut pro alienis ovibus salvandis laborans, proprias sibique commissas oves perire permitteret, S. LULLUM, qui fidelissimus prædicationis & laboris sui comes extitit, cujusque probitatem omni dignitate condignam satis agnovit, cum con-

a Locus iste vicinus Amanaburgo ac Monasterio Fritislariensi, in confinio Hassiæ & Turingiæ.

AN.CHR. 754 5 Junii.

consenso venerandi Regis Pippini, necnon Episcoporum & Abbatum atque Canonicorum, omniumque Procerum ad suam diœcesim pertinentium, pro se Episcopum elegit & ordinavit. Nam ab apostolico Præsule jam ante eumdem pro se ordinandum impetravit. Quo facto mox illum manu propria apprehendens commendavit cunctis Principibus ibidem congregatis, ut ei tamquam Patri obedirent, & adjutores ei in omnibus necessitatibus exsisterent.

XXI. Ejus monita ad Lullum, & profectio.

Deinde profectus ad eos, qui in Turingia & qui circa Rhenum habitabant, eadem faciebat. Novissime vero ipsum Lullum admonens dixit: „ Quoniam resolutionis meæ tempus appropinquat, voluntas mea est proficisci ubicumque me divina gratia dirigere voluerit. Sed tu, fili carissime, commissarum animarum curam age, tu populum ab errore revoca, tu inchoatam Monasterii mei Basilicam prope Fuldam perfice, ibidemque corpus meum, quocumque obiero, sepulturæ committito. Ad hæc etiam quæ itineri nostro jam necessaria sunt provide, & linteum quo istud decrepitum corpus post obitum meum involvatur, in theca librorum meorum repone. Postquam loquendi finem fecit S. Bonifacius, B. Lullus, licet ex imo pectore suspiria multa traheret, licet ex nimio dolore lacrimatus fuisset, non tamen aliud quam tantus Pater proposuit, suggerere præsumsit. Paucis itaque diebus transactis navim cum conviatoribus ad hujusmodi iter electis adscendit, & Rheni fluminis alveo defertur, donec aquosa Fresonum arva ingrediens in stagnum, quod lingua eorum *Almeri* dicitur, sospes perveniret. Ubi circumquaque pergens, verbum Domini cum fiducia prædicavit, Ecclesias ingenti studio construxit. Tantam autem gratiam Dominus famulo suo contulit, ut post paucos dies, multa millia virorum ac mulierum cum commilitone suo Chorepiscopo *a* EOBAN baptizaret. Hunc namque ad sublevandam senectutem suam, injuncto sibi Episcopatu in urbe quæ dicitur *Tbret* subrogavit. Erant etiam ei fautores Presbyteri tres & totidem Diacones, quorum hæc sunt nomina, WINTRUNG, WALTHERI & ADALHERI, HAMUNT, SKIRBALT, & DERSO: VACCAR vero & KUNDEKAR, WILLIHERI & HADOLF ex monastico Ordine erant sequentes eum. Qui omnes unanimiter cum S. Bonifacio laborantes in prædicatione Evangelii, meruerunt consortes fieri in palma martyrii.

XXII. Bonifacius a Frisiis circumventus,

Nam cum per latas Fresonum regiones prædicandi causa discurrissent, venissentque ad flumen quoddam, *Bortbne* vocatum, quod est in finibus eorum qui rustica dicuntur lingua *Auster* & *Westeriche*; S. Bonifacius suorum tantummodo clientum comitatu stipatus, jussit ibi tentoria figi, cupiens videlicet in eodem loco eorum qui nuper baptizati erant, adventum exspectare confirmationis gratia. Dies enim appropinquabat, qui ad eamdem confirmationem statutus erat. Cumque dies prædestinatus advenisset, & ortus sol altiores lineæ suæ gradus jam præoccupasset; tunc omnes qui quasi filii a patre exspectabantur, indigni ad accipiendam sancti Spiritus gratiam quæ ipsa die per sacram confirmationem offerenda erat super illos, versa vice pro amicis inimici, pro novitiis Fidei cultoribus *b* novi lictores cum ingenti strepito horrendoque armorum fumtu in castra Sanctorum proruperunt. Quo viso pueri ex castris prosilientes, armisque sese accingentes, Sanctos contra populi furentis multitudinem defendere gestiebant. Sed S. Bonifacius audito tumultuantis turbæ impetu, primo quidem ad munimenti spiritualis asylum confugit, fomens videlicet Sanctorum Reliquias quas secum indesinenter habere consueverat: deinde vero

a Legendum videtur *Corpiscopo*. Eobanus enim vere erat Episcopus, ut initio Vitæ observatum. Certe Vvillibaldus in Vita præmissa num. 25. Usuardus aliique Martyrologi Eobanum Bonifacii *Corpiscopum* vocant.

b Fallitur Othlonus, ut in Appendice num. 9. probabimus.

AN.CHR. vero accitis ad se Clericis e tentorio processit, & pueros suos ad resistendum
754 „ paratos compescuit dicens: Nolite, quæso, pueri mei, pugnare, nolite
5 Junii. verba facit „ adversariis nostris bellum inferre: quia sacræ Scripturæ verbis edocemur,
ad suas. „ ut non solum malum pro malo non reddamus, sed etiam bonum pro bo-
„ no exhibeamus. Jam enim diu optatus adest dies, jam tempus illud ad-
„ venit, quo de laboriosa hujus sæculi ærumna ad æternæ beatitudinis invi-
„ tamur gaudia. Cur ergo tantam gratiam, tantam gloriam a nobis secer-
„ nere & auferre vultis? Quin potius confortamini in Domino, & oblata
„ gratiæ divinæ dona nos gratanter suscipere permittite. Sperate dumtaxat
„ in Domino, & ipse liberabit nos ab omnibus periculis. Hæc & similia di-
„ cens, animos virorum suorum compescuit ab omni tumultu bellorum.
„ Deinde etiam Clericos cujusque ordinis patria liberaque voce admonens
„ ait: O Fratres carissimi, si qua divini amoris cura, si qua admonitionis
„ meæ memoria maneat in vobis, in hora ostendite præsenti, recolentes il-
„ la dominica verba: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, quoniam
„ animam non possunt occidere. Spei itaque vestræ anchoram in Deo figite,
„ quia post breve hujus vitæ spatium perpetuæ remunerationis vobis bra-
„ vium consortes faciet supernorum civium. Nolite, precor, diuturna in-
„ victissimæ mentis bella in hac parvissima perdere hora, nolite perversis gen-
„ tilium adulationibus implicari; sed subitaneum quod nobis jam imminet
„ mortis periculum pro illius amore qui pro nobis passus est, constanter &
„ viriliter sustinete, ut cum illo perenniter possitis gaudere.

XXIII. Necdum vero hujus salutiferæ admonitionis verba a S. Bonifacio, discipu-
Martyrio afficitur cum sociis. los ad coronam martyrii incitante completa fuere, & ecce furens multitudo paganorum cum gladiis omnique infesta armatura super eos irruit, eorumque corpora felici cæde cruentavit. Quod cum fecissent, confestim victricem
Sicarii rebus ipsorum direptis, damnationis suæ causam augentes, primo quidem ingressi sunt castra, & omnia quæ illic erant reposita tam in libris quam in capsellis Reliquiarum suarum abstulerunt, arbitrantes se in eis reperturos multos auri & argenti thesauros: deinde vero ad naves currentes, absportaverunt etiam ea quæ de quotidiano Clericorum puerorumque victu illic remanserant. Ubi cum aliquid vini inter cetera reperissent, cœperunt ex eo gustare, furentemque animum inebriare. Post hæc vero tractare & consulere studuerunt, qualiter illum, qui putabatur inventus esse, auri & argenti
mutua sese cæde perimunt: thesaurum invicem dividerent. Cumque prolixius de tantæ pecuniæ sermocinantes divisione nequirent rem pacifico consensu definire, tanta inter eos subito discordia & disceptatio exorta est, ut eodem furore, eadem vesania, eisdem armis, quibus antea sanctos Martyres jugularant, semetipsos mutua condigna cæde necarent, justo Dei judicio illis occurrente & in tam reprobum sensum cadere permittente, ut eumdem gladium quem evaginaverant ad interficiendos salutis suæ ministros, transfigerent in corda sua. Hujusmodi igitur strage finita, qui supererant iterum de pecuniarum opinione gaudentes concurrebant, & fractis librorum repositoriis, pro au-
reliqui libros dispergunt, postea repertos, ro volumina, pro argento divinæ doctrinæ chartas reperiebant. Unde solira dementia arrepti, eosdem libros quos invenerunt, alios quidem per campi planitiem, alios vero per palustria loca dispergerunt, quosdam autem in quibuslibet locis incongruis projicientes absconderunt. Verumtamen omnipotentis Dei gratia, ut claresceret quanti esset meriti, cujus iidem fuerant libri, postea magno temporis spatio transacto reperti sunt intemerati, & ad Ecclesias in quibus usque hodie haberi possunt, a singulis inventoribus reportati. Inter eosdem vero libros repertus est sancti Evangelii liber, quem beatus vir pro sanctitate sua secum jugiter ferre solebat. Hic ergo quamvis gladio acuto, ut adhuc ab inspicientibus probari valet, per medium incisus fuerit [a], nullius tamen literæ integritatem eadem incisio-

[a] Iste codex cum aliis nonnullis, de quibus supra, in sacrario Fuldensi hactenus adservatur, testibus Serario & Brouvero.

cisione perdidit. Quem (ut fertur) S. Bonifacius in illa hora qua ad caput AN CHR.
ejus abscindendum vibrabatur gladius, habens in manibus vel pro tutela ca- 754
pitis, ut multi solent; seu etiam pro clypeo spirituali quem in libro tali esse 5. Junii.
credidit, percussori opposuit. In quo nimirum signo & miranda virtus Dei,
& veneranda sanctitas B. Bonifacii potest agnosci. Mirabilius namque vide-
tur, quod nulla incisi libri litera delebatur, quam si nullum incisionis stig-
ma per ferientem gladium in libro reperiretur. Postquam ergo carnifices qui
remanserant, nulla æstimatæ pecuniæ indicia invenerant, satis contristati do-
mum sunt reversi, sumturi post trium dierum inducias dignas facinoris sui
pœnas. Audita enim sanctorum virorum improvisa nece omnes Christiani & ipsi post
qui in ejusdem regionis confinio habitabant, convenerunt, terramque eorum triduum
qui Sanctos trucidarant, cum armata manu invaserunt. Quibus cum pa- cæsi.
gani convenientes resistere vellent, sed minime prævalerent; in fugam ver-
si magna persequentium Christianorum virtute prostrati corruerunt. At Chri-
stiani victoriam in paganos obtinentes, omnem substantiam eorum abstule-
runt: sicque ad propria redierunt. Factumque est, ut qui salutis suæ mini-
stros trucidare non verebantur, duplici contritione contererentur: nam in
vita præsenti cœperunt conteri, & postmodum æternæ damnationi sunt de-
putati.

Corpus vero beati Pontificis a Trajectensis Ecclesiæ Clericis raptum, post XXIV.
dies paucos ferebatur ad Trajectum, ibique magna veneratione est sepul- S Bonifacii
tum. Quod cum S. LULLUS comperisset, congregata multitudine venera- corpus primo Traje-
bilium virorum, tam laicorum quam Clericorum, intimavit eis & glorio- cti sepul-
sam S. Bonifacii passionem, & qualiter humatus esset apud Ecclesiam Tra- tum,
jectensem: pariterque referens omnibus in quo loco sanctus Præsul adhuc
vivens sibi præceperat corpus suum sepelire, petiit ut pro Dei amore auxi-
lium præberent, quatenus sancti viri jussa posset implere. Cumque plurimi
ad hujusmodi auxilium se promtissimos exhiberent, elegit ex eis qui sibi ap-
tissimi videbantur, & misit tam navigantes quam equitantes ad prædictam
urbem causa auferendi corpus S. Bonifacii. Eisdem autem legatis omnimodo Fuldam
properantibus & pervenientibus ad Trajectum, cives illius loci audientes cur transfer-
venissent, congregaverunt & ipsi seniores populi judicesque ad resistendum. tur.
Et quia multitudini advenientium congredi non posse viderunt, testati sunt
a Rege PIPPINO a jussum fuisse, ne corpus S. Bonifacii inde auferretur.
Verumtamen legati hoc magis fictum quam verum arbitrantes, viribus totis
in ea qua venerant causa instabant, virtute scilicet divina eos roborante &
adjuvante, ut voti compotes exsisterent. Quod etiam ita esse rei probavit
eventus. Nam cum utrimque ageretur altercatio de corpore sancto, interea
signum Ecclesiæ, quod vulgo appellari solet glocca *, absque humano mo- * al. clocca
tu sonare cœpit. Quo audito incolæ omnes qui illic aderant, ad pugnam con- al. clogga
gregati, nutu divino perterriti obstupuerunt, & sancti viri corpus reddendum
esse decreverunt: statimque redditum est corpus, & a venerabilibus prædi-
ctis legatis susceptum cum debito honore & sine remigantium labore, trice-
simo obitus sui die quasi ad hoc statuto, multi virorum ac mulierum pro-
cul habitantium convenerant: qui nescientes adventum sancti corporis, gra-
tia tantum præstolandi seu occurrendi legatis illuc venire disposuerant.
Sed & venerandus Præsul Lullus, qui legatis transmissis mox ad regiam
curtem properarat, ipso die licet ignarus de suorum reditu sanctique cor-
poris adventu, simul advenit, Deo tantum convenientiam ordinante, ut
illis communiter advenientibus, quibus magna mœstitia ex amisso Patre
& Doctore contigit, fieret etiam commune gaudium, cum eum peren-
nem apud Deum habere posse agnovissent.

Su-

a Pippini mandatum in gratiam Moguntinorum significatum esse tradit Eigil Abbas in Vita S. Sturmii num. 16.

AN.CHR. 754 5. Junii. Suscepto igitur thesauri tanti pignore fuerunt plurimi in urbe Mogontiacensi, qui censebant illic sepeliendum esse sancti viri corpus, ubi erat Episcopus: affirmantes hujusmodi jus esse omnium Ecclesiarum, ut quo quis

XXV. Mogontiacensibus frustra obnitentibus. Sedem episcopalem habuerit, illic quoque sepeliendus sit. In tantum autem quorumdam illud affirmantium prævaluit certamen *a*, ut pene eorum consilio S. Lullus consentiret, nisi cuidam venerabili Diacono, qui dicebatur OTPERTUS, apparuisset S. Bonifacius in visione dicens: Dic Episcopo Lullo, ut corpus meum absque omni ambiguitate ad Monasterii mei locum transferat. Cumque hanc jussionem multi audientes minime crederent, Præsul Lullus allatis Sanctorum Reliquiis, jussit Otpertum probare jurando, si vera esset ejus visio. At ille nihil dubitans, jussa implevit, visionem jurando probavit. Quod cum factum fuisset, omnes non solum ea quæ prius renuerant de sancti corporis translatione fieri consenserunt, sed etiam adjutores esse cœperunt in his quæ hujusmodi cura poscebat. Quidam enim ad afferendas naves, ut celeriter trans Rhenum proficisci possent, properabant; quidam vero litaniam, psalmodiam, aliaque divinæ laudis cantica sanctum funus sequentes dicebant. Cumque turba una longius procedens, ultraque procedere non valens rediret; alia nihilo minus turba de regione vicina accessit, gaudens illius sancto obambulare corpori, quem credidit & speravit sibimet apud Dominum suffragari. Quæ ibi lætitia & compunctio de tanti viri patrocinio plurimis fuerit exorta, hoc nequeunt nostra digne depromere scripta. Unde etiam in quibusdam locis, ubi cum sancto corpore pernoctabant vel meridiabant, in ejus honore Ecclesias postea construebant. Tali itaque gaudio perductus est Monasterii Fuldensis loco, quo ipse sepeliri sæpius optavit, sæpiusque id beato Præsuli Lullo peragendum commendavit. Qui & petitionem ejus complere summopere nisus, cum veneratione debita terræ quod suum erat reddidit, animam vero cœlestibus gaudiis sociandam omnimodis precibus commendare curavit.

XXVI. In cujus venerando tumbæ loco, per ejus merita, multis quod fides congrua ad obtinenda ea quæ poscunt incitat, plurima eveniunt beneficia tam interioris quam exterioris hominis: interioris quidem, cum veniam delictorum suorum obtinuerint; exterioris vero, cum infirmitatem vel debilitatem aliquam corporalem evaserint. Quæ videlicet utraque beneficia quotiescumque ibi non impetrantur, non imputandum est vel divinæ inclementiæ, vel invalido apud Deum S. Bonifacii patrocinio: sed potius his qui infidelitate capti non merentur exaudiri, attestante Evangelista qui de Do-

Matth. 13. mino nostro dicit: Quia non potuit ullas virtutes facere propter incredulitatem quorumdam. Cessant etiam interdum miracula tam pro servitutis divinæ negligentia quam pro incorrigibili inhabitantium malitia; cessant & idcirco quia cum aliquando per intercessionem Sanctorum eveniunt, non solum laudes vel grates Deo debitæ Sanctisque ejus minime referuntur, sed nec memoriæ commendantur. Habuit autem S. Bonifacius in Episcopatu annos 35. menses 6. & dies 6. Passus est una cum sociis Nonis Junii, anno scilicet peregrinationis suæ 40. sed Incarnationis Domini septingentesimo quinquagesimo *b*, regnante eodem Domino nostro, cui laus & gloria per omnia sæcula sæculorum, Amen.

A P.

a Ob illam contentionem Moguntiacensibus cesserunt exta S. Bonifacii, quæ hodie quoque apud illos in veneratione sunt, teste Serario in Hist. Mogunt. lib. 3. Notat. 47. Confer Vitam S. Sturmii numer. 16.

b Adde *quinto* ex Vuillibaldo. Sed hac de re pluribus agendum postea.

APPENDIX

De reliquis S. Bonifacii gestis, ætate, martyrii anno, sociis, & auctoribus; deque ejus cultu, Ecclesiis, Translatione & scriptis.

1. *CUM nonnulla S. Bonifacii gesta, aliaque ad ipsum pertinentia, a Vitæ scriptoribus prætermissa sint; juvat hoc loco corollarii instar ea subjicere.*

2. *In primis commemoratione digna est Danielis Vventanæ civitatis apud occiduos Saxones Antistitis epistola, qua S. Bonifacio salubria quædam monita præscribit ad facilem Evangelii propagationem. Epistolæ summa est, Bonifacio non esse laborandum*, ut contraria iis quæ Germani de falsorum deorum genealogia credunt, adstruat: *quinimmo* concedat eos adserere, ut saltem modo hominum natos deos ac deas, potius homines non deos fuisse qui ante non erant, probet. Cum vero initium habere deos coacti didicerint, interroget, utrum initium habere hunc mundum, an sine initio semper exstitisse arbitrentur. *Si* initium habuit, quis hunc creavit? Sin oppositum dicant, refutandi. *Hæc aliaque plura non absurde prosequitur Daniel in epistola sua, quæ inter Bonifacianas ordine 67. reperitur.* — Danielis epistola notabilis ad Bonifacium.

3. *Bonifacii zelum & apostolicam vere libertatem arguit non solam epistola ab Othlono lib. 2. cap. 11. relata, qua intelligitur, Bonifacium apud Zachariam Papam de Romanorum simonia aliisque vitiis querelas deposuisse, id quod etiam ex cap. 1. constat; sed & alia Bonifacii ipsius epistola 19. editionis Serarianæ, in qua* ETHELBALDUM *Merciorum Regem de furtis, adulteriis, scortationibus & incestu, rerumque ecclesiasticarum violatione objurgat: &* CUTHBERTUM *Cantuariensem Archiepiscopum monet alia epistola quæ 105. est, ut Sanctimoniales ab luxum ac pompam vestium castiget.* Et ne miraretur, *inquit Vvillelmus Malmesburiæ Monachus lib. 1. de Reg. Angl. cap. 4*, quod alienum negotium ageret, cum sua nihil interesset quomodo & quibus motibus Anglorum gens viveret; scire se a Gregorio Papa III. (*lege II.*) sacramento adstrictum, ne conterminarum gentium mores apostolicæ notitiæ subtraheret. Quapropter admonitionibus non succedentibus acturum se, ne hujusmodi vitia Papam laterent. Nec inanes, *subdit Vvillelmus*, esse potuerunt tanti viri epistolæ, quas ille legationis suæ & compatriotarum amoris intuitu vigilatis sensibus emittebat. Nam & Cuthbertus Archiepiscopus & Rex Ethelbaldus Concilium cogere, emendaturi superflua quæ ille increpasset, *nempe Concilium Clovesboviæ, cujus capitula 31. idem Auctor lib. 1. de gestis Pontif. Dorob. perstringit. Sed & loco paullo ante citato refert* scriptum Ethelbaldi devotionis ejus index, in eodem Concilio factum, *quo* Ecclesiis ac Monasteriis libertatem *restituit, concedique* immunitatem a publicis vectigalibus, pro amore cœlestis patriæ & remedio animæ suæ. *Quæ sane recte facta Bonifacii admonitionibus ac zelo tribuenda sunt.* — Bonifacii zelus.

4. *Qui Carolum Magnum a Bonifacio baptizatum fuisse ajunt in villa regia* Ingelheim, *duobus a Moguntia milliaribus distante, rem omnino incertam dicunt. At Pippinum ab ipso unctionem regiam accepisse, explorata res est, tametsi a Vitæ Scriptoribus prætermissa. Idipsum enim attestantur Francorum Annales de rebus gestis Pippini & Caroli M.* anno 750. *uti & Eginhardi Annales: Fuldenses vero* anno 752. *Aimoinus* anno 751. *Annalibus Francorum & Eginhardi Regino Abbas Prumiensis, Marianus Scotus, Sigebertus Monachus, aliique subscribunt.* Verum id potius contigisse anno 751. probatum est in Præfatione huic tomo præfixa. Et forsan quippe Pippinus unctus a Bonifacio sit in mense Januario aut Februario anni 751. qui menses secundum veterem calculum ad finem anni præcedentis pertinebant. *Neque opponas vulgatum Anastasium in Vita Stephani Papæ III., & Ludovici Pii Imp. epistolam ad Hilduinum, in qua (sicut & apud Anastasium) unctio Pippini* a Stephano Papa *facta dicitur his verbis*, propter altare quod ante sepulcrum S. Dionysii una cum duobus filiis Carolomanno & Carolo in Regem Francorum unctus *dicitur. Ne, inquam, hæc opponas. Bis siquidem Pippinus, a Bonifacio primum, deinde a Stephano Papa, inunctus memoratur in Annalibus Eginhardi, cujus hæc verba:* Anno 750. Hunc anno secundum Romani Pontificis sanctionem Pippinus Rex Francorum appellatus est, & ad hujus dignitatem honoris unctus sacra unctione manu sanctæ memoriæ Bonifacii Archiep. & Mart. & more Francorum elevatus in solium Regni in civitate Suessiona. Et anno 754. *Stephanus Papa* postquam a Rege Pippino Ecclesiæ Romanæ defensionis firmitatem accepit, ipsum sacra unctione ad regiæ dignitatis honorem consecravit & cum eo duos filios ejus Karolum & Karolomannum. — An Carolum M. baptizavit Pippinum unxit.

5. *Johannes Gerbrandus Carmelita in lib. 3. Chron. Belg. capp. 12. & 13. refert diplomata duo Pippini Regis, quibus res ab antecessoribus concessas Ecclesiæ Trajectensi confirmat in gratiam Bonifacii Archiepiscopi. Idem Auctor cap. 14. commemorat contentionem Sancti Bonifacii cum Hilgero Episcopo Coloniensi, ipsiusque Bonifacii ea de re epistolam ad Stephanum Papam: quod jam in Vita S. Vvillibrordi expendimus.* — A Pippino litteras munificas accipit.

AN.CHR. 754. 5. Julii. 6. *Nunc locus esset, ut S. Bonifacii virtutes ob oculos poneremus. Jam zelum ejus superius ostendimus. Humilitatem testatur epistola 25. his verbis :* Et quia ultimus & pessimus sum omnium Legatorum, quos catholica & apostolica Romana Ecclesia ad prædicandum Evangelium destinavit; ut omnino sine fructu Evangelii non moriar, pietatem Domini precamini, ut spiritu principali confirmet cor meum, qui me indignum Pastorem in populo vocari voluit, ut lupo veniente more mercenarii non fugiam, sed exemplo boni Pastoris agnos pariter cum matribus, Ecclesiam scilicet catholicam cum filiis & filiabus suis contra hæreticos & schismaticos vel hypocritas fideliter ac fiducialiter defendere studeam. *Sollicitudinem ejus pro suis & populis recens ad Fidem conversis probat epistola 92. Verum his omissis ad mortis ejus tempus & auctores veniendum est.*

Mortis ejus tempus. 7. *Vuillibaldus tempus martyrii S. Bonifacii consignat* anno Inc. Domini 755, Indict. 8. *post* episcopatus annos 36. mensis 6, & dies 6. *Loco* episcopatus *legendum est* apostolatus: *tot enim anni effluxerunt a missione S. Bonifacii ad ipsius mortem, quæ missio quatuor annis episcopalem ejus ordinationem prævertit. Otbloni lectio a Vuillibaldo non dissidet, nisi quod librariorum (ut verisimile est) incuria pro anno* quinquagesimo-quinto, *scriptum reperitur in codicibus mss.* quinquagesimo. *His accedunt Adamus Bremensis Canonicus in historiæ capite 8, & Lambertus Scafnaburgensis in Chronico, uterque gravis auctor, ut tempore inferior. Et tamen Auctores subpares plerique martyrium S. Bonifacio* anno 754. *adscribunt, nempe Eginhardus, Continuator epitomes venerabilis Bedæ, Hincmarus Remorum Antistes in Opusculi seu epistolæ 44. cap. 30; Annales & Scriptores Fuldenses, quorum primus Eigil in Vita S. Sturmii Abbatis: Annales Mettenses, & Bertiniani: item Marianus Scotus & Sigebertus: quibus subscribendum videtur, utpote Auctoribus gravissimis, subparibus, plerisque domesticis.*

Ætas. 8. *Sic igitur Bonifacii ætas componi potest. Anno circa 680. Creditoni in Devonia natus est,* VVINFRED *appellatus. Monachis Cœnobii Adescancastrensis traditus est fere septennis. Apud Nutscellenses Monachos litteras didicit adolescens. Sacerdos factus anno ætatis trigesimo, Christi circa 710. Paullo post a Patribus in Concilio quodam apud Vvest-Saxones adunatis mittitur Cantuariam ad Berectvvaldum Archiepiscopum, oblaturus capitula in Synodo sancita. Anno fere 716. in Frisiam primo trajecit, ut constat ex Caroli Ducis Francorum cum Radbodo dissidio tum temporis fervente, quod anno prædicto agitari cœpit. Belli tempus evangelicæ prædicationi haud idoneum ratus Bonifacius, vix dimidio anno expleto patriam repetiit. Anno 718. seu abdicata seu recusata Abbatis dignitate, iterum Frisiam cogitat, & Danielis Episcopi litteris munitus ineunte autumno Romam petit, a Gregorio Papa II. benedictionem accepturus: qua accepta, redeunte vero, cum Gregorii litteris* Idibus Maji, Leonis Augusti anno 3. Indict. 2. *id est anno 719. datis, in Germaniam mittitur. Frisia adita cum Vuillibrordo exegit annos tres, post Turingis & Hessis quamplurimis Christianam Religionem persuadet. Quo nuntio accepto lætus Gregorius, Bonifacium ad se accessitum episcopali ordinatione dignatur* Leonis Imp. anno 7. Indict. 6. prid. Kalend. Decemb. *eumdemque Gregorius tertius archiepiscopali dignitate & Pallio donavit anno 732. Ea dignitate auctus Bonifacius posteaquam tertia Romam profectus est, anno 742. Synodum in Germania celebrat, ejusque acta anno sequenti in Synodo Liptinensi confirmat. Tum anno 744. Concilium apud Suessionas cogit: anno postero Sedi Moguntinensi incardinatur, qui fuerat hactenus indefinitæ Sedis Archiepiscopus. Pippinum in jamdicta urbe Suessionica Regem inaugit anno 750. ac demum in Frisia pro Religione quam tanto studio vivens prædicaverat, mortem oppetiit senex, annorum circa quinque & septuaginta. Quæ omnia ex ipsius Actis & adjectis Notationibus conspicua sunt.*

Martyrii auctores. 9. *Otblonus ex Vuillibaldi contextu male intellecto scripsit in lib. 2. cap. 21. Bonifacium a* Novitiis Fidei cultoribus, *qui ipso die Confirmationis sacramentum accepturi erant, martyrio fuisse affectum. Quod certe non sensit Vuillibaldus, sed loco neophytorum* inimicos *seu paganos dicit irruisse in Bonifacium die præstituto, quo neophytis manus impositio fieri debebat. Vuillibaldi mentem explicat Anonymus his verbis :* Evangelici sermonis præco totam tuba salutari intonuit Fresiam. Ast serpens antiquus omnium bonorum invidus & ab initio sæculi semper inimicus humano generi, quosdam instigavit de gente crudeli, qui necdum fuerant a diabolicis superstitionibus emancipati, suos videlicet satellites contra famulum Dei suosque commilitones. Dicebant enim se mori malle, quam patrios ritus derelinquere. Mox ut hæc athletæ Dei audierunt, cum proprio Pastore quantocius ad vicum qui vocatur Dokinga gaudentes ibant, in quo noverant carnifices eum cruenta multitudine congregatos, ut trucidarent Dei famulos. *Quamquam Martyres sancti non sese carnificum manibus objecisse, sed eas potius in se generose admisisse, ab aliis auctoribus dicuntur. Sunt qui dicant, istorum sicariorum progeniem hactenus exstare, albo capillorum globo in vertice notatam divinitus in diri sacrilegii signum.*

Socii Martyres. 10. *Socios Martyres ita designat Anonymus.* Illucescente igitur gloriosi certaminis die S. EOBANUS ejus cooperator & Coepiscopus, una cum ceteris sociis videlicet Presbyteris, Monachis, Diaconibus, quorum hæc sunt nomina: VVINTRUNG & VVALTHERE simul

AN.CHR. 754 5. Junii.

mul *&* ADELHARE sacerdotali gradu sublimati; HAMUND, SCIRBALD *&* BOSA levitici ordinis officio deputati; VVACCAR *&* GUNDACAR, ILLEHARE & BATTHEVVLF, monachicæ vitæ subditi, *&c. Eadem fere nomina habent tum Vvillibaldus & Othlonus, tum HRabanus Maurus & Notkerus Monachus in Martyrologiis: nisi quod Othlonus pro* Bosa *legit* Bderso; *& pro* Illebere, Vvilliheri; *&* Hadolf *pro* Batthevvlf *seu* Batovvlf, *HRabanus vero & Notkerus* Hadovvlfe. *Addit Anonymus:* Numerus quoque fuit sanctorum Martyrum, qui cum B. Pontifice Bonifacio passi sunt pro Christo, quinquaginta duo. Sed corpora supranominatorum Martyrum aliorumque tredecim a Fidelibus in sarcophago collocata sunt, & in navim cum B. Pontifice Bonifacio immissa, felici gaudio cursuque prospero usque Trajectum pervenerunt. Illic vero cum hymnis & psalmis Dei suscepta fuerunt, & in Ecclesia quæ est in honore S. Trinitatis consecrata, cum omni timore & veneratione sepulta. Non post multos autem dies corpus S. Bonifacii ad Fuldense Cœnobium perlatum est. Alia quoque sanctorum Martyrum corpora, quorum propter desidiam & negligentiam oblivioni tradita sunt nomina, sed in libro vitæ proculdubio scripta, in eodem loco, ubi palmam martyrii susceperunt, a fideli populo suscepta sunt: in quo postea Christo propitio regalique præcepto pro honore sanctorum Martyrum constructa est Ecclesia. His in locis, videlicet Trajecti, Fuldæ, Dockingæ, in signis & virtutibus per sanctorum Martyrum merita fideli populo divinitus præstantur beneficia. *Hactenus Anonymus, cujus lucubrationem in ms. codice Compendiensi legimus. In Bedæ epitome dicitur* Bonifacius cum quinquaginta tribus martyrio coronatus *fuisse. Numerum 52. habent Hucbaldus Elnonensis Monachus in Vita S. Lebuini, Johannes de Beka & Vvillelmus Heda in Chron. Traject. item Johannes Gerbrandus in Chron. Belg. cap. 16.*

Festus dies S. Bonifacii.

11. *Haud multo post martyrium S. Bonifacius sollemni cultu apud Anglos cultus est: cujus rei fidem facit Epistola Cuthberti Archiepiscopi Cantuariensis, inter Bonifacianas ordine 70. his verbis:* Hunc inter egregios & optimos orthodoxæ Fidei Doctores & amabiliter habemus, & laudabiliter veneramur. Unde in generali Synodo nostra, ubi & de ceteris omnibus quæ vestræ modo Sanctitati paucis deprumimus, & plenius inter nos conferebamus, ejus diem natalitium illiusque cohortis cum eo martyrizantis insinuantes statuimus annua frequentatione sollemniter celebrare, &c. *Lege epistolas 74. & 78. Nec ejus cultum neglexerunt Germaniæ Galliæve populi, qui S. Bonifacii diem passionis paullo post ejus mortem ritu festivo celebrarunt, ut constat tum ex epistola 5. Lupi Abbatis Ferrariensis, tum ex carmine quod Vvalafridus Strabus in ejus natali cecinit.*

Gaudia præsentis, Bonifaci sancte, diei
Nos salvent, Domino dante tuis meritis.

S. Meinvvercus Paderbornensis Episcopus ineunte sæculo 11. diem S. Bonifacii & sociorum ejus celebrari per totum Episcopatum Patherbronnensem annua observantia instituit. *Quin etiam eidem S. Martyri varia Oratoria & Ecclesias statim post ipsius mortem condiderunt, & religiosis votis frequentarunt.*

Ecclesiæ eidem dedicatæ.

12. *Prima fit* Ecclesia SS. Pauli & Bonifacii *in loco martyrii Dockinga nomine extructa, de qua Vvionius refert hos versus Alcuino adscriptos, qui tamen inter Alcuini epigrammata non exstant.*

Hic Pater egregius meritis BONIFACIUS almis
Cum sociis pariter fundebat sanguinis undam,
Inclyta martyrii sumentes stemmata sacri.
Terra beata nimis Sanctorum sanguine dives!
Transvolat hic victor miles ad præmia cœli.
Suadeo quapropter curvato poplite supplex,
Tu quicumque legis, terris his oscula fige,
Spesque tibi fiat lacrymis adscendere cœlum.
Hic potuisset . . .
Hic manet cruor cuncto pretiosior auro,
Membraque celesti rore hæc * persusa quiescunt.
Adjuvat hinc PAULUS, Doctor BONIFACIUS inde,
Hæc illis quoniam constat simul aula dicata.

* *f.* hic

Dockinga sive Dockum, vulgo Dockem & Dockum *ad Burdonem amnem, Ecclesiæ adjuncto Monasterio (ut ex fine Vitæ a S. Vvillibaldo scriptæ discimus) evasit in opidum diœcesis Leovvardensis: ubi codex Evangeliorum S. Bonifacii manu exaratus custodiri dicitur.*

Ecclesia Fridislariensis ab igne illæsa.

13. *Nec prætermittendum id quod Eginhardus in Annalibus, Annales Francorum veterrimi apud Chesnium tom. 2. pag. 24. & Fuldenses ad annum 774. commemorant de Ecclesia Fridislariensi. Quippe Carolo Magno in Italica expeditione adversus Desiderium Langobardorum Regem occupato,* Saxones, *ut scribunt Annales Francorum,* exierunt cum magno exercitu super confinia Francorum usque Buriaburg. Ipsi confinales castellum sunt ingressi, & ipsi Saxones venerunt ad quamdam Basilicam quæ dicitur Fridislar, quam S. BONIFACIUS consecravit, atque per spiritum prophetiæ prædixit, quod numquam incendio cremaretur. Cœperunt autem ipsi Saxones cum nimia intentione adversus ipsam Basi-

AN.CHR. Basilicam, quemadmodum eam per quodlibet ingenium * cremare potuissent. Et dum
754. hæc agerentur, apparuerunt quibusdam Christianis qui erant in castello, similiter &
5. Junii. quibusdam paganis qui in ipso loco aderant, duo juvenes in albis vestibus, qui ipsam
* Gallicè Basilicam protexerunt, & non fuit concremata. *Addunt Fuldenses* : Unus tamen ex ho-
engin. stibus juxta Basilicam *flexis* genibus, additis lignis & igni incumbens, specie *flantis* repertus est mortuus. *Idem factum Regino commemorat. Confer Acta S. Vuigberti Abbatis ad ann. 747, cap. 19.*

Ecclesia in Cellis. 14. Ecclesia *Parthenonis* in Cellis *appellati*, *qui Parthenon Fulda distat octodecim fere millibus passuum ad ortum solstitialem, juxta collimitium orientalis Franciæ & tractus Hennebergii*, anno 815. dedicata est ab Heistulfo Moguntiacensi Archiepiscopo, rogata Ratgeri Fuldensis Ecclesiæ Abbatis in honorem Domini N. J. C. & S. BONIFACII Martyris, S. Johannis Bapt. SS. Petri & Pauli, Martini, BENEDICTI Cellitæ, *ut legitur apud Brovverum in lib. 2. Antiq. Fuld. cap. 12.*

Ecclesia Fuldensis. 15. *Mitto alias Ecclesias seu Oratoria quæ S. Bonifacio, tum primævo illo tempore, tum procedente dedicata sunt, ut veniam ad celebrem Basilicæ Fuldensis dedicationem. Ubi primum S. Martyris corpus Fuldam translatum est*, porticu seu arcuato opere inclusum, *inquit Brovverus lib. 2. Antiq. cap. 1*, medio Templo versus ortum solis in absida quievit, prope ab ara quam vivens condiderat vir sanctus, ubi tumulari mortuus optavit: atque distinctis intervallis hinc a Septemtrione LIOBAM, præstanti religione & exploratæ sanctitatis feminam, quæ Virginibus Bischofsheimiensis Monasterii præfecta fuerat; inde STURMIN Abbatem ad australem plagam, pari item sanctimonia, in sua quemque absida conditum habuit: *quod etiam Candidus in Vita S. Sturmii Abbatis & Ruodolfus in Actis S. Liobæ suo loco referendis tradunt. Huc pertinent Versus HRabani Mauri Inscriptione* 82, in Ecclesia S. Mariæ juxta sepulcrum S. Bonifacii positi.

Postquam martyrium explevit Bonifacius almus,
　Martyr & Antistes æthera celsa petens;
De Fresia huc vectus, cum theca hac rite locatus,
　Sanguinis hic partem liquerat hinc abiens.
Desuper hunc tumulum HRABANUS condere jussit
　Ad laudem Sancti exiguus famulus,
Indignus Præsul, vernaculus attamen hujus.
　Pro quo tu, Lector, funde preces Domino.

Translationes S. Bonifacii. Anno 778, *sicuti in Annalibus Fuldensibus legitur*, Monachi Fuldensis Cœnobii propter timorem Saxonum, adsumtis secum S. Bonifacii Martyris ossibus fugerunt de Monasterio per millia fere 14. *Lege Vitam S. Sturmii num. 23 ad ann. 779. Reliquiæ sacræ in tumulum relatæ, nova Basilica a S. Eigile reædificata, de qua in ejus Vita sæculo proximo, in crypta orientali repositæ sunt, & super fornicis convexum locata ara in S. Bonifacii honorem dedicata, uti & principalis Ecclesia: quod ex vetusto Instrumento constat, relato a Brovvero lib. 2. cap. 3. in hunc modum* : Anno Dominicæ Inc. 818, Indict. 12. mense Novemb. prima die mensis, dedicatum est hoc Templum ab Heistolfo Archiepiscopo Mogontiacensis Ecclesiæ in honorem S. Salvatoris videlicet N. J. C. & in honorem sanctæ Dei genitricis MARIÆ & S. Petri Apost. & ceterorum Apost. Domini & S. Johannis Bapt. & S. BONIFACII Martyris Christi & aliorum plurimorum Sanctorum, & translatum est ipsa die ab eodem Archiepiscopo & ceteris Episcopis atque Sacerdotibus corpus S. Martyris Christi Bonifacii post martyrium ejus expletis annis 65. mensibus 4. diebus 26. in locum quem præparaverat ei venerabilis Abbas Eigil una cum Fratribus ejusdem Monasterii magno studio & pia devotione. *Adservantur etiamnunc in eadem Basilica ejusdem Sancti Reliquiæ, caput quidem in scrinio peculiari, ossa vero alia in theca pretiosa. Adservantur item nonnulli ipsius libri, quos ad Vuillibaldi caput 12. notavimus; pastorale pedum, cingulum & sandalia. De S. Bonifacio ista sint dicta.*

HISTORIA TRANSLATIONIS

SANCTI GERMANI EPISCOPI PARISIENSIS,

a Monacho Pratensi anonymo scripta, Caroli M. principatu.

Auctior & correctior ex codicibus mss.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Translatio quo tempore facta & scripta.

1. VENANTII FORTUNATI *libellum de vita S.* GERMANI *Parisiorum Episcopi exhibuimus in primo Sæculo Benedictino, rejecta huc in locum historia Translationis ejus, ut rationem temporum pro instituto nostro servaremus. Translatio hæc facta est ex sacello S. Symphoriani in basilicam sanctæ Crucis & sancti Vincentii ipsi cohærentem, anno ipso, quo Pippinus ab Stephano Papa unctus in Regem est, hoc est anno 754. tametsi annum præcedentem signat quidam vetus codex membraneus de paschalibus cyclis. Diem expressit Usuardus in sincero Martyrologio his verbis :* 8. Kalend. Augusti civitate Parisius, Translatio S. Germani Episcopi & Confessoris. *Eam vero translationem in litteras retulit anonymus quidam Monachus Cœnobii S. Germani de Pratis, ut vocant, prout facti narrationem ex ipsius Caroli Magni, qui puer septenais isti celebritati interfuerat, ore acceptam didicerat.*

Lantfredo auctore facta.

2. *Traslationis auctor fuit* LANTFREDUS *Abbas, Pippinus Rex approbator & testis. Is est Lantfredus, quem Carolus Princeps Legatum direxit ad Hunoldum Aquitaniæ Ducem. cujus Abbatis decessores ac successores, tempusque regiminis paucis declarare juvat, postquam nonnulla de Monasterii nostri origine & incrementis præmiserimus.*

Monasterium S. Germani.

3. *Monasterium sanctæ Crucis & S. Vincentii Childerbertus Francorum Rex munificus, Chlodovei Magni filius, erexit dotavitque hortatu S. Germani Parisiorum Episcopi : Germanus ipse rebus suis auxit, tum sepultura & nomine suo postea illustravit. Delectus est Monasterio locus amœnus prope Sequanam infra urbem, in pratis suburbanis : unde nomen Cœnobio hæsit S.* Germani de Prato, *seu de* Pratis, *tametsi ab annis fere quadraginta ædes circumpositæ jam æquant urbem populosam. Tempus inchoati Monasterii fuit post annum 542, quo Childebertus ex Hispanica expeditione reversus,* Tunicam S. Vincentii *Cæsaraugusta retulit, testante Gregorio Turonico Episcopo in lib. 3. cap. 29. indeque basilicæ S. Vincentio exstruendæ occasionem & consilium accepit. Basilicæ dedicatio* in honore vivificæ Crucis almique Vincentii Levitæ & Martyris *anno dieque supremis Childeberti Regis, id est anno 559. Kal. Janu. a S. Germano facta dicitur in Vita S.* DROCTOVEI *Abbatis, qui primus Monachis inibi ab exordio collocatis præfuisse memoratur. Quam quidem sententiam præferendam existimo recentioribus Abbatum indicibus, in quibus* AUTHARIUS *Droctoveo anteponitur. Usuardus ejusdem Cœnobii Monachus medio sæcula 9. dedicationis istius memoriam inseruit Martyrologio suo in hunc modum :* 10. Kalend. Januarii Parisius dedicatio basilicæ in honore *sanctæ* Crucis & S. Vincentii Martyris, & depositio domni Childeberti Regis. *Ubi vides Usuardum consentire cum scriptore Vitæ S. Droctovei, qui scriptor eodem anno eodemque die factam ait dedicationem, quibus Childebertus expiravit. Basilicam vero etiam* sanctæ Crucis *nomine dedicatam fuisse constat ex litteris Chilperico Rege datis* Baboni Abbati, *quarum primarium exemplar hactenus in Archivo nostro adservatur. Hujus primæ dedicationis memoriam fere obliteravit ea, quæ ab Alexandro Papa III. peracta est anno 1163, die 21. Aprilis, quotannis hactenus celebrata.* Tunica S. Vincentii *ab Childeberto istic reposita, uti &* egregia crux, *cujus meminit Carolus Magnus in narratione Translationis, infra cap. 3. Hinc Monasterio* sanctæ Crucis & S. Vincentii *vocabulum. Germanus Episcopus locum a Childeberto locupletatum & privilegiis decoratum ipse tum rebus suis, tum privilegio extulit. Exstat in censuali codice Irminonis Abbatis enumeratio prædiorum a Germano concessorum. Sunt autem hæc.* Mansus dominicatus in villa Vitriaco, & silva Puciolus quæ pertinet ad ipsam villam, *quod suum ipsius* alodium S. Germanus contulit ad luminaria Ecclesiæ sanctæ Crucis : quatinus omnibus annis persolvant ad *ipsam* Ecclesiam 8. sextaria olei aut 10. ceræ libras. Est *ibi* in confinio quædam alia possessio quæ dicitur Valliacus, aliaque procul quæ vocatur Galliscus, quas pater S. Germani ab ERMENFRIDO Comite emit, quasque prædictus sanctus Præsul contulit prædictæ Ecclesiæ : quatinus annis singulis in commemoratione natalitii patris seu genitricis suæ solvant ad sepulcra eorum cereos duos, librarum videlicet octo unumquemque, & ad refectionem Fratrum 10. solidos. Addidit etiam prædictus sanctus Præsul excommunicationem coram 19. Episcopis, ut quisquis temeraria præsumtione hoc donum quod suæ contulit Ecclesiæ, ex propria vide-

AN.CHR. 754. 25. Julii. licet possessione, auderet auferre, seu Episcopus urbis Autissioderensis, in cujus constant diœcesi; seu Princeps Nivernensis, sub cujus constat ditione, cum Juda traditore damnationem percipiant. *Quibus subjungitur* dies depositionis patris ejus nomine Eleutherii Kal. Novembris: matris vero nomine Eusebiæ, 5. Kal. Januarii, *qui uterque parens in sacello S. Symphoriani sepultus est. Hæc paullum extra propositum refero, ut eueidans. Floruere hoc in Cœnobio studia litterarum* Usuardo, Aimoino, Abbone, *aliisque magistris sæculo 9. & 10. Certe Olbertus Gemelacensis Abbas sub finem sæculi 10.*, Parisius aliquamdiu apud S. Germani operam dedit & studio, & sanctæ quæ ibi servebat Religioni, *quæ verba leguntur in Chronico Gemelacensi tomo 6. Spicilegii.*

Viri pii. 3. *Viros pios qui hoc in loco vixerant, invenio in veterrimo Necrologio non paucos: quos inter memorantur* Kalend. Janu. domnus Abba VVILLELMUS, omnia religione sollicitus 5. Idus Febr. FULBERTUS bonæ memoriæ Monachus S. Germani pro justitia occisus 12. Kal. April. depositio domni GAUZUINI piissimi Abbatis atque Sacerdotis 12. Kal. Maji magister BENEDICTUS piæ memoriæ 14. Kal. Junii Rotmaldus Eremita & Monachus S. Germani, sanctitatis vir & Deo devotus 10. Kal. easdem, depositio domni JOHANNIS bonæ memoriæ Monachi & Sacerdotis S. Germani. 7. Kal. Septemb. depositio domni ALBARICI piissimi Abbatis. 6. easdem Kal. RAINALDUS bonæ memoriæ Monachus; prid. Non. Septemb. SIMON Sacerdos & Monachus bonæ memoriæ. 6. Id. Octob. depositio domni LANDRICI sacristæ bonæ memoriæ. 16. Kal. Novemb. depositio INGELBALDI piissimi Abbatis Verziacensis Monasterii. 3. Kal. Decemb. GADDO Monachus & Sacerdos piæ memoriæ. *Quibus addendus* GUILLELMUS Episcopus, *mortuus anno 1418., tertio Idus Decembris, cujus corpus etiam nunc integrum in tumulo, non semel diebus nostris conspectum est.*

Abbatum quorumdam ordo. 4. *Verum ut ad propositam S. Germani Translationem me referam,* LANTFREDUS *ejus auctor decessorem habuit, non* THEDELMARUM, *ut in vulgatis indicibus legitur, sed* BANONEM. *Id deprehendi lectione veterum instrumentorum hujusce Monasterii, ex quibus ordo ac series Abbatum istius sæculi ita ordinari debet.*

AUTHARIUS *Abbas exprimitur in litteris Theoderici Regis, quibus Theodericus confirmat donationem* Ecclesiæ sanctæ Crucis & S. Vincentii *factam a* Galterio *quodam ejusque conjuge* Goda *de rebus suis in pago Bituricensi sitis.* Sunt autem hæc loca denominata. Fraxinum cum Ecclesiis, Caldunum cum Ecclesia domni MOVIALIS Confessoris super Chrosam fluvium, Graegilidum, Dolum cum Ecclesia domni Germani, Agentonem cum Ecclesia, vel quidquid ultra Ligerim possidere videbantur. Ita videlicet ut post obitum Galterii, si Goda ejus conjunx superstes esset in corpore, Deo sacrata foret, & in Ecclesia domni Movialis cum puellis Deo sacratis quampluribus sibi associatis Deo serviret. *Istud diploma quod absque temporis nota in Chartularis legitur, de Theoderico Chlodovei secundi filio interpretor.*

VVALDROMERUS Abbas *fecit commutationem* cum Adalrico *de quibusdam rebus* in villa Mauriliaco *sitis* anno tertio regnum domni Childeberti Regis, *uti legitur in primariis litteris, quæ hactenus exstant. In Necrologio ab annis octingentis exarato:* 10. Kalend. Maji depositio Vvandremari Abbatis, qui dedit Cellam super Sequanam S. Germano.

THADELMARUS Abbas anno 7. Childeberti Regis *laudatur in originali diplomate, quo Childebertus donationem* Monasterioli Lemausi in pago Stampinse, *factam a* Gammone & Adalgude *ejus conjuge confirmat adversus* Aigathei *postulationem, qui mortuo Gammone locum illum evindicare contendebat impulsu Adalgudis tum Deo sacratæ in Monasteriolo prædicto. Superest istius rei autographum, uti & sequentis.*

BANO Abbas anno 5. Chilperici Regis, *quo* Chulberta femina *testatur se* per venditionis titulum Monasterio sanctæ Crucis & domni Germani cessisse res suas in villa Bodasio & in villa Mantla: *easque* tempore famis *precario recepisse. Hæ litteræ inscriptæ sunt* Domno & in Christo venerabili Patri BANONI Abbati vel omni congregationi Monasterii vestri sancti Vincentii vel sanctæ Crucis & domni Germani, ubi ipse pretiosus Domnus in corpore requiescit. *Hujusmodi menda Notariis illius ævi familiares.*

LANTFREDUS Abbas *ante annum 740., quo in Aquitaniam legatus est a Carolo Principe ad Hunoldum. Extat Caroli Magni Præceptum originale Lantfredo Abbati concessum pro libertate Monasterii S. Germani, datum* tertio-decimo Kalend. Novembris, anno quinto regni ejus, in Heristalio palatio publico. *Lantfredi obitus* anno 775. *signatur in vetusto codice ms. de paschalibus cyclis; dies vero in Necrologio* pridie Idus Februarii.

VVICHADUS Abbas anno 7. Caroli Regis *memoratur in primariis litteris Frodoini Abbatis,* Filcherolas super fluvium Rosdon *concedentis* Basilicæ sancti Vincentii & sancti Germani, ubi præest venerabilis vir Vvichadus Abba una cum norma plurima Monachorum, *qui Vvichadus aliis* Guichardus Richardusve *appellatur. In veterrimo Necrologio* Kalendis Novembris Vvichadi Abbatis *depositio adnotatur.*

ROTBERTUS Abbas *obtinet a Carolo Rege Præceptum immunitatis a teloneis* 6. Kalend. Aprilis anno 11. & 5. regni ejus, *id est anno Christi 779.*, in Heristalio palatio. *Item aliud quo Carolus concedit* Madriolas in pago Milidunensi, anno nono-decimo & tertio-decimo regni, Vvarmatia palatio. *Aliis demum litteris Carolus componit litem inter* HRotbertum Abbatem & Autbertum Comitem *excitatam ratione silvæ, quæ* Mons Adraldi *di-*

AN CHR. 754

di *dicitur*, in pago Milidanensi, anno 23. regni sui. *Necrologium pervetustum reponit obitum* Ftotberti Abbatis 8. Kalend. Martii.

HIRMINO *seu* Irmino Abbas *subscribit Testamento Caroli Magni* anno 811. *obtinet* Karoli-vennam *a Ludovico Augusto* anno tertio imperii ejus: *numeraturque inter Missos; ad quorum renuntiationem ipse Ludovicus Tornacensibus Canonicis ampliorem aream concessit* anno imperii quarto, *apud Miræum in notitia Ecclesiarum Belgii cap.* 28. *Necrologium ejus obitum notat* pridie Kalend. Maji.

25. Julii.

HILDUINUS *senior Irminoni successit anno circa* 818. *Is præcavens Monachis adversus Abbatum laicorum violentiam, quædam prædia adsignavit in usus* Monachorum, *numero* centum viginti: *quam partitionem ratam habuere tum Ludovicus & Lotharius Imperatores*, *dato communi diplomate* Idib. Januarii, anno 16. imperii domni Ludovici, Indict. 7. Aquisgrani palatio; *tum Carolus Calvus*, *cujus hac de re Præceptum postea referre juvat*. *Ludovicus & Lotharius successores suos interpellant, ut statuta sua defendant & confirment*, qualiter futuris temporibus Fratres in Cœnobio supradicto REGULAM B. BENEDICTI servantes absque perturbatione libere Deo deservire queant. *Hæc satis ad propositum.*

Hoc tamen addo quod in veterrimo illo Necrologio exprimitur 6. Kalend. Maji depositio RADONIS Abbatis S. Germani, *qui in omnibus indicibus desideratur*. *Et* 18. Kalend. Julii depositio GODALRICI Episcopi S. Germani. *Forsan is est* Rado Abbas Vedastinus, *qui ex Monachis Germanensibus adsumptus sit*: *uti &* Godolricus Episcopus, *is qui Ebbonis Remorum Episcopi depositioni apud Theodonis-villam subscripsit anno* 835. *an Cœnobii nostri Episcopus proprius?*

CAPUT I.

OPeræ pretium esse nequaquam silentio præterire, qualiter beatissimus Germanus venerabilem sui corporis transpositionem præeuntibus voluit signis ostendere. Etenim cum ducentis circiter vel amplius annis in porticu Ecclesiæ beati Vincentii Levitæ & Martyris jam quidem basilica facta sanctum ejus corpus jacuisset humatum; anno vicesimo-tertio quo KAROLUS, Pippini senioris filius, Regni Francorum tenebat monarchiam, venerabilis vir LANTFRADUS præfati Monasterii Pater, divini spiritus incitamento succensus, qualiter tanto Patrono condigna deberet augeri veneratio; ut videlicet ejus sanctissima membra infra majoris Ecclesiæ aulam transferri debuissent, tacita cœpit mente tractare, atque devoto non destitit corde timari. Sed quoniam piis semper conatibus impedimenta se mundi objiciunt, a supra scripto Principe legationis causa in Aquitaniam mittitur. Interea Karolus moritur: isdem vero Abbas ab *a* Aquitaniæ Patricio, quasi explorator tribus semis annis invitus detinetur: sed tandem substituto in Regno PIPPINO juniore firmataque inter Regna pace, Lantfredus absolvitur: qui reversus annis fere duodecim in restauratione Monasterii, quod eo absente dissipatum fuerat, occupatur.

Lantfredus Abbas de S. Germani translatione cogitat.

Legatus in Aquitaniam.

II.

Sed licet his & aliis causis præpeditus, tamen ne devotionis pristinæ posset oblivisci, recentibus & admirandis beati Germani rursus cœpit miraculis admoneri. Siquidem anno sequenti *b*, ex quo apostolicæ Sedis STEPHANUS Pontifex ingressus Gallias, excellentissimi Pippini, quem idem unxit in Regem, *c* expetivit auxilium; cuidam feminæ hujuscemodi ostensa est visio. Putabat enim se quasi causa orationis noctis tempore ad Ecclesiam beati perrexisse Vincentii; ubi dum veniens clausas Ecclesiæ januas invenisset, ante fores ejusdem orationi prostrata, audivit psallentium multitudinem infra eamdem Ecclesiam resonantem, atque omnem humanæ jocunditatis cantilenam modulationis suavitate superantem. Cumque tanti miraculi auditu attonita, quid hoc esset cuperet agnoscere; subito cujusdam præclari adspectus pueri ministerio conspicit Ecclesiæ sibi januas aperiri, tantique splendoris luce eamdem repleri, quæ etiam diei vinceret claritatem. Quam cum ingressa fuisset, præcedente se puero respicit in partem sinistram, e regione sepulchri beati confessoris Germani: & ecce multitudo virorum angelicis vestibus indutorum, inter quos etiam præfulgidi adspectus conspicit virum, nivea senectutem canitie præferentem. Cui quasi recognito ait: Sanctissime Germane, multum jam temporis est, quo hæc quæ video, servus tuus Lantfredus fieri desiderabat. Et ille: Scio, inquit, nam hodie viginti anni sunt, ex quo illi, ut hinc me transferre deberet, ostendi: tu autem vade & dic ei, quoniam voluntatis ejus devotio mihi omnimodis placet: at vero exsequendi operis tarditas valde per omnia displicet; & si me hinc tandem transferre deliberat, retro beati Stephani altare me ponat. Quam visionem mulier cum Abbati & Fratribus retulisset, duobus indiciis veram fuisse probarunt: sive quia numerum annorum sola Abbatis, inscia muliere, devotionis retinebat memoria; seu quia omni congregationi, quod in altari sanctæ Crucis beati Stephani Reliquiæ essent, adhuc manebat incognitum, nisi eas postmodum sagax inquisitio prodidisset.

Postea cœlesti monitu rem exsequitur.

a *Ab Unoldo ipsius Aquitaniæ Patricio*, ait interpolator, idest Duce, Eudonis Ducis filio, qui Hunoldus, seu Chunoaldus postea mutata veste Monachus factus est in Cœnobio quodam Santonum apud insulam Redis, ac demum ad sæculum uxoremque reversus.

b Idest anno 754. nam Stephanus Papa superiori anno in Galliam venerat: tametsi in codice ms. de paschalibus cyclis Translatio S. Germani anno 753. reponitur.

c Interpolator addit, *contra gentem Langobardorum Romanam Sedem crudeliter opprimentem*.

AN. CHR. 754 23. Julii. III.

Pippino præsente,

Tunc sæpe dictus Abbas gloriosissimum Regem Pippinum adiit, & tam ea quæ sibi præcedenti tempore ab ipso Sancto fuerant ostensa, quam etiam illa quæ nuper ipsi feminæ fuerant revelata, fideli studuit narratione suggerere. Audiens autem hæc gloriosissimus & Dei cultor Rex Pippinus, gaudio gavisus est magno: convocatisque universis Regni sui Præsulibus, eis mysterium sibi revelatum innotuit; qualiterque tantum perficere negotium debuisset, solerti ab eis indagine perquisivit atque tractavit. Quorum consilio corroboratus, qualiter illud expleverit, licet ipse non viderim, tamen multis qui hæc viderunt narrantibus agnovi. Ex quibus omnibus unum mihi in hoc opere excellentissimum auctorem ponere placuit, domnum videlicet KAROLUM gloriosissimum Imperatorem: qui tunc puer septennis *a*, operi pii genitoris interfuit, & ea quæ ibi vidit admiranda memoria retinebat, & admiranda facundia fatebatur. Cujus verbis majorem fidem adhibui, quam si ea quæ dicebantur ipse corporalibus oculis vidissem *b*. Ajebat namque (ut verbis ipsius eloquar) ad omnem circumstantium multitudinem stans ante altare sanctæ Crucis & S. Stephani: Videtis, o populi, condignum decorem hujus Ecclesiæ? reminiscor certe illius temporis, quo nihil horum ornamentorum auri & argenti, excepta hac Cruce *c*, hic fabricatum erat. Domnus namque Germanus tunc in illa crypta quiescebat; & parum quiddam quod ibi modo habetur, pro magno computabatur. At ubi ipso Sancto demonstrante genitori meo placuit, ut hunc in orientali parte hujus basilicæ tumulari condigne satageret; libet mihi narrare vobis, vidisse me ibi tria miracula, qualia postea nec vidi, nec anteriori tempore de aliquo Sanctorum facta relegi.

Karolus factum narrat.

„ Adveniente namque bonæ memoriæ genitore meo una cum Proceribus Regni sui, adest optata dies *d*, aperitur terra, levatur cum omni facilitate ipsum sanctum corpus cum suo sepulchro diligenter clauso: atque pariete Ecclesiæ perforato, intra aulam hujus, occidentali in parte cunctis exsultantibus deponitur; ibique reliquum diei & sequentis noctis officium digne celebrantes, crastinum præstolati sunt diem. Nec mora adest primo mane divæ memoriæ genitor meus; ego quoque, germanusque meus, pedissequi ipsius, cunctique Proceres ipsius Regni, cupientes cœptum opus ad finem honestum usque perducere. Vectes autem præparati sunt longissimi, quibus superpositum deberet sanctum corpus à multis efferri, non propter ponderis gravedinem, quod jam experti erant a paucis posse portari; sed propter religiosum obsequium, quod gaudebat se unusquisque vel ab aliis portantibus vectes contingere posse. Cum autem religione accedens ipse genitor meus & primates electi ab ipso, adprehenderunt sepulchrum, volentes perficere opus inchoatum. Sed ita multorum manibus levare nitentium perstitit immotum, ac si radicitus terris teneretur affixum. Et cum ab his diu diversis machinis labor fuisset sine effectu expensus, cœpit ipse genitor meus omnesque Optimates illius contristari, seque metipsos vehementer reprehendere, quare eum de loco quem sibi vivens ad pausandum elegerat, in quo tot annorum curriculis jacuerat, levare præsumpserint. Vocanturque Episcopi, & interrogati dixerunt: Scit, o gloriosissime Rex, serenitas vestra, beatissimum Germanum Episcopum esse; ideoque rectum nobis videtur, & hoc ipsum Sanctum delectari putamus, ut ab Episcopis sanctum ejus corpus transferatur. Omnibus autem hoc consilium conlaudantibus & multa prece hoc ab eis fieri deposcentibus, remotis ceteris accedunt Episcopi, conanturque a terra levare eum. Sed nihilominus ipsis vectes adprehendentes, aliquandiu frustra laborantes impossibilitatem suam omnibus patefecerunt, sepulcro immoto manente. Cunctis autem impossibilitatem ipsum levandi expertis, rursum consuluntur Episcopi, dixeruntque: Certum est nobis, o piissime Rex, beatum Germanum se hinc ad designatum locum transferri velle; tamen quia nec celsitudo vestra, nec humilitas nostra illud perficere potuit; opinamur quod ipse Sanctus servientes sibi in hoc Monasterio Fratres de bajulatione sui corporis honorare velit: quo eos semper certius & amabilius in sanctitate ipsi servire delectet. Adsensi sunt omnes; jussique accesserunt ipsi Monachi ad Sancti tumulum, volentes eum a terra levare. Sed nulla arte id facere valentes; diu multumque inaniter laborantes, fatigati impossibilitatem suam & opere & voce fatentes cesserunt.

„ Piissimo autem genitore meo flente, cunctisque Optimatibus ipsius vehementer contristatis, extitit quidam qui diceret: Si dignetur clementissimus dominus noster Rex audire verbum ex ore tantilli servuli sui, causas hujus impossibilitatis puto me veraciter narraturum. Est in hoc pago Parisiaco villa vestra vocabulo Pala-

a Recte: Nam Carolus Magnus natus est anno 747. uti legitur in veterrimis Annalibus Francorum in tomo 2 Chesnii editis pag. 7. Et tamen Eginhardus & alii post eum significant Carolum natum esse anno fere 744. cum scribant eum decessisse anno Christi 814. ætatis anno circiter 71.

b Interpolator. *Unde tot fere tam Episcoporum quam Abbatum, sive etiam reliquorum totius Regni nobilium, hæc eadem audientes, hactenus testes existentes, quos pene magnitudo ejusdem Ecclesiæ, ubi hæc illum loquebatur, capere poterat. Venit namque ut verbis, &c.*

c De hac cruce lege miraculum factum principatu Philippi Regis infra post librum 2 Aimoini: quæ crux nescio quo casu deperdita est.

d Nempe 7. Kalendas Augustas, ut constat tum ex Usuardi Martyrologio, tum ex libro primo miraculorum cap. 17. infra.

„ Palatiolum *a*, & in circuitu ipsius sunt villulæ istius Monasterii constitutæ. Ipsi AN.CHR.
„ autem fiscalini vestri ob fortitudinem celsitudinis vestræ valde sunt insolentes & te- 754.
„ merarii, & multa mala contra hunc locum perpetrant, videlicet homines & peco- 23. Julii.
„ ra cædendo & occidendo; vineas & messes, prata & silvas devastando; atque in
„ aliis modis familiam hujus Ecclesiæ persequendo & affligendo: ideoque spero, quod
„ hanc a larga munificentia vestra hic beatissimus his impossibilitatibus exposcat An-
„ tistes. Quo audito piæ recordationis genitor meus, stupore adtonitus magno, ait:
„ Vere justa est in hac parte nostra tribulatio; & pia extat beatissimi Germani erga
„ nos admonitio: quia dum nos valde fuimus intenti hoc opus ocius consummare, non
„ avaritia nobis, sed oblivio hunc mœrorem quem perpessi sumus noscitur induxisse.
„ Et ponens vadium suum super sanctum tumulum: Accipe, inquit, o beatissime Ger-
„ mane, villam nostram Palatiolum cum omnibus appendiciis suis tibi familiæque tuæ
„ hactenus inimicam, amodo autem & deinceps perpetualiter profuturam; tantum ut
„ sacri corporis tui portitor dignus exsistam; simulque cum hac voce mittentes tam
„ ipse quam Optimates ab ipso electi manus ad feretrum, tanta cum celeritate ac fa-
„ cilitate levaverunt, ac si nihil in se ponderis haberet. Viso autem tanto miraculo
„ tam Episcopi, quam reliqui Clerici, quammagna poterant voce, *Te Deum laudamus,*
„ *te Dominum confitemur*, præcedentes sanctum feretrum jubilare cœperunt. Sed quis di-
„ gne referre queat lætitiam atque alacritatem totius populi? quomodo unusquisque gau-
„ dendo certabat humeros sub feretro sancto ponere? Multi autem quibus hæc facul-
„ tas minime dabatur, magnum sibi lucrum ducebant, vel extremam partem vectium
„ manu contingere posse. Alii vero quibus & hoc minime suppeditabat, vel vestes
„ portantium se contingere posse gaudebant.
„ Ventum erat ad fossam in orientali parte hujus Ecclesiæ, quæ præparata tantum VI.
„ onus expectabat suscipere: & ecce altera nascitur difficultas. Nam vectes super quos
„ sanctum fuerat delatum corpus, ob longitudinem sui & brevitatem cryptæ, ipsum
„ sarcophagum fossæ coaptari prohibebant. Juvat ergo paullulum subsistere, donec quid
„ facto opus sit plenius possit videri. Consenserunt omnes, ut vectes a superiori parte
„ inciderentur; quatenus ipse sarcophagus fossæ coaptari possit. Sed his obstitit geni-
„ tor meus dicens: Vereor ne dum secundum vestram sententiam vectes reciduntur,
„ sanctum sepulchrum his superpositum in aliquo, quod absit, lædatur. Tutius ergo
„ consilium exinde quærere oportet. Et illo hæc dicente, nullo hominum tangente,
„ sed cunctis in verbo Regis suspensis, repente motus est sarcophagus de vectibus il-
„ lis, & celeri lapsu cunctis stupentibus & præ timore ora tenentibus depositus in fos-
„ sam sibi præparatam. In ipsa autem motione tantus odor miræ & inexpertæ suavi-
„ tatis de ipso sepulchro evaporavit, totamque hanc Ecclesiam replevit, ut omnes
„ inibi consistentes, quasi in ecstasi a dulcedine illa conversi, per dimidiam fere ho-
„ ram, nec aliquid sibi colloqui, nec se invicem respicere possint. Tum demum qua-
„ si de sopore evigilantes, ut data est copia fandi, intra se mutua cœperunt allocu-
„ tione admirando conquirere, quid sibi actum esset: respicientesque ad fossam, ipsum
„ sepulchrum, quod minutatim fractum esse timebant, vident sanum & integrum tam
„ ordinate & decenter compositum, ut nulli esset dubium, hoc ministerio Angelorum
„ fuisse peractum. Cunctis vero stupentibus, ego utpote pueriliter ludens, casu ipsam * hucusque Surius.
„ fossam insilii *, ubi mox primum dentem de ore meo motavi. VII.

Hactenus digesta serenissimo Cæsare domno Karolo narrante comperimus; nunc ad Contractus erigitur.
sequentia competenti disputatione vertatur articulus. Siquidem eodem ipso anno quo sacrum ipsius venerabilis Pontificis ordine corpus supra memorato fuit translatum, quidam juvenis Italicæ regionis adeo fuerat membrorum officio destitutus, ut ei calcanea natibus quasi clavis inhærerent affixa; manus quoque retro mammillas hinc inde costis quasi quodam glutino necterentur; oculis vero & auribus, ipsique linguæ, annis circiter tribus, propria negarentur officia. Qui a piis parentibus dum pro recuperanda sanitate per multorum Sanctorum circumcirca veheretur Ecclesias, nec quidquam pristinæ a quoquam mereretur recipere sanitatis; aliquando tandem in somnis admonetur, ut Galliam veniens, beatum Germanum Parisiorum Antistitem sanandus inquireret. Qui certus de visione, adjutorio fidelium impositus sitarcio, comitante sibi puero, equo vehente Parisius pervenit, atque in Monasterio beati Petri Apostoli hospitio receptus, causam sui adventus Clericis ejusdem Monasterii exposuit. In crastinum vero bajulatus ejusdem pueri officio, ad Ecclesiam supradicti Antistitis perlatus est: in qua cum tota die jacuisset, vespere est receptus hospitio. Nocte vero sequenti, quidam Clericus senex eidem bajulo per visum apparuit dicens: Quare hunc debilem hesterno vespere

F iiiij ab Ec-

a In codice censuali Irminonis Abbatis recensetur secundo loco Palatiolum, *Palaiseau*, hoc initio: *Habet in Palatiolo mansum dominicatum cum casa & aliis casticiis sufficienter. Habet ibi de terra arabili culturas 8. bunuaria 287. ubi possunt seminari de frumento modii 1300 de vinea aripennos 127. ubi possunt colligi de vino modii* 800. &c. Et in fine articuli. *Habet in Palatiolo mansos ingenuiles 108. qui solvunt omni anno ad hostem carra 8. ad tertium annum sogales 108. ad alterum annum verveces cum agnis 108 de vino in pastione modios 140. de argento in lignericia solidos 35. pullos 250. ova 1750. de cap. solidos 9.* Quo tempore vel quo pacto Palatiolum a Monasterio distractum sit, incertum.

AN.CHR. 754. 25. Julii. ab Ecclesia detulisti? surge itaque & revoca eum in Ecclesiam, quoniam propter ignorantiam tuam peperci tibi. Qui statim diluculo consurgens, (erat enim sabbatum) ab hospitii domo præfatum ad Ecclesiam debilem revexit: eumque ad caput beati Germani extra cancellos collocans usque ad vesperum custodivit jacentem. Cumque post synaxim vespertinam fores Ecclesiæ juxta morem *a* essent claudendæ; custos Ecclesiæ cunctos ut ad hospitia sua redirant admonuit: quem flebili voce isdem exorans debilis ait: Oro te, o beatissime Pater, ne me hac nocte hinc abire præcipias: quia per sanctum Germanum sanitatis mihi est recuperatio repromissa: qua etiam fiducia fretus, patria simul parentibusque relictis, nequaquam de pollicitatione dubius, sed tanti Confessoris virtute securus, huc sanandus adveni. Permissu itaque custodis, nocte eadem, idest dominica, intra aulam Ecclesiæ, juxta parietem sepulchri Sancti Germani, licentiam est adsecutus jacendi. Noctis vero tempore priusquam fratres ad vigilias surgerent, magnis cœpit clamoribus perstrepere, ita ut vocibus ejus quiescentes excitarentur Fratres: & ecce repente cohærentia cœperunt membra resolvi, atque decurrente cruore, paullatim crura & manus diutino glutino coartata in pristinum vigorem resolvi: factumque est, ut surgentibus Clericis *b*, & juxta morem diei dominici matutinorum officia consummantibus, is qui vespere æger manibus venerat delatus alienis, mane facto propriis jam sanos incederet vestigiis: & ita in eo est plenitudo restaurata salutis, ut uno eodemque tempore & oculi visum, & aures auditum, & lingua locutionem, & manus ejusdem operandi pristinum recepissent officium.

VIII. a Pippino muneratus. Nec multo post veniens præcellentissimus Rex PIPPINUS, atque tanti miraculi novitate gavisus, oratione peracta eumdem qui fuerat redditus sanitati, suis exorat obtutibus præsentari: quem cum diutius fuisset intuitus, cœpit sciscitari ab eo, quid faciendi, vel quo commorandi voluntatem haberet. Is vero recuperatoris sui immemor & pristinæ mendicitatis amator, postulat sibi a Rege auxilium tribui, quatenus illuc unde venerat potuisset reverti. At vero piissimus Rex ei statim clementi animo duo argentea vasa pariterque equum dari præcipiens, præsago spiritu infit: Ego quidem voluntati tuæ libentissime faveo; te autem hinc discedere velle, videtur mihi nec debere, nec perficere posse. Quam ejus sententiam divinitatis spiritu prolatam, sequentis mox signi adtestatio declaravit. Nam interpositis non multis diebus, sicut perversa mente conceperat, comitatus duobus Monachis, usque ad quamdam possessionem præfati Monasterii, cui Acmantum *c* vocabulum est, pertinaci obstinatione devenit: ubi eadem nocte utrisque Monachis qui eum deducebant, ne eum amplius ducere præsumerent, indissimilis apparuit visio, quam cum facto mane eidem retulissent, & ipse in sua obstinatione persisteret, sequenti nocte intolerabilium dolorum vexatione percussus est. Qui obstinata mente dum in sua deliberatione perduraret, & toties correptus a perverso itinere pedem retrahere nollet; ne vias possit tenere nequitiæ, recidiva est orbitate cæcatus.

IX. Impotens recipit vires. Quidam etiam ex provincia Andegavorum, dum per annos fere duodecim, manuum ac pedum, sed & oculorum fuisset privatus officio, Turonorum civitatem adveniens, in Ecclesia beati Martini meritis ipsius Confessoris lumen oculorum recepit. Nocte autem sequenti cum se sopori dedisset, in somnis admonetur, ut Parisius veniens, meritis beati Germani totius corporis sanitatem adquirere deberet. Qui certus de visione, Parisius adveniens atque in Ecclesia ipsius supradicti Confessoris pernoctans, universæ debilitatis molestia liberatus est, ita ut & manus pristinum operandi recepissent officium, & pedes diu contracti recte ambulandi sortirentur effectum. In quo miraculo, dum isdem languidus a beato Martino solum oculorum recepit salutem, quid aliud claruit, nisi quia & potuisset eum isdem venerabilis Confessor totius corporis restituere sanitati & noluisset? ut videlicet patentur ostenderet, hunc beatissimum virum Germanum Antistitem imparem sibi in cœlis nequaquam exsistere meritis, quem in curando languido suæ virtutis socium in terris non est passus habere dissimilem.

X. Contractus curatur. Sed & quidam Bituricensis territorii adolescens, qui erat a renibus usque deorsum omnium immobilis rigiditate membrorum, ita ut manibus innitens universum post se corpus trahendo instar vermium per terram reperet; quique etiam illum, quem supra memoravimus, a beatissimis Confessoribus Christi Martino & Germano nobiliter fuisse curatum, multis jam diebus veniendo præcesserat: anno eodem quo ejusdem eximii Confessoris sæpe dicti Germani sanctissimum corpus fuerat transmutandum, præcedente transi-

a Huc spectat id quod ait Henricus Autissiodorensis Monachus in libro de miraculis S. Germani Episcopi cap. 46. *Factum est ut officiis vespertinis exactis generaliter, ut in Cœnobiis mos est, universa vulgi concio a septis Ecclesiæ custodum instantia pelleretur.*

b Id est Monachis Cœnobii S. Germani. Quo sensu etiam *Clerici* nomen usurpasse videtur Auctor supra initio hujus capitis, ubi agit de Clericis Monasterii S. Petri; quod nunc S. Genovefæ dicitur. quo in loco Monachos a primordio extitisse constat, quibus successere Canonici sæculares circiter Caroli Magni principatum; his vero Canonici Regulares per Sugerium Abbatem inducti.

c Acmantum, *Esmant*, vicus prope Monasteriolum opidum ad Sequanam, vulgo *Montereau*, supra Lutetiam Parisiorum, hactenus juris Monasterii S. Germani, in libro censuali Irminonis describitur hoc modo: *Habet in pago Senonico in villa Acmanto mansum dominicatum cum casa & casticiis sufficienter* &c. Eo in loco Gaillelmus Briconetus Episcopus Meldiensis & Abbas Pratensis voluit sepeliri.

AN.CHR. 754 3. Junii.

transitus ejus sacratissima sollemnitate, staus in basilica ejusdem, vidensque eum qui post sa venerat, tam celeriter a beatissimo viro suisse sanatum; conversus ad sepulcrum beatissimi Confessoris, querellosis lacrymis cœpit insistere dicens: O vir sanctissime Christi Confessor Germane, quam ob culpam mesm, vel ob quod peccstum ma tot diebus tuæ misericordiæ exspectantem auxilium sanara noluisti? & ecce huic nullam in exspectando moram sustinenti, potentiam tuam, qua plurimum apud Dominum te valere cognoscimus, demonstrans, repentiuam extemplo salutem contulisti. Eadem nocte dum se sopori dedisset, apparuit ei per visionem vir Dei dicens: Proxima veniente vespera sabbati, pervigilem in Ecclesia transigere noctem memento. Quod si intra Ecclesiam jacendi tibi licentia denegatur, nihilo minus in porticu ejusdem, sanitatis tuæ adventum præstolari curato. Fecit ergo ut sibi fuerat imperatum; & veniente nocte dominica, nihil de promissione dubitans, avidus salutis in porticu Ecclesiæ jacuit. Cumque jam vicina esset hora vigiliarum, paullatim cœpit, appropinquante salute, somno gravari; cum ecce apertis subito oculis, vidit tres quasi canes teterrimos contra se stantes: confestimque excitans puerum, quem secum habebat, Surge, ait, & hos extra porticum ejice canes. Qui concite surgens, lustrato atrio atque porticibus, quæsivit quidem canes; sed phantasmatis indicia non valuit reperire. Cumque reversus paullulum quievisset, surgentibus ad vigilias Monachis & divinis officiis insistentibus, eidem debili sopore detento vir Domini Germanus manu bacalum ferens apparuit, quo ejus membra debilia sensim contingens, ut sanus surgeret clementer imperavit. Denique statim eidem debili est cum eadem voce torpentium membrorum pristinus sedditus usus: ita ut peractis laudibus matutinis exiens venerabilis vir LANTFREDUS Abbas cum Fratribus, in propriis gressibus sanum erectumque cerneret, quem præcedente vespera contractum per terramqua sepentem vermium more vidisset.

XI. Vvitbaldi Chorepiscopi paralysis sanata.

His breviter prælibatis, plurimisque a reverendissimis viris auditu cognitis prætermissis, ad ea quæ coram positi ipsi vidimus, vertamus articulum. In pago Hasbanio, villa Leudico *, WITHBALDUS quidam nomine Chorepiscopus fuit, ita gravi paralysi percussus, ut a renibus & deorsum tota membra pedetenus mortua pendere videretur in reliquo corpore, qui semivivus taliter degens curriculum annorum bis octo in corpore, aliorum manibus in quodam artificioso sedili ex corio, propriorum explebat pedam officium. Itsque, sicut diximus, aliorum manibus devectus, cupiens proprii corporis recuperara salutem, multorum circumibat loca Sanctorum: tandemque aliquando pervanit ad sepulcrum sanctissimi Confessoris Germani, ubi per triduum eum reliquorum manibus laborioso artificio vidimus deportari. Expletaque ibi temporali devotione, similiter grstia orationis sepulcrum adiit beatissimi Confessoris Martini: ubi expleta davotiona orandi, iter arripuit ad propria revertendi. Qui cum aliorum, sicut supra taxatum est, manibus super equum componeretur, sensit guttam sanguinis cum quodam calore a renibus pedetenus per unam descendera coxam: quo statim gaudio repletus, sodalibus sais enarrare curavit. Sed in ipsa debilitate persevtrans spemque diu prolongatæ salutis quodammodo degustans, ad sepulcrum beati Confessoris repedavit Germani. Factum est autem appropinquante eo Monasterium sæpedicti Antistitis, imminente jam hora vespertina, (erat enim sabbatum) ut diceret puero regenti equum suum: Accelera velociter, ne moram feceris, ut vespertina synaxi ad Monasterium beatissimi Germani pervenire queamus. In hac subito voce, vox signi Monasterii vespertino officio invitantis auribus ejus insonuit: & in ipso sonitu largissima unda sanguinis a ranibus ejus profluens, per coxas & tibias ad pedes usque descendit, cum tanta scilicet velocitate, ut statim pedes ejus tanto ante tempore immobiles, ex artificiosis sedilibus, quibus collocati tenebantur, summa velocitate exsilirent. Unde ipso Episcopo celsa voce Deo gratias repetente, socii omnes in admirationem conversi, Monasterium usque gratulabundi perveniunt: quod cum suisset ingressus, qui aliorum manibus ante horam equo superpositus collocatusqua suerat; pristino recuperato vigoro basibasque membrorum mirifice firmatis, proprio adnisu de equo descendens, super proprios lætabundus pedes stetit. More itaque solito occurrentibus sibi Fratribus omnibus, allocutus est dicens: Viri fratres, gratias agamus omnipotenti Deo, quia per merita beati Germani, opitulante divina gratia, modo facio quod me facturum jsm nullas in orbe credebat: nam qui per sedecim annos semivivus alienis sum manibus vectus, nunc propriis me lætor vadera plantis. Ut autem ventum est ad sepulcrum supra dicti Pontificis, quis narrara queat quanti in gratiarum actionibus tam ab ipso Episcopo, quamque a sodalibus ipsius imbres effusi sunt lacrymsrum? sub omnique mira celeritate in integram restitutus sanitatem, remeans ad parriam, omne reliquum vitæ spatium in eadem quam acceperat sanitate duravit.

* Liege

teste Auctore.

XII. Muto & surdo facultas reddita.

In pago quoque Tarnense * fuit quædam paupercula enixa infantem: quem cum non haberet unde nutrire posset, per nocturna silentia ante Ecclesiæ fores projecit. Mana autem facto adeuntes populi eamdem Ecclesiam, invenerunt vagientem puerum ante fores Ecclesiæ projectum. Tunc quidam ex ipsis misericordia motus, eumdem puerum cum consilio & hortatu ceterorum ad nutriendum accepit, eo videlicet tenore, ut si ipse puer ipso nutriente adviveret, ipsa nutritor eum in suum servitium diebus vitæ suæ retineret.

* an Tarvennense

Quem

AN.CHR. 754 25. Julii.

Quem cum ad domum suam portasset, enutrivit anois circiter septem, qni cum jam ad hoc pervenisset, ut secundum tempos loqui vel quæ sibi dicebantur intelligere dehoisset, ita repertns est surdus & mutus, ut nullo indieio vel significatione aliquid posse loqui vel intelligere demoostrare potuisset. Unde notricias ejus valde contristatus, spem omoem quam de setvitio ejus frustra eooceperat sibi videos ablatam, nihil de retribotione divina cogitaos, ipsum a se suaque domo semimortuum repulit & eliminavit. Tuoc quidam pauperculus, cui tota facultas unus asellus erat, quem de civitate io civitatem onustum doceus, quidquid in una vile emebat, carius vendere satagebat in altera; inveoiens sopradictum pnerum expositum & jam peoe fame affectum, cum didicisset quæ circa ipsum gesta fuissent; partim causa misericordiæ, partim autem spe servitii secum eum adsumens abduxit. Sicque factum est, nt exinde & deioceps sicut proprinm servnlum ipsnm pasceret & vestiret; onera vero in scapulis ipsius jam fessi alleviaret aselli. Appropinquante autem die sacratissimæ depositioois beati Pontificis, contigit nt idem mercator de urbe Aurelianense tam cum suo asello quam cum ipso adolesceote sale onustis Parisius adveniret: ubi oegotiatione peracta dum ad propria remearet, ipse divioo quodam instinctu magistro relicto basilicam beati Confessoris Germaui expetiit: ubi cum inter reliquum vulgus totam pervigilem duceret noctem, Fratribus matutinosum sollemnia ex more celebrantibus, ipse magnis primum dentium stridoribus fremere cœpit: quem cum circumstantes admiraodo intuerentur, cœpit sodare & pallescere, ac dentibus magis magisque stridere. Facta autem mora io hac anxietate, cum multo dolore ac lahore liogua, quæ diutnrna religatione muta manebat, com impetu sanguinta ad loquendum resolvitor, aurésque, quas oatura in lucem surdas effuderat, ad andieodnm laxaotur. Mox igitur tam loquendi quam audiendi receptis officiis, cœpit clamores & voces confusas emittere. Tantum eoim bruta quædam & iocondita personabat: sed quid ipsæ voces exprimerent, nec ipse, oec alius iotelligere valebat. Deductua itaque ad sepulchrum beatissimi Antistitis, ibi tam loquendi qoam audiendi perfecte possibilitatem accepit: sed quid diceret, vel quid alii sibi dicerent, penitns igoorabat. Erat enim hoc valde mirabile, ut cum ipse nullius lioguæ posset intelligere verbum, quidqnid io quacnmque lingua loqui audiret, poterat continno ipsis similiter exprimere

* auditu,

verbis. Unde factum est, ut tam audito * quam locutione in brevi non solnm ipsam rusticam linguam perfecte loqoeretur, sed etiam litteras in ipsa Ecclesia Clericus effectus discere cœpit. Facta est autem magna dubitatio tam de terra nativitatis ejus, qoam etiam utrum baptizatus fuisset, an oon: quarum rerum nec ipse unquam poterat audiendo cognoscere; verum oec alter aderat, qui ipsum cognosceodo posset perhibere testimooium. Cumque jam deliberatum esset, ot quia nolla super his iodicia reperirentur, baptizari debuisset; ecce homo ille, qui eum, sicot supra retulimns, more aselli tot aonis circumduxerat; ipsum Monasterinm adiens, hunc intra Ecclesiam reperit: qui cum mutuo se vidissent, unus admirari cœpit, alter timere: hic, qnod videhat suum quondam (ot ita loquar) asellum humanas & litteratas emittere voces: ille, qnod videhat dominum suum ut fngitivus & nnper elapsus se prosequeotem. Sed tandem dominos ejus cogoitis quæ circa ipsam per merita Pontificis gesta erant, benedicena Deum, glorificans beatissimum Germanum, lætior est effectus de ejus salute, quam foisset antea de ooeris soi evectiooe. Adeo autem lætus effectus est, ut & de terra nativitatis ejus & de rudimentis infantiæ ejns, sed & de sacramento baptismatis ipsius, & omnibns quæ supra de ipso retulimus, ipse nobis cnm jurejnrando eo tenore ut dicta suot adfirmaverit: & quem ante semivivum invitus perdiderat & æstimabat mortuum, nunc lætus voluotarie reliquit omoibos membris & corporis seosibns sanum.

XIII. Paralyticus sanatus.

Sed & in ipsa nocte, qoa hic surdos & motus propria membrorum beato viro obtineote recepit officia, alind miraculum Dominus dignatus est declarare in ipsa Ecclesia. Quidam enim rusticns fuit nomine Bertlaicus de pago Biturico, qoi germaoum snnm io pago Adarteose *a* commaneotem gratia visitationis coravit adire. Uhi cum aliquot demoraretur diebns, ita paralysi ægritudine est percnssus, ut a renibus & deorsum nullum membrorum ejus proprinm valeret adimplere officium. Hac autem dissolntione qoin-

* adde supplens.

quennio detentus, manuum exsecutione pedum officia *, reptaodo potius, qaam ambulaodo, totins Galliæ studuit sæpius peragrare proviucias; victns scilicet supplemeotum ab hominibus arte medicationis adqnireos; templa vero Saoctorum pro corporis salute vependo freqoentans. Adveniente antem die sacratissimæ depositionis beati Confessoris Germaoi, contigit hunc inter reliquom vulgus ejusdem adire basilicam. Ubi dum ipsam noctem pervigilem duceret, facta bora Monachi vigilias in honore beatissimi Pontificis more solito celebrare cœperunt. Rite autem oocturnali completo officio, com Evangelium juxta morem *b* legi iochoaretor, ipsa paralytici dissoluta membra pristino recepto vigore ad propriam cœperunt solidari compagem: & ubi antea per terram more vermium manibos nitebatnr incumbens, super propria geona elevatus suis tentavit vadere plaotis: deiode ad beatissimi viri perductus sepolchrom ibi plenissime omnium membrorum

a Sic non raro veteres appellant pagum Atrabatensem, *l'Artois*.
b Nimirum juxta præscriptum Regulæ S. Benedicti in capite 11.

AN CHR. 754

brutum se lætatur recepisse salutem. Moa autem in prædicto Monasterio omnibus diebus vitæ suæ pollicitus est beato se servituturum Germano.

25. Julii.

XIV. Item contracta.

Item in regiune Wasconia, in civitate Witrona, fuit quædam femina nomine Leutfreda, ab ipsa nativitate tam manibus quam etiam brachiis ita contracta, ut membra tantum corpori mortua inhærentia nullo naturali fangerentur officio. Quæ cum tanta debilitate ad perfectam perveniens ætatem, nocte quadam sopore detenta, divina admonitione est jussa, ut ad sepulchrum beati Germani Parisiaci Antistitis sananda veniret: quæ de visione credula, propria tellure relicta, Parisius quam celeriter potuit, beati viri venit ad aulam: in qua paucis diebus festivitatem beati præstolans viri, ipsa nocte sacræ Pontificis depositionis, dum nocturna melodia Monachi celebrarent, ipsa beati Pontificis obtinentibus meritis ab omni est infirmitate tam brachiorum quam manuum restituta saluti. Sicque factum est, ut dum pro salute hujus populi grates Domino laudesque beato referrent Germano; cœcus quidam nomine Rautfredus de villa Vedrarias *a* e regione residens, primum lacrymas cœpit vehementer effundere; deinde oculi diuturna cœcitate perculsi, post multam effusionem lacrymarum sanguinem emanare cœperunt. Cumque ipsas lacrymas jam sanguine mixtas a facie manu tergendo siccaret, subito adaperti oculi lumen ablatum paullatim recipere cœperunt. Sed & in hujus illuminatione populis stupore detentis, ecce in parte altera prædictæ basilicæ, homo quidam nomine Lantbertus, de villa Palatiolo, paralysi ægritudine detentus, qui ita tam renes quam coxas, sive etiam tibias vel ipsos pedes a paralysis infirmitate dissolutos habebat, ut nullum ex eis naturali conditione suum movendo posset adimplere officium; auditis autem miraculis, quæ in superius nominatis divina contulerat gratia, cum, ut consueverat, baculorum sustentatione progredi vellet, subito ab ipsis renibus usque ad pedes largo influente impetu sanguinis, membra longinqua dissolutione tabefacta, paullatim pristina cœperunt recuperare officia. Quod cum Ecclesiæ custodes cognovissent, tam ipsam feminam quam ipsum cœcum, sive etiam istum paralyticum, omnes ad sepulchrum sanctissimi deduxerunt Confessoris: ubi usque auroram jacentes, plenissime tam contracta manuum ac brachiorum, quam cœcus lumen oculorum, sive etiam iste paralyticus pristinam omnium membrorum recipere meruerunt salutem: & qui aliorum officiis adjuti vespere Ecclesiam debiles fuerant ingressi, mane facto propriorum membrorum vegetatione recepta, ad propria incolumes sunt regressi.

XV. Cœcato lux restituta.

Quantum enim properamus volentes finem adtingere, tanto semper nobis se objiciunt virtutum insignia. Sed si cuncta meis tentavero percurrere scriptis, charta dies que mihi uec mora deficient. Igitur in pago Laumense *b*, in villa quæ dicitur Covinio, fuit quidam rusticus nomine Ernoardus, qui dum tempore messis super plaustrum suum stans manipulos ab aliis sibi oblatus in eodem plaustro ex more componeret, quidam manipulum incaute in faciem ipsius jaciens, aristarum oculi terebrati aculeis, naturale amiserunt videndi officium. Qui cum tanto fuisset munere cassus, in hac cœcitate perstitit annis circiter decem: & dum multa Sanctorum loca circumiret, ut lumen ademtum a Domino recipere mereretur: tandem Turonis ad basilicam beatissimi Martini pervenit, ubi similiter dum misericordiam Domini exoraret, apparuit ei in visione quædam Deo sacrata dicens: O homo, si lumen oculorum pristinum recipere cupis, Parisius perge: ibi tibi Dominus meritis beati Germani lumen recuperabit ademtum. Qui jam utpote desperatas nequaquam visioni fidem accommodans, ad propria ut venerat mendicando reversus est. Nocte autem quadam dum in Choc castro quiesceret, apparuit ei quidam Clericus venerandam senectutem canitie præferens, dixitque illi: Vade Parisius ad domnum Germanum, & ibi te Dominus adjuvabit. Qui cum nec huic secundæ visioni fidem accommodasset, sequenti nocte idem Clericus cambottam manu gestans, cujus superior pars usque ad medium aurea videbatur, & inferior ferrea, eidem cœco apparens ipsum de cambotta leniter percussit dicens: Cur non ambulasti ad sanctum Germanum, sicut præcepi? surge ita nunc, & ocius ad sepulchrum illius festinare memento, quia ibi oculorum tuorum recipies sanitatem. Mane autem facto cum Clericis Ecclesiæ hanc uniformem trinam diceret visionem, quidam ex eis irridentes dicebant, quod jam nullo modo fieri possit, ut ipse lumen cœli videret: alii vero quibus erat mens sanior, eum exhortari cœperunt, ut juxta imperatum sibi, cum spe recipiendæ salutis, citius ad basilicam domni procuraret ire Germani: quorum consilio roboratus, proprio solo relicto, tandem aliquando beatissimi pervenit ad aulam: in qua Fratribus vespertinam synaxim celebrantibus, ipse bina manibus luminaria tenens accen-

---

a Interpres Gallicus male hunc locum vertit *Verets en Bretagne*: hoc enim loco intelligitur vicus *Vedraria*, vulgo *Verrieres*, agri Parisiaci, ac juris Cœnobii S. Germani. Irmino Abbas in codice censuali: *Habet in Vedrarias de terra dominicata culturas quatuor, quæ habent bunaria 257. & possunt seminare modios 1200. de vinea aripenna 95. ubi possunt colligi de vino modii 1600. &c.*

b Carolus Calvus in diplomate inferius edito memorat Cabiniam in pago Laumense. In libro de miraculis S. Forannani Abbatis mentio fit villæ Calvi-montis *in pago Lomace*. S. Dodo Abbas Vasleresis natus dicitur in pago Laomacensi, in villa quæ dicitur Vallis. Et in diplomate Ottonis III. Imperatoris relato in Chronico Gemmelacensi, Gisla nobilis femina dat villam Gemblaus in Comitatu Lomacensi atque Tarnuensi. Ex quo intelligitur, Laumacensem pagum pertinuisse ad provinciam Namucensem. Porro haud procul a Monasterio Gemmelacensi extat vicus quidam S. Germani dictus.

ANCHR. censa, retro cancellos sanitatis suæ præstolabatur adventum. Finita autem vespertina synaxi cum Fratres se orationi prostrassent, ille utpote cæcus quid ageretur ignarus, aliis
754. 25. Julii. orantibus stabat erectus: & subito quasi ambo pedes ei uno fuissent ictu resecati, cum magna vociferatione in terram corruit, ibique præ dolore nimio tantos emisit ab ore clamores, ut nimietas vociferationis orationes interrumperet Fratrum. Quibus rite finitis cum a custodibus interrogaretur, cur tales voces emitteret; alia postponens interrogat, quo issent columbæ unde ipsam basilicam repletam vidisset: cunctisque negantibus inibi tunc nullam omnino fuisse columbam, ait: Ego cum inscius quid ageretur, utpote cæcus, starem, divino ictu percussus ad terram corrui: mox autem multo dolore correptus, duas columbas maxillis meis insidere sensi, quæ cum unguibus suis oculos meos sulcando rimarent, repente meritis beatissimi Germani lumen amissum recepi, sursumque respiciens omnem hanc Ecclesiam albis conspexi repletam columbis: quæ quando vel qualiter hinc abierint, quamve partem petierint, mente confusus, & nimio splendore gavisus scire nequivi. Qui lumine oculorum plene recepto, unde nuper cæcus manibus fuerat alienis adtractus, ad propria est incolumis beato Germano medente reversus.

Quæ sequuntur in primario exemplari, recentiore manu descripta videntur.

XVI. Demersus aquis ereptus. Præterea de angustiis ad se clamantibus idem venerabilis Præsul quam sit proximus, licet paucis, quibusdam tamen hic cogimur manifestare miraculis. Nam necesse est talibus nos, id est divinis admonitionibus ad Dominum Sanctosque ejus timendum rogandumque semper accendi. Vir quidam ex nostris nobilis & potens genere, nomine ADAVERTUS, cum esset aliquando in Saxonia, contigit ut illic solus quoddam sibique ignotum vadum pertransire deberet. Sed ut ventum erat jam utcumque ad alterius partem alvei, ecce tres illi subito Saxones obvii adsunt parati, quatenus illum prius etiam quam ad litus exiret perimerent. Quem simul impellentes hastis: etsi illi vitam lorica, immo protegente Christo minime tulerunt; eum tamen ipso agili pulsu ad ejusdem fluminis fundum pene usque depresserunt, erat enim aqua & terminus ripæ ibi profundior. Unde in hac ipsa propulsione undis adhuc coopertus, beatissimum sibi adesse Germanum invocans, non solum surrexit, sed (quod est mirabilius) pariter cum suo equo & armis universis ita ab ipsius aquæ altitudine festinato producitur, ut quando vel quomodo exoptatum tenuerit solum, fere nescius idem stupuerit: animo solum advertit divina le clementia hujus beati viri meritis fuisse sublatum. Referebat etiam ita se eodem in loco adversus eos qui se convenerant decertasse, quatenus sic numquam nisi cœlesti ejusdemque Sancti auxilio adjutus potuerit.

XVII. Alius igni. Estque hic adnotare, qualiter olim quidam prædones ipsius Sancti quemdam hominem comprehendentes, in ignem projecerint: qui dum fideli ac pura cordis intentione exclamasset dicens: Libera, o beatissime Germane, tuum innocenter damnatum servulum; protinus flammæ vis a sui ardore sic evanuit, ut nec ipsius quidem vestimenta vapore hinc inde revulso, tanti ignis adustione flagrarent. Sed qui intrinsecus pervicaciæ flammis succensi ardebant, non eis semel hoc egisse sufficiens fuit. Ideoque rursus atque iterum id ipsum agentes, nihil aliud quam antiquum stupeodumque nobis miraculum ad mentem reduxerunt. Nam is qui periclitari cogebatur incendio, divina ac ejusdem Sancti protectione vallatus, in modum (ut sic adiectetur) trium puerorum Chaldæorum quondam immanitate damnatorum tandem liber exivit.

XVIII. Manualdus Comes invasor punitur. MANUALDUS vero quidam Comes dum in ejusdem beati villam, quæ nunc usque Kalaus nuncupatur, intrasset, cœperunt hanc sui vastare comites, incolasque ipsius gravibus atque inhumanis tormentis afficere. Ad quem cum venissent injusta se pati clamantes, & quoad eos mitius ageret supplices exorantes, non solum audire noluit, sed eos indignans respuit, pejora hinc illis futura promittens. Qui cum ejecti sicque comminati ab eo exissent, verterunt se statim, ut est pauperum usus, ad Dei sanctique Germani implorandum auxilium: quorum nec fides votis fraudatur. Porro a quo torquebantur; idem Manualdus ita totus paralysi dissolutus efficitur, quatenus illi sermo atque pedum mox omnis negaretur incessus. Unde illum causa recuperandi quam non meruit incolumitatem, ad ejusdem Sancti sacra limina post nequiquam deportatum conspeximus. Nihil igitur sanitatis vel injuriarum remedii usque adeo recepit, donec in modico adsumtus vita deficeret.

XIX. Rumaldus item Comes. Simili nempe modo RUMALDUS Madriacensis *a* Comes in villa quæ dicitur Siccavallis *b* percussus obisse dinoscitur. Hic autem cum quibusdam Sancti hominibus perperam vim inferre minime timuisset, atque in se reclamantibus aurem pietatis inflectere nollet, ultio eum divina mox præterire nequivit. Itaque dum ad audiendam Missam procedere vellet,

---

a De pago Madriacensi in Neustria dictum est supra in Vita S. Leutfredi Abbatis ad annum 737. quo in pago extat vicus Sicca-vallis.

b In codice Irminonis legitur *Breve de Sicca-valle sive Ferolle*, his verbis: *Habet ibi mansum dominicatum bene constructum* * *& aliis casticiis sufficienter & brcilum muro petrino circumseptum, quem domnus Irmino Abba construxit*, &c. Ibi etiam dicuntur ingenui quidam S. Germano *ad luminaria* dedisse villam Nidalsam, *Neausle*, & alia alodia, *quia militiam Regis non valebant exercere*. Prope Nidalsam cernitur vicus S. Germani dictus.

* adde cum casa,

AN CHR. 754 25. Julii.

vellet, siquidem ea die venerabilis ejusdem instabat Pontificis sollemnitas; illico cœlesti attactus flagello, veluti succisis cruribus concidit, atque eodem in loco moriens expiravit. Infelix! qui dum adviveret, saltem vel in momento prævidere distulit, quas forte ad pœnas mortuus ivit: impletumque in eo est illud Scripturæ verissimum, quia *qui avertit aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit exsecrabilis*. *Prov. 28.9.*

XX. Emminus item. * *Verneuil.*

Deinde EMMINUS Aquitaniorum quidam nobilium, cum eodem in Regno ipsius viri Dei fiscum vocabulo Vernoilum * temere invasisset, vidit eumdem quadam nocte ad se ita dicentem: Quid ergo has turres usurpare voluisti? & rursus: Nisi, inquit, eas dimiseris, cognosce quia in proximo debitum inde experieris perpetratæ jam culpæ flagellum. Quam visionis ac pietatis gratiam bis ita sibi ostensam, ut idem post deplorabat, nihili habens; tertio cum apparuisset vir Dei, eum in ventrem ex ea quam manu gestabat ferula percussit, ac deinde disparens abiit. Percussus vero statim nimia intestinorum vexatione corripitur. Itaque vocata atque sibi ejusdem loci reconciliata familia, cunctis præsentibus pollicitans dejerare cœpit, numquam se ad eumdem locum ultra venturum, nisi forte indeclinabilis causæ necessitas urgeret: tantum ut a præsenti angustia illius pietate eripi mereretur. Quibus precibus ac hujusmodi sponsionibus vir mitissimus flexus, quod perebat indulsit. Nam illico pax sanitatis viscera intrat dolentia, atque qui vexabatur homo, interius exteriusque curatur.

XXI. & Georgius Comes.

Eamdem denique villam GEORGIUS & ipse Comes olim cum deprædari cœpisset, quidam plebium adeuntes Ecclesiam, mox signa sonare cœperunt: siquidem ejusdem Sancti digna illic a populis habebatur veneratio: quos ille amens utpote superatus ira corripiens, flagris percuti fecit. Sed ut Domini Sanctorumque ejus pietas, quam semper se digne invocantibus præsto sit evidenti demonstraretur indicio, cœlestis hunc protinus vindicta subsequitur. Enimvero ex ea jam quam ibidem exercuerat ingurgitatus rapina, dum ad secessi locum urgente quidem causa vix pervenisset; statim, ut erat (quod absque dubio claret fatendum) fide & gratia Dei inanis, more Arrii cuncta viscerum mole effusa ventre vacuus resedit, habuitque merito judicium sine misericordia, qui aliis dum potuit misereri noluit.

XXII. Judex etiam Corboilensis.

In Corboilio *a* quodam vico Parisiacensi hoc notum ac terribile constitit miraculum: nam & eamdem villam quondam beati fuisse Germani adhuc rarus qui nesciat: ubi aliqui ex colonis ibidem degentis familiæ, severi cujusdam super se judicis crudelitate vexari, ad Ecclesiam illic ejusdem Sancti honore dicatam, tali coacti pressura confugiunt, ibique vulgo expoliatum *b* verberantes altare, ita gementes crebrius ac ipsa repetita voce clamabant: Quare, o domine Germane, sic nostri tuorum oblitus es famulorum? surge, precamur, & libera nos. Quibus vocibus excitata confestim quæ nescit somnum sancta & pervigil pietas, statim revera judex ille quo residebat ita insanire cœpit, quatenus nulli dubium esset, quin maligno ageretur ab hoste. Tenetur simulque ligatus adstringitur, atque eam ad basilicam vi attractus perducitur. Deinde vero non modicam coram ibi positis sui amentiæ vexationem perpessus, tandem precibus ac votis pro se Sancto oblatis sensum recepit: neque ulla hinc eum cogebat necessitas invitari a quoquam, quemadmodum sponderet, nil tale se deinceps acturum. Erat denique in eadem Ecclesia, ubi idem sanctus Sacerdos vivens dormierat, ita adhuc viride jacens fenum, quatenus sane illis desecatum esse videretur diebus. Non enim fuerat qui hactenus illud inde efferre præsumeret.

XXIII. Perfugium in Ecclesiam S. Germani.

Hæc quoque persimilis causæ despectu virtus inseritur. Cum etenim quosdam e vicino civitatis carcere more sæpius solito sacer illius festivitatis dies excepisset, accidit ut unus eorum aliis aliam in partem evadentibus Monasterium hujus Sancti ad se liberandum eligeret, ubi consuetudo talis, (quemadmodum antiqua relatio ac moderni temporis frequens adhuc habet exhibitio) ut nemo qui quemquam illuc fugientem, postquam videlicet vel prima ejusdem Pontificis attigerit limina, non solum tenere, sed nec etiam persequi audeat. Quo quidam tunc gestiens pervenire, equum ascendit, postque fugientem velociter cucurrit. Quem dum ille jam jamque proximantem cerneret, atque insequentis se carnificis vultum recognosceret; magnis incipit vocibus beatissimi Germani implorare auxilium. Cui qui sequebatur, sic infelix eum affatus respondisse perhibetur: Serum est, ait, quod sanctus succurrat Germanus: neque enim idem cum sit justus, nos aliquid injuste pati velle debet. Post quam vocem confestim equo in terram prolabente cecidit, coxamque sibi pene in frusta comminuens fregit: eoque inibi tantisper quiescente atque (ut sic verbo ludatur) nascentis herbæ modum mirante, is qui cœperat aufugit, necnon ad aulam sui liberatoris condigne gratias agens securus pervenit.

Alia complura miracula breviter notata hic omisimus.

DE

a Nempe Corboilum vetus, *Corbeil le vieil*, supra Lutetiam Parisiorum ad Sequanam, cujus loci Ecclesia etiamnunc S. Germano sacra est.

b Sic Christianus Floriacensis Monachus ob armillas Ecclesiæ S. Benedicti subreptas petram ante sancti Patris sepulchrum positam *baculo percussisse* dicitur apud Adreveldum. Lege Præfationem Sæculi 2. num. 48. & adde Franconis Episcopi Aquensis factum ex Gregorio Turonensi Episcopo in libro de gloria Conf. cap. 75.

AN.CHR. 754. 25. Julii.

DE MIRACULIS SANCTI GERMANI LIBRI DUO,

Auctore AIMOINO Monacho Pratensi sæculo IX.

Ex libris editis & codicibus mss.

INCIPIT EPISTOLA AIMOINI MONACHI.

STUDIOSIS *in Christo piisque lectoribus Salus & pax perennis ab* JESU *omnium dominatore dominantium.* Quoniam non saturatur oculus visu, nec auris auditu, siquidem pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia; hunc libellum miraculorum domni nostri Germani, elucentibus promicantem insignibus, per aliquorum manus minime dubito revolvendum. Hæc priscorum temporibus Danorum, RAGENARII scilicet ejusque sociorum, meritis ipsius sancti Pontificis superno favore mundo concessa, ad aures usque serenissimi Regis KAROLI digna passim relatione pervulgata fluxerunt: quibus ille gavisus, veluti eorum pretiositate se regnante munificentior redderetur orbis; mandavit ea sollerti diligentia notari, atque ecclesiastico jure catholicis paginis aggregari. Tunc namque memorati sancti Præsulis Cœnobio præerat domnus & Abbas vir venerabilis EBROINUS *a*, Pictavensis Ecclesiæ sedis Episcopus. Hic regali censura injunctum sibi negotium quomodo perficeretur incumbens, duobus hoc delegavit agendum ejusdem nostræ congregationis Fratribus, maturitate pariter ac scientia provectis: qui pro sui quisque sensus ubertate seorsum scribentes, ediderunt exinde singuli singula opuscula. Quod utrumque a præfato domno Antistite Ebroino aliisque recitantibus approbari * placuit, sed alterum alteri utcumque præferri. Idcirco mansit amborum inusitatus labor usque ad tempus domni GOZLINI *b* ejusdem loci præcipui Patris. Quod cum sibi jam aliquorum quidem post tempus annorum ita compertum fuisset; præcepit mihi non ut sapientiori, sed ut manuali potius Fratri, quatinus unum e duobus coadunarem corpusculum: tantum ut si qua prorsus invenirem superflua, reciderem: quæve minus comta, florentioris stili venustate, nihil extra veritatem faciens, polirem. Quod ego fateor non viribus, nisi cœlitus datis, aut ingenio tumens arripui; sed magis obedientia tanto Primati debita fidens suscepi: merebarque mihi noxam criminis, si jubentis domini jussa prosequi negligerem.

* *f.* non placuit.

INCIPIT PROLOGUS AIMOINI MONACHI.

SICUT laude dignos credimus eos, qui gesta vel miracula Sanctorum, quæ divina virtus per eos operari dignatur, ad ædificationem Fidelium scribere satagunt; ita
5. absque dubio scimus culpari illos, qui præ desidia ac torpore mentis ea litteris tradere ad profectum negligunt futurorum. Jam veluti a somno quotidie ad amorem Dei studiumque bene vivendi excitantur plurimi, legentes in libris facta sanctorum Patrum, eorumque acsi præsentia sacra cernentes miracula. Proinde unusquisque talenti donum habens timeat, ne forte audiat quod ille malus servus, qui acceptam pecuniam ac male humo defossam, ad Dominum sine usuræ lucris reportare non formidavit. Hoc non solum sponte agendum, verum etiam & cum injungitur, summopere injungentis est imperio parendum. Plura quidem ac stupenda dignaque relatu omnipotens Deus per eumdem beatum Antistitem præteritis nostrisque dignatus est patrare temporibus, quæ ob inertiam silentio sunt pressa, atque per incuriam scriptorum omissa. Tunc vero ea quæ noviter cunctarum rerum Conditori gratia ejusdem sanctissimi viri placuit operari, auxiliante Domino & ipsius Sancti juvantibus meritis, jubente domno Rege EBROINO Antistiti ejusque Monasterii Rectori, licet incomto atque inerudito, veraci tamen ac fideli sermone læti conamur perstringere: & ut veraciter sunt gesta, atque etiam in populo Normannorum jam vulgata, tam præsentibus quam futuris legenda relinquere.

IN-

a Erat is summus Capellanus Caroli Regis, ut notavit Sirmondus ad Capitulare tertium Caroli Calvi in Verno palatio habitum præsidente Ebroino.
b Et is Caroli Calvi Cancellarius fuit post Ludovicum Abbatem, dein mortuo Carolo Episcopus Parisiensis, de quo rursus infra.

INCIPIT LIBER PRIMUS.

CAP. I. Anno 846. Nortmannorum adventus Parisios.

ANNO Incarnationis Domini JESU-CHRISTI octingentesimo quadragesimo sexto, Regis autem præcellentissimi KAROLI sexto; cum Regnum Francorum post obitum domni HLUDOVVICI Imperatoris varias divisum esset in partes, & peccata populi crescerent, sanguisque sanguinem tangeret; Deo permittente, flagitiis quidem exigentibus actum ast nostris, ut exteræ nationes e propriis egrederentur sedibus, videlicet gens Danorum, qui vulgo Nortmanni, id est Septemtrionales homines appellantur: & superbo tumentique corde cum valido navium apparatu Christianorum fines intrarant: qui huc illocque furentes, atque cum magna superbia cuncta gyrantes, cœperunt vastando per diversas insulas maris, donec nemine sibi resistente fluvium Sequanæ ingressi, Rotomaco * forte incredibili applicarent. Cumque in eadem civitate aliquantisper demorantes, regionis Principes (quod absque ingenti contritione cordis effari nequivimus) ad bellandum pigros timidosque adverterent; exeuntes a navibus, longe lateque diffusi, cœperunt utriusque sexus multitudinem trucidare, captivare, villas, Monasteria, Ecclesiasque depopulando cremare, totamque suæ libidinis immensitatem cum omni crudelitate in populum Dei debacchando exercere: quousque ad locum qui vocatur Karoli-venna *a*, ventis velisque suæ malignitati justo Dei judicio secundantibus, ultra spem securi navigando venirent. Tunc gloriosus Princeps Rex Karolus, quia propter subitaneum eorum adscensum ex toto non poterat, convocata aliqua sui exercitus parte, venit primum *b* ad Monasterium macharii Dionysii, ut ejus orationibus fultus, securius contra Dei suosque pergeret inimicos. Deinde ut erat, uti adolescens, animo armisque strenuus, ad supra dictum locum pugnaturus accessit; paratus non solum dimicare, sed etiam pro Fide, proque defensione sanctæ Dei Ecclesiæ laudabiliter mori. Cujus adversarii cognoscentes adventum, diverterunt ad alteram prædicti fluminis ripam, ubi quædam parva tantum pars populi erat: quibus confestim in fugam versis, in insula quadam ejusdem fluvii ad opprobrium Christianorum plus minus undecim captivos sudibus suspenderunt, multosque alios per domos & arbores confixerunt, atque nonnullos per villas camposque miserabili insecutione trucidantes peremerunt: ipsoque sacratissimo Paschalis festivitatis sabbato Parisius pervenientes, vacuam penitus ipsam urbem quondam populosam, & omnia in circuitu illius Monasteria a suis habitatoribus deserta repererunt. Timor siquidem & metus universos invaserat, utpute merito iniquitatis divino nudatos auxilio, atque ideo mundanæ defensionis destitutos solatio. Quis, rogo, non doleret, antequam bellum committeretur, fugatum exercitum; antequam jaceretur sagitta, confossum, ante scuti conlisionem, ignominiose subactum? Universorum namque ordo penitus in Ecclesia confusus atque a bonitatis studio permutatus, hoc ipsa privatione boni usque ad exitii fomitem digna satis ultione promeruerat. At pius Pater justus, delinquentium semper corrector, correctorumque clemens susceptor, non hoc intulit ut nos ob innumera delictorum nostrorum pondera crudelis damnaret, sed ut per immensam suæ largitatis benignitatem afflictos emendaret. Tunc pro dolor sacratissimum beati Germani corpus de suo effossum sepulchro, in possessionem quamdam ejusdem Ecclesiæ, quæ Cumbis *c* dicitur, delatum est. Sed quæ facundia quive sermo exponere potest, qualis dum hæc agerentur, quantusque in eadem Ecclesia exstitit luctus? Senes itaque ac juvenes, pueri flebant & infantes, utpote nemo sese a lacrymis temperare valens. Similiter & aliorum corpora Sanctorum in eodem pago degentium extumulata, atque per diversa sunt loca deportata, exceptis dumtaxat membris macharii Dionysii sociorumque ejus Martyrum: quæ licet a suis fuerint abstracta sepulchris, propter tamen Regis præsentiam, non sunt tunc ad alia loca *d* transire compulsa. Statuerat quippe

Delatio corporis S. Germani Cumbas.

* Rouen

a Karoli-venna, idest Karoli piscatura. Carolus Calvus in diplomate pro Monasterio S. Dionysii apud Sirmondum in Notis ad Capitula: *Et solitum censum de venna, quæ est super fluvium Lach in pago Tellau*, &c. Karoli-venna locus erat prope *Risilum*, a Carolo Martello piscatura instructus, ut constat ex litteris Ludovici Augusti, quas postea huic loco illustrando refessimus: nec longe aberat Cella S. Germani, ex sequenti capite 6. Hinc colligimus fuisse locum illum, cui hactenus nomen hæsit vernaculo *Chalevanne* ad Sequanam, paulum supra oppidum S. Germani in silva Ledia: a quo loco non longe distat vicus Rotoialus seu Risilus, vulgo *Ruel*; & Cella sancti Germani, *la Celle*. In quodam Chartulario nostro Germanensi extat *Arbitrium* ROBERTI *Abbatis Sancti Victoris datum anno* 1253. in gratiam Germanensium contra Dionysianos, de molendino Karoli-vennæ ante annos duos ab illis erecto: & in Dionysiano item Chartulario diploma Philippi tertii Francorum Regis, quo justitiam *altam & bassam apud Karoli-vennam* Monachis Dionysianis cedit.

b Vides jam tum in more positum fuisse, ut Rex Francorum bellum præliumve suscepturus, S. Dionysio coram se suumque exercitum commendaret: quod posteri religiose observarunt. Lege caput 20. libri 2. de miraculis S. Dionysii infra ad annum 784.

c Cumba villa, *Combes la ville*, vicus in pago Briegio, sexto miliari a Lutetia Parisiorum, olim de jure Monasterii S. Germani in codice Irminonis Abbatis.

d Lege tamen translationem Reliquiarum S. Dionysii in libro de miraculis S. Dionysii infra ad annum 784.

AN.CHR. 754 25. Juhi.

Rex populo videlicet a se labente, ut vel jam dicti sancti Martyris Monasterium defenderet, eoqaod divæ memoriæ genitor illius eum, cum esset parvulas, eidem Sancto speciali traditiune commendasset.

II. *Cereus cœlitus reaccensus.*

Hoc interea juxta uarrationis ordinem inseratur, quod dum sanctum ejes moveretur corpus, cunctipotens Domioua dignatus est ostendere. Nam dum in effossione ipsiua, & quomodo portari deberetur uuanimes intenti essemus; cereis pro reverentia accensia, casu accidit, ut unua, quem puer incaute tenebat, e manibus ipsius labens xueree, totoque privatus extingueretur lumine: qaem cum a solo idem puer cam omni velocitate levsset, lumen amissum ab altero mutnare cupiens, meritis tanti Patroni actom est, ut statim in manibus ejus cereus lulaminaretur exstinctus. Quod quidem mirum, nec ab re tamen ducimus, si ibidem ignis divinus resplenduit, abi, quamvis lagubre, filins venerabatur lucis. Unde qui aderant universi gratiaa Deo referentea atque præclara Pontificis merita conlaudantes, cœperunt magis magisqae in Psalmodiia Deique laudibus esse devoti, quousque opus, licet triste, consummaretur houeste.

III. *Visum.*

Num visio illa quæ aliquibus ipsiua Monasterii Fratribus eadem nocte, qua beatissimam ejus corpas effossum est, antequam aurora subsequentis appareret diei, ostensa est, at non dicatur omitti debet? Cum ergo ad fluvium Sequanæ sna qaæque ad uaves fereutes, prima ipsius noctis vigilia quidam perrexissent Fratrea, indeqae ad Monasterium jam remuarent; apparuit eis secumque eriam comitantibus samulis tam immensus claritatis splendor super eam Ecclesiæ partem, qua ejusdem saoctissimi viri corpus positum erat, ut claritati æquaretur diei, eademque Ecclesia veluti igue sapposito videretur cremari. Qui cum intra se nimium mirarentur, & eorum corda hujuscemodi consideratione stupefacta hærerent, visio paullatim deficiena disparait. Pervenientesque ad Monasterium sciscitati suut, si aliquia Fratram ea hora eum lumine saper ipsam fuisset Ecclesiam. Nemine tamen qui fuerit reperto, cognoverunt visionem angelicam divina virtute meritis Sancti patratam, qui sua migratura ossa piosque cinerea talia sibi claritatis concessa gratia invisere curavisset.

IV. *Aliud visum.*

Illad quoque insigne miraculam, quod aute biennium quo hæc acciderunt, cuidam Munacho ipsius Monasterii ætate moribusque grandævo ostensum est, minime oportet silere: cujus exempla actusqau eximii si sequantur, plurimum prodesse poterune ad salutem. Vidit isdem quadam nocte positua in sopore, beatum Germanum quasi suo egredientem de sepulchro, expeditam atque ad iter agendum præparatum. Qui veluti sciens eumdem esse beatissimam Dei samalam, iuterrugavit humili voce, quo tali processa abire disposuerit. At ille migraturum se ex eodem loco respondit. Quem rursus animo quidem timeoti interrogans ait: Domine, & si tunc abieria, uoa santilli tui servali quid postea faciemus? Cai qaasi tristi vulta & cam magno mærore, ut eidem Fratri videbatur, ait: Et voa ex isto migrabitia loco: attamen vere cognoscetis, quoniam & ego revertar: vosque miseratione divina simul cam tempore disposito remeabitia. Quam visiouem verissimam fuisse, ea quæ consequenti fine sunt completa declararunt.

V. *Item aliud.*

Nec illud qaod cuidam in eadem Ecclesia revelante Christo patefactum est, silentio præterire debemus: quoniam dum prædicamua talia, excitantur audientiam corda ad melliflua Sanctorum deposcenda suffragia. Quidam vero religiosua ejusdem Monasterii Frater, cum alii Completorio peracto festinarent ad requiem, quo fessa post diei laborem corpora lectulis reclinarent; sese ille ante sepalchrum beati Germani pecularis orationis causa projecit. Camque diu cœlorum ac totiua mundi Dominum pro suia exorans delictis, opem beati Germani ceteroramque Sanctorum intento corde Fidelibus cunctia deposceret, (jam enim freqaena paganorum rumor ad nostraa certissime percrebuerat aures) ante quindecim fere dies adventus illorum hæc mirabilia sibi ostensa est visio. Nam ab oratione qui jacuerat surgena, apertia vidie oculia, ut olim totum mundam Pater BENEDICTUS, sepulchrum beatissimi Germani veluti patefactum; ipsumque sanctissimam curpus indisruptis vestibua indutum, atque ministerio ut fuerat divino in ipso sarcophago ordinate compositum: quemadmodum ipse post paallulum omnesque qui simul adfuimus, dolendum inspeximus. Sic Dominus suo dilecto sanctusque Germanns ostendere vuluit, quod in brevi peccatia facientibas nostria erat implendam: nec visio priua quam visionia sequentia omnibus panditar.

VI. *Oratorium S. Germani frustra nituntur incendere Nortmanni.*

In memorato denique Karoli-vennæ loco ipsi Nortmannorum populi se victores, seqne superiores esse conspicientea, dum adhuc morarentur, exeuntea a navibus Cellam nostram, quæ contra vel secus eumdem locum posita est, cursu propero festinantes intraverunt. Unde miraculum quod illic tunc factum comperimas, uptimum si narretur putamas. Namque in eadem Cella *a* Ecclesiia Apostoli Petri almiqae Germani iguem

---

a *Cella Equilina* dicitur in codice Irminonis, quod non longe sit a silva Equilina. Hæc est Cella, quam Vvandiemarus Abbas S. Germani dedisse memoratur: hactenus de jure Cœnobii nostri a vulgo *la Celle*.

ignem terque quaterque supponere niteutes cam defecissent, eas incendere amborum meritis non valeotes, claustra ejosdem Cellæ randem egressi, horreum quod ibi erat juxta positum cremaverunt: ex quo rantus flammarum globus aeria alta petens adscendit, qui qusdam arbores ultra etiam jam dictam Cellam virentes incenderat, ipsas vero Ecclesias intactaa integras ut erant relinqueret. Cum insaper ventus australis validissime flaret, totumqae fere incendium eamdem in partem projiceret, illico septemtrionalis e regione spirans intumuit: atque in alterius partis latus australem mira conversioua reflectens, omnem vim pariter retursit. Ita mirabilis Deus, qui famulua suus secum fulgeotes in cœlis semper mira cummuni pietaris gratia operatur io terris. AN.CHR. 754 25. Julii.

Cum igitur sabbato paschali diffusa navinm classis Parisius, at supra relatum est, pervenisset, in crastinum cum suos jam sul lacifluos emitteret radios propria rotum illustrana lampade mundum, e navibus prorumpentes, ipsam civitatem, ut præmisimus, vicinaque suburbana absque babiratoribus repererunt: ingressique Monasterium beatissimi Germaoi, Dei fanum residuumque Ecclesiæ, quod securitaris damno remanserat apparatum, contaminare, pollutisque manibas cœperunt destruere. Sed quia Domioo miserante nec ibi virtos defuit ejusdem sanctissimi Patris, minime debent reticeri, quæ tunc illic totius mundi Creator ad laadem sui nominis gratia ipsios Pontificia ostèndere dignatus est miracula. Quæ qaia nemo nostrum iotersuit, penitus ignorabamus: postea ramen a fidelibus missis HLUDUVVICI Bejuvariorum Regis, KOBBONA videlicer aliisque quos ad Principem Nurtmannorum HORICH nomine legationis causa direxerat, ea cognovimus: qui nobis illa fideliter oarraverunt, quemadmodum ipsi (ut testati funt) coram Horicb præsentes ex parte viderunt, atque ex parte ab ipsis qui tunc in ipsa Ecclesia, quando hæc gesta sunt, simul adoraot Christianis audierunt. Nam cum trabes Ecclesiæ miserrimus ille popnlns, quia erant abiegnæ, & idcirco habiles navigio, incidere teotavissent; tres ex maligno eorum numero ante altaris crepidinem beati Stephani, invalidi totius virrutis robore ruentes ceciderunt, arque confracti incredulas Deoque odibiles animas aliis timore perculsis exhalantea, perpetuas descenderunt ad nmbras, ubi edax vermis eoram non morietur, & nimius eorum iguis non extiaguetur. VII. Obsessio Parisiaca. Miracula tum facta.

Cnmque illud Dei templam a ttabibus ita cessatum totamque simul depopularetur Monasterium, accidit ut unus eorum etiam apud eus nefandissimus ad Confessiunem domni Germani, strictnm gladium polluta gestans mann (mira quidem dicenrur) deveniret, columnamque marmoream, quæ ibidem orautibus ad dexteram sita erat, tredecies totiusque corporis adnisu veluti capulans hostem percureret. Cui cuutinuo ita manus dexteræ, qua columnam ipsam inciderat, viriliras evannit, ut post illum diem (quemadmodum idem KOBBO vidit, qui & eas incisiones nobis ignorantibns præsena ostendit) usque ad infelicem ejos ex hac vita discessum semper immobilis aridaque & nt fuerat extensa permaneret: manubriam vero ferri ita mana compaginatum inhæserat, at numquam ab ea aliquo ingenio vel arte nisi cum cutis parte avelli potuerit. Qui tamdiu nimia vexatione compatientis curporis cruciatus est, donec misertimam finiret vitam, plenus indignationis & iræ, manibus dæmouiorum devectus ad tartareas sedes cocyti fœtidumque lacum averni. VIII.

Operæ pretium fore credimus, si & illud magnum narretur miraculum. Igitur dum ipsum sanctissimum Oratorium a crudelissima impie violaretur turba, tanta subito nebulæ est densitate repletum, ejusdemque obsceoi violatores ita divini judicii cæcitate perculsi, quatenus illud metn ac tremore nimiu pavefacti linquere cupientes, vix ostia vel fores per quas intraverant invenire valerent: sicque in obetrando diutius fatigati, tandem erumpentes quantocius effagerunt, tali ab illu die taotoque pervasi terrore, quo non ausi ulrerius essent quacumque fœditate ipsam contaminare Ecclesiam. Insuper & ita dysenteriæ morbo exinde (ut est vulgatum) sunt afflicti, ut dum quotidie morerentur, nullus ex taura multitudine se putaret evadere. IX.

Interea simulato languore, legatioois causa disigunt ad præcellentissimam Regem KAROLUM, at eos cum pace fideles suscipiens, ad propriam dato Regni tributo redire permitteret patriam. His ita placitis, Rege quidem nulente, Principibos tamen quibusdam (ut fatebatur) muneribus læsis, RAGANARIUS Dux eorum, cunctique Principes ad Regem, qui tonc in Mouasterio macharii Dionysii residebat, adducuntur: per deos, perque ea quibus maxime se protegi ac salvari putabant testantes numina vel arma, quatinus nequaquam ulterius vel fines sui Regni nisi fortasse auxiliatores iotrarent aut contingerent. Qui ita dimissi atque pro sui evasione qoam minime speraverant gavisi, pariter quo venerant accepta auri argentique imposita summa læti redierunt: sed revertentes, morbo quo in prædicta Ecclesia perculsi fuerant quotidie deficientes cruciabantur, cruciatique neqaissimas miserabiliter unimas expirabant, nemine quos secum habebant Christiaoorum hujusmodi plagam sentiente. In quibns omnibus Dei est considerandа poteotia, ejusque pietas amplecteoda, qui tam misericorditer salvat innocuos, tamqae terribilirer Sanctos suoa mirificando puuit profauos. X.

Quid io eadem Ecelesia, postquam major pars Frarrum ab exsulatu reversa fuit, gestnm est, silentio premere nou debemas. Necdam enim sacratissima beati viri ossa ad pro- XI.

AN CHR 754 25. Julii.

proprium fuerant reportata sepulchrum. Una namque noctium, custodibus ejusdem Ecclesiæ dormientibus, antequam Fratres ad referendas Deo laudes more solito excitarentur; auditur ab eisdem coram altari sancti Stephani strepitus dæmoniorum ingens, veloci hominum multitudo ad aliquid putaretur discurrens. Qui confestim surgentes, & cum lumine totam Ecclesiam circumeuntes cum neminem reperissent, intellexerunt fraudem fallaciamque dæmonum fuisse; qui nimirum dolebant se expelli a sanctis sedibus templi, in quod, dum a perfidis permissum fuerat pollui, haud dubium quin aliquantulum juxta illud, *Et pilosi saltabunt ibi*, intrandi licitum habuerint. Postquam autem sacri ejus cineres relati atque suo loco Christo favente sunt restituti; nihil tale in eadem basilica ipsius sanctitate promerente auditum est.

Esa. 13. 21.

XII. Ragenarii Ducis supplicium.

Siquidem RAGENARIUS Dux, auctorque totius memorati mali, ante profanum HORICH Nortmannorum Principem eum ingenti superbia veniens, ostendit ei quod secum hinc absportaverat aurum argentumque multum: dixitque quod opinatissimam Parisius civitatem captam haberet; quodque mansionem Germani senis, quæ in eadem terra decentissima haberetur, intrasset; insuper & quod omne Karoli Regnum sibi ratione tributi subjugatum haberet. Horich autem dum talia non crederet, jussit jam dictus Ragenarius partem incisæ trabis Monasterii domni Germani, seramque portæ Parisiacæ urbis ante eum in testimonium adduci. Præterea retulit ei quam bonam quamque fertilem uti omnibus repletam copiis invenisse terram: populum vero eam incolentem, ad dimicandum pavidum ac trementem: referebatque dicens, quod majorem ibi mortui quam viventes haberent virtutem, nullumque invenerit sibi resistentem, præter Germanum senem mortuum. Hæc cum diceret, tremens illico ac pavens corruit in terram, atque terrifica cœpit voce clamare, Germanum coram adsistere, eumque se baculo quem manu gestabat graviter flagellare. Quod videntes Horich scilicet universique sibi adsistentes, ipseque Kobbo HLudavvici Regis illuc directus Legatus, ex hoc quod acciderat stupore nimio permoti admirati sunt. Iisdem vero Ragenarius sic humiliatus ac repente contritus, aliorum manibus cito sublatus recessit: qui maximis per triduum tormentis ignominiose afflictus, præcepit tandem unam auream suæ similitudinis statuam fieri, atque per eumdem Kobbonem Germano seni deferri, spondens se, si evaderet, Christianum deinceps futurum, Deumque Christianorum indubitanter crediturum: sed quia non erat ex ovibus Christi, idcirco quod petebat, obtinere non meruit. Ita prorsus inflatus, quemadmodum nobis idem Kobbo manifestum fecit, ac totus turgidus exstitit, ut nec auditus, nec visus, nec odoratus, vel gustus in ejus corpore discerni potuerit. Sicque diffusis ad postremum visceribus medius crepuit, vitamque miserrimam mane finivit. Statua vero sacris oblationibus indigna, a quibus delegata fuerat retenta, veluti immundissima a mundissimo cordium inspectore refutata remansit.

XIII. & aliorum Nortmannorum.

Sed adhuc qualiter qui residui fuerant ex hac defecerint vita, prosequendo narremus. Ab eo sane die, quo Monasterium almi Præsulis Germani ingressi sunt donec pœnaliter cuncti interirent, ita, ut diximus, turgenti sunt (Kobbone teste) viscerum inflatione perculsi; quatenus omnis eorum cœtus etiam in patria quotidie moriens periret, præter quos Horich postea jussit occidi. Timens etenim ipse ejusque Optimates & populus pariter universus hujuscemodi morte pessima damnari; præcepit omnes qui residui erant, exceptis paucis fuga lapsis, quos nec mortis credimus evasisse exitium, decollari: eorumque capita veluti satisfacitos morbo, Christiano qui captivus illic erat populo tradi. Nam ita clades ingrassata Deo permittente sæviebat in plures, ut pene quicumque morbidum tangeret, extemplo eodem adtactus morbo & ipse deficeret. Insuper jussit cunctos captivos qui Christianitatis vocabulo censerentur, in Regno suo perquiri, eosque cum libertate & honore absque alicujus contradictione in suam patriam reverti: qui etiam hæc & alia ultra quam sunt inserta dicebant. Nos tamen ea quæ a videntibus percepimus, solummodo ponere disposuimus; magnum satis habentes, quod victoriam quam populi multitudo communi obstante crimine ex inimicis habere non potuit, beatus Germanus inclytus meritis, gloriosus miraculis, apud Deum tali donatus triumpho obtinere promeruit.

XIV. Cumbis puer totus impotens sanatus.

Quia vero duce Christo hucusque signorum dulcedinem sequentes processimus, nunc ordinem quo ipsius beatissimi corpus relatum sit dicere aggrediamur, his præmissis quæ in villa Cumbis accedentibus infirmis, ejus patrociniis donata cognovimus: quæ quo magia narrantur, eo amplius juvat a piæ narrationis tramite non discedere. Igitur cum quidam puer Dagenus nomine, ex familia ejusdem Monasterii, surdus & mutus, omniumque membrorum officio destitutus, ad præfatam villam auxilio parentum deportatus fuisset, ita est subito meritis ipsius gloriosi Pontificis pristinæ redditus sanitati, ut & loqueretur pariter & audiret: & qui paralyticus manibus devectus venerat alienis, ovans ac lætabundus tribus in se miris ostensis, propriis jam cœpit ire vestigiis. Namque a terra post paullulum incolumis surgens, cum magna cordis alacritate illis qui aderant ajebat: Ecce ecce adest beatus Germanus, per quem me totum Deo gratias agnosco curatum.

XV. Puellæ duæ febre liberatæ.

Nec illud omitti debet, quod Christus ad laudem & gloriam famuli sui largiri dignatus est, quod etiam audientibus proficere credimus. Fuerunt itaque in eadem villa duæ puellæ, longo tempore sic febribus valde vexatæ, ut vix jam pedibus incedere valerent, quibus

AN.CHR. 754 25. Julii.

quibus nec ulla medicinæ ars eatenus potuerit subvenire. Quæ cum fiducia magna ad eamdem Ecclesiam in qua sanctissima ejus membra posita erans pergentes, petieruot a custodibus, ut saltem sub taoti Pontificis venerabile corpua eis transitus præheretur. At illi fidem illarum pleuam considerantes, promiserunt eas sicut humili petebant prece transire. Nec fides præmium distulit. Ita sane ipsius sancti corporis traosito feretro ab eadem infirmitate mox curatæ sunt, ut nullam euiude molestiam per idem tempus ulterius paterentur. Ergo mirabilis Deus in Sanctis suis, qui non solum eos in præseoti gratiarum donis mirificat, verum & post mortem tantis beneficiorum muneribus eorum meritis languentibus præstitis miraculorum glorificat signia.

XVI. Relatio corporis sacri.

Post hæc vero cum ejus sacratissimum corpus a supradicta villa Cumbis ad Monasterium reportaretur; quod tunc in via actum est manifestare placet in populis. Tanti denique Præsulis beatissima membra Monachis cum laudibus & hymuis ad proprium referentibus locum, contigit ut cereus qui præferebatur ardens, validissimo flante vento, etiam in laterna in qua positus erat extingueretur. Dumque cum equo ad villam quis propter iguem qui rursus debuisset accendi ire voluisset, cœlitus essulsit, ut omnibus qui aderaot, tamquam extinctus non fuisset, in eadem laterna rutilans appareret. Unde ad hujus rei testimonium in eodem loco a Fidelibus cruu lignea *a* ponitur: ut quod ibi tunc gestum est, quodque priusquam ad Monasterium perveniretur geminatum miraculum, a transeuntibus futurisque oon ignoretur generationibus.

Cereus in via cœlitus reaccensus.

XVII. Restituitur corpus sacrum.

Ventum est autem non paucia sanatia infirmis cum magnificentia & hooofis obseqoio ad Theodasium *b* ejusdem Sancti villam: unde sequenti die comitantibus rursum virtutum prodigiis grstanter egressi, venerunt psalleates rectoque itinere gradientes usque ad fluvium qui vulgo dicitur Biber *c*. Quo transmisso venerabilis Præsul & Abbas ipsius Monasterii domnus EBROINUS obviam venit, multique utriusque sexus, diversi gradus & ordinis cum crucibus & cereis, reliquoque faustissimo apparatu cum eo; plebs quoque civitatis villarumque circumquaque uoo modica, cum omui alacritate ac devotione cordis universi currentes. Nam Clerici magua cum voce Deum laudautes, singultu interdum qnstiente psallebant: populi autem nunc præ immenso gaudio lacrymas fundentes, nunc vero præ cordia jubilo exsultantes, inuumeras Deo gratias referebant. Nec uberior mœstitiæ fletus in transmigratione, quam lætitiæ eastitit in reversione. Præfatus itaque Antistea, aliique ad boc delecti Sacerdotea nobilesque viri, sacratissimum eius corpus propriis bumeris vicissim gestsutes, reliquis omnibus ante & post feretrum cum laudibus & hymuis tripudianribus bajulautiumque vestesartiugere festinantibus, ad propriam deportaverunt Ecclesiam. Cumque ad primam Monasterii portam pervenissent, cœperunt hymnum *Te Deum laudamus, te Dominum confitemur*, cœlo resonante ante ipsum decantare, ponentes eum super ultare sancti Stephaoi in eadem Ecclasia principali. Ubi tamdiu mansit, donec translationis eius festus dies, quæ octavo Kalendaa Augustas celebratur, adveniret. Tunc accedeus memoratus Abbas domuus Ebroinus Episcopus, tulir illum, & collocavit in suo sarcophago cum metu & nimia diligentia, benedicentibus universis qui aderant ac laodantibus Deum.

XVIII. Visum.

Deinque postquam ejus sacratissimum corpus in suo est collocatum sepulchro, illam visiooem silendo præterire non debemus, quæ cuidam Fratri nostro in eodem Cœuobio quadam oocte revelata est. Videbaotur enim illi in sopore posito omnes Fratres ipsius Monasterii stautes in cboro vestibus induti sollemnibus, loquentes ad iuvicem quasi de his quæ acciderant malis: respicientesque contra orientalem ejusdem Ecclesiæ partem, viderunt beatissimum Germanum veluti in habitu militari ante altare sancti Stephani galeatum atque mirifice loricatum stantem, & uti ex campo certamiois armigeratum fessumque venientem: adspiciensque cunctos, interrogsvit usitaro gentis nomine, ubi essent vel qao abissent Norrmanni ipsius templi violatores, patriæ dissipatores, qui sua aliorumque Sanctorum membra effodi compulissent. Cui bumili satis (ut decebat) responso dixeruue, quia recessissent. Tunc venerabilia Pater: Bene, inquit, & Deo gratias respondit. Deinde io sedili quod ante memoratum altare paratum erat, ut eidem videtur Fratri, residens, vocavit eos, jussitque ut sese ad deponendum ea quæ portabat arma militaria juvarent. Interea quod adspiciebatur defecit. Nos vero tali habitu, talique visione præfiguratum auimadvertimus, quud jam veracirer factum esse cognoscimus, ultionem dumtaxat a sancto viro ex inimicis cœlitus reportatam: cujus interrogatio eorum perditionis declaratio fuit. In armorum quoque deponendorum adjuvarioe colligimus, quod eum, immo nosmetipsos bene javando adjuvare debeamus, ne talia nobis aut illi pro nobis ulfra proveniaot.

XIX. Epilogus.

Nunc igitur paullisper considerare libet, quam metuenda sint omnipotentis Dei judicia, quanra sit longanimitas atque justitia piissimi Creatoris nostri, vere terribilis in consiliis suis, patiens & æquissimus in universis operibus suis: qui si ratus servis suis negligentibus fuerit, cito illis pœnitentibus placatus reconciliabitur, atque visibilibus

a Cruu ista inter Quinciacum & Villam-novam S. Georgii collocata dicitur.
b Teodasius, *Thiais*, vicus hactenus Cœnobio Pratensi subjectus, altero miliari supra urbem haud procul a Sequana, *Theodaxium* vocatur in codice Irminonis.
c Biber amnis, vulgo *la riviere de Bievre*, Sequanæ miscetur ad urbem.

AN.CHR. 754 25. Julii. libus sive invisibilibus prostratis hostibus, pacem contritis corde cum victoria dabit. Sic de populo Israelitico sæpe legimus; sic nostris temporibus frequenter audivimus; sicque in nobis ipsis ejus pietatis gratia experti sumus. Ipse est enim Deus repellens & destruens, irascens & miserans; commotorumque contritiones sanans. Attendendum etiam beatissimus Germanus quantum sit glorificandus, quantumque venerandus, qui sic misericorditer juvat ad se eum fiducia confugientes, sicque terribiliter justis, quod est fatendum, meritis percutit adversantes. Et quia longum ac difficile est per singula ejus virtutes retexere, maxime cum & antequam nasceretur ita dilectus gratusque Deo ut Joannes in utero matris exsultans inventus sit, cui virtus miraculi famulatrix extiterit; placet in ejus laude hoc in loco paucis indere versibus, sitque prioris libelli finis.

Hic est Germanus, voluit quem mater in alvo
Perdere, præsumtis haustibus atriferis.
Sed quia vitali fuerat respersus olivo,
Non potuit sanctum commaculare malum.
Nam fuit egregia genitus de stirpe parentum,
Qui quondam terris, nunc super astra nitet.
Optat enim fragili si quis dum carne manebat
Nosse fuit qualis, hic sua gesta legat.
Et cœlos postquam conscendit, quanta per ipsum
Gesserit omnipotens, promere lingua nequit.
Linquitur hoc illi bibulas qui solus arenas,
Ac pelagi guttas dinumerare valet.
Hortur enim cunctos, maculat quos actio vitæ,
Hujus opem precibus poscere sæpe piis.
Debilis ad cujus venit si turba sepulchrum,
Inde means rediit sana favente Deo.

Cui nunc & semper gratias agamus, qui nos meritis hujus fidelissimi sui Præsulis de tot tantisque malis eripuit, quique nobis quotidie innumerabilium donorum beneficia ejus suffragiis præstat, faciens magna & mirabilia sine numero: cui sit honor & potestas, decus & imperium per infinita sæcula sæculorum, Amen.

INCIPIT PRÆFATIO LIBRI SECUNDI.

QUIA prioris libelli metas, optatum propinquantes portum, Christo sermonis vela regente attigimus; acceptum ducimus ea modo miraculorum subnectere signa, quæ postea Dominus per ejusdem Pontificis merita gloriosa dignatus est pandere. Illa quoque quæ rursus in ipsius Sancti, nostraque peregrinatione sunt facta, non incongrue addenda censerentur, nisi forte pudoris esse videreutur: scilicet qui castigationis divinæ posthabitis eruditionibus, tempus emendationis, necnon & fructum correctionis parvipendentes, ad hoc iterum prolapsi sumus, ut longiorem demum exsultationem dignissima expulsione pateremur. Sed absit ut vel nostra tacendo inaccusata pallietur iniquitas; aut cœlestis qua sanaremur, nobis clementer adhibita quo non præconetur, reticeatur benignitas; vel etiam tanti Pontificis humanæ saluti largita virtutum gratia immemorata transsiliantur.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

CAP. I. Mulier contracta sanatur. d'Hyesme SANCTI vero corpus dum revectum, atque ordine supra digesto suo est in loco restitutum, accessit ex pago Oximensi * quædam paupercula mulier, nomine Hirmintrudis. Hæc per novem annorum curricula contractionis calamitate oppressa, de loco ad locum, nisi aliorum manibus delata, nequaquam incedere valebat. Cumque eam Dominus per gloriosum Antistitem Germanum curare voluisset, nocte quadam superveniente, vidit duas sanctimoniales virgines præclaris vultibus coram se adsistere, deferentes sibi panem & lac; signum futuræ sanitatis, hortanteique ut comederet: molestia namque infirmitatis fatigata obdormierat. Cumque comedisset ex bisque attulerant, dixerunt illi: Surge & quomodocumque potes, Parisius ad sepulchrum beati Germani ire festina: cujus munere noscas te ex propria corporis debilitate curandam. Quæ longo ægritudinis vinculo de sua desperata salute, putavit se vano somni phantasmate deludi. Idipsum & parentes quibus hæc retulerat, dicebant. Sed alia iterum nocte prædictæ virgines eidem apparentes, cum quadam indignatione, blando quidem sermone eam allocutæ dixerunt: Gaude: in proximo est enim ut curreris. Et quare quo tibi præcepimus non isti? vade igitur saltem nunc, nec moram feceris. Porro expergefacta mulier, auxilio tandem fratris asello levatur; sicque ante tumulum tanti Patroni delata exponitur. Permissa itaque est in atrio ejusdem Ecclesiæ ipsa nocte requiescere. Sed priusquam mediæ noctis spatium transmitteretur, evigilans, quasi quodam medicamine delibuta, per seipsam aggreditur Ecclesiam, Fratribus jam ex more vigiliarum sollemnia

AN. CHR. 754. 25. Julii.

nia celebrantibus. Interea membra sibi male cohærentia cœperunt resolvi, atque in antiquum mox officium reverti: quæ pro anxietate cordis corporisque relaxatione magnas institit voces emittere, ut omnes qui aderamus audivimus: factoque mane, illi Domino beati Germani precibus miserante propriis concessum est ambulare vestigiis: sicque per iter quo venerat rediens, omnibus bonum sibi largitum narrabat.

II. Item homo contractus.

Nec illud præterire debemus quod simili modo factum contigit miraculum. Nam inter ceteros ex diverso properantes, venit quidam juvenis ex pago Bajocasino * vocabulo Hildemodus, qui ita renibus contractus tribus continuo extiterat annis, ut eo ipso dolore genuum ac tibiarum seu pedum privaretur officio: isque multa venerabilium Sanctorum circumiens loca, quo pristinam illorum suffragiis recuperaret sospitatem, a nullo prorsus destinatus est sanari. Supra dicta autem sanctissimi Pontificis imminente celebritate, a quodam venerabili viro per soporem est admonitus, ut Monasterium ejusdem sanandus adiret. Qui nihil de visione dubitans, eo die qui eamdem præcedit sollemnitatem, nono Kal. Augustas, cum ascellaribus venit ante sancti Patris sepulchrum, jaciens se pronus in terram. Cumque diutius pro sui recuperatione Deum beatissimumque Præsulem intensissime exoraret, subito cœpit coram oculis omnium illic adstantium membra prolixa ægritudine torpentia gemens extendere. Nec mora: statim namque surrexit benedicens Deum, sanctumque glorificans Germanum: & non solum ipse, verum & qui præsentes eramus, omnisque frequentia populi qui convenerat, pariter benediximus Domino: qui talia meritis sui Confessoris dignabatur concedere.

* de Bayeux

III. Item puer.

Illud quoque quod divina bonitas eodem vespere ad famam nominis tanti viri ostendere voluit, reticeri non debet quin inter cetera narrentur miraculorum insignia. Fuit quidam puer (ut putabatur) duodennis, de pago Aurelianensi & familia beati Patris Benedicti, qui de matris vulva in lucem renibus contractus ac genibus proruperat; nec aliter se ullo modo movere poterat, nisi manibus nitens semivalidum promoveret corpusculum: insuper & ita ab ineunte ætate, officio loquendi privatus adolaverat, ut more ipsius lingua potius strepitum, quam verborum exprimeret sensum. Qui cum ad beati Caraunis * Martyris sepulcrum, qui juxta opidum situm est Karnotinum *, a quolibet gratia pietatis deportatus fuisset, interventu ipsius sancti Caraunis pedes ejus, contractione genuum perseverante, a posterioribus solummodo sunt disjuncti. Inde vero ad patrocinia almi Patroni nostri quandoque perductus, obtentu misericordiæ permissus est ad sancti Pontificis Confessionem manere. Cumque jaceret Fratribus jam in Ecclesia vespere psallentibus, cœperunt mox nervi atque nodi a nativitate contracti corporis resolvi, necnon & ad usum ambulandi divina miseratione per beati viri suffragium aptari: qui cum fide venienti impetrare potuit, quod natura vitiata negaverat.

* S. Cheron
* Chartres

IV. Cæcus lumen recipit.

Non enim debent esse (quod longe a Fidelibus sit) oneri, quæ Christus suis sanctis amicis dignatur largiri. Nam qui gesta virtutesque eorum qui jam cum Domino in cœlesti regnant Hierusalem audire renuit, ipse procul dubio sibi testis exsistit, quia nondum ad illorum perfecte suspirat consortium. Contra vero qui recolit, legit vel audit; ille utique, licet in terris adhuc positus, concivem illorum se evidenter esse demonstrat in excelsis. Igitur ex quadam possessione ipsius beati viri, quæ in pago Pinciacensi *a* sita Prunidus dicitur, fuit quidam homo nomine Adoardus, ita oculorum privatus lumine, ut illi continua nox esset, nec quidquam lucis haurire posset. Hic ad sancti Pontificis festivitatem manibus, utpote cæcus, aliorum deductus, ad sacra Missarum sollemnia inter reliquos qui convenerant devotus adstabat: & ecce subito antequam Evangelium legi inchoaretur, cœpit ab ejus oculis magnus quasi lacrymarum fluxus mirum in modum manare. Cumque diu hoc ageretur, & ipse rivulorum fontem de suis maxillis crebra manus adhibitione extergeret; superno mox respectus intuitu, incipit paullulum splendoris inspicere: deinde gratias agens toto devotionis affectu, solo prostratus obnixe precabatur, ut sibi jam partim reseratum lumen plenius redderetur. Nec ejus sunt preces apud altissimum cordis inspectorem sanctumque frustratæ virum. Statim namque exauditus, pristinum recepit visum: Missarumque peracta sollemnitate, venit jam clare videns ante poliandrum * beatissimi Confessoris glorificans Deum, qui sibi ejus precibus, per tot annorum curricula luminis ademptam reddiderit dignitatem.

* idest sepulchrum

V. Nortmannorum altera infestatio.

Ut igitur castigantis nos inæstimabilis divinæ bonitatis miseratio evidentius prædicetur, illa quæ rursus in ejusdem Sancti ac nostra peregrinatione (ut meminimus) facta sunt miracula persequamur, etsi non sermone verborum copia phalerato, virtutum tamen speciositate colendo. Non post multos denique annos, iteratis sæpius malis, suscitavit nobis Deus sævissimam earumdem gentium persecutionem qua nos merito affligeret, afflictosque ut pietatis pater ad emendationem compelleret. Nam quemadmo-

a Piaciacum, *Poissy*, locus sexto miliari infra civitatem Parisiorum, S. Ludovici Regis natalibus illustris, a quo non longe distat Prunidus, *Prunay*. Pinciacensis pagus longe extendebatur. Complectebatur siquidem villam *Magedon*, recentioribus *Meudon*, paullo infra eamdem civitatem, ex codice Irminonis, *Sarisitas* vulgo *Saresnes* ex diplomate Caroli cognomento Simplicis, &c.

AN CHR. 754 25. Julii. admodum prospera a recto tramite per mentis elationem aliquando deviant, ita & adversa per contriti cordis humilitatem ad nostri nos custodiam revocant. Sola enim vexatio intellectum dabit auditui. Hujus itaque persecutionis orto flagello, Sanctorum circumquaque jacentium corpora non solum a sepulcbris instaurato dolore effossa, verum etiam & ad proprias possessiones sunt hac illacque devecta. Cumque paratum fuisset quo sanctissimi corpus Germani ad superius dictam villam Cumbis iterom ferri deberet, illud nos quod tunc ibidem gestum est miraculum dicere juvat. (& sacri corporis iterata delatia.) Quidam autem nostrum, nomine ADALARIUS, Monachus & Sacerdos, sic per tempus contiouarenum fatigatione debilis factus exstiterat, quo nullo modo per se vel ad modicum, nisi uno & præsertim duobus sustentatus baculis, incedere valeret. Quibus adductus venit ad Ecclesiam inter reliquos gemens: accedensque ad sancti Præsulis corpus jam ad efferendum feretro aptatum, studuit unus nec tardior quidem esse portantium. Et hoc divino suffragante auxilio precibus sancti sublavatus relicto, immo (ut ipse post ajebat) oblito baculorum officio vicissim petegit, usquedum ad præfatam Cumbis villam vinculo infirmitatis solutus pertingeret. Quo in loco beati corporis gleba super altare venetandum exposita, ipse gratiss agens ad omne quidquid voluit sanus evasit.

VI. Dæmoniacus liberatus. Deinde contigit pust aliquod evolutum temporis spatium, ut illuc quispiam dæmonio plenus adduceretut, qoem quatuor ferme viri tenere vix possent. Maligna quippe vigebat virtute, eratque ex ipsias Sancti familiæ colonibus, atque de villa supra memorata Prunido. Advenit ergo manibus violentorum impulsus, tergiversatione reluctante hostis, Justi præsentiam uimium formidantis. Itaque multas illi adjurationes juxta consuetudinem exorcismi quidam uostri secerunt, dantes insuper & haustum aquæ benedictæ. Sed ut in eo potius apostolici viri meritum ptæfulgens panderetur, universa ab eo tandem quiescentibus accessit ultima ejusdem exorabilis medicina: qua depulsa callidi pervasoris motbida sæditste, omnis in eo incolumitas sensus vigora restitato informatur. Iniquissimo siquidem habitatore projecto, liber exivit captivus ab angue remansitque non solum quatuor, sed uno mious homine valens.

VII. Contracta curata. Adducitur & quædam fœmina otramque manum gestans aridam. Hæc olim pro qaalibet sibi adbæsibili infirmitate ad sanctæ Mariæ * basilicam, quæ ibi prope sita est, annuale votum juxta suæ pauperiatis modulum ex dimidii denarii quaotitate constituerat. Sed advenientu dominicæ Resurrectionis die, emit inde, blanda diei subripiente occasione, edulium carnis, atque comedit, parvipendens melius noo vovere, quam post votum vota non reddere: statimque ut sole clauso gratia soporis cubilis sui secreta petlvit, ita manibus voti violatricibus ea in nocte contrahitur, quemadmodum emortuo in eis operandi officio, palmarum intima ungues producti penetrare viderentur. Quæ mane facto veniens, dum ante altare in quo sanctum quiescebat corpas statuta fuisset, sic post modicum emendato delicto, ut fuerat prius, sana regreditur: nec gloriosa domina gloriosum dedignata est Germanum consortem, seu reparatorem sui habere miraculi.

* Nostre Dame de Moussy

VIII. Cæco lux reddita. Ut autem taceamus de reliquis ea tempestate per eumdem Sanctum in eodem loco patratis miraculis, dicatur nunc illud de quodam cæco mirabiliter curato, qui dum alieni gressus solatio fuisset adtractus, suam illic per dies exorando præstolabatur salutem. Nam & solitus erat alia nescio quadam intercurrento infirmitate, multas crebrius quam subitas cum gemitu doloris effundere voces. Unde aliquando quasi importunus, & qui Ecclesiæ silentiis esset inquietus, a quibusdam correptus, nimis mœrens aliorsum ire disponens, recessit; destinavitque animo, ut ad quamdam Ecclesiam in villa Ruoilo *a* in ipsins Sancti honore dicatam, quia prope erat, diverteret; ibique dum tempus sui veniret miserendi maneret. Quod cum prævio se ducente fecisset, antequam ejusdem basilicæ januam intraret, lumen oculorum recepit: moxque tanta cœlitus sibi data visitatione jocundus, ad eumdem Sanctum videns laudeique vociferans Cumbis revertitur. Fuit itaque gaudium Fratribus universisque inibi conversantibus, atque per omnes circumquaque non modica admirationis lætitia. Hi ergo a quibus exasperatus recesserat, pœnitentes ajebant, se & alios tali facto commonitos, ad pauperum debiliumque importunitates patientes esse debere.

IX. Helagia vegetatur. Hinc HELAGIAM, generosi sanguinis feminam, inter reliquos illuc venisse sanandam, simulque sanatam rediisse videamus. Hæc ita suffocationis molestia per prolixi temporis cursum elanguerat, ut nec saltem divinis aliquando interesse cupiens officiis, dum solius tantum legeretur Evangelii lectio, durare pedibus stando valeret: neque hanc Dominus piis Sancti carere voluit beneficiis. Quæ diebus plurimis alieno portatu subvecta, eam in qua ipsius erat corpus frequentans Ecclesiam, cum cereis necnon & aliis oblationibus piissimum ex animo venerabatur patronum. Cumque terminus quo ejus devotionis labor remunerari deberet, divinitus jam præfixus incumberet,

---

a Interpres Gallicus hunc locum interpretatur de vico *Ruyan* diœcesis Senonicæ, cujus tamen vici Ecclesia S. Juliano vota est. Neque explicandus videtur hic locus de Rioilo vico pagi Pinciacensis ad Sequanam, cujus vici fit mentio in diplomate Ludovici Augusti, infra: nam istius loci Ecclesia S. Petro sacrata dicitur.

beret; statim cœlesti perfusa medicamine, tanta corporis valentia ante ejusdem Sancti præsentiam donatur, quatinus Deo ipsique beatissimo gratias agens reparata saluti exsultans rediret.

25. Julii.

X. Nortmanni Cœnobium S. Germani diripiunt.

Dignum ducimus quod in sequentibus rytbmo continetur recolendum interserere miraculum. Nortmanni vero apud eumdem locum qui dicitur Oscellus *a*, in quadam Sequanæ insula residentes, Parisius sæpe, dum prorsus placebat, navali excursu veniebant. Redimebantur ergo omnia in circuitu vicina Monasteria, ne illorum sævitia impositis ignibus cremarentur; studebantque præterea vicissim equis, quatenus aliquos nobilium gratia pecuniæ capere possent. Unde velati ex mitissimi viri domni HLUDUVVICI *b* Abbatis redemtione, non modicum & incomparabile adquirebant lucri negotium. Et quotiescumque tale quid agere disposuissent, dissimulabant se multis diebus ante, nullatenus quoquam ire, ne cui illorum furtivus innotesceret adventus. Proinde decreverant mutua silentique consideratione Parisius sive ad nostrum aliquando percurrere locum; omnesque ibidem sub malefida securitate commorantes insperate decipere. Rustiterant siquidem in eodem Monasterio qui ipsum custodirent Fratres fere viginti. Quibus matutinale orto jam crepusculo Paschalis sacrosanctæ festivitatis officium celebrantibus, adsunt Nortmanni, qui Parasceve die equis adscensis iter arripuerant veniendi. Quos quidam nostrorum equites paullisper pervenientes, eorum eis quamvis sero malignum nuntiaverunt adventum. Illis autem non credentibus, sed magis laudibus divinis insistentibus, pagani sine mora insequentes venerunt, cunctosque ut erant in Ecclesia circumcinxere psallentes. Tunc, quod magnum fuit declinandi subsidium, clausis in eorum oculis Ecclesiæ portis, omnes sese in quæque latibula vel potens immergentes absconderunt; quo non ex omnibus nisi unum equo sedentem, tanti Præsulis suffragantibus meritis interficerent. Itaque fugientes, ante conspectum ipsorum ibant. Nec aliter inquam verissime, nisi ut quidam illorum ante evadatos etiam gladios, cum esset dies, inlæsi transierunt. Quibus ita angelica administratione salvatis, interfectis prænuntiis atque aliis in circuitu & in medio Monasterii ex familia plurimis, omnia veluti spurcissimi invasores quæque in Ecclesia vel extra invenerant diripientes; cum proventus exsultatione, cellario Fratrum igne supposito, reversi sunt. Tunc universi de qualibuscumque quibus se abdiderant egressi latebris, concurrente etiam hinc inde populo civitatis, subverterunt tantum Spiritus-sancti gratia ignis ardorem, jam ad cuncta consumenda, spatia altiora petentem. Neque, quod postea nostris iterato contigit delictis, locus tunc penitus crematus disperiit.

Monachis cœlitus servatis.

Cæsis famulis nonnullis.

XI. Delatio corporis Novigentum.

Ceterum ut sit memoria Justi cum laudibus, ad ea quæ in Novigento *c* villa nostra super Maternam fluvium sita dum ibi moraretur, dumque inde reverteretur facta didicimus, sed non ad cuncta vertamus sermonem. Nam si eamus per singula, exuberans erit modus in pagina. Contigerat ergo terrore paganorum ultra Parisius jam & castelli Milidonis * terminos excurrentium, sanctissimum corpus ab Acmanto * quo nuper delatum abierat, illuc transferri. Homo igitur ex eadem villa ita infirmus per annos ut vix incedere posset, totoque corpore nulla sibi subveniente medicina debilitatus adveniens, candelam secum detulit, munus fidei, pretium sanitatis. Sed antequam illam accendere conatus quod cœperat peregisset, quæsitum, videntibus qui aderant universis, e cœlo respectus donum percepit. Ergo si regni cœlorum inæstimabilis magnitudo cujuslibet quantitate pretii emi potest, multo magis vera fide sanitas corporis. Tantum enim Christianus accipit, quantum credit. Confestim siquidem oblato munere sanatur, atque domus suæ limina gaudens revisit.

* Melun

* Esmant

XII. Miracula varia.

Erat ibidem sane concursus infirmorum hinc inde confluentium plurimus: quorum causas ut sic breviter colligam, cæci gaudebant videntes, claudi ambulantes, curati diversi febricitantes, atque plurimi variis corporum contagiis liberati gratias agebant lætantes: singulisque largiebatur remedii gratia, prout digni inveniebantur medicantis clementia. Ita quoque dumtaxat ut qui vespere debilis advenirct, mane facto sæpissime incolumis exiret. Inter quos puerulus de pago Stampensi * insanus defertur: habebat enim contractione nervorum membra damnata: qui a matre deportatus, deprecatur ipsa omnino, ut se cum puero ea nocte in eadem basilica, in qua sancti Præsulis corpus venerabatur, remanere liceret. Deinde hora ejusdem noctis adveniente (ut putabatur) jam media, puer matre nesciente solus adsurgens, per eamdem Ecclesiam pedum cohæsione utcumque soluta ambulare tentabat. Evigilat mulier, gaudetque de nati visa salute: sicque ipsa atque sequenti nocte eodem in loco transacta, totus post biduum sospes effectus, genitrice jocunda recessit.

* d'Estampes.

a Istius loci meminit Carolus Calvus in libello proclamationis adversus Vvenilonem Senonum Archiepiscopum. *Deinde cantea paganos*, inquit, *ad insulam loci qui Oscellus dicitur perrexi*.

b Quidam imperitus in codicibus mss. hoc loco reposuit HILDUINI, advertens nullum id nominis Ludovicum Abbatem eo tempore Cœnobio S. Germani præfuisse. At retinendum nomen HLuduvvici seu Ledovici Abbatis Monasterii Dionysiani, qui ab Nortmannis captus ac pretio dato liberatus est. Lege Vitam S. Faronis in Sæculo 2.

c Novigentum Artaldi appellant, vernacule *Nogent l'Artaud*, in pago Briegio ad Maternam seu Matronam fluvium, habetur in codice Irminonis, neper prædio vulgo dicto *Amblainvillere* commutatum.

AN.CHR. *In* asdem denique Novigento villa quæ & qaanta fuerint (nt paullo ſupra retulimus) ſanitatum charifmata ajus bonitatis manere advenientibus exbibita , fine crimine fatemur nos ignorara : quam vero fuerint innumera, illa qui dedit cooperator piiſſimns , folus novit JASUS. Iden ad id quod ardet animus tranſeuntes, ejns reverſionem mente hilari exponere feſtinemus. Fratres igitur qui illic aderant ſanctiſſima ejns corporis membra cuſtodiantes , una cum ipſo loci ruinas ſaltem inviſere feſtinantes egreſſi; Nortmannis jam amico panis ſœdere Regno eductis, iter reverſionis læti ſuſcipiunt ; fnitque eis in revertendo navalis congruus apparatns. Unde Maternæ flavium pariterque Sequanam enavigsntes , venerunt citra Biberis ac Sequanæ confluentia portum fasientea ; eductumque facratiſſimum corpus a navi, excepimus illnd mnlti utriuſque ſexus & ordinis ibidem congregati , ut miraretur vix Clericos ad eum tollendnm accedere poſſn. Nam ex fui quondam Epiſcopii domo, Canonici primi ut Pontifiei adſiſtentes exceptionis peregere miniſteriam, hujus aatiphonæ congruam jubilantes melodiam : *O quam venerandus es , egregie Germane Confeſſor , qui terrena contemſiſti , & cœli januam exſultans petiſti ; modo victor fulges in virtute cœleſti : ideoque ſupplices te exoramus , ut intercedas pro nobis ad Dominum Deum noſtrum* . Factaque geniculatione , ac oratione dominica & Miſſa pro univerſis ſollemniter dicta , ex Monaſterio ſancti Petri necnon & beatæ Genovefæ virginis religioſe accedentes Clerici , eumdem ſequentes ordinem cœperunt ſancto humeris ſuſcepto corpora baac pſallere antiphonam dicentes : *Iſte eſt Germanus Pontifex maximus , qui per ſupernam gratiam divina dans miracula, promiſſa ſumens mantra, vivit perenni gloria* . Deinde nos nti decebat ſervulus corruentes, ſalutationis novum habentes hymnam , verentar adfuimus : ſurgenteſque a ſolo quo digniſſima ejus reverentia proſtrati jacaeramus , poſt orationem & collectam, jam cuidam contractæ fœminæ an cœcis duobus collato ſanitatis beneficio, quo unaquæque videlicet exceptin proprio decoraretur miraculo, ita concrapantes intulimus.

754.

31. Julii. XIII.

Relatio corporis.

Ava Præſul benedicte, ave nunc piiſſime,
O Germann venerande, Pater & eximia,
Plebis temet cum fideli comitantis agmine,
Veni jam, veni benigne, redi Paſtor optime,
Oves proprias require, ac paci reſtitue.
Nec triſtari ultra ſina de ſublato pignore.
Deplorabat te ceſſiſſe dominum Latecia,
Se plangebat & lugebat caruiſſe gloria,
Quam adplaudet recepiſſe jam tua præſentia.
Heu quam flebant & gemebant ſervi tui Monachi,
Et caterva populorum cuncta nimis propria,
Cum fuiſſes exſul loco a tuo ſanctiſſime!
Quis illorum ſermo valet planctus fari cordium,
Atque ſimul expedire fletus amariſſimos,
Quod Sacerdos pietatis pulſus eſſet impie.
Qui ſi ceſſit feritati paganorum rigidæ,
Necnon loco vel nltrici flammæ; tamen adſuit
Votis dignis famulorum præſens in periculis.
Unde juvat nos adire illud dictu nobile,
Quod ſtupendum & mirandum inferat miraculum,
Pro quo dignæ Confeſſori referantur gratiæ.
Itaque dum inluceſſit Paſchæ dies ſplendida,
Dumque laudes celebrarent matutinas Monachi,
Circumdantes ſe paganos miro Indunt ordine.
Nam nt cunctos gloriantnr ſe cepiſſe miſeri.
Utque gyro mox vallarunt omnes fere proximo;
Te precante liberantur prope capti ſervuli.
Damque nullus ſeſe putat habere ſuperſtitem,
Gladiatam evaſiſſet qui Danorum aciem;
Omnes ſe de locis mergunt abditis incolnmes.
Cerneres tunc lacrymantes non loquentes invicem,
Dum de necis quaſi fauce ſe viderent ſurgere.
Vota ſolum cordis dabant tacita digniſſime.
Unus tantum præpeditur cœcæ mortis obice,
Atque telo perforatur hoſtis velociſſime,
Ne tanto ſummus careret Pontifex libamine.
Salve clemens, hinc precamur, ſalve Præſul agie,
Omnem Clerum te colentem cum devoto populo
In præſenti nt mereamur uti prece commoda,
Hincque celſi paradiſi regnum nobis obtine,
Quo ſimul tecum pſallamus Patri laudes Domino,
Atque toti Trinitati conſonantes Angelis,

San-

Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum, AN CHR.
Cœli tua pleni manent atque terræ gloria. 754.
Osanna qui benedictus in excelsis venerat. 28 Julii.
Gloria sit Deo Patri atque laus Altissimo,
Honor, virtus & potestas Jesu Christo Domino,
Dignitas & unus apex sit quoque Paraclito, Amen.

Quo ad finem usque ita completo, fuimus jam licet ex adverso proximi partim adustæ, necnon & permultum dissipatæ civitati: cujus demolita facies nos omnes in dolorem adducens, competenter exegit psallere: *Adspice, Domine, quia facta est desolata civitas plena divitiis, sedet in tristitia domina gentium, non est qui consoletur eam, nisi tu Deus noster*. Multi namque canentes, plures vero cernebantur plorantes: sicque processimus in pratum *a* usque, quod sub ipso est Monasterio. Eramus vero mœrentes, quod postea quam propriam intraveramus tellurem, nullas ut antea ostensas noveramus virtutes: sed ecce subito ex tanta populi multitudine, unus procurrens accessit... Habebat enim causa pœnitentiæ ferri circulum in brachio, ut solet fieri, artissime obvolutum. Jamque tempus increverat, ex quo illi casu propriam occidenti matrem, hujusmodi pœna accesserat. Qui vociferans & tanti viri pietatem sibi adjutricem expostulans, ut manum ad feretrum, quo Sancti sacrum bajulabatur corpus, pallium saltem desuper contingere cupiens protendit, illico ferrum de brachio exsiliens miraculum erepuit, ita ut in aera sursum evolans videretur a multis. Quæ res nos universos hilariores efficiens, nonnullos etiam in lacrymas præ gaudio movit. Sed & caro armillæ hujusmodi asperitate in profundum exesa, quod gestum erat pretiosum pandebat miraculum. Homo ob interfectam matrem ferro religatus solvitur.

XIV. Alia miracula.

Advenerat & quædam mulier adjumentis fidei comitata, quæ a cunabulis ita nuncupata, dicebatur Electa. Hæc prorsus, ut nobis quasi eadem adhuc infirmitate dolens ajebat, ita per decem annorum curricula manus dexteræ ariditate contabuerat, quo nullo modo vel ad os eam porrigendi posse habuerit. Accedens itaque cœpit magnæ humilitatis precibus supplicare, quemadmodum sibimet tantum sub ejusdem sancti corporis feretro, ut eramus in ambulando, transitus concederetur. At ubi vix intromissa (erat enim compressio populi multa) transisset, sic illius aridæ manus debilitas extemplo curatur, quatenus omni recepto vigore, solitum propriæ actionis exerceret officium. Hanc namque vidimus incolumem, & Meroldum qui venerat cæcus, necnon & Aldegundem videntes.

XV. Restitutum corpus anno 863.

Parvenimus ergo psallentes nimia lassitudine ac solis ardore fatigati hora quasi sexta ad Monasterii januam. Annus autem circuli resurgentis Christi octingentesimus sexagesimus tertius; dies vero mensis quarto-decimo Kalendas computabatur Augustas. Tunc hymno *Te Deum laudamus* incœpto intravimus Ecclesiam, deponentes idem sacrosanctum corpus super ipsum in quo prius jacuerat sepulcrum. Deinde concinentes antiphonam, *Laudem dicite Deo nostro omnes Sancti ejus, & qui timetis eum pusilli & magni, quoniam regnabit Dominus Deus noster omnipotens: gaudeamus & exsultemus & demus gloriam ei*: facta oratione ac pro omni qui convenerat cœtu peracta Missarum celebritate, intulimus illud in Sancti Symphoriani cryptam, ubi primum migrans *b* quieverat, atque post ejusdem sancti Martyris altare in præparato sibi tumulo venerandum posuimus. Unde evolutis temporum spatiis, atque Monasterio jam ex parte reædificato, adveniens gloriosus semperque pius Rex KAROLUS ejusque regni consors RICHILDIS Regina, simulque pater & pastor noster domnus GAUZLINUS *c* Abbas & INGALVINUS Episcopus, aliique Præsules sive Regni sui Principes retulerunt eadem sanctissima membra cum laudibus & hymnis ad proprii locum sepulcri. Ubi auxiliante Deo & Domino nostro JESU-CHRISTO, socia Spiritus-sancti gratia multi usque hodie venientes ejusdem sancti Pontificis meritis sanantur infirmi ad gloriam & laudem sanctæ & individuæ Trinitatis in sæcula sæculorum, Amen.

D I.

a Hinc Monasterium dictum *S. Germani de Prato*, non tamen ante sæculum IX. si bene adverti, recentius *de Pratis*.

b Ergo id quod scribit Auctor anonymus in libro Translationis superius edito, S. Germani corpus humatum fuisse primitus *in portico Ecclesiæ S. Vincentii*; explicandum est de sacello S. Symphoriani, quod hactenus exstat in atrio Ecclesiæ.

c In codice Irminonis Abbatis exstant litteræ donationis paullo recentiori manu scriptæ, quibus Brunardus quidam ingenuus tradit *duos mansos propriæ hereditatis suæ beatissimo Præsuli Germano, sitos in villa ipsius sancti Pontificis nomine Celsiaco in pago Stampinse, eo tenore, ut de redditu & censu quod exinde exierit, queat lumen haberi ante sanctum ejus sepulcrum. Actum Parisius anno regni 20. Karoli, Kal. Aprilis, Abbate Gozlino.* Ex quibus apparet, Gozlinum jam præfuisse Monasterio anno 850. Hic subjiciendum est diploma Ludovici Augusti cognomento Pii, quod discimus situm Karoli-venuæ, cujus meminit Aimoinus superius initio libri 2. de miraculis S. Germani, ex ipsa originali membrana descriptum in hæc verba.

AN.CHR. 754. 25. Julii.

DIPLOMA LUDOVICI AUGUSTI

pro Karoli-venna.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI HLudovicus divina ordinante providentia Imperator Augustus. Quicquid ob amorem Dei pro opportunitate servorum Dei agimus, hoc nobis ad æternam beatitudinem obtinendam pertinere confidimus. Igitur notum sit omnibus fidelibus nostris præsentibus scilicet & futuris, quia ob emolumentum animæ nostræ quamdam piscariam, quam olim pravus noster bonæ memoriæ KAROLUS in pago Pinciacense, in villa quæ vocatur Rioilus, in fluvio videlicet Sequanæ fieri jussit, ad Monasterium sancti Germani, ubi sanctum & venerabile ejus corpus requiescit, & ubi HIRMINO vir venerabilis pastorali fungitur officio, ad subsidium Monachorum in eodem sancto loco Deo famulantium libentissime concessimus, & per hos apices confirmavimus, ea scilicet conditione, ut illam nocturnam * quam Monasterium sancti Dionysii exinde accipit & sancti Petri Monasterium, nullatenus eis a quoquam subtrahatur: sed eadem Monasteria omni tempore pro sua portione restaurationi vennæ atque emendationi adminiculum præstent, prout necesse fuerit. Reliquum vero in integrum eidem venerabili sancti quidem Germani cessimus Monasterio. Jubemus quoque atque decernimus, ut de memorata piscaria nullus prædictum Monasterium ejusque procuratores inquietare nostris futurisque temporibus præsumat, neque aliquam contrarietatem ex ipsa eidem Monasterio facere, ut aliquid inde abstrahere pertentet: sed amodo & deinceps ita libere teneant ipsi Monachi hanc KAROLI-VENNAM, quemadmodum genitor noster KAROLUS serenissimus Imperator & Augustus, avus etiam noster PIPPINUS, atque proavus KAROLUS, qui eamdem construere jussit capturam; nos quoque eamdem tenuimus hactenus: scilicet uti omni tempore sit salva undique ab omnibus obstaculis aqua, sicuti apud nos adhuc extat. Nec fiant unquam ulla opera huic vennæ nocitura nec ante vel retro: Siquidem cujuscumque potestatis sint littora nostra, tamen est regalis aqua. Ergo super hanc cessionis auctoritatem hoc nostrum regale præceptum fieri jussimus, per quod decernimus atque jubemus, ut nullus quilibet Christianitatis cultor audeat vel præsumat nostræ salutis donativum infringere, neque per violentiam, neque per ullum calliditatis præjudicium Karoli-vennæ nocitorum: sed potius sine ulla subtractione vel diminutione atque damnatione liceat Monachis sancti Vincentii sanctique Germani cum omni integritate hoc munus quod eis conferimus, ad nostram requiem sempiternam perpetualiter possidere & frui. Ergo hæc nostræ auctoritatis præceptio ut firmiter continuationis vigorem obtineat per succedentia annorum curricula, manu propria subter roborantes anulo nostro eam jussimus insigniri. Signum HLUDOVICI serenissimi Imperatoris. DURANDUS Diaconus ad vicem HELISACHAR recognovi. Data tertio kal. Septemb. anno Christo propitio 3. imperii domni HLudovici piissimi Augusti, Indictione decima. Actum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine feliciter, Amen: *cum sigillo cereo.*

* idest jus piscandi una nocte.

Nec ab re erit etiam referre hoc loco diploma Caroli Calvi pro confirmatione partitionis, quam Hilduinus Abbas senior fecerat in gratiam Monachorum Pratensium: cui partitioni etiam addit de suo Carolus, qui ob suo in hoc Monasterium beneficia meruit inferi Necrologio nostro pervetusto in hæc verba: 2. *Non. Octob. Karoli quoque II. Imperatoris ac loci benefactoris*. En ejus diploma ex primario exemplari, similis illius, quod Carolus ipse pro Monasterio Dionysiano concessit anno 862. apud Dublletum.

PRÆCEPTUM CAROLI CALVI

pro partitione prædiorum in usu Monachorum Cœnobii S. Germani.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Karolus gratia Dei Rex. Si ea quæ prædecessores nostri superna dignatione illuminati ac suorum fidelium devotis admonitionibus instigati, pro statu & utilitate Ecclesiarum sive servorum Dei statuere decreverunt, nostris confirmamus edictis, hoc nobis procul dubio ad æternam beatitudinem Regnique nostri tutelam profuturum esse credimus, atque exinde Deum retributorem in posterum habere confidimus. Igitur notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostris præsentibus scilicet & futuris, quod vir venerabilis GOZLINUS Abba Monasterii almi Confessoris Christi Germani, & S. Vincentii Martyris, necnon & Monachi ejusdem congregationis devotissimi oratores nostri suggesserunt serenitati nostræ, ut pro Dei amore & futuro ejusdem congregationis suffragio, ne aliqua successorum suorum negligentia Ordo in ea Monasticus futuris temporibus perturbaretur, ut sæpe manifestum est contigisse, super quasdam villas necessitatis eorum per propriæ confirmationis præceptum genitoris nostri HLUDUVICI serenissimi Augusti eidem congregationi

tioni jam olim deputatas, super alias etiam a memorato fideli nostro Gozlioo Abbate AN.CHR. pro eorum stipendiis, quæ aonuatim in cibo & potu accipere debebant, oostro consensu 754 & auctoritate illis collatas, firmitatis nostræ præceptum fieri juberemua, per quod tam 25. Julii. ea quæ præ manibus habere videbaotur, quam eriam ea quæ a nostra largitate in præsenti illis confirmabantur, firmius ac securius per succedentia tempora tenerent ac possiderent. Nos vero necessariis illorum petitioobus clementiæ nostræ aurem accommodantes, veluti postulaverunt, fieri adjodicavimus, confirmantes eis regali testamento has villas, quorum hæc sunt vocabula: in pagu Parisiaco Antoniacum, & Spinogilum & villulam Caticaotum: in Senonico Acmantum: in Milidunense Matriolas, quam inclytæ memoriæ avus noster KAROLUS ad ligna subministranda elementer memorato contulerat Cœnobio. Novigentum etiam io Meldensi: & in Pinciacensi Cellam, quæ dicitur Villaris, & Villam nihilominus supra mare, videlicet ad vestimenta & calciamenta eorum & perplures necessitates in diversis Monasterii officinis supplendis, dormitorii scilicet, cellarii, domus infirmorum, piscatorum quoque ac pernecessaria medicinæ adjumenta; & ad viginti modia saponis, picemque emendam ad vasa vinaria componenda, & ad ceteras loci oecessarias utilitates a Decano procurandaa; & insuper ad reconcinnaodam vel recooperiendam domom infirmorum, cellariique & reliquarum officinarum habitaculis, ex antiqua constitutione Decano deputata: insuper ad refectiones io dominicis diebus & deputatis sollemnitatibus Sanctorum Fratribus administrandaa. Pro stipendiis autem victualibus quæ eis a parte Abbatis persolvi debebantur, sicut in præfato genitoris nostri præcepto continetur ac nostro, delegamus eis una cum consensu & voluntate memorati Gozlini Abbatis omniumque Fratrum ejusdem congregationis has villas infra scriptas: *Calas* in pago Stampinse cum integritate & hospitiis suis quæ sunt in Albaterra; villulam quoque Rubram in eodem pago, Tendaxium nihilominua in pagu Parisiaco, cum omoi integritate; & Banninlum in pagu Senonico, cum hospitiis quæ sunt in villa quæ vocatur Campiniacus; Cubinium etiam in pago Laumense. Acceperunt autem Fratres has villas pro modiis frumenti mille sexcentis vigioti, & pro centum octoginta leguminam modiis, & pro casei pensis centum sexaginta, & pro modiis viginti adipis; & pro viginti sestariis butiri, & pro quatuor sestariis mellis, & duabus ceræ libris omni mense, pro modiis etiam salis centum & pro braciis viginti per duodecim modia, & pro horto qui tam hieme quam æstate necessarius eis habetur: quoniam hæc omnia ab Abbate minus plene illis persolverentur. Statuimus quoque ut ex istis stipendiariis villis per succedentia tempora dormitorium Fratrum & cella Novitiorum recooperiatur: reliqua vero Cœnobii ædificia de Abbatia reficienda & recooperienda sunt, exceptis supradictis a patre Fratrum reemendandis. Vinum autem in potum cotidianum refectionis ex Teodaxio & Villa-nova tam de vineis dominicis quam pascionibus Fratribus dari censuimus. Sin autem ex eisdem vineis ad numerum duum millium modiorum non pervenerit, tunc idem numerus ex reliquis Abbatiæ villis in Fratrum & hospitum usus in refectorio edentium juxta veterem consuetudinem ab Abbate compleatur. Daobus etiam Fratribus in eadem Villa-nova laborantibus, quæ dari ibidem consuetado fuit, deotur, & torcularia juxta solitum reemendentur, & vasa vinaria præparentur, vinumque ex more ad Monasterium deferatur. Vineas quoque in sæpe fata villa desiximus ab eisdem excoli & vindemiari, a quibus olim culti fuerunt & vindemiati, sive siot indominicati, sive in beneficiom quibuslibet dati. De melle qoin etiam carrada una ex modiis octo cum solita cera, sicut de villa Lucarias persolvitur, usibus Fratrum ab Abbate tribuatur. Prædia denique bonorum hominum largitione sibi donata ona cum clausoferis Monasterium sito eisdem Fratribus stabili jure concessimos. Refectiones deniqoe Missa S. Germani quinto Kal. Junii, & dedicatione Ecclesiæ, vel ANNIVERSARIO CHILDEBERTI Regis & festivitate S. Vincentii, Cœna Domini, seu vigilia sancti Paschæ, & de volatilibus cum pulpastis in Natale Domini tribus diebus, & in Pascha similiter tribos, inrefragabiliter eis ab Abbate ministrari sufficienter decrevimus. Karitates etiam io eisdem festivitatibus ex antiquo more bis ipsis a parte Abbatis dentur. De supradictis vero villis statnimus, illis in reliquis Nativitatis Domini & Paschæ diebus volatilia cum pulpastis a Decano subministrari, excepto quod Thesaurario & aliis ministerialibus facere constitutum est. Item ordinamus ipsis alias refectionea a Decano præberi, videlicet de *Cala* IN FESTIVITATE TRANSLATIONIS S. GERMANI, & de Teodaxio in sollemnitate S. Dionysii: Præterea decrevimus, ut de villa quæ vocatur Bospatium in pago Laudunensi, quam eisdem Fratribus per regiæ auctoritatis præceptum, ad locum refugii, pietatis nostræ clementia misericorditer contulerat, in Idibus Junii, quando Deus nos nasci in mundo voluit; & 8. Idus Junii, quando Rex NOTA. Regum nos ungi in Regem sua dignatione disposoit, refectio eis a Decano specialiter exhibeatur: quæ commemoratio post obitum nostrum in depositionis diem, cum me Dominus viam universæ carnis ingredi jusserit, convertatur. Omnes igitur has villas in hoc nostro præcepto superius nominatas cum Ecclesiis & appendiciis suis, cum redditibus ac mancipiis, cum precariis seu beneficiis exinde datis, cumque omnibus ad se pertinentibus, ipsius congregationis Fratribus ad multiplices eorum necessitates supplendas, re-

gali

AN.CHR. 754. 25. Julii.

gali auctoritate per nostræ confirmationis præceptum stabili ac perpetuo jure concedimus atque firmamus, præcipientes regia potestate & per sanctam inviolabilem Trinitatem atque examen tremendi judicii, Angelorumque ac Sanctorum omnium reverentiam conjurantes, ut nemo Abbatum per successiones quod nostro roboratum est edicto subtrahere vel minuere audeat, aut ad usus suos retorqueat, vel alicui quiddam in beneficium inde tribuat; sed neque servitia ex eis exactet, vel paraveredos aut expensas ad suas vel ad hospitum susceptiones recipiat, sive mansionaticos inde exigat, sicut nec consuetudinis unquam fuit. Supra scripta autem AD CENTUM VIGINTI MONACHORUM sunt ordinata, ex quo nil unquam cuiquam Abbatum licebit subtrahere: augere vero, si forte voluerit, multiplicatis ad usum eorum opibus, accumulentur divini servitii cultores. Qui vero nostro tempore aliter facere præsumpserit, & post discessum nostrum sive quamdiu advixerimus, hanc nostram confirmationem violare voluerit, a Deo cujus exstitit contemptor, pœnis æternalibus se damnandum cognoscat. Ad corroborandum etiam nostræ celsitudinis præceptum super eodem privilegium episcopale per semet a cunctis Ecclesiæ filiis æternaliter observandum fieri ac firmari decrevimus. Et ut hæc auctoritas quam ob Dei amorem & remedium animæ nostræ statuimus atque roboravimus, firmiorem obtineat vigorem, & deinceps inconvulsa perdurare queat, manus nostræ conscriptione eam subter firmavimus, & de annulo nostro sigillari jussimus. Signum KAROLI gloriosissimi Regis. GAMMO Notarius ad vicem GOZLANI recognovit. Data 12. Kal. Maji, Indictione 5. anno 32. regnante Karolo gloriosissimo Rege, & in successione HLotharii Regis anno 3. Actum Monasterio S. Dionysii in Dei nomine feliciter, Amen.

APPENDIX

De aliis translationibus & miraculis S. Germani.

Translatio in urbem ob Normannos.

1. CUM *Lutecia Parisiorum iterato a Normannis impeteretur anno 886. tunc cives S. Germani Patroni sui auxilium implorare, ad ejus tumulum confluere: ex quo sacrum ejus corpus refossum in urbem delatum est. Id cecinit Abbo nostri Cœnobii Monachus in libro 1. de obsidione Parisiaca.*

Tunc trepidant cives, cunctique vocant celebrandum
Germanum. Miserere tuis, Germane, misellis.
Concurrunt matres, pariter juvenesque puellæ
Ad Sancti tumulum, suffragia poscere grata.
Hic jacuit fuimet jugiter venerabile corpus,
Nobiliusque Monasterium cunctis fuit illud.
Hinc propriis fuerat famulis gestatus in urbem.

Nempe in Ecclesiam S. Germani Veteris *appellatam: in qua Sancti brachium in hospitii mercedem relictum est. Tunc*

* stabulam

Efficitur bostar * Germani Antestitis aula,
Completur tauris, suculis, simisque capellis.

Miracula duo ad puteum.

2. *Idem Auctor in libro 2 miracula recitat duo, facta adversus duas feminas Normannicas, quæ aquam e puteo S. Germani in usus suos hauserant. Is puteus hactenus visitur in Ecclesia Germanensi, febricitantibus quondam frequentatus, quibus ejus aquæ benedictione signata sæpius medicamento fuere. Situs est in apsida orientali, eo fere in loco, quo S. Germani corpus a Lantfredo Abbate depositum est. Quæ omnia intelliguntur ex subjectis Abbonis versibus libri 2.*

* Germani

Cujus * adaccubitat puteus vestigia, cujus
Qui potabit aquas extemplo febre laborans,
Auxilio Sancti fidens capiet medicinam.
His panem cupiens quædam componere, jussit
Vi sibi Scotta Danum deferri. Namque Sacerdos
Templa tuens, puteum vendebat egris * pretio amplo.
Depositus flammæ panis, mox ipse figuram
Sanguinis accepit rubeam. Post altera forte
Scitur vi conans latices, hausisse cruorem.

* ægris

Relatio corporis ex urbe.

3. *Gozlino Parisiorum Episcopo tempore obsidionis e medio sublato, simulque Henrico Duce quem Carolus Crassus auxilio miserat; Normannis strenue restiterunt Ebbolus Gozlini nepos, Germanensis Abbas, & Odo Comes, eosque ad solvendam obsidionem compulerunt. Id factum anno 888., quo S. Germani Reliquiæ ex urbe in pristinum locum reductæ, & in pretiosam thecam reconditæ, insculptis in ea sequentibus versiculis:*

Hic positum sancti multis venerabile corpus
Germani, loculo nunc custoditur in isto.
Audeat ornatus aliquis hinc tollere nullus,
Perpetua metuit qui non nisi morte perire.

Infer-

Inferni cæcas audet adire tenebras. AN.CHR.
Salventus causa, Christo tribuente salutem, 754
Ferri quo possit, fuerit quocumque ferendum. 25. Julii.
Hunc in honore tuo loculum, Germane, rogavit
EBROLUS Abba pius fieri, donecque replevit.
Hic etiam, HENRICE Pater, tua dona refulgent.
ODO Comes venat, multè quoque Christicolarum.

Fuit is Odo seu Eudo Comes, postea Rex dictus, filius Rotberti Andecavorum Comitis, viri Saxonici generis, in bello Nortmannico extincti. Quis fuerit Henricus iste, an Dux qui ab Carolo ad ferendam Parisiis opem missus est, non constat.

4. *Guillelmus cognomento Episcopi, Abbas piissimus, cujus corpus incorruptum hactenus in tumulo persistere diximus, anno* 1408. *eamdem thecam elegantiori opere refici curavit. Ad hoc viginti sex marcæ aureæ, quibus constat thecæ pars superior, e veteri capsa desumtæ: additæ argenti deaurati marcæ ducentæ quinquaginta ad compingenda latera: fundus industrie cælatus argento præterea conflatus est. Guillelmus vero ne Ebbonis primarii opificis (quæ viri modestia erat) memoriam obscurare videretur, prædictos versus in thecam restituit, quatuor hisce additis:*

Annis milleno quadringentis quoque nono,
Hoc opus impletum, fulgenti decore repletum,
Cœpta sequens alias Guillelmus Præsulis Abbas
Ad decus Ecclesiæ vestiit ipse pio.

Superest etiamnunc egregium illud opificium, uti & tabula majoris altaris argentea; utrumque Guillelmi pietatis monumentum. Reliquum est ut miraculum quoddam sæculo XI. factum referamus ex codicibus mss.

MIRACULUM FACTUM ANNO MLXI.

In vigilia Translationis sancti Germani quondam legi solitum.

MIRACULIS quæ Dominus Deus pro meritis beatissimi Germani Parisiensis Antistitis hucusque copiosa operari non desinit, adjiciendum censemus illud, quod contigit PHILIPPI Magni Francorum Regis successivis temporibus. Is siquidem Philippus, Henrici Regis filius, dignitatem regalis principatus patre sepulto suscepit annis adhuc in puerilibus. Prædictus itaque Rex adulatorum consiliis, utpote juvenis, nimis credulus, Basilicam S. Germani quæ prope Parisius est, satis irreverenter ingressus est: quatinus de thesauris Ecclesiæ, quos ibi CHILDEBERTUS Rex ad decorem domus Dei multos congregaverat, cupiditatibus & voluntatibus suis satisfaceret. Igitur præcepit crucem auream, quæ post altare beati Vincentii Martyris locata erat, deponi, ut aurum & lapides pretiosos inde abs portaret, suisque satellitibus abs portata distribueret. Est enim ipsa crux operis ac ponderis incomparabilis, gemmis exquisitissimis venustata, utpote quam dicunt de Hispaniis allatam, & in præfatam Ecclesiam ex regalibus munificentiis illatam. Cujus pretiosissimi donarii laudem ipsa res adhuc testatur: & dum superstes erit, ipsum opus mirificum, & auri pondus immensum testabitur. Imperante & præsente Rege deposita est cui supererat crux de columna, & super tapetum unum in Ecclesiæ pavimento collocata. Aderant artifices cum suo apparatu ex Regis edicto deletioni crucis instantes. Nec minus intererant Ecclesiæ illius Monachi condolentes, sanctum Vincentium & beatissimum Germanum præcipue invocantes. Monachorum alii capsulas, in quibus Sanctorum continebantur pignora, humi deposuerunt, & voce flebili & corde suspirioso Dei misericordiam everberabant. Huic tam execrando spectaculo aderat STEPHANUS urbis prædictæ Præfectus, homo multum irreverens & iosrunitus, cujus instinctu nefariò rem totam aggressus erat Rex Philippus. Præsumtuosis autem conatibus, Deo gratias, confestim obstitit benignissimus Deus. Sicut enim relatum est, his qui adstabant videntibus, quædam nebula sancta sanctorum Ecclesiæ illius obnubilaro visa est. Rex autem a proposito suo continuo destitit, & pavore quodam perterritus ab his temerariis ausibus de cetero se cohibuit. Ut etiam divinæ vindictæ non anceps, immo evidens daretur experimentum, Stephanus Præpositus oculorum acie statim privatus est: & quousque vixit, tali condigna redargutione multatus est. Compulsus est igitur miser in seipso recognoscere, quia consiliator adulativus pro terreni Regis amore consilium suum in cœlestem Regem non debuerat arroganter erigere. Lamentum itaque Monachorum versum est in gaudium: crux quoque cum omni reverentia in statu pristino sublimata, & plebs Parisiensis ex hac Domini visione lætificata. Miraculum siquidem istud celebre habitum est, & inter multos sollemniter divulgatum est. Nos autem posteris nostris id scriptum transmittimus ad laudem & gloriam Dei, & ad recensendam memoriam Patroni nostri beatissimi Germani, cujus precibus & meritis incessanter adjuvemur. Amen.

Sequebatur in ms. codice Sermo de laudibus S. Germani, ab Aimoino (ut videtur) compositus, quem hic edere non visum tanti est.

SAN-

AN. CHR. 755 17. Aug.

SANCTI CAROLOMANNI
DUCIS FRANCORUM, ET MONACHI CASINENSIS,
ELOGIUM HISTORICUM.

Principes multi apud Casinum Monachi.

1. CASINENSE *Monasterium, ut tempore S. P. Benedicti Romanæ nobilitatis schola & palæstra fuerat; sic post instaurationem a Petronace factam, Principum ipsorumque Regum diversorium evasit, & opportunum a sæculi turbinibus asylum. Primus inter primos* CAROLOMANNUS *Francorum Dux, ne dicam Rex, istuc sese recepit: cujus exemplum sequuti* RATCHISUS *Langobardorum Rex,* GISULFUS *ex nobili Beneventanorum Ducum prosapia ducens originem,* GUAIFERIUS *Princeps Salernitanus, aliique, quos enumerare longum esset.*

Carolomannus quas Franciæ provincias rexerit.

2. CAROLOMANNUS, CAROLI *Majoris-domus Franciæ cognomento Tuditis ex* CHROTRUDE *seu* ROTRUDE *priore conjuge filius natu-maximus, patris testamento Austriam, Sueviam seu Alamanniam, Turingiamque regendas accepit anno 741. quo etiam Pippinus frater germanus Neustriæ, Burgundiæ ac Provinciæ præfectus est, Gripponi parte aliqua Neustriæ, Austriæ Burgundiæque relicta. Hunc postea seu invisum, seu turbas agitantem Carolomannus & Pippinus Lugduno * Clavato obsident, comprehensum in Novo-castello Arduennæ proximo custodiri jubent. Sonichildis mater Calæ Monasterii parietibus inclusa. Erat per id tempus Gallia sine Rege: nam Theoderico anno 737. mortuo, interregnum fuerunt productum ad annum 742. quo Carolomannus, & Pippinus Childerico Regis nomen imposuerunt, servata sibi potestate. Raro tamen ab illius temporis Scriptoribus dicti sunt* Reges *sive Carolomannus, sive Pippinus ante annos decem, quam hic Rex a Francis salutatus est.* Duces & Principes Francorum *nominari mos erat. Audi Annales Fuldenses:* Anno 741. Carolus anno ducatus sui 28. moritur Parisius, & apud S. Dionysium sepelitur: cujus filii Carlomannus & Pippinus sub obtentu Major-domatus totius Franciæ Regnum suscipiunt & inter se dividunt. Rex *tamen dicitur Karolomannus in historia elevationis S. Hucberti Episcopi Leodicensis, & apud alios Auctores nonnullos.*

* Laon

Rex aliquando dictus.

Varia bella conficit.

3. *Dum hanc dignitatem gessit Carolomannus, varia bella confecit. Hunoldum Aquitaniæ Ducem Pippino fratre adjuvante vicit fugavitque: rebellantes non semel perdomuit Alamannos, itidemque Odilonem Bajoariorum Ducem, quem in gratiam recepit. Saxones diffidentes in suam potestatem revocavit. Hæc breviter dicta sint de bellicis Carolomanni factis, quæ rerum Francicarum tractatoribus fusius enarranda relinquimus.*

Ecclesiæ rem curat.

4. *Mirum quantum rei Christianæ & ecclesiasticæ curam habuerit piissimus Princeps. Argumento sunt Concilia variis in locis eo procurante habita. Primum occurrit Concilium Carolomanno auctore in Germania celebratum anno 742. cujus hæc Præfatio:* Ego Karlomannus Dux & Princeps Francorum, anno ab Incarnatione Domini 742. undecimo videlicet Kalend. Maji, cum consilio servorum Dei & Optimatum meorum, Episcopos qui in Regno meo sunt, cum Presbyteris ad Concilium & Synodum pro timore Christi congregavi, *&c. Anno vero insequenti* in synodali conventu qui congregatus est ad Kalendas Martias in loco qui dicitur Liptinas *agri Camaracensis, Synodi Germanicæ acta confirmavit, novaque confici curavit. Huc spectant Zachariæ Romani Pontificis epistolæ duæ ad Bonifacium, nimirum inter Bonifacianas epistolæ 138. & 142. quæ tamen ordine 143. debet numerari.*

Loca sancta donis afficit.

5. *Eluxit etiam in eo pia in loca sancta munificentia, quam Othlonus in lib. 1. de*

de Vita S. Bonifacii cap. 36. & lib. 2. cap. 16. ceteris Principibus proponit in exemplum. Nam Carolomannus locum juxta ripam fluminis Fuldæ situm, ad tria miliaria passuum *concessit Bonifacio ad condendum Fuldense Monasterium, & missis nuntiis nobiles incolas rogavit*, ut omnes qui infra marcham supra nominatam aliquid proprietatis haberent, facerent quæ & Princeps fecisset. *Præterea apud Folcuinum de gestis Abbatum Laubiensium cap. 6. in Spicilegii tomo 6. fit mentio donationis ab ipso Principe factæ Laubiensi Monasterio*, apud Liptinas villa publica, quo facit Februarius dies sex, anno secundo regnante Hilderico : *& S. Burchardo Vuirtziburgensi Episcopo* villam Michelnstat *concessisse dicitur apud Egilwardum. Porro* Carolomannos Rex *seu Princeps*, anno tegni *seu major-domatus* sui tertio *interfuit elevationi corporis S. Huberti Leodicensis Episcopi, cui varia dona ac prædia tribuisse memoratur. Lege historiam Translationis S. Huberti Sæculo insequenti ad annum* 716. AN CHR. 755 17. Aug.

6. *His rebus pie fortiterque gestis Carolomannus sæculi fugam cœpit meditari. Varias secessus causas referunt Auctores. Vualafridus Strabus id factum ait* ob amorem regni cœlestis & causa vitæ quietioris. *In Annalibus Francorum ab anno* 726. *ad* 796. *productis, quos Philippus Labbeus ex codice Masciacensi edidit in tomo* 2. *novæ Bibliothecæ, leguntur hæc verba :* Anno 746. Carolomannus intravit Alamanniam, ubi fertur quod multa millia hominum ceciderit : unde compunctus Regnum reliquit. *Et certe ex continuato Fredegarii Chronico patet, Carolomannum anno sexto regni sui Alamannis bellum intulisse*, & cum magno furore, *quod contra ipsum* fidem fefellissent, peracce ssisse in eorum patriam, & plurimos eorum gladio trucidasse. *Et tamen addit Continuator, ipsum* devotionis causa ac divino instinctu succensum *Regno sese abdicasse. En verba :* His ita gestis, *nempe Alamannica expeditione confecta*, sequenti curriculo annorum Carolomannus devotionis causa instinctu succensus, Regnum una cum filio suo Drogone manibus germani sui Pippini committens, ad limina beatorum Apostolorum Petri & Pauli Romam in Monachorum ordinatione perseveraturus advenit. De sæculo fugiendo cogitat.

7. *Ex eodem Continuatore satis intelligitur, Carolomanni secessum contigisse anno septimo regni, hoc est anno* 747. *quod aliis argumentis confirmari potest. Hunc annum signant Annales Fuldenses :* Anno 747. Carlomannus relicta quam tenebat potestate Romam vadit, ibique mutato habitu religiose victurus, in Casinum ad S. Benedictum secedit, & Monachus efficitur. *Eadem fere Hermannus Contractus ad eumdemmet annum, quam etiam exprimit Lambertus Scafnaburgensis Monachus Hersfeldensis. Nec audiendi sunt, qui hunc secessum ad annos superiores revocant. Quippe Carolomannus chartæ cuidam de finibus & terminis Fuldensis Monasterii apud Brovverum invenitur subscripsisse* anno dominicæ Inc. 747. principatus vero anno 6. mense Martio, 22. die. quo anno.

8. Carlomannus, *testante Vualafrido Strabo in libro de miraculis S Galli cap.* 11. dum causa quietioris vitæ Romam tenderet, ad S. Galli Monasterium causa orationis accessit... Cumque vellet ibidem degentibus aliquod suæ largitatis conferre solatium, sed retractaret a negotiis se Regni disjunctum explere non potuisse quod voluit ; fratri rescripsit, ut sui amoris intuitu eidem Monasterio aliquod regiæ largitatis solatium dignaretur impendere : quod Pippinus præstitit. S. Galli Monasterium invisit.

9. *Posthæc* Carolomannus pro amore cœlestis regni, *inquit Herkempertus*, terrenum relinquens regnum, Romam adiit, & a Zacharia Papa factus est Monachus : & post aliquantum temporis ad B. Benedicti quod Aquinensium finibus situm est, profectus est Monasterium. *Herkemperto præivit Eginhardus in Annalibus ad annum* 746. Karolomannus Romam profectus, dimissa sæculari gloria habitum mutavit, & in monte Soracte Monasterium in honorem S. Silvestri ædificavit : ubi quondam tempore persecutionis quæ sub Constantino facta est, latuisse fertur. Ibique aliquamdiu commoratus, meliori consilio hoc loco dimisso, ad Monasterium S. Benedicti in Samnio pro- Romæ fit Monachus.

AN. CHR. 755 17. Aug. NOTA. vincia juxta Cassinam arcem constitutum Deo serviturus venit, ibique monachicum habitum suscepit. *Immo jam monasticum habitum a Zacharia Papa acceperat, Quocirca observare operæ pretium est, tunc in more positum fuisse, ut plerique Reges ac Principes, sæculo nuntium remittere volentes, a Romano Pontifice tonsuram vestesque religiosas susciperent. Id testantur Offa, Coenredus, & Ina Reges Britanniæ insulæ. Testatur & Ratchisus Langobardorum Rex, qui* divino instinctu, *uti scribit Herkempertus, & ex eo Leo Marsicanus*, regalem relinquens dignitatem, devote cum uxore ad B. Petri Principis Apostolorum perveoit limina: Clericusque effectus, *id est tonsura donatus*, monastico indutus est schemate cum uxore & filiis. Et ille quidem cum filiis ad B. Benedicti Cœnobium profectus est, ubi sub artissima vitæ districtione vitam finivit: uxor vero ejus Taxia nomine cum reptivida prole sua similiter mutato habitu, *&c. Eum ad modum Carolomannus Zachariæ manibus tonsus, vestem monasticam induit, & in montem Soractem se reclusit. Anastasius Bibliothecarius in Zacharia addit, Carolomannum* ad B. Petrum cum aliquantis suis adveoisse fidelibus, sesque eidem obtulisse Apostolo: atque in spirituali habitu se fore permansurum spopondisse, Clericatus jugum ab eodem sanctissimo suscepisse Pontifice: *ubi Clericatus nomine, monasticum statum intelligit: quo sensu passim alibi hoc vocabulum usurpatur, ut alias ostendimus. Subdit Anastasius:* Et inter alia multa dona obtulit B. Petro Apostolo aote confessionem, arcum argenteum majorem pensaotem libras septuaginta. Et post aliquantum temporis ad B. Benedicti quod in Aquinensium finibus situm est, profectus est Monasterium, in quo & suam finiri vitam jure professus est jurando. *Hinc corrigas Annales Mettenses aliosque nonnullos, qui Carolomannum primo Casinum adiisse, ibique Monachum factum adfirmant.*

Monachos in monte Soracte fuisse. 10. *Si quis vero adhuc dubitare pergat, Carolomannum non Clerici sæcularis, sed Monachi habitum gestasse in Monasterio Soractensi, legat epistolas duas Pauli Papæ ad Pippinum Francorum Regem. In prima quæ apud Chesnium in tomo 3. Hist. Franc. inter Pontificias epistolas duodecima est, Paulus concedit Pippino* Monasterium B. Silvestri cum aliis tribus ei subjacentibus, id est B. Stephani, atque beatorum Andreæ & Victoris cum omnibus eis generaliter & in integro pertinentibus, pro sustentatione peregrinorum & alimoniis fratrum nostrorum Christi pauperum, atque Monachorum illic nunc & in posterum spiritalem vitam degentium. *In alia epistola quæ ordine 16. est, Paulus innuit, idem Monasterium a Pippino restitutum Ecclesiæ Romanæ fuisse, cui antea Carolomannus jam illud subjecerat. Denique id disertis verbis tradit Eginbardus in Vita Caroli Magni cap 2.* Frater ejus Karolomannus, *inquit*, incertum quibus de causis, tamen videtur quod amore conversationis contemplativæ succensus, operosa temporalis Regni administratione relicta, Romam se in otium contulit: ibique habitu permutato Monachus factus, in monte Soracte apud Ecclesiam B. Silvestri constructo Monasterio cum Fratribus secum ad hoc veoientibus per aliquot annos optata quiete perfruitur.

Carolomannus cur Soractem deseruit. 11. *Quid causæ fuerit, ut Carolomannus montem Soractem reliquerit petieritque Casinum, aperit idem Auctor & ex eo Adrevaldus in lib. de Mirac. S. Benedicti cap.* 14. Monasticæ *quippe* vitæ normam adeptus, in monte Soracte apud Ecclesiam B. Silvestri exstructo Monasterio cum Fratribus secum ad hoc convenientibus nonnullo tempore optata quiete perfruitur. Sed ex Francia multi nobilium ob vota solvenda Romam cum sollemniter commearent, & eum velut dominum quondam suum præterire nolleot; otium quo maxime delectabatur, crebra salutatiooe interrumpentes, locum mutare compelluot. Nam cum hujusmodi frequentiam suo proposito officere vidisset, relicto monte in Samnium provinciam ad Monasterium S. Benedicti situm in castro Casini secessit, atque ibi quod reliquum fuit mortalis vitæ, religiose conversando complevit.

12. Ca-

12. *Casinensi Monasterio etiam tum praerat* PETRONAX *Abbas, qui variis modis Carolomanni patientiam probavit. Alii alia de eo referunt. Regino ait suo tempore exemplum* de sancto viro *circumferri solitum. Nempe Carolomannus frequenti popularium salutatione in Soractensi Monasterio laudibusque hominum pulsatus, noctu universis inscientibus aufugit uno comite sibi fidissimo, & ad Casinense Monasterium pervenit: ubi demissis postulationibus Abbatem exoravit, ut sibi homini Franco, omnium sceleratissimo potestatem faciat isto in loco agendi poenitentiam vitae prioris. Abbas eum una cum socio in cellam Novitiorum admitti jubet, & barbarae gentis hominem artissime probari. Post annuam probationem factis sollemnibus votis societati Monachorum adjunctus, dum culinae vice sua humillime fungitur, sed artis culinariae ignarus in multis offendit, coquus mero fervens ei colaphum impingit. Carolomannus nihil motus,* Tibi, *inquit*, Frater, ignoscat Deus & Carolomannus. *Iterum eidem eamdem ob causam sese pulsanti eadem precatus est. Cum vero tertio atrociter a coquo caederetur; Francus alter peregrinationis comes, rei indignitate commotus, rapto pistillo coquum repercussit, exclamans:* Nec tibi Deus parcat, serve nequam, nec Carolomannus ignoscat. *Id ubi rescivit Abbas, Francum custodiae mandari jubet, ac sequenti die coram omnibus eductum interrogat, cur Fratrem ministrum pulsavisset.* Quia, inquit, vidi servum nequiorem omnibus, virum meliorem & nobiliorem omnibus quos in terra conversari scio, non solum verbis dehonestare, sed etiam plagis afficere. *Irati Monachi quod hominem peregrinum ceteris praetulisset, percontantur quis ille esset, qui bonitate & nobilitate omnes antecederet. Ille necessitate compulsus respondit:* Iste est Carolomannus quondam Rex Francorum, qui pro Christi amore Regnum & gloriam mundi dereliquit. *Quo audito Monachi tremefacti ex sedibus consurgunt*, veniam postulant de contemtu, *ut qui ejus dignitatem ignoravissent. Ille contra humi prostratus negat haec vera esse, se non Carolomannum, sed peccatorem esse & homicidam: hoc effugium a populari suo excogitatum, quo facti poenas evaderet. Sed tamen* cognitus ab omnibus, eum magna reverentia est observatus. *Id Regino fuse narrat, iisdemque verbis commemorant Annales Mettenses: quod aliis aestimandum relinquo.*

AN.CHR. 755

17. Aug. Casini variis modis probatur,

in culina.

13. *Leo Marsicanus in Chronici Casinensis lib. 1. cap. 7. tradit, Carolomannum a Zacharia tonsum*, post aliquot dies *ad Beati Benedicti Monasterium ab eodem fuisse transmissum:* ubi sub regimine praedicti Abbatis, (*Petronacis scilicet, non Optati, ut in Annalibus Mettensibus*) eum omni humilitate & devotione Domino serviens, per aliquot deguit annos. *Atque ut ipsius animum probaret Abbas, pascere eum oves jubet. Cui ministerio dum ille sedulo dat operam, forte in latrones incidit: quos ab ovium rapina compescere pro viribus tentat, vir pristinae suae fortitudinis haud oblitus. Illi hominem minime repugnantem exspoliant, nudumque destituunt. Sic nudus in Monasterium reversus, Abbati & Monachis quid sibi acciderit narrat. Tum Abbas experturus, vera an simulata esset patientia, acriter eum coepit increpare;* segnem ac stultum *appellans. Quod cum Carolomannus modeste & nullo reddito verbo tulisset, pecoris curam resumere jubetur. Forte quondam oves citato cursu agens, ut ad horam constitutam occurrere posset; claudicantem oviculam humeris imposuit, & in caulam cum aliis revexit. Abbas viri patientiam & demissionem admiratus, eum a custodia pecoris cessare jussit, & horto excolendo insudare praecepit. Utra narratio, Reginonis an Leonis, immo an utraque vera sit, non facile quis dixerit. Homines quantumvis nobilitate ac dignitate praestantes, vilibus quibusque ministeriis in Coenobiis addictos fuisse, pluribus exemplis constat. Certe Adalardus, Caroli Magni consobrinus, dum Corbejae Monachus ageret, in horti cultura laborare solitus erat. Ut mirum non sit, Carolomannum, etiamsi notus fuerit, apud exteros id egisse, quod Adalardus Regis consanguineus apud populares lubentissime tulerit. Taceo id quod in quibusdam Francorum Annalibus a Philippo Labbeo editis*

in ovium custodia.

AN CHR. 756

tis tomo 2. novæ Bibliothecæ refertur de anserum custodia Carolomanno commissa.

17. Aug. An venerit in Galliam pro recuperandis S. Benedicti Reliquiis.

14. *Carolomannus Casinensium Monachorum impulsu litteras petiisse a Zacharia Papa ad Pippinum Regem dicitur, quo S. P. Benedicti Reliquias in Galliam translatas, Casinum reduci juberet: iisque litteris acceptis ad Pippinum ea de causa accessisse. Profert Zachariæ litteras Adrevaldus in libro de miraculis S. Benedicti cap. 15. additque, negotii curam Pippini jussu demandatam Remigio Rotomagensi Antistiti, qui ab efferendis Sancti Reliquiis divinitus impeditus sit. Carolomannum in Galliam accessisse Stephano Papa tertio constat: an vero accesserit Zacharia adhuc superstite, non constat. Nam Francicarum rerum scriptores veteres unam Carolomanni reversionem in Franciam agnoscunt. Obtinuerit a Zacharia litteras Carolomannus pro repetendo S. Benedicti corpore: sed eas ad Pippinum perferendas legatis commisit, uti ex ms. historia Episcoporum Rotomagensium probavimus Sæculo 2. ad præcitatum Adrevaldi locum. Unum hic remoram facit, scilicet Remigium necdum tum superstite Zacharia præsedisse Ecclesiæ Rotomagensi, quam anno 755. regere cœpit. Verum id licet præstiterit ante acceptam dignitatem, quod a Pippino jubebatur; potuit tamen scriptorum oscitantia tribui jam Episcopo, quod necdum Episcopus fecit, sed aulicus & Regis frater. Hic est* REMEDIUS *Pippini germanus*, cujus Monachos Simeoni scholæ Cantorum Priori contradidit Paulus Stephani Papæ III. successor, ad instruendum eos in psalmodiæ modulatione, quam ab eo adprehendere tempore quo Simeon in Francia exstitit nequiverant. *Exstat ea Pauli epistola apud Chesnium in tomo 3. Hist. Franc. ordine 43. inter Pontificias.*

Venit in Franciam Aistulfi impulsu.

15. Anno 753. *inquit Eginhardus in Annalibus*, Stephanus Papa venit ad Pippinum Regem in villa quæ vocatur Carisiacus, suggerens ei, ut se & Romanam Ecclesiam ab infestationibus Langobardorum defenderet. Venit. & Carolomannus frater Regis, jam Monachus factus, jussu Abbatis sui, (Optati) ut apud fratrem precibus Romani Pontificis obsisteret. Invitus tamen hoc fecisse putatur: quia nec ille Abbatis sui jussa contemnere, nec Abbas illius præceptis Regis Langobardorum qui ei hoc imperaverat, audebat resistere. *Et Anastasius Bibliothecarius in Stephano III.* Interea nefandissimus Aistulfus Carolomannum fratrem benignissimi Pippini Regis a Monasterio Beati Benedicti, in quo devote per revolutum temporis spatium monachice degebat, diabolicis ei suasionibus suadens, Franciam provinciam ad objiciendum atque adversandum causæ redemptionis sanctæ Dei Ecclesiæ, Reipublicæ Romanorum direxit. Dumque illuc conjunxisset, *id est pervenisset*, nitebatur omnino & vehementius decertabat sanctæ Dei Ecclesiæ causam subvertere. Sed propitiante Domino minime valuit sui germani Christianissimi Pippini Regis Francorum in hoc firmissimum cor inclinare, *&c. Anastasius hic aliter sentit atque alii fere historici, qui Carolomannum ajunt quidem in Franciam venisse, sed invitum: nec quidquam, uti jussus fuerat, adversus Stephanum Papam molitum fuisse.*

Filii ipsius tonsi.

16. *In veterrimis Francorum Annalibus ab anno 708. ad 800. apud Chesnium editis tomo 2. Hist. Franc. hæc leguntur:* Anno 753. Papa Stephanus venit ab urbe Roma in Franciam, & Karlomannus post eum: & filii ejus tonsi sunt. *Eadem verba leguntur in Chronico Fontanellensi cap. 15. (in editis 14.) ubi de Vvidone Abbate. An plures Carolomannus habuerit filios, non omnino certum. Forsitan Auctores modo citati filios Carolomanni fratris Caroli Magni a Regno exclusos, & in Italiam abductos a matre, Carolomanno patruo attribuunt. Certe de unico hujus Carolomanni filio mentio fit in Bonifaciana epistola 42. & Fredegarii Continuator meminit unius Drogonis, qui si tonsus est, id factum ut paterni Regni exsors fieret. Nisi in tonsionis nomine intelligenda est prima decisio capillorum, quæ sollemni ritu tum fiebat, testante Paulo Vvarnefridi in lib. 6. de gestis Langob. cap. 53. ubi dicitur* Carolus Princeps Francorum Pippinum filium suum ad Liudprandum direxisse, ut

ejus

AN. CHR. 755

ejus juxta morem capillum susciperet. Qui ejus cæsariem incidens, ei pater effectus est.

17. Aug. Carolomannus obiit.

17. Anno 755. *ut præferunt Eginbardi Annales*, Karolomannus Monachus frater Regis, qui cum Bertrada Regina in Vienna civitate remansit, priusquam Rex de Italia reverteretur, febre correptus diem obiit. Cujus corpus jussu Regis ad Monasterium Sancti Benedicti, in quo monachicum habitum susceperat, relatum est: *Anastasius in Stephano adfirmat, Carolomannum Viennæ in Monasterio obiisse.* Tunc pari consilio, *inquit*, isdem sanctissimus Papa cum denominato Francorum Rege consilio inito, juxta id quod præfatus Carolomannus Deo se devoverat monachicam degere vitam, in Monasterio eum illic in Francia collocaverunt: ubi & post aliquantos dies divina vocatione de hac luce migravit anno Domini 755. *Quo in loco etsi annus Incarnationis in Anastasii textum irrepsisse videatur; certus tamen ex Eginbardo & aliis calculus efficitur. Plura in civitate Vienna Allobrogum erant Monasteria, sicuti in Vita Sancti Clari Abbatis vidimus Sæculo 2. in quonam illorum decesserit Carolomannus, incertum. Ex his corrigas Petrum Bibliothecarium & Annales Fuldenses, in quibus Karolomannus Lugduni obiisse fertur. Herkempertus tradit*, Carolomanni corpus in locello aureo ab eodem germano cum aliis muneribus ad dictum Monasterium in Casino remissum fuisse: *id quod ex eo Leo Marsicanus accepit.* Nostro ævo, *ait Angelus de Nuce in caput 7. libr. 1. Chronici Casinensis*, Carolomanni ossa sub ara maxima inventa sunt in urna onychina. *Quæ Inventio in Martyrologio Benedictino memoratur 4. Kalend. Aprilis, obitus vero 16. Kalend. Septembris. Quamquam in vetusto Necrologio Flaviniacensi mors Carlomanni* prid Nonas Decembris *reponitur his verbis*: Obiit Karlomannus Monachus, frater Pippini. *At sive Augusto mense decesserit, sive Decembri; sine dubio mortuus est post Bonifacium Moguntinum Antistitem, qui Nonis Junii affectus martyrio est eodem anno 755. ut quidam Auctores tradunt; seu potius anno præcedente, ut probant Eginbardus, Annales Fuldenses & alii. Hinc colligo in privilegium Bonifacio a Pippino Rege concessum irrepsisse verba illa, quibus* Karlomannus bonæ memoriæ *appellatur apud Othlonum in libro secundo de vita Sancti Bonifacii cap. 18. In quodam diplomate, quod Pippinus ipse Fulrado Abbati Dionysiano pro Exona villa tribuit anno regni 15. id factum dicitur eo pacto, ut melius delectet ipsos Monachos pro se & pro* bonæ memoriæ germano *ipsius* Karlomanno attentius deprecari.

Corpus relatum Casinum.

Inventum.

Carolomannus sanctus.

18. *Carlomannus* sanctus *dicitur apud Reginonem Monachum Prumiensem: nec scio an alibi hoc nomine donetur apud veteres. Vvion nomen ipsius inseruit fastis Benedictinis: tametsi Casinates nullo ecclesiastico officio ejus memoriam colunt. Non omittenda verba Annalium Mettensium ad annum 754.* Eodem anno beatæ memoriæ Karlomannus Monachus Vienna civitate, in qua cum Bertrada Regina infirmus remanserat, post multos in infirmitate dies migravit ad Dominum.

Monachi Casinates repetuntur.

19. *Monachos Casinates nonnullos legationis socios habuit Carolomannus: quos cum in Gallia retineret Pippinus, Optatus Casinensis Abbas repetiit per Stephanum Papam. Huc enim spectant postrema ipsius Stephani verba in epistola quadam ad Pippinum.* Hoc præcelsæ & a Deo custoditæ excellentiæ vestræ innotescimus, quia petiit nobis OPTATUS religiosus Abbas vestri Monasterii S. Benedicti pro Monachis suis, qui cum tuo germano profecti sunt, ut eos absolvere jubeas: sed qualiter tua fuerit voluntas, ita de eis exponere jubeas. *Eos cum loculo Carolomanni Casinum repedasse veri simile est.*

Inventio Carolomanni.

20. *Dum Simplicius Caffarellus Abbas Casinensis sanctuarium basilicæ novo opere, novaque ara exornare vellet, in fornice subterraneo reperit corpora Sanctorum Simplicii & Constantini Abbatum, adeoque Carolomanni Principis: quam inventionem Martyrologio nostro inscriptam* 4. Kalend. Aprilis *superius diximus. Dum ornando sanctuario incumbunt operæ, ne cæmentariorum imprudentia aut casu aliquo violarentur exuviæ sacræ, interim in sacrario adserva-*

AN.CHR. 755 17. Aug.

tæ sunt : perfecto demum opere subtus aram honorifice reconditæ Kalend. Octobris anni 1628. Ejusce rei historiam fuse & eleganter descripsit Marcus Antonini Scipio Monachus congregationis Casinensis in libro de Elogiis Abbatum sacri istius Monasterii, ex quo hanc de Carolomanno inscriptionem referre non pigebit.

CORPUS S. CAROLOMANNI REGIS ET MONACHI CASINENSIS,
QUEM CLARIOREM REDDIDIT CELLA QUAM REGIA,
CUCULUS QUAM PURPURA, PEDUM QUAM SCEPTRUM,
OBEDIENTIA QUAM IMPERIUM:
E MONASTERIO VIENNENSI (UBI CUM APUD PIPINUM FRATREM,
FRANCORUM REGEM,
AD ITALIÆ PACEM PROCURANDAM LEGATIONE FUNGERETUR,
VITA FUNCTUS EST) HUC TRANSMISSUM,
ET AD SS. PARENTIS BENEDICTI PEDES POSITUM,
SIMPLICIUS CAPPARELLUS HUJUS SAC. COENOBII ABB. CXXVIII.
UT QUI HONORIS INSIGNE REPULIT VIVENS,
RECIPERET MORTUUS SOLEMNI POMPA ELEVATUM,
IN ORNATIOREM LOCULUM REPOSUIT KAL. OCTOB. AN. MDCXXVIII.
PONTIFICATUS S. D. N. URBANI OCTAVI ANNO VI.
PHILIPPO IV. HISPANIARUM REGE CATHOLICO REGNANTE.

AN.CHR. 756 17. Apr.

VITA SANCTI WANDONIS

ABBATIS FONTANELLENSIS

IN GALLIA,

Ex Chronographo Fontanellensi subpari in Spicilegii tomo 3.

Vvando Abbas, * le Tallou

1. WANDO Presbyter, a patre BALDRICO nomine progenitus, territorio *Tellau* * ortus, regimen adsumsit Cœnobii ab anno dominicæ Incarnationis 742. *a*, qui est annus primus Principatus CAROLOMANNI & PIPPINI, præsidente Romanæ Ecclesiæ anno primo ZACHARIA Apostolico. Igitur idem vir religiosus Vvando, dom de Trajecto castro, ubi ad exsilium ductus fuerat, eum permissu ac jussione gloriosissimi Principis Pippini reverteretur, pignora reliquiarum beati Servatii Confessoris adsumens *b* secum detulit : veniensque in honc locum ædificavit basilicam in honore ipsius Confessoris Christi juxta Ecclesiam beati Principis Apostolorum Petri ad meridianam ejusdem Ecclesiæ plagam. In qua solarium *c* condidit, ita ut per gradus sursum adscenderetur : collocavitque ibi altare uovm, in quo de reliquiis prædicti Confessoris posuit. Quo in loco ob meritum ejusdem almifici Confessoris Christi plurimæ a Domino patratæ constant fore virtutes. Nam ut e plurimis unum proferam, lampas quæ coram ara hujus basilicæ dependebat, postquam in ea semel positum fuit, sponte liquorem olei in usu lucernæ nullo quippiam adjieiente per plurimos manavit annos, donec quidam latomus, sicut relatione cujusdam venerabilis senis didici, qui tunc temporis in hoc degebat Monasterio, furtim inde abstulit : sicque deinceps ob piaculi hojus facious manare desiit.

S. Servatio Oratorium condit,

2. Aliud

a Prius ab anno 716. in annos tres subrogatus fuerat in locum Benigni Abbatis ab Ragenfrido pulsi, ex dictis supra ad annum 723. ubi de Benigno Abbate : ubi etiam de Vvandonis exsilio apud *Veiltaburg* seu *opidum Veiltorum*, *lingua Gallica Trajectum*, vulgo *Utrech*, ad Rhenum.

b Nempe ex Trajecto superiori, *Mastrich*, ad Mosam, ubi sepultus S. Servatius.

c Sic non raro superius conclave seu tabulatum exprimunt Scriptores veteres. Exemplis id confirmare possem, si res postularet. De solariolo in Actis S. Austrulfi Abbatis infra post hanc Vitam.

12. Aliud quoque memorabile miraculum huic operi inserere commodum duxi. Quodam denique tempore, id est anno dominicæ Incarnationis 756. qui erat PIPPINI Regis annus quintus, Ecclesia beati Petri per culpam incuriæ igne cremata est. Hæc autem beati Servatii Confessoris basilica contigua erat illi. Cumque furentium flammarum globi alta peterent, aliqui ex Fratribus ad ipsum virum religiosum Vvandonem, qui in eadem sanctissimi Servatii basilica residebat, accedunt, monebantque ut egrederetur, mordentes, quia adhærebat ei quæ incendium patiebatur, ne similiter igne concremaretur. Tunc idem vir Domini respondisse fertur: Si potuerit, me quidem sanctus Servatius ac basilicam istam, quam devoto pectore ædificavi, ab his ignibus defendi faciat: sin vero, sponte cum ipsa temporale subire non recuso incendium. In eadem denique basilica, sicuti dixerat, orationi insistens remansit: exustaque sancti Petri basilica, hæc illæsa permansit obtentu beati Servatii Præsulis. Erat namque idem Vvando amator Ecclesiarum, semperque de lege Domini meditationem agere volebat.

AN.CHR. 756
17. Apr. ubi ipse illæsus ab igne servatur.

13. Anno igitur HILDEBERTI Regis secundo ad conversionem veniens sub HILDEBERTO Abbate, ex propria hereditate contulit jure possidendi huic Cœnobio in pago *Vimnau*, super fluvio *a* Vimina in loco qui vocatur Quatuor-Molas, tertiam partem de Cora, de Haismedisvilla tertiam similiter partem, de Buxido nihilominus tertiam partem, de Pyro similiter; de Balliolo *b* in pago *Tellau* tertiam similiter partem; necnon & de illis vineis quæ sunt in pago *Tellau* super fluvio Visrona. Huic venerabili Patri dedit Ragenfridus intarta *c* fiscum qui vocatur Vvintlana, anno secundo HILPERICI Regis, qui erat dominicæ Incarnationis 717. Indictione 15. sub die quinto Kalend. Octobrium, feria secunda. Plurimæ namque res Ecclesiæ nostræ in hujus administratione accreverunt. Dimisit autem in Ecclesia S. Petri offertorium argenteum cum patena, capsam auro decoratam, & alia ornamenta diversa; codicum etiam copiam non minimam, quod dinumerare oneri esse videtur. Sed aliquos ob memoriam illius inserere placuit; id est codicem unum Romana littera scriptum, in quo continetur expositio brevis trium Evangelistarum, id est Joannis, Matthæi & Lucæ. Arnobii Episcopi & Rhetoris sermo de Adam qui perierat. Rufini ex historia ecclesiastica, de Spiridione Episcopo: ejusdem de muliere captiva, ex eadem Chronica ab eodem translatum, quæ Hiberorum gentem ad Christi fidem convertit. Fides Nicæni Concilii. Exhortatio S. Macharii ad Monachos. Item Rufini sermo de jejunio & oratione. Vita & Passio S. Felicis Nolanæ urbis Episcopi. Epistola S. Leonis Episcopi Nolensis ad Marcellum Presbyterum ejusdem Ecclesiæ. Regula Sanctorum Patrum Serapionis & Macharii, & alterius Macharii & Paphnutii. Regula S. Augustini Episcopi. Epistola beati Augustini ad Felicem & Hilarium. Epistola S Hieronymi de castitate: item epistola beati Hieronymi ad Nepotianum: item epistola ejusdem ad Evangelium Presbyterum, de Melchisedech: item idem ad Rusticum. Epistola S. Clementis Papæ ad beatum Jacobum Apostolum: item codicem beati Augustini, in quo continetur de pœnitentia: item historiam Apollonii Regis Tyri in codice uno: historiam Jordani Episcopi Ravennatis Ecclesiæ, de origine Gotthorum: item

Fontanellæ prædia concedit,

& codices plurimos.

a Fluvius seu amnis Vimina is esse videtur, qui a vico *Visme* ortus, dein aquis Bresellæ fluvii se immiscet ad Gammachium opidum: ad quem amnem exstat vicus *Fresle-meullet*, a quo non longe distant *Aigneuille*, *Caurey*, *Boz*, qui hic designati videntur, omnes in pago Vimnacensi, *le Vimeux*, ad Picardiam attinente.

b Balliolum vicus uno miliari distans a Novocastello pagi Caletensis opido, alius a Ballinlo in Picardia altero fere miliari ab urbe Abbavilla: uterque vernacule *Bailleul* dictus. Lege V. C. Carolum Fresnium in Notis ad Nicepherum Bryennium.

c Id est rebellis, a voce Græca *ἀνταρτης* quæ tyrannum significat. Sic restituendum esse hunc locum me monuit V. C. Hadrianus Valesius, cum in editis legatur *in Tarta*. Eodem modo etiam restituendus locus alter Chronographi Fontanellensis, qui in cap. 3. Ragenfridum *intartam* vocat. Papias *iatarta*, *perversus*. Lege Anastasium vulgatum in Deusdedis Papæ: & Vitam S. Martinæ die 1. Januarii apud Bollandum cap. 1.

AN.CHR. 756 17. Apr. item codicem, in quo continetur Regula S. BENEDICTI *a* & S. Columbani, & Martyrologium: item codicem, in quo continentur capitula nonaginta novem de Evangeliis Matthæi & Lucæ, exposita ab Aurelio Augustino: item sermo ejusdem de Incarnatione Domini: item in eodem libro differentiarum spiritualium & carnalium Isidori junioris *b* Hispalensis Episcopi, in quo sunt capitula quadraginta duo: item in eodem definitio dogmatum ecclesiasticorum Gennadii Presbyteri Massiliensis: item in eodem expositio Fidei catholicæ S. Hieronymi Presbyteri; item S. Athanasii *c* Alexandrinæ urbis Episcopi de eadem re: item in eodem libri quatuor Evangeliorum expositionem continentes editam a Sedulio viro scholasticissimo *d* ad Macedonium Presbyterum: item in eodem capitula tredecim ex libro sententiarum Isidori: item in ipso homiliæ tres beati Papæ Gregorii super Ezechielem prophetam: item in eodem epistola S. Leonis Papæ ad Flavianum Constantinopolitanæ urbis Episcopum adversus hæresim Eutychetis Presbyteri.

Podagra laborans. Hebr. 12. 6. 4. Laborabat autem idem egregius Pater frequenter podagrico dolore: in infirmitate tamen positus, sicut & semper facete consueverat, Dominum attentissime collaudabat, sciens scriptum esse: *Flagellat Dominus omnem filium quem recipit*; & illud: *Quem amat Dominus, castigat*. Transactis autem septem circiter post suscepti regiminis curam annis, luminibus oculorum præ nimio ætatis senio privatur. Austrulfum subrogat in locum suum. Tunc una cum consensu ac generali Fratrum voluntate eligit pro se venerabilem virum nomine Austrulfum, qui erat Præpositus hujus Cœnobii, regiminis loco subrogandum. Quo facto, missa petitione ad Pippinum Principem, obsecrat ut suam & Fratrum electionem comprobans, sua ex auctoritate idem Austrulfus Cœnobio huic præficeretur: quod ita & factum est. Ipse vero venerabilis Pater Vvando bonis operibus insistens, in Ecclesia B. Petri sedulo residens, agonem suum triumphatori Christo, jejunando, orando, vigilando commendabat. Quantum vero fervens in Præceptis Domini adimplendis extiterit, quotque virtutum speciebus adornatus fuerit, imbecillitati meæ prosequi ponderosum foret. Testantur plurimi qui illum viderunt: ideo non necesse æstimo universa de eo inserere, ne legentibus nauseam fecisse videar. Missam quotidie celebrat. Victimam quoque hostiæ salutaris, quamdiu capitis habuit lumina, immolabat quotidie.

5. Anno denique Hildeberti Regis secundo, ut supra taxavimus, ad conversionis gratiam venit, fecitque in monachico voto annos ferme sexaginta: quibus expletis, decrepitæ jam ætatis senio confectus, præsentis vitæ debitum complens ad æternam migravit requiem anno ab Incarnatione dominica circiter 756. Obit anno 756. qui erat Pippini Regis annus quintus, Vvidonislaici vero Abbatis annus primus: sepultusque est in Ecclesia beati Petri juxta beatos Christi Confessores, in apsida ejusdem basilicæ ad meridianam plagam. Nam BERTGAUDUS Monachus, qui eum sepulturæ tradidit, referre erat solitus, quoniam dum eum posuisset in sarcophago more mortuorum, subito conversum fuisse, seque dextero in latere collocavisse, sicuti moris est vivorum in strato agere; viventisque effinxisse speciem. Rexit istud Cœnobium primo annis quinque *e*, secundo, id est post reditum suum de exsilio, annis ferme septem. Transiit 15. Kalend. Maji.

MO-

a Hinc patet, utramque Regulam aliquando in nonnullis Monasteriis observatam fuisse. Regulam enim cujusque Monasterii una cum Martyrologio in uno codice componi solitam, sciunt rerum monasticarum periti.

b Isidorus Hispalensis Episcopus, Leandri frater, non raro Junior appellatur, ut distinguatur ab alio Isidoro seniore.

c Jam ergo sæculo octavo vulgatum Athanasii Symbolum magno Athanasio adscribebatur.

d Hoc est doctissimo. Eo enim sensu *Scholasticus* passim usurpatur apud antiquos Auctores.

e Et tamen in capite de gestis Benigni Abbatis dicitur Benignus subrogatus duntaxat per annos tres. In Kalendario vetusti Breviarii Fontanellensis signatur *commemoratio* VVANDONIS *Abbatis* 15. Kal. Maji.

MONITUM

in vitam sequentem.

ETsi Austrulfus Vvandonis successor ante Vvandonem obierit; satius tamen visum est ipsius Vitam antecessoris sui Actis subjungere eo ordine, quo in Chronico Fontanellensi exhibentur in cap. 13. quod quartum-decimum esse debet.

VITA VENERABILIS AUSTRULFI ABBATIS FONTANELLENSIS IN GALLIA.

AN. CHR. 754 14. Sept.

Ex Chronographo Fontanellensi subæquali in Spicilegii tomo 3.

1. AUSTRULFUS vir venerabilis, a patre SINDULFO matreque WILBERTA vocabulo, ortus territorio Curtriacensi *a*, Abbas constituitur, sicut supra adnotatum est, una cum consensu ac electione Fratrum, annuente ordinationi eorum pio Principe Pippino: quod factum esse constat sub anno dominicæ Incarnationis 747. Hic egregius Pater amator hujus Cœnobii ac fortissimus Rector exstitit, curamque maximam de statu Regulæ & observatione legis Dei habuit. Denique tempore prædicti Patris Wandonis præposituræ ordinem cum magna gessit moderatione ac cautela, Fratribusque suis sufficientem alimoniam semper implere studuit, verbique divini pabulum sedule ministravit, suisque in actibus imitandus omnibus apparuit. Unde factum est, ut pro hujusmodi meritis sinceræque conversationis exemplis Abbatis promeritus sit honorem: quo in culmine constitutus ita se omnibus exhibuit inreprehensibilem, ut castos hujus actus omnes imitari vellent: nam quicumque illum docentem videbat, aliter operantem non redarguebat.

Is Vvandoni subrogatur.

2. Sub hujus ergo tempore, ut videri potest, magnum miraculum condi- tor mundi omnipotens Deus ac pretiosum thesaurum populis illis in pago Coriovallensi residentibus ostendere dignatus est. Nam Comitatum ejusdem pagi tenente RICWINO Comite, vas quoddam ad instar parvi sari in medio maris juxta locum qui vocatur Portus-Ballii *b*, super aquam ferri visum est: sicque paullatim appropinquando in ipso emporio constitit. Quod cernentes vicini, more vulgi mirari cœperunt, quidnam hoc fore vellet: deinde ad Comitem accedunt, rem novam pandunt: sicque una cum Comite religiosos quosque viros ac Sacerdotii dignitate fulgentes ad hoc inauditum spectaculum invitant. Qui propius accedentes cum grandi pavore, fide tamen majori inspiciunt in latere ejusdem turriculæ ostiolum cera firmatum. Quod reseratum introspicientes, repererunt codicem pulcherrimum quatuor Evangelia continentem, Romana littera optime scriptum, membranis mundissimis honestaque forma confectum. Juxta quem inveniunt & capsam, quam aperientes repererunt partem ex pretiosissima maxilla beati Georgii Martyris cum aliis plurimis pignoribus diversorum Sanctorum; insuper & salutiferi ligni crucis dominicæ, quod in eadem capsa literis singillatim declaratum erat. Deinde indicto jejunio quid agendum sit deliberant. Expleto namque ipso jejunio planstrum præparant, cui prædictum sarum imponerent, ut quo Domini decrevisset voluntas perferretur: duabus quoque vaccis eidem plaustro applicitis, summi Arbitri præstolabantur nu-

S. Gregorii reliquiæ ejus tempore repertæ.

 tum.

a Curtriacum seu Curtracum, *Cou-tray*, urbs Centronum in Flandria ad Legiam fluvium, *le Lys*.
b Portus-Ballii ad Oceanum, *Portbail*, in Constantino, *le Cotantin*, inferioris Nortmanniæ pago.

ANCHR 754 14 Sept.

tum. Nec mora, eædem vaccæ concito gradu cum ipso plaustro populis exspectantibus atque prosequentibus, sine ductore ac ullius bubulci administratione ad eum locum, qui usque nunc Brucius vocatur, pervenerunt. Erat autem possessio cujusdam illustris viri. Ibi namque ut Ecclesia construeretur in honore beati Georgii Martyris, omnibus placuit. Comes tamen prædictus primus in hoc negotio erat, qui una cum populis sibi subditis condidit in eodem loco basilicam in honore beati Georgii Martyris: duæque aliæ Ecclesiæ, id est una in honore beatissimæ matris ac perpetuæ Virginis Mariæ, altera in sanctæ Crucis est fabricata honore: ubi divina præstante clementia, obtentu Sanctorum pignora sacratissima cum particula pretiosi capitis sancti Georgii Martyris Christi servantur, tanta fiunt usque ad præsens miracula, ut nisi a Fidelibus qui noverunt Dominum plurimas in Sanctis suis operari virtutes, fidem excedant. Est autem idem vicus in ardui montis planitie situs, cui ab australi plaga fluvius adjacet, qui vocatur Undua, distans ab eo loco plus minus millia duo. Turriculæ autem illius formam, in qua eædem reliquiæ conditæ erant, quia vidi, etiam descripsi. Est autem formæ quadratæ, ex quatuor videlicet angulis ab imo adsurgens: & ita opus omne paullatim minuendo in latitudine, in summo angustum redditur, ut pyramidem in altitudine reddat, uniusque mali parvi conclusione solidetur. Habet quoque in medio sui solariolum *a*, in quo codex ille evangelicus cum capsa illa servabatur, cui desuper aptum est laquear. Eminet in altitudine pedum circiter octo, in latitudine plus minusque trium. De qua vero parte aut loco, aut qualiter in ipsum pagum pervenerit, ab universis incolis ejusdem loci usque ad præsens habetur incertum.

Ædificata in S. Georgii honorem Ecclesia.

Reliquiæ unde advectæ.

3. Invenitur autem in gestis beati Zachariæ Papæ, qui nonagesimus tertius a beato Petro Apostolo Romanam rexit Ecclesiam, ita per ordinem scriptum: Hujus temporibus magnum thesaurum Dominus Deus noster in hac Romana urbe per eumdem almificum Pontificem propalare dignatus est. In venerabili itaque Patriarchio sacratissimum beati Georgii Martyris isdem sanctissimus Papa reconditum in capsa reperit caput. In qua & petacium pariter invenit literis exaratum Græcis, ipsum esse significantibus. Qui sanctissimus Papa omnino satisfactus, illico aggregato hujus Romanæ urbis populo, cum hymnis & canticis spiritualibus in venerabili Diaconia ejus nomine sita in hac Romana civitate, regione secunda ad velum aureum, illic deduci fecit. Ubi immensa miracula & beneficia omnipotens Deus ad laudem nominis sui per eumdem sacratissimum Martyrem operari dignatur. Unde reor aliquos venerabiles viros, aut de Britannia, id est gente Anglorum, qui maxime familiares apostolicæ Sedi semper exsistunt, aut de Germania, vel de quacumque provincia, ad quam intrandam mare transeundum est, tunc temporis in Romana adfuisse urbe, præfatasque reliquias ab ipso Pontifice acceptas, dum domum redire vellent, in mari correptos naufragio, aut qualicumque discrimine, sicque ipsa pignora amisisse, nutuque Dei in ipsum territorium advecta fore: ubi usque nunc a fidelibus populis summa excoluntur veneratione. Consequenti quoque tempore quidam paterfamilias nomine BERNEHARDUS, quia possessio ejus erat, in qua ipsa basilica prædicti Martyris sita videtur, huic Cœnobio eam contradidit, sicque in ditionem hujus loci pervenit. Hæc de advectione reliquiarum

---

a Id est parvum tabulatum: nam solarium non raro pro tabulato seu conclavi superiori usurpatur. In cap. 8. Concilii Mettensis apud Sirmondum tomo 3. *In locis non consecratis, id est in solariis sive in cubiculis propter infirmos vel longius iter a quibusdam Presbyteris sacrificium offerebatur: quod omnimodis interdictum est.* Vuillelmus Malmesburiæ Monachus in lib. 2. de gestis Regum Anglorum cap. 9. *Solarium totum repente cum axibus & trabibus dissiluit & concidit.* Lege Odericum lib. 6. pag. 630.

rum beati Georgii Martyris, prout auditu didici, vel in scriptis ejusdem Pontificis inveni, aut etiam ipse vidi; quia tempora convenientia inveni, memoriæ mandare curavi. Nam eodem quo advectæ sunt tempore, & Zacharias Apostolicus, & Pippinus Princeps, & Richvvinus Comes exstiterat: ideo nulla de hoc est dubitatio. Nam & codicem illum evangelicum, ut scriptura ejusdem insinuat, in Romulea urbe scriptum constat. AN.CHR. 754 14. Sept.

4. Huic egregio Patri Austrulfo edidit gloriosus Rex Pippinus privilegium quoddam sacræ suæ auctoritatis, in quo præcepit, ut nullus Judex neque exactor Reipublicæ gentis Francorum ad causas audiendas ac freda exigenda, nec fidejussores accipiendos, nec ad ullam exacturam gerendam, potestatem hujus Cœnobii ingredi audeat: sed sub perenni sua defensione ac protectione secura in æternum ab omni querimonia valeret permanere: quod Privilegium in scriniis hujus nostri Cœnobii pro munere sacro adhuc conservatur. Editum est anno dominicæ Incarnationis 750. die 8. Iduum Juniarum, Vermeria * Palatio regio. Quo anno idem gloriosus Princeps Pippinus ex consultu beati Zachariæ Papæ urbis Romæ a Bonifacio Archiepiscopo unctus, Rex constituitur Francorum, ablato Principis nomine: unde rumor potentiæ ejus & timor virtutis in universas transiit terras. Et HILDERICUS Rex Merovingorum ex genere ortus, depositus, tonsusque, ac in Monasterio S. Audomari, quod dicitur *Sitbiu* trusus est. Cujus filius nomine THEODERICUS in hoc Monasterio anno sequenti Clericus effectus collocatus est. Austrulfus privilegium obtinet a Pippino. * Verbery

5. Hic namque venerabilis Pater post suscepti regiminis annum sextum, accensus igne divini amoris, partibus Romuleæ urbis ad limina beatorum Apostolorum Petri & Pauli iter disposuit: convocatisque Fratribus, devotionem quam animo conceperat liquido promsit. Tunc omnes unius vocis clamore hæc contradicunt, dicentes se numquam eum deserturos. E contra ille causa suæ salutis & illorum, corpore humi prostratus, profecturum se velle proclamabat. Quid multa? videns universa caterva Fratrum flebilibus ejus precibus se obviare non posse, conticuit, piique Patris petitionibus cessit. Demum benedictione percepta, omnibus Fratribus pacis osculum dedit, sicque iter suum direxit, deducentibus eum plurimis lacrymarum imbre perfusis. Perveniens autem Romanæ urbis ad arces tempore Stephani Papæ, vota sua omnipotenti Deo ac beatis Apostolis ejus reddidit: ac sic a mœniis ejusdem urbis iter convertens, patriam ac locum suæ nativitatis repetere satagebat. Romam petit.

6. Perveniens autem ad Monasterium S. Mauricii Martyris & sociorum ejus in Agaunum, ibidem a febre quam diu protraxerat ingravatus, consortiis humanis subtractus obiit in Christo 18. Kalend. Octobrium: ibique digno in loco honorabiliter sepulturæ traditus est. Hæc de eo narrare erat solitus bonæ recordationis HARDOINUS *a*, cellæ sancti Martyris Saturnini Presbyter, qui sub ejus tempore hoc in Cœnobio Clericatus suscepit habitum. Tenuit autem hujus Cœnobii regimen annis fere sex *b*. Agauni moritur.

VI.

a De Hardoino agemus Sæculo insequenti ad annum 811. quo decessit.

b Anno proinde 753. regimen cessit Vvidonilaico, obiitque anno insequenti. De eo in vetusto Breviario Fontanellensi mentio nulla.

CIRCA AN. 758 3 Nov.

VITA SANCTI PIRMINII
ABBATIS ET CHOREPISCOPI
IN ALAMANNIA,

Auctore (ut videtur) WARMANNO tum Monacho Augienſi, poſtea Conſtantienſi Epiſcopo ſæculo 11.

Ex mſ. codice Cheſniano & Chriſtophoro Brovvero.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ ſcriptores. 1. GUILLELMUS *Eiſengreinius in Catalogo teſtium veritatis, & ex eo Molanus ad Uſuardum, duos indicant ſcriptores Vitæ S.* PIRMINII *, *quem alii* Pyrminium *&* Pirmenium *pingunt. Primus auctor eſt* WARMANNUS *Comes a* Dilingen, *ex Monacho Augienſi Epiſcopus Conſtantienſis, qui obiit anno* 1034. *Alter* HENRICUS *Comes a* Kalvve, *Augienſis Abbas ab anno* 1210. *ad* 1237. *eamdem Vitam ſuo ſtilo elaboravit.* Warmanno *tribuenda videtur ſubjecta lucubratio, quam Chriſtophorus Brovverus in Vitis illuſtrium Sanctorum Germaniæ* OTHLONO *Monacho adſignat, codicis manu deſcripti fide, an ſua ipſius conjectura. Rationes ob quas a Brovveri ſententia recedere viſum eſt, hæ ſunt. Vvermanni ætas recte congruit cum tempore* LIUDOLFI *ſeu* Ludolfi *Archiepiſcopi (ut cum Brovvero opinamur) Trevirenſis, cui hæc ſcriptio nuncupata eſt: quippe qui teſte Hermanno Contracto vivendi finem fecit anno* 1008. *At vero Othlonus Monachus circa finem ſæculi* 11. *florebat, ut ex prologo Vitæ S. Bonifacii ab ipſo ſcriptæ intelligitur. Deinde hujus Vitæ Pirminianæ conditor nonnulla de S. Bonifacio commemorat, quæ cum ipſius Othloni narratione Bonifaciana pugnant, ut ad cap. 22. advertemus infra. Præterea longe gravior & maturior eſt Othloni ſcriptio de S. Bonifacio, quam hæc de S. Pirminio. Denique in mſ. codice Andreæ Cheſnii quo uſi ſumus, nulla exſtat Auctoris inſcriptio, nec ulla erat* in originali volumine, *quod Trithemius in Breviario hiſtoriæ Francorum laudat.*

* S. Pirmin

Memoria in ſacris faſtis. 2. *S. Pirminii memoriam ab Uſuardo, Floro, Vvandalberto & Adone prætermiſſam celebravit HRabanus Maurus in Martyrologio his verbis:* 3. Nonas Novemb. Depoſitio S. Permenii Conf. *Eumdem laudat in Epigrammate* 101. *hac inſcriptione præfixa:* Verſus juxta corpus Permenii ſcribendi: *qui verſus ita ſe habent.*

Permenius Præſul, Chriſti Confeſſor, & ipſe
  Hanc ædem inhabitat, conſecrat atque locum.
Qui propter Chriſtum præſentia gaudia mundi
  Spernens, pauperiem elegit * atque ſibi.
Deſeruit patriam gentem, ſimul atque propinquos:
  Ac peregrinus petens, æthera promeruit.
Gentem hic Francorum quæſivit dogmate claro,
  Plurima conſtruxit, & loca Sancta Deo.
Hic quoque nunc pauſat deponens corporis artus,
  Atque anima furſum regna beata tenet.
Adjuvat & quoſque qui digne celeſtia quærunt,
  Riteque conſervat ipſe ſuos famulos.

* eligit

Sepulchri locum ſignanter exprimit Vvalafridus Strabus Monachus & Abbas Augienſis in carmine ad Grimaldum Capellanum de obitu Vvettini Monachi Augienſis, quod carmen edidit Henricus Caniſius in antiquarum lectionum tomo 6. ex quo hæc depromere juvat.

Rhenus ab Auſoniis quo ducitur Alpibus, æquor
Miſcet in occiduis diffuſus partibus; ingens
Illius in medio ſuſpenditur inſula fluctu,
Augia nomen habens; jacet hanc Germania circa.
Hæc ſolet egregias Monachorum gignere turbas.
Primus in hac ſanctus conſtruxit mœnia Præſul
Pirminius, ternisque gregem protexerat annis.
Hujus quiſque velit ſanctam cognoſcere vitam,
Ipſa ſepulcra petat, ſatis ipſe probabit in Hornbach.

De Hornbacenſi Monaſterio agendum infra. Sic vero Pirminii ſucceſſores in Augienſi regimine memorat Vvalafridus.

Poſtea ſeptenis præſedit ovibus ETO.
Tum ſequitur binis laudandus GERA Sacerdos.

Bina

Bina ERMENFREDUS tum lustra peregerat Abba. CIRCA AN.
SIDONIUS ternis-denisque ibi præfuit annis. 758
Vicenos binosque receperat inde JOANNES. 3. Nov.
Quinque PETRUS sortitur item venerabilis annos.
Quatuor inde tulit WALDONIS lustra potestas,
Tempore sub cujus juvenis velut aurea surgit
Stella, *&c.*

Nimirum HETTO, *postea Abbas, cujus laudes prosequitur, annumque regiminis novemdecimum alligat anno decimo imperii HLudovvici Cæsaris. Eumdem fere calculum servat Hermannus Comes de* Woringen, *dictus Contractus, & ipse Monachus Augiensis, nisi quod Joanni tres annos supra viginti adsignat. His per opportunum excursum relatis, nonnulla observanda veniunt de S. Pirminii patria, Episcopatu, & Monasteriis.*

3. *Pirminii patriam reticet Vitæ scriptor, nec satis indicat HRabanus Maurus, qui Pirminium* patriam gentem & propinquos deseruisse, *&* gentem Francorum quæsivisse *adfirmat. Nobis ariolari non vacat.* Patria ignota.

4. *Nec certior de ejus Episcopatu sententia. Auctor subjectus queritur in Prologo, quod posteri de Pirminii gestis parum solliciti, nihil de ipsius infantia, adolescentia & juventute scriptum reliquerint.* Pauca dumtaxat, *inquit,* quæ sub pontificatus tempore gessit, obscure exarata reperimus: ipsa evidentius atque operosius exprimere studebimus. *Expressisset sincere, uti ea exarata invenerat! Sic igitur caput primum orditur a Pirminii pontificatu.* Pirminius, *ait,* obtinuit sedem Episcopatus in castello Meltis. *Hinc Pirminium alii* Meldensem *Episcopum, alii* Mettensem *fuisse dicunt. Sane hunc* Præsulem de Galliæ finibus advenisse *Romam, habet Vitæ scriptor cap. 5. Et tamen in Indicibus Pontificum utriusque Sedis nullus Pirminio locus: quem tamen sine dubio haud ignorasset Paulus Vvarnefridi, illorum temporum scriptor, qui librum de Mettensibus Episcopis composuit: nec Usuardus Monachus Cœnobii S. Germani apud Parisios, Meldicæ urbi vicinus, proximo post Pirminium vivens sæculo, eum in suo Martyrologio omissurus fuisset: certe non Ecclesia Meldicensis ejus festum diem insuper habuisset. Unde præferenda est auctoritas Hermanni Contracti, viri æque gravis ac nobilis, qui paullo post Vvarmannum floruit medio sæculo 11. cujus hæc verba ad annum 724.* Sanctus Pirminius Abbas & Chorepiscopus, *a* Berchtoldo & Nebi Principibus ad Carolum (*Tuditem*) ductus, Augiæque insulæ ab eo præfectus, serpentes inde fugabat, & cœnobialem inibi vitam instituit tribus annis. *Ex quibus intelligimus, Pirminium Abbatem & Chorepiscopum fuisse, priusquam Augiam insulam peteret, an postea, incertum: tametsi eum alicubi antea fuisse Abbatem, verisimilius est. Monachum Cœnobii S. Mauri ad Ligerim fuisse tradunt Tritbemius & alii recentiores.* Episcopalis dignitas.

5. Plurima loca Deo construxit *vir sanctus, uti HRabanus testatur. Nomina recitat auctor in Vita cap. 14. eadem prorsus, quæ habentur in fragmento historico, quod Christophorus Urstitius chronico Alberti Argentinensis præfixit, & ex eo Andreas Chesnius in tomo 1. Hist. Franc. edidit, in hæc verba:* Sequenti anno, *nimirum 724. S. Pirminius* in Augia insula serpentes fugavit; & cœnobialem vitam ibi instituens, ETHONEM postea Argentinensem Episcopum, qui etiam Etenheim Cœnobium construxit, pro se Abbatem constituit: ipseque Alsatiam, Alemanniam, atque Bavariam alia constructurus Cœnobia petiit, quorum nomina sunt hæc: ALTAHA, PHEVERS, MURBACH, SCUTTERE, GANGENBACH, SVVARZAHE, WISSANBURG, HORENBACH, MORSMUNSTAR, NUVVILRE. *Et Hermannus Contractus ad ann. 731.* Tria Cœnobia, idest Altaha, Murbach, & Faverias, ex Augiensibus Fratribus instructa sunt, duodenis ad singula Fratribus deputatis, & totidem Augiæ remanentibus. *De singulis pauca dicenda.* Monasteria.

6. *Augiense Monasterium in insula Rheni* Auva *&* Ouve *vocabulo situm paullo infra Constantiam, ab insula* Insulanense, *ab insula nomine* Auve *&* Ouva, *a fundi datore* Sintlezis-ouva, *ab opibus* Richenavv *&* Richenovv *appellatum, distingui debet ab* Augia Majore, *quæ ad lacum Brigantinum sita est. Prioris Monasterii fundamenta posuit S. Pirminius ad annum 724. teste Hermanno: quod ex Vvalafridi carmine superius relato facile deduci potest. Multa sanctitate & religione locus floruit; multa item Monachorum nobilitate, præstantia & doctrina. Istic religiosæ vitæ rudimenta hausit S.* MEINRADUS: qui cum eam attigisset ætatem qua aptari posset litterarum studiis, a patre ducitur ad insulam, quam veteres Sindlochesaugiam vocabant, a nomine cujusdam Presbyteri, (*immo Comitis,*) qui Sindloch appellatus, primo in ea habitacula Monachorum construxit, & secum Pirminium cum sociis ad habitandum eo induxit jussu Berchtoldi nobilissimi Alamannorum Ducis, temporibus Pippini (*Caroli Majoris-domus*) Regis Francorum, *ut in S. Meinradi Actis videbimus Sæculo proximo. Ex eodem Monasterio prodierunt Archiepiscopi tredecim, in quibus S.* WOLFGANGUS *Ratisponensis sæculo 10. Episcopi quatuor supra triginta, quorum nomina Joannes Ægonius Prior Gabrieli Bucelino communicavit ex sui Monasterii Necrologiis aliisque tabulis. Hos inter non ultimum tenet locum* ETO *seu* HETTO, *qui &* Heddo *&* Addas, *Pirminii discipulus & successor, ex Abbate Argentoratensis Episcopus, in Epistola Gregorii Papæ II. ad Bajoariorum & Alamannorum Episcopos directa memoratus: & alius* HETTO *seu* Hatto *&* Heyto *Abbas & Episcopus Basileensis, qui cum* Hugone & Augiense.

CIRCA AN. 758 3. Nov. nc & Huione Comitibus Costantinopolim missus est a Carolo Magno anno 811. referentibus Vvalafrido in præcituto carmine, & Hermanno in Chronico: cujus Heytonis seu Abytonis Capitulare editum est nuper in Spicilegii tomo 6. In eodem loco floruerunt plures viri litterati, in primis WALAFRIDUS STRABUS, & HERMANNUS CONTRACTUS, scriptis suis clarissimi, Certa Vvalafridus in carmine sæpe laudato celebrat TUTTONEM Augiensem Monachum, cui magistro se puere gloriatur: & in præfixa ad Grimaldum epistola, Erlebaldum dominum seu Abbatem, Tuttonem præceptorem suum agnoscit. Habuit etiam præceptorem HRabanum Maurum, cui Abbati Fuldensi epigrammata quædam inscribit. Ipsum etiam in S. Galli Monasterio operam dedisse litteris ajunt. Porro S. Meinradus jussu Erlebaldi Abbatis Augiensis ad cellulam quamdam ad jamdictum Monasterium pertinentem, situm juxta lacum Turicinum, directus est, ut ibidem scholæ præesset. Ex eodem Cœnobio eductus est OTVVINUS ad sedem Hildesheimensem, qui anno 996. obiisse dicitur. alios prætereo. Perstat etiamnunc Augia Dives, at mensa (ut ajunt) Abbatis mensæ Constantiensis Episcopi unita est.

Altahense duplex. 7. Altahense Monasterium duplex, Superius & Inferius, ædificasse dicitur Pirminius: Inferius quidem amplissimum, in Bajoaria inferiori ad Danubium situm, constructum in honore S. Mauricii; Superius vero ad ripam itidem Danubii, Otilone Duce locum utrumque ac sumtus subministrante. Utrumque hactenus perseverat, ut ex Metropoli Saltzburgensi discimus. Lambertus Schafnaburgensis revocat Monasterii Altahensis initium ad annum 741. quod de Inferiori videtur intelligendum, in quo floruerunt SS. GODEHARDUS Hildenesheimensis postea Episcopus, & sub eo S. GUNTHERUS, S. Stephani Hungarorum Regis cognatus; & S. THIEMO, dein Archiepiscopus Saltzburgensis, de quibus in Sæculo 6. Benedictino agemus.

Fabariense. 8. Fabaricense Monasterium, vulgo Pfeffers, diœcesis Curiensis, nunc Benedictinæ congregationis Helveticæ, plurimi illustrarunt Sancti, a Gabriele Bucelino laudati in parte 2. Topographiæ Germanicæ, de quorum sanctitate & gestis certiora monumenta expectamus. In his post S. Pirminium memorantur SS. ALDEBERTUS, BALDEBERTUS Abbates, S. WIGOBERTUS Episcopus, S. FINTANUS, & alii plures.

Murbacense. 9. Murbacensis Monastrii conditionem tribuunt Eberhardo Sueviæ Duci & Alesatiæ Comiti, inceptamque ajunt anno 726. Id congruit S. Pirminii ætati, qui forsan ad loci initium seu profectum aliquid contulit. Perstat ad hoc usque tempus istud Monasterium in superiore Alesatia, diœcesi Basileensi, ad montana Vosagi situm, ex quo eductus est S. SIMPERTUS, cujus Acta in Sæculo proximo referenda. Istic etiam Monachi plures ab Hunnis necati. Lege Gabrielem Bucelinum loco modo citata.

Schutteranense. 10. Schutteranum Cœnobium in diœcesi Argentinensi, Mortenaugiæ tractu, situm ad Rheni ripam, auctori S. Pirminio tribuit Vitæ scriptor, eumque secutus Trithemius in Historia Francorum: at Paulus Voltius Abbas Hugonis-curiæ Offoni Angliæ Regi, a quo Offonis-cella primum, dein Schuttera a præterlabente fluvio dictum sit, adsignandam originem putat, uno ante Pirminium sæculo, qui tamen locum ad S. Benedicti normam revocaverit. Adi Franciscum Guillimannum de Episcopis Argentinensibus in Amando, & Bucelinum. In divisione facta inter Carolum Calvum & Ludovicum fratrem, Offonis-villa, forte Cella, Carolo obtigit, apud Chesnium in tomo 2. Hist. Franc. pag. 454.

Gengenbacense, Svvarzahense, & Vveissenburgense. 11. De Gengenbacensi & Svvarzahensi nihil occurrit notandum. Utrumque in Alsatia situm, & a Rutbardo Alesatiæ Duce constructum Pirminio hortante. EMILO Abbas & ALFRAM Abbas de Kenginbach memorantur inter Fratres conscriptos Cœnobii S. Galli apud Goldastum in parte 2. rerum Alamannicarum. Weissenburgense, potentissimum olim Cœnobium, sæculo proxime alapso Ecclesiæ Spirensi unitum est. Ejus primordia referunt ad Dagobertum, incrementa ad S. Pirminium.

Hornbacense. 12. Horeobacense seu (ut Vitæ conditor scribit) Horbacense Monasterium, in loco nomine Gamundeo ob duorum confluentium rivulorum appellato ædificatum est ope Vveruheri prænobilis Franci, in confinio diœcesewn Trevirensis & Mettensis: ubi S. Pirminius sepulturum habuit, qui loco incrementum dedit & nomen, S. Piemin, quod opidum uno tantum miliari distat ab urce & opido Biponeo, vulgo Zvveybruch. Monasterio ab hæreticis direpto & pessumdato, corpus S. Pirminii alio illatum est, ut postea videbimus. In epistolis S. Bonifacii Episcopi & Martyris duæ extant epistolæ, una ordine 84. quam LULLONO Maguntino Antistiti scribit DOTO seu DODO servus servorum Dei Abbas, & omnes Monachi S. Petri Apostolorum Principis degentes sub norma sanctæ regulæ: aliam numero 113. Domino & Patri RICULFO Archiepiscopo Lulli successori scribunt AMALARDUS & WIDO omnisque congregatio S. Petri ex Monasterio Hornbach.

Mauri-Monasterium & Nova villa. 13. Mauri-Monasterium, vulgo Maurimunster, & Nova-villa, Neuvviler, utrumque in Alesatia. Et primum quidem a S. Leopardo conditum, ut ferunt, hactenus subsistit; alterum Canonicis mutavit.

Alia. 14. His Monasteriis a Pirminio aut erectis, aut excultis, addit Hundius in Metropoli Salisburgensi Munseum, vulgo Muosee, aliis Lunælacense dictum a S. Pirminio erectum ope Otilonis Ducis in honorem S. Petri & S. Michaelis; & Pfaffenmunster, aliis Monasteriense in Bajoaria, primo prope Straubingam opidum, nunc Straubingæ mœnibus inclusum. Et Trithemius in Compendio Annal. lib. 1. Amerbachii Cœnobii diœcesis Vvirtzburgensis inter Neccarum

carum & Mœnum fluvios siti originem adscribit Pirmenio, qui & discipulum illic suum AMATOREM *seu* AMOREM *primum, Abbatem reliquerit. Monasterium hoc a Richarda Fuldensi Abbate restitutum, & S. Simplicio dicatum fuisse procedente sæculo 11. adfirmat Brovverus in lib. 1. antiq. Fuld. cap. 20. & lib. 2. cap. 10. Hæc satis.* CIRCA AN. 758 3. Nov.

INCIPIUNT CAPITULA IN VITA S. PYRMINII.

Prooemium operis. Denotatio negligentiæ scriptorum.

CAPUT I. QUOD B. PIRMINIUS *in Meltis castello primum sedens Episcopatum obtinuerit.*

II. *Quod ab Alemannia* SINTLAZ *eum adierit, prædicationis quoque ejus efficaciam miratus fuerit.*

III. *Quomodo eum rogaverit sua genti medelam prædicationis inferre.*

IV. *Quod beatus vir hoc recusat, nisi apostolica jussio urgeat, pariterque ire Romam deliberat.*

V. *Quomoda beatus vir Sintlacem Romæ pervenit, orationique insisterit.*

VI. *Quomodo per baculi ipsius staturam sanctitas ejus Apostolico claruerit.*

VII. *Quomodo eidem Apostolico causam sui adventus retulerit.*

VIII. *Adventus Sintlacis, & quomodo Papa utrorumque ferveri congratulatus fuerit.*

IX. *Quod ad* THEODERICUM *Regem epistolam dircuerit de recipiendo S. Pyrminio in dioeceses Episcoporum Franciæ sive Germaniæ.*

X. *Quomodo vir Dei in Alemannia prædicans, a Sintlace sit interpellatus de domo orationis.*

XI. *Quomodo in insulam prope visam veniens, omnem veneuatorum turbam inde fugavit.*

XII. *Quomodo eam excolens, amœnam & fructiferam fecit, Cœnobiumque fundavit.*

XIII. *Allocutio salutaris ad insulam.*

XIV. *De eo quod alia etiam Cœnobia fundaverit.*

XV. *Deo eo quod* WERINHERUS *in Franciam de Alemannia eum venire rogaverit.*

XVI. *Deliberatio ipsius cum beato viro de construendo Inibi Cœnobio.*

XVII. *Quod vir almur modicum primo fecit sibi tugurium in honorem sanctæ Dei Genitricis, donec a rustico deductus sit in Gamundium.*

XVIII. *Quod ipse emundans locum, ædem ibi construxerit.*

XIX. *De vacuatis chrismate ampullis subito impletis: gratulatio plebis ex perpetuo miraculo.*

XX. *De eo quod Vverinherus posterique ejus plurima prædia ad ipsum locum condonaverint.*

XXI. *Quomodo Cœnobium* Wisaburg *ad spiritualem gratiam promoverit.*

XXII. *Adventus S.* BONEFACII *Archiepiscopi ad B. Pirminium, ipsorumque congratulatio.*

XXIII. *De eo quod sanctus Bonefacius in itinere Fresiano ancillam Dei vas fusile* rogavit.*

* id est campanam

XXIV. *Quod ad Fresiam veniens, multos ibi ad Fidem Christi converterit.*

XXV. *De eo quod alii Fresonum impii Præsulem sanctum sociosque interfecerint, seque mox mutuo trucidaverint.*

XXVI. *De reportatione corporis sacri, & de spontaneo sonitu fusilis.*

XXVII. *Adventus ipsius primo ad Mogontiam, inde ad Vvldam*, & miraculum de concessa ciborum copia.*

* Fuldam

XXVIII. *De taciturnitate campani quod Vvido Horbacensi Cœnebio abstulerat, redditaque ejus sonoritate per B. Pyrminii merita postquam retulerat.*

XXIX. *De eo quod B. Pyrminius post abscessum S. Bonefacii ab activa se suspendit, & in solam contemplativam intendit.*

XXX. *Bubortatio ejus ad Fratres in hora exitus sui.*

XXXI. *Transitus ejus ad Christum, corporisque sacri collocatio.*

PRO-

CIRCA AN. 758 Nov.

PROLOGUS AD LIUDULFUM ARCHIEPISCOPUM.

IN omni creaturarum multimoda universitate opifex earum Deus magnificus atque mirabilis perpenditur; & cum solus lucem habitet inaccessibilem, ideoque ab homine nullo qui mortali tegitur carne, videri possit; per ea tamen quæ condidit, æstimari se concedit. Ib quibus omnibus dum potens & mirificus evidenter appareat, perspicacius, pulcrius, atque dulcius in sanctis hominibus magnificentia ipsius irradiat. Hi denique voluntati ejus morem gerendo, præceptorum disciplinæ semet penitus submittendo, Conditorem suum adsciscunt sibimet intimum habitatorem: huncque habentes cooperatorem, quam mirandus, quam potens, quam bonus Israel sit Deus, ceteris clarius ostendunt. Quod egregius Pro-
Psal. 67. phetarum David ingenio sagaci contemplans, *Mirabilis*, inquit, *Deus in Sanctis suis, ipse dat virtutem & fortitudinem*: ac si diceret: Vos qui Sanctorum virtutes admiramini, magis illum qui dat contemplamini. Idem in ultimis psalmorum, ubi omnem creaturam in Dei laudes ordinat, electe atque sin-
Psal. 149. gulariter canendo invitat: *Cantate Domino canticum novum: laus* enim *ejus*
Psal. 150. præcipua *in Ecclesia Sanctorum*. Et iterum: *Laudate Dominum in Sanctis ejus*. Hymnus quoque trium puerorum, immanissimæ fornacis divinitus igne sopito concelebratus, omnia Domini opera ad ipsum benedicendum ordine incitat. Incipiens namque a summis, id est Angelis & cœlis, descendit ad infima, id est terram & maria, inque his nascentia atque habitantia. Qui-
Daniel. 3. bus omnibus decursis ita claudit: *Benedicite spiritus & animæ Justorum Domino, benedicite Sancti & humiles corde Domino*: ac si hujusmodi verbis cantilenæ vim exponat: Omnia quidem opera Domini benedicendum illum significatis, quem in vobis miramur; ineffabiliter tamen Sancti & humiles corde præbetis mirabilem, quem vobis promeruistis cooperantem. Idcirco nullum oportet ambigere, quin in Deum transmittatur honor qui Sanctis exhibetur, & omnis qui gesta & virtutes eorum scribit aut prædicat, operantem in eis Dominum magnificat.

Hujusmodi ergo rei consideratione animatus, simulque Fratrum benignissimorum atque in Christi charitate fervidorum petitione pulsatus, vitam & actus sanctissimi Patris eximiique Pontificis PYRMINII describere conabor. Nam etsi temeritatis verear elogium, quod lingua minus limata, eloquio inculto, verborum inops, tam reverendæ dignitatem materiæ aggredi præsumo; tamen fiducia robur ingerit, quæ de Dei gratia nullo modo desperare permittit. Ipse enim cordis scrutator & examinator plus rusticitatis benevolentiam, quam periti sermonis probat affluentiam. Unde etiam regni sui Evangelium magis incultis piscatoribus, quam facetis commisit O-
* al. Ludolfe ratoribus. Quod tamen opus tibi, reverendissime Archipræsul LIUDOLFE *, considerandum & examinandum committo: quia fides & veritas te composuerunt, ceteræque virtutum catervæ tam firma tutela muniunt, ut livore careas, & ab omni ventositate immunis exsistas. Precor ergo ut si qua fuerint insulse prolata, in melius fingas, superflua reseces: nec ante in aures publicas prodire sinas, quam justi examinis libra perpensum, tuæ sagacitatis fuerit lima probatum. Quamvis enim mihi non insit cornea fibra, potius tamen judico a prudentibus corrigi, quam adulatorum falsiloquio commendari.

Sed jam tempus est ad explicanda memorati Præsulis gesta vertere stilum: cujus quæ fuerint ab ineunte ætate rudimenta, quibus in adolescentia sanctitatis rutilaverit floribus, vel quibus per omnem juventutem usque ad promotionem Pontificatus excreverit virtutum insigniis; nimium culpanda scriptorum incuria notare neglexit. Pauca dumtaxat, quæ sub Pontificatus tempore gessit, obscure exarata reperimus; ipsa (si Christus opem dederit) evidentius atque operosius exprimere studebimus. Verumtamen

tamen quod magnifica fuerint in ſanctitatis fervore, quæ ſcriptores non fecerunt cognita; manifeſtavit quam poſt operatus eſt miraculorum eminentia. Nam ipſe qui ait: *Ego glorificantes me glorificabo;* a conſequentibus donavit argumentari, quanta fuiſſent quæ præceſſerunt. CIRCA AN. 758 3. Nov. Hierem. 30

IGITUR vir beatiſſimus PYRMINIUS obtinuit ſedem Epiſcopatus in caſtello Meltis appellato, tempore quo THEODERICUS *a* Rex Francorum ſceptra tenebat: ubi tanto vigore tantaque ſapientiæ ubertate eloquiique dulcedine veritatis ſemina ſpargebat, ut quiſquis eum audierat, compunctionis rore debriatus, ad reddenda pietatis germina efficeretur fecundus. Nam non ſolum vicinos, verum etiam longe remotos mirifica prædicationis ejus efficacia fama vulgante attraxerat: & ſicut apes ad alveare melle refertum, ita ad eum confluebant examina populorum, ſaporatiſſimi verbi ipſius dulcedinem haurire geſtientium. CAP. I.

Erat autem eodem tempore quidam vir inter Alamanniæ Primates opinatus, nomine SINTLAZ, divino cultui ſtudioſa devotione intentus; qui loca Sanctorum circumquaque ſiſtentia luſtrando, precumque vota ubertim ſolvendo, animæ ſuæ lucra ſummopere quærebat. Cumque hujuſcemodi officio ſedulus inſtaret, contigit eum ad locum quo ſacratiſſimus Pontifex Pyrminius manſitabat deveniſſe. Cujus dum infatigabilem in Dei famulatu vidiſſet ſudorem, quodque non magis nocte quam die requiei quidquam concederet; ſimulque conſiderans morati nobiliterque educati ordinem Cleri, necnon & totius ſibi commiſſi convenientiam populi, admiratione grandi perculſus eſt, ob magnifice diſpoſitam ſapientiſſimi Salomonis familiam. Cum vero prædicationis ſermoni ejus aures mentemque adhiberet; tum ſuavitatis affluentia, tum ex efficaci in excolendis cordibus potentia, ſupra modum attonitus, vice Æthiopum Reginæ, non habebat ultra ſpiritum. II.

Quapropter eum ſecreto aggreſſus, ita eſt allocutus: O ſerve Dei fideliſſime ac myſteriorum ejus diſpenſator prudentiſſime, beati qui adſiſtunt tibi aſſidue, oris tui gratiam ſentire meriti, de inopia illorum eruti de quibus ſcriptum eſt: *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis*: quia tu vividus Paſtor, pervigili cura creditum cœlitus talentum ipſis diſpenſas, quos pabulo vitæ crebro ſatias, lucis exemplo indeſinenter ædificas. Væ autem meæ gentis ſterilitati, cui nullus cœlica propinat fluenta; cujus Rectores torpori indulgent, negligentiæ manum dant, Chriſto nihil lucrari meditantur: quia ſibi viventes, pecuniam Domini ſui ſanctæ uſuræ accommodare non conantur. Quo ſi tu ire atque aliquid gratiæ qua tu redundas irrorare velis, centuplo auctum in futuro præmium provenire tibi gaudebis. Audi, quæſo, ut annuas ſupplicanti, ariditatique noſtræ pro cordis affectu compatere: nam niſi celeri ope ſubvenire contendas, noſtrates cunctos poſſidebit iterato errore paganiſmus. His a præfato viro prælibatis, comites illius conqueſtione immenſa eadem replicabant. III. Thren. 4.

At vir eximius conſulto ſagaciſſimi animi ſecreto ita reſpondit: Pia equidem ſunt, o viri Deo devoti, quæ poſtulatis; ſed in omni re, ſicut ipſi noſtis, plurimum valet cautela conſilii prudentis. Sancitum profecto conſtat canonibus ſacris, ne quis ſibi aliquid arroget in alterius diœceſi Pontificis. Et quomodo me cogitis illuc migrare, quo neque a Præſulibus illarum partium ſum evocatus, neque ab apoſtolicæ Sedis Antiſtite deſtinatus? Quare, quem perſuadere certatis, ut ego mihimet cœleſtis accumulem bravii lucra, vos eadem intentione, mecum laborare delectet, quatenus itineris Romani laborem ſimul aggredientes, a ſummæ Sedis culmine deſiderati operis cenſuram ſtudeamus perquirere. His di- IV.

a Nempe Theodericus Dagoberti tertii filius, qui ab anno 721. ad 37. regnavit.

CIRCA AN. 758 3. Nov.

ctis, animos eorum ad consentiendum sibi reflexit. Sintlaz domum repedabat; ac ea quæ itineri conducto forent necessaria parare satagebat.

V. Beatus Pyrminius nimio pietatis zelo stimulatus, acri fervore instabat, ut opus Domini, quod aggredi fuerat persuasus, consummaret; ad apostolicaque properans limina, longe antequam præfatus vir, venit in urbem Romanam; ubi dum apud quemdam hospitii humanitatem impetrasset, quotidie orationis incenso faciem Domini placare consuevit: atque dum hujuscemodi studio frequenter insisteret, die quadam B. Petri Apostolorum Principis domum ingressus, cunctas ibi consistentes aras contriti cordis immolatione fumigabat. Ubi quoque ab apostolico Præsule primo eum videri contigit, qui a ceteris perquirens secreto si nossent quis esset, aut unde venisset; responso didicit, hunc Præsulem esse, & de Galliæ finibus illuc advenisse. At Apostolicus: Multum, inquit, desipitis, quod aliunde venientes minus caute observatis: a talibus denique plura sæpe perperam gesta fuisse percepimus.

VI. Interim beato Pyrminio singula perlustrante altaria, accidit eum ad sacratissimam B. Petri tumbam devenisse. Ubi cum orationis gratia genua flectere in voto haberet, pedum pastorale limpido commisit pavimento. Qui nulli adhærens materiæ attrectabili, tamdiu (mirum dictu!) immobilis perstabat, donec ab oratione surgentis recipientisque manui se ultro immitteret. Quod ideo fieri miraculum provida Christi voluit clementia, ut liquido pateret, quanta apud se meritorum polleret sublimitate, qui erat ignotus patria & gente: hocque voluit Evangelium ejus initiari signo, quod cumulato dispensaturus erat lucro. Motus autem hoc Apostolicus [a] eventu, intimam cœpit habere pœnitudinem, quod ante ostensionem hujuscemodi signi, ullam de beato viro mali gessisset suspicionem: celeriterque ad ejus se provolvens vestigia, hujusce reatus obnixe postulavit indulgentiam. Cumque vir beatus humiliter eum susciperet, dulcibus osculis sanctisque amplexibus magnopere se commendantes mutuo, ad miscenda pietatis colloquia pariter consederunt.

VII. Verum ubi se plurimum cœlestis vitæ recreaverunt pabulis, cœpit Papa beatum consulere Pyrminium, qua de causa illo venire disponeret. At ille cuncta ordine pandit; quomodo videlicet egregius vir Sintlaz de Alamannia ad eum in Franciam devotionis causa venisset, suæ gentis defectum referret, quia Doctores ejus dormitarent, commissos negligerent; denuoque in paganismum casuram, nisi aliquis divino zelo instinctus succurrere properaret: quomodo etiam idem Sintlaz semet id opus aggredi suaderet, suique eum responsum accepisse, quod non esset licitum aliorum Præsulum parochias discutere sive corrigere, nisi aut illorum rogatu, aut apostolicæ auctoritatis jussu: pariterque condicerent Romam properare hac de causa. Addidit quoque se mirari oppido, quænam prædictum Sintlacem præpediret occasio, quod non adesset ex condicto.

VIII. Talia referenti beato Pyrminio, Sintlaz sui ingerens præsentiam, cunctis ejus adsertionibus testificatus est, tum votivo adventu, tum veraci relatu. Tunc Papa perpendens in Sintlace sincerissimæ intentionis fervorem, in beato autem Pyrminio fidei constantiam, animi industriam, sapientiæ plenitudinem, sermonis affluentiam; ineffabili exsultabat gaudio, ac intimo cordis laudes Christi parturit jubilo, qui ad lucranda populorum agmina, talium cooperatorum inflammare dignatus est pectora: veritusque se negligentiæ nævo notari, coramque Deo reum detineri, si quod ipsum decuit agere omitteret: accitos utrosque sanctæ exhortationis animavit eloquio, suæque auctoritatis roboravit indicio, ut opus quod divina inspiratione inchoaverant, fiducialiter certarent implere.

Deni-

---

[a] Is erat Gregorius secundus, ut colligitur ex tempore, quo Pirminium accessisse in insulam Augiam diximus in Observationibus prævns.

Denique epistolam cum beato viro absque dilatione per venerabilem virum Sintlacem ad Regem Francorum THEODERICUM a direxit, monens, suadens, & imperans, ut respectu divinæ remunerationis, viri Dei votum pia opitulatione duceret ad effectum: edocens hoc ita demum sagaciter fieri posse, si cunctis tam Alamanniæ quam Franciæ Præsulibus convocatis, imputaret neglectus ipsorum desidiam, reatus ootificaret pondus: quod nequirent evadere, nisi beatissimum Pyrminium ad suas diœceses ducerent, pessumdatique gregis damna restaurare flagitarent. Porro Rex epistola pervisa honorifice ab Apostolico suscepit directos, ac cuncta quæ mandata sunt, libenti animo perficere curavit. Nam coadunatis Episcopis ceteraque Cleri ac plebis caterva, missum a Papa Sintlacem videlicet in medio stare jussit, palamque referre, quomodo Papa reverendus illorum Pontificum inertiam doleret, quomodo labefactati populi dispendia lugeret, suaque juberet auctoritate, ut inclytus Pyrminius ab eis gratanter susciperetur, gemendæ jacturæ futurus efficax restaurator. Pontifices talibus auditis compunctionis stimulo sunt salubriter accensi, virumque Dei in sua adsciscentes, omnem opportunitatem ac libertatem se ei paraturos spoponderunt, ad peragenda quæ divinitus sunt instituta & ab Apostolico imperata. Accepta igitur tam congruæ occasionis facultate, vir Dei primo ad Alamannorum gentem proficisci disposuit: quo dum pervenisset, veluti cœlitus imber diffusus, omnium ad se venientium corda fecundissimo salutaris verbi rore maritavit: commoransque in loco qui vocatur SINTLACIS-OWA, venienti viam paravit Domino, prava mutans in directum, & aspera in vias planas; & ex duris impolitisque lapidibus filios Abrahæ quadrans.

CIRCA AN. 758 3. Nov. IX.

X. Cumque non modicum tempus io hujusmodi exercitio desudaret, vir eximius Sintlaz, cujus etiam filium Pater sanctissimus de sancti lavacri fonte levavit, humiliter adiit eum, dicens: O Sacerdos inclyte, in tuo adventu omnia mortua reviviscunt, arida virent & florent, tellus nostra germine vitalis fructus gravida facta est: rogamus nuoc, ut pio consilio suggeras, quo in loco, postquam hinc forsan discesseris, construere queamus domum orationis.

XI. At beatus Pyrminius: Videte, inquit, videor, insulam prope quam celeriter navigando quimus attingere: properemus ad eam: fortassis ibi benignus Dominus suam nobis exprimet gratiam. Respondens autem prædictus vir ait: Absit, absit hoc, domine mi, quia in illa insula serpentium exstat vermiumque hortendorum possessio, nec hominis ulla ibi poterit esse habitatio. Tunc Pater almus: Quid, inquit, loqueris modicæ fidei? nonne Christus retulit sibi donatam esse omnem potestatem in cœlo & in terra? nonne electis suis concessit ambulare super aspidem & basiliscum, & conculcare leonem atque draconem? His auditis supradictus vir beato viro anouere, ipsique navigii opportunitatem præbere non tardavit. Mox autem ut sacerdos sanctus insulam attigit, omnis illa venenatorum turba, veluti nimia contrarietatis vi urgente, fugiendo insulam defecit: tantaque multitudo eorum abire visa est, ut tribus diebus ac noctibus tota superficies maris, per quod natando transierunt, cooperta videretur: nusquam vero postea comparuit.

XII. Tunc egregius Christi agricola, tam horribili hostilitate anathematizata sociatisque fidelium adminiculis, stirpes inutiles, spinas, tribulos, fruticumque inculta præcidere curavit; nec destitit donec omni fœtori atque uligini abscessum pararet, soli vero ac jocundo aeri locum faceret: at-

a Non dissentiunt qui Pirminium accessisse ejunt ad Carolum Martellum, penes quem erat summa rerum, Theodorico sola Regii nominis appellatione relicta. Certe Bartholomæus Scobingerus in Additionibus ad Joachimum Vadianum apud Goldastum observat, Carolum dotasse Monasterium Augiense ex fonis fiscalibus circumjacentium locorum pagorumque, in primis regie ville *Erfmattingen*, ex cujus vineis voluit præstari vinum in usum sacrificii: id quod constat ex litteris conditionis Monasterii, fundati *in honorem B. Mariæ Virginis & Apostolorum Petri & Pauli juxta Regulam* S. BENEDICTI.

CIRCA AN. 758 3. Nov. atque ita sub celeri dierum momento facta est apta hominum habitatio, ubi antea consliterant immanium viperarum cubilia. Deinde in Christi honore Oratorium construere aggressus est, ad quod plures fidei ardore animati, prædia sua cooferre decreverunt: præcipue tamen devotissimus Sintlaz, qui in ambitu ipsius loci multa hereditario jure possidebat, Christi domicilium amplificare studebat: ubi postea plures coadunati sæculi hujus transfugæ, Religionis sanctæ facti sunt asseclæ, procellosi mundi vitantes inquietudinem, tutissimi portus obtinent stationem. *a*

XIII. O quondam sterilis & horrida, nunc amœna & fertilis Owa; olim vepribus & spinis obsita, nunc fructiferis arboribus fecunda, vineis uberibus speciosa, ut paradisus emicas semper deliciosus. Gaude, & lætare immenso cordis jubilo, grates Christo indesinenter referendo, qui te per talem & tantum Patronum sic exaltavit, sic glorificavit. Eras quondam cubile draconum, nunc in te oritur viror calami & junci: via sancta est in te, per quam non transibit mala bestia: quondam sonabant in te ædes habentes ululæ, nunc filii Sion commorantes & exsultantes in Rege suo, suavissimum præcinunt alleluja. Pro quibus jocunda & lætabunda in corde tuo juxta propheticum

Isa. 49. drama sermocinari poteris: *Quis mihi genuit istos? ego sterilis & non pariens: & istos quis enutrivit?* Ego destituta, sed in manibus Domini sabaoth descripta, in cujus oculis muri mei permanent semper. Iste ergo primus locus est, quem venerabilis Sacerdos construxit ad laudem Christi & ad commodum congregationis Christo famulantium: in quo ab ipso tempore usque in finem sæculi cœlestes foventur alumni, cœlestis Hierusalem futuri cives æterni.

XIV. Post hæc vero nullo modo desistens a sancti fervoris proposito, cum prædicationis instantia, tum signorum virtutumque magnarum efficacia id comparavit, ut patrimonia sua Fidelibus plurimis conferentibus, alia quoque nobilia ædificaret Cœnobia, quorum nomina hæc sunt: ALTAHA, SCUTERA, GENGENBACH, SUARZAHA, MURBACH, MORESMUNSTER, NOWENWILARE *b*. Quod non sine magna miraculorum patratione esse poterat: quamvis, quæ illa miracula, vel quot & quanta essent, scriptorum desidia notificare neglexerit. Verum his omissis moveamus stilum nostrum texere, quibus beneficiorum gestis Horbacense Cœnobium orditus fuerit atque consummaverit.

XV. Fuit igitur vir quidam WERINHERUS nomine, alta Francorum nobilitate propagatus. Hic cor suum inclinaverat ad faciendas justificationes Domini propter retributionem mercedis æternæ. Hic nempe odoratus odorem suavissimæ opinionis beati Pyrminii, quam fervidus scilicet desudaret in prædicationis opere, quam efficax esset in animarum lucrificatione, quam sedulus in ædificandis Monasteriorum habitaculis, quamque studiosus in coadunandis Religiosorum catervis, & quod nimio zelo Regulam S. BENEDICTI observare quosque accenderet; pietatis æmulatione repletus, legationem direxit, rogans obnixius Præsulem eximium ad se venire dignari. Cui servus Dei morem gerere non renuit, quia Deo placita eum procurare perpendit; veniensque cum omni honore ab eo susceptus est.

XVI. Cumque aliquamdiu simul morarentur, præfatus vir sic eum allocutus est: Pater sanctissime ac Sacerdos venerande, cujus merita longe lateque magnarum virtutum sunt testificatione notificata; tibi summissius supplico, ut quod æstuanti corde parturio votum, desideratum adjuves adi-

a Huc referendum id quod scribit Hermannus Contractus ad ann. 727. S. PIRMINIUS postquam Augiam per tres annos rexit, *ob odium* CAROLI (Tuditis) *a Theodebaldo* GOTIFRIDI *Ducis* (Alemanniæ) *filio ex Augia pulsus*, EUTONEM *pro se constituit Abbatem*, *& ipse Alsatiam alia instructurus Cœnobia petiit*. Et ad ann. 732. EUTO *Augiæ Abbas a Theodebaldo ob odium Caroli Muramam relegatur; sed eodem anno, pulso Theodebaldo, a Carolo restitutus est*.

b De Monasteriis a S. Pirminio conditis actum est in Observationibus prævíis.

adipisci effectum. Habeo namque, divina largiente gratia, plurima in circuitu consistentia prædia, ex quibus aliqua in Dei honorem & ad commodum ipsi servientium conferre cupio, ut videlicet aptus quæratur & eligatur locus, in quo Dei famuli continuo manentes, idoneum ei possint persolvere servitium. Hanc rem tuis initiari consiliis volo, te duce, te instructore, ad ultimum, te ipso fabricatore perfici exopto. CIRCA AN. 758 3. Nov.

Cui Pater almus: Non nos, inquit, tam pio subtrahimus operi; immo ultro præbemus promtos & paratos ad obsequendum tuæ voluntati; quia sentimus, Deo inspirante, agitari.

His dictis, præcipuus athletarum Christi adversus omnem robustus difficultatem, a nullo, licet grandi, temperabat labore: quia summæ præventus benedictionis dulcedine, acriter invigilabat ad comparandam de pretioso lapide coronam.

Quærens itaque inibi locum orationibus, sacrisque exercitiis opportunum; modicum primo constituit tugurium, ad evitandas dumtaxat solaris æstus molestias aptum. Contigit autem rusticum quemdam adoriri eum, ac dicere: O Pater eximie, quem cuncti novimus hujus negotia declinare sæculi, deliciarum luxus fugere, divitias spernere, animarum lucris deservire, eaque solummodo quæ Dei sunt die noctuque curare; si suggestioni meæ exiguitatis adsensum præbere dignatus fueris, conciliatam tuis desideriis propalabo mansionem. Est denique in contiguo locus, quem ob duorum confluentiam rivulorum GAMUNDIUM appellant: hunc si velis invisere, divino cultui dignum duces mancipatum iri, poterisque in ipso, tam tuæ sanctitati, quam nostræ saluti modis omnibus prospicere. XVII.

His perceptis Pater almus non destitit ad indagandum ipsum locum pergere. Quo considerato dum tesqua peragraret inculta, offendit venatorum illustris viri, prædicti videlicet Werinheri magalia; illaque introiens, & sursum manibus erectis, Davidici modulaminis versum præcinuit dicens: Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo quoadusque Dominus Jesus, in jussu & voce Archangeli & in tuba Dei descendet de cœlis, ac cum ceteris resurgentibus ejus gratia usis rapiar in nubibus obviam ipsi in aera. Post hæc a sordidis venatorum usibus emundans locum, sicuti ferventibus animis efficacius obsequuntur qualiber inchoata opera, celerrime construxit orationis ædem, quam in honore & memoria sanctissimæ Dei Genitricis perpetuæque Virginis MARIÆ consecrare non distulit. Tunc Fidelium devotione sibi alacriter opitulante, pulcherrimum construxit Cœnobium; ubi sæculo huic renuntiantes, Deoque se ex integro mancipantes commodissimis uterentur habitaculis. Mutata sunt ergo in brevi prava in directa, inculta in amœna, fœda in speciosa: & quo prius fiebat venatio animalium ad delicias transitorii luxus præbendorum, ibi felici captura postea trahebantur animæ cœlestis convivii dapibus saturandæ. Impletum videtur vaticinium carminis Esaiæ, nobilissimi inter Prophetas, ita præcinentis: *Lætabitur deserta & invia, & exsultabit solitudo lætabunda & laudans; quia gloria Libani data est ei, decor Carmeli, & Saron*. Aperiuntur enim nunc ibi oculi cœcorum, patent aures surdorum, salit claudus ut cervus, aperta fit lingua mutorum, quoniam scissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine. XVIII. Psal. 131. Isa. 35.

Sanctissimus igitur vir more solito ardentissime instabat prædicationis officio, omniumque ad se venientium corda melliflua debriavit sophia. Unde multitudo utriusque sexus numerosa, non solum ex illa provincia, verum ex aliis etiam regionibus, sanctæ opinionis odore attracta confluere non cessabat; quæ non solum exhortationis ejus virtutem desiderabat, verum etiam salutiferæ impositionis Confirmatione ungi flagitabat. XIX.

CIRCA AN. 758 3. Nov. Sed quia locus erat artus, duorum videlicet fluminum concursibus adstrictus, præsertim cum Religionis cœtui ægre ferret femineum sexum misceri; cessit ad priora loca tabernaculorum, quatenus ibi commodius atque opportunius postulatum expleret ministerium. Cumque huic ferventius insisteret, Sacerdotis sui benevolentiam cœlestis gratia glorioso illustravit miraculo. Nam cum sanctæ Confirmationis opus ob nimiam multitudinem prolixius exerceret, contigit oleum sacratissimi chrismatis evacuatis ampullis jam deesse. Unde angustiatus vir eximius, Curre, inquit ministro, velocius; ampullas doporta ad Cœnobium, ut eas iterato implens referas nobis sancti liquaminis usum. Ille ut jussis morem gereret, agili motu arripuit ampullas; sed mox ut eas est intuitus, offendit sancto liquore usque ad summum ditatas. Hic in promtu est considerare, quam fidelis Dominus in verbis suis exsistat. Sic enim promisit obsecutoribus suis: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Invenit profecto cor servi sui juxta cor suum, cui dignatus est cooperari. Elucent merita Præsulis almi, per quæ mirabilis & magnificus ostenditur Deus. Exprimitur quoque evidentius misericordissima & efficacissima Spiritus-sancti potentia, quæ fidem nostram adhuc instruit & ædificat, ut certissime credamus, eum nos invisibilis gratiæ unctione a peccati nævo lavare; qui visibilis olei liquore exhaustas ampullas voluit & valuit replere. Ideo nos jugiter aptare & conformare oportet apparatæ Deitatis gratiæ, quia nullo modo vult deserere, quos sibi promtos cernit exsistere. Contemplans igitur minister tam evidentis miraculi virtutem, non distulit manifestare sancto Pontifici exhibitam gratiam. Aderat adhuc maxima plebis concio, quæ tanti signi admiratione perculsa, non est facile dictu, quanta mentis jubilatione, quanta corporis exsultatione præconia Christo solvebat. Funduntur ex intimis præcordiis grata suspiria, tripudiant lætifico gestu corpora cunctorum, non valentium invenire, quibus motibus exprimant percepta gaudia. Præsul autem venerandus hujuscemodi verbis Domino gratificabat: Domine Deus omnipotens, qui es factor non exsistentium, reparator pereuntium; tu tempore prisco esurientem in deserto populum cœlesti manna recreasti, sitientem de petra manante rivo potasti; tu iterum tempore recentiori quina hominum millia, quinis panibus bioisque piscibus satiasti: tibi gratias referimus, laudes præcinimus: eoquod inpræsentiarum non dedignatus es nostræ quoque exiguitati, tuæ largifluæ bonitatis signa monstrare, impendens subito oleum quod non exstitit, ut mundares & sanctificares quod immundum & perditum constitit: tibi honor & gloria in sæcula sæculorum. His dictis Præsul almifluus non cessavit confirmare cunctos qui supervenerant. Nam eo copiosius & devotius affluebant, quo se cœlitus dato nectare initiandos sciebant: nec antea sanctum potuit peragi ministerium, quam consummato diei tempore immineret vesperum. Quo minitante noctis tenebras effundere mundo, universi sacra benedictione muniti remeabant ad propria, pleni gaudii refectione ditati.

Matth. 28.

XX. Illustrissimus autem vir Wernherus quæ pii cordis deliberatione spopondit, omni alacritate implere curavit. Nam & ampliora quam voverat solvere certaverat, ut non solum obligationis minime fieret reus, verum dein supetadditis erogatorum numeris, æternum remuneratorem sibi potius faceret debitorem. Inter plurima denique quæ liberali animo depromserat, obtulit quoque maximos limites in saltu qui Vogesus dicitur: in quo villa exstat, habens vocabulum Pyrminishusna, eoquod ibi provisores gregum Cœnobii sancti viri primo sua metati sunt tuguria. Subsequenti etiam tempore directi sunt a Præpositis atque ab aliis sanctissimi Monasterii ministris, tam servilis quam liberæ conditionis viri, qui loca prædicti saltus perscrutantes, necnon inutilia ejus arbusta exstirpantes, plurimarum paravere commoda villarum: in quarum ambitu

tu quæque excolentes diu infertilia, gratissima ex is reddidere novalia: quorum redditibus utentes in præfato degentes Cœnobio, tam carnali quam spirituali tripudiant beneficio. Æmulantes autem liberalissimum præfati Wernheri exemplum posteri ejus quamplurimi, multique alii benignitatis affectu repleti, ad sustentandas vineæ Domini vites ultro se suaque præbuerunt. Denique ex utriusque præfati saltus partibus plurima condonavere prædia, quorum nomina ponere supersedemus. Proinde pensanda mira gratiæ supernæ dispensatio, quomodo se diligentibus his qui secundum propositum vocati sunt sancti, omnia cooperari tribuit in bonum. En cernere possumus, qualiter iste Præsul Deo devotissimus ad præparandos cœlestis usuræ fructus instigat excolere culturæ terrestris usus: & dum summorum intentus meditatur lucrum, infimorum accipit famulitium. Quæ licet transeundo finem habeant, his tamen qui eis recta usi sunt intentione, fructificant semper manentis gaudii diuturnitatem. Quid vero his præparent qui in eis aliter quam a Deo sit constitutum, versari gestiunt, ex adverso colligi potest. Rationales quidem animæ in id conditæ sunt ordinis, ut famulantem infimorum habeant usum, summorum vero appetant fructum. Hunc ergo observantibus ordinem, omnia cooperantur in bonum. Econtra qui summa pro nihilo pensant; imis autem delectantur ut summis; omnia cooperantur in malum. Et ratione id cadit, ut illis in præmio cumuletur vitæ æternitas, istis in supplicio perpetuæ mortis atrocitas: illis exsultationis immensitas, istis mœroris immanitas: illis honor perpes & gloria, istis opprobrium indeficiens & ignominia. Obsecrare nunc juvat, te beatissime Christi Sacerdos, ut piis apud eum obtineas interventibus, quo sua nos illustret gratia, quæ terrenos in nobis affectus interimat, cœlestium appetitus incitet & augeat: quidquid transitoriæ facultatis se subjicit, ad usum dispensare doceat, non ad fructum; teque ducem & prævium nostrum sequentes, per temporalia quæ nobis præparasti commoda, æterna procuremus præmia.

Post hæc Præsul egregius iter suum ad locum jocundissimum, qui vocatur Wizaburc * destinavit, ibique gratiam qua redundabat plurimis impertiens, a sæcularis vitæ scoria purgatos, religiosæ disciplinæ excudit æmulos. Hic quoque sicut in reliquis ejus constructionibus efficaci comparatione adstitit Christus, qui corda multorum eo ignivit stimulo, ut prædia possessionesque amplissimas eidem loco subrogarent: præparatumque est in brevi Cœnobium Dei servitio aptissimum, & sæculo renuntiantibus tutissimi statio portus; ubi non paucis Fratribus spiritalis exercitii fervore coadunatis, honestissimam atque discretissimam B. BENEDICTI Regulam observare Pater almus instituit: & sic ad Horbacense Cœnobium reversus est per suam semitam: quæ ob piæ privilegium memoriæ ad inpræsentiarum vocatur. sancti Callis Pyrminii. XXI. * al Vuizeburg

Ex hujuscemodi ergo piorum operum ardoribus fama beati viri longe lateque percrebuit, adeo ut eximius Antistes BONEFACIUS *a*, qui tunc Moguntinæ metropolitanæ videlicet urbis sedi præerat, & a primævæ ætatis pueritia digno exsequi studuit opere quod præfiguravit in nomine; visitandi eum gratia adire disponeret, & ad ipsum Gamundii locum venire non omitteret. Quem beatus excipiens Pyrminius, magno gratulabatur affectu, quod a tanto meruit visitari Sacerdote. Æstimare datur, quanta in utrorumque cordibus exstitit lætitia, quam copiosæ exsultationis affluentia, ex sancti Spiritus manans inundantia, dum uterque alterum concessa participat gratia, uterque docet & discit, uterque Christum indit & haurit: & quanto prolixioribus mutuo se donant colloquiis, tanto strictiori- XXII.

a Othlonus in Vita S Bonifacii illum congressum prætermisit, refertque alio prorsus modo factum de cymbalo, cujus meminit hic Auctor cap. 21. & 28 adeo ut Othlonus hujus Vitæ scriptor dici non possit.

CIRCA AN. 758 3. Nov.

CIRCA AN. 758 3. Nov. bus in Christi amore connectuntur vinculis. Felices judicandi, qui tantorum Antistitum intuebantur amplexus, fide & veritate gravidos, puritate conditos, sanctitatis vigore fecundos: quorum oscula dulcissima, charitatis nectare redolentia, sancti Spiritus irrorabant charismata. Amoris itaque divini instinctu aliquantulum temporis pariter transfigere decreverunt, ut a saluberrima collationis efficacia de statu Ecclesiarum sanctarum, de uniendo in vera pacis concordia ritu plebium commissarum multa proponerent, utilissima quæque deliberarent. Hinc salutiferæ exhortationis munere ditati, immo fraternæ consolationis manu roborati, lætissimo congratulabantur affectu.

XXIII. Sanctus autem Bonefacius Deo multimodis gratificans, quod ut beato Pyrminio ampliorem vulgato reperisset gratiam, mutua benedictione data & recepta rediit ad sua. De cujus meritorum vivacitate aliqua huic inserere opusculo animus parturit: quibus decursis, terminum materiæ nostro consecrabimus Pyrminio. Præfatus namque Sacerdos, ut athleta bellicosus, in Christi militia decertans, se gnaviter exserere, ferocissimam gentem Fresonum aggredi conamen habuit; ut si quos ibi spurcissimo dæmonum cultui subtrahere posset, suavissimo Christi jugo subderet. Erat quippe adhuc magna ipsius gentis pars veræ Fidei extorris, fœdissimis paganismi ritibus dedita, & barbarica immanitate multimodis effera atque profana. Cum autem illuc per Rheni fluminis alveum jam proficisceretur, contigit eum ad quemdam devenisse locum, in quo piorum operum conmorabatur femina, quæ & ipsi grata præbuit hospitii commoda. Hæc etiam habuit capellam mansioni propriæ contigue adhærentem, in qua orationis pensum jugiter solvere consueverat. Ibi quoddam pendebat vas fusile, mediocris videlicet ponderis, (vulgaris hoc usus scillam nominat) quod miræ sonoritatis dulcedine audientium sensus afficiebat. Illud vir almus, si quando a propositi operis labore Deus se remeare concederet, sibi dari a prædicta Deo dedita postulavit. Verum illa sciens nil tanti viri precibus negare oportere, liberalissimo mentis affectu reverteati se præbituram fore spopondit.

XXIV. Miles vero Domini strenuus inde profectus, sicut animo proposuit, Fresiam venit: ubi tenacissimo fidei trilice armatus ac insuperabilis fiduciæ galea munitus, limatissimo evangelicæ veritatis cuspide hostes acerrimos terebrandos aggreditur. Proinde superus Imperator agonizanti opitulans militi, multorum cordibus infixit salutaris verbi spicula, quorum acumine salubriter saucii, lucis fomite succensi, prioris nebulam detestantur erroris, ac intima compunctione devicti canere incipiunt: *Sagittæ tuæ acutæ*, Regum potentissime. Deinde sinistræ partis abdicant consortium, dexteræ adsciscunt contubernium; ac in omnibus sacri Præsulis obsequuntur dogmati. Qui eos efficiens almo Baptismate candidatos, perfectam Christianæ Religionis observantiam perdocuit, pervigilique insistens cura effecit, ut qui ante fuerant infestæ hostilitatis armigeri, electæ civilitatis fierent manipli.

XXV. Alii vero Fresonum, qui Babylonicæ conspirationis castra deserere noluerunt, potiusque sub Nembroth militare, quam Christi jugo subdi censuerunt, declinantes in obligationes, invidiæ se squamis armant, pessima construunt molimina, tempus opperiuntur opportunum, quo virum Dei sibique adhærentes invadere atque obruere valeant. Conceptum itaque vipereo semine scelus celeriter parere gestiunt. Nam conglobato impiæ societatis agmine, Antistitem sanctum omni crudelitatis rabie insequi properant. Quem pii operis exsecutionibus instare offendentes, sine mora una cum pluribus ipsi adhærentibus trucidant. Quod ideo mira Dei dispensatio fieri permisit, ut famulum suum insigniret triumpho martyrii; & in die justi examinis severius puniret contemtores oblatæ salutis. Ille namque trucidatus in terra, limatior cœli fulget in aula. Momentaneam passus est pœnam, per quam perpetis gloriæ nactus est palmam. Isti vero miseri ignorantes scriptum, Matth. 26. 52. *Omnis qui accipit gladium, gladio peribit*; perpetrati sceleris horrore omni hora

hora torquentur, commissi piaculi conscientia tamdiu confunduntur, donec ipsius scripturæ sententiam suis operibus interpretati sunt. Denique hoc ex divina ultione promeruerunt, ut proprii furoris rabie conversa in semetipsos insurgerent, ac se invicem mutuo extractis gladiis perimerent. Quibus nullus superfuit, uno excepto, qui ab hujusmodi pernicie exemtum se putavit: sed alio mortis genere ulciscentem manum non effugit. Nam morbo intercutis invasus, totus cœpit scaturire vermibus, donec artubus miserabili peste resolutis, digna consummatus morte cunctis perpendere daret, quod Deus ultionum Dominus retributionem reddit superbis, & quod vindictam expetit a Deo sanguinis Sanctorum qui effusus est. CIRCA AN. 758 3. Nov.

Post hæc quicumque beati viri familiarium superstites necis exstiterant, cohortabantur quos pietate possessos repererant, ut se benignitatis solatio adjuvarent Præsulis almi Reliquias componere, & ad regionem ex qua illuc venerant reportare. Ejus rei dum eos divina gratia compotes efficeret, sacra ossa recolligunt, feretro imponunt, hymnidicis concentibus canori, per eamdem viam qua venerant remeare cœperunt. Cumque itineris tantum exegissent, ut per diei unius intervallum eo venire facultas esset, quo Dei ancilla Beala beato viro accommodabat hospitium; ecce tintinnabulum quod habebat desponsum, nulla re quæ videri posset impellente, ultro se cœpit agitare, plectrique sui pulsu monita solitam sonitus dulcedinem propinare; nec ante (mirum dictu!) reboare quievit, quam beatæ Reliquiæ in ipsum deportatæ sunt Oratorium, in cujus cacumine fuerat appensum. Vere Deus omnipotens angelica id agitari jussit administratione, ut perspicue intelligere daret, quam suavibus anima illa in cœlo frueretur melodiarum cantibus, cujus in terra defuncto corpori animatæ materiæ agaulizaret sonus. XXVI.

Pro tanti ergo signi beneficio laudibus Deo celebratis, ossa venerandi Præsulis Moguntiam deportabant, ad suæ videlicet diœcesis sedem. Ibi adunato copioso Cleri plebisque cœtu, ad Wldam usque cum omni honore transtulerunt: ubi, sicut ipse corpore vivens jusserat, eum cum hymnis & psalmodiis collocaverunt. Ut autem pius Dominus exprimeret meritorum Martyris sui vigorem, multitudinem populi, qui ob prolixum iter oppido fatigatus erat, magno gratiæ suæ relevavit impendio. Nam rivus ibi decotrens tantam subito fertur eructasse piscium copiam, ut quamvis innumerabilis caterva adesset, omnibus tamen satiem plenam inferret: cunctorumque corda grandi stupor percelluit admiratione, quod ipse qui olim in deserto ex duobus piscibus satiavit quinque millia hominum, nunc eodem benignitatis fonte redundante, subito propter Antistitis sui dilectionem, tantam fieri jussit piscium copiositatem, quæ maximæ turbæ mederetur indigentiæ. Tanto igitur munere Dei refecti, tam vivaci Martyris intercessione muniti, in sua quique sunt regressi. Condonantur quoque in ipso loco extunc usque inpræsentiarum multa beneficia quærentibus, poscentibus & confidentibus in beati viri suffragia, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, cui perpes gloria manet in sæcula. XXVII.

Ex occasione siquidem adventus S. Bonefacii ad B. Pyrminium, extra inchoatæ materiæ semitam digressi fumus. Attamen non offendet ista digressio, cum ad nostrum redeuntibus Pyrminium, occurrit referendum per ipsius declaratum merita simile miraculum. Wido nempe de stirpe supra memorati Werinheri progenitus, Cœnobium Horbacense propria tenens in ditione, devotus erga id nimium exstitit: qui & plurima conferens donaria, Oratorii Sancti faciem structuris eminentioribus ornavit, amplo auri & argenti splendore polivit, & ubieumque facultas suppeditavit, sagaciter & strenue promovit. Verum aliquando non boni consilii vertigio actus, contra hæc agere non est reveritus. Quoddam itaque campanum, quod ob electæ materiæ massam & rite mixti metalli temperaturam, magnam sonoritatis habuit elegantiam; Oratorio almo auferri, & ad locum qui Locusvillare nominatur, præcepit transferri. Sed quia in hoc perperam atque XXVIII.

I iiiij con-

CIRCA AN. 758 3. Nov. contra S. Pirminium egerit, celerius recognovit, non experientia ultionis, sed clementi eventu signi mirabilis. Nam prædictum susile postquam in loco prædicto est suspensum, nullum omnino valuit edere sonum, penitusque mutum manens & inhabile, perstrinxit omnes grandi stupore. At ubi præfatus Wido tremore & horrore perculsus ad almum illud referre jussit Cœnobium, juxta pristinæ suavitatis dulcedinem, jocundum cunctis & delectabilem recepit & edidit sonum. Hinc evidens viri beatissimi divulgata est sanctitas, hinc certior spes & fiducia major fidelibus exorta est ad ejus poscenda suffragia, cujus apud Deum tantum cernunt ponderare merita. Hinc ejus vegetatior tutela Cœnobio, cujus res non audent appetere, quas norunt tam robusto protegi defensore.

XXIX. Qui patronus eximius postquam ab eo recessit B. Bonefacius, alacrius in sancto fervebat opere; & quasi antea nil egisset, quæ retro sunt obliviscens, in anteriora se extendit omni vigilantia & strenuitate. Cumque jam locorum a se constructorum provectus bene vidisset compositos atque stabilitos, filiosque suos quos absque numero genuerat, vitalium operum perpendisset edere fetus; tempus esse taxans a practicæ laboribus desistere, in theoricam totam mentis convertit aciem; ac multifariam Liæ sollicitudinem devitans, toto animi fervore in Rachelis flagrabat amore. Hujus cupitis amplexibus jam gliscens adhærere, non noctibus, non diebus adolere cessabat orationis thymiama, crebræ lacrymarum effusioni subjiciens alimentum ab irriguo superiori. Hujuscemodi intentioni deserviens agone infatigabili, perpendit jam tempus imminere, quo immarcessibile desudationis suæ præmium recipere deberet.

XXX. Tunc accersitis in unum cœtibus filiorum, nonne hac brevi videtur eos exhortari admonitione? Nostis, Fratres dilectissimi, quomodo a primo mei ad vos tempore adventus, providentiam vestræ salutis exsecutus fuerim, nil mei mihi reservaverim, nil pepercerim, vestrum meditans profectum, vestram versans utilitatem. Nunc igitur, quomodo opitulante Christo certamen bonum certavi, cursum consummavi, fidem impertitæ gratiæ servavi; vestrum decrevi commonefacere studium, ut eum qui vos ad suam invitavit gratiam, firma fide colatis, spe ad ipsum certa tendatis, in ejus charitate fervida, bonorum operum exsecutione proficere studeatis. Recolite, quod ad sustentandos vos & in Dei servitio corroborandos, possessiones amplas & prædia vobis providi. Adstitit enim mihi superna gratia, & ad hæc eroganda multorum animaverat corda. Consulite vobismetipsis, consulite, ut per terrena quæ vobis præparavi commoda, æterna procuretis lucra animarum vestrarum. Nam si (quod absit) egeritis contra, credite mihi, credite, mutabitur in dispendium, quod proficere debuit in emolumentum. Scrutamini igitur scripturas divinitus allegatas, in quibus considerare poteritis, quid facere jubeat Deus, quid prohibeat; quid summum sit bonum, quid medium, quid infimum; quo uti oporteat, quo frui & delectari conveniat. Sedeat vobis animo, præcipue in humilitate versari, patientiam amplecti; & in fraternitatis amore absque fuco simulationis manere. His si attenderitis, erit vobis Sanctorum omnium intercessio præsentior, Christus placabilior, optatorum proventus efficacior, donec mereamini in cœlesti regno æternæ felicitatis compotes fieri.

XXXI. His dulciter prolatis, artubus corporis jam se in primordia sui resolventibus, animam cœlesti Viatico armavit, atque omnigena virtute redimitam, ac meritorum divitiis plenam, tertio Nonas Novembris [a] sidereis sedibus immisit. Cujus exitus, licet non eveniret sanguinis effusione, martyrii tamen non caret honore: qui semetipsum penitus abnegans, omni vitæ suæ tempore mortificationi crucis Christi carnem subigebat, ac totis ani-

[a] Incertum quo anno, quem Hermannus Contractus non signat, nec quivis alius veterum Auctorum. Si Pirminius S. Bonifacium supervixit, uti ex superioribus colligitur, facile pervenit ad annum 758.

animi inceſſibus Chriſtum ſequebatur. Nempe ſi crudelitas perſequentium fortaſſis immineret, gaudens ſupplicia quamvis immania ſubiret. Non ergo Abraham ideo obedientia minor, neque Iſaac immolationis merito indignior, quia de cœlo veniens Angelus prohibuit effici, quod voto affectabatur impleri. Corpus autem ſanctiſſimi viri a Fidelibus eſt collectum, & in ſui Cœnobii Oratorio cum omni reverentia conditum *a*, ubi jugiter ſanitatum beneficia abſque numero impenduntur. Denique cœci lumen recipiunt, claudi greſſum, ſurdi auditum; & quocumque iniquitatis genere veniunt vitiati, compotes incolumitatis effecti redeunt læti, obtinentibus hoc Præſulis ſacratiſſimi meritis apud potentiſſimum reſtauratorem totius boni auctorem JESUM-CHRISTUM Dominum noſtrum, cui cum Patre & Spiritu-ſancto manet una Deitas, par poteſtas, incomprehenſibilis majeſtas per infinita ſæcula, Amen.

CIRCA AN. 758 3. Nov.

VITA SANCTI OTHMARI

ABBATIS DURGAUGENSIS

SEU SANCTI-GALLENSIS,

AN. CHR. 759 16. Nov.

Auctore WALAFRIDO STRABO Augienſi Abbate ſæculo 9.

Ex Goldaſto & mſ. codice Cheſniano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. SANCTI OTHMARI *nomen non uno modo pingebatur apud antiquos. In chartis a Melchiore Goldaſto vulgatis in tomis* 2. *&* 3. *rerum Alamannicarum, legitur* Audematus, Audomarus, Autmarus *&* Otmarus Abbas Durgaugenſis *ſeu* Monaſterii S. Galloni, *quem alii* Gallonem, *vulgo* Gallum *appellant. Utriuſque Vitam, ſanctorum ſcilicet Galli & Othmari, litteris mandavit* WALAFRIDUS STRABUS *Abbas Augienſis*, ad petitionem Gozperti Abbatis *Sancti-Gallenſis, uti Hepidannus in Annalibus teſtatur cum ipſo Vualafrido in prologo ſuo: qui Vualafridus* anno 849. *exceſſit e vivis, & quidem* 15. Kalend. Septemb. *ex S. Galli Necrologio apud Goldaſtum.* (Othmari nomen, & Vitæ ſcriptor.)

2. *Hujus fere æqualis* ISO *Cœnobita Monaſterii S. Galli duobus libris translationes & miracula S. Othmari exaravit. Is multis laudatur ab Ekkehardo Juniore in libro de caſibus S. Galli cap.* 2. *ubi* Notkerum Balbulum, Tutilonem & Ratpertum diſcipulos *habuiſſe dicitur. Apud Hepidannum vero*, anno 871. Iſo Magiſter obiit prid. Id. Maji: *quem itidem annum ſignat Hermannus Contractus. Exſtant etiam hymni duo apud Caniſium in tomo* 5. *antiquarum lectionum pag.* 737. *&* 767. *unus a Notkero Medico, alius ab Anonymo conditus in S. Othmari honorem.* (Miraculorum ſcriptor. Hymnographi.)

3. *Statim a ſuo ipſius obitu Othmarus* ſanctus *habitus eſt. Hinc poſt ſepulturæ annos decem corpus ipſius* e Stein *inſula revectum eſt in S. Galli Monaſterium. Non tamen ante annum* 864. *honoratus eſt publico cultu, quem Salomon Conſtantienſis Epiſcopus ipſi decrevit poſt ſollemnem e tumulo levationem. Ekkehardus cap.* 1. *de caſib. S. Galli ſcribit*, B. Othmarum auctoritate Romana inSanctum levatum. *Quod vereor ut dixerit habita ratione ſui temporis, nimirum ſæculi* 11. *quo Romani Pontificis ſuffragium in levandis e terra Sanctorum corporibus ſolebat expectari: nam Iſo Monachus teſtis & hiſtoricus translationis a Salomone factæ, Romani Pontificis intercesſiſſe auctoritatem non memorat in lib.* 1. *cap.* 2. *& ſequentibus. S. Vuolfgangus Ratiſponenſis Antiſtes S. Othmarum præcipua devotione coluit, uti in Sæculo* 5. *Benedictino videbimus.* (Sanctitas declarata.)

4. *Notkerus Medicus & Monachus Cœnobii S. Galli in hymno a ſe compoſito Othmarum* Martyrem *prædicat his verſibus.* (Martyr dictus.)

Principum ſævas doluit rapinas.
Inde raptorum ſtudiis gravatus,
Martyris palma meruit ſuperna
Scandere regna.

Nimi-

a Corpus S. Pirminii, opera Schvvicardi Comitis ab Helffenſtein, adſervatur hodie in Templo Societ. JESU Oeniponti in Bavaria, ut legitur in Baſilea ſacra pag. 94. In Ducatu Luxemburgenſi, non procul a vico Vviltz, ſacellum exſiſtit S. Pirminio ſacrum, Abbatiæ Monaſterienſis apud Luxemburgum poſſeſſionibus adnumeratum, quod circumpoſiti incolæ voti cauſa frequentant, præcipue pro parvulis phtiſi laborantibus, teſte Joanne Bertelio Abbate Eſternacenſi in Hiſtoria Luxemburgenſi.

AN.CHR. 759 16 Nov. *Nimirum eo tempore familiare erat, ut homines innocentes violenta qualibet morte ab aliis affecti, Martyres appellarentur. Verum etsi pro justitia vitam finivit in exsilio S. Othmarus, non tamen continuo Martyr appellandus: quem sane titulum apud solum Notkerum ipsi attributum legimus.* Conradus Camerarius instituit lumen ante aram S. Othmari omni nocte ardere plurum, *ut in Necrologio Gallensi legitur* 8. Id. Octobris.

Monasterium S. Galli instruit. 5. *Monasterium S. Galli in diœcesi Constantiensi situm ad lacum Acronium, olim dictum* Durgaugense, *eo quod situm esset in pago* Durgaugia, *quem etiam* Arbonensem *vocant; istud, inquam, Monasterium, fama & amplitudine hactenus celeberrimum, sua debet primordia & incrementa Othmaro Abbati, qui Cellam exiguam a S. Gallo conditam & pene destitutam amplificavit, & necessariis instructam ædificiis Monachis Benedictinis adsignavit, factus & ipse Monachus, cum antea fuisset Presbyter sæcularis. Sane Pippinus Rex dum Othmaro Cellam* ad normam Regulæ S. Benedicti. *S. Galli commendavit, ipsi concessit* libellum quem Benedictus Pater de Cœnobitarum conversatione composuerat, *testante Vvalafrido in lib. de Mirac. S. Galli cap. 11. ubi priscum Cellæ S. Galli statum describit. Nec dubium quin eo animo a Pippino id factum sit, ut novum Monasterium institutis Benedictinis informaretur. Et* Kero *Sancti-Gallensis Monachus, regnante Pippino Caroli Magni patre, S. Benedicti Regulam Alamannice reddidit in gratiam Monachorum imperitorum, uti apud Goldastum legitur in tomo 2. rerum Alamannicarum. Hinc frequens mentio* Regulæ S. Benedicti *in historia Ekkehardi Junioris, cui præivit Hartmannus sæculo 9. ejusdem Cœnobii Monachus, in Litania metrica tomo 5. Canisii pag. 732. relata his versibus.*

O dilecte Dei radians virtute corusca,
  Sancte Othmare Pater, junge preces pariter.
Summe Dei cultor, Monachorum Rector & Abbas,
  O Benedicte sacer atque benigne Pater,
Istud Cœnobium cœtumque tibi famulantum,
  Nostraque sanctificans cuncta tuere simul.

Donationes sancto Othmaro factæ. 6. *Variæ donationes S. Othmaro factæ leguntur apud Goldastum in tomis 2. & 3. rerum Alamannicarum: ubi Othmari nomen varie exprimitur, ut supra monuimus.*

Viri pii & illustres Cœnobii S. Galli. 7. *Floruere in illo Cœnobio complures viri pii & illustres, in his præter Othmarum sancto* Eusebius Scottus *sæculo 9.* Notkerus *cognomento* Balbulus *anno 912. mortuus;* Wiborada *fœmina Reclusa,* Foillanus Scottus beatæ memoriæ *sæculo 10. de quibus suo loco. Viri scientia pro temporum captu præditi* Iso Magister, Tottilo, Ratpertus, Ekkehardi senior & junior, Hepidannus, Burchardus, Bertholdus, *aliique Sancti-Gallenses Monachi, ut missos faciam plurimos episcopali & abbatiali dignitate conspicuos, qui ex eadem palæstra prodierunt. His adnumerandus est* Notkerus *Leodicensis Episcopus, uti alias probabimus. Ibidem etiam viguerunt* scholæ interiores *pro Monachis,* exteriores *pro laicis, de quibus actum est in Præfatione. Notare juvat hoc loco,* Agnonem venerabilem Patrem Episcopum & Rectorem Monasterii S. Galloni *nominari in quadam Ruakeri charta, data anno 24. regni Caroli Magni apud Goldastum in Notis ad caput 24. Historiæ Burchardi de casibus ejusdem Cœnobii: quo tamen tempore Vverdo Abbas loco præfuisse dicitur.* Scholæ.

INCIPIUNT CAPITULA IN VITA S. OTHMARI.

Prologus *ad Fratres Monasterii S. Galli.*

IN-

INCIPIT PROLOGUS.

FInitis duobus libellis quos de vita & virtutibus B. Galli Confeſſoris juxta fidem quæ vel ſcripto, vel dicto ad nos uſque pervenerat, vere potius quam lepide compoſuimus, jubentibus vobis, Fratres cariſſimi, qui in Cœnobio ejuſdem ſancti Patris conſtituti, fervoris ejus quem in Dei rebus habuit, ſancti ſtrenuitate propoſiti ſpecimen exhibetis, libet ſubnectere eam relationem, quæ de S. Patris OTHMARI ſtudiis & virtutibus per ejus merita oſtenſis veſtra adſertione & cura litteris eſt mandata veracibus: quæ cum ſit veritate plena, ratione peſpicua, non ob aliud a nobis eſt iterata, niſi quia cariſſimus Frater GOZBERTUS qui idem opuſculum edidit, cujus charitati quidquam negare nec volumus, nec debemus, id ut fieret poſtulavit, immo præcepit, quem etiam in hac occupatione inſtantiſſimum ergodioćten *a* ſine tædio læti ſuſtinuimus. Itaque Lectori credulo ſufficiat hæc abbreviatio noſtra; incredulus autem qui fuerit, ad eam conſcriptionem quam ſequimur recurrens, multiplici adſtipulatione teſtium convictus ad fidem, ſi gratus eſt, ſegnis non erit.

IGitur Othmarus genere Alamannorum oriundus, in ætate puerili a fratre ſuo Rætiam *b* Curienſem perductus eſt, & in ſervitio VICTORIS earumdem partium Comitis multo tempore conſtitutus: & litterarum ſcientia ſublimatus, virtutum ſectator morumque laudabilium poſſeſſor, Sacerdotii gradum conſcendit, & a ſupradicto Comite benigne retentus, cuidam titulo S. Florini Confeſſoris prælatus eſt. Cumque morum ejus probitas & ſanctæ vitæ munditia longe lateque plurimorum aures rumore dulci reſpergeret, WALTRAMNUS quidam qui ſibi vaſtitatem eremi, in qua S. Gallus cellulam conſtruxerat, velut a parentibus hereditario ad ſe jure tranſmiſſam vindicavit, eumdem Othmarum a Victore ſupradicto ad præficiendum eidem cellulæ poſtulavit: & voti compos effectus, cellulam cum omnibus quæ ad eam pertinebant, illi ſollemniter commendavit. Atque ut ſui melius deſiderii convaleſceret utilitas, ad PIPPINUM *c* Regem profectus, eumdem Abbatem ipſi præſentavit, & locum cui eum pridem præfecerat, proprietatis jure Principi contradidit, omni inſtantia depoſcens, ut regia auctoritate ex integro Othmarus Abbas eidem præficeretur loco. Cujus peritioni jam dictus Princeps adſenſum præbens, locum ſibi traditum viro venerabili commendavit, & regularem inibi vitam inſtituere juſſit. At ille regreſſus, confeſtim boni Mandritæ ſtudium in ipſo exſecutus initio, undique verſum congrua Monachis habitacula conſtruxit, & ipſius ſacri loci ſtatum ad utilitatem divini ſervitii ſtudioſiſſime reformavit. Religioſos etiam quoſque ita liberalitate ſua ad devotionis ſtudium invitavit, ut ex quorumdam donationibus poſſeſſiones ipſius Cœnobii admodum dilataret, & infra paucos annos complures ad ſacræ militiam vitæ attractos magiſterio ſuo & cura decentiſſime gubernaret. CAP. I.

II. His prælibatis, vitæ ejus ſanctitatem liceat ſummatim perſtringere, ut liquido cunctis clareat, quibus profectuum gradibus ad hanc gloriam ſit eve-

a Græce ἐργοδιώκτην, ideſt exactorem operis, monitorem: qua voce uſus eſt Hieronymus in Epitaphio Nepotiani.

b Rætia Curienſis ſeu prima, cujus caput urbs Curia, *Chur*, ad Rhenum, Comitatum Tirolenſem complectitur: alia ſecunda dicta ab urbe Curia ad Danubium uſque porrigitur, a Bajoaria Lico fluvio diſcreta.

c Immo ad Carolum Pippini Regis patrem, ut patet tum ex ipſo Vvalafrido in lib. de Mirac. S. Galli cap. 11. tum ex Hepidanno Monacho in libro de caſibus S. Galli, & Hermanno Contracto in Chronico, ubi Othmarus *anno 720. Cellæ S. Galli primus Abbas conſtitutus, cœnobialem inibi vitam inſtituiſſe, & quadraginta per annos nobiliter vixiſſe* dicitur. Porro Victor *conſilio cujuſdam Ducis nomine Nebi perſuaſus ad præfatum Principem Carolum cum eodem Duce properavit, ipſique eamdem Cellam proprietatis jure contradidit, & ut Othmarum Presbyterum eidem loco præficeret exoravit*, inquit Vvalafridus. Quamquam ex libro 2. Iſonis de miraculis S. Othmari cap. 5. diſcimus, Othmarum per Victorem primo quidem ad Carolum, deinde Carolo mortuo ad Pippinum filium fuiſſe deductum, ut in conceſſi loci poſſeſſione confirmaretur.

AN CHR. 759 16. Nov. vectus. Erat denique parsimoniæ sectator eximius, creberrimo macerans jejunio corpus, ita ut in præcipuis jejuniorum diebus ex consuetudine bidui abstinentiam continuaret frequentius. Et his contra tentamentorum jacula clypeis præmunitus vigilias amabat, & assiduitate orandi spiritalia nequitiæ repellebat. Summæ autem humilitatis gratia præcipue præditus, in tantum voluntariam paupertatem diligebat, ut terrenam gloriam omnibus fugeret modis. Cui etiam hæc erat consuetudo, ut si quoquam pro utilitate Monasterii eum tendere necessitas poposcisset, vilis miti dorso veheretur aselli. Erat inter cetera tanta in eo pauperum sollicitudo, ut eorum curam per se potius quam per alios exhibere studeret. In eo vero misericordiæ opere, quod eleemosyna dicitur, vix cuiquam habebatur secundus. Nam ad suscipiendos leprosos, qui a ceteris hominibus sejuncti manere semotim consueverunt, hospitiolum haud longe a Monasterio extra eas mansiones quibus ceteri pauperes recipiebantur constituit, & eis curam per se omnimodis impendebat ita sollicite, ut nocturnis etiam horis Monasterio sæpe digressus, curam infirmitati eorum miro devotionis adhiberet obsequio. Capita siquidem eorum pedesque abluens, purulenta suis manibus vulnera detergebat, & victui necessaria ministrabat, illam semper animo revolvens sententiam, Matth. 25. quam justus misericordibus prolaturus est dicens: *Quod uni ex minimis fratribus meis fecistis, mihi fecistis*. Sicque factum est, ut cunctorum qui eum noverant veneratione sublimis, Pater pauperum appellaretur a pluribus. Quem tam pleniter misericordiæ studium possederat, ut si quem pauperum nuditatis injuria torpentem conspiceret, plerumque suis exutus vestibus, miseri contegeret artus, ita ut interdum sine tunica, sola cappa *a* contectus ad Monasterium remearet. Maluit enim per præsentis pompæ contemtum ad indumentum incorruptionis æternæ pertingere, quam per boni operis amissionem futuræ nuditatis opprobria sustinere.

III. Quodam etiam tempore ad PIPPINUM Regem veniens, honorifice susceptus est, & inter alia largitatis ejus beneficia, ad necessitates Fratrum suorum sublevandas argenti libras *b* septuaginta percepit. Sed mox ut ad sua rediret, egressus maximam ejusdem pecuniæ partem præ foribus palatii pauperibus erogavit. Paucos autem solidos vix a Fratribus qui secum erant compulsus retinuit, quibus postmodum quoddam territorium Monasterio vicinum coemit. Dominicorum enim non immemor mandatorum, sui causa de crastino non cogitabat, sciens Monachum victu & tegumento contentum esse debere: & ideo paupertatem sibi potius suisque delegit, quam rerum transeuntium possessionem superfluam, expeditis mentibus onerosam.

IV. Igitur cum jam Dominus meritis ejus digna rependere decrevisset, callidus universæ bonitatis inimicus bonis ejus actibus invidens, ejusque exemplis aliorum vitam dolens proficere; quietem quam in Christi servitio, licet non parum laborando possedit, perturbare contendit. Sed quamvis flatibus temporariæ adversitatis pulsata, radicem petræ veritatis habens infixam, paradisi cedrus inconvulsa permansit. Nam WARINUS *c* & ROADHARDUS, qui tunc temporis totius Alamanniæ curam administrabant, diabolo suadente immanissimo avaritiæ morbo præventi, res Ecclesiarum sub sua potestate sitarum magna ex parte in proprietatis suæ dominium per vim contraxerunt. Qui

a Id est cuculla, uti discimus ex epistola Theodemari Abbatis Casinensis ad Carolum Magnum.

b Vualafridus in lib. de Mirac. S. Galli cap 2. auctor est, Pippinum rogatu Carolomanni fratris multa S. Othmaro donata concessisse, in his codicem Regulæ S. Benedicti & campanum: & Cœnobii S. Galli prædia diplomate confirmasse.

c Litteræ Scalcomanni cujusdam relatæ apud Goldastum in tomo 2. rerum Alamannicarum, ordine 45. datæ leguntur *in anno primo Carlomanni Regis sub* ROADHARTO *Comite*: & aliæ Vuimberti ordine 43. datæ *die dominico*, 6. *Idus Octob. anno* 20. *regnante domno Pippino Rege Franc. sub Vuarino Comite*: itidemque aliæ ordine 67 Vuarinus Comes adhuc erat *anno* 4. Caroli Magni ex chartis 29. Confer caput 25. Vualafridi de Miraculis S. Galli Sæculo 2. Stumpfius Vuarinum Hegoviæ, Ruadhardum Turgoviæ Comites facit; Goldastus in Notis ad Ratperti caput 2. Cameræ nuntios appellat, ex Ekkehardo de casib. S. Galli cap. 1. ante medium.

Qui cum sibi de possessionibus B. Galli perplura eodem violentiæ ausu vindicassent, vir Dei Othmarus non possessionibus terrenis inhians, sed cœnobialis vitæ in eodem loco rerum ingruente penuria defectum præmetuens, Pippinum Regem adiit, ipsique tyrannicam eorum præsumtionem exposuit, pariter protestatus grave eum crimen incursurum, si eorum actibus consentiendo faveret. Qua pro causa benevolus Princeps utrumque conveniens, interminatus est eis, gratia sua illos omnimodis cariturós, si non Ecclesiæ Dei quæ injuste abstulerant, absque recrastinatione restituerent. At illi patriam repetentes, vitio rapacitatis infecti & bestiali sævitia efferati, jussionem regiam neglexerunt; virum etiam Dei Othmarum, cum pro hac re iterum Principem adire vellet, missis post eum elanculum militibus, vinculis injectum per vim reduci fecerunt; necnon & LAMBERTUM quemdam, qui Fratribus ejus professione connumeratus erat, non vitæ sanctitate, persuaserunt, ut ei ficta quadam machinatione crimen luxuriæ impingeret, id elaborantes, ut sanctitate ejus hujusmodi suspicionibus infamata deponendi eum occasionem invenirent. Qua causa plurimi tam dolosæ factionis ignari ad concilium *a* sunt evocati. AN.CHR. 759 16. Nov.

V. Itaque vir venerabilis, castæ * integer vitæ ac morum maturitate grandævus, in medio concilii collocatur, & in ejus accusationem Lambertus falsitatis minister coram omnibus præsentatur: acceptaque loquendi licentia veritatis oblitus, falsitatis adsertor dixit se quamdam feminam nosse, quæ a viro beato vim pollutionis suisset perpessa. Ad quod fertur nullum dedisse responsum. Cumque plurimis respondere cogeretur objectis, hujusmodi dicto temperavit eloquium: Fateor, inquiens, me supra modum peccasse in multis, de hujusmodi autem objectione criminis secreti mei in„ spectorem Deum invoco testem. Illis autem ut hujus facti se excusatione purgaret, attentius ei instantibus, mente securus, conscientia liber, tacitus perduravit. Et quia accusandi licentiam apud Judices patere cognovit, maluit pro sinceritate sui pectoris divino, quam humano pro excusatione criminis placere judicio. Mox ergo ut cunctis claresceret ipsius castimoniam falso fuisse infamatam, Lambertum ultio divina corripuit. Nam febrium vexatione pervasus, paullatim resoluto membrorum vigore contrahi cœpit. Sicque omnibus membris statuis sui amittentibus rectitudinem vel formam, capite ad terram more quadrupedum inclinato, non solum deformitate figuræ terribilis, verum etiam viva voce in Sanctum peccasse omni tempore fatebatur.

* al. castitate

VI. Consilio autem inique inchoato & iniquius terminato, vir Dei Othmarus apud villam Potamum *b* palatio inclusus est. Quo cum nullus intrare vel colloqui cum eo permitteretur, aliquot dies absque corporalis sustentaculo victus transegit. Cumque diuturna vexatione famis laboraret, PERAGOSUS * quidam e Fratribus ejus noctu advenire solebat, & ei victus solatia ministrare. Postmodum vero GOZBERTUS *c* quidam, vir potens, dum sibi virum Dei commendari ab iniquis Principibus impetrasset, in quadam Rheni fluminis insula nomine *Stein* juxta prædium suum custodiæ illum deputavit: ubi ibidem sanctus Pater spirituali tantummodo exercitio, id est orationibus ac jejuniis vacans, eo liberius Domino deservivit, quo ab humana frequentatione curisque sæcularibus fuerat absolutus. His & similibus notæ devotionis insistens operibus, exacto non multi temporis spa-

* Surio Pargozus

---

a Nempe anno 745. testante Hepidanno his verbis: SIDONIUS *Episcopus Constantiensis & Abbas Augiæ B. Othmarum de adulterio accusavit, mox missum in exsilium.*

b Potamum olim opidum, teste Ekkehardo infra citando, palatio regio illustre, (a quo Potamicus lacus nomen traxit, alias Acronius & Brigantinus dictus) destructum est ab anno 917. quo in loco postea ibi reædificata arx *Bodmen* seu *Podmen*, quam hodie incolunt nobilissimi Bodmeni, uti Goldastus in Ekkehardi caput 2. adnotavit. Hinc non longe distat locus *Stein*, situs juxta emersum Rheni e lacu Veneto, ubi Othmarus diem supremum obiit.

c Apud Goldastum in tomo 3. rerum Alamannicarum pag. 54. & 55. legitur donatio Gautaperti facta *Audomaro Abbati Durgaugensi de Monasterio S. Gallonis 6. Kalend. Novemb. anno 3. regnante Pippino.*

AN.CHR. spatio, ab his mundanæ perturbationis angustiis ad Cœlestis latitudinem
759 gaudii, decimo-sexto * Kalendarum Decembrium die commigravit *a*, &
16 Nov. * Chesnio male 17. corpus ejus in eadem insula tumulatum multis deinceps diebus ibidem sine corruptione permansit. *b*

VII. Evolutis autem post transitum ejus decem annis, Fratres illius per visionem a Domino commoniti sunt, ut corpus cari Patris ad Monasterium reducerent. Hoc patefacto divinæ voluntatis consilio, undecim ex eisdem Fratribus noctu ad locum in quo sancti viri exuviæ servabantur deveniunt, & sepulcrum aperientes, corpus ejus ab omni corruptione illæsum reperiunt, excepto quod pars extrema pedis unius quam aqua abluebat, tantum colore mutato quasi tabida videbatur. Et congruo satis miraculo prima sanctitatis ejus indicia claruerunt, ut videlicet tam illæsum a corruptione corpus illius inveniretur, quam liber ipse fuerat a crimine, cujus oppositione superatus videbatur ad tempus. Hac itaque devoti Fratres rerum novitate perfectius instructi, corpus honorifice sumtum rati imposuerunt, & accendentes candelas, unam ad caput, alteram collocaverunt *c* ad pedes.

VIII. Cumque deserto litore incertis se profundi viis commisissent, & summa instantia remigio insistentes sub omni celeritate cupėient remeare; continuo tanta vis pluviæ & ventorum prorupit, ut vix effugium se crederent habituros. Sed mira omnipotentis Dei dispensatione & (ut credimus) sancti viri meritis actum est, ut ipsa etiam elementa, quæ nobis insensibilia videntur, famulantia sui Creatoris imperio, quanti viri Reliquiæ ibidem veherentur sentirent. Nam pelagus circumquaque imbrifera tempestate commotum, undas in altum suspendens, nihil omnino remigantibus molestiæ intulit, sed in quamcumque partem navis devenit, rejectis flatibus tumentes in se fluctus depressit. Et ita omni ex parte undarum molibus, imbrium effusionibus, ventorumque flatibus non parvo dimotis spatio, quasi sepe quamdam scapha cingebatur, ut ne una quidem pluviæ gutta, quæ hinc inde vehementer inundabat, in illam descenderet. Cerei quoque qui in beati Patris obsequium ardentes ad caput pedesque fuerant collocati, lumen primæ accensionis nequaquam amiserunt, quoadusque corpus ejus ad Monasterium deferretur.

IX. Aliud adhuc restat miraculum, quod in eadem sacri corporis translatione devotis Fratribus Dominus patefecit. Nam cum ex nimia remigandi instantia fessi, adveniente refectionis hora ad recuperandas alimento corporeo vires, laudibus Domini præmissis consedissent, tandemque felici convivio intermisceri potus solatia commonerent; unius ministrorum intulit, nihil ibi jam potuum superesse, præter quod in flascone parvo servabatur, unde vix unicuique quippiam ad gustandum potius quam ad bibendum præberi potuisset. Illi vero miraculorum Domini, quomodo paucis panibus multitudinem hominum paverit numerosam, facientes mentionem; ex eodem parvo quod habebant, cunctis qui aderant cum charitate distribui fecerunt. Et mirum in modum cœpit in eodem vasculo ita liquoris haustus crescere, ut continua effusione nihil minui videretur, quoadusque bibentes poculorum copia vincerentur. Ergo pro rei novitate obstupefacti, largitori omnium bonorum Domino, qui eis tam mirabiliter sufficientiam præbuit, debitas gratiarum actiones cum laudi-

---

a *Expletis non minus quadraginta annis regiminis sui*, inquit Vualafridus cap. 15. de miraculis S. Galli; & quidem *anno septimo regni* Pippini, ex Isone infra lib. 2. cap 5. proinde anno Christi non 758. ut apud Albertum Stadensem Abbatem; sed anno 759 ut recte apud Hermannum Contractum legitur. Certe Joannem Othmari successorem, ex Monacho Augiensi, Cœnobio S. Galli præfuisse anno 762. immo anno 760. patet tum ex charta 44. apud Guldastum, data *die dominica, 5 Nonas Majas regnante Pippino*, id est anno 761 tum ex alia charta 59 data *anno octavo Pippini Regis die 15 Januarii*, in gratiam Ioannis Abbatis, quod convenit anno 760.

b Omittit hoc loco Vualafridus interitum Sidonii Constantiensis Episcopi, ob direptas res Monasterii S Galli, ex cap. 15. de miraculis S. Galli repetendum.

c Id factum anno 769. recte statuit Hermannus Contractus.

laudibus persolverunt. Statimque ut iter cœptum itidem aggressi sunt, in vasculo potus cessavit. Cumque optati litoris portum subissent, Fratribus qui obviam cum Dei laudibus venerunt, quæ gesta fuerant ex ordine retexerunt: celebratoque in commune gaudio, sancti viri corpus magno sumtum cum honore ad Monasterium transtulerunt, & inter aram S. Joannis Baptistæ & parietem in sarcopbago posuerunt. Ubi etiam postmodum ipsius facientibus meritis memoria digna Dominus dignatus est manifestare miracula. AN.CHR. 759 16. Nov.

Denique quodam tempore surdus & mutus cum quibusdam de vicinis locis orationis causa Monasterium adeuntibus venit. Et quia a primæva ætate & locutionis & auditus carebat officiis, tabellas duas collo dependentes gestabat, quarum collisione & sonitu misericordiæ opus, quod voce nequibat, precabatur. Is cum suis conviatoribus Ecclesiam ingressus, dum eos singulis altaribus particulas ceræ, sicuti pauperum est consuetudo, imponere conspiceret; ad viri Dei sepulcrum accedens, tabulas quas gestabat desuper posuit, seseque quasi oraturus ante illud prostravit: & protinus alto sopore depressus, ut ipse postmodum retulit, senem quemdam facie nitidum, monachico habitu gloriosum, quasi e tumulo vidit procedere dicentem sibi: O homo, cur hic sopore deprimeris? Cumque ad interrogata nihil penitus respondere potuisset, senior ad eum dixit: Surge, & incommodorum, quibus hactenus laborasti, remedium a me tibi impetratum scias. Ergo tabulis istic dimissis confestimque Monasterio decedens, donum a Deo tibi concessum in hoc loco nemini pandas. Qui cum evigilans surrexisset, sub magna festinatione Monasterio digressus, inclinato jam die vesperi ad cuiusdam RATGOZI potentis viri hospitium divertit. Cumque ab illo interrogaretur unde veniret, per ordinem exposuit, ubi, quando & quomodo sanitatis donum fuisset adeptus. At ille narrationi ejus non credens, teneri eum & custodiri præcepit, ipseque veritatem rei certius inquisiturus, eadem nocte ad Monasterium venit, & tabulas super tumulum positas reperit. Conviatores quoque sanati cum invenisset adhuc ejusdem facti ignaros, diligenter ab illis inquisivit, si talem hominem Monasterium pergentes in comitatu habuissent: & continuo ex eorum narratione vera esse quæ domi audierat deprehendit. Quæ res & præsentibus citius inotuit, & ad nos usque relatione veridica pervenit. X. NOTA.

Presbyter quidam ex ipsa congregatione nomine TANCO, dum in eadem Ecclesia custodis officium gereret, nocturnæ quietis tempore pro reficiendis luminaribus Basilicam solitus introire, tribus vicibus pene omnia reperit exstincta. Ad sancti autem viri sepulcrum perveniens, ardentem cereum juxta illud invenit, sciensque luminis illius administrari cœlitus splendorem, exstinguere non præsumsit. Ut vero discessit, lux quæ per se venerat, per se etiam subtracta est. Ubi & ad majoris indicium miraculi, ignis quidem in candela solito rutilabat, ceræ vero nihil per hunc ardorem minui videbatur. Hæc idem venerabilis Presbyter sæpius sua relatione confirmans, omne dubitationis argumentum ab hoc facto veritatis ratione depellit. XI.

Quodam etiam tempore dum ejusdem Ecclesiæ tecta vetustate dilapsa necessario restaurarentur, quidam ex ipsius Monasterii familia tegularum quas ad fastigia Basilicæ deferre debuerat, onere prægravatus, de ipsa tecti altitudine supra viri Dei corruit sepulcrum: moxque immensum aliud lignorum pondus corruentis impulsum attactu in ipso eum casus exitio desuper operuit. Cumque adstantes occurrerent, ut ei quem jam exanimem crediderunt, funeris debita persolverent; sublato lignorum pondere aliquantisper, nullos membrorum motus ostendens jacuit: ac deinde per longa suspiria halitum resumens, absque ulla læsione surrexit incolumis, & ad incœpti operis laborem rediit gaudens. In hoc ergo miracu- XII.

AN.CHR. 759 16. Nov. lo haud dubie sancti Patris merita claruerunt, cum & altitudo tecti unde supradictus homo ceciderat, non minus quadraginta pedum mensura a terra esset suspensa, & pondus insequens corruentem quod ad multorum hominum oppressionem sufficeret, operire præcipitem, non conterere potuisset.

XIII. Alio tempore cæcus quidam adveniens, hospitio pauperum necessitatibus præparato susceptus est: & nocte eadem cum Ecclesiam vellet adire, puerulus qui ei ducatum præbere dubuerat, ob nimiam frigoris asperitatem officii sui negavit juvamen. Cumque nimis doleret, quod tantæ sollemnitati interesse non mereretur, (erant quippe dominicæ diei vigiliæ) adolescens quidam ita membris omnibus contractus, ut non aliter quoquam incedere quam manibus reptando potuisse; cum in eodem loco quiesceret, ejus dolori compassus de lecto se protraxit, & quali potuit solatio cœci vestigia rexit. Ut ergo Ecclesiam intraverunt, utili errore ad sepulcrum Othmari venere. Putabat etenim isdem benivolus cœci præcessor in ipso angulo aliquod ostium patere, per quod cryptam eidem loco vicinam intrare potuissent. Itaque ex improviso in sarcophagum viri Dei quia paullo altius eminebat a terra impingens, subito resiliit, & ad terram protinus concidit, totiusque Ecclesiæ spatia horrentibus implevit clamoribus. Cœcus vero hæc audiens, ductorem suum insania æstimans agitari, prout poterat aufugere studuit. Misericors autem Dominus totius boni auctor & amator, quia viderat debilem puerum ultra vires opus pietatis exhibere voluisse, beati Othmari etiam meritis id obtinentibus benevolentiam ejus dono sanitatis remunerare dignatus est. Nam protinus in statum suum membris restitutis, cœcum quem paullo ante manibus reptans ad Ecclesiam traxit, firmatis jam gressibus per cetera in eodem ambitu orationis loca deduxit: & quia aliquamdiu postea in ipso Monasterio mansit, ita omnibus etiam qui huic facto minus interfuerant, idipsum declaravit, ut de eo nulli deinceps licuerit dubitare.

XIV. Quidam de numero scholasticorum ab eodem beati Othmari tumulo particulam ceræ furtim subtraxit. Regressus autem ad hospitium eum parvipenderet quod commisit, statim manifesta Dei correctione stultitiæ suæ errorem confusus agnovit. Nam cum eamdem particulam de sinu proferret, in lapidis duritiam eam reperit commutatam. Cumque temeritati obstinationem junxisset, multo tempore hoc factum a cunctorum agnitione abscondit, præter eum videlicet qui & earumdem rerum tunc erat conscius, & hoc in tempore miraculi quod retulimus relator exstat fidelissimus.

XV. Alio quoque tempore Clericus quidam advenit, cui utriusque manus officium miserabili prorsus modo fuerat denegatum. Nam contortis in volam digitis unguibusque ad ossa usque palmarum immersis, nimis sine intermissione cruciabatur miser doloribus, ita ut etiam quædam partes manuum putrefactæ gravem longius fœtorem emitterent. Is cum non longe beati viri tumulo consisteret, subito cœperunt digiti ejus singulatim ex ordine erigi, & ad naturalium concordiam actionum redire. Ipse vero qui pro concesso sanitatis dono gaudere debuerat, doloris magnitudinem clamore horribili testabatur, & eadem hora, manibus ad integrum restitutis, postmodum sanus abscessit.

XVI. Quid nuper quoque circa ejusdem viri sancti sepulcrum gestum sit, quando Ecclesia B. Galli reædificandi causa destruebatur, arbitramur non esse silentio supprimendum. In eadem Basilica juxta aram B. Joannis Baptistæ arca quædam parieti contigua non magnis lapidibus opere cæmenticio in quatuor lateribus constructa, superius autem tabulis, quarum grossitudo trium vel quatuor erat digitorum, in transversum positis cæmentoque desuper litis cooperta videbatur, in qua sancti viri corpuscu-

culum paullo altius a pavimento [a] sublevatum tabula lignea tantum superposita jacebat. Æstimantes igitur multi corpus sancti Patris sub terra positum, arcæ vero constructionem ad designandum tantummodo sepulturæ locum cæmentatam; ideo tumulum remanere intactum posse credentes, muros Ecclesiæ machinis aggressi crebris arietum ictibus ruere compulerunt. Qui cum ex omni parte magnæ altitudinis essent, magnis machinarum impulsibus pariter pene corruentes, sepulcro viri Dei superferrentur, mirum in modum nullam arcæ particulam læserunt. Quæ evectis cineribus sic intacta ex omni parte reperta est, ac si nullo cadentium impetu parietum impetita fuisset. Postea vero dum quidam saxum haud grande super eam incaute jecisset, protinus quadam ex parte confracta est. Tandem itaque cognito quod in ea Reliquiæ sancti Patris haberentur, cum magno eas honore inde transtulerunt, & in Ecclesia B. Petri post altare posuerunt [b]. AN.CHR. 759 16. Nov.

XVII. Paucis deinde diebus exactis, quidam Frater dum nocturnas vigilias præveniens idem Oratorium orandi gratia quadam nocte fuisset ingressus, totoque affectu precibus insistens ad altare direxisset intentum; nescio quam a dextris altaris in angelicæ claritatis nitore vidit stare personam, sacerdotali quidem habitu præfulgentem, facie autem ad Orientem versa, gestu corporis intentissimæ orationis specimen exhibentem: vestimenta vero ipsa tanti fuisse nitoris adseruit, ut humanæ infirmitatis reverberarent obtutus. Cumque hæc diu conspiceret, & utrum propius deberet accedere anxia mentis agitatione trutinaret; persona quæ apparuerat se subtrahens, eum miraculo & stupore consternatum reliquit. Non est igitur incredibile, eumdem venerabilem virum præsentiæ suæ visione declarare voluisse, digne circa translationem suam fraternæ devotionis iteratam fuisse sollertiam.

DE MIRACULIS S. OTHMARI

LIBRI DUO,

Scripti ab ISONE Cœnobita Sancti Galli sæculo 9.

PRÆFATIO AUCTORIS.

HUCUSQUE virtutes & miracula ob sanctitatem beati Othmari Abbatis cœlitus declarata WALAFRIDUS Abbas vir doctus & sapiens, qui in litterarum scientia apud nostrates illustris ante alios habebatur, seniorum in Cœnobio Sancti Galli conversantium relationibus, seu etiam scriptis veritatis ratione plenissimis fidem accommodans,

[a] Nota morem antiquum adservandi Sanctorum Reliquias. Sic Monachi Lindisfarnenses corpus S. Cuthberti e terra levatum, *novaque in theca reconditum, supra pavimentum Sanctuarii posuerunt*, inquit Beda in lib. 4. Hist. cap. 30. Legendus idem Auctor lib. 4. cap. 3. ubi describit locum sepulcri S. Ceaddæ Episcopi, *tumba lignea in modum domunculæ facta coopertum, habentem foramen in pariete, per quod solent hi qui causa devotionis adveniunt, manum mittere*, &c. Eadem fere de tumulo S. Venerandi Episcopi scribit Gregorius Turonensis Episcopus in lib. de gloria Conf cap. 37. ibidemque cap. 44. Tranquillus Episcopus sepulcrum super terram habuisse perhibetur. In hunc fere modum hactenus visuntur monumenta S. Bernardi & S. Malachiæ apud Claramvallem. Corpus S. Othmari *ad dexteram partem altaris* fuisse collocatum, tradit Iso Monachus in lib. 1. miraculorum cap. 5. quod Beda etiam de SS. Aidani & Ceaddæ Reliquiis affirmat in Hist. lib. 3. cap. 17 & 23.

[b] Nempe anno, non 829. ut Hepidanno videtur; sed insequente, ut colligitur ex consecuta Translationis historia. Certe Basilicæ sancti Galli instaurationem anno 830. fuisse inchoatam docet Ratpertus cap. 6. & Iso Monachus in lib. 1 de mirac. S. Othmari cap. 5. scribit hanc Translationem factam fuisse 17. *Kalend. Maji, in die sancto Parasceves*, id est anno 830. quo Pascha in 15. Kalend. Maji incidebat.

AN.CHR. 759 16. Nov. luculento ſatis ſermone veraci adſertione conſcripſit. Sed quia nos Fratres in eodem Cœnobio Deo militantes poſt harum deſcriptionem virtutum multa miraculorum inſignia circa corpus ejuſdem viri divinitus manifeſtata eſſe cognovimus, aliqua ex his ad laudem & gloriam omnipotentis Dei ſtili officio memoriæ commendare curavimus; quatinus hinc liquido ab omnibus ſanum ſapientibus colligatur, quam digne ab hominibus honorificetur in terris, qui tam manifeſta ſignorum atteſtatione quotidie glorificatur in cœlis. Non tamen ejus amore ducti aliqua in dubium venientia vel etiam falſitati obnoxia; ſed ea tantum litteris titulare diſpoſuimus, quæ & luce clarius conſtant actitata, & multorum narrationibus veraciter noſcuntur eſſe probata.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI I.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI II.

PRÆFATIO *de miraculis quæ poſt iteratam S. Othmari Translationem in ejus Baſilica ſunt oſtenſa.*

RELATIO ISONIS COENOBITÆ

S. Galli, de ſublevatione corporis S. OTHMARI Abbatis.

CAP. I. CUM beati viri corpuſculum, ab acceſſu popularis turbæ remotum, in Oratorio Principis Apoſtolorum per multa annorum ſpatia quieſceret, plurimis ſignorum oſtenſionibus manifeſta ſanctitatis ejus indicia circa ejus tumulum frequenter oſtenſa apparuerunt. Nam multi ex noſtræ congregationis Fratribus, qui nocturnæ celebrationis vigilias prævenire ſolebant, cauſa orationis idem Oratorium ingreſſi, cereos ardentes vitreaſque lucernas ſponte ſua incenſas frequenter ſe ibidem inveniſſe affirmabant. Angelorum etiam inter ſe choros ducentium ſuaviſſimus ibi concentus audiebatur: quorum præſentiam tanta luminis claritas proſecuta eſt, ut feneſtræ ipſius Eccleſiæ maxima ſplendoris illuſtratione clareſcerent, locaque in vicino poſita fulgoris ſui immenſitate perfunderent. Dulciſſima quoque odoris fragrantia ſæpius ibi narratur adſperſa, quæ & naribus odorantium incognita, & ſui jocunditate ſatis odorifera habebatur. Quibus

bus profecto omnibus patet vir iste quanti apud Deum sit meriti, juxta cujus sepulcrum cereis atque lucernis sponte sua irradiatis angelicæ modulationis dulcedinem immensa luminis magnitudo consequitur, & incognita odoris fragrantia mortalium olfactu sentitur. ANCHR. 759 16. Nov.

II. Talibus igitur miraculorum indiciis vir Dei Othmarus post altarium S. Petri honorifice sepultus, annis triginta *a* quatuor & centum nonaginta quatuor diebus in pace quievit. Sed cum jam omnipotens Deus lucernam lucis operibus accensam hominumque negligentia diu in occulto positam ad exemplum atque illustrationem Fidelium super candelabrum ponere, ac splendore sanctitatis ejus omnibus in domo Dei manentibus luminis sui gratiam vellet administrare; cœtus Fratrum in Cœnobio S. Galli sub regulari censura Christo devote famulantium assiduas colloquiorum sermocinationes de meritorum ejus excellentia facere cœpit. Hujuscemodi vero colloquiis iidem Fratres sese invicem cohortantes, divino, ut credimus, nutu pariter omnes desiderare cœperunt, ut sancti viri corpusculum ad beati Galli *b* Ecclesiam, quæ jam Deo opitulante decenter adornata refulsit, iterato reduceretur. Dictante autem æquitatis ratione, cum hoc suo tantum consilio facere non *c* præsumerent, vitæ ejus libellum qui nostrorum sollertia antecessorum multiplici testium adnotatione olim conscriptus ad nos pervenerat, venerabili Episcopo SALOMONI legendum contradunt, suæque voluntatis affectum, quo omnis ejusdem loci congregatio fervebat, aperiunt, ejus per omnia judiciis ejusque obedire parati consiliis. Benivolus autem Pontifex perspectis vitæ ejus exemplis, multimodas gratiarum actiones bonorum omnium Auctori persolvit, quod bellatorem suum pro zelo justitiæ fortiter dimicantem tam apertis miraculorum ostensionibus declaravit. Remoto etiam dubietatis scrupulo, de sanctitate illius quamvis certus exstiterit, nihil tamen temere nihilque de seipso inordinate sua sola auctoritate voluit diffinire: sed more suo prudenti usus consilio, causa ecclesiasticorum dogmatum annualem Synodum sollemniter indicit, & Presbyteros ac Diaconos diversique ordinis Clericos apud Constantiense opidum convenire præcipit. Quibus in unum collectis venerandus Pontifex in medium surgit, factoque silentio vitæ ipsius sanctimoniam, quæ jam multos ibidem residentes dulci rumore aliquantulum permulserat, sparsim pro tempore coram omnibus recitavit. Quo facto cum maxima Clericorum copia in viri Dei laudibus acclamaret; primo Augiensis Cœnobii Abbatem, qui etiam tunc temporis cum quibusdam Fratribus nobis valde carissimis illo confluxerat, ac deinde omnem illius consilii Clerum Episcopus commonuit, ut triduam jejunii abstinentiam facientes, totius boni fontem in commune precarentur, quatinus pietatis suæ munere his in rebus suæ voluntatis dispositionem dignaretur perficere. Quibus dictis Episcopi sententiam Synodus collaudat, seque libenter ita facturam esse conclamat.

III. Inito itaque hujus Synodi consilio ac peracto trium dierum jejunio, venerabilis Præsul ad idem Monasterium cum suis perveniens, seniorem nostrum GRIMALDUM *d* Rectorem ipsius Monasterii ac HLUDOVICI Regis Archicapellanum de hac re tractaturus aggreditur. Post amicæ vero salutationis officia cum mutuis inter se colloquiis vitæ illius rigorem ac miracula ob indicium sanctitatis ejus frequenter ostensa commemorarent, Monachos ejusdem Cœnobii in unum convenire præcipiunt: simulque

a Nempe a Translatione anno 830. facta in Basilicam S. Petri, supra cap. 16. nam quæ hoc loco refertur, anno 864. facta est, testantibus Hepidanno, Hermanno & aliis

b De novæ Basilicæ S. Galli dedicatione ante annum 840. facta legendus Notkerus in Martyrologio 16. Kal. Nov. & Ratpertus cap. 6 e quo nonnihil de anno dissidet Hepidannus.

c Nempe Concilium Moguntinum anno 813. statuerat cap. 50. *ut deinceps corpora Sanctorum de loco ad locum nullus præsumat transferre sine consilio Principis vel* (id est &) *Episcoporum & sanctæ Synodi licentia*. Utrumque præstitit Walcandus Leodicensis Episcopus in S. Huberti translatione.

d Præfuit ab anno 841. per annos triginta & unum Grimaldus Abbas sæcularis, sub quo Hartmotus Monachus Proabbatis gessit officium, successor postea factus. Lege Ratpertum cap. 8. & seqq.

AN.CHR. 759 16. Nov. cum eis residentes, sanctum corpus de tumulo, in quo eatenus jacebat, auferendum atque in S. Galli Ecclesia collocandum pari voto ac communi consilio omnes unanimiter decernunt. Venerabilis etiam Abbas Grimaldus quorumdam animos metu ac formidine sentiens esse permotos, confidentior ceteris effectus, infirmantium mentes consolando roborat, & paternæ affectionis studio trepidantium corda informat, adstruens ex divinæ voluntatis dispositione procedere, quod tam multi de eodem tumulo sancti viri corpusculum desiderarent auferre. Præsul autem præclarus cum Abbatem tam fiducialiter in his rebus gerere conspiceret, HARMOTUM * Decanum *a* una cum ceteris Fratribus secum adsumsit: & ad sepulcrum accedens, lapidem superpositum removere, ipsumque sarcophagum in quo thesaurus pretiosi corporis jacebat, præcepit aperire. Quo facto membra sanctitate plena inspiciens, Monachos letaniam cantare, precibusque devotis hortatur insistere. Deinde venerandas sancti Patris exuvias humiliter deosculans, cum omni reverentia de tumulo sublevavit, & in lectica, quæ illarum receptui paullo ante compacta fuerat, reposuit. Sub capite autem & circa pectus viri Dei quædam panis rotulæ, quæ vulgo Oblatæ *b* dicuntur, ita illæsæ atque ab omni corruptione extraneæ ab eodem Episcopo inveniebantur, ut in nulla omnino parte colorem vel speciem sui amittentes, adspicientium oculis infra spatium ipsius hebdomadæ viderentur esse coosectæ. Quo vero ordine quove in tempore eo loci pervenerint, nobis quidem incognitum, Deo autem novimus esse manifestum. Hoc tamen omnes pro certo scimus, quod per triginta quinque annos nullus mortalium ejus sepulcrum aperuit, antequam præsens Episcopus ministerii sui fretus auctoritate, ejusdem congregationis Fratribus hoc faciendum injunxit. Idem tamen Episcopus venerabiliter eas adsumens sacro corpori apposuit, ipsumque corpus cum summa cautela obvolutum in lectica superius dicta honorifice commendavit.

* al. Harmodum

IV. Post hæc igitur facto intervallo quasi horæ unius, Præsul devotus hortatu Grimaldi Abbatis debito cum honore sanctum virum ex eodem Oratorio jubet transferri. Tunc vero omnis illa Monachorum congregatio albis continuo vestibus induta, dulci modulatione in Dei laudibus prorumpens, beati viri corpus lætabunda prosequitur. Sicque per numerosæ multitudinis populos quos amor translationis ejus attraxerat, magno cum honore deductus Ecclesiam S. Galli ingreditur, ac juxta ejus altare in dextera parte deponitur. Episcopus autem animadvertens frequentiam populorum, qui diversis ex partibus illo convenerant, aliquid de sanctitate ejus velle audire, cum propter frigoris subreptionem saucium raucedine impeditus ipse ad eos loqui non potuisset, quemdam Archipresbyterum ambonem *c* conscendere, ac vice sui sermonem ad populum facere jussit: ita videlicet ut Presbyter ipse altiori paullulum loco consistens ea tantum proferret, quæ sibi Episcopus in vicino positus dicenda insinuaret. Aliquantis ergo vitæ ejus exemplis ac virtutibus coram populo breviter recitatis, Missarum sollemnia peraguntur, populusque ad sua cum gaudio revertitur: Episcopus vero ipsa nocte mansit in Monasterio. Mane autem facto, Fratres in unum colligit, atque inter alia sacræ institutionis documenta de sancti viri meritis certus exsistens, confidenter præcipit, ut superveniente depositionis ejus die vigilias ac Missarum sollemnia honorifice perficiant, diemque illum tam ipsi quam omnis familia infra Monasterium insti-

a Is postea Grimoaldo Abbati successit anno 872. laudatus apud Ratpertum Monachum in libro de casibus ejusdem Monasterii capp. 9. & 10. postea Inclusus, teste Anonymo Sancti-Gallensi in lib. 2. de Vita Caroli Magni cap 15.

b De Oblatis seu Oblationibus quas hostias vocant, actum in Præfatione ad istius Sæculi tomum primum.

c Balbus in Cathalico: *Ambo pulpitum, ubi ex ambabus partibus sunt gradus, & idem dicitur Ambo Amonis*: male Rectius ἀπὸ τοῦ ἀναβαίνειν, adscendere. Historia Tripartita in lib. 10. cap. 4. *residens super ambonem, ubi solebat prius consueto facere sermonem*, &c.

instituta in honore Beati Othmari feriando cum gaudio spiritalis lætitiæ festivum possideant. His omnibus ita ut retulimus peractis, Præsul benignus orationibus Fratrum ac benedictione munitus, Monasterium lætus egreditur. AN.CHR. 759 16. Nov.

V. Quo vero temporum statu, vel sub quibus Regni Principibus hæc gesta fuerint, si quis pie quærendo cognoscere cupit, in hac nostræ conscriptionis serie facile poterit invenire quod quærit. Ipsa enim temporum statuta hoc in loco ideo conscripsimus, ut & legentium fidem custodiant, & majorem apud posteros vigorem sui adnotatione scriptis exhibeant. Igitur beatus Othmarus primis temporibus CAROLI Patris CARLOMANNI & PIPPINI a Waltramno nobili ac potente viro ad ejusdem Caroli præsentiam adductus, cellulam sancti Galli gubernandam ab illo suscepit, ejusque possessiones per multa annorum spatia in diversis rebus nobiliter augmentando dilatavit. Defuncto autem Carolo, non post multos annos filius ejus Carlomannus divino (ut putatur) amore omissis sæcularis pompæ deliciis, germano suo Pippino Regni gubernacula reliquit, & primo Romæ in monte Soracte apud Ecclesiam sancti Silvestri constructo Monasterio regularis vitæ institutis libera colla subdidit, ac deinde in Samniam Provinciam ob secretioris vitæ amorem secedens, in Monasterio sancti BENEDICTI, quod est situm in castro Casino, reliquum vitæ tempus religiose conversando complevit *a*. Ar vero Pippinus pater CAROLI Imperatoris per auctoritatem STEPHANI Romani Pontificis deposito ac detonso *b* Rege HILDRICO, anno ab Incarnatione Domini septingentesimo quinquagesimo quarto, Indictione septima, ex Præfecto palatii Rex constitutus, solus Francis imperare cœpit His ita gestis præfatus vir Waltramnus, ad cujus possessionem cellula sancti Galli quasi hereditario jure pertinere videbatur, comperto quod Pippinus ex Francorum consensu in Regni sede fuerit collocatus, virum Dei Othmarum, sicut vitæ ejus superior libellus edocet, iterato adsumens ad palatium perduxit, atque ejusdem loci titulum ipsi Othmaro a Rege commendari postulavit. Quo facto sanctus vir multis regiæ largitatis muneribus pro ejusdem loci instructione susceptis, gaudens & tripudians ad Monasterium rediit. Septimo autem anno regnante Pippino WARINI & RUADHARDI potentia injuste oppressus, plenus dierum; plenus etiam sanctitate meritorum de angustiis hujus vitæ eripitur, & pro bonorum studiis operum ad æternæ beatitudinis gaudia perducitur. Evolutis post hæc decem annis, a suis Monachis ad Monasterium translatus inter aram sancti Joannis Baptistæ & parietem Ecclesiæ in dextera altaris parte honorifice commendatur: ac deinde interpositis non minus sexaginta annis, decimo-septimo Kalendas Maji, in die sancto Parasceve Paschæ ad Oratorium sancti Petri deducitur. Post hæc autem tricesimo quinto anno, Incarnationis autem Domini octingentesimo sexagesimo quarto, Indictione decima tertia, sub piissimo Rege LUDOVICO, Translationem quam supra descripsimus, Grimaldus Regis Archicapellanus atque ipsius Abbas Monasterii cum Salomone Constantiensis Ecclesiæ Præsule, quarta feria sub octavo Kalendarum Novembrium die peregit. Et, ut nos sollerti studio indagare potuimus, a septimo Pippini anno, quo vir sanctus de hujus sæculi angustiis commigravit, usque ad hanc Translationem, centum & quatuor *c* anni computantur. cap 1.

VI. Descriptis temporibus in quibus res superius memoratæ gerebantur, nunc ad miracula veniamus, quæ post Translationem quam retulimus, cir-

a Excepta ultima vitæ periodo, quam Viennæ in Gallia absolvit. Lege ipsius Elogium ad ann. 755.

b Childerici dejectio ac Pippini inauguratio per Bonifacium ex consulto Zachariæ Pontificis Romani facta fuerat ante duos annos quam a Stephano Papa cum duobus filiis Carolo & Carolomanno inungeretur.

c Immo fere centum & quinque anni: nam Othmarum anno 759. obiisse constat ex anno septimo regni Pippini, cujus exordium Iso male reponit anno 764.

AN.CHR. 759 26. Nov. circa Reliquias S. Othmari omnipotentis Dei virtute manifestata esse cognovimus. Venerandis sancti Patris exuviis ad Basilicam S Galli præfato ordine deportatis, continuo in ipsa nocte Episcopo adhuc infra Monasterium posito magna odoris suavitas in Basilica S. Galli circumquaque diffusa, maxime juxta B. Othmari corpus quasi in modum nebulæ volitando redundare comperta est. Cujus odoris fragrantia cum continuatis tribus diebus ac noctibus ibidem duraret, non tamen ab omnibus potuit sentiri: sed quidam nostræ congregationis Fratres, qui etiam religiosiores esse videbantur, suavitatem illius degustabant, & religionis suæ auctoritate hujus rei veritatem apud ceteros commendabant. Quibus etiam odor ipse quamvis incognitus atque eatenus inexpertus exstiterit, dulcedinem tamen balsami partim, ut adserunt, poterat imitari.

VII. In proximo quoque sabbato, id est quarto die a beati viri Translatione, sanctum corpus post aram S. Joannis Baptistæ interim collocatur, donec nova Basilica sub ejus honore dedicanda ipsius habitationi ædificaretur. Eadem ergo nocte dominica, Ecclesiæ custos eum nocturnæ celebritatis vigilias consurgendo præveniret, more solito Basilicam ingressus, cuncta ejus luminaria pene exstincta reperit. Cujus vestigia Presbyter quidam nostræ congregationis latenter subsecutus, cancellos Basilicæ egreditur, ibique coram sacro corpore oraturus prosternitur. Consurgens vero ab oratione lucernam vitream sponte sua inibi adspexit incensam. Quo viso attentius orationi incubuit, egressusque de Oratorio, nemini luminis illius administrationem tam cito indicare decrevit. De custodibus quoque Ecclesiæ nullus eamdem lucernam exstinxit, quia alius ab alio eam incensam esse existimavit. Illa vero clarius ceteris resplendens, tota dominica die quasi per singula horarum spatia majori semper luminis perfundebatur abundantia. Presbyter autem cui illa cœlestis administratio luminis primitus manifestabatur, tanti signi miraculum metuens silentio opprimere, finita jam vespertina synaxi ceteris hoc Fratribus indicavit. Tum multi nostrorum lumen ipsum cupientes videre, propius accedunt, & prout illis visum fuerat, ignem ipsum qui quasi a medio noctis tempore ardere non destitit, nihil omnino ex liquore olei consumsisse deprehendunt. Deinde cum ipsa lucerna quasi vehementius ardere cœpisset, oleo paullatim decrescente lux eadem semper se ipsa major exsistens, ac tota sequenti nocte universam S. Galli Basilicam fulgoris sui immensitate perfundens, incensionem sui quasi ad octavam diei horam in secundam feriam protraxit. Tunc enim custos Ecclesiæ cernens eam aliquantulum minorari, finita jam Missa funem quo lucerna dependebat incaute laxando submittit, sicque lux ipsa decessit. Tum vero mirum in modum sub plumbo cui papyrus *a* imponebatur, cerneres ignem ejus unius digiti mensuram ex oleo consumsisse, & eidem plumbo super se posito nihil omnino dispendii vel læsionis intulisse. Ubi quid stupendum, quidve potius sit admirandum non facile intelligere possum: hoc videlicet quod lux ipsa per se irradiata exsistit, an illud quod tam diu ardens nihil ex liquore olei minoravit, vel etiam id quod ignis ipse plumbi mollitiem super se positam caloris sui potentia non resolvit.

VIII. Post hujus ostensionem miraculi, advenieote depositionis ejus festivitate, vespertinæ celebritatis vigilias sollemniter peragere studuimus. Quibus rite peractis quidam de ministris Ecclesiæ coronam, quæ ob ejus festivitatis

---

a Sic antiqui vocabant elychnium in lampade vitrea adhiberi solitum. Paulinus in Natali 3.

Clara coronantur densis altaria lychnis,
Lumina ceratis adoleatur odora papyris.

Et Gregorius Magnus in lib 2. Dial. cap. 5 *Omnes lampades Ecclesiæ implevit aqua, atque ex more in medio papyrum posuit*. Clarius Aldhelmus in prosaico libro de Virginitate, ubi de S. Narcisso Episcopo agit in hæc verba: *Tum vir Dei deditus liquidas fontium lymphas exorcizans & sacra benedictionis ubertate fecundans, stupendo virtutis spectaculo pinguescere fecit: ita dumtaxat ut latex lucernarum fundibulis infusus in olei crassitudinem veraciter verteretur, & papyrus in centro positus, velut simes arvina vel sera madefactus, solito clarius lucesceret*. Denique Gregorius Turonicus Episcopus in lib. 3. de miraculis S. Martini cap. 50. *reperit duas candelas ex cera & papyro formatas*.

tis gaudia coram sancto corpore incendebatur, exstinxit. Et cum lucernam quæ in medio ipsius coronæ pendebat iterato vellet incendere, sponte sua subito eam adspexit esse irradiatam. Quod multi non solum ex nostra familia, verum etiam ex scholasticis atque hospitibus qui tunc temporis Monasterium adierunt, se vidisse testati sunt. Cujus incensionem luminis in hoc etiam cœlitus administrari apparuit, quia cum nullus mortalium eam reficeret, tamen ante alterius noctis medietatem acceptæ lucis gratiam moderate ardendo non amisit. ANCHR. 759 16. Nov.

IX. Devota quoque Fratrum congregatio jussionibus Episcopi obtemperans, cum Deo laudibus insistendo nocturnalis officii sollemnia decenter perageret, diemque ipsum omnes infra Monasterium constitutos in honore S. Othmari feriari decerneret; ex ministerio Cellarii tres lignorum opifices qui in artis hujus peritia ceteris etiam videbantur esse præstantiores, ex præceptoris sui jussu in cellam quæ est supra Monasterium constructa laboraturi succedunt, ibique dolium quoddam vetustate & incuria dissolutum conjungere incipiunt. Collectis vero in unum tabulis cum primo fundum illius satis difficile coadunarent, easdem tabulas diligenter adsignatas in circuitu erigere cœperunt, nec ullo penitus ingenio per totam fere diem laborantes eas constabilire prævaluerunt: mirumque in modum semper a stationis suæ loco resilire, omnemque artificiosæ manus copulationem videbantur respuere. Tunc ipsi opifices inclinata jam die videntes laborem suum in nullo proficere, injuste se egisse cognoscunt; & post vesperam ad Monasterium redeuntes, prostrati in Ecclesia suam sibi stultitiam non imputari, veniam precando, deposcunt.

X. Adolescens quidam de pago qui vocatur Elizazia *a* progenitus, qui a nativitatis exortu, sive (ut cautius loquar) a recordationis suæ tempore nusquam se panem manducasse adseruit; ad Monasterium deveniens, neque panem manducans, neque aliquid ex eo unquam degustans, dimidium fere annum ibidem permansit. In cibo quoque vel potu si quippiam panis etiam nescius deglutivit, statim cum admixtione sanguinis, quod acceperat, invitus evomuit. Hic ergo a B. Othmari festivitate octava die Basilicam S. Galli ingressus, cum orando altaria circumiret, ad S. Othmarum perveniens ejus suffragiis sese adjuvari tota intentione precatur. Tum primo nimietate frigoris in pectore concutitur, ac deinde in modum ebrii capitis gravitate nimioque stupore circumdatur. Et cum ad gradus sacro corpori contiguos per quos crypta intratur deveniret, tanto panis desiderio anxiari cœpit, ut continuo de crypta rediens, Presbyterum quemdam in ipso Monasterio commorantem panem sibi dare deposceret. Idem vero Presbyter cum pro certo sciret eum antea panem non manducasse, Basilicam parvulam in honorem sanctæ Dei Genitricis dedicatam ingressus panem benedicit, illique primo parvam frustulam quasi pro benedictione manducandam porrigit. Quam cum ille stans juxta altare deglutiret, confestim cruentata de ore ejus exsiliens post ostium Basilicæ in pavimentum cecidit. Stupefactus vero Presbyter quid strueret, vel cur panem eatenus sibi denegatum manducare vellet interrogat. Et cum primitus illum juxta corpus beati Othmari ejus desiderio invasum perdisceret, porrecto sibi pane festinanter ait: Ad eum locum tendito, in quo primum panis cœpisti habere desiderium: fortassis enim Deus illo in loco suæ pietatis tibi conferre dignabitur auxilium. Cujus præceptis pauperculus obediens ad Ecclesiam rediit, & antequam illo perveniret, panem quem a Presbytero acceperat, manducando consumsit. Ingressus vero Ecclesiam, celeriter miraculo divulgato, a multis nostrorum panem accepit, & coram sancti viri corpore sedens satis avide comedit. Qui hucusque ad nos constitutus, consueto hominum more panem sine tædio manducat: atque hoc miraculum divina pietate in se esse peractum viva voce proclamat.

K iiiij Qui-

a Goldasto Elisatia, id est Alesatia, *P. Alsace*, pagus seu regio cis Rhenum, Vosago proxima.

AN.CHR. 759 16. Nov. XI. Quidam pauperculus ex Gallorum Provincia genitus, qui sinistrum genu cum pede flaccido & in sinistram partem detorto contractum atque a terra sublevatum a nativitatis suæ exordio, ponderi potius quam subsidio deportabat; duobus sustentaculis inter ascellas suffultus, domus Fidelium eleemosynam quæritando circumire solebat. Hic itaque eodem anno transactis Nativitatis dominicæ sollemniis in pago qui dicitur *Linzgovve* constitutus, virum quemdam venerabilem sacerdotali stola indutum & vultus honestate præclarum sibi in somnis adsistere, hisque se vocibus affari adseruit: Si meam, paupercule, mansionem adires, baculum tibi donarem, cujus adminiculo sustentatus, per inepta viarum discrimina melius incedere prævaleres. Cui ille, Domine, ait, mansionem tuam nescio, & in quibus eam partibus quærere debeam penitus ignoro. Ipse vero: Ad eum lacum, inquit, stagni hujus transfretare, illisque in locis sollerter eam investigare curato, pro certo sciens si illo perveneris, quod pro baculi receptione gaudebis. Et ut facilius eam invenire valeas, noveris me in domo alterius adhuc positum esse, ac propriæ mansionis habitaculum nondum habere. Hac visione pauper ille commotus, transgresso lacu ad cujusdam Presbyteri domum quadam die sero pervenit, eademque nocte prædicti habitus virum iterato sibi adsistentem, & cur tamdiu in veniendo tardaret interrogantem adspexit. Ad cujus interrogationem eum idem debilis ob ejusdem loci ignorantiam suæque debilitatis incommoda antea se non potuisse venire fateretur; ille pedem ejus nisi celeriter ad eumdem locum adiret, sese abscisurum comminabatur. Hujuscemodi ergo jussionibus idem pauper obedire paratus, reddita mortalibus die, Presbytero viam dictante ad Monasterium properat, ibique nocte ipsa, quæ etiam tunc dominica habebatur, in vigiliarum celebrationibus devote pernoctat. Facto autem mane, post recitatum in publica [a] Missa Evangelium, cum ad gradus quos sacto corpori contiguos esse memoravimus deveniret, nervorum atque venarum juncturæ rupta cute, ac mox subsequente sanguine franguntur, & membra diu contracta divinæ operationis effectu subito corriguntur. Quorum tensionem atque fracturam æger ipse ferre non prævalens, in ipsis gradibus corruit, horrendisque vocibus perstrepens omnes in Ecclesia stantes perterruit. Quorum plurimi concurrentes eum continuo sustulerunt, cognitoque miraculo omnipotenti Deo debitas gratiarum actiones retulerunt. Pauper autem ipse eductus de Ecclesia, per temporum momenta convaluit, & post aliquot dies sanus Monasterio discessit.

XII. Post sanitatis hujus miraculum, exacto trium hebdomadarum spatio, mutus quidam in vicino territorio natus atque nutritus, quem multi nostrorum a primæva ætate locutionis officio noverant esse privatum, in dominica itidem die in Monasterium aggressus, ad corpus S. Othmari accessit, & quoddam lini globulum piæ devotionis intuitu ejus arcæ superposuit. Quo facto, subitaneo quodam impulsu eum ecstasi mentis terratenus dejectus, dissolutis linguæ retinaculis sanguinis copiam ex ore profudit. Quem suis ipse manibus ne in Basilicæ pavimentum caderet suscipiens, continuo extra Ecclesiam projecit. Sicque ingenti formidine atque terrore pervasus, nemini quod sibi evenerat innotescens, cum omni festinatione Monasterio digreditur, & ad mansionem suam cito perveniens, collata sibi loquendi facultate suos ibidem notos cum gaudio alloquitur: quem ut ipsi loquentem suisque interrogationibus respondentem audierunt, non minima admiratione permoti hoc miraculum ceteris indicando celeriter divulgaverunt. Tum vero ex ejusdem loci incolis plurimos utriusque sexus in unum convenire, & ob concessam muto loquelam obstupescere, ipsumque in illorum medio positum quomodo sibi contigerit, & ubi vel quando lingua ejus soluta fuerit, cerneres enarrare. Sequenti autem die Clericus quidam ex eodem loco illum adsumens ad Monasterium reduxit, & hujus rei veritatem per ordinem nobis indicavit.

Eo-

[a] Conventualem sive sollemnem vocamus hanc Missam, quæ *publica* antiquis dicebatur, in lib. de mirac. S. Bercharii, n. 19. Sæc. 2. privata vero *minor* nonnumquam vocabatur, in lib. de mirac. S. Columbani cap. 7.

Eodem anno vir quidam, civis Aurelianensium, puerulum omnibus pene membrorum juncturis contractum atque conglobatum, piæ devotionis intuitu parvo vehiculo impositum, modo trahendo, modo coram se impellendo, rum etiam propriis humeris gestando Romam perduxit. Paucis dierum curriculis ibidem exactis inde revertitur, atque (ut ex ejus ore didicimus) Alamanniam petere, & S. Galli Monasterium adire noctu in visione commonetur. Cui ille visioni annuere desiderans, laborioso satis conatu juga Alpium superat, & quadam die imminente jam vespera diu desideratum lassus ingreditur Monasterium. Qui etiam in ipso itinere quot molestias quotve incommodorum pertulerit angustias, testes fuerunt humeri, quos vectibus ejusdem vehiculi adeo attritos esse comperimus, ut multi nostrorum callos in eis duratos esse perspicerent. In primo igitur Basilicæ ingressu ad corpus B. Othmari perveniens, puer ipse rendentibus sese compagum retinaculis vehiculo decidens in pavimentum provolvitur, & vocibus horrendis tecta Ecclesiæ complens, nimio se dolore urgeri insolito clamoris strepitu protestatur. Senior autem noster Grimaldus his diebus in Monasterio positus cum ipsa hora præ foribus Basilicæ infra claustrum consisteret, audito hujusmodi strepitu Salomonem Episcopum una cum Augiensis Cœnobii Abbate, qui ipso die ibidem convenerant, secum adsumens, Ecclesiam intrat, causamque tam horrendi atque insoliti clamoris interrogat. Quid plura? Abbates cum Episcopo propius accedunt, flebili ululatu puerum huc illucque in pavimento volutari cernunt, seque ipsum propriis unguibus cogente molestia lacerare & quasi discerpere perspiciunt. Post longam hujuscemodi vexationem sinistra manus in volam contracta extenditur, incurvata cervix erigitur; sinistrum quoque genu cum pede ad ribiam supinato laxatur, & planta pedis dextri ab ipsis natibus quibus impressa fuerat, fracto genu cum sanguinis effusione prosiliens, Episcopo etiam adstante hymnumque *Te Deum laudamus* canente corrigitur. In processu ergo temporis puer ipse ambulare cœpit, & modo in Monasterio novis utens gressibus, hujus miraculi idoneus testis exsistit.

AN.CHR. 759
16. Nov.
XIII.

PRÆFATIO AD LIBRUM SECUNDUM.

Sancti Patris nostri miracula hactenus a nobis vili sermonum schemate prolata, quamquam lectoribus benevolis ad declaranda sanctitatis ejus præconia sufficere non dubitemus, tamen quia Basilicæ in ejus honorem ædificandæ paullo superius mentio incidit, qualiter peracta ejus constructione sanctus vir in eam translatus fuerit, quibusque miraculorum ostensionibus sanctitatem ejus divina clementia ibidem postea manifestaverit, ne oblivione depereant, successoribus nostris breviter contradere libet, non pomposa verborum complexione supervacuam laudantium gloriam aucupantes, sed dictorum tantummodo simplicitate veritatem rerum quærentibus ostendere cupientes. Neque enim nostræ, sed illius nos gloriæ potius studere condecet, qui Electis suis primo bonum velle, deinde tribuit inchoare, tum etiam vires implendi suggerere, ac postremo digna eos mercede remunerans, sanctitatem eorum virtutibus & signis patenter dignatur ostendere. Quapropter ipsum per omnia totius boni fontem bonorumque omnium largitorem in beati Patris nostri miraculis laudare desideramus, Davidicum illud dicentes: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Psal. 113.

CAP. I.

Post Translationem igitur supra memoratam, evolutis trium pene annorum spatiis, cum beati Othmari Basilica studiis devote eam ædificantium decenter jam perfecta fuisset, senior noster GRIMALDUS Ludovici Regis Archicapellanus, præfatum Constantiensis Ecclesiæ Præsulem ad peragenda consecrationis ejus sollemnia Monasterium itidem venire rogavit. Quod dum fama vulgante populis in vicino positis compertum fuisset, videlicet quod

AN. CHR. 759 16. Nov.

quod sanctus vir de Basilica S. Galli in suum deportandos esset Oratorium, sacris ejus exsequiis interesse cupientes, Monasterium catervatim adire cœperunt. Episcopus autem die statuto superveniens, Ecclesiam sub ipsius nomine sollemniter dedicavit, ac deinde sacrati corporis membra aggressus, quasdam ex eo particulas pro reliquiis deinceps condonandis seorsum reposuit; cetera autem manu sua honorifice involvens, in sarcophago novo collocavit. Illas quoque Oblatas, quas narrationi superiori in ejus tumulo retulimus fuisse repertas, eatenus incorruptas atque omnimodis illæsas perdurasse miratur, & quasdam ex eis involutas sacro itidem corpori superposuit; alias vero pyxide recondens, superventuris temporibus pro sanctitatis ejus testimonio conservare præcepit. Post hæc autem nobis omnibus sacris vestibus sollemniter paratis, Præsul ipse data in altum oratione Presbyteros qui adstabant, virum Dei foras deportandum levare commonuit. Nec mora, cum crucibus & cereis atque thuribulis sanctus vir ab Ecclesia deportatur, eademque hora mutus quidam ejus, ut credimus, meritis loquendi officio muneratur. Cujus tamen persona, utpote vilis, quia nobis eatenus incognita exstiterat, ideo miraculum quod in se patratum referebat, primo credere dissimulavimus. Sed cum ex pago, qui vocatur *Arigeuve*, *a* se fuisse adsereret, a parentibus ejus aliisque qui eum bene noverant, nostrorum postea inquisitione verum hoc esse didicimus. Tum vero omnes nos laudes ac melodias canendo, comitante numerosa populorum multitudine, debita cum veneratione corpus cari Patris prosequimur. In prato autem Orientem versus constituto paullulum presso gradu terratenus prostrati adoravimus, surgentesque pias ejus exuvias singulatim subire, ac superjecta velamina devotione humili cœpimus osculari. Quo facto cum veneratione maxima ad Monasterium properantes, sanctasque ejus Reliquias in suam Basilicam introducentes, gratias Deo qui tantam nobis lætitiam conferre dignatus est, debita cum laude retulimus. Quanti ibi jocundantium fletus, quantique exsultantium oborti fuerint singultus, nequaquam enarrare valemus; quippe qui nec ipsas Dei laudes crebris singultibus intercepti absque lacrymis proferre potuimus. Præcipueque venerandus Pater noster Grimaldus tripudiantium lætitia motus a lacrymis se continere nequivit, agens Deo gratias quod suis temporibus in loco etiam sibi commendato tantum decus taliaque omnipotentis Dei beneficia videre promeruit. Ad hujus quoque lætitiæ cumulum Augiensis Cœnobii Abbas eum quibusdam ipsius loci Fratribus eadem hora supervenit; Fratresque ex Monasterio quod CAMPIDONA vocatur, ab Abbate suo missi, hujusmodi exsequiis talibusque se interesse gaudiis gratulabantur. Episcopus autem interea sacras pii Patris exuvias in arca saxea recondens, altario *b* supposuit: sicque Missarum celebratione sollemniter peracta benedicens populum abire permisit. Facta sunt autem hæc anno Incarnationis dominicæ octingentesimo sexagesimo septimo, sub piissimo Rege LUDOVICO, supra memoratis Principibus pastoralis officii functione curam Ecclesiarum Dei strenue agentibus, octavo Kalendarum Octobrium die, quarta feria, Indictione prima *c*. Die vero sequenti, ut honor beati viri latius etiam augmentaretur, memoratus Præsul ex Reliquiis ejus quas pridem hujus rei gratia seorsum eum posuisse retulimus, primo sibi tulit, deinde Abbati ex Augia & Fratribus de Campidona, ceterisque religiosis utique ac venerabilibus viris aliquas ex eis particulas, prout sibi visum fuerat, commendavit, nobis præsentibus omnes eos sollicite commonens, ut per omnia honorifice digneque eas tractare curarent. Quibus peractis, beati Michaelis Archangeli Ecclesiam consecravit: multosque sacro chrismate

---

a Goldasto *Arugeuve*. Hoc facit Hepidannus in Vita S. Vviboradæ lib. 2. cap. 9. *in pago qui Erigeuve nuncupatur, quem Araris fluvius ex uno latere præterfluit, ex altero Rhenus*. Hinc Ekkehardo dicitur *pagus Araris*, vulgo *l' Ar*, quam modo Arolam vocant Latini.

b Nota morem recondendi Sanctorum Reliquias sub altare. Lege Præfationem ad Sæculum 2.

c Inchoata scilicet Indictione prima a die 24. Septembris, quo modo explicanda Indictio tertiadecima supra in lib. 1, cap. 5.

mate confirmans, salutatis Fratribus lætus cum suis Monasterio discessit. AN. CHR.
Altera autem die Abbatem ex Augia Fratresque ex Campidona cum laudibus & cantilenis *a* extra Monasterium prosequentes, post fraternæ dilectionis colloquia, dato pacis osculo ad sua cum gaudio remeare permisimus. 759 16. Nov.

II. Finita relatione qualiter vir beatus in suam translatus fuerit Basilicam, ne fastidioso forte Lectori protractus in longum sermo turbata mente rugam frontis ingereret, aliqua ex sanctitatis ejus indiciis quæ ipsius clarescentibus meritis ibidem postea manifestata fuisse perspeximus, in calce hujus conscriptionis strictim ac succincte subjungere curavimus: non utique omnia quæ vel ipsi facta vidimus, vel ab aliis veraciter patrata esse comperimus huic opusculo inserentes; sed ex multis pauca, atque a nobis perspecta in unum colligere volentes. Cuncta enim hæc facile enarrari posse non credimus, præsertim cum in locis plurimis non ad nos tantum, sed ad alios quoque pertinentibus, quæ sacris ejus pigneribus ditabantur, tam multa quotidie miraculorum signa effulserint, ut nec verborum facundia proferri, nec stili instantia absque labore valeant comprehendi. Quapropter his interim omissis, ad ea tantum nos scribenda convertemus, quæ & nobiscum omnimodis facta cognovimus, & apud livoris expertes attestationi sanctitatis ejus sufficere posse confidimus.

III. Quidam paterfamilias multorum apud nos cognitione notissimus, servum quemdam habuit, qui operis quippiam faciens casu pedem vulneravit. Pes vero ipse protinus in tumorem versus, adeo venarum contractione debilitatus est, ut ambulandi facultate penitus privaretur. Hanc ob causam sustentaculum quoddam genuculo supponens, gressum quem pedis infirmitas denegabat, per annum ferme integrum arte fulciendo sublevare curabat. Is cum ad B. Othmari suffragia venisset, ante ejus altare prostratus oravit, confestimque soluto pede relictoque sustentaculo sanus abscessit.

IV. Nec multo post alius quidam pedem cum tibia altius a terra levatum, ad posteriora contractum, non ad subsidium itineris, sed ad ponderis potius gravitudinem ferebat. Hic die quadam baculis suffultus Monasterium devenit, & B. Othmari Oratorium ingressus coram altari ejus stando cum orasset, pes ipse cum tibia solutus protenditur, sonitumque in modum fracti cujusdam ligni crepitando emittens corrigitur. Nec mora suo restitutus loco ferentem se ferebat, portantemque se grata mercede remunerans deportabat.

V. Sub ipsius anni spatio Sanctimonialis quædam de opido quod Basula * dicitur, ante annos quatuor utrisque luminibus orbata, sororis suæ ducatu ad Monasterium tendendo pervenit, ibique tribus fere hebdomadibus *al. Basilea, Basle
cœcitatis tenebris adhuc involuta permansit. Annuo autem cursu accedente festivitate, qua catholica per orbem Ecclesia sancti Spiritus adventu lætatur, in sabbato quod præcedens eam ipsi quoque imminet, cum multitudo populi more solito orationis causa Monasterium adiret; Sanctimonialis ipsa inter alios qui venerant, hora diei quasi quarta ante beati viri tumbam oratura prosternitur, ibique aliquantisper orando lumen quod amiserat recepit, multisque in unum convenientibus perspicuitate hujus miraculi magnæ admodum lætitiæ causa fuit.

Expliciunt miracula S. Othmari Abbatis.

VI.

---

a Sic viros pios antiquitus excipiebant deducebantque cum canticis sacris, præcipue vero Episcopos. Athanasio Alexandrino ad Tabennensium Monasterium accedenti obviam processit Pachomius cum Monachis suis, eumque suscepit *cum psalmis & hymnis*. Monachis etiam mos erat sollemni pompa excipiendi Abbates ex longinquo diuturnove itinere redeuntes. In vetustis Corbejensis Monasterii Actibus: *Abbas Romam profectus, vel in alias terras, per annum moratus, cum redierit, recipitur omnibus cappis generaliter indutis cum processione.* Ita fere Udalricus in lib. 3. Consuetudinum Cluniacensium cap. 3. a quo Corbejenses illum suos mutuati sunt.

AN.CHR. 760 15. Januar.

DE SANCTO CEOLWLFO
REGE NORTHUMBRORUM
DEIN MONACHO LINDISFARNENSI IN BRITANNIA.

1. NORTHUMBRIA, *amplum Saxonicæ Heptarchiæ Regnum, Britanniæ insulæ complectebatur partem illam, quæ ab Humbro fluvio versus Scotiam porrigitur, in duo aliquando divisum,* Deirorum & Berniciorum. *Nunc vero Northumbriæ Comitatus multo angustior. Eo in Regno pie vixerunt Reges* Edvvinus, Osvvaldus, Osvvinus, *& ipse Osvvini interfector* Osvvius, *præcipue quidem* CEOLWLFUS, *qui teste Matthæo Monacho Vvestmonasteriensi patrem habuit* Cutham, Cuthvvinum *avum*, Lethevvaldum *proavum*, *abavum* Egvvaldum, Aldhelmum *atavum*, *tritavum* Ogam *Idæ filium*. Anno 748. *teste Beda in lib. 5. Hist. eccl cap.* 24 mox peracto Pascha, hoc est septimo Iduum Majarum die, Osrie Rex Northanimbrorum vita decessit, cum ipse Regni quod undecim annis gubernabat, successorem fore Ceolvvlfum decrevisset, fratrem illius qui ante se regnaverat Coenredi Regis. Cujus regni & principia & processus tot ac tantis redundavere rerum adversantium motibus, ut quid de his scribi debeat, quemve habitura sint singula finem, necdum sciri valeat.

Ceolvvlfus Osrico succedit.

2. *Ceolvvlfum studiis sacris delectatum fuisse, testatur Beda venerabilis, dum huic Historiam ecclesiasticam a se editam nuncupavit his verbis:* Gloriosissimo Regi CEOLWLFO BEDA famulus Christi & Presbyter. Historiam gentis Anglorum ecclesiasticam quam nuper edideram, libentissime tibi desideranti, Rex, & prius ad legendum ac probandum transmisi, & nunc ad transscribendum ac plenius ex tempore meditandum transmitto: sarisque studium tuæ sinceritatis amplector, quo non solum audiendis Scripturæ sacræ verbis aurem sedulus accommodas; verum etiam noscendis priorum gestis sive dictis, & maxime nostræ gentis virorum illustrium, curam diligenter impendis. Sive enim historia de bonis bona referat, ad imitandum bonum auditor sollicitus instigatur; seu mala commemoret de pravis, nihilominus religiosus ac pius auditor sive lector, vitando quod noxium est ac perversum, sollertius ad exsequenda ea quæ bona ac Deo digna esse cognoverit, accenditur. Quod ipsum tu quoque vigilantissime deprehendens, historiam memoratam in notitiam tibi simul & eis quibus te regendis divina præfecit auctoritas, ob generalis curam salutis latius propagari desideras. *Ex quibus discimus Ceolvvlfi religionem, & pium studium ad procurandam commissi sibi populi salutem. Id quod rursus testatur Beda in epistola ad Egbertum Eboracensem Antistitem, a Vvaræo nuper edita, in qua eum ad instaurandos Ecclesiæ mores exhortans,* Habes, *inquit*, ut credo, promtissimum tam justi laboris adjutorem, Regem videlicet Ceolvvlfum, qui & pro insita sibi dilectione religionis, quidquid ad regulam pietatis pertinet, firma protinus intentione adjuvare curabit, & maxime illa quæ tu, cum sis propinquus illius amantissimus, bona cœperis, ipse, ut perficiantur, opitulari curabit.

Litteras sacras amat.

Subditorum salutem curat.

3. *Ceolvvlfum ex Bedæ historia profecisse*, finis beatus Regis ostendit, *inquit Henricus Huntindoniensis. Nam ut Vvillelmus Malmesburiensis scribit*, citra gravitatem Christianam æstimans terrenis negotiis immori, post octo annos regni Regem exuens, in Lindisfarnensi Cœnobio monachicum habitum accepit: quo loci quanta meritorum gratia conversatus sit, testatur celebris juxta B. Cuthbertum sepultura, & multa superne demissa miracula.

Regno abdicato fit Monachus.

4. Anno septingentesimo tricesimo septimo Ceolvvlfus sua voluntate attonsus, Regnum Eadberto reliquit, *sicuti in Bedæ Epitome continuata legitur.* *Unde*

quo anno.

AN.CHR. 760 15. Januar.

Unde corrigas Vuillelmum Malmesburiensem Monachum, qui regni annos octo ipsi tribuit: cum ab anno 728. ad 737. principatum tenuerit Ceolvvlfus. Certe apud Simeonem Dunelmensem in Historia de gestis Regum Angl. anno 737. Regnum Northanimbrorum Ceolvvulfus dimisisse, & Monachus apud Lindisfarnensem insulam factus fuisse *dicitur. Corrigas etiam Ranulfum Cestrensem, qui* in Monasterio Bedæ *Ceolvvlfum Monachum factum fuisse adfirmat. Audi Turgotum in lib. de Ecclesia Dunelmensi cap.* 1. Post dormitionem Bedæ in Christo anno tertio, Rex Ceolvvlfus relicto Regno & curis mundialibus, voluntaria paupertate secutus est pauperem Christum, ut cum illo quandoque ditaretur in gloria, Eadberto filio patrui sui in Regnum Northanimbrorum ei succedente. Intravit autem Lindisfarnense Monasterium, S. Cuthberto secum conferens thesauros regios & terras id est Bregesne & Werevvorde cum suis appendiciis, simul & Eeclesiam quam ibidem ipse ædificaverat. Alias quoque quatuor villas, Wndeeestre, Huvittingaham, Eadfingham, Easvvlfigham. *Corrigendus denique videtur Matthæus Vvestmonasteriensis & alli nonnulli, qui Ceolvvulfum bello* caprum, attonsum ac remissum in Regnum fuisse *tradunt. Nisi si bis tonsus est Ceolvvlfus, primo scilicet ab hostibus in bello captus; dein sponte sua in Monasterium Lindisfarneuse ingressus. Matthæus mox laudatus Ceolvvlfum octavum ex Rege Britanniæ Monachum fuisse dicit. At nonum fuisse probavimus in Elogio S. Inæ ad ann.* 730.

quo in Monasterio.

Dat prædia.

An bis tonsus.

5. Accepta tonsura, *addit Turgotus*, in præfato Monasterio monachicam cum Monachis vitam ducere, & post imperium regni terrestris cœlesti regno gaudebat militare: ubi gloriose conversationis consummans terminum sepultus est: Sed succedente tempore ab ECGFRIDO ejusdem loci Antistite (ut post dicemus) ad Northam translatus; decursis post hæc multorum annorum curriculis, caput illius Dunelmum translatum una cum aliis Sanctorum Reliquiis in Ecclesia S. Cuthberti quem semper amaverat, venerabiliter est locatum. *Hactenus Turgotus.*

Pie decedit.

Transfertur.

6. *Quamdiu in Lindisfarnensi Monasterio vixerit Ceolvvlfus, quove anno decesserit, non una est omnium sententia.* Anno 739. ut quibusdam placet, ex hac vita migravit ad Christum, *teste Matthæo Vvestmonasteriensi. Præferenda videtur auctoritas Chronici vulgati nomine Joannis Bromtonis, cujus hæc verba:* Ceolvvlfus Rex Northumbriæ exemplo dictorum Regum Monachus effectus religiosus, per 22. annos Creatori suo in vitæ munditia sua deservivit. *Hinc obitum ejus cum Florentio Vvigorniensi revocamus ad annum 760. diem 15. Januarii significant recentiora Martyrologia Anglicana & Benedictina.*

Quo anno obierit.

7. *De Ceolvvlfo Simeon Dunelmensis in Historia de regib. Angl. ad annum* 854. *& post eum Rogerius Hovedenus hæc tradunt:* Hoc Rege jam Monacho facto efficiente, data est Lindisfarnensis Ecclesiæ Monachis licentia bibendi vinum vel cervisiam. Ante illud tempus nonnisi lac vel aquam bibere solebant, secundum antiquam traditionem S. Aidani primi ejusdem Ecclesiæ Antistitis & Monachi, qui cum illo de Scotia venientes ibidem donante Rege Osvvaldo mansionem acceperant, & cum magna districtione futuræ vitæ servientes degere gaudebant. *Hinc intelligas, Summatum Monachorum quantumvis pie viventium consuetudine Religionem non raro a primaria severitate degenerare. De Benedictinæ Regulæ observatione in Lindisfarnensi Monasterio diximus ad Vitam S. Cuthberti Episcopi in Sæculo* 2.

Lindisfarnensibus Monachis vinum concedit.

8. *Ceolvvlfus ab antiquis Sanctus habitus & cultus est. Egredus siquidem procedente sæculo nono Episcopus Lindisfarnensis*, ædificata in Northam Ecclesia, eaque in honorem SS. Petri Apostoli & Cuthberti Pontificis, necnon & CEOLWLFI Regis & post Monachi dedicata, transtulit illo corpus Deo dilecti Ceolvvlfi, *inquit Turgotus in l. 2. de Ecclesia Dunelmensi c. 5. Northam est Dunelmensium opidum juxta Tuvedam fluvium ad ipsa Scotiæ confinia: quo in opido prædicta Basilica Ceolvvlfo sacra etiam nunc subsistit, teste Cambdeno. Caput Sancti Dunelmum translatum diximus n. 5. ex Turgoto. In detectione corporis S. Cuthberti anno 1044. facta*, ossa sanctorum Bedæ & Ceolvvlfi, qui apud Lindisfarnum Monachus & Sanctus, in singulis faceis lineis reperta, *ut Vvillelmus Malmesburiensis auctor est in fine libri 3. de Pontificibus Anglorum.*

Ceolvvlfi cultus & translatio.

V I.

AN. CHR. 761 11. Dec.

VITA SANCTI WUNEBALDI

ABBATIS HEIDENHEIMENSIS PRIMI,

Auctore Sanctimoniali Heidenheimensi, ipsius consanguinea & æquali.

Ex tomo 4. Henrici Canisii, & Surio.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptores.

1. Hujus *vitæ auctor est, non* S. Walpurga, *sanctorum Vuillibaldi Eisteteusis Episcopi & Vuanibaldi Abbatis soror, ut ex num. 22. compertum est; sed alia* Sanctimonialis Heidenheimensis *ipsorum* consaguinea: *quod amplius declarabimus ad Acta S. Vuillibaldi ab eadem Sanctimoniali exarata, ad ann. 781. Ejusdem S. Vuunebaldi gesta brevi compendio etiam excepit* Adelbertus *Abbas Heidenheimensis in Relatione historica de qua infra. In Actis sanctorum Vuillibaldi & Vualpurgæ non pauca de fratre Vuunebaldo attexuntur. Lege Sigfridi Presbyteri Misnensis Epitomen in tomo 1. Hist. Pistorii.*

Memoria celebris.

2. *In vetustis Martyrologiis nulla S. Vuanebaldi mentio. Nec mirum: siquidem paucos Sanctos qui medium sæculum octavum excesserint, in illis habere locum reperias. Atqui S. Vuanebaldus tam exploratæ fuit sanctitatis, ut post annos ab obitu sexdecim ipsius corpus e terra levatum sit, pluribusque miraculis illustratum. Cujus rei fidem adstruit* B. Liudgerus *in vita S. Gregorii Abbatis Trajectensis, ad ann. 781. referenda, his verbis:* Necnon & germanus prædicti Willibaldi, nomine Winibaldus, Presbyter, magistro meo beato Gregorio valde carus, & ipse locum & regionem suam sancte & feliciter illustravit: qui post obitum suum quid vivens fecerit, magis miraculis ostendit.

Monastica professio.

3. *Monachum Benedictinum fuisse S. Vuanebaldum constat: at ubi monasticam vestem induerit, non item. Adelbertus Abbas in Relatione sua, in Turingia id factum adfirmat his verbis:* Peractis omnibus quæ tunc in regia curia tractanda erant, sanctus Archiepiscopus Bonifacius valefaciens Regi, in Turingiam transivit, & ibi S. Wunebaldo habitum monasticæ religionis tribuit, & ad Sacerdotii gradum promovit. *Hæc Adelbertus hausit ex Sanctimonialis scriptione subjecta, num. 8. ubi post suum in Turingiam adventum S. Vuanebaldus* monachalis vitæ normam sequendo, & mente & moribus adimplevisse *dicitur*, & ad sacerdotalis ordinis primatum fuisse promotus. *Quæ verba Vuunibaldum a S. Bonifacio Monachum initiatum fuisse non evincunt. Certe ex aliis Sanctimonialis ipsius verbis intelligimus, id Romæ contigisse. Nam in sequenti lucubratione num. 2. dicitur Vuunibaldus patriæ prætulisse Romanam peregrinationem,* quoniam in externis Barbarorum finibus vitam ducere monachicam desiderabat: quod postea devote implevit. *Id amplius declarat in vita S. Vuillibaldi num. 10.* Ibi, *scilicet Romæ*, duo germani felicem monasterialis disciplinæ vitam sub sacræ legis moderamine ducebant. *Sic Coenredus Rex Merciorum dimisso principatu* venit Romam, ibique attonsus ac Monachus factus *est, teste Beda in lib. 5. Hist. cap. 20. quod etiam præstitisse* Sigheri Rex Orientalium Saxonum *eo loci dicitur. Istic* annos septem *Vuanebaldus* suscepta tonsura *monastica perstitisse memoratur, in Lateranensi Patriarchio, an in alio Monasterio Benedictino incertum. Quidquid sit, Benedictinis Institutis, uti & frater Vuillibaldus, semper addictus fuit, & Heidenheimense Monasterium a primordiis addixit. Nam & regulam S. P. Benedicti manu descriptam e Casinensi Monasterio acceperat, a Canonicis usque ad Monachorum restitutionem adservatam, ut in Appendice videbimus, & S. P. Benedicti amore supremos vitæ dies Casini agere statuerat.*

Heidenheimensis Monasterii origo & status.

4. *Heidenheimense Monasterium in diœcesi Eisteteusi*, pago Suala, *seu tractu* Sualefeldensi *positum, præcipue S. Vuanebaldo Abbati suam debet originem. Istic Cœnobium duplex ædificatum: viris Vuunebaldus, Vualpurga soror virginibus ab initio præfuerunt. Audiendus hac de re Adelbertus Abbas in Relatione historica de restitutione ejusdem Monasterii Benedictinis facta, Eugenii Papæ III. auctoritate.* B. Wunebaldus, sicut conversationis ejus testatur historia, locum qui *Heidenheim* dicitur, in media Suualaveldia situm, tunc temporis saltuarium silvestremque nimium, primitus ut ibi Monasterium faceret, investigat, investigatumque a vicinis quorum fundus ille erat, pretio redemit, emptumque spinis, tribulis, vepribusque purgavit, primusque omnium hominum, juxta fontem qui ibi exuritur saluberrimum jugisque aquæ, domicilium habitationemque erexit. Ipse namque paucis admodum cum Monachis juvantibus, una cum sorore sua sacratissima virgine Walpurga, suis manibus tribulos & spinas eruebat, vepres secabat, locumque illum a tesquorum squalore emundabat, & Monasterium quod usque hodie ibi est, adnisu auxilioque B. Bonifacii Moguntini Archiepiscopi, adminiculoque fratris sui Willibaldi Confessoris Christi & Aureacensis Episcopi, illic construxit, Monachosque ex una parte ejusdem Monasterii congregavit: in alia vero parte sanctissimam virginem Walpurgam, sororem scili-

ſcilicet ſuam, cum Sanctimonialibus ſibi ſubjectis Deoque devotis collocavit. Ipſe quoque a S. Bonifacio Archiepiſcopo, ſanctoque Willibaldo Epiſcopo, S. Bonifacii Suffraganeo, illic in Abbatem eſt conſecratus, Paterque Monaſterii decem poſt conſecrationem annis, magnis virtutibus claruit, Monachoſque una cum Sanctimonialibus ſibi ſubjectis in certamine Regulaque B. BENEDICTI pleniſſime inſtruxit. *Mortuo Vvunebaldo, ſolis Sanctimonialibus locum ceſſiſſe adfirmat idem Auctor.* B. Wunebaldo, *inquit*, de hoc mundo ad cœleſtem remunerationem evocato, Monachiſque illis qui ſub eo erant, illum ad eamdem remunerationem partim ſequentibus, partimque quaſi oves ſine paſtore errantibus, beata Walpurga ex conſultu B. Bonifacii Archiepiſcopi (*mendum: nam Bonifacio ſuperſtes fuit Vvunebaldus*) ſanctique Willibaldi fratris ſui conſenſu, hæreditarioque jure in loco eodem fratri ſuo una cum Sanctimonialibus ſucceſſit, totumque locum illum cum omnibus utenſilibus ſuis uni illi congregationi vindicavit, Regulamque eamdem quam ſub fratre ſuo prius exercuerant, uſque ad annum poſt obitum fratris ſui ſedecimum religioſiſſime excoluit. *Vvalpurga mortua, locum vertiſſe ad Canonicos ſequentia probant.* Cum vero & ipſa ad ſponſi ſui Chriſti talamum ex hujus exſilii tenebris eſſet accerſita, & virgines quas hic habuit prudentes cum lampadibus cum ea introiſſent ad nuptias; GERHOHUS Epiſcopus, qui tunc Aureacenſi cathedra ſubnixus erat, qui etiam (ut dicitur) S. Willibaldi filiaſter erat, oblitus Religionis quam S. Vvunebaldus cum ſorore ſua S. Vvalpurga ex conſenſu præceptuque S. Vvillibaldi fratris ſui Epiſcopi ſanctiſſime inchoaverant, Canonicos in eodem loco conſtituit, & eorum neceſſitati pro qualitate abundantiæ illius Monaſterii, & ut ratio dictavit, providit. Religio ergo a Sanctis illis ſanctiſſime inchoata paullatim evaneſcere cœpit, Abbatiaque in Præpoſituram converſa venalis habebatur: patrimonia pauperum ad pretia conſtituta ſunt. Præpoſitura namque ad penſam libræ vendebatur, quæ vix pro 40. talentis emebatur. Cœpit ergo ſimonia illius clauſtri diſpenſare rem publicam: ſucceſſitque ſimoniæ in adjutorium, ubi minus valebat, violentia & ſupplantatio. Decania quoque in qua rigor correctionis eſſe deberet, cuiquam leviſſimo timidiſſimoque tradebatur, ne liberam corrigendi ceteros haberet vocem. *Duravit hæc malorum lues* uſque ad tempora Lotharii Imperatoris, cui Conradus Rex ſucceſſit in Regno: donec GEBEHARDUS II. *qui Aureacenſi ſeu Eiſtetenſi Eccleſiæ ab anno 1125. ad 1149. præfuit*, cœpit de reformanda antiquitus ibi habita Religione cogitare .·. Ne quid tamen irrationabile inciperet, & ſine Eccleſiaſtica auctoritate perficeret; dominum Apoſtolicum Eugenium ſuper hujus negotii qualitate conſuluit, qui tunc Remis, quæ eſt metropolis Galliæ, Concilium celebravit; Metropolitanum quoque ſuum, Heinricum ſcilicet Moguntinæ Eccleſiæ Archiepiſcopum, qui & hodie eſt, conſuluit. *Annuente Eugenio* ADELBERTUS *Michelfeldenſis Abbas reſtituendæ Heidenheimenſis Cœnobii primævæ diſciplinæ præponitur; Eberhardo Bambergenſi Epiſcopo poſt Gebehardi Eiſtetenſis Epiſcopi mortem in id adnitente adverſus Burchardum Gebehardi ſucceſſorem, qui ob contumaciam a Bernardo Presbytero & Gregorio Diacono, Cardinalibus ab Eugenio miſſis, e Sede exturbatus, locum fecit Conrado ſucceſſori, cujus ope Cœnobium Heidenheimenſe Adelberto Abbati & Monachis Benedictinis, omni lite ſecluſa, reſtitutum eſt, prout late commemorat Adelbertus Abbas in ſua Relatione apud Gretſerum edita in lib. 2. Commentariorum in Vitam S. Vvillibaldi. Monaſterium iſtud poſt fortunas adeo varias incidit in manus Lutheranorum una cum opido* Heidenheim, *quod hodierno Comitatui Vvittembergenſi attribuitur.*

AN.CHR. 761. 18. Dec

I. ORIGINEM vitæ exordiumque virtutum beati WUNEBALDI Chriſti Confeſſoris atque Abbatis ordinare ediſſerereque me libet: & licet opaca mentis ignavia præpedita, tamen aliqua de ejus vitæ converſatione intimando per nigros paginarum tramites pandere explanareque conamur. Et quæ nuper aliqua per ordinem glomerando de geſtis venerandi viri WILLIBALDI Epiſcopi compoſuimus, nunc ad alia fratris ſui glorioſæ vitæ colloquia properando pedem inante paſſivatim * protendendo gradiamur, non audacitati propriarum confidens virium, quod de iſtis tanti viri virtutum ſublimitatibus diſputare aliquid inciperem; ſed quia Chriſto cooperante & ſermonem confirmante propenſius ediſſerere volumus, qualiter infantialis ſeu pueritialis tranſmeatis annorum curriculis ad adoleſcentiæ nondecem annorum ætatem citatus cœlebs uſque pervenit: & tunc ille ſtrenuus ſpretis atque deſpectis puerilibus incentivorum laſciviis illecebroſiſque vitiorum petulantiis, magna diſpenſationis * clementia, acceſſioneque Epiſcopi noſtri ad celſiora vitæ æternæ meritorum provectibus inhiando properabat: & ſic ad maturam ætatem

PRÆF.

* f. paſſuatim.

* ſupple divinæ.

AN.CHR. 761 18. Dec.

tem sexaginta annorum calculo almis atque illustribus, bonisque vitæ moribus pollendo, ad felicem vitæ provectus est terminum.

Annos 19. natus, Romanum iter aggreditur

2. Cumque illuster ille celeberrimusque Christicola non decem annorum ætate jam grandævus, facie decorus, fide robustus, almi Dei adminiculo fratrisque exhortatione, propinquorum amicorumque suorum carnalium affectum postponens, præsertimque propriam hereditatis patriam cum noverca, fratrum, sororumque suarum clientela contemnens, ignotas peregrinationis prædas, probare penetrareque maluit, quam præsentis vitæ hujus falsis divitiarum florere prosperitatibus: & sic in externis * Barbarorum finibus vitam ducere monachicam magna mentis devotione quotidie anhelando desiderabat: quod postea devote implevit. Post hæc itaque cum sagax ille votiva voluntatis adimplere optaret desideria, statimque Domino dispensante adoptatum & diu desideratum inchoaverunt iter. Et sicut in alia fratris ejus textura subtilius intimando enarravimus, & nunc iterando rememoramus, statim ille suaviter suorum sociatus est comitatui patris & fratris: & sic agiliter cum sumturis atque stipendiis ad loca venerunt venalia, quod est mercimonium *a*, & statim illi cum consilio & consulto nautarum navicularia adepti fuerant loca: & ocius * tunc illi marginem scandentes, navem competebant. Cæruleaque lympharum invaserunt liquida, usquedum tumida æquorum timida, congelida gurgitum garrula, fluctuum spumosa, syrtium superabant salsa. Ast tunc plenis & prosperis ventorum flatibus arida terrarum gradiebantur gramina: & sic ovantes & læti, voti compotes, perfectas omnipotenti Deo impendebant gratias, quod prospere super spumosa undarum æquora & periculosa ponti procellas portum videre meruerunt. Et sic castra metantes ibidem, paullisper lassata de itinere requiescebant membra, usquedum vegetati ac roborati votivam cœpti itineris iterum gradiebantur viam: multisque in itinere Sanctorum sacris se commendabant patrociniis, & plures per viam cum sociis Sanctorum petierunt Basilicas, pia postulantes illorum præsidia, ut tuti alienas peragrarent barbarorum villas. Tunc illi properantes profecti sunt: timebant enim ne autumnale sibi deficeret tempus, & prius gelida hiems aura vitiosa * & nebulosa horride irruens congelesceret, antequam illi almam Apostoli adire specularique meruerunt Basilicam B. Petri. Et tunc illi pergentes per vasta Gallicaniæ rura & per spatiosam Italiæ tellurem usque ad urbem quæ vocatur Lucca, & sicut alibi in alio scriptum libello ordine adseruimus, patrem suum ægrotantem & jam seminecem obtulerunt illuc: & sicut prædestinata istud fore fecerunt fata, vitam finivit illic, & terra humatus illie requiescit ad sanctum Frigidianum.

* al extremis

cum patre & fratre.

* al. Oceani

* al. invita & nebulata

Lucæ patrem sepelit.

3. Cumque illi confestim per campestria camporum incerta, per densa saltuum solitaria, per concava vallium, per innormia collium cacumina, per immensa Alpium ardua usque ad nivata atque nebulata rupium saxa desudantes scandere conarentur, & protinus passivantes super Alpium oneos *b* usquedum Condonei * amplos militum iotraverunt terminos. Nec longum postea quod illi cum comitatu contribulium ac collegarum cœtu clara civium cernentes urbis Romanorum mœnia, statim gratulabundi gloriosam intraverunt Basilicam S. Petri Apostolorum Principis, remissionem peccatorum Omnipotentem postulantes, ut illius parmati patrocinio perennem vitæ obtinerent palmam. Tunc ille herus agilis, & adhuc cœlebs, omnipotentis Altithroni magna ditatus erat prærogativa & cœlesti instigatus gratia, tonsuram accipere & Dei servitio se subjugare studuit; & sic sollers saluberrimam sapientiæ exorsus est auctoritatem, ut ille sacræ lectionis ingenio assidue inhærendo, subsummatim divino se subdidit exercitio, & superni roris humido irrigatus, germen in eo jam tunc fructiferum florere cœpit virtutum:

* sic Gretsero; Canisio idonei.

Romæ tonsura donatur.

---

a Nempe ad mercimonium seu portum vocabulo *Hambich* sive *Hamwich*, ex alia Vita.

b Eamdem vocem pro radicibus montis usurpat hæc Sanctimonialis in Vita sancti Vuillibaldi num. 18. tametsi hoc loco pro Alpium cacuminibus posita videtur.

tum: & ficut nos jam prius in aliis voluminum paginis per fcripta pandimus, fic & nunc iterata reeapitulemus. AN.CHR. 761 18 Dec.

4. Magna correptus eft ille corporis infirmitate: quia fic illic fore * folet, congruis æftatis temporibus quod magna febris fatigatio & flagelli putificatio advenas illuc venientes vifitare feu gravare folet. Aft fic per centenos & millenos morientium phalangas magna clade comprehenfas præda rapere & ad carnale perficere properat, fcriptum eft quod mors non tardat. Tunc illi duo germani Willibaldus & Wunebaldus infirmi inter fe alternantes, alter ambulabat quando alter jacebat, ut adjuvaret ambos. Et tamen ille vir Dei fenfu fophyrus *a*, agone argutus, almi Dei adminiculo pfalterium in ægritudine tam imbecillis & tam infirmus indagando difcebat: & ftatim iterum eum quando vegetata illius fore cœperunt membra, & virtus in eo valefcebat, alias Scripturarum paginas perlegendo fcrutabatur. Aft ita de die in diem meliorando, Deo militando, alios monendo proficiebat, ut magis jam didafcalus quam difcipulus effe poterat. Sed & ille magno mentis amore & honoris dignitate inter omnes habebatur contribulium collegas, & ambo pariter pandebant in prudenti illius pectore amoris fuavitatem manfuetam, & zelum rectitudinis robuftum.

Ibidem infirmatus * effe

Scripturas facras difcit.

5. Cumque tranfactis temporum intervallis, & feptem annorum curriculis, mens illius heri agilis Saxonicam iterum propriæ nativitatis terram vifitare volebat, & ob hoc præcipue, ut fi ullum de fua genealogia ad facram divinæ fervitutis militiam exhortari atque fecum ducere potuiffet. Et cito tunc fecundum fuæ voluntatis arbitrium propriam hereditatis patriam vifitando intravit: & ftatim cum magno gaudio fufceptus ab amicis, diligenter incipiebat illos alloquendo & docendo fratres & fofores, & alios de fuo genere propinquos exhortari & perfuadere, ut in recto itineris tramite ambulando de folida veritatis via pedem retrahendo ne deviarent, fed de labentis mundi hujus limine ad anguftam paradifi portam per artam & afperam agonitbetum viam ire fcandereque tentarent. Et fic admonendo atque inftigando, propinquorum atque cognatorum vicos & domos permeavit, eorumque mentes multorum de fæcularibus negotiationum curis ad divinæ inftitutionis formam regendo provexit.

Poft annos 7 in patriam revertitur.

6. Et tunc iterum licentia poftulata, cum confilio amicorum & cum juniorum fubfidiis, fratre *b* fuo comite, facra iterum S. Petri perquirere properabat præfidia. Poft hæc itaque electus ille Chrifti athleta fecunda vice ad Romam fanctique Petri Bafilicam veniebat, & illic aliquanta temporum intercapedine manens, providæ circumfpectionis gravitate follicitus, pudicam continentiæ vitam divinaliter ducendo, quotidie ad meliorem fpiritualis vitæ difciplinam & fæcularis vitæ fapientiam proficiebat.

Romam rurfus petit.

7. Cumque fidelis ille atque felix Chrifti famulus S. BONIFACIUS præclaram ac illuftrem S. Petri Ecclefiam perquirebat, facrifque illic orationum munimentis Domino fanctoque Petro fe commendabat, & fubfummatim inveftigare cœpit, quales reperire poffit, ut illis evangelici fermonis confortium commendaffet. Statimque multos contribulium fuorum, & nihilominus alios imbutos atque eruditos facerdotalis infulæ Presbyteros fecum pergere invitabat, & ad facri verbi obfequium ut illi fierent cooperatores rogabat. Protinufque tunc dum fcifcitaretur venerandum virum Wunebaldum illic manere, ftatim alloquendo *c* invitabat illum, ut adminiculum tanti laboris & folatium Epifcopatus in divini verbi adminiftratione illi foret: quia carnali propinquitate & fanguinis copulatione illi fuerat fociatus atque glutinatus. Statimque ille agilis Chrifti vernaculus S. Bonifacio refponfum reddidit, almifque exhortationum ejus oraculis confenfum fen effectum perficere promifit. Poft hæc itaque non multa tranfacta temporis fup-

Bonifacii confanguinei hortatu,

a Ideft fapiens, qua voce non femel ufa eft Auctor in Itinerario S. Vvillibaldi.
b Alium fine dubio intelligit a S. Vvillibaldo, qui ad loca fancta profectus erat. Hic frater anonymus cum Vvunebaldo in Germaniam acceffiffe dicitur infra num. 7.
c Id contigiffe videtur anno, 738. quum Bonifacius ad Gregorium III profectus eft.

AN.CHR. 761 18 Dec. cum fratre in Turingiam accedit.

supputatione, sanctus ille vir Wunebaldus petitum atque instigatum a S. Bonifacio transitum incipere properabat, confestimque fratrem suum proprium, sed & alios ejus cognatos atque amicos sobriis salutationum verbis compellavit atque licentiam postulavit. Et tunc ille cum aliquanto collegarum *a* comitatu inchoaverat iter. Cumque perrexerunt illi per ardua Alpium alta, per prærupta montium, per plana camporum, per lata Longobardorum limina, per varias Bajoariorum villas, per Germaniæ terminorum tellures usque in Turingiam, & illic venientes paullisper lassata de itinere requiescebant membra. Et sic paullatim quando tempus evenerat congruum, sanctum Episcopum alloquendo venerabiliter salutando compellabat. Statimque ille cum magno dignitatis honore ab eo susceptus, salubribus verborum alternationibus illi inter se sermocinabantur, & de divinis voluminum scripturis sacra inter se indagabant mysteria.

Presbyter ordinatus, præficitur Ecclesiis 7.

8. Cumque transacto aliquanti temporis spatio sacer ille atque perfectus barilion *b* regularem monachalis vitæ normam sequendo, & mente & moribus adimplevit, & secundum canonicam rectæ constitutionis formam ad sacerdotalis ordinis primatum divinis dotatus donorum muneribus a S. Bonifacio in Presbyteratus consecratus est gradum. Et adprimitus quidem septem Ecclesiarum commendatum erat illi sacræ moderationis regimen, ut illis præesset, & saluberrimam vitæ panderet viam: & sic diuturna meditationis speculatione, & assidua Scripturarum recitatione; primordialia Prophetarum vaticinia, aliasque Sanctorum expositiones manu aptas habere solebat, ut de illarum imitatione scripturarum aliquid exsequendo conservaret, ac præcipue evangelicam dominicæ traditionis historiam & quotidiana semper habuit memoria, & illa quæ mente meditabatur, Dei gratia in ore prædicando & in opere faciendo compleverat.

Bajoariorum mores reformat,

9. Evolutis itaque aliquantis annorum spatiis, cum Bajoariorum incertos probare vellet incolas, ut latiora & spatiosiora evangelici sermonis sata pullularent; non invitus, sed sponte OTILONEM Ducem inquisivit, protinusque ab illo magno susceptus fuit honore, magnaque ditatus est ab illo donorum dignitate in regione, in possessionibus atque in alia pecuniarum opulentia. Nec longum postea quod ille almi Dei cultor canonicæ institutionis Sacramenta renovans, multosque potentium & divitum, sed & alios inferioris gradus mediocres injustæ copulationis conjugio nuptos, & nihilominus fornicarie pollutos variisque paganorum præstigiis, quantum potuit, a pravitate prohibuit morum. Similiter & aliis superioris gradus divitibus ac sæculari dignitate prælatis potentibus numquam adulando cedebat, ne uspiam oleum peccatoris impinguaret caput ejus: sed quanto quis divitior elatus magnanimitate tumidusque laude pomposus erat, tanto austerior & rigidior non parcendo, sed severus zelando, jura rectitudinis exercere non formidavit, quia scriptum est: Qui potentis gradum accipit, & veritatem loqui pavescit, gravi multatur culpæ sententia. Omnibus æqualiter potentibus & pauperibus, divitibus atque egenis sanctæ exhortationis dogma exhibuit, & per humilitatem omnibus pari modo divina partiebatur, potentes non formidando, & pauperibus compatiendo: quia omnes homines natura æquales genuit, sed varietate meritorum disjungebantur. Tunc ille sacer Dei famulus sub Otilone Duce, in illa regione quæ vocatur *Nortifilise* *, proprium habitationis habebat locum: & ab illo tempore quo illuc veniebat, magno mentis conamine diurnaliter desudans, illos quos sub sua habebat potestate & sermonem ejus audire voluerunt & capere poterant, ad meliora provexit. Sed secundum Evangelii vocem ubi dictum est: *Intrantes in domum, salutate eam, & siquidem domus digna est, pax vestra super eam erit; si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos*

nullo personarum delectu.

* al Nordfisole.

Matth. 10.

a SS. Vvillibaldi & Vvunebaldi comes itineris dicitur fuisse S. SEBALDUS, Norimbergæ Patronus, qui in eremo annos quindecim exegisse, & Norimbergensibus Christianam fidem persuasisse fertur. Colitur 14. Kalend. Septemb.

b Eadem vox infra num. 13 & in prima Vita S. Vvillibaldi num. 32. *parilion*.

vot revertetur : sic & ille in nonnullis terrarum locis prædicando introivit, ut si quis dignus fuisset accipere sementem sermonis evangelici, de fructibus meteret, & centuplum acciperet vitæ præmium. AN.CHR. 761 18. Dec.

10. Posthæc itaque transacto trium annorum calculo, reciprocis vestigiorum gressibus priorem Germaniæ intravit tellurem: & venerabiliter a sancto Bonifacio susceptus, ad urbem quæ vocatur Maguntia veniebat, & ibi manens magna prælatus erat sæcularis vitæ dignitate, & multo majore præditus fuerat perennis vitæ prærogativa. Rumore rectæ conversationis inter omnes habebatur illos: quia multos Francorum nobiles & ignobiles, viros ac feminas, per saluberrimam & per divinam æterni amoris dispensationem, aliis diversarum dapium dogmata & evangelici nectaris mellislua impendebat mysteria; aliis qui arcana Dei ista per ingenium percipere non poterant, sicut fragilibus & carnalibus lac & leniora ciborum, id est plana & communia compositionum verba dicebat, quia scriptum est: Pro qualitate morum diversa exhortatio debet esse Doctorum. Quosdam increpatio dura, quosdam exhortatio corrigit blanda. Et tam magna discretionis moderatio in illo erat contra delinquentes, ut rigorem correptionis ore proferret peccanti, sed pietatem compassionis clementer custodiret in corde; & omnia omnibus factus est, ut omnes lucrifaceret Deo. Cum ille vir Dei venerandus atque perfectus magnam abstinentiæ tolerantiam clam in occulta cordis cogitatione absconsam tenebat, qui illius sic utebatur ut lateret; & illam sic in opere complevit coopertam, ut nulli, prout fore posset, nisi sola superni Judicis contemplationi, cujus oculis omnia nuda & aperta sunt, nota claruisset. Sed mens humilis & Deo devota numquam de bonorum dignitate elata, nec jactantia extollebatur humana, nec laude lætabatur labendo, nec reprehensione pravorum impulsus agitabatur in ira, nisi quando perniciosa protervorum opera exsecrando emendare non poterat. Tunc zelando, irascendo contra perversas peccatorum pravitates, sicut dignus didascalus zelum rectitudinis gerebat in corde, & semper in facie peccatoribus ostendebat per timorem: & semper in una solidatus secta, mentem edomando efficaciter perduravit.

Post annos tres ad S. Bonifacium se recipit.

erga subditos recte se gerit.

Greg. M. in Pastor.

11. De vino & escarum dapibus multa fari non est opus: quia nisi sic infirmitate cogebatur corporis, parvo vini potu uti solebat, ut jam pene non bibendo, sed probando, majorem pateretur gustando continentiam, quam alter non recipiendo. Tandem quippe tunc mens ejus magna sollicitudinis cura in corde volutando cogitare cœpit, an uspiam quidem locum intentioni suæ aptum investigare posset, ubi satam Evangelici sermonis segetem per laboris sui exercitium usque ad messem proferre, manipulosque portare & in horreum congregare potuisset. Tum ille de urbe Magontia promtus ac paratus proficisci cœpit: & ideo potissimum, quia vini ubertas illic fieri solet, timebat, ne secundum Scripturam, vini opulentia monachalis vitæ frangeret disciplinam.

Abstemius,

Monasterii locum vini expertem quærit.

12. Cumque inde perrexisset, venit ad Monasterium quod dicitur *Eichstat* ad fratrem suum Episcopum WILLIBALDUM: & ibi inter se disputantes, & sollerter voluntates consiliabantur, qualiter suæ voluntatis arbitrio effectum perficere atque implere potuisset. Tunc illi strenue pergentes venerunt ad illum locum qui vocatur *Heidenheim*: atque illico requirentes locum aptum illic repererunt, quem Dominus prædestinavit sancto suo Confessori Wunebaldo, sanctumque suum corpus ibi requiescere volebat. Nec mora fuit post hæc quod Dominus virtutem suæ pietatis meritaque Christi Confessoris clarere volebat, quæ usque tunc celata coram hominibus, & clara coram Deo, pandebantur patula. Statimque tunc egregius ille almi Dei agonithetus cum consultu atque consilio Episcopi emebat agrum illum qui nominatur *Heidenheim*, in propriam possessionem sibi, & aliam partem postea regionis alii homines dabant il-

Adito fratre,

Heidenheim loco comparato,

AN. CHR. 761

18. Dec.

* al. agrestium

* dilatans

li in redemtionem animæ suæ, optantes & desiderantes communionem temporalium cum illo partiri, ut ille in futuro perpetua illis præstari postularet. Illa regio quam ille percipiebat, inculta * erat & silva per totum. Sed confestim ille Dei famulus agrestia silvarum loca suo labore latans * arbores cædebat, vepres truncabat, tribulos secabat, urticas & carduos erutando rura renovabat, & paucas adprinritus ibi habitationis casulas instruendo collocavit. Ast tunc ille subsummatim, ut fore poterat, Ecclesiam fabricavit & Monasterium *a* construxit, & extemplo (sicut supra diximus) cum suis junioribus sibi subditis monachalem regularis vitæ disciplinam, quam jam olim in ipsa juventutis pubertate devota mentis instantia adoptando seu desiderando supernæ pietatis suffragio cohortatus inchoaverat, & tunc perferre ac perdacere usque ad felicem vitæ suæ exitum Christo cooperante decreverat, & sic patrando perficiebat.

Monasterium construxit.

Incolas ab erroribus & flagitiis revocat.

13. Denique cum belligerosus atque beatus barilion terram Sualaveldorum inhabitare cœpit, plurima paganicæ pravitatis præstigia, multos diabolica fraude deceptos idololatriam colentes ibidem invenit. Alii namque aruspicia observantes, alii divinationes dæmonum dicentes, alii incantationum frivola facientes, alii nigromanticas, sed & alia multa quæ nunc longum est enumerare, popularie, publice, perniciose perficiebant profani. Et nihilominus alii qui injustæ copulationis conjugio conjuncti contra legem Domini vitialiter vi-ctitabant, fornicali spurcitia polluti. Sed & etiam nonnulli cum suis propriis propinquis & affinibus, & cum propria fratris sui uxore in conjugio nupti fuerant: & (quod his adhuc pejus est) multi qui sacerdotali ordinatione Presbyteri sacro altari deservire debuerant, immunditiæ & fornicationi magis quam divinæ servitutis sollertiæ se subdiderant, refrenati sunt: aliique laicorum & Clericorum concubinarum injustæ copulationis societate contaminati erant. Istis omnibus iste contradicendo eosque increpando disjungebat, & cum magna laboris instantia die noctuque certando contra indefessos diaboli cooperatores conflictum habebat: & licet lugubre, tamen discidium & dissensionem inter illos faciebat qui injuste sociabantur. Tunc alii qui ista sectabantur sacrilegia, magna dementiæ causa contra illum fremendo insidias illi tendebant, & sæpe ad occidendum seu ad comburendum multoties per maleficia illum perdere volebant. Sed vir Dei nec minis malignantium, nec falsis adulantium frivolis mente agitatur nec mutatur: sed semper constans & fide robustus in Domino, non desinebat docendo plebem ab erratica paganorum pravitate persuadendo educere. Et sic longe lateque per populos sacra dogmata seminando, non parvum Domino populum adquisivit, & juxta suavissimam Domini vocem prudentiam apprehendit serpentis, qui per zelum rectitudinis & vigorem correptionis opera pravorum perniciosa corripiendo corripiebat, arguendo erudiebat, suadendo sedabat. Astutiam arripuit serpentis, qui contra atroces satanæ insidias scuto fidei & lorica justitiæ, lancea lectionis, gladio jejunii, clypeo continentiæ, variisque virtutum telis contra mille nocentes diaboli artes die noctuque certando dimicabat. Simplicitate columbæ sic fruebatur, ut ille qui prius zelo rigoris ardebat, postea clemens leniter laxando mitialiter demulcebat: & secundum scripturam, secundum qualitatem audientium formari debet sermo doctorum; sic faciebat ille, & multis compassione fuit proximus, & in necessitate frater, & per blandum suæ pietatis affectum docibiles ad rectam veritatis viam diligendo ducebat, quia scriptum est: Non diligenter auditur qui non diligitur. Et iterum: Et diligenter auditur qui diligitur.

Simplex ac prudens.

Greg. M. in Past.

14. Cum-

a Nimirum *septingentesimo quinquagesimoque anno*, ut præfert rude epigramma a Gretsero relatum in lib. 1. Observ. cap. 7. *Crevit locus ille*, inquit Philippus Episcopus in Vita S. Vuillibaldi cap. 26 *per merita S. Vunnebaldi & S. Vualpurgis Virginis: & sicut interius orationibus & divino obsequio Sanctorum est adornatus, ita brevi tempore in exterioribus Fidelium oblationibus est amplificatus. Nec immerito. Nam omne Monasterium quod in spiritualibus bene regitur, in temporalibus per omnia prosperatur: quod vero in spiritualibus male regitur, in temporalibus pessime gubernatur.* Egregia sententia!

14. Cumque venerandus ille Christi vernaculus sic de anno in annum proficiendo virtutibus, properando pedem inante ad superiora graduum celsius & celsius conscendebat; statimque illuster ille & prudens populi pædagogus monachalium apum apud examen quod Dominus sub sua tribuit potestate, sine paupertate & nuditate, sine murmuratione cum divinis tum sæcularis vitæ alimentis ubertim alendo pascebat, & sub magna doctrinarum industria alloquendo, exhortando, catervatim ad alvearium congregavit vitæ æternæ: & non sicut mercenarius, sed sicut pastor perfectus, acribus luporum morsibus circumeundo obstabat, & intus intra ovilia & Christi gregis caulas convocando atque erudiendo introducebat. O ineffabilis opificis pietas Conditoris, qui super longa locorum stadia, super gelidos aquarum latices, de occidentalis occasus plaga ad orientalem ortum Solis suo gregi gubernatorem, suo populo Pastorem præbere prædestinavit, qui populum sibi commissum sub curæ pastoralis peritia paullatim, ut prævius Procerum pater, ad numerosa æternæ vitæ arva præeundo perducebat! Denique post hæc cum sacer ille atque perfectus prudensque Dei famulus magisteriali dignitatis indoli subditis, & non solum subditis, sed etiam aliis quos e vicino *a* cognatos aut domesticos habebat, præesset, & omnibus (sicut supra diximus) sacra paginarum patula panderet, ita ut raro aut numquam divinæ laudis in ipso cessaret modulatio, aut in psalmis, aut in lectionibus, aut in doctrinarum studio disserendo; sive manducando, sive bibendo, sive aliud agendo, semper sacra in suo pectore permanentia claruerunt oracula: & sic clara cœlorum regna per artum & celeberrimum cœlestis vitæ callem omnibus aperiendo patefecit.

AN.CHR. 761 18. Dec. Monachos suos bene regit & pascit.

15. Post hæc itaque transactis temporibus & annorum curriculis venerandus ille atque beatus vir Wuncbaldus magna arreptus est corporis infirmitate, & ægritudo jam tunc magis per membra invalescebat. Et non solum tunc, sed etiam olim a primo juventutis flore per multa annorum spatia valde constrictos atque retentos habebat corporis artus: & jam tunc tribus annorum intervallis antequam de mundo migraret, tam infirmus, tam imbecillus habebatur, ut pergere non potuerit nisi vix ad villas quæ juxta erant ibi sitæ. Et una vice pergebat in Francos ad MEGINGOZUM *b*, & inde veniebat ad Fuldam, ubi requiescit S. Bonifacius: statim movebat illum valde infirmitas ejus, & ibi jacebat tres hebdomadas, ita ut jam tunc obitus sui diem imminere æstimaret. Et post tres hebdomadas melius habere cœpit: & inde pergebat & venit ad villam unam, & ibi manebat una hebdomada: qui non poterat adhuc pergere inde, quia ægritudo ejus valde affligebat illum: & ibi erat una hebdomada. Et tunc, prout poterat, venit ad urbem quæ vocatur *Vvirtzburgh*, & ibi alloquebatur Episcopum Megingozum, & ibi manebat tres dies: & iterum tunc ad propria remeavit.

Morbo correptus triennio ante obitum, Megingozum adit & Fuldenses.

16. Cumque mens jam in eo devota & multo agilior quam corpus perferre poterat; magna mentis devotione cupiebat ut ad S. BENEDICTUM pergeret, & ibi vitam finiret. Et cito postea misit nuntium suum ad S. Benedictum, & rogabat Abbatem & omnem congregationem, ut cum illis consortium vitæ & communionem illi habere licitum foret. Et illi statim cum magna dignitatis reverentia illum accipere & secum habere promittebant: & nihilo minus diligenter rogabant ut veniret. Et tunc ille interim venerandus vir promta mente paravit se, ut illuc transiret. Cumque ista cogitaret ipse, & in sua mente volutaret, fratrem suum pro-

Casinum cogitans, consilio habito cum suis,

a Huc spectant donationes ab eo factæ, de quibus ita Adelbertus. *Tradidit Elovangensi Cellæ, quæ tunc temporis pauper & medica in divitiis erat, quædam prædia satis bona & famosa, quorum unum* Kasvvang *vocatur, & alterum nomen habet* Gunzenhauzen. *Similiter etiam eodem tempore villam quæ Altheim vocatur,* SOLÆ *Confessori hilaris dator contradidit ... Fuitque ille tempore Heidenheimensis Ecclesiæ asylum & portus omnium laborantium*, &c. De S Sola infra ad ann. 790.

b Megingozus Vvirtziburgensis Ecclesiæ Franciæ Orientalis post Burchardum præfectus est: de quibus ad ann. 751.

AN CHR. 761 15. Dec.

prium & alios sapientes atque prudentes viros qui illi in familiaritate & in divina amicitia consocii fuerunt, illos rogabat ipse ut ad se venirent & consilium darent. Cumque congregarentur & colloquerentur adinvicem, & ille indicavit occultas cordis sui cogitationes, ut secundum Scripturam in ore duorum vel trium firmum staret consilium. Tunc illi ocius causam infirmitatis opponentes sic dixerunt, quod illis melius esse videretur propter infirmitatem & imbecillitatem corporis qua retentus constringebatur, ut cœptum mansionis habitaculum quod incipiebat, & per laboris lassitudinem sponte in agresti adquisierat silva, non relinqueret, sed inhabitaret: & adoptivos natos quos ille per matrem Ecclesiam & suam industriam Domino adquisivit, non orbaret; sed sicut inchoavit, ad felicem vitæ formam sua proveheret norma; & tandem ille coronatus, virtutibusque beatificatus ad vitæ æternæ perveniret bravium. Sicque illum compescentes, ad propria remeabant.

In suo Cœnobio remanere suadetur.

Missam in dies celebrat.

17. Post hoc non fuit longum, quod ille venerandus vir tam valde infirmus fuit, quod jam Ecclesiam adire non poterat: sed in uno latere caminatæ *a* ejus jussit altare componere, & ibi quando per infirmitatem poterat, sacra Missarum sollemnia celebravit: quia prius quando ægritudo illa non fuerat impedimentum, aut raro aut numquam dies transiit, quin Missam faceret. Tunc itaque lassata jam corporis membra quæ ille sæpe per secretam morum mortificationem ad instar martyrii affigere solebat, in jejunio, in oratione, in vigilia pernoctans, præsertimque in voluptatum reluctatione & in aliis plerisque occasionibus quarum omnium solus Deus est cognitor; jam affecta ac confecta * prope mortem manifestabant. Tunc tandem cum Dominus servum suum dæ sæculi hujus sollicitudinibus & de temporalibus vitæ hujus laboribus ad æternæ retributionis mercedem perducere sublevareque volebat, fratrem suum venire together ad se. Cumque ille Episcopus noster S. Willibaldus in sexta feria primo mane diei veniret, introivit, & sic illum diem novissimum pariter in hoc sæculo perducentes commorabantur.

* al. constricta

Vvillibaldum arcessit.

Ad suos verba facit.

„ 18. Tunc quippe cum ille mortem prope instare videret, dixit: Filioli „ mei & Fratres, omnia vestra providentes cum prudentia pariter agite. „ Vitam vestram & mores vestros ad Dei voluntatem componite: caritatem vestram inter vos & Fidem rectam atque catholicam in omnibus „ servate. Monasterialis vitæ disciplinam quam ostendimus & docuimus „ vos & Deo promisistis, in omnibus servare properate. Regularis vitæ „ constitutionem & obedientiæ vinculum quod mihi promisistis, & quo „ ego vos obligatos habebam, illo vos absolvo; & rectæ institutionis formam qua vos Deo subdidistis, illo vos non absolvo, nec meum est vobis laxare; sed omni modo, pront vires vobis sufficiant, Deo reddite. „ Omnium verborum aut factorum quæ in mea obedientia aut neglexistis. „ aut oblivioni tradidistis, indulgentiam a me accipite: & quidquid vobis „ per me contrarium accidisset in verbo, aut in facto, aut in aliqua causa; „ remissionem nobis omnium tribuite, & Deo commendati in pace perseverate, & mihi prædestinatum iter ad peragendum de hoc sæculo cum licentia & reconciliatione concedite: quia nunc prope imminet dies exitus mei, „ quo anima mea de ergastulo corporis ad remunerationem militiæ & ad „ laborum requiem per pia Patris præsidia, sicut ipse mihi concedere dignetur, debet pervenire. Et hic salubribus & sobriis verborum salutationibus tristem & luctuantem Fratrum multitudinem in pace compellavit; „ & sursum elevatis in cœlum oculis ad superiora intuens dixit: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. Et sic sedens coram lectulo sanctum exhalavit spiritum,

Animam agit.

19. Tunc

a Caminata, cella cum camino. Monachus S. Galli in lib. 1. de reb. gestis Caroli Magni cap. 33. *Expletis vero hymnis matutinalibus ad caminatam reversus*, &c. & cap. 5. *Caminatam dormitoriam*, forte Dormitoris.

AN. CHR. 761

18. Dec. Sepelitur.

19. Tunc illi tollentes eum lavaverunt, & portaverunt ad Ecclesiam, & illic totam noctem cum psalmis & hymnis & canticis Dominum laudabant, & divinis munerum oblationibus illius de mundo transitum comitabantur & Domino commendabant. Et mane facto ponebant illum in sarcophago novo, & sepelierunt eum in Ecclesia. Illud sarcophagum in quo posuerunt illum, multos annos antequam de mundo migraverat, fuerat exeisum: & sic stetit intus, & exspectaverat diem exitus sui.

Mortis tempus & Ipsius ætas.

20. Ille vir venerandus Christi Confessor diem obitus sui antequam de mundo transiret, ille ipse præscivit & prædixit junioribus, & quomodo illum sacerdotali indumento deberent vestire, omnia prædixit. Et sic requiescebat una hebdomada ante Natalem Domini: & tunc fuit sabbatum post vesperam, 14. Kalend. Januarii, & tunc erat ille 60. annorum ætate, & fuit Abbas fere decem annos.

Hujus historiæ fides.

21. Compertam atque conscriptam atque ex brevitate transcursam vitam B. Wunebaldi Christi Confessoris a sorore *a* ejus & ab aliis venerandis viris, qui illi per familiaritatem & amicitiam conjuncti fuerant, præsertimque ab eis qui illi in discipulatu & magisterio subditi fuerant, relatione didiceram. Ista vero quæ nunc capitulamus atque disputamus, oculis nostris vidimus, & alia in nostris temporibus facta reperimus mirabilia, quæ magna Dei dispensatione facta Dominus per suam gratiam & merita Christi Confessoris comparere, hominibusque præparare dignatus est.

Missæ pro eo celebratæ.

* al. alius Presbyter

22. Postquam sanctum corpus ejus septem diebus in terra humatum habebatur, quotidie discipulus ejus Presbyter, quem ipse erudiendo docebat, atque imbutum in Presbyteratus consecrare fecit gradum; ille & alii * Presbyteri cum eo totam septimanam illam quotidie, prout illis vires sufficiebant, Missarum sollemnia celebrando cantare non desinebant. Cumque una die valde diluculo unus intraret in Ecclesiam Missam facere, januam aperuit, & cito intravit. Tum magnum & mirandum suavissimi odoris nectar obviam illi quando aperuit januam veniebat, & per totam Ecclesiam quasi fumi vapor calidus conspergebatur. Quod cum ille sentiret, statim exivit foras videre aliquem hominem, qui cum eo testis & adsertor esset fidelis de illa causa. Tunc ille progrediens foras vidit ibi homines stantes, & indicavit illis: & illi intrantes non potuerunt cognoscere neque fragrare, nec ullus nisi ipse solus.

Odor ad tumulum.

23. Sed & sæpe accidebat in ipsa Ecclesia, ubi corpus jacebat Confessoris Christi, ut lumen quod intus erat, sine manibus hominis incenderetur.

Lumen.

24. Similiter & alio tempore evenerat, quod una de sua parentela, sui avunculi filia, quæ plus quam duos annos magno dolore constricta tenebatur in dextra manu & in brachio illo, sic ut jam paralytica & pene arida fieret. Tunc illa properans venit ad illum locum sepulturæ ejus. Nec longum fuit postaquam illuc veniebat, quod pristina illi restituta erat sanitas: & sic in istis primum apparebat, quod postea Dominus majora per ipsum ostendere volebat. *c* Multaque alia signorum prodigia quæ nunc longum est omnia per ordinem intimare, ibi ostensa claruerunt: quæ constat quod Dominus suæ pietatis solatio affectuque sui Confessoris perficere dignatus est.

Curatio consanguineæ.

L iiiij 25. Post

a Nimirum anno 761. qui litera dominicali D præditus erat. Consentit vetus epigramma Heidenheimense, in quo Wunibaldus dicitur *septingento quinquagesimoque anno* construxisse Monasterium Heidenheimense, cui præfuit *Abbas fere decem annos*, hic Adalbertus Abbas diem obitus signat 15. *Kalend. Januarii*, adeo ut ipsius humatio sequenti die, id est 14 *Kalend. Januar* ut hic præfertur, facta dicenda sit. Certe natalis ejus dies 18. Decembris in tabulis Eistetensibus & Benedictinis inscribitur.

b Intelligit Walpurgam, cujus Acta dabimus infra ad ann. 780. Hinc apparet, istius scriptionis auctorem aliam esse a S. Walpurga.

c Addit Adelbertus Abbas: *Unde & beata illa mulier pro gratiarum actione sacrum velamen in Heidenheimensi Cella suscepit: & in sancta eadem statione temporalem vitam transcurrens, transitorium cursum feliciter in Domino consummavit.* Hinc vero simile putamus esse ipsammet Sanctimonialem, quæ hæc Acta litteris mandavit, quæ nomen suum ob modestiam dissimulaverit.

AN.CHR. 761 18. Dec.

Ecclesia Heidenheimensis a Vvillibaldo aucta.

25. Post aliquot annos Episcopus noster WILLIBALDUS cum cuncta popularis multitudinis copia, cum juniorum subditorum agminibus Ecclesiam fabricare componereque disposuit, ubi sanctus Christi Confessor in corpore requiescebat, majorem quam priorem: ut sicut ille vir virtutibus veneratus mirabilibus, magnificatus faustusque fulgebat, ita jam nunc in augusto almoque Tonantis Templo celeberrimæ creverint divinæ laudis modulationes. Tum illi congregati celeriter cum Clero civiumque cœtu definitum domui locum libraverunt. Et tunc confestim adprimitus illi fodientes fundaverunt lapides, locaverunt fundamenta, & cum finitimis firmando fabricaverunt. Confestim Christo cooperante, Domino Deo dispensante, sanctique Confessoris suffragante patrocinio, illa glocca in Ecclesia sine manibus hominum, sine omnium adminiculo se commovere cœpit: & sic illi attonantis sonitum audientes nullum viderunt. Sed omnes ut viderunt & audierunt, dabant gloriam Deo. Similiterque illi fabricantes proficiebant, usquedum fere trium annorum spatio almum Altissimo Oratorium construendo constituerunt. Postquam illud sublimatum in alto est erectum, sacro sæculorum Satori seu omnium Salvatori sacratum, in ipso die post anni curriculum, quo prius sanctum Christi Confessoris corpus levatum integritate honoratum reperiebant; ipso, inquam, die prius post annum unum S. Willibaldus Ecclesiam illam sancto consecravit sæculorum omnium Satori.

Signum Ecclesiæ nullo movente dat sonum.

Mulier farinam Monachorum furata punitur.

26. Post hæc itaque fertur, quod alio tempore eveniret ad ipsum Monasterium S. Wunebaldi, quod de illo vico Præfecti illius qui ibi prope Monasterium situs est, venir una ancilla sua molere granum domini sui. Cumque illa veniebat ad Monasterium, alius homo fuit adhuc molens farinam Monachorum illie prope habitantium; & illa moram faciens exspectabat quando locum haberet. Cumque ille abiret, illa ambulabat & molere cœpit. Postquam illa moluit, esuriebat tulitque de farina domini sui, & fecit sibi panem, & manducavit. Quod cum fecisset, timens tremere cœpit, quia modius domini sui diminutus plenus non erat: & furata est de farina Monachorum, & replevit quod prius demsit. Postquam autem illa molere cœpit, duorum modiorum quod intus misit intra molam, nihil exivit foras nisi parvum aliquid. Cumque illa molendo magnas temporis inducias consumeret, usquedum omne granum quod habuit molæ immisit, & nihil venit foras. Tunc illa timida & tremefacta gemere cœpit, quia nescivit quod evenerat: & statim indicavit molendinario quod acciderat. Tunc illi consiliantes inter se quid facerent, prono vultu in terram se prostraverunt, & orabant Dominum sanctumque Christi Confessorem Vvunebaldum, ut suæ bonitatis clementia illos adjuvare dignaretur. Et confitens postea peccatum quod gesserat, orationis effectum petitionumque patratum obtinere meruerunt: & postea statim exivit farina secundum consuetudinem. Ideo non est dubium, quod ille vir venerandus pietate Conditoris suæque sanctitatis potentia facinora, quæ prius vivendo abominaverat in perversis, tunc coronatus in cœlestibus vetuerat in vivis prave * agentibus.

** al. bene*

Æquinoctio autumnali.

27. Igitur transactis temporis induciis & annorum curriculis, cum jam Dominus virtutem suæ virtutis meritaque sui Confessoris clarificare pandereque procuraret, cum geminata & triplicata Spiritus-sancti gratia præclarus atque perspicuus auroræ ortus cum sole prorumperet, diesque conceptionis S. Joannis Baptistæ illuxisset, & nihilominus æquiparante dierum seu noctium mensura, quod æquinoctium autumnale vocatur, quod denuo in anno solet fieri, hoc est primum crescente die & iterum decrescente: sed & S. Vvunebaldi Christi Confessoris atque Abbatis integritatis ostensio, quæ per piam & venerandam Omnipotentis prædestinationem clara & comperta cunctis patula pandebatur. Cum prædictus, inquam, illustratus atque inclytus æquinoctii dies per vitreas camporum planities oriendo illu-

AN.CHR. 761 15. Dec.

illuxisset, intravit Episcopus in Ecclesiam suis cum Diaconibus unoque Presbytero : statimque illi tegmen tugurii sancti venerandique viri, quod olim per 16. annorum spatia exceptis 13. hebdomadis in tellure tectum tenebatur, movere fodereque cœperunt. Cumque illi foderent, statim properantes velamine nares suis tegere cooperireque tentaverunt. En frustra faciebant quod nares velabant : nectar nesciebant quod intus latitabat in limo. Cumque illi fodere cœpissent, Episcopus exivit foras, & alii duo intus manebant, quorum alter sacerdotali dignitate Presbyter erat, & alter Clericus : illi sacrum Christi Confessoris corpus inquirere investigareque cœperunt. Cumque illi fodientes ad antrum venissent, statim illum reperientes integrum atque illæsum reperiebant, & nihil ibi nisi omnia prospera omniaque tuta in terra tumulata * comparuerunt. Tunc illi extemplo illum moventes de sepulcro, suis manibus lætantes & gaudentes voti compotes leviter de terra levaverunt toto corpore integrum omnibus membris munitum, ita ut nec capillus de capite ejus minueretur. Episcopus autem hæc omnia sustinendo foras manebat, quia multum ambiguitate timidus erat, incerta futurorum fata nesciens, sollicitudineque suspectus de sui fratris corpore tamdiu in terra tumulato *, qualis ipse post tam longa temporum intervalla hominibus apparere concederetur. Sed tu, o Episcope, mentis mœstitiam tristitiamque depone : quia ille Dominus qui quondam Lazarum quatriduanum funere fœtidum resurgere revivisceréque fecit, idem nunc solidatum atque sanctificatum Vvunebaldum in sepulcro servabat. En tuus germanus quem tu putridum putasti, ille tutus in terra tenebatur in tumba, & sine fine coronatus in cœlo. Tunc illo elevato Episcopus intravit * in Ecclesiam.

corpus ipsius levatum,

* al. tumata

integrum repertum,

* al. tumato

* Canis. addit cum suo Clero

28. Cumque hora diei tertia completa fuisset, Episcopus noster Sanctus Willibaldus sacerdotali vestiebatur indumento, ut sacra Missarum sollemnia fidelibus finitimorum phalangibus canendo celebraret. Nec longum fuit, celebratis Missarum sollemniis, statim illam porticum *a* quæ fabricata atque parata in orientali plaga tenebatur, hoc est sanctuarium, almis orationum benedictionibus Christo commendando sanctum Domino consecravit Templum. Non omnis illa Ecclesia adhuc edita subtiliterque in sublime fuerat erecta : sed una tantum porticus in orientali plaga præpropero tenebatur opere, ut illic almus Altissimi athleta conderetur in crypta. Postea Episcopus & cunctus satrapum senatus, & nihilominus civium cuneus intrantes tumultuabantur & lætabantur visione, quod sanctum Christi Confessorem visibiliter publice coram prolatum perspicere meruerunt. Intraverunt itaque suppliciter, & Sanctum suffragio rogabant, suæque sanctitatis suffragio suas commendaverunt animas. Ecce omnibus patens & nulli erat latens, sed omnibus ad videndum seu ad palpandum paratus, corpore integro, crine firmato, eum nunc orate intercessorem ac patronum, quem olim habuistis doctorem atque dispensatorem. Intelligite & almum honorate Vvunebaldum, sanctum & cum Deo veneratum. Tunc ille venerandus atque pius populi speculator intravit, & Sanctum salutavit, signum atque pacis proprio porrigebat fratri, osculando, gratulando, Dominumque glorificando. Osculabatur ergo fratrem ipse Episcopus & soror ejus *, quæ post obitum beati viri Monasterium habebat : sed & aliæ amicæ ejus atque juniores, quas ille * erudiendo docebat, omnes illum osculabantur ovantesque compellabant. Tunc illi extollentes levaverunt illud corpus, & posuerunt eum in tumba, & portabant ad monumentum novum. Cumque sursum levatus fuisset in excelsum, Presbyteri atque Diaconi seu Monachi tumultuantes circa tumbam condensabantur : & qui non poterat ad eum contingere, conabatur, ut saltem una manu ad eum pertingendo perveniret. Cum-

Sanctuario dedicato;

ab omnibus honoratum,

* Walpurgis

* illi

novo loculo,

---

a Hic *porticus* improprie sumitur pro *sanctuario* seu orientali basilicæ parte, in qua majus altare erigi solet.

AN.CHR. 761 18. Dec. Cumque illi psallentes cœlestiaque modulantes portarent eum ad sepulcrum, omnis plebs cantantes Kyrieeleizabant, qui consonantes canentium vocibus, qui jocundis juvenum modulationibus, qui suavibus Sanctorum sempiternis modulationibus garrule concinendo crepitabant eleganter, clangentes clamabant, multisque vocibus quasi uno ore psallentes glorificabant Deum. Tunc omnis plebs cum magno honore portabant S. Vvunebaldum, & posuerunt eum in monumento novo, in illa porticu de qua supra diximus: in crypta conditur. & statim postea Missam cantavit Episcopus ad suum caput. Cumque Missa esset peracta, & sancta sollemnia celebrata, omniaque venerabiliter completa; gratias agentes Deo & S. Wunebaldo, remeabant unusquisque ad * propria.

* al. ad suas macellas. Mulier paralytica sanatur.

29. Crastina die eadem fere hora qua pridie portabatur Sanctus ad sepulcrum, una femina veniebat illuc, cujus alterum latus totum aridum torpebat. Cumque illa venisset & sedisset ad sepulcrum sancti Confessoris Christi, subito saucia ejus membra crepitare cœperunt & reviviscere: & sic paullatim gelidi atque femineces ejus artus calefiebant, atque morbo funditus excluso statim pristinæ restituta sanitati, in eodem loco sacrum velamen adsumsit.

Reus catenatus solvitur.

30. Alio quoque tempore evenit, ut unus homo vinctus duceretur, qui pro suis sceleribus erat puniendus. A duobus ducebatur, & ambulabant juxta Monasterium illud. Tunc ille miser mente mœstus, corpore ligatus, pia suffragia Sancti illius petere desiderabat, licentiamque suos deprecabatur ductores Ecclesiam intrare. Tum ille ingrediens flebilis & supplex Dominum deprecabatur per sanctum Confessorem suum, opem ferre fesso suosque solvere nexus. Confestim Christi Confessor eum orantem atque flentem erigere jubebat, & statim vincula quibus erat ligatus, sine manibus hominum, Dei gratia & S. Vvunebaldi, de manibus ejus cadebant: & sic ille solutus geminis manibus sancto crucis signo suam signabat faciem. Tum ille lætus & hilaris Dominum laudabat, & gaudens pergebat qui tristis venerat. *

*Hucusque exemplar Gretseri.

31. Sed & alii multi qui ex primævo primordio contracti atque curvati morboque lassati illic portabantur, statim erecti ad statumque firmati suis plantis progradiebantur foras qui intus portabantur. Sed & alii multi qui variis corporum infirmitatibus comprematі * sanctum quæsierunt corpus .·. tunc pristinæ restituti fuerunt saluti, & deinceps divinis redundabant donorum remediis, & lætantes laudabant late Tonantem, qui S. Vvunebaldum sibi Confessorem consecravit, miracula monstravit, virtutibus beavit. Ideo gaudet nunc sancta Ecclesia, mater miranda, talem adoptans adoptivum natum; quæ nova constructa novo honorata est Patrono.

* f. consternati

32. Lætare nunc tu Episcopus *a* omnisque tua populatio tecum, qui talem meruerunt præmittere intercessorem. En nunc vos divini verbi interpretes sacrique doctores, Sanctum sectate, vita & moribus & exemplo imitate, qui sacerdotalis infulæ prudens ac pius, simplex ac sobrius Christi athletus, magno Regi militans nunc donativum accepturus est.

A P-

a Hinc suspicari quis posset, Vitam istam a Sanctimoniali scriptam esse vivente etiam tunc Willibaldo, quem hoc loco alloquitur. Quod tamen secus se habere constat ex Præfatione in hanc Vitam, quam ad Gretseri varias lectiones contexi.

AN.CHR. 761 18. Dec.

A P P E N D I X

De S. Wunebaldi Reliquiis, Translationibus, & Oratoriis.

1. POST *primarium illam S. Vunebaldi Translationem a S. Vuillibaldo factam, ipsius Vunebaldi Reliquiæ in Ecclesia Heidenheimensi religiose adservatæ sunt ad sæculum usque 12. quo* ipsum Monasterium & (quod sine lacrymis effari non possumus) *inquit Adelbertus in præfata Relatione*, ipsam tumbam S. Wunebaldi auro & argento pretiosam & artificioso opere decoratam, & altaria infra Monasterium posita, ignis conflagratinne & turbine Deus minui & deleri permisit. *Quam desolationem ipse Adelbertus tum temporis Abbas resarcire studuit.*

2. Anno Domini 1358. *ut ex Henrico Rebdorffensi Freherus refert in tomo 1. Scriptorum Germaniæ*, in octava Pentecostes S. Wunibaldi Confessoris in Heidenheim facta est translatio in novum chorum, *&c.*

3. *Aliam Reliquiarum S. Vunebaldi translationem referam ipsissimet Gretseri verbis.* In „ Chronico Constantiensi quod clarissimus vir D. Joannes Pistorius evulgavit, S. Wu„ nebaldi ex Franconia Scheram (quod illustrissimi Christophori Truckfessi in Wald„ purg opidum est) importatæ ab eodem Barone Reliquiæ, idest totum corpus, ubi „ jam miraculis inclarescunt. Ego vero, *reponit Gretserus*, tantum de sacro D. Wunibaldi capite ex hæreticorum faucibus erepto Scheramque translato audieram, testante illud etiam R. P. Carolo Stengelio Augustæ ad D. Udalricum Ord. D. BENEDICTI Professo, qui rogatu generosi illius Baronis elegantem commentariolum de S. Wunibaldo conscripsit, tametsi Baro ille prius ad S. Wunibaldum adiit, quam commentariolus lucem adspiceret. Utinam miracola Scheræ per S. Wunibaldi Reliquias edita, autentice confirmata, aliquando ad laudem cum primis Dei, tum etiam S. Vvunibaldi publicentur. *Hæc Gretserus Observationum in Vitam S. Vuillibaldi lib. 2. cap. 2. Nobis Stengelii scriptionem videre non licuit. Aliquot item S. Vvunebaldi Reliquiæ Furnos Flandriæ opidum delatæ.*

4. *Adelbertus Abbas etiam testatur*, Virgam pastoralem S. Vvunebaldi argento circumtectam in testimonium primæ institutionis in sinu altaris usque ad suum ævum fuisse reservatam. Sed & Regula S. BENEDICTI, *inquit*, a Casino monte deportata, & alii libri ecclesiasticæ ædificationi necessarii, quos pius Confessor in asino suo ad Heidenheimensem Cellam advexerat, licet propter vetustatem inutiles, tamen propter reverentiam prædicti Patris usque adhuc apud nos habentur.

5. *Ad Oratoria S. Vvunebaldo sacra quod attinet, Conradus Eistetensis Episcopus, quo agente Heidenheimensis Monasterii restitutio Benedictinis perfecta est*, dolens vicem S. Vvunebaldi, quod in loco fratris, *idest in urbe Eisteto*, nullam ædiculam, nullam aram sui tituli haberet; Capellam in proprin domate fabricavit, & eam supradicto Confessori S. Vvunebaldo intitulavit & consecravit, *uti Adelbertus Abbas refert.*

HISTORIA TRANSLATIONIS

AN.CHR. 764 2. Febr.

S. STREMONII EPISCOPI ARVERNENSIS

IN MONASTERIA MAUZIACENSE ET ICIODORENSE.

1. ICIODORUM* *locus apud Arvernos ad confluentes Bessæ* * *amnis in Elaverem* * *fluvium, sexto miliari supra civitatem Arvernorum, illustratus est passione ac sepultura sancti* STREMONII *seu* Astremonii, *recentioribus* Austremonii *, *primi Arvernorum Episcopi*; vicus *primum teste Gregorio Turonensi Episcopo, dein opidum Monasterio S. Stremonii insignitum. Eo loci Stremonius ab Urbico Episcopo sepultus; erecta in ipsius honorem Oratoria, a Vvandalis postea sæculo 5. ineunte destructa, tum a Theodorici Regis copiis procedente sæculo 6. Neglectum inde Sancti sepulcrum, cui restituta per Cautinum Diaconum, postea Episcopum reverentia. Accedente demum clade tertia, quæ* per Vvandalos *nescio quos facta dicitur, cum incultus resideret locus, S. Stremonii corpus in Cœnobium Volvicense seu Vulvicense ab Avito Episcopo translatum est: tandem vero per Pippinum in Mauziacense Monasterium, excepto capite, quod Iciodorensi instaurationi occasionem dedit. Hæc uno conspectu ob oculos posita excepimus tum ex Gregorio Turonico Episcopo in libro de gloria Confessorum cap. 30. ubi* Stremonium *vocat; tum ex narratione translationum ejusdem Sancti, quæ apud Labbeum edita est in tomo 2. Bibliothecæ novæ. Nunc vero fusius agendum est de translationibus factis Mauziacum & Iciodorum, postea quam de translatione Volvicensi pauca præmiserimus.*

Iciodori sepultus Stremonius.

* Issoire
* le Besse
* l'Allier
* S. Austremoine

2. Cum

AN CHR. 764 1. Febr. 2. *Cum Præjectus Arvernorum Episcopus*, *qui* in Iciodorensi schola *institutus dicitur*, *cæsus ab amalis fuisset*, *ita ut vidimus Sæculo* 2. *ad annum* 674. *in ipso loco*, *qui* Volvicus * *seu* Vulvicus *appellabatur*, *erectum est ab Avito ipsius successore Monasterium*, *præfecto* GODONE *Abbate Præjecti consanguineo*. *Atque ut Volvico splendorem adderet Avitus*, *eo* Volvicum Reliquiæ translatæ. * Volvic *plures Sanctorum Reliquias invexit*, *in his S. Stremonii corpus Iciodoro acceptum*. *Istius translationis narrationem rudi minerva exponit Anonymus apud Labbeum*. *Nimirum Avitus*, *id nominis secundus Arvernorum Episcopus*, *cælesti* (*ut fertur*) *monitu* adiit locum quo sanctissimum corpus quiescebat: *urna aperta illud inde levavit*. *Monachorum & Clericorum turma comitante effertur quidquid in tumulo repertum est Reliquiarum*, *perventurque* in quoddam puellarum, immo pullarum Monasterium, in honorem Mariæ & Marthæ sororum constructum: *cujus loci Monachæ in Sanctum irreligiosiores cælitus punitæ*. *Dehinc Avitus præcepit Clericis & laicis*, ut sancti Martyris glebam ad locum qui vocatur Vulvicus deferrent. Vigilata igitur nocte una & vigiliis ex more celebratis, cum gaudio & tripudio corpus sancti Martyris auferentes, adduxerunt ad Cœnobium quod vocatur Vulvicus, ubi sanctus Martyr & Pontifex Præjectus jacet humatus: & juxta ipsius bustum S. Austremonium locandum decernunt. *Volvicus Abbatia quondam nunc prioratus Mauziaco subjectus*, *medio fere itinere jacet inter Clarum-montem Arvernorum caput & Mauziacum Monasterium*, *quod a prædicta urbe decem millibus distat in Septemtrionem*. *Eo postea regnante Pippino invectæ S. Stremonii Reliquiæ*, *cujus translationis historia ex Labbeana Bibliotheca repetenda est*.

Mauziaci primordia. 3. Est locus antiqua nobilitate valde eximius & religione præclarissimus, ab Arvernica urbe decem distans millibus, vocabulo Mauziacus: quem locum antiquis in temporibus CALMINIUS construxit, Romuleæ urbis Senator egregius, quemque beati Petri Apostolorum Principis pariterque almi Martyris Caprasii insignivit pignoribus, auxitque muneribus, & amplificavit agrorum possessionibus, datis simul & præclaris prædiis cum servorum mancipiis. Quem locum præfatorum Patrum sub honore sacrari jussit, scilicet ut quorum sacrosancta continebat pignora, ipsorum interventu & auxilio suffragaretur per sæcula.

Stremonii Reliquiæ eo allatæ. 4. Sed postquam almus Martyr Austremonius illuc favente Domino est delatus, transiit ad gloriam ipsius sancti nominis & vocabulum ejusdem Cœnobii. Cujus sacri Aschisterii inerat Rector æternæ & felicis memoriæ LANTFRIDUS cognomine, qui tam Deo quamque hominibus omnimodis studebat placere: sicque imitari satagebat Martham, ut nequaquam negligeret Mariam. Ejus cordi omnipotens Deus immisit salubre consilium, ut cum sibi credito Monachorum grege adiret Regem serenissimum, domnum utique PIPPINUM, suppliciter exorans eum, quatenus ei aliquem ex primosibus sanctorum Martyrum Arvernæ civitatis ad suum ei liceret transferre Monasterium. Præfatus autem Rex tunc temporis Arverni scivitate morabatur, magna suorum Procerum comitatus caterva, & tam Germanorum quamque Arvernorum stipatus frequentia. *Et post nonnulla interposita de quodam viso Pippini*: Rex audita petitione Abbatis alacer effectus, cum omni illa regia magnificentia, Episcoporum quoque & Abbatum ac Clericorum haud exiguo numero, Vulvico advenit, & de Sanctorum corporibus illic tumulatis sciscitatus, didicit beatum Austremonium doctorem & magistrum Arverniæ ruris extitisse, & ejus incolas ad Fidei rudimenta convertisse, & ab Iciodorensi Cœnobio huc delatum fuisse. Qui statim gaudio magno repletus divinoque spiramine tactus, statim jubet Abbati, ut celerem nuntium Fratribus dirigat; ut quantocius properent, & cum Dei juvamine beatum sibi deferant Martyrem. Qui statim cum ingenti exsultatione festinantes, & ad indicium regiæ auctoritatis JOSEPH ipsius Regis Apocrisiarium, qui post ejus discessum Abba exstitit Tiernensis Cœnobii, secum habentes, noctem illam pervigilem ducunt: & sanctissimi Martyris thecam reserantes, ipsius sacratissimum corpus ad transferendum educunt. Cum ergo illud aperiretur mausoleum, tanta exinde fragrantia est exorta, ut omnium aromatum excederet suavitatem. In crastinum Rex inclytus diademate insignitus, & nobilissimo ostro tectus, cum suo illo magnifico comitatu lætus adcurrit, totaque protinus regio obviam venit: adsesentesque inde sanctum Martyrem, cum plausu & nimia alacritate populorum deferunt. Augustissimus vero Rex, ad instar David Regis qui olim ante Arcam Domini ludebat, oblita regali purpura, præ gaudio omnem illam insignem vestem lacrymis perfundebat, & ante sancti Martyris exsequias exsultabat, ipsiusque sacratissima membra propriis humeris evehebat. Erat autem hiems. Janus quippe tunc Februo locum dabat, & alterno tunc successu vicem ipse sumebat. Cumque læti & alacres iter carperent, subito tantæ densitatis nix cœpit elabi, ut totum rus Arvernicum operiret: &, quod est mirabile dictu, per omne illud itineris spatium quo sanctum corpus portabatur, nil omnino nivis cecidit. Credo, ut ostenderet Dei gratia, salutem illi evenire regioni beati meritis Martyris, & non ut impedimentum generaret populis. Cuncti ergo ægroti, & hi quibus natura negaverat lumen, ut sancti Martyris loculum tangere meruerunt, salutem pristinam receperunt. Denique ventum est ad Cœnobium, cui vetustus conditor Mauziaco nomen indidit, eo quod inter aquas conditus sit. Est namque idem locus in tantum fertilis & amœnus, ut pene nullius rei videatur indigus. Ibi

ergo

ergo Deo favente tunc beatus Austremonius cum magno est honore locatus: in quo loco hactenus tanta ejus vigent beneficia, quanta nullus mortalium explicare valet lingua: quæ si scriberentur per singula, forsan reor quod a pluribus ducerentur apocrypha. Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu-Christi 764. Indict. II. regnante vero domno Pippino anno 24. acta est hæc Translatio. Eodem tempore imperabat Romanis Constantinus, filius Leonis Imperatoris. *Dies translationis prima Februarii fuisse videtur, ex superioribus, qui dies hactenus in Monasteriis Mauziacensi, & Iciodorensi celebratur Annus Regni Pippini 24. a morte Caroli Tuditis ejus patris numerari debet.*

AN.CHR. 764

1. Febr. anno 764.

5. Anonymus alter qui eamdem translationem memoriæ prodidit, nonnulla addit haud spernenda: nempe Adebartum *Arvernorum Episcopum sollemnis pompæ auctorem fuisse, & sancti Stremonii caput* Rotgario *Duci concessum, aliaque lectu non indigna, quæ ipsius Auctoris verbis huc attexere juvat.*

6. Notissimum manet universis, beatum Austremonium primum Arvernorum Episcopum, apud vicum qui dicitur Iciodorus, vitam illustri consummasse martyrio. Gens autem Wandalica ipsum post longum temporis destruxit locum. Post cujus destructionem beatus Avitus Claromontensis Episcopus oraculo instructus angelico, corpus beati Austremonii ab Iciodoro transtulit Vulvicum: a quo loco Pippinus inclytus Rex Francorum ad petitionem Lantfredi Abbatis Mauziacensis, Adebarto Claromontano Episcopo præsente, postea deportavit Mauziacum: ubi pro reverentia beati Martyris plurima reliquit insignia, scilicet cachos * crystallinos & lapides pretiosos & auri plurimum, de quo fieret vas, in quo corpus beati Austremonii secondcretur. Itaque Adebertus Episcopus Claromontanus, qui cum Lantfredo Abbate corpus ejusdem Martyris Mauziacum transtulerat, in ultimis agens, credens se apud Deum ejusdem Martyris meritis juvari, in Ecclesia Mauziacensi tumulari voluit in testimonium veritatis.

* an scaecos

7. *Conditionis Mauziacensis* a Calminio Senatore Romanorum, *hoc est Gallorum Transligeranorum, &* Namadia *ejus conjuge factæ principatu Theoderici Regis Chlodovei junioris filii; etenim Translationis prædictæ fidem faciant litteræ Pippini Regis editæ in auctiori Gallia Christiana.*

8. De capite vero ejusdem gloriosi Martyris hoc certissimum habemus, quod eo tempore quo domnus Rex Pippinus corpus sæpe fati Martyris ex Vulvico ad Mauziacum transferebat, Rogarius Aquitaniæ Dux ab eodem Pippino Rege caput ejusdem Martyris loco maximi muneris extorsit, & ad castrum sui juris, quod Petra-incisa * dicitur, transtulit. Qualiter vero ipsum caput apud Iciodorum delatum sit, breviter pandimus.

Caput Rotgario Duci concessum.

* Pierre-encise

9. Præfatus Dux Roggerius Monasterium maximum in honore Domini Salvatoris construxit, quod Karrofulum * ob honorem Karoli nuncupatum: cui loco castrum supradictum, quod Petra-incisa dicebatur, in quod caput beati Austremonii transtulerat, in perpetuum possidendum concessit. Denique irrumpentibus paganis apud Pictavorum pagum, delati sunt thesauri Monasterii sancti Salvatoris Karrofensis ab ejusdem Monasterii Monachis apud Arvernos ad castrum quod Petra-incisa dicebatur, eo quod munitus esset locus, & suæ propriæ possessionis.

Petræ-incisæ repositum.

* Charoux

10. Rotharium Comitem *Carrofensis Monasterii conditorem, ejusque* conjugem Eufrasiam *laudat Theodulfus Aurelianorum Episcopus in Carminum lib. 3. cap. 8. cujus Monasterii origo fuse describitur in auctiori Gallia Christiana. Hactenus in solo Pictavensi subsistit ista Abbatia, cui Andrensis Monasterium a Balduino Morinorum Comite subditum est, uti legitur in Chronico Andrensi, tomo 9. Spicilegii. Anonymum prosequentem iterum audiamus.*

11. Evolutis vero multis annorum spatiis, Monachi, qui pro custodia thesaurorum missi fuerant, inierunt consilium, ut ex filiis pagensium qui sibi viciniores erant monacharent: quatinus sibi succedentes in eodem castro Monasteria in perpetuum haberent. Transacto longo temporis spatio Monachi supradicti de hoc mundo migraverunt, uno tantum superstite Gislebarto nomine. Tunc Bernardus, unus de iis quos monachaverant & enutrierant, adeptus est thesaurorum custodiam. Exinde cœperunt tractare, quomodo se & suos sodales a subjectione Abbatis & Monachorum Carrofensium possent abstrahere. Igitur supervenit festivitas beati Austremonii: & præfati Monachi inierunt consilium, ut si possent, præfatum castrum everterent, & Monasterium Iciodorum olim a sancto Austremonio constructum reædificarent, & supra dictos thesauros cum iis quæ ad ipsum castrum pertinebant, sub ditionis suæ potestate redigerent. Rogaverunt autem præfatum Gislebertum, quem sibi Abbatem præfecerunt, ut adirent visitandi gratia locum, in quo olim inclytus Martyr Austremonius jacuerat humatus; & caput ipsius ferrent, ut cum honore diem festum celebrarent: quod & factum est. Tunc ergo pretiosi Martyris caput, quod Dux Roggerius in caput aureum miro opere fabricatum recondiderat, a prædicto castro, quod nunc sanctus Ivonius * appellatur, apud Iciodorum delatum est cum supradictis thesauris. *Dein recitato quodam viso, quod* in libro miraculorum plenius reperiri *ait Auctor, subdit*:

Iciodoro illatum.

* S. Ivoine

12. Igitur peracta sollemnitatis die præfatus Bernardus petiit a Gisleberto Abbate, ut in eodem loco basilicam miræ magnitudinis in honore præfati Martyris reædificarent. Post paucos dies Gislebertus prædictus Abbas cum Bernardo & ceteris Monachis castrum supradictum cœpit destruere, & ex lapidibus ipsius castri Monasterium ædifi-

Iciodorense Monasterium restituitur.

AN.CHR. 764 1. Febr. ædificare. Quo ædificato petierunt a domno BERNARDO Episcopo, qui tunc Ecclesiæ Claromontis præerat, ut ipsam basilicam in honore sancti Austremonii & sancti Petri dedicaret: quod & factum est, *nimirum anno circa 950.*

Abbates primi. 13. His ita gestis non multum post tempus Gisleberto Abbate defuncto BERNARDUS successit, post Bernardum GIRARDUS, quem interfecerunt Monachi ejusdem loci, & in turre quam ipse construxerat sepelierunt: cui Girardo successit ROBERTUS Abbas Cantinobensis. Hujus tempore Hugo Decanus Iciodorensis supra dictum castrum cœpit reædificare. Defuncto Roberto adeptus est Abbatiam HUGO: quo migrante GAUDERTUS qui apud Manziacum in schola fuerat educatus, ejusdem Iciodorensis Ecclesiæ regimen suscepit. Hujus tempore error Iciodorensium Monachorum, qui beati Austremonii corpus se habere inaniter garrivit, pullulavit: quod quomodo & quare acciderit, huic inserere scripto operæ pretium duximus,

Lis de corpore S. Stremonii. 14. Iste Gaubertus, sicut diximus, apud Mausiacum nutritus & educatus fuit. Sed quia post domnum MANCIONEM Abbatem Mausiacensem eidem Ecclesiæ Mausiacensi Abbas substitui voluit, nec valuit; spe sua frustratus, postea Monasterii Iciodorensis Abbas fuit. Et quia ab Ecclesia Mausiacensi repulsam passus fuerat, ad se ulciscendum totius nequitiæ suæ arma convertit. Nam cum certissime sciret, beatum Austremonium olim a domno Pippino Rege Mausiacum translatum & ibi contineri; non est veritus quorumdam Sanctorum corporibus titulos in nomine beati Austremonii imponere, & mendacium suum quibusdam fictitiis & falsis memorabilibus adstruere &c. Hoc rumore Mausiacenses omnes tam Monachi quam Clerici quamque laici permoti, & hoc ad opprobrium Ecclesiæ Mausiacensis fieri arbitrantes; quamvis de gleba beatissimi Austremonii certissimi sint, & hoc omnes pene Arvernorum Ecclesiæ testentur, quæ in antiquissimis scriptis translationem olim a domno Pippino Rege factam continent; verentes tamen Ecclesiam Mausiacensem glorioso Patroni sui nomine & beata ipsius fama, quæ ubique venerabilis habetur, privari; præfatis Iciodorensium fallaciis obviare decreverunt, & quantus thesaurus de corpore beati Austremonii apud ipsos maneat, palam ostendere.

Mauziaci ostensum corpus. 15. Exinde domnum ROBERTUM Claromontensem Episcopum humili postulatione rogaverunt, ut ad ipsorum Ecclesiam accedere dignaretur, & quantus thesaurus de corpore beati Austremonii penes ipsos absconditos maneret, diligenti oculo non refugeret intueri. Quorum precibus præfatus Episcopus annuens, locum Mausiacensem petiit, & vas in quo corpus beati Martyris Austremonii positum erat, aperiri jussit: & ipsum corpus (sicut ab inclyto Rege Francorum Pippino lineis & sericeis linteaminibus involutum & reconditum fuerat, & desuper corrigiis studiosissime ligatum, ne solvi de facili posset; insuper ipsas corrigias impressione sigilli Pippini Regis & aliorum duorum sigillorum munitas, ut tanti Regis opus authenticum permaneret) in rei certitudine invenit. Episcopus vero ut vidit a parte sigillorum fiscellam illam, in qua beati Austremonii corpus continebatur, non sine damno sigillorum posse reserari; ab altera parte corrigias scindi jussit, ut ossa beata intus latentia suo circumstantiumque conspectui oculo ad oculum apparerent: quod & ita factum est. Episcopus itaque ipsa beati Austremonii ossa pretiosa oculis inspexit; manibus tetigit, & digitis attrectavit. Huic tam præclaræ ostensioni corporis beati Austremonii adfuit W. Præpositus Claromontensis avunculus dicti Episcopi, & W. Abbas Ecclesiæ Mausiacensis, & ARNALDUS Abbas sancti Illidii *, &
* S. Allire DURANTIUS Abbas sancti Andreæ, & AMALARDUS Abbas Riomensis *. Ad-
* de Riom fuerunt etiam de præcipuis Monachis Ecclesiæ Mausiacensis quamplures, & cum ipsis etiam Clericorum, militum & laicorum nonnulli. Hæc demonstratio facta fuit subtus majus altare in inferiori crypta, quæ vocatur Confessio. Igitur ossa gloriosi Martyris Austremonii dictus Episcopus & Abbates prænominati in vas illud, unde fuerat adsumpta, sagaci studio reposuerunt honorifice, & illud vas diligentissime fuit reconsignatum, quousque in aliud vas multo pretiosius tempore opportuno venerabiliter transponatur.
anno 1197. Actum est hoc anno ab Incarnatione Domini 1197. 4. Idus Aprilis, Luna 19. feria 5. septimanæ paschalis sollemnitatis, CAELESTINO Romanæ sedis exsistente Pontifice, ROBERTO Arvernorum Præsule, PHILIPPO Francorum Rege, WILLELMO Mausiaci Abbate. Erubescant igitur & sileant omnes sugillatores & adversarii Mausiacensis Ecclesiæ: quia quidquid studuerunt doli vel fraudis contra ipsam machinari super corpus beati Austremonii, velint, nolint, ipsum venerabile corpus habet, possidet & veneratur: quod evidentissimis veritatis præconiis ad laudem & gloriam beati Austremonii & salutem populi Christus disposuit sic fieri, cui honor & gloria cum Patre & Spiritu-sancto per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Iciodori & Mauziaci status. 16. *Iciodorum Monasterium hactenus perseverat sub Ordine S. P. Benedicti, recens Congregationi S. Mauri unitum: in quo sancti Stremonii caput adservatum est usque ad annum 1562. quo ab hæreticis sublatum est; corpus vero Mauziaci. Hæc Abbatia etiam in hunc diem persistit, a Philippo primo Francorum Rege commissa sancto Hugoni Abbati Cluniacensi rogatu*
Lantfredus alter Abbas Mauziacensis. *Roberti Comitis anno 1095. Isti Abbatiæ præter* LANTFREDUM *Abbatem primum Translationis sancti Stremonii auctorem, præfuit & alius* LANTFREDUS *sæculo 9. ut patet ex subjectis litteris Chartarii Brivatensis, quod V. C. Antonius Herovallius nobis liberaliter communicavit.*

AN. CHR. 764

1. Febr.

INTER quos charitas illibata permanserit, pars parti beneficia opportuna præstat: quia nihil sibi de rebus propriis censuit minuendum, quod econtra recipit in augmentum. Ideoque placuit pro utilitate utrarumque partium, venerabilem BARNARDUM gratia Dei Comitem, necnon & uxorem suam ERMANGARDAM, seu LANTFRADO Abbate ex Cœnobio Mauciaco, qui est in patria Arvernica in aice * Riomense constructus in honore B. Petri Apostolorum principis & S. Caprasii Martyris, ubi moderno tempore B. STRAMONIUS Martyr, primus Arvernorum Episcopus & prædicator corpore requiescit, una per consensum Monachorum ibi consistentium, ut res congruas tam ecclesiasticas, quam exalodes * una cum consensu & præceptione gloriosissimi ac excellentissimi Regis KAROLI & RODULFI Episcopi inter se commutare, & concambire debuissent: quod ita & fecerunt. Prior namque dedit Lantfredus Abbas cunctaque ejus congregatio partibus Bernardo Comiti & uxuri suæ Ermengardi ex rebus S. Petri & S. Caprasii in Comitatu Brivatensi in vico Brivate * cellulam unam in honore S. Præjecti dedicatam, ipsam cellulam cum curtis & mansis & ortis & exiis & prata 2. & campum 5. ipsi Ecclesiæ adhærentem & aratria 1. vel quantumcumque ad ipsam casam Dei aspicit vel aspicere videtur; & in alio loco ubi dicitur villa Macceriaco mansos 4. & vineam 5. cum aratriis, cum ortis & campis & pratis cultum sive incultum, quæsitum vel quicquid adinquirendum est, vel quantumcumque ad ipsos mansos aspicit vel aspicere videtur, hoc est ab ipso vico usque ad castellum, vel quicquid ex ratione præscripti Monasterii legaliter obtinetur; totum & cum omni integritate dederunt Lantfredus supra nominatus Abbas suique Monachi Bernardo Comiti & uxori suæ Ermengardi. Similiter in compensationem hujus rei meriti supradictus Bernardus Comes & uxor ejus Ermengardis pariter consentientes dederunt partibus Lantfredi Abbatis suisque Monachis ad opus S. Petri & S. Caprasii, Ecclesiam quæ est in honore S. Mariæ constructa Jussiaco villa, cum mansis & ortis & pratis & vineis & aratriis. Similiter & in villa Lubiriaco mansum & ortum cum aratria 1. & pratellos 2. item & in villa Dignaciaco campos 2. hæc omnia superius nominata, quantumcumque ad Ecclesiam ipsam aspicit, vel quantumcumque DONATUS quondam Clericus visus fuit habere, vel quidquid Bernardus Comes & uxor ejus visi sunt per attractum ibi adquisivisse; totum & cum omni integritate dederunt prædicto Monasterio suisque Rectoribus: ita tamen ut unusquisque de hoc quod recipit, post hac die faciat jure ecclesiastico quicquid voluerit. Et est præscripta Ecclesia in eadem patria Arvernica in vicaria Randanense. De repetitionibus vero in commutationibus pene inserere necesse non est: sed tamen per studii firmitatem, si unquam tempore par contra parem suum præsentium sive futurorum de eisdem duabus commutationibus uno tramite conscriptis ullam calumniam generare præsumpserit, sua petitio nullum habeat effectum: sed insuper componat duplum tantum, quantum ipsa res meliorare valuerint, & hæ commutationes omni tempore inviolabiles permaneant cum omni integritate. Factæ fuerunt commutationes istæ die sabbato in mense Januario anno 24. regnante gloriosissimo KAROLO Rege Francorum sive Aquitanorum. sig. Lantfredo Abbate, sig. Ingilbertus præpositus.

Commutatio facta inter Bernardum Comitem & Lantfredum Abbatem.

* Sic passim in illo chartario aice pro pago

* f. & alodeo

* Brioude

17. BERNARDUS *iste erat Arvernorum Comes tempore* CAROLI *Regis cognomento Calvi, &* RODULFI *Bituricensis Archiepiscopi, qui in his litteris laudatur.* DONATUS *vero Clericus is mihi esse videtur, de quo mentio fit in Actis S. Benedicti Abbatis Anianensis Sæculo insequenti.*

VITA SANCTI WALFRIDI ABBATIS PALATIOLI IN TUSCIA PRIMI,

CIRCA AN. 765

25. Febr.

Auctore ANDREA ejusdem Monasterii Abbate tertio,

Ex Februarii Bollandiani tomo 2.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *ACTA S.* WALFRIDI *seu* WALTFREDI, *Abbatis Palatioli in Etruria seu Tuscia primi, litteris mandavit* ANDREAS *ejus discipulus, & post Gimisinum Walfridi filium successor: ea vero ex ms. codice Cœnobii S. Maximini apud Treviros eruit & Notis illustravit Godefridus Henschenius in tomo 2. Februarii Bollandiani, ex quo eadem hic recudimus. Andreas filius fuit* GUNDUALDI, *civis Lucensis, cognati ac socii ipsius Walfridi, ex Vitæ num. 3. idemque* beatus *prædicatur in titulo Vitæ præfixo.* Vita.

2. *Walfridi mentionem faciunt Regino Abbas Prumiensis in Chronico, & ex eo Chronographus Saxonicus seu Magadaburgensis ad annum 752. in hæc verba:* WALTFREDUS Abbas claruit in Italia: *& Trithemius in lib. 3. de viris illustribus Ordinis sancti Benedicti cap. 281.* Walefridus Monachus & Abbas Cœnobii Palatioli, quod dudum esse desiit, vir sanctus & Deo dilectus, fertur sanctitatis magnifica reliquisse indicia, quæ studiosi lectores possunt inquirere: cujus festum agitur 15. Kal. Maji: *immo 15. Kal. Martii, qui dies notatur infra num. 7.* Memoria.

CIRCA AN. 765 15. Febr. *Unde corrigenda Martyrologia Benedictina, in quibus idem erratum ac apud Tritbemium: si tamen hic Vitæ locus suaus est. Kalendarium ms. Usuardo adnexum, quod est de Sanctis Ordinis S. Benedicti apud Bollandum, eumdem signat diem, nempe 15. Kal. Martii.*

Monasteria. 3. *Vvalfridus cum sociis ædificavit Monasteria duo, virorum & puellarum, ex Vitæ num. 4. & 14. ubi utriusque situs designatur. Palatiolum virorum* jam dudum esse desiit *teste Tritbemio, uti & aliud Sanctimonialium. De neutro quidquam rescire non potui ex Ughello. Cave ne confundas Palatiolum istud cum alio Palatiolo Parthenone apud Treviros, de quo ad annum 731. In ms. codice Maximiniano subjectæ Vitæ præfigitur hic titulus:* Incipit Vita vel obitus beatissimi Walfridi Abbatis, qui fuit oriundus de civitate Pisa, moderno tempore instituta a beato Andrea venerabili Abbate Monasterii siti in Monte-viridi.

Prologus. 1. MUltis siquidem relationibus fateor me per experimentum cognovisse hujus sancti viri miracula vel acta, quæ gesta sunt nuper in Monasterio meo, & a multis relata sunt Fratribus; nos vero sub brevitate, juvante Domino, exponere conamur. Igitur illo tempore, regnante HAISTOLFO Rege in Italia, hoc primum miraculum relatum est nobis. Multi quidem discipuli post Patres vel suorum magistrorum obitum remanentes, vitam illorum vel sancta miracula ad supernum amorem describere conati sunt; quia sæpe bona audientes, vel nova miracula ad amorem Dei humana corda accendere solent. Et quosdam de multis legimus, quia talia audientes, de sæculo exierunt, & Christi servitio se mancipaverunt. Sicut Antonius adhuc puer cum esset, & Ecclesiam ingressus fuisset, audiens sanctum Evangelium
Luc 14 33. legi, dicente Domino discipulis suis: *Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus;* ipse hoc audiens, non solum res, sed semetipsum relinquens, secutus est Christum. Porro ista audiens, majora horum intelle-
Matth. 19. 29. xit ab ipso promissa, qui supra hæc mandaverat, ut est illud: *Et omnis qui reliquerit patrem, matrem, fratres, sorores, uxorem aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Iste amor illum trahit ad vitam, qui diligit vitam.

2. Namque illo in tempore Rex magnus HAISTULFUS Italiæ, Tusciæ, Spoletanæ, Beneventanæ provinciæ principabatur, anno regni ipsius fere plus minus quarto, antequam Regnum ipsum in manibus magnorum Regum Galliarum vel Francorum, Domino permittente, traderetur; fuit illis diebus qui-
Vvalfridus illustris Tuscus. dam vir illustris WALFRIDUS, sæcularis habitu, sed vir christianissimus & timens Deum. Qualiter autem ad summæ sanctitatis gratiam pertigisset, subsequamur; vel unde ortus fuerit, plenius indicemus. Igitur ex Tuscia provincia ortus, de civitate quæ tunc Pisa nominatur, quæ antiquitus Alphæa dicta erat, pro eo quod urbs ipsa in typo literæ posita fuisset, quæ apud Græcos alpha *a* nominatur. Quamquam sæcularis & magnus in vita, & sua persona decorus, mente purus, fide rectus, sermone nitidus & suavis, divitiis locuples, in pauperibus largus, in suis misericors, in proximos fidelis, in charitate
in conjugio castus. perfectus, dilectione plenus, ad justitiam rectus, in judicio verax, sapiens in verbis, litteris imbutus, conjugem diligens, in ea dominicum complens præ-
Ephes. 5 25. ceptum, quemadmodum Apostolus dicit: *Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam.* Quæ mulier sic ab eo dilecta est, ut præter ipsam so-
habuit filios quinque. lam conjugem, numquam eum aliam feminam novisse manifestum sit. Cui ex ea Dominus quinque filios dedit, qui toti perfecti, & ad summum sunt studium perducti. Nam pater ubi pompas hujus sæculi adspexit suum nauseare animum, mutuo inter se sua cum conjuge quærere cœperunt, ut istud triste desererent sæculum, & Deum possent sequi. Sed ille pius & misericors Deus qui ista in cordibus illorum accenderat, ipse suum per hominem ad eos misit Angelum, qui talia & horum similia in suo gerebat pectore.

De seculo fugiendo tractat cum aliis. 3. Nam erat quidam vir sanctissimus nomine & opere FORTIS, de insula quæ Cyrnus dicitur, quæque vulgariter Corsica nominatur, & ipse nimis dives in rebus & in famulis famulabusque, qui ad eum charitatis amore sedulo venire con-

a Alii malunt ab Alphæis, qui e Pisa Achaiæ castello, quod Alphæo alluitur fluvio, profecti, Pisanæ civitati originem dederint: quod Ferdinandus Ughellus conjicit ex Virgilii libro 10. & Henschenius post eum. Laurentius Veronensis, Pisanæ Ecclesiæ Diaconus, aperte suffragatur in lib. 1. carminum de rebus gestis in Majorica per Pisanos, apud Ughellum in fine tomi tertii.

CIRCA AN. 765

consueverat: & inter se invicem de regno Dei disputantes, qualiter se in Monasterio collocarent, tractabant, secuti illum qui dixit: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum.* Tunc adsumto secum & tertio viro perfecto, cognato ipsius Walfridi, qui GUNDUALDUS dicebatur, de urbe Luca, qui & ipse erat dives in multis facultatibus, cui unicus erat filius, nomine ANDREAS, qui tertius in regimen Monasterii Pastor successit. Hi tres charitate conjuncti, firmati fide, cœperunt anxie quærere, huc illucque pergere, ubi pro divino amore colla sua submitterent, atque alienæ se subjicerent potestati Domino servituri. Sed Dominus qui tres illos conjunxit amore, illorum conspexit devotionem: quique se solos salvare sciebant, a Domino erat futurum, ut ab eis plurimi salvarentur.

15. Febr. Matth. 18. 20.

4. Ecce autem talia in suis cordibus tractantes, factum est ut quadam nocte dormiens supradictus *a* Episcopus, magnopere ducens per visionem, quasi avis volans ad locum deductus est, qui nunc usque hodie Palatiolus, secus Viridem-montem positus, dicitur, qui in prædio supradictæ personæ pertinens erat: in quo loco fontem qui Sanctus dicebatur reperit, qui miræ magnitudinis emanabat aquas, qui & hactenus ad Fratrum officium ibi profluit: sed illo in tempore inter frutecta *b* & magnis condendis sistebatur locis. Sed post hæc expergefactus Episcopus, omnia per ordinem retulit ad suos, qui constim equos adscendentes ad locum quantocius potuerunt, festinantes venerunt: qui locus a supradicta urbe sexaginta fere distat miliariis: quo cum venissent, viso loco gaudio sunt repleti. In quo loco Oraculum construxerunt ad honorem B. Petri Apostolorum Principis: ejusque ibidem recondentes Reliquias, simul & multorum Sanctorum pariter sunt ibi honorifice tumulatæ: quo in loco de die in diem magnum ædificaverunt Monasterium sibi ipsis ad habitandum. Nam & aliud simili modo construxerunt Oraculum in loco qui dicitur Pytiliano, situm secus fluvium Versiliam *c*, in honore Domini Salvatoris, necnon & beatæ MARIÆ semper virginis & sancti Petri Apostoli; & aliorum multorum Sanctorum Reliquias ibidem pariter recondentes similiter in suo prædio, longe ab altero supradicto non minus quam octodecies *d* miliaria aut quinque supra. In quo Monasterio suas conjuges devotissime cum aliis nobilissimis feminis intromiserunt: quæ sacras ac religiosas vestes per manus Sanctorum accipientes, capita sua sancto velamini submiserunt; & data sibi Regula, colla regulari disciplinæ manciparunt. Et hi supradicti viri cum supra memorato Episcopo de suis facultatibus sua Monasteria mirifice dotaverunt: e quibus relictis suis conjugibus revertentes ad priorem cum gaudio resestinant locum. Hæc videntes de suis parentibus multi sæculum cœperunt relinquere, & Monasterio se sociare.

Monasterium in Viridi monte construunt.

aliud pro uxoribus suis.

5. Factus est prædictus Walfridus Abbas, habens secum sanctam Regulam, seu & MAGNUM peregrinum Monachum ex Monasterio S. Vincentii *e*, doctum & miræ conversationis virum, qui ei & Fratribus disciplinæ magnum præbuit exemplum. Cœpit prædictus Abbas miræ vitæ cursum peragere, sanctæ conversationis habitum custodire, curam Monasterii gerere, suam & Fratrum animas custodire. Et quidem non post multum tempus tanta de illorum conversatione sanctitatis exiit opinio, ut pene infra paucos annos non minus quam fere sexaginta efficerentur Monachi. Sed cum ipse sanctissimus Pater in multis se affligeret jejuniis & orationibus seu vigiliis; malignus spiritus adfuit, & eum magnis impugnationibus de spiritu fornicationis stimulare cœpit. Sed

Vualfridus Abbas factus regit Monachos sexaginta.

Carnis impugnationem vincit.

a Forsan legendum, *supradictæ urbis Episcopus*, Pisanæ an Lucanæ? potius dixerim Lucanæ: nam urbs hoc loco designata a Cœnobio puellarum distabat viginti miliaribus, ex notandis infra. Atqui Lucæ tunc præerat Vualprandus Episcopus, apud Ughellum in tomo 1. Italiæ sacræ.

b Hunc scribendi modum probant manu descripti codices omnes. Nempe a *frutex fruticetum*, per syncopen *frutectum*, recentioribus *frutetum*. In verbis subsequentibus, & *magnis condendis*, menda est.

c In mare Tirrhenum influit Versilia prope Cervianam paludem, quam inter & Versiliam interjacet arx Motronis in ditione Lucensi. Vesidiam vocat Cluverius in lib. 2 Italiæ antiquæ cap. 1.

d Id est octoginta quinque. Eumdem enim loquendi modum usurpat Auctor infra num 14. Ergo a Cœnobio puellarum ea urbs quam hic designare vult Auctor, distabat miliariis amplius viginti: (nam sexaginta a Monasterio virorum aberat) quæ distantia Lucæ respectu Versiliæ fluvii competit, non Pisis.

e An S Vincentii ad Vulturnum fluvium in Samnitium provincia, de quo in Actis S. Paldonis ad annum 720, & iterum infra in Actis S Ambrosii Autperti ad annum 779

CIRCA AN. 765 15 Febr. Sed miles Christi qui hæc patiebatur, amplius pugnare cœpit, & suis spiritualibus Fratribus confiteri. Hæc agens Deum fortiter rogabat, ut a se impugnationem hanc repelleret, & vitium pollutionis a sua carne abscinderet: & ecce quadam nocte Angelum ad se venire conspiciens, confestimque pugna ab eo recessit, & ultra suæ carnis pollutio nulla fuit, usque dum servus Dei vitam finiret; qui dum pene sex annis vixisset, hoc testatus est: sed in vita sua patefacere noluit, eavens ne vana gloria in ejus corde adscenderet, & causam sui certaminis perderet. Veniens itaque ad exitum vitæ, discipulis narravit miraculum: ut tali in Patre facto signo esse firmi deberent discipuli in Domino.

Gimfridi filii apostatæ reditum a Deo impetrat. 6. Jam, ut cœpimus fateri, juvante Domino, in suo servo facta miracula usque ad finem, ut valemus, integre fatebimur, dicente Domino per Prophetam: *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud*. Jam dictus Pater non minus secum quam sexaginta fere habens Monachos prudentes & perfectos in Dei servitio, contigit una cum Fratrum consilio, ut unus ex filiis plus a patre dilectus, GIMFRIDUS nomine, qui supra adhuc infantulus a parentibus Hieronymus vocabatur, ad Diaconatus honorem perduceretur: quo perductus aliquamdiu mansit: deinde ad Presbyterii pervenit honorem. Cui grave cum esset onus portare, instigante diabolo, fugam petiit. Monasterio egressus, secum homines, caballos, chartas Monasterii abstulit. Pater vero more solito ad vigilias surgens, filium requirens, ut solitum sibi fuerat obsequium præstare, non invenit. Intelligens autem quod fecerat, expletis vigiliis matutinisque laudibus, jam clara die, orto jam sole cum Fratribus residens, more solito sanctam lectionem legit, & verbum prædicationis suis discipulis fecit. Inter hæc quid de filio eadem nocte contigisset aperuit. Nam electos de Fratribus viros prudentes post filium misit, ut si possent, eum ad Monasterium reducere deberent: qui pater plus animam quam affectum filii sitiebat: & filium deplorans orationemque faciens, ut suum sibi Dominus filium redderet precabatur. Nam factum est, ut ipse die tertio inter Fratres residens, irato animo dixisset filio nominatim: Quia turbasti me, fili Gimfride, & te Dominus turbet; & tale in te signum ponat, quod quoadusque vixeris, ante oculos habeas. Et tunc eadem die, eadem hora a militibus comprehensus, secundus ejus digitus manus dexteræ fere medius ei amputatus est: qui quamdiu vixit, ita permansit. Et ipse quidem cum Fratribus, qui eum sunt persecuti, domum rediens, colligentesque diem vel horam, factum esse repererunt, quando pater per commotionem animi contra filium irascebatur. Et tamen ipse post patrem magnus & egregius Pastor effulsit, & regimen Monasterii triginta annis peregit. Et hoc Dei pietas fulsit, ut in se ipse cognosceret, qualiter in aliis sibi commissis misereri debuisset, sicut de Petri Apostoli legimus negatione, qui Pastor Ecclesiæ futurus erat: *& reliqua*.

Mortis præscius. 7. Sed quando voluit Deus servum suum a labore quiescere, sicut ipse promisit dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam;* ei de suo obitu voluit indicare. Nam cuidam de suis Patribus per Angelum contigit, ut quasi in excessu mentis ad paradisum deductus sit, sedes aureas vel gemmatas multas ibidem adspiciens; alias vacuas, & alias in se sessores habentes. Sed de una quidem, quam inter vacuas sedes plus omnibus speciose fabricatam esse conspexerat, Angelus ait: Vides hanc sedem præ ceteris speciosam? Abbati tuo Walfrido debetur: & in Pascha præsenti veniens, ipse super eam sedere debet. Sed cum hæc Pater audisset, expavit dicens: Et quis mihi hanc rem credere potest? Et Angelus ait ad eum: Hoc erit signum, quia Monachum talem in Corsicam direxistis, & Clericus ille quem secum habuit, defunctus est, & damnum maximum pertulit, quia ipse in aquis interiit. Et Presbyter in se rediens omnia Abbati suo retulit: & infra paucos dies nuntius venit, & sicut Presbytero per visum revelatum fuerat, de Clerico contigit: nam mense Augusto hanc visionem Presbyter vidit: Ab-

Abbas vero mense Februario, quinto-decimo Kalendas Martii vitam finivit, ut sedem acciperet quæ per Angelum in Presbytero ei fuerat revelata. CIRCA AN. 765

8. Factum quippe est, ut decimo veniens in anno, postquam erudierat Monachorum agmen non minus quam sexies decem Monachos; ipse vero dolore lateris attactus, die septima ad se Fratres convocans, & eos docens de verbo vitæ & regno Dei, & in se factum miraculum narrans, quod in vita latuit, in morte aperuit; ut de morte magistri sibi in Domino essent discipuli, & Fratribus præcepit dicens: In medio claustro Monasterii ibi me sepelite. Nam tabulam insertam cera ferri sibi jussit: in qua tabula ipse suis manibus sepulcrum designans, & super sepulcrum modicum cœnaculum, in quo cœnaculo in utrasque partes arcus haberentur: ut transeuntes Fratres sui memoriam fecissent. Hæc explens & Fratres singillatim exosculans, benedicens jussit sibi corpus Domini nostri Jesu-Christi adferri: quo accepto gaudens & gratias agens, orationem fudit, Fratribusque benedicens, sancta illa anima carne soluta est [a]. Factumque statim est, ut spiritum emisit, tanta eadem hora angelica psalmodia psallentium audita est, ut non solum a Fratribus audiretur, verum etiam a pastoribus ipsius Monasterii animantia foris pascentibus audiretur. Sed & nobiles homines non minus longius a Monasterio positi quam pene triginta miliaria, se has laudes audisse testati sunt. Et tamdiu illa psalmodia permansit, donec penitus corpus sancti hominis sepulturæ traderetur. Nam completo a Fratribus funeris officio psalmodia recessit. Sed quid ad ejus sepulcrum, Domino annuente, post evenerit, indicemus.

15. Febr. quæ accidit 15. Febr. designato sepulturæ loco,

sumto Viatico moritur.

Angelica psalmodia audita.

9. Monachus quidam erat, nomine ADHELMUS, magnus vita, qui nimium dolorem dentium suorum patiebatur, qui dormire nec cibo aliquo vesci poterat: ad sepulcrum Sancti veniens, ibique corruens eum rogare cœpit, ut sibi remedium præstaret. Inter hæc sopori deditus Monachus, & prædictus Pater apparens dixit: Herbam quam primitus foris sepulcrum meum repereris, eam carpe & bibe; & sanus efficieris. Ipse evigilans, extra exiens, herbam invenit, quæ verbago appellatur, quæ a multis septemnervia vocatur: eamque colligens & in mortariolo terens, vino mixto bibit: qui statim ut eam accepit, ab eo dolor recessit, & molaris in suo permansit loco.

Adhelmo dentium dolor herba levatus.

10. Contigit etiam & alia vice, ut quidam vir juvenculus Monachus, quem nomine & facie scimus, nam NUNCIUS dicebatur, vexaretur acriter a febribus, qui pene ardere in suo corpore putabatur. Sed nocte surgens, ut potuit ad sepulcrum hominis Dei venit, eumque cum juramento rogabat dicens, ut si sanctus Dei esset, sibi auxilium præstaret. Qui diu in terra prostratus & sepulcrum exosculans, de terra surgens ambulare cœpit, jam ad lectum sanus rediens, nec ulterius illa febris eum invadere præsumsit. Qui mane surgens, sibi quid contigisset, Fratribus omnibus indicavit. Igitur Abbas, qui tunc Monasterio præerat, cujus superius mentionem fecimus, dilectissimus inter sancti hominis filios GIMFREDUS, magnus vita, & sapientia doctus, cum hæc tanta miracula de Patre agnovisset suo, cognoscensque ex Deo esse, conatus est aliquos philosophice factos versiculos, ad laudem ipsius superius sepulcrum in pariete describere: sed mox ut gradus adscendit, & scribere cœpit, illico a febribus correptus recessit. Sed a febre liberatus, iterum rescribere voluit: sed tunc majores in eum febres expressæ sunt. Intelligens ergo quia Pater in hac vita vanam fugit gloriam, ita post mortem non sibi placere: ira ab eo correptus est scriptor, & post hæc ulterius scribere non præsumsit. Sed ipse Pater habens apud Deum meritum, virtutes operari non cessat.

Nuncius febre liberatus.

Versus his de miraculis scripti, a Sancto rejecti.

11. Frater quidam erat vir religiosus, qui gravem renum dolorem patiebatur: qui ut potuit ad sepulcrum hominis Dei venit, psallere cœpit, eumque anxie rogare, ut sibi adjutorium præstaret, & a renum dolore quem patiebatur liberaret. Qui stans in oratione defixus, in terram se dejiciens; sursum deinde se elevans, jam sanus & absque ullo dolore a sepulcro egressus est.

Alii renum dolor ablatus.

[a] Nimirum anno circa 765. siquidem Vualfridus Cœnobii fundamenta posuit anno fere quarto Haistolsi Regis ex num. 2. illudque rexit annis decem. Porro Haistulfus anno 750. in annos sex Langobardis imperavit.

CIRCA AN. 765 19. Febr.

Monachus extra cucullam dormiens cæsus.

* Bollando verius

12. Præterea Frater quidam erat, qui suæ negligentiæ usu ducebatur, & nocturnis vel meridianis temporibus extra cucullam *a* illicite jacere præsumsit, eique per visum apparens fortiter increpavit: & ubi suam haberet cucullam inquirebat. Et dum ipse per somnium ubique quasi angustians cucullam quæreret, ab eo ferula quam tenebat manibus cæditur, & sic fortiter, ac si nervis * ab aliquo cædererur. Nam mane surgens Fratribus narravit, Abbatem qui præerat veniam petiit, eum juramento adfirmans, quod sic omnia sui corporis membra dolerent, quasi nervis acriter verberatus fuisset: & a die illo hoc vitium Monachus penitus ultra non incurrit, ut Pater qui vivens eorum curam gerebat, mortuus apud Deum semper de eorum salute curam haberet.

Monachus a Purgatorio liberatus.

13. Nam verum hoc esse sanctissimo de Patre quod narramus, ut curam animarum Fratrum tam mortuus quam vivens haberet, vel de sanctitate & merito apud Deum non dubitet quisquam. Monachus quidam ex ejus Monasterio defunctus est: sed negligentem quia duxit vitam, pœnalibus deputatus est locis. Infra paucos itaque dies quidam sæcularis homo, vicinus Monasterio, qui etiam ejusdem pertinens erat, sed simplex & rusticus, contigit ut moreretur: qui de corpore exiens ad paradisum deductus veniens, sanctissimum Abbatem eum Monacho transire velocius conspexit: qui se ducentes interrogans, dixit, ut quis ille esset sibi innotescerent: eique aiunt: Iste est Abbas Walfredus sanctus. His verbis inter se conferentibus, ipse jam rediit hilari vultu gaudens. Cum hæc sæcularis ille adspiceret, dixit ubi fuisset, & quid fecisset inquisivit: cui supradicti sui ductores dixerunt: Monachus ille qui modo ex ejus Monasterio defunctus est, pro suis delictis inter tormenta est deputatus. Pro hoc sanctus Abbas Dominum deprecatus est, ut sibi eum concederet, a pœnalibus locis erueret, & ad sanctorum consortium Monachorum suorum secum in paradiso sociaret. Pro hoc ipse Pater lætus regreditur: quia secum Monachus qui perierat reducitur. Et sæcularis ille ad corpus rediens, hæc omnia ad quosdam Monachos retulit, adfirmans quod sic certius vidisset: & quamdiu vixit, ita renebatur.

Monasterii utriusque status.

14. Manent usque hodie duo Cœnobia ab eo constructa, puellarum atque virorum: in quibus quotidie ampliatur numerus Fratrum atque Sororum ad laudem Domini nostri JESU-CHRISTI. Sed qualiter amplietur numerus Fratrum & Sororum, & salva consistant ipsa Monasteria, vel cujus sint meriti apud Deum omnipotentem; crebrius est revelatum a Domino quibusdam Fratribus. Nam de numero Fratrum & Sororum quod sint ampliati narrabimus. Sex decies, ut supra legimus, fuisse in tempore primi Abbatis, homines sanctos: interito vero Abbate, cujus superius mentionem fecimus, non minorem ibidem manere numerum Monachorum, quorum bis octo decies numerum esse cognovimus. Et in alio supra dicto Monasterio feminarum non minus quam novem fere decies, & supra illas quæ illic effectæ sunt Monachæ, similiter & tertia * manens in Abbatissæ officio. Nam, ut præfati sumus superius, salvationem de prædictis Monasteriis narremus. Monasterium illud virorum positum quidem longius a mari videtur pene miliaria triginta a portu, qui Populonius dicitur, ubi corpus quiescir humatum Sancti Cervonii *b* Confessoris atque Pontificis; & de alia parte longe a mari fere plus minus miliaria *c* duodecim:

* f. Ætheria

a In Actis S. Bernardi Abbatis Claraevallensis lib 2. cap. 8. id de Eugenio Papa III. ejus discipulo observatur: quod Pontifex factus nunquam sine cuculla ibat & cubabat. Varia fuit apud veteres cucullæ significatio, primaria quidem pro capitis operimento, apud Menardum in cap. 62. Concordiæ Regularum; traducta dein ad id omne quod κουκούλλιον seu capitis tegumentum habet adnexum, ut ad cappam seu vestem superiorem; & ad scapulare apud Smaragdum in Regulæ cap 55 Lege epistolam Theodemari ad Carolum Magnum. Hinc observa nefas etiam olim Monacho fuisse in lecto residere sine cuculla, sive id scapulare fuerit cum caputio, sive id quod Rochetum vocant.

b Populonia urbe quondam episcopali excisa corpus S. Cerbonii seu Cervonii, secundi Populoniensis Episcopi, una cum sede Massam translatum est, ex Ughelli tomo 3.

c Hæc si confers cum numero 4. ubi Monasterium virorum a Cœnobio virginum miliariis octoginta quinque, a Luca urbe sexaginta summotum fuisse dicitur; intelliges Palatiolum non longe a Massa urbis agro & Umbrone fluvio situm fuisse.

eim : in quo nullus reperitur portus, in quo se naves salvare possint. Et ipsa via quæ adscendit ad Monasterium, arta & angusta nimis videtur. Et illud aliud Monasterium non plus a mari longius videtur manere quam duo miliaria, ad radicem montis positum, eminens supra fluvium Versiliæ. Sed sic clausæ manent ipsæ Sorores hactenus, ut nec una ex illis postquàm intraverit possit exire : sed illic in claustro sui Monasterii ut defuncta fuerit sepelitur.

CIRCA AN. 765 15. Febr.

15 Contigit autem tempore KAROLI Cæsaris Augusti, necnon & Pontificis LEONIS urbis Romæ, quod gens nefandissima Maurorum ex Mauritania cum classe multa exiret, & per marinas aquas iter habens huc illucque per insulas pergeret. Ecclesias & aras Dei suffoderunt, & igni cremaverunt, & captivos multos deduxerunt : sed & de illis Francis & Langobardis multi interierunt. Sed nec sic erubescebant filii scelerati, & insonuerat illorum terror & malitia in longinquis regionibus in tantum, ut prædicti Fratres & Sorores de Monasteriis egredi debuissent. Sed omnipotens Deus qui salvat confidentes in se, ipse cuidam Fratri de ipso Monasterio voluit per suum Angelum revelare, quid Abbas agere cum Fratribus debuisset. Erat quidam Frater, qui in obedientia sibi injuncta extra Monasterium manebat longius non minus quam decem miliaria, ad Ecclesiam beati Jacobi fratris Domini : cui per visum quidam senex splendidissimus, vultu præclarus, ante spatium noctis mediæ ad lectum stetit, eique dixit: Surge & quantocius potes ad Monasterium perge, quia Abbas cum Fratribus magnam pro Mauris illic ducit tristitiam. Et ad hæc Frater ille respondens ait : Certe, Domine, verum est. Et iterum Angelus ad eum ait: Vade, dic Abbati tuo & Fratribus, ut cuncti pariter cum letaniis pergant ad sepulcrum Walfridi Abbatis, & ipsum deprecentur, ut pro vobis apud omnipotentem Dominum intercedat : quia tale ejus est meritum apud Deum, ut si ipse pro vobis intercesserit, nullus vobis Maurus nocebit. Hæc dicens disparuit. Monachus vero surgens Ecclesiam ingressus est, & prout potuit, suum officium fecit. Quod complens mox equum adscendit, & quam cito potuit ad Monasterium venit, Abbati suo omnia retulit per ordinem. Abbas vero hæc audiens flere cœpit præ gaudio, & Fratribus præcepit statim letanias agere, sanctum Evangelium, cruces cum reliquiis sanctis secum omnes deducere, & ad sepulcrum hominis Dei venire, & diutissime illuc cum fletibus Dominum deprecari, & ipsum sanctissimum Patrem inter Sanctos invocare, ut intercessor pro illis exsisteret, quatenus a supradicta tribulatione fierent securi. Peracto itaque die illo officio, alio die compleverunt similiter : tertio vero die fecerunt similiter.

Utrumque a Mauris servatum illæsum.

16. Sed cum omnes primo mane ad sepulcrum hominis Dei venirent, letanias facerent, de cœlis emissa tonitrua conspexerunt, & cœlum contemplantes arcum eadem hora apparuisse viderunt : sed quid hæc signa significarent nesciebant. Completa letania, eadem die & eadem hora nuntius venit, qualiter Mauri illi, qui se Monasterium prædaturos censuerant, interfecti sunt. Nam ter quaternas naves plenas hominum numero sexcentorum septuaginta, qui ad portum venerunt Populonium *a*, Deo contrario sibi, volentes venire Monasterium destruere. Sed omnipotens Deus qui servis suis pridie antequam quid facere deberent innotuerat, ut scriptum est : *Et in servis suis consolabitur* ; sic a Deo electi non plus quam quadraginta pugnatores homines inventi sunt, qui illis nefandissimis resisterent, ne venire possent ad Monasterium. Sed eodem die quo ipsi ad prœlium procedere debuerant, Fratres omnes ad sepulcrum Walfridi vene- Mauri cæsi.

 runt,

a Id factum anno 809. ex Annalibus Francorum Eginhardi, Bertinianis, aliisque, ubi *Populonium Tusciæ civitas maritima a Græcis, qui Orobiotæ vocantur, depradata fuisse memoratur, & Mauri de Hispania Corsicam ingressi, in ipso sancto paschali sabbato civitatem quamdam diripuisse, & præter Episcopum et paucos senes atque infirmos nihil in ea reliquisse*. Ita Eginhardus, cui illustrando conducit Andreæ auctoritas.

CIRCA AN. 765 13. Febr.

runt, cœperuntque omnes letanias facere, & ipsum inter Sanctos Dei attentius invocare: videruntque subito de cœlis emissa tonitrua, & arcum apparuisse super eos, qui in certamine steterant contra eos. Pugnaverunt enim ipsi a prima hora diei usque fere septimam: & ceciderunt ex paganis vulnerati non minus quadringenti octoginta, & reliqui qui in navibus remanserant fugerunt; etiam & de ipsis cum navibus plurimi perierunt. De Christianis autem hominibus nec unus quidem cecidit, nec læsus fuit: sed omnes ovantes de triumpho, cum illorum spoliis & armis ad suas redierunt domos, agentes Christo gratias, qui suis cultoribus talem dignatus est dare victoriam, & suorum famulorum, Monachorum videlicet Monacharumque animos a timore impiorum liberare meritis & intercessionibus beatissimi Walfridi, sicut Fratri illi per suum Angelum revelare dignatus est JESUS CHRISTUS Dominus noster, cui est honor & gloria cum Patre & Spiritu-Sancto in sæcula sæculorum, Amen.

AN. CHR. 765 11. Martii.

HISTORIA TRANSLATIONIS S. GORGONII MARTYRIS IN MONASTERIUM GORZIENSE,

a Monacho Gorziensi anonymo descripta medio sæculo x.

Ex mſ. cod. Bibliothecæ Remigianæ apud Remos.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Gorze. Auctor historiæ.

1. GORZIA, * *inclytum quondam Ordinis Benedictini Cœnobium in Gallia, ad amnem cognominem haud procul a Mosella fluvio, sexto miliari supra Mediomatricum civitatem, sua debet primordia S.* CHRODEGANGO *Metensi Episcopo; incrementa vero S.* GORGONII *Martyris Reliquiis, istuc Roma per eumdem Pontificem advectis. Translationis narrationem anonymus quidam Monachus Gorziensis composuit pontificatu Adalberonis Metensis Episcopi eo nomine primi, id est medio sæculo x., ut patet ex cap. 8. & sequentibus, in quibus miracula auctoris tempore patrata recitantur. Historiam hanc e mſ. codice Abbatiæ S. Remigii apud Remos accepi beneficio R. P. D. Claudii* Bretagne *Prioris mihi colendissimi, qui in multis auxiliares copias operi nostro suppeditavit.*

Translationis memoria.

2. *Translationis istius mentionem faciunt HRabanus & Notkerus in Martyrologiis* pridie Idus Junii. *HRabanus quidem his verbis:* Romæ via Aurelia miliario v., passio Martyris Cyrini, Naboris & Nazarii, quorum Naborem simul cum Gorgone Martyre transtulit, a Roma in Galliam HRUOTGANGUS Metensis Episcopus permittente Paulo Papa Romano, anno dominicæ Incarnationis 765., & collocavit prædictus Episcopus S. Gorgonem in Monasterio quod dicitur Gorzia; sanctum vero Naborem in Monasterio alio quod dicitur Nova-cella, sanctum quoque Nazarium in Monasterio quod dicitur Lauresham: ubi signa & miracula in sanitate infirmorum & debilium sæpius fiunt. *Eumdem annum signant Notkerus, Marianus Scotus, Annales Fuldenses, Auctor istius historiæ & monumenta Gorziensia, in quibus Translatio facta dicitur* xv. Idus Martii. *Fuit is S.*

Gorgonii duo.

Gorgonius Martyr Nicomediensis, Gorziæ cultus v. Idus Septembris, *alius a S. Gorgonio itidem Martyre, cujus Reliquias Turonos in Majus-monasterium Roma transtulit Rainaldus Abbas anno 846., ut suo loco dicemus.*

Reliquiarum pars Mindæ.

3. *Procedente tempore pars Reliquiarum S. Gorgonii in Saxoniam translata est in Ecclesiam Mindonensem: cujus urbis Episcopus* MILO *Vitam S. Gorgonii a se repertam Gorziensibus Monachis direxit cum subjecta epistola, quam e mſ. codice Uticensis Monasterii a me aliquando exscriptam huc referre juvat.*

Epistola Milonis.

SANCTAE *Gorgiensis Ecclesiæ venerabili Abbati & cuncto Monachorum Cœnobio sibi commisso* MILO *Episcopus, servorum Dei famulus.* Quod me quidem olim vestræ regionis fines ingressum non solum honorifice suscepistis, verum etiam omnem humanitatem speciali dilectione mihi generaliter exhibuistis; si opere, sicut volo, dignas grates vobis rependere nequeo, solum id quod valeo eo studiosius devota mente facere desidero, quo me in aliquo hujuscemodi negotio defecisse cognoscor. Nam licet in divina pagina legatur, quod exhibitio operis probatio sit veræ dilectionis; tamen cogente necessitate quandoque facultas bonæ operationis defecerit, si voluntas integræ devotionis perman-

manserit, nullum ex hoc detrimentum charitas habebit : quia si quid defuerit ex operatione, id totum implet charitas pro bona voluntate. Igitur ut præfatus sum, non meis meritis, sed gratia fraternæ charitatis honorabiliter a vobis susceptus, tanta detentus sum familiaritate, ut omnino me non hospitem, sed quasi unum ex ipsis Fratribus esse putarem. Unde inter ipsa sacra eloquia vestra, quæ mihi videbantur quodammodo afflato Spiritus-sancti ignita, & quasi ex ipso fonte salutaris scientiæ salientia; passionem, & miracula sanctissimi ac beatissimi communis Patris nostri Gorgonii vos non habere cordetenus doleretis, idque, sicut dignum erat, gravibus suspiriis ægre toleraretis : ego quoque super hoc non minori cura sollicitus, mecum tacitus cogitavi, quid de hac re fieri potuisset. Et cum adhuc prædictam S. Martyris Passionem non haberem, pro communi nostra utilitate quærere proposui, sicubi potuisset inveniri; idque ne deleretur oblivione, tenaci memoriæ commendavi. Post hæc itaque cum reversus venissem ad patriam, plurimas librorum percurrerem paginas, & favente Domino quasi ex optato citius reperi, quod prius me non habere vehementer extimui; scilicet v. Idus Septemb. sanctorum Martyrum Gorgonii & Dorothei sollemnitatem per singulos annos fuisse natalem : quorum quoque Passionem sub eodem Kalendarum numero inventam, brevi quidem sermone succinctam, sed a me avidius acceptam vestræ charitati dirigere destinavi : ut eo tenacius vera dilectio quasi glutine fidei ad unguem usque perducta inter nos jugiter valeat permanere, quo ego vobis sanctæ charitatis dulcedine copulatus, sed & singularis amicitiæ fœdere complexus, gratum quid vobis & amicabile videar obtulisse.

AN.CHR. 765 11. Martii.

Passionis libellus istic inventus.

4. *Deinde sequebatur initium Vitæ S. Gorgonii in hæc verba :* Magnum summopere studium nobis esse debet, *&c. Et in fine Vitæ & Translationis ex urbe Nicomedia Romam factæ, hæc sequebantur.* Post hæc iterum longo intervallo temporum Reliquiæ S. Gorgonii per Rodegangum venerabilem Ecclesiæ Mettensis Episcopum transferuntur ad Gorgiense Cœnobium. Inde postea crescente in Saxoniæ partibus Christiana Religione, pars earumdem Reliquiarum in Saxonia attribuitur : ubi iisdem S. Gorgonius genti Saxonum & Ecclesiæ Mindonensi patrocinatur. *Huc spectat istius historiæ caput 13. infra Mile Mindonensi seu Miadensi Ecclesiæ præfuit ab anno 974. ad 96.*

5. *De S. Nazarii in Lauresbamensi Monasterio, & S. Naboris Reliquiis in Hilariacensi collocatis, nihil hic dicendum occurrit, nisi quod Theodulfus Aurelianorum Episcopus versus quosdam composuit de sepulcro S. Nazarii in Monasterio Lauresbamensi, quod ipse invisit, ex lib. 2. carmine 10. Lauresbamense Monasterium anno 764. condere cœpit* CANCOR illustris Rhenensis pagi Comes cum matre sua WILLISUVINDA, vidua Ruperti Comitis, in insula quæ appellatur Aldenmunster, *non procul a Vvormatia civitate, illudque* Rutgango Mettensis Ecclesiæ Archiepiscopo ad instituendam inibi monasticæ professionis militiam tradiderunt. *Illic præfectus* GUNDELANDUS *Abbas Chrodegangi frater germanus, qui amplificata basilica corpus S. Nazarii decentiori loco reposuit anno 777., ut in Chronico Lauresbamensi legitur : quo tempore plurima facta dicuntur miracula, de quibus libellus exstare fertur,* a majoribus prosaico & metrico stilo compositus. *Istic sepulti Ludovicus Germaniæ Rex, & filius ejus cognominis. Istud Monasterium tandem Præmonstratensibus Canonicis cessit anno 1237., ut scribit Tritbemius in Historia Hirsaugiensi. Monasterium vero S. Naboris,* vulgo Saint Avol, *Mettensis diœcesis, hactenus subsistit, Benedictinæ S. Vitoni Congregationi unitum. De eo exstat Alcuvini epigramma 164.*

6. *Gorziensis Monasterii fundamenta Chrodegangus* in pago Scarponensi *posuisse fertur* anno VI. Childerici Regis, *id est anno Christi 748. Ecclesia in honorem S. Petri & S. Stephani primum dedicata, postea S. Gorgonii dicta est. Floruerunt illo in Cœnobio quamplures viri pii & illustres, de quibus agendum in Actis B. Johannis Abbatis Gorziensis Sæcula quinto Benedictino. Scriptor libelli de gestis B. Adalberonis II. Mettensis Episcopi ibidem educati,* Gorziam *vocat* felicem locum; non minus, *inquit*, ex eo qui inpræsentiarum præest, & sanctissime dulcissimeque prodest, IMMONEM *scilicet Abbatem piissimum*; quam ex his qui jam beati ad cœlestia transmigrarant : quorum vita inclyta & gloriosa proprios libros expetunt, & gesta vare memoranda otiom satis longum ad scribendum requirunt. *Alii alias laudes Gorziæ tribuunt, quos inter Sigebertus Monachus Cœnobii Gemmelacensis, quod ex Gorziensi per S. Vvigbertum Abbatem originem sumsit. Floruisse eo in loco studia litterarum docet inter alios Baldericus in Chronici Cameracensis lib. 1. cap. 101. Tandem ut se habent res humanæ, Abbatia illa Gorziensis, quæ sanctorum Monachorum seminarium fuerat, in superioris sæculi motibus primum quidem ab hæreticis infessa anno 1542.; tum anno insequenti a Theodonis-villæ præsidiariis militibus direpta & cremata; dein anno 1552. ab Henrici II. Francorum Regis copiis ad solum pene subversa, demum anno 1580. in collegium duodecim Canonicorum redacta est, S. Gorgonii Reliquiis, quæ Mussipontem theca spoliata delata fuerant, Gorziæ restitutis anno 1595., uti fusius in Chronicis Benedictinis refertur ad annum 752.* Gurgitense *Monasterium appellatur in libro de vita S. Adalberonis Episcopi Mettensis.*

Gorziæ conditio & status.

Sigeb. in Vita S. Vvigberti.

7. *Chrodegandus vir sanctus laudatur a Paulo Vvarnefridi in libro de gestis Pontificum Mettensium, ubi duo Monasteria,* Gorziense *scilicet & aliud,* in pago Mosellensi, *ædificasse dicitur* sub Regula S.P. BENEDICTI, *cui maxime addictus fuit, ut probant tum ipsa Monasteria, tam Regula Canonicorum ab eo ex Regula ipsa majori ex parte collecta. Sunt qui*

Chrodegangi memoria.

CIRCA AN. 765. 15. Febr.

runt, cœperuntque omnes letanias facere, & ipsum inter Sanctos Dei attentius invocare: videruntque subito de cœlis emissa tonitrua, & arcum apparuisse super eos, qui in certamine steterant contra eos. Pugnaverunt enim ipsi a prima hora diei usque fere septimam: & ceciderunt ex paganis vulnerati non minus quadringenti octoginta, & reliqui qui in navibus remanserant fugerunt; etiam & de ipsis cum navibus plurimi perierunt. De Christianis autem hominibus nec unus quidem cecidit, nec læsus fuit: sed omnes ovantes de triumpho, cum illorum spoliis & armis ad suas redierunt domos, agentes Christo gratias, qui suis cultoribus talem dignatus est dare victoriam, & suorum famulorum, Monachorum videlicet Monachorumque animos a timore impiorum liberare meritis & intercessionibus beatissimi Walfridi, sicut Fratri illi per suum Angelum revelare dignatus est JESUS CHRISTUS Dominus noster, cui est honor & gloria cum Patre & Spiritu-Sancto in sæcula sæculorum, Amen.

AN. CHR. 765. 11. Martii.

HISTORIA TRANSLATIONIS
S. GORGONII MARTYRIS IN MONASTERIUM GORZIENSE,

a Monacho Gorziensi anonymo descripta medio sæculo x.

Ex ms. cod. Bibliothecæ Remigianæ apud Remos.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Gorze. Auctor historiæ.

1. GORZIA, * *inclytum quondam Ordinis Benedictini Cœnobium in Gallia, ad amnem cognominem haud procul a Mosella fluvio, sexto miliari supra Mediomatricam civitatem, sua debet primordia S.* CHRODEGANGO *Mettensi Episcopo; incrementa vero S.* GORGONII *Martyris Reliquiis, illuc Roma per eumdem Pontificem advectis. Translationis narrationem anonymus quidam Monachus Gorziensis composuit pontificatu Adalberonis Mettensis Episcopi eo nomine primi, id est medio sæculo x., ut patet ex cap. 8. & sequentibus, in quibus miracula auctoris tempore patrata recitantur. Historiam hanc e ms. codice Abbatiæ S. Remigii apud Remos accepi beneficio R. P. D. Claudii Bretagne Prioris mihi colendissimi, qui in multis auxiliares copias operi nostro suppeditavit.*

Translationis memoria.

2. *Translationis istius mentionem faciunt HRabanus & Notkerus in Martyrologiis pridie* Idus Junii. *HRabanus quidem his verbis:* Romæ via Aurelia miliario v., passio Martyris Cyrini, Naboris & Nazarii, quorum Naborem simul cum Gorgone Martyre transtolit, a Roma in Galliam HRODEGANGUS Mettensis Episcopus permittente Paulo Papa Romano, anno dominicæ Incarnationis 765., & collocavit prædictus Episcopus S. Gorgonem in Monasterio quod dicitur Gorzia; sanctum vero Naborem in Monasterio alio quod dicitur Nova-cella, sanctum quoque Nazarium in Monasterio quod dicitur Lauresham: ubi signa & miracula in sanitate infirmorum & debilium sæpius fiunt. *Eumdem annum signant Notkerus, Marianus Scotus, Annales Fuldenses, Auctor istius historiæ. & monumenta Gorziensia, in quibus Translatio facta dicitur* v. Idus Martii. *Fuit is S.*

Gorgonii duo.

Gorgonius Martyr Nicomediensis, Gorziæ cultus v. *Idus Septembris, alius a S. Gorgonio itidem Martyre, cujus Reliquias Turonos in Majus-monasterium Roma transtulit Rainaldus Abbas anno 846., ut suo loco dicemus.*

Reliquiarum pars Mindæ.

3. *Procedente tempore pars Reliquiarum S. Gorgonii in Saxoniam translata est in Ecclesiam Mindonensem: cujus urbis Episcopus* MILO *Vitam S. Gorgonii a se repertam Gorziensibus Monachis direxit cum subjecta epistola, quam e ms. codice Uticensis Monasterii a me aliquando exscriptam huc referre juvat.*

Epistola Milonis.

SANCTAE *Gorgiensis Ecclesiæ venerabili Abbati & cuncto Monachorum Cœnobio sibi commisso* MILO *Episcopus, servorum Dei famulus.* Quod me quidem olim vestræ regionis fines ingressum non solum honorifice suscepistis, verum etiam omnem humanitatem speciali dilectione mihi generaliter exhibuistis; si opere, sicut volo, dignas grates vobis rependere nequeo, solum id quod valeo eo studiosius devota mente facere desidero, quo me in aliquo hujuscemodi negotio defecisse cognosco. Nam licet in divina pagina legatur, quod exhibitio operis probatio sit veræ dilectionis; tamen cogente necessitate quandoque facultas bonæ operationis defecerit, si voluntas integræ devotionis permao-

manserit, nullum ex hoc detrimentum charitas habebit: quia si quid defuerit ex operatione, id totum implet charitas pro bona voluntate. Igitur ut præfatus sum, non meis meritis, sed gratia fraternæ charitatis honorabiliter a vobis susceptus, tanta detentus sum familiaritate, ut omnino me non hospitem, sed quasi unum ex ipsis Fratribus esse putarem. Unde inter ipsa sacra eloquia vestra, quæ mihi videbantur quodammodo afflato Spiritus-sancti ignita, & quasi ex ipso fonte salutaris scientiæ salientia; passionem, & miracula sanctissimi ac beatissimi communis Patris nostri Gorgonii vos non habere cordetenus doleretis, idque, sicut dignum erat, gravibus suspiriis ægre toleraretis: ego quoque super hoc non minori cura sollicitus, mecum tacitus cogitavi, quid de hac re fieri potuisset. Et cum adhuc prædictam S. Martyris Passionem non haberem, pro communi nostra utilitate quærere proposui, sicubi potuisset inveniri; idque ne deleretur oblivione, tenaci memoriæ commendavi. Post hæc itaque cum reversus venissem ad patriam, plurimas librorum percucurri paginas, & favente Domino quasi ex optato citius reperi, quod prius me non habere vehementer extimui; scilicet v. Idus Septemb. sanctorum Martyrum Gorgonii & Dorothei sollemnitatem per singulos annos fuisse natalem: quorum quoque Passionem sub eodem Kalendarum numero inventam, brevi quidem sermone succinctam, sed a me avidius acceptam vestræ charitati dirigere destinavi: ut eo tenacius vera dilectio quasi glutine fidei ad unguem usque perducta inter nos jugiter valeat permanere, quo ego vobis sanctæ charitatis dulcedine copulatus, sed & singularis amicitiæ fœdera complexus, gratum quid vobis & amicabile videor obtulisse.

AN.CHR. 765 11. Martii.

Passionis libellus istic inventus.

4. *Deinde sequebatur initium Vitæ S. Gorgonii in hæc verba:* Magnum summopere studium nobis esse debet, *&c. Et in fine Vitæ & Translationis ex urbe Nicomedia Romam factæ, hæc sequebantur.* Post hæc iterum longo intervallo temporum Reliquiæ S. Gorgonii per Rodegangum venerabilem Ecclesiæ Mettensis Episcopum transferuntur ad Gorgiense Cœnobium. Inde postea crescente in Saxoniæ partibus Christiana Religione, pars earumdem Reliquiarum in Saxonia attribuitur: ubi idem S. Gorgonius genti Saxonum & Ecclesiæ Mindonensi patrocinatur. *Huc spectat istius historiæ caput 13. infra. Milo Mindonensi seu Mindensi Ecclesiæ præfuit ab anno 974. ad 96.*

5. *De S. Nazarii in Laureshamensi Monasterio, & S. Naboris Reliquiis in Hilariacensi collocatis, nihil hic dicendum occurrit, nisi quod Theodulfus Aurelianorum Episcopus versus quosdam composuit de sepulcro S. Nazarii in Monasterio Laureshamensi, quod ipse invisit, ex lib. 2. carmine 10. Laureshamense Monasterium anno 764. condere cœpit* CANCOR illustris Rhenensis pagi Comes cum matre sua WILLISUVINDA, vidua Ruperti Comitis, in insula quæ appellatur Aldenmunster, *non procul a Vvormatia civitate, illudque* Rutgango Mettensis Ecclesiæ Archiepiscopo ad instituendam inibi monasticæ professionis militiam tradiderunt. *Illic præfectus* GUNDELANDUS *Abbas Chrodegangi frater germanus, qui amplificata basilica corpus S. Nazarii decentiori loco reposuit anno 777., ut in Chronico Laureshamensi legitur: quo tempore plurima facta dicuntur miracula, de quibus* libellus *extare fertur*, a majoribus prosaico & metrico stilo compositus. *Istic sepulti Ludovicus Germaniæ Rex, & filius ejus cognominis. Istud Monasterium tandem Præmonstratensibus Canonicis cessit* anno 1237., *ut scribit Tritbemius in Historia Hirsaugiensi. Monasterium vero S. Naboris*, vulgo Saint Avol, *Mettensis diœcesis, hactenus subsistit, Benedictinæ S. Vitoni Congregationi unitum. De eo extat Alcuvini epigramma 164.*

6. *Gorziensis Monasterii fundamenta Chrodegangus* in pago Scarponensi *posuisse fertur* anno VI. Childerici Regis, *id est anno Christi 748. Ecclesia in honorem S. Petri & S. Stephani primum dedicata, postea S. Gorgonii dicta est. Floruerunt illo in Cœnobio quamplures viri pii & illustres, de quibus agendum in Actis B. Johannis Abbatis Gorziensis Sæcula quinto Benedictino. Scriptor libelli de gestis B. Adalberonis II. Mettensis Episcopi ibidem educati,* Gorzium *vocat* felicem locum, non minus, *inquit*, ex eo qui inpræsentiarum præest, & sanctissime dulcissimeque prodest, IMMONEM *scilicet Abbatem pissimum*; quam ex his qui jam beati ad cœlestia transmigrarunt: quorum vita inclyta & gloriosa proprios libros expetunt, & gesta vere memoranda otium satis longum ad scribendum requirunt. *Alii alias laudes Gorziæ tribuunt, quos inter Sigebertus Monachus Cœnobii Gemmelacensis, quod ex Gorziensi per S. Vuigbertum Abbatem originem sumsit. Floruisse eo in loco studia litterarum docet inter alios Baldericus in Chronici Cameracensis lib. 1. cap. 101. Tandem ut se habent res humanæ, Abbatia illa Gorziensis, quæ sanctorum Monachorum seminarium fuerat, in superiore sæculi motibus primum quidem ab hæreticis infessa anno 1542.; tum anno insequenti a Theodonis-villæ præsidiariis militibus direpta & cremata; dein anno 1552. ab Henrici II. Francorum Regis copiis ad solum pene subversa, demum anno 1580. in collegium duodecim Canonicorum redacta est, S. Gorgonii Reliquiis, quæ Mussipontem theca spoliata delatæ fuerant, Gorziæ restitutis anno 1595., uti fusius in Chronicis Benedictinis refertur ad annum 752.* Gurgitense *Monasterium appellatur in libro de vita S. Adalberonis Episcopi Mettensis:*

Gorziæ conditio & status.

Sigeb. in Vita S. Vuigberti.

7. *Chrodegandus vir sanctus laudatur a Paulo Vvarnefridi in libro de gestis Pontificum Mettensium, ubi duo Monasteria,* Gorziense *scilicet & aliud* in pago Mosellensi, *ædificasse dicitur* sub Regula S.P. BENEDICTI, *cui maxime addictus fuit, ut probant tum ipsa Monasteria, tum Regula Canonicorum ab eo ex Regula ipsa majori ex parte collecta. Sunt qui*

Chrodegangi memoria.

AN.CHR. 765 11. Martii. *eum in Trudoniano Monasterio a puero eductum fuisse existimant : tametsi Paulus ait eum* io uula mujoris Caroli, *Taditis scilicet*, educatum *fuisse*. Obiit prid. Nonas Martiua, *inquit Paulus*, in diebus Pippini Regis : requiescit in Gorzia Monusterio, quod ipse a fundumentis exstruxit. *In brevibus Annalibus Chesnianis tomo 2. Hist. Franc. pag. 8., anno 766.*, domnus Frotgandus *seu HRotgangus* Episcopus obiisse *dicitur*. *Colitur pridie Nonas Martii, ad quem diem exstat ejus Elogium apud Bollandum. Laudatur ab Alcvvino in epigrammate 176.*

PROLOGUS AUCTORIS.

DESCRIPTURUS miracula Putroni nostri beati GORGONII, quæ visu & auditu comperi, ineffabilem Dei omnipotentis clementium mecum hortor ut exorent, qui fousores hujuscemodi extiteruot rei, ut scilicet ipse qui linguas infantium facit disertas, & per Propheram dicit, *Aperi os tuum, & ego ad-*
Psal. 80. 11. *implebo illud*; uperiut cordis mei pleuatium intellectum, & repleat secundum jam memoratum Prophetam omnia interiora mea suæ dono uffluentiæ. Quod me consequi non diffido tam meritis eximii Patroni nostri, quum precibus eorum quos præfutus sum : quoniam, ut uit beatus Ambrosius, difficile est multorum preces non exuudiri. Nemo ergo captus lepore secularis eloquentiæ huc udeat ob hoc, ut hic quid simile quæsitet, quoniam non inveniet, eoquod ignorem eam : & si utique ad pleoum illum comprehendissem, hic inserere detrectussem, pro eo quod a Domino improbetur dicente
1. Cor. 1. 19. Scriptura : *Perdam prudentiam prudentium; & sapientiam sapientium reprobabo* : item-
Ibid. 3. 19. que beutus Paulus Apostolus hoc ipsum comprobavit : *Si quis vult*, inquiens, *inter vos sapiens esse, stultus fiat ut sit sapiens*. Solum ille accedut, qui ferventi corde Patronum nostrum collaudare sutagit, ac velut apis prudentissima flosculos virtutum quibus proficere queut, ud augmentationem unimæ suæ colligere curat. Si quis igitur quidpiam utilitatis supererit, meritis sancti Gorgooii udscribat : si quid ignaviæ, errori meo ignoscat. Non enim exorsus sum opus boc uuimo temerario, sed ferventi in ejus amore laudis præconio, cujus pia intercessio fit upud Dominum omoium nostrorum optuta remissio peccaminum. Amen.

CAP. I. AGGREDIAR ergo tandem cum Dei adjutorio, atque ipsius prece evolvere quædam ejus gesta, quæ nobis ostendere dignatus est mirifica. Temporibus CHIL-
Chrodegangus Gorziæ conditus. DERICI Regis, extitit quidam Mediomatricæ civitatis Episcopus, oomine CHRODEGANGUS. Hic repletus umore illo, de quo dicit beatus Gregorius, Numquam est umor Dei otiosus, operatur enim magna si est; plurima & laudabiliu patruvit operu, quæ scire qui cupit, gestu Pontificum legat Mettensium, ibique plenius instruetur. Ut
Psal. 70. 14. ergo illud Psalmistæ compleret, *Adjiciam Deus super omnem laudem tuam*, Monusterium construxit in loco qui vocatur Gorzia : prædiisque quamplurimis non modici pretii dituvit ob remissionem suorum criminum, ut idem in upologiis suis scribit, quæ
litteris suis res Monasterii firmat. penes nos huctenus diligenti custodia *a* servantur. In quibus oon solum laicis, verum & fratribus suis Coepiscopis omnem prorsus ubstulit fucultatem sub horribili omnipotentis Dei interminatione, quidquam Monachis Gorziensibus uuferendi eorum quæ ipse dederat, vel in futurum prædicti Monuchi vulerent udquirere, seu Fideles pro remedio animarum suarum illuc collaturi erunt; quique quietem eorum in Dei servitio perturbare molirentur. Dixit quoque illos qui contrarii ejus sententiæ essent, dummodo neminem vellet uut deberet maledicere, invitandos unte tribuual metuendi Judicis, ot sibi conqueratur cum beato Petro Apostolorum Principe ac sancto Gorgonio de his, qui dehonestantes Deum ac Sanctos ejus præsutos, in quorum tutela eumdem dedit locum, perturbatores atque destructores sanctæ Religionis fuere. Quod successores ejus Præsules uliqui parum, pro dolor, caverunt, qui exstirpatores (ut ita dixerim) totius Religionis exstiterunt. Qui pœnas quidem in oculis hominum partim luere; qualiter vero in futuro sint sæculo, oovit supernus Arbiter : de quorum miserrima conversatione melius est silere quam loqui. Sed redeamus, hoc triste deponentes, ud priorem piæ rucordationis virum.

II. S. Gorgonii corpus illuc transfert. Cum omniu implesset memoratus Chrodegungus Antistes ergu Religionis opera, quæ sancto ejus volvebantur desiderio; cupiens sæpe dictum locum abundantius cœlestibus ditare thesauris, quem affluenter terrenis repleverat; Romanum adiit *b* Apostolicum PAULUM nomine, poscens sibi dari pignora uliqua Sanctorum, quæ has insignireut partes regionis. Qui concitus volente Deo ejus unnuens precibus, trudidit ei tria corpora sanctorum Murtyrum, GORGONII, NABORIS, & NAZARII. Sauctum Naborem Murtyrem Hilariaco delegavit Monasterio; sanctam uutem Nazarium cuidam religiosæ feminæ tradidit, quæ in prædio suo ultru Rhenum quod dicitur *Lorsam* collocavit, eo- quod

a Has Chrodegangi litteras refert Meurissius, quibusdam in locis depravatas.
b In Chronico Laureshamensi dicitur id postulasse *per Legatos* Chrodegangus : Paulus vero ei transmisisse Nazarium, Naborem & Gorgonium *per Vvillibarium Sedunensem Episcopum*.

quod idem prædium suum una cum filio suo, sancto Stephano tradidisset; beatum vero Gorgonium penes se statuit in loco qui dicitur Gorzia, anno ab Incarnatione Domini 765. a, ubi se quoque, cum vocaretur a Domino ex hac ærumnosa vita, sepeliri fecit. 11. Marc. anno 765.

III. Ab Agaunensibus furtim subductum.

Igitur B. Gorgonius miraculorum quid egisset priscis temporibus ignotum est, eo quod simus juniores tempore: sed hoc solum nobis volans fama detulit, quia cum deferretur a sancto Pontifice Chrodegango, transita Ausonia, per quam eum Dominus multis virtutum glorificaverat portentis, in qua etiam villas prædiaque adquisierat quamplurima; cives acciti fama desiderioque ejus accensi qui hæc illi contulerant, venerit plebs Fidelium cum comitantium ad S. Mauricii collegium. Quo cum hospitarentur, Clerici fama sublimi quæ longe lateque prolata erat Martyris Christi irretiti, accesserunt clanculo ad scrinium quo tegebantur pretiosa ossa: aperientesque eum, sigillum cum omni diligentia ingeniose ne perderdi posset inciderunt, furantes eum, sigillumque ipsum continuo restituerunt in loco suo. Igitur postquam requieverant, advertentes quantum sibi visum fuerat, sublatis pignoribus sacris discessum est. Confecto itinere diei unius nihil miraculi accidit, similiter secundo addito & tertio. Archicapellanus hoc videns dixit sociis: Quid est, fratres, quod agitur? forte Deum una cum Patrono nostro offendimus, qui lætificabat nos assidue suis jocundis miraculis. Redeamus subtilites nostras ad conscientias, confiteamur alterutrum humiliter, si quid deliquimus negligenter, pro quo beneficiis suetis forsan caremus. Diligenter autem exquirentes se mutuo, minime invenerunt accidisse culpæ suæ nævo. Accedentes igitur, aperto scrinio sigillum mox dissiliit haud ab aliis tactum, suoque se invenerunt fraudatos peculio. Indicantur lacrymabiliter Episcopo quæ acciderant: at ille graviter gemens, PIPPINUM Regem tunc temporis mœstus adiit, auribus regiæ majestatis ingerens quæ sibi accidissent non sperata incommoda. Cui Rex ait: Nunc hiems horrida imminens reptare quid prohibet: transacta hieme, sumtis Fratribus vestris Coepiscopis, Virdunensi, Tullense, ac Duce Regni, adite præfatum locum, jubendo vobis reddi quæ vestra sunt: si contamserint, sumite sanctum Mauricium cum sociis suis, ac repedate in patriam ovantes habendo eos. Factum est ut Rex jusserat, aditumque est ad sanctum Mauricium cum manu valida. Panduntur edicta Regis, inquisitum est diligenter, negatum fortiter. Tunc venerabilis Præsul sic concionatus est ad eos: Quia intulistis nimis prolixe dispendium viæ confectæ, insuper sancita Regis contemnitis; facesso quæ mihi idem Rex imperavit. Continuoque arrepta securi, cum sociis qui secum venerant pavimentum Ecclesiæ cœpit confringere, quod illi minime autumabant eos audere agere. Cernentes vero hoc, summissis vocibus humiliter petiere inducias se licere inquirere. Votis autem eorum devotus Pontifex promoto annuens animo, intermisit quod cœperat. Mane facto reddunt thesaurum furatum: quem suscipiens Præsul, cum grandi tripudio ab eadem egreditur Ecclesia. Mox igitur ut valvas Ecclesiæ attigit, cœco oculos amissos raddidit. dein jussu Pippini restitutum.

IV. Vuaringisi in villa noctu dispositum, ubi Ecclesia erecta.

Hinc multis emensis terrarum spatiis perveniunt ad villam Waringisi nomine nuncupatam. Cumque advenisset tempus somnii, locaverunt sancti Martyris glebam in medio campo, ubi ad caput ejus una tantum spina mensura cubiti erat, in quo lignum Domini quod Clerus secum vehebat suspenderunt. Quæ spina tantæ altitudinis una eademque nocte excrevit, ut revertentes Clerici ob lignum Domini quod ibidem obliti fuerant, nullo modo valerent stantis ad terram culmen altitudinis ejus attingere, sed potius quibusdam machinis factis ad ipsam scanderent. Cujus miraculi devotione in eodem loco Ecclesiam construunt, atque ex nomine sancti Gorgonii ædificatam dedicant: ubi virtutes ipsius hactenus pollent. Nec dubitandum est cum pluribus bis effulsissa prodigiis per tot annorum curricula, qui tam brevi spatio temporis diebus nostris tot enituit signis: sed vecordia eorum & incuria, ut reor, qui, pro dolor, ingrati fuere tam Deo quam proprio Patrono, recessit a memoria posterorum: adeo ut nec vestigium alicujus indicii possit inveniri. At nos imitatores illorum esse formidantes, quædam audemus licet inculto eloquio.

V. Tum delatum in montem Vironis.

Igitur post hæc dum delata fuissent ejusdem beatissimi Martyris Gorgonii reverenda ossa in prædium duorum fratrum inlustrium, vocitatum Mons-Vironis, locata sunt in prato quod tunc temporis extiterat, in quo nunc est Ecclesia fundata ob pretiosam memoriam ipsius. Itaque sacræ excubiæ celebratæ sunt nocte, ut decebat, devote. Casu vero acciderat, & magis (ut credi potest) disponente Deo, fratres adesse utrosque. Laborabatur ut surgeret, sed potens non erat levari illum. Quod prudenter advertens unus fratrum: Hereditarius, inquit, iste vir socius Dei noster vult esse; & ego libens adsentio ac auctoritate mea confirmo. Interim quidem dum vivo, honore prædii mei fruar; post mortem vero meam portionis meæ hereditaries feliciter exstet. Respondens alter dixit: Quamdiu vult jaceat sibi, * meus numquam particeps erit. * f ibid.
Vix verba finierat, moxque a dæmone tamdiu tortus in terram volutatus est, quousque

---

a Eumdem annum præferunt illius temporis Auctores, ut superius observatum: quamquam breves Annales Chesniani in tomo 2. Hist. Franc. pag. 8., translationem quidem referunt anno 765., depositionem vero Gorziæ anno 768.

AN.CHR. 765 11. Mart. que invitus daret, quod prius sponte dare detrectaverat. Tunc demum liberato eo a dæmonio, illico levi motu etiam Martyr Christi elevatus est, gaudentium humeris ad locum destinatum vehendus.

VI. deinde Nomantum, eodem Gorziæ depositum. Erat equidem sæpe fatus vir Dei immitium & durieordium castigator citissimus, ac post correctionem raparator eximius. In eodem siquidem itinere, quod subnectimur, stupendum accidit miraculum. Dum devenirent latores sancti pignoris ad locum Nomantum nomine, deposuerunt ibidem onus pretiosum. Inerat autem huic sancto Martyri moris, ut quemcumque affectasset locum, non prius posset levari venerabile corpus ejus, quousque idem locus cum omnibus appendiciis ejus ditioni subjiceretur. Igitur advenientes mane quo coeptum carperent iter, glebam levare satagebant sancti Martyris: sed nullius sequebatur efficacia conaminis. Gnari autem hujus difficultatis, protinos adeunt loci dominum; qui forte illis diebus ibidem morabatur: morem pandunt, voluntatem propalant, quid tali recubitu suo beatus Martyr portenderet instruunt. At ille vento superbiæ turgidus, respondit se nihili pendere quamdiu jaceret, nec hac occasione quidquam illi ullo modo cedendum eorum quæ sui juris erant. Continuo effrenatum os ultio divina insequitur. Nam ut hæc verba finivit, os ipsius horribiliter ac turpiter distortum est, adeo ut auribus ejus videretur proximare. Sentit tunc miser quem concitasset ad perniciem sui. Statim autem beluina mens ejus propriam resumens conscientiam, humiliter obtulit pretioso Martyri, quæ prius inani gloria elatus pertinaciter negaverat: moxque incolumitati pristinæ restitutus, gratiarum rependit actiones, Sanctusque cum omni facultate adsumtus ad destinatum perfertur Cœnobium. Hæc sunt jocunda & mirifica omnipotentis Dei opera, per quæ dignatur glorificare servos suos in hujus vitæ politia, comprehendendo sapientes in astutia eorum. Vir enim iste putavit se servo Dei, utpote defuncto, posse resistere; sed vigil de cœlo custos ejus, immo omnium Fidelium, verbere proprii corporis hunc non solum multavit, verum etiam bonum quod sponte non curavit impendere, coactive compulit gerere.

VII. Hungarorum tempore Mettas delatum. Ea tempestate qua Ungari *a* pervagabantur has regiones, WIGARICO Præsule civitati Mettensi præsidente, fugerunt Monachi ad civitatem eamdem, sua omnia secum tollentes: inter quæ pretiosissimum pignus sancti Gorgonii evehentes, locaverunt in Ecclesia S. Salvatoris, eoquod septinne murorum necdum munitus esset ambitus Monasterii. Erat tunc temporis quidam venerabilis ac religiosus Sacerdos, rector & custos ejusdem Ecclesiæ. Hic accensus sancto desiderio, aggressus est quendam Monachum, quem ego ipse puerulus valde senem vidi centenarium, ut ferebatur, poscens sibi dari reliquias de eodem corpore, quo dignus mereretur fieri benedictione tam grandi: quod illico spondere illi non distulit. Venientes autem simul ambo constituta die, quo pactionem mutuo firmatam clanculo gererent; confestim ut glebam attigerant sancti Martyris, quasi exanimes effecti ceciderunt in terram pene mortui, nullum penitus sensum aut calorem aliquem habentes. Cumque post trium vel quatuor horarum spatium in se reversi fuissent, experti sunt in sa virtutem Martyris. Iterum autem post paullum cum jam convaluissent, quasi immemores pristinæ castigationis, rursus venerabilis Presbyter ait ad præfatum Monachum: Ecce sacrotum membrorum ejus benedictione perfrui dignus non fui: saltem omne vel aliquam portionem scrinii quo ejus sacra continentur ossa, dare non differas. At ille, ut reor, vile æstimans fore quod petebatur, rursus idem adiit scrinium, admovensque manus tangere jam dictum scrinium, eodem modo ut prius in terram ceciderunt, & facti sunt velut mortui. Quo facto sanctus Martyr talem ceteris incussit terrorem, ut nullus deinceps eum inquietare præsumeret.

Reliquiæ Presbytero petenti cœlitus negatæ.

VIII. Adelbero pro loci restitutione Deum rogat. Temporibus itidem memorati Præsulis Mettensium, cum domnus ADELBERO *b* juvenili adhuc vernaret ætate, tactus divino instinctu nudis pedibus ab civitate Monasterium Gorziense gratia orandi adiit: qui altaria cuncta perlustrans, sagaci industria invenit fimum tam asinorum quam reliquorum animalium in circuitu altarium. Tunc suspirans graviter & ingemiscens amare, cum lacrymis pergit ad tumulum beati Martyris Gorgonii, prostratusque in terram oravit cum lacrymis diutissime, inter quas orationes hanc ultimam dixit: Deus omnipotens, si unquam promeritus fuero habere Pontificatus honorem, hunc locum desertum & horribiliter profanatum reparare in pristinum tentabo statum. Quod fidelis sponsor ac verax qualiter impleverit, facilius est oculis deprehendere, quam lingua perstringere. Exaudivit enim has preces omnipotens Deus, & suffragantibus meritis prædicti Martyris adeptus est cathedram episcopalem. *c*

IX. Cœco lumen restitutum. Post non multum autem temporis erat anniversaria sollemnitas ejusdem Martyris, & ipse domnus ADELBERO favente Deo jam Præsul venit interesse sacris sollemniis.

---

a Galliam Hungari infestarunt non semel *Anno* 919. *Italiam partemque Franciæ, Regnum scilicet Lotharii deprædantur*: quo spectat iste locus: nam eo tempore Vvigericus ex Abbate Benedictino Episcopus Mettensem Ecclesiam regebat.

b Idem in Actis B. Joannis Abbatis Gorziensis graviter ab Auctore æquali descriptis refertur de Adelberone seu Adalberone primo, qui Gorziæ instaurator fuit.

c Nimirum anno 929 expulso Bennone Vvigerici successore, uti Frodoardus in Chronico testatur: qui Adalbero vixit ad annum 964.

siis. Surgentibus vero Monachis ut laudes persolverent nocturnales, quidam cœcus qui lumine oculorum caruerat jam duodecim annis, sanctum poscebat Gorgonium misereri sibi. Et ecce dum sumitur antiphona ad Invitatorium canendum, cœco reparantur lumina diu negata. Quod cernens Episcopus, in gaudium attollitur maximum, laudes Deo persolvens ac sancto Gorgonio: sumensque pallium quod secum detulerat, sancto superponit tumulo. AN.CHR. 765 11. Mart.

Instigante humani generis inimico qui felicibus omnium invidet actibus, maxima bonorum; accendit ex ira gravi præfatum Præsulem Adelberonem adversus locum Gorziensem: dolebat enim se quammaxime a loco diu possesso ac prævalide sibi sociato eminus fugari. Unde satagebat versipellis, cunctarum persecutor virtutum, multipliciter tenerarum plantas arborum, antequam radicarentur profundius, radicitus evellere: fuissetque voti sui compos effectus, ni clementissimus Dominus bonorum omnium dator & fautor manum ereptionis suæ quamprimum sibi servientibus porrexisset. Jam enim transactis tribus ferme annis, ex quo exosum habere cœperat eumdem locum, adeo ut Monasterium saltim videre ac ipsos Fratres fastidiret; deliberaverant iidem ipsi relicto loco Treverum usque maturaturum iri: quod illico contigisset, nisi eisdem omnipotens Deus sæculum fugientibus portumque Monasterii tutum quærentibus restitisset, atque ad famulandum sibi sanctoque Gorgonio habilem concederet facultatem. Odii autem ac discidii hæc causa fuit. Petierant sæpedicti Monachi reddi sibi villam Waringisi dictam cum appendiciis ejus, quam olim sibi famulantibus sanctus adquisierat Gorgonius. Prædones enim & vastatores sanctæ Dei Ecclesiæ locum eumdem, velut crudeles lupi ovem arreptam in frusta; sic ipsi omnia Monachis a sanctis Dei viris pro fructu animarum suarum collatis in varia sciderant. Tenebat igitur villam illam unus fratrum ejus carior ceteris: quapropter audire non poterat ut quis eam requireret. Hujuscemodi ergo dum agitantur perturbationibus, ecce intempestæ noctis silentio quidam eum adiit vir venerando habitu, pulcherrimo adspectu, splendore mirifico, & talibus aggreditur dictis: Bonum quidem bene cœpisti, sed lassus prope defecisti. Sit ergo tibi sollers cura emendandi, ne sit tui causa excidii. Profecto nisi te correxeris, in lapsus alios unde te eximere non poteris inveheris. His dictis evanuit. At ille cœpit pavescere, pallescere, tremere. Convocato itaque Camerario *a* sibi fidissimo, orto die ait ad eum vultu mœstissimo: I fidentissime festinantissimus Gorziam, & adscisce Abbatem citissime: qui dictis senioris sui parens, celerrime adscenso equo properare volebat versus Gorziam; cum repente invenit eum & quosdam Fratrum ad portam civitatis, præstolantes exitum civitatis, eo quod claves detinerentur adhuc penes custodem urbis. Qui lætus admodum factus: Eja, inquit, congratulor vobis, quia laborem meum qui mihi nunc contingeret revelastis: debebam enim versus vos tendere: ergo adite seniorem meum citissime, quia vos exspectat, desiderans vos videre cupide. Mandatum igitur sibi destinatum cum implesset Camerarius, studiosissime rediit Abbas. Illo introgresso ruens Episcopus ad pedes ejus, se reum, se culpabilem proclamans, Deum offendisse, patronorum iram liberalissimorum, sanctorum videlicet Petri, Pauli, Gorgonii incurrisse, cum fletibus ingeminabat. Post hæc inquit: Præcedite iter meum quod absque scrupulo hora diei tertia subsequetur, præstolantes me communiter cum omni Fratrum agmine. Nolite, Abbas inquit, iter arripere, quia dies jejuniorum sunt præcipui, quos violare non est possibile. Qui respondens: Nequaquam, ait, retardari valet mea subsecutio, quia divina urguet * jussio. Proficiscitur ergo ad Monasterium, ut statutum fuerat. Veniens autem usque ad locum qui Crucis dicitur, discalciatus venit usque ad locum nudis pedibus incedens, atque in conventu Fratrum pedibus cunctorum provolutus, pro obstinatione sua se culpabilem reddidit. Statimque baculo suo villam cum omnibus appendiciis suis reddidit: ac continuo advocans ministerialem suam sub interminatione divinæ animadversionis obstrinxit, ut si non vellet percelli maledictione & ultione Dathan & Abiron, Ananiæ quoque & Saphiræ, omnimodis tangere non præsumeret quidquid ibidem collectum fuerat usibus diversis profuturum: quod justum ipse fideliter complevit. Denique impleta est sententia sapientis Salomonis dicentis: *Cum placuerint Deo viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem*. Vere enim seniorum illorum viæ Domino complacuerant, qui precibus crebris Deum sic pulsabant, ut inimicos eorum converteret ad pacem tam perfectam, ut qui prius nec reddere quæ illorum erant voluerant, neque audire saltim si quis eos necessitatis suæ causa interpellare præsumeret; ipsis jam diffisis utrumque Domino imperante absque dilatione annuerent.

X. Adelbero divinitus correptus, tandem prædium quoddam Gorziæ restituit.

* urget

Prov. 16. 7.

Alia item vice importuni valde crebro instabant præfato Episcopo seniores Monasterii sæpedicti, quoniam urguebat eos penuria sibi insita, poscentes obnixis precibus reddi sibi Langei-villam, ac ea quæ *Molins* sui juris erant. At ille, ut silex durissimus, nullis movebatur sermocinationibus. Videntes ergo se nihil proficere, reliquerunt eum, suam omnem querelam commendantes Altissimo. Aliquantulum temporis fluxerat, & accersiens Abbatem ac quosdam primores Fratrum, Tenete inquit, quod diu requisistis attentius sine ulla efficacia: gratias mihi nullas rependite, sed S. Petro qui

XI. Item aliud.

a Matalinum Cubicularium vocat scriptor Vita B. Joannis Abbatis Gorziensis, Abbatem vero Einoldam.

AN CHR. 765 21. Mart. qui mihi bac oocte cum horrore vehementi hæc ingessit dicta: Bonum quidem cœpisti sed minime perfecisti: ideoque divina ultiooe, si te oou proficue correxeris, citissime ferieris. Ista vobis indicavi, ut sciatis cui rependere gratias debeatis. Hic finem loquendi fecit. Vere Dominus memor promissorum suorum compleverat quod dixit: *Primum quærite regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.*

Luc 12.31. XII. Idem accidit in Bosone Comite. Comes quidam Boso uomine, ampla persoua, uobilis geuere, villam oostram iu Campania nomine *Vvasnau* invaserat: ad quem quidam seuiorum nostrorum ierat in *Vitry* a castello constitutum pro eadem causa interpellandum. Deductus igitur in ejus præsentia, exposuit indigeutiam qoam patiebaotor Fratres maximam putans compati illum debere. Sed ille econtrario obduruit intriusecus, factus velut lapideus. Dixit itaque legatus Comiti: Si nobis noo reddideritis, clamabimus nos. At ille respoodit: Ad quem? num ad Regem? in veritate mihi Rex pro mioimo est: Dux GILLEBERTUS sic mihi est, acsi servus meus vilissimus. Cui senior: Si caremus terreuo auxilio, coovertemur ad majus supplementum. Qui ait: Quod est illud? respoudit senior: Deus omnipotens factor & refactor meus ut vestet, atque accipieus personam vestram ut meam. At ille subjunxit: Tace & festina ocius repedare, ne cum magno dedecore faciam te vitam tuam transigere. Respondeos autem uxor illius: Absit, ait, absit, ut hanc unquam incurras infamiam, & generi vestro boc dedecus inuratis, ut aliquam servo Dei injuriam inseratis: quiu potius sinite eum salvum & incolumeu ut venit discedere. Ergo bis dictis discessum est. Ille utraque gravi infirmitate iuvasus est per octo dies continuos, sublata ei omni facultate maodueandi, bibendi, dormiendi. Fecit autem se deferri Lingonas medendi gratia: sed infirmitas divioitus immissa oon miouebatur, quinimmo augabatur Tune pro legato sibi uuper directo dirigit ocius ut ad se accelerare festinet: qui statim missus est addito sibi socio alio seniore. Cumque venissent coram, dixit ad legatum prius missum: Io proximo cum me adisses, minime credere poteram petitionem tuam tam citius adfuturam. Tene ergo (porrigens illi baculum) sine cuoctatione quod nuper tautoties te expetente expetitum pro humilibus ac votis supplieibus contumeliosa verba rependimus, immo injuriosa inserre facta machinati sumus. Dixit, & illos gratulabundos reddidit, sibi autem invaletudinem pedeteutim allevari gavisus est: ac redeunte salutifera esurie, qua diebus octo mœstus (ut supra diximus) caruerat, eibos sibi deferri patiit: quibus aliquantulam refectus, cubitum se collocavit, atque somno diu negato aliquaotispet incubuit, mane quoque usque in horam ferme tertiam somnum protelavit. Cumque excitatus requisisset si Monachi jam venissent, responsum est amare præstolari utrosque: & ille absque retatdatione jussit eos pariter iutroduci: quibus iotroductis sic eos prior alloquitur: In veritate comperi sanctum Gorgonium apud Deum majoris esse potentiæ, quam mei in terris fastus superbiæ. Uude deinceps me Advocatum habetote, si placet, fidissimum, quem hactenus habuistis pervasorem atrocissimum; & quidquid perdideritis, ego cocto auro restaurabo. Dixit veraciter, & adimplevit usque iu diem obitus sui valenter, adimpleta Psalmistæ sententia dicentis: *Hæc mutatio dexteræ Excelsi.*

XIII. S. Gorgonii corpus an integrum exploraturi, cœlitus prohibentur. Fama volans populos sermone replebat, quod sanctus Gorgonius bie minime totus baberetur, sed potius ultra Rheuum io Episcopio, suo *b* nomine decentissime iusignito medietas haberetur. Qua sollicitudine stimulati, Præsul videlicet ADELBERO, Abbas loci aliique seniores quamplurimi, quærebant si Deo forsitan placitum esset dignoscere veritatem. Quapropter pariter conglobati communi decreverunt consilio, quatinus triduano jejuoio paois & aquæ affligentes corpora sua notitiam abditæ sibi rei explorarent, statuentes insuper tempus & diem quo hæc adorirentur. Factumque est veniente tempore coostituto post Completorium, recedentibus omnibus aliis, nominatæ tantum persouæ cooveniunt, albis se induunt: post bæc omnibus seris diligenter obstructis, luminaribus toto Mouasterio accensis altario appropiant: deinde incipientes summa cum devotione litanias ad finem usque explent. Omnibus rite completis accedens Episcopus ad scrinium, primum extulit illud, secuodo autem admovens manus prædicto scrinio quo tegebantur pretiosa pignora, quodque sigillis plurimis (ut audivimus) insignitur; cum sumsisset cultellum, ac primum incideret sigillum, tautus pavor omnes invasit ac tremor, ut putarent se illico mori. Recessit ab illis omois fortitudo, consilium, fiducia: nec poterat quisquam alii dare audaciam præsumeudi, cum penitus cunctos pariter involveret calamitatis formido & anxietudinis. Sigillum ut fuerat ex parte dissolutum præ timore, ut dictum est, sic dimitteotes, ocius studuerunt resignare ut invenerant, putantes se contiouo ibidem exanimari. Fugerunt ergo minime valeotes scire quod Deo placuit esse occultum *c*.

Hoc

---

a *Victoriacum Campaniæ castrum* nominatur in Vita Joannis Abbatis Gorziensis, in qua istud factum etiam a Joanne patratum fusius refertur: & in Chronico Frodoardi *Heribertus Comes Victoriacum Bosonis* castellum cepisse memoratur anno 929 Nunc vetere in vicum redacto Victoriacum oppidum novum, vulgo *Vitry le François* exstructum cernitur haud procul a Matrona in pago Perticensi, *le Parsoit*. De clavo dominico Vitriaci quondam adservato legesis librum de miraculis Sancti Bercharii Abbatis nom. 13 in Sæculo 2

b Nempe in Ecclesia Mindonensi, ut dictum est in præviis Observationibus num. 4.

c Postea tamen Henricus Abbas idem scrinium reseravit anno 188. in eoque invenit S. Gorgonii caput & præcipuas corporis ejus partes, quas in pretiosiorem thecam recondidit.

Hoc tantum deprehenderunt, depositum ibi thesaurum Christo carum, quem humanus AN.CHR.
oculus non est dignus habere iotuitu. Veram etiam recognoverunt suæ miseriæ imbecil- 765
litatem, attendeotes illud quod beatus Gregorius dicit, in tanta nos dejectione hen di- 11. Mart.
rutos, ut hoc ad quod creati sumus, nec cernere saltem valeamus. Sed utinam succur-
rant, sicut expedit, merita & preces ejus miseriæ nostræ, quem nobis Deus dare di-
gnatus est in hoc ærumnoso sæculo patronum ac defensorem, Amen.

Exstitit quidam ab ineunte ætate mutus de Augustodunensi civitate, qui sæpissima XIV.
Sanctorum perlustraverat loca multorum, poscens suffragiis illorum & meritis tandem Muto vox
jam sibi opitulari. Inter quæ ad ultimum venit ad sanctum Gingulfum: cui nocte in- reddita.
dicatum est, ut ad sanctum Gorgonium properaret: qui mane facto sciscitando, ut mo-
ris est ignaris viarum, iter acceleravit versus Gorziam, quemadmodum fuerat ei reve-
latum. Quo demorans aliquantis diebus, custodi religioso viro plurimum cotidianis die-
bus importunus exstitit, ut valebat, nutibus signorum, quo sibi liceret aliqua nocte ja-
cere in Ecclesia: qui tandem tædio victus permisit eum jacere sub gradibus, quibus ad
altare adscenditur. Ecce autem intempestæ noctis silentio dormientibus, cunctis insonuit
fragore miro scrinium beati Martyris, adeo ut idem custos a sonitu illo timore percul-
sus expergefactus fuerit. Tum, sicut post mutus retulit, videbatur ei, quasi quidam ti-
runculus a lecto beati Martyris veniens mitteret in ore ejus digitum indicis, atque lin-
guam scinderet a palato: cui plurimum sanguinis profluxit ab ore super eosdem gradus,
videntibus cunctis Fratribus: ac deinceps Deum glorificans & patronum nostrum sanctum
Gorgonium, liberam habuit loquendi facultatem. Qui cum redire vellet in propria, ve-
niens ad Arnoldi-villam, iræ stimulis accensus servum suum nescio qua de causa dure
verberibus afflixit. Confestim igitur ut prius potestate loquendi privatus est: sed cito
salubri consilio reperto rediit ad misericordiam præfati Martyris, & denuo reddita est ei
loquela. Deinde gratanter ad sua revertens, nobis postea visus non est.

Sub eisdem ferme temporibus erat quidam veteranus miles *a* senioris nostri domni XV.
Adelberonis Præsulis, infestus valde Religioni nostræ, eoquod teneret plurimum terræ Prædium
de Abbatia nostra. Accidit ergo ut appropinquante vitæ ejus termino migraret ex hoc Gorziæ ab
mundo. Casu autem accidente, quin potius, ut credimus, Deo volente, erat tunc pe- Adelbero-
nes nos idem senior noster. Erat vero jam vespera cum ei nuntiata fuerat mors mi- ne ægre restitutum.
litis, cœnaque ejus jam parata: quem illico adiit quidam seniorum nostrorum pro qua-
dam villa nostra optima, quam inter alia plurima etiam idem miles tenuerat. Sed il-
le mirifice iratus, mireque præ ira (ut sibi moris erat) in nigredinem versus, (sicut
enim plerique ab ira rubent, ita plerique nigrescunt) non solum nullum petenti dedit
responsum, verum etiam omnibus senioribus petentibus, ut postposita ira dignaretur a-
liquid gustare; ita contra omnes poscentes obduruit, ut nullum prorsus audire vellet,
sed incœnatus frendens ira dormitum iret. Contristatis igitur omnibus nobis de ejus tri-
stitia; (mallemus enim dispendium habere maximum quam ejus contristatum videre
spiritum, timentes ne forte ob hoc odio haberet locum, quem multum ante dilexerat)
S. Gorgonius solita sibi pietate nos absque meritis nostris consolatus est. Nam senior no-
ster tota nocte in lecto decubans neutrum facere poterat, nec vigilare bene, nec dormi-
re. Torquebatur, anxiabatur phantasmaticis visionibus, inquietabatur in lecto, huc il-
lucque verrebatur, repausationis quies nulla dabatur. Tandem in se reversus surrexit a
lecto, adsumtoque baculo suo perrexit in Monasterium, reddens villam per eumdem ba-
culum sancto Gorgonio: & procidens in terram, veniam postulabat a Sancto ut sibi
ignosceret, quod tam obstinato animo petentibus restitisset. Dimisso ergo baculo ad
caput Sancti Gorgonii, ad proprium rediit stratum: deinde reliquum noctis in sum-
ma quiete peregit dormiendo, nulla re penitus inquietante. Facto itaque mane, accito eo-
dem seniore qui prius eum de præfata villa interpellaverat una cum Abbate, jussit sibi
deferri baculum suum quem ad caput sancti Gorgonii posuerat: qui cum delatus fuisset,
accipiens illum dedit Abbati Monasterii dicens: Ecce habetote villam, pro qua sero
petieratis: gratiasque rependite sancto Martyri, non mihi, quoniam non sponte mea,
sed ipsius cogente impulsu hoc ago. Itaque præfatus senior qui plurimis verborum contu-
meliis se arbitrabatur impeti, talem dumtaxat audivit contumeliam. In tantum deni-
que nostrum dilexit locum, ut cum omnis pene civitas infesta ei esset pro nobis, ipsum
tamen meritis Patroni nostri suffragantibus a proposito charitatis amore numquam solverit,
sed insuper omnibus invincibilem præbuit: cui, ut petimus, die ac nocte tribuat Domi-
nus summæ gaudia vitæ, Amen.

Quidam juvenis de Monte falconis atrocissimo vexabatur dæmonio. Hic per loca XVI.
Sanctorum diversa deductus minime liberatus est: non quod merita Justorum impe- Dæmoniacus
trare hoc digna non essent; sed potius illi servabatur cui Dominus annuerat, juxta il- liberatur.
lud Apostoli: *Unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Chri-* Ephes. 4.
sti, ita sancto Gorgonio hoc peculiarius datum est signum. Venerat quidem diebus 13.
Quadragesimæ ad Memoriam Martyris Christi a dæmone terribiliter tortus, hebdo-
mada ferme integra penes nos immorans. Tollebat voces, quin potius clamores ad
cœlum truces, horrendos, confusos diebus ac noctibus: Deum non reverebatur nec in
Ec-

---

a Amedeus is est, in eadem B. Joannis Vita memoratus.

AN CHR. 765 it. Mart. Ecclesia dum solvere debitum Fratres conveniebant pensum: quin immo augebat clamores vocum, fremere dentibus, quosque mordere, dilaniare, ferire, & spuero contra ipsa verenda altaria non cessabat. Prostratus toto in terram corpore verrebat tam fortiter pavimentum Ecclesiæ manibus propriis, quasi essent lapideæ. Surgente eo a terra, debacchante in su maligno spiritu constringebatur & convolvebatur, quasi anguilla vel murænula, adeo ut plerumque videretur quasi cervix natibus illius adhærere. Erat miseriæ videre, quomodo furiis infestantis inimici repletus, cruciamenta quæ corpori suo miser ingerebat, minime quasi sentiret. Ac sentiebat, qui dolores plurimos corpori suo inrogans, ut alterius delirans repudiabat augendo. Quid multa? replentur in his cruciatibus dies hebdomadæ testante uno: tandem misertus Dominus orationibus sancti Gorgonii annuendo sanavit miserum. Nam diu quadam Missa celebrata, Fratribus aliquibus abeuntibus, plerisque restantibus, ille vesanus hac illacque bacchando per Ecclesiam dum discurreret, pervenit demum ad stationem Abbatis, ubi ex more dependebat coronula argentea cum candela: quam arripiens, rupta catanula argentea inter manus suas acsi plumbum complicavit, pedibusque suis conculcandam projecit, quousque eidem manibus vi auferretur: statimque sanctus Martyr quasi diceret, Reddam bona pro malis, Matth. 5. 44. qui si non dixit verbis, factis comprobavit, adimplens jussa Domini dicentis, *Orate pro persecutoribus, benefacite his qui oderunt vos*, restituit eum integræ incolumitati. Liberatus dæmone, dolores corporeos quos illi contrahere hostis humani generis impulerat, acerrime sentiebat: unde & planctus tantos emittebat, qui proderent incommoditatis quam pertulerat immanitatem. Gratias ergo liberatori rependens, reversus in sua, nobis ulterius minime paruit.

XVII. Item alius. Alius idem dæmoniacus a provisoribus suis Monasterio sæpe dicto deductus est, qui sibilis diebus ac noctibus perstrepebat horrificis, illum nimirum imitans serpentem lubricum, qui Adam protoplastum in paradiso devicit, atque corporeæ mortis sententiam cum omni stirpe suo Domino juste infestante suscepit. Hic post biduum curatus est. Non immemor itaque sui, corrigia discinctus collum suum circumdedit, atque per eumdem se sancto Gorgonio famulum contradidit, multo suavius jugum Domini fore sentiens quam satanæ atrocissimi, qui prius eum cruciaverat tortionibus fortissimis. Hic ergo sedule, quamdiu in hac carne deguit, debitum tot annis pensum suo exsolvit benignissimo adjutori.

XVIII. Monachus febricitans convalescit. Duo hic adnecto exemplaria, ut manifestem quantam sollicitudinis largitatem circa clientes suos exercuerunt sancti Dei viri, beatus videlicet Petrus Apostolorum Princeps ac sanctus Martyr Gorgonius, unum mulcendo devotos, aliud terrendo reprobos. Quidam Fratrum ejusdem Cœnobii gravi torquebatur febrium æstu. Deficiens autem tam somno quam ægritudine, in terram procidit ante gradus altaris, omnipotentem Dominum pro sua infirmitate supplicaturus, tum quoque intercessorem sanctum advocans Martyrem: qui inter ipsa verba orationis dum obdormisset, vidit in somnia quasi ursum ab ore suo egredientem. Illico expergefactus visum Fratribus indicavit, se autem ardore illo febrium carere gavisus est.

XIX. Alius loco fugere volens divinitus retinetur. Alius item Frater machinamenta fugæ diu meditans iter aggressus est, duo damna Monasterio inferens, primum quod Deo se subducens apostatavit ab ipso; secundum quod equum optimum secum abduxit: qui aliquamdiu foris moratus, ignoratur utrum inspirante Deo an necessitate cogente, ad Monasterium repedavit. Receptus igitur juxta præceptum Regulæ, non ex animo, ut adverti poterat atque post patuit, de priori transgressione, ac irritæ sponsionis pœnitudinem gerebat: verum lassitudine refocillatus, iterum argumenta fugæ cum amaritudine animæ suæ diutissima, ut perpendebatur, nutibus illius diversis confabulatus moliebatur. His factionibus pravis diebus ac noctibus cogitationum suarum cumulos augmentabat; cum ecce fluxerant dies sollemnitatis Martyris Christi. Tertia vero die jam transacta, una noctium cum se sopori dedisset, videbatur ei quasi staret in Ecclesia sancti Petri in choro: & repente vidit per principalem fenestram quasi introeuntem senem venerandi vultus, quem antecedebat juvenili ætate florens quidam quasi minister: quem adorsus prior senex: Tu, inquit, serve nequam, id nunc fraudulenta iterum machinaris conamina? jam pridem hinc fugisti & tibi peperci: & nunc iterum eadem meditaris? absit, absit ut tibi nunc impune ignoscatur. At ille respondit: Non, senior, non ista tractavi nec volui patrare: quid mihi imputatur unde inculpabilis sum? At ille subjunxit: Quid infelix verba mendosa prosequeris? nonne intuitus meus cordis tui secreta videt & rimatur? Hæc enim nunc corde volutas, ut fugere valeas: sed nequaquam tibi cedet in prosperum: unde terræ provolutus, lue tibi pœnas pro hoc flagitio inrogandas, quoniam non potest remanere inultum: prius enim tibi indulsi, sed modo nequaquam parco: Hæc dicens præcepit sibi adstanti scuricam accipere, quod est verber ex corio factum: atque illo prostrato plagas multas inferre. Illo fortiter clamante se numquam amplius talia cogitare aut opere patrare, in his clamoribus visio discessit: & quæ putabatur phantasma esse, vera inventa est. Facto mane advocans Thesaurarium: Audite, inquit, qualia ludibria hac nocte passus sum. Et incipiens omnem revelationis visum ex ordine prodidit, ut supra texuimus, subnectens ad singula istiforie: O qualia deliramenta

menta

menta phantasmatum, quæ nobis communis ingerit inimicus. His dictis eum languor pariter & mors invasit: tribulatus enim quatuor mensibus, in fine quarti mensis, cum jam imminere cerneret diem obitus sui, necessitate compulsus indicavit Abbati omnia: tandemque finem vitæ fecit. Hæc dixi pro his qui Dominum curare & appendere cogitationes nostras omnes aut non credunt, aut minime pavent.

AN.CHR. 765. 11. Mart.

XX. Hungaria loci direptione cessitus arcetur.

Orta aliquando tempestate seditionum inter Principes hujus Regni, quidam contra fidem suam, id est Christiani nominis agens, misit legatos, & adduxit Hungarorum gentem: quæ gens perfida dum regiones circumquaque sitas pervagaretur, devenit tandem nostrum ad locum *a*. Erat enim fortè muri tertia pars diruta, pro eo quod castelli exiguitas a senioribus ampliabatur: altitudo muri novi paullulum surrexerat, interruptio tamen murorum vasta patebat aliquibus in locis, adeo ut equitando usque ad fores Monasterii absque obstaculo aliquo currere valerent. Hebdomada fere integra perspicaciter ab illis in circuitu quotidie lustrabatur mane, meridie, vespere: sed tamquam grande piaculum, si proxime accederent, peractam cavebant, aut quasi columnam ardentem in qua ipsi arderentur continuo, si approximarent, vitabant. Dubium nullo modo erat, quia si venirent, & litem ponere vellent, absque cunctatione illud caperent, ni impediret ejus oratio, cujus & illa fuit repulsio. Abbas loci torquebatur, anxiabatur, pavebat, manibus plaudebat, mœstus querebatur dicendo: Perdidi omnes Fratres juvenes quos Deo nutrivi: utinam pridem induxissem illos septionibus murorum Mettensium, ut remanerent post nos Christo servientes! Si nos senes soli trucidaremur, nihil esset dispendii. Exaudivit omnipotens Deus has voces lacrymabiles, & nos a communibus hostibus eripuit non aliter, quam si essemus in medio campo locati, ut illi in circuitu nostro minime nobis auderent propinquare. Hæc dixi, ut ostenderem orationes defensionum sancti Gorgonii præstantiores esse ullis munitionibus maceriarum, etiamsi ferreæ essent. Et revera prævias illorum deducens eos, Dux *b* videlicet LOTHARII Regni illius temporis, infestissimus nobis erat: qui nullatenus nos impune reliquisset, si non eum divina manus intercedentibus Patroni nostri Martyris Christi meritis a nobis eum arceret. Recedentibus illis, ut Dominus propalaret & Ducis illius in nos odium, & defensionem nostram spiculis orationum S. Gorgonii; tertio exercitum suum omnem adunari fecit, ut super nos repente insciis nobis irrueret: qui quotiens vesperi talia videbat, ut sine cunctatione diluculo nos obsidendos nossent, veniente mane acrior illum adeo cura coercebat, ut funditus nostri oblivisceretur. Quod nos vitæ tempore ipsius latuit, sed Deus occultorum cognitor perpetuo incognitum esse noluit. Nam unus militum ipsius præ ceteris dilectus eidem nos adiens, cum suffragia peteret tam spiritualia quam carnalia, hæc eadem confessus est, pronuntians vere quod Deus illo in loco esset, ubi tantum defensionis tutamen requiesceret. Quod, ut dixi, omnino antea nesciebatur: & si sciretur, non facile crederetur.

XXI. Item alius miles.

In eisdem quoque diebus exstitit alius quidam miles præfati Ducis insidiari nobis satagens: cujus nequitiam tutamina sancti Martyris more solito repulerunt. Nam posthabita murorum custodia qua jam bene munitum erat, & aliquantulum seditione frigente, præsertim etiam cum de præfato milite nulla suspicio haberetur, nec de aliquibus aliis; venit ipse clanculo intempestæ noctis silentio nullo penitus in muro stante, nec uno saltim puerulo, ut per scalas conscenderet murum, facturus mala quæ corde volutaverat perverso, si Dominus sineret. Cumque medium valli transscenderet, vidit equus & eques tale, quod inantea ire nec valeret, nec vellet. Nam equus calcaribus vehementer exagitatus moveri loco non poterat. Ipse quoque festinavit retro repedare velociter, quia illud solum poterat, qui muro propinquare nequibat: eo quod videretur ei quasi desuper a muro saxa crepitantia minitaret: quo pavore perterritus sub omni festinatione Venderas *c* fugit, & languore correptus in lectum decidit, atque humiliter petiit propter Dominum mitti sibi, cui sua panderet. Missus est continuo unus e Fratribus, cui omnia quæ supra retulimus confessus est, quæ penitus nos latebant: subjungens manifesta sibi revelatione indicatum, quia nisi benedictionem ex parte Monasterii sumeret, sanitatem omnino promereri nequiret: quod & factum est. Mox enim ut benedictio missa est, panis videlicet, casei ac vini; confestim cibo sumto, recuperatis viribus, languore discedente in pristinum robur convaluit, ac deinceps professus est illi loco fidelem perpetuo se futurum.

XXII. Exemplum ex historia ecclesiastica.

Ecclesiastica refert historia res his pene simillimas. Refert enim, quod in confinio Persidis Romanique Imperii civitas insignis haberetur. Erat tunc discidium inter Romanos & Persas pro eo, quod subjici Persæ Romanis vitabant. Cives illius urbis Dominus omnipotens mirabiliter perculit, & mirabilius extemplo lætificavit. Convenerant Persæ Romanis tandem urbem auferre, suæque ditioni subjugare. Facto itaque vespere quo mane obsidenda erat, murus omnis civitatis corruit; quo pe-

a Id factum videtur anno 937. Lege Frodoardi Chronicum. Auctoris ætatem hinc disce.

b Gislebertus scilicet, de quo supra cap. 12. Froduardus ad annum 939, & scriptor Vitæ S. Johannis Gorziensis Abbatis.

c Vinderia, *villa regia in territorio partim Mettensi, partim Tullensi*, ex qua ortus B. Johannes Abbas Gorziensis, de quo in Sæculo quinto Benedictino.

AN CHR. 765 ticulo viso cunctus populus, una cum Episcopo preces ad Dominum cum lacrymis fudit. Postquam diu clamatum est, adveniente nocte, recedente plebium multitudine, 21. Ma. tit. toto se corde ad Deum supplicandum contulit: & ecce diluculo surgentes repererunt omnem muri ambitum restitutum. Gavisi ego plurimum, omnipotentem Dominum pro impensa misericordia glorificaverunt. Phalanx igitur hostium quantocius ad obsidendam urbem properabat: qua per gyrum obsessa cunctipotens Christus, qui misericordiæ suæ donum illis stillare cœperat, perfecit usque ad ultimum. Nam elephantorum narestanta culicum replevit copiositas, ut omnino stare ibidem nequirent, sed potius fugarentur hac & illac. Ipsi etiam Regi Persarum visus est homo armis aureis terribiliter fulgens super murum stare, urbemque defendere. Erat enim nuntius summi Dei ad tuitionem missus fidelis populi. Ille autem Rex contrariæ partis Romanum ratus esse Principem: Fugiamus, inquit commilitonibus suis, quia conduxerunt adversum nos Imperatorem Romanum. Quibus hoc modo fugatis, Dominus suos mirabiliter ac misericorditer ab angoribus exemit. Illos ergo sine muri obstaculo dum libuit protexit. Nos etiam similiter vallo precum sancti Gorgonii absque lapideis parietibus potenter sepsit. Nonne satis sine muro, qui tertia illius parte carebamus, præsertim quoque interruptionibus apertis bipatentibus maximis? Elephantos illos agitatione culicum fugavit: equitem insidiari nobis cupientem non dissimili modo repulit, cum videretur ei quasi conquassaretur a muro injectis lapidibus, cum, ut supra diximus, nec unus saltem in muro staret puerulus. Mirabilis prorsus Dominus in Sanctis suis, misericordissimus in peccatoribus mihi simillimis.

XXIII. Contractus erigitur. Alio tempore exstitit quidam contractus, qui non aliter ire poterat, nisi cum scamellis, quæ usque nunc in testimonium miraculi foribus appendent Monasterii adfixi. Advenerat festivitas senioris nostri, & præfatus contractus cum reliqua vulgi multitudine confluxerat, Dominum pro sui incommoditate interventu beati Martyris supplicaturus. Factumque est: & ecce Fratribus nocturnalem synaxim inchoantibus jam dictus æger magnis cœpit vocibus clamare. Sciscitantur Fratres nutu signorum, quid sibi vellet illa ipsius tam gravis exclamatio. Respondit: Nonne videtis, quomodo mihi nervi extenduntur, qui gravem nimis, & pene intolerabilem mihi ingerunt cruciatum? Nec mirum: priori enim statui reparandi nervi absque tortionibus ipsius fieri nequibant, quoniam diutina curvatione fuerant marcidi. Quem amore factæ in se virtutis Abbas aliquandiu tenuit, eumque acsi consanguineum fovit proprium: qui infelix loco adsuefactus, horrea Fratrum noctibus ingressus, furtum continuare mantavit. Quod audiens Abbas eum abjecit cum magno dedecore, quem prius tenuerat & aluerat paterno amo-

Psal. 48, 13. re. Adimpletum est in eo Psalmistæ præconium dicentis: *Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Hæc ergo ideo inserui, ut significarem in quantam humanum genus heu devolutum est fecem. Cum enim beneficiis respondere debuisset divinis, quæ tam per se quam per famulos suos dignatur exhibere, hoc miserabilis non facit: sed potius pro benevolentia malitiam exhibet, inobedientiam scilicet, contemptum & superbiam. Cinis quoque ac pulvis vilissimi irritare Dominum altissimum, ac magnitudine immensum minime formidant, molibus suorum irretiti criminum: quin potius augent contemptum in Dominum, ut & hic qui pro sanitate sibi reddita latrocinii intulit dispendium. Quapropter omnes hortamur ca-

Prov. 5. 7. veant illud Sapientissimi: *Qui reddunt mala pro bonis, non recedet malum a domo eorum.*

XXIV. Dux Franc. sanatus. Recenti præterea tempore Dux [a] Francorum validam incurrit ægritudinem. Hebdomada enim integra & eo amplius graviter febri vexatus ac dysenteria, omnem amiserat facultatem alicujus sumendi edulii, mortem sibi imminere pavitans. Hac necessitate urgente, diebus Epiphaniorum merita sancti adiit Gorgonii, petens humiliter sibi subveniri. Votis his sanctus Gorgonius autem accommodans, interventu suo dedit ei vesperi posse cibum cum delectatione sumere, quod prius multis posse diebus destiterat, ut dictum est: & continuo repletus cibo, quod subsequens est complevit, scilicet dormiendi copiam. Cum subito mane consurgens totus validus ac incolumis, gratias reddidit omnipotenti Domino: quin etiam non sui oblitus, pallium sancto tradidit Gorgonio conspicuum ob memoriam præstitæ sibi sanitatis: alacer deinque & incolumis in crastino ad domum propriam repedavit.

XXV. Varia miracula ab Auctore omissa. Longum est per singula differere, quæ & quanta Dominus per Patronum nostrum virtutum propalavit prodigia. Hoc tantum subnectimus, quia nobis cernentibus cæcis plurimis visum reddidit, claudis gressum, mancis manuum restaurationem, dæmoniacis liberationem; phreneticis, caducis, sensu fraudatis pristinam sanitatem ac celerem morborum omnium curationem: quam prolixitatem fastidii causa devitamus, cum eadem eodem modo toties repetere nauseæ sit legentibus & audientibus, licet sanatis sit exhilarationis tripudium. Sed etsi nihil horum fecisset athleta Domini Gorgonius, sufficeret superque abundaret, quæ potior & carior Domino est, curatio videlicet animarum, quam hic perstringere pro tempore tantum duximus: ut qui aliqua medicamina carnalia enodavimus, saltem aliqua spiritualia succincte transcurrere non differamus.

Cum

[a] Fortassis Everardus, qui eo tempore *Franciæ, Austrasiæ, & quorumdam trans Rhenum locorum Ducatum tenuisse* fertur in Vita S. Joannis jam citata.

Cum enim hic locus esset spoliatus omnibus subsidiis tam spiritualibus quam corporalibus, & cum exterminaret aper ferus, ac singularis depasceret; Dominus virtutum omnium conversus respexit de cœlo, & vidit, & visitavit vineam istam, atque de omnibus sæculis istuc congregavit, de Græcia videlicet, Burgundia, ac de penitus totis divisis orbe Britannis, Mettensibus, Tullensibus, Verdunensibus: atque unam Fidelium turmam consocians, fecit fratres non solum carne, sed & spiritu; cor unum & animam unam retinentes in Domino. Cum essent pauci numero, pauca eis sufficerunt quæ & pauca habuerunt: quando vero crevit multitudo, auxit etiam Dominus meritis S. Petri atque Gorgonii facultates non solum in possessionibus extrinsecus, verum etiam in thesauris diversis intrinsecus. Altaria quæ diu profanata fuerant asinorum porcorumque stabulis, muri quoque fictiles absque coopertura, insigniti sunt venustate & honore, prout Domino placuit. Viri pauperes Dominum pauperem sequentes, simpliciter ambulantes ditati sunt virtutibus, quod Dominus magis acceptat, spiritualibus. Plerique etiam curationes corporum in meritis susceperunt: qui autem fraudulenter incedentes depravaverunt vias suas, nec sancto Domini famulo Gorgonio condignam exhibuerunt servitutem, diversis multati sunt flagellis. Alii dæmonibus coerciti, alii intestinis ruptis, alii sanitate medii corporis amissa, alii a lumbis deorsum incensi igne incorporali. Bonitatis vero sectatores ante diem sui exitus promeruerunt a Domino vocari, audientibus illis Fratribus qui digni inventi sunt audire: alii vero in secreto mentis suæ didicerunt, quando ex hoc carnis ergastulo educerentur. Vidimus eos vere solum Dominum desiderantes, æterna vocibus moribusque inquirere, diebus ac noctibus illo suspirare, caduca omnia nihili pendere; vilissima quæque, & quæ nos modo respicere vix (ut ita dicam) volumus, illi pro magno suscipere, veneranter adimplere, acsi ipse Dominus visibiliter consignaret, illud fideliter memoriæ commendantes ac opere exercentes: *Qui se humiliat exaltabitur:* & illud: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Domino invenies requiem.* At nos, pro dolor, interius tumentes, magnosque nos arbitrantes, volumus in futuro exaltari a Domino, cum nolimus pro eo vel ad modicum humiliari. Sed caveamus illud nobis tempore uniuscujusque vocationis nostræ a Domino dici: Non fecisti quod jussi, quid imprudenti fronte requiris quod promisi? Locus enim hic, sicut & alia loca, humilitate crevit; nec destruetur nisi superbia: quia revera per eamdem prius destructus est. Ergo Domini omnipotentis clementiam, interventu Sanctorum atque omnium Fidelium Christo famulantium humiliter imploremus, ut qui stillam inenarrabilis misericordiæ suæ super hunc irroravit locum, tam gratuito suæ affluentiæ dono, quam labore prædecessorum nostrorum, nec molibus depereat nostrorum peccaminum, sed magis augeat, & dilatet in dies terrenis affluentiis, quodque optabilius spiritualibus deliciis, sicut scit ipse: nec provocatus malis nostris se subtrahat nobis fons misericordiæ Dominus noster JESUS-CHRISTUS in ablutione peccatoris & menstruæ: ut continens in ira misericordias suas, quidquid delinquimus deleat & extergat flagello disciplinæ paternæ: neque ut nequissimos servos perpetuam tradat ad pœnam, sed misereatur ut filiis, de quibus ipse per scripturas suas dignatus est dicere: *Quem diligit Dominus, corripit; flagellat autem omnem filium quem recipit.* Ita nos quoque in hac ærumnosa vita Dominus corripiat flagellando, ut excussis ab anima nostra omnium nævis sordium, velut secernuntur grana, cum excutiuntur fortiter aristæ, & quasi aurum in fornace probatum & purgatum facti, mereamur in illo desiderabili Beatorum collegio ovantes adsciscì, ubi absterſis omnibus lacrymis, mors clamor & luctus ultra non erunt; sed pax perpetua, lux indeficiens, gaudium ineffabile de perpeti contemplationis piissimi Redemptoris nostri JESU-CHRISTI & sanctorum Angelorum atque omnium Electorum, qui ab initio mundi creati sunt. Ad quod nos citius perducere dignetur Dominus omnipotens, qui in Trinitate perfecta vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

[Margin: AN.CHR. 765 — 11. Martii. — XXVI. Gorziæ florens status, unde. — Luc 14. 11. — Eccli 3. 20. — Auctoris egregia apostrophe. — Hebr. 12. 6.]

VITA SANCTI ALTONIS

CIRCA AN. 770 — 9. Febr.

ABBATIS IN BAJOARIA SUPERIORE,

Auctore Monacho Altomonasteriensi anonymo, sæculo 9. ex num. 9. & 11.

Ex tomo 2. Metrop. Salisb. & Februario Bollandiano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

SANCTUS ALTO *Scottus in Hibernia natus, in Bajoaria superiore ædificavit Cœnobium ex suo ipsius nomine dictum* Altenmunster, *situm in diœcesi Frisingensi, inter augustam Vindelicorum & Monachium: de cujus Cœnobii statu leges adnotata infra.*

770
9. Febr.
Alto Scottos prænobilis.

1. **B**Eatus igitur ALTO nobilissima Scottorum stirpe progenitus, juxta Teutonicam nominis sui etymologiam ab ipsa puerili ætate seniles maturosque annos agebat; postponens scilicet brevissimam affectuum carnalium voluptatem, & attendens jugiter ad perpetuam spiritualis vitæ jucunditatem. Non illum amplæ possessionis gloria, non parentum vel propinquorum gratia ab intentione retraxerat incœpta: sed in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditatus est die ac nocte. Cumque maturitate hac in proposito suo magis proficeret, & evangelicæ perfectionis ardor in animo fervesceret; admonitus a Domino per visionem,

Dei monitu venit in Bajuariam.

Abrahæ Patriarchæ exemplum secutus, ut relinqueret terram suam & cognationem, transiretque in longinquam Germanorum regionem. Hanc igitur dominicam admonitionem implere festinans, patriæ terrenæ relinquens habitationem, ut aliquam percipere mereretur cœlestium mansionum, de

Joan. 14. 2.

quibus Dominus noster in Evangelio dixit: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*. Progrediens itaque, ut dictum est, vir Dei ex patria venit in Bavariam infra australem plagam Germaniæ positam: ubi in silvam quamdam ingressus, cœpit illic fieri colonus, victum sibi inde adquirens, ne

2. Thes. 3. 8.
Psal. 127.

quem gravaret, circumquaque discurrens, memor Apostoli dicentis: *Non manducavimus panem gratis ab aliquo, ne quem vestrum gravaremus*; & Psalmistæ qui dicit: *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit*.

Silvam a Pippino concessam exstirpat.

2. Cum autem ibidem conversatus, multorum aures dulci respergens fama, ad PIPPINUM etiam Francorum Regem CAROLI Magni genitorem, qui eo tempore regnans provincias quamplures suo subjugavit Regno, deferebatur notitia. Qui quoniam peregrinorum pauperum Deoque famulantium curam gessit, magnam silvæ illius partem, in qua S. Alto habitavit, sibi potestate habita tradidit. Unde factum est, ut, quem Rex tanta donatione venerabatur, a plurimis tam longe quam prope positis honoraretur: certarentque Fideles & religiosi quilibet de Alemanniæ & Bavariæ partibus, in quarum confinio situs est ipse locus, qualiter ipsum visitarent, eique de substantiis suis ac facultatibus ministrarent. Hujusmodi ergo beneficiis undique suffultus, maximam silvæ traditæ portionem exstirpavit, & in planitiem frugiferaque jugera coæquavit.

ubi Monasterium construit.

3. Deinde eum post aliquot annos ex manuum suarum labore aliorumque sibi subvenientium supplemento terra exculta messem copiosam edidisset, pariterque ex oblatione Fidelium quotidie ad eum confluentium substantia rerum victualium feliciter excrevisset; cœpit vir Dei sollicito corde tractare, qualiter hæc omnia ad honorem illius, a quo sibi noverat attributa, posset retribuere. Hæc eo tractante, construxit habitacula servitio divino apta, necnon Monasterium Religiosorum, & spiritualis vitæ amatores adsumsit, secumque habitare fecit. Quapropter usque in diem hodiernum locus ipse dicitur ALTONIS-MONASTERIUM.

S. Bonifacius dedicat Ecclesiam,

4. Quo constructo sanctus Præsul BONIFACIUS, qui eo tempore in Germania verbi divini propagator eximius habebatur, visionis divinæ nutu quodam admonebatur, ut S. Altonis Monasterium *a* celeriter pergeret consecrandum. Cumque ille adveniens, more solito vellet ita consecrare, ut mulier nulla deberet illud intrare; postulavit B. Alto ne tali pacto suum Oratorium consecraret: dixit maxime opus viris sæpius ad opera varia procul egressis, ut uxores eorum domi remanentes orent pro se suisque

feminis & viris communem, fonte excepto.

viris. Cujus petitioni consentiens mox S. Bonifacius, Ecclesiam quidem consecrando tam feminis quam viris fecit esse communem; sed fontem quemdam in eodem loco juxta Ecclesiam positum ea benedixit ratione, ut mulie-

a Id est Ecclesiam seu basilicam, ut ex sequentibus constat. Ita sæpe Monasterii nomen usurpatum advertimus, & feminis in Monachorum Oratoria passim negatum ingressum more solito, hic.

mulieri nulli liceret ad eum accedere & haurire. Quæ nimirum utraque usque ad nostræ ætatis perseverabant tempora. Sed quomodo sub temporibus nostris horum quædam imminuta fuerint, subsequens ratio declarabit.

CIRCA AN. 770 9. Febr.

5. Oratorio ergo constructo, ut dictum est, atque consecrato, sub incœpto sanctæ conversationis proposito permansit, & obiit *a* ibidem S. Alto multis refulgens virtutibus atque signis: quæ referuntur litteris tradita, sed postmodum (pro dolor!) furtive ablata. Unde & nemo debet mirari, cum paucula virtutum insignia deprehenderit hic enarrari.

S. Alto moritur.

Liber de ipsius gestis perditus.

6. Post obitum vero B. Altonis, præpotens quidam ex Alemannia, parens videlicet illius Comitis, qui vulgo nomen quoddam est sortitus, quod Latine exprimitur CATULUS *b*, nescio qua traditione quave lege vindicantes sibi ejus Monasterium, omniaque quæ ad hoc pertinebant, pro hereditario jure possidebant. Qua de re accidit, ut cum tanti loci possessores pompæ sæcularis & curæ familiaris studiosi fuissent magis quam divinæ servitutis, locum eumdem paterentur annullari, nullaque venditione congrua visitari.

Monasterium a Comite Gualfo dereptum,

7. Hoc igitur modo, hac negligentia S. Altonis Monasterium per multa habebatur curricula annorum: donec sub Comitis prædicti Catuli tempore cuidam venerabili viro per visionem apparuit idem S. Alto dicens ei: Vade, & dic illis senioribus, sub quorum corporaliter requiesco potestate, (ego sum Alto) quoniam valde molestum est mihi, quod sub negligentia corporis mei locus jam diu habetur, quodque nulla servitutis divinæ cura ibi exercetur. Si ergo hæc emendaverint, magnum exinde præmium se percepturos noverint: si autem neglexerint, noverint procul dubio, quoniam super eos ventura erit magna ultio. Facta igitur visione tali, continuo surgens is cui revelata est, suæ intimat uxori. At illa una de stultis mulieribus, parum curans de cœlestibus præceptis, respondit ei dicens: Non mihi videtur utile, talia tantæ dignitatis hominibus indicare, quoniam nihil aliud quam odium exinde consecuturus eris. Cujus obtemperans vir consilio, siluit de injuncto sibi mandato. Post paucos vero dies iterum in visione S. Alto eidem viro dixit: Quare jussionem meam contempsisti? vade modo & adnuntia quæ tibi præceperam: alioquin aliqua passurus es aspera. Verumtamen, sicut antea, eadem distulit jussa.

Altonis monitu bis terque iterato,

8. Tertia autem vice Monachus quidam visus est adstare eidem homini, dicens illi: Dominus meus misit me ad te, ut interrogarem quare toties ejus sprevisses mandata? At ille, Quis est, inquit, dominus tuus? Respondit Monachus dicens: S. Alto dominus meus est, & ipse me misit ad te. Et ut ita agnoscas esse flagella quæ tibi ipse minando vicibus duabus prædixit ventura, modo senties illa. Moxque inter hæc increpationis verba ferire incipiens, verberibus nimiis afflixit. Deinde ei dixit: Si igitur ideo hactenus distulisti S. Altonis implere mandata, quia non habuisti signa, quibus fides esset adhibenda; fidei jam signa tene, & mandata ejus concitus imple.

9. Quibus visis evigilans homo, nihilque ultra hæsitans de præcepto perrexit, & Comiti prædicto hæc omnia sibi indicta denuntiavit. Qui statim credens, & obediens visionis hujus mandato, nisibus totis illud adimplere curavit, adeo ut prædiis nonnullis donatione publica traditis, Mona-

instauratur a Comite,

a Nimirum 5. Idus Februarii, ut ex tabulis Altomonsterienfibus probat Raderus in Historia Bojorum, quo die in Ecclesia Frisingensi fit S. Altonis commemoratio. Annum mortis certis indiciis destitutum reponimus ad annum Christi 770.

b Canum, luporum, & vulpium catulos Teutonice appellant *Guelfones* seu *Vvelfones*: unde nomen accepit prænobilis familia Guelfonum ab suspirio rei militaris, quod prædicta animalia sint Marti dicata. Guelfonum originem deducunt a Bajoariæ Ducibus Regibusque. Vvelfus, Judithæ Augustæ Ludovici Augusti uxoris frater, Ericonem filium genuit, Erico Henricum, qui S. Altonis Monasterium restituit. Henrico filii fuere Conradus Constantiensis Episcopus. Erico II. & Rudolfus: ex quo natus Gualfo, quem Guelfonem primum vocant Bajoarii, auctor instaurationis hoc loco recitatæ; vel potius (ut aliis placet) Gualfo alter, hujus ex filio Rudolfo nominis secundo nepos, labente sæculo 10.

CIRCA AN 770 9 Febr. Abbate constituto. nachisque etiam congregatis Abbatem veneraodum nomine Rudolfum his omnibus regulariter prælatum efficeret. Sed postquam idem Rudolfus S. Altonis Monasterium annis plurimis strenue gubernans, ex hac adsumtus est vita, successerunt ei tantummodo duo Abbates, Eberchardus videlicet probitate rara insignitus, necnon Henricus Abbas etiam Monasterii hujus, cui & adhuc sagaciter præest *a*, præsenti vita potitus. Horum autem memoriam idcirco hic inserui, ut omnia quæ de S. Altonis revelatione super Monasterii sui renovatione facta retuli, tàm præsentium quam futurorum notitiæ pateant, magisque credibilia fiant.

Auctoris ætas.

Itha Monasterio favet, 10. Inter hæc etiam pariter commemorandum est, quod venerabilis Itha, scilicet mater prænominati, pro institutione tali, devotione tanta apud ipsum intercedendo laboravit, ut pro divini officii augmento suas delicias suamque familiam minui gauderet, & in eodem S. Altonis Monasterio sepulturam suam fieri decerneret: dixisse quoque fertur: Quia ideo forsitan genus omne parentum & propinquorum nostrorum instabile minusque longævum hactenus fuit, quod S. Altonis Monasterium sub tanta negligentia relinqueretur. Emendemus ergo in melius, quod ignoranter peccavimus.

& Irmentrudis. 11. Eadem vero Itha defuncta, ibique quo decreverat sepulta; defuncto quoque viro filioque eorum Catulo prædicto, veneranda matrona Irmendrut dicta, parentibus nobilissimis orta, ejusdem scilicet Catuli per annos jam multos vidua, adhuc disponente Deo in vita præsenti posita, (qua etiam optamus ut perfruatur, mundoque periclitante per eamdem Deus succurrendo misereatur) hæc, inquam, matrona cum viro filiisque suis defunctis, ad solius hereditatem atque potentiam omnis eorum possessio devenerit, tali devotione, tantaque humilitate Christo se subjecit, ut non solum ea quæ ab antecessoribus suis ad S. Altonis Monasterium donata sunt, non minueret, sed etiam plurimum augeret. *b*

CIRCA AN. 770 22. Apr.

VITA SANCTÆ OPPORTUNÆ

VIRGINIS ET ABBATISSÆ MONASTERIOLI IN NEUSTRIA,

Ab Adelhelmo Sagiensi Episcopo scripta vertente sæculo 9.

Ex Surio & ms. cod. Ecclesiæ collegiatæ Sanctæ Opportunæ Parisiensis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ & mirac. scriptor Adelhelmus. 1. Libellos *duos, alterum de vita, alterum de miraculis* S. Opportunae *seu* Oportunæ *Virginis, condidit* Adelhelmus *Sagiensis Episcopus; utrumque edidit Laurentius Surius contracto libro secundo; nos utrumque integrum restituimus ad exemplar manu descriptum Ecclesiæ collegiatæ Sanctæ* Opportunæ, *quod nobis vir humanissimus Jacobus Grillardus, ejusdem Ecclesiæ* Canonicus *communicavit*. Adelhelmus *seu* Adalhelmus, *vir pius*,

a Hinc Auctorio ætatem disce & ex num. ultimo, ubi vixisse se testatur superstite adhuc Irmentrude Vvelfonis relicta, cjus qui Monasterium instauravit.

b Sic desinit codex apud Hundium in Metropoli. Paulo post prædicta, Monachi Altomonasterienses in Parthenona Altorfium, Monachæ Altorfium incolentes in Altonis Monasterium translatæ sunt. Deiu Guelfo tertius in arce sua, quam sub annum 1053. constragiasse tradunt Gensina & Bruschius, Monasterium condidit, quod *Vinearum* seu *Vveingarten* appellavit, inque illud transtulit Monachos ex Altorfio Cœnobio, quod in parochialem Ecclesiam mutavit. Demum anno Christi 1487. Sancti Altonis Monasterium quod easenus cum Monachis, tum Sanctimonialibus Benedictinis patuerat, corsum vetustate collapsum restituit Princeps Bojorum, & in illo *viginti quinque Monachos & sexaginta Moniales Ordinis S. Birgittæ* collocavit, ut fidem faciunt litteræ Innocentii VIII. in Metropoli Salisburgensi editæ.

CIRCA AN. 770 22. Apr.

pius, quem alii corrupte Adelinum *vocant, floruit sub finem seculi 9. & Sagiensi Ecclesiæ præfuit post* Hildebrandum, *quem non semel in miraculorum descriptione laudat. Porro Hildebrandus Concilio Suessionensi interfuit anno 853. Pontigonensi subscripsit anno 876. isque ipse est, qui sævientibus in Gallia Nortmannis S. Chrodegangi Sagiensis Episcopi & S. Opportunæ ejus sororis translationes curavit, ut postea dicemus. Hinc corrigas Catalogum Sanctorum, Beatorum, ac Piorum, Martyrologio Gallicano subjectum: in quo* S. Adelinus S. Opportunam visitasse, divinoque corporis Domini Sacramento refocillasse *dicitur.*

qua occasione.

2. *Qua occasione huic scriptioni operam dederit Adelhelmus, exponit ipse in Prologo miraculis præfixo. Quippe cum æmulos pateretur suæ ipsius episcopali consecrationi adversantes, voto se obstrinxit, scripturum se vitam & miracula S. Opportunæ, si Episcopus tandem ordinari victis adversariis posset. Tum rei compos, at promissi immemor, a Nortmannis venditus & exsilio in Britanniam insulam deportatus, voto redintegrato patriæ & sedi suæ restitutus id demum præstitit. In quodam ms. codice Thuanea Bibliotheca signato n. 63. legi* Benedictiones quasdam *in Dominicis post Natale Domini*, *quas* jubente gloriosissimo Archiepiscopo domno Francone Adelhelmus captivus Episcopus studuit componere. *Fortassis Adelhelmus noster, jubente Francone Rotomagensi Archiepiscopo, qui sedere cœpit circiter annum 910. Quod si ita est, Adelhelmus Hildebrando proxime non successit, aut certe bis exsilium passus est, nempe anno primo suæ ordinationis, & aliquot post annis.*

S. Opportunæ memoria.

3. *In antiquis Martyrologiis mentio Sanctæ Opportunæ nulla. Hæc laudatur in Actis Sancti Chrodegangi Sagiensis Episcopi ipsius fratris, quæ Herardus Turonensis Pontifex Hildebrando Sagiensi Antistiti direxit. Nam in ms. codice Uticensi post Acta ista & libellum de miraculis ipsius Chrodegangi, deque translatione tum ex Monasteriolo in Ecclesiam Sagiensem, tum ex ea Ecclesia in cellam S. Seranici Paniciarias usque subjunguntur hi versus:*

Hæc carus caro dona transmittit amicus.
Suscipe gratanter, cum sint felicia votis,
HILDEBRANDA sodes. Præsul Turonensis HERARDUS
Perpetuo vigeas valeasque poscit in ævum.

Monasteriolum aliud ab Almaniscis.

4. *Sancta Opportuna Monasteriolum illustravit meritis suis vivens, mortua Montiacum & Lutetiam Parisiorum miraculis. De Montiaco & Lutetia in libro miraculorum, hic de Monasteriolo paucis agendum. Monasteriolum Parthenium agri Sagiensis in Neustria hodierno, nobis ignotæ est originis. Veri simile, id excitatum fuisse ab S. Ebrulfo Abbate Uticensi, qui* quindecim Monasteria virorum seu mulierum regulariter instituisse *fertur in Actis propriis Sæculo 2. Benedictino. Eo in numero etiam reponendum videtur Almaniscense, in quo hactenus S. Ebrulfi ædicula ostenditur. Excisum est Monasteriolum a tempore Nortmannorum, adeo ut vix ulla ejus vestigia, immo nec fere situs deprehendi possit. In his Actis num. 7. dicitur fuisse* Sagiensi urbi vicinum, in saltu Algiæ * situm. *Et Sanctus Chrodegangus Opportunæ frater Roma reversus*, ad quoddam Cœnobiolum eidem urbi vicinum Monasteriolum dictum secessisse perhibetur, quo reverenda cohors ejusdem sancti viri salutaribus instituta doctrinis degebat Sanctimonialium: *indeque* Almaniscas Cœnobium visitare disponens, *in via cæsus fuisse. Hinc manifeste intelligitur, Monasteriolum distinctum quondam fuisse a Parthenone Almaniscensi. Adde, quod Monasteriolum hoc loco non est nomen appellativum, sed proprium, ut patet ex num. 7. & utrique suo erat Abbatissa, Monasteriolo Opportuna, Almaniscis Lanthildis. Quamquam utrumque in Almaniscas traduci ac confundi video ab recentioribus: quibus ut ne subscribam, cogit Adelhelmi & Scriptoris Vitæ S. Chrodegangi auctoritas. Illud tamen movet, quod* Pratum falsum, *de quo infra post librum de miraculis ab Adelhelmo scriptum, vix ducentis passibus ab Almaniscis distare dicitur. Ex quo intelligitur, Monasteriolum fuisse vicinum Almaniscensi * Parthenoni, qui hodie quoque in aditu Algiæ superest, aut certe Almaniscense Cœnobium post Nortmannorum tempestatem restitutum fuisse eo in loco, ubi quondam Monasteriolum situm erat. Id confirmatur auctoritate Roberti de Monte in Tractatu de Abbatiis cap. 23. in hæc verba:* Fecit etiam, immo restauravit prædictus Comes ROGERIUS, *Vicecomes Oximensis*, Monasterium feminarum apud Almanachias, ubi olim sancta Opportuna fuerat Abbatissa, antequam Nortmanni in Regnum Francorum venirent.

* la forest d'Auge

* Almanecheo.

CIRCA AN. 770 22. Apr.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. GLoriosæ ac Deo dilectæ virginis OPPORTUNÆ hodie festivitatem celebrantes, Redemtorem nostrum JESUM-CHRISTUM collaudemus, qui in Sanctis suis semper mirabilis esse dinoscitur: & non solum per viros viam justitiæ nobis patefecit, verum etiam per feminas & juvenilis ætatis puellas exempla religionis & bonæ imitationis cunctis se amantibus ostendit. Deo enim nostro semper cura est de omnibus, & neminem horum vult perire, quos redemit proprio sanguine. Nam sanctos in sanctitate hortatur permanere, & peccatores a malis operibus discedere, & bonis actibus inhærere, ut ad cœlestem patriam valeant pervenire. Quod virgo sacratissima intelligens Opportuna, divina gratia inspirante, ab ipsa infantia Domino servire constituit, ut mereretur cum electis & prudentibus virginibus in cœlo regnare. Quæ posita in hujus terræ peregrinatione, semper plus cœlestia quam terrena studuit diligere. Ejusdem igitur dominæ nostræ Opportunæ intercessionem unanimiter deprecari debemus, antequam de vita & conversatione morum ejus aliquid tractemus, sive antequam quidquam de miraculis quæ per merita ejus Dominus operatus est, disputemus: ut CHRISTI adjutorio & ejus assiduis precibus ab omnibus malis eruamur, videlicet ab insidiis diaboli & a laqueis ac variis hujus sæculi impedimentis: & vita nostra, intercedente B. Opportuna, maneat secura inter prospera hujus vitæ & adversa, quæ affligitur gravium peccatorum conscientia. Concedat etiam nobis Domini nostri pietas, actus jam dictæ dominæ nostræ Opportunæ & virtutum ejus magnificentiam scribendi facultatem, ad præsentium & futurorum utilitatem: qui aperit os mutorum, & facit disertas infantium linguas. Quique temporibus Balaam ad loquendum, angelicis terroribus os aperuit tremefactæ asinæ, repleat parvitatem nostram eloquio miserationis suæ, & donet mihi indigno suo famulo aliquid digne narrare in laudem dilectæ suæ, dominæ nostræ Opportunæ. Et si non pro meis meritis, tamen pro utilitate diem festum B. Opportunæ celebrantium, distillet in nobis vel parvissimam sui roris guttam, qui temporibus Moysi de petra jussit exire largissimam aquam: ut sicut tunc populus sitiens satiabatur aquis illius petræ, ita & hæc plebs, quæ modo huc advenit pro amore dominæ nostræ Opportunæ, gaudens recedat cum sua jocunditate, audita virtutum ejus revelatione.

2. Nunc vobis, dilectissimi filii, prout Dominus ministraverit, narraturi sumus, quanta divina gratia in famula sua, virgine Opportuna, operari dignata est mirabilia. Sed vos non pigeat audire, quod in ea Dominus perficere voluit: quia dum ancillam suam glorificat, nos ad ejus invitat exempla: ut operum illius imitatores effecti, ei mereamur in cœlestibus sociari, & vestigia virginis imitando, atque præcepta dominica observando, possimus cum illa cœlestis regni perfrui gaudio. In paucis quæ dicuntur, majora intelligite: quia quibus pauca non sufficiunt, plura prodesse non possunt. Majora enim de domina nostra Opportuna oportet credere, quam possit nostra locutio demonstrare.

INCIPIT VITA.

Opportuna Oximensis, 3. SAncta igitur OPPORTUNA, meritis & nomine digna, vitam diligens servare angelicam, Domino Deo vovit virginitatem suam: atque ut liberius Domino deserviret, & ab omnibus sæculi curis vacare posset, pompas & divitias mundi abjiciens, quarumdam Sanctimonialium feminarum collegio, tali quo infra dicturi sumus, juvante Domino, sociata est modo. Nam parentes ejus nobilitatis genere pollentes, & regalis prosapiæ apice florentes, incluti Oximensis pagi super omnes qui ibidem mora-

morabantur homines, duo luminaria mundo genuerunt, beatum videlicet CHRODEGANDUM, Sagiensis Ecclesiæ (cui ego Domino disponente deservio) Episcopum, & dominam nostram OPPORTUNAM, cujus hodie patrocinia veneramur, sororem ejus almifluam. Sed beata Opportuna, in annis puellaribus constituta, nobilis erat genere, sed nobilior fide: decora & pulcra facie, sed pulcrior mente & operatione: castissimum semper retinens vultum, habitu manebat pudica supra omnes coævas, quæ tunc morabantur in terra. CIRCA AN. 770 22. Apr. * al. Grodegrandum

4. Cumque esset mentis & corporis elegantia adornata & omnibus gratissima, multi præpotentes viri, divitiis & variis opibus referti, in matrimonium eam sibi conjungere satagebant. Promittebant ei auri & argenti immensa pondera, demonstrabant delectabilia mulierum ornamenta, gemmis & margaritis redimita: offerebant servos & ancillas, & diversæ facultatis prædia, quæ illicere potuissent animum puellæ, nisi illustrata fuisset cœlesti gratia. Has omnes provisiones ipsa ceu quisquilias quasdam & purgamenta contemsit mundi, ut munda & casta posset pervenire ad talamum cœlestis Sponsi. Nam quanto majora illi promittebant dona, tanto magis animus puellæ ab amore illorum recedebat: considerans in Deo pretiosiora esse munera, quæ summo studio quandoque obtinere desiderabat. nuptias detrectat.

5. Enimvero in tantum fixa in obsequio divini amoris manebat, & paullatim adeo in bonorum operum crescebat exercitiis, ut si adfuisset gladius persecutoris, sponte pro Domino bibitura fuerit calicem passionis. Quia vero duo sunt martyrii genera, unum in occulto, & alterum in publico; non deerat illi corona martyrii, quæ quotidie in corpore crucem perferens Christi, sapienter devicit oblectamenta carnis, mundi & diaboli. Fortis enim bellatrix Christi, armis dominicis munita incedens, videlicet scuto fidei & lorica justitiæ & gladio Spiritus-sancti, noluit aliquando ea deponere, donec virtute divini adjutorii omnes hostis antiqui insidias devinceret, & cum triumpho victoriæ, laureata serto justitiæ, Deum deorum in cœlesti Sion videre. Noluit apparere inermis, ne sauciaretur diabolicis sagittis. Numquam in ea diabolus quod voluit invenit: quia Rex fortis & potens in prœlio Dominus, cui toto corde servivit, & quem totis visceribus dilexit, ab omnibus inimici insidiis eam illæsam custodivit: quia a mandatis ejus numquam recessit, frequenter cum Psalmista decantans: *Judica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me, &c.* Martyr affecta. Psal. 34.

6. Quadam autem die ipsa dilecta Dei Opportuna cum multa Fidelium turba, patre quoque & matre secum pergentibus, Ecclesiam intrans, audivit Dominum in Evangelio dicentem: *Vade, vende omnia quæ possides, & da pauperibus: & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cœlo.* Quæ omnia diligenter auscultans, & secum velut mundum animal ruminando pertractans, ad genua patris & matris provoluta, in hæc verba prorupit: Eja, mi dulcis pater & amabilis mater, per tremendum & amandum ejus nomen, cujus verba modo sonuerunt in auribus nostris, attestor, ne mihi amplius quæratis sponsum in terris, quia jam sponsum habere cupio Dominum meum JESUM CHRISTUM in cœlis: sequar jam vestigia dominæ meæ beatæ MARIÆ Dei genitricis, nec ullius filii admittam copulam, nisi illius quem virgo concepit, virgo peperit, & virgo permansit. Hujus ego matris deprecabor gratiam, ut me ancillam suam nuptiis Filii sui faciat dignam, ut cum filio suo conjuncta fuero, matri & filio, sponso & Domino meo sine alicujus perturbationis obstaculo serviam in æternum. Multum pater & mater beatæ Opportunæ super his mirantes, & tandem pro constantia filiæ suæ læti exsistentes, Deo omnipotenti gratias egerunt immensas, qui in filia ipsorum radicem hujus bonæ voluntatis plantare dignatus est, deprecantes unanimiter, ut his quæ plantavit, incrementa boni operis condonaret. Cumque fideles qui aderant, respondissent, Amen, beata Opportuna ab oratione ere- Christum sponsum eligit annuentibus parentibus Matth. 19.

CIRCA AN. 770 22. Apr. cta, læta patrem respiciens, dixit: Jam filia Christi facta audiam vocem ejus, & inclinabo aurem meam ad eum, & obliviscar populum meum & domum patris mei, quia concupivit rex speciem meam, & ipse est Dominus Deus meus, & adorabo eum.

Velum & monasticum habitum suscipit. 7. Interea appropinquat dies, quo B. Opportuna episcopali benedictione velamen consecratum capiti suo imponat, & abjectis jucunditatis & sæcularibus ornamentis, induatur vestibus sacræ Religionis. Itaque deposita regia purpura, multum lætatur vili circumamicta tunica. Tunc stipata multitudine parentum & frequentia sequentium hominum, pervenit ad quoddam Cœnobium, Sagiensi urbi vicinum, quod est in saltu Algiæ situm, & vulgo visitato nomine nuncupatum Monasteriolum. In eo itaque loco digna Deo puella Opportuna omnibus sæculi rebus vale faciens, & soli Deo vacare cupiens, accepto sanctæ conversationis habitu, cœtui sanctarum conjuncta est feminarum Domino ibidem famulantium. Visum est etiam quibusdam Sanctimonialibus, quod dum beata Opportuna idem Cœnobium ingrederetur, Angelus Domini eam custodiens præcederet. Dignum quippe erat, ut quorum vitam imitari disposuerat, ab eis custodiretur. Habitans autem inter sacratas virgines, non sicut rudis, sed ut perfecta conversabatur, & omnibus diebus vitæ suæ talis fuit conversatio illius, ut a nemine posset reprehendi.

Virtutibus studet. Brevi autem tempore repleta est Scripturæ sacræ doctrina, quia die ac nocte meditabatur in lege Domini. Humilitatis & obedientiæ gratia super omnes eminebat, quia majoribus serviebat ut matribus, minores diligebat ut sorores. Erga omnes erat obediens & mitis, secum revolvens divinum

Matth. 11. præceptum: *Discite a me, quia mitis sum & humilis corde.* Quanto enim clarior erat nobilitate generis, tanto magis se cunctis subdebat humilitate,

Eccles. 3. sciens scriptum; *Quanto major es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam.*

Abbatissa creatur. 8. Cumque his & aliis abundaret virtutibus; accidit ut Mater, quæ ceteris præerat Sororibus, migraret ad Christum. Tunc Sanctimoniales omnes uno consensu & pari voluntate elegerunt dominam nostram Opportunam, ut inter eas culmen prælationis obtineret. At illa cum multum contradicere vellet, sed pro veneratione obedientiæ non valeret; petiit trium dierum inducias, ut pro hac re Dominum deprecaretur. Quod cum factum fuisset, revelatum est illis, quod B. Opportuna digna esset honore prælationis. Deinde Mater & Abbatissa super omnes constituta, majori corpus suum cœpit

Rigide vivit & pie. domare abstinentia. Nam frequenter tota nocte in Dei laudibus vigilabat, & sæpe in die a cibis omnino abstinebat. Feria quarta & sexta nihil manducabat; aliis diebus ad vesperum panem hordeaceum cum aqua & aliquo cibo vilissimo sumebat. Die dominico parvissimis pisciculis vescebatur, non propter ventris ingluviem, sed propter diei dominici venerationem. Nec tamen ipsos sumebat usque ad satietatem, sed tantum ad corporis recreationem. Si quando quæpiam ex Sororibus eam interrogaret, dicens: O dulcis Mater, quare tam frequenter abstinendo corpus maceras? sic respondebat: Adam de paradiso ejectus est, quia pomum vetitum manducavit; & nos illuc redire debemus jejunando. De potu vini & esu carnium quadrupedum non oportet nos quidquam dicere, quæ ipsa nolebat attingere. Et tamen cum ab his ipsa abstineret, Sanctimonialibus omnia sufficienter ministrabat: ipsas enim & spiritualibus & corporalibus cibis decenter alebat. Super omnia infirmos & pauperes diligebat, & eis tamquam

Matth. 25. Christo ministrabat, reminiscens verbi evangelici: *Infirmus fui, & visitastis me:* &, *quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Balneis non utebatur, cilicium semper absconse ferebat. Ita erat vestita hieme, sicut æstate: nec pro frigore adjiciebat, nec pro calore detrahebat. In lecto quando jacebat, unum sagum tantum habebat, & illud cilicinum: sed in die, propter frequentiam hospitum supervenientium, pretioso tegebatur opertorio lectulus ejus.

Psal. 6. Fluxu madebat lacrymarum, dicens cum Psalmista: *Lavabo per singulas noctes le-*

lectum meum, *&c.* Nullus eam vidit iratam, sed semper tranquillam & blandam. Delinquentes Sorores verborum castigatione emendabat. Quod si aliqua in duritia mentis permaneret, tamdiu pro ipsa Dominum deprecabatur, donec ad emendationem adduceretur. Neminem cædebat, sed dulciter omnes regebat, & clementiam sui pectoris declarabat suavitate sermonis. Ipsa enim quæ proferebat verba, sale sapientiæ videres esse condita.

CIRCA AN. 770 22. Apr.

Suas regit prudenter.

9. Non est æquum audientibus longa narratione adferre fastidium. Nam si bona omnia & virtutes quas B. Opportunæ divina pietas conferre dignata est, dicere voluerimus, ante dies iste quam oratio nostra finem habebit. Inter cetera vero talem illam habebat consuetudinem, ut si quid impetrare voluisset, orando apud Dominum obtineret: & si ab aliquo lædebatur, aut aliquis ei molestiam fecisset, orando cuncta mitigaret. Quod si latro de ditione vel rebus ejus aliquid furtim abstulisset, tamdiu eum oratione sua ligabat, donec ablata restitueret. Si autem lupus, aut vulpecula sive aquila aliquam bestiarum raperet, sola jussione restitui faciebat. Et quod tunc manens in corpore operabatur, hoc nunc vivens cum Christo eodem favente operatur: quod multis modis experiens, modo cognoscit & narrat Gallicana & Neustria terra, quæ gaudent mirantes virtutum ejus insignia, quæ per famulam suam operatur divina clementia.

Precibus omnia obtinet.

10. Porro cum esset in jam dicto Monasterio, & præesset ibi Sanctimonialibus, factum est ut venerabilis frater ejus Chrodegandus, Sagiensis Ecclesiæ Episcopus, ob amorem cœlestis patriæ, Romam ad limina beatorum Apostolorum Petri & Pauli & diversa loca Sanctorum causa orationis vellet peragrando circumire. Cumque secum disponeret hoc agere, velletque tali in opere septem annorum curricula transigere, ut laborando, peregrinando & orando posset delictorum veniam & gaudia æterna obtinere; disposita Ecclesiæ suæ administratione, cœpit misericordiam Dei invocare, ut custos ejus esse dignaretur in concepto itinere. Accersito itaque quodam viro, diaboli amico, pleno totius nequitiæ dolo, qui pristinus amicus esse simulabatur, & erat ei affinitate conjunctus, & præses erat Oximensis pagi, & vocabatur CHRODOBERTUS *, videntibus cunctis qui aderant, commendavit ei defendendum omnem locum & Episcopium suum, ita cum eo loquens: O dulcis amice Chrodoberte, committo fidei & amicitiæ tuæ omne officium Ecclesiæ meæ, & omnem facultatem & supellectilem substantiæ meæ, donec Domino volente redire potero, ut Domini miseratione & mea oratione simulque tua defensione grex mihi commissus ab inimicorum hominum servetur incursione. Benedicens deinde dominus Chrodegandus omnem plebem, & exhortans ut in mandatis divinis persisteret, valedicens etiam simulatori Chrodoberto, perfusus lacrymis, cœpit iter agere longæ peregrinationis.

Chrodegandus Romam iturus,

Ecclesiam suam commendat Chrodoberto,

* al. Godobertus

11. Sed quia scriptum est, *Simulatores & callidi provocant iram Dei*; &, *Simulator ore decipit amicum suum*; post recessum domini Chrodegandi noluit prædictus Chrodobertus esse defensor loci, sed magis invasor & deprædator populi. More namque luporum cœpit commendatas sibi oves non defendere, sed dilaniare cœpit, substantiam earum auferre, & neminem sinebat quiete vivere. Postponens itaque omnem amicitiam, & pro nihilo ducens affinitatem, postquam res Ecclesiæ cunctas crudeliter diripuit, contra decreta antiquorum Patrum & instituta omnium canonum, dum adhuc dominus noster Chrodegandus viveret, & Domino in peregrinatione deserviret, eidem Ecclesiæ Sagiensi fecit se Episcopum ordinari. Tum vero non accepta justa benedictione, sed repletus divina maledictione, non sicut pastor agebat, sed ut mercenarius iniquus; sola lucra terrena quærens, animarum salutem parvipendens: ardentius enim mammonæ, quam Domino serviebat.

qui homo rapacissimus & sedis invasor.

12. Cum hæc agerentur, soror beati Antistitis, miseriis & calamitatibus afflictæ Ecclesiæ condolens, assidue Dominum deprecabatur, ut ab hac op-

Post annos septem reversus,

CIRCA AN. 770 22. Apr.

oppressione Sagiensem familiam liberaret, & fratrem suum ei sanum videre concederet. Superna itaque pietas quæ clamantes ad se exaudit, cito quod sancta Opportuna precabatur, ad effectum perduxit. Nam vertente anno septimo peregrinationis domni Chrodegandi, & incolumem sorori suæ eum ostendit, & ab omni peccatorum contagio mundatum per martyrii palmam ad cœlestia regna evexit, & de manu tyranni Chrodoberti plebem suam liberavit. Nempe cum rediret B. Chrodegandus, multorum relatione didicit tyrannidem scelerati Chrodoberti. Cognita igitur illius nimia cupiditate & crudelitate, memor dominici præcepti, dicentis: *Diligite inimicos vestros, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos;* obnixe Dominum precatus est, ut peccatis Chrodoberti parcendo veniam daret. Postea vero eumdem per nuntios blande admonuit, ut a nequissima invasione & inaudito scelere animum revocaret. Noluit enim primum ad Sagiensem Ecclesiam pergere, sed ne locum daret diabolo, divertit ad jam dictum Monasteriolum; ubi soror ejus sollerter Domino deserviebat. Cum venisset autem nuntius digni Deo Præsulis ad jam dictum tyrannum, ille simulans se gaudere de reversione amici, fraudulenter talia remisit ei mandata: Noveris, dulcissime Pater, quoniam viri de longinquis patriis advenientes te ab hac luce migrasse dixerunt. Sed quia sospes reversus es, omni tuæ sedis & pontificatus potestate recepta, utere ea longo tempore feliciter. Non enim in uno Episcopio decet duos Episcopos residere. Precamur itaque, ut simul loquentes pristinis utamur amicitiis, sicut expetit ordo charitatis & mutuæ dilectionis. Festinabat nuntius dicta impii Chrodoberti nuntiare auribus domini Chrodegandi. Sed ubi Episcopus cum sorore sua verba audivit fraudulenta, talem B. Opportuna, spiritu prophetiæ repleta, responsionem dedit: Scias, frater, quia molliti sunt sermones ejus super oleum, & ipsi sunt jacula. Cognoscentibus autem illis, quia appropinquabat tempus vocationis B. Chrodegandi, & quia Deus vellet eum numero sanctorum Martyrum & Episcoporum per effusionem sanguinis conjungi; cœpit tamquam pius pastor iter arripere, ut animam suam pro ovibus sibi a Domino commendatis posset ponere.

invasorem monet de restituenda sede,

cui ille annuere simulans,

13. Sed lupus rapax Chrodobertus secum pertractans, quia si pastorem interficeret, secure postea oviculas dilaniaret; cœpit more Pharisæorum & Judæorum qui Dominum crucifixerunt, intra se quærere, quomodo sanctum Episcopum posset sic interficere, ut immunis populo videretur ab ejus sanguine. Nec defuit ei consilium traditoris Judæ: quia ut Judas, plenus erat diabolicæ persuasionis suggestione. Habebat siquidem secum virum malignum, qui fuerat B. Chrodegandi filius spiritualis, quem de unda baptismatis sacri levaverat, & loculos ipsius, sicut Judas Domini, deferebat: & eumdem scelestum virum divitiis & honoribus alliciebat, ut si beatum Chrodegandum interficeret, majorem gratiam præ ceteris sibi adstantibus obtineret. Acceptis itaque auri & argenti, terrarum equorumque muneribus, jurando promisit, se B. Chrodegandum interfecturum. Hoc ergo Chrodoberto magnum peperit gaudium.

de Chrodegandi nece tractat cum ejus filiolo,

14. Quadam igitur die cum B. Chrodegandus vellet Alamanniscas *a* Cœnobium pergere, ut cum venerabili LANTHILDE * sibi affinitate conjuncta de divinis sermonibus colloqueretur; dum transiret per Nonantum prædium, vidit eum filius diaboli Chrodobertus per fenestram cœnaculi. Tunc advocato sancti Chrodegandi filiolo præcepit; ut ad necem sancti Pontificis properaret, si dicta munera obtinere vellet. Qui sponte properans, ad sanctum Chrodegandum accessit, & repletus diri draconis astutia, torvis & crudelibus oculis sanctum virum adspiciens, mortiferum venenum sub lingua aspidea & antro cordis retinebat. Quod videns B. Crodegandus,

a quo securi percutitur Chrodegandus.

al. Lanhilde, Lanchilde

a Alamannisc, Parthenon agri Sagiensis, vulgo *Almenesches*, hactenus exsistit sub Regula S.P. Benedicti, ad rivulum in Ornam influentem situs, a quo non longe distat Nonantum opidulum, vernacule *Nonant*.

CIRCA AN. 770 22. Apr.

dus, & calliditatem animadvertens, sereno vultu dixit: Quid est hoc, fili? ut quid pestiferæ cogitationes virulentum animum tuum conturbant? an ignoras, quia ego sum spiritualis pater tuus Chrodegandus? quid moraris? fiat quod permittit Domini voluntas. Ipse autem truculentus & audax, osculari se ab Episcopo petiit. Tunc gloriosus Chrodegandus elevans oculos in cœlum, & sciens jam imminere horam mortis, oravit ad Dominum, & dixit: Domine JESU, piissime Redemtor, suscipe spiritum meum quem dedisti, & custodi gregem quem commendasti mihi peccatori. Utinam merear cum eis regnare in cœlis, pro quibus non dubito sustinere passionem in terris. Cumque de cœlis exauditam esse deprecationem suam audiret, mox percussori suo in simplicitate cordis osculum dabat libentissime. Ille autem evaginato gladio, sanctum Dei Pontificem bis in sincipite percussit. Cujus venerandi capitis percussionum cicatrices, quasi a Medicis sanatæ, modo nobiscum Domino donante manent & apparent. Sic dilectus Deo Pontifex & Pastor bonus noster Chrodegandus vitam in terris finivit, & angelicis cœtibus spiritus ejus in cœlis conjunctus est tertio Nonas Septembris. Quia in modico fidelis fuit, nunc in gaudium Domini ingressus, supra multa est constitutus. Qui autem eum interfecit, in eodem loco a dæmone arreptus, nec data munera obtinuit, & ad inferna, heu pro dolor! celeriter descendit. Chrodobertus quoque auctor miseræ calamitatis, divinæ percussionis ultione turpiter & quidem brevi vitam finivit: quia non potest bene mori, qui male vixerit.

NOTA.

Cædis auctores puniti.

Corpus primo immobile,

15. Quidam autem hæc videntes religiosi viri & vicini, cum psalmis & cereis conati sunt corpus sancti Chrodegandi proprii Episcopi de terra erigere, ut juxta consuetudinem ecclesiasticam illud mandarent sepulturæ. Sed tanto pondere hæsit in terra *a*, ut a nemine illorum posset moveri. Quo comperto, sancta Lanthildis cum Sanctimonialium agmine acriter lugendo & flendo cœpit illuc pergere: cui similiter contigit: nam nulla ratione, corpus sanctum potuerunt de terra levare. Relatio igitur tanti doloris ad B Opportunam pervenit, quod scilicet frater ejus injusta factione Chrodoberti jugulatus jaceret in terra, & a nullo posset inde levari. Quæ in Ecclesia exsistens, cum omnibus Sanctimonialibus sibi subditis Domino commendabat animam fratris: & a Sacerdotibus Missarum officiis celebratis, Deo obtulit sacrificia sincerissimæ orationis. Didicerat enim Spiritu-sancto sibi revelante, jam fratrem suum ad cœlum migrasse cum palma martyrii. In ipsa quoque divina revelatione Dominum deprecata fuerat, ut corpus fratris sui tamdiu immobile in terra jaceret, donec pro ejus animа congruas Domino preces funderet, & dehinc propriis ulnis in Ecclesiam ad locum sepulcri deportaret. Orabat amita sancta Lanthildis, ut corpus sancti Chrodegandi Episcopi & Martyris a terra elevaretur *b*; precabatur neptis B. Opportuna, ne corpus fratris moveretur. In ambabus erat sanctitas, sed in domina nostra Opportuna fervebat charitas fraterna. Vicit itaque S. Opportunæ orationis assiduitas, ut sciamus, quoniam omnia præcellit charitas. Dignum namque erat, ut B. Opportuna, quæ fraternæ mortis dolore torquebatur, gratia exauditæ deprecationis a Domino consolaretur. Suscepto itaque nuntio tanti doloris, mortem fratris referentibus amarissimis B. Opportuna perfusa lacrymis dixit: Domine mi JESU-CHRISTE amator & dispensator fraternitatis, permitte me simul gaudere cum fratre meo in cœlestibus regnis. Bonum est enim & jucundum habitare

---

a Nihil hoc de miraculo legitur in Vita S. Chrodegangi ab Herardo Turonensi Archiepiscopo scripta: sed recitata ipsius nece hæc subinferuntur: *Tanta de absente Pastore mæstitia, quanta fuerat de præsente lætitia, beata Opportuna sorore antefata studente ad antedictum Monasteriolum defertur: ibique corpus Beatissimi tumulo novo, competenti honore reconditur, & juxta sanctum altare ejusdem Ecclesiæ tumulatur.*

b Nulla fuisset contentio inter amitam & neptem, si utraque in eodem Cœnobio vixisset.

CIRCA AN. 770 22. Apr. care fratres in unum. Precor, Domine, ut quos conjunxit in terris fraterna nativitas, tua nos in cœlis conjungat benignissima pietas.

per S. Opportunam mœrentem fertur Monasteriolum. 16. Denique oratione completa, ad fraterna perrexit funera. Et respiciens exanimum fratrem, semiviva cecidit in terram, & sanctis manibus creberrime pectus percutiens dicebat: Circumdant me ex omni parte inæstimabiles angustiæ, quia destituta sum fraterno solamine. Heu me, quid modo faciam? Heu me peccatricem, quo me vertam, aut quid dicam? Subveni, Christe: ubi erit deinceps consolatio mea? Nimirum ipse mihi frater, ipse pater & mater & dominus meus exsistebat, & in omnibus adjutor meus erat. Inter acerbos dolores & luctus varios venerabilis Lanthildis & omnes qui aderant, sanctam Opportunam mœrentem dulcibus verbis consolari studebant, dicentes: Cessa, dilecta Deo Opportuna, desine jam Martyrem Christi, fratrem tuum flere, quem citissime, sicut desideras, videbis cum Christo feliciter regnare. Intermitte modo pro illo lacrymas fundere, cujus sacra intercessio nobis poterit apud Deum prodesse. Nulli enim dubium, quia qui pro inimicis & interfectoribus suis oravit, nostri quoque memoriam habebit. Quanto enim Christo plus adhæsit, tanto majora nobis beneficia præstabit: quia licet sit nobis absens corpore, tamen suis amatoribus non deest sancta intercessione. Hæc Beata Opportuna audiens, corpus fratris inter ulnas suscepit, & quem multi & fortissimi viri nequiverunt a terra levare, ipsa cœpit sola sine labore portare. Igitur Beati Chrodegandi corpus cum multitudine populi, diversi ordinis Clericis & lamentantibus Virginibus, cum cereis & resonantibus psalmis, perducitur ad jam dictum Monasteriolum, ibique debito honore, agente Beata Opportuna conditum sepelitur *a*: ubi etiam per multa annorum curricula per ejus merita multa virtutum insignia operata est divina clementia, cui est laus & honor per infinita sæculorum sæcula, Amen.

Opportuna miraculis potens, 17. Post obitum igitur sancti Martyris & Pontificis Chrodegandi, Dominus noster JESUS CHRISTUS cœpit famulam suam Opportunam insignibus virtutum miraculis glorificare. Quis enim digne valeat explicare, qualis & quam fervens demum in Dei servitio permanserit? Nam in lege Domini sine fatigatione quiescebat, & nulla turpi conversatione inquinabat corpus suum. Et quia a consuetudine peccandi omnimodis se retrahebat, maximam a Domino in curandis infirmis est gratiam adepta. Nam multi ad eam variis modis oppressi venientes, per orationes ejus a Domino sanitatem recipiebant. Claudis per invocationem gressus restituebat, cæcis visum reformabat, & ab obsessis corporibus dæmonia ejiciebat. Cum flentibus flebat, & omnibus, quibuscumque poterat, consolationem adhibebat. Omnes quippe qui ad eam aliqua oppressi calamitate aut gravati adversa valetudine, vel furis aut raptoris damno afflicti veniebant, gaudentes, desideriorum suorum vota consecuti, revertebantur. In ipsa semper erat jugis oratio & assiduus gemitus. Corpore integra persistens, mente & operatione semper cœlum intendens, beati Pauli Doctoris gentium imitatrix effecta, dicentis: *Nostra autem conversatio in cœlis est*. Tota mentis virtute spernebat gaudia hujus vitæ & cuncta delectamenta sæcularium voluptatum, modis omnibus desiderans conjungi agminibus cœlestium virtutum. Orabat namque, ut posset dissolvi & esse cum Christo. Antequam autem anniversarius dies obitus fratris sui appropinquaret, nimiis vigiliis & jejuniis corpus affligens, suppliciter Dominum deprecabatur, dicens: Redemtor mundi, cui ab infantia deservivi, quique me hucusque custodisti, fac me ancillam tuam cum Martyre tuo fratre meo Chrodegando velociter in cœlum suscipi, ut tecum gaudeamus in æter-

optat dissolvi. Philipp. 3.

a S. Chrodegangus seu Chrodegandus ibi jacuit per annos fere centum, donec per Hildebrandum Sagiensem Episcopum, grassantibus Normannis, in Ecclesiam Sagiensem, deinde in alias translatus est, uti in ejus Actis ab Herardo Turonensi Episcopo scriptis legitur.

æternum, cui fetvivimus in hac mortali peregrinatione. Intelligens autem se a Domino exauditam, & sciens imminere diem optatæ vocationis suæ, convocavit Sorores, quibus non tantum præerat, quantum proderat, & talibus eas allocuta est verbis: Dulcissimæ Sorores & amantissimæ filiæ, satis dignum & congruum videtis, ut pro concessis nobis a Domino beneficiis gratias illi secundum virium nostrarum quantitatem referamus; & pro negligentiis & multimodis peccatis nostris veniam ab eo & indulgentiam implorare satagamus. Quidquid enim boni in nobis est, ab illo accepimus: quia sine ipso nihil boni facere aut cogitare possumus. In illo namque vivimus, movemur, & sumus. Quid enim nos sumus, nisi corruptibiles creaturæ? & quid post mortem erimus, nisi pulvis & cinis? Certe caro nostra quam modo nimis diligimus, & cui quantum possumus divitias & delicias præbemus, cum in terra sepulta fuerit, a vermibus consumetur. Jam floremus & superbimus in mundo: post mortem erimus putredo & vermis. Et quod cum dolore nimio profiteor, impiis erit in inferno perpetua damnatio. Hæc, dilectissimæ filiæ, convenit omnibus Christi sanguine redemtis in memoria habere, quia exhortatur nos Scriptura dicens: *In omnibus operibus tuis memorare novissima sua, & in æternum non peccabis*. Deinde ante pedes filiarum prosternens se, ream se & peccatricem confessa est, dicens: Noveritis, Sorores, quia appropinquat hora temporalis mortis meæ: & ideo cum omni humilitate benignitatem vestram deprecor, ut mihi pro amore Dei dimittatis, si aliquam ex vobis læsi, aut si vobis molesta fui, & si aliquid indecenter contra Regulam de rebus vestris, quas mihi commendastis, egi. In his enim & aliis multis me peccasse agnosco. Et idcirco pro illius amore parcite mihi, qui dixit: *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater cœlestis peccata vestra*. Talia beatæ Opportunæ adstantes Sorores audientes verba, diutissime præ repentino dolore conticuerunt: & deinde eam a terra levantes, & sermoni singultus varios & lacrymas intermiscentes: Mater, inquiunt, dulcis Opportuna, nobis multa bona præstitisti, & nos numquam læsisti: si autem in aliquo deliquisti, parcat tibi & indulgeat pietas Christi, quem semper amasti.

CIRCA AN. 770. 22. Apr.

Ad suas verba facit.

Eccles. 7.

Veniam ab eis petit.

18. Postquam autem illa cunctis Sororibus secundum petitionem earum indulsit, taliter residens inter illas cœpit loqui: O Sorores carissimæ, diligenter attendite verba exhortationis meæ novissimæ. Sicut duo sunt opera, bonorum scilicet & malorum: ita duo sunt retributionum loca, justorum & impiorum. Attendite ergo, ut bona operantes & a malis caventes, in retributione justorum inveniamini: cujus bonæ operationis radices tres sunt præclaræ & magis insignes, fides, spes & charitas, *&c.* Precor ut cum ab hac luce post diem duodecimum migravero, sepeliatis me juxta sepulcrum Martyris Christi domni Chrodegandi Episcopi.

Eas ad bona opera hortatur.

19. His & aliis sanctis alloquiis confortans Sorores, cœpit Beata Opportuna gravi corporis infirmitate detineri, & febris molestia prægravari. Cumque membra corporis lectulo dedisset, & omnes artus ejus vir morbi infestaret, tamen ab ore ejus laus Dei nullatenus recedebat. Exacta autem quadam nocte, dum jam aurora diei sequentis inciperet, in domo ubi quiescebat, maximi luminis splendor apparuit, & suavissimi odoris mira fragrantia efferbuit. Tunc dilecta Deo Virgo vidit beatam Cæciliam & sanctam Luciam causa visitationis ad se venire: quas cum vidisset, blando sermone ita salutavit: Avete, sorores, Cæcilia & Lucia: quid præcepit ancillæ suæ gloriosa virgo Maria, cœlestis regina, & omnium virginum domina? Respondentes sacræ virgines Cæcilia & Lucia, dixerunt: O splendidissima sponsa Christi Opportuna, exspectat adventum tuum intacta virgo Maria, ut filio ejus conjungaris in cœlo, quem totis visceribus dilexisti in mundo. Ornata corona gloriæ tuæ & accensa lampade, debes ire obviam Sponso & Sponsæ. Post lætitiam autem tam præ-

Morbo correpta, visitatur a SS. Cæcilia & Lucia.

CIRCA AN. 770 22. Apr.

Dæmonem videt interrita.

præclaræ visionis & visitationis, ecce in sinistro angulo domus adstitit terribilis dæmon & nimis ferox, in specie nigerrimi Æthiopis, cujus capilli & barba distillabant quasi picem calidam & liquidam. Oculi ejus erant quasi ferrum ignitum, quod de fornace multis scintillis emicans producitur. De ore & naribus ejus flamma exierat & vapor sulphureus. Quem videns B. Opportuna, imperterrita dixit : Præcipio tibi, diabole, auctor totius malignitatis, ne ab hoc loco movearis. Tunc omnes Sanctimoniales advocans, & denuntians eis, quam terribilis ibi adest inimicus, dixit eis : Ecce spiritus immundus & totius malitiæ repertor, qui omnibus diebus nos impugnabat, Domino adjuvante ab ancilla Christi victus confunditur. Precor itaque, amantissimæ Sorores, ne ejus suggestionibus & incentivis cogitationibus adquiescatis. Tunc conversa ad eum, dixit : In nomine Domini recede a me, ferox & truculente inimice Christi, quia non me ancillam Christi superabis, sicut Evam primam feminam superasti. Ex hac ergo visione & S. Opportunæ admonitione de cetero Sanctimoniales ferventiores in Dei servitio exstiterunt.

Viatico munita,

20. Cumque jam prægravante corporis infirmitate duodecimo die, sicut ipsa domina nostra Opportuna prædixerat, sciret adesse horam vocationis suæ, præcepit Sacerdotibus pro animæ suæ commendatione Missarum sollemnia celebrare : jussit etiam, ut omnes Sanctimoniales a majore usque ad minorem Domino offerrent libamina : quod cum factum esset, jussit dominicum corpus adferri & sibi dari. Quo accepto, dixit : Corpus tuum, Domine, proficiat mihi ad salvationem animæ meæ. Et dum Clerus in exitu sanctæ illius animæ, & adstantes Sanctimoniales psalmos decantarent, & ipsa cum eis decantaret; respiciens ad ostium domus, dixit his qui psalmos decantabant : Ecce advenit domina mea B. Virgo MARIA, cui vos commendo, quos in hoc sæculo amplius non videbo. Extendente autem ea brachia, quasi Matrem Dei vellet amplexari, sancta ejus anima carne est soluta *a*, & vivit cum Christo per æterna sæcula. Cumque omnes unanimiter quasi propriam deflerent matrem, sepelierunt eam juxta sepulcrum fratris sui, sicut ipsa vivens deprecata fuerat : ibique Dominus noster JESUS-CHRISTUS per merita amborum multa miracula operatus est longo tempore, quamdiu corpora eorum ibidem quievere. Posteaquam vero corpus beatæ & admirandæ Opportunæ ab eo loco a fidelibus viris translatum est, quocumque accessit, & quocumque in loco, prædio, castello aut villa depositum fuit, permultæ virtutes per ejus intercessionem effectæ sunt, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, cui est laus, honor, virtus & potestas cum Patre & Spiritu sancto per infinita sæcula sæculorum, Amen.

visa B. Maria abiit.

Sepulta juxta fratrem.

Hæc apud Surium.

* Ego humilis ADELMUS, Sagiensem supra plebem Episcopus, adjuvante Domino descripsi Vitam beatæ Opportunæ.

a De anno certa non potest ferri sententia. Chrodegangus ejus frater sedisse dicitur circiter annum 765. cui uno dumtaxat anno supervixit Opportuna, cujus obitum reponimus anno 770.

LIBER MIRACULORUM

CIRCA AN. 770 22. Apr.

Ad mſ. cod. Eccleſiæ collegiatæ ſanctæ Opportunæ reſtitutus.

PROLOGUS ADALHELMI.

1. DOMINO *miſerante* ADALHELMUS, *Sagienſium plebium humilis Epiſcopus, nec non B. Karileſi* a *Monachus & ſervus, omnibus Chriſti ſanguine redemtis gaudium vitæ præſentis & gloriam æternæ beatitudinis.* Adjuvante Domino deſcripſi Vitam dominæ noſtræ Opportunæ & converſationem & obitum ejus: nunc vero per auxilium S. Trinitatis narrare cupimus miracula, quæ in diverſis locis per eam operata eſt pietas ſuperna. Partim ergo de iis ſcribemus ſicut vidimus, & partim quæ ab aliis audivimus. Vivebant * enim adhuc multi, qui cœci & claudi, muti & dæmoniaci, per interceſſionem & merita ejus a Domino curati ſunt: quorum narrationi ſatis fidem credulitatis adhibere poſſumus: quia cicatrices infirmitatis oſtendunt ſigna ſanitatis. Sciat autem omnis Lector, quia non ſequemur ordinem narrationum in expoſitione virtutum: ſed prius ea quæ vidimus, & quæ in eodem loco ubi nunc ſanctum corpus ejus veneratur, qui vulgo dicitur Monciacus *b*, operata eſt narrare diſponimus. Quare itaque ego hebes & inſipiens, auſus ſum incipere: ſi placet, audite.

Auctor viſa & audita narrat. * al. vivunt

2. Antequam Epiſcopatum hujus Eccleſiæ obtinerem, narrabantur miracula ejus, & a nullo ſcribebantur. Vocatus autem Epiſcopus & nondum effectus, cum quidam offerrent munera, ut decus oſtenſæ benedictionis a me auferrent, & locum honoris ſibi vindicarent; humiliter votum vovi eidem dominæ ſanctæ Opportunæ, quod ſtuderem miraculorum & vitæ ejus piſticus * ſcriptor exſiſtere, ſi mihi dignaretur auxilium impendere, quo poſſem inſurgentes æmulos devincere. Dominæ itaque Opportunæ interceſſionis auxilio, potitus ſum optatæ benedictionis privilegio: ſed gemens fateor, & pœnitens confiteor peccatum negligentiæ meæ. Accepta namque benedictione, pro nihilo duxi votum promiſſionis meæ. Quia vero omnipotens Deus peccata noſtra aut in præſenti punit, aut futuro reſervat punienda; propter peccatum commemoratæ negligentiæ meæ, in ipſo anno ordinationis meæ traditus ſum manibus crudeliſſimæ gentis Nortmannicæ: qui me captivum ligantes quaſi vile mancipium, vendiderunt trans marinas regiones. Hoc igitur factum eſt exigentibus peccatis meis, ut ſcirem quia non debet ſuperbire terra & cinis; & quia melius eſt non vovere, quam vota non reddere. Poſt multa itaque Nortmannorum ludibria, & quæ mihi intulerunt creberrima verbera; poſt diverſa maris fluctuantis & proceloſi pericula, poſt nimii frigoris & nuditatis & diræ famis, necnon longioris itineris impedimenta, cum placuiſſet pietati & miſericordiæ Domini & Redemtoris noſtri, quæ peccatores ſolita eſt confortare, ut mihi concederet redire in terram nativitatis meæ; ſcire convenit fraternitati veſtræ, quantum mihi profuit interceſſio beatæ Opor-

Narrat cauſam ſuſcepti operis. * fidelis

Nortmannis vaoditus exſulat.

E naufragio per Sanctam ereptus.

a Anifolenſe S. Karileſi Monaſterium apud Cenomannos antiqui appellabant. Lege Vitam S. Siviardi Abb. ſupra ad ann. 729. & Acta vetuſta Epiſcoporum Cenomanenſium, in quibus *domnus* ALBANUS *ejuſdem Monaſterii Abbas* Eccleſiam S. Karileſi *a fundamento renovaſſe*, & in eam *corpus domni Karileſi* per FRANCONEM ſecundum, Cenomannicum Epiſcopum, principatu Ludovici Auguſti tranſtuliſſe fertur.

b Monciacus, vulgo *Moncby le neuf*, diœceſeos Pariſienſis, Silvaneſtum verſus, vicus aſt habens Prioratum S. Opportunæ Monaſterio S. Martini a Campis Ordinis Cluniacenſis ſubjectum: quem in locum S. Opportunæ Reliquiæ primum ex Monaſteriolo tranſlatæ ſunt infra num. 8. poſt Lutetiam, excepto capite, quod Monciaci hactenus adſervatur.

CIRCA AN. 770 22. Apr.

portunæ. Super fluvium Somenæ ad opidum quod dicitur S. Valerici *a*, cum voluissemus devenire, violentia marinæ accessionis anticipati & oppressi qui mecum erant, in jam dictum fluvium Somenæ de equis ciciderunt, inter quos & ego miserulus cecidi. Cumque mihi jam nulla spes esset vivendi, taliter clamare cœpi: Sancta Opportuna & beate Karilefi, liberate pereuntem servum vestrum. Quorum adjutorio, cum non haberem peritiam natandi, ad ripam fluminis adjutrice ipsa beata Opportuna, ut mihi visum est, deveni. Hujus itaque sanctæ Opportunæ insigne miraculum dignum judico scribere primum.

INCIPIUNT MIRACULA.

Contracta erigitur.

3. DEINDE aliud quod mecum multi viderunt, scribere non tardo. Quidam vir nomine Adalbodus, uxorem suam debilem ad Ecclesiam beatæ Opportunæ deportabat: cujus miseræ feminæ genuum poplites gressus ambulandi denegabant, quia nervis siccatis crura coxis adhæserant, & extendere tibias ad usum eundi nullatenus poterat. Quodam die cum inundatio pluviarum fecit magnum lutum platearum, & ministri Ecclesiæ depulsarent signa ad officium vespertinale; illa miserabilis femina quasi reptando & genua vix trahendo per medium lutum ad Ecclesiam, ut poterat, festinabat: quam qui aderant videntes taliter incedere, lacrymas cœperunt pro illa fundere. Cumque eam vellent inter brachia ad Ecclesiam deferre, dixit eis: Sinite me ita incedere, ut domina mea videat Opportuna afflictionem ancillæ suæ. Quæ ingressa Ecclesiam, in ipsa nocte per virtutem sanctæ Opportunæ a Domino recepit sanitatem: tamen diutissime decucurrit a capite ejus immensitas sudoris, ostendens eam habuisse acerbitatem gravissimam doloris. Statimque concursus factus est populorum Dei laudantium misericordiam, qui sic magnificare dignatus est virginem suam Opportunam. Vocatur autem eadem femina Aldecudis quæ nunc recte ambulat & glorificat Deum.

Impotens vegetatur.

4. In villa quæ dicitur Vituriacus, erat vir quidam nomine Otolgrinus, qui ita erat omnium membrorum officio destitutus, ut neque manus posset ad eos ducere, neque etiam salivam de ore sine adjutorio alterius projicere. Qui cum rogaret se perduci a parentibus & amicis ad beatæ Opportunæ Oratorium, videntibus cunctis qui ad celebrationem Missæ dominica die convenerant, quasi semivivus in Ecclesia est positus. Præcepimus autem ut pro recuperanda ejus sanitate Domini misericordiam deprecari studerent. Post paucos autem dies sanus effectus orationibus sanctæ Opportunæ adjutus, gratias egit deferens vota sua devotus.

Arreptitia liberatur.

5. Illud quoque signum non debemus tacere, quod per eamdem dominam nostram Opportunam JESUS-CHRISTUS nobis præsentibus dignatus est perpetrare. Hostis generis humani diabolus quamdam feminam invasit, cujus membra per singula diei & noctis momenta diversis modis, heu, pro dolor! torquendo dilaniabat. Vir autem ipsius feminæ eam valde diligens sollerter custodiebat, & per multa Sanctorum loca eam deducebat, ut per deprecationem Electorum Dei ab oppressione inimici mereretur liberari. Cum diutius inimicus jamjamque quasi hereditarium vas possideret, & variis cruciatibus miserrimam feminam turpiter (quod dici dolendum est) affligeret; vir ejus audita opinione gloriosæ virginis Opportunæ, scilicet quod intercessio vim soleret effugare dæmoniorum; devotus cum prædicta uxore auxilium virtutis ejus expetiit: quo perducta cum esset, sentiens diabolus quod per merita beatæ Opportunæ Dominus vellet nequitias ejus conterere; per os illius feminæ taliter cœpit clamare: Væ, væ, Opportuna, væ mihi, inveterata Opportuna; quæ mihi in Gallia & in Neustria semper fuisti contraria: sæpe oratio tua destruxit machinamenta mea:

a Ita reponit Surius. In mf. codice legitur *Vacria*: an *Valeriacum?* opidum S. Vvalarici, vulgo *saint Valery*, ad ostia Suminæ in Oceanum. Lege Acta S. Vvalarici Abbatis, in Sæculo 2.

CIRCA AN. 770 22. Apr. teste Auctore,

mea : insidiabaris enim mihi, & prius vivens, & nunc mortua. Mihi quoque qui inter ceteros dolens & orans adstabam, per os ipsius mulieris multa convicia dicebat. Noli sperare, rudis & neophyte Episcope, quod tua virtute ab hac mea egrediar potestate. Nihil enim te timeo, sed virtutem adversatricis meæ Opportunæ formido, & te inutilem servum esse ejus cognosco. Adstantes autem Sacerdotes & Clerici & vulgaris populus qui ad hoc lugendum spectaculum convenerant, nullatenus ab oratione cessabant : sed sine intermissione cum lacrymis Dominum deprecabantur, ut precibus placatus famulæ suæ Opportunæ, cum virtute suæ potentiæ elideret apertas inimicitias fraudis diabolicæ. Infusa autem ipsa femina benedictę aquę adspersione, & signata signo crucis dominicę, cum legerentur super eam orationes huic opesi congruentes, & perventum fuisset ad locum ubi dicitur, *Adjuro te, draco, in nomine Agni qui ambulat super aspidem & basiliscum, qui conculcat leonem & draconem* ; mox spiritus immundus crudeliter eam vexans, ita ut ungulis & dentibus propria dilaniaret membra, terribili voce clamat : Scias, vetula Opportuna, quia nunc egrediar, sed cito revertar. Quod cum dictum fuisset, ipsa femina pacifice resedit, & oculos cum manibus ad cœlum erexit, & ad cornua altaris accedens se in servitium beatę Opportunę permanere promisit, sumtoque benedictionis pane ad hospitium perrexit. Evolutis autem aliquibus diebus vir ejus eam optans perfrui sanitate, gaudio repletus voluit ad propria redire.

præmissis exorcismis,

voto continentiæ facto.

Cumque jam a villa exiret, & cœptum iter carperet ; ecce diabolus cum multitudine satellitum in specie luporum atque canum super prędictam feminam irruit. Ipsa autem clamans : Domina Opportuna, libera ancillam tuam; & usque subtus altare fugit, & dicebat, quia usque ad ostium Ecclesię lupi & canes eam sequebantur : ibique diutius nobiscum orans, sine lęsione reversa est. In tali itaque prosperitate quindecim dies permansit, & sine aliqua turbatione ubicumque voluit, absque vexatione perrexit. Cumque hoc vir ejus videret, obtulit *a* pecunias Clericis Ecclesię, ut licentiam haberet sociandi se uxori suę. Quod ego audiens nec promisi, nec prohibui : ne si permitterem, viderer voluntati sanctæ Opportunæ contraire : si autem contradicerem, arguerer a nescientibus, quod causa cupiditatis humanæ vellem disjungere amorem nuptialis copulæ. Ipse autem vir more solito volens ad eam ingredi, cognovit eam nequius quam prius a dęmonio vexari. Nam urgente diabolo, manus & brachia turpiter agitabat : tuncque lingua a faucibus exsiliens, ita ut terminum oris & labiorum claustra nimis excederet, & nuda tota ab hominibus videretur, inauditam contra Omnipotentem loquebatur blasphemiam. Cum vero vir ejus non posset eam solus adducere ad consuetum Oratorium beatæ Opportunæ virginis, cives condolentes afflictionibus mulieris & ejus mariti doloribus, inter ulnas proprias quasi pene mortuam projecerunt ante dominę nostræ Opportunæ Ecclesiam : ibique terræ diutius inhęrens, neque vox in ea audiebatur, neque halitus sentiebatur, sed defunctam esse proreſtabantur. Lectis ergo orationibus quæ energumenis conveniunt, & postea incboatis psalmis a quibusdam, qui psalluntur in agenda oratione mortuorum; post longa horarum spatia illa femina quæ putabatur mortua, quia illa morietur quæ peccaverit anima ; tunc magnas dare cœpit voces in Ecclesia clamans : Domina Opportuna, adjuva me ancillam tuam, quia ero de cetero tua devotissima famula, resuscita me a morte corporis & animæ. Cum vir ejus blandis sermonibus eam deliniret, & interrogaret quid ei visum fuisset, respondit dicens : Domine mi Helberte, (sic enim vocabatur vir ille) modo a maximo & truculento lupo devorata fui : & cum me vellent integram homines per pannos cum ignitis tridentibus in foveam sulphuream projicere, per Dei gratiam liberata sum adjutorio dominæ meæ sanctæ Opportunæ

A dæmone rursus impetita, sed non læsa,

tertio ob fractum votum correpta,

denuo liberatur a

voto iterum facto.

a Nota voti reatum pretio dato a Clericis remissum dissimulante Episcopo.

[CIRCA AN. 770 22. Apr.] portunæ. Qualem vis uxorem, quia amplius me non poteris habere? Hæc autem femina Olbiregis vocatur: quæ quamdiu vixit, Domino cum omni devotione corporis & mentis puritate famulabatur, & longo tempore post superfuere multi, qui ea quæ narrare volumus se vidisse testabantur.

[Sagienses a Normannis vexati,] 6. Plebs Sagiensis Ecclesiæ, exigentibus peccatis, a crudelissima gente Normannorum miserabiliter affligebatur. Ipsa enim ferocitas paganorum assiduis deprædationibus & flammarum incendiis, virorum ac mulierum, pupillorum ac viduarum, infantium & senum jugulationibus cunctam regionem devastabat. Jam itaque inclytus Rex LUDOVICUS *a*, frater gloriosi & magni domini CAROLI nostri Imperatoris, Regis serenissimi, (cujus beneficiis sumus quidquid sumus; [NOTA,] cujus vita semper a Domino gubernetur) auditis insignibus beatæ Opportunæ virtutibus, causa refugii supradictum prædium Moniacum condonaverat eidem dominæ Opportunæ & illustrissimo viro HILDEBRANDO, Sagiensis Ecclesiæ Episcopo sanctissimo. Idem [Moniacum deferunt corpus S. Opportunæ.] ergo Hildebrandus timore prædictæ persecutionis Nortmannicæ partem Clericorum in Moniacum villam venire jussit cum sanctissimo corpore dominæ Opportunæ. Cumque Clerici victui necessaria non haberent, panem enim & vinum parumper habebant; timore famis & nuditatis tristabantur. Jussis itaque Pontificis obedientes, cum corpusculo sanctæ Opportunæ cœperunt pergere. Quod audientes diversorum habitatores locorum, virorum ac mulierum, occurrerunt Clericis deprecantes, ut sanctum corpus mererentur ferre propriis ulnis. Nondum ergo in prædicto Moniaco Ecclesia erat constructa, sed in cujusdam hominis domo Gozlini quon- [Ibi cæcus lumen recipit.] dam beatissimum corpus posuerunt. In ipso ergo die quidam homo cæcus adveniens, per orationem beatæ Opportunæ visum recepit. Quo etiam die ex diversis partibus infirmi advenientes, omnes sanitatem corporum receperunt. Nam quisquis ejus feretrum eo die potuit tangere, per merita beatæ Opportunæ sanus effectus est a quacumque teneretur infirmita- [Plures alii sanati.] te. Tradunt etiam multi qui tunc vivebant, quia a sexta hora illius diei usque dum sol occumberet, inter claudos & dæmoniacos, mutos & surdos plusquam sexdecim homines sanitatem recepissent. Quod videntes habitatores vicinorum locorum, prædictum locum venerari cœperunt. Et [Ecclesia ibi constructa.] quanto magis virtutes per intercessionem beatæ Opportunæ exercebantur, tanto majora dona a fidelibus viris in eodem loco offerebantur. Quorum sumtibus in honorem sacræ Virginis Ecclesiam construxerunt, ubi nunc beatæ Opportunæ merita multi venerantur: quia præstante Domino quidquid ibi cum recta fide quæritur, invenitur. Ægri sanitatem recipiunt, & peccatores veniam consequuntur.

7. Prætereundum quoque non est, qualiter beata Opportuna quamdam feminam superbiæ & levitatis spiritu repletam ad humilitatis viam & divini timoris convertit notitiam: siquidem ad laudem Dei pertinet quid- [Psal 67. 36.] quid in Sanctis suis operatur: scriptum est enim: *Mirabilis Deus in Sanctis suis*. Erat quædam matrona nomine Altrudis, cujus ancillæ cum au- [Matronæ ancillis pias injuriæ plectitur,] dissent a multis virtutes quas Dominus per beatam Opportunam operabatur; quodam die sabbato hora diei nona transacta ad Oratorium ejus pervenerunt. Cum eas domina illarum perquirens didicisset quo abissent, stimulis iracundiæ percita taliter fertur dixisse: Quia vacant otio ancillæ meæ, ideo vadunt perquirere ossa mortuæ nescio cujusdam feminæ. Cum eas redire in domum suam fecisset, & verberare voluisset; ut ostenderet Dominus, quantum beatæ Opportunæ meritum apud eum valeret,

---

a Is est Ludovicus Germaniæ Rex, Caroli Calvi Imperatoris frater, mortuus anno 876. Carolus Romæ 8 Kalend. Januarii ejus anni coronatus est Imperator, & ipso anno insequente exstinctus prid. Non. Octob. Carolo Adelelmus hoc loco faustos dies adprecatur. Hic videri quibusdam possit, libellum istum ab auctore jam Episcopo fuisse compositum anno 877 ante obitum Imperatoris. Id si probatur, Hildebrandus Adelelmi antecessor obiisse dicendus est paullo post Concilium Pontigonense, mense Julio anni 776. habitum: quamquam nonnulla infra huic calculo obstare videntur.

CIRCA AN. 770 22 Apr.

ret, cito ancillis supradictæ Altrudis adjutorium præbere dignatus est. Nam immensus dolor viscerum Altrudem ita invasit, ut flagellum de manu ejus ceciderit, & tamdiu torqueretur, donec ad Ecclesiam B. Opportunæ se portare fecit, ubi se culpabilem reddidit, & sanitate recepta multum postea Clericis Ecclesiæ illius profuit, quia quæ necessaria illis fuerunt administravit. Hæc videntes circa manentes feminæ, promtiores fuerunt in servitio B. Opportunæ. Cum enim ea quæ dicimus vera sint, omnia credimus, quia neque nostra insipiens, neque alterius docilis lingua enarrare valet omnia, quæ per B. Opportunam Dominus operatus est miracula. (*tom fanator.*)

8. Audite si placet, qualis B. Opportuna contra odientem locum suum extiterit. Quia enim in hoc sæculo mali permixti sunt bonis, ipsique mali semper invident bonis; cum quidam vir, nomine Anastasius, videret Ecclesiam in honore S. Opportunæ esse constructam, dolens potestatem ejus crescere, diabolica invidia promotus cœpit familiam affligere. Cumque religiosi una ei dicerent, ut pro amore S. Opportunæ cessaret ab hac levitatis præsumtione, cum juramento testatus est dicens: Sciatis omnes qui in hac habitatis villa, quia antequam moriar, illic ubi nunc est Ecclesia S. Opportunæ constructa, ibi faciam fabarum sata, & erit ibi leguminum copia. Hujus blasphemiæ celeriter adfuit vindex intercessio S. Opportunæ. Statim enim ut a domo exiit, cum quodam juvene nomine Helboldo rixari cœpit: qui Helboldus inermis erat, sed tantum baculum, quem vulgus furcam vocat, in manu portabat. Cumque Anastasius in armis confideret, & his eum interficere voluisset; ab eodem juvene percussus cum ipso die moreretur, omnibus qui aderant dixit, quod ultione B. Opportunæ interierit, & ipsa eum vulneraverat. Moriens itaque confessus est quod non bene fecerit, quod vivens electam Dei virginem, familiam ejus affligens, despexit. (*Blasphemus punitus.*)

9. Sæpius placet B. Opportunæ miracula referre, ut ostendamus, qualiter fideles suos & devotos & servientes sibi eadem domina nostra studet defendere in præsenti vita, ut unanimes ejus laudanda beneficia deprecemur, ut hæc quæ manens & regnans cum Christo fidelium suorum non obliviscitur, in hac terra adjutorium nobis præstare dignetur, ut cum illa esse mereamur in æternæ beatitudinis gloria: & omnes qui ejus miracula diligenter audierint & firmiter crediderint, sive scribere jusserint, & ejus vitam secum scriptam habuerint, defendat eos omnipotens Deus ab incursione eunctorum periculorum, & ab insidiis visibilium & invisibilium inimicorum. Eo tempore quo exercitus fortissimi Regis BOSONIS a circumquaque deprædationes faceret, contigit ut quidam miles ejus Monciacum villam ad prædandum invaderet, dum vixit ille S. Opportunæ fervulus, ad cujus domum primum devenit prædator rapacissimus: & ipse famulus vocabatur ERCHENTEUS. Cumque prædator qui ceteris præerat, ad januam ejus venisset, interrogavit cujus conditionis homo erat. Erchenteus respondit: Servus sum dominæ meæ Opportunæ virginis. Tunc jussit prædator omnem domum ejus perquirere, & substantiam ejus auferre. Cumque diceret Erchenteus: Noli, domine mi, familiam S. Opportunæ deprædari; percussit eum prædator telo, quod in manu portabat. Cumque sanguis a capite ejus flueret, & Erchenteus auxilium dominæ nostræ Opportunæ invocasset, dicens: S. Opportuna, si non me adjuveris, de cetero servus tuus non ero; statim prædator cœcus effectus cecidit de caballo in terram. Postea manibus fidelium suorum ad Ecclesiam deportatus est, & se peccasse humiliter confessus est. Donavit quoque equum suum Clericis Ecclesiæ & duas libras denariorum; & Erchenteo, sicut ipse dixit, solidos decem. Et post paullulum eum Missa celebraretur, subtus altare b jacens visum recepit, (*Alius hospiti sanctæ injurius lumen amittit, postea recepit.*)

a Is est Boso cui Carolus Imperator, cognomento Calvus, Romam secundo profecturus anno 877. Provinciam dedit, & corona capiti imposita Regem appellari jussit, testante Reginone: quique in conventu Mantalensi Rex Burgundiæ dici voluit anno 879. Lege acta istius conventus apud Sirmondum.

b Hinc patet, sub altaribus loca fuisse cameratas, seu cryptas, in quibus Fideles orationi vacabant. Lege Præfationem hujus Sæculi tomo 1. præfixam.

CIRCA AN. 770 22. Apr.

adhuc tamen virtutem corporis non recepit. Tamen postquam promisit, quia ab omnibus sociis defenderet familiam sanctæ Opportunæ, & de circumpositis villis omnes prædatores jussit exire; tota corporis virtute recepta sanus & lætus reversus est ad propria. Factus est itaque fortissimus defensor Ecclesiæ sanctæ Opportunæ, qui prius exstiterat prædator & afflictor ipsius familiæ.

Alii homini boves restituuntur.

10. De parvis etiam rebus dicenda sunt miracula, ut de minimis laudetur divina potentia. Quodam tempore furatus est latro boves hominis cujusdam rustici. Cumque rusticus boves suos quæreret, & minime reperisset, cum loris detulit boum juga in beatæ Opportunæ Ecclesiam. Postquam vero vovit, quod si aliquando ipsos boves haberet, medietatem beatæ Opportunæ daret, & medietatem retineret; egressus de Ecclesia vidit boves suos accurrere cum ruptis vinculis ligneis, unde fuerant ligati: & donans quæ promiserat, reversus est lætus sicut desiderabat.

Aliis alia.

11. Dicunt etiam, quod si aliquis aliquod pecus ibi vovisset, illud pecus sponte veniat frequenter sine ductore ad Ecclesiam beatæ Opportunæ. Quibus diebus & isto tempore multi quod perdiderant, promissis votis & equos & boves & vestimenta sua invenerunt. Hujus rei gratia multa a fidelibus viris ad prædictum locum deferebantur munera.

Parisiis claudus erigitur.

12. Nec illud oporteret silere, quæ Parisius civitate per eam Dominus dignatus est perpetrare. Erat quidam homo nomine ADALARDUS, jam per triginta annos claudus effectus. Hic cum fuisset nobilis genere, longa occupatus membrorum debilitate pauper efficitur pecuniæ. Cumque Parisiaca plebs in nativitate beatæ Opportunæ ad Ecclesiam ejus de nocte conveniret, inter alios prædictus Adalardus adfuit. Quem cum multitudo populi non sineret Ecclesiam ingredi, virtute qua potuit ante altare pervenit. Qui postquam aliquamdiu oravit, sanus effectus divinam in beata Opportuna virtutem collaudavit. Quo viso LUDOVICUS Rex cum supra scriptis donis prata juxta Montem-Martyrum & campellos insuper prope portam ejusdem civitatis Ecclesiæ attribuit. Quæ suscipiens bonæ memoriæ HILDEBRANDUS Sagiensis Episcopus Ecclesiæ, qui eo tempore Ecclesiæ beatæ Opportunæ Parisiensis regimen habebat, præfati Regis nutu in sustentamentum Canonicorum præfatæ Ecclesiæ *a* servientium stabilivit.

Mulieri cœcæ restituitur visus.

13. Revoluto anno cum rursus nativitas beatæ Opportunæ Parisius devotissime a fidelibus viris coleretur, omnipotens Deus evidens & clarum est dignatus perficere miraculum. Namque cum crastina die Missa sollemniter celebraretur, inter plurimos infirmorum cuneos qui per merita beatæ Opportunæ auxilium divinum exspectabant in recuperanda sanitate, adstabat ibi quædam femina quæ jam longo tempore oculorum lumen amiserat. Cumque adstantes homines secundum consuetudinem Christianitatis inter se pacis oscula darent, prædicta femina cœca quemdam hominem quem palpando propius contingere potuit, osculata est. Post osculum autem statim visum recepit, & eidem homini cui osculum dederat, dixit: Rursum mihi præbe, frater, quia nunc quando me osculatus es, eram cœca, & modo video per beatæ Opportunæ merita. Quo etiam die multi variis infirmitatibus oppressi adjuvante Domino sanitatem receperunt.

NOTA.

Alia offert aviculam mire captam.

14. Quodam igitur die multi congregati deferentes vota sua, veniebant ad Oratorium sanctæ Opportunæ: inter quos pauperrima femina ambulans cum nihil haberet quod secum ad Ecclesiam deferret, vidit aviculam nomine Acredulam, quam vulgus vocavit Alaudam: quam videns ple-

---

a Parisiacæ scilicet, in qua proinde jam tum erant Canonici. Hanc donationem Ecclesiæ sanctæ Opportunæ factam confirmavit Ludovicus VII infra, num. 27. Hoc in articulo duo notanda: unum, montem illum qui Parisiacæ urbi ab aquilone imminet, Montem-Martyrum fuisse appellatum sæculo 9. alterum, Parisiis eodem tempore jam S. Opportunæ exstitisse Ecclesiam, cujus regimen Hildebrandus Sagiensis Episcopus habuerit.

plena fide dixit : Domina Opportuna, si tibi placet, veniat hæc avis ad me, ut habeam quod tibi possim deferre. Statim avicula super eam resedit, & ipsa femina eam super altare posuit. CIRCA AN. 770 22. Apr.

15. Cum jam finem narrandi facere voluimus in sacræ virginis Opportunæ mirabilibus, a multis narrare audivimus, qualiter se vindicaverit de quodam Presbytero nomine ALIMARO, spiritu blasphemiæ repleto, in Silvanectensi castro. Nam cum per merita beatæ Opportunæ innumerabiles infirmi in castro Silvanectico tempore UBOLDI gloriosi Comitis reciperent sanitatem, omnes Silvanectenses habitatores locum ubi requiescebat corpus ejus, cœperunt venerari. Tunc quidam Sacerdos Alimarus zelo invidiæ stimulatus, dixit hominibus ad eumdem locum venientibus : Sciatis quia in hoc loco nullum sanctitatis corpus virginis habetur, sed illusio & phantasma est hoc quod colitur. Quod audiens Deo religiosus & carus nunc factus Episcopus ROBERTUS *a*, dixit : Eia infelix, qua temeritate talia dicens præsumsisti? scias proculdubio quod in proximo tibi a Domino monstrabitur, scilicet quod hoc loco vere corpus Deo amabilis Opportunæ colitur. Ipso die secundum verba domini Episcopi Roberti divina ultio subsecuta est. Nam cum idem blasphemator quoddam cœnaculum vellet adscendere, fractis cervicibus ipso die est mortuus. Nam spiritum ultimum trahens, deportatus ante altare, professus est se propter verba blasphemiæ animam reddere, ut ostenderetur a Domino meritum sanctæ Opportunæ.

ALIA MIRACULA.

Ex ms. cod. Ecclesiæ collegiatæ S. Opportunæ.

16. EO tempore quo domina nostra Opportuna Sanctimonialibus præerat Abbatissa, contigit quadam die famulum cum asino qui ejusdem loci negotiis deserviebat, silvam quæ ipsi Abbatiæ & circumjacentium & vicinorum opidorum incolis ad ligna dumtaxat igni deputanda quotquot quique volebant communis erat, aggredi. Qui cum solito more asino onusto regredi vellet, quia (ut vulgo dicitur) semper bonis nocere mali nituntur; ecce ipsius silvæ custos, quem lucarium vocant, advenit, qui invidiæ & præsumtionis spiritu : aut certe turpis lucri cupiditate agitatus, eumdem asinum inique comprehensum incarcerat, & per aliquot dies custodiri mandat. Quo comperto beata virgo Opportuna ad eum festinavit : quem in quodam prato ad eumdem pertinente, ipsiusque Abbatiæ proximo repertum humillime (ut ei consuetudinis semper erat) his verbis affata est : Cum nihili obnoxius in lignis usui nostro deferendis noster asellus censeatur, non est æquum eum carcerali custodia mancipatum teneri : quamobrem obsecro, ut liberum illum digneris nobis reddere. Ad quam ipse stolidus ridiculose respondit : Cum pratum istud sale in superficie undique fuerit respersum, reddetur vobis. Quod audiens beata Virgo, aliquantisper propter injustitiam commota rediit. Non tamen solitum in talibus auxilium, divinum scilicet, oblita est invocare, in quo fiduciam habuit, & non in homine : sed aures Dei illico precibus cœpit pulsare. Et quia scriptum est : *Si quis fecerit voluntatem Dei, hunc exaudit Deus;* quod prius ut impossibile illusio negaverat, veritas ipsa ad exitum perduxit : etenim idem pratum divinitus sale adspersum est. Itaque ut in crastino qui hoc spectaculum viderant, ipsi lucario retulerunt, non adquievit dictis eorum : sed rem ipsam visurus, pratum usque perrexit, ibique quod audierat oculis conspexit. Stupore quoque territus cogi-

Ob asinum raptum, pratum sale divinitus respergitur. Joan 9. 31.

a Si istud miraculum ab alio Auctore adjectum non est, legendum videtur *Adebertus* seu *Autbertus*, qui Conciliis Pintigonensi & Trecensi subscripsit annis 876. & 77. Nullus enim Rotbertus adnumeratur Episcopis Silvanectensibus ante principatum Rotberti Regis, qui annis fere centum post Adalelmum horum miraculorum scriptorem regnare cœpit : nisi si Rotbertus alius in Episcoporum Silvanectensium indice omissus est.

CIRCA AN. 770 21. Apr. cogitabat, qualis esset ista visio. Tandem vero animadvertit quod dixerat beatæ virgini Opportunæ se pro asino roganti : & illico se reum iniquæ detentionis ipsius asini cognovit, atque satisfacere quamptimum studuit. Asinum enim mox ad Cœnobium remisit, & pratum quod sale coopertum viderat, Sororibus ipsius Cœnobii in jure hereditario perpetuo legavit, veniamque pro præsumtione sua humiliter postulavit. In hujus autem rei memoriam ipsum pratum ab incolis usque hodie apud nos Pratum-salsum *a* vocatum est.

Pratum-salsum hinc dictum.

Hic omissum miraculum de ave resuscitata & aliis claudis effectis.

Anno 1154. S. Opportunæ census dati ab Ludovico Rege, 17. Nec oblivioni tradendum est, qualiter anno gratiæ millesimo centesimo quinquagesimo quarto LUDOVICUS Rex Francorum Christianissimus & Dux Aquitaniæ, Ecclesiæ sanctissimæ virginis Opportunæ in urbe Parisiorum sitæ census & decimas campellorum & pratorum juxta Montem-Martyrum & portam ipsius civitatis, quos vulgus Matesia vocat, eidem domino pertinentes contulit. Ipsi enim campelli ob aliud insigne (ut visum est *) ipsi Ecclesiæ fuerant donati. Quod ita contigisse narratur. Quidam siquidem illis diebus peregrinationis causa simul ad præsentem Ecclesiam venerant. Dum autem redire ad propria concito gressu optarent, & breviori via uti quærerent, per loca in ipsis campellis seu maresiis hominibus invia descenderunt. Sed prout scriptum est, *Cor hominis disponit viam, Domini autem est dirigere gressus;* cum brevius iter quærerent, in longum incommodum inciderunt. In ipsius namque montis declivo basilisco obviaverunt, qui alterum eorum solo visu, ut suæ naturæ congruit, occidit. Quem ad jamdictæ Virginis subsidium deferentes, atque pro eo vota cum precibus fundentes, vitam eidem reddi obtinuerunt. Cujus rei relatione Rex præfatus inductus, eosdem campellos ipsi Ecclesiæ libere possidendos dereliquit.

* num. 12.

Prov. 16. 9.

ab mortuum suscitatum.

DE RELIQUIIS S. OPPORTUNÆ.

Ex Officio ecclesiastico collegiatæ ejus Ecclesiæ Paris.

Parisiis suscepto brachio, 1. CArolo quinto Francorum Rege, coruscantibus in dies sacræ virginis Opportunæ virtutibus, omnes illius opem in infirmitatibus implorabant, sacraque pignora possidere magis ac magis desiderabant. Qua pietate ductus vir venerabilis Hugo de castro-Girardi, ejusdem S. Opportunæ Ecclesiæ Parisiis Capicerius, brachium illius dextrum a Joanne de Puteo Abbate Cluniacensi impetravit : quod Aimericus de Magniaco Parisiensis Episcopus e Regis basilica seu turriculis, ut vocant, ubi modo regalis platea visitur, Rege comitante, sollemni supplicatione in præfatam Ecclesiam die dominica infra Octavam Epiphaniæ Domini anno millesimo (trecentesimo) septuagesimo quarto devote adportavit; in cujus memoriam statuit, ut quotannis dies festus duplex de B. Opportuna virgine cum sollemni brachii supplicatione in perpetuum fieret.

anno 1374.

Aliæ ejus Reliquiæ. 2. Sacrum illius caput in Prioratu de Moniaco quiescit, demta cranii aliquantula portione, quam Sanctimoniales Almannicæ cum brachio sinistro possident. Altera maxilla colitur apud Insulam-Adami in Prioratu S Godegrandi fratris sui. Lutetia Parisiorum costam ejus miraculosam cum brachio dextro & alia portione capsæ inclusa veneratur : reliquum vero corpus apud castrum Vindocinense * in S. Georgii sacra æde quiescit, illuc refugii causa Anglis Neustriam devastantibus exportatum.

* Vendosme

DE

a Vocabulum hactenus loco hæsit, quo sacra supplicatio quotannis die festo sanctissimæ Trinitatis cum Reliquiis S. Opportunæ dirigitur, ut me monuit venerabilis vir Mauricius Marcus, Ecclesiæ Sagiensis Canonicus.

DE S. AMALBERGA VIRGINE, ET DE RODINO EJUS FRATRE, MONACHO CASINENSI.

AN.CHR. 772. 10. Julii.

1. LIbrum *de geſtis S.* AMALBERGÆ *virginis novem & viginti capitulis a quodam Anonymo deſcriptum exhibuit nobis mſ. codex Bibliothecæ Bigotianæ; ſed cum tot fabulis reſperſum incertiſque narrationibus, ut ſatius viſum ſit quædam ex eo decerpere, quam librum integrum exhibere. Auctoris anonymi ætatem nullo indicio conjicere licuit. Sequebatur in codice Bigotiano* tomellus domni RADBOUDI * ſanctæ Trajectenſis Eccleſiæ Epiſcopi, de vita & meritis paradoxæ virginis Amalbergæ, *una cum hiſtoria de* adventu *ejus Reliquiarum in Gandavenſe Monaſterium S. Petri, & officio Virginis proprio: de quibus poſtea, quam Anonymi lucubrationem expenderimus.* Vita cur omiſſa. * al. Ratbodi ſeu Ratboldi

2. *In capite* 1. *Anonymus agit* de nativitate & infantia beatæ Virginis, *qua* vitæ ſumſit exordia in pago Ardenna, in patrimonio villa Rodingi nuncupato, tempore quo divæ memoriæ PIPPINUS una cum fratre CARLOMANNO honeſte agebat in ſceptris. *Ejus* pater CHRISTIANUS, mater vero EVA *nuncupati dicuntur*, a ſanguine magnorum Regum Regnique Principibus originem ducentes. *Fabuloſa videntur ea quæ refert Auctor iſte de conſanguineis Amalbergæ, quæ* beatiſſimis Gertrudi, Aldegundi, atque Waldetrudi propinquitatis agnatione proxima *fuiſſe*, & Beggam amitam *habuiſſe fertur cap.* 10. *Fuit quidem Amalaberga, filia ſororis Pippini Majoris-domus, cognomento Landinenſis, conſobrina beatæ Gertrudis Abbatiſſæ Nivialenſis & ſanctæ Beggæ; mater vero ſanctæ Gudilæ: at Amalaberga illa, quæ forſan huic fabulæ dedit locum, annis centum vixit ante Pippini & Carolomanni principatum.* Amalbergæ patria & parentes.

3. *In capite* 2. *Amalberga noſtra* adhuc puella propriis manibus Oratoriolum in viridario parentum conſtruxiſſe *perhibetur; & capite inſequenti, puero ob furtum contracto ſanitatem reſtituiſſe. Dein ſanctus Vuillebrordus dum* Aſternacum Monaſterium *a ſe conditum viſitatum iret; per Ardennam iter agens*, ad illuſtris Chriſtiani domum divertiſſe, *& Amalbergam optimis monitis inſtruxiſſe memoratur capite* 4. *quibus accenſa Virgo tradita eſt* beatæ LANDRADÆ, quatenus eam ſacris erudiret litteris, virtutumque informaret exemplis. *Præerat autem Landrada Cœnobio virginum, quod ipſa in* Beila regio ſaltu *conſtruxerat, in loco* Beſilia *dicto, unde nomen Cœnobio Beliſienſi, ex capite* 5. *Landrada virgo & Abbatiſſa Beliſienſis prima & auctor ea eſt, cujus res geſtas Theodoricus Abbas Trudonianus amplificavit apud Surium, & ipſa annis amplius quinquaginta Caroli ætate ſuperior. Capitis ſexti argumentum eſt*, quod ab inclyto Rege Pippino in conjugium filio ſuo ſit adoptata Amalberga, *in Cœnobio licet Beliſienſi degens: quam renitentem Carolus ipſe*, adſumto ſecum RODINO fratre beatæ Virginis, *inviſerit, & ad conjugii copulam fruſtra pellexerit. Sed ille cum immanem beſtiam* in contigua villa Gersbellia *prætereuntibus infeſtam interemiſſet, virginem ad conſenſum ſui pertrahere tanto molimine aggreſſus eſt, ut ea* in Oratorium Dei Genitricis confugerit, Carolo fores Eccleſiæ confringere volente. *Carolo in patris aulam reverſo, Amalberga ſibi conſulere volens, cœpit* Andanam pergere ad beatam Beggam, *potius ad Monaſterium S. Beggæ, quæ falſo ejus* amita *dicitur hic capite* 10. *Sed* parentibus almæ Virginis e medio factis, HUNDORUS quidam in aula Regis inter nobiliſſimos primus *hoc prænoſcens, eam intercepit, &* relictam orphanam, quaſi ex jure propinquitatis in ſubſtitutione pupillari ſuſcipiens in ſua, in domum genitricis ſuæ nomine RIQUERÆ invitam atque reluctantem traduxit, ut Geſta ejus quædam.

AN.CHR. 772 10. Julii. opportune filio Regis eam traderet. *Pippino mortuo, Francorum Principes de nuptiis Caroli cum Amalberga consilium iniisse dicuntur capite 12. Sed ipsa a Rodino fratre submonita venit* ad locum cui Achoius vocabulum est, ubi venerabilis soror ejus tunc morabatur *: & velo capiti suo imposito, fugam capessivit. Miraculis variis in itinere patratis, quæ Auctor a capite 14. ad caput 21. describit, Carolus capite insequenti ex Aquitanico adversus Hunoldum prœlio reversus*, Tornacum castrum *tetendisse, & Amalbergam trans mare fugere meditantem*, in villa Materna pagi Bracbatensis *delitescentem convenisse fertur. Verum illa a* WALDULFO *Presbytero, qui in ejus comitatu erat, præmonita, in loci Oratorium S. Martino ab se positum confugisse : quo Carolus* temere irruperit, eique martyrium, *hoc est brachii luxationem*, intulerit : *sed mox a Domino sanatam. His gestis Carolo* Valentianas castrum *profecto in facti pœnam inflicta febris : qui per Fulradum Abbatem Virgini* in villa Tempseca *degenti cum muneribus missum sanitatem impetravit. Denique Amalberga e vita* migravit anno incarnati Verbi septingentesimo septuagesimo secundo, Indictione decima, 6. Idus Julii, anno ætatis trigesimo primo. *Sepulta* in Ecclesia, quam ipsa in honore Dei Genitricis construxit apud sui juris villam Tempsecam, positaque ad dexteram altaris.

4. *Quæ hactenus de Caroli cupitis cum Amalberga nuptiis relata sunt, nullo Scriptorum veterum nituntur testimonio. Ratbodus quidem Trajecti ad Rhenum Episcopus, anno uno ante initium sæculi decimi mortuus, consimilia refert de Amalberga : sed Regem ejus procum haud nominat in homilia de hac Virgine composita, quæ sic se habet, paucis resecatis.*

Ratbodi homilia de ea. QUotiescumque, dilectissimi Fratres, Sanctorum Dei memoriam ad laudem & gloriam nominis ipsius agimus, toties a peccatorum nostrorum sepulcris resurgimus. Reviviscit enim tunc quodam modo fides nostra, & rediviva innovatur dulcedine vox nostra per officia labiorum nostrorum . . . . Ecce autem occurrit nobis hodierna die hujus rei aptissimum tempus, in quo paradoxæ virginis AMALBERGÆ memorabilem vitam annua festivitate recolimus : quæ in hac peregrinatione Deo & hominibus gratissima exstitit, cum splendore geminæ pulcritudinis, tum etiam merito pudicitiæ virginalis. Hæc cum esset primis orta natalibus, & propter nimium corporis decorem omnibus amabilis, elegit se ornare virtutum gemmis potius, quam vestibus pretiosis; vilemque se & despicabilem statuit humanis ostendere oculis, quo pretiosa atque honestissima conspectibus appareret divinis. Non auro utebatur & margaritis, quia sciebat Christum sponsum suum non his fuisse usum in terris. Non purpuram diligebat aut byssum, quoniam non ignorabat propter hujusmodi multos demergi in abyssum. Non delectabatur rumusculis frequentiæ popularis, quia secretum locum noverat esse amicum mœroris. Porro autem his contemtis, longe aliter factitabat. Nam pro cognatis & amicis sæculi, diligebat pauperes Christi : pro auro atque margaritis, ornabatur sententiis doctrinæ spiritualis : pro byssinis purpureisque vestibus; cinere & cilicio utebatur : pro frequentia populari quam penitus respuebat, in excubiis templorum Domini circa sacra altaria orando, vigilando jugiter morabatur. Verum quo modo aut quali ordine ad tantam disciplinæ cœlestis pervenerit summam, non est silentio transeundum propter exemplum bonum & propter meritorum ejus dignum narratione præconium. Erat hæc pudicissima puella in hereditate patrum suorum temporibus Francorum Principum, quos quidem a CAROLO MAGNO Carolidas possumus appellare, qui ob multiplices victorias & admiranda in Christiana Religione studia, hic solus inter ceteros vocabulum promeruit, ut merito Magnus & Optimus diceretur. Horum (ut dictum est) in diebus sancta & Deo placita virgo AMALBERGA, defunctis jam parentibus, in possessione quæ ei secus Scaldem * fluvium lætissima ex progenitorum successione prove-

* l'Escaut

ne-

nerat, cum unico fratre suo religiosissime commanebat, jejuniis & orationibus serviens die ac nocte, eleemosynasque plurimas & largissimas faciens eum maxima hilaritate, habens semper in memoria illud Apostolicum: *Hilarem datorem diligit Deus.* Cumque esset speciosissima usque adeo, ut reliquas omnes sua pulcritudine superaret; propter honestissimi corporis prærogativam pene incurrit pudicitiæ detrimentum. Nam cum ejus opinio ad Regem provinciæ pervenisset, is continuo ipsius amore captus, cœpit cum illa indesinenter de nuptiis per internuntios agere. Postquam autem sensit voluntatem suam a beata Virgine quæ se melioti sponso, id est Christo devoverat, omnimodis reprobari; quod blandimentis & potestate regia non valuit, per insidias & quædam latrocinia clanculo nisus est attentare. At illa contra hæc omnia, orationum clypeos & cœlestis armaturæ frameas obtendebat. Quadam vero die cum beatissima puella intra domesticos parietes sola resideret, psalmosque more solito caneret, puer familiaris repente per posticum irruit, proclamans & nuntians Regem cum satellitibus suis adesse pro foribus. Tunc ipsa nihil sui oblita, Oratorium quod domui adhærebat, celeri cursu ingressa est: ubi se illico cum gemitu & lacrymis ad orationem prostravit, flebili voce obsecrans, ut eam Dominus de imminenti periculo liberaret. Tum vero Rex nimium temerarius, post eam in Oratorium intrans, cœpit illi multis adulationibus blandiri, honoresque promittere temporales, quo vel sic illam persuasionibus adquiescere faceret. Verum ipsa sponsum quem elegerat nullo modo derelinquere volens, jacebat immobilis, & ita solo defixa, ac si quibuslibet radicibus implicita teneretur. Postquam autem Rex cuncta vaniloquia adhibuit, nihilque se proficere vidit, regiam auctoritatem vertit in sævissimam tyrannidem; arreptaque ejus manu, violenter illam foras trahere conabatur. Sed cum etiam ita nullus eum sequeretur effectus, tandem puellæ brachium fortiter excutiens, summaque vi contorquens, fracto virginalis humeri osse, quasi qui se vindicasset, abscessit. Tunc illa, ut erat tenerrima, ob vulneris sui gravissimum dolorem, coram Domino aliquantulum quidem flevit. Tamdiu autem oravit, donec sponsus suus Christus adesset, eamque sanitate integra restauraret. Ex illa die nullum sæcularem passa amatorem, libere in sponsi sui Domini nostri JESU-CHRISTI dilectione permansit. O felix commercium! o nimium prudens electio! ubi Rex terræ pro Creatore cœli & terræ contemnitur, ubi Deus pro homine adamatur, ubi pro luto isto cœlestes divitiæ conquiruntur. O beatissima virgo! si multum tibi sublimitas generis obfuit, at multo magis tua spontanea dejectio, & carnis propter Deum contritio profuit: si splendor tuæ pulcritudinis periculum incurrit, at contemtus regiæ majestatis perenni te gloria coronavit: si ad horam passio contristavit, at tibi inde contubernium Martyrum, & requies sempiterna pervenit. Ecce nunc omnibus quæ in hac vita desiderasti perfrueris, quoniam Rex regum & Dominus dominantium concupivit speciem tuam: tuque, o augustissima Regina, adstitisti a dextris ejus in vestitu deaurato, circumdata varietate, &c. AN.CHR. 772 10. Julii.

5. *Ex hac homilia satis intelligitur, Ratbodum ignorasse nomen illius proci, qui Amalbergam persequebatur; nec putasse eum fuisse Carolum Magnum, de quo paullo ante dixerat, nominaturus eum rursus hoc loco, si ab eo id commissum rescivisset. Nisi si parcere voluit nemini Caroli Magni, cujus abnepotes eo quo Ratbodus scribebat tempore in Francia regnabant. Amalberga pingi solet cum pede & insignibus Abbatissæ, habens sub pedibus piscem, quem sturionem vocant. Certe dum in villa Materna moraretur, habebat in comitatu Sanctimoniales, in his* GENEVIAM laudabilis memoriæ, *cum quibus ipsa in Oratorio S. Martini divina officia persolvebat, ut legitur in capite* 21. *de fugatis ab agro avibus sementem devorantibus,* quas comuni vocabulo, *inquit Anonymus*, gantas appellari placet. *Quod vero piscis appingitur, causa repetitur ex capite* 18. *Cum enim fugiendo Amalberga quondam resideret* in fundo Vilvort, advocans abram suam, jussit

ANCHR. 772 10. Julii. jussit ut herbam, quam vulgo crisonium vocant, circa irrigua Sennæ fluminis, *qui Bruxellam præterfluit*, decerperet. *Quod cum illa exsequeretur, piscis immanissimus* quasi ad devorandum eam dato saltu enatavit prope sicam. *Exclamanti ancillæ Amalberga imperavit, ut* apprehenderet branceam seu branchiam ejus: quod & factum est.

Translatio Gandavum 6. *Post multos annos quam S Amalbergæ corpus quievit Tempsecæ ad Scaldim, ubi hactenus vacuum ejus sepulcrum ostenditur*; loculus ille omnibus Christianis honorabilis, in quo sacrum ejus jacebat corpus, cunctis mortalibus, excepto uno solo ipsius Virginis vernaculo, erat incognitus. *Hunc* Fratres Trucinensis Monasterii *primum*; post hos similiter Fratres de Cœnobio S. Bavonis *inani labore perquisierunt*. Non longe ab his inventus quidam fidelis servus & prudens, qui se ad tantum opus longe alia ratione mancipavit. Is cum esset in Monasterio B. Petri Apostolorum principis, proprió quidem nomine ROTBERTUS, ecclesiasticis autem studiis vitæque honestate omnibus notus; sapienter admodum intellexit a divina pietate esse quærendum, quod humanis argumentationibus nequaquam poterat inveniri. *Peracto triduano jejunio ac sacro corpore frustra quæsito*, cum vernaculum sanctissimæ virginis, *hoc est ejus prædii forsan procuratorem*, (*nam nemo ex ejus domesticis eatenus superstes esse poterat:* (cum, *inquam*, vernaculum *illum* subinde interrogassent, ubi id quod quærebant repositum esset, neque blandimentis aut præmiis, uti hoc revelaret, extorquere valuissent; unus e Fratribus, THIETWALA nomine, locum sepulcri sibi ostensum esse proclamavit. Rotbertus dignæ memoriæ Abbas, posito intra navim thesauro, commonuit Fratres, ut fugæ quantocius consulere non differrent. At illis jussionem Patris exsequi cupientibus, senserunt se repente divino nutu contra vim fluminis ferri. *Populo civitatis Gandavensis in occursum confluente*, primus omnium, uti decebat, venerabilis Episcopus REGINHELMUS adesse non distulit, *qui tum Tornacensi & Noviomagensi Ecclesiæ præerat, ordinatus anno* 862. Post hunc BALDUINUS Comes, *cognomento Ferreus*, gener Caroli potentissimi Regis, *cujus filiam Juditham nomine in matrimonium duxerat*, se præsentem cum summa devotione exhibuit *Amalbergæ Reliquiæ superiori sæculo a furentibus hæreticis igni traditæ sunt. Translationis festum S. Amalbergæ in Gandavensi Monasterio S. Petri celebratur* 6. Kalend. Novemb. *aliæ ejus Translationes apud Molanum memorantur* Kalendis Maji, & 13. Kalend. Junii.

Rodinus ejus frater. 7. *Amalberga fratrem habuit* RODINUM, *cujus nomen Ratbodus prætermisit. Is in aula educatus*, *cum* administrationem rerum publicarum inter primos ut nobilissimus gereret, tamen sub obtentu militiæ devote inserviebat Religioni Christianæ, *ut legitur in cap. 6. Sororem ex ædibus Huurodi, qui eam Carolo uxorem reservabat, clam subtraxit*. His ita gestis, *inquit Anonymus cap.* 24. Rodinus sciens se in terrores tribunicios incidisse, simulque metuens, ne forte Rex iram furoris sui in eum effunderet; parabat imminentia sibi declinare pericula, atque remedia temporum quærere. Et abiens ad Regem Carlomannum, fratrem videlicet Regis Caroli, qui tunc temporis morabatur Remis civitate, magnifice ab eo susceptus atque aliquamdiu ab eo est detentus. Evolutis autem paucis diebus, cum consilio atque consensu ipsius excellentissimi Principis Carlomanni, ac benedictione WLFARI sanctæ Remensis Ecclesiæ Archipræsulis, inclytus Christi miles Rodinus Romam se contulit, ibique in monte Soracte cingulo militiæ deposito Clericatusque habitu adsumto abiit ad Samnium provinciam ad Monasterium S BENEDICTI, situm in castro Casino: ibique Monachus effectus, cursum vitæ præsentis cœnobiali tramite religiosissime consummavit. Nam & patrimonia sua quibus in Regno Francorum clarissimus atque ditissimus, utpote Regum sanguis, pollebat, sacris locis per testamenti seriem prius partim contradidit, partim pro commutandis pauperum refrigeriis distribuit. Hæc vero, *inquit Anonymus*, de venerabili Rodino dicta abeant in sua. *Vulfarius Remensem Ecclesiam post Tilpinum regere cœpit paulu-*

lum

hum aute annum octingentesimum , longe post obitum Carolimanni prædicti anno AN.CHR.
771. mortui , qui alius fuit a Carolomanno Pippini fratre ac Monacho Casinate , Remis habuit Synodum anno 814. *teste Frodoardo iu lib. 2. historiæ cap. 18. Aut ergo serius Amalbergæ obitus differendus est , aut Rodini secessus non statim ab ejus obitu coutigit ; aut certe non sub Vulfarii , sed Tilpiui Remorum Episcopi poutificatu reponenda . Ebbone Remis præsidente florebat in Monasterio Remigiano* Monachus quidam nomine RADUINUS , *genere Langobardus , apud Frodoardum in ejusdem lib. cap. 19. & Ludovici Augusti priucipatu* RODOINUS *Præpositus in Cœnobio S. Medardi apud Suessionas , is qui sancti Sebastiani reliquias Roma iu Galliam advexit , ut suo loco videbimus . Ex hac temporum convenientia suspicio injicitur , an* HUNRODUS *superius nominatus fuerit* HUNROCUS seu UNROCUS *ille Comes , qui pacem Carolum inter & Hemmingum Danorum Regem iuitam cum aliis firmavit anno* 811. *quique (ut opiuor) idem postea in Cœnobio Bertiniauo Monachus effectus est , ut legitur apud Joannem Imperium cap. 13. parte 3.* 772 20. Julii.

8. *In Vita S. Liudgeri Episcopi mentio fit alterius* AMALBERGÆ , *Alfrici nobilis cujusdam viri filiæ , quæ ob recuperatam luminis & sanitatis gratiam Sauctimonialis in Partheuio* Afenidi *effecta est.*

VITA SANCTÆ LIOBÆ

CIRCA AN. 772 28. Sept.

VIRGINIS ET ABBATISSÆ BISCHOFHEIMENSIS IN GERMANIA,

Auctore RUDOLFO Monacho Fuldensi sæculo 9.

Ex secunda Editione Suriana.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. NON *uno modo effertur S.* LIOBÆ *nomen . Rudolfo appellatur* TRUTHGEBA cognomento LEBBA vel LIOBA , eoquod esset dilecta . *In epistolis S. Bonifacii non raro laudatur, vocaturque* Leobgytha *epist. 25. 31. & 46. Extat etiam una S. Liobæ epistola inter Bonifacianas ordine 36. cujus hæc inscriptio :* Domino revereodissimo & summæ dignitatis infula prædito Bonifacio, atque in Christo carissimo & mihi affinitatis propioquitate connexo, Leobgytha , ultima leve jugum Christi portàotiom famula , perennem sospitatis salutem . *Qua in epistola Lioba patrem* TINNA *auto annos octo donatum Bonifacio commendat , matremque adhuc superstitem cognomento* Ebbsm , quæ tibi , *inquis* , consanguinitatis oexibus copulatur . *Et quidem Lioba , teste Rudolfo cap. 20.* materno sanguine juogebatur *Bonifacio : at Bonifacii neptem fuisse , quod recentiores nonnulli adfirmant , nullus veterum prodidit .* Liobæ nomen . Affinitas cum S. Bonifacio.

2. *Sancta Liobæ Vitam a tribus ipsius discipulabus &* MAGONE *Cœnobita Fuldensi in schedulas relatam collegit redegitque in ordinem Rudolfus Monachus itidem Faldensis , auctor gravis , cujus hoc elogium in Annal. Fuld.* Anoo 865. RUODOLFUS Foldensis Cœnobii Presbyter & Monachus , qui apud totius pene Germaniæ partes Doctor egegius , & insignis flornit Historiographos & Poeta , atque omniom artium auctor nobilissimus habebatur , 8. Idus Martii diem ultimum feliciter clausit . *In historia Petri Bibliothecarii apud Chesuium in tomo 3. Hist. Frauc. Ruodolfi obitus anno 866. ponitur . Huic Ludovicus Ludovici filius conscientiæ suæ latebras apertas habuit , & concionantem audire solitus , etiam scholastici Fuldæ præfectum regia liberalitate coluit , uti Browerus in lib. 1. Antiquit. Fuld. cap. 14. observavit . Vita S. Liobæ ab se scripta , & quidem jussu HRabani Mauri (quod in subjecto Prologo testatur) meminit Rudolfus in Actis ipsius HRabani , quæ ipse itidem litteris mandavit . Ex eo Joannes Gerbrandus Liobæ gesta perstringit in Chronici Belgici lib. 3. cap. 3.* Vitæ scriptores.

3. *S. Liobam celebrat HRabani Martyrologium his verbis .* In Germsnia depositio LEOBAE Virginis , quæ in Britanoia insula ex Saxooum geate nata , virginitatis propositom in Moosterio posita nobiliter servavit , Postea vero a S. Bonifacio Aechiepiscopo Magontiacensis Ecclesiæ in Germaoiam advocata , ot famulss Dei in Monasteriis Germaniæ divinis scripturis instrueret . Ubi noo solum multa miracula vivens fecit , immo post obitum in Bochonia silva , hoc est in Monasterio Fulda juxta decretum S. Bonifacii sepulta , oon paocis miraculis sanctitatem suam declaravit . *HRabanus item in Epigrammatis 131. 135. & 138. mentionem facit altarium S. Liobæ dedicatorum .* Memoria.

S. Lio-

CIRCA AN. 772 28. Sept.

4. S. Lioba Sanctimonialium in Germania institutarum antesignana & Apostola haud immerito dici potest. Eam ad præscriptum Regulæ Benedictinæ vixisse, probat tum sancti Bonifacii præceptoris Benedictina professio, tum Vitæ caput 12. ubi meridianam in æstate quietem haud dubie ex Regula S. Benedicti cap. 48. fertur præscripsisse discipulabus suis, quas in varios Parthenones distribuit.

PROLOGUS AUCTORIS.

Auctor ab aliis scripta narrat,

1. Scripturus Vitam beatæ & venerabilis LIOBÆ virginis, sponsum illius Christum Dominum Deum & Salvatorem nostrum invoco: ut qui ei contra adversarias potestates virtutem & victoriam tribuit, mihi quoque ad narranda meritorum ejus præconia sermonem largiatur. Ego enim gesta illius omnia non didici; sed pauca quædam a viris venerabilibus ad meam notitiam pervenerunt, qui quatuor discipularum ejus, AGATÆ videlicet & TEGLÆ, NANÆ & EOLIBÆ, fideli narratione comperta, singuli pro captu ingenii sui, sicut sibi tradita sunt, litteris mandare, & ad exemplum posteris relinquere studuerunt. Ex quibus vir religiosus MAGO Presbyter & Monachus, qui ante quinquennium defunctus est, prædictis feminis admodum familiaris exstitit, & crebro ad eas veniens, sermonem de utilitate animæ cum illis habere consueverat. Hic itaque nonnulla gestorum illius memorabilium ab eis agnoscens, breviter quidem adnotare curavit, sed nimis obscura reliquit: quia dum succinctæ brevitati studuit, in nonnullis locis ita dubia reddidit, ut quamvis cognoscendi præferrent imaginem, non referrent tamen intelligendi vigorem. Quod nimirum ideo contigisse opinor, quia rerum cognoscendarum avidus, ne audita memoriam fugerent, primum ea strictim litteris mandavit, ut postmodum ordinata per otium libelli serie pleniorem in eis legentibus viam intelligentiæ efficeret. Et inde factum est, ut confusa omnia & sparsim in schedulis adnotata reliquerit, quia insperata morte præventus, ad ordinanda illa prolixioris vitæ spatium non habuerat. Quapropter ego non mea præsumtione, sed imperio venerandi Patris ac præ-

Hrabani jussu,

ceptoris mei HRABANI Abbatis provocatus, cuncta quæ ab illis breviter scripta & in schedulis sparsim memoraverant, in unum colligere studui: & tam ex eis, quæ ibi adnotata reperi, quam quæ ex aliorum relatione didici, ordinato breviter libelli textu, rerum gestarum seriem scire volentibus pandere curavi. Sunt enim plerique adhuc in corpore manentes viri religiosi, qui non solum eadem ipsa, quæ ab aliis scripta commemoraverant, uno sermone sicut a majoribus audierant, referunt; verum

pluribus testantibus,

etiam nonnulla alia memoratu digna adjicere solent, quæ supradictis adnotationibus copulare, & huic opusculo inserere congruum judicavi: ut non tam incœpta aliorum ordinanda atque complenda suscepisse, quam propria quodammodo scripta condidisse videar. Porro de fide dictorum nemini Fidelium arbitror esse ambigendum, quando ea & probitas referentium commendat personarum, & virtutes miraculorum quæ divinitus

integra fide.

ad ossa ejus mortuæ frequenter fieri solent, vera esse liquido manifestant. Sed priusquam ad narranda vitæ morumque ejus insignia veniam, non absurdum videtur, si de magistra illius & spiritali Matre quæ eam in Christo genuerat, & cœlestis vitæ studiis imbuerat, ex multis referam pauca quæ didici: quatenus lector agnitis tantæ feminæ virtutibus eo facilius discipulæ gestis fidem accommodet, quo eam a tam nobili magisterio disciplinæ spiritalis primordia sumsisse cognoverit.

Tettam Abbatissam primo laudat.

INCIPIT VITA.

CAP. I. Monasteria duo utriusque sexus in Anglia, promiscuo sexui interdicta,

IN Britannia insula, quam natio Anglorum inhabitat, locus quidam antiquo gentis illius vocabulo Winbrunno vocatur: quod Latine interpretatum vini fons dici potest: qui propter nimiam claritatem & saporem

CIRCA AN. 772 28. Sept.

rem eximium quo ceteris terræ illius aquis præstare videbatur, hoc nomen accepit. In quo duo Monasteria antiquitus a Regibus gentis illius constructa sunt, muris altis & firmis circumdata, & omni sufficientia sumtuum rationabili dispositione procurata, unum scilicet Clericorum *a*, & alterum feminarum : quorum ab initio fundationis suæ utrumque ea lege disciplinæ ordinatum est, ut neutrum eorum dispar sexus ingrederetur. Numquam enim virorum congregationem *b* femina, aut virginum contubernia quisquam virorum intrare permittebatur, exceptis solummodo Presbyteris, qui in Ecclesias earum ad agenda Missarum officia tantum ingredi solebant, & consummata sollemniter oratione statim ad sua redire. Feminarum vero quæcumque sæculo renuntians earum collegio sociari voluerat, numquam exitura intrabat, nisi causa rationabilis vel magnæ cujuslibet utilitatis exsistens eam cum consilio emitteret. Porro ipsa congregationis Mater quando aliquid exteriorum pro utilitate Monasterii ordinare vel mandare necesse erat, per fenestram loquebatur, & inde decernebat, quæcumque ordinanda aut mandanda utilitatis ratio exigebat.

Huic ergo loco post nonnullas Abbatissas & spiritales Matres prælata est virgo religiosa nomine TETTA, genere quidem secundum sæculi dignitatem nobilis, (soror quippe Regis erat) morum autem probitate & sanctarum spectamine virtutum multo nobilior, quæ utrumque Monasterium magna discretionis arte regebat. Omnia enim bona & sancta exemplis magis quam verbis ostendebat, & quæcumque saluti animarum docuerat esse contraria, in suis actibus non agenda monstravit. Rigorem etiam disciplinæ qua locus ille præ ceteris semper viguit, tanta sollicitudine tenuit, ut numquam feminarum ad Clericos pateretur accessum : virgines vero cum quibus ipsa indesinenter manebat, adeo immunes a virorum voluit esse consortio, ut non tantum laicis aut Clericis, verum etiam ipsis quoque Episcopis in congregationem earum negaret ingressum. Hujus plurima feruntur virtutum insignia, quæ veneranda virgo Lioba discipula ejus memoriter & jucunde referre solebat : de quibus duo tantum, ut ex iis cetera conjici valeant, commemorare curavi. II.

etiam Episcopis.

Erat in illo Virginum Monasterio Sanctimonialis quædam, propter disciplinæ studium & artioris vitæ observantiam, qua ceteras præire videbatur, sæpe Præposita ordinata, frequenter autem Decana ex more constituta. Hæc dum nimis incaute atque indiscrete disciplinam exerceret in subditis, omnium fere, & maxime juvenum in se odia concitavit. Quarum illa tristitiam & concinnata adversum se maledicta, quæ sua mansuetudine interdum lenire potuit, contumaci corde despexit, & usque adeo contra eas rigida perseveravit, ut nec in ultimo vitæ suæ tempore commotionem cordis earum ulla satisfactione amovere curaret. Defuncta est ergo in hac pertinacia, & sepulturæ tradita, tumulusque super sepulcrum ejus congesto terræ aggere compositus est. Nec tamen conquievit animus juvenum odientium eam, quin statim ut adspicerent locum in quo sepulta est, maledicerent crudelitati ejus; immo adscendentes tumulum & quasi funestum cadaver conculcantes, in solatium doloris sui amarissimis insultationibus mortuæ exprobrarent.

III. Præpositæ ob rigidiorem censuram Sororibus invisæ,

etiam post mortem,

Quod cum Mater congregationis venerabilis Tetta comperisset, temerariam juvencularum præsumtionem correptionis vigore compescens, perrexit ad tumulum, & mirum in modum conspexit terram quæ desuper congesta erat subsedisse, & usque ad semipedis spatium infra summitatem sepulcri descendisse. Quo viso vehementer expavit : intellexit enim ex defectu terræ,

IV. Tetta Sororibus increpitis;

---

a Hoc est Monachorum. Lege Præfationem Sæculi 2. §. 2. ubi *Clericorum* nomen Monachis vindicatum.

b Id non tantum de claustralium ædium penetralibus intelligendum, sed etiam de Ecclesiis seu templis, ut patet ex sequentibus.

CIRCA AN. 772 28. Sept. ræ, pœnam sepultæ; & severitatem justi judii Dei perpendit ex detrimento sepulcri. Convocatis ergo omnibus in unum Sororibus, cœpit eas increpare propter crudelitatem illarum & duritiam cordis : quod ob factam sibi injuriam essent implacabiles, & propter momentaneam disciplinæ amaritudinem, perpetes haberent discordias : & cum sit Christianæ perfectionis, pacificum esse etiam cum pacis inimicis, illæ e contrario non solum inimicos non diligerent, sed etiam Sororem quam viventem contra præceptum Domini odissent, studio impietatis mortuam exsecrarentur. Admonuit autem eas de cetero ab inimicitiis abstinere, injurias amplecti, faciles esse ad indulgentiam; & sicut sibi vellent debita a Domino dimitti, ita invicem offensiones ex corde relaxarent. Post hæc verba pro defuncta Sorore eas obsecravit, ut quidquid ante mortem in quamlibet earum peccasse videbatur, ex animo remittentes, secum pariter orationi incumberent, & pro absolutione illius divinam clementiam invocarent. Cumque omnes unanimiter exhortationibus ejus annuissent, indixit eis triduanum jejunium, monens unamquamque psalmodiis & vigiliis ac precibus sanctis pro ea studiosius insistere. Die autem tertia, expleto jejunio, cum omni congregatione virginum basilicam intravit, & illis litanias facientibus, & nomen Salvatoris invocantibus, ipsa cum lacrymis ante altare, pro anima defunctæ Sororis rogatura, prosternitur. Cumque in oratione persisteret, fossa sepulcri, quæ prius pene vacua videbatur, humo excrescente, paullatim cœpit repleri; ita ut uno eodemque momento & ipsa ab oratione resurgeret, & terra sepulcrum complanaret. Qua de re manifeste ostenditur, quod cum monumentum visibiliter ad priorem statum rediit per orationes sanctæ Virginis, defunctæ animam virtus divina invisibiliter absolvit.

animam Deo commendat.

V. Alio quoque tempore contigit, ut Soror cui Oratorii cura commissa erat, cum post Completorium cubitum itura, fores Ecclesiæ obseraret, claves universas ipsa nocte nesciens perderet. Erant enim pro diversitate rerum in thesauris Ecclesiæ repositarum perplures; & aliæ quidem argenteæ, aliæ autem æreæ vel ferreæ, ligatura fabrefacta sibimet connexæ. Cum autem ad nocturnas vigilias signum pulsatura surrexisset, & claves ad pandendas Ecclesiæ januas non reperisset, accenso lumine loca omnia quæ spem inveniendi pollicebantur, diligenti investigatione lustravit: & quasi semel quæsisse non sufficeret, rursus eadem geminata inquisitione repetivit. Cumque hoc sæpius faceret, & nihil inquirendo proficeret; ad Abbatissam quæ Sororibus adhuc quiescentibus more solito vigiliis insistens nocturnæ orationis tempora præveniebat, perrexit, & tremens ac pavore perculsa, ad pedes ejus provoluta est, eique culpam negligentiæ suæ humili satisfactione patefecit. Quod cum illa audisset, statim intellexit diaboli insidiantis hanc esse machinationem : & convocatis Sororibus, nocturnas vigilias ac matutinorum sollemnia in alia æde complevit. Quibus peractis, protinus se una cum eis in orationem dedit, & antiqui hostis malitiam virtute sanctarum precum sine mora detexit. Orantibus enim illis ante fores Oratorii, vulpecula ex improviso mortua apparuit, in cujus ore claves quas perditas dolebant, universæ repertæ sunt. Tunc venerabilis Mater sumtis clavibus jussit aperire januas, & cum universis Sanctimonialibus quæ tum fere quingentæ aderant, Ecclesiam intrans, omnipotenti Deo in hymnis & laudibus gratias reddidit, qui famulas suas in se confidentes misericorditer exaudisset, & malignum hostem digna confusione dejecisset. Ille enim qui dixit, *Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimo*; per tumorem superbiæ suæ bestiis adsimilatus est : & qui subjici Deo per humilitatem noluit, per humiles ancillarum Dei orationes in vulpecula detectus confusus apparuit. Hæc de venerabili matre Tetta, ejusque virtutibus dicta sufficiant : nunc ad explicanda ejus spiritalis filiæ Liobæ gesta, secundum propositum stilus vertatur.

Oratorii claves amissas oratione reperit.

Esa. 14.

Igi-

CIRCA AN. 772. 28 Sept.

VI. Lioba ex sterilibus parentibus nata,

Igitur parentes ejus natione Angli, genere quidem nobiles erant, & studiosi ambo in religione & observantia mandatorum Dei. Pater ejus DIMO *a*, mater vero EBBA vocabatur. Sed cum essent steriles & infecundi, absque liberis diu manserunt. Cum autem pertransissent dies plurimi, & eis jam senibus atque ætate provectis spes generandæ prolis abesset; mater ejus per somnium vidit, se quasi signum Ecclesiæ, quod vulgo KlocKum vocant, in sinu suo habere, idque immissa manu tinniens extrahere. Experrecta itaque nutricem suam jam vetulam vocavit, & ei somnium quod viderat revelavit. Cui illa prophetico spiritu: Adhuc, inquit, ex utero tuo videbimus filiam, quam ut Domino jam nunc voveas oportet, & sicut Anna Samuel omnibus diebus suis in templo Dei serviturum obtulit, ita hanc ab infantia sacris litteris eruditam, in sancta virginitate quamdiu vixerit, illi servire concedas. Quod cum voluisset mulier, post non multos dies concepit & genuit filiam, quam vocavit TRUTHGEBAM, cognomento LIEBAM (vel LIOBAM,) eoquod esset dilecta. Hoc enim Latine, cognominis hujus interpretatio sonat. Adultam itaque Deo consecravit, & supradictæ Matri Tettæ divinis studiis imbuendam tradidit: nutricem vero suam pro eo quod tanta sibi gaudia futura prædixerat, libertatis præmio remuneravit.

Tettæ Abbatissæ committitur.

VII. Piis exercitiis dedita,

Crevit ergo puella, & tanta Abbatissæ cunctarumque Sororum cura erudiebatur, ut nihil aliud præter Monasterium & cœlestis disciplinæ studia cognosceret. Non enim jocis delectabatur ineptis, nec jungi passa est inanibus juvencularum fabulis; sed Christi desiderio flagrans, ad legendum vel audiendum verbum Dei animum semper habebat intentum, & audita vel lecta memoriæ commendans, utilitatem præceptorum vita & institutione servabat. Cibi autem & potus ita temperavit usum, ut contemtis deliciis & escæ lautioris illecebris, his tantum quæ dabantur, contenta, nihil amplius requireret. Orabat assidue, sciens scriptum in Apostolo, sine intermissione Fidelibus orandum esse. (1. Thess. 5.) Quando non legebat, operabatur manibus ea quæ sibi injuncta erant. Didicit enim scriptum, quod qui non operatur, nec manducet. (2. Thess. 3.) Lectioni tamen atque auditioni sanctarum Scripturarum magis quam labori manuum operam impendit; summopere studens, ne lecta vel audita ex ejus animo laberentur, sed præcepta Domini custodiens, memoriam eorum in exsecutione operum semper habere consuevit. Sicque vitam suam instituens, ab omnibus prioribus * puro diligebatur affectu, & ab omnibus discens, omnibusque obediens, proprias singularum gratias imitando captabat. Hujus continentiam, illius jucunditatem sectabatur: istius lenitatem, illius patientiam, alterius autem mansuetudinem mirabatur. Hanc vigilantem, illam vero legentem studuit æmulari. Charitati præcipue operam dabat, sine qua reliquas virtutes nihil esse sciebat.

lectionem labori præfert.

* f. Sororibus

Sorores æmulatur.

VIII. Ex somnio discit eximia facta a se patranda.

Cum his & aliis hujusmodi virtutum studiis per singulos dies animum ad cœlestia roboraret, quadam nocte per somnium vidit quasi purpureum filum de ore suo descendere. Quod apprehensum manu cum extrahere conaretur, prolixius cœpit extendi; & velut ex interioribus viscerum procederet, paullatim crescebat in majus, & augmenta sui capiebat. Cum autem exuberante materia, colligendo manum impleret, & filum nihilominus ex ore dependeret, globum ex eo rotundo schemate volvendo formavit. In cujus confectione cum nimis laboriose desudaret, præ angustia somno soluta est, cœpitque intra se tacite cogitare, cupiens somnii cognoscere discretionem. Intellexit enim sibi non sine causa visionem apparuisse, sed aliquid ei latentis inesse mysterii. Erat ergo in eodem Monaste-

a TINNE appellatur a S. Lioba seu Leobgytha in epistola ad S. Bonifacium, mater vero EBBE: qua in epistola Lioba parentes suos ita Bonifacio commendat: *Rogo tuam clementiam ut memorare digneris prioris amicitiæ, quam jamdudum cum patre meo copulasti, cujus vocabulum est* TINNE *in occiduis regionibus, qui nunc ante octo annorum curriculum ab hac luce subtractus est, ut pro anima illius preces effusas Deo non renuas: necnon & matris meæ memoriam commendo tibi, quæ est cognominata* EBBE, *quæ tibi, ut melius nosti, consanguinitatis nexibus copulatur, & adhuc laboriose vivit, & diu valide ab infirmitate oppressa est. Ego unica filia sum ambobus parentibus meis.*

CIRCA AN. 772 23. Sept.

rio Soror quædam maturæ ætatis, quæ ex eventu rerum quas sæpe prædixerat, prophetiæ spiritum habere noscebatur. Cui illa quidem somnium de sua persona referre noluit, sed uni ex discipulabus suis totum per ordinem sicut viderat revelavit, præcipiens ut iret ad eam, & exposito quasi sibi apparuisset somnio precaretur, ut quidquid in eo intelligeret, suo manifestaret eloquio. Perrexit itaque puella, & fecit sicut a magistra fuerat instructa. Cumque omnem somnii tenorem quasi ex propria persona exposuisset, Soror illa futurorum præscia cum indignatione respondit: Vera quidem visio est, & bona futura portendens; tu autem cur tibi talia apparuisse mentiris? Hæc enim non tibi conveniunt, sed electæ Dei & dilectæ. (Liobam scilicet virginem, cognominis suavitate significans.) Illi, inquit, hæc ostensa sunt, cui merito sanctitatis & sapientiæ talia congruunt: quoniam multis profutura est tam verbo prædicationis, quam bonæ operationis exemplo. Filum enim quod per os ejus ex visceribus prodiit, doctrina sapientiæ est, vocis ministerio ex illius corde procedens. Quod autem manum implevit, hoc significat, quia omnia quæ ore docuerit, operibus exæquabit. Porro globus qui volvendo conficitur, & rotunditate sui volubilis est, mysterium exprimit verbi divini, quod per os actusque prædicantium volvitur, & nunc per activam vitam in imis versatur, nunc per contemplativam in sublimia erigitur; nunc se per compassionem proximi humiliat, nunc per dilectionem Dei exaltat. His quidem indiciis Deus magistram tuam verbo & exemplo multis profuturam ostendit: effectus autem procul ab hoc loco in aliis nationibus erit, quo eam proficisci oportet. Hanc igitur interpretationem somnii veram fuisse, rerum probavit eventus.

IX. A S. Bonifacio in Germaniam evocatur cum aliis.

Igitur eo tempore, quo cœlestis vitæ studiis beata virgo Lioba in Monsterio floruerat, sanctus Martyr BONIFACIUS a Gregorio Romanæ Sedis Antistite qui Constantino in Pontificatu successit, Episcopus ordinatur, & ad prædicandum verbum Dei Germaniæ populis mittitur. Ubi cum messem quidem multam & pronos ad Fidem populos reperisset, operarios autem qui sibi collaborarent in agro dominico paucos haberet; in terram Anglorum, unde ipse ex parentibus ortus erat, legatos & epistolas misit, atque ex diverso Clericorum ordine nonnullos accersivit doctos lege divina, & ad prædicationem verbi, vitæ merito morumque probitate idoneos, quorum adminiculo injunctam sibi legationem non segniter administravit. Magnam enim Germaniæ partem doctrina salutari virtutumque miraculis Christo adquisivit. Nam cum quotidie populorum frequentia Fidei sacramentis imbueretur, divinus sermo non solum in Ecclesiis, verum etiam per pagos & castella diffundebatur in tantum, ut & Fideles catholici assiduis exhortationibus firmarentur, & depravati viam correctionis agnoscerent, & pagani fide instructi, certatim ad gratiam Baptismatis convolarent.

X. Videns itaque vir beatissimus Ecclesiam Dei crescere, & certantibus studiis ad vota perfectionis accendi, duplicem viam ad profectum religionis instituens, Monasteria construere cœpit, ut ad Fidem Catholicam populi non tam ecclesiastica gratia, quam Monachorum ac Virginum congregationibus raperentur. Volens ergo utrinsque professionis ordinem regulariter observari, idoneum utrique magisterium studuit adipisci, misitque in Casinum montem STURMI * discipulum suum, virum genere & moribus nobilem, ut in Monasterio quod B. Pater BENEDICTUS instituit, disciplinam regularem & vitam moresque monasticos agnosceret, Pastorque futurus, discipulus fieret, atque in subjectione disceret, quomodo aliis præesse debuisset. Similiter & in patriam cum epistolis *a* legatos dire-

* de eo ad ann. 779.

a Inter editas Bonifacii epistolas nulla ad Tettam scripta exstat. In epistola 53. ad Monachos Glastonienses Viethbertus Bonifacii loco scribens, *Mandate*, inquit, *Matri meæ Tettam atque congregationi ejus prosperum iter nostrum*. De aliis S. Liobæ sociabus a Britannis arcessitis lege librum 2. Othloni de Vita S. Bonifacii cap. 23.

CIRCA AN. 772 28. Sept.

direxit ad TETTAM Abbatissam, cujus in præcedentibus mentio facta est, deprecans, ut ad solatium suæ peregrinationis atque ad auxilium legationis sibi injunctæ transmitteret ei Liobam virginem, quam fama sanctitatis & doctrina virtutum tunc per longinqua terrarum spatia divulgarat, & laude celebri multorum ora repleverat. Ejus itaque abscessum Mater congregationis molestissime quidem ferebat: sed tamen quia divinæ dispensationi resistere non potuit, beato eam viro, sicut rogaverat, cum honore direxit, ut somnii quod olim viderat, interpretatio vera fuisse probaretur. Quam, cum venisset, vir Deo plenus cum summa veneratione suscepit, diligens eam non tantum propter affinitatem, qua sibi ex materno sanguine jungebatur, quantum propter sanctitatem vitæ & sapientiæ doctrinam, qua plurimis & verbo profuturam noverat, & exemplo.

XI. Bischofheimense Cœnobium recte instituit.

Igitur sicut desideraverat, Monasteriis custodiam & regularis disciplinæ normam instituit. Et Monachis quidem Sturmii Abbatem prætulit: Liobam vero virginem spiritalem Virginum matrem esse decrevit: statuitque ei Monasterium in loco qui vocatur *Bischoffsheim* a, ubi non parvus ancillarum Dei numerus collectus est, quæ ad exemplum beatæ Magistræ, cœlestis disciplinæ studiis instituebantur, & in tantum doctrina ejus proficiebant, ut plures ex illis postmodum Magistræ fierent aliarum: ita ut nulla, aut etiam rara, in illis regionibus essent Monasteria feminarum, quæ non discipularum ejus magisteria desiderarent. Erat enim magnarum virtutum femina, & ita in arrepti propositi vigore roborata, ut nec patriæ, nec suorum meminisset affinium; sed omne studium erga id quod cœperat exercebat, ut videlicet semetipsam Deo irreprehensibilem exhiberet, & omnibus sibi obtemperantibus in verbo & conversatione forma salutis exsisteret. Cavebat semper, ne alias doceret, quod ipsa non fecisset. Nihil quippe arrogantia, nihil superbia de ejus sibi moribus usurpavit; sed sine personarum acceptione omnibus se affabilem ac benevolam exhibuit. Erat adspectu angelica, sermone jucunda, ingenio clara, consilio magna, fide catholica, spe patientissima, charitate diffusa. Et cum lætam semper faciem præferret, numquam hilaritate nimia resoluta est in risum. Maledictionem ex ejus ore nullus unquam audivit; iracundiæ illius sol testis numquam occubuit. Cibi autem & potus usum, cum aliis summa humanitate exhiberet, ipsa sumsit. Unde & caliculus ejus, unde bibere solebat, pro quantitate sui, Dilectæ parvus, a Sororibus vocabatur.

Abbatissas aliis suppeditat.

XII. Lectionis amans,

Lectionis studio tanta diligentia incubuit, ut nisi orationi vacaret, aut alimento vel somno corpusculum reficeret, numquam divina pagina de manibus ejus abscederet. Nam cum ab ipsis infantiæ rudimentis Grammatica & reliquis liberalium artium b studiis esset instituta, tanta meditationis instantia spiritalis scientiæ perfectionem conabatur adsequi, ut consentiente cum ingenio lectione, duplicato naturæ & industriæ bono, eruditissima redderetur. Veteris enim ac novi Testamenti codices sagaci mente perlustrans, divina præcepta memoriæ commendabat. Sed & dicta sanctorum Patrum, & decreta Canonum, totiusque ecclesiastici Ordinis jura, plenitudini perfectionis adjecit. Discretionem in omni actu ac dispositione sua magnopere servavit, & rerum faciendarum finem semper attendit; ne forte inconsulte cœpta, postmodum imperfectione sua pœnitentiam sibi generarent. Et quia ad orationis studium & lectionis industriam, mentis intentionem sciebat esse necessariam; in vigilando, sicut & in ceteris virtutum studiis, modum tenere consuevit. Nam licet semper modicum, tota tamen æstate c post pran-

somnum meridianum suis præscribit,

a Istius Parthenonis sola nunc supersunt vestigia in opido Bischofsheimio ad Tuberam amnem diœcesis Moguntinæ, teste Brovvero in lib. 2. Antiq. Fuld. cap. 10. Fit mentio capp. 14. & 25. fluvii præterfluentis, qui cap. 28. *Tubera* dicitur.

b Etiam artem poeticam, de qua in citata modo epistola: *Istam artem*, inquit, *ab* EADBURGÆ *magisterio didici, quæ indesinenter legem divinam rimari non cessat*.

c Ex Regulæ S. P. Benedicti præscripto, qui cap. 48. somnum meridianum a Paschate ad Kalend. Octob. suis concedit.

CIRCA AN. 772. 28. Sept.

prandium tam ipsa quam cunctæ sibi subjectæ Sorores pausabant, nec ulli earum indiscrete vigilare volenti consensit. Dixit enim, ademto somno sensum adimi, maxime legendi. Sed & illi, sive in nocte, seu meridie dormienti, sanctam Scripturam juxta lectum ejus legi semper mos erat. Quod officium puellæ juniores sine molestia per vices implebant: & mirum dictu, nullum sermonem aut etiam syllabam in legendo transire poterant, quin statim ab illa, quamvis dormiente, corriperentur. Nam sicut eædem ipsæ quibus id officii deputatum erat, postea fatebantur, sæpe cum eam graviter soporari conspicerent, ex industria tentando, in lectione fallebant, sed numquam irreprehensæ evadere poterant. Nec tamen mirum, quia dormiens falli non valuit, cujus cor possidebat, qui non dormiet, Israel custodiens; & quæ cum sponsa in Canticis canticorum dicere potuit: *Ego dormio, & cor meum vigilat.*

in somno etiam lectioni intenta.

Cant. 5.

XIII. Virtutem vero humilitatis tanto studio custodivit, ut cum merito sanctitatis & ordine magisterii ceteris esset prælata, omnium se ultimam fore corde crederet, voce proferret, & habitu demonstraret. Hospitalitatem autem peculiari observatione tenuit. Omnibus enim sine ulla exceptione personæ domum præbuit, & convivium jejuna Mater exhibuit. Pedes omnibus manibus suis lavit, dominicæ institutionis custos & magistra. Dum hæc gereret Virgo Christi, quibus omnium in se provocabat affectum, inimicus omnium Christianorum diabolus impatienter ferens rantas in ea virtutum glorias, & tam præclara discipularum ejus augmenta profectuum, sordidis eas cogitationibus & carnalis concupiscentiæ illecebris incessabiliter impugnabat, tentans si quamlibet earum ab arrepti vigore propositi potuisset avertere. Sed cum conatus suos orationibus atque jejuniis caste viventium frangi conspiceret, ad alia se callidus insidiator argumenta convertit, ut saltem vel bonam earum famam vitiando corrumperet, qui integritatem, perversa suggerendo, violare non poterat.

Humilitati & hospitalitati studet,

diabolo frustra Monachas tentante,

XIV. Erat ergo ibi quædam paupercula debilitate contracta, quæ ad portam Monasterii jacebat, eleemosynam accipiens, cui quotidie a mensa Abbatissæ statutus dabatur victus, & a singulis Sanctimonialium vestes, & alia quælibet necessaria pro divini amoris intuitu præbebantur. Contigit autem post dies aliquot, ut decepta suggestionibus diabolicis, turpitudinem fornicationis incurreret. Cumque intumescente utero conceptum fœtum celare non posset, crimen admissi sceleris simulata infirmitate contexit. Instante autem partus tempore, progenitum infantulum panniculis involvit, & in stagnum fluminis, quod per medium loci ejus influebat, nocturno tempore exposuit, malis videlicet mala adjiciens. Nam stupro homicidium, & aquæ contaminationem conjunxit homicidio. Die autem facto cum ad hauriendam aquam mulier quædam venisset, conspecto infantili cadavere factum exhorruit, femineoque accensa furore villam omnem inordinato clamore complevit, & sanctis Virginibus cum indignatione improperans ait: O quam casta congregatio, quam gloriosa conversatio Virginum, quæ sub velo positæ filios pariunt, matrum pariter ac Presbyterorum fungentes officium, eosdem quos generaverint, ipsæ baptizant! Non enim, o cives, molendi usibus tantum hanc stagnastis aquam, sed novo huic & inaudito baptismati nescientes præparastis. Nunc ergo rogate eas, quas Virginum appellatione sublimare soletis, ut tollentes cadaver de flumine, nobis aquam reddant usibilem. Videte, videte, quæ ex Monasterio desit, & eam scelus hoc perpetrasse cognoscite. Ad hanc vocem plebs tota commota est; omnis ætas, omnisque sexus quasi ad spectaculum uno agmine cucurrir, vidensque nefas, facinus exhorret, ac Virgines sacras detestatur.

mulieris feminæ partu in fluvium projecto,

Sanctimonialibus adscribitur crimen.

XV. Cum autem Abbatissa audito tumultu rem gestam comperisset, convocatis Sororibus causam exposuit, nullamque ex eis præter Agatham deesse cognovit, quæ ante paucos dies a parentibus suis vocata, pro quadam necessitate ad domum eorum cum licentia perrexerat. Hanc itaque misso nun-

Liobæ orationibus detecta auctor.

nuntio sine mora revocavit, rantæ infamiæ notam diutius ferre non valens. Quæ cum venisset, causamque sceleris sibi imputari cognosceret, respiciens in cœlum, ingemuit, & ait: Deus omnipotens qui omnia nosti antequam fiant, & quem nullum latet secretum, quique Susannam in te confidentem de falso crimine liberasti, ostende misericordiam tuam super hanc congregationem in tuo nomine collectam, & ne patiaris eam propter peccata mea fœdo rumore maculari; sed illam, quæcumque hoc nefas commisit, ad laudem & gloriam magni nominis tui, dignare & detegere & publicare. Quo audito Mater venerabilis de ejus puritate jam secura, præcepit omnibus Oratorium ingredi, & extensis in crucis modum brachiis stare, quoadusque singulæ Psalterium totum ex ordine psallendo complerent; & deinde per tres vices in die, hoc est tertia hora, sexta & nona, vexillo crucis elato, cum litaniis Monasterium circuire, & pro purgatione sua divinam misericordiam invocare. Quod cum fecissent, & in hoc ordine jam bis expleto, hora nona omnes Ecclesiam intrarent, cunctusque populus pariter congregatus adesset; beata virgo Lioba perrexit ad altare, & stans ante crucem, quæ jam tunc tertio portanda parabatur, extendit manus in cœlum, & cum gemitu ac lacrymis precabatur, dicens: Domine JESU-CHRISTE Rex Virginum, integritatis amator, invictissime Deus, ostende virtutem tuam, & libera nos ab hac infamia, quia improperia improperantium tibi ceciderunt super nos. Hoc cum dixisset, mox miserrima paupercula illa, antiqui hostis & captiva pariter & ministra, dæmonio repletur, & quasi flammis circumdata, nomen invocat Abbatissæ, crimenque quod commiserat confitetur. Tum vero in cœlum clamore sublato, plebs omnis obstupuit miraculo; ancillæ Dei flevere præ gaudio, & in commune ab omnibus uno ore meritum Liobæ virginis & Christi Salvatoris potentia prædicatur. Factum itaque est, ut nomen virginale, quod diabolus sinistra fama obruere conatus est, magis claresceret, & celebrius ubique laudaretur. Misera tamen illa purgari non meruit, sed usque ad finem vitæ suæ jus in ea potestatis suæ inimicus obtinuit. Plura quidem signa per famulam suam Deus ante jam fecerat, sed eorum notitiam secreti obumbratio suppressit: hoc autem in Germania primum factum est: & ideo celebre, quia publicum fuit. CIRCA AN. 772 28. Sept.

XVI. Incendium aqua benedicta restinguit.

Alio autem tempore, cum ad tradendam discipulabus suis lectionem divinam more solito consedisset, ex una parte villæ fortuitum exarsit incendium, quod consumtis domibus, quæ vel paleis, vel palustri tegebantur arundine, ad Monasterium in quo Virgo sancta cum famulabus Dei manebat, flabris stimulantibus ferebatur; & grassante igne, non ædificiis solum, verum etiam jumentis atque hominibus ipsis interitum minabatur. Tum vero trepidantis populi confusus clamor attollitur, concursus omnium ad Abbatissam convolat, rogant ut periculo quod instabat, precibus sanctis occurreret. Illa autem ut erat mentis patientissimæ, turbatis omnibus, fidei præsumtione nihil movebatur; sed jussit, ut ex superiori parte fluminis quod per medium Monasterium currebat, haustam sibi aquam in concha celeriter adferrent. Quam sine mora allatam, sale quod a S. Bonifacio benedictum indesinenter secum habebat, adspersit dicens: Ite, & hanc aquam in flumen refundite, omnisque populus ab eo loco deorsum hauriat, & contra impetum sævientis incendii certatim mittat. Quod cum fecissent, omnis illa ignium violentia, quasi cœlitus immisso imbre ita restincta est, ut nihil ædificiorum postea prorsus attingeret. Quo miraculo plebs omnis attonita ad laudem Dei convertitur, qui per fidem & orationes famulæ suæ tam sublimiter eos a tanto discrimine liberavit.

XVII. Tempestatem sedat.

Illud etiam virtutibus ejus adnumerandum esse non dubito, quod cum die quadam tempestas sæva atque aeris nimia perturbatio fuisset exorta, fulgura facta, ventique vehementes undique ferebantur, & tenebrarum caligo cœlum diemque oubium nocte subduxit; coruscationes quoque valde ter-

CIRCA AN. 772 28. Sept. terribiles, & fulgura crebro demissa terrorem nimium mortalibus inferrent; populus omnis pavore concutitur, ac primum pecora ne pereant, intra tuta domorum cogunt. Deinde ingravescente discrimine mortisque sævitiam minitante, cuncti desperatione vivendi in Ecclesiam confugiunt, & obseratis undique foribus, terribile judicium Dei quod imminere putabant, pavidi præstolabantur. Quibus turbatis & voce confusa concrepantibus sancta Virgo occurrens indicit patientiam, pollicetur securitatem, secumque eos orationi incumbere adhortatur, & sine mora toto corpore ante altare ipsa prosternitur. Interea sævit tempestas, & ventorum furorem domorum tecta non sustinent, crebrisque fulminum ictibus terra tremiscit; tenebrarum quoque densitas & continua coruscationum per fenestras irruptio, maximum timidis horrorem ingeminat. Tum populus omnis tanti terroris immanitatem non ferens, ad altare cucurrit, & beatam Virginem ab oratione excitat periculis opponendam, primaque eam TECLA *a* consanguinea ejus his verbis adorsa est: O dilecta, dilecta, in te spes populi hujus, in te votorum summa consistit. Surge ergo, & pro nobis Dominam tuam sanctam Dei Genitricem invoca, ut ejus intercessione, ab hujus tempestatis discrimine liberemur. Ad hanc vocem illa ab oratione surrexit, & quasi ad colluctationem vocaretur, cappam qua erat induta, abjiciens, fores Ecclesiæ confidenter aperuit: atque in limine consistens, signo sanctæ crucis edito, furenti tempestati nomen summæ majestatis opposuit; extensisque manibus in cœlum, terno clamore Christi clementiam invocavit, & per intercessionem ac merita sanctæ MARIÆ virginis, propitium eum populo suo velociter adesse precabatur. Confestim igitur adest Divinitas, tonitrua conquiescunt, venti contrarii ad dissipandam nubium densitatem ministeria convertunt, omnisque illa aerum tenebrositas mox in duas partes divisa & in semetipsam relapsa, tranquillitatem & serenitatem apparente sole reducit. Ita virtus divina & ancillæ suæ sibi fideliter servientis merita declaravit, & populis inopinatam securitatem depulso timore concessit.

B. Mariæ intercessione.

XVIII. *Sororem hæmorrhoide liberat.* Hoc etiam quod inter gesta ejus clarum fuisse ac memorabile constat, præterire silentio impium puto. Quædam namque ex Sororibus Monasterii ejus, nomine WILLESWIND, vitæ merito & morum probitate laudabilis, magna corporis infirmitate vexabatur. Morbo enim laborabat, quem medici hæmorrhoidem vocant, & profluente sanguine per secreta naturæ, gravissimo intestinorum dolore cruciabatur. Crescente igitur languore & per dies augmenta capiente, vires corporis deficiunt, adeo ut nec se in latus aliud vertere, nec de lectulo surgere, nec pedibus incedere sine alterius sustentatione potuisset. Cumque jam præ fœtoris magnitudine in communi cella Monasterii manere non posset, parentes ejus qui in vicino habitabant, petita & accepta licentia, feretro eam imposuerunt, & trans flumen quod vocatur Tubera, in domum suam portaverunt. Nec multo post invalescente morbo venit ad extrema: & cum jam ultima corporis parte præmortua, solus vitalis flatus palpitaret in corpore, invitatur a parentibus Abbatissa, non ut visitaret infirmam, sed ut precibus suis Deo transitum ejus commendaret. Quæ cum venisset, accedens ad lectum, quem multitudo vicinorum plangens vallaverat, jussit auferri velamen: (erat enim ex more cadaverum jam linteo cooperta.) Quo ablato, pectus ejus manu contrectans: Nolite, ait, flere, quia anima illius adhuc in ipsa est: mittensque ad Monasterium, jussit cochlear parvum quo ipsa ad mensam uti solebat, cum festinatione adferri, & allatum sibi lac benedixit, atque in os jacentis guttam cum cochleare stillavit: cujus tactu intrinsecus guttur & vitalia ita convaluerunt, ut statim & linguam ad loquendum & oculos ad videndum moveret: tantaque celeritate remedium cœleste succurrit,

a S. Bonifacii epistola 25. *carissimis Sororibus* LEOBGYTHÆ & TECLÆ, *nec non* & CYNEHILDE inscribitur.

currit, ut sequenti die cibo confortata vires reciperet, atque ante diem septimum pedibus propriis ad Monasterium ambularet, de quo prius in lectica portabatur. Pluresque postea vixit annos, atque in regione Turingorum post obitum venerandæ Virginis, usque ad tempora LUDOVICI Regis Francorum sana & incolumis in Dei servitio mansit. CIRCA AN. 772 28 Sept.

Talibus ergo virtutum signis fides in populis succensa fervebat, & crescente religione crevit simul & mundi contemtus. Multi enim nobiles & potentes viri filias suas Deo in Monasterio sub perpetua virginitate servituras tradiderunt, multæque matronæ relicta sæculari conversatione castitatem profitebantur, & suscepto velamine sacro, monasticam vitam elegerunt. Quibus Virgo sancta ad summa virtutum veniendi, & verbo viam præbuit & exemplo. XIX. Plures discipulas ad se trahit.

Interea B. Bonifacius Archiepiscopus in Frisiam ire parans, gentemque paganicis ritibus deditam atque infidelitatis morbo decubantem cœlesti medicina visitare decernens, vocavit LUL discipulum suum, qui postmodum in Episcopatu successit, & ei singula prout voluit commendavit. Et generaliter quidem illi curam credentium populorum ac prædicationis instantiam structuramque Ecclesiarum a se per diversa loca inchoatarum injunxit, specialiter autem de Monasterio Fuldensi, quod cum auctoritate Zachariæ Papæ & cum favore CARLOMANNI Regis Austriæ in vastissima solitudine saltus Boconiæ ipse construxerat, præcepit, ut quia Monachi locum illum inhabitantes pauperes erant, & nec dum alia habebant servitia, sed solo manuum suarum labore victitabant; ædificium fundatæ jam ibi Ecclesiæ ad perfectionis terminum deduceret, atque post mortem suam corpus ejus illic sepeliendum transferret. Cumque hæc & alia hujusmodi ei mandata dedisset, accersitam ad se Liobam virginem exhortatus est, terram peregrinationis suæ non deserere, nec in adsumti propositi vigore lassescere; sed quotidie bonum quod cœperat, omni studio ampliare, dicens ei, corporis fragilitatem non esse considerandam, nec prolixa ætatis spatia computanda, nec arduum virtutis finem, nec gravem existimandum perveniendi laborem: præsertim cum hujus temporis spatia ad æternitatem comparata, brevia sint, & non sint condignæ passiones præsentis temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Commendavit autem illam Lul Episcopo & senioribus Monachorum supradicti Monasterii qui aderant, monens eos, ut cum honore & reverentia curam ejus agerent, suæque voluntatis esse affirmans, ut post obitum ejus corpus illius ad ossa sua in eodem sepulcro poneretur: quatenus pariter diem resurrectionis exspectarent, qui pari voto ac studio in vita sua Christo servierant. Quibus dictis dedit ei cucullam suam, rursus eam admonens atque contestans de non relinquendo peregrinationis suæ loco. Et sic præparatis omnibus quæ in itinere erant necessaria, in Frisiam perrexit. Ubi cum non parvam gentis illius portionem Christo adquisisset, labores suos glorioso consummavit martyrio, corpusque ejus translatum est Fuldam, & ibi, sicut ante præceperat, digno honore sepultum. XX. Bonifacius Lullo Episcopo inter alia commendat Liobam. Cum ea sepeliri cupit, concessa eidem cuculla.

Beata autem virgo Lioba immobilis in opere Dei permansit, non terram hereditare cupiens, sed cœlum, unde ad finem propositi cum omni labore tendebat. Seminabatur vero de ea fama laudabilis, & odor sanctitatis ac sapientiæ, cunctorum in se traxit amorem. Erat enim omnibus, qui eam noverant, & ipsis quoque Regibus honorabilis Nam PIPPINUS Rex Francorum, & filii ejus CAROLUS & CARLOMANNUS, omni eam veneratione coluerunt, & præ ceteris maxime Carolus, qui post mortem patris, defuncto fratre, cum quo & ipse paucis annis regnaverat, Imperii gubernacula solus obtinuit; vir sane Christianissimus, & vere Imperio dignissimus, atque omnibus retro gentis illius Regibus fortitudine & sapientia merito præferendus: qui ita Fidem catholicam diligebat, ut cum omnibus imperaret, Dei famulos & ancillas sublimi humilitate veneraretur. XXI. Lioba Regibus & Summatibus honorata,

CIRCA AN. 772. 28. Sep.

Hic itaque religiosam Dei Virginem ad se frequenter invitatam cum magna reverentia suscepit, & dignis muneribus honoravit. Sed & Regina HILDEGARDIS puro eam venerabatur affectu, atque ita ut animam suam diligebat: voluitque ut assidue secum maneret, quatenus ad viam vitæ verbis ejus proficeret & exemplis. Sed illa ut veneni poculum, ita palatinum detestabatur tumultum. Amabant eam Principes, suscipiebant Proceres, Episcopi cum exsultatione amplectebantur. Et quia erat in Scripturis eruditissima atque in consilio provida, verbum vitæ cum ea conferebant, & instituta ecclesiastica sæpe tractabant. Illa vero omnem sollicitudinem erga id quod cœperat exercebat: & Monasteria puellarum, quasi ductrix spiritualium tironum visitans, certantibus studiis æmulantes ad perfectionis gloriam provocabat.

XXII. *Fuldensis Ecclesia illi soli patet.*

Interdum etiam & ad Monasterium *a* Fuldensium Monachorum causa orationis venire solebat, quod nec prius, nec postea ulli unquam feminarum concedi potuit: quia loco illi ex quo a Monachis habitari cœptus est, femineus negabatur ingressus. Tantum autem huic soli concessus est propter hoc, quod sanctus Martyr Bonifacius eam senioribus eorum commendavit, corpusque illius ibi sepeliendum decrevit: cujus tamen adventus hoc ordine moderabatur. Relictis enim in vicina cella discipulabus ac pedissequis suis, ipsa cum una ceteris maturiore Monasterium diurno tantum tempore intravit: & post orationem completa cum Fratribus collatione, noctibus semper ad discipulas suas, quas in cella dimiserat, revertebatur. Cum autem senuisset & provectioris jam esset ætatis, ordinatis omnibus quæ sub cura sua habuit Monasteriis, cum consilio Lul Episcopi venit in locum qui vocatur *Schonersheim*, quatuor millibus a civitate Moguntia ad Africum distans: ibique cum famulabus Dei secum commorantibus mansitavit, jejuniis & orationibus Deo serviens nocte & die.

e Schonersheimensi Monasterio Aquasgrani arcessitur ab Hildegarde.

Interea morante Rege Carolo in Aquensi palatio, misit ad eam Regina Hildegardis, deprecans ut ad se venire non gravaretur. Desideravit enim videre eam, antequam de corpore migrasset. Quod illa quamvis moleste ferret, propter antiquam tamen familiaritatem consensit. Perrexit ergo, & cum ea qua solita est a Regina gratulatione esset suscepta, mox ut audivit causas pro quibus invitata est, redeundi licentiam postulavit. Cumque propensius rogaretur ut aliquot dies ibi maneret, abnuit, ac solito affectuosius in amicam irruit, os, frontem, oculos deosculans, inhærens amplexibus, hujusmodi verbis salutatam reliquit: Vale in æternum, domina & soror dilectissima: vale animæ meæ portio pretiosa. Christus creator & redemtor noster tribuat, ut nos in die judicii sine confusione videamus: ceterum in hac luce mutuo numquam ab hac die conspectu fruemur.

XXIII. *Viatico percepto moritur.*

Reversa est igitur ad Monasterium, & post paucos dies corporis incommodo correpta decidit in lectum. Cumque ingravescente languore instare cerneret tempus dormitionis suæ, vocavit TORABERTUM venerabilem Presbyterum natione Anglum, qui ei indesinenter adhærens, cum reverentia semper & amore serviebat: & accepto corporis & sanguinis Christi Viatico, hominem exuit, ac Creatori suo animam quam dederat, mundam & immaculatam cum gaudio restituit. Obiit autem mense Septembri, quarto Kalendas Octobris *b*: corpusque ejus Fuldenses Monachi susceptum, cum prosecutione nobilium personarum venerabiliter ad Monasterium suum transtulerunt. Recordati sunt itaque seniores eorum dixisse

Fuldæ sepulta.

S. Bonifacium, quod suæ esset voluntatis, ut corpus illius ad ossa sua ponere-

---

a Basilicas antiqui non raro *Monasteria* appellabant, uti hoc loco, quod sexcentis exemplis constat.

b Quo anno, non satis constat. Anno circa 772. obiisse colligimus ex familiaritate quam habuit cum Hildegarde Caroli Magni uxore, quæ anno 783. decessit, nec ante annum 768. Carolo nupsit.

neretur. Sed quia metuebant sanctum sepulcrum beati Martyris aperire, consilio inito, sepelierunt illud ad plagam septemtrionalem altaris, quod ipse sanctus Martyr Bonifacius ædificatum, in honorem Domini Salvatoris nostri & sanctorum duodecim Apostolorum ejus dedicaverat. Post annos autem non paucos, a Rectoribus loci illius Ecclesia augustius ædificata cum futuræ consecrationi præpararetur, EIGIL Abbas cum licentia AISTULFI Archiepiscopi ossa ejus transtulit, & in australi porticu juxta Memoriam *a* S. Ignatii Martyris posuit, ubi sepulcro condita, miraculis vivit & gloria. Multi enim fide pleni, ad tumulum ejus divina beneficia sæpe experti sunt: ex quibus quædam quæ ad præsens animo occurrunt, sobrie & fideliter legentibus pandere curavi. CIRCA AN. 772 28. Sep. Loco mutatur.

Quidam namque vir ferreis circulis per lacertos ad nudum corpus tam anguste constrictus erat, ut ex utraque parte caro supercrescens, ferrum prope obtegeret. Ex quibus unus de altero brachio ante jam deciderat, cujus vestigium cicatrix obducta manifesto retulit indicio. Hic ergo in Ecclesiam veniens, Memorias Sanctorum per singula altaria orando circuivit. Cumque venisset ad sepulcrum sanctæ Virginis, & ibi orationi incumberet, occulta quædam vis circulum ferreum expulsis clavis extendit, ac de brachio cum non modico sanguine ejecit. Ille autem gaudens & exsultans gratias referebat Deo, quod eum per merita beatæ Virginis absolvere dignatus sit, quem propter peccata *b* usque in illum diem nexus ferrei ligaverunt. XXIV. Catenatus ad ipsius tumulum solvitur.

Alter vero de Hispania erat, qui peccatis exigentibus pœnæ tali addictus est, ut horribiliter quateretur tremore omnium membrorum. Cujus passionis incommodum, sicut ipse retulit, in Ibero flumine contraxit. In qua deformitate oculos civium suorum non sustinens, ubicumque ei ire visum est, per diversa Sanctorum loca vagabatur. Peragrata itaque omni Gallia atque Italia, Germaniam ingressus est. Ubi cum nonnulla Monasteria causa orationis adisset, Fuldam venit, mansitque ibi tribus diebus in hospitali peregrinorum susceptus, Ecclesiam frequentans & orans, ut jam sibi placaretur Deus, ac pristinam restitueret salutem. Cumque die tertia Oratorium intrasset, altaria cuncta orando circuiens, ad Memoriam sanctæ Virginis ex more pervenit; & oratione ibi completa, cryptam occidentalem, super quam corpus S. Bonifacii Martyris quiescit, ingressus est, ac prostratus in oratione, dormienti simillimus jacuit, non tamen tremens, sicut etiam per somnum solebat. Quod cernens vir venerandus FIRMADUS Presbyter & Monachus, qui propter infirmitatem suam ibi sedebat & stare non poterat, obstupuit, & quibusdam eum erigere volentibus prohibuit, potiusque eventum rei exspectandum esse judicavit. Interea subito surrexit homo, & non tremebat, quia sanatus erat. Interrogatus ergo a Presbytero (quoniam linguæ ejus, eo quod esset Italus, notitiam habebat) retulit se per excessum mentis vidisse virum veneranda canitie, stola pontificali indutum, quem comitabatur puella quædam in habitu nonnaico, quæ se apprehensum erigeret, & Pontifici ad benedicendum offerret. Cujus pectori cum Pontifex signum Crucis Christi imprimeret, nigerrima avis instar merulæ de sinu illius per capitium tunicæ egressa, mox ut terram contingeret, in gallinam conversa sit; ac deinceps in speciem deformis ac teterrimi homunculi transformata, per gradus aquilonaris introitus cryptam egressa sit. Hanc autem sanitatem quin sanctæ Virginis orationes & merita beati Martyris a Domino obtinuerint, nulli Christiano dubitare fas est. Qui licet non in uno sepulcro, uno ta- XXV. Homo tremulus membris sanatur. NOTA.

a Memoria nonnumquam Reliquias Sanctorum, aliquando altaria ipsis dicata, hic & duobus capp. seqq sacellum significat.
b Id genus pœnitentiæ ob gravia crimina eum temporis Sacerdotes imponebant. Lege Præfationem Sæculi 2. §. 4. num. 41. librum de miraculis S. Bertæ, & Vitam S. Vvillibrordi circa finem.

CIRCA AN. 772. 28. Sept. men loco *a* quiescentes, eadem pietate qua dum pariter in carne vixerunt, miseris subvenire solebant, nunc in cœlesti claritate cum Christo manentes, eorum intercessionem quærentibus patrocinari non cessant. Multa quidem & alia signa Deus per sanctæ Virginis orationes sæpe operatus est, quæ ne fastidium prolixitate narrationis lectori faciam, prosequi omitto.

Testes miraculorum. Hæc autem duo quia plerique Fratrum adhuc viventes se vidisse celebri sermone testantur, & ego ipse eo tempore quo fiebant, illic aderam, propter certitudinem conscripsi, ad laudem & gloriam nominis Domini nostri JESU-CHRISTI, qui glorificantes se glorificat, & servientibus sibi non tantum regna cœlorum, sed etiam in hoc sæculo honoris tribuit nobilitatem: cui est gloria cum Patre & cum Spiritu-sancto per infinita sæcula sæculorum, Amen.

AN. CHR. 778. 19. Julii.

VITA S. AMBROSII AUTPERTI

ABBATIS MONASTERII S. VINCENTII AD WLTURNUM IN BENEVENTO,

Ex Chronico ejusdem Monasterii scripto sæculo 11.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Autpertus idem qui Ambrosius Autpertus. 1. AUTPERTUS *seu* Autbertus, *ipse est* AMBROSIUS AUTPERTUS, *aliis* Ansbertus, *cujus exstant libri decem in Apocalypsin. Id antequam demonstremus, juvat quædam præmittere de ejus Vita, quam nobis exhibet Chronographus Monasterii Sancti Vincentii ad fluvium Vulturnum in Benevento: quo de Monasterio dictum est in Vita Sancti Paldonis ab ipso Autperto scripta, supra ad annum 720. Porro Chronographus iste vivebat sæculo 11. ut patet ex ipsius Chronico edito apud Chesnium in tomo 3. Hist. Franc.*

Autperti memoria. 2. *Autperti nomen non exstat in fastis Benedictinis, neque in Romanis, Ferrariive catalogo: eum tamen* sanctissimum *vocat Chronographus iste, qui res ab eo gestas propius inspexit. Consentit Ferdinandus Ughellus in tomo 6. Italiæ sacræ, ubi* Sanctum Autpertum *dicit. Sane ejus pietatem ac sanctimoniam probant lucubrationes ab eo relictæ, de quibus hic agendum.*

Doctrina & scripta. 3. *Paulus Warnefridi in lib. 6. de gestis Langob. cap. 40. agens de primordiis Cœnobii Sancti Vincentii juxta Vulturnum, laudat* scripta viri eruditissimi Authreti ejusdem Monasterii Abbatis, *quæ de primis loci institutoribus composuit. Chronographus etiam hic editus plures ejus lucubrationes enumerat sectione 7. in his* librum de conflictu vitiorum, *eum fortasse qui Augustino perperam tribuitur, Ambrosio vero in pluribus mss. exemplaribus is forsan errore nominis: nam Autpertum nostrum etiam* Ambrosium *vocatum constat. Hoc enim nomen præfert expositio ejus in Apocalypsin.*

Is auctor expositionis in Apocalypsin. 4. *Ista expositio edita est primum Coloniæ anno 1536. tum in tomo 9. Bibliothecæ Patrum sub nomine* Ambrosii Ansberti Galli Presbyteri, viri facundissimi: *quem Monachum* & Presbyterum Ordinis S. Benedicti *appellat Trithemius, eumque cum Bellarmino & aliis* anno Domini 890. claruisse *adfirmat. Verum integro sæculo aberrant a vero calculo, uti observarunt viri piissimi juxta ac doctissimi, qui Officium de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento ex lectionibus Patrum concinnarunt. Id quod recte probant ex clausula expositionis in Apocalypsin, quæ in editis libris sic se habet:* AMBROSIUS, qui & Ansbertus, (*rectius* Autpertus *seu* Autbertus) ex Galliarum provinciis ortus, intra Samnii vero regionem apud Monasterium Martyris Christi Vincentii maxima ex parte divinis rebus imbutus; non solum autem, sed & sacrosanctis altaribus ad immolanda Christi munera traditus, operante beata & inseparabili Trinitate, suffragantibus etiam meritis

---

a Hinc patet, hanc Sanctæ Liobæ Vitam a Rudolfo scriptam esse prius, quam Sanctæ Liobæ Reliquiæ a Hrabano Mauro in Montem Sancti Petri transferrentur. Qua de re legendus idem Rudolfus in Vita Hrabani sæculo insequenti. Ibi hodieque, inquit Browerus in lib. 2. Antiq. Fuld. cap. 5. in crypte porticu cenotaphium exstat cum Virginis memoria, præsenti sæpe & prodigioso pellendis infantium morbis auxilio: sed recepta demum ossa in securiore, nunc temporis in ædis primæ sacrario tumbæ inclusa adservantur.

ritis beatæ Mariæ virginis, temporibus PAULI Pontificis Romani, necnon & DESIDERII Regis Langobardorum, sed & ARECHISI Ducis ejusdem provinciæ quam incolo, hoc opus confeci atque complevi: quodque propter facilitatem ipsum intelligendi, SPECULUM PARVULORUM vocavi. *Atqui Paulus I., ut recte observant, Sedi Romanæ præfuit ab anno 757. ad 767., eo scilicet tempore quo Desiderius in Italia rerum potiebatur. Eam Autperti commentationem repræsentat egregium atque veterrimum Bibliothecæ Corbejensis apographum duplex. Prioris inscriptio ista est:* Incipit epistola AMBROSII AUTPERTI ad STEPHANUM urbis Romæ Episcopum pro libris suis. *Exordium epistolæ sic:* Beatissimo Stephano Ambrosius Autpertus Presbyter, *&c. Is est Stephanus tertius, Pauli successor, cujus auctoritatem Autpertus adversus obtrectatores scriptionis suæ jam vulgatæ imploravit. Posterioris partis hic titulus:* In nomine sanctæ Trinitatis, incipit expositionis Autperti Presbyteri in Apocalypsin pars secunda: *quæ incipit a libro quinto. In fine deest clausula illa, quam supra ex editis codicibus retulimus. Legimus & homiliam ejusdem Auctoris in duobus æque vetustis membraneis libris, factam in Evangelium de Transfiguratione, præmisso hoc titulo:* Incipit homilia Autperti Presbyteri de lectione Evangelii secundum Matthæum, qua Dominus in monte coram tribus discipulis transfiguratus perhibetur. *Et adductis Evangelii verbis:* Incipit homilia ejusdem lectionis habita ad Monachos in Monasterio S. Vincentii. Solet nonnunquam evenire, immo pene semper evenit, ut in domibus Regum ac Principum vasa aurea vel argentea quilibet vilis emunder atque despectus. Quid autem sunt corda Electorum in sancta Ecclesia, quam quædam, ut ita dixerim, vasa regalia, *&c. Hæc homilia nusquam typis vulgata est, uti nec aliæ duæ, quas manu descriptas habemus, unam de Purificatione, alteram de Adsumtione B. Mariæ: Primæ inscriptio & exordium ita est:* Sermo de lectione S. Evangelii, editus a domno Auberto Presbytero atque Abbate in Purificatione S. Mariæ. Si subtiliter a Fidelibus quæ sit hujus diei festivitas perpendatur, *&c. Alterius vero sic:* Sermo Autberti Presbyteri in Adsumtione S. Mariæ. Adest, dilectissimi Fratres, venerabilis dies omnium Sanctorum sollemnitates præcellens, *&c. Quo in sermone quæ fuerit Autperti sententia de Adsumtione Deiparæ, ex fragmento quod in fine hujus Vitæ referemus, intelliges. Sane homilias aliquas Evangeliorum* pulcra sermonum declaratione edidisse *Autpertus dicitur infra num. 7. In his vero operibus* Presbyter *passim, semel tantum* Abbas; *semper* Autpertus Autbertusve, *aliquando* Ambrosius Autpertus *in libris mss. appellatur. Et quidem necdum Abbas erat, quum Apocalypsin commentatus est, siquidem Pauli Papæ tempore condidit eam expositionem; Abbas vero fuit Hadriano Pontifice, ut patebit inferius.*

AN.CHR. 778 19 Julii.

Homilia de Transfiguratione, &c.

5. *His præmissis de Autperti lucubrationibus, juvat nonnulla deflorare ex ejus commentariis in Apocalypsin, quæ ad facta ipsius illustranda conferunt plurimum. Quibus studiis addictus fuerit vir sanctus, declarat initio libri* 8. *in hunc modum:* Rarissimos tractatorum fidelium invenimus, quos non sæculi litteratura prius imbuerit, quam ad divinas transierint enodandas Scripturas; quosque de Ægypto exeuntes non Ægyptiorum divitiæ locupletassent, ut Hieronymum, Augustinum, Cyprianum, Hilarium, Ambrosium, & alios multos: quod tamen mihi ultimo omnium evenisse minime cognosco. Non enim oneratus divitiis exivi de Ægypto: quia nequaquam me in scholis mundanæ sapientiæ erudiri contigit. Nihil mihi Plato, nihil Cicero, nihil Homerus, nihil Virgilius, nihil Donatus, nihil Pompeius, nihil Servius, nihil Sergius, nihil Priscianus contulit. Sed si quid fortasse habere videor, hoc de horreo dominicæ prædicationis a Christo accepisse me fateor: non quo mihi & eorum scientia fuerit denegata: sed quo plus delectatus sim verbis humillimi piscatoris, quam superbissimi oratoris; plus divinis intenderim, quam humanis eloquiis. *Ex quibus intelligimus, Autpertum se totum dedisse lectioni, meditationi, ac prædicationi sacrarum Scripturarum: quo nomine etiam Sanctos Patres intelligit, quos identidem citat, præcipue Augustinum & Gregorium Magnum.*

Studia ejus.

6. *Prædicationis item studium commemorat suum initio libri* 9. Johanni, immo etiam Ecclesiæ in Johanne dicitur: Accipe librum & devora illum. Quibus utique verbis memetipsum loquendo percutio, qui accepto intelligendi ingeniolo, plerumque nulla cogente necessitate per inania diffluo; plerumque etiam sub obtentu prædicationis divinæ sæcularibus viris plus quam decet familiaritate conjungor. Cui contraria opponitur sententia qua dicitur: Sapientiam scribe in tempore otii; & qui minoratur actu, ipse percipiet eam. Sed in uno horum quæ dixi, occurrit nobis magna consolatio, quia quo propter multorum utilitatem charitate exigente ad ima descendimus, eo valenter ad summa intelligenda consurgimus . . . Inter hæc autem necesse est, ut cum familiari Scripturarum meditatione ad officium egredimur prædicationis, atque ab officio prædicationis ad familiarem rursum Scripturarum meditationem revertimur; sollicita inquisitione nosmetipsos discutiamus, & quæ vel quanta sint, in quibus aut proficimus, aut detrimentum passi sumus, sagaci intentione perpendamus: quatenus hinc inde & formidine & spe animum pulsantibus, nec elatio per præceps impingat, nec sursum desperatio in profundi voraginem mergat.

Prædicatio.

7. *Qua ratione ad scribendum impulsus sit, ipse aperit in ipso libri* 1. *exordio.* Quod si

ANCHR. 778 12 Julii. Scriptiones.

a ma quæritor, cur postquam omnes ecclesiastici Scriptores siluerunt, hoc agere præsumo, cum humilitatis satisfactione cito respondeo: quia ad hoc ipsum divina gratia impulsum me esse cognosco. Si autem de vita tractatoris indigna conqueritur, potius ego quam alii in hac parte me reprehendo. Sed non est Deo indignum, per hominem, etsi peccatorem, tamen utcumque Christianum, sua verba depromere, qui dudum per sacrilegos & impios prophetavit. *Et in fine libri* 10. Sed obsecro, mi Domine, doctor Angelorum & hominum, ne in talium numero computes eum, qui emendatiorem vitam cum salubri doctrina arripere quærit. Et quia hoc ipsum nisi a te acceperit, facere non potest; qui tribuisti scientiæ donum, quæso ut tribuas etiam voluntatem, studium atque virtutem operandi bonum. Quod si voluntas, studium, virtusque operandi bonum non prosequitur scientiæ donum; satis mihi est, Domine, stultum hebetemque esse. Neque enim ideo patriam parentesque reliqui, ut mihi scientiæ dona largireris, sed ut perfectione virtutum ad vitam æternam perduceres. Nolo certe hanc commutationem. Quod si utraque non mereor, doctrinam scilicet atque operationem: aufer, quæso, doctrinam, tantum ut tribuas operationem virtutum. *Utinam ii qui studiis sacris intendunt animum, simili instinctu moveantur omnes! Quod velim præcipue attendant nostri, qui litteris incumbunt.*

Observantia in Patres.

8. *Quam sanctis Patribus fuerit addictus Autpertus, pluribus in locis attestatur, præcipue in fine libri* 10. *his verbis*: Quantum itaque ad fidei attinet rectitudinem, ita in singulis sententiis cauta servatur expositio, ut si forte me voluerit in his reprehendere, reprehendat etiam (ut de multis paucos commemorem) Hieronymum, Augustinum, Ambrosium, atque NOSTRUM GREGORIUM. *Ubi observa, Gregorium ab eo dici nostrum, hoc est Benedictinum: quod ante me adverterat, litterisque mihi significaverat V. C. Emericus Bigotius.*

Obtrectatores.

9. *Etsi is erat Autpertus, non tamen invidiæ expers fuit. Cum enim vulgasset libros suos in Apocalypsin, continuo passus est obtrectatores, quibus objecit Stephani Papæ auctoritatem, qua se ipse munire conatus est. Extat ea de re ejus epistola ad Stephanum, in qua defendit* totius Ecclesiæ libertatem, *ut scilicet unusquisque prout desuper accepit, sine alterius controversia volumina condat: eumque affirmat* damnandum *censeri*, quisquis hanc libertatem spiritus abolere conatur. *Et infra*: Nuper in Apocalypsin Joannis decem edidi libros: & quamquam sufficeret mihi, quia sanctarum Scripturarum testimoniis veræ fidei congruentibus roborati erant, quia præcedentium tractatorum sensu vigebant; humilitati tamen meæ prospiciens peto, ut vestro etiam decreto profuturi firmi maneant: quod videlicet nullum præter me alium tractatorem fuisse reperio. Sed non ideo libertas succubuit, quia humilitas semetipsam libere prostravit. *Quibus in verbis illud observatu dignum est, Autpertum fuisse primum, qui Romani Pontificis decretum in suorum librorum confirmationem requisierit.*

Papæ approbatio primum petita.

Notarii opera.

10. *Postremo adeo non refugiebat studiorum vigilias, ut etiam ipse susciperet Notarii laborem. Sic enim ait in oratione ad Deum.* Et quia in hoc tam laborioso opere Notariorum solatia deesse mihi videntur; obsecro, Domine, ut nec manus verborum characteres formans, aut visus exterior verba literis formata conspiciens, impedimentum præstent cordi solus secreta mysteriorum rimanti: sicque cordis intentio vigilet intrinsecus, quatenus officium manus nequaquam torpeat extrinsecus. *Idem repetit initio libri* 5. *Mirum est sane, tanto viro (quod etiam venerabili Bedæ & Paulo Diacono accidisse legimus) defuisse sodalem vel unum, qui excipiendis ejus sententiis ac dictis calamum ac manum porrigeret.*

11. *Hæc ideo fusius præmisimus, quod non satis notus hactenus fuerit Ambrosius Autpertus; nec subjecta Chronographi relatio sufficiat ad factorum ejus commendationem.*

Magni Monachi æqualis Autpertus.

12. *Quo tempore Autpertus in Vincentiano Monasterio florebat, ibi etiam degebat* MAGNUS, doctus & miræ conversationis, *ut legitur in Actis sancti Vualfridi Abbatis Palatioli supra ad annum* 765. *cui Vualfrido in instituendo Cœnobio suo adjutor exstitit Magnus.*

Auctor ea veterum scriptis & dictis hæc refert.

1. QUÆ de sanctissimo Abbate AUTPERTO sequuntur, operæ pretium reor aliquantulum prolixius enarrare. Equidem non ambigo me meritis ipsius apud Deum posse juvari. Cujus originem, actus, vel adventum in hoc sacro Cœnobio Christi Levitæ Vincentii, partim vetus scriptura tradidit, partim vero sicut venerabilium Patrum fidei relatione didici pariter comprehendens, & ad laudem Dei nostri omnipotentis scribens, posteris perfectionem rectæ Religionis ac exemplum proferimus perseverantiæ justi laboris pro Dei amore decertantibus in sacri Cœnobii institutis: ut quicumque adspiciens, hujus contempletur nobilitatem, seque quantocius a sæculi convertat vanitate; hujus attendens prudentiam & charitatem, avidius Christi sectetur humilitatem; & eo magis si sæculi divitias alacriter studuit ca-

AN.CHR. 778 19. Julii.

calcare, de sibi promissa in cœlis a Domino gaudeat felicitate. Si pauper vero propriam abrenuntians voluntatem sub jugo sanctæ Regulæ Deo se professus est militare, noverit se jam non de crastino debere cogitare: sed meminerit quoniam & humiles spiritu Dominus dignabitur salvare.

Autpertus Gallus.

2. Hic quidem sanctissimus Pater, Galliarum provinciis oriundus, parentibus admodum Christi religione & sæculi dignitate clarissimus, ut luciferi solis radius Christianitate conspicuus enituit. Qui nimirum cum puellares ageret annos, litterarum studiis traditus, totis viribus innocenter Christi mandata custodiens, tam divinæ quam mundanæ philosophiæ verus Christi philosophus efficacia adeptus est. Post quod in regali aula divæ memoriæ CAROLI Imperatoris adsumtus, cum a cunctis diligeretur, maximeque ab eodem Imperatore Carolo, sive ejus genitore pio PIPPINO, cœpit ejusdem Imperatoris magister & institutor esse prudentissimus, ipsiusque imperialis aulæ Archicancellarius *a* supra ceteros haberi strenuissimus. Et cum a cunctis veneraretur atque attolleretur sibi jure dignis laudibus præcipuisque obsequiis; tamen ille pii pectoris simplicitatem & puræ charitatis sinceritatem custodiebat attentius.

Caroli M. Archicancellarius.

3. Sed cum his temporibus Monasterium beati Martyris Vincentii super Vulturni fluminis fontem a sanctis Patribus PALDONE, TUTONE, & TASONE esset constructum, magnaque ibi sanctorum Deo famulantium congregatio permaneret, quæ præcipuis pene tunc temporis Italiæ Monasteriis præferretur; factum est, ut eorum sanctæ Religionis opinio longe lateque fragrans, etiam ipsius clementissimi Imperatoris Caroli perveniret ad aures. Qui ductus divino amore, præcipueque suasus ab eodem suo venerabili Magistro & Archicancellario Autperto, primitus quidem hujus opinionis veritatem explorare voluit, misso ad idem Monasterium suo Apocrisiario: dehinc magna stipatus caterva potentum Romam veniens, ad primi Principis Petri limina oraturus, & ut Ecclesiarum populi & patriæ excidium ulcisceretur; peractis necessariis rebus, cum maxima multitudine tam religiosorum Episcoporum vel Abbatum, quam sequentium Comitum ac Marchionum, ad idem dignatus est accedere Monasterium: ubi qualiter dignissime a sanctis Patribus susceptus, quamque ipse ibidem humiliter sit ingressus; in libro *b* vitæ eorum plenius continetur: quod ex præcepto domni Tasonis Abbatis a venerabili PETRO Presbytero & Monacho sacri Cœnobii satis lucide descriptum est. NOTA.

Carolum hortatur ut invisat Monachos S. Vincentii.

4. At cum idem serenissimus Imperator post dona magnifica quæ ibidem contulerat, postque firmatis regali præcepto longe lateque possessionibus, sanctorum Patrum vestigiis prostratus, illorum se diutius orationibus commendans, sumtis benedictionibus festinanter vellet reverti; vir Domini Autpertus contemplatus piæ conversationis exempla in sanctis Patribus admodum mirabatur, jamque ejus animus bisce similem fieri delectabatur. Hoc denique evoluto tempore *c*, Carolus Imperator Beneventum aggressus diutina obsidione cives vexabat: sed ei ad capiendum omnino urbs difficilis erat. Interea ARICHIS ipsius civitatis Princeps pia consideratione civium saluti consulens, datis obsidibus duobus liberis cum eo paciscitur. Inde rediens Imperator, B. BENEDICTI Monasterium petiit, orationibus servorum Dei se commendans, plurima ibi dona largitus est, & imperiali Præcepto quæque

Autpertus piis Monachorum exemplis motus.

a Ut Caroli fuerit præceptor, certe Archicancellarius non fuit Autpertus, qui prius Monachus erat, quam Carolus capesseret Francorum imperium: ut constat ex clausula expositionis in Apocalypsin superius relata.

b Iste liber, ut quidem putamus, adhuc in tenebris latet: quem utinam aliquis vel typis vulgaret, vel ad nos transmitteret.

c Hic temporum ordinem perturbat Auctor. Carolus teste Eginhardo Arichisum impugnavit anno 786. & (si Leoni Marsicano in Chronici Casinensis lib. 1. cap. 12. credimus) Casinum profectus est anno 764. Quamquam potius accedo Paulo Warnefridi seu cuivis alii Auctori, cujus supplementum ad Historiam Langobardorum exstat apud Marquardum Freberum in corpore Historicorum Franc. in quo hæc verba: *Anno 787. Carolus Rex Romam veniens, in terram Beneventi profectus est, Monasterium S. Benedicti adiit.* Lambertus Scafnaburgensis consentit. Et tamen Autpertus jam pluribus ante annis monasticam vitam amplexus erat, ex dictis.

AN.CHR. 778 29. Julii. & denuo istuc a Carolo missus, — que possederant confirmavit, adjungens & alia multa. Ad Monasterium quoque Christi Martyris Vincentii datis ex parte sua magnis muneribus, tam venerabilem virum Autpertum, quam & magnificum ÆTHERIUM *a* imperialis æque aulæ Magistrum reverenter transmisit, qui sua pia vota fideliter Dei servis deferrent.

Ibi manere permittitur, — 5. Tunc ergo venerabilis Dei famulus Autpertus ductus amore sanctæ Religionis, imperialibus vestigiis semetipsum prosternens, orat se jam Deo militaturum relictis mundanis tumultibus in B. Vincentii Monasterio usque ad finem vitæ libentissime persistere velle, ac pro ipsius Imperatoris salute Deo se donari proposuit. Quod Imperator audiens, multis effusis lacrymis pro devotione viri, licet magnis ejus videretur destitui subsidiis, tamen postulatus a multis annuit impetratis. Hujus exemplo plurimi ex aula regia militiæ cingulum deponentes, in sancto proposito Religionis ei adhæserunt, (cum aliis aulicis.) & omnia quæ habere videbantur, acsi non visa, pro Dei amore penitus dimiserunt.

Monachus pie vivit. * al. habere — 6. Sanctæ igitur Religionis habitum vir Dei indutus, omnibus se inferiorem ita intimo credebat sui cordis affectu, ut nihil omnino scire * vellet, præter quæ ab Abbate dabantur quotidiani victus necessaria, quæ quidem & ipsa ceteris paribus sumere videbatur. Et cum esset in aula regia admodum delicatus, ita seipsum divinis mancipabat obsequiis, ut nulla illi hora vacua præteriret, qua vel insisteret orationi, vel in lectione divina ejus animus versaretur.

Libros scribit. — 7. Denique, ut comperimus, plurimos sanctarum Scripturarum libros exposuit. Nam Leviticum Moysi, Cantica Salomonis, Psalterii flores melliflua suavitate, quæ in his divina maneant arcana sacramentorum, quæve uniuscujusque fidelis disciplina morum, sive Christi observatio mandatorum, suorum edisserens patefecit documento verborum. Librum quoque de conflictu vitiorum *b*, sed & homilias aliquas Evangeliorum pulcra suorum edidit declaratione sermonum. Vitam etiam beatorum Patrum Paldonis, Tutonis, & Tasonis, cum historia sui Monasterii plena relatione describens, cunctis in exemplum Monachis ita proponit, ut divinæ munere Trinitatis, tam præcipue charitatis, quam amore pro Christo paupertatis, tres illos Fratres, speculum ostendat esse normamque vivendi. Testatur hoc etiam venerandus PAULUS Diaconus in historia, quam de Longobardorum adventu tunc temporis in Italiam descripsit, ubi eumdem virum eruditissimum Autpertum, & ejusdem Monasterii Abbatem fuisse commendat.

a B. Maria obtinet loquendi facilitatem. — 8. Fertur præterea, quia cum quadam die idem fidelissimus Pater Autpertus in Ecclesia beatæ Dei genitricis MARIÆ prolixe Domino preces funderet, & eamdem Dei Genitricem sedulo interpellaret oratu, ut sibi linguæ dissertitudo largiretur, (fuerat quippe aliquantulum impeditioris linguæ) tunc subito soporatus ante sacrum altare, adesse sibi conspicit in visione beatissimam & gloriosissimam mundi Dominam perpetuam Virginem Mariam, læta facie & ultra solis splendorem rutilantem, quæ quasi annuens deprecanti, tetigit labia ejus: eumque de pavimento surgere jubens, deinceps suæ laudis vota persolvere, ac præconia attollere, ut ipsa jam desideraverat, monet, seque illi semper præsentem adesse promisit. Lætus ergo de visione surgens, quæ fuerat jussus, ore facundo cœpit persolvere laudes, & carmina digna reddebat alacri corde.

9. Hic

a In exemplum ad nos transmissu legebatur *Alcuinum*: at præferenda hæc Chesnii lectio. In epistola Pauli Papæ ad Carolum Magnum, quæ apud Chesnium in tomo 3 Hist. Franc. est ordine 44. dicitur *Itherius cum suis concomitibus & reliquis Caroli Missis pro exsequendis faciendisque justitiis, in partes Beneventanæ Ducatus profectus* esse.

b An ille qui inter subdititia Augustini opera exstat hoc nomine in tomo 9 qui etiam in pluribus mss. codicibus S. Ambrosio tribuitur, supra. Librum ejus de gestis Paldonis, &c. dedimus supra ad annum 729 quâ libet laudatur a Paulo Vvarnefridi in lib. 6. de gestis Langobardorum cap. 40. ubi Autpertum *eruditissimum virum* appellat. De commentario ejus in Apocalypsin & de homilia in Transfiguratione habita dictum supra. Cetera adhuc latent.

AN.CHR. 778

9. Hic Pater sanctus cum in eodem venerabili Monasterio pretiosi Martyris Christi Vincentii per plures annos Domino deservirer, jamque cunctis in exemplum foret recte vivendi; defuncto ejusdem sanctæ congregatinnis venerabili Abbate JOANNE, licet invitus & renitens, sacri regiminis locum post sanctum Paldonem septimus *a* ipse suscepit. Namque extunc susceptam gregis curam ita digne agere satagebat, ut cunctis aperto cœlestis Regis thesauro veras divitias mundanis opibus præferendas fidei devotione agilius capere, non solum sermonibus, sed etiam sibi subjectos suis doceret moribus, & forma fieret gregi, sicut beatus docet Apostolus. Hic oamque a dignæ memoriæ Carolo Impetatore inclytum sui Monasterii Præceptum *b* obtinoit hujusmodi:

19. Julii. Joann. Abbas sufficitur.

Litteras accipit a Carolo Magno in gratiam Monasterii sui.

„ IN nomine Domini Dei nostri Jesu-Christi, CAROLUS divina ordi„ nante clementia Francorum Rex. Cum petitionibus Sacerdotum & „ servorum Dei quæ ad nostras aures insinuaverint adnuimus, & eas cum „ Dei auxilio ad effectum perducimus; non solum regiam coosuetudioem „ exercemus, sed etiam tam ad præsentis vitæ prosperitatem, quam ad „ futuræ beatitudinem non minimi emolumenti addimus. Idcirco notum „ sit omnibus Fidelibus saoctæ Dei Ecclesiæ, & nostris præsentibus scili„ cet ae futuris, quia vir venerabilis AUTPERTUS, Orator noster, Ab„ bas S. Vincentii Levitæ & Martyris Christi, quod situm est in territo„ rio Beneventano super fluvium Vultumum, a nobis illuc destinatus no„ stram exoravit clementiam, ut Præcepta Regum ac Ducum Longobar„ dorum AYSTULFI, DESIDERII, atque GISULFI, nostræ confir„ mationis Præcepto confirmaremus, adjungeotes illi quidquid oobis aptum „ & congrunm esse videretur. Cujus petitioni propter amorem Domioi „ nostri JESU-CHRISTI & pro animarum oostrarum remedio, juxta quod „ rogaverat, prædicta Præcepta, scriptiones, vel offertiones concedimus & „ confirmamus, declarantes ipsas heteditates nominative infra hos fines: „ de ipsa Zittula * quomodo adscendit per ipsum Sangrum, usque ad „ Montem-malum, & quomodo conjungit cum monte Acze, & revolven„ te eodem monte Acze usque io fluvium Melsa; & quemadmodum de„ corrit ipsa Melsa usque ibi, conjongit cum parvo flumine qui dicitur „ Mellarinus, & abhinc in verticem montis qui est super urbem, & mons „ ipse appellatur Barbola, & supercilium ejusdem montis usque in Mon„ tem-Arcanum & Mootem-Marthæ mootemque Casale, eosque ultra „ montes extrinsecus circumdantes, in hortum usque riaginis quæ oomi„ oatur Bavennola, * & quemadmodnm decurrit ipsa Bavennola usque „ in fluvium Vulturnnm, & quomodo Vnlturnus conjungit cum fluvio „ Vantra, & sicut Vantra conjungit cum fluvio Foruli, & qnomodo Fo„ rulus pereurrit usque in viam antiquam, & inde conjungit eum Biu„ rio * qui nominatur Gizzoli, & inde vadit in rivum, in quo non sem„ per aqua deeurrir; & sic vadit usque in Sangrum. Et omnia castella in„ fra hos fines, & villas, & silvas positas cum Ecclesia B. Petri Apostoli „ posita in loco Trite *c*, Ecclesia S. Mariæ in Apianice; Ecclesia S. Mariæ „ io duabus Basilicis; & Ecclesia S. Mariæ io Canneto *, Ecclesia S. Ma„ riæ in Quinque-millia, cum omnibus illorum pertinentiis: ea videlicet ra„ tione, quateous prænominatus Abbas & sui successores de omnibus jam „ præfatis tam in hoc Præcepto, quam in aliis scriptionibus, habeant pote„ statem tenendi, juste eommutandi, ordinandi, instruendi, vel quidquid „ justum fuerit faciendi. Et nullis sit deinceps licentia infra prædictos fines „ ali-

* al. Zetula

* al. Ravennola

* al. Bivio

* al. Cametto

a Nimirum Paldoni successere Tato, Taso, Atto, Herempertus, & Joannes, quibus suffectus Autpertus anno 776 postquam *plures annos* Domino istic deservierat.

b Istius diplomatis fit meutio in prædicta Martyrum historia, referenda in Sæculo proximo ad annum 882.

c Chesnie mendose *Irita*. Io historia Martyrum præcitata Desiderius Rex Langobardorum fertur *ex jussione Principis Apostolorum Petri Monasterium ædificasse in honorem nominis ipsius in valle Tritana juxta Siler fluvium*, &c.

AN.CHR. 778 30 Julii. * i. indictus

„ aliquam contrarietatem seu molestias partibus inferre Cœnobii per inclytos * fines, neque per possessiones parentum, seu per aliam quamlibet rationem, excepto per verissimas chartulas, cum quibus se causatores legaliter defendere queant, justasque consignationes utiliter consignatas. Præcipimus præterea præfatum Monasterium cum omnibus præfatis Monasteriis ac Cellis, rebus quoque ac familiis ibidem adspicientibus, & cum Fratribus & Monachis ibidem Deo famulantibus, sub nostræ tuitionis munburdum omni tempore permanere. Quod si quislibet contra hanc nostram concessionem vel confirmationem insurgere, vel molestias inferre tentaverit, sciat se compositurum auri purissimas libras duo millia, medietatem sacro nostro Palatio, & medietatem eidem venerabili Monasterio. Et ut hæc nostra largitio firmiorem obtinere possit vigorem, & per curricula annorum inviolabilem atque incommutabilem obtineat firmitatem, & a Fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ credatur & diligentius conservetur, manu propria subterscripsimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Signum domini Caroli serenissimi Regis. Data 12. Kal. Maji, 13. Indictione, anno dominicæ Incarnationis 775. *a*.

10. Expleto itaque in sancto regimine venerandus Abbas Autpertus anno uno, mensibus duobus & diebus 25. justi operis palmam percipiens, feliciter migravit ad Christum anno Incarnationis dominicæ septingentesimo septuagesimo octavo, Indictione secunda *, die decimo nono Julii, in beati Petri Ecclesia digno sepulcro locatus.

APPENDIX.

De Autperti obitu, translatione, & sermone in festo Adsumtionis.

1. HADRIANUS *Papa I. in epistola ad Carolum Magnum, quæ ordine 72. est inter Pontificias in tomo 3. Chesnii meminit obitus S. Autperti seu Autberti his verbis :* Ad nostrum judicium canonice simulque regulariter contentiones inter Monachos venerabilis Monasterii S. Vincentii & Abbates ejusdem Monasterii, scilicet AUTBERTUM & POTHONAM, discuti atque examinari vestra direxit præcelsa regalis Excellentia. Ipse quippe præfatus Autbertus Abbas dum callem itineris peragraret, repentina morte occupatus: minime nostris apostolicis valuit se manifestare præsentiis. *Præcesserat hanc alia Hadriani epistola, ordine tamen 79. ex qua discimus, Pothonem falso læsæ majestatis accusatum apud Carolum. Hadrianus pro eo deprecatur: tum a Carolo causæ arbiter factus, actores ipsumque Pothonem Romam advocavit. Mirari subit, cur duo tunc temporis in Monasterio S. Vincentii Abbates fuerint, Autpertus & Potho: an Autpertus jam senior dignitatem Pothoni cesserat? an potius Potho, ob iniquas licet* Abbatum *criminationes dejectus est, eique suffectus Autpertus? In Indice relato apud Ferdinandum Ughellum, Autperti successor ponitur* HAINARDUS, *& hujus post annos tres & menses decem* POTO.

2. Post ultimam desolationem Ecclesiæ, *inquit Chronographus, ubi de obitu Josue Abbatis*, cum fama celebri didicissemus aliquos ad corpus Josue divina sæpe sensisse beneficia, illius ossa & venerabilis AUTPERTI & aliorum Patrum antiquorum hoc in loco attulimus, atque in sarcophago grandi posuimus, cum domni Abbatis Hilarii corpore. *Hilarius devixit anno 1044. de quo alias.*

3. *Hoc loco referre juvat fragmentum Sermonis sancti Autperti de beatæ Mariæ Adsumptione, qui Sermo in Codice Cluniacensi hanc præfert inscriptionem.*

INCI-

a Neque Indictio, nec annus Incarnationis apponi tum solebat, sed annus regni. Alia suspecta omnino fidei diplomata hic inserta omisimus, Chesnium secuti. *Unum erat Caroli Magni*, si Deo placet, in quo recitatur inventio corporis S. Peregrini monitu cœlesti ab ipso facta, quæ Carolo tertio Regi tribuitur in tomo 6. Italiæ sacræ col. 139. & 140.

AN CHR. 778 19. Julii.

INCIPIT SERMO AUTBERTI PRESBYTERI de Adsumptione Sanctæ MARIÆ.

ADEST, dilectissimi Fratres, venerabilis dies omnium Sanctorum sollemnitates præcellens: adest, inquam, dies præclara, dies inclyta, dies in qua e mundo migrasse creditur virgo MARIA. Et ideo cum magna exsultatione laudes insonet universa terra, tantæ Virginis illustrata excessu: quia & indignum valde est, ut illius recordationis sollemnitas non fit in maximo honore, per quam meruimus suscipere vitæ Auctorem: satisque præposterum judicandum est, ut cum sanctorum celebramus victorias Martyrum, illorum sollemnitatem illi non præferamus, quæ huic mundo edidit Principem Martyrum. In hac siquidem die competenter Sponso illi cœlesti proclamat virgo Maria: *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria adsumpsisti me.* Hodie, inquam, & ipsa a sponso, filio, & Domino congrue audit: *Jam hiems transiit, imber abiit & recessit, Surge, proxima mea, sponsa mea, columba mea, & veni.* Hæc idcirco dicimus, Fratres, quia sicut jam in consuetudine Christi suscepit Ecclesia, hodierna die ad cœlos adsumpta fuisse traditur virgo Maria. Sed quo ordine hinc ad superna transierit, nulla catholica narrat historia. Non solum autem respuere apocrypha, verum etiam ignorare hæc eadem * Dei Ecclesia. Et quidem sunt nonnulla sine Auctoris nomine de ejus Adsumptione conscripta, quæ, ut dixi, ita caventur, ut ad confirmandam rei veritatem legi minime permittantur. Hinc sane pulsantur nonnulli, quia nec corpus ejus in terra invenitur, nec Adsumptio ejus cum carne, ut in apocrypha legitur, in catholica reperitur historia. Quibus dicendum est, quia si Moysi corpus ab homine non invenitur in terris, cum quo locutus est Deus facie ad faciem; illius quærere dementia est, per quam idem majestatis Deus incarnatus effulsit in terris. Neque enim dignum est de corporis ejus notitia sollicitum quempiam esse, quam non dubitat super Angelos elevatam cum Christo regnare. Sufficere debet tantum notitiæ humanæ, hanc vere fateri Reginam Angelorum, pro eo quod Regem peperit Angelorum. Sed nec invenitur apud Latinos aliquis tractatorum de ejus morte quidpiam aperte dixisse. Nam cum illum Evangelii versiculum, in quo Simeon dicit ad Domini Matrem, „ *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*, beatæ recordationis tractaret Ambrosius, „ ait: Nec historia, nec littera docet, Mariam gladio vitam finisse. Hinc & Isido„rus: Incertum est, inquit, per hoc dictum, utrum gladium spiritus, an gladium dixe„rit persecutionis. Sed quid de his, de quibus loquor, dicam? cum nec ipse qui hanc ante Crucem Domini accepit in suam, idest Joannes Evangelista, de hoc posteris aliquid retinendum scriptis mandarit. Nullus enim hoc fidelius mandare potuit, si illud Deus manifestare voluisset, quam ille utique, qui hanc nutriendam suscepit, nec contra morem filios matrem reliquit. Restat ergo ut homo mendaciter non fingat apertum, quod Deus manere voluit occultum. Vera autem de ejus Adsumptione sententia hæc esse probatur, ut secundum Apostolum, sive in corpore, sive extra corpus ignorantes, adsumptam super cœlos credamus. His igitur præmissis loquamur aliquid in laudibus sacratissimæ Virginis. Sed quid nos tantilli, quid actione pusilli, quid in ejus laudibus referamus? cum etsi omnium nostrum membra verterentur in linguas, eam laudare sufficeret nullus. Altior enim cœlo est, de qua loquimur; abysso profundior, cui laudes dicere conamur. Deum enim quem omnis creatura non capit, ipsa immaculato utero clausum gestavit. Hæc est enim quæ sola meruit Mater & Sponsa vocari. Hæc primæ mortis damna resolvit, hæc homini perdito redemptionem adduxit. Mater enim generis nostri pœnam intulit mundo, Mater Domini nostri gaudium attulit mundo. Auctrix peccati Eva, auctrix meriti Maria, *& cetera fere ex Augustino in sermone 18. de Sanctis.*

* supple solet

3. *Ex hac homilia colligimus, primo* Adsumptionis *vocabulum tempore Autperti jam tum in usu Ecclesiæ fuisse. Secundo Auctorem ita sententiam suam moderari, ut nihil de corporea Deiparæ Adsumptione definiat: sed ut* sive in corpore, sive extra corpus, adsumptam super cœlos credamus. *Quæ etiam sententia fuit Adamnani in lib. 2. de locis sanctis; & Anonymi, qui Itinerarium S. Vuillibaldi litteris mandavit, infra: tametsi aliter sensit Sanctimonialis ejusdem Itinerarii auctor.*

AN. CHR. 779 17. Dec.

VITA SANCTI STURMII

ABBATIS FULDENSIS PRIMI,

Auctore S. EIGILE Fuldensi Abbate quarto.

Ex Viris illustr. & SS. virorum Christophori Brovveri & Surio.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ scriptor.

1. QUANTÆ *auctoritatis esse debeat liber de vita S.* STURMII, *quem antiqui* Sturmin, *recentiores quidam* Sturmionem *appellant; nemini dubium esse poterit, qui Auctoris gravitatem, pietatem, ætatemque perspexerit. Quippe* EIGIL *Fuldensis Abbas quartus, ab anno 818. ad 822. vir pius ac sanctus, litteris mandavit gesta præcipua Præceptoris sui*, in cujus discipulatu, *ut ipse in Prologo suo adfirmat*, plusquam viginti annos conversatus fuerat, *cui & morienti adfuit. Quin etiam opus suum censuræ Fuldensium Monachorum subjecit non semel.* Nam lectionem libri illius, quem de vita supradicti Abbatis & origine Monasterii *Fuldensis*, Christi gratia largiente composuit, Fratribus ad mensam recitari præcepit, *teste Candido Monacho in ipsius Eigilis Actis*: quatenus hi eadem mirabilia divinæ operationis audientes, gratias divinæ majestati referrent, & omnis jucunditas ipsius festivitatis in ejus laude personaret.

Commemoratio annua.

2. *Ubi nomine* festivitatis *intellige anniversariam pro Sturmio commemorationem, quam Eigil Abbas instituit. Sic enim Candidus rem narrat*: STURMI primus Abbas & fundator Monasterii Fuldæ, quem S. Bonifacius præceptor ejus EREMITAM SUUM vocitare solebat, morbo atque senectute lassatus cœpit infirmari: qui etiam non post multo temporum intervallo senex & plenus dierum in pace migravit de luce temporali ad lucem (ut credimus) sine fine durantem. Simili consilio atque devotione idem EIGIL, bonæ voluntatis vir, anniversariam Sturmis primi Abbatis fundatoris Monasterii Fuldæ memoriam, & omnium Fratrum nostrorum de hac luce defunctorum, in natale sancti Ignatii Martyris Christi (*16. Kalend. Januarii, quo Sturmius decesserat*) propter intercessionem tanti Patroni, in Missarum celebratione, psalmodiis & oratione sancta celebrare sancivit. Hujus rei siquidem constitutio dum cunctæ congregationi perlecta esset, ac deinde si placeret interrogatum fuisset; respondebatur ab omnibus: Placet. Sed ne cui fortasse hæc celebratio superstitiosa & cassa esse videatur, legat Collationes sanctorum Patrum, & ibi reperiet hujus festivitatis exemplum: *nimirum in Collationis 19. cap. 1. qua de re in Præfatione egimus. Ex his intelligitur, illas annuas preces pro Sturmii aliorumque Fratrum salute fuisse institutas: nam serius in Sanctorum numerum relatus, nec festivam celebritatem, nec locum in antiquis Martyrologiis, ne quidem HRabani Mauri, habuit: donec anno 1139. Innocentius Papa II. in Concilio Lateranensi sollemnes ipsi honores approbata sanctitate decrevit litteris Chuonrado Abbati Fuldensi scriptis, quas post Vitam referemus.*

Sturmius a Stirme diversus.

3. *Sancti Sturmii mentionem fieri in Bonifaciana epistola 17. putant Brovverus & alii, ubi defuncto Vvigberto Abbate Fritislariensi Bonifacius ejusdem Cœnobii ministeria ita disponit, ut* STIRME in coquina sit. *Et quidem S. Sturmius vitæ monasticæ rudimenta Fritislariæ hausit: at anno 747. quo S. Vvigbertum Abbatem decessisse probavimus, jam Abbas Fuldensi Monasterio præerat Sturmius, ut patet tum ex ipsius Actis, tum ex quadam Bonifacii charta de finibus & terminis Fuldensis Monasterii scripta, apud Brovverum in Antiq. Fuld. lib. 1. cap. 4. cui* Sturmi Abbas *subscribit* anno dominicæ Incarnationis 747. mense Martio: *at proinde alius ab ipso fuerit* Stirme *Monachus Fritislariensis, quem Bonifacius coquinæ præfici mandavit.*

Fuldense Monasterium egregie instituit.

4. *Explicari oratione non potest, quid laudis mereatur S. Sturmius, qui Cœnobium Fuldense tam religiose instituit rexitque. Ea enim erat Monasterii disciplina, ut teste Bonifacio Sturmii adjutore in litteris ad Zachariam Papam, in eo degerent* Monachi sub Regula S. P. BENEDICTI viventes, viri strictæ observantiæ, absque carne & vino & servis, proprio manuum suarum labore contenti: *quod institutum Pippinus Rex paullo post temperasse dicitur infra num. 23. Addit Rudolfus Monachus in Vita S. Liobæ superius relata laudabilem istius Cœnobii morem*: quia loco illi ex quo a Monachis habitari cœptus est, femineus negabatur ingressus. Tantum autem huic Liobæ concessum erat, quia S. Bonifacius Martyr senioribus eam commendarat, corpusque ejus ibi sepeliendum decreverat. Quod caput inde majores tam sancte coluere, *inquit Brovverus in lib. 1. Antiq. Fuld. cap. 8.* ut Privilegiis a Martino Papa, sæculo 9. Abbati Hadamaro;

Templi ingressus feminis negatus.

maro; & a Silvestro sæculi 10. ætate Erkembaldo; & a Joanne, Richardo subinde, aliisque ab aliis Pontificibus postea concessis, & nominatim insertum sit, & religiose a posteris observatum. *Id quod probat tum de Lotharii Regis uxore, cui die sancto Pentecostes sacris interesse in primario Monasterii templo non licuit: tum etiam de conjuge Friderici Imperatoris*, cui, quia Regina in comitatu ejus erat, urbem Fuldam intrare non licuit. *Porro advertit Brovverus, emollita semel illa disciplina per Bonifacium Papam IX. rogatu Joannis Merlavii Abbatis*, anno 1398. templum Fuldense fulmine de cœlo tactum 7. die Junii conflagrasse: id quod in pœnam violatæ disciplinæ accidisse, posteri crediderunt.

AN.CHR. 779 17. Dec.

Scholæ istic institutæ.

5. *Omnino vero laudabile institutum in eodem Monasterio viguit, Scholarum scilicet erectio a Sturmio facta in gratiam juventutis: ex quibus tot clarissima lumina prodierunt, ut ex hoc capite repetendum sit præcipuum avitæ Fuldensium gloriæ ornamentum. Scholæ vero jam inde a Sturmii ætate non obscuræ clarum in Bigilis Abbatis Vita exemplum profert Brovverus: nam Candidus* scholam *ait* fuisse congregationi, ubi lex divina jugi exercitatione disceretur & doceretur, *nimirum ex S. P.* BENEDICTI *instituto, cujus æmulatione Bonifacius in Fritislariensi aliisque Monasteriis ab se constructis* Magistros infantium, *ut ipse in epistola 17. loquitur, instituit. Porro ex Fuldensi Academia, docente aliquamdiu istic Alcuino, prodiere* Haimo, Usuardus, *non tamen Martyrologii auctor*, Freculfus, RHabanus, Liutbertus, Walafridus Strabus, Servatus Lupus, Rudolfus, Asferchus & Ruodbertus, Modestus & Candidus, Gerungus, Meginfridus, *aliique innumeri: immo ipsa quanta quanta fuit* Hirsaugiensis Academia *apud Nemetas, cui* Liutbertus *Albini HRabanique discipulus initia dedit*, Gerungus *incrementa. Legendus Christophorus Brovverus in luculento opere de Antiquitat. Fuld. cap. 9. & seqq. ubi diserte ac erudite tractat hoc argumentum: quod etiam in Præfatione nostra hic agitavimus.*

Viri illustres.

Sancti ac pii.

6. *Verum nihil æque Fuldense Monasterium commendat & illustrat, quam pietas ac sanctitas hominum, qui istic floruerunt: ut interim taceamus viros dignitate illustres ad infulas exinde raptos, quorum e numero Pontifices novem Maguntia sibi vindicavit. Ibi pie ac sancte vixerunt* STURMIUS *ceterorum dux & antesignanus sæculo 8.* EIGIL *&* HRABANUS MAURUS, *sæculo 9.* BARDO *cognomento* Chrysostomus, *uterque Maguntinus Archiepiscopus sæculo 11. de quibus agendum suis locis.*

Fuldæ status.

7. *Perstat etiam nunc vigetque Fuldense Monasterium, opido ac ditione propria auctum, situm in Buchonia pago olim* Grapfeldt *appellato, ad amnem Fuldam seu Voldam, Franciæ orientali ac Vvederaviæ contermino: cujus Monasterii Abbas, Augustæ Archicancellarius, Abbatum Germaniæ primas, spiritalem in subditos jurisdictionem exercet. Istic nuper honores cum Lutheri erroribus deposuit, vestemque monasticam adsumsit illustrissimus Marchio Badensis, alios honores brevi accepturus, jam Fuldensis, & Campidonensis Abbatum Coadjutor. Albericus in Chronico ex Vvillelmo Malmesburiensi & Helinando Monachis observat, Fuldensem Abbatem habere istud* privilegium ex antiquo, ut in magnis festivitatibus sedeat ad dexteram Imperatoris. *Lege discidium hac de re apud Lambertum Schafnaburgensem ad annum 1063.*

Monasteria Fuldæ subjecta.

8. *Complura Cœnobia Fuldensis Abbatia sibi subjecta habuit, servatque etiamnunc nonnulla, quorum indicem exhibet Brovverus in lib. 2. Antiq. Fuld. cap. 10. In eo tamen indice quædam omisit, in his Parthenona Milizensem, cujus attributio Fuldæ ab Einhilde Abbatissa facta legitur* anno 800. Caroli Regis Francorum 31. *ut constat ex diplomate lib. 2. Traditionum Fuldensium, egregio sane optimæ antiquitatis instrumento, quæ Traditio ordine 38. in lib. 2. reperitur. Erat hæc Einhildis seu Bmhildis Abbatissa conditrix istius Monasterii Milizensis: id quod patet ex Traditione antecedente, in qua hæc verba:* Ego EMHILT Abbatissa, propriæ hæreditatis meæ terram in diversis locis .·.· concedo pro animæ meæ remedio omnipotenti Salvatori nostro Deo, & sanctæ Dei genitrici Mariæ atque ancillis Dei, quæ in Monasterio meo ad Milise die noctuque Domino Deo sub REGULA S. BENEDICTI deserviunt, & stabilitatem ibi habent promissam .·.· eum Monasterio supra posito, quæ ego ipsa proprio labore construxi atque ædificavi, omnia ad integrum .·.· sana mente sanoque consilio, ut supra dixi, dono, trado atque transfundo omnipotenti Salvatori nostro Deo & sanctæ Dei genitrici Mariæ & ancillis Dei, quæ in isto Monasterio recte & regulariter SECUNDUM REGULAM MONACHORUM Deo fideliter sine ulla falsitate deserviunt .·.· quam donationem ego nunc testibus coram adstantibus trado Domino Deo & S. Mariæ ad illas S. Mariæ Reliquias quæ propriæ meæ sunt, quæ ego ipsa conquisivi, & quæ in ipsa capsa mea propria sunt, & Chrismale, ad quas ancillæ Dei quæ in hoc eodem Monasterio Domino Deo deserviunt, votum primitus sanctitatis & monasticæ conversationis & Religionis ordinem promiserunt, &c. Actum anno Inc. 783. Caroli Regis Franc. 16. *cui diplomati S.* WILLIBALDUS *Eistetensis Episcopus subscripsit.*

AN.CHR. 779 17. Dec.

PROLOGUS AUCTORIS AD ANGILDRUTHAM.

Angildrutha petente scripsit hanc Vitam.

1. ASsidue & amore divino accensam & sancto indesinenter studio repletam, o Virgo ANGILDRUTH, te semper agnovi. Idcirco petitionibus tuis parui. Poscebas enim, ut initia & vitam sancti ac venerabilis Abbatis STURMI tibi exponerem, ac primordia Monasterii sancti Salvatoris, quod ab eo fundatum atque constitutum est, quodque alio nomine appellatur Fulda, conscriberem: causas quoque ejusdem Cœnobii conjicerem, & sincere narrarem. Feci secundum parvitatem ingenii mei quod postulasti; & quemadmodum a viris satis fidelibus, immo vasis *a* Christi, illius viri principia & conversationem; & fundamina prædicti Monasterii agnovi, huic ut potui libello ingessi: necnon & earum rerum diversitates, quas istius sæculi cursus indesinenter patitur, sicut ipsorum relatu vel meo obtutu expertus sum, similiter inserui. Nam & ego EIGIL in discipulatu illius plusquam viginti annos conversatus eram, & sub ipsius Cœnobii disciplina ab infantia usque in hanc ætatem nudritus & eruditus sum. Quapropter nonnulla eorum quæ scripsi, vidisse me testatus sum. En habes quod poscebas putativum nomini tuo dicatum, tibique tuendum derelictum. Tu invidorum maledictis responde; tu me magis benivolum quam præsumtuosum defende; tu me apud Christum verum sponsum tuum sanctis orationibus tuis sustenta.

Eigil Abbas Sturmii discipulus.

I N C I P I T V I T A.

Sturmius Noricus nobilis, a Bonifacio adductus,

2. TEmpore quodam sanctus ac venerandus Archiepiscopus BONIFACIUS Noricam *b* regionem ingressus, cum Sacerdotes & universos Ecclesiæ ordines ad catholicam imbueret Fidem, cunctosque ibidem hæreticorum errores ab Ecclesiis repelleret, Christi populos quoque gentis illius, licent essent Christiani, ab antiquis tamen paganorum contagiis & perversis dogmatibus, veracibus Christi doctrinis cohiberet, cœperunt ei certatim nobiles viri in servitium Domini nutriendas suas offerre sobules: tunc etiam puer STURMI precatu parentum ab eo susceptus: qui Norica Provincia exortus, nobilibus & Christianis parentibus generatus & nutritus fuit. Qui carnali quidem relicta cognatione nostræ redemtionis secutus *, peregrinationis viam cum Episcopo pariter a quo erat susceptus, flente universa parentela, gratanter arripuit. Cumque pluribus provinciis peragratis ad Friteslar Hessionum in regionem sancti viri Cœnobium tandem pervenissent, nobilem puerum suo cuidam Presbytero, nomine WIGBERTO *c*, sanctus commendavit Episcopus. Adbibita tunc omni diligentia Presbyter sanctus puerum Sturmen ad Dei omnipotentis servitium instituere studuit. Psalmis tenaci memoriæ traditis, lectionibusque quamplurimis perenni commemoratione firmatis, sacram cœpit Christi puer Scripturam spirituali intelligere sensu: quatuor Evangeliorum Christi mysteria studiosissime curavit addiscere; novum quoque ac vetus Testamentum, in quantum sufficiebat, lectionis assiduitate in cordis sui thesaurum recondere curavit. Erat quippe, ut

* adde consilium

a S. Vvigberto institutus in sacris studiis.

Psalm. 1.

a Id est Virginibus seu Sanctimonialibus, quibus forsitan Angildrutha Abbatissa præerat, in Bischofsheimensi, an Kizingensi Parthenone vicino. Paulus Apostolus mulierem vas appellat 1. Thess. cap. 4. vers. 4. Donatus Vesontionensis Episcopus Regulam ab se concinnatam inscribit Sanctimonialibus Jussanensis Cœnobii, quas *vasa Christi pretiosissima* vocat, & Concilium Cabilonense secundum cap. 52. præcipit Abbatissis, ut se virginesque sibi commissas observent *ut vasa sancta in ministerio Domini præparata*.

b Bajoariam scilicet, Tassiloni Duci subjectam, *Noricum* antiquis appellatam. De ea Paulus Vvarnefridi in lib. 3. de gestis Langobardorum cap. 31. *Noricam provinciam quam Bajoariorum populus inhabitabat, habet ab Oriente Pannoniam, ab Occidente Suaviam, a Meridie Italiam, ab Aquilonis vero parte Danubii fluenta*. Hinc Caroli Magni occasio mittendi Sturmii ad Tassilonem reformandæ pacis gratia, quod id facilius exsecuturus videretur homo popularis. Et Bajoarios sæpe invisit Bonifacius, Hucbertum Ducem fautorem expertus in reditu ex Romana peregrinatione facta anno 732. qua forsitan secum Sturmium adduxit in Germaniam.

c Nempe S. Vvigberto Abbati Friteslariensi primo, cujus Acta exhibuimus ad annum 747.

AN.CHR. 779 17. Dec.

ut scriptum est, meditatio ejus in lege Domini die ac nocte; profundus in sensu, sagax in cogitatione, prudens in sermone; pulcro adspectu, gressu composito, honestis moribus, vita immaculata. Charitate, humilitate, mansuetudine, alacritate, omnium in se traxit amorem.

Presbyter ordinatus, mira operatur.

3. Post non longum temporis Presbyter omnium voluntate, omniumque consensu servorum Dei ordinatus, cœpit mystica dicta Christi circumquaque temporibus opportunis, populis instanter prædicare. Sacræ etiam virtutes per divina sancti Spiritus charismata fiebant ab eo plurimæ. Quoties per sancta orationum studia in Dei nomine immundorum spirituum habitationem a peccatoribus Christianis expulit? Quoties per impositionem manus, per humilem orationem ab adversis valetudinibus sanavit ægrotos? Quoties serpentinis infecta corda venenis, doctrina salutari subveniens, letale virus quod pestifere latebat, medendo curavit? Discordes, pace rupta, ad concordiam charitatis redire ante solis occasum imperavit; patientiam, animi mansuetudinem, spiritus humilitatem, cordis longanimitatem; fidem, spem atque charitatem, omnes habere docuit.

Post annos tres, solitudinis amore,

Bonifacio probante,

4. Cumque pene tribus annis sic Presbyteratus sui prædicando ac baptizando officium gereret in plebe, cœlesti illi inspiratione cogitatio incidit in cor, ut artiori se vita & eremi squalore constringeret. Hujus cogitationis jugem memoriam singulis momentis & horis gerebat in pectore, donec divina admonitione instructus, viro Dei Bonifacio Archiepiscopo, quod animo occulte conceperat, spiritali Magistro revelavit. Quo comperto vir sanctus a Deo hanc inspirationem descendisse intellexit, gaudensque, quod Dominus illum per suam gratiam admonere dignatus est, tali studio devotissimus fautor gratanter exstitit. Adjunctis ergo ei duobus comitibus, omnibusque diligenter instructis, oratione facta, & benedictione super eos data, Pergite, ait Episcopus, in hanc solitudinem, quæ Bochonia nuncupatur, aptumque servis Dei ad inhabitandum exquirite locum. Potens est enim Deus parare servis suis locum in deserto. Perrexere itaque illi tres ad eremum: ingressique solitudinis agrestia loca, præter cœlum ac terram & ingentes arbores pene nihil cernentes, devote Christum poscebant, ut pedes illorum in viam pacis dirigeret. Die tertio pervenerunt ad locum, qui usque hodie *Hersfelt* [a] dicitur. Visis exploratisque ibidem locis circumquaque positis, Christum sibi locum illum ad inhabitandum benedici poposcerunt: atque in loco illo ubi nunc Monasterium situm est, parva arborum corticibus tecta construunt habitacula, manseruntque illic tempus non modicum, sacris jejuniis & vigiliis atque orationibus Deo servientes.

cum duobus sociis secedit in eremum Hersfelt.

A Bonifacio locum alium quærere jussus,

5. Post aliquantum vero temporis sancto studio repletus Sturmi, egressus de eremo ad sanctum Archiepiscopum Bonifacium perrexit; eique & loci positionem, & terræ qualitatem, & aquæ decursum, & fontes & valles, & omnia quæ ad locum pertinebant, per ordinem exposuit. Quod vir sanctus Bonifacius Archiepiscopus diligenter audiens & prudenter secum pertractans, Eremitam suum [b] omni charitatis affectu suscepit, secumque habitare aliquantisper imperavit. Post colloquium autem dulce quod habuit cum Magistro, & uberes sacrarum scripturarum consolationes, Episcopus taliter locutus est: Locum quidem quem repertum habetis, habitare vos propter viciniam barbaricæ gentis pertimesco. Sunt enim, ut nosti, illic in proximo feroces Saxones. Quapropter vobis remotiorem & inferio-

---

a Hoc loco Christophorus Brovverus immerito arguit Trithemium, qui Hersfeldensis Monasterii initia Lullo, regimen Sturmio Abbati primo tribuit. Illud movet Brovverum, quod Hersfeldensis Basilicæ ad annum 830. fundamenta primum jacta sunt, teste Lamberto loci domestico: putatque Hersfeldensis Abbatiæ initia serius evaluisse, Carolo Magno jam florente, & reliquiis S. Vvigberti eo Fritslaria translatis. Verum ipso Lambertus Hersfeldensis Monasterii initia diserte reponit anno 736. tametsi augustioris basilicæ fundamenta in honorem S. Vvigberti jacta sunt anno 830. post annos 94. a Monasterii origine. Lege Acta S. Vvigberti Abbatis supra, & Elogium S. Lulli infra, ubi plura de Monasterio *Herolfesfeldt* dicto, & S. Vvigberti translatione illuc facta.

b S. Bonifacius Sturmium *Eremitam suum* vocare solebat, teste Candido in Vita S. Eigilis Abbatis.

AN.CHR. 779 17. Dec. riorem in solitudine requirite habitationem, quam sine periculo vestri colere queatis. Tunc vir beatus Sturmi cognitis omnibus, quæ ei fuerant a Beato imperata, sacris ejus doctrinis imbutus animoque confortatus, de inquisitione loci sollicitus, ad eremum alacriter perrexit. Qui cum ad suos pervenisset socios, in prædictis eos reperit habitaculis suum anxie præstolari adventum. Quos eum vidisset, ab Episcopo verbis pacificis illos salutavit, eosque multum & de adventu suo, & de Episcopi narratione consolatus est. Cumque per ordinem eis verba sancti exposuisset Episcopi, adsumtis secum duobus Fratribus, adscenderunt navem superiora petentes loca: per alveum Fuldæ fluminis navigio pergere cœperunt, lustrantes ubique loca ad omnium torrentium vel fontium ora. Navim egressi, perambulantes circumquaque & considerantes terram, montes, colles, superiora & inferiora explorantes, ubi Dominus servis suis in solitudine ad inhabitandum aptum demonstraret locum; tertio demum die ad locum pervenerunt, ubi flumen, quod dicitur Ludera, intrat in Fuldam. Inde reversa nave, cœperunt ad propriam remeare Cellam, nihil tale reperientes quod eorum placuisset obtutibus, præter quod paullisper demorati sunt in loco qui dicitur *Robenbah*, ubi eis visum fuerat posse servos Dei utcumque esse: non tamen per omnia æstimantes venerando Episcopo placuisse. Qui cum per ejusdem fluminis alveum renavigarent, post non longum tempus ad sua paupercula pervenerunt habitacula: tum Christum ibi omni tempore deprecantes, ut eis desideratam ostenderet eremi habitationem, ubi secundum præceptum B. Bonifacii Episcopi possent jugiter Domino securi deservire. Sic in Domini servitute die noctuque jejuniis, vigiliis & orationibus perseverantes, Domini Dei sui memoriam non amittebant, dicentes in corde suo: *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mibi, ne commovear*. Laus quoque Christi continua in ore pariter & corde ipsorum resonabat, implentes illud Psalmigraphi: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo*.

Varia lustrat loca. *Psal. 15.* *Psal. 33.*

A Bonifacio arcessitur.

6. Tunc sanctus Episcopus Bonifacius memor Eremitæ sui Sturmi, quodque de inquisitione loci habuisset peractum admirans, nuntium misit qui illum rogaret concite ad se venire. Quo dum propere nuntius venisset, reperit eum in supra memoratis insistere habitaculis. Cui honorifice salutato; Venerandus, ait, Pater noster Episcopus multum te videre desiderans, rogavit ut ad eum, si non graveris, venias: habet enim necesse multa tecum conferre. Auditis itaque ejus sermonibus vir studiosus Sturmi humile responsum reddidit, dicens; Christo Deo gratias ago, quod meæ parvitatis memor tantus Pontifex, ad me in hanc solitudinem suum nuntium destinare dignatus est. Vocatisque ad se Fratribus præcepit advenienti nuntio charitatis officium impendere. Qui diligenter ejus præceptum implentes, ei mensam posuerunt, cibos quos habuerunt offerentes. Quo refecto Fratres ei abeundi licentiam poposcerunt. Tunc vocato ad se vir Dei nuntio, gratias ei fatigationis suæ referens, dixit: Sanctum Bonifacium Pontificem a nobis servis suis pacificis salutato sermonibus, eique dicito, quod post te quantocius potero properabo. Benedixitque illum, & abire permisit. Sequenti vero die, petita a Fratribus benedictione vir Dei Sturmi statim profectus est, arreptoque itinere, ad *Selebeim*, ubi sanctum comperit Episcopum, properavit. Die autem secundo quo profectus est, ad Episcopum ambulando pervenit, & in loco eum superius dicto *Fridislar* invenit. Cumque indicatum sancto fuisset Episcopo, Eremitam suum Sturmen adfuisse, statim illum præcepit ad se duci. Cumque adductus fuisset ante eum, ad terram se humiliter prostravit, & salutato Pontifice, se benedici poscebat. Cui benedicto & resalutato, ad se accedere eum jussit, & osculato eo, juxta se sedere præcepit; & cum omni charitatis affectu in adventu illius lætatus est, rogavitque eum, ut aliquantulum propter ejus amorem & præsentiam sibi a constituto jejunio indulgeret. Quod vir Dei cum magna agens discre-

Fritislariæ ipsum convenit.

Nonnihil de jejunio ibi remittit.

cretione, propter reverentiam summi Sacerdotis & Magistri adsensit. Totum sanctum, inquit, credo, quod a vobis mihi fuerit imperatum. Mensa posita in præsentia Episcopi fuit, susceptis eoram eo cibis, quos ille præcepit honeste comedere. Cui refecto ferculoque levato, surgens Episcopus adduxit secum in secretiorem locum solitarium suum, ubi diutissime de spiritalibus tractavere rebus, & de conversatione multum disputavere. Erat quippe Pontifex sanctus nimium animo intentus (quod postea claruit) monachicam in solitudine instituere conversationem. Unde etiam tunc inter cetera colloquia percontatus est, quid de exploratione loci babuisset actum. Cui adveniens Anacborita Sturmi respondit: Navigavimus, inquit, sursum per alveum fluminis Fuldæ; per plures dies nibil tale reperimus, quod vobis laudare præsumamus. Intellexit sanctus Episcopus prædestinatum a Deo locum necdum fuisse revelatum. * Propbetica voce locutus est ei, dicens: Locus quidem in illa solitudine a Deo paratus est, quem quando vult Christus servis suis ostendet. Quapropter noli de inquirendo cessare, sciens & credens, quod eum absque dubio ibi reperies. Sic enm certum de loci inventione factum, & ad monasticæ vitæ amorem incitatum, & de spiritali contra zabulum certamine multum imbutum, ad dilectam remeare permisit eremum. Qui cum suam pervenisset ad cellam, quæ in loco superius jam comprehenso *Hersfelt* fuerat constructa, salutatis Fratribus quos ibidem reperit, præceptum ac promissum sancti exposuit Episcopi.

AN.CHR. 779 17. Dec.

* supple ideo ad suos reversos,

7. Cumque parumper penes ipsos fessus respirasset, stravit asinum suum, sumtoque viatico solus profectus est, iter suum Christo, qui est via, veritas & vita, commendans, solus omnino sedens super asinum, per vastissima deserti loca pergere cœpit. Tunc avidus locorum explorator, ubique sagaci obtutu montuosa atque plana perlustrans loca, montes quoque & colles vallesque adspiciens, fontes & torrentes, atque fluvios considerans pergebat. Psalmos vero in ore retinens, Deum gemitibus, animo ad cœlum levato, orabat; ibi tantummodo quiescens, ubi eum nox compulit habitare. Et tunc quando alicubi noctabat, cum ferro quod manu gestabat, sepem cædendo ligno in gyro composuit ad tutamen animalis sui, ne feræ quarum perplura ibi multitudo erat, illud devorarent. Ipse autem in Dei nomine signo crucis Christi fronti impresso securus quiescebat. Sic vir sanctus armis spiritualibus peromatus, lorica justitiæ totum corpus induens, scuto fidei pectus muniens, caput galea salutis protegens, gladio verbi Dei accinctus ad certamen contra diabolum processit. Tunc quadam die, dum pergeret, pervenit ad viam, quæ ad Turingorum regionem mercandi causa ad Magontiam pergentes ducit, ubi platea illa super flumen Fuldam vadit: ibi magnam Sclavorum multitudinem reperit, ejusdem fluminis alveo .·.· lavandis corporibus se immersisse. Quorum nuda corpora animal, cui præsidebat, pertimescens, tremere cœpit, & ipse vir Dei eorum fœtorem exhorruit. Qui more gentilium, servum Domini subsannabant, & cum eum lædere voluissent, divina potentia compressi & prohibiti sunt. Unus autem ex illis, qui erat ipsorum interpres, interrogavit eum quo tenderet. Respondit, in superiorem partem eremi se fore iturum.

asino insidens eremum circuit.

Obvios habet Sclavos,

8. Sicque vir Dei per borrendum solus pergens desertum, præter bestias quarum in eo fuit abundantia, & avium volatum & ingentes arbores, & præter agrestia solitudinis loca nihil cernens; tandem quarto die prætergrediens locum ubi Monasterium situm est, superiora petens, ubi flumen, quod dicitur Gysilaha, Fuldæ alveo se immiscet; deinde paullo superius progressus, ubi semita fuit, quæ antiquo vocabulo Ortessueca dicebatur, post occasum solis pervenit; ibique se & asinum suum munire propter nocturnos incursus satagens. Cum autem ibidem se nocturnis castris munire curaret, audit procul sonitum aquæ, quod utrum feræ an homo fecisset, ignorabat. Stans silenter, intentis auribus auscultabat: audit iterum sonitum aquæ. Tunc quia vir Dei clamare noluit, cavam ferro quod manu ferebat, pul-

feras, &c.

AN. CHR. 779. 27 Dec. & homines nocte.

pulsavit arborem, intelligens hominem esse, outu Dei. Ille vero cum ao. disset sonitom pulsantis, illuc properans proclamavit. Qui eum appropinquasset, videntes alterutrom mutuo se salutaverunt. Cumque eum bomo Dei interrogasset unde veniret, respondit, se de Wedereiba venire domini sui Orcis equum in manu ducere. Collocantes itaque se ibidem, pariter nocte illa maoserunt. Erat quippe ille homo locorum in solitudine peritissimus. Cumque illi vir Domioi quod animo gestabat, & quid gereret revelasset, cœpit ei locorum oomina iodicare, & torrentum & fontium fluenta denontiare. Qui cum tuoc io illo fuissent loco, qui antiquo vocabulo *Ablob* nuncupatur; mane surgentes inde, alterutrom se invicem benedixerunt: & statim vir sæcularis ad *Grapfelt* per viam suam pergere cœpit.

Mane iter persecutus,

9. Servus autem Domini statim inde reversus, Domino Christo iter suum & spem omnem commendans, per desertum more suo pergere cœpir solus. Qui cum *Ailoba* gradiebatur, & ei illic terra displiceret, venit ad torrentem, qui usque hodie *Grezibach* dicitur: visisque illic loci positionibus & terræ qualitatibus, paullisper remoratus est. Inde regressus pusillum, ad benedictum & a Domino jamdudum præparatum pervenit locum, ubi nunc sanctum situm est Monasterium. Quo eum pervenisset, statim sanctus vir Sturmi immenso repletus gaudio, alacer & exsultans ibat. Intellexit enim per merita & orationes sancti Episcopi Bonifacii talem sibi locum esse a Domino revelatum. Tunc circumquaque iens per singula quæ adspiciebar, Domino gratias referebat. Quanto longius & latius gradiebatur, tanto amplius gratulabatur. Cumque ibi loci pulcritudine delectatus, non modicum diei spatium gyrando & explorando exegisser, benedicto loco & diligenter signato gaudens inde profectus est.

locum optatum reperit.

Bonifacio adiens rem narrat.

10. Igitur vir Dei secundo ad *Hersfelt* perveniens, socios ibi suos sanctis insistere precibus reperiebar: loci repertionem quibus referens, eos illuc profecturos secum properare imperavit. Subito ipse petita a Fratribus oratione, ad *Selebim a* petiturus Episcopum, profectus est. Ad quem cum ambulando post dies paucos pervenisset, atque ab eo benigne esset susceptus, repertum ei locum laudando referre cœpir. Æstimo, ait, dilectum tibi locum nunc esse repertum. Cumque ei loci illius statum & qualitatem terræ & aquæ decursum, quæ usque hodie Monasterio sufficiunt, revelasset, satis alaerem reddidit Episcopum: pariterque gratulantes & Domino gratias referentes, suave colloquium inter se de vita & eooversatiooe Monacborum diutissime habuerunt.

Bonifacio post feria munita in palatium eunte,

11. Post dulces sermones sanctus Episcopus, retento parumper penes se solitario suo, diligenter eum sanctis instruere euravit sermonibus, & sacris scripturæ sententiis, ad monasticæ vitæ amorem incitare. Sic enim uberiore doctrinarum fonte irrigatum, & plurimis sanctæ Scripturæ admonitionibus confortatum, ad eremum eremitam suum Sturmen abire sanctus permisit Episcopus. Ipse vero ob confirmationem reperti in eremo loci ad palatium Regis profectus est. Sturmi autem postquam ad suos pervenit in solitudinem socios, & se ad locum quem repererat, eum Fratribus voluisset conferre, & non *b* jam tunc ex quo in eremo habitare eœperat, anno ab *Hersfelt* regressus est; invidus omnium bonarum rerum diabolus pertimescens servorum Dei in solitudine conversationem, malorum hominum mentes instigabat, ut sanctum servis Christi contradicerent locum. Sancti vero servi Dei cum pravorum hominum obstinationes, immo zabuli adversitates ferre oecdum possent, diverterunt inde, & secesserunt in locum qui dicitur *Cbrilbari*.

Sturmius ad suos reversus, adversatina patitur.

Bonifacio Karlomannus concedit locum Eiloba.

12. Sanctus quoque Bonifacius Episcopus, ut præfatus sum, ad KARLOMAN-

a Locum Amanaburgo & Monasterio Fritslariensi in Hassia vicinum concesserat Bonifacio Adalgerus Clericus, apud Othlonum in lib. 2. cap. 18.

b Legendum videtur *nano*: diu siquidem Hersfeldensem solitudinem incoluere socii Sturmii, dum iste res superius memoratas exsecutus est. Unde satis illa fuit temporis, ut Monasterium eadi (ut tantorum bonorum hominum frugalitas ferebat) artificio delinearent. Certe ab anno 36. quo a Lambecio initia Hersfeldensis Cœnobii locantur, ad 744. quo Fuldense Monasterium constructum est, novenorum fere annorum numerus intercedit.

MANNUM Francorum Regem perrexit, & humiliter sapienterque ad eum locutus est. Ad perpetuam, inquit, remunerationem vestram cogito; si Deus omnipotens voluerit, & vestrum adfuerit auxilium, in orientali Regno vestro Monachorum vitam instituere, & Monasterium fundare, quod præteritis temporibus ante nos nemo inchoavit. Unde nunc vestrum in hoc pium poscimus adminiculum, quatenus vobis immarcessibile munus coram altissimo Rege Christo in futuro & infinito maneat regno. Habemus enim in solitudine quæ Bochonia nuncupatur, juxta fluvium qui dicitur Fulda, locum aptum servis Dei inhabitandum repertum, qui ad vestram pertinet ditionem. Nunc vestram pietatem poscimus, ut nobis locus ille donetur, quatenus in eo per vestram defensionem Christo servire queamus. Quo audito, Rex nutu Dei gavisus est, & congregans omnes Principes palatii sui, petitionem Episcopi collaudans indicavit, atque coram eis Episcopo sancto locum quem postulaverat tradidit, dicens: Locus quidem quem petis, & qui (ut adseris) *Eibloba* * nuncupatur, in ripa fluminis Fuldæ, quodque in hac die proprium ibi videor habere, totum & integrum de jure meo in jus Domini trado, ita ut ab illo loco undique in circuitu, ab Oriente scilicet & Occidente, a Septemtrione & Meridie, marcha * per quatuor millia passuum tendatur. Porro Rex jussit chartam suæ traditionis scribi, quam ipse propria manu firmavit. Et misit nuntios suos, ut congregarent omnes viros nobiles, qui in regione *Grapfelt* commorassent, ut eos Regis sermonibus rogassent, ut omnis quicumque in loco illo aliquid proprium videretur habere, quemadmodum fecit Rex, ita & ipsi tradendo facerent. Cumque ad condictum diem omnes fuissent congregati, advenientes Regis nuntii, Omnes vos, inquiunt, Rex suis salutare præcepit sermonibus, poscebatque & imperabat, ut omnis qui aliquid proprietatis visus fuisset habere in loco qui dicitur *Eibloba*, servis Dei inhabitandum totum traderet. Qui cum hoc audissent, nutu Dei statim cum omni diligentia, quidquid ibidem habere potuerunt, viro Dei Sturmi totum tradiderunt.

AN.CHR. 779 27. Dec.

* Aiclocha

* id est limes

Regis hortatu alii alia donant.

13. Igitur hac traditione undique firmata & loco illo de jure hominum in jus Domini tradito, beatus Sturmi in *Dryblar* * perrexit ad Fratres. Inde non post multos dies surgens, adsumtis Fratribus secum septem, commigravit ad locum, ubi nunc sanctum situm est Monasterium, & anno Incarnationis Christi septingentesimo quadragesimo quarto, regnantibus in hac gente Francorum duobus Fratribus KARLOMANNO atque PIPPINO, Indictione 12. mense primo, duodecimo die mensis ejusdem, sanctum & a Deo dudum prædestinatum ingressus est locum. Dominum Christum illum semper tueri, & sua invicta potentia defendi * implorabant sanctis Domino psalmodiis & jejuniis vigiliisque & orationibus, die noctuque famulantes, silvas cædere, & locum mundare proprio labore, in quantum prævaluerunt, studebant. Expletis autem duobus mensibus, venerandus ad eos Archiepiscopus Bonifacius congregata hominum multitudine perrexit: conspectis cunctis loci illius commodis, & utilitatibus immensis exploratis, in Spiritu-sancto exsultabat, grates Christo referens & laudes, quod servis suis talem in eremo tribuere dignatus est habitationem. Hominibus vero qui cum eo venerunt in locum, ubi ei & servis Dei pariter cum eo visum est Ecclesiam ponere, & fruteeta quæque cædere imperavit. Ipse se in montem qui usquehodie Mons Episcopi appellatur, contulit, ubi jugiter Dominum orabat, & ibi sacris libris scrutando insudabat, & propter hoc monti vocabulum indidit. Post unius septimanæ impletionem, dirutis innumeris silvis & arboribus, & rase *a* ad calcem faciendam composita, Episcopus benedictis Fratribus & loco Do-

Sturmius Cœnobium Fuldense condit anno 744

* Chrichlas

* defendere

Bonifacio probante & locum non semel invisente.

Q iiiij mino

a Sic vastæ solitudinis Boconiæ exstirpatores accolas Graveldos vocat Gregorius II. in epistola ipsis directa, apud Othlonum in lib. 1. cap. 29.

b *Rase* Germanis *casser*, inquit Brovverus. Id genus cæspitis Galli nostrates vocant *des Tourbes*, quod genus sic parant. Evulsos a pingui solo cæspites ad solem desiccant, eumque desiccatos igni admotu fomentum & materiam adhibent, sive ad calcem faciendam, sive ad domesticum usum.

AN.CHR. 779 19. Dec.

mino commendato, cum operariis cum quibus venerat, inde migravit. Altero autem anno sanctus Episcopus iterum illuc properans, ad novellum Cœnobium pervenit suum; quod jam tunc, propter meatum fluminis, Fulda vocari inchoaverat. Visis Fratribus salutatisque, penes ipsos complures explevit dies: in quibus novellos Monachos suos instruere curavit, & monasticæ Regulæ disciplinas secundum sanctæ Scripturæ traditionem statuere apud ipsos non cessabat. Qui cum Fratribus sacras exposuisset Scripturas, & quod nusquam vinum Monachorum legeret esse; consensu omnium decretum est, ut apud illos nulla potio fortis *a* quæ inebriare possit, sed tenuis cervisia biberetur. Quod post plures annos, crescente familia, propter ægrotos & imbecilles, tempore PIPPINI Regis synodali decreto immutatum est: aliqui tantum * ex Fratribus usque ad finem vitæ suæ se a vino & ceteris fortibus potionibus abstinuerunt. Post non multum secrete habito cum Sturmi colloquio, quo eum qualiter præesse ceteris deberet docuit; & post uberrima documenta & monita, quibus Fratres qualiter obedire & subesse deberent imbuit; salutatis ipsis Christoque eis commendatis, inde profectus est. Sic vero solebat sæpe illos visitare ipse; & per singulos annos, quantis vicibus licuit, propter episcopalem curam, quam plurimam habebat in populo, venire & morari apud locum illum, & propriis manibus operari studebat, & sæpe in dilecto sibi monte superius dicto mysticas scrutando Scripturas & Christum familiariter orando insidebat.

vini usus interdictus Monachis,

** s. tamen*

quibus præfectus Sturmius.

14. Porro cum Fratres Regulam sancti Patris BENEDICTI inhianter observare desiderassent, & ad monasticæ disciplinæ normam sua corpora mentesque toto animo inclinassent; consilium utile inierunt, quatenus aliqui ex ipsis ad magna alicubi mitterentur Monasteria, ut Fratrum ibi concordiam & conversationem regularem perfecte discerent. Quod cum sancto fuisset indicatum Episcopo, prudens illorum collaudavit consilium, & hanc legationem studioso Sturmi injunxit. Qui præparatis itineris necessariis, adsumtis secum duobus Fratribus, quarto ad locum prædictum ingressionis anno, Romam profectus est, atque in illa terra cunctis Monasteriis lustratis *b*, & omnium mores ibi Fratrum consistentium traditionesque Monasteriorum ad plenum discens, integrum annum apud illa Monasteria perseverans; secundo inde anno, repletus quibus viderat virtutibus regressus est. Cum ad hanc Domino opitulante terram perveniret, correptus morbo apud *Chitzzinga c* Monasterium, hebdomadas quatuor ægrotavit. Tunc ex infirmitate convaluit, & ad Episcopum Bonifacium, qui tunc forte in Turingia fuit, perrexit. Quo viso nimium Episcopus gavisus, & Domino adventus sui gratias referens, multum ab illo de regionibus quibus venerat, percontatus est. Et dum eum prudenter mores gentis illius & disciplinas Monachorum referre agnovit: Vade, inquit, & novellum Monasterium Fuldam, ad instar morum Monachorum, quorum ibi vitam contemplatus es, quantum quiveris, instituas. Statim vir beatus Sturmi petita ab Episcopo oratione perrexit ad eremum, gratusque suis ad videndum Fratribus, die quatro advenit: quibus ea quæ in Italiæ partibus & Tusciæ provinciæ Monasteriis a sanctis Patribus didicerat, & verbis prudentibus promsit, & exemplis in semetipso monstravit. In omni enim disciplina quam Fratribus posuit, prius semetipsum exercere curavit,

In Monasteriis Italica lustrat, ut discat perfectam Regulæ praxim,

quam Bonifacio jubente tradit Fuldensibus,

a Hinc Bonifacius in epistola ad Zachariam Papam, apud Othlonum in lib 2. de Vita S. Bonifacii cap. 12. *Monasterium construentes, Monachos constituimus sub Regula S. P.* BENEDICTI *viventes, viros strictæ observantiæ, absque carne & vino & servitiis, proprio manuum suarum labore contentos.* Lege Zachariæ Privilegium ibid capp. 13 & 14. Pippini vero cap. 17. Ex his patet Monasterium Fuldense ab ipsis primordiis Regulæ Benedictinæ fuisse addictum: nec aliam causam Italici itineris Sturmium habuisse, quam *ut conversationem regularem perfecte disceret*, infra quam Fritislariæ jam hauserat adolescens.

b In his Casinense, quod tunc Petronace Abbate e ruderibus emergere & reflorescere cœperat.

c *Inter Monasteria Virginum quæ S. Bonifacius construxit*, loquitur Trithemius in fine Chronici Franc. *adhuc eminet Monasterium in opido Kitzingen juxta Mogenum*, (Mœnum fluvium, infra *Moya* vernacule appellatum) *cui præfuit S. virgo Hadeloga, quam Teclam nominavit, ex Anglia oriundam.* Trithemio praeivit Othlonus in lib. 2. cap 25. Verum opidum hoc Franciæ Orientalis in manus traditum Principis novitiæ Religionis, id est Marchionis Anspacensis, hinc decus etiam virginitatis amisit, inquit Brouverus.

vit, ne forte quispiam de illo dicere potuisset: Cur hæc, quæ doces, ipse non facis? Desiderium tunc ingens inerat Fratribus, ad omnia quæ eis dicta vel ostensa fuerant, sanctorum exemplis semetipsos toto adnisu aptare, & Regulam sancti BENEDICTI, quam se implesse * promiserant, ad omnia observabant. Annos sic plurimos in sanctis moribus degentes, Monasterium adventatione multorum crescebat, quoniam multi ad serviendum Domino se ibi & suas possessiones tradiderunt. Crescente ita familia Christi, & loco multiplicari inchoante, fama illius bona in universas provincias diffunditur, & rumor eximius per longe posita Monasteria ad omnium sanctorum Fratrum pervenerat aures. Cumque plurima illic Monachorum congregatio sub SANCTÆ REGULÆ disciplina districtam duceret vitam, sanctus eos visitare Episcopus per plura studuit tempora: misertusque illorum paupertati, aliquas ei villulas ad exquirenda cibi necessaria tribuit.

AN. CHR. 779. 27. Dec.

arctioris disciplinæ studiosissimis.

* impleturos

Iis numero & fama crescentibus dat prædia Bonifacius,

15. Anno decimo postquam ad sanctum commigravit locum sanctus Archiepiscopus Bonifacius, inito cum Rege & ceteris Christianis consilio, ad ulteriora Fresonum loca paganico ritu * dedita ingressus est, ingentemque ibi multitudinem hominum Domino docendo & baptizando adquisivit. Inde post multum temporis migrans, sospes ad suas in Germaniam pervenit Ecclesias. Sequenti vero anno *a* iterum ad aquosa Fresonum pervenerat arva, cœptum opus prædicationis implere desiderans. Quo cum pervenisset, & die quadam ad suam doctrinam populum convocasset; venerunt unusquisque de loco suo, non quasi humiliter ad verbum Domini audiendum, sed spiritu maligno inflati, cum infestis armis ad sacra sermonis Domini festa proruunt; & sanctum Christi Antistitem ferro trucidarunt, omnemque ejus comitatum gladiis necaverunt. Episcopo vero & ceteris quampluribus cum eo martyrio coronatis, ex superiore Fresonia, a *b Trecb* scilicet Cœnobio fideles venientes Fratres, rapuerunt corpora sanctorum Martyrum, & ibi in sepulcris alia posuerunt; alia vero adsumentes secum, sancti videlicet Bonifacii Episcopi, & sanctorum qui cum eo pariter passi sunt Presbyterorum & Diaconorum; & unius Episcopi nomine EOBAN, cujus corpus adsumentes, caput ejus ab hostibus abscissum repetere non poterant. Quo cum pervenerunt, sancti Episcopi Bonifacii in minore quæ eis vicinior erat Ecclesia cum grabato *c* quo a navi ferebatur statuerunt; cetera Martyrum corpora sepulturæ tradiderunt. Tunc omnes loci illius habitatores concilium grande inierunt, quatenus penes eos in loco illo sancti Martyris Bonifacii corpus deinceps omni tempore quiesceret, magnum utpote adminiculum sibi fore, si tanti Martyris protectio tueretur. Jejuniis & orationibus indictis, ut sanctus Martyr apud eos sibi manere dignaretur, Dominum orabant, & locum ei ad quiescendum honorifice in basilica majore præparabant. Sanctus vero Martyr ad locum in solitudine, quem ipse sibi nutu Dei eligebat *, corpus suum deferri voluit: quod statim claruit. Quod dum vellent ad alteram portare Ecclesiam, & ibi in sarcophago ponere, accedentes manus suas in feretrum miserunt, nec levare potuerunt *d*. Multo plures alii se adjungentes, nec sic quidem feretrum, in quo sanctum cadaver jacebat, movere quiverunt.

qui secundo in Frisiam profectus,

* situi

martyrio efficitur cum sociis.

Trajecti corpus ipsius sepultum,

* elegerat

immotum redditum,

16. Intellexerunt ergo ejus non esse voluntatem, ut in eodem loco maneret: sed eum ad Mogontiam civitatem debere deferri pronuntiabant. Protinus grabatum absque ulla difficultate levantes, ad flumenque portantes & puppi imponentes, per Rheni alveum navim trahere *c*, & superiora petere cœperunt. Quo audito Sturmi de Fulda Cœnobio in eremo constituto cum se-

Mogontiam transfertur:

a Id est anno undecimo a condito Monasterio Fuldensi, qui anno æræ Christianæ 754. respondet, siquidem ineunte anno 744 Sturmius locum incolere cœpit, supra num. 13. Et tamen Vvillibaldus S. Bonifacii martyrium illigit anno Christi 755. Lege Appendicem ad Vitam S. Bonifacii num. 7.

b Sic corrigimus libros editos, in quibus legitur *ad Trecb*, *Cœnobio*, &c.

c Id est *feretro*, uti paullo infra mentem suam explicat Auctor: quo sensu hæc vox passim ab auctoribus mediæ ætatis usurpatur.

d Nihil simile a Vvillibaldo Othlonove scriptum in Actis S. Bonifacii legitur.

AN.CHR. 779 17. Dec. festinatione obviam venire curavit, & cum eis pariter perrexit, donec prospero & levi transitu ad Mogontiam urbem pervenerunt. Sacerdotes statim & omnis Clerus urbis illius accedentes, sancti Martyris corpus adsumentes, in basilicam suam cum honore posuerunt. Universi tunc Sacerdotes & Clerici & populus omnis consona pariter voce dicebant, fas non esse, ut sanctus Dei Martyr alium deferatur in locum : sed ubi episcopalem sedem vivens habuit, ibi etiam oportere eum corpore quiescere. Insuper etiam de palatio a Rege nuntius venit, qui dicit Regem impetasse, ut sancti Martyris corpus in civitate eadem, si ipsius esset voluntas, poneretur. Sturmi vero & qui cum eo de eremo convenerunt, constanter dixerunt, quod sanctus Episcopus plerumque apud eos manens, & locum eis ubi corpus suum posuissent * demonstrarit, & quod absque dubio ibi in solitudine voluisset corpore quiescere. Interea vero dum in hunc modum contenderent, & LULLUS Episcopus civitatis illius omnimodis voluisset prohibere, ne beati Martyris corpus ad solitudinem perveniret; nocte per visionem cuidam Diacono *a* sanctus adstitit Episcopus : Cur me, inquiens, tardatis ad locum meum Fuldam deferre? surgite, ait, cito, & propere me in solitudinem, ad locum quem mihi prædestinavit Deus, perducite. Qui consurgens, visionis quæ ei fuerat ostensa ordinem, primo Sturmi, deinde primatibus cunctis narravit. Nimio tunc omnes terrore correpti, ultra sancti Martyris inde transitum contradicere timuerunt. Lul tamen, qui illic erat Episcopus, revelationem sancti Martyris credere prius nullatenus voluit, quam is qui visionem viderat, manum sacro altari imposuisset, & cum juramento hoc quod viderat confirmasset. Tum vero secundum Domini potentiam, cujus voluntati contraire non potest, beati Martyris corpus cum summo honore levatum est, atque cum spiritali carmine ad flumen portatum & navi impositum, & usque ad *Hobbeim* villam quæ in ripa *Moyn* consistit, navigio transvectum est. Inde vero post dies paucos, id est tricesimo passionis ejus die, ad Cœnobium Fuldam, sanctum Sacerdotis deportaverunt cadaver, & in novum sepulcrum posuerunt. Postera die Lullus Episcopus, cum Clericis & reliqua turba cum qua venerat, inde migravit. Venerandus tunc Sturmi Abbas cum suis Fratribus Christo gratias referebant, quod tantum Patronum, sanctum videlicet Bonifacium Dei Martyrem, juxta se habere meruerunt. Cœpit deinde post adventum sancti Martyris sanctus & electus a Deo crescere locus, & magnus apud omnes haberi, & Monasterium augeri : utpote quoniam multi nobiles certatim & concire properantes, se suaque omnia ibi Domino tradiderunt. Sic cotidie sanctus Monachorum numerus crescens *b* in Domino confortabatur, & sanctæ conversationis disciplinam indefessa & incessabili perseverantia Fratres ibi Domino servientes tenuerunt. Quanta vero miracula ibi tunc fiebant, quantaque adhuc cotidie fiunt, aliis plus petitis ad scribendum derelinquo.

* poneretur

dein Fuldam.

Monasterium hinc celebre factum.

Sturmius incurrit Lulli invidiam & Fratrum calumniam apud Regem,

16. Sturmi autem amabilis omnibus in Monasterio & foris in populis mirandus, ministerium suum studiosissime exercuit, prius semper semetipsum exemplum proponens ceteris : quod verbis docuit, factis ante monstrabat. Lullo tantum fama ejus bona displicuit, & semper propter invidiam *c* adversus eum faciebat. Qui cum verbum Domini instanter ubique prædicasset, & eum diligenter omnes auscultassent; hostis humani generis invidus tantam in plebe utilitatem non sustinens, discordias inter Fratres seminare cœpit, & trium falsorum Fratrum mentes instigabat, ut fallaces causas componerent : Sturmen vero Dei servum, & fidelem universis, apud Regem PIPPINUM accusarent. Hi cum talibus suasionibus

a Otpertum vocat Othlonus in lib. 2. de vita S. Bonifacii cap 24.

b Ante S. Sturmii obitum, *quadringentorum circiter Monachorum, exceptis pulsantibus & aliis minoribus personis, quorum numerus multiplex erat valde in ipso Monasterio. Pater exstitit & præceptor*, inquit Liudgerus in Vita S. Gregorii Abbatis Trajectensis num. 10. infra.

c Id paullo asperius dictum in S. Lullum. Lege ipsius Elogium ad annum 786.

AN.CHR. 779 29. Dec.

bus diaboli essent seducti, malo inter se consilio inito, in Lulli Episcopi suffragium confisi perrexerunt ad Regem, & beatum virum apud illum accusabant, crimen nescio quod de inimicitia Regis objicientes ei. Cumque vir Dei Sturmi illuc esset præsentatus, illorum falsitatem patienter sustinens, noluit se magnopere inde excusare: sed, Ecce testis meus, ait, & conscius meus in excelso; & Dominus Deus auxiliator meus, & ideo non sum confusus. Tunc pravorum prævaluit voluntas, jussitque Rex Pippinus beatum tollere virum, & in exsilium cum paucis suis mittere Clericis *a*, id est ad magnum Cœnobium quod dicitur Unnedica *b*; ubi ab Abbate, qui illi Monasterio tunc præfuit, & ab omnibus Fratribus benigne & honorabiliter est susceptus, & ibi per biennium amandus omnibus exsulabat.

cujus jussu exsulat biennio,

Quod cum de Fuldæ Cœnobio audivissent Fratres, & eis nuntiatum esset de Abbate suo, qualiter abstractus erat ab eis; nimium permoti, & ultra quam dici possit, conflictati sunt. Magna quippe tunc erat conturbatio in domo Dei. Alii volebant de Monasterio exire, alii ad palatium pergere, alii jejuniis & orationibus Deum omnipotentem exorabant, ut ipse eis per suam misericordiam subveniret. Tunc rumor eximius omnium aures & ora pariter compleverat, quod beatus Sturmi Abbas a Cœnobio Fulda esset per consilium Lulli Episcopi ablatus. Omnes pariter graviter hoc ferebant. Non erat in ista orientali plaga Ecclesia, quæ non ejus plangeret exsilium.

Fuldensibus turbatis.

17. Lullus interim obtinuit apud Pippinum Regem, munera injusta tribuendo, ut Monasterium Fulda in suum dominium donaretur: acceptaque superdictione *, Abbatem ibi qui sibi per omnia obtemperaret, constituit quemdam *.*. suum, qui dicebatur MARCUS. Sed quoniam Fratres animos suos ab illo propter prioris amorem avertebant; erat eis quasi extraneus, & non conveniebant mores ipsorum. Qua inconvenientia morum, licet corporibus simul habitassent, mentibus ab invicem disjuncti erant. Cumque in tali discordia degerent, & Fratres semper meditarentur, qualiter iterum per Dei gratiam Sturmen Abbatem suum adsciscere potuissent; Marcum quem inviti, Lullo faciente, super se Abbatem acceperunt, ejus ulterius controversiam ferre non valentes, bonum consilium inierunt, & eum abjecerunt, & ne illorum ulterius Abbas fieret, unanimiter contradixerunt.

In ipsius locum Lullus substituit Marcum,
* f. jurisdictione
. supple familiarem rejectum a Fuldensibus,

Quo amoto, omnes Fratres de Monasterio voluerunt exire, & ad Regis Pippini palatium pergere, Abbatem suum a Rege Sturmin postulare. Quod cum Lullus audiret, mitigare eos blandis persuasionibus studuit, promittens eis, ut ipsi sibi de propriis Fratribus inter se Abbatem qui eis placeret constituerent. Quod cum omnibus placuisset, Fratres bonum ex ipsis omnino Fratrem, & vere Dei servum, omnibus bonis moribus ornatum elegerunt, nomine PRESZOLDUM, quem ab infantia sua beatus Sturmi edocuit, & multum amavit illum: ipsum super se Abbatem ordinaverunt, ad hoc tantum, ut illi cum ipso & ipse pariter cum eis cotidie tractarent, quemadmodum cum adjutorio sancti Martyris Bonifacii & cum omnipotentis Dei gratia ad hoc pervenire potuissent, ut pristinum suum Magistrum Sturmen a Rege Pippino sibi concedi postularent. Ipse vero Preszoldus tempus non modicum Fratribus præfuit, & eos cum charitate adunatos habuit, cum eis pariter die noctuque mente pertractans, quemadmodum Christo favente, Magistrum & Abbatem suum Sturmen revocare ad se per Regis Pippini voluntatem possent.

qui annuente Lullo alium elegerunt.

18. Porro cum Preszoldus de Patre & Magistro suo Sturme profunde cogitaret, & sancti Fratres cum eo de absentia ejus multo mœrore afficerentur; Dei omnipotentis præsidium continuis precibus postulabant, ut ipse cui nihil impossibile est, per suam invictam potentiam præstaret, qua-

Fratrum precibus,

a Id est Monachis, ut alias notatum in Vita S. Liobæ & in Præfatione Sæculi 2. §. 2.

b Suspectam habet vocem Brouwerus, cui divinare religio, uti & nobis. *Venedica* tamen & *Inda* affines voces suggerit: ast Indense Monasterium necdum conditum erat.

AN.CHR. 779 27. Dec. quatenus ad eos illorum Magiſter venire permitteretur. Quod cum per ſe diutius feciſſent, & omnes orientales Eccleſias, per omniaque Monaſteria ſervorum & ancillarum Dei in circuitu orationes inceſſabiles eſſent ad Deum pro eo; conſolator humilium Deus preces exaudivit ſupplicantium. Et quia hoc conſtituit ut poſtularetur, precibus fidelium annuens, ſuſcitavit cor Pippini Regis, ut de beato Sturme cogitare cœpiſſet, & eum de exilio, ubi erat, ad palatium ſuum adduci honorifice, præciperet. Qui cum adductus ad palatium concite fuiſſet, & ibi in Capella Regis per plures eſſet dies Deum orans, exſpectans quid ei Rex imperaſſet; contigit quadam die, ut in venationem Rex pergeret, ac ut ſolitus erat, ad orationem primo diluculo veniret, & ceteri ſervi *a* Dei poſt vigilias matutinas quieſcerent: ſolus Sturmi vigilabat, & ingreſſum Regis obſervans, januas ei Eccleſiæ aperuit, & cum claro lumine ad orationem ante eum ibat. Rex vero cum ad ſacras aras Deum Regem humiliter exoraſſet, „ erexit ſe, & alacri obtutu Sturmen intuitus: Dominus, dixit, congregavit nos modo: &, quid hoc fuit, quod Monachi tui apud nos te accuſaverunt, neſcimus; & unde irati fuimus contra te, ignoramus. „ Sturmi vero conſtanter ait: Licet a peccatis immunis non ſim; contra „ te tamen, o Rex, delictum non feci. At ille: Sive, inquit, unquam „ aliquando contra me nequiter cogitaveris, aut inique aliquid geſſeris, „ Deus tibi totum dimittat, & ego ex meo corde ignoſco; & deinceps „ eſto, ait, in gratia, & in amicitia mea omni tempore. Tollenſque „ manu ſua de pallio ſuo filum, projecit in terram, & dixit: Ecce in „ teſtimonium perfectæ remiſſionis filum de pallio meo projicio *b* in terram, ut cunctis pateat, quod priſtina deinceps adnulletur inimicitia. „ Ita pacati firmiterque in amicitia fundati, Rex iter quod cœperat, arripuit.

Pippini juſſu revocatur Sturmius.

NOTA.

eique reconciliatur.

19. Igitur poſt tempus breve, Preſzoldus, & reliqui Fratres de Monaſterio Fulda, comperientes quod amandus illorum Magiſter Sturmi in gratia & in amicitia domini Regis eſſet receptus, cogitaverunt ad palatium ire, & Regem deprecari pro Magiſtro: miſerunique ad palatium, poſtulantes a Rege Abbatem ſuum eis dari: ſicut omne quod Deus voluit fieri, facile & abſque labore evenit. Rex vero petitiones Fratrum benigne ſuſcipiens, venerandum Sturmen Abbatem ad illos ſe mittere promiſit: quod per multas orationes ſervorum & ancillarum Dei fieri credimus. Poſt non multum temporis ſpatium Rex vocari ad ſe Sturmen juſſit, eique Monaſterium Fuldæ quod prius habuit, ad regendum commendavit, abſolutumque ab omni dominio Lulli Epiſcopi, ad Cœnobium Fuldæ eum cum omni honore ire præcepit, & cum ſuo Privilegio quod beatus Zacharias Papa, ſummus apoſtolicæ Sedis Pontifex, dudum ſancto tradidit Bonifacio, Monaſterium regeret: (quod privilegium uſque hodie in Monaſterio Fratres conſervatum habent:) quod etiam cauſam ſuam & Monaſterii defenſionem a nullo alio quæreret niſi a Rege, imperavit. Accepta a domino Rege poteſtate, cum Privilegio ſupradicto quod de manu Regis *c* acceperat, ad ſuum perrexit Cœnobium. Divulgatum tunc ſtatim fuit per cunctas has provincias, Sturmen venturum fore ad terram hanc, & ubique ſervis Dei & ancillis per univerſa Monaſteria mox ejus de exſilio reditus innotuit: qui omnes Chriſto immenſas referebant grates. Fratres vero cum appropinquaſſe eum Monaſterio cognoviſſent, ſumſerunt crucem auream & Reliquias Sanctorum, & obviam ei a Monaſterio

Fuldæ reſtituitur,

a Lulli dominio abſolutus,

a ſuis feſtive exceptus.

a Id eſt Monachi qui in palatio degebant, quibus Abbas, Palatinus dictus, præerat.

b Inſignis locus de ſymbolo condonandi injuriam, & quidem fere ſingularis.

c Exſtat Pippini Regis hac de re diploma, ſed Bonifacio ſuperſtiti inſcriptum, apud Othlonum in lib. 2. cap. 17. Zachariæ vero cap. 14. In lib. 3. Antiq. Fuld. cap. 8. legitur Privilegium Sturmio a Stephano Papa conceſſum in confirmationem immunitatis Fuldenſis, in quo Stephanus præcipit, ut Sturmius *Fratres ſuos ſecundum Regulam* S. BENEDICTI *dirigat*.

AN.CHR. 779 17. Dec.

rio longius processerunt : salutatoque illo & his qui cum eo venerunt, cum spiritali carmine cum ovantes Monasterium introduxerunt, & Dominum suum laudaverunt, qui eis diu optatum dedit Abbatem : & facta est lætitia magna inter eos.

Monachis emendatis Cœnobium ornat,

20. Ipse vero Sturmi studio magno deditus, quemadmodum initium faceret, cœpit Fratrum emendare vitam & mores corrigere, & ministeria illorum monastica constituere. Templum, id est Ecclesiam, quod tunc habebant, ornare, & domos omnes Monasterii recentibus columnis & grandibus trabibus, novisque tectorum structuris corroboravit. Post autem non longum temporis cogitans, qualiter adimpleri potuisset quod SANCTA REGULA præfatur, ut artes diversæ intra Monasterium continerentur, ne forte propter aliquam necessitatem foris vagandi Fratribus opus fieret; congregatis quantis potuit fossatoribus, & ut ipse erat acer ingenio, explorato passim cursu fluminis Fuldæ, non parvo spatio a Monasterio, ipsius amnis fluenta a proprio abduxit cursu, & per non modica fossata Monasterium influere fecit, ita ut fluminis impetus lætificaret Cœnobium Dei. Quantum illud opus Fratribus profuit, quantamque utilitatem adhuc cotidie ministret, & cernentibus & utentibus manifestum est. Super sepulcrum vero beati Martyris Bonifacii auro argentoque compositam statuit arcam, quam nos solemus Requiem *a* appellare, quam (ut tunc moris erat) pulcro opere coodidit : quæ usque hodie super tumulum ipsius Christi Martyris cum altari aureo, perseverat.

S. Bened. Reg. cap. 66

amnem Fuldam istuc deducit. S. Bonifacii tumulum decorat.

Experitur Pippinum munificum,

21. Verum quia vir justus & Deo perfectus, apud universos magnus, & maxime apud Pippinum Regem habebatur; impetravit suis apud ipsum Regem sermonibus, (habebat enim locum familiaritatis non modicum) ut fiscum, id est *Omunstat* *b*, cum omnibus, quæ in illa villa antiqui Reges possidebant, ad supradictum sæpius Monasterium in suam eleemosynam condonaret, atque per conscriptam chartam, sicut mos fuit, firmaret. Mortuo autem Pippino anno ab Incarnatione Domini septingentesimo sexagesimo octavo, sui vero regni vigesimo tertio, KARLUS filius ejus patri successit in Regnum. Cum ergo ipse Rex juvenis cunctos, qui patris sui prius honoribus prædìti erant, grandibus muneribus in gratiam suam provocaret; accersivit quoque venerandum Abbatem Sturmen, illumque intimis amicitiis sibi conjunxit : quem cum multis sæpe honoribus atque regalibus munificavit donis. Quodam tempore immisit Dominus in cor ejus, ut pro intuitu retributionis æternæ tractare cœpisset : vocatoque ad se Sturme Abbate, consilium eum eo iniit, & *Hamelenburc* *c* eum omnibus quæ ad illum fiscum pertinent, potestativa manu de jure suo in jus Domini & S. Bonifacii ad Cœnobium Fuldæ tradidit. Quam traditionem Fratres gratanter suscipientes, Domino pro illius incolumitate preces usque hodie fundunt. Vixit deinceps sanctus Sturmi in gratia venerandi Regis Karoli omne tempus vitæ suæ.

eoque mortuo filium Karolum.

Legatus ad Tassilonem. Saxonibus a Karolo M. conversis ad Christum,

22. Illis quoque temporibus suscepta legatione, inter KAROLUM Regem Francorum & THASSILONEM Noricæ provinciæ Ducem, per plures annos inter ipsos amicitiam statuit. Regnante feliciter domino Rege Karolo, annos quatuor Saxonum gens sæva & infestissima cunctis fuit, & pa-

a Hinc derivatum videtur Gallicum vocabulum, *Poisle*, quasi dicas *Pausationem seu Requiem*, ad significandas honorarias umbellas, quæ Magnatum tumulis imponuntur. Et quidem vero simillimum est, ciboria, repas, fredas antiquorum, seu ædicula quatuor columnis nixas, nonnunquam ex panno aureo aliisque id genus textis compositas fuisse. Quo spectat Bedæ lib. 3 cap. 11. ubi de S. Osvvaldi Regis Merciorum agens reliquiis, *vexillum*, inquit, *ejus super tumbam auro & purpura compositum apposuerunt*. Signantius Gislebertus Lunicensis Episcopus in epistola 30. inter Hibernicas Usserii, *ciborium altaris umbellam* interpretatur : mendose in editis *cimbarium* legitur.

b In Traditionum libro num. 21 exstat hujusce donationis exemplum 3. *Idus Februarii Aurelianis civitatis facta*. Inter alia Pippinus inducitur sic loquens : *Donamus ac devotoque contradimus pro anima nostra et media, & fratris nostri* CARLOMANNI *commemoratione ad Fuldense Monasterium :. quoddam prædium Omenestat nuncupatum in pago Moynecgovve, cum omnibus terminis & appendiciis suis*, &c. Hæc Brovverus in hunc locum.

c Charta donationis, teste Brovvero, exprimit *locum fisci nostri juxta fluvium Sala* : item vicinam villam *Dietpach & Hunfeldiam*, quæ jam ap.delam.

AN.CHR. 779 17. Dec. paganis ritibus omnis dedita. Rex vero Karolus Domino semper devotus, cum ipse Christianissimus esset, cogitare coepit, qualiter gentem hanc Christo adquirere quivisset. Inito servorum Dei consilio, poposcit, ut precibus Dominum votis suis annuere obtinerent. Congregato tam grandi exercitu, invocato Christi nomine, Saxoniam profectus est, adsumtis universis Sacerdotibus, Abbatibus, Presbyteris, & omnibus Orthodoxis atque Fidei cultoribus, ut gentem, quae ab initio mundi daemonum vinculis fuerat obligata, doctrinis sacris mite & suave Christi jugum credendo subire fecissent. Quo cum Rex pervenisset, partim bellis, partim suasionibus, partim etiam muneribus, maxima ex parte gentem illam ad Fidem Christi convertit. Et post non longum tempus totam provinciam illam in parochias *a* episcopales divisit, & servos Domini ad docendum & baptizandum potestatem dedit. Tunc pars maxima beato Sturmi, populi & terrae illius, ad procurandum committitur. Suscepto igitur praedicationis officio, curam modis omnibus impendit, qualiter non parvum Domino populum adquireret. Sed temporibus instabat opportunis, sacris eos sermonibus docens, ut idola & simulacra derelinquerent, Christi Fidem susciperent, deorum suorum templa destruerent, lucos succiderent, sanctas quoque basilicas aedificarent.

Pars Sturmio committitur.

Saxonibus apostatis Fuldam diripere gestientibus.

23. Quo cum multum temporis praedicando & baptizando cum suis Presbyteris peregisset, & per regiones quasque singulas construxisset; iterum postea Saxonum gens prava & perversa a Fide Christi devians, vanis se erroribus implicavit, congregatoque exercitu ultra fines suos egressa est, & usque ad Rhenum vastando & depopulando cuncta pervenit. Cumque inde reversi essent, infesta caede quoscumque invenire potuerunt, trucidarunt. Quorum cum exercitus in Loganacinse, quod prope supradictum Coenobium jacet, consedisset; conspiraverunt, ut lectam virorum multitudinem de exercitu ad ipsum Monasterium mitterent, & cuncta quae reperirent, igni comburerent, & servos Dei ferro trucidarent. Quod cum comperisset sanctus Sturmi, statim vocatis ad se Fratribus, periculum quod eis imminebat, innotuit, & consilium dedit, ut sancti Martyris corpore adsumto, ad *Hamelanbur* properassent. Ipse vero vir Dei Sturmi foras in Wedereiba perrexit, studium habens, si quo modo posset pravorum conspirationem cohibere. Nos autem Fratres discipuli ejus, adsumto sancti Martyris corpore de sepulcro, in quo annos *b* viginti quatuor positum fuerat, a Monasterio cum universis famulis Dei proficisci coepimus. Mansimus prima nocte ad proximam Cellam, ubi Fuldae alveo Fledenae fluenta se miscent. Inde surgentes mane, ad ulteriorem pervenimus Sinnam, ibique fiximus tentorium, in quo sacratissimum Christi Martyris statuimus corpus, & in circuitu milites Christi castra metati sunt. Ubi cum in tabernaculis tres exegimus noctes, quarto jam die legati nostri venerunt, qui referebant, de parte & gente nostra nonnullos congregatos contra Saxones bellum inire, eosque victos ad proprias aufugisse terras. Quod cum audivissemus, sacra beati Martyris ossa sustulimus, & gaudentes ad Monasterium unde digressi sumus, revertebamur; & Dei Martyris sancta sepulcro quo prius inerant ossa humavimus *c*, Christo Domino gratias referentes, quod pace concessa nostro Monasterio inhabitare sineremur.

S. Bonifacii corpus subtrahitur.

hostibus fusis mox relatum.

24. Tunc

a Metropolitani provincia ἐπαρχία, Episcopi παροικία, primatium sedium ut Patriarcharum διοίκησις olim dicebatur ex Conc. Antioch. can. 9. *Parochia* antiquis magis placet pro dioecesi Episcopi, quam *Parœcia*. Certe Parochos, inquit Nonius Marcellus, *a Graecis tractum est nomen, quod vehicula praebeant*. Nam praebenda omnia παρόχαι dicuntur. Nunc vulgo *Parochia* strictius sumitur pro qualibet dioecesis episcopalis particula, cui singularis Curio praeest.

b Concordant huic calculo Annales Fuldenses, qui id factum anno 775. referunt.

c Et tamen arca, seu ciborium, super S. Bonifacii tumulum erecta fuerat a Sturmio supra num. 20. Non ergo Sanctorum corpora in superna ciborii parte, siquidem fere solidum erat; sed in ipso tumulo humari tum solebant, ut in Praefatione Saeculi 2. §. 4. fusius probatum.

AN.CHR. 779

27. Dec. Sturmius iterum in Saxonicam expeditionem profectus graviter infirmatus.

24. Tunc iterum Rex Karolus, ad confirmationem inchoatæ Fidei Christianæ, eum exercitu ad illam terram perrexit, & venerandum Sturmen infirmum, jam senectute fessum, in *Heresburg* ad tuendam urbem cum sociis suis sedere jussit. Dispositis secundum voluntatem suam universis Rex eum rediret, sanctum virum paucos dies post reditum suum in supradicta urbe sedere imperavit. Quo expleto ad Monasterium vir Dei rediit, habito secum Medico domini Regis Karoli, cui nomen WINTARUS, qui ejus subveniret infirmitati. Dum vero quadam die, artis suæ ei nescio quam potionem infuderat, eum qua minuere debuit infirmitatem; sed ita auxit, ut validius & acrius ei lues acerba augeretur. Et anxius dice e cœpit, quod ei Medicus qui minuere morbum debuerat, malum grande irrogasset. Currere citius ad Ecclesiam jubet, omnes gloggas [a] pariter moveri imperavit, & Fratribus congregatis obitum suum cito adfuturum nuntiare præcepit, & pro se enixius orare postulavit. Congregata prius omni familia, domum in qua ipse iacebat, eam introduci fecit, atque omnem congregationem his verbis adorsus est: „ Vos, inquit, o Fratres, studium meum cognovistis, qualiter usque in hodiernum diem pro vestra utilitate & pace laboravi, & hoc maxime curavi, qualiter istud Monasterium post obitum meum perseverare in voluntate Christi valeret, & vos istic Domino servire sincere cum charitate quiretis, o Filii. Nunc vero in concepto proposito omnes dies vitæ vestræ perseverate. Deum altissimum pro me orate, & si quippiam prave apud vos egi, vel aliquem injuste offendi, ignoscite mihi: & ego cunctis ex intimo corde omnia convicia & omnes contumelias meas ignosco, necoon & LULLO, qui mihi semper adversabatur. Post ista & alia nonnulla bona verba, Fratribus valedicens, dimisit eos. Egressis ergo Fratribus, cœpit vir sanctus acriter languescere, & ad suprema perurgeri. Erat universis mœror, & tristitia magna animos obsidebat Fratrum, qui solius Dei lacrymabili voce, misericordiam implorabant, & obitum sancti ae venerandi Abbatis sui Sturmi maximis Domino commendabant precibus.

Pulsatis signis,

ad suos verba facit,

Iis intercessionem poscentibus promittit.

25. Altera autem die, id est 16. Kalend. Januarii, ingravescente languore ad extrema deductus est. Circumstantibus vero nobis & videntibus ejus celerem fore exitum, aliquis e nobis exorsus est: „ Pater, inquit, nos non ambigimus, te ad Dominum migraturum, & ad vitam pervenere perennem: quapropter Paternitatem tuam deprecamur, ut nostri memorati digneris, & ibi pro discipulis tuis Domino preces fundere, quomodo justum confidimus nobis profuturum, quod talem præmittimus Patronum. Qui, subito intuens nos: Exhibete, inquit, vosmetipsos dignos, & tales estote in vestris moribus, ut rite valeam pro vobis orare: & ita faciam quod postulatis. Post vero verba hæc, sancta illa anima carne soluta est, & de ergastulo corporis erepta, bonis meritis repleta migravit ad Christum, eujus in perpetuum permanet regnum, Amen.

[a] Sic campanas vocabant. Willibaldus, & Othlonus in Vita S. Bonifacii sub finem *gloccas* & *cloggas* appellant: & Bonifacius ipse in epistula 9. *cloccam*: tametsi jam *campanæ* vocabulo usus fuerat Beda in lib. 4. cap. 23. ex quo aliisque colligimus, pene singulare esse id quod hoc loco scribitur de pulsatis Ecclesiæ signis sub extremos Sturmii exspirantis agones. Lege Præfationem huic Sæculo præfixam.

AN.CHR. 779 17. Dec.

APPENDIX.

De anno mortis, canonizatione, & Reliquiis S. Sturmii.

1. ANNO 779. *ut legitur in Annalibus Fuldensibus quibus subscribit Marianus Scotus*, STURMI Abbas Fuldensis Cœnobii moritur, cui successit BANGOLF ejusdem Mooasterii Monachus. *Anniversarias Sturmii preces Eigil vitæ scriptor & post Baugolfum & Ratgarium successor instituit, teste Candido in ipsius Actis, easque posteri persolverunt, donec Innocentius II. in Concilio Lateranensi anno 1139. sollemni ritu Sturmii sanctitatem approbavit litteris datis, quarum hoc exemplum.*

INNOCENTIUS *servus servorum Dei, dilecto filio* CHUNRADO *Abbati, & Monachis Fuldensis Monasterii, salutem & apostolicam benedictionem*. Dignum valde est & omni laude dignissimum, ut quos Rex regum & Dominus dominantium honorare dignatur, eisdem ab bominibus devota reverentia impendatur. Nos igitur audita vita laudabili B. STURMIS Confessoris, cognitis etiam ex parte miraculis, quæ per ejus merita Dominus operator, attestatione Fratrum nostrorum qui de partibus Teutonicis advenerant; in plenaria Synodo quæ apud Lateranum est per Dei gratiam congregata, communicato consilio Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum atque Abbatum, eumdem beatum virum inter Sanctos & Electos honorari præcepimus: & diem depositionis ejus cum gaudio sollemniter celebrari. Vestra itaque, Filii carissimi, interest, ita ejusdem Confessoris obsequiis ad honorem Dei omnipotentis addictos exsistere, ita matris nostræ sanctæ Romanæ Ecclesiæ decreta veneranda servare, ut locus vester tam apud Deum, quam apud homines, laudem & gloriam mereatur, & vestra devotio æternæ vitæ præmia adsequatur. Data Laterani 13. Kalend. Maji.

2. *Innocentii litteras promulgavit Joannes Vvirtzibargensis Episcopus, instituto festo S. Sturmii cum largitione Indulgentiarum anno 1439. litteris datis in hunc modum.*

JOANNES *Dei & apostolicæ Sedis gratia Episcopus Herbipolensis, dilectis nobis in Christo filiis in Fulda, Hunefeld, Rasdorsf, Salmunster, Bersla, Hamelburg, Bruckenavv, Geysa, Vacbe, Lengefelds, Salizungen, Herbstein, Luterubach & Silitz, necnon & aliis per districtum & jurisdictionem Monasterii & Archidiaconatus Fuldensis Plebanis & Viceplebanis, ceterisque Clericis ac opidanis, incolis opidi Fuldensis, ceterisque utriusque sexus hominibus, in opidis, locis, & villis, dominio temporali Monasterii Fuldensis Ordinis S.* BENEDICTI *nostræ diœcesi subjectis commorantibus, salutem in Domino sempiternam*. Ad ea per quæ divinus nostris diebus augmentetur cultus, pervigili cura sollicitaque meditatione, quantum honestum, decens & congruum est, libenter intendimus, eisdemque nostrum favorem, auxilium & auctoritatem libenter impertimur. Quoniam Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM in Sanctis suis laudare testante Psalmista jubemur, Psalmo ultimo, *Laudate Dominum de cœlis*, &, *Gloriosus Deus in Sanctis suis, & in majestate mirabilis*; cujus ineffabilis altitudo providentiæ nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti judicii censura, cœlestia pariter & terrestria ordinat & disponit. Qui Deus etsi cunctos ejus ministros magnificat, altisque decorat honoribus, & cœlestis efficit beatitudinis possessores; illos tamen, ut dignis digna rependat, potioribus attollit insigniis dignitatum, & præmiorum uberiori prosequitur retributione, quos digniores agnoscit, & commendat ingentior excellentia meritorum. Sicque alma mater Ecclesia, ejus sacra vestigia insequens & exemplo ducta laudabili, licet universos in regno cœlesti constitutos studiis honorare sollicitis, & honoris efferre præconiis non desistat; gloriosissimos tamen Apostolos, Evangelistas & Confessores Fidei principes & athletas Dei electos, qui viventes in carne, ipsam Ecclesiam sublimiter suis sanctissimis disciplinis erexerunt & illustrarunt, ipsamque suis moribus & virtutibus veluti lucernæ super candelabrum in domo Domini positæ, errorum tenebris profligatis decoraverunt, ac ipsorum decoris sermonibus & actibus ampla ipsius catholicæ Ecclesiæ fabrica, velut gemmis vernantibus rutilat, & gloriosius illuminata coruscat, & tamquam sidus irradiat, summis attollere vocibus, & laudibus personare præcipuis, & specialibus disponit honoribus venerari. Sedis apostolicæ etiam circumspecta providentia, quæ actibus intenta salubribus, & operibus exposita pietatis, libenter & sollerter exsequitur, digne præmissa considerans, & debita meditatione perlustrans, ad divini nominis honorem, gloriam & exaltationem catholicæ Fidei, animarum fidelium salutem, eosdem in Ecclesia universali honorificentiæ potioris impendiis judicavit attollendos, ut ab ea tanto propeo-

pensius honorari se sentiant, quanto ipsam præ ceteris excellentius illustrarunt. Verum quia olim fœlicis recordationis sanctissimus in Christo Pater INNOCENTIUS Papa secundus, auditis laudabili vita, virtutibus & meritis multifariis, quibus beatus STURMIUS Abbas Monasterii prædicti Fuldensis varie redimitus & exornatus; quique plura opera sancta, in Dei Ecclesia, & præsertim Fuldensi Monasterio & circumjacentibus terris perfecit, & de omnibus prædictis informatione, sub attestatione fide dignorum recepta, in Synodo plenaria Romæ apud Ecclesiam Lateranensem celebrata, fretus desuper consilio Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum & Abbatum, eumdem beatum virum inter Sanctos & Electos Dei honorari, atque diem sui obitus 17. Decembris, ipso die sancti Ignatii Episcopi & Martyris, cum gaudio sollemniter, ob omnipotentis Dei & sanctæ matris Ecclesiæ honorem, per suam bullam celebrari & festivari præcipit; quam nos sanam, integram, non vitiatam, non cancellatam; sed omni prorsus vitio carentem vidimus, & in nostris manibus habuimus, cujus tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis: Innocentius, &c. *ut supra*. Nos igitur piis ducti consiliis, dignisque studiis, motivis & rationibus excitati atque moti, dignum, decens & congruum valde judicantes, ut quos Rex regum, Dominus dominantium honorare dignatur, eisdem ab hominibus devota reverentia merito in hac valle impendatur; & præcipue in mente revolventes, quod in Ecclesia & Monasterio Fuldensi prædictis, dies obitus præfati beati viri Sturmis sub duplici officio celebratur, festivatur, & veneratur; & membra a capite, subjectos a superioribus suis non liceat neque honestum sit discrepare & discedere; immo in his quæ sancta & honesta; & pro sulute animarum per sanctos Patres edita pie noscuntur, debeant & teneantur sequi & se conformare; vos omnes & singulos tamquam Fidei Christianæ zelatores rogamus, ne notam perfidiæ alicujus incurratis, & in Domino JESU-CHRISTO exhortamur & vos invitamus, & quantum valemus præcipimus, ut singulis annis sollemniter & devote hanc diem obitus beati Sturmis primi Patris vestri & Abbatis Ecclesiæ Fuldensis, dominæ vestræ in temporalibus, venerari, festivare & celebrare non tardetis. Quin immo, primis Vesperis, Missæ sollemni, & aliis officiis divinis sollemniter peragendis, ipso die obitus sancti Sturmis, cum orationibus vestris, eleemosynis & aliis piis misericordiæ operibus, intersitis. Et ut eo ferventius & facilius inclinari ad colendum, celebrandum & festivandum ipsum festum valeatis, quo uberioribus donis spiritualibus vos refectos conspexeritis, animae vos volentes; omnibus vere pœnitentibus, qui hanc diem celebrare, festivaru & venerari studuerint, & sedulas orationes effundere, & largitiones pias facere curaverint, & divinis officiis interfuerint, in remissionem omnium suorum peccatorum, de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum, & sanctorum Martyrum Kiliani & sociorum ejus Ecclesiæ nostræ Herbipolensis Patronorum suffragiis in Domino confisi, quadraginta dies indulgentiarum de injunctis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus. Si quis vero hanc paginam violare præsumpserit, omnipotentis Dei maledictionem, & beatorum Kiliani & sociorum ejus & nostram indignationem se noverit incursurum. In quorum omnium præmissorum robur, firmitatem & testimonium hanc litteram nostri sigilli muniminis appensione jussimus communiri. Datum & actum in castro nostro montis Mariæ Virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo nono, die dominica, quæ fuit penultima mensis Novembris.

AN.CHR. 779 17. Dec.

3. *Sancti Sturmii reliquiæ hactenus in Fuldensi Ecclesia adservantur, caput quidem seorsim argentea in effigie, ceteræ fere partes in loculo peculiari, quas anno 1613. die Martii 12. inspexisse se adfirmat Brovverus, quum in gratiam Serenissimi Ducis Bajoariæ Vvillelmi aliquot Sanctorum tumbæ reseratæ sunt. Addit Brovverus observatum a se, hujus Sancti corpus prægrandibus fuisse contextum ossibus, quorum complura ex templi ruina apparebat exportata.*

CIRCA AN. 780 25. Febr.

VITA SANCTÆ WALPURGIS

ABBATISSÆ HEIDENHEIMENSIS IN GERMANIA,

Auctore WOLFHARDO Presbytero Hasenrietano sub finem sæculi 9.

Ex tomo 4. antiq. Lect. Canisii & Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Valpurgis.

1. SANCTA WALPURGIS, seu Walpurga, aliis Walburgis Galburgisve, Abbatissa Heidenheimensis, distinguenda est tum a Vvalpurge Virgine Vvestfalica Cœnobii Herefiensis seu Nienbeersensis, de qua in Actis S. Remberti Bremensis Archiepiscopi Sæculo sequenti; tum a S. Werburga Vulferii Merciorum Regis & S. Ermenildæ filia, nonnullis Vvalpurga dicta, cujus Vitam superius exhibuimus ad ann. 715. Hæc de qua hoc loco agere instituimus, plures meruit scriptores, qui ipsius rebus gestis describendis & illustrandis contulerunt operam, præter auctores qui de SS. Vvillibaldo & Vvnebaldo ipsius fratribus scripserunt.

Vitæ hujus scriptores.

2. Primus occurrit, non S. WILLIBALDUS ipsius frater, a Centuriatoribus designatus, cujus tamen nullum de S. Vvalpurga reperitur monumentum; sed WOLFHARDUS Presbyter Monasterii Hasenrietani seu Haserensis Ordinis S. Benedicti in diœcesi Eistetensi, conditi a Carolo Magno, quod postea Arnulfus Imperator ad sæculares Canonicos transtulit. Scriptionem suam Vvolfhardus nuncupavit ERCHANBALDO Eistetensi Episcopo ab anno (ut ajunt) 884. ad 902. cui scriptioni postea tres libros miraculorum adjecit, promisso insuper Dialogo de S. Vvalpurge in libri 4. Præfatione, quem an composuerit, dubium est. Secundus Auctor ADELBOLDUS, anno 1008. ordinatus Trajecti inferioris Episcopus, teste Vvillelmo Heda in lib. de Ultrajectinis Episcopis. Tertius MEDIBARDUS seu Mediogaudus, obscuri nominis & temporis Poeta, sanctæ Vvalpurgis gesta rhythmice celebravit, cujus hic versus in sua Præfatione:

Prosam Vvolfhardus, rhythmum fecit Medibardus.

Quartus ADELBERTUS Abbas Heidenheimensis eadem perstrinxit in sua Relatione historica, de qua egimus in Vita S. Vvneboldi ad ann. 771. Quintus Philippus ex Abbate Barisiensi Ordinis Cisterciensis creatus Episcopus Eistetensis anno 1306. His auctoribus succedunt Sanctimoniales Cœnobii S. Vvalpurgis intra muros Eistetenses, quæ ex aliorum lucubrationibus epitomem fieri curarunt, arte impressoria, stilo vero, ordine & forma ex originali antiquissimo libro sui Monasterii, non nova cupientes, sed vetera ad plurimorum memoriam reducere cupientes: cum plerumque apud Cœnobium S. Vvalpurgæ Ordinis almi Patris S. Benedicti, in quo corpus ejusdem virginis S. Vvalpurgæ requiescit, Legenda & Vita ejus sine numero expostuletur. Hanc Vitam cum libris quatuor miraculorum a Vvolfhardo scriptis anno 1594. typis mandavit illustravitque Petrus Stevartius Doctor Leodiensis, Eistetensis Academiæ Præfectus. Eamdem cum aliis tum a Canisio, tum a Gretsero vulgatis recensuit & commentariis eruditis explicavit Godefridus Henschenius in Bollandiano Februario, quibus Lectiones de S. Vvalpurge legi solitas in nonnullis Ecclesiis adjecit. Nos unum Vvolfhardum hic exhibemus, omissis quibusdam hinc inde miraculis: qua de re Lectorem admonuimus suis locis. Alia qui volet, adeat Bollandum ad 25. Febr. apud quem ceteros Auctores reperiet præter Adelberti Relationem, quæ apud Gretserum lib. 2. Observat. in Vitam Vvillibaldi edita est. Legat etiam Stevartium, legat & Joannem Spagnolium Doctorem Theologum Cœnobii Remigiani apud Remos nuper Archipriorem qui S. Vvalpurgis Vitam gallice edidit.

Memoria.

3. Celebris fuit memoria S. Vvalpurgis sæculo 9. ut constat tum ex ipsius reliquiis varia per loca distributis, tum ex Oratoriis ipsi dedicatis: de quibus in Appendice ad Vvolfhardum agemus; tum denique ex ipsius miraculis apud Eistetenses, Monvenheimenses & Tilenses in Ducatu Gelriæ: cujus rei argumenta præstat Vvolfhardus & epistola duplex Custodis Tilensis ad ADELBOLDUM Trajectensem Episcopum ab anno 1008. ad 1027. in quibus epistolis apud Bollandum editis varia S. Valpurgis miracula Tilæ facta commemorantur.

4. Quæ desunt historiæ S. Vvalpurgis, supplenda sunt ex Actis sanctorum Vvnebaldi ad annum 771. & Vvillibaldi ad annum 781.

PRÆ-

PRÆFATIO AD ERCHANBOLDUM Epiſcopum.

DOmino *beatiſſimo Deoque vere digniſſimo* ERCHANBALDO *Pontifici*, WOLFHARDUS *Presbyter ſuus*, *in ipſo qui eſt via & veritas & vita*, *viam*, *veritatem & vitam depoſcit invenire*. Exigis a me, Pater per ſæcula memorande & Præſul nominatus in orbe, ut ſigna atque portenta quæ per opinatiſſimam nunc in ſæculo Chriſti virginem WALPURGAM noſtris temporibus divina peregit clementia, cura diligentiſſime indagata ad laudem & nomen vivificæ Trinitatis, necnon ad excitandos animos dominicæ plebis, prout eadem contulerit liberalis & deiſica Trinitas, ſedulus adnotare decertem. Gravis ſiquidem gravi ſcelerum pondere prægravato a te mihi imponitur ſarcina: quoniam peccatis obnoxio horrendum eſt tractare de ſacris, & miſcere aliena non propriis. Verum quoniam, glorioſiſſime Pontifex, virum deſideriorum te ſore comperio, & cum Daniele Propheta ſemper nova de abditis indagare curioſius cerno; artor nimis, & immenſis circumquaque ſeptus anguſtiis quid eligam penitus ignorans, primum oppilatam pudore mentis faciem obſirmo; quoniam indignum me eſſe non ambigo: dein obedientiæ normam primam humilitatis adſpiciens formam, ſi jubentis dicta ſuperba aure contemnam, timeo ne legem prævaricationis incurram: tum ad memet clavum retorquens, imperitiæ infirmitate langueſco; inde imbecillitati, necne ſcrupuloſitati meæ vires haud proprias, ſed olympiacas objicio. Rurſus, ſi aggredi, licet trepidus, pertentavero, ne a lectore philocompica [a] noter infamia, perhorreſco, dum omiſſis philoſophicis ac præclaræ indolis viris, qui in Prophetiis calami nomine deſignantur, ego qui nec viridis junci extimo vocabulo mereor titulari, incomto arduum opus exordiar ſtilo: & dum mundialium plurimorum indomita ſuperbia quæ Sanctorum vias ac vitas calce proterit petulanti, & mira eorum ſi qua audierit, pediculoſa aure percipit, audiens me inaudita, & tamen veraciſſima in patulo proferre prodigia, canino incipiat dente corrodere, & veriſſimis falſa præferre. His atque aliis innumeris vallatus anguſtiis, quia ſum refertus contagiis acſi ericius ſpinis, ut verbis Salomoniacis loquar, frequentiva meditatio mentis meæ eſt afflictio carnis. Quocirca ad arcem confugiens, his verbis clamabo ad Dominum: Domine, labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam: ut ipſo adjuvante, cujus ſum licet labiis carnis conditio, juſſionis tuæ perſolvatur exactio. Commendo ergo me iterum atque iterum meritis Virginis & tuis, Pater, precibus indeſeſſis, quo mihi eundi impetrent callem, & felici itinere perducant ad calcem.

Eccl. 12. 12.

INCIPIUNT CAPITULA.

[a] Id eſt faſtuoſa κόμπος faſtus, φιλόκομπος faſtuoſus. Lege carmen Fridegodi de rebus geſtis S. Vvilfridi ad annum 709.

ECA AN. XIII. *De cereo cœlitus illuminato.*
780 XIV. *De matre & filia curatis.*
25 Febr. XV. *De muliere paralytica curata.*
XVI. *De quodam claudo curato.*
XVII. *De muliere cujus crus confractum est.*
XVIII. *De seu signis in una muliere factis.*
XIX. *De muliere curva & erecta.*
XX. *De quodam fastidioso curato.*

INCIPIT VITA.

CAP. I. IGitur postquam felix gens Anglorum per apostolatum memorandi Papæ GREGORII, qui, etsi non aliarum gentium, ipsius tamen & esse Apostolus meruit, & dici, ab infidelitatis tenebris eruta pium nomen Christi & Christianitatem cœpit amplecti; quasi fructuosæ arboris radix ad humorem gelidi marmoris furculata emisit propaginem, & acsi ex surculo primæ & originariæ juventutis in fide, maximam erevit in arborem, ministrante illi viredinem evangelicæ fluento doctrinæ. Ex hac multæ subductæ increvere, ut se Oceani pelagus transponentes, & miro germine pullulantes, nostris efficerentur saltibus altiores. Hujus eminentis arboris ramus beatus exstitit BONIFACIUS orthodoxus Antistes, qui ob fidei cunctis imitabile meritum fines patrios & dulcia rura postponens, dum ignotum exsulando adiit callem, summi Pontificii Magontiæ infulatu suscepto, alienam in nobis quasi propriam cœpit habere tellurem. Ejusdem floridæ atque frondosæ arboris Britannicæ rami ad nos usque exstitere protensi duo beati cum castissima sorore virgine Christi WALPURGA Christi Confessores WILLIBALDUS & WUNEBALDUS, qui similiter ob amorem cœlestis patriæ peregrinari cupientes, ipsum qui peregre profectus est in regionem longinquam, accipere sibi regnum & reverti, & ipsi præcincti lumbos castitatis tegmine, lucernas bonorum operum in manibus portantes, secuti sunt Regem. Quorum prior post multam tenuis corporis macerationem, qua se per multa diversarum regionum afflixerat spatia, obedientiali norma sibi ingesta, ordinante eum prælibato piæ memoriæ Antistite Bonifacio, Pontificii pervenit ad eulmen, & Eistatensis Ecclesiæ Pastor fidelis sortitus est gregem: ibique cœlestem & angelicam inter homines vitam ducens, veniente hora dominicæ vocationis, oves quas rexerat, summo Pastori salutari Domino consignavit, & ad ipsum mercedem recepturus fine beatissimo evolavit. Alter vero totum se Christi servitio mancipans, mundana omnia corde liquidissimo respuit, & locum qui dicitur *Heidenheim*, sibi ad incolendum delegit, ibique oratione se munivit, spe roboravit, fide armavit; & eamdem, quam eum fratre susceperat monachicam vitam, strenue bajulavit, multosque ad bene vivendi regulam prævius invitavit. Deinde, cum tempus supernæ remunerationis advenit, cœli januas jam securus intravit, molemque exterioris hominis in prælibato Heidenheimensi loco condendam reliquit, in ultima dominici examinis die ipsam & non aliam cum Sanctis aliis recepturus. Tum ille, quem superstitem hac dimisit in vita, Vuillibaldus scilicet Præsul egregius, quem propter sacrosancti sui Præsulatus apicem fratri in ordine scribendi prætulimus, licet post fratris beatissimum finem aliquantos vixerit annos; germani proprii corpus exanime cura diligentissima condere curavit, &, ut dignum tanto viro fuerat, peregrinum jam a sæculo & civem Angelorum cum hymnis & canticis sepelivit.

II. Hactenus memoriam beatorum germanorum, Vuillibaldi scilicet & Vuunebaldi, paullulum exarando percurrimus; ut sciret plebs Christo devota, viros cœlestis militiæ & angelicæ vitæ, unius ejusdemque meriti habuisse sororem, Vualpurgam videlicet sponsam Christi & virginem. Nunc quia ad eamdem ipsa patrocinante calamum flectere nitor, de his satis dixisse sufficiat.

ficiat. Post discessum igitur beati Vvunibaldi miræ sanctitatis viri, Vvalpurgis virgo imitabilis pie viventibus, universis collectis Sanctimonialibus vere quibus potuit Christo devotis, in loco prænominato *Heidenheim*, dominicis instantissime incœpit inhærere mandatis, relictis atque calcatis mundialibus omnibus rebus ceterisque plurimis ac innumerabilibus istius mundi transitoriis pompis. Noctibus igitur atque diebus in oratione persistens, vigiliis atque jejuniis semper incumbens, castum a primæva originis viredine corpus custodiens, seipsam totam Domino commendabat attentius, ut quam munierat fide, casto conservaret & corpore: sicque Dominum protectorem semper in cunctis operibus ac prævium habuit, & quodcumque petiit, impetravit. CIRCA AN. 780 25. Febr.

III. Contigit namque ut in ipso quod frater ejus edidit Monasterio *Heidenheim* dum ipsa Christo sedulo serviens moraretur, & peracta vespertina synaxi, revertente ipsa de Ecclesia ad solitum diversorium, noctem proximam cœcæ tenebræ minarentur, ac quidam custos ejusdem Ecclesiæ nomine GOUMERADUS, lumen prævium stolidus negaret petenti; illa, ut est mos sanctarum mentium, injuriam sibi illatam patienti animo gestans, Sanctimonialibus, prout ratio dictaverat temporis, mensam cœnandi gratia adeuntibus, incœnata lectisternia petiit: tum mirum in modum in communi earumdem Sanctimonialium dormitorio tanta lux usque ad pulsum matutinalis officii coruscavit, ut eadem præ nimietate sui fulgoris terræ intima penetrare videretur. Stupentibus itaque quæ viderant sacratis Deo universis & præ gaudio exsultantibus cunctis, ad matrem Vvalpurgem convenere devote, & visum lucis terrificæ narravere. At illa se totam convertens ad Dominum, lacrymis fusis istam prorupit in vocem: Tibi, Domine, cui ancilla humilis deservire decrevi a cunabulis, collato de munere gratias refero, qui ad excitandos famularum tuarum mihi cohærentium animos, me indignam luminis tui solamine visitare dignatus es, & tetri horroris caliginem crassam misericordiæ tuæ radiis evacuasti: & id non meis meritis valet adscribi, verum gratuitæ tuæ munificentiæ pietatis, & precibus mei & tui devoti famuli fratris.

IV. Præterea virgo memorata & semper in ore tenenda Vvalpurgis exitum fratris sui Vvunibaldi, ut sexui moris est feminarum, graviter pectore gerens, contigit, ut quadam vespera, nullo ex Monasterio vel leniter sentiente, egrediens ad domum cujusdam divitis deveniret, & ante fores ejusdem quasi peregrina quædam & ignota sola consisteret. Quo dum eam dominus domus sive familiæ, intrinsecus famulatus officia præbens, sensisset adstantem, quæque foret persona, nesciret; æstuante patrefamilias cum domesticis universis, ne rabida canum suorum audacia, qualiscumque esse videretur persona, dilaniando discerperetur, jussit ut quæ quidem esset, ocius indicaret. Tum illa, Nequaquam, inquit, me tui, quod vereris, canes insano dente contingere quibunt, nec Vvalpurgam (sic enim nuncupor) mordere valebunt. Ipse nempe, qui me ad domum tuam perduxit incolumem, ad locum unde veni reducet valentem; & qui me ad tuum te ignorante pertulit atrium, ipse domui tuæ medicinæ conferet donum, si totis viribus eumdem credideris Medicum medicorum. Quo audito, vir illustris a loco, quo sederat, illico prosilivit, & animo consternatus, quare ad ostium nobilis persona & omnipotentis ancilla constiterit, requisivit. Illa vero non sine causa se venisse adseruit. Tum vir memoratus cum omni veneratione eam in domo excepit, & omnem famulatum debitæ servitutis exhibuit. Ubi ventum est ad noctis moras soporis silentio temperandas, sacram Virginem non alicubi pausare volentem in cubiculum languentis filiæ trepidus introduxit: erat enim languor cordis jam penetrans fibras, & intercepto vitalis flatus anhelitu, mortis compendium parato itinere portas oris hiantis adire tentabat. Tum pater ejusdem puellæ labiis palpitantibus mugiens ejulabat, & natæ carissimæ amaris lacrymis fune-

CIRCA AN. 780 23. Febr. funebria præparabat. Mater vero intimo cordis arcano jam pene præmortua, & pendula in planctu; voce dimissa exhalantis filiæ opperiebatur egressum, cui jam luctuosa familia paraverat bustum. Verum Domini clementissima miseratio qui occidit & vivere facit, percutit & sanat, a morte minaci languidam revocavit, & orante per totam noctem Virgine sancta in crastinum puella sana surrexit. Quo parentes viso miraculo laudes omnipotenti Deo reddiderunt. Dein ei plurima xenia adhuc tremuli offerentes, & ex asse ejus se sanctis orationibus commendantes; illa Christum mira gerentem habens, pecuniam respuit, & ad Monasterium unde venerat repedavit: & quanto magis divinam in se clementiam vigere conspexit, tanto ad artioris vitæ se gradus extendit.

V. Hæc duo tantum præclara miracula quæ Virgo beata peregit in vita, huic inserere dignum putavi opusculo, quæ nostram ad memoriam pervenere, ne ad alia quæ hactenus Dominus per eam operatus est, & operatur quotidie signorum prodigia, ipso Domino largiente fideliter transiens, eadem omisisse culpater. Stultum nempe videtur rei veritatem a calce narrando incipere, & sic ad titulum capitis pervenire: ideoque prius acta stilo currente descripsi, ut sequentia Virginis Intercessionibus etiam valeant adnotari. Dum igitur sacra virgo Vvalpurgis totam se in Dei amore firmasset, & mundum cum ejus concupiscentia superasset, fide plena, moribus insignis, charitate referta, sapientia decorata, castitate gemmata, misericordia redimita, humilitate fulcita, & omnibus virtutibus adornata, vocanti Domino, mortis accepto compendio, acceptura remunerationis præmium obviavit, & ex hujus mundi lacrymosa voragine felici fine decessit *a*, & in eodem quo in sancto proposito Christo servierat Monasterio, haud sine maximo lamentantium ejulatu, officium sepulturæ mortalis accepit. Ibidem ergo aliquantum corporis a compaginatione quiescens, suis, quos superstites in mundo reliquit, beatis intercessionibus auxilium præbuit, & ut mater filios educavit.

VI. Parvo denique interjecto tempore, quo sacræ Virginis cineres in eodem loco tellus avara retinuit, contigit decedentibus prioribus ejusdem Ecclesiæ Pastoribus, OTKARIUM *b* venerabilem virum Eistetensem cathedram meruisse. Qui dum minus quam deposceret honestatis ratio, idem Monasterium quo beatæ Sanctimonialis ossa tegebantur, excoleret; quadam nocte corporis quiete sopitum, dum terræ et tenebræ silentium ministrarent, hujusmodi eum alloquio Virginem compellasse narratur: Cur, inquit, OcKari, qui Præsul diei & esse meruisti, domum Dei in qua corporis sopore quiesco, & sepulcrum in quo carne reposita ultimum judicii diem exspecto, inhoneste hactenus tractare voluisti? Nam servorum huc coeuntium luculentis pedibus quotidie calcor, & indecentibus vestigiis premor. Sciens igitur scito, quoniam tale aliquod indicium pandam, quo non recte te erga me & domum Dei egisse comperias. Sed si reum te fore cognoveris, veniam merearis. Quod modico explicito tempore rei probavit eventus. Nam statim in proximo, dum erecti essent parietes ejusdem fabricæ prominentes, & trabium spatiosa compago sequenti die patentibus muris deberet apponi; subito facto jam noctis silentio, murus aquilonaris terratenus sese revolvens, præcipitium egit horrendum, terroremque haud nimium tam domesticis curæ familiaris, quam cunctis circumquaque manentibus inauditum incussit.

Facto

a Nimirum 3 *Kal. Martii hoc est in crastino S. Matthiæ Apostoli*, inquit Philippus Eistetensis Episcopus tum in ipsius Vita, tum in Actis S. Vvillibaldi cap. 31 & quidem ante S. Vvillibaldum, a quo juxta S. Vvunebaldum ecclesiasticæ sepulturæ commendata dicitur; anno proinde circa 780. Lege Appendicem infra.

b Otkarius sive Orgarius, Orgeiusve, sextus Eistetensium Episcopus, in catalogo Episcoporum Eistetensium Democharis, Bruschii, & Gretseri dicitur S. Vvalpurgam cœlitum numero adscripsisse concessu & jussu Hadriani Pontificis: qua de re infra in Append. numero 1. Otkarius Eistetensi Ecclesiæ præfuit medio sæculo 9. Henschenius in Commentario prævio ad hanc Vitam, num. 24. arguit Democharem, Bruschium & Gretserum, qui Otkarii pontificium ab anno 858. ad 881. definiunt, quod Orgarius jam Episcopus anno 848 interfuerit Synodo Moguntinæ: ita ut vix ad annum 870. pervenerit, si annos dumtaxat 23. rexit Ecclesiam Eistetensem.

Facto autem mane cum ad hujusmodi spectaculum omnes pavidi convenissent; custos qui tunc ibidem REINFRIDUS inerat, calle directo prælibato Præsuli tremulis labiis nuntiavit. Qui intelligens visionem quam prius in somnis viderat, esse completam, cum suis illo usque tetendit, atque cum omnibus pene comprovincialibus Ecclesiam repolivit, quam etiam sacro chrismate dedicavit. Dein cum in orbem transissent dies, memoratus Antistes Archypresbyteros WLTONEM & ADALUNGUM illuc sedulus destinavit, OMMONEM quoque cum Sanctimoniale LIUBILA ex Monasterio *Mouvenheim* a cum eis abire præcepit, ut sacros cineres Virginis cum summa diligentia elevarent, ac cum hymnis ac psalmorum concentibus ad Eichstatense Cœnobium deportarent. Hi vero jussa felicia prospero itinere complentes, resonantibus in cœlum campanarum melodiis & concrepantibus undique canorum spiritualium euphoniis, pia viscera rure in quo hospitata fuerant, flentes præ gaudio extulerunt, & ad jam dictum Monasterium *b* devexerunt. Quod factum est 11. Kalendas Octobris. Ea vero cum debito honore illo delata, diebus interjacentibus ternis, corpus sanctum Wunibaldi Confessoris egregii ad locum eum unde Sororis tulerat cineres, idem Antistes reportari præcepit, id est 8. Kalendas Octobris.

CIRCA AN. 780 25. Febr.

Postquam autem B. Walpurgis fines Eichstatenses per semetipsam visere dignata est, & fratris rura revisens, ab omnibus gaudenter excepta; contigit volvente temporum climate, ut memorata Sanctimonialis Liubila a propinquis & affinibus, necnon & ab aliis circummanentibus ita foret artata, ut etiam vi sive ingenio a materna eam prope expellerent hereditate. Verum illa totis viris reluctante, incidit ei divinitus salubre mentis consilium, ut a venerabili ERCHANBOLDO Pontifice, qui adhuc Eichstatensis sedis infula decoratur, sanctas Virginis Reliquias licet anxia postularet: ut si divino munere concedente ejus mereretur ditari cineribus sanctis, proprii solatia juris Deo & Virgini consignaret, & in manu Pontificis donativa in perpetuum traderet. Quod quia a Deo sumsit initium, ab ipso finis meruit obtinere augmentum. Et licet prius rentando difficillimum videretur, felix tamen & desiderabile votum felicem sumsit effectum. Accepto præterea idem Episcopus super hoc negotio Regis & regalium virorum consilio, Virginis patrocinia *c* sancta se daturum esse promisit: quod & opportuno postea tempore fecit. VIII.

Anno ab incarnatione Domini nostri JESU-CHRISTI octingentesimo nonagesimo tertio, Indictione tertia, regnante felici prosperitate ARNULFO serenissimo Rege, apertum est mausoleum B. Vualpurgis Virginis in Basilica, in qua locata fuerat tempore Otkarii Episcopi. Mittens igitur prudentissimus ac sagacissimus in omnibus negotiis Erchanboldus Episcopus religiosos Archipresbyteros cum aliis boni meriti suos, ossa dicata sacræ Virginis jussit exquiri, & inventa diligenter attrectari, summaque cum reverentia partita recondi, ita ut optatæ diu Reliquiæ darentur Liubilæ, & thesaurus ejusdem corporis per sæcula suæ servaretur Ecclesiæ. Hi denique, ad quos jussio pervenit Antistitis, eamdem ocius licet simplici corde titubantes accelerare curarunt. Cumque se totos dominicæ miserationi committerent, & in psalmis & hymnis sine cessatione persisterent; fodientes invenerunt cineres amplectendos beatæ Matris nostræ Vualpurgis, quasi lympha tenui madefactos, ut quasi guttatim ab eis roris *d* stillæ extorqueri valerent. Qui licet tanta essent humiditate referti, nec pulviculus tamen manibus contrectantium quoquo pacto valuit adhærere. Sublata demum pro qualitate incomparabilis thesauri desiderantissima portione, reliquum loco restituerunt suo. Quis vero mœror, quæve angoris tristitia Ei- IX.

a *Mauvenheim* seu *Monheim*, modo civitatula sub ditione Comitis Palatini Neoburgici, non procul Vueidinga Bajoariæ & Pappenhemio: cui Monasterio præerat *Leubila*, Philippo *Neubila*.
b In Ecclesiam S. Crucis, quæ postea S. Vualpurgis dicta est, uti in Appendice videbimus.
c Sic passim Sanctorum Reliquias appellant Auctores mediæ ætatis.
d Stillicidium hoc, ut vocant, seu oleum sanctæ Vualpurgis ex sacris ipsius reliquiis hactenus emanare dicitur, infra in Appendice num. 3.

CIRCA AN. 780 25. Febr.

ſtatenſes invaderet cives, cum tanta pignora partirentur, putantium dominam Vvalpurgam ſibi penitus ablatam; qui verum agnoſcit ut veritas poſcit, veriſſimus fateatur. Ego autem illis qui neſciunt, ut & populares ignari videntur, verba conſolationis impendo, dum tantum Reliquias eſſe ſublatas vera ratione confirmo. Hæc ita geſta ipſe mihi ſcribere deſideranti narravit, qui terribili huic rei dum ageretur interfuit, & datas Reliquias apto lucello recondidit.

X. Interea dum tanta optata muneris patrocinia cum magna exſultantium gloria deferrentur ad jam dictum locum Monaſterium puellarum *Movvehim*, ubi ventum eſt ad villam S. Bonifacii quæ dicitur *Mulinheim*, quidam caducus puer onerato ſacro pondere feretro obviavit, & ſub eodem poſitus, ipſam quam quæſierat ſanitatem recepit. Tunc ſubito, ut commeantes hodieque fatentur, tanta vis in eodem loco fragravit odoris, ut nares portantium, præeuntium, & ſequentium feretrum vix ferre potuiſſent. Eodem die priuſquam Eccleſiam ad quam ferebantur Reliquiæ Virginis inferrentur, parvulus quidam, nomine Rudolfus, qui adhuc vita incolumi reſtituta tripudiat, eadem quam ſupra taxavimus paſſione quaſſatus, & a matre illo uſque perductus, dum feretrum attigit, omnium membrorum ſanitatem recepit, & ad domum unde venerat hilaris recurrit.

XI. Poſtquam vero ejuſdem Virginis xenia ſacroſancta in Baſilica quæ ſita eſt in honorem Opificis & Salvatoris Domini noſtri JESU-CHRISTI, cum populi laude plenaria ſunt ſuper altare *a* locata; nocte ſequenti dum memorata Sanctimonialis Liubila, quæ in iſto Monaſterio tunc erat, & adhuc permanet Abbatiſſa, cum aliis Deo ſacratis feminis in ipſo opido propter traditionem quam fecerat B. Vvillibaldo jure hereditario ejuſdem Monaſterii, ſicut lex Sualaveldica *b* continet, moratura tribus in domo extranea noctibus ſopori membra dediſſet, gravique incommodo podagræ quateretur; adſtitit ei quidam veneranda canitie Clericus, qui eam ita compellans ait: Liubila, cur dormis? quare non ſurgens ad Eccleſiam pergis? Cui illa, ut hactenus adſerit, ſimilis dormienti reſpondit: Ut quid nunc ad Eccleſiam eundum eſt, cum ſigna matutinalia necdum pulſata ſint? Ego quippe nec illic inceſſu pedum pergere valeo, niſi manibus aliorum delata exſtitero. Qui ait: Vade celeriter, ne moreris, quia B. Vvillibaldus Eccleſiam cum multo agmine petit, qualiter ſanctam ſuam ſororem reconditam habeas, a te curioſe perquirere volens. Quæ ſtatim, acſi nihil incommodi pertuliſſet, exſurgens, & de loco ad locum exſiliens, Baſilicam ad quam tendebat, ſaniſſima ingreſſa eſt, Deoque ſimul grates & Virgini pro adepta ſoſpitate rependit.

XII. Quidam pauper nomine Leibolfus, ex utero genitricis parientis ita contractus & curvus eſt natus, ut quaſi monſtrum aliquod cerneretur a cunctis: qui dum inter plures, qui ad patrocinia Virginis convolabant, in eodem Monaſterio victus pariter & remedii quæreret ſolatium, quadam nocte dum lectiſternia dormiens premeret, beata virgo Vvalpurgis ei per viſum apparuit, & ut ad Eccleſiam pergeret imperavit. Quo reſpondente ſeſe algoris canitiem perhorreſcere, & glaciales injurias formidare, ideoque nec a loco quietis audere ſaltem exſurgere; illa ad eum blandis eloquiis inquit: Vadens vade, miſelle, celeriter, quoniam ego a te illo quo nunc premeris algore deterſo, fervidam membrorum compaginem miniſtrabo, & hujus in recompenſatione mercedis, ſcabella *c* mihi quibus adhuc curvis artubus uteris, donare debebis. Qui licet ſegnis Eccleſiam introivit, & paullulum commoratus, inde ad Hoſpitale, unde venerat, anxius

a Et tamen ſancta Vvalpurgis ob eam cauſam aliquando miracula facere deſtitit, teſtante S. Odone Abbate Cluniacenſi in lib. 2. Collat. cap. 25. infra in Appendice num. 5. Lege Præfationem huic Sæculo præfixam.

b Sualaveldia pagus ſeu tractus, in quo Heidenheimenſe Monaſterium, modo ad Veirtembergenſem Comitatum ſpectat.

c *Tripodias* vocat infra. *Scabellorum* etiam ſeu *ſcamellorum* meminit Adrevaldus in libro de Mirac. S. Bened. cap. 36. Sæculo 2.

xius rediit. Surgente vero optata diei aurora, iterum Basilicam adiit, & ante feretrum Virginis beneficium accepturus accessit. Circa tertiam vero horam subito palpitando se volutare cœpit & in pavimento reflectere. Cum ecce tripediæ quibus sua usus est in vita, divinitus e manibus, acsi evulsæ, ante altare projectæ sunt: sicque membris omnibus solidatis atque erectis, stetit & ambulavit, qui prius natibus miserabiliter repens, prioris vitæ cursum laboriosum impleverat. Idem namque sanus & valens in ministerio ejusdem usque hodie deservit Ecclesiæ: ut cunctis liquido demonstretur, qualis cujusve meriti apud Deum hæc sancta sit Virgo, quæ hujusmodi & similia impetrare meretur. CIRCA AN. 780 25. Febr.

Hoc igitur patrato miraculo ADELBERTUS Alamanniæ Comes illustris illo usque devotus advenit, cereum non modicum detulit, & altario pronus imposuit, pro se suisque suppliciter Dominum & Virginem exoravit; sicque benedictione petita ad propria remeavit. Suscipiens autem eamdem candelam Liubila, quia præfato Comiti familiarissima est & cara, candelabro erexit, & inaccensam tunc forte reliquit. Quarto vero die cœlitus lumen accepit, tribusque diebus & noctibus in ea lumine perdurante, quarto nemine emungente, exstincta est. Hora autem qua divinitus *a* comas radiantis ignis adlambuit, videlicet nona, ita se sponte ostia obstruxere Ecclesiæ, ut nullus infra duarum fere horarum spatii quantitatem patula habere mereretur & pervia. Deinde is qui obstruxit Christus apparuit, & patentia intrare volentibus fecit. XIII.

Duæ præterea Virginis præsidia requirentes illuc devenere mulieres, mater cum filia, utraque manuum curvedine inhonesta, de vicoqui dicitur Vvemedinga *b*. Hæ dum erectis in cœlum oculis cordis auxilium ab ipso, qui fecit cœlum & terram, supplici devotione deposcerent, & Missarum sollemnis interessent; divina meritis Virginis eis adfuit virtus, & in exordio festivi Missæ conceptus mater adepta est sospitatem, laudans Deum & Virginem. Tum nata parentis dubios in tremulo pectore animos gestans & fluctivaga mente consistens, ineffabile ei de matris reddita sanitate tripudium intulit, de sua vero nodosa contractione gemebat. Videbat jam suam quam natura dederat genitricem obpansis manibus cœli benedicere Conditorem, verum adhuc in se misellam cernebat regnare curvedinem. Hæc dum sæpius nutabunda mente reflectens consisteret, finito ejusdem Missæ canore, ab ipso qui se initium & finem voluit propalare; & ipsa sanitatem meruit obtinere. Tunc eadem mater cum filia, Moniales cum Matre Liubila, necnon & adstans omnis communis sexus familia, exsultantibus animis cum hymnis & canticis reddiderunt Domino laudes in cœlis, qui solutionem tribuit compeditis, & erectionem largitur allisis. XIV.

Delata est ad idem Monasterium mulier quædam, nomine Reginsvvindis, quæ ipsius est vicina Ecclesiæ, ita membris omnibus destituta, ut nisi vehiculo, duobus videlicet deferentibus, lacertis insertis & altrinsecus oneratis, quoquo pacto illo pervehi potuisset. Quæ ante altare feretrum adhuc Virginis continens, a suis diligenter exposita, gratam, Vvalpurga interveniente, a Domino statim adepta est sanitatem, & omnes qui interfuere, audierunt Largitori salutis eam gratias referentem. XV.

Fuit quidam vir de vico vocamine *Megenshaim* *c*, nomine Vvolfgerus, qui pedem unum super alterum ita connexum habuerat, ut infra septem annorum lacrymosum illi circulum sedens, numquam cibi edulium sumere potuisset. Mirum enim in modum pes vicino & comiti pedi inhæserat, & residendi quietem morbus insaniens claudicanti negaverat. Is ad jam dictum sacræ Virginis arcisterium opportuno temporis climate veniens, & non incessu pedum ambulando, sed quasi eum baculo misere saliendo, spatiosa interjacentia rura perlustrans, totum se illius piæ miserationi contribuit, statimque salutem ambulandi recepir. XVI.

Est

a Forte *Divinitas*. Sic enim Philippus: *Hora autem qua divina virtus comas radiantis* (ignis) *abstersit*, &c.

b *Vvendingen*, non inelegans civitas in finibus Bajoariæ, teste Stevartio.

c Aliis *Magerischeiheim*. Stevartius conjicit legendum *Meratheim* vicum prope *Monheim* in diœcesi Eistetensi.

CIRCA AN. 780 25. Febr.

XVII. Est vicus in Francia *, qui ab incolis appellatus est Bergila, ubi quædam extitit femina, quæ Engilsvvindis est nuncupata. Hæc dum a loco ad locum equitans, pro opportunitate negotii adjacentis festinare voluisset, equo quo jam casura in proximo residebat, lapsu agili & horrendo perlapsa est. Crure namque pavidi corporis hujusmodi præcipitio ruinæ confracto, & artuum omnium bajulo eidem misere minutato *, quæ alienis conata est incessibus uti, duorum annorum vergente reflexu propriis haud meruit frui. Tandem miserator & misericors Dominus injuriis miseræ solita pietate compatiens, Virginis suffragantibus meritis, metam lacrymosi ei præstare voluit doloris. Dum igitur lucifugæ noctis teterrimum chaos diei gratiam molestasset, & membra languentia eadem stratu singultuoso componeret, ac palpebris tremulosis quietis saltem gratiam degustasset; adstitit ei domina Vualpurgis, quæ nobis a Domino condonata est venialis, veniam munifica repromittens, si dubietate semota fidem panderet cordis. Vade, inquit, muliercula, gratiæ ignara salutis, & archiatrum tuæ stude perquirere sectionis: & dum eum ad hujusmodi officium liberalem inveneris, de secata tibia intus abstractis ossiculis, salutis a Christo postmodum gratiam impetrabis. Tum illa ut audivit suæ remedium sospitatis, totis nisibus Omnipotenti grates rependens, suffragium accelerans adiit archiatri. Complens denique visionis jussa salubris, & ossibus minutis evulsis, pristinæ gratiam indepta est sanitatis. At ubi vidit divinæ ei miserationis subsidium adfuisse, lætabunda & laudans incessu pedum Virginis Monasterium adiit, rei gestæ seriem patule peroravit, & oblationibus quas detulit altari impositis, etiam partem confracti ad indicium veridicæ adsertionis ostendit, ibique sui corporis vehiculariam partem relinquens, partem revocavit ad patriam. Quam ancilla Christi Liubila partem adsumens, argento fabricare præcepit, & in eadem Basilica suspendit, ut si quis hoc audiens incredula mente perstiterit, illo veniens, oculos suæ cœcitatis aperiat: & dum viderit partem feminei corporis muro dependere fabricatam, saltem confusus abscedat, & sua de stoliditate veniam deprecans erubescat.

* Franconia

* al. immutato

Cetera omissa.

LIBER SECUNDUS

Complectens aliquot miracula anno 894. patrata in Parthenone Movvenheimensi.

OPeræ pretium duxi, quoniam mira, quæ per suam famosissimam Christus quotidie operatur & operatus est Virginem, jamdudum tenui chartula colligere cœpi, ut ea quæ sunt indaganda requiram, & diligenti apposita vigilantia, prout vires suppetunt, indagata perstringam. Non quisquam, ut reor, talia ac tanta, quæ hactenus patrata sunt in præfato Monasterio Virginis suffragantibus meritis, ac diebus pene singulis patrantur prodigia, ex asse valeat explicare: quippe cum tanta sint numeri quantitate ut vix valeant promi eloquio linguæ: verum ut sponsio humilis, Patris præcepto pareat imperantis, & pedetentim lepidi viam carpar & cœpti itineris, ut, quo tendit, Trinitatis opificæ dirigatur auxiliis. Curiosum ceterum Lectorem, secundum incipiens libellum admoneo, ut barbarismorum fœdam congeriem in hoc opusculo floccipendat, & veritati in vulgari eloquio fidei aurem apponat, & quod hic invenit, simpliciter perlegar, & acsi in sterquilinio margaritam exquirat: sicque fit, ut & sua fideliter tollat, & nostra incontaminatus omittat. Ceriferæ namque sæpius apes, licet obstrusis vasculis hyblæa mella diffundant, cloacis tamen squalentibus insidere non recusant.

IN-

CIRCA AN. 780 25. Febr.

INCIPIUNT CAPITULA.

* Hæc omissa.

ANNO ab Incarnatione Domini nostri JESU-CHRISTI octingentesimo nonagesimo quarto, Indictione tertia *a*, Regni quadrimodi *b* ARNULFO retinente dominium, anno octavo quo obtinuit principatum, Eistetensem procuratore ERCHANBOLDO famoso Episcopo Præsulatum; quædam votiva complens desideria mulier, cum eo quem nuptialis copula ei dederat viro, Dominum qui prope omnibus se est invocantibus in veritate, deprecatura jam cunctis pene cognitum adiit Monasterium nostræ & multorum Fidelium Matris. Ubi dum pro commissis a primæva viredine facinoribus universis rea tunderet pectora pugnis, ac sæpius sæpiusque interventiones piæ quæreret Virginis, benedictione solita munerata, vehicularia petiit adjumenta. Viam ergo qua venerat lætissima carpens, & de his omnibus quæ audierat & viderat plurima, mente revolvens, in prima reversionis mansione, risile *c* quo super aurem orale confixerat, casu perdidit accidente, ipsa qualiter perdidisset, penitus nesciente. Hæc dum viro suo factum clancule fateretur dispendium, ille concorporalem sibi & gratissimam conjugem mox improvida notavit incuria, & leni modulatæ vocis increpavit eloquio, cur more lascivientium puerorum illud quod secum tulerat, perdidisset incauta. Tum illa ad præsidium rediens quod prius requisierat Matris, inquit: Si tuæ, domina Walpurgis, misereri dignaris ancillæ, & vocem audire disponis indignæ, damnum mihi rei reparato præsentis ademtæ. Hæc dum verba perorasset, jacens ante simul discumbentes eos pariter patensque apparuit risile, non aliud, non mutatum, verum idem quod ei prius auxilium præbuit capitale, *&c.* CAP. I.

Quia igitur supra portitoris prius cœci memoriam egimus, dignum est ut qualiter gratiam visionis meruerit enarremus. Dum ergo idem ipse (Ratfridus namque adhuc vivens vocamine nuncupatur) prius cœca caligine premeretur, & geminis orbibus mala albuginaria, quæ vulgo perulas nuncupamus, obnoxia pateretur, nullumque omnimodis intuitus lumen gestaret in capite, quo vel exiguæ lucis igniculum videre potuisset, duas ad Monasterium veniens illic hebdomadas percomplevit. Contigit interea ut quadam die pro se misello Dominum & Virginem precaturus Ecclesiam introisset. Cumque Missarum sacrosancta sollemnia usque ad Evangelii dominici euphoniam traherentur, præfatus cœcus apposita dextero, quam erexerat, manu oculo, perulam caliginosam, quæ in eam divinitus cecidit, Sanctimonialibus quæ Missæ canore intererant, gaudens ad intuendum devexit, & in uno oculo visum recepit, ibidemque pro collato munere debitum famulatum impendit. * II.

*Hic quinque miracula omisse.

Pauper quidam famosi Comitis ADALBERTI, nomine Frideradus, quem VIII.

a Legendum *tertia decima*, quæ Indictio e die 24. Septembris incœpta est anno 894.
b Scilicet *Bajoaria* cum Pannonia, Boemia, Moravia, quod fuerat Carolomanni parentis; *Francia Orientalis* cum Turingia, Saxonia, Frisia, quod fuerat Lodovici patrui; *Alamannia*, quod fuerat Caroli Crassi itidem patrui; & *Lotharingia*: quibus Regnis præfectus est Arnolfus Carolo Crasso abdicato anno 887. uti Henschenius observavit.
c Risile, an resile, videtur esse acus oblongior, qualem hodie usque gestant mulieres Remenses ad caput suspendum & crines discriminandos; *orali*, id est capitis tegumento infigi solita.

CIRCA AN. 780 25. Febr. quem oculis corporalibus videntem adspexi, & de mensula paupertatis meæ panis portionem porrexi, ab ipso primordio quo eum genitrix sinu exposuit genitali, cæcitatis obscuratus est fœditate. Qui cum jam in matura ætate, tetra caligine pressus, priores tenebras ferret ad senium, propria ducatum ei præbente sorore, limina Walpurgis adiit benedictæ. Quo dum fatigatus jam itinere pervenisset, petiit ut ante altare Virginis duceretur, quatenus opportuna quæ secum tulerat munuscula super illud imponens, veniam de peccatis consequi mereretur. Deductus ergo ad aram, ubi mausoleo Virginis propiavit, lassescentibus omnibus continuo membris, rogavit ut potuit, se ocius ab altari reduci, aptumque sibi sedile requiri. Quod dum protinus fieret, paullulum tremebundo corpore requievit. Tum subito dilapsus in terram, cœpit pallida membra saxosa volutare tellure, & quasi ultimum clausurus diem, sese creberrime in pavimento reflectere. Deinde cum potius ab adstantibus de funere ejus tractaretur, quam de luminis quam quæsierat dignitate; nil unquam videntes ocelli, sanguinis madefacti cruore, guttatim in terram stillare cœpere, ac pavimentum uberrime cruentare. Cumque eadem quæ tunc inerat hora transisset, diu negatum meruit visum, & tam ipse quam omnes qui aderant, Altissimo gratias retulerunt. *

* Et hic duo prætermissa.

XI. Vulgara igitur opinione celeberrimæ Virginis & pene per orbem universum longe lateque diffusa, Reginensis * quoque urbs quondam regalis & inclyta, suos ad idem Monasterium transmisit cives, pro modulo affectus prius deliberati & consciæ facultatis, placituras Altissimo eulogias deferentes. Qui voto potiti optabili, cum magno Basilicam intravere tripudio. Ubi dum apertis scriniis cordis & corporis quædam altario illis & introeuntibus cunctis exposito, quædam etiam xenia ab ara liquidissimi pectoris mitterent polo, experta luminibus auribusque pro qua venerant ratione, acceptaque quam quæsierant benedictione, quia eis tardior hora incubuit, in vicino Monasterii castrametati sunt, die altero ad propria reversuri. Verum opacæ noctis silentio veniente somnoque januas luminum jamjamque quiescentium clementius adeunte, fures qui a furvo, id est nigro traxere etymologiam priscam, cujusdam Alamanni, vocamine Ratharii, cernentes fatigata ex itinere Reginensium membra sopore nimio prægravata, nulloque vigilante custode per distenti latitudinem campi jumenta fore * dispersa; duo quorum cæca obscurior nocte cupido cor jam tetrum intraverat possidendum, unus clancule apprehenso capistro, alter arrepto renum cingulo, cassam duorum equorum diripuere capturam. Rapta igitur iidem inefficaci latrunculi præda, adscensisque quæ ceperant procaci temeritate jumentis, iter ad patriam remeandi arripuere gaudentes. Sed is qui se in Sanctis suis gloriosum atque laudabilem cunctis ostendit, gaudium præsumtionariæ aviditatis in ruborem mœroremque convertit, ut mundialis controversia stoliditatis palam agnosceret, quid Christi in cœlis & in terris omnipotentia valeret. Nam rapaces alieno portati vehiculo, equitandi peritiam vanis exercuere vigiliis, crassisque in tenebris circa Monasterium Deo amabile, omni nisu atque conamine rura paterna calcare procul dubio æstimantes, dum domos proprias læta altrinsecus fabulatione adire quasi agiles voluissent, facta rosea matutinalis temporis luce, in proximo culturali sacræ Virginis a semetipsis inventi sunt arvo. Quis autem eos terror invaderet, quæque verecundia totos per omnia possideret, difficile est mente tractare, verbis exprimere, ac pagina festinanti ad alia adnotare. Tandem cupidi quoquo pacto ad se reversi, miraculum per sanctæ intercessionem Virginis agnovere patratum: & rubore tremoreque ineffabiliter castigati, qui prius alienis conati sunt furtivisque frui vehiculis, ad propria repedarunt gressibus propriis, relictis in quibus antea gavisi fuerant equis. Quo dominicæ ostentationis signo omnes qui viderunt vel audierunt, mirati sunt: sed amplius hi qui jussu divino jumenta perdita recipere meruerunt. Agentes sane unicæ Trinitati gratissimas laudes, Ratisponenses hi qui vene-

* Ratisbonæ

venerant cives, tam pro adquisita quam quæsierant Ecclesiæ benedictione, quam pro signi admirabilis munere, redierunt ad propria, narrantes fideliter de his omnibus, quæ gesta erant in via. * CIRCA AN. 780 25. Febr. *Hic omissa claudi curatio.

LIBER TERTIUS

Complectens miracula ibidem anno 895. patrata.

VOLVENTE temporum instantium adhuc lacrymabili ferie, variantur etiam pariter mentium humanarum multimodæ qualitates. Quo constat, non semper hominem agere valere, quod ei adjacet velle: verum cum labitur exterior mundus, inclinatur & interior animus variis ictibus terebratus, ut ab affectu concepto jam prius frequentius concidat, in quo dudum fixo gradu stabat. Sicque fit, ut corpus dum quod non appetit percipit, obtineat detrimentum; & animi affectus promtus habeat præmium.

Exigente namque tuæ, Pontifex venerande, dominationis imperio, pro tenuissimi capacitate ingenii duos jam pridem miraculorum semper mente & ore retinendæ Matris Walpurgis libellos succincto populariæ orationis perstrinxi commento. Verum multipartitis anfractuum sæcularium occupationibus pressus, pene duorum decursis hebdomadibus circumrotantium temporum, ad initium tertii pervenire nec quivi, nec merui. Nunc autem quia meta secundi jamjam initium postulat tertii, ipsum utinam habere merear ducem, cordisque exigui benignissimum directorem, qui sua sapientia os aperuit muti, & linguas infantium facit esse disertas.

INCIPIUNT CAPITULA.

I. *De eo, ubi mulier cæca illuminata est.*
II. * *De pane mulieris, qui a sinu perditus & postea inventus est.* * Hæc omissa.
III. * *De palvillo domi perdito & in via invento.*
IV. * *Ubi homo quidam vvantos perdidit.*
V. *Ubi vas in itinere inventum est.*
VI. *Ubi in una eademque femina quinque facta sunt miracula.*
VII. * *De femina clauda, & sanata.*
VIII. *De tribus cæcis illuminatis.*
IX. *De pisce in via mirabiliter invento.*
X. *Ubi mulier muta curata est.*
XI. * *De bubus quatuor in via inventis.*
XII. * *Ubi porcus a lupo direptus est.*

MEMORANDÆ dominicæ Incarnationis anno octingentesimo nonagesimo quinto, quædam e familia beatorum Martyrum Gordiani & Epimachi, Campidunensis scilicet Monasterii puella, a nativitate cæca, nomine Guntrada, dum gratiam in loco celebri Domini audiret famosam, cœpit etiam & ipsa totis anhelare præcordiis, ut ad sacrarium venire mereretur beatissimæ Virginis. Cujus dum membra soporem felicissimæ quietis modicum degustassent, adfuit in ipso dormitionis articulo qui eam ita compellans ait: Cur misera geminis orbata luminibus, furvis ita sopita quiescis in tenebris, & non magis blandæ lucubrationis domestica, de salute tecum ruminando conquiris pernecessariæ sospitatis? Nam licet te consueto more matutinalis atque diurna lux gratanter excipiat, cœcam tamen haurit * a tenebris, orbam remittit ad tenebras. Verum si tetrum a te repellere niteris chaos, & distensas cœli cupis cernere nubes, necnon & virentes contemplari tellures; importuni soporis segnitiem mitte, solitæ quietis cassam ignaviam reprime, & ad Monasterium *Monheim* ducatu concito perge. Et cum felici illuc gressu perveneris, prius actas & nitide coctas atque in buxula obtrusas altario Oblatas *a* im- CAP. I. * Canis. forte hauftis.

a Etiam S. Radegundis teste Fortunato in ipsius Vita Sec 3. n. 16. *Oblationes suis manibus faciens, locis venerabilibus incessanter dispensavit.* Lege Præfationem primo hujus Seculi tomo præfixam, ubi de Oblatis.

AN.CHR. 780 25 Febr.

impone, sicque totam te rerum Opifici & Virgini trade. Cum autem easdem aræ locaveris oblatiunculas, binæ e vicino venientes gallinæ ipsas voraci comedent dente, talique edulio pastæ, altaris excubiis desudabunt. His ita dictis, verbisque eum salutifera visione subductis, residuum quod supererat noctis puellula lætabunda peregit. Noctis vero horrore finito, cum jam vasti æquoris Oceani lymphæ lautas Titanis arvis remitterent comas; a lecto in quo membra sopori tradiderat, hilari mente prosiliens, sumtus itineris adquisivit, comitem ac præviam puellam adsumsit, & callis ignara felicis iter arripuit. Sicque per devia transiens rura, Monasterio, quod nutabunda quærebat, meruit propinquare. Sed priusquam illius terminos adiisset, reminiscens suæ saluberrimæ visionis cœlitus nuntiaræ, oblatas decenter excoxit, in buxula reposuit, viamque carpere cœpit. Ubi vero ventum est ad diu optatum Basilicæ aditum, die celeberrima Palmarum ad vesperam finiente, cum intimo cordis gemitu Oratorium introivit, seseque in terram prosternens, atque a tetris luminum cavernis salsa lacrymarum flumina fundens, ut jussio visionis attentius imperarat, ex asse uni se Domino & salutiferæ Virgini commendavit. Cumque diu longa protraheret in oratione suspiria, tandem a pavimento in quo jacuerat, humilis exsurrexit, ad aram accessit, oblatas quas detulerat tremulis digitulis superingessit, & haud longe modicum ab eadem se pausatura semovit: cum ecce duæ quas creverat in visione gallinæ, id est Sanctimonialibus * geminæ, stantes juxta altare, impositas abstulere oblatas, rem pro qua cœca venerat, sollicite requirentes. Quibus ipsa ejusdem rationis ordinem retexuit, & ad calcem usque perduxit. Finito eloquio linguæ, adfuit solamen statim ex Virgine. Nam Omnipotens de cœlo semper prospiciens super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens Deum, statim super credulam de cœlo respexit, & vacuatis luce luminibus solis radios ministravit. Expavescens ergo de lumine, quia cernebat quod non viderat ante, illuminatori suo Christo & interventrici Virgini cum ceteris adstantibus gratias egit, & sana discessit *.

* f. Sanctimoniales

* Hic tria omiss.

V.

Pari etiam modo, dum GISILA matrona pernobilis, uxor BURCHARDI, WALACHONIS *a* Comitis filii, quæ antea matrimonio juncta fuerat Comitis MEGINGAUDI *b*, orationis causa, ut solita est, Cellam Virginis adiisset, in primis pro se suisque omnibus Domino supplicavit: dein erigens se, & signo dominico muniens, eas quas secum detulerat obtulit eulogias. Ubi ventum est ad pauperum Christi eleemosynam partiendam, datis cibi stipendiis congruentis, dum etiam pocula sedula ministraret, vas quod hannipa *c* nominatur, quo mixtio agebatur, inter manus propinantium ita exinanitum est atque subductum, ut nullus adsistentium ullo modo scire potuisset, quanam ratione perditum esse videretur. Sciebat sane, conscientia propria teste, propinatrix, nec quodam casuali more fore dilapsum, nec a manu dispensatrici esse direptum, neque aliqua fraude subductum. Verum animo æstuabat obliquo; quoniam nil tale viderat, nil simile auditu perceperat: mirabatur, quia oculatim quod prius manibus vectitabat, jam nullo furante vel rapiente carebat. Quid plura? Ubi horæ diei protensa est dilatio, spes quoque recipiendi vasculi mire subducti pariter sublata est. Igitur completis pro quibus venerat causis, ad sua disposito itinere redire conari sunt. Dumque de pluribus, ut mos iterantium est, inter se sermocinarentur & quærerent, vasis quoque perditi mentio adsuit copiosa. Tum subito eminus quidam illorum adspiciens, vidit idipsum io medio viæ itinere vas jacere expositum immutatum. Quod tollentes, & dominæ jam dictæ cum nimia admiratione adferentes, una cum eadem gratias retulere gaudentes. A quo statim loco

a Hinc corrigit Henschenius Anonymum Erfordensem de Lantgraviis Hassiæ, qui Anonymus Burchardi patrem dicit fuisse Ludovicum, & avum alterum Ludovicum, quem tradit a Carolo Crasso anno 885 constitutum Lantgravium Turingiæ: cui tum præfuisse Popponem probat Henschenius ex Annalibus Fuldensibus, Reginone & aliis. De Burchardo infra cap 10.

b Megingaudus Comes, Odonis Regis nepos, ab Alberico ejusque sociis in Monasterio S. Sixti quod vocatur Rotila, dolo interfectus est 5 Kalend. Septemb. anni 892. ex Annalibus Mettensibus.

c Galli nostrates *un banap* appellant vas pocillatorium ansa instructum, Germanice *bennapi*,

loco àd Cœnobium remiserunt, ut ibi mirabiliter servaretur, ubi Christus per Virginem mirabilia operatur. CIRCA AN. 780

Vicus quidam in Bajoaria regione, pago *Chelesgovve*, *Adalolteslocb* nuncupamine vocitatus, multis, mihi quoque ista fideliter scribenti plenissime cognitus, in quo quædam adhuc in vita superstes est muliercula, nomine Asnia, in qua superna miseratio, suffragantibus Matris nostræ meritis, quinque evidentissima operari dignata est signa. Nam labili & tremulo corpore tota caduca, insuper obsistente obice inflexibilis linguæ miserabiliter muta, ad cunctis notum Monasterium est adducta, ut ibi inveniret remedium, ubi multi quæsitum invenere præsidium. Cumque inibi lacrymosas ad Dominum funderet preces, vox in sublimi audita est supplicantis, & sociata lacrymis sanitate corporea, incolumis mulier remeavit ad propria. Sed insipidæ multorum rusticanorum ac sæcularium mentes, dum dona a Domino & præmia consequuntur indebita, non ad laudes nec ad dignas gratiarum se præparant actiones: quin magis pro dignis munus se cœleste percepisse æstimant meritis, aut certe nullis præcedentibus meritis, sed solum divinæ auxilio miserationis: ita in bono deficiunt opere, ut nequaquam stabiles inveniantur in fide. Quod hujus muliereulæ fortuitus probat eventus, dum rei gestæ narratur auditus. Veniens namque domum tota restituta saluti, infra decem ferme hebdomadarum circulum, nullas, ut opinor, debitas Altissimo retulit grates: quin potius segnitiæ temporalis incuria pressa, mentem lubricam ad caduca reflexit, & haud oblivisccendæ propriæ oblita est sanitatis. Unde post explicatam prælibati temporis quantitatem, dignatus Deus omnipotens salubri castigatione suam commonere ancillam, ne tanti muneris felicissimo dono ingrata fore videretur; quadam nocte hujusmodi visionis eam aggressus est voce: Cur, inquit, muliercula, jam enim Domino grata, de perceptis tantis beneficiis cœlesti gratiæ hactenus exsistere voluisti ingrata? Redi igitur ad mentem tuam omni dubitatione submota, & quid in te deifica virtus sit operata, nubilo cordis deterso recogita; undeque tibi salus indignæ provenerit, curiosissima animi scrutatione pertracta. Et cum incunctanter tuæ tenebras ignorantiæ diligenti examinatione discusseris, surgens concito gradu, ad *Moenheim* Monasterium perge: ibique competenti completa oratione, a DEITHILDA custrice Ecclesiæ ad operandum propriis manibus aliquid operis accipe, ut scias de reliquo tuæ dominæ debitum impendere famulatum, a qua insperatæ salutis meruisti commercium. Quod si non feceris, scias te procul dubio aliquam in tuo corpore invenire molestiam, ut ipsa vexatio intellectum auditui conferat, quem lenis admonitio non regebat, * *&c.* 25 Febr. VI.

* Et hic unum omissum.

Interea dum hæc agerentur, quidam ignoti tres a nativitate advenere cæci & pauperie urgente mendici, corporis & luminis solatium requirentes, & lacrymosis singultuum vocibus postulantes. Quos cum materfamilias Liubila cum devotis Deo famulabus humaniter suscepisset, & victus alimoniam misericorditer ministrasset; visum est eis ut suffragia Virginis attentius implorarent, quatenus visum a primæva origine inexpertum ejus meritis & precibus adipisci mererentur. Motibus igitur quibus poterant in Ecclesiam intravere, & facta oratione votiva, tangi sibi cæca lumina oculorum de cambuta *a* Virginis petiere. Quod dum factum esset, sensim visus incognitus pervenit ad orbes, & irradiati radiis jubaris lucem erevere gaudentes. Id omnes qui videre & audiere, mirati sunt, & ei qui solus mirabilia magna fecit, gratias non modicas retulerunt. VIII.

Quadam die dum ego ad idem Monasterium aliquid novi ac desiderabile audire cupiens advenissem, & fideli animo si quid auditu dignum exsisteret quod ad notitiam perveniret requirerem; adfuerunt duæ ex Virginis famulabus DIETHILDIS & RUATHILDIS, quæ meæ satisfacerent volun- IX.

a Scipio seu baculus S. Walpurgis serico inclusus, Coloniæ in monte S. Walpurgis, quæ Patrum Societatis JESU Ecclesia est, adservari dicitur.

ECCA AN. 780 25. Febr. voluntati, mihique cum cautione & chartula residenti, inter alia hujusce. modi retulere miraculum. Accidit namque, ajunt, ut multorum moris est quærentium Dominum & suorum interventiones Sanctorum, ut quidam orationis causa idem Oratorium adiissent. Intrantes vero in Ecclesiam, dum adoraverunt viventem in sæcula, etiam beatissimæ Walpurgis pronis vultibus quæsiere suffragia. Completoque pro quo venerant voto, insuper accepta benedictione quæ comes in eundo exsisteret animæ; viatici quoque corporalis eulogiam a matrefamilias accepere. Erat enim tempus abstinendi a carne: & idcirco ea quæ manus largientis invenerat, secum animo devoto tulere, scilicet panem, caseum, atque cervisiam. Dum ergo ab eis piscis quæreretur, & negante qualitativi temporis vice minime adipisci potuisset, onerati sarcina superius exarata, iter cœpere redeundi ad propria. Cumque plurima fabulantes comitantium more incederent, ventum est ad locum, ubi grata & virentia jumentis gramina pro temporis congruentia invenirentur. In quo exonerato eorumdem pondere jumentorum, de Dei donis ac datis & benedictionibus Virginis percepturi sese in fenum viride prostraverunt. Tum is qui eorum sarcinis manum immittere familiarius consueverat, fistarcias *a* evidenter aperiens, .·. miro admodum modo invisum antea & intactum adspexit & sustulit piscem, *&c.*

X. Duo a regione Turingia BURCHARDI Comitis milites, Deitharius atque Heio, sacræ Virginis quæsiere præsidia, adducentes secum feminam quamdam humanæ modulis loquelæ carentem, ut ibi Domino miserante mereretur accipere gratiam, ubi multi multiplicem consecuti sunt veniam. Quo dum prospero itineris calle, alacri corde venissent, desiderio potiti priore, suis pro piaculis indulgentiam, fusis a fundo pectoris precibus petierunt. Dein allata munuscula altario imponentes, mulierem etiam mutam, quam secum a patria adduxerunt, animo devoto & credulo corde Omnipotentis largifluæ miserationi & Virginis commendaverunt munificæ pietati. Illa etiam quia lingua non potuit, humiliati spiritus contritione indulgentiam postulavit. Peractis pro quibus venerant causis, ad sua redire conati sunt, eamdem secum mutam mulierculam ad patriam revehentes. Cumque de ejus exquisita & non inventa salute tristes ad propria repedarent, quadam nocte cum lassa omnes quieti corpuscula tradidissent, ipsa quoque somnifero pausaret in lectulo, adfuit ei quædam elegantis speciei miræque venustatis puella, quæ ei flatu placidissimo insufflavit in aures. Quæ statim evigilans, & de eadem felici visione curiosa meditatione pertractans, ligatæ ei solutum est vinculum linguæ, & modulos promtæ cœpit exercere loquelæ, referens debitas munerum largitori laudes, qui locatis secum in superis Sanctis plurima valere donavit in terris. Unde comites & universi qui audiere mirati, lætisque mearibus proprias revisere tellures. Sed prudenti animo cogitantes non decere tam evidens miraculum reticeri, notum per suos Monasterio sacræ Virginis facere studuerunt, ut Dei famulabus & omnibus fideliter audientibus fieret cognitum, quod in eadem femina divinitus est ostensum. *

* Item duo hic resecata.

L I B E R Q U A R T U S

Complectens alia miracula ibidem patrata.

VOlueram hujus opusculi breviloquio metam imponere dissolutam: verum concurrentium jugiter mirabilium rerum atque signorum desiderabilis novitas iterum iterumque ad scribendum impellit atque provocat, & ut perfecto opere ad finem usque perducam, frequenter invitat. Non enim in initio galeati militis prœliantis virtus adscribitur, verum in fine

a Græcis σιταρκία commeatum annonamque significat: Latinis *sitarcia*, corrupte *fistarcia* sumitur pro cista aut canistro vel mantica, qua edulia comportantur, 1. Regum cap. 9. vers. 7.

fine efficacis victoriæ virtus cum favore a referentibus propalatur. Dignum est enim ut laus prædicetur in fine, & finis decoretur in laude, Domino dicente : *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*. Quapropter libelli quarti, Christo favente, exordium capiam, ut & transcursis stilo currente gloriosis sacræ Virginis miraculis, ad promissum dialogum veniam, & in eo pro ingenioli quantitate admisso sudore decertem. Si quid ergo in hoc opusculo invisum & inauditum Lector invenerit, pia mentis intentione percurrat, & Dominum solum mirabilia facientem agnoscat. Non enim membranis adnotata essent, si mirabilia non fuissent. Legimus namque, quia signa non fidelibus, sed infidelibus data sunt. Unde credimus in novissimis temporibus atque periculosis multa inaudita operari Christum per suam amabilem Virginem velle prodigia, ut bestiales innumeræ in sæculo hominum mentes, quæ prædicantium converti despiciunt verbis, saltem inauditis inclinentur ex signis. Quisquis ergo legere & audire desiderat, cordis si est rubiginem tollat; & dum me vera scribere experimento didicerit, credat, sciatque me non signorum esse fictorem, verum fidelissimum exceptorem, ut pro hoc labore liberari merear a peccatis, precibus & interventionibus Virginis.

CIRCA AN. 780 25 Feb. Matt. 24. 13. 1. Cor. 14. 22.

INCIPIUNT CAPITULA.

I. DE * *quodam claudo curato*.
II. * *Item de alio claudo curato*.
III. * *Ubi claudus alius est sanitati restitutus*.
IV. *De muliere pedibus restituta*.
V. *Ubi item alius debilis pedibus sanatus*.
VI. *De muto & claudo sanatis*.
VII. * *De dæmoniaca curata*.
VIII. * *De cæca, quæ visum recepit*.
IX. * *Ubi cæcus quidam illuminatus est*.
X. *De alio cæco illuminato*.
XI. *De illuminatione alterius cæci*.
XII. * *De muliere, quæ cibi & potus communem victum multo tempore non potuit percipere*.

* Hæc omissa.

CAP. IV.

SI de omnibus, qui illic incessu pedum potiti sunt claudis voluero texere orationem, ante deficiat dies, quam signorum evidentia plurimorum. Verumtamen ea quæ ad memoriam veniunt, non æstimo silentio conticenda, quoniam, ut legimus, Dei narranda sunt opera, cujus sunt inexquisita judicia. Ideoque quamdam feminam Manswindam ad mentem reducere festinemus, ut ipsa quoque qualiter curata sit enarremus. Ex villa namque quæ dicitur Truthinga adveniens, & medelam corporis animæque in Monasterio quærens (erat enim pedum debilitate deformis & inhonesta) diutius ad cœlum orationis voces e pectore lugubri destinavit, &, ut sui Omnipotens misereri dignaretur, prolixo precatu flagitavit. Cui mox divina virtus & miseratio adfuit, & gressum quem perdiderat, integerrimum reparavit.

In ipsa villa in qua Monasterium celebre situm est, puer vocabulo Beretgisus erat, in quo vivifica Trinitas ipsum idemque operari dignata est signum. Fuit enim per tres annos gressuum ambulatione privatus, ita ut ad nullius fructuosi operis exercitium habilis esse videretur. Quem tollens nimia referta mœstitia genitrix, nuncupamine Ratila, ad basilicam detulit salutarem, ibique ante oculos divinæ majestatis exposuit, & ejus inenarrabilem miserationem cum lacrymis & gemitu postulavit. Videns itaque de excelso cœlorum habitaculo Dominus mulieris fidem, curavit infantem, & matris precibus fecit ambulantem. Quo audito, domina utriusque infantulum tradidit eidem Ecclesiæ jure perpetuo possidendum, ut ibi quamdiu adviveret, servitii jura impenderet, ubi vires ad famulandum recipere meruisset.

Similiter Romanus quidam adveniens, & in porticu aquilonari cum carru-

CIRCA AN. 780 25 Febr. ca in qua delatus fuetat miſerabiliter jacens, ſequenti die poſtera ambulandi meruit facultatem.

VI. Accidit præterea quodam tempore, ut HILDEGARDA *a* domina, pacifici Regis LUDOWICI filia, orationis gratia cum LUITPOLDO famoſiſſimo Comite ad jam dictum Monaſterium deveniret. Non ergo immemor beneficiorum ſacræ Virginis, præſertim cum ſciret & crederet multa ibidem facta eſſe, & pene quotidie fieri miracula; adduxit in comitatu ſequenti ab ortu originario mutum, ut ſi diſpoſitione ſuperna gratiſſimum directi faminis donum mereretur percipere, audita apertius crederet, dum viſa fidem auditis datent. Luitpoldus quoque, ut ſuſpicor, non diſpari deſiderio tactus, commeantem ſecum detulit claudum. Ubi dum eadem nocte quieſcerent, matutinali veniente ſynaxi, omnes in Eccleſiam celeriter feſtinarunt. Cumque Dei famulæ inibi ſervientes dominicos cœpiſſent concrepare concentus, adſtantibus etiam his qui ſecum detulere prædictos debiles, mutus ſoluto vinculo plectri, clara cœpit loquelas emittere voce, & mirabilem Deum in Sanctis ſuis cordis jubilo collaudare. Et non ſolum ille, verum etiam omnes qui officio matutinali intererant, omnipotentem Deum collaudabant. Cernens ergo ille, quia, ut deſideraverat, ita rei eventus impleverat; magno exhilarati cordis repletus tripudio, elevatis in cœlum manibus, gratias omnipotenti retulit Deo. Sequenti denique ejuſdem felicis horæ momento, & Luitpoldi præraxati Comitis ſuſtiſer claudus cœpit exſilire gaudenter, ac Salvatorem ſuum benedicere congruenter. Idem etiam Comes venerabilis, ut cognovit ſuum, quem detulerat, claudum exſilientem & laudantem Deum, lætitia cordis exſultans, mirificum benedixit Dominum.

Ut ergo jocunditas gratulantium duorum cumulantius augeretur, duo evidentia & aperta miracula tertium roboravit. Nam quædam cujuſdam clauduli mater, cum vidiſſet præeuntia ſigna duo eſſe patenter oſtenſa, & ipſa ſuum, quem expoſuerat lamentabili editu natum, ſubintulit ad curandum. Sic præcedentibus curatis duobus, poſtremo adſtantibus univerſis ſanatus eſt tertius. His ternis duo præcipue deſiderantes viſis miraculis redieruot ad ſua, iſta narrantes e plurimis. *

* Hic tria prætermiſſa.

X. Quodam itaque contigit tempore, ut pro admonendis atque in Dei timore roborandis Dei ancillis, ipſum Monaſterium, juxta morem frequentius conſuetum, probus piuſque Pontifex ERCHANBOLDUS viſitaret, & in eis ſanctæ prædicationis creditam mellitis labiis ſereret annonam. Cumque adhuc in eadem Cella conſiſteret, & pro lucrandis Chriſto aoimabus attentius deſudaret; quidam a partibus Franciæ cum agmine Clericorum & pauperum ſlamina devehentium, & *Kyrie eleiſon* voce canora canentium, a nativitate cœcus pauper advenit, & niſibus quibus potuit, in Baſilicam cum conviatoribus introivit. At ubi fixis genibus in oratione fibram etiam cordis erexit, & pius Dominus ſuam aurem placidam propitius inclinavit, ſuſamque pauperis precem audivit, lumen quod natura negaverat, ſua mira potentia condonavit. Quo viſo, Præſul & omnes qui adfuere miraculo, laudes in excelſis reddiderunt Deo.

XI. Non incongruum videtur, ſi ſequens præcedenti æquiparetur miraculo, cum cœcus ille fuerit, qui, ut diximus, patenter ibi lumen accepit; orbus & iſte, de quo ſeries texitur, qui etiam in eadem Eccleſia diem videre promeruit. Tranſeunte namque feſtiva ſollemnitate Paſchali, dum albaria ſequens advenitet hebdomada, ADALBERTUS Comes nominatus, a rure Francorum illuſtrium Monaſterium petiit. Ubi dum divinum Officium ſtans in Baſilica cum ſuis audiret, incognitus quidam adſuit cœcus, & inter ceteros ſtetit adductus. Nec mora, facta ad Deum prece humillima, lux ejus noctem ſugavit ab oculis, cernentibus & mirantibus qui aderant univerſis. Cumque talem in ſe agnoviſſet virtutem, Creatori reparatorique ſuo retulit laudem: rediensque ſanus & incolumis ad patriam, illud quod in ſe divina peregit dignatio, ubicumque potuit, divulgavit.

Cetera omiſſa.

A P-

a *Hæc coram Arnulfo accuſata, regiis poſſeſſionibus privata, exſul in Monaſterio Chemiſſen vixit: in gratiam recepta, ſua majori ex parte recepit*, inquit Regino ad annum 894.

APPENDIX

CIRCA AN. 780 25. Febr.

De sanctæ Walpurgis canonizatione, festis diebus, oleo, reliquiis, & locis sacris.

1. SANCTIMONIALES *Eistetenses in Vita S. Vualpurgis ajunt, ipsius* canonizationem *per Erchanboldum Eistetensem Episcopum* obtentam a Sede apostolica : quæ quidem canonizatio facta est, *inquiunt*, ipso die Apostolorum Philippi & Jacobi, in quo usque hodie celebratur festum canonizationis ejus. Cujus rei gratia eodem die, omni anno, processio sollemnis ab Ecclesia cathedrali per Episcopum & Canonicos fit ad Ecclesiam parochialem S. Vualpurgis, ibique Officium divinum summa cum celebritate a Canonicis perficitur, eisque reliquiæ seu stillicidium (*id est oleum*) ejusdem sanctæ Virginis ad potandum ministratur. *At Bruschius & ex eo Gretserus in catalogo Episcoporum Eistetensium scribunt, S. Vualpurgem ab Otkario Episcopo Cælitum numero adscriptam fuisse, nutu ac jussu Hadriani Pontificis. Et quidem Otkarius curavit S. Vualpurgis corpus e terra levari : quo ritu Sanctorum canonizatio tum temporis celebrabatur. Et tamen* elevatio *S. Vualpurgis facta est* 11. Kalend. Octob. *non vero* Kalendis Majis *seu* festo Apostolorum Philippi & Jacobi : *quo nihilominus die* festum Canonizationis ac Translationis ejus communiter celebratur, *inquit Philippus Episcopus in ipsius Vita. Ut ut sit, ad* elevationem *S. Vualpurgis ab Otkario factam intervenisse Romani Pontificis consensum, non exprimit Vuolfhardus ; certe non Hadriani, qui post Otkarii mortem Sedi Romanæ impositus est anno 884.* Canonizatio.

2. *Pluribus festis diebus colitur S. Vualpurgis. Natalem ipsius* 5. Kalend. Martii *consignant Philippus & Sanctimoniales Eistetenses, ipsoque die celebrat Eistetensis Ecclesia. Elevationem* 11. Kalend. Octobris *factam, tamen* 4. Idus Octob. *celebrant nonnulli ; aliam Translationem* Kalendis Majis. *Quia vero* reliquiæ S. Vualpurgis per totum mundum, ut *scribunt Sanctimoniales Eistetenses, hoc est* ad diversas per totum Francorum Regnum provincias, *ut in Lectionario Trajectensi, dispersæ sunt ; fit ut quo quæque Ecclesia die illas excepit, celebritatem in ipsius honorem instituerit.* Festi dies.

3. *De oleo e S. Vualpurgis reliquiis emanante Philippus agit his verbis :* Pro finali conclusione adnotare decrevimus, quod sanctum corpus gloriosæ Vualpurgæ Virginis in altari publico ejusdem Monasterii (*de quo infra*) caute ac reverenter longe præfatus Antistes Erbertus (immo *Otkarius*) recondidit. ubi miracula usque in hodiernum diem continuata feliciter crebrescunt. Nam de membris ejus virgineis, maxime tamen pectoralibus, sacrum emanat oleum, quod gratia Dei & intercessione B. Vualpurgæ Virginis cæcos illuminat, surdos audire facit, & gressum claudis reddit, cunctisque debilibus optatum effectum devote petentibus misericorditer indulget. Quam etiam gratiam curationis ipsi experti sumus. Nam gravi infirmitate ægrotantes, ad excidium vitæ devenimus : & rememorantes gratiam quam B. Vualpurgis suis dilectoribus indesinenter ostendit, præcepimus de oleo sacrosanctæ suæ emanationis nobis copiosius adferri, & desiderabili haustu phialam plenam ebibimus, orantes in hæc verba, &c. Eadem die criticavimus *, & brevi post tempore sanitati omnimode restituti sumus. Hoc quoque sciendum, quod hora celebrationis Missarum cum Sacramentum corporis & sanguinis JESU-CHRISTI in altari conficitur in quo recondita est, frequentius necnon uberius oleum de sacro corpore ejus distillat. Unde hæc hora pro receptione ejusdem olei diligentissime observatur. Et si phialæ in quibus sacrum oleum recipiendum est, non directe vel perpendiculariter distillationi supponantur, guttæ ejusdem olei sibi cohærent dependentes ad modum botri vel favi mellis, nequaquam in alium locum decidentes. Sed postquam negligentia corrigitur, & vasa in quibus munde sacrum oleum recipi debet, distillationi aptantur, eisdem sine omni cooperatione illabitur. Per quod aperte monstratur, ut in vasa munda recipi debeat, quia ab immundis locis vel vasis omnino se præservat. Et sæpe compertum est, quod receptum in vase etiam mundo, si immunde vel irreverenter teneatur, vel ad locum ubi peccati illecebræ perpetrari consueverunt deportetur, omnino evanescit, vel orificium vasis ipsum oleum nequaquam ad effectum sanationis egreditur. Ex scriptis etiam colligimus & certa relatione fide dignorum intelleximus, quod civitas Eistetensis una cum tota diœcesi, ecclesiastico interdicto quodam tempore supposita fuerat, propter quasdam damnosas injurias, quas Episcopus qui tunc præerat, a Baronibus terræ & incolis sustinuit. Extunc liquor sacræ emanationis stillare cessavit, usque in diem qua Ecclesia restituta esset indemnitati. Et idem venerabilis Episcopus cum universitate civitatis indicto jejunio nudipes & absque lineis ad Monasterium beatæ Vualpurgis adscendit, devote ac subnixe cum universitate populi sui supplicans, ne effectu tantæ benignitatis, sicut est emanatio sacri liquoris, inamplius civitas privaretur. Et accedens ad altare dictus Pontifex, Missarum sollemnia adstante populo devote peregit, & in confectione Sacramenti & ejusdem perceptione sacratissimus liquor, qui infra spatium unius anni nequaquam distillaverat nec ullo modo se ostenderat, adeo abun- Oleum.

* id est sudorem sanitatis indicem emisimus.

CIRCA AN. 780 25. Febr.

de erupit, ut ampullam dimidiæ pintæ capacitatis vel onius sextarii * adimpleret. *Addit Philippus*, quod etiam idem sacrum oleum tantæ munditiæ ac meracitatis exsistit, ut sine omni corruptione & fœda maculationis feculentia per ducentos annos servatum consimilis puritatis invenitur cum illo, quod hodierno die de stillicidio ejusdem sacræ emanationis susceptum est. *Eadem fere testantur Sanctimoniales Eistetenses. De hoc oleo singularem Tractatum edidit Gretserus, Ingolstadii anno 1610. editum, in quo leguntur hæc verba cap. 5.* Condita sunt lipsana B. Vvalpurgis Virginis Eistadii in summi altaris lapide duro, solido, excavato & superne concluso, eo ipso loco quo a sacrificante Sacerdote corpus & sanguis Domini immolatur: ita ut probabile sit, hanc tumbam fungi vice sepulchri, quale in omnibus aris consecratis ex ipso consecrationis ritu & præscripto visitur. Infra prædictum lapidem est cavitas seu foramen quadratum, in quo destillat stillicidium de lapide superiore, qui sacra Virginis ossa tenet. Videas guttas modo majores, modo minores, pisi aut nucis avellanæ magnitudine de lapide supino dependentes, quas omnes excipit late patens argentea concha. *Varia miracula refert Gretserus & ex eo Bollandus, quibus supersedemus. Istius olei mentionem facit Vvolfhardus in libro 1. cap. 9.*

* f. sextarii, quod est vas vinarium oblongam fistulæ.

Reliquiæ in Parthenone Eistetensi,

4. *Reliquiarum S. Vvalpurgis magna pars servatur in Parthenone Sanctimonialium Benedictinarum, in editiore urbis Eisteti loco, ubi olim templum S. Crucis stabat: quod postea ex translatis Sanctæ Reliquiis, a S. Vvalpurga nomen accepit. Hujusce Monasterii primus conditor est Otkarius sextus Eistetensis Ecclesiæ Episcopus, quem Translationis auctorem fuisse superius legimus; instaurator & amplificator Heribertus Episcopus XV. cui Leodegarius seu Leutgarius munificentia sua adfuit, Monachorum in eodem loco restitutor, uti ex Philippo aliisque refert Gretserus in Observat. lib. 1. cap. 29. Etiam quamdam sacrarum reliquiarum portionem obtinuerunt Sanctimoniales Movenheimenses, ex lib. 2. Vvolfhardi cap. 9. ad quas plurima referuntur facta miracula libris tribus subsequentibus. Particulæ item earumdem reliquiarum Furnis, Antverpiæ, Coloniæ Agrippinæ, aliisque in locis, prout late docet Henschenius in Commentario prævio §. 6. & 7. ubi etiam de variis templis S. Vvalpurgi consecratis agit. In quadam ms. Historia Francorum hæc leguntur anno secundo Rodulfi Regis Francorum, Christi 924.* Eo anno corpus S. Remigii & quorumdam aliorum Sanctorum corpora Hunnorum metu intra Remensis civitatis mœnia a suis Monasteriis sunt delata: cum quibus etiam S. Galburgis Reliquiæ, ad quas sæpe fiunt miracula, sunt ibidem positæ.

Movenhimensi, & alibi.

Basilicæ & Oratoria.

5. *In templis S. Vvalpurgi dicatis celeberrimum est Parthenonis Eistetensis, de quo supra.* Cestræ *in Britannia insula* Cœnobium *erat S.* Vvilburgæ, *ab* Hugone Consule, *id est Comite Cestrensi constructum, teste Orderico Vitali in Hist. lib. 8. pag. 671.* Tilæ *in Ducatu Gelriæ ad Vvahalim fluvium basilica Vvalpurgina & collegium Canonicorum in ea institutum, anno 1315.* Arnhemium *in oppidum ad Rhenum translatum est. Alia duo templa* Zutphaniæ *in Gelria, &* Groningæ, *quæ urbs est Frisiæ occidentalis primaria. Nec prætermittendum hoc loco id quod S. Odo Abbas Cluniacensis de quodam Oratorio S. Vvalpurgis commemorat in lib. 2. Collationum cap. 28.* Est Ecclesia, *inquit*, B. Gualburgis in hac vicina nobis regione, in qua miracula fiunt. Contigit autem, sicut domnus Berno Abbas refert, ut ejusdem S. Gualburgis Reliquiæ super altare aliquot dies manerent. Sed mox miracula cessaverunt. Tandem vero ipsa Virgo cuidam ex infirmis apparens; Id-

NOTA.

„ circo, inquit, non sanamini, quia Reliquiæ meæ sunt super altare Domini, ubi
„ majestas divini mysterii solummodo debet celebrari. Quod cum ille custodibus referret, tulerunt capsam, & protinus miracula fieri cœperunt. *In palatio* Attiniacensi *ad Axonam Carolus Calvus exstruxit S. Vvalpurgis Oratorium, quod una cum ipso palatio a Normannis eversum est. Pace & quiete Gallis restituta, alia eidem Virgini ædificata est Ecclesia, quam Hugo Campaniæ Comes a Philippo Francorum Rege ob connubium cum filia ejus Constantia initum accepit in dotem, ac postea anno 1102. donavit Cœnobio Molismensi, cui hactenus Prioratus titulo subjacet: prout ex Vita Gallica S. Vvalpurgis ab Spagnelio edita intelligimus. Distat hæc Ecclesia & vicus S. Vvalpurgis dictus, vulgo S.* Vvaubourg, *altero milliari ab Attiniaco villa quondam regia. Denique in diœcesi* Argentinensi *Theodoricus Comes Montis-Pelgardi construxit Cœnobium Monachorum Benedictinorum, in honorem S. Vvalpurgis, quod postea Fridericus I. Imperator amplificavit.*

VITA

VITA SANCTI VIRGILII

AN. CHR. 780
27. Nov.

EPISCOPI SALTZBURGENSIS IN BAJOARIA,

Auctore anonymo, S. Eberhardi Episcopi itidem Saltzburgensis discipulo, medio sæculo 12.

Ex tomis 2. & 6. antiq. Lect. Henrici Canisii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Hanc *lucubrationem anonymo S. Eberhardi discipulo adscriptam edidit Henricus Canisius in tomo 2. antiquarum Lectionum, eamdemque postea recensuit tomo 6. Sed quia hæc lucubratio res gestas S. Virgilii non satis explicat, quædam ex probatis Auctoribus hic præmittenda sunt. Martyrologia de eo silent.*

2. *In primis vero Arno Saltzburgensis Episcopus, Caroli Magni æqualis, in Adnotatione seu Indiculo suo, ubi de Cella S. Maximiliani, Virgilium* Abbatem *Monasterii S. Petri appellat his verbis:* Urso Capellanus Ottonis * precit *, ut ei ipsas res, *hoc est medietatem possessionis a duobus fratribus concessæ ad cellam S. Maximiliani*, ex integro daret ad beneficium: & ita Otilio fecit, & tulit hoc per vim de Monasterio Saltzburgoe. Cœpit autem Virgilius Abba hanc ipsam quærere * ad Otilionem Ducem: & Otilio voluit illud comparare cum eo quod habuit ad Laosom, & hoc Virgilius nullatenus consensit: & ita Otilio permansit retinendo injuste, quod de Salzburg Monasterio retraxit.

Virgilius Abbas,
* Otilionis
* petiit.
* quæri

3. *Hic est Virgilius, de quo S. Bonifacius conquestus est apud Zachariam, ut patet ex ejus rescripto inter Bonifacianas epist.* 140. Hoc intimatum est, inquit, a tua fraterna sanctitate, quod Virgilius ille (nescimus si dicatur Presbyter) malignatur adversum te, pro eo quod confundebatur a te, erroneum se esse *a* catholica doctrina, immissiones faciens Otiloni Duci Bajoariorum, ut odium inter te & illum seminaret: ajens quod & *a* nobis esset absolutus, omnia defuncti ex quatuor illis Episcopis, quos tua illic ordinavit fraternitas, diœcesim obtinere: quod nequaquam verum est, quia mentita est iniquitas sibi. De perversa autem & iniqua doctrina, quam contra Deum & animam suam locutus est, si clarificatum fuerit ita eum confiteri, quod alius mundus & alii homines sub terras sint; hunc accito Concilio ab Ecclesia pelle Sacerdotii honore privatum. Attamen & nos scribentes prædicto Duci, evocatorias de prænominato Virgilio mittimus litteras: ut subtili indagatione requisitus, si erroneus fuerit inventus, canonicis sanctionibus condemnetur. *Ex his verbis duo colligimus: unum, Otilone adhuc superstite Joannem Virgilii decessorem mortuum fuisse, nec sedisse annos 21. ut in Metropoli Saltzburgensi legitur: cum ipsius demortui sedem Virgilius Zacharia Pontifice*, Indictione prima, *hoc est anno 748. ambiisse memoretur. Alterum, causam discidii Bonifacium inter & Virgilium fuisse sententiam de Antipodum populis quam Virgilius tuebatur, alii vero eatenus ut erroneam cum Lactantio rejiciebant. Addit Zacharias:* Pro Sidonio autem supradicto & Virgilio Presbyteris, quod scripsit sanctitas tua agnovimus. Illis quidem, ut condecebat, comminando scripsimus: tuæ autem fraternitati plus credulitatis quam illis admittetur. *De eodem Virgilio intelligenda videtur alia Zachariæ epistola ad Bonifacium, quæ inter Bonifacianas est ordine 143. in editis, quæ tamen 144. esse deberet: nam duæ sub eodem numero 142. in editis habentur.*

a S. Bonifacio accusatus.

4. *Rediit postea in gratiam Virgilius, an vivo Bonifacio incertum. Concilio Dingolvingensi subscripsit Episcopus anno 772. apud Aventinum. Sane ejus sanctimoniam & integritatem nemo melius prædicaverit, quam Alcuinus in subjecto epigrammate 231.*

postea purgatus.

Precursor Domini magnus Baptista Joannes,
Atque pius Præsul pariter Martinus & ipse
Nominibus sacris ista junguntur in ara,
Ante pedes quorum lachrymas hic funde, viator.
Quæ cernis veniens lector * inclyta tecta,
Virgilius fecit Domini ductus amore,
Egregius Præsul meritis & moribus almus:
Protulit in lucem quem mater Hibernia primum,
Instituit, docuit, nutrivit .·.. amavit.
Sed peregrinus periens Christi jam propter amorem,
Delicias mundi & patriam contemsit amatam.

* f. o lector

AN.CHR. 780 27. Nov.

Per mare, per terras, partes pervenit in istas,
Multiplicare studens tota virtute talentum
Doctrinæ, populis & spargere semina vitæ.
Vir pius & prudens, nulli pietate secundus.
Maximus Ecclesiæ Princeps, & claviger aulæ
Cœlestis, Christus proprios huic tradidit agnos.
Hanc regat ætherio clementer nomine Petrus,
Cum Sanctis pariter quorum hic corpora pausant,
Qui precibus populum Christi tueantur amicis.
Tempora deposcant nobis & prospera vitæ
Præsentis, necnon æterni gaudia regni.

5. *In his versibus plura notanda occurrant: primum, Virgilium genere Scottum seu Hibernum fuisse: secundum, S. Petri Ecclesiam ab eo fuisse magnificentius erectam: tertium, S. Martinum ea in Ecclesia cultum fuisse, antequam persuasio de S. Martini Episcopi Turonici corpore istuc (ut ajunt) delato induceretur. Lege quæ de illa translatione referuntur apud Canisium in tom. 6. pag. 1225. & librum de prima translatione corporis S. Theobaldi Eremitæ Vicentini in Sæculo sexto*, ubi corpus Martini præcipui Confessoris in Turonis direptum *fuisse perhibetur. Lege etiam ea quæ de S. Rudberto Saltzburgensi Episcopo dicta sunt ad annum 717.*

PROLOGUS AUCTORIS.

1. AD præsentem beatissimi Patris nostri Virgilii memoriam superna beatorum spirituum curia & cœlestis mater nostra congratuletur Ecclesia: quæ dum tantæ prolis felici feliciter adsumtione donatur, multorum multo felicius per eam filiorum cotidie adquisitione multiplicatur. Exsultet & supernæ felicitatis filia in hujus adhuc peregrinationis exercenda militia, quæ Patronum jam sibi videt in cœlis, quem Pastorem habebat in terris: quem sicut in via ducem sociumque laboris acceperat, sic per ejus suffragia particeps ipsius consolationis in patria fieri non desperat. Præcipua vero ac singulari lætitia ad tanti viri præconia, nostra specialiter concurrat Salzburgensis Ecclesia, quam ab idololatriæ nuper purgatam erroribus primus ipse in Carinthia verbo prædicationis excoluit, sanctitatis exemplo fecundavit, & miraculorum insignibus mirabiliter adornavit, &c.

Virgilius Hibernus,

2. Beatissimus igitur VIRGILIUS in Hibernia insula de nobili ortus prosapia, litterarum studiis ita animum applicuit, ut inter doctos sui temporis atque climatis doctissimus haberi potuisset. Morum etiam honestate nihilominus clarescere studuit, ut tamen non virtute relicta, invidiam quorumlibet placando, dictum illud exoptabile in se digne meruisset transferre: *Dilectus Deo & hominibus*, &c. Ut itaque Dominus misericordiam suam a progenie in progeniem ostenderet, servum suum Virgilium, strenuum utique dominicæ vineæ plantatorem & futurum Carinthiæ Apostolum, de natali solo Hiberniæ in Franciam misit: ubi ab illustri Francorum Rege Pippino, qui Major-domus dicebatur, apud Carisiacum * honeste exceptus fuit. Et quia litterarum scientia cum morum honestate in ipso exuberavit, Rex eum sicut tubam evangelicæ prædicationis libenter audiendo, secum fere duobus annis propter Dei amorem retinuit.

in Franciam venit ad Pippinum.
* Cressy

Episcopus Juvavensis creatur.

3. Temporibus vero Ottilonis Ducis Bavarorum, qui tunc cum tota Norica provincia subjectus fuit prædicto Regi Francorum, Salzburgensis Ecclesia, quæ ab antiquo vocabulo a Juvando dicta fuit Juvavia, proprio carebat Episcopo. Sed rex Pippinus, Princeps per omnia Christianissimus, ad incrementum Ecclesiæ non modico suspirans desiderio; Episcopatum Salzburgensem pro debito regiæ magnificentiæ sancto concessit Virgilio, eumque prænominato Duci Noricorum, utpote amico carissimo, transmisit summo cum honore excipiendum. Vir itaque Domini dissimulata ordinatione ferme duorum annorum spatiis habuit secum laboris & coronæ participem Episcopum comitantem de patria, nomine DOBDA, ad persolvendum episcopale officium. Postea ad instantiam populi, necnon assidua

Coepi-

AN.CHR. 780

27. Nov.

Coepiscoporum suorum exhortatione inductus, ab ipsis unctionem episcopalem suscipere consensit, ordinatusque est a provincialibus Præsulibus anno nativitatis Domini 766. *, 17. Kal. Julii.

* al. 67.

Ut se gerit.

4. Deinde prout commissæ dispensationis auctoritas exigebat, quod ore die noctuque docuit, operis exhibitione implere non cessavit, in vigiliis, in jejuniis, & in charitate demum non ficta. Ea etiam quæ ad exterioris pertinebant utilitatem provisionis, tanto sollicitius studuit promovere, quanto status Salzburgensis Ecclesiæ tunc nuper initiatus & exiguus, postea Deo cooperante, ut liquido apparet, religione & possessionibus famosissimus, id expostulare videbatur.

Monasterium reficit. Episcopi sedem transfert.

5. Quippe fabricam Monasterii immenso opere & egregia dispositione a fundamento construxit, corpusque S. Rudberti quod post obitum suum in Ecclesia B. Petri Principis Apostolorum requievit, una cum sede episcopali quæ in prætaxata Ecclesia similiter per aliquot annos exstiterat, divina commonitus inspiratione transtulit in eum videlicet locum, in quo usque ad præsentia tempora perduravit.

Sclavos a Dagoberto subactus,

6. Temporibus vero gloriosi Regis Francorum DAGOBERTI, SAMO nomine quidam Sclavus, manens in Quarantanis, fuit Dux gentis illius. qui venientes negotiatores Dagoberti Regis jussit interficere, & regia expoliavit pecunia. Quod cum comperit Dagobertus Rex, misso exercitu suo damnum quod ei Samo contumaciter intulerat, justa præcepit ultione puniri: & sic demum Regis servitio subacti sunt.

quorum Dux Boruth,

7. Non multo post tempore cœperunt Huni eosdem Quarantanos hostili seditione graviter affligere: fuitque Dux tunc eorum BORUTH nomine, qui Hunorum exercitum contra eos videns, interim Bavaris nuntiare fecit, rogans eos sibi in auxilium venire. At illi cum magna festinatione venientes expugnaverunt Hunos, & obfirmaverunt Quarantanos, servitutique eos Regum subjecerunt, similiter & confines eorum. Duxeruntque inde obsides secum in Bavariam, inter quos erat filius Boruth nomine CARASTUS, quem pater ejus more christiano nutriri & baptizari postulavit: quod ita factum est. Similiter de CHETIMARO filio fratris sui fieri rogavit. Mortuo autem Boruth, jussu Francorum Regis, Bavari CARASTUM Christianum factum petentibus eisdem Sclavis remiserunt, & illi eum Ducem fecerunt. Sed postea ille anno tertio defunctus est. Iterum autem permissione domini Pippini Regis, ipsis populis idem petentibus, CHETIMARUS Christianus Ducatum suscepit; suggerente vero quodam Presbytero, nomine MAJORANNO, qui a S. Virgilio in Juvavo Monasterio manus impositionem acceperat, quem secum propter doctrinam christianæ Religionis retinuit, ad Juvavense Monasterium specialiter caput suum in servitium Dei *a* declinavit, singulis annis quoad vixit, in signum subjectionis suæ aliquod obsequium illuc persolvendo.

postea Carastus Christianus, tum Chetimarus

Ipse ad Fidem adducit per suos.

8. Peractis autem aliquantis temporibus, prænominatus Dux Karantanorum petiit S. Virgilium Episcopum visitare populum gentis illius, cosque in Fide firmiter confortare. Quod tunc ille minime implere valuit: sed sua vice misso suo Episcopo nomine MODESTO, ad docendam illam plebem, & cum eo Vuatonem, Regiobertum, & Gozarium, atque Latinum Presbyteros suos, & EKihardum Diaconum cum aliis Clericis, dans ei licentiam consecrare Ecclesias, ordinare juxta Canonum definitionem, nihilque sibi usurpare quod decretis sanctorum Patrum contrairet. Qui venientes Karantanis, dedicaverunt ibi Ecclesiam S. MARIÆ, & aliam in Liburnia civitate & in aliis quamplurimis locis: ibique Modestus Episcopus permansit usque ad finem vitæ suæ. Eo igitur defuncto Episcopo, postulavit iterum Chetimar Dux Virgilium Episcopum, si fieri po-

a Huc loco venit in mentem id quod Arnolfus in lib. 2. de mirac. S. Emmerami cap. 12. scribit de quibusdam, *qui capita cum manibus religiose altari S. Emmerami imponentes, professi sunt se Martyri perpetuos censuales.*

AN CHR. 780 27. Nov.

tuisset, ad se veniret : quod ille renuit, orta seditione quod carnicula * dicimus : sed inito consilio dimisit ibi LATINUM Presbyterum. Et non multo post orta alia seditione exivit inde ipse Latinus Presbyter. Ea vero sedata misit iterum Virgilius Episcopus Madelhohum Presbyterum, & post eum Vvarmannum * Presbyterum. Mortuo autem Chetimaro & orta tertia seditione, aliquot annis nullus Presbyter ibi erat, usquedum WATUNC * Dux eorum misit iterum ad Virgilium Episcopum, & intente postulavit, ut ad confortandam in Fide prædictam terram aliquos destinaret Presbyteros. Petitioni igitur memorati Ducis & incremento sanctæ Ecclesiæ consulens, misit Heimonem * & Reginbaldum Presbyteros atque Majorannum Diaconum cum aliis Clericis, viris utique religiosis & honestæ conversationis. Et non multo post misit iterum ibidem eumdem Heimonem & Dupliterum ac Majorannum Presbyteros aliosque Clericos cum eis. Iterum misit eis Gozarium, Majorannum, ErKenbertum & Augustinum Presbyteros : post eos Rembaldum, Reincharium Presbyteros, item Rembaldum, Guntharium.

* al. carincula

* al. Vvargimannum

* al. Vvaltunc

* al. Hermonem

Diœcesim suam visitat.

9. His ita gestis, ad exstirpandam funditus & eliminandam si qua vigere visa est barbaricæ superstitionis idololatriam, atque ad confortandam penitus in Fide, frequenti prædicatorum diligentia plantatam suæ diœcesis Ecclesiam providens, ac provida circumspecti Pastoris vigilantia per villas & provincias verbum vitæ ubertim seminando, diu desiderabiliter optatam ovibus suæ propriæ visitationis præsentiam exhibuit. O quanta Principum cujuscumque regionis obviam illi cum pompa procedentium exsultatio! quam laudabilis spiritalium virorum vicissim stipatim, immo certatim dominum & patrem suum invitantium devotio! quorum profecto petitionibus vir ille sanctitatis & gratiæ plenus, omnibus omnia factus ut omnes lucrifaceret, zelo pietatis obediens, Ecclesias consecravit, & per Karinthiam sensim transeundo ad fines Hunorum, ubi Dravus influit Danubium, quo etiam postea tempore ARNONIS primi Archiepiscopi territorii Salzburgensis termini Chronicis attestantibus extendebantur; saluberrimæ visitationis usus officio pertransiit, palmitesque cœlestis vineæ propagando, Clericis ad sacros Ordines promovendis, ut singulos arbitrabatur dignos, benedictionis suæ manum imposuit.

Obiit anno 780.

10. Inæstimabilis igitur sanctitatis & meriti beatus Dei Præsul Virgilius, feliciter & strenue laboris sui cursu consummato, post emensas pelagi mundani tempestates, ad metam hujus peregrinationis & ad portum salutis JESUM CHRISTUM declinans, dissolutionem sui corporis juxta necessitatem conditionis humanæ imminentem sibi divinitus revelatam longe ante præscivit. . Rediens itaque celerius & memoratam civitatem suam intuitus, amarissime fundendo lacrymas, hunc visus est decantare versiculum : *Hæc requies mea*, &c. Celebrato denique divini Sacramenti mysterio, leni morbo correptus, anno dominicæ Incarnationis 780. *a*, 4. Kalend. Decembris obdormivit in Domino : cujus corpus in latere meridiano Monasterii, cujus ipse duodecim annis fabricator, & in tertiodecimo consecrator exstitit, prout tantum decuit Pontificem, honorifice fuit repositum : sacer autem spiritus ejus civium consortio gaudet supernorum.

FRAG-

---

a Sic legendum, tametsi in recensione per Canisium facta numerus Kalendarum ad annos adjunctus est, ac mendose repositum 784. rectius in priori editione anno 780. uti & in libro de miraculis infra, ex quo discimus hoc loco reponendum esse *quinto Kalend. Decembr.* quo die Sanctus Virgilius in Fastis Benedictinis colitur.

AN CHR. 780 27. Nov.

FRAGMENTA

Ex libro donationum Ecclesiæ Saltzburgensis in tomo 6. Canisii pag. 1147. capp. 5. & seqq.

11. In illis temporibus OTILO Dux ab æmulis suis * hujusmodi causa. Fratres duo Carlomannus & Pippinus Reges Francorum Otilonem Ducem Bajoariæ rebellare conantem bello superant. Fuit autem cum domino Pippino Rege in Francia multis diebus. Inde reversus & accepto Ducatu suo, tradidit ad Juvavensem sedem villam quæ vocatur *Metminheim* & manentes suos 20. cum territorio & silva & molendinis cum omni appendicio suo. Dedit in eremo ejusdem loci appendente locellum qui dicitur *Esel-vvanch* & lacus duos, & ad *Parnsee*, & in his locis venationem & piscationem. Otilo victus, * supplexegatur. in Ecclesiam munificus.

12. In peregrinatione Otilonis Ducis, fuit cum eo quidam Presbyter Capellanus ejus, URSUS *a* nomine, qui de illa genealogia erat supradictorum hominum de Albina, quos THEODOBERTUS Dux tradidit Deo, & sancto Maximiliano ad *Pongou*, quando dominus Rudbertus Episcopus illam ibi Ecclesiam dedicavit. Et quia propter Sclavos crudelissimos paganos eadem cella multis erat temporibus desolata; idem vero Presbyter venit ad Otilonem Ducem, & petiit dari sibi in beneficium, hoc ipsum quod Theodobertus Dux, ut prædictum est, dedit sancto Maximiliano & domino Rudberto Episcopo ad sedem suam. Et Otilo Dux nescius erat, qualiter dominus Rudbertus eumdem locum ad *Pongou* primo cœpit construere, & Ecclesiam ibi ædificavit & consecravit, concedentibus Ducibus THEODONE & THEODOBERTO filio ejus. Sed & hoc nescivit, quod Theodobertus Dux ipsos homines ibidem tradidit, & ipsam cellam cum omni traditione sua confirmavit sancto Rudberto Episcopo ad sedem Juvavensem episcopatus sui: deditque Otilo Dux, ut prædictum est, Urso Presbytero suo hoc ipsum ad Albinam, & ipsam Cellam in beneficium. Urso dat Cellam S. Maximiliani,

13. Postea vero cum Virgilius peregrinus, donante Otilone Duce, suscepit regimen ipsius Juvavensis sedis & episcopatus, cognita supradicta causa venit ad Otilonem Ducem & dixit ei omnem hanc causam ab initio per ordinem: rogavitque secundum justum judicium hoc reddere sancto Petro ad ipsam Sedem. Sed Otilo noluit eumdem Presbyterum suum contristare, neque tollere ei illud beneficium. Tunc autem cœpit Virgilius Episcopus medietatem inde quærere propter illum servum suum sancti Rudberti, Tonazanum nomine, qui hoc ipsum primo cum Ledi vicino suo invenit. Hoc igitur Otilo Dux reddere noluit, sed comparare hoc voluit a Virgilio Episcopo cum eo quod habuit ad *Louff*. Sed Virgilius hoc omnino tenuit, & dixit Presbytero: Quo amplius tu illic laboraveris, & quo plus ibidem de tuo dederis, eo amplius babebit sanctus Petrus, atque sanctus Rudbertus. Nam si tu illis hoc injuste abstuleris, sicut nunc factum habes ad tuam perniciem, non ad tuam utilitatem; venient dies, cum illud reddetur per bonorum hominum & Deo fidelium voluntatem ac potestatem. Illam tamen medietatem quam quæsivit Episcopus, non potuit ei Otilo Dux contradicere. Porro Virgilius Episcopus jussit ibi domum suam ædificare, & omnem medietatem de eo, quidquid ad ipsam Ecclesiam venerat, in omnibus quibuslibet causis S. Rudberto conquisivit, & suos Presbyteros ibi jugiter manere fecit, qui hoc providebant: & ideo magna contentio sæpissime contigit. Idem autem Ursus Presbyter una cum adjutorio Otilonis Ducis fecit ibi aliam Ecclesiam, cum qua voluit ipsam medietatem S. Petro a Juvavensi potestate abstra- Virgilio sinistra renitente.

a De eo Arno in devotione supra in Observationibus præviis.

AN.CHR. 780

27. Nov. Ecclesia ibi constructa ab eo excommunicata.

ſtrahere, & unum vacantem Epiſcopum nomine LIUTI ibidem advocavit qui ipſam diſcordiæ Eccleſiam conſecravit. Quo cognito Virgilius Epiſcopus excommunicavit eam, & appellavit eam Diſcordia: & omnibus Presbyteris contradixit, ut nemo ibi cantaret Miſſam, nec aliud officium Dei. Et ita excommunicata permanſit, quouſque Virgilius Epiſcopus vixit.

Testes a Virgilio citati.

14. Hæc omnia Virgilius Epiſcopus a viris valde ſenibus atque veracibus diligenter perquirere ſtuduit, poſteriſque ad memoriam ſcripta dimiſit. Quidam vero ex eis, qui iſta illi dixerunt, diſcipuli [a] S. Rudberti fuerunt, & juniorum ejus quidam filioli, ex quibus erat ISINHARDUS vir nobilis & filiolus beati ſenis CHUNIALDI Presbyteri, & MATERNUS, DIGNOLUS quoque diſcipulus ſancti Rudberti, atque JOANNES, alii quoque, qui hoc a ſenioribus audierunt, hæc ita omnia narrantes. Ex quibus Dulciſſimus[b] Presbyter, Othmarus frater ejus Presbyter, Madelhoch Presbyter, filius MADELGORI Cancellarii Theodonis Ducis; Ruffolus Presbyter, Amandus Presbyter, Latinus frater ejus, Ebo Presbyter, Paldo Presbyter, Rembertus Presbyter, Heimo Presbyter, item Vitalis Presbyter, Salomon Presbyter; Benedictus Diaconus, Syndonius Diaconus, Joannes Subdiaconus, Wolfhardus Subdiaconus; Arnhalmus Monachus, Germanus Monachus, Tazzo Monachus, Emicho Monachus; & iſti laici, UGO Comes, IMMIN Comes, HEIMO Comes; Gerhardus Judex, Sigibaldus Judex; Anno, Eber, Rudloch, Salaho, Joannes, Egilolf: omnes iſti nobiles & veraces viri fuerunt.

Otilo dictam Cellam amplificat.

15. Præfatus quoque Dux Otilo divino compunctus amore, cœpit ædificare & ampliare Eccleſias Dei, & ſervos diligere: ipſam Cellam ſancti Maximiliani, quam beatus Rudbertus Epiſcopus primo per conceſſum Theodonis Ducis conſtruxit, quamque idem Dux ad Juvavenſem ſedem tradidit, cœpit Otilo Dux diligere, & in amorem Dei ampliare. Congregari autem ibidem fecit Clericos & Deo ſervientes, pro remedio animæ ſuæ.

ex cap. 15. Cellæ Ottingæ initiis.

16. Cella quæ dicitur Ottinga, temporibus domini Pippini Regis & Taſſilonis Ducis nepotis. Guntherius quidam Comes in pago *Chiemingen*, in propria hereditate ſua conſtruxit Eccleſiam pro amore Dei & animæ ſuæ ſalute, ad ſervitium Dei & Sanctorum ejus: convocatique illuc S. Virgilium Epiſcopum eodem anno, quo ad epiſcopium ordinabatur; dixitque ei ſe velle ibi Monachos congregare & Abbatem illis conſtituere, & ſua proprietate eis tantum ibidem contradere, ut victum & veſtimenta habere valerent: & quidquid ibidem cum proximis ſuis augmentare cum juſtitia potuiſſet, ad Dei ſervitium & Sanctorum ejus promtiſſime hoc faceret. Tunc itaque Virgilius Epiſcopus requiſivit ab eo, in cujus dominio voluiſſet ut ille Abbas eſſet & Monachi, quos illic congregaſſet. Et ille primitus ei hoc dicere noluit. Dixitque ei Epiſcopus: Neque ego tibi Eccleſiam conſecro, nec Monaſterium, nec Abbatem, niſi ſecundum Canones ſciam, ad quem locorum illorum rectitudo & dotatio conſtare debeat: & voluit inde abire. Denique idem Comes Guntherius divino compunctus amore cognovit, quod Epiſcopus ſecundum Canonum ſtatuta incedere vellet: promiſit ſe hoc ipſum quod ibi conſtructum habuit ad Monaſterium perficere velle, & cum omni proprietate ſua eamdem Eccleſiam ſi conſecraſſet, ad Salzburgenſem ſedem epiſcopatus & ad illam * dominationem pleniter per omnia ſecundum Canones tradere velle, & per omnia inde ita facere, ſicut Virgilius Epiſcopus illum doceret. Et tunc demum conſenſit Virgilius Epiſcopus, & conſecravit ipſam

* illius

[a] Si Rubertus anno 626 mortuus eſt, ut putarunt hactenus omnes; qui Virgilius, anno 766. conſecratus Epiſcopus, ejus diſcipulos videre potuit?

[b] De Dulciſſimo hæc leguntur in eodem libro Donationum cap. 2. *Ladi quoque & Urſe frater ejus commendaverunt domino Rudberto Epiſcopo nepotes ſuos nomine Vuernharium & Dulciſſimum ad diſcendas litteras & officium Dei ad Juvavenſem ſedem ſuam &c.*

ipsam Basilicam in honore S. Stephani, & omnem locum hunc. Quo facto Guntherius tradidit per pallium altaris Virgilio Episcopo ipsam Ecclesiam cum omnibus, quæ ibidem antea perdonavit tradere. Commendavit autem hoc pleniter Monasterium in manus Episcopi ad regendum secundum Canones, sicut & ceteras Ecclesias diœcesis suæ, ut ipsam cum Sede semper esset. Potestatem vero Episcopo dedit regendi ipsam familiam, Abbatemque ibi ordinare & monachos de ipsa sede *a* ibidem ponere, sive Canonicos. Tunc quoque tradidit ibidem de suo proprio villam quæ dicitur *Holzhuss*, cum mansis septem, & cum omnibus rebus ad eamdem villam pertinentibus. Deditque aliam villam juxta lacum Chieminge, Usinga vocatam, cum mansis septem. Postea vero una cum consilio & consensu Tassilonis Ducis petiit dominum Pippinum Regem, qui concessit ei tributales viros de suo ministerio manentes * quatuordecim ibidem ad firmamentum: qui & ita fecit. Interea vero ipse & uxor ejus Hadeburch dederunt ibidem ambo pariter hereditatem ejusdem Hadeburgæ, &c. *b*

AN.CHR. 780 27. Nov. NOTA.

* f. moventes

LIBER MIRACULORUM.

Ex ejusdem Canisii tomo 6. pag. 1178.

1. ANNO vero dominicæ Incarnationis 1181. decima quarta Indict. 14. Cal. Martii, sub Alexandro Papa III. apostolatus ipsius 21. & ultimo; regnante serenissimo Principe FRIDERICO Romanorum Imperatore Augusto, anno regni ejus 28. & conregnante sibi filio ejus HEINRICO Romanorum Rege gloriosissimo; Ottone de *Vvitelinspacb* ioclyto Duce Bavariæ Ducatum tenente; supramemorati fabrica Monasterii, quæ schismatis persecutione conflagrante ante aliquot annos diruta & diruenda deperierat, sumtibus & jussu præclarissimi pastoris CHUNRADI Salzburgensis tunc Archiepiscopi, apostolicæ Sedis tunc in Alamannia Legati, Cardinalis Presbyteri S. Marcelli, Sabinensis Episcopi, modo autem Moguntinensis Archipræsulis, dum a fundamentis cœpit ædificari, sancti Spiritus cooperante gratia & divinæ majestatis suffragante clementia, corpus beati Virgilii, quod ob immensi temporis antiquitatem ab omnibus ignorabatur, contigit revelari.

Monasterium Saltzburgense restitutum anno 1181.

S. Virgilii corpus retectum.

2. Quadam die factum est, ut lapides e muro elapsi, aliquantulum intro spectandi aditum transeuntibus præbuissent: diligentius aliquibus hoc ipsum considerantibus, concavitatis patuerunt indicia, & picturæ vetustioris deaurata illic visa sunt schemata. Porro Canonicis hujus rei novitatem perquirentibus, & latius ejusdem muri aperturas patefacientibus, inventa est B. Virgilii, octavi post S. Rudbertum Salzburgensem Episcopum, tumba & depicta imago, ejusdemque imaginis hujuscemodi epigramma:

Virgilius Templum construxi schemate pulchro.

Et præterea dies obitus ejus 5. *Calend. Decembris.*

Idem vero dignus Deo Pontifex, ut in Annalibus nostris reperimus, majoris Ecclesiæ, in qua & sepultus fuit, primus exstitit fundator, & B. Rudberti ac sedis episcopalis in ipsam Ecclesiam, qua nunc est, pius translator. Tempus etiam quo dictus Pontifex obierat, anno Incarnationis Domini 680. in eisdem Annalibus invenimus.

3. Ad

a Vides Monachos etiam tum in Ecclesia cathedrali fuisse. Nuve Cella Ottinga post varios casus est Collegium Canonicorum sæcularium in opido Ottinga, vulgo *Ottingen*, ad Æuum fluvium, *Inne*. Lege Hundium in Metropolis parte 2. de Monasteriis, ad vocabulum *Oting*.

b Lege caput 13 in quo *Virgilius Episcopus castellum ad Svvicberum ad Loviffi comparasse* dicitur & alia quædam ab Helmone & Fridberto.

AN.CHR. 780 27. Nov.

3. Ad tantæ igitur rei spectaculum plurimis novarum rerum cupidis (ut fieri solet) confluentibus, non pauci a doloribus diversis sunt allevati. Cunctis autem qui accurrerant viri Dei Reliquias venerantibus, juvenis quidam Diaconus & Ecclesiæ ejusdem Canonicus, inter ceteros dictum locum patefaciens, ille vana curiositate magis quam pia devotione accedens, præsumtuose effossa humo manum sinistram venerandis ossibus injecit, omnibus eum redarguentibus & prohibentibus, & in prosperum hoc ipsum (sicut rei probavit eventus) successurum non fore adserentibus. Verum ille hæc omnia corde obstinato parvipendens, nihil de sanctarum violatione Reliquiarum, quæ tot annis intactæ ac decenti veneratione absconsæ latuerant, curabat. Interea fama inventionis sancti Præsulis crebrescente, mulier de civitate *Salzburg*, cum in partu multis diebus laborans periclitaretur, per revelationem nocturnam admonita, candelam ad mensuram sui corporis, super famuli Dei sepulcrum transmisit, candelaque incensa statim puerum enixa convaluit.

Diaconus Sanctis injurius, a dæmone arripitur,

4. Sane Diaconus ille, quem præmisimus, horum miraculorum incredulus, oblationes Fidelium, quæ jam pia devotione a plurimis illuc deferebantur, rapere, & usibus suis attrahere non timuit. Nec ea temeritate contentus, mulierculam ibidem orantem, ipse sanctas Reliquias subsannans, irreverenter præsumsit repellere. Juste igitur divina ultione statim correptus a dæmone, oculis terribilibus, ore hianti circumquaque discurrens, Sacrarium introivit, primamque vexationis suæ & vesaniæ notam in quodam Presbytero, Ecclesiæ Thesaurario, quem tunc forte solum illic repererat ostentans, ipsum Presbyterum pugnis, alapis cæsum unguibusque diutissime laniavit. Superveniente autem uno ex mansionariis Ecclesiæ, cum Presbyter præfatus e manibus arrepticii sublatus, interius Sacrarii cubiculum ostio post se clauso confugisset; ipse arrepticius

sibi ipse manus infert.

dæmone plenus, ad sui ipsius internecionem cœpit armari: & cum jam alium non videret in quem furorem suum effunderet, vestibus omnibus exutus, utpote nullum vulneribus habens obstaculum, rasorium corripuit, plurimisque ictibus valido conatu pectus cœpit transfodere, Presbytero & mansionario prædicto intuentibus, & præ pavore nimio accedere aut inhibere eum non audentibus. Verum cum pectus & manus vulneribus multis cruentasset, nec tamen usquequaque (Deus ipsum ad majorem & evidentiorem famuli sui Virgilii ostentationem reservavit) præcordia perforasset; collapsus ad terram, toto conatu collum & guttur incidere tentabat. Tunc itaque Presbyter & mansionarius qui prius ab eo refugerant, collapsum & in terra volutantem videntes, audaciter erumpentes super ipsum irruunt, ferrumque de manu ejus eripiunt. Jam vero plurimi clamore excitati, ad ipsum juvenem concurrere cœperunt: sed ipse elapsus in tenebris, quia erat crepusculum, cursu velocissimo turrim conscendit, & negotio perambulante in tenebris, tum ad alia necis suæ convertitur argumenta, funemque campanæ laquei vice collo circumdans de fenestra turris exsilivit. Duo autem e pueris evestigio ipsum insecuti, ubi turrim adscendebant, pendentem eum & palpitantem invenerunt, retractumque Dei gratia juvenem a laqueo absolvunt, & inter manus trahentes ad inferiora deducunt. Porro cum ad viciniam sepulcri Beati Virgilii esset adductus, intra semetipsum frendens cœpit obniti, & retrorsum labi & corruere, manumque ne oculis sanctum videret sepulcrum admovere. Reportatur igitur ad Sacrarium, concurrit Clerus universus, psalmi, exorcismi, letaniæ sine intermissione dicuntur. Cum in ipsis letaniæ precibus nomen sancti Virgilii inculcaretur, malignus ille inhabitator, qui vas illud possederat, auditum sancti nominis non sustinens, frendens & dentibus horribiliter stridens, rugitum teterrimum emittebat, juvenemque infirmum crudeliter discerpebat. Evidenter itaque cunctis qui aderant, quod ob illatam sanctis ossibus injuriam ita vexaretur conjicientibus,

bus, ad tumulum præfati caput & membra terribiliter quatiens, spumamque ejectans refertur, sonantibusque campanis plebs totius civitatis convenit. Admotus autem sepulcro, ipsum sepulcrum conspuebat, dæmonque jam aperte incendium, quo a S. Virgilio pateretur proclamans, ac manum sepulcri violatricem tentans & gestiens dentibus corrodere; nisi ipsa manus abscinderetur, se non exiturum testabatur. Tum vero tantus ab utroque sexu clamor exortus est, ut vox continuata cum lacrymis non posse finiri videretur. Effertur deinde ab Ecclesia, & in lecto reponitur. Ubi dæmon a Sacerdotibus per tremendum judicium & his similibus adjuratus, cur vas Dei in suam redegisset potestatem, in hæc verba prorupit: Ego non sponte, sed coactus veni, candelas & alias oblationes a viri Dei sepulcro ego abstuli, & nisi quantocius hæ restituantur, magister meus cum septem nequioribus intrabit spiritibus, & in perpetuum hic manebit. Cum vero candelæ diu quæsitæ, rursum ad dæmonis indicium inventæ essent & allatæ, addidit idem dæmon corpus miserabile scopis *a* numero parificatis candelarum cædendum, ipsique juveni post redditam sanitatem, diebus viginti jejunandum. Poterat autem in afflicto juvene, in quo regnabat & dominabatur iniquitas, videri miseria, & unde non præsentes, sed & absentes non parvum potuissent percipere terrorem. Scopis enim allatis, candelis etiam relatis & incensis in Ecclesia, juvenis præmemoratus ad sepulcrum beati Præsulis totius multitudinis precibus & lacrymis comitatus refertur. Ubi dum scopis, sicut ostensum fuit, diutius cæderetur, adstantesque universi auxilium & misericordiam beatæ Dei genitricis MARIÆ, necnon & sanctorum Nicolai, Rudberti, Virgilii præcipue, suspiriis intimis exposcerent; spiritus ille nequam cum strepitu & sibilo non modico aufugit, multis circumstantium discessum ejus & impetum sentientibus. *Scopis cæsus liberatur.*

5. Liberatus ille a dæmonio & refectus sacramento vivifico, ad lectum semivivus reportatur. Ibi per triduum mutus permanens, indiciis manuum & scriptis intentionem animi exposuit quod lingua non potuit: quia taciturnitas hæc, sicut postmodum patuit, incredulitatis pœna fuit. Admonitus vero a reverendis Sacerdotibus, ut fidem circa se gestis adhiberet, & Sanctum Virgilium miraculis clarescere crederet; manu & scripto renuit, & quamdiu renuit, usum loquendi non recepit. Tandem cum mutus & animo & corpore deficiens in proximo moriturus crederetur, rursusque dominico sacramento communicasset, & Sacerdos subintulisset, Si credis Virgilium Dei famulum, aperiat os tuum qui aperuit os Zachariæ Prophetæ; subito gutture & lingua resoluta, Credo, exclamavit, statimque loquendi usum cum sanitate pristina recepit. *Eucharistiis refectus,* *mutus fandi usum recipit.*

6. Cum autem eo modo sanatus respirasset, Monasteria etiam & Ecclesias singulas, gratias Deo & Sanctis agens circuisset, quia fex ejus nondum fuerat exinanita, ad pristinum reversus est reatum, Sanctique illius meritis sine intermissione in vicinia sepulcri & in conspectu populi exprobrans, iterato meruit castigari, quia castigatus noluit emendari. Interrogatus enim, si circa se gestorum meminisset, contumeliose subjunxit, se sepulcrum sancti Pontificis, si non ab interrogatione quiescerent, profanaturum & omnimodis eversurum. Nec mora quasi percussus ad terram decidit, & ab adsistentibus elevatus, aliquantulum convaluit. Nec contentus eo, cum unus ex Canonicis infirmus ad sepulcrum ipsa nocte fuisset delatus, ipse juvenis cum reliquis Canonicis pro *Iterum in crimen & pœnam relapsus,*

a Scopas non raro ita usurpat Petrus Damiani tum in cap. 8. de vita Eremitarum, tum in Opusc. 14. de Origine Fontis-Avellanæ. *Datur*, inquit, *ex more tria millia scoparum pro unius anni pœnitentia, sive 25. psalteria, aut 25. Missæ.*

AN.CHR. 780 27. Nov.

pro infirmi salute illo oraturus occurrit : verum temerarie & eum subsannatione ut infirmum sanaret oravit, alioquin se non crediturum aliquos meritis ipsius Sancti liberari. Sed & his similia adjiciens non orando, sed subsannando, opem allato infirmo flagitabat. Confestim igitur tumulo supereminens, tectum cum fragore maximo ita intremuit, ut lapidibus grandinis concussum esse videretur. Juvenis etiam ille qui a dæmonio liberatus, & pro sua quoque frequenter præsumtione castigatus, adhuc in sua pertinacia permanebat, jam denuo percussus coram omni plebis multitudine prostratus, incendio se conflagrare & mori proclamabat. Deportatus itaque ab Ecclesia, tamdiu intolerabili dolore est detentus, donec se in Sanctum Dei peccasse confitens, ad plenum credidit, & ad plenum liberatus est. Curatus autem demum, ea quæ prius celaverat, vexationis scilicet suæ ordinem exposuit : quod nimirum tempore illo, quo (sicut prædictum est) mulierem de sepulcro Sancti repulit, spiritus ille immundus cum vento vehementi in specie vespertilionis os ejus intravit. Deinde eum tempus curationis ejus adesset, beatum Nicolaum, quem ipse specialiter venerabatur, & præterea sanctum Virgilium advenisse, velumque nigerrimum & longissimum & nigerrimum utrosque ab ore ejus protraxisse, sanctumque Nicolaum subintulisse : In fratrem nostrum graviter peccasti, verumtamen pro tua apud Deum intercessimus sanitate.

tandem fit sanior.

7. Et quoniam omnibus se invocantibus consuetæ pietatis opem beatus Dei famulus singulis pro necessitatibus suis semper exhibuit, quiddam mirabile & satis memorabile subnectendum est, quod Monachus quidam de *Rottenbaklach*, diutino languore scapulæ laborans, dum in comitatu Abbatis sui quodam tempore iter ageret, prætaxata passione graviter correptus, accepta via defecit, viribus corporis destitutus. Ceterum juxta monachicæ Regulæ *a* rigorem forte diem, in quo flagella carnis Monachi de more suscipiunt, adesse contingit, & cum ceteris qui tunc aderant etiam ille morbidus coram domino Abbate prosternitur castigandus : partem quoque dorsi, videlicet saniorem plagis exponens, cum bene exaratam sensisset, alteram quoque cui pepercerat, in honore Sancti Virgilii flagellari suppliciter postulavit : post cujus petitionis effectum plenariæ salutis adeptus est præsidium. O prædicanda & laudanda Christi pietas, quæ tanta celebritate merita beati Virgilii longe lateque declaravit, ut ejus fama omnes eis maximas nationes impleverit! Si ergo fidei constantia, vel recuperandæ salutis gratia Saxones atque Boemi ad tumbam viri Dei de longe invitantur, mirari non oportet.

Monachus scapulis dolens, mire curatur.

NOTA.

Plura alia hic omissa minutiora miracula.

VI-

a Id est juxta morem illius temporis : nam flagellatio in S. P. Benedicti Regula, præterquam in contumaces ac pueros delinquentes, nulla præscribitur. Antiquum ejusmodi flagellationum in Ordine nostro usum docet Synodus Aquisgranensis anno 817. habita, in qua statuitur cap. 14. *ut nudi pro qualibet culpa coram Fratrum obtutibus non flagellentur* : quas tamen flagellationes alius ab alio semper excipiebat, non statis diebus, ut hoc loco, sed ubi culpa exigebat.

VITA SANCTI GREGORII

CIRCA AN. 781 25. Aug.

ABBATIS ET RECTORIS ECCLESIÆ TRAJECTENSIS AD RHENUM,

Auctore S. LIUDGERO Mimigardevordensi Episcopo, ipsius discipulo.

Ex Vitis illustr. virorum Christophori Brovveri Soc. JESU.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. VITAM *S.* GREGORII *Abbatis, administratoris Ecclesiæ Trajectensis * ad Rhenum, a S.* LIUDGERO *Episcopo Mimigardevordensi ipsius discipulo scriptam fuisse, docet in primis* ALTFRIDUS *Episcopus in S. Liudgeri Actis.* Erat S. LIUDGERIUS, *inquit*, in scripturis sacris non mediocriter eruditus, sicut in libro ab eo composito de vita venerabilium ejus Doctorum, GREGORII scilicet & Albrici, aperte probatur. Sed & primordia sancti Bonifacii adventus atque ordinationis quæ fuerant in alio opusculo, *scilicet S. Vuillibaldi*, prætermissa, pulcro sermone ipse conscripsit. *Quæ omnia S. Liudgerus exsequitur in subjecto libro, quem Christophorus Brovverus anno 1619. vulgavit, Notationibusque illustravit: cujus libri aliquot fragmenta jam ediderat Nicolaus Serarius in Historia Moguntinæ lib. 4. S. Gregorii gesta perstringunt* Joannes de Beka *&* Vuilhelmus Heda *in Historia Trajectensi, &* Joannes Gerbrandus *in Chronici Belgici lib. 6.* — Vitæ Scriptores. * Utrecht

2. *Gregorium Monachum ac Monachorum Patrem seu Abbatem fuisse argumenta non pauca persuadent, tametsi in subjectis ipsius Actis nulla monasticæ professionis mentio fiat. Quippe is adolescens rudis & litterarum expers S. Bonifacio adhæsit, institutusque videtur in monasticis rebus, sive in comitatu Bonifacii & sociorum Monachorum, sive in Cœnobio Ordorfensi, quod primum S. Bonifacius ædificasse dicitur; sive in Fritslariensi. Nam in Monasteriis ab ipso conditis pueros fuisse educatos, patet ex epistola 17. in qua jubet, ut post mortem Vuigberti Abbatis Fritislariensis* Wigbertus Presbyter & Megingordus Diaconus magistri sint infantium. *Certe Gregorius in Ecclesia Trajectensi Abbas & Pater fuit Monachorum, quos ipse instituebat informabatque. Sic enim Auctor libri de vita S. Liudgeri apud Brovverum cap. 6. Gregorius Liudgerum* paterna in Monachorum Monasterio sollicitudine erudiisse *fertur. Quo spectat etiam illud Altfridi in eadem Vita:* Illi, *parentes scilicet Liudgeri*, commendaverunt eum viro venerabili GREGORIO discipulo & successori S. Bonifacii Martyris Domino nutriendum: qui libenter eum suscepit, & comperta sagacitate pueri studiose illum erudiebat. Crevit itaque Liudgerus proficiens in timore Domini, & deposito sæculari habitu, (*notanda hæc verba*) in Trajecto Monasterio totum se contulit ad studium artis spiritalis. Unde Patri Gregorio & ceteris tanto dignior & acceptior, quanto fuit & monasticis eruditionibus illustrior, *quas tamen Cassini necdum vivente Gregorio didicerat; sed in Cœnobio Trajectensi. Et quidem Monachos in Trajectensi Ecclesia a Sancto Villibrordo institutos primum extitisse, dubitare nos non sinunt antiqua Principum Francorum instrumenta in gratiam ejusdem Ecclesiæ, a Joanne de Beka & Vuillelmo Heda relata: quæ licet in nonnullis interpolata, suspecta sane iis in locis esse non debent, in quibus* Monachorum Ecclesiæ Trajectensis *fit mentio: siquidem jam a multis sæculis Monachi cesserunt Canonicis, a quibus ea in gratiam Monachorum subornata fuisse suspicari non licet. Dubitat nihilominus Brovverus*, num simile quid fuerit *in Ecclesia Trajectensi*, quale de sancto Anschario Bremensi Episcopo legitur, qui Bremæ congregationem sanctorum virorum instituit: qui, ut Adamus memoriæ prodidit, habitu quidem usi canonico, Regula vivebant monastica, genere quodam miscellaneo medioque. *Verum Adamus Bremensis Canonicus Clericos Bremenses nusquam Monachos, (quod de Trajectensibus dicitur) sed* Canonicos *appellat. Certe Joannes a Leidis in Chronici Belgici lib. 4. cap. 4. referens diploma Caroli magni pro Ecclesia Trajectensi, exprimit utrumque nomen* Monachorum & Canonicorum. *Lege adnotata superius ad Vitam S. Vuillibrordi.* — Gregorius an Monachus.

3. *Ceterum Gregorius numquam Episcopus, aut Archiepiscopus fuit, contra quam Scriptores Trajectenses Joannes de Beka & Vuillelmus Heda sentiunt; sed* Presbyter *dumtaxat &* Abbas. *Quippe S. Liudgerus in vita sequenti num. 20. Gregorium morbo extremo correptum*, Abbatem & præceptorem *suum vocat. Consentiunt Altfridus aliique scriptores in Actis S. Liudgeri.* Non enim fuerat, *inquit Altfridus*, idem Gregorius ad gradum episcopalem ordinatus, sed Presbyterii perseveravit in gradu. *Et Anonymus apud Brovverum:* Commendaverunt Liudgerum cuidam Gregorio grandium meritorum viro, qui discipulus simulque successor S. Martyris Bonifacii, Trajectensi sedi Presbyter Episcopi vice præfuit. *Huc spectat Lulli Mogontiacensis Episcopi epistola, quæ est inter Bonifacianas 45. inscripta* GREGORIO, duplici Presbyteratus Abbatisque honore decorato, *in qua Lullus, tametsi ætate junior, egregia dat monita Gregorio, quem* carum collegam & præceptorem pium *vocat: in his*, ut in hac temporali potestate & terrestri ditione, qua auctore Deo, *inquit*, jam nunc uteris, dominicæ sententiæ semper memor sis, sonantis: Regnum meum non est de hoc mundo, *&c.* — Non Episcopus, sed Abbas.

CIRCA AN. 781 25. Aug.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. SAcrarum Scripturarum præceptis monemur, ut diligamus Dominum ex toto corde, diligamus & proximum tamquam nos ipsos: & ut illos proximos nostros veraciter arbitremur, qui spiritalibus magis intenti sunt quam carnalibus, atque ad eorum se promissa usque in diem novissimum piis operibus præparare non cessant: quos non carnalis generatio extollit inaniter, sed spiritalis regeneratio fructificare facit & proficere. Charitas ista quamvis omnibus domesticis catholicæ Fidei quæ per dilectionem operatur, maxime tamen sanctis Patribus & Præpositis nostris exhibenda est, sicut sanctus Apostolus adhortatur dicens: *Rogo vos, fratres, ut noveritis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino & monent vos, ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum, pacem habete cum eis*. Quæ est ista notitia, qua Præpositos nostros plus ceteris nosse præcipimur, nisi ut eis & viventibus debitum honorem, & obsequium sincera intentione impendamus; & eorum pia & profutura exempla post obitum illorum non solum a memoria nostra numquam recedant, sed ea etiam ad aliorum ædificationem indesinenter sermonibus repetere & dilatare non cessemus? quatenus id veraciter fieri valeat, quod idem Apostolus alio loco de ipsis spiritalibus patribus nostris hortatur & dicit: *Quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem*: ut qui in præsenti mortalitate vestigia illorum & exempla & mente retinemus & actu, in futura immortalitate, secundum Evangelii dictum, gaudium Domini nostri simul cum eis mereamur intrare. Ad illud pervenientes, dum largiente gratuita gratia Christi intraverimus felicitatem perennem, nemo tollet a nobis in sempiternum: quoniam ad illud in initio, pio Conditoris proposito conditi sumus, & post lapsum primi hominis in mortem, Redemtoris nostri misericordi visitatione ad idem revocati, ad quod perventuri in die novissimæ necessitatis, si certissima spe in diebus mortalitatis hujus, & hortamenta sequimur spiritualium Patrum, & semper nobis maxima gaudendi causa sit ipse Deus. Igitur quoniam ut dixi clare testimoniis sanctæ Scripturæ, spiritalibus Patribus honorem merito impendendum, & post præcepta dominica eorum jussis nihil præferendum; paucis jam aperire curabo, ob cujus reverentiam & dignam memoriam, hanc præfatiunculam præmiserim, pauca de innumeris benefactis ejus donante gratia Christi & meritis ipsius suffragantibus scribere incipiens.

[Margin: Patribus spiritualibus maxime charitas & recordatio debetur. — 1. Thess. 5. — Hebr. 13. — Matth. 25.]

INCIPIT VITA.

2. EST enim mihi sermo iste de domno GREGORIO Abbate & præceptore meo ab infantia: qui de nobili stirpe Francorum *a* progenitus, nobilitate morum & sapientiæ documentis nobilitatem sæculi ornavit ac superavit. Quam utique spiritualem nobilitatem & prudentiam adsecutus est a sancto Martyre BONIFACIO Archiepiscopo & Magistro suo: qui in diebus nobilissimi Principis Francorum Regis KARLI de Britannia & gente Anglorum clarissimum quoddam sidus Franciam veniens, sub Regibus KARLMANNO & PIPPINO ejusdem Regis Karli gloriosissimis filiis, quasi sol rutilans in sanctitate, expandit radios virtutis suæ & prædicationis, omniaque prope Regna vivens in corpore largissimis dapibus doctrinæ suæ

[Margin: Gregorius nobilis Francus, auctoris præceptor.]

a Trevirum fuisse ajunt. Patrem habuit Albericum infra num. 3. memoratum, qui in Testamento Adelæ Abbatissæ Palatioli superius ad annum 734. relato, ipsius Adelæ filius dicitur; Adela vero filia Dagoberti Regis, Austrasiorum scilicet, uti Henschenius interpretatur. Certe ADDULA hic num. 3. Alberici mater, Gregorii avia appellatur. Porro apud Vvillelmum Hedam in Historia Trajectensi Gregorius matrem habuisse fertur S Vvastradem, in Ecclesia Susterensi diœcesis Leodicensis humatam, cujus festum celebratur 12. Kalend. Augusti. De Gregorii fratribus infra num. 13.

suæ reficiens, & fide melioravit & vita. Atque post transitum suum de CIRCA AN. 781
hoc mundo per sanctum martyrium, eadem Francorum Regna per electa 25. Aug.
grana discipulorum suorum, in exemplum dominici seminis fructificare fecit, & proficere usque in hodiernum diem. Inter quos B. Gregorius columna Ecclesiæ Dei inventus est: qui in diebus religiosissimi Regis Pippini succedens Magistro, genti Fresonum missus est Prædicator: cui Magistro & Bonifacio Martyri B. Gregorius hoc modo adhærere cœpit & discipulatum ejus subire. S. Bonifacii discipulus & successor;

3. Cum ipse electus Dei Bonifacius Martyr post tredecim *a* annos peractæ in Fresonia prædicationis, quibus in Australi parte laci Almari *b*, pauper evangelicus & propemodum solitarius sanctam sessionem suam tribus in locis peregisset, quorum vocabula locorum sunt hæc. quem post prædicationem in Frisia, Primus vocatur Wyrda *c*, in ripa fluvii Rheni, ubi septem annis habitavit. Secundus vocatur *Attingohem* juxta amnem Fehta *d*, ubi habitavit annis tribus: quo in loco primum cœpit habere discipulum nomine GEMBERTUM. Tertius locus appellatur Felisa, qui propior erat gentilibus & paganis, ubi tribus similiter annis mansit. Post hos, inquam, tredecim annos dum admonitus a Deo ad Hassos & Turingeos orientales regiones Francorum iter agere cœpisset lucrandorum Deo populorum causa, pervenit ad Palatiolum *e* Monasterium Virginum prope Treveris civitatem, in ripa fluminis Mosellæ, in Palatiolo Parthenone, cui tunc præerat Abbatissa nomine ADDULA, religiosa valde & timens Deum. Quæ cum vidisset athletam Dei peregrinum & egenrem, gratulabunda suscepit eum in hospitium suum, implens dominicam adhortationem: *Hospes eram, & collegistis me*. Matth. 25. Cumque ille sacer sanctus viator Bonifacius secundum solitum morem suum Missarum mysteria peregisset, ut propemodum omni die agere consuevit, sederunt ad mensam, ipse scilicet & ancilla Dei Addula Abbatissa cum familia sua. Cœperunt autem ad ipsum sanctum convivium plus quam epulas, solatium sanctæ Scripturæ expetere, quo fieret fides audientium accensa, spesque & charitas renovata in Deum, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Tunc quæsitus est Lector, & juxta Dei voluntatem inventus est electus puer Gregorius, qui per idem tempus nuper a schola & palatio reversus, Gregorius ex lectione laudatus sub laico adhuc habitu quasi quartum-decimum aut decimum-quintum agens ætatis annum, Dei instinctu venit ad aviam suam, id est ad matrem patris sui ALBRICI supradictam Abbatissam Deum timentem Addulam: datusque est ei liber: qui accepta benedictione, cœpit legere, & juxta modum ætatis suæ bene perlegere. Intelligens vero Magister sagacem mentem pueri bonamque indolem, cœpit eum consummata lectione his verbis moderate laudare & dicere: Bene legis, fili, si intelligis quæ legis. Ipse autem adhuc temporis sapiens ut parvulus & loquens ut parvulus, se scire professus est quæ legebat. Dic mihi, inquit, quomodo intelligis quæ legis? Ipse vero repetebat ab exordio lectionem suam, volens legere sicut prius. Præceptor autem sanctus distulit eum paullulum, & dixit: Non ita, fili, quæro ut dicas mihi lectionem tuam, sed secundum proprietatem linguæ tuæ, & secundum naturalem parentum tuorum loquelam edissere mihi quæ legis. Hac ille ratione convictus, confessus est,

 quia

a Nisi hos annos computes a prima S. Bonifacii profectione in Frisiam, hic numerus constare non poterit: siquidem in secunda profectione per tres annos dumtaxat moratus est in Frisia Bonifacius, antequam in Turingiam se conferret, ut constat ex ipsius Actis supra ad annum 754.

b De lacu Almari seu Ælmari lege adnotata ad Vitam S. Bonifacii supra pag. 25.

c Vverda oppidum, nunc Cæsaria Insula, ad Rhenum, medio itinere inter Coloniam & Vvesaliam Reliquiis S. Suidberti Episcopi decoratum, distinguendum a Verda oppido Batavorum ad Renum itidem situm. De aliis Vverdis (quod nomen Insulam significat) dictum in Elogio sancti Suidberti ad annum 713.

d Fetha amnis non procul Velleohovio oppido influit in Flevum lacum, qui Frisiae a Batavia dirimit.

e In prælaudato Testamento Adela dicitur accepisse locum Palatiolum a Pippino Majore-domus permutatione facta, ibique condidisse Monasterium in honorem S. Mariæ Virginis & Apostolorum Petri & Pauli, in quo *Monachorum etiam disciplina & Regula* S. BENEDICTI *viventium aggregavit*. Iste locus ab urbe distans passuum circiter tria millia in Septentrionem, nunc mœnibus auctus, Canonicorum collegio cessit.

CIRCA AN. 781 25. Aug. quia non posset facere. Sanctus vero ait Bonifacius : Vis, fili, ut ego tibi dicam ? Volo, inquit. Tunc B. Bonifacius : Repete, ait, ab exordio lectionem tuam, & discrete lege. Quod dum faceret, exorsus est sanctus Magister, & clara voce cœpit prædicare & Matri & omni familiæ.

hortantem secutus est, 4. Quæ prædicatio ex quo fonte processerit, claret in conversione Gregorii ingeniosi pueri & sagacis, quia non ab humana facundia, quæ frequenter ad tempus deludit; sed ex Spiritus-sancti gratia, secundum promissum Evangelii, Joan. 7. in modum fluminis aquæ vivæ de ventre fluxit doctoris : & cor prudens ac docile pueri Gregorii tanta virtute & velocitate penetravit, ut ad unam incogniti eatenus Magistri exhortationem & prædicationem oblivisceretur & parentum & patriæ: ipsaque hora, dum complesset Magister sanctus prædicationem suam, nolens ab eo ultra disjungi, Addola avia invita. ivit ad aviam suam prædictam Abbatissam venerabilem Addulam, dicens, se velle cum homine pergere, & ad discendos divinos libros discipulatum ejus subire. At ipsa carnali affectu constricta, illico repulit eum, & omnimodis hoc fieri posse renuit : quia utique non nosset hominem, neque quo iret. Cant. 8. Sed sicut scriptum est: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem;* puer Gregorius in proposito suo permansit, & dixit ad Addulam aviam suam : Si non vis mihi dare equum ut equitare possim cum eo, pedibus ambulando absque dubio vadam cum illo. Sic ergo altercando de ignoto itinere diutius disceptabant ad invicem : sed tandem prævaluit charitas electi pueri Gregorii, & ut dignum erat, carnalem amorem vicit dilectio spiritalis. Videns ergo famula Dei Addula, quia prudens erat femina, animum inflexibilem pueri, dedit illi pueros & equos, & dimisit eum ire *a* cum sancto Magistro in opus quod compleverunt simul usque ad sanctum martyrium ejus. Intelligis, Lector pius & prudens, quem secutus sit electus puer Gregorius in hoc facto, ut inconsultis parentibus omnibusque propinquis, & ipsa quæ præsens erat resistente avia, tam subito mutaretur. Idem enim spiritus videtur mihi in hoc tunc operari puero, qui Apostolos Christi & dispensatores mysteriorum Dei ad illud inflammavit, ut ad unam vocem Domini relictis retibus & patre sequerentur Redemtorem. Contemtis igitur parentibus & patria, omnibusque retro relictis quæ carnaliter blandiri poterant menti adolescentis, secundum Psal. 16. Psalmistæ dictum beatus puer Gregorius propter verba labiorum Dei secutus est vias duras. Durum namque erat & valde asperum, ut qui in patris domo multum divitis in jocis & deliciis erat nutritus, unum peregrinum & pauperem hominem sequeretur, nesciens quo iret; & in tantum ei obediret, ut omnes alios homines & potentes sæculi & proprios parentes tamquam surdus non audiret, dummodo illius præceptis obsecundaretur in omnibus. Quanta enim auctoritas lucebat jam tunc in futuro Martyre Bonifacio, æstimare quis poterit, quæ tot pueri tam subita immutatione incitavit ? aut quis ardor charitatis ad obediendum ignoto Magistro mentem juvenis inflammavit, ut subito oblitus sui, secutus sit Christi pauperem, omnis mundanæ substantiæ inopem ? Non hoc fecit amor auri & argenti, non cupido prædiorum & superba jactantia, quorum nihil erat in causa : sed hoc fecit artifex summus, unus atque idem spiritus Dei, qui omnia operatur in omnibus dividens singulis prout vult.

Turingiam adit cum eo, 5. Tunc Electi Dei iter desideratum peragentes venerunt Turingiam. Porro ad augmentum boni sui, & ad comprobandam mentis eorum constantiam & longanimitatem, in tanta paupertate invenerunt populum illum, ut vix ibi ullus haberet unde viveret, nisi de longinquo parum quid colligeret, ut ad modicum tempus sustentaret penuriam suam. Nam a Saxonibus vastatam. tota illa regin in confinio paganorum rebellium posita, illo tempore incensa erat, & hostili manu vastata. Quæ tamen penuria nequaquam terrere pote-

a Id contigit anno Christi 722. quum Bonifacius dimisso in Frisia Vvillibrordo, ad Hassos & Turingos se convertit, Gregorio jam annum quartum-decimum prætervecto, qui proinde anno Christi 708. natus est.

poterat ministros Christi, ut ob id subterfugereut, quo minus adnuntiarent eis omne consilium Dei: sed juxta exemplum apostolicum cœperunt laborare manibus suis quæ opus erant sibi & eis qui eum illis erant, atque eum illo populo in tentationibus suis firmiter permanere, & circumquaque prædicando invitare ad cœlestia regna. In his ergo studiis perseverantes, secundum formam primitivæ Ecclesiæ erat eis cor unum & anima una: & augebat Deus quotidie multiplici numero, qui salvi fierent in idipsum.

CIRCA AN. 781
25. Aug.
1. Cor. 14.
Actor. 4.

6. Tunc fama sancti magistri & futuri Martyris Bonifacii cœpit dilatari per omnia orientalia Regna Francorum. Cœpit quoque & electus adolescens Gregorius in discipulatu ejus proficere ætate & sapientia, & in tantum amabilis fieri magistro, ut quasi unicum filium eum diligeret, jam adjutorem fidelem illum habens in omni opere bono. Hic autem tantus profectus Electorum Dei non est initiatus per opulentiam & mundanas delicias, neque per securitatem & prosperitatem vitæ mortalis; sed in fame, & nuditate, & laboribus multis. In quibus omnibus & opere manuum vivere cogebantur, & nonnumquam vicinam paganorum persecutionem ob metum mortis cum populo simul in civitatem fugere, ibique in arto pane & angustiis per dies plures habitare, donec collecta multitudine sua cives manu validiore eos iterum effugarent. Hoc ergo certamen quoniam per innumeros vicos inter paganos & Christianos gerebatur, idcirco hinc & inde magna pars regionum illarum redacta erat in solitudinem. In tam forti autem & periculosa in diebus illis decertatione, in tanta pugna & perturbatione dimicantium populorum, electus Pastor Bonifacius numquam cessare potuit a custodia & instructione gregis sui: verum tanto fuit constantior & paratior pro ovibus suis animam suam ponere, quanto rabiem luporum frequentius vidit & atrocius imminere. Similiter & fidelis discipulus ejus Gregorius adjutor infatigabilis in opere Dei cum magistro permansit in custodia & educatione gregis Christi, factus secundus Pastor.

Virtutibus, maxime patientia studet.

7. Eo usque autem hæc ita gerebantur, donec per gratiam Christi triumpharet christiana manus, & pax plena Dei Ecclesiis redderetur. Et erant magis ac magis crescentes ac proficientes in opere Domini, sicut inpræsentiarum cernitur, considerantibus regiones illas. Sed quid nos miseri, pigri & inertes in pace Ecclesiæ Dei dicturi sumus, qui non gregis lucra, sed commoda nostra semper quærentes, vix unquam in custodia ovium, contra rabiem luporum vel unum latratum minimi sermonis emittimus? qui, sicut dixi, in pace Ecclesiæ pigri sumus & somnolenti in custodia gregis, in lucris vero carnalibus nimirum strenui & pervigiles. Isti autem de quibus loquimur, in tanta perturbatione & bellorum certamine, non solum in sui intima & casta custodia mundis cordibus permanserunt; sed etiam in lucro gregis & discipulorum documentis tanta benedictione Dei dilatati sunt, & propria vigilantia per Dei adjutorium multiplicati.

Auctoris digressio in segnes & mercenarios Pastores.

8. Tunc priores & prudentiores Francorum, qui electum Dei Martyrem Bonifacium, ejusque discipulos venerabilem Gregorium & socios ejus in tanta virtute operum & fortitudine constantiæ nosse & intelligere potuerunt, cœperunt eis & sua offerre diligentius de die in diem, & laudem tantæ beatitudinis & unitatis apud Regem Francorum seniorem KARLUM non celare. Cœpitque & ipse Rex virum Dei Bonifacium velle videre, jussitque eum venire ad se. Qui eum venisset, non statim in initio honore sibi condigno receptus est a Rege, sed sic competenter dilatus: quia fuerant quidam pseudo-doctores & adulatores, qui famam sancti viri & discipulorum ejus obfuscare & impedire conati sunt apud Regem [a]. Verumtamen

Bonifacius cum suis apud Carolum laudatus & ab eo arcessitus,

sed ob calumniatorum despectus,

[a] Et tamen Carolum Tuditem favisse Bonifacio, & eum in conspectum admisisse, constat ex epistola ipsius Caroli, quæ est inter Bonifacianas 32. *Episcopis, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Domesticis*, aliisque Regni Francorum Optimatibus directa cum hoc exordio: *Cognoscatis qualiter Apostolicus vir in Christo Pater Bonifacius Episcopus ad nos venit, & nobis suggessit, quod sub nostro mundeburgio vel defensione eum recipere deberemus*, &c. quod tamen etiam commendatitiis Gregorii Papæ ad Carolum litteris tribuendum est.

CIRCA AN. 781 25. Aug. Luc. 7. redit in Turingiam

men ex illo die crevit amor & honor hominis Dei & discipulorum ejus apud omnes, qui fidem illorum & vitam scire & investigare interius desiderabant: & juxta dictum Evangelii, justificata est sapientia a filiis suis. Redierunt Electi Dei iterum ad sua, & in cœpto opere sine ulla hæsitatinne permanentes io Turingis & in Hassis, ubi tunc temporis maxime opus erat doctrina illorum ob vicinitatem paganorum & indoctam plebem. Ibique cœperunt ab offerentibus propter amorem Dei & salutem animarum suarum modica loca territoriaque suscipere, & in eis Ecclesias construere, & in hoc quoque opere, sicut & in prædicatione sua, cum benedictione Dei multu proficere: de quibus locis est unus in Turingia, nomine *Erpesford*, & alius in Hassis, *Frideslar*, cum ceteris nonnullis, quos initiaverunt Electi Dei, & excoluere cultu divino. Tunc creverunt loca divitiis, crevitque numerus discipulorum; ac virtute operum proficiebat. Crevit etiam beatus adolescens Gregorius cum suo Magistro in omni operum virtute & decore sapientiæ divinæ, secundum formam Magistri, a quo didicerat. Et sic in his omnibus, secundum Psalmistæ dictum, qui Electis Dei legem dedit in virtute operum, dedit & benedictionem io multiplicatione & profectu discipulorum: & sic ibant de virtute in virtutem quotidie in melius proficientes & crescentes in omni opere bono.

Ecclesias construit.

Psal. 83.

Carolo Martello mortuo, anno 741.

9. Interea, dum hæc ita geruntur ab electis Dei Bonifacio & discipulis ejus, successerunt in regno patri Karolo religiosi filii CARLMANNUS & PIPPINUS, patre debitum universæ carnis persolvente & transeunte de hoc mundo. Tunc pii filii patri succedentes in regnum, quia eis undique per gratiam Christi major quies erat largita bellorum quam fuisset patri, cœperunt in regno suo, inspirante Deo, religionis officia intentius quærere, & meliorare. Cœpit & hoc audire B. Bonifacius futurus Martyr, & discipuli ejus: cœperuntque frequentius approximare palatio quam fecissent, & loqui cum Regibus, & prædicare secundum datam sibi a Deo gratiam populum Dei in ipso palatio. Et in tantam gratiam venerunt apud Reges supradictos & omnem populum Francorum, ut omnes una voce dicerent & concordarent, B. Bonifacium dignissimum esse episcopatu & omni honore, exceptis illis pseudo doctoribus *a* & adulatoribus, quos superius dixi: qui & eum interficere aliquando moliti sunt; sed non dimisit eum Dominus protector ejus venire in malevolas manus eorum, donec adnuntiaret, secundum dictum Psalmistæ, brachium & potentiam Dei generationi quæ ventura erat. Igitur ipsi soli cœperunt contradicere, & eum blasphemare quantum potuerunt, atque adfirmare, non esse eum dignum episcopatu, quod peregrinus erat. In tantum erant tunc sanioris consilii laici quam Clerici, videntes sapientiam Dei & gratiam esse in homine illo, ut quo amplius perversissimi illi, non dico Episcopi, quibus nomen illud datum est immerito, eum vituperare conati sunt, tanto amplius diligeretur ab hominibus, & laudibus efferretur, quoadusque in certamen venirent coram Regibus & coram universo Senatu populi Francorum. Sed quid opus est dicere de illa disceptatione quam habuerunt tunc ad invicem, illi scilicet perversissimi, quos nominare nolo, ex una parte; & S. Bonifacius ex altera cum discipulis suis Gregorio & sociis ejus; dum confusi, & refutati ab omni Senatu & ab ipsis Regibus, inde discederent adversarii, & S. Bonifacius futurus Martyr ad hoc perveniret, ut absque ullius contradictione, una omnium voce eligeretur in episcopatus sublimissimum gradum, & Maguntia metropolitana Ecclesia ei daretur a Regibus providenda & regenda *b*. Ex eo die quantum claruerit sapientia ipsius omni Regno Francorum, quantasque Synodos cum religiosis Regibus ad correctionem popu-

Bonifacii crevit auctoritas.

Falsis doctoribus adversantibus ipsius promotioni, Psal. 70.

Maguntinus Antistes designatur.

a Forte an Clemente & Aldeberto, pessimis hæreticis, de quibus in Actis S. Bonifacii, nisi quod Auctor etiam Episcopos notat infra: an Virgilium? quem Bonifacius apud Zachariam accusavit invasi episcopatus, ex lib 2. Othloni cap 9 & Clemens se Episcopum venditabat, ibid. cap. 4. Huc spectat Concilium Romanum ibidem; & Suessionense, in quo Aldebertus & Clemens damnati anno 744.

b Id factum esse anno 745 aut insequenti, probavimus in Vita S. Bonifacii, ad lib. 2. Othloni cap. 7.

populi postea instituisset, non in isto opusculo modo dicendum est, dum in modum solis effulserit in templo Dei, ac prædicatione sua & exemplis omnes nebulas effugarit infidelitatis & hæreticæ pravitatis: quoniam & ista omnia in libello de passione ipsius scripto plene & lucide manifestantur. CIRCA AN. 781 25. Aug.

10. Ad hæc autem universa non modice adjutus est ab electis discipulis suis, post Magistrum clarissimis prædicatoribus & columnis Ecclesiæ Dei: quorum unusquisque civitatem & regionem suam, sicut Lucifer mane oriens, illuminavit exemplis. Et doctrina sua B. GREGORIUS Trajectum *, antiquam civitatem, & vicum famosum *Dorstad a* cum illa inradiavit parte Fresoniæ, quæ tunc temporis Christianitatis nomine censebatur. Idem usque in ripam occidentalem fluminis quod dicitur *Lagbeki*, ubi confinium erat Christianorum Fresonum ac paganorum, cunctis diebus Pippini Regis. LULLUS Maguntiam metropolitanam civitatem cum maxima parte Christianorum Fresonum, qui in parochia urbis illius constiterunt, incoluit. MEGINGODUS, venerabilis Pater & pastor gregis sibi commissi, civitatem *Virzeburg* cum suis adjacentiis in sua sorte sale sapientiæ & doctrinæ suæ condivit & custodivit. WILLIBALDUS, electus Dei Antistes, episcopatum quod nuncupatur in *Hehstedi b*; in parte proxima nobis Baguariorum; idem in *Nordgoe*, simili modo, ut pius Pater a fundamentis illud erigens melioravit & custodivit. Necnon & germanus prædicti Willibaldi, nomine WINNIBALDUS, Presbyter, Magistro meo B. Gregorio valde carus, & ipse locum & regionem suam sancte & feliciter illustravit: qui post obitum suum quid vivens fecerit, magis miraculis ostendit. STURMI vero venerabilis Abbas, unus ex numero illo Electorum Dei, quantum profecerit in eremo sua post martyrium sancti Magistri, Bocauna silva in testimonio est: quæ prius omnimodis inculta erat ac desertum, nunc autem ab oriente usque ad occidentem, a septemtrione usque ad meridiem, Ecclesiis Dei & electis palmitibus Monachorum replera est. Qui etiam Sturmi Abbas hoc meruit privilegium a Deo & sancto Magistro præ condiscipulis suis, ut ipsum locum quem Magister sanctus elegit ad sepulturam corpori suo, possidere mereretur & initiare, & sanctum corpus ejus martyrizatum in eodem suscipere: & in tantum provehere & glorificare eumdem locum, ut ante obitum suum de hoc mundo, quadringentorum circiter Monachorum, exceptis Pulsantibus *c* & aliis minoribus personis, quorum numerus multiplex erat valde in ipso Monasterio, posito juxta fluvium Fulda, Pater extiterit & præceptor. Duo autem ex illis Electis Dei, WIGBERTUS & BURGHARDUS, ante Magistrum migrarunt a sæculo. Sed non sunt illi absque palma electionis suæ, dum ad regna cœlestia Magistrum præcedere meruerunt, & in regionibus suis pro Sanctis Dei habentur & coluntur ab omnibus, qui vitam illorum & virtutem cum Deo nosse potuerunt. Cernis, o Lector intelligens & diligens, quanta charismata in uno homine fuerint; & quid pauper ille, qui solitarius dudum in Fresoniæ partibus fuerat, per tempus ostensionis suæ fecerit ad fructum Ecclesiæ Dei. Non autem ipse hæc per se potuit, sed secundum Apostolum, *gratia Dei cum eo fecit hæc universa, & stabilivit*. Igitur quia paullulum propter communem laudem discipulorum sancti Magistri Bonifacii a proposito itinere narrationis elapsus sum, nunc iterum ad id redeam unde digressus sum.

Adjutores habet Gregorium & alios.

* Utrecht

1. Cor. 15.

11. Tunc B. Bonifacius Martyr futurus, lubentibus religiosis Regibus, cum consensu omnis Senatus populi Francorum, missus est Romam ordinan- Bonifacio Romæ ordinato Episcopo,

a Nunc opidum situm ad Rheni ripam, eo in loco ubi e veteri Rheno profluit Lecca, hic *Lagbeki* dictus. *Beech* enim vel *Bach*, Teutonicis flumen, prænomen Leccam vel Leggam admittit, ut recte Bioverus monet.

b Alii *Eichstat* appellant. Lege Acta S. Vuillibaldi & aliorum hic nominatorum suis locis.

c Id est Novitiis. Lege Haeftenum in lib. 4. tract. 2. Disquisit. 1 in Regulam S. Benedicti. Quemquam Adelardus Abbas Corbejensis *Clericos Canonicos Monasterii*, *Pulsantes* vocat in Statutorum lib. 1. cap. 3.

CIRCA AN. 781 25. Aug. nandus in episcopatus gradum ad Gregorium Papam tertium *a* a primo; ibique ei nomen suum modo omnibus notum & divulgatum, simul cum benedictione & gradu episcopatus, ab facundiam linguæ & gratiam labiorum a Deo sibi donatam, inditum est ab apostolico Pontifice BONIFACIUS, qui antea WINFRIDI vocabulo censebatur. Sicque sanctus vir, & gradu decoratus & nomine, coram omni Clero & familia beati Petri Principis Apostolorum & coram ipso Gregorio Papa prostravit se, & oravit, ut propter Deum & amorem S. Petri ibidem illico in ipsa Ecclesia cum supplici devotione pro se flecteret genua omnis Clerus qui præsens aderat, & unanimiter omnes orarent Dominum, beatumque Petrum intercessorem invitaret & auxiliatorem orationis suæ, ut bono fine & Deo placabili terminare mereretur & concludere dies suos. Qui etiam omnes, inspirante Deo, unanimiter cum summa devotione inclinantes se coram Reliquiis B. Petri Principis Apostolorum, compleverunt petitionem ejus, sacra oratione & Pastoris & gregis fusa ad Deum. Quæ oratio cum sanctis meritis ipsius conveniens quantum valuerit apud Deum omnipotentem, testatur sanctum martyrium ejus peractum in diebus senectutis, etiam tunc nimiæ imbecillitatis corporis sui, dum in decrepita ætate positus, vivere in hoc mundo non valeret diutius. Ecce quomodo sapiens architectus & electus Dei Pontifex Bonifacius, non super fluidam arenam humani consilii & superbæ contumaciæ, sed super tutissimam petram divini consilii & apostolicæ humilitatis ædificavit domum suam. Et idcirco, dum venirent flumina humanæ adversitatis ae perturbationis, flarentque venti diabolicæ tentationis & calliditatis, & impingerent in domum Matth. 7. ejus, non potuerunt eam movere: quia secundum Domini dictum, fundata erat super firmam petram, quæ petra erat Christus. Noster modo intercessor & certissimus patronus apud Deum, consideravit perpendens, in quanto periculo & miseria, humana constituta sit infirmitas. Non in semetipso posuit fiduciam suam, juxta morem superborum partis adversæ: sed ad humilitatem apostolicam & filiorum Dei recurrit, in largitatem divinæ misericordiæ & devotam supplicationem Ecclesiæ Dei solidavit spem suam. Sic enim & Apostoli Christi, eorumque successores & cohæredes in regno Dei, in omni labore & tribulatione sua, oratione Ecclesiæ Dei sine intermissione adjuti, omnia potuerunt implere quæ eis præcepta erant a Domino. Eja Præsules & Prædicatores populi Dei, eodem honore & pari gradu in hoc sæculo decorati, adspicite & intelligite, & adsumite exemplum justi hominis: ut cum vocati a Deo & electi ab Ecclesia Dei, non muneribus obcœcati, ad gradum episcopatus & ad regimen sanctum accesseritis, juxta formam ejus vos instituere, fructumque adferre valeatis permansurum in vitam æternam.'

Gregorius ubique comes adhæret. 12. Et in illo quoque itinere, dum sanctus Martyr Bonifacius Romæ, sicut superius dictum est, sacro gradu sublimatus est, B. Gregorius Præceptor meus, electo Magistro infatigabilis comes permansit; intrans, & egrediens, & pergens ad imperium ejus, sicut semper solebat in omni opere bono. Et non solum in hoc eodem itinere, meritum humilitatis & obedientiæ suæ peregit, ut dignum est juniores subdi senioribus & majoribus suis in omnibus; sed etiam plura volumina sanctarum scripturarum, largiente Domino, illic adquisivit, & secum inde ad profectum proprium discipulorumque suorum non modico labore advexit domum. Sed & pueros duos duobus secum discipulis additis. cum consensu Magistri in discipulatum suum, MARCHELMUM *b* videlicet & MARCUVINUM de gente Anglorum, secum inde adduxit. De quorum seniore Marchelmo religiosissimo & sancto viro, ut dignum est, donante Deo,

a Hic duplex menda. Neque enim Bonifacius a Gregorio tertio, sed ab ejus decessore cognomine ordinatus est Episcopus; neque primum in episcopali ordinatione nomen accepit Bonifacius: quod utrumque ex S. Bonifacii Actis constat. Certe alia quædam facta præpostere narrat Auctor, ut refutatio pseudo-Sacerdotum supra num. 9. quæ longe post Bonifacii ordinationem facta est.

b Hic est Marchelmus, S Suidberti Episcopi comes ac discipulus, cui spuria de S. Suidberto commenta tribuuntur sub nomine Marcellini, ut in S Suidberti Elogio demonstratum.

Deo, suo loco aliquid plenius dicam. Tunc felix comitatus, Magister videlicet sanctus & discipuli ejus electi, & propriis meritis & intercessione omnis Cleri ac familiæ S. Petri commendati Deo & Sanctis ejus, reversi sunt domum, crescentes & proficientes ex illo die in omni opere bono; docentes & instruentes in via Dei, qua ipsi ibant, non solum populum & Proceres Francorum: sed etiam ipsos Reges religiosos sale sapientiæ divinæ non mediocriter condierunt. Et sic in consensu & unanimitate Regum, & cuncti populi per omne Regnum Francorum cœperunt quotidie magis magisque detrimenta fieri diabolo, & incrementa Ecclesiæ Dei; hæreticæ pravitates non apparere, & catholica Fides in omnibus rutilare, ac Religio munda & immaculata longe lateque clarescere. CIRCA AN. 781. 25. Aug.

13. Sed quia adhuc usque communiter & mixtim, nunc de sancto Magistro & Martyre Bonifacio, nunc de Beato Gregorio electo discipulo ejus, modica quæ potui ex magnis, de sancta eorum conversatione ob utilitatem audientium & exemplum futurorum litteris commendare curavi; deinceps specialiter Beati Gregorii facta & virtutes, & salutiferæ prædicationis documenta, quibus erudiri licet indignus, & interesse merui ab infantia, paucis aperire non negligam. Et primo, dignum & memorabile opus ab eo evangelice paractum, intimandum existimo, quod de remissione & indulgentia inimicorum mirabili charitate & posteris profuturo exemplo implevit. Fuerunt ei fratres nobiles & eximii de patre generati, & de matre ejus nati alii fratres, & tempore & viribus secundum sæculi dignitatem minores: quibus necesse erat in obsequio esse majorum. Factum est autem, ut aliqui ex majoribus fratribus honorati a Rege, mitterentur in longinquiora Regna Galliarum; illuc & subsequi, & inhærere necesse erat junioribus. Dum vero post spatium temporis peracti, & parentes visitare placeret & patriam; accepta licentia a senioribus suis, duo uterini fratres præceptoris mei Gregorii cœperunt ire, & propositam carpere viam, ut ad Franciam, id est naturale solum, pervenire potuissent. Qui dum irent in via, juvenili audacia amplius securi quam oporteret, in quadam silva, latronum crudeli manu circumdati & occisi sunt. Quod statim tam lugubre nuntium dominos eorum celari non potuit, qui in illis diebus principatum non modicum ipsis in locis habuerunt. Quod ut audierunt, miserunt circumquaque satellites suos, qui eosdem latrones & carnifices exquirerent & comprehenderent. Qui & inventi & comprehensi, & ligati statim adducti sunt: & licet digni haberentur omni pœna, & crudelissima morte interfici; tamen ob reverentiam & amorem fratris eorum domni Gregorii, cogitabant, ut eum aliquid in hoc consolarentur post mortem carorum, si ipsos homicidas & interfectores eorum ad ejus dominium & præsentiam pervenire facerent, ut ad satisfactionem & mitigationem doloris sui, quali vellet morte ipse eos interfici juberet. Quod & fecerunt; duos ex illis præsentari jubentes, carnaliter dumtaxat cogitantes secundum stultam sapientiam sæculi hujus, quæ inimicis pie parcere non novit. Ipse vero, ut erat vir spiritalis, doctus a Domino JESU CHRISTO & sancto Evangelio ejus, in quo didicerat scriptum: *Diligite inimicos vestros; benefacite his, qui oderunt vos, ut sitis filii Patris vestri qui in cœlis est*, spiritaliter eos & gratanter suscepit; cogitans utrimque, & de sua salute sempiterna, & de fratrum interfectorum absolutione: exemploque posteris profuturo, & jussit eos absolvi, & balneari, vestibus indui mundis, atque cibis refici. Tunc ad se ductis præcepit dicens: Ite in pace; & cavete, ut non ulterius tale malum perpetretis, ne deterius vobis aliquid contingat. Et jussit in pace deduci, admonens paterna charitate, ut a ceteris propinquis suis caute se custodirent. Quid nos modici & infirmi ad hæc dicturi sumus, qui nec minimi verbi læsionem absque ultione, ubi facultas suppetit, ferre valemus? dum de perfectis talia cognoscimus, pensemus, ubi no-

Necis fratrum suorum auctoribus parcit.

Matth. 5.

CIRCA AN. 781 25. Aug.

nostra infirmitas prostrata jaceat, quæ numquam tale aliquid vel mente concepit: ut flere magis libeat, quam aliquid dicere. Forsitan obtinebunt nobis veniam lacrymæ apud pium judicem Deum, qui in meritis fiduciam habere non possumus.

Stephani Papæ licentia verbum Dei Frisiis prædicat.

14. Sed & hoc silentio minime tegendum est, quod Marchelmo venerabili viro narrante didici, cujus superius memoriam feci: quia post martyrium sancti Magistri, a quo per gratiam Christi & meritum sanctitatis ejus omnes confines nationes illuminatæ sunt, ipse quoque Beatus Gregorius a STEPHANO apostolicæ Sedis Præsule & ab illustri & religioso Rege PIPPINO suscepit auctoritatem seminandi verbum Dei in Fresonia: in qua primus S. WILLIBRORDUS, cognomento Archiepiscopus, in conversione gentis illius initiavit rudimenta Christianæ Fidei cum discipulis suis. Deinde senescente eo in opere Dei, & stabilito episcopatu in loco qui nuncupatur Trajectum & alio nomine *Vviltaburg*, & migrante ad Dominum de hac luce, successit Sanctus Bonifacius idem Archiepiscopus & Martyr, quem oculis meis ipse vidi candidum canitie & decrepitum senectute, plenum virtutibus & vitæ meritis. Quo tempore in ejus discipulatu, sicut superius memoravi, B. Gregorius præceptor meus ab ineunte ætate fuerat enutritus, cui & successit *a* pius hæres ejusdem gentis Fresonum Pastor & Prædicator ordinatus a Domino, & a Principibus supradictis Ecclesiæ Dei. Eademque charitate, sicut & fidei firmitate, qua prædecessores sui, sanctus videlicet Willibrordus Archiepiscopus & Confessor & Bonifacius Martyr atque Archiepiscopus, larga & melliflua eruditione populum irradiavit simul cum Chorepiscopo & adjutore suo ALUBERTO *b*, qui de Britannia & gente Anglorum veniebat, magnis vitæ meritis pollens: & eadem benevolentia juxta vires Domino studuit animarum lucra adquirere.

Auctor S. Bonifacium vidit.

Discipulos recte informat Gregorius,

15 Quod etiam & in discipulorum multiplici benedictione ditatus est Beatus Gregorius, nemo dubitat a Deo ei datum fuisse, qui ejusdem electi viri & vitæ meritum pensare voluerit, & pretiosissimum sapientiæ ejus thesaurum investigare. Propterea & hoc dignum esse memoria videtur, qualiter discipulos suos simul cum eis communi vita conversando, ut pater filios educarit & dilexerit, singulisque tanto charitatis glutino jungeretur, ut apostolicum illud sanctum & præclarum testimonium non tantum ex ore proferret ad ædificationem audientium, sed opere & veritate ad imitandum cunctis ostenderet, quod de vocatione & electione omnium gentium a Beato Petro Apostolo dictum constat: *Quomodo in omni gente, qui timet Deum, & operatur justitiam, acceptus est illi.* Non enim ex una qualibet gente ejus erant discipuli congregati, sed ex omnium vicinarum nationum floribus adunati; & tanta familiaritate & mansuetudine lætitiaque spiritali illuminati sunt, ut luce clarius daretur agnosci, quia de uno patre spiritali & de matre omnium charitate generati sunt & coadunati. Quidam enim eorum erant de nobili stirpe Francorum, quidam & de religiosa gente Anglorum; quidam vero & de novella Dei plantatione diebus nostris inchoata Fresonum & Saxonum; quidam autem & de Baguariis, & Suevis, vel de quacumque natione & gente misisset eos Deus: quorum minimus ego sum, modicus & infirmus alumnus. Quibus omnibus undecumque, quasi ad unum ovile collectis, pius Pater & Pastor Gregorius & spiritalia nutrimenta doctrinarum & eloquiorum Dei, & corporalia alimenta eadem devotione procuravit & donavit: & ita inspiratus a Deo exarsit in amore & institutione discipulorum, ut nullus pene præteriret dies, quo non primo mane paterna sol-

Actor. 10.

Liudgerum in iis,

a Non tamen ordinatus Episcopus, ut patet cum ex Actis S. Bonifacii, cum ex Observationibus præviis ad hanc Vitam.

b De Aluberto Gregorii Chorepiscopo in commissa Trajectensium cura, plura leges in Actis sancti Liudgeri Sæculo proximo ad annum 809.

licitudine confedens, fingulis quibufque venientibus, prout quifque quæfivit, poculum vitæ propinaret, & irrigaret eloquio Dei. CIRCA AN. 781 25. Aug.

16. Ipforum quoque difcipulorum ejus plurimi tam nobiles erant, tantoque præditi ingenio & doctrina Dei, ut ad arcem epifcopatus *a* & merito vocarentur, & venirent; plurimi vero eorum, æqualiter edocti & difciplinati, etfi non tanto gradu fublimati funt, meritis tamen non erant exigui, fed fcientia & charitate Dei eximii. Operæ pretium & dignum effe videtur, ut quoquo modo valeam, fingulorum teftimonia, fuis in locis, & figna charitatis non abfcondam. Interim tamen de B. Gregorio, quæ cœperant, pauca de multis, ad profectum audientium proferre conabor: quoniam peccati reus effe pertimefco, fi de cognitis, & tam profuturis bonis, vel extrema quædam narrare non incipiam. Difcipulos habuit Epifcopos & doctos.

17. Erat enim vir ille venerabilis, fecundum Sapientiæ dictum, qui poft aurum non abiit, nec fperavit in thefauris pecuniæ: ideo ftabilita funt bona illius in Deo, & eleemofynas ejus divulgat Ecclefia Sanctorum. Noverat utique fcriptum; & opere noverat & veritate, non fermone caffo: *quia radix eft omnium malorum cupiditas*: & idcirco eam quafi immane præcipitium & inferni foveam exhorruit, & præcavebat in omnibus. Sicut enim cupidi pecuniarum, & avari qui animam fuam venalem habent, timent ne prodant & perdant lucra terrena; fic metuit vir ille fanctus, ne forte abfcondendo ea & cuftodiendo perderet cœleftia. Et idcirco quotiefcumque auri & argenti in poteftatem ejus aliquid devenerat, ftatim expendere curavit, & pauperibus diftribuere, ut vir evangelicus fecundum Evangelii mandatum faceret, & thefaurizaret fibi thefauros in cœlo, ubi nec ærugo nec tinea demolitur, & fures non effodiunt nec furantur. Et quoniam totam fpem fuam tam firmiter & expedite collocavit in cœleftibus, nihil eum nocere potuit nec inretire, quod de terrenis & caducis delectabile effe videbatur in mundo. O virum venerabilem & electum, manfuetum & pium, cœleftibus femper intentum, & de caducis & terrenis minus curantem: quod & habitu monftrabat & actu! Nullum in eo locum invenit fuperftitio veftium & ciborum, non jactantia, & detractio: fed uno eodemque æquali cum ceteris veftimento & victu femper contentus erat: & ex hac linguæ & vitæ munditia foris innotuit, quantæ puritatis dilectione cor ejus interius plenum erat. Ex fimplici vero veftimentorum ufu atque ciborum, monftravit exemplo auditoribus fuis, quod fermone docuit ex præceptis Dei & Sanctorum ejus. Nam legerat fcriptum beato Petro Apoftolo admonente: *Non in vefte pretiofa*: & Coapoftolo ejus Paulo adhortante didicerat, quoniam *efca & potus non eft regnum Dei; fed juftitia, pax, gaudiumque in Spiritu-fancto*. De potu vero ejus quid dicam? in quo ei tantum erat temperamentum, ut vix unquam, fecundum Apoftoli dictum, modico vino uteretur, quod non effet aqua mixtum. Et non tantum in femetipfo hoc adimplevit apoftolicum dictum; fed & omnes fibi fubjectos vehementer femper admonuit, ut numquam ebrietatis malum incurrerent, fed velut inferni foveam præcaverent atque vitarent. Et de vitiorum omnium deftructione virtutumque ædificatione in fua prædicatione propheticum illud frequenter proferre folebat: *Pofui te ut evellas & deftruas, & difperdas & diffipes, & ædifices & plantes*; volens auditores fuos omnes dictum hoc intelligere, quia numquam virtutum decor & bonorum operum ædificium furgit, nifi vitiorum labes & immunditia deftruatur. Sed & apoftolicum illud gloriofum & omni laude dignum teftimonium, propter incitamentum charitatis Dei & proximi atque defiderium regni cœleftis, frequentiffime in conclufione prædicationis fuæ folebat aptare: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, neque in cor homi-*

[Margin: Eleemofynam afiafque virtutes exercet. Eccl. 31. 1. Tim. 6. Matth. 6. Vefte vulgari ufus. 1. Petr. 3. Rom. 14. Sobrietati deditus. 1. Tim. 5. Jerem. 1. 1. Cor. 2.]

a Idem teftatur Altfridus in Vita fancti Liudgeri num. 8. quos inter numerandus ipfe Liudgerus.

CIRCA AN. 781 25. Aug. *hominis adscendit quae praeparavit Deus diligentibus se*. Sciens igitur praedicator pius his duobus testimoniis, prophetico scilicet & apostolico, intentis auditoribus multum conferri per charisma absconditum Spiritus-sancti, quod & Prophetam implevit & Apostolum; & idcirco tam sedulo in coelesti praedicatione sua hoc usus est oraculo & hortamento virtutum.

Obtrectatoribus suis benignus, 18. Et quoniam superius uno operis testimonio, quod tam religiose vir Dei Gregorius secundum dominicam orationem de remissione implevit, multa bonorum operum insignia demonstrantur; libet & illud referre, qualiter fecit in quotidiana conversatione sua de omnibus obtrectatoribus suis, qui ei aliquando derogabant propriis vitiis instigati: qualiter eos non quasi pro detractoribus exhorruit & odivit, sed quasi amicos & Psalm. 37. adjutores semper amavit & adiit; & secundum Psalmistae dictum, tamquam surdus eos non audiens, & quasi mutus non aperiens os suum, benigne cum eisdem conversatus est, nihilque eis negavit, quae amicis impendere debuit. Unde hoc ei, nisi gratia superna largiente, prae munditia mentis egregiae venire potuit, quod tamquam parvulus tam obliviosus injuriarum, tam tenax virtutum fieri valuit? Sagitta enim sermonis Domini non tantum ejus corporis aures tetigit, sed etiam cordis aures veraciter penetravit, & illuminavit: ubi in Evangelio, parvulo ad se vocato, adhuc rudes Apostolos suos, & cum ipsis simul omne hominum genus viam regni coelorum qualiter intrare debeant admonuit, dicens: Matth. 18. *Amen dico vobis, nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum coelorum*. Hoc ergo & cum familiaribus & cum extraneis non semel exercuit, sed assidue, nisi ubi districtio disciplinae & correctionis inter subjectos aliud exigebat. Sed dum vir iste tam humilis & patiens, pro amore divino tam contemtibilia & suae personae indigna & ferre voluit aequanimiter, & potuit; evenit hoc, quod in diebus ejus pene omnibus qui eum noverant incognitum non erat: quia pene omnes hi qui tanto viro honorem debitum impendere noluerunt, ultione divina percussi sunt, & ad cognitionem sui, licet coacti & inviti, reducti: ut palam daretur intelligi scire volentibus, quia sub divina custodia fortiter intus protegebatur, quamvis interdum ante oculos hominum superborum ferre videretur indigna opprobria. Sed quid hoc attendere voluerit & imitari, non mediocriter ei proficiet ad introitum regni coelestis: dum omnes, qui eamdem viam praecesserunt, talia paterentur, secundum dictum Actor. 5. & formam Apostolorum, qui ibant flagellati a conspectu concilii gaudentes & dicentes, quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum coelorum.

(Margin: vindice Deo.)

Eleemosynae praecipue deditus. 19. Verum quia inter virtutes maximas opus eleemosynarum ab ipso Domino & Redemtore nostro est ordinatum, & omnes Scripturae sanctae novi Testamenti & veteris hoc opus salutiferum laudant & glorificant; de largiflua eleemosynarum datione Beati Gregorii ad memoriam posteritatis & imitationis exemplum pauca sunt proferenda. Floruit enim vir ille virtutibus aliis multis, sed maxime in eleemosynarum sacra purificatione fuit semper intentus, in tantum ut nihil sibi auri, nihil argenti praeter Ecclesiae necessaria ministeria unquam reservare voluisset. Sed & de alia substantia sua, eadem benignitate largus habebatur & dilatatus, pauperibusque Christi semper proficuus, & pius: nihilque sibi ex ea, excepto victu quotidiano & vestitu simplici, voluit reservare, ponens spem suam totam magis in tremendi examinatione judicii, quam in praesenti locupletatione thesaurorum & divitiarum mundi. Ideoque tam facile pro amore Christi omnia largiri potuit quae habebat, ex cujus ore Lucae 11. & exemplo eadem didicerat quae faciebat: *Quod superest vobis date eleemosynam; & ecce omnia munda sunt vobis*. Consideravit eadem fide & charitate sanctos Patres in veteri Testamento a Deo donatos, eadem spe-

re-

remunerationis sempiternæ de eleemosynarum operibus fructuosis semper CIRCA AN. 781
fuisse sollicitos : unde & in Psalmo sanctus Propheta pro beatitudinis te- 23. Aug.
stimonio hujus operis devotionem posuit dicens : *Beatus, qui intelligit super* Psal. 40.
egenum & pauperem : in die mala liberabit eum Dominus. Sed & alius Pro-
pheta de eodem opere sancto laudabiliter canit & dicit : *Sicut aqua ex-* Ecclef. 3.
stinguit ignem, ita eleemosyna exstinguit peccatum. Dominus quoque ipso pro
hoc opere in die tremendo Sanctos suos gratia sua & benedictione sempi-
terna effert & extollit dicens : *Venite, benedicti Patris mei, percipite re-* Matth. 25.
*gnum quod vobis paratum est ab origine mundi : quia esurivi, & dedistis mihi
manducare ; sitivi, & dedistis mihi bibere ; nudus fui, & operuistis me*, &c.
Talia Beatus Gregorius de utroque Testamento, in quibus doctissimus e-
rat, intelligendo & penetrando præcepta & divinam Scripturam, legem
vertit in opera : & non auditor obliviosus factus, sed factor operis, in
lege Dei semper erat. Eja milites Christi, audite & intelligite, & ad-
sumite exempla Patris hujus rectissima & præclara, ut vobis etiam ad-
huc in corpore viventibus, & intentibus ac diligentibus ea, inde crescat
gratia Dei, largiens vulnerum nostrorum remedia, unde illi creverunt
tantarum virtutum ornamenta.

20. Talibus successibus & vitæ meritis beatus Abbas meus & Præce- Paralysi de-
ptor Gregorius, dum semper in melius crescendo proficeret, & prope cumbens
jam ad septuaginta annorum ætatem tam carus Deo quam cunctis homi- tribus an-
nibus perveniret : adfuit dies, in qua militem suum Dominus adhuc me- nis,
liorando subvehere vellet ad sublimiora, & remunerationis ei præmia lar-
giri, quæ meritis ejus debebantur & operibus fructuosis. Tactus itaque
est ea molestia corporali in sinistro latere, quam paralysin Medici vo-
cant : & crescente eadem molestia & ingravescente per dies singulos,
secundum Scripturæ testimonium, flagellavit Deus filium suum in hac Hebr. 12.
peregrinatione, quem e vicino erat recepturus ad patriam cœlestium
mansionum : tribus enim annis ante obitum suum, arreptus est illa in-
firmitate. Sed erat languor talis, ut in primis & ambulare posset, vel subditorum
manu deduci ad profectum proprium & subditorum suorum ; loqui quæ profectui
ad ædificationem pertinebant. Quod utique agere non est oblitus ; sed vacat.
sicut semper solebat, tradere non destitit auditoribus suis libros divinæ
legis & monita salutis æternæ. Nam & condiscipulis melioribusque meis Ludgero
in eadem molestia plures tradidit libros, & mihi modico LUDGERO dat S. Au-
librum Sancti Augustini tradidit, quem Enchiridion, id est Manuale ipse gustini En-
nuncupavit. chiridion.

21. Hæc ita agendo beatus homo Gregorius, a profectu spiritualium Viribus de-
successionum in ipsa ægritudine sua numquam desinendo, auxit per singu- stitutus,
los dies sanæ mentis sapientia, licet imbecilli corpore, quod sibi suisque
ad ingressum regni cœlestis & gaudium proficeret sempiternum. Tertio
tandem anno inchoatæ ægritudinis, quasi auri more quod per ignem tran-
siit, corporis fatigatione purgatus ad id pervenit, ut ubicumque opus erat,
inter discipulorum manus portare necesse esset. Et nec tunc quidem vir
venerabilis ab opere Dei unquam cessavit : sed aut divinos libros legere
coram se, aut pro eadem mentis suæ exercitatione ad cœlestia psalmos can-
tare assidue fecit : sicque ad extrema perducto imbecilla membra corpo-
ris, quæ jam tunc lecto semper sustentare necesse erat, candida facta sunt
ac nitida ad instar lactis vel lanæ albæ, ut innotesceret videntibus in quan-
ta munditia spiritus intus haberetur coram oculis Dei. Tunc cœperunt
conqueri & contristari qui ibidem adfuerunt utriusque sexus necessarii
amici, tam de ejus transitu citius imminente, quam de tardatione electi
filii ejus ALBRICI, in quo totius domus *a* spes magna incubuit : qui tunc ad Albrici
temporis in Italia erat regali servitio occupatus, & nemini notum quando reditum ex
esset Italia re-
servatus,

a Nempe stirpis ac generis sui, ex quo prodiit Albricus in commissa Trajectensium cura post Gregorium successor, at Episcopus, ut ex Actis S. Ludgeri constat, ubi Albricus Gregorii *nepos* dicitur.

CIRCA AN. 781 25. Aug.

esset venturus. Hæc audiens Pater Deo dilectus Gregorius, cœpit condolere mœrentibus, de se ipso securus, & de filio sollicitus: & consolatus eos cœpit, sicut frequenter sanus corpore ante solebat inter communia colloquia, propheticum illud proferre ac dicere: Nolite timere, non transibo, inquir, antequam ipse veniat. Quod quam veraciter spiritu prænosceret, rei probavir eventus. Nam triduo vel quatriduo ante transitum ejus, venit diu optatus & electus filius ejus Albricus inopinate, cunctis nescientibus, excepto Patre spiritali, qui ejus adventum longe ante prædixit.

animam agit ante Oratorium Salvatoris,

22. Tunc continuos illos tres dies aur quatuor in communi utilitate & totius familiæ salubri negotio dum ducerent, sano sensu quæcumque desiderabant invicem conferentes; venit ei dies exrremus mortalitatis hujus, ad ingressum regni & perpetuæ saluti prædestinatus. Circumsteterunt eum discipuli ejus, desiderantes adhuc quamvis infirmum Patrem diutius secum habere, & de eo optando dicere ad invicem: Non moritur dodie, non moritur hodie. Ipse vero, viribus adsumtis, quibus valuit: Hodie, inquit, volo licentiam habere. Et his dictis, jussit se ante Oratorium sancti Salvatoris a discipulis portari, & ostium aperiri: ibique oratione facta & communione sacri corporis & sanguinis Domini accepta, adspiciens ad altare; mente cœlestibus intentus, ad Dominum perrexit *a*, cui tanto tempore sincera mente servivit; præstante eodem Domino nostro JESU-CHRISTO, qui cum Patre & Spirtu-sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Viatico accepto,

AN. CHR. 784 16. Julii

SANCTI FULRADI ABBATIS

MONASTERII S. DIONYSII IN FRANCIA, ET FRANCORUM REGIS ARCHICAPELLANI,

ELOGIUM HISTORICUM.

Fulradi duo.

1. FLORUERE *in Gallia* FULRADI *duo unus post alium, uterque Abbas: primus Monasterii S. Dionysii prope Lutetiam Parisiorum: alter Cœnobii S. Quintini apud Augustam Veromandorum: prior Pippini ejusque filii Caroli Magni; posterior Ludovici Augusti cognomento Pii principatu. De primo hic agere instituimus, præmissis nonnullis rebus de Monasterio Dionysiano, cui is præfuit.*

Monasterii Dionysiani initia.

2. *Insigne vereque regale S. Dionysii Monasterium Dagobertus Magnus Francorum Rex quinto ab urbe Parisiaca lapide ædificavit, eoque loci Monachos instituit, qui Agaunensium perpetuum psallendi ritum observarent. Hic ritus ibidem perseveravit ad tempus Aigulfi quinti (ut putant) Abbatis, a quo abrogatus fuisse dicitur apud Fredegarium & Scriptorem libri de gestis Dagoberti; postea restitutus, ut patet ex diplomate Pippini Regis*, dato 8. Kal. Octob. an. 17. regni in ipso Monasterio S. Dionysii, *quo bonorum confirmatio a Pippino fit* eo scilicet ordine, ut sicut tempore anteriorum Regum ibidem in ipsa sancta Basilica psallentium per turmas fuit institutus, sicut Ordo sanctus edocet, die noctuque perenniter in ipso sancto loco celebretur. *Præterea, teste*

b Anno scilicet ætatis 73. (nam septuagenarius paralysi correptus, tribus annis superstes vixit ex num 20.) Christi aera 781. Siquidem annum quintum-decimum agens, Bonifacio adhærere cœpit anno 722 ex notatis num. 4. Diem signat Molanus in Additionibus ad Usuardum 8. Kalend. Septemb. In Annalibus Leodicensibus a Vuillelmo Heda citatis sepultus dicitur Gregorius cum matre S. Vastrade in Susterensi Cœnobio nobilium Virginum Benedictinarum diœcesis Leodicensis. Repugnat Joannes de Beka in Alberico, quem in æde sacra S. Salvatoris (quæ tum primaria erat Trajecti Ecclesia ex dictis in Observationibus ad Vitam S. Vuillibrordi) Gregorio consepultum fuisse adfirmat. Sane in Oratorio S. Salvatoris extremum spiritum reddidisse perhibetur supra.

teste Audoeno in lib. 1. de vita S. Eligii cap. 32. Eligius fabricavit mausoleum sancti Martyris Dionysii, & tugurium super ipsum marmoreum, miro opere de auro & gemmis: cristam quoque & species in fronte magnifice composuit: axes quoque in circuitu throni altaris auro operuit, & posuit in eis poma aurea rotundilia atque gemmata: operuitque & lectorium & ostia diligenter de metallo argenti: sed & tectum throni altaris axibus operuit argenteis. Fecit quoque & repam in loco anterioris tumuli, & altare extrinsecus ad pedes beati Martyris fabricavit: tantumque illic suppeditante Rege suam exercuit industriam, atque ita suum desudit specimen, ut pene singulare sit in Galliis ornamentum, & in magna omnium admiratione usque in hodiernum diem. *Demum* Dagobertus *post suam ipsius mortem* sepultus est in Ecclesia S. Dionysii, *inquit Fredegarius*, quam ipse prius condigne ex auro & gemmis & multis pretiosissimis speciebus ornaverat. *Eumdem sepulturæ suæ locum elegerunt posteri Francorum Reges fere omnes: adeo ut Dionysiana Basilica evaserit commune Regum Christianissimorum conditorium.* AN.CHR. 784 16. Julii.

3. *De isto Monasterio ejusque basilica ita loquitur Audoenus in lib. 1. de vita S. Eligii cap. 32. aliique mediæ ætatis Auctores, quasi in ipsa Parisiorum civitate situm fuerit. Verum familiare illis Auctoribus est, ut urbis cujusque nomine etiam suburbana, id est loca urbi vicina comprehendant, uti fuse & erudite demonstrat Hadrianus Valesius, qui Monasterio Dionysiano primariam sedem primariosque cultores, Monachos scilicet, vindicavit in disceptatione de Basilicis capp 8. & 9 & in defensionis parte posteriori capp. 5. & 6. Cujus argumentis quidquam addere non sinit viri clarissimi diligentia, qui hoc in argumento nihil prætermisit. Sane insuper unicum mihi occurrit testimonium ex Vita beati Adalberonis Mettensis Episcopi, in qua vir pius donaria pretiosa Ecclesiis multis, in his* S. Dionysio Parisius, S. Remigio Remis, *transmisisse perhibetur suo tempore, hoc est ante medium sæculum decimum, quo & Remigiana basilica mille circiter passibus ab urbe Remorum distabat, modo pomœrio urbis inclusa; & Dionysiana, nemine secus sentiente, eo ubi nunc cernitur in loco sita erat. Istiut Monasterii dignitas brevi observationum nostrarum compendio contineri nequit: alia otia suumque volumen exigit grandis materia. Id unum hoc loco juvat adnotare*, Sigobertum Reclausum basilicæ S. Dionysii Martyris Romam ad limina S. Petri & S Pauli missum *a Carolo Tudite fuisse, uti legimus in Appendice Chronici Fredegariani. Ad Fulradum veniamus, cujus res gestas Godefridus Henschenius erudito commentario illustravit in Februario Bollandiano.* Situs & primarii cultores.

4. *Fulradum in Alesatia provincia natum fuisse probant amplissimæ ejus possessiones in eo pago consistentes, quas Monasterio Dionysiano contulit, nempe* Monasterium Lebraha, cella S. Hippolyti, *aliaque prædia, de quibus postea dicemus. Accedit quod Carolomanno in Austria regnanti adhæsit, & (sicuti ajunt) in Monasterio Lebrahensi voluit sepeliri. Parentes suos hactenus ignotos,* RICULFUM & ERMENGARDEM, *nominat in suo ipsius testamento, quos clarissimos fuisse constat, tametsi de illis nihil ad nostram pervenit memoriam. Certe dignitas Archicapellani, a Fulrado administrata, nonnisi summatibus & primariis viris concedebatur. Fratrem habuit* GAUSTBERTUM, *sororem* WALDRADANAM, *utrumque laudatum in prædicto Testamento, quod inferius ex autographo referemus.* Fulradi patria & parentes.

5. *Quantum apud Pippinum Regem valeret Fulradi auctoritas, discimus ex Sancti Bonifacii Episcopi Maguntini epistola 92.* carissimo Consacerdoti Fulrado Presbytero *inscripta, qua eum rogat*, ut suis verbis gloriosum & amabilem Regem Pippinum salutet, & illi magnas gratias referat de omnibus pietatis operibus quæ secum fecit, *& ut imminentem sui ipsius obitum ei indicet; discipulos commendet, Lullum in primis, quem sibi Episcopum substitui postulat. Nec minoris erat ponderis apud Romanos Pontifices Fulradi nomen. Nam teste Hadriano Papa in litteris ad Tilpinum Remorum Antistitem,* san- Auctoritas.

AN CHR. 784 16. Julii. sanctæ memoriæ Bonifacius Archiepiscopus & amabilissimus Fulradus, Franciæ Archipresbyter, tempore Zachariæ & Stephani multum laboraverunt, ut Pallium Abeli Archiepiscopo Remensi transmitteretur: *idemque ipse Fulradus Tilpino Pallium ab Hadriano concessum detulit, ut ex prædictis litteris constat.*

Legationes. 6. *Hinc est quod varias legationes ad Romanos Pontifices obivit: quo munere feliciter defunctus est. Prima cum Burchardo Vvirtziburgensi Episcopo ab eo suscepta est anno* 749. *ut Zacharias Papa de Francorum principatu in Pippinum conferendo consuleretur. Idem etiam Stephano Papæ in Galliam accedenti obviam a Pippino missus, eumdem postea Romam reduxit. Roma cum litteris Papæ ad Pippinum reversus, iterum illuc proficiscitur, ut Pentapolim & Æmiliam, quas Aistulfus Pippino compellente restituere Pontifici Romano promiserat, ipse in manus Stephani resignaret: quod & præstitisse, obsidibus & clavibus Stephano datis, auctor est Anastasius vulgatus. Aistulfo exstincto Desiderius cum per Ratchisi factionem Regnum Langobardorum obtinere non valeret, misso Fulrado cum valida Francorum manu, conatus adversariorum compressit. Denique Fulradus apud Hadrianum Papam egit, Pontifex ut Pallium Tilpino Remorum Archiepiscopo per se mitteret. Eumdem etiam ad Hadrianum Papam legatum a Carolo fuisse cum Adone Abbate, constat ex epistola* 61. *codicis Carolini. In his omnibus quantæ semper integritatis fuerit, probant litteræ Stephani & Pauli Pontificum Romanorum ad Pippinum Regem.*

Archicapellani dignitas. 7. *His in litteris aliisque honoris causa nuncupatur* Pippini Consiliarius, Capellanus palatii, Franciæ Archipresbyter, *id est summus palatii Capellanus: cujus officium erat* omnem palatii Regum Francorum Clerum sub cura & dispositione sua *habere, uti Hincmarus ex libro Adelardi Abbatis Corbejensis docet in Opusculo* 14. *Hinc Fulradus Alcuino* Pastor sacræ capellæ *appellatur. Id muneris Pippino regnante consecutus, etiam Caroli Magni principatu retinuit, ut patet ex Hincmari loco citato: tametsi Guillelmus Peiratus in commentario de palatinis Capellanis condito, suspicatur mendum irrepsisse in Hincmari textum, censetque Fulradum hanc dignitatem administrasse tempore Pippini & Carolomanni: at* Carolomanni *loco errore amanuensium suffectum vocabulum* Caroli Magni. *Certe in diplomatis non paucis Fulrado concessis a Carolo Magno, nusquam (si non me fallit memoria) Fulradus* Capellanus *vocatur.*

Abbatis munus. 8. *Ante vero quam id muneris obtinuisset Fulradus, jam Abbas erat Monasterii Dionysiani. Legi varia diplomatum exemplaria, in quibus Fulradus Abbas exprimitur: nec tamen quo signanter anno regimen prædicti Cœnobii inierit, adsequi licuit. Jam Abbatem eum fuisse anno nono Childerici Regis constat ex quodam Pippini Majoris-domus Placito, cujus hæc verba:* Cum resedisset inluster vir PIPPINUS Majorem-domus Attiniaco in palatio publico ad universorum causas audiendum vel ad recta judicia terminandum, ibique veniens Fulradus Abba de Monasterio domni Dionysii, ubi ipse pretiosus Domnus in corpore requiescit, advocata RAGANE Abbatissa nomine legitemo interpellabat, repetebat ei, eo quod ipsa Ragane vel Agentes in partes sui Septemolas res S. Dionysii post se malo ordine retenebat injuste .·. in pago Tellau, quem CHEREBALDUS & conjux sua AILBERTA per eorum testamentum ad casa S. Dionysii condonaverant, *&c.* Datum quod fecit mensis Junius dies viginti, annum nono regni Childerico Rege. *Hoc in diplomate, quod primaria manu descriptum cum aliis permultis in Archivo Dionysiano adservatur, notatu dignum est sigillum cereum diplomati adfixum, in quo exhibetur effigies Christi Domini stantis, hinc inde Angelos duos habentis, unum ad dextram cum cereo, alterum ad sinistram cum thuribulo. Erat ergo Fulradus Abbas* anno nono Childerici Regis, *id est anno* 750. *tametsi Bonifacius epistolam* 92. *inscribit* Fulrado Presbytero, *non Abbati, ob eam quam sæpe retuli rationem, quod ii scilicet Abbates qui Presbyteri erant, passim omisso Abbatis nomine Presbyteri appellarentur. Exstat & aliud diploma* datum anno secundo Pippini Regis, *quo in diplomate* Fulradus Abbas *dicitur.*

9. *It*

9. *Is varia obtinuit privilegia in gratiam Monasterii Dionysiani & aliorum ab eo pendentium. Egregium illud est quod Stephanus Papa secundus, aliis tertius vocatus, Monachis Dionysianis tribuit facultatem habendi proprium Episcopum, qui episcopalia munia in ipso Monasterio & in cellis ei subjectis exerceret. Hocce privilegium, quod mutilum exhibet Sirmondus in tomo 2. Conciliorum Galliae, integrum ego cum aliis viris clarissimis Claudio Fresnio Cangii domino, Antonio Vione Herovallio, & Joanne Baptista Cottelerio legi in primaria charta, cujus exemplum hic ad amussim reddere visum est haud otiosum.* AN.CHR. 784 16. Julii. Privilegia per eum obtenta.

STEPHANUS *Episcopus servus servorum Dei*, FULRADO, *Deo amabili Presbytero & Abbati venerabilium diversorum Monasteriorum Deo auspice fundatori, & per seriem omnibus successoribus ejus vicissim Abbatibus in perpetuum.* Quoniam semper sunt concedenda quæ rationibus optantur congruis; oportet ut devotio conditoris sancti oraculi in præstandis privilegiis a nobis augeatur. Igitur quia postulasti a nobis, dilectissime noster fili, quatinus in Regno Franciæ, ubi & ubi tibi placitum fuerit, in ruris atque mœniis diversorum locorum, sive in his quæ tuæ propietatis sunt, in his etiam quæ per emptionis paginam tibi advenerunt, sive in rebus parentum tuorum, vel undecumque tibi advenerint, Monasterio construendi licentiam tribueremus, ipsaque Monasteria sicut a te sine refragatione de aliquo Judice vel reclamatore constructa sunt, ita libera sub jure sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui Deo auctore deservimus, a nobis firmata privilegiorum in futuro permaneant. His igitur quam piis desideriis faventes, ac nostra beoedictione id quod petis effectui mancipantes, per hanc apostolicam auctoritatem tibi ceterisque successoribus tuis Abbatibus Cœnobii sanctorum martyrum Dionysii, Rustici & Eleutherii, licentiam & potestatem concedimus ædificandi Monasteria, ubicumque in Franciæ Regno volueritis, sive in locis proprietatis vestræ, sive in his quæ per comparationis seriem, vel concessionem Regum, vel parentum vestrorum dono, vel undecunque, vel ubicunque vobis quolibet justo modo obvenerint. Et quoniam ad preces CHLUDOVII, filii Dagoberti Regis, domnus LANDERICUS Parisiacæ urbis Episcopus, a sua & omoiuoi successorum potestate deinceps, cum consilio suorum Canonicorum & fratrum suorum Coepiscoporum regionis illius, Cœnobium vestrum & omnes ad eum servientes Clericos quorumcumque ordinum in procinctu vestri Monasterii absolvit; nos etiam idem, & habere vobis Episcopum per singulare privilegium concedimus, qui de vobis ab Abbate vel a Fratribus in Monasterio vestro electus, & a Fratribus nostris Episcopis de illa regione consecratus, illa vestra Monasteria a vobis ædificata provideat, & vice nostri nominis ubi & ubi fuerint regat, & prædicationi tam in ipso vestro Monasterio, quam in sibi subjacentibus deserviat. Ut autem alicujus Ecclesiæ Episcopus vel Sacerdos illa Monasteria a vobis ædificata aliquo cupiditatis vinculo deceptus invadat, & illi Episcopo quem tu vel successores tui elegerint & ordinare fecerint, per invidiam aut per quamlibet occasionem aliquam contradictionem inferat, omnino prohibemus: sed sint reliqua vestra Monasteria sub apostolica ditione, sicut & ipse sanctus locus constitutus est, ad quem ipsa omnia prædicta Monasteria pertinere videntur. Hoc autem Christi Dei & Domini nostri & beati Petri Apostolorum principis, & nostra qua prævalemus auctoritate promulgantes sancimus, ut ista quæ dictavimus ita roborata permaneant, & nemo Episcoporum de quacumque Ecclesia Presbyterum vel Diaconem ordinare, vel aliquod ecclesiasticum ministerium celebrare, vel Concilium convocare in prædictis Monasteriis audeat, nisi ille quem Abbas illo in tempore existens, ad hæc officia peragenda invitaverit. Tuas autem & tuorum Monasteriorum causas tu atque tui successores per tempora quæ ventura sunt, ad nostram & apostolicam audientiam reportare & reclamare per nostram præceptio- Stephani privilegium de proprio Episcopo Monasterii Dionysiani.

AN. CHR. nem licentiam habeas : & cum veneris ad nos, vel Legatos tuos miseris, nullus interea te vel illos videlicet tuos successores condemnare valeat, vel res tuas quoquomodo invadere præsumat. Si quis autem vel Rex, vel Episcopus, vel aliquis de potestatibus hujus sæculi, contra istam nostram auctoritatem facere voluerit, & de nostra & apostolica auctoritate aliquid fraudare temptaverit, habeatur sicut sacrilegus, nec habeat partem, neque societatem in regno Christi & Dei; sed sit anathema maranatha in perpetuum : qui autem nostram hanc & apostolicam auctoritatem conservaverint, benedictione cœlesti repleantur a Domino Jesu Christo in sæcula sæculorum. Bene valete. Datum 4. Kalend. Martias, imperante domno piissimo Augusto Constantino a Deo coronato magno Imperatore, anno decimo octavo imperii ejus, sed & Leone majore Imperatore ejus filio anno quarto, Indictione decima.

784.
16. Julii.

Hadriani confirmatio.

10. *Istud privilegium habendi proprium Episcopum, anno 757. concessum, confirmavit Hadrianus Papa I. facultate data*, ut peoitus liceat ibidem habere Episcopum, sicuti a priscis temporibus, *inquit*, & usque hactenus fuit. *Hadriani litteras edidit Sirmondus in tomo 2. Galliæ Conciliorum, & ante ipsum Dubletus cum mendosis chronologicis notis. Ex his Hadriani verbis colligitur, jam ante multum tempus, quam Stephani privilegium ratum haberet, fuisse in Ecclesia Dionysiana Episcopum proprium, immo ante obtentum ab Stephano privilegium : quo in numero censendus videtur* TURNOALDUS *dictus* Episcopus & custos basilicæ S. Dionysii *in Chilperici Regis diplomate, cujus exemplar hactenus integrum habetur : censendus etiam* HERBERTUS *Episcopus ejusdem loci, de quo in lib. 1. de miraculis S. Dionysii cap. 6. infra.*

Stephani aliud privilegium.
* f. domum

11. *Præterea Stephani Papæ aliud privilegium exstat etiam apud Sirmondum, quo itidem Fulrado* diebus vitæ suæ *concedit* hospitale positum infra basilicam B. Petri, quod tenuit Ratchis Monachus ; necnon & domoum * positam juxta Monasterium B. Martini, quam tenuit Nazarius Monachus. *Nec mirum quod Stephanus Papa ita erat affectus tum erga S. Dionysii Cœnobium, tum erga Fulradum Abbatem. Meminerat quippe commorationis suæ* apud venerabile Monasterium *istud, & receptæ inibi sanitatis meritis Apostolorum & S. Dionysii : qua de re exstant ipsius Stephani litteræ apud Sirmondum.*

Monasteria & Ecclesiæ a Fulrado conditæ.

12. *Cellas seu Monasteriola nonnulla condidit Fulradus, Lebrathense scilicet & Cellam Sancti Hippolyti, eaque Reliquiis Sancti Alexandri & Sancti Hippolyti muniti ac prædiis ditata Monasterio Dionysiano attribuit. Et tamen* Cella in valle Lebrath *ædificata per Carolum Magnum dicitur in Chronici Senoniensis libr. 2. cap. 9. his verbis* : In ipsa etiam valle, in inferiori loco, quia spatiosior erat, famosissimus Imperator Carolus Magnus Cellam in honore Beati Dionysii ædificavit, in qua corpus sanctissimi Papæ Alexandri & Martyris a Roma delatum collocavit, & eam magnis redditibus ampliavit : cujus etiam Ecclesiæ pavimentum diverso colore marmoreo artificiose, sicut hodie in aliqua parte sui apparet, substravit : quæ adhuc Cella ad Monasterium Beati Dionysii pertinere dignoscitur. *At Cellam Sancti Hippolyti a Fulrado conditam fuisse* in sua *ipsius* proprietate, *constat ex diplomate Caroli Magni dato regni*

regni anno sexto. Utramque hanc Cellam cum in precarium tradere vellet Ludovicus Abbas Dionysianus, rem detulere Monachi ad Episcopos Vermeriæ congregatos anno 853. *exhibito Testamento*, quod sanctæ recordationis Abba Fulradus *de illis condiderat*, necnon & privilegio quod exinde sancta Sedes apostolica per beatum Stephanum Papam eidem Monasterio super præfato Testamento fecerat. *Quibus inspectis Patres id fieri probibuerunt*, definientes juxta saeram & divinam auctoritatem atque secundum Testamentum præfati piæ recordationis Fulradi, necnon & secundum decretum apostolicæ Sedis, nullo unquam tempore jam dictum Monasterium S. Alexandri cum rebus sibi pertinentibus a majore Monasterio S. Dionysii quocumque ingenio divellendum, nec beneficiario, nec precario jure distrahendum. *Monasterium Lebraba in Alesatia, in valle Leporum, vulgo* Leberaw, *ad amnem Leberam quondam situm, inter Selestadium & opidum Markircbam, modo eversum jacet, eoque loci opidulum ultimis bellis misere labefactatum superest cum aliqua parte Ecclesiæ: cujus loci* Prior Joannes Boreas, beati Dionysii Monachus, *notatur in Necrologio Argentogilensi* 10. Kalend. Martii. *Ecclesia vero S. Hippolyti, vulgo* S. Bilt, *prope Selestadium bactenus visitur. Locus olim* Fulrado-villare *appellatur. S. Hippolyti corpus in Monasterium Dionysianum translatum est ante multos annos. Ad bæc Fulradus alias Cellas ædificavit, aut certe restituit, nempe S. Privati in ditione Salonensi, diœcesis Mettensis, quam Cellam* Fulradus in suâ proprietate infra Hairebertingas super fluvium Brailia in Ducatu Alamannorum, in Comitatu Hurma novo opere *construxisse fertur in quodam diplomate Caroli Magni. In libello de translatione corporis S. Viti in Saxoniam, referendo Sæculo insequenti, laudatur Fulradus, quod* corpora beatorum Martyrum Alexandri & Hippolyti transtulerit *Roma, simul* & corpusculum beatissimi pueri ac Martyris Viti, *quod* in prædio suo posuisse *dicitur, & Ecclesiam* nomini ejus fabricasse. *Aliam Cellam suo ipsius nomine appellatam in Vosago exstruxit, ubi collocavit S. Cucupbati Reliquias, postmodum Dionysianæ basilicæ illatas: cujus Cellæ aliarumque meminit in suo Testamento, quod postea producemus.* AN. CHR. 784 16. Julii.

13. *His aliisque rebus gestis clarus Fulradus ad superos migravit anno* 784. *& quidem* 17. *Kalend. Augusti. Annum signant fragmentum veterum Annalium a Cbesnio editum in tomo* 2. *Histor. Francor. pag.* 21. *& Cbronicon Moisacense in tomo* 3. *diem vero Necrologium Argentogilense bis verbis:* 17. Kalend. Augusti obiit domnus Fulradus nostræ congregationis Monachus & Abbas: *tametsi die* 17. *Februarii obiisse dicitur apud Jacobum Dubletum, qui S. Fulradi corpus in Monasterio Lebraba seu S. Alexandri sepultum fuisse fatetur, ubi bactenus ejus memoria colitur. Patres Synodi Vermeriensis jam laudati* piæ & sanctæ recordationis Abbatem *vocant Fulradum, cujus epitapbium scripsit Alcuinus in bunc modum.* Fulradi obitus & cultus.

Epitaphium.

Presbyter egregius valde & venerabilis Abba,
 Strenuus actu, opere; pectore, menre pius;
Corpore FULRADUS tumulo requiescit in isto,
 Notus in orbe procul, noster in orbe Pater.
Inclytus iste saeræ fuerat Pastorque capellæ:
 Hic decus Ecclesiæ promtus in omne bonum.
Hæc domus alma Dei magno est renovata decore,
 Ut cernis, Lector, tempore quippe suo.
Iste pios Patres magno dilexit amore,
 Relliquias quorum hæc domus alma tenet.
Credimus idcirco cœlo societur ut illis,
 In terris quoniam semper amavit eos.

His versibus innuere videtur Alcuinus, Fulradum sepultum fuisse in basilica Dionysiana, quam ipse instaurasse perbibetur in sequenti libro de miraculis S. Dionysii,

AN. CHR. 784 16. Julii. quem una cum sociis suis Patrum nomine forsan hic designavit Alcuinus. Ex eo loco, si id ita est, translatum fuit corpus Fulradi in Monasterium Lebraha, & quidem (ut suspicari licet) die 17. Februarii, qui dies depositionis postea creditus est, qui fuerat translationis aut elevationis.

Successores. 14. Fulrado in regimine Abbatiæ Dionysianæ successit MAGINARIUS teneris ab annis nutritus a Fulrado, teste Alcuino, qui ejus itidem epitaphium composuit: ex quo intelligitur, Maginarium perparvo tempore rexisse ovile, & in medio ætatis flore correptum sub pedibus Magistri sui requiem seu tumulum habuisse: quod sane argumento est, Fulradum in æde S. Dionysii primitus jacuisse, uti & Maginarium. Hanc excepit FARDULFUS Abbas, Desiderii Langobardorum Regis antea familiaris, eoque subacto per Carolum Magnum in Franciam exsul abductus: de quo exstant versus apud Chesnium in tomo 2. pag. 645. & Alcuini epigramma 117. Is est FARDULFUS, mendose Ardulfus, per quem detecta fuit Pippini conjuratio adversus Carolum patrem: quique ob meritum fidei servatæ, Monasterio S. Dionysii donatus est anno 792. teste Eginhardo in Annalibus. Fardulfus successorem habuit WALTONEM, Walto HILDUINUM, ut constat ex libro sequenti miraculorum.

Disciplinæ restitutio in Monasterio Dionysiano. 15. Tempore procedente lapsa est monastica disciplina in Cœnobio Dionysiano, quam restituere conatus est per Benedictum Anianæ Abbatem Ludovicus Augustus, qui demum istud opus feliciter exsecutus est anno 19. imperii sui. Ejus rei diploma exstat apud Sirmondum, in quo testatur Imperator, Aldricum Metropolitam Senonicum cum suffraganeis suis, necnon & Ebbonem Metropolitam Durocortorum cum suis ad memoratum Monasterium venisse; & habito conventu, quod idem Monasterium Ordini monastico constructum, dedicatum, & rebus ditatum fuit; & in eo ipse Ordo usque ad tempus quo sceptra imperialia ipse suscepit, ibidem utcumque viguerit, manifestis indiciis Regumque antiquis & modernis Præceptis & Episcoporum privilegiis ac Fidelium donationibus palam cunctis est factum. Hinc patet Monachos a condito Cœnobio usque ad id tempus istic perstitisse, tametsi plurimi defecerant a recta disciplina. Certe in Nevelongi nobilis Hasbaniensis litteris, datis 4. Non. Aprilis, anno 37. regnante Karolo Rege, & anno 5. imperii ejus, hoc est anno 805. quarum litterarum primarium exemplar vidi ac legi; in his, inquam, litteris Nevelongus Abbati FARDULFO & congregationi basilicæ domni Dionysii res proprietatis suæ sitas in pago Hasbanio, in loco qui vocatur Hasca super fluvium Lachara, concedit in luminaria & in stipendia Monachorum.

Societas cum Remigiano. 16. Paullo post, id est anno 25. imperii ejusdem Ludovici, Monachi Dionysiani ad meliorem frugem revocati, societatem piorum operum ac suffragiorum inierunt cum Cœnobitis Remigianis urbis Remensis, qui ex ipsis propagati erant. Istius societatis litteræ vulgatæ sunt in tomo 4. Spicilegii, ubi Monachorum Dionysianorum nomina exprimuntur, quos inter HLUDOVICUS Imperator, item Hludovicus Rex numeratur: itemque HINCMARUS Diaconus & Monachus, factus postea Remorum Archiepiscopus; & GODOFREDUS Episcopus, is scilicet qui ex privilegio Stephani & Hadriani Pontificum Monasteria & Ecclesias Abbatiæ subjectas procurare debebat; aut certe Episcopus certæ sedis ex collegio Dionysiano adsumtus. Utriusque prædicti monumenti hoc loco meminisse haud ab re visum est.

Viri illustres. 17. Floruere in eo Cœnobio quamplures viri illustres, in his SUGERIUS & MATTHÆUS de Vindocino Abbates; uterque Regni administrator, ille sub Ludovico VII. hic sub Ludovico IX. Rege sanctissimo. Quidam alii viri pii ac præcipui ex Necrologio Argentogilensi recensendi sunt post librum tertium de miraculis S. Dionysii infra.

Testamentum Fulradi. 18. Superest ut referamus Fulradi Testamentum, cujus duo exemplaria Auctoris propria manu signata, prolixius unum, alterum brevius reperi in Archivo Monasterii S. Dionysii. Et quidem alterius Testamenti meminit Fulradus in fusiori Testamento, quod referre integrum sufficiet cum suis mendis, quales in ipso auto-

autographo commissa sunt ex vulgari ejus ævi Notariorum idiomate, quæ Romanisca seu corrupta Latina lingua dicebatur. AN.CHR. 784 16. Julii.

TERMINUM vitæ pertimesco, quando de hunc sæculum ero migraturus, ut aliquid de peccatis meis per confessionem & largitatem de proprias pecunias meas, quæ ad Ecclesiarum & ad loca sanctorum beatorum Martyrum Dionysio, Rustico, & Eleutherio, ubi ipsi Domni corpore requiescunt, in loco qui dicitur Cadolago, ubi plurima servorum Dei turma laudes Christi die noctuque adesse videntur, ut in alimonia eorum & susceptionem hospidum, vel in elemosina senodicorum pauperum, viduarum, orfanorum, & in lumen Ecclesiarum conferre debeam, ut Dominus per suam misericordiam & intercessionem Sanctorum, & orationes & pauperum mihi in pace & misericordia debeat recipere, qualiter portionem merear habere in vita Beatorum. Ego FULRADUS acsi indignus Sacerdos vocatus, filius RICULFO & ERMENGARDE quondam, dono donatumque in perpetuum: esse volo omnes res proprietatis meæ, quidquid de successione parentum meorum mihi obvenit, vel de dationibus Regum seu de comparato vel commutationes vel traditiones, quantumcumque mihi & germano meo GAUSTBERTO traditum fuit, & quicquid ipse germanus meus Gaustbertus mihi tradidit, & villas denominatas, quæ Theudericus mihi tradidit: id sunt, Blitthario-villa cum appendiciis suis; Auricas, Macheta cum appendiciis earum; Gamundiis cum appendiciis suis. Similiter quantumcumque Harthertus in ipsa loca habuit: & Cocalingas, Villare, & quæ Hermenlindis mihi tradidit: similiter Sechingast Faginulvincas cum integritate: similiter Fredishaim, similiter Hundinishaim & Mauchinhaim & Benisthaim, quæ CHRODHARDUS mihi tradidit cum appendiciis earum: similiter villas & loca quæ Wido mihi tradidit, Guirmari, Audaldo-villare, Radberto-villare, Grutsinhaim, Ansulfeshaim, Scaferisbaim, & reliquas res per loca diversa tam in Alisacius, quam quæ in Mordinnavia, quæ mihi Wido tradidit, & per mea præstaria modo, seu usufructuario aliquas habet, Waltario-villare, Tornugo-villare Victornigas, Adimartia * villa, Destrago, Hagraddo-villare, Warnugo curte, Filicione curte, Sicramno curte, quantumcumque in Alisacius & Mordenavia & Brisegavia *, quicquid mihi traditum fuit, & datum per strumenta cartarum: similiter in Saloninse & Scarponinse, & Calmontinse, & Blesinse, & Rosalinse, quicquid in ipsos pagos visus sum habere tam terris, mansis, campis, pratis, silvis, vineis, cultis & incultis, aquis aquarumve decursibus, mancipiis, servis, ancillis, litis, undecumque moderno tempore vestitus sum; totum & ad integrum greges cum pastoribus, & omne subpelectile ad partes sancti Dionysii a die præsente, pro animæ meæ & genitore meo RICULFO, & genitrice mea ERMENGARDE, & germano meo GAUSTBERTO, & BONEFACIO, & sorore mea WALDRANE, & pro genealogia mea: ut per intercessione S. Dionysii cum sociis suis mereamur adapisci vitam æternam. Similiter Salona, ubi ædificavi Ecclesiam in honore sanctæ MARIÆ, ubi requiescunt sanctus Privatus Martyr, S. Ilarus Confessor, quicquid ibidem datum fuit de conlata populi, & ipse populus mihi tradidit; omnia & ex omnibus, sicut per Testamentum meum confirmavi, a partibus S. Dionysii ipsa Cella debeat aspicere, tam illas commutationes, quæ cum ANGALRAMNO Episcopo feci, quamque & reliquas commutationes, similiter & alia Cella quæ dicitur Audaldo-villare, ubi sanctus Ipolytus requiescit; & tertiam Cellam infra vasta Vosgo ædificavi, ubi sanctus Cocovatus requiescit super fluvium Laima, quæ dicitur Fultado-cella: similiter quarta Cella infra Alamania, quæ dicitur Arebertingas, ubi sanctus Veranus requiescit: similiter quinta Cella, quam Adalongus mihi tradidit, quæ dicitur Adalongo-cella, ubi sanctus Jorgius requiescit: similiter sexta Cella, ubi sanctus Vitalis requiescit, super fluvium Nettra, quæ Hasti mihi

* al. Adartereca

* Brisgovv

AN.CHR. 784 16 Julii.

mihi tradidit, quantumcumque ad ipsas aspicere videntur, & conlata populi ibidem delegavit, tam terris, mansis, campis, pratis, silvis, pascuis, aquis aquarumve decursibus, vineis, farinariis, greges cum pastoribus, servis, ancillis, litis, aurum, argentum, codices, eramen *, ornamenta Ecclesiarum, patellas ad salo faciendum in vico Bodatio seu Marsallo uno cum sessis eorum, sicut dixi, & omne subpellectile, quantumcumque ad ipsas Cellas repertum fuerit, totum & ad integrum a die præsente ad partes sancti Dionysii delegavi; & dum ego vixero ipsas res in mea potestate habere debeam, post meum quoque discessum absque ullius Judicis contradictione a partibus sancti Dionysii debeant revertere, & nullus heredesque meorum potestatem habeant contra hanc traditione mea agere. Et si conaverit, inferat una cum sociante fisco auro libras 50. argento pondus 100. coactus exsolvat, & quod repetit evindicare non valeat cum stipulatione subnexa. Actum publice Haristalio, anno nono & quarto regnante Carolo gloriosissimo Rege Francorum & Langobardorum, atque Patricio Romanorum. Ego FOLRADUS Capalanus S. In Dei nomine MAGINARIUS consensi & S. Signum ✠ TEUDRICO. HAMERADO ✠ consensi. Signum ✠ WLFARDO. Signum ✠ HADRATTO. Signum ✠ GISLAMARO. Signum ✠ HILDRADO Comite. Signum ✠ BALDULFO. Signum ✠ EHRODONE. Signum ✠ HAINRICO. Signum ✠ ANSELMO Comite palatii. Signum ✠ FOLRADO. Signum ✠ HARTGERO. Signum ✠ HARIHARDO Comite. Signum ✠ RICGAVIO. Signum ✠ TEUDULFO. Signum ✠ HILDRADO. Signum ✠ ERLEBERTO. Signum ✠ GUNDACCRO.

* eramen, forsan signa Ecclesiæ seu campanas ex ære.

Anno nono & quarto regnante domno Carolo gloriosissimo Rege Francorum & Patricio Romanorum. Actum publice Haristalio. Ego ADARULFUS rogitus & ordinatus a domno Fulrado scripsi & subscripsi.

19. *Hoc in testamento notandum primo* CHRODARDUM, *cujus in eo fit mentio, esse ipsummet Chrodardum Comitem, cujus habetur exemplar venditionis partim lacerum in Archivo Dionysiano, inscriptum* Fratri Folrado Abbati emtori, *actum in villa quæ dicitur* Mareleja publice, 16. Kal. Aug. anno 16. regnl domni gloriosissimo Pippino Regis, *quibus in litteris Chrodardus Comes quædam prædia Fulrado vendit*, sita in Ducato Alamannorum in pago Brisagaviensi. *Secundo* THEODORICUM *Comitem, e subscribentibus unum, fuisse Caroli Magni propinquum, ex Annalibus Eginhardi ad annum* 782. *Tertio annum hic signatum coincidere in annum Christi Domini* 778. *qui erat nonus Caroli regnantis apud Francos, quartus ejusdem apud Langobardos. Quarto in extremo inferiori margine autographi insertam esse festucam: qua designari existimo traditionem per festucam, usitatam apud antiquos.*

20. *Fulradi Elogio subjicere juvat libros tres de miraculis S. Dionysii, quæ Fulrado Abbate ejusque successoribus Maginario, Fardulfo, Waltone, & Hilduino patrata sunt: ex quibus libri duo priores rogatu* SAMUELIS *Monachi (ut puto) Dionysiani, laudati in fine libri secundi, scripti sunt a Monacho Dionysiano anonymo, Caroli Calvi principatu ineunte: tertius vero exeunte, ut patet ex delatione corporum cap.* 1. *relata, cui Auctor interfuit.*

INCIPIT PROLOGUS.

De virtutibus & miraculis Macarii Areopagitæ Dionysii sociorumque ejus.

Auctore Dionysiano Monacho anonymo, qui vixit Caroli Calvi principatu.

Ex mss. codicibus Dionysiano & Victorino.

PLURIMA miraculorum Dei, quæ in diversis locis præclare gesta feruntur, duabus ex causis litteris non esse mandata existimo : aut quia sui frequentia viluerunt; aut quod ea qui accurato illustrare possent eloquio, penitus defuerunt. Quippe sapientiæ studium multos apud nos neglectum est annos; liberalesque artes diu sunt intermissæ. Signa autem quæ a temporibus KAROLI famosissimi Imperatoris, qui disciplinas adeo excoluit, ut earum ipse quarumdam munere sagacissime fungeretur, late micuerunt, negligentia magis quam inertia teguntur. Indignum id quidem divina majestate, ac nostra devotione crediderim. Siquidem cum rerum gestarum seriem, nonnulla etiam ne ipso quidem relatu digna, multa præterea fabulosa, nescia Dei operose vetustas tradiderit, ut ea adhuc studiose legamus, sive rerum magnitudine, sive scriptorum lepore provocati : quanto magis nos veræ Fidei cultores, quæ hoc tempore Dei nostri exercet potentia, ad laudem ipsius, seu futurorum ædificationem, & ardentissime debemus inquirere, & comperta sagacissime in libros conferre? Itaque cum multa memoriæ digna præclarissimos Martyres Christi Dionysium, Rusticum & Eleutherium, tam in loco ubi eorum ossa sita sunt, quam extra, late divinitas ostenderit, quæ adhuc celebri fama partim audita, partim etiam visa vulgantur, pauca ex his in unum digessi : & quamvis innumera per tot annorum curricula obsoleverint, dedi tamen operam, ne omnia deperirent oblivione. Nec arbitretur quis me dubia, sed quæ a dignissimis fide vitis audierim, aut quæ ipse viderim edidisse. Non enim Deum aut Sanctos ejus credo artifici mendacio delectari, sed veritate, in qua Religionis nostræ summa consistit. Ergo narrationis nostræ hoc erit exordium.

INCIPIT LIBER PRIMUS.

CAPUT I. *De milite pallam holosericam de Monasterio B. Dionysii violenter efferente, quod nefas gravis ultio subsecuta est.*

QUIDAM Primorum SIGABERTI *a* Regis aliquando ad Basilicam beatissimi Martyris Dionysii venit, non ut pro admissis veniam posceret, sed ut admissa augeret. Quippe quia templum copiosis comtum ornamentis audierat, aliquid inde asportare cupiebat. Absentibus itaque custodibus venerandam Basilicam ingressus, holosericam pallam, auro, gemmis atque margaritis decoratam, quæ sanctum tegebat sepulcrum, præsumit, & (indignum dictu) audet efferre. Regressus ergo nescio qua adactus necessitate navim ingressus est, & inter alios quidam suorum, cujus præ ceteris probata ei erat fides, ferens ducentos aureos de collo pendentes. Hic ergo haut longe a litore acta navi, nullo impactus in aquam decidit, eumque undarum violentia, incertum quibus finibus, ita abscondit, ut nulla deinceps nautarum industria quiverit inveniri. Territus itaque ipse postulat relictum litus repeti, ne & ipse pari casu debitas penderet pœnas : moxque præfatam pallam velocissime loco restituit, veniam sui reatus efflagitans. Quod quamvis fecerit, ultione tantum sacrilegii incumbente, antequam volveretur annus vitam finivit.

II. *De milite qui dum auream columbam capere nititur, propria lancea transfigitur.*

ALTER scelestis pedibus supra sanctum sepulcrum calcare ausus, auream columbam *b* lancea deponere satagebat : cum repente elapsus, Deo sacrilegium ulciscente, eadem lancea latera trajectus, allisisque testiculis occidit. Nec putandi sunt sancti Martyres ævum in cœlo agentes hominibus quod in terra contempserint aurum

 præ-

a Sigibertus is est Chlothacii primi Francorum Regis filius, ut patet ex Gregorio Turonico Episcopo, qui duo prima hic descripta miracula refert in lib. 1. de gloria Martyrum cap. 72.

b Id genus aureæ columbæ ciboriis seu turritis Sanctorum sepulchris imponebantur cum cruce, ad eum fere modum quo galli gallinacei species cum cruce in templorum nostrorum summo campanili exhibetur. Tale quid factitabant Langobardi, teste Paulo Warnefride in lib. 5. cap. 34. *Si quis enim suorum aut in bello aut quomodocumque extinctus fuisset, consanguinei ejus intra sepulcra sua perticam figebant, in cujus summitate columbam ex ligno factam ponebant, quæ illuc versa esset, ubi eorum dilectus obisset.*

AN. CHR. 780 præferre ; sed ideo Deum in paucis eorum, immo suas ulcisci injurias ne sacrilegia impune agentium exemplo multorum infectæ animæ in perpetuum pereant.

III. *De quodam qui de quadam Ecclesia B. Dionysii fecit stabulum equorum, & inde graviter castigatus, postea Monachus effectus est.*

FULRADUS quondam Cœnobii beatorum Martyrum Abba, cuidam nomine ANDRAMNO villam, quæ Bernegium dicitur, jure beneficii largitus est. Nam præter famulatum quem illi devotus exhibebat, portionem hæreditatis suæ Cœnobio contulerat. Porro in eadem villa Ecclesia sita est, beati Dionysii reliquias continens. Hac ille novus dominus velut communi domo cœpit uti, inque ea accipitrem assidue contra fas ponere; porticum vero quæ ei erat contigua, in stabulum equorum redigere. Temeritas consuetudinem obtinuerat, cum beatus Dionysius talia diu non ferens, digna prorsus invectione correxit. Erat ejusdem villæ colonus, cui erat nomen Madalvvino. Qui cum quadam nocte sopore membra laxasset, visus sibi est memoratam Ecclesiam expetisse, atque in ea Missarum sollemnia quæ celebranda essent præstolari. Videt interea introire

NOTA. senem Clericum pontificalibus vestibus exornatum, ferentemque in manu baculum a capite acuatum in ima reflexum, qualibus antiquiores Pontifices usos fuisse, ad Memorias eorum suspensi declarant : cumque a se sciscitari quid ibi ageret. se vero respondisse, ut sacramentis interesset de more venisse, atque ita loci Presbyterum sustinere. Approbat senex viri devotionem, & parum mutata vultus tranquillitate; Vides, inquit, ut me Andramnus despiciat, at stercoribus avium suarum reliquias nostras inficiat? Tum librato quem manu gerebat baculo accipitrem ictu petiit, mortuumque in terram dejecit. Limen vero domus egressus, queritur ab Andramno suæ domus vestibulum in stabulum commutatum equorum : eique rursus interminans, quem præstantiorem ibi equum invenit, baculo percussit, ictumque mors secuta est. His gestis foras digreditur, & veluti adstantem eumdem Andramnum invenit. Cui torvo vultu cur se despiciat, suamquo immo Dei domum fœtidam stercoribus reddat objiciens, suram leniter tangit, & ne ultra talia admittere audeat interdicit. Sic portam visus est egredi, & insequente memorato Madalvvino in adversam silvam concedere, & reflectens oculos, sequaci ut ad domum propriam rediret imperare. Expergefactus homo rem narrat uxori. Illa visionem laudare, utque domino eam nuntiet suadere. Surgit itaque, adit dominum, eumque magna tibiæ molestia reppetit laborare. Ita (mirabile dictu) somnium res vera facta erat. Sollicitatum se visione quam ei exponere vereretur adseverat. Jubet ille nihil metuens dicat, somniatori nihil sinistræ visionis succenseri eventu oportere. Cumque quod viderat enarrasset, tremefactus ingenti pavore Andramnus, cuidam suorum, qui forte adstabat, imperat accipitrem adferat, & equi qua diligentia adserventur mature renuntiet. Interim tibiam solvit, calciatus denique jam erat, & locum quo visua fuerat attactas, nigrefacta carne putrefieri reppetit. Sic cuncta qua visa erant indubitanter acta probata sunt. Et insuper tumescente tibia & dolore in superiores partes cruris porrecto, gressus diu viro negatus est. Quem licet post multum tempus recepit, non tamen deinceps pristinam sanitatem adeptus est, perseverantia infirmitatis Deo tum illum, tum etiam qui nosse possent admonente, ne prædia Ecclesiarum populentur aut negligant; præter visibiles, alios ea habere dominos & rectores. Siquidem ipse Andramnus rei magnitudine perterritus, ad Cœnobium clarissimi Martyris Dionysii sociorumque ejus se contulit; ibique attonsus comam, quod negligenter admiserat diligenter confitendo deflens, reliquum vitæ suæ tempus sub religioso habitu gessit.

IV. *De milite qui receptus hospitio, operimenta tecti jussit foco imponi, qui nulla post mora interiit.*

MILES quidam PIPPINI Regis aliquando ad Cœnobium beatorum Martyrum divertit, & benigne receptus abiegnam domum in qua hospitaretur accepit. Hora forte noctis tertia, ligna foco subjicienda defuere : quippe quæ data fuerant, in longum protracta vigilia jam defecerant. Itaque hospes famulum qui ei ad serviendum delegatus fuerat cœpit urgere, injuriis eum adficiendum nisi fomenta igni sufficeret comminans. Quo negante se amplius quam expenderat accepisse ; jubet suis operimenta tecti vellant, & foco continuando subjiciant. Id cum illi maturius quam felicius exegissent, omnes secedere foras jubet : quibus egressis sese in ignem congestum injecit. Quod cum ejus ministri sensissent, certatim irruentes dominum igne eripiunt, eumque iterato incendia repetere laborantem turbati detinent. Inter hæc frigidam sibi superfundi aquam deposcit, toto se corpore ardere ingeminans. Aqua itaque perfusus negat se quippiam refrigerii consecutum, sed quod tecto beati Dionysii aliquid detraxisset, inexstinguibilia pati incendia miserabili voce prosequitur. Viri ergo tam tristi fortuna perterriti, domo eum humeris efferunt, & ante vestibulum basilicæ deponunt. Ubi instar carbonis omni corpore nigrefacto, mœrentibus illis oppetiit : tamen propter generis nobilitatem in Ecclesia principis Apostolorum Petri humatus est. Hu-

jus

jus rei memoria multos diu temeritate cubibuit, ab his qui videtant non ibi tantum, verum & longe lateque vulgata. AN.CHR. 780.

V. *De qeodam qui claudus e nativitete per trigiate annos, in Ecclesia beati Dionysii sanetus est.*

TEMPORE memorati PIPPINS Regis qoidam a nativitate claudus, cui arat nomen Oiholdo, circoitis per triginta annos Sanctorum Memoriis, qoadam die carruca impositus ad Cœnobium beati Dionysii perlatus est. Is ad ejus templum deductus, ante altare quod primom in honore Domini Salvatoris dicatum est, cum otaret, suffragaatibus Martytibus & Deo misetaute subita donatos est sanitate. Hujus necessitatem FULRADUS Abba miserans, (siquidem nec genus nec patriam novetat) & saoitatem a Deo intercessione beati Dionysii collatam complecteos, eum inter stipeadia Monastetii quotidiana sumentes constituit. Ita attonsus, & jussis majorum pro viribus fideliter paruit : & quus dies vixit, Deo & beato Dionysio pro captu gratias egit.

VI. *De rustico cajus manui fercille edhæsit, qaie Dominica triturabet, qui Sanctorum meritis sanatus est.*

EODAM fere tempore quidam incola vici, qui beatorum Martyrum veneratione magoifice insignis habetur, post boram nouam dominici diei anuonam excutere ausus est. Inde purgare eam cum aggressus esset, furcillæ qua id satagebat sinistra ejus manus adhæsit tam valide, ut nullos digitotum saltem emoveri aliquo posset conamine. Ceroeres misetum opus quod cœpetat dissimulare, avidius velle, idque divinam non sinere ultionem. Postera die accessit ad HARCARTUM Episcopum, (Moris quippe ei soit Ecclesiæ aliquamdiu Episcopos *a* habere :) eique peccata sua confessus est. Jubet Episcopus futcillam uttimque præcidi, evocatisque Fratribus ot pro eo Dominum precareotur obtinet. Sic una cryptam beati Dionysii ingredientes, pro eo cum Fratres devote orarent, Sanctorum meritis sparsis digitis resoluta *b* manus amissum plene recepit officium. Finitimis magnum id pavorem incussit, & ut vacate a simili opere dominicis diebus deberent, diu apud multos effecit. NOTA.

VII. *Miraculem saprescripte consimile.*

TALE quid cuidam etiam alii cootigit. Nam cum ad Monasterium beati Dionysii pergeret, reperit avena onostum plaustrum, quæ ad idem Monasterium vehebatut. Porrigens ergo manum, mergitem violenter abripere voluit : sed continuo acceptus manui ejus adhæsit. Summo igitur cum rubore ad basilicam Sanctorum venit, ibique dies multos cum mergite postquam fecit, pristinam sanitatem Sanctorum iotercessione adeptus est. Merges deinde ante vestibulum appensus bujuscemodi temetitatem multo tempore cobibuit.

VIII. *De casu superioribus consimili.*

IN dissimili te similis fottuna alii processu temporis evenit. Siquidem ad sæpe dictum teodena locum gregem vervecum Cœnobii in via offeedit, concupiscentia ut exitus indicavit, ductus : dum ex eo arietem cornu apprehendit, in equum cui insidebat illum levare atque subducere gestiens, illico corun manui adhæsit : jamque se volentem nec valentem dimittere aries in terram deposuit, equum per diversa palaotem vinctum quis reperit, nec ejus dominum requisivit. Furem ergo furto prodente, uterque ad Ecclesiam deducuntur : post tres dies alterius sospitas prece Martyrum rediutegratur, alterius carnes cibus custodum efficiuntur, & cotnu ad testimonium rei gestæ ante fores basilicæ appensum multo tempote visum est.

IX. *De Claudo eb origine saaete.*

QUIDAM Saxo transmatinus ex eis qoi Aagli dicuotur, in communi luce sine communi gressus officio susus, post longa tædia ætatis admonitus per qoietem est Parisiacam in Gallias regionem quærere, in qua præclatus Martyt Dionysius cum sociia suis digna veneratione coletetur : certus eorum intercessione desperatam penitus incolumitatem se recepturum. Refert propinquis somnium, utque eorum ministerio quo vocatus sit deferatur efflagitat. Sic propinqui ejus avidi sanitatis, compositum cotbe eiqoe immisso vecti præfatum ab origine claudum adferentes, sanaudum Marty-

a Hinc patet, nonnullis Monasteriis a jure communi exemtis proprios fuisse Episcopos, id quod de Dionysiano probant insuper literæ Stephani & Hadriani Pontificum ex dictis supra tum in Elogio Fulradi, tum in hujus Sæculi præfatione.

b Quæ sequuntur ad caput 24. in exemplari Dionysiano avulsa, supplentur ex Victorino.

AN.CHR. 784. Martyribus in conspectu omnium qui aderant exponunt. Propinquis ergo rei exspectatione suspensis, optatam diu tandem recepit incolumitatem, & quorum fuerat pietate devectus, de sanctisque Martyribus gratulans, comes in redeundo effectus est.

X. *De Comite qui prata Sancti violenter depascens, graviter flagellatus interiit.*

BERTRANDUS quidam Comes iter faciens tempore æstivo, divertit temere in pratum fonti, qui vulgari vocabulo Tricina dicitur, contiguum, ibique figi jussit tentoria. Quod cernens famulus Monasterii qui illud adservabat, accessit ad Comitem ea reverentia qua Majores famuli adeunt: dixitque pratum sancti Dionysii esse, & insuper Fratribus delegatum: non esse æquum, aut opinionem sancti Dionysii contemni, aut quæ Fratrum essent inconsulte invadi. Allusit ad verbum Bertrandus, non egere ea herba S. Dionysium, qui in cœlo olim cum Domino regnaret: illi potius timendum ne verberibus affectus prato denuo tolleretur. Ille pavore correptus propere Fratribus rem defert. Itaque claves Ecclesiæ per custodem Comiti dirigunt Fratrem: communis precatio refertur, exeat de prato, præsertim cum passim herba reperiatur; sibique videri contra religionem eum egisse, quod ad beati Dionysii basilicam orandi gratia non declinasset. Custos quæ injuncta fuerant cum perorasset; Claves, ait Comes, non adfers, ut earum timore abscedam: quare scias nec me exiturum, nec equos opportuna hic pascua habentes, hinc quo fame pereant abducturum. Contra custos: Qui ita hactenus, inquit, sancto Dionysio restiterunt, non eis prospere cessit. Tum Comes ingenti furore ut abscederet imperat, adjungens nisi maturaret, summis eum adficiendum injuriis. Quo recedente, sese ad dormiendum (meridies quippe erat) composuit. Cumque obdormisset, visus est ei quidam Clericus baculum manu ferens qui sibi diceret, in suos domesticos quare talia præsumpsisset, suoque prato sine licentia uteretur; qui etiam verbis verbera adjiceret. Hac in somnis depressus angustia, vociferari comes cœpit. Concurrentes autem sui vix eum evigilare fodientes latera coegerunt. Jubet ergo terrentem sui admoneant, eumque qui sibi tam crudeles plagas inferret intiment. Illis negantibus aliquem se præter ipsum videre, adfirmans eos mendaces sibi adjutorium ferre nollentes, quippe cum is de quo diceret ante se staret; tandem intelligens quem offendisset; Sancte, inquit, Dionysi, remove hæc flagella a me, & miserere mei. Interea jubet homines & equos suos excedere prato: ipse vero inter has quas retuli voces vita excessit. Corpus vero ejus in Ecclesia sancti Marcelli extra Monasterium concedentibus Fratribus conditum est. Hinc animadvertendum, quam invisum Deo sit genus omne superbiæ; & eum in hominibus, non vires & potentiam, sed naturam & singulorum merita intueri.

XI. *De milite qui temere depascens segetem B. Dionysii, & equum amisit, & ipse graviter attritus, & postea sanatus est.*

JOANNES quidam, miles PIPPINI Regis, Parisio digressus carpebat iter per viam, quæ in vicum sanctorum Martyrum ducit. Et quoniam hinc inde agri Monasterii messibus albere cœperant, equum suum in alia intendens contraria, depascere segetem permittebat. Occurrit ei forte Monasterii famulus: queritur segetem conculcari. Tum miles: Sanctus Dionysius, ait, scio quod hac segete non vescetur. Vix verba finierat, cum repente equus in terram mortuus corruit: ipse vero gressus officio privatus est, adeo ut ne moveri quidem loco, nedum ambulare pedibus posset. Nuntiatum est id Pippino Regi, qui haut longe a Monasterio aberat: & quia hominem plurimum diligebat, talia passum indoluit. Misit itaque ei argenteum vas, quod S. Dionysio offerret, jubens ut ad ejus sanctam domum protinus deferretur: in qua cum tradito vase oraret, plenissimam consecutus est sanitatem: ut omnes manifeste intelligerent, & labores suorum B. Dionysium curare, & petentibus, si velit, absque dilatione posse suffragium ferre. Vas autem hactenus in thesauro Ecclesiæ B. Dionysii permanet.

XII. *De quodam mente capto sanitati reddito.*

QUIDAM homo mente captus, nomine Berningus, lustratis multis Sanctorum locis, nihilque remedii consecutus, templum sanctorum Martyrum dum ingressus fuisset, olim emotam mentis sospitatem continuo recepit: & mirum in modum, quem diu observata ars medicaminibus non potuerat, Martyrum salutaris intercessio in momento curavit.

XIII.

AN.CHR. 784

XIII. *De eo qui columnam igneam rapiens, a dæmonio raptus, & postea liberatus est per merita Martyrum.*

COLUMNAM præterea quidam ex proxima Cœnobii villa, quæ Wasconis *a* dicitur, ligneo muro, quo FULRADUS Abba ambitum Monasterii porrexerat, detractam ad domum proximam vexit. At ubi incisam igni aptavit, continuo maligno spiritu arreptus est, & cœpit terribili voce accitos ita hortari: Ite, ligna domini nostri Dionysii furtim subducite, ut pariter ludere valeamus. Vinctus autem postera die ad limina Sanctorum adductus est, & sex continuo mensibus vexatus, ita ut si quos posset attingere, morsibus laniare gestiret, dicens: Ut socii mei sitis, ligna gloriosorum Martyrum ut ego furamini. Tandem oratione Sanctorum spiritu immundo fugato amissum mentis statum recepit. Hinc ergo colligandum, quantum a communibus quæ Deo voto Fidelium oblata sunt, distent, quando ne parvum vitium inolesceret, tam diutina pœna ad correctionem multorum punitum est.

XIV. *De eo qui clavum unum furatus de Ecclesia, siti urebatur, & furto reddito sanatus est.*

CUM basilicam Sanctorum, diruta priore quæ cœpta a PIPPINO Rege, augustius a KAROLO *b* Regni successore consummata est, opifices architectarentur; unus clavorum, quibus tecto tabulæ adfigebantur, cecidit, susceptumque eum quidam Herlebertus intra fasciolam tibiæ recondidit: tribusque horis exactis cum jam quod fecerat oblitus esset, gravissima siti corripitur. Cumque ad puteum qui Ecclesiæ est vicinus accessisset, haustam aquam ori apposuit, sed eam recipere faucium spiramina non valebant. Itaque siti ingravescente, multisque eventum mirantibus, ingressus Ecclesiam memoratus Herlebertus Presbyterum vocabulo WIDRIUM obvium habuit, eique quid pateretur exposuit. At ille: Vide, ait, fili, ne alicujus furti pœna a te exigatur. Ille qui criminis conscius non esset, primo negare, dein paullulum in memoriam prioris actus revocari: ita demum Sacerdoti causa exposita, clavum ab eodem reddere jussus, utque ad puteum regredi deberet admonitus, sitim quæ contigerat salubri aquæ potione fugavit. NOTA.

XV. *De quodam qui de summitate turris in terram corruit, sed inlæsus inventus est.*

BASILICAS fabrica completa, impositaque turri *c*, in qua signa (ut moris est) penderent; FULRADUS venerandus Abba, qui operi magnanimiter institerat, dum diu desideratum opus consideraret, adspexit necdum lignorum summota instrumenta, quibus nisi artifices prædictæ turris cacumen erexerant. Tum cuidam nomine Airrado sibi adstanti imperat, ut velociter adscendens, eadem jam inutilia instrumenta deponeret. Id cum ille accelerasset, vinculum quo in ulta sublatum nectebatur lignum, ictu inconsiderato præcisum dissolvit. Lignum quod vi tenebatur resiliens, eumdemque Airradum percutiens, de tanta altitudine ante basilicam sancti Petri in terram præcipitavit. Ita eo in terra deposito, cum & alii plures, tum etiam ipse Abba accurrit, auctorem se ejus mortis esse proclamans. At vero ille inlæsus adsurgens, sese videntibus magnum stuporem incussit. Creditum est id sanctum Dionysium obtinuisse, ne fabrica suæ domus alicui intulisse videretur exitium.

XVI. *De quodam qui tigillum pauperculæ transiens collo imposuit, sed deponere non potuit nisi per auxilium Martyrum.*

BERTRADA *d* clarissima Regina matre magni Karoli vitam in Monasterio beatorum Martyrum degente, quidam famulorum ejus, nomine AUTBERTUS, per eam quæ Major-villa * dicitur, transiens, vidensque inibi tectum situ putrefactum, tigillum inde abripuit, & collo impositum ad Monasterium devectare cœpit. Insecuta mulier cujus erat domicilium, querula voce obtestabatur, ne de villa quæ ferebat efferret. Cujus prece contemta cum vicum ingressus jam esset, obriguere subito illius & brachia & manus, nec deponendi tigilli facultas fuit. Quo audito pia Regina jussit eum ex continenti ad Ecclesiam duci Sanctorum. Sequenti die procedens ipsa Fratres Mona- NOTA.

* Merville

a Ignotus hodie iste locus, qui tamen Dionysiano oppido contiguus erat: de eo iterum infra in cap. 7. lib. 2.

b Meminit istius instaurationis Carolus in suo ipsius diplomate de Luzarca villa, dato 5. Kal. Martias, anno 7. regni sui.

c Turris hæc post renovatam ab Sugerio basilicam hactenus perstitit.

d Bertrada obiit *anno* 783. ex vetustis Annalibus Francorum; & quidem 4. *Idus Julii*, ex Necrologio Argentogilensi. Annales Metenses scribunt annu præcitato BERTAM (nam & hoc nomine vocabatur) *obiisse* 4. *Idus Julii & sepultam esse in Cauciaco*, hoc est in basilica S. Stephani Monasterii Cauciacensis, vulgo *Choisy*, prope Compendium ad Axonam fluvium: *sed inde translatam Parisius sepultam esse juxta virum suum in Ecclesia S. Dionysii Martyris*: ubi ejus tumulus juxta Pippini mariti sepulcrum hactenus cernitur.

AN CHR. 784 Monasterii evocat, & viro venerabili BANIAMIN *, qui tum eorum primus videbatur, omnem legitimam emendationem admissi spondet, rogans ut pro absolutione viri (necdum quippe sigillum pridie collo impositum deposuerat) Dominum precarentur.
* infra cap. 17. Quibus voluntatem Reginæ libenter explentibus, viro integerrima libertas spirolante Martyrum auxilio reddita est. Regina his visis glorificavit Deum & sanctos Martyres ejus, & munera templo devotissime auxit.

XVII. *De quodam qui fasciculam segetis furatus de agro sanctorum Martyrum, deponere non potuit, donec furtum confessus est.*

EST ager Cœnobio vicinus, qui cum aliquando operose cultus lætiorem segetem produxisset, & furum insidias sollicite custos adhibitus sui præsentia summoveret; quidam nomine, non etiam tunc opere Christianus, noctu opportunitatem ratus, ad agrum memoratum abiit, & illicite fasciculum ex segete componens collo aptavit, & ad domum propriam quæ in vico erat redire cœpit. Vix quantum jactus est lapidis processisset, & ecce videt Clericum contra in via stantem per sublustrem noctis umbram. Hisque eum compellans: Cur, ait, furto Martyrum asportas annonam? Quo negante, & quia de suis laboribus esset adserente, agrum Clericus ex quo messem furaretur insinuat. Ille ausus tum etiam adserenti contraire, reflexis in sinistram vultu & oculis, cum agrum de quo veniret ostendere conaretur; illico mendacii & furti obnoxius, ora qua verterat immobiliter tenere coactus est, dextra insuper manu qua fasciculum ambiebat, divina ultione in superioribus juncta. In hac confusione & angustia pervigili ibi acta, dum illuxisset, evocat ad se custodem, quid pateretur insinuat. Adductus ergo ad basilicam Martyrum, tres ibi ita exegit dies. Inde candelam ad memoriam beati Dionysii cum
* cap. 16. obtulisset, Thesaurarius *a* Ecclesiæ BANIAMIN, cujus paullo ante * meminimus, ei cereum accensum de altari misit, moxque incolumitatem adeptus est. Ita quod passus fuerat prodens, & expertam sanitatem divulgans, non modo sibi, verum & aliis quam prius fuerat utilior factus est.

XVIII. *De milite qui persicam de horto Sanctorum rapiens & famulum percutiens manu aruit, sed satisfaciens sanatus est.*

MILES quidam magni Imperatoris KAROLI, natione Bajoarius, ad sanctum locum tendebat; jamque in vico positus, quia via quæ ad basilicam Martyrum duceret, per medios Fratrum hortos patebat, videt comminus persicum maturos fructus habentem, accessitque ad eam ut aliquod sibi persicum legeret, jocundo eorum allectus visu. Hortolanus contra, Leonasius vocabulo, querula voce prohibere, Fratrum fructus inconsulte a nonnullo fas esse præsumi. In hac ergo sententia ad eum accedens, fructus eripere conabatur. Miles indignitatem personæ non ferens, pugno eum percussit. Tum vero hortulanus: Sancti Dionysii, inquit, fructum violenter aufers, & me innoxium insuper cædis? Illico manus militis quæ persicum ambiebat obriguit, ita ut eam explicare nullo nisu valeret. Qua ultione percussus confert se evestigio ad memoriam Martyrum, reum se non solum voce, verum etiam pœna protestans. Nec mora equum cui insederat, & quas manu gerebat armillas offert, & multatæ manus confestim munera recipit. Tum alacris: O beate, inquit, Dionysi, magnus es quidem potentia, & in devotos bonitatis pietate insignis, sed non minus in contrarios animosus. Hoc miles eventu correptus sospes abiit: persicum in vestibulo domus de pariete suspensum, multos annos rei gestæ dedit indicium.

XIX. *De duobus quos altio secata est in Ecclesia, quia furtum fecerant: qui confessi liberati sunt.*

TEMPORE MAGENARTI Abbatis, qui Fulrado feliciter decedente, Cœnobio suffectus est, civis quidam Parisiacus ad Sanctorum memoriam orandi studio venit. In revertendo iniqua depravatus concupiscentia, obicem ferreum, quo fores vestibuli fulciebantur, sub veste occuluit, sicque extra vicum processit. Tum hoc illucque circumspiciens & neminem videns, collo imposuit, & cum se urbem petere cogitaret, ad atrium Sanctorum regressus est: & quia onus deponere non valebat, ibi pondere ferri gravatus noctem sic duxit pervigilem. Semper tamen se ambulare credebat. Postera die custodes eum ita stantem reperiunt, multisque insigni spectaculo mirantibus receptum vectem suo loco restituunt. Simile quid ejusdem Abbatis tempore cuidam Clerico contigit. ISAMAN vocabatur, erat vero natione Hispanus. Nam venit cum sociis instante sacratissimo die Cœnæ Domini in templum Sanctorum ut oraret, & ab altari primo in honorem Domini & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI dedicato, cujus & supra * me-
* cap. 4. minimus, cereum abscondite accipiens, foras exire voluit, sed non permittebatur cum furto.

a In litteris Ædelvulfi Anglorum Regis, *datis anno 857. anno regni ejus 19. in Lundonia civitate*, HUMGERUS Thesaurarius Monasterii S. Dionysii memoratur.

furto. Cum igitur egressum, non fores quæ apertæ erant, sed sola culpa latrocinii negaret; quidam custodum egredi eum jubet: siquidem alii qui confluxerant, jam recesserant. AN.CHR. 784 Tum ille exitum sibi negari una & peccandi facultatem confessus, cereum ostendit, seque dum id facinus indulgeatur, nequaquam ultra quid acturum simile pollicetur. Cereo autem restituto, copiam abeundi illico promeruit.

XX. *De eodem quod reliquias sanctorum Martyrum aut linteum flamma quæ cætera combusserat non combussit.*

INSIGNIS non tantum gloria, verum & potentia KAROLUS, cum bellum adversus Saxones susceptum, contra quam gentem a Francis diu animoseque pugnatum est, memorabili industria administraret, sui præsentia vires exercitus acuens; FARDULFUM qui Magenario luce excedente Cœnobio Sanctorum regendo successerat *a*, inter alios qui ad ferendum pondus prœlii & gentis audaciam comprimendam evocati undique confluxerant, contigit adfuisse. Hic pignora beatorum Martyrum *b* secum ferri fecerat, & custodes Clericos qui secum proficiscebantur delegaverat, uti eis vicissim sibi succedentibus debita exhiberetur religio: quorum quidam vocabulo ROTHARDUS, adhibita eis candela, incertum qua urgente necessitate, obserato domunculæ ostio abiit. NOTA. Sollemnis ara tum lignea tabula erat, quæ linteo adoperta modum altaris effecerat. In eam itaque candela decidens tota conflagravit, sed ne linteum quidem quo tabula celabatur adustum. Præclarum sane & stupendum miraculum, lineam vestem igne superposito non torreri. Cerneres reliquiarum obtentu linteum naturam mutasse, & alimentum focis amicum merito Martyrum repente dutatum. Supervenientes cum custode & alii, exusta candela reliquias & linteum integra repererant: cinis ejus tantum quod contigerat indicabat. Levatum ergo linteum excutientes, cum nec integritatem, nec candorem amisisse probassent, ingenti gaudio exsultantes rei gestæ ordinem ad Fardulfum Abbatem deferunt. Qua cognita, una cum eis sollemnes Deo & sanctis Martyribus gratias egit.

XXI. *De eo quod sex homines & undecim equi mortui sunt, Deo vindicante injuriam sancti Dionysii.*

BOSULFUS, ipsius Abbatis Clericus, reliquias beati Dionysii secum in Italiam quondam tulit, & constructa Ecclesia in honorem ejusdem præclarissimi Martyris, & de sua hæreditate ditata, eas posuit in ea Fidelibus profuturas. Quadam die Pippini Regis Italiæ homines pratum, quod ipse eidem Ecclesiæ contulerat, introierunt. Quod cernens, acceptis iisdem reliquiis pertexit ad eos, utque discederent in amore Dei & beati Dionysii, cujus esset pratum, veneratione obsecravit. Illi consuetudine humani, immo superborum ingenii, qui nihil præterquam quod vident pertimescere solent, velut effeta & inutilia precantis verba contemsere. Itaque subito Deo contemtus injuriam vindicante, sex ibi homines mortui & undecim equi exstincti sunt. Quæ res satis aperte monstravit, nec invadendas res esse Ecclesiæ, nec Dei Sanctorumque ejus, cum justa est, obtestationem esse temnendam.

XXII. *De puero qui furatus vasculum in Ecclesia beati Dionysii graviter ægrotabat, & furto reddito sanatus est.*

SOLLEMNIS dies beatorum Martyrum imminebat, ad quem devote celebrandum frequens populus affluebat. Ut autem sacra Missarum celebratio peracta est, ex more charitatis studio Clericorum cœtus qui undique convenerant, uti corpora cibo reficerent invitati sunt ab eodem Abbate. Cum his ergo laicali habitu puer intromissus, non sine sui pœna fictile vas est furatus. Nam illud concupiscens abdidit, & reversus ad domum matris detulit. Eadem nocte gravissima febre correptus, laborare ea ægritudine vehementissime cœpit. Ingravescente ergo molestia mater dolore anxia, illacrymans quærebat a puero, si forte causam tanti languoris nosset. Nescio, ille ait, sed superiori nocte venit ad me quidam Clericus, & furti me arguens, quam gere-

a Nimirum anno fere 792. ut colligitur ex Annalibus Eginhardi, ubi in editis apud Chesnium is dicitur ARDULFUS librarii errore, ex dictis supra in Elogio Fulradi num. 14.

b Hinc patet S. Dionysium, quem prisci quique Francorum Reges *Patronum suum specialem* vocare solent in diplomatis Cœnobio Dionysiano concessis, jam tum in bello audisse ut Galliæ defensorem; ob idque ipsius Reliquias per Monachos delatas in castra fuisse. Sane Carolus Calvus in procinctu prœlii apud Caroli-vennam initi cum Normannis, adivit sepulcrum B. Dionysii, ut per eum cœlestem opem flagitaret: & anno 1214. Franci Philippo Rege adversus Ottonem Imperatorem dimicantes, *beatum Dionysium Francorum Apostolum in cordis angustia* invocasse dicuntur in libro de Triumpho S. Landeberti Episcopi Leodicensis Steppio obtento, cap. 15. De sacerdotibus in castra causa religionis deductis exemplum est Constantini Magni apud Eusebium in lib. 3. de ejus vita cap. 56. de patrociniis, id est Reliquiis Sanctorum in castra portandis, lege canonem 2. Synodi Germanicæ apud Liptinas confirmata, relata supra ab Othlono in lib. 2. de vita S. Bonifacii cap. 2.

AN.CHR. 784 gerebar manu me virga percussit. Tum illa, Dic: inquit, fili, si aliquid surripuisti. Minime quidem puer, sed tantum fictile vas a Monasterio sancti Dionysii huc detuli. Mater intelligens ob eam rem filium ægrotare, linteum & candelam in vota sumens, una cum puero ad Monasterium venit: & reddito vase votisque salutis, continuo filii meruit sospitatem.

XXIII. *De reliquiis beati Dionysii, quæ manum perjurare volentis bis subterfugerunt.*

EJUSDEM Abbatis tempora, homo quidam vocabulo Wanilo, in servitium beati Dionysii quærebatur. Re ad LANTBERTUM Comitem delata, Juramento secundum legem libertatem se posse tueri Wanilo respondit. Statuta ergo die adfuere Comes & Monasterii Præpositus, nomine AGLEBOLDUS, habens secum partem digiti sancti Dionysii, auro instar manus affabre composito inclusam. Proferuntur Comitis reliquiæ, super quas homo juramentum persolveret. Contra Agleboldus Præpositus rogat

NOTA. supra manum quam attulerat juret. Consentiente Comite atque Judicibus, in clypeo cum aliis reliquiarum patrociniis indicatrix veritatis manus componitur. Ad quam dum applicare manum juraturus Wanilo vellet, sacrilegum tactum evitans (mirabile dictu) aurea manus longe resilivit: ut vero ille manum amovit, divina virtute acta reliquias continens aurea manus ad priorem locum reversa est. Cumque adhuc homo in proposito perseverans manum rursum applicuisset sicut prius, cessit iterum aurea manus. Sic illo tum & Judicum, tum etiam sua sententia convicto, virtutem sancti Dionysii in commune omnes qui aderant summis laudibus extulere, per quem Dominus tam celebre miraculum ostendisset. Manus prædicta inter alia præcipua ornamenta ad Memoriam Martyris appensa, hodieque a pejerandi ausu obstinatos quosque deterret.

XXIV. *De matrona quæ loquelam perdidit, quia ancillæ dare veniam noluit, quæ confugerat ad Ecclesiam beati Dionysii de Strata.*

MEMORATI Abbatis homo nobilis, cui erat Beldela nomen, habuit uxorem quæ Angilrada dicebatur. Hujus ancilla corruptore admisso dominam timens, ad Ecclesiam beati Dionysii quæ Strata *a* dicitur confugit, die qua beati Joannis nativitatis festivitas agebatur. Presbyter loci, nomine Martinianus, claves basilicæ adsumens, ad dominam adulteræ pro ea intercessurus abiit. Matrona visum Presbyterum ad convivium vocat. Ille abnegare, donec exponeret quam ob causam venisset. Qua annuente, claves Ecclesiæ profert, pro fugitiva ad quem confugisset memorans sedulo rogat. Matrona cum Presbyterum vehementi deprecatione se urgere vidisset, mota animo numquam eum ne verbum quidem indulgentiæ auditurum a se juramento firmavit. Protinus ergo loquendi officium perdidit, & nec illud quod petebatur, nec prorsus aliquid omni vitæ suæ tempore edicere valuit: & quam loquendo & potuerat & voluerat, tacendo culpam ancillæ ignovit.

XXV. *De muto cui redditus est usus loquendi.*

POST Fardolfi obitum WALTO *b* gubernandi Cœnobium beatorum Martyrum curam suscepit. Hujus tempore quidam vir, nomine Ermenarius, in pago Aurelianensi ortus, qui diu loquendi officio caruerat; cum proximam sanctorum Martyrum festivitatem audisset, cum aliis quos christianus ad eam colendam provocabat affectus, ad eorum venerabile templum pervenit. Vigiliæ a Fratribus devotissime agebantur, & ipse copiosissime quæ confluxerat multitudini permixtus, divinarum laudum fruebatur auditu. At ubi beati Zachariæ hymnum Fratrum caterva insonuit, lingua diu suo munere vacans Sanctorum intercessione usum naturalem recepit. Credo, Deus antiquum innovans miraculum, ut ortu Baptistæ Joannis diu obstruta organa multatæ vocis parentis Zachariæ in hunc hymnum resolvit; ita merito sui Martyris sub ejusdem concentu, qua causa incertum, tamen privata communi munere labia reseravit. Siquidem ille castissimam in desertis egit vitam; hic inter tela horrentia paganorum elegit propter Deum ducere peregrinam. Ille Salvatorem in terra ambulantem digito demonstravit devotus: hic cum devicta morte cœlo terraque regnare tum verbis, tum etiam evidentibus miraculis, infidelibus restatus est. Extremæ fœditatis stuprum Joannes redarguens immeritam subiit capitali sententia mortem; Dionysius cum fornicantes erga deorum, immo dæmonum cultum ad Creatoris agnitionem sedulo reflectere conatus est, ab obnitentibus persecutionem passus pertulit vitæ mortalis dispendium, cœlique lucratus est regnum. Ambo Deo accepti, ambo senatui cœlestis curiæ adscribi dignissimi.

XXVI.

---

a Hactenus nomen retinet, vulgo *saint Denys de l'Estrée*, in vico Catulliaco, non opido S. Dionysii adhærens: qua in Ecclesia hactenus beatorum Martyrum trina cenotaphia visuntur.

b Corrigendi ergo vulgati indices Abbatum Dionysianorum, in quibus Fardulfo subjicitur Hilduinus, Vualtone penitus expuncto, quem Decanum dumtaxat fuisse perperam fingunt. Fuerat is Cœnobita, dein Abbas Sancti-Gallensis, teste Ratperto in libro de casibus Monasterii S. Gall. cap. 4. Sed ab Eginone Constantiensi Episcopo inde ejectus, *cum consensu* Caroli *Imperatoris ad vicinum Monasterium, quod Auva nominatur, commoraturus devenit: ubi postea Abbas electus atque ordinatus, ad ultimum Monasterium S. Dionysii suscepit regendum.*

AN.CHR. 784

XXVI. *De muliere contracta sanitati restituta.*

EJUSDEM Abbatis tempore quædam femina ex vicina Cœnobii villa, quæ Cava *a* dicitur, nomine Grimoildis, quæ olim ambulandi usum amiserat; impendente Martyrum die natali, non absque recuperandæ salutis fiducia aulam ingressa est. Cumque ante sanctum altare se traheret, virtus divina ad laudem suorum Martyrum adfuit, eamque pristinæ saluti stupentibus in medium omnibus restituit. Non ab ea posthac scamellorum quæsita suffragia, non ipsius baculi expetita solatia: sed plene omni liberata debilitate, beatissimis Martyribus gratulans firmo gressu remeavit ad propria.

XXVII. *De Fratre latrunculo, qui per mensæ ruinam deprehensus est.*

EA tempestate quidam in Monasterio erat, vocabulo Airbardus. Is adolescentiæ laborans ætate, & occupationibus liberalibus liber, totum se indulserat voluptati. Nulla eum honestatis cura saltem obducta celabat, nec vero aliquis innatus animo pudor intuentibus commendabat. Studium præterea cum & in aliis vitiis, tum etiam erga singularem latrocinandi cautelam exacuerat. Cumque pro his sæpe conventus verbis promitteret, factis omnem penitus emendationis spem denegaret; etiam quid occulte gereret, (si quidem post generalem Fratrum refectionem furtim panem foras efferre consueverat) declaravit. Erat tum lignea mensa ante fores refectorii statuta, satis fidum latrunculo illi reperta perfugium. Quippe sub eam quæcumque sublegere poterat congerebat. Quadam die refectorium egressus, consueto more panem ibi abscondit, & fraudem simulationis versutia subprimens, cum aliis foras egressus est. Brevissimum horæ intervallum effluxerat, & ecce creditor tam fidæ adservatricei adfuit, seque ad resumendum cum aptavisset depositum, ruit mensa, suique pondere furem, ne quid moliretur dissimulare posset, oppressum detinuit. Pendere jam tum pœnas reum judicio cessante humano videres, quem divina animadversio illicita subinde exaggerantem veluti in nervum conjecerat. Itaque digno pondere constrictus, nec seni * surripere aliquo prævalens, damnatorum voces dignasque pœnas luentium edere cœpit. Quæ cum brevi multos Fratrum accivissent, satis constitit omnibus furem judicio proditum, & ne quis talia contra fas jusque auderet, speciali eventu generaliter interdictum. Senserit ubiquia quod volet: mihi beati Dionysii virtus non adfuisse videtur, ne tot dies crimen admittenti impune cederet, & alii hujus improbitate inducti patia tentavissent.

* f. se indr

XXVIII. *De puerulo submerso & incolumi reperto.*

QUIDAM etiam puerulus, Jacob nomine, nutriebatur a patre suo vocabulo Adalulfo, cui vestium lavandarum in Monasterio injuncta fuerat cura. Memoratus itaque puer cum in angusto ponte, qui in ulteriorem partem continuabat iter, luderet, casu in aquam decidit, nec obniti violentiæ undarum prævaluit: (siquidem quinque tantum erat annorum) sed usque ad vertiginem molendini tractus, indeque Deo opitulante perlapsus est. Ita a quibusdam in publico sublicioque ponte consistentibus visus, & (mirabile dictu) incolumis favore (ut creditum est) Martyrum repertus ab undis levatus est.

PROLOGUS SECUNDI LIBRI.

PRIMI libri miraculorum beati Dionysii lectoris animum levare volens finem hic feci. Et recte hunc primum dixerim, quamvis in præsenti alterum tantummodo subjiciam: quoniam ad memorati viri declaranda merita, multa divinitus credo subsequentur, quæ sive a mea parvitate, sive a quibuslibet qui hoc suscipere a me tentatum volent officium, aliis libris debeant explicari. Eorum tantum hic primus erit, quo initia Monasterii quatuorque Abbatum sibi vicissim succedentium tempora complexus sum. Nunc quæ restant auxiliante Domino videamus.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

CAPUT I. *De quodam insano per Martyres sanato.*

REGIMEN præfati sæpenumero Monasterii, post Waltonem *b* HILDUINUS emersuit: cujus multa contigere diebus, quæ partim in hunc libellum contulimus, partim

a Hactenus istud nomen servat ager quidam Monasterio vicinus, vulgo *les Caves*: nam vicus eo loci non amplius extat.

b Vualtonis obitus in Necrologio Argentogilensi reponitur 5. *Kal. Aprilis* his verbis: *Obiit* VVALTO *Abbas B. Dionysii*. Hilduini vero sic: 10 *Kal. Decemb. obiit* HILDUINUS *B. Dionysii Monachus & Abbas*. Quibus verbis constat, Hilduinum Abbatem regularem fuisse, non sæcularem. Eadem die signatur ejus mors in vetertimo Necrologio nostro Pratensi Hilduini vero junioris 13 *Kal. Decemb.* rectius quam in Argentogilensi 12 Kal. Male ergo Hilduini senioris depositio notatur die 30. Octobris in fosiori Gallia Christiana. Fallitur Hepidanus Sancti Gallensis Monachus, qui Vualtonem Abbatem ait obiisse anno 781 quo forsan regimine Cœnobii S. Galli pulsus est. Anno 800 Vualto Abbas cum Augiensis societatem cum Vvardone Sancti Gallensis Abbate iniit, nec regimen Cœnobii Dionysiani adeptus est ante annum 805 quo Fardolfus superstes erat ex dictis in Elogio Fulradi num. 15. In Necrologio Sancti-Gallensi Vualtonis obitus notatur 3. *Kal. Aprilis*.

AN.CHR. 784 tim brevitati studentes legentium æstimationi reliquimus. Vir quidam nomine Bernarius morbo maniaco depressus, penitus sensum amiserat, & velut infrenis belua occurrentes appetera, & laniaro dentibus gestiebat. Hic ad Memoriam gloriosorum Martyrum deductus, intra dies paucos largiente Domino, ad sanctorum Martyrum gloriam, pristinam in se consecutas est sospitatem.

II. *De quadam paralytica sanata.*

QUASDAM femina, nomine Berdundis, omni pene corporis sanitate destituta, ad templum beatorum Martyrum parentum officio delata est, ibique miseram miserantibus sacris Martyribus gressu donata, & ex majore parte totius corporis optatam est valetudinem consecuta. Hæc Sanctimonialis effecta, sic vitam adhuc inter alias degit.

III. *De quadam quæ sinistrum recuperavit oculum.*

ITEM alia, nomine Amalgundis, ipsius vici Catulliaci habitatrix, sinistro oculo laborabat, & procedente tempore palpebrarum thecam pupilla excesserat. Hæc cum & ipsum dolorem, tum etiam sui fœditatem egerrime ferret, ad sanctos Martyres venit, & auxia eorum intercessionem poposcit. Ita (mirabile dictu) non sanitati modo, sed etiam pristinæ restituta est formæ.

IV. *De quodam cæco illuminato.*

QUIN etiam ex eodem vico quidam, nomine Framboldus, oculorum infirmitatem incurrerat. Cumque medicorum solatia expetisset, multa ab eis passus, nihil aliud eorum opera, quam cæcitatem contraxerat. Sic quamplures dies luminis carens, tandem intercessione (ut creditur) Martyrum munus luminis consequi meruit, ut opus omne quod agere consueverat, nunc quoque facere possit.

V. *De cujusdam oculo sanato.*

VIR quidam, cui erat nomen Frodaldus, Aquitania oriundus, oculo laborabat. Itaque fama beatorum Martyrum comperta & recuperandæ sanitatis fide concepta, ad eorum sacram Memoriam venit. Ibi illorum potentiam divinitus eis collatam expertus, sospitate percepta summa cum exsultatione recessit.

VI. *De quodam ægro sanato.*

ALIUS, vocabulo Airbertus, ex fisco Riogilo *, eam quam medici græco vocabulo Neverofresim vocant, passionem inciderat. Cumque iremediabiliter diu multumque ingentibus urgeretur doloribus, lectica eum parentes non absque fide impositum ad sanctum detulere Cœnobium. Ibi non plus tres dies faciens, Martyrum favente suffragio integerrima incolumitate donatus, cunctis in medium Domino gratulantibus ad propria remeavit.

* Ruel

VII. *De quadam cæca illuminata.*

QUASDAM femina ex villa quæ Wasconis dicitur, continuo quindecim annorum spatio cæcata, impendente festivitate Sanctorum ad eorum se basilicam deduci poposcit: quo facto, ante eorum celeberrima sepulcra desideratum lumen accepit. Tanto itaque laxata onere cæcitatis, non rectore modo ultra non eguit, sed etiam lanificii usum muliebri more exhibuit. Dicebatur autem Angalfreda.

VIII. *De quadam contracta erecta.*

EX eadem villa alia, nomine Frothildis, duos curvata annos, adeo ut ne ad momentum quidem se ad superos erigere posset, duobus incumbens baculis ad venerandum templum instante natali Sanctorum die accessit, ibique peregrina specie deposita suam auxilio Martyrum resumpsit.

IX. *De cæca illuminata & septem aliis.*

TUNC etiam quædam mulier, nomine Christiana, ex Aurelianensi pago, quæ quatuordecim annos luce caruerat, ibi eurata est: & septem alii diversis adstricti languoribus, quos illuc tum necessitas, tum etiam spes coegerat, morbis Sanctorum intercessione laxati sunt, & populis religiose Deo & beatis Martyribus laudes solventibus, incolumitatis suæ commercia retulerunt.

X. *De contracto erecto.*

AGEMBERTUS quidam ex villa quæ Ebronadus vocatur, nervorum compage contracta, adeo ut jam pedes tergo adhærere viderentur, ad basilicam Sanctorum venit, & aote

ante eorum venerabilem tumbam in pristinum circumpositus statum, ad sua cum exultatione revetsus est. AN.CHR. 784

XI. *Miraculum superiori consimile.*

ITAM alius, nomine Malbertus, æque debilis, ad annuam festivitatem scamellorum nisu occurrit; & dum studiose a Fratribus agerentur vigiliæ, quartaque lectio recitaretur, auxilio Martyrum quam quæsierat sospitatem inspectante frequentia populorum recepit.

XII. *De contractis erecto.*

SIC etiam alius, vocabulo Acledeus, qui & ipse repens potius quam incedens aulam sacram adierat, instante natalitia Sanctorum festivitate sospitatis gaudia consecutus est.

XIII. *De contracto & muto sanitati restituto.*

PRAETEREA alius, nomine Hildemodus, simili sorte per decem annos mulctatus, ad venerabile templum pervenit: factaque oratione, meritis sanctorum Martyrum oblitum diu ambulandi usum resumsit. Ita cum devote famularetur Monasterio, octavo die sanitatis adeptæ, qua causa ambiguum, loquendi amisit officium. Nec vero fides adhibita casui est, quoad flagellis velut pro simulatione urgentibus invita taciturnitas indicium fecit. Quinto demum finito die vinculis silentii lingua ejus laxata est.

XIV. *De paralytico sanato.*

EA tempestate alius, vocabulo Idelfredus, ad basilicam Martyrum deductus est: siquidem membrorum destitutus officio trium annorum curricula peregerat. Cum ergo implorata Sanctorum intercessione Dei clementiam præstolarentur, solatia illi sospitatis plene indulta sunt.

XV. *De quadam contracta in Ecclesia beati Dionysii de Dagniaco sanata.*

QUAEDAM femina ex villa quæ Novientum dicitur, genibus contractis pedibusque veluti tergo adhærentibus fuit. Hæc quo tempore famosi Martyris Sebastiani ab urbe in Gallias reliquiæ delatæ, & haud longe a civitate quæ Suessio dicitur, in Ecclesia beati Medardi Confessoris sitæ sunt, cum eis quos miraculorum opinio evocabat, illuc a vicinis allata est. Cumque ibi aliquot egisset dies, nec ei optata sanitatis gaudia provenissent, retro gradum iter cum meantibus repetiit. Jam plurimum viæ confecerant, cum hi qui reducebant, ad locum devenere qui Dugniacus * vocatur, ubi Ecclesia in honore sanctorum Martyrum Dionysii, Rustici, & Eleutherii constructa est. Itaque recedentibus sociis misera juxta quamdam sepem nullo eam miserante nec hospitium largiente relicta est, atque horrorem hiemis sub divo coacta perferre. Canis insuper illam ita jacentem reperiens momordit, ac nemine qui illum abigeret exsistente cruentam reliquit. Sic vir quidam, vocabulo Agethens, eam collegit, & inter sacram quæ vicina erat ædem curandam sacris Martyribus obtulit. Omnipotens ergo Deus diuturnam illius miseratus infirmitatem, & inopinam sanitatem reddidit, & humanæ vitæ illi subsidia providit. Nam repente vociferari cœpit, irruentibusque plurimis paullatim se supra pedes colligere, donec parieti innixa usque ad Ecclesiæ cancellos cunctis stupentibus processit. Et ne id illusio magis quam veritas putaretur, ejusdem sexus personæ, quas una vis clamorum coegerat, membra quæ contra naturam sibimet adhæsisse memoravimus, curiosius inspexere, eaque madentia sanguine recenti reperere. Postmodum velamen sacrum accepit, eamque quædam clara materfamilias, nomine DODA, reliquo vitæ tempore liberaliter aluit.

* Dugny

XVI. *De cæca in supradicta Ecclesia illuminata.*

IN hac eadem Ecclesia puella quædam ab ipsis cœca cunabulis, die dominica dum Missa adsistente plebe celebraretur, munus luminis (ut & plures & veraces viri testantur) percepit.

XVII. *De infirmis cujusdam oculis cito sanatis.*

VIR quidam, nomine Gislehardus, ex villa quæ Major * dicitur, nimiam oculorum passus caliginem, anxius ad templum Sanctorum venit, votumque ibi Deo & sacris Martyribus fecit, tantamque in brevi prece (ut credimus) eorum consecutus est sanitatem, ut ne vestigium quidem alicujus infirmitatis in ejus remanserit oculis.

* Merville

ANCHR. 784

XVIII. *De puella in oculo sanata.*

QUÆDAM puella, Amsindis vocabulo, in dextro oculo glaucomam perferebat. hanc mater sua cum fide ad sanctum locum adduxit. Ibi vero cum quatuor dies egisset, quinto integerrimam consecuta est sanitatem.

XIX. *De quodam a morbo canceris sanato.*

VIRI cujusdam, nomine Hucberti, pedem dextrum canceris morbus corruperat, jamque ejus medietatem victor tenebat. Hic itaque medicorum diffidens, Martyrum confidens auxilio, ad eorum se basilicam contulit. Illic octo diebus devote peractis, pene jam desperatam interventu eorum incolumitatem emeruit.

XX. *De mulieris sanata mammilla.*

EODEM morbo quædam femina, Ermentrudis vocabulo, ex villa Spinoglio * afficiebatur. Siquidem pene totam ejus mammam sinistram occupaverat serpens virus mortiferum. Quare spem suam in Domino ponens, ad sanctorum Martyrum convolavit auxilium. Cumque in eorum basilica tum devotas, tum etiam frequentes funderet preces, fidem ejus exitus felix excepit. Cancer enim ulterius procedere virtus divina prohibuit, & salutis remedium obnixe petenti concessit.

* Espinay

XXI. *De quadam quæ a sacro igne in mammilla curata est.*

ALTERIUS cujusdam mammillam sacer ignis torrebat, longosque pruritus illius sustinebat dolores. Natali ergo Martyrum die ad eorum venerabilem ædem veniens, plenæ ibi restituta est sanitati. Alia quoque femina nomine Austreberta, quæ visum amiserat, ibidem oculorum sanitate donata est.

XXII. *De quodam a regio morbo sanato.*

CUJUSDAM viri nomine Godesridi membra regius obsederat morbus, adeo ut esset difficile sine pavore illum intueri. Ita ad limina gloriosorum Martyrum accessit, ibique diebus septem moratus, eorum suffragio & invisam deposuit, & propriam formam recepit: quique prius cernentibus terroris, postmodum causa miraculi fuit.

XXIII. *De muliere sanata.*

CUJUSDAM femina membra interius, præcipueque uterum & subjecta ei occupaverat. Hæc ad vigilias clarissimorum Martyrum accurrens, eorum ope sanitatis solatia retulit.

XXIV. *De Sanctimoniali a morbo naris curata.*

DEO sacratæ cujusdam, HILDEGARDIS nomine, ex Cœnobio quod Argentoilum *a* dicunt, polypo naris obstructa fuerat, adeo ut excrescens superflua caro vitium intuentibus proderet. Privata ergo naturali munere Sanctos Dei expetiit, & per quatuordecim dies eorum limina frequentans ita curata est, ut ne vestigium quidem pristinæ in ea deformitatis remanserit.

XXV. *De duabus Sanctimonialibus a sacro igne in mammillis sanatis.*

ALIÆ quoque duæ ex eodem Monasterio, quarum altera Deo sacrata, altera laica *b* fuit, sacrum ignem diu passæ mammillis, ad memoriam Martyrum procedente tempore curatæ sunt.

XXVI.

---

a Argentoilum seu Argentogilum, uti veteres vocant, recentiores Argentolium, vulgo *Argenteuil*, nono lapide infra Lutetiam Parisiorum ad Sequanam, primo quidem Cœnobium Monachorum ab Ermenrico & conjuge ejus Numma conditum; dein petente Carolo Magno concessum est Sanctimonialibus, quibus præfecta Abbatissa Theodrada Caroli filia: demum Sugerio Abbate locum vindicante, Prioratus (ut vocant) conventualis evasit, Dionysiano Monasterio subjectus. Lege librum Sugerii de rebus in administratione sua gestis. Et tamen Adelaidis Roberti Regis conjux apud Helgaldum Monachum fertur *construxisse Monasterium in territorio Parisiensi, villa quæ dicitur Argentoilus, ubi numerum ancillarum Dei non minimum sub norma* S BENEDICTI *vivere paratas adunaverit*: quod proinde intelligendum de loci instauratione. Argentoilo ex oppido fuit oriundus Jacobus a Vitriaco Cardinalis.

b Erant in Cœnobiis puellarum Monachæ laicæ, aliæ a sacratis, uti & virorum Monachi laici, alii a Monachis Clericis: de quibus in Præfatione hujus Sæculi, tomo primo.

XXVI. *De cujusdam oculis illuminatis.*

QUIN etiam Nodelbarius quidam ex præfato loco, cujus oculos adeo caligo obtexerat, ut in discernendis corporum humanorum hæsitaret lineamentis, cum pro restauratione luminis Deum & beatos Martyres in eorum basilica precaretur, quod poscebat obtinuit.

XXVII. *De quodam a morbo canceris liberato.*

QUIDAM fisci Riogili (cujus superius * mentionem fecimus) habitator, punctione spinæ canceris morbum in digito contraxerat, & tota manu ac brachio in tumorem redacto vitæ dispendium anxius operiebatur. Ita ad clarissimorum Martyrum se Memoriam conferens, incumbentem pene sibi jam mortem eorum intercessione evasit. * cap. 6.

XXVIII. *De quodam mente capto curato.*

SIGABERTUS quidam mente captus, eodem tempore domum clarissimorum Martyrum ingressus, precibus eorum sospes factus, & cum gratiarum actione recessit.

XXIX. *De quadam contracta erecta.*

PRAETEREA mulier quædam, nomine Waltildis, fisci Bonogili * habitatrix, gressuum privata officio, dum templum venerabile frequentaret, salutem quam quærebat obtinuit. *Bonneail

XXX. *Miraculum superiori simile.*

SIC & alia, Reguisinda nomine, idam destituta ambulandi usu a suis illuc deportata fuisset, ut sine eorum adminiculo redire posset accepit.

XXXI. *De quodam cæco illuminato.*

QUIDAM illuc in lucem sine lumine fusus, ingenti parentis fide ab Oximensi * pago deductus est. Illico ut templum ingressus est, (mirabile dictu) quod numquam habuerat oculorum accepit officium. Præclarum sane & Deo dignum miraculum. Denique qui cæci nati oculos in mysterium illuminandi humani generis humanatus aperuit, ipse cum Patre & sancto Spiritu mirabiliter & cuncta semper dispensans, ad declarandum Martyris sui Dionysii sociorumque ejus excellentissimum meritum, hujus quoque cæci lumina reseravit. Nam quid illis ab eo difficile sit obtinere, quibus largiente ipsius gratia pro confessione ejus nominis non fuit difficile animas ponere? Atque utinam eorum sacra intercessio cæcitatem nostræ mentis illuminet, & ne ab eorum aberremus vestigiis dignanter efficiat. *d'Hyesme

XXXII. *De muliere visum recuperante.*

SUB idem tempus quædam femina Andegavensis, Doctrudis nomine, tribus annis oculorum depressa caligine, opem insignium expetiit Martyrum. Oraculum vero se accepisse dicebat, ut oleo quod forte in Ecclesia eorum dependeret, palpebras sibi fovere debuisset; posse hoc facto se amissam recipere facultatem videndi. Ob quam rem cum æditVos fatigaret, nec quod posceret ab eis impetrare potuisset; conversa ad altare, quod HILDUINUS Abba insigni admodum opere sanctæ Trinitati, inter alia quæ multa & præcipua Ecclesiæ ornatui contulerat, statuit, preces Domino effundebat: cum repente fundo contrariæ lampadis quæ integerrima videbatur effracto, oleum quod continebat humectare cœpit marmoreum pavimentum. Illa id sentiens, & nutu divino oblato sibi oleo lumina tangens, remota omni caligine natalem sortita est usum videndi. Haustu *a* sane sive unguine olei quod lampadibus instillatum assiduam tumbæ præbet lucernam, multi ægroti præcipueque febribus laborantes sæpenumero divina gratia operante curati sunt.

a Propinatum aliquando ægrotis oleum sanctum docet nos etiam Sulpicius in Vita S. Martini in lib. 3. Dial. cap. 2. ubi Martinus paxillum olei benedixisse, atque ita *in os puellæ* sanctificatum liquorem infudisse perhibetur.

AN.CHR. 784

XXXIII. *De quibusdam militibus, qui beati Dionysii injuriantes in amentiam versi statim mortui sunt.*

EST villa beati Dionysii in pago Andegavensi, quæ dicitur Pontiniacus. Hanc procurante Presbytero Monasterii, nomine Pugnito, Rothelinus judex vicini fisci Baltiati, ex ejus colonia quædam mancipia retinebat. Cumque hæc res jam ad lites venissent, præfatus Presbyter Pugnitus LANTBERTUM Comitem adiit, utque eas justo finiret judicio poposcit. Comes in aliis occupatus, cuidam Vicario nomine Giramno, alii quoque suorum satellitum, vocabulo Adulfo, audiendam finiendamque causam quarta-decima die secundum jus delegavit. Dies statuta advenerat, quæ & excessu beatissimi Martyris Dionysii celeberrima erat; & ecce prædictus Rothelinus cum pluribus armatis, loricatis etiam nonnullis adfuit: mandavitque ut prior Pugnitus ei de quibusdam causis satisfaceret, & tum ipse quod ex eo quereretur communi judicio terminaret. Contra Pugnitus ut Comitis præcepta implerentur magis æquum respondit: posse vero deinceps quod præoccupare vellet commodius fieri. Ad hæc ille mortem Presbytero minitari, eo quod se accusasset, suamque quæ justa esset finire causam legitime recusaret. Pugnitus non se armis rem tractaturum adseruit, præsertim inermem; nec tamen se moriturum inultum, si vellent cum sancto Dionysio, cui mancipia surripuissent, bella conserere. His renuntiatis, sex qui se loricis munierant, paullatim in amentiam cœpere converti, atque divino urgente judicio eodem die vita excessere. Credo, satis evidenter expilatorum improbitatem divina cumpescere severitas voluit; & qui Ecclesiam rebus propriis privare moliuntur, cui sententiæ subjaceant, hoc manifestare exemplo.

NOTA.

XXXIV. *De contracto sanato.*

SED ut hujuscemodi luctuosa prætercam, paullulumque omissa repetam; Adefredus quidam officio gressuum quindecim annos caruerat, sanctorumque Martyrum suffragiam expetens, post longa ambulandi oblivia restitutas suis pedibus alternas miratus est vices.

XXXV. *De quadam, cujus filum manui adhæsit, quia hora debita ire ad Ecclesiam recusavit.*

EST villa in pago Stampensi, quæ Stirpiniacus * dicitur, in qua quædam femina, vocabulo Guntherga, cum tempore Quadragesimæ hora nona [a] linum textili pararet operi, signum pulsatum est, quod ad audienda Missarum sollemnia Christianum populum evocaret. Illa aviditate finiendi operis paullulum immorata, admonita a quodam religioso est, opus relinqueret, & interesse mysteriis accelerarct; posse eam alio tempore quod cœperat opportune peragere. Citissime, inquit illa, quod superest perficiam, tumque ad Ecclesiam properabo. His dictis cum perfectionem resumpto opere maturaret, subito linum in manu ejus adhæsit, sicque ipsa manus cum lino obriguit, ut nullo eam conatu posset aperire. Hoc itaque damnata modo auxilia Sanctorum expetens diversa loca circuiit, cur id sibi contigisset vulgo edicens. Pervenit ergo tandem aliquando ad gloriosissimorum Martyrum basilicam, ubi eam & egomet vidi, ibique eodem quo venerat die, scilicet 5. idus Martias, e vinculis divinæ ultionis laxata est. Quod facto quid Deus aliud, nisi ut postponendæ ipsæ quoque nostræ necessitates essent suo cultui, quo sincere occupati & felices & beati erimus, docuit? An & memoratam feminam idcirco plures coegit adire locos, ut desides terrerentur, sollertes ad vitale studium incitarentur? Atqui opinor & beati Dionysii sociorumque ejus meritum voluit declarare, ut quibus prærogativam martyrii gloriosius contulisset, eis quoque hanc gratiam specialiter largiretur.

* Strepigny

Auctor testis.

XXXVI. *De puella a duplici incommodo liberata.*

EODEM Quadragesimæ tempore, sabbato quod Palmarum præcedit votiva sollemnia, sole jam in occiduas vergente partes, quædam adolescentula, cui erat nomen Elisanna, in ipso vico Catulliaco degens, textili opere laborabat. Cum repente ferrum radioli quo fila cillebat, manui ejus adhæsit tam valide, ut cruciatum se canterii ferre voce querula testaretur. Ista noctu ad vigilias anxia ferensque lumen processit, & sepulcris prostrata Sanctorum veniam precabatur. Omnibus rite peractis, salutaris Evangelii lectio dicebatur, illaque adhuc remedium flagitavit, cum ferrum manu avul-

---

[a] Ex hoc loco duo discimus de prisca Quadragesimæ observatione: unum, Missam hora nona celebrari solitam: alterum omnes, etsi feriatus esset dies, ad eam audiendam religione quadam fuisse adductos.

avulsum dissilivit, & ream divina clementia supplicio liberavit. Spectares manum velui ferventi ferro tactam, certa damnationis suæ indicia præferentem. Proposuit itaque ut denarium sacris Martyribus solveret. Siquidem hoc pacto a domino suo fuerat manumissa, ut denarium in annos luminaribus Martyrum conferre debuisset. Idque non plus quam semel fecerat. Insuper locum deserere, & Suessionum urbem expetere parabat. Postera die quidam ex eodem vico diem obierat, cujus exsequiis cum aliis ipsa interfuit. Prolixioris ergo sepulturæ fatigata expectatione resedit, atque in somnum soluta est. Tum visus est illi quidam Clericus, non minus ipso adspectu quam vestium dignitate conspicuus, ipsque eam cur votum, immo debitum procrastinaret increpavit: adjungens quare locum cui reverentiam debuisset, deserere, exterum quereret, vitamque in eo transigere manuali opere moliretur. Præterea inter dicendum virga quam forte gerebat eam percussit, sicque discedere visus est. Illa evigilans, visionisque recordatione pavitans ruit, ac pene exanimata est. Tandem vero se in vires colligens, quæ viderat indicavit, confestimque obmutuit. Nimis itaque territa domum rediit, & candelas sumens in munere, ad Sanctorum basilicam repedavit, ac reliquum diei in precibus & fletu comsumsit. Sequenti vero nocte ad nocturnum regressa officium, cum hesternas devote integraret preces, sopore depressa est, ac post paullulum expergefacta restitutam sibi loquelam gavisa. Tum Deo beatisque Martyribus grarias agens domum repetiit; & ut primum interdiu fores basilicæ patuere, duplicatum debitum libentissime Deo persolvit.

AN.CHR. 784

XXXVII. *De paralytica sanata.*

PROCEDENTE paullulum tempore, scilicet præsentis anni Letania majore, puella quædam, Hilduis vocabulo, totius (capite excepto) corporis debilitate correpta, ad venerabile Sanctorum allata est templum, ibique eorum interventu membrorum omnium sottita est munus.

XXXVIII. *De quodam a periculo ruinæ liberato.*

INSTANTI etiam anno, cum Ecclesiæ quæ est in locum, qui olim (ut perhibent) Mons-Martis, nunc felici mutatione Mons-Martyrum *a* dicitur, opifices consumptam situ contignationem deponerent, vimineaque via per intercapedines trabium facta, eorum quidam desuper ambularet; una earum fracta in terram delapsa est; opificemque simul deposuisset, nisi (ut credimus) clarissimorum favore Martyrum prominentem de vimineo instrumento sudem, quod multo minoris quam ipse ponderis erat, apprehendisset. Ita reliqui partim fragore trabis, partim clamore socii toto corpore pendentis evocati, funibus eum summa cum celeritate alligatum Dei clementiæ gratias referentes deposuere.

Oratio Scriptoris.

HAS, fastidientium tædia vitans, ex pluribus veluti spatioso prato jocundissimos flores, o SAMUHEL *b*, te hortante, immo urgente paucas elegi virtutes, & ad Dei gloriam sanctissimorumque Martyrum laudem, seu legentium utilitatem, compendiose in unum digessi, devotionem nostram intervenientibus piissimis Martyribus, ab illo remunerari exoptans, apud quem ne ipsius quidem bonæ voluntatis præmia pereunt.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

Præfatio ejusdem libri.

QUAM pretiosa sit in conspectu Domini mors Sanctorum ejus, agonistæ divini Dionysii sociorumque ejus Rustici & Eleutherii meritis & intercessionibus, etiam corporalibus miraculorum signis quotidie adspicere merentur eorum requisitores auxilii. Sollicite namque intueri oportet, quia si omnipotens Deus eorum suffragiis ægritudinis transituriæ intantum miseretur, ut multi languentes ad ingressum Basilicæ, in qua illorum pretiosissima teguntur corpora, illico sanitatis obtineant remedium; multo magis eorum precibus nostrarum compatietur infirmitatibus animarum, qui eodem Philosopho nobis monstrante pro hominibus resalvandis iterum pati paratum se esse testatur. Erit autem mirabilius quiddam in illa æterna hæ-

a Nempe a martyrio sancti Dionysii ejusque sociorum, vulgo *Mont-martre*: nam eo loci cæsus Dionysius. Lege Hadriani Valesii posteriorem Dissertationem de Basilicis cap. 1.
b An Samuel Monachus, cujus obitus in Necrologio Argentogilensi notatur 4. Kal. Octobris.

lumine, insuper & paralysi a parte percuteretur dextera : cui primo (sicut ipso referente cognovimus) simili modo id ei accidit, cum quadam nocte e stratu surgeret, atque ad naturalem corporis digestionem iret : sed precibus beatæ Dei genitricis Mariæ in Ecclesia vici nuncupati Arna, antequam ad auxilium sancti Martyris sociorumque ejus venisset exorandum, ab incommoditate ipsius dexteræ sanus effectus fuerat. Quid plura? sedet mœrens, emendationem pollicetur criminum, spondet non tam eitam aversionem, si Deus iterum misereretur sui : ac sic demum nocte altera pristinæ restituitur sanitati, postque octo dierum spatium ad sua revertitur. Qui cum aliquamdiu moraretur extra placitum, cæcus iterum ut fuerat adducitur, & tandem aliquando ab ipsa tenebrarum caliginae reabsolvitur. ANCHR. 784

XII. *De parvulo cæco illuminato.*

ÆTATE novem mensium, nomine Martinum, ante corporali intuitu carentem quam discretione boni malive fruentem, Blandiacæ villæ sancti Medardi subjectæ potestati mulier, Adela nomine, ad suarum monitionem vicinarum beatis Christi voveas allaturum Martyribus, mox in ipso vovitionis articulo pridie Idus Septembris videntem ablactavit filium.

XIII. *De puella paralytica sanata.*

PUELLAM, nomine Manebiæ, de Tardanensi pago & villa Draviniaca, tribus annis paralyticæ, ita ut nullo usui patre Eustorgin & matre Alberada aptaretur, adminiculantibus duodecimo Kalendas Septembris nobis ad confitendum Domino super judicia justitiæ suæ surgentibus, totum ibi sospitatis conspeximus remedium.

XIV. *Apologia contra malitiam detrahentiam beato Dionysio.*

HAUD Helvitice habeo quod loquar pro Dionysio, cum qui jam Sanctorum sociatus in cœlo pollet exercitibus, apologia nostra minime indigeat : sed Raphaelitice duco revelare & confiteri opera Dei per orationes Dionysii. Væ autem inimicis tanti Martyris sina sine futurum adnuntio : quia simili, de qua fatebor in præsenti, non merentur pœna plecti, nec castigantur ad modicum, ut recipiantur in æternum. Quique non solum post tot tantorum exempla vivorum, verum etiam post tam inenarrabilia miraculorum signa sanctissimum sui baptismatis non cessant derogare seminiverbium. O perversa & subdola invidia! Si testimonium voces perhibentium menciuntur de Dionysio, interroga sanitates ægrotantium : & si sanitates ægrotantium mentiri despis, dicens, incredibile esse mortuos curare viventes respice super præmortua Helisæi membra resurrexisse mortuum. Itaque sicut sanitates ægrotantium vocibus testimonium perhibentium adsentiunt, quia vera sunt quæ dicuntur; sic voces testimonium perhibentium sanitatibus applaudunt ægrotantium, cum & oculi videntium adspiciunt, quia magna sunt quæ fiunt. Igitur quia malitia non docetur sermonibus, sed excitatur; ne respondeamus stultis quos malitia fecit inertes, ne efficiamur eis similes; sed respondeamus stultis quos in tali errore illaqueavit simplicitas, ut antequam perveniant ad pœnam, congaudeant se amicis Dei, immo per eos Deo reconciliatos.

XV. *De duabus muliercculis spasmo laborantibus postea sanatis.*

DUARUM mulierum, quarum alteram Caldarda Laudunensium, de qua superius memoraveram, alteram Broilus Remorum habuerat vicus, fide subversa ab pseudo-prædicatoribus Clericis de sæpedicto sepiusque dicendo Dionysio impiæ oggannientibus, quod Deus qui ubique est non alicubi requirendus sit, cum Jacob lapidem posuerit ubi vere Deum fore testatur; & Naaman non alio curatus sit nisi in Jordane flumine; & Regum quidam Israel cum perfecte coram Deo ambulaverint, hoc solummodo scelere culpentur, quod in excelsis adoraverint; & Dominus noster JESUS CHRISTUS non nisi in panis domo nasci voluerit, qui digne se manducantibus vita æterna, indigne autem sumentibus futurus esset judicium; ita ibi per quindecim dies sana * est reddita. Cum tandem aliquando vicinarum admonitionibus coactæ inter collectas advenissent turbas sexto-decimo Kalendas Octobris, nocturnale nobis sancta nocte dominica alternantibus officium, cœperunt subito coram omni multitudine eo laborare morbo qui vocatur spasmus : ita ut frequentius ad similitudinem phrenetici in terram corruentes, viderentur quasi mortuæ. Hoc autem tam diu passæ sunt, quousque se confiterentur, ea non solum credidisse quæ ab excerebratis audierant Clericis de Dionysio, verum etiam sæpius derisisse hujus requisitores Sancti.

* f. sanitas

AN.CHR. 784

MONITUM.

Consequitur in ms. codice donatio clavi & coronæ dominicæ per Karolum Calvum; simul & institutio Indicti per eumdem: dein subjicitur libellus de Reliquiis basilicæ Dionysianæ, una cum historia amissionis & inventionis sacri clavi: quibus omnibus præponitur historia detectionis corporis S. Dionysii factæ principatu Rotberti Regis, quo tempore de ea agemus, & forsan de reliquiis aliis hic commemoratis, deque sollemni Sugerianæ basilicæ dedicatione facta anno 1140.

Interim incidit in manus meas Necrologium Argentogilense, ex antiquiori Dionysiano exceptum, ex quo viros pios Dionysiani Monasterii nonnullos erui qui sequuntur.

19. Kal. Febr. domnus SUGARIUS piæ memoriæ Monachus & Abbas B. Dionysii. 14. Kal. Martii ENGELRADA Reclusa. 11. Kal. Martii domnus ADAM piæ memoriæ Abbas B. Dionysii: 2. Id. Martii obiit Frater Rady bonæ memoriæ Conversus B. Dionysii: 17. Kal. Maji FULBARTUS Sacerdos & Monachus B. Dionysii professus, piæ memoriæ: 4. Kal. Augusti obiit domnus ALBERTUS, piissimus nostræ congregationis Abbas & Monachus: 4. Nonas Aug. VINCANTIUS B. Dionysii Monachus piæ memoriæ: 6. Kal. Septemb. LAUTO devotus, qui dedit Montem-Maurentiacum: Kal. Septemb. HARBARTUS Prior piæ memoriæ Monachus B. Dionysii: 15. Kal. Octob. HUGO Prior Argentoili bonæ momoriæ. 8. Kal. Novemb. HUGO piæ memoriæ Abbas B. Dionysii Areopagitæ. 7. Kal. Novemb. TEUINUS bonæ memoriæ Abbas: 4. easdem Kal. HUGO ERAMITA B. Dionysii, Monachus Sacerdos & professus. 7. Id. Novemb. ODO Monachus B. Dionysii piæ memoriæ: 6. easdem Id. HANRICUS piæ memoriæ & Sacerdos professus B. Dionysii Areop. Idus Novemb. THOMAS bonæ memoriæ Monachus ad succurrendum. 4. Idus Decemb. HARVAUS Prior B. Dionysii bonæ memoriæ. *De his satis.*

CIRCA AN. 786
7. Julii.

VITA SANCTI WILLIBALDI
EPISCOPI EISTETENSIS PRIMI,

Scripta a quadam Sanctimoniali Heidenheimensi, ipsius æquali & consanguinea.

Ex tomo 4. Henrici Canisii & variis Gretseri lectionibus.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ scriptores.

1. WILLIBALDUS seu Wilibaldus, Bilibaldusve, *Saxonicum nomen a Philippo Eistetensi Episcopo latine redditum*, promta voluntas, *a pluribus Scriptoribus est celebratus. Hodæporicon seu Itinerarium ejus, quæ vitæ pars magna fuit, ab ipsomet didicit & prima descripsit quædam* Sanctimonialis Heidenheimensis *ejus consanguinea; politiori stilo reddidit alius* Anonymus; *tum* REGINOLDUS *Eistetensis Episcopus in compendium redegit, quod etiam præstitit* ADALBERTUS *Abbas Heidenheimensis: quibus* PHILIPPUS *Eistetensis itidem Antistes interpolator accedit. Tres primas lucubrationes vulgavit Henricus Canisius in antiquarum lectionum tomo 4. alias duas Jacobus Gretserus in libro de Eistetensibus Episcopis: ubi etiam edidit aliarum lucubrationum varias lectiones, quibus Canisianam editionem emendabimus. Primam & secundam de S. Vuillibaldo scriptionem hic exhibere satis fuerit: de singulis Auctoribus pauca præmittenda.*

Sanctimonialis,

2. *S. Vuillibaldi Vitam seu Itinerarium rudi minerva enaravit ante omnes* Sanctimonialis Heidenheimensis, *cujus hæc verba in Prologo*: Ego femina fragilisque sexus imbecillitate corruptibilis, nulla prærogativa sapientiæ suffulta; Saxonica de gente istinc venientium novissima, *indignum existimans*, quod ista omnia muto taciturnitatis silentio oppilatis labiis humana taceat lingua; non apochryphorum; non erratica dissertione relata, sed sicut ipso vidente & referente audivi, scribere destinavi, duobus Diaconibus testibus mecumque audientibus 9. Kalend. Julii, pridie ante solstitia die. *Quod etiam repetit n.* 30. Non ab alio reperta nisi ab ipso audita, & ex illius ore dictata perscripsimus in Monasterio Heidenheim, testibus mihi Diaconis ejus & aliis nonnullis junioribus ejus. *Eadem se Vuillibaldi & Vuunebaldi consanguineam præfert in Prologo*. De illorum genealogiæ stirpe non aliunde propagatam forte de extremis ramorum cauliculis, de tantis virorum actibus aliquid memoriæ dignum lectoris manibus imponere me libet. *En quibus patet Vitam S. Vunnebaldi ab eadem scriptam esse, eam scilicet quam superius ad annum 761. exhibuimus. Quod tamen hæc Sanctimonialis Vuillibaldi & Vuunebaldi non fuerit soror, contra quam* opina-

tettio ab ipsa villa pervenissent miliario, eximantur navi, & popalorum caterva sequente non modica, in saocti Martioi exponuntar Ecclesiam. In cujus itineris viatico, sient a quodam fideli Presbyteru, oomine RODULFO, post didicimus, oullus sequentinm, quocumqae ieutus fuisset morbo, nisi saous remeavit ad propria. AN.CHR. 784

II. *De Monasterio beati Dionysii a Nortmannis remanente illæso.*

SUPER istud omnino mirandum, quia præfati Deo odibiles locam quem Deus ad honorem sui & memoriam præecelleutissimorum delegaverat Mattyrum, siae alicajus ptetii redimiculo dimiserunt inetematnm: præsertim eum nosseut illum quammaxime eminere in animo Dueis & Principum ejus: uisi quod iidem athletæ Domini suam & plurimorum Fidelium servavere sepulturam, ut quoram amore flagrarunt, eos oon solum propitios in cœlis, verum etiam habere coosepultos mererentar in terris.

III. *De paellula cæca illuminata.*

DENIQUA tettio Nonas Majas puella, nomine Folebildis, ex villa quæ appellatut Alta-ripa a in pago Tardanensi sita, cujus pater Godbertns, matet vero Etmengardis vocabatur, ad jam dictam villam per revelationem venieos, ætate sex annorum, lumeu reeepit oculorum, a quibus per circulum septem dierum rivos sanguinis eonspeximus circumfluere tautos, at oullus nostrum ambigetet ei nataram visus faisse negatam.

IV. *De muliere visum recipiente.*

PRAETERBA villa Vallinm * in pago Laudunensium onneupatur, a qua prævia Lothgarde marre quædam mulier, Adalgildis nomioe, adducta, triennio jam cœca, eodem mediante Majo, proprio est visui restituta. * Vaux sous Laon

V. *De paellula toto corpore & oculis sanata.*

VENTILAIS * Remorum dicitur vicus, cujus ineolæ sexto Kalendas Junii cum ad exorandam Dumiui misericordiam per horum suffragia conveuissent, adducitur iuter eos infanrala quædam, Raindindis appellata, annorum quinque, cui patet Othardus, mater Theoadis erat, ita ab ore usque ad summitatem vertieis exesa valneribas, ut uihil in ea hominis, nisi gressum, vocem, & vestimentum recognosceres: ob qaam debilitatem etiam oataralibus fuerat orbata luminibus. Videres iu momento miseram totam persusam sauie, atque post paullulum oonnisi cnm lumine oculorum redditam sanitatem. * Ventelay

VI. *De paella visum recipiente.*

ITEM cum euidam insantalæ, vocabulo Teodradæ, a nativitate lumine privatæ, ex vico Curiaco * in pago porcinensi sito, sicut ipsa adserente audivimus, cujus innocentiæ adsertio etiam incredulis poterat accommodare fidem; quidam miræ pulcitudinis senex apparuisset, monnissetque tantorum adiri patrocinia Sanctornm, duce Ermenardo parre, tertio Kalendas Junias, mux in ipso ingressu Ecclesiæ cœpit mirari lucernas, ac cetera pendentia quæque, oppidoque de sibi tributo lætari lumine. * Cuiry.

VII. *De cantatrice quadam morbo percussa & sanata.*

INTEREA fit occursus super occursum, concurrit turba populorum, deducuntur pervigiles dierum & noctium excubiæ, ibiqae qaarto Nonas ejusdem mensis; nobis sancta Domioica oocte subveutionem Dei suppliciter precaotibus, cam quidam rasticas irrefragabiliter masa eaneret, ac mulier, oomine Mainnidis, ex villa Postionis io pago Lauduneosium, de potestate sanctæ Mariæ Suessioonm, cojas pater Gerbertus, mater Mainfindis nuncapatur, coram eo saltaret, a reliquis sæpius prohibita nolait adquiescere. Tandem aliquando venitur in Eeelesiam, nocturnale peragitur officium, exeuntibusque omuibus præsata malier complosis io ipso limine pedibus, ac si glatino circumlitis ad terram prolabitur, atqae a ptimo mane usque ad Missaram sollemnia immobilis mansit omni membrorum officio carens. Ad levamen aatem circumstantium uihil aliud actum est, nisi quud eogitabat se lactis peruuctione mulceri. Sed ut a me licet indigno, digna tamen legenti, & quæque legeram firmiter credenti, ventum est ad finem Evaugelii, ubi dictum est: *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum* Jo. 3. 15.
daret, ut omnis, qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam: precibusque triumphatoram Dumini surrexit inculumis. Quod miraeulum tantum stuporem civibus iocussit, ut ab ipsa die eos nibil aliud cantare, quam laudem Domini compulerit.

a Altaripa, *Autrepe*, in pago Tardanensi, *le Tardenois*, diœcesi Laudunensi, hactenus est de jure Monasterii Dionysiani ex dono Aletramni Comitis principatu Ludovici Regis.

CIRCA AN. 786 7. Julii.

opinatus est Adelbertus Abbas Heidenheimensis aliique post ipsum, intelligitur ex Vita S. Vvunebaldi in hæc verba num. 12. Compertam atque conscriptam vitam B. Wunebaldi a sorore ejus & ab aliis venerandis viris . · . didiceram. *Capitum distinctiones Surianas margini apposuimus.*

Anonymus.

3. *Secundus Auctor anonymus, etsi ætate inferior, gravis tamen est, habetque singularia nonnulla: tametsi fere in omnibus cum Sanctimoniali consentit.*

Reginoldus.

4. *Eamdem Vitam in litteras retulit* REGINOLDUS *Eistetensis Episcopus undecimus, si credimus Bruschio in catalogo. Certe* Reginoldus historiam de S. Willibaldo carmine composuit, *teste anonymo Auctore, qui sub Gundakario secundo res gestas Episcoporum Eistetensium breviter perstrinxit sæculo 11. An vero etiam S. Vvillibaldi Vitam composuerit, non satis exploratum. Huic tamen interim permittimus, lucubrationem, quam ipsius nomine Canisius distinxit. Quisquis auctor fuit, multa relatu digna de S. Vvillibaldi peregrinationibus resecuit, nulla habet notatu digna. Porro Reginoldus Episcopus obiit anno 989.*

Adelbertus.

5. *Sanctorum Vvillibaldi, Vvunebaldi & Vvalpurgis acta brevi compendio excepit interpolavitque* ADELBERTUS *Abbas Heidenheimensis in* Relatione *a se composita de restitutione sui Monasterii Benedictini facta sub Eugenio Papa III. Is est Adelbertus, qui prædictis Sanctis regios parentes, & S. Vvalpurgi libellos duos de vita S. Vvillibaldi & S. Vvunibaldi germanorum primus adscripsisse videtur.*

Philippus.

6. *Horum Auctorum postremus est* PHILIPPUS *Eistetensis Episcopus ab anno 1306. ad 1322. qui occasione a se receptæ per S. Vvillibaldum sanitatis, novum commentarium in liberatoris sui memoriam aggressus, non solum ei tribuit regium genus; sed patrem* RICHARDUM natione Teutonicum, Sueviæ Ducem, *demumque post* Offonem *nescio quem*, Angliæ Regem, *facit, nullo idoneo fultus argumento.*

Vvillibaldi patria & genus.

7. *Certe Vvillibaldum Anglo-Saxonem, claro & illustri genere ortum fuisse constat,* Patrem RICHARDUM genere & rebus clarum *appellat secundus Vitæ scriptor anonymus: quod satis probat Sanctimonialis in Vita S. Vvunebaldi, qui* carnali propinquitate & sanguinis copulatione *S. Bonifacio* sociatus, atque glutinatus *fuisse dicitur num. 7. Hinc intelligimus, Vvillibaldum in provincia occidentalium Saxonum, uti & Bonifacium, natum esse, & fortasse in Hamtonia seu in hodierno Comitatu Southamtonensi; ut propterea iter Romanum aggressurus, portum Hamulea-muthensem primo adierit.*

Benedictina professio,

8. *Vvillibaldum non tantum Casini per annos decem, sed etiam in Britannia ab ineunte pueritia Instituto Benedictino addictum fuisse, manifestum est ex Vitæ subjectæ num. 26. ubi is per varias peregrinationes,* S. Benedicti regularis vitæ institutionem *pro posse observasse memoratur.*

etiam in episcopali Ecclesia instituta.

9. *Eam vitæ institutionem sic semper retinuit, ut eam in Eistetensi Ecclesia servari voluerit. Ubi enim* sacri Episcopatus gradum accepit, in loco qui dicitur Eistet Monasterium construcre incipiebat, atque ibidem sacram monasterialis vitæ disciplinam in usum prioris vitæ, quod videndo ad S. Benedictum, *id est apud Casinum*, & non solum ibi, sed & in multis Monachorum mansionibus exploraverat, in semetipso ostendebat. *Quanto tempore monastica istic disciplina viguerit, quove tempore Monachis successerint Canonici, nemo facile definierit.*

Eisteti status & situs.

10. *Porro urbs* Eistet *seu* Eistadium, Aichstadiumve, a succisis quercubus (*ut putant*) *sic dicta, quasi* Quercopolis, *quibusdam græcizantibus* Dryopolia, *sua, si non primordia, (sunt enim qui* Aureatum *urbem ab Hunnis eversam eo loci stetisse opinantur: unde Eistetenses Episcopi nonnumquam dicti* Aureatenses;) *certe restitutionem & incrementa referre debet accepta S. Vvillibaldo, cui* S. Bonifacius tradebat illam regionem, quæ adhuc tota erat vastata, ita ut nulla domus ibi esset, nisi illa Ecclesia S. Mariæ quæ adhuc stat ibi, minor quam illa Ecclesia, quam postea B. Willibaldus ibi construxit. *Hæc civitas sita est in Noricis ad Almonium amnem, sub metropoli Maguntina, vulgo* Eichstat *appellata. In Vita ms. S. Bonifacii, ab anonymo quopiam scripta, dicitur* Bonifacius commendasse Willibaldo pastoralis officii regimen in loco qui vocatur Hestede: *& apud Liudgerum in Vita S. Gregorii Abbatis Trajectensis* Willibaldus electus Dei Antistes Episcopatum qui nuncupatur in Hehstedi in parte proxima nobis Baguariorum *obtinuisse fertur. Aldebertus* super ripam fluminis, quod Altmulc vocatur, Monasterium fabricatum *dicit: additque a Bonifacio concessum S. Vvillibaldo ob notæ sanctitatis & auctoritatis opinionem, ut* primus post Archiepiscopum locum teneret, & ipse omnesque successores sui Eistetensis Ecclesiæ Pontifices, cum necessitas aut tempus exigeret, specialiter præ aliis vicem Archiepiscopi gererent. *Quam Ecclesiæ suæ prærogativam non semel ab aliis suffraganeis impugnatam Philippus Episcopus silentio nequaquam prætermisit. In Chronico Hermanni Contracti & in fragmenta historico quod Alberti Argentinensis Chronico præfixum est a Christophoro Urstitio, S. Bonifacius* auctoritate apostolica, duos in suis parochiis Episcopatus fecisse dicitur, Wirzeburgensem scilicet, cui S. Burchardum; & Eistetensem, cui WILLEBALDUM comprovinciales primos Episcopos ordinaverit. *Et tamen in litteris tum ipsius Bonifacii, tum Zachariæ ab Othlono relatis, duarum tantum Sedium, Vvirtziburgensis nempe & Bursburgensis fit mentio.*

11. *Hoc sancti Vvillibaldi Itinerarium non parum illustratur ab Adamnano in libris tribus de locis sanctis, quos in Appendice hujus tomi referemus.*

PRO-

CIRCA AN. 786 7. Julii.

PROLOGUS SANCTIMONIALIS.

1. VEnerandis, immoque in Christo cariffimis omnibus, facerdotalis infulæ honore ditaris Presbyteris, præclaræque indolis Diaconibus, & nihilominus Abbatibus, five omnibus popularis conditionis Proceribus, quos paftoralis curæ privilegio pius procerum Pontifex, alios fancto ordine Presbyreros, alios follicitæ pudicitiæ elegantes Diaconos, alios cœnobialis militiæ Monachos, & alios fub difcipulari habitu, follertibus litterarum ftudiis inhærendo, docendo, ad meliora recti regiminis principatu erudiendo provexit, & ita ut egregius exercituum alumnus fua induftria per diœcefim diligenter quodammodo ut natos proprios mulcendo, fovendo fovere folebat; iftis omnibus iftic fub facræ legis moderamine manentibus, ego indigna Saxonica de gente iftuc venientium noviffima, & non folum annis, fed etiam moribus, & de illorum comparatione contribulium meorum quafi homuncula; ego quidem vobis religiofis ac catholicis viris, cœleftis bibliothecæ miniftris, ob utiliratem memoriæ pauca perftringendo, paullatim de primordialis vitæ ejus venerandi WILLIBALDI procemio difputare decreveram. Sed tamen præcipue ego femina fragilique fexus imbecillirate corruptibilis, nulla prærogativa fapientiæ fuffulta, aut magnarum virium induftria elara, fed fpontanea voluntatis meæ violentia coacta, velut quadam ignari parva de pectoris prudentia pauca decerpens, & ex multis frondofis frugiferifque arboribus flotum varietate miftorum *, exigua qualibet arte, faltem extremis in ramis, veftræ memoriæ apta pauca excerpere, compaginare, ediffererequе me libet. Et nunc reciproco fermone iterando dico, non propriæ præfumtionis primordio, non temeritatis audacia freta, inftanter hoc incipere, oifi ut vix audeo.

Opus hoc fponte aggreditur.

* al. eюflorum

2. Sed quia nunc primum Dei gratia, venerandæque viri tanti vifionis magnitudine, veftræque auctoritatis excellentia, & oihilominus bene valido veftræ voluntaris auxilio atque confenfu, aliquatenus me eredebam poffe impetrare, ut tanti operis celfitudinem, tantaque miraculorum, necnon etiam virtutum figna, quæ Dominus pro humani generis falute fe humiliando, defcendendo, in humani corporis adfumtione, divinæ roboratus potentiæ privilegio, præftare atque perficere dignatus eft in hoc mundo; fuifque oculis venerandi viri WILLIBALDI corporaliter cognita, fuifque plantis per omnia palpando, penerrandoque vifibiliter comparere; hæc omnia intimando perftringimus. Et non folum figna quæ nobis per Evangelii gratiam certa demonftrantur, ille videbat: fed etiam ipfa terrarum loca, ubi Dominus nofter nafcendo, patiendo, ac refurgendo nobis apparuit; & nihilominus alia prodigiorum virtutumque veftigia, quæ Dominus in ifto orbe terrarum promere, diffamareque dignatus eft; ille perfpicax noftrorum omnium pædagogus, omnia tranfmeando, fide robuftus, fato fortunatus procaciter peragrans, omnia vifitando reperiebat atque videbat. Unde nunc certe, ut ita dicam, mihi videbatur effe protervum, quod ifta omnia muto taciturnitatis filentio oppilatis labiis humana taceat lingua, quæ Dominus fuo fervo per proprii corporis laborem, per vifionem oculorum oftendendo, in noftris temporibus revelare dignatus eft. Ifta non apochryphorum, non erratica differtione relata effe cognofcimus: fed ficut ipfo vidente & nobis referente, de oris fui dictatione audire, & nihilominus fcribere deftinavimus, duobus Diaconibus teftibus, mecumque audientibus, nono Kalendas Julii, pridie ante folftitia die. Iftos certe litterarum apices non ideo ego idiota difputare inchoo, quod de veftræ fagacitatis induftria me aliquid diffidere æftimetis; feu quod bene non noverim ego multos virorum *, quos Dominus Deus nofterque Antiftes mihi præftantiores non folum virilis fexus dignitate, fed etiam divinæ conditionis miniftetio præferre dignatus eft, multo magis divinæ legis eruditione, & nihilo-

Res a Vuillibaldo acceptas narrat.

* al. veftrorum

hilominus indagatione sollertis curæ procaciores disponere edissereque. Sed quia me, indignam tamen, de illorum genealogiæ stirpe, non * allunde propagatam, forte de extremis ramorum cauliculis fore * noveram, de tantis talibusque virorum beatitudinibus venerabilisque vitæ eorum a, non solum in actibus, sed etiam in itineribus variis, multifarisque miraculorum magnitudinibus perfecte proficiscentium *, aliquid memoriæ dignum Lectoris legendi manibus imponere me libet. Quorum alter summæ sacerdotalisque infulæ, pastoralisque curæ prærogativa prælatus, inclytus crucicola, magnus Magister WILLIBALDUS; & alter rectæ soliditatis iter arripiens, prava dirigens, indirecta asperaque & ferocia polite planitans, spissas pravorum gentilium, protervasque peccatorum spurcitias non deside tepide titubanti mente, sed felici temeritatis audacia procaciter supernæque sagacitatis telo rite roboratus, instante labore omnia exinanivit. Qui sacerdotali quoque prælatus insula, pastoralique computatus honore Abbas erat, præclarusque Christicola WUNEBALDUS. Ista omnia per albas camporum planities sulcato tramite nigra perarata vestigia scripta, vestra cara coram scientia præsentata, contra omnes æmulorum vituperationes, Dei gratia, vestraque per omnia protectionis parma, & nihilominus placidæ vestræ commendamus perceptioni, ut in omnibus læti laudemus nos liberantem, dona tribuentem Dominum.

CIRCA AN. 786
7. Julii.
ipsa consanguinea.
* al. deest non
* esse
* Canis. proficiscentibus

INCIPIT VITA.

3. PRimum igitur venerabilis summique Dei Sacerdotis atque Pontificis primordium vitæque illius venerandi viri S. WILLIBALDI sublimitatem, qui sollerter sub sacræ legis moderamine almа priorum exempla Sanctorum militando, serviendo, mente & moribus sectando inhærebat; hujus itaque vitæ exordium & inante juventutis medietatem ad illius usque senectutem processum, & bactenus usque decrepitam ætatem intimando, gracilem opusculi hujus conjecturam glomerando orditi decreveram, ordinandoque texere. CAP. I.

4. Cum ille in proœmio suæ infantiæ cunabulis amabilis atque delectabilis, blandisque nutrientium adulationibus, præsertimque parentum circa illum magnæ devotionis affectu diurnaque sollicitudinis providentia curam genentium consotus atque enutritus, ad triennium usque pervenit. Transactis itaque nunc tribus annorum curriculis, cum parvus ille seu delicatus fragili ævo, infantiali ætate, teneri corporis adhuc gereret artus; subito evenit, ut illum triennio gravi corporis aggravaret ægritudo, tantaque eum arreptus corporis molestia, ut exiguæ membrorum stringerentur compages, & vix in eo permanens flatus vicinum minabatur vitæ exitum. Cumque istud cernerent pater & mater, editum suum ægrotantem, jamque usque pene seminecem, timidi ecstasi, novaque mentis mœstitia valde retenti, anxiari cœperunt; quod sobolem suam sibi genitam, recenti lue lassatam exitialique discrimine ex improvisa nocte irretitam fore viderunt, & illum quem prius de primordialis infantiæ cunabulis ablactatum atque consotum usque ad triennium nutriebant, illisque superstitem & heredem habere optabant; jam exanimem seu exstinctum glebaque coopertum dolere timebant. Sed omnipotens Deus mundi fabricator, cœli terræque limator, servum suum infantem, & adhuc inolitum exilibusque membrorum compagibus tenerum hominibusque incertum *, de corporis ergastulo adhuc educere nolebat, sed ut magis * postea per orbem sua norma neophytis patula panderet vitæ præmia. Sed ad pristinam redeamus iterum præfati viri infantiam. Cumque parentes ejus magno mentis excessu suspensi, & de incerta filii sui evasione essent ambigui; sumentes filium suum, obtulerunt illum coram illa dominica sanctaque

Willibaldus trimus a parentibus deploratus,
* f. insertum
* al. multis

a Willibaldi scilicet & fratris Wunebaldi, cujus utriusque gesta edidit hæc Sanctimonialis.

CIRCA AN. 786 7. Julii. Deo consecratus convalescit. NOTA. que Cruce Salvatoris. Quia ſic mos eſt Saxonicæ gentis, qnod in nonnullis nobilium bonorumque hominum prædiis, non Eccleſiam, ſed ſanctæ Crucis ſignum Domino dicatum cum magno honore almum, in alto erectum, ad commodam diutnæ orationis ſedulitatem ſolent habere. Illic ponentes illum coram cruce, Dominum Deum omnium plaſmatorem, illos conſolari, ſoſpitemque ſuum ſervare natum ſuis virtutibus obnixe flagitabant: ſicque intentiſſimis illorum precibus ſe vicem reddere ſpondebant Domino, ut ſi priſtina illius infantis reſtituta foret ſanitas, extemplo illum ſub ſacri Ordinis primordio tonſuram accipere, ſub cœnobialis vitæ diſciplina, ſub divinæ legis moderamine militando Chriſti ſamulatui ſubjicere promiſerunt. Statimque poſtquam illi vota voverunt, verba conſummaverunt, filiumque ſuum cœleſti commendaverunt Regi militare; confeſtim gratiam, & præterea a Domino petitionnm conſequebantur effectum, priſtinaque puero poſtea reſtituta eſt ſanitas.

II. Quinquennis Waltheimensi Abbati traditus, 5. Cumque inluſter ille puer in infantia ad quinquennium uſque perveniſſet, aſt in eo jam tunc temporis germinabat ſapientiæ virgultum. Itaque parentes votiva deſideriorum implere properabant promiſſa, atque inluſtrem quantocius cum conſultu amicorum earnaliumque propinquorum conſilio ad ſacræ cœnobialis vitæ inſtrumenta præparare atque proficere feſtinabant. Confeſtimque illum venerando fideliſſimoque viro THEODORETO commendabant, ſuaque providentia eum ad Cœnobium ducere, omniaque prudenter de ſua cauſa diſpenſare, diſponereque rogabant. Cumque perrexiſſent, & illum ducerent ad Monaſterium quod vocatur *Waltheim a*, venerando Abbati illius Monaſterii qui vocatur EGBALT *b* offerebant, & illum ſuæ conditionis jure juniorem, eeu obediendo diſcipulum ſuo ſubdiderunt imperio. Statimque ille Abbas Monaſterii, ſecundum regularis vitæ diſciplinam declarabat iſta ſuæ congregationi; ſicque ut eum eorum conſilio ſive licentia hoc foret, ille flagitabat. Cui protinus omnis illa conventio Fratrum ſimul reſponſum ſeu licentiam dabant, ſuæque voluntatis arbitrio hæc omnia fas fore * dicebant, acceptumque illum ocius inter cœnobiale vitæ eorum conſortium jungendo ſociabant.

* eſſe

III. imbuitur litteris & virtutibus, 6. Poſt hæc itaque cum protinus puer iſte pudicus ſeu perfectus, ſacris litterarum ſtudiis imbutus atque eruditus, ſacras Davidici carminis paginas ſolerti mentis intentione peragrans, ſed & etiam alia divinæ legis agiographorum armariola indagando ſive legendo, procaci ſenſu ſophyrus *c*, mente moderatus indagabat: & tamen non adhuc plurimorum ætate annorum grandævus; ſed ſicut divina ſemper ſupernæ pietatis clementia agere ſolet, ſecundum propheticum prophetiarum vaticinium, ex ore infantium ſimul lactentium perficere ſibi dignatus eſt laudem. Deinde itaque io eo jam ſimul annorum ætas mentiſque ſagacitas divinæ diſpenſationis moderamine pullulare cœperat; & multo magis in eo jam tunc divina Spiritus-ſancti gratia, quam corporis magnitudo creverat, aut membrorum valetudo. Totuſque jam ille in Dei amorem converſus, magna mentis diurnaque meditatione tractando monaſterialia moderationis inſtrumenta, monachaliſque vitæ monarchiam in abdita mentis quiete die noctuque ſollicite volutabat, quomodo illorum ſe copularet caſtæ Monachorum clientelæ, aut qualiter illorum fauſtis interſore poſſit familiaris vitæ diſciplinis.

De peregrinando cogitat. 7. Cumque iſta ſedule intra mentis volubilitatem revolveret, tractare cœpit, qualiter hæc cogitatio promereri potuiſſet effectum, ut caduca cuncta coſmi * iſtius contemneret ſive derelinquere potuiſſet: & non ſolum temporales terrenarum rerum divitias, ſed & patriam atque parentes ac propinquos deſerere, peregrinationiſque tentare tellurem, & ignota externorum requirere rura. Cumque aliquanti temporis intercapedine tranſacta, poſt

* id eſt mundi

a *Vualtheim* an hodiernus locus ſeu opidum *Biſuualtham* in agro Wintonienſi?
b Gretſero in variis lectionibus *Egvvalt*; in ſecunda Vita *Egiuualdus*, in tertia *Eguivaldus*.
c Hac voce non ſemel uſa eſt Auctor ad deſignandum ſapientem, infra num. 31.

CIRCA AN. 784 7. Julii.

post illa infantialis ejus oblectationis ludicra, & pueriles incentivorum lascivias & illecebrosas luxuriosæ ætatis petulantias, per indefessam atque inef-fabilem divinæ dispensationis gratiam, ad lanuginem & pubertatis adolescentiam pervenisset; maximam io contubernia Fratrum dilectionem, per obedientiæ affectum, per mansuetudinis munificentiam, in se provocabat, ita ut amore & honore inter omnes illos haberetur insignis: sicque diutius diurnæ sollicitudinis cura & divinis litterarum studiis inhærendo die noctuque eatenus vigeret, & rectitudinis rigore mentem edomaret, ut de die in diem ad meliora cœlestis militiæ instrumenta proficeret.

VI. Patrem secum pertrahit cum fratre.

8. Postquam ille adolescens Christi vernaculus, sicut supra diximus, ignotas peregrinationis suæ vias probare volebat, atque externas terminorum tellures adire specularique optaret, necnon immanissima maris discriminare decrevisset æquora; statim ille ista cordis sui clandestina, cunctis occulta, carnali suo patri revelavit, atque illum obnixis flagitabat precibus ut votivæ suæ voluntatis desiderio pergendi consilio præberet consensum: ut & illi transeundi licentiam daret, & ipse secum pergeret attentius poscebat. Cumque illum ad tanti operis initium tantæque vitæ conversationem invitaodo, a sæculi voluptatibus, a mondi deliciis, a temporalis vitæ falsis divitiarum prosperis suggerendo segregare vellet, & illum opitulante Domino ad rectæ constitutionis formam & ad cœlestis militiæ tyrocinium, divinum inchoare servitium, propriamque deserere patriam, & patula secum peregrinationis perquirere rura rogaret; & sic illum demum primitus blandis oraculorum studiis alloquendo incitaret, ut comitatu filiorum fungens, egregia adiret Petri Apostolorum Principis limina; tunc ille primitus illo postulante petitum negaverat transitum, excusandoque conjugis & liberorum inoletivorum parvitatem & fragilitatem, illos orbare & alienis derelinquere, inhonestum & crudele esse respondit. Tunc ille belliger Christi miles iteratis hortationum miraculis magnisque precum perdurationibus, toties per asperiora rigidioris vitæ documenta metu & minis objurgabat, & toties blandis vitæ æternæ sponsionibus amœnitate paradisi & amore Christi mulcendo illum instigabat: & ita omnibus modis hortando, alloquendo, animum ejus ad suæ voluntatis adsensum provocare conatos est. Sicque tandem omnipotentis Dei auxilio, petentis & provocantis invalescebat voluntas, ita ut ille secum pater frater WUNEBALDUS adoptatam & hortatam se inchoare metam pollicerentur.

9. Post hæc itaque cum temporum intervallo & annorum vergente curriculo, æstatis jam immineret tempus; pater suus & frater cœlebs prædestinatum & adoptatum inchoaverunt iter. Et congruo æstatis tempore promti ac parati, sumtis secum vitæ stipendiis, cum collegarum cœtu comitantium, ad loca venerunt destinata, quæ prisco dicebantur vocabulo Hamelea-mutha *a*, juxta illud mercimonium quod dicitur *Hambich*, Et non multa post transacta temporis intercapedine, navigio parato, nauta ille cum classibus, suoque nauclero, naulo impenso, Circio flante, ponto pollente, remis crepitantibus, classibus clamantibus, celocem adscenderunt. Cumque traosmeatis maritimis fluctuum formidinibus periculosisque pelagi pressuris, vastum per æquor citato celocis cursu, prosperis ventis, velata nave, tuti aridam viderunt terram. Et statim ovantes de navi descenderunt, & illic castra metati sunt, & tentoria fixerunt in ripa fluminis quod nuncupatur Sigona *b*, juxta urbem quæ vocatur Rotum: ibi etiam fuit mercimonium. Et illic aliquaotis die-

Iter aggrediuntur.

Navi conscensa,

Rotomagum appellunt.

a Sic in variis lectionibus Gretseri, apud Canisium mendose *Hamela-multa*. In tertia Vita legitur *Hamelea mittha secus portam qui dicitur Hamwich*. Legendum *Hamelea-mutha*, id est ostia fluminis Hamelea: nam *mouth*, Anglis os ostiumve significat. Hinc *Vuiremuthum*. *Vimuthum* &c. Porro *ostium fluminis Hamelea* seu *Homelea*, teste Beda in lib. 4. Hist. cap. 16. *per terras Jutorum, quæ ad regionem Gewissorum pertinent, intra pelagus Solente, interpositum inter Vectam insulam & terram Gewissorum*. Nunc fluvius *Hamble*, portus *Hamble-haven* ab incolis vocatur, uti Henschenius observavit in Commentario ad Vitam S. Richardi §. 3.

b Ita Sequanam vocat Fredegarius Scholasticus in Chronici cap. 20. 25. 79. ad quem fluvium sita est civitas Rotomagum, hic & in secunda Vita *Rotum*, in tertia *Rotumacum* dictum. Certe in Chronica de gestis Nortmannorum tom. 2. Hist. Franc. apud Chesnium pag. 24 Rotomagum appellatur *Rotuma*, & pag. 525. *Rotumum*.

CIRCA AN 786 7. Julii.

dierum curriculis requiescentes, iterum pergere cœperunt, & sic multa illic Sanctorum Oratoria, quæ illis commoda fuerunt, orando petierunt. Et sic inante Gorthonicum *a* gradatim ex parte peragrantes supervenerunt. Cumque pergentes venissent ad urbem quæ vocatur Lucca, S. Willibaldus & B. Wunebaldus patrem eorum in comitatu itineris pariter cum illis ducebant: statimque ibi subitanea præventus est corporis infirmitate, ut præteritis temporum intercapedinibus prope jam instaret exitus sui dies: & invalescente in eo ægritudinis gravitate, fessa ac frigida illius jam tabuerunt membra corporis, & sic ultimum vitæ suæ exhalavit spiritum *b*. Statimque illi germani filii ejus corpus patris eorum exanime paternæ pietatis affectu percipientes venuste involverunt, & terra tumulaverunt in urbe Lucca ad sanctum FRIGDIANUM *c*. Ibi requiescit corpus patris eorum. Confestimque illi pergentes, usquedum per vastas Italiæ tellures perniciter per concava vallium, per abrupta montium, per plana campestrium, ad arduas Alpium arces, pedestrem scandendo gressum dirigebant in altum.

Lucæ patrem sepeliunt.

Romam profecti,

10. Cumque lustratis Alpium cacuminibus glacialique nivium nebulosarum turbine, almi Dei adminiculo Sanctorumque sustentaculo, cum cunctorum contribulium clientela omnique collegarum cœtu tuti omnes timidas militum evaserunt versutias; illustria * extemplo adierunt limina, & egregia Petri Apostolorum Principis petierunt præsidia, immensasque ibi omnipotenti Deo atque gratas referebant gratias, quod magnis transmeatis maris discriminibus variisque peregrinationis externorum ignominiis, per omnia prospere scandere scholasticam meruerunt scalam *, & præclaram adire specularique sancti Petri Basilicam. Tunc illi duo germani ibi manserunt a nativitate S Martini, usque ad aliud sollemnitatis Pascha *. Et interim dum illa frigida frugalisque hiems transiendo præteriit, vernaleque jam incumbendo instaret germen, & paschale per totum mundum fulgendo, irradiaret tempus, ibi duo germani felicem monasterialis disciplinæ vitam sub sacræ legis moderamine ducebant. Tum etiam decrescente dierum calculo & crescente æstatis caumate *, quæ solet præsaga futuræ esse febris, magna corporis illico arrepti sunt molestia, ita ut acriter anhelando, febricitando, toties algore frigescens, toties calore æstuans, atrox per artus diffusa esset pestis: & sic irretiti & retenti magnoque mortis prope exitio constricti, febre fatigati erant, ut vix jam in illis vitæ halitus per lassos luentium artus volitando versaretur. Sed tamen indesessa paternæ pietatis providentia suis consulere, suffragarique dignata est, ita ut unus de duobus unam hebdomadam, & alter unam in subsidium ministrandi illis requiem haberet. Et tamen prout corporis infirmitas perpetrare * poterat, a sacræ institutionis norma non recedebant, sed propensius sacræ lectionis studio perseverantes inhærebant, juxta Veritatis vocem dicentis: *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

* Canit. illustria exemplo

* f. scholam id est Romam

* f. Paschæ

* id est calore

istic febre corripiuntur.

* permittere

Matth 24.

VI. Hierosolyma cogitat Vvillibaldus.

11 Postquam ille inlustris clarusque crucicola magna mentis intentione & cordis contemplatione ad supernam internæ vitæ speculationem provida circumspectione properabat, & ad sublimioris rigidiorisque vitæ virtutes anhelando, jam non planam, sed artam austerioris vitæ viam per monachalis vitæ normam inhiando desiderabat, & majorem jam tunc peregrinationis ignorantiam adire optabat, quam illa fuit, in qua tunc stare videbatur; tum

---

a Tertiæ Vitæ scriptor ita reddit hunc locum. *Dein iter arripientes, postquam Gorthonicum pervenerunt, urbem quæ vocatur Lucca præfati duo cum patre intravere germani*: an legendum *Dertonicum agrum?* qui ad Dertonam Liguriæ civitatem pertinet. Certe hæc urbs in Vita Caroli M per anonymum dicitur Chortona ad annum 802. Hic locus sic se habet in Vita S. Vvonebaldi lupia: *Tunc illi pergentes per vasta Gallicania rura & per spatiosam Italiæ tellurem usque ad urbem quæ vocatur Lucca.*

b Et quidem 7. *Idus Februarii*, si Philippo Episcopo Eistetensi credimus.

c Sic etiam in Vita S. Vvunebaldi legitur. Unde corrigendus secundus Vitæ S. Vvillibaldi scriptor, aut certe amanuensis, qui scripsit *Presciani*. Exstat etiamnunc hæc S Frigdiani seu Frigdiani Lucensis Episcopi nomi basilica, olim quidem extra, nunc intra muros urbis posita, quæ Lateranensi Congregationi subjecta est: in qua cernitur tumulus S. Richardi (sic patrem S. Vvillibaldi vocant) cum epitaphio a posteris fabricato, in quo regia dignitas Richardo tribuitur. Exstat epitaphium istud apud Surium, Baronium & Bollandum ad diem 7. Februarii, quo S. Richardus colitur.

CIRCA AN. 786 7. Julii.

tum ille strenuus, consilio amicorum, contribuliumque licentia flagitata, ut suarum opitulatione orationum illum sequi dignaretur rogabat, ut tutis itineris cursibus, delectabilis atque optabilis civitatis Hierusalem mœnia peragrare, specularique, per illorum pia precum præsidia possibiliter potuisset.

VII. Cum duobus sociis adit Beneventum, * an exercitator

12. Cumque transactis Dominicæ paschalis sollemnitatibus, agilis exercitus * levavit se cum duobus suis sociis, & pergere cœperunt. Cumque pergerent, venerunt usque ad urbem Daterinam *a* in Oriente, & ibi manserunt duobus diebus. Et inde pergentes venerunt ad urbem Cajetam, quæ stat in litore maris; & ibi tunc adscendentes in navim, transfretaverunt ad Nebulem; & illic relicta nave, in qua pergebant, stabant ibi duabus hebdomadibus. Istæ civitates sunt Romanorum: in Beneventis sunt, sed tamen Romanis sunt subditæ. Statimque sicut divina solet pietas incessanter agere, ut votiva vernaculorum desideria suorum implere dignetur; navim illic de Ægypto invenerunt, illic intro adscendentes, navigarunt in terram Calabriæ ad urbem quæ dicitur Rhegia: & ibi manentes duos dies levaverunt se, & venerunt in insulam Siciliam, in qua est urbs Cathinensis, ubi requiescit corpus S. AGATHÆ Virginis. Et ibi mons est Æthna, qui quando evenerit pro aliquibus rebus, ut ignis ille dilatare se voluerit super regionem, tunc illi cito cives sumunt velum S. Agathæ, & contra ignem ponunt; & cessat. Illic fuerunt tres hebdomadas. Et inde navigantes in insulam Samo. Et inde navigaverunt in Asiam ad urbem Ephesum, secus mare unum miliarium: & inde ambulaverunt in illum locum, ubi septem Dormientes requiescunt. Et inde ambulaverunt ad Joannem Evangelistam, in loco speciosο secus Ephesum. Et inde ambulaverunt duo miliaria secus mare ad villam magnam quæ vocatur Figila *: ibi erant unum diem. Et petito pane, ibi ibant ad fontem unum in media villa; & sedentes ibi super marginem, tingebant panem in aqua, & sic manducabant. Et inde ambulantes secus mare venerunt ad urbem Strobolem, in montem excelsum. Et inde ibant in locum qui dicitur Patera, & illic morabantur, usquedum hiemis gelidæ horrendum præteriret frigus.

Calabriam, & Siciliam, Samo insulam, Ephesum, * al. Sigila Strobolem & Pateram,

Militenam,

13. Et postea tunc illi navigantes venerunt ad urbem, quæ vocatur Militena, illa fuit quondam de aquis peritura. Ibi sedebant duo solitarii in silice *b*, id est fabricata atque firmata cum muro magno de lapidibus valde summo, ut aqua illis nocere non possit. Et ibi acri famis constricti fuerunt asperitate, ita ut inedia intus lacerati letalem jam diem mortis imminere metuerent. Sed omnipotens populorum pastor pabulum suis præstare dignatus est pauperibus. Et inde navigantes venerunt in insulam Cyprum, quæ est inter Græcos & Sarracenos, ad urbem Papho, & ibi fuerunt hebdomadam post anni circulum. Et inde ibant ad urbem Constantiam *c*, ubi requiescit S. Epiphanius: ibique morati sunt usque post nativitatem S. Joannis Baptistæ. Et inde navigantes venerunt in regionem Sarracenorum in urbem Tharratas secus mare. Et inde ambulaverunt super novem aut duodecim miliaria ad castellum quod dicitur Archæ *, ubi fuit Episcopus de gente Græcorum: ibique habebant letaniam secundum consuetudinem eorum. Et inde pergentes ambulaverunt ad urbem quæ vocatur Emessa, duodecim miliaria. Ibi est Ecclesia magna, quam fecit S. Helena, in honore S. Joannis Baptistæ, & caput illius fuit ibi diu, hoc est in Syrim.

Papho, & Constantiam, Tharratas, * al. Arabe Emessam.

VIII. A Sarracenis incarceratos cum suis,

14. Tunc erant cum S. Willibaldo septem contribules illius, & ipse fuit octavus. Confestimque illi pagani Sarraceni reperientes, quod advenæ & ignoti homines illuc venissent, tulerunt eos, & captivos habebant; quia nescie-

a An Tarracinam? quæ Roma Cajetam tendentibus obvia est. Certe plura locorum vocabula hic vitiata sunt, uti infra *Nebolem* pro *Neapolim*; & *Militenam* pro Mitylenam, si non fallit conjectura: nam Plinius præter Mitylenam Lesbi insulæ primariam urbem agnoscit in Cypro insula Mitylenam civitatem, quæ Willibaldi itineri pervia esse potuit.

b Sic legit Gretserus; Canisius vero *Stulite* & forsan castius a στυλα sui columna, unde stylite dicti.

c Ante Constantini Magni imperium dicebatur *Majuma*, *Gazæorum navale*, ut docet Nicephorus Callistus in lib. 8, cap. 33.

CIRCA AN. 786 7. Julii.

nescìebant de quali fuerant regione, sed speculatores illos esse æstimabant. Et captivos eos ducebant ad quemdam senem divitem, ut videret & agnosceret unde essent. At ille senex interrogavit eos unde essent, aut quali fungerentur legatione. Tunc illi respondentes ab exordio totam intimaverunt ei itineris sui causam. Et ille senex respondens ait: Frequenter huc venientes vidi homines de illis terræ partibus istorum contribules: non quærunt mala, sed legem eorum *a* adimplere cupiunt. Tunc inde illi pergentes venerunt ad palatium, ut rogarent illis viam transire ad Hierusalem. Cumque illi fuissent in carcere, confestim mira omnipotentis Dei dispensatione, qui pius ubique suos inter tela & tormenta, inter barbaros & belligeros, inter carceres & contumacium catervas, sua protegere parma, tutosque conservare dignatus est; unus homo fuit ibi negotiator, qui sibi in eleemosynam & animæ suæ redemtionem volebat illos redimere, & de carcere eripere, ut liberi essent pergere in suam voluntatem; & non poterat. Sed contra quotidie misit illis prandium, & cœnam, & in quarta feria & in sabbato misit filium suum in carcerem, & educens eos ad balneum, & iterum introduxit. Et dominica die ducebat eos ad Ecclesiam per mercimonium, ut de rebus venalibus viderent, quid eorum mentem delectaret; & ille tunc suo pretio illis obtineret, quidquid illorum mente captum foret. Illic cives urbium curiosi jugiter illuc veoire consueverant, illos speculari; quia juvenes & decori, & vestium ornatu bene erant induti.

(A mercatore quodam benigne tractatur.)

(Hispani opera liberatur.)

15. Tunc illis in carcere commorantibus, unus homo de Hispania venit, & loquebatur cum illis in carcere, & diligenter ab illis inquisivit, qui essent, aut unde essent. Et illi dixerunt omnia secundum ordinem de suo itinere. Iste Hispanus homo habebat fratrem in palatio Regis, qui suit cubicularius Regis Sarracenorum. Cumque ille Præses qui eos in carcerem mittebat, ad palatium venisset; ille Hispanus qui cum illis in carcere loquebatur, & ille nauta in cujus navi fuerunt quando pergebant de Cypro, omnes simul venerunt coram Rege Sarracenorum, cui nomen MIRMUMNI. Et cum locutio evenisset de illorum causa, ille Hispanus homo omnia quæ illi dixerunt in carcere, suo intimavit fratri, & illum rogavit ut Regi indicaret, & præsidio illis foret. Post hæc itaque cum omnes isti tres coram Rege simul venirent, & omnia juxta ordinem intimando illi indicarent de eorum causa; ille Rex interrogavit unde essent. Et illi dixerunt. De occidentali plaga, ubi sol occasum habet, isti homines venerunt. Nos autem nescimus terram ultra illos, & nihil nisi aquam. Et ille Rex respondit eis dicens: Quare nos debemus eos punire? non habent peccatum contra nos. Da eis viam, & sine illos abire. Alii homines, qui in carcere habebantur, debebant censum reddere unam tremissem; illis autem fuit dimissum. Illi Cypri sedebant inter Græcos & Sarracenos, & inermes fuerunt: quia pax maxima fuit & conciliatio inter Sarracenos & Græcos. Magna & lata regio fuit illa, & duodecim Episcoporum parochiæ ibi.

(in Cypro Episcopi 12.)

(Damascum petit.)

16. Confestimque illi cum licentia levantes se, perrexerunt in Damascum centum miliaria. Sanctus vero ibi requiescit Ananias. Illud est in terra Sytim. Ibi erant una hebdomada, & inde sunt duo *b* milia: ibi fuit Ecclesia; & in illo loco primum conversus est Paulus, & Dominus dixit ad illum: *Saule, Saule, quid me persequeris?* & reliqua. Et illic orantes, ambulabant in Gallilæam, in illum locum, ubi Gabriel primum venit ad S. MARIAM, *Ave gratia plena*, & reliqua: ibi est nunc Ecclesia; & ille vicus in quo est Ecclesia, est Nazareth. Illam Ecclesiam Christiani homines sæpe comparabant a paganis, quando illi volebant eam destruere. Et ibi Domino se commendantes, ambulaverunt inde, & veniebant in villam Canan, ubi Dominus aquas in vinum convertit. Illic est Ecclesia magna, & in Ecclesia

(Nazareth.)

(Canan Galilææ.)

a Id est suam, hoc est Christianam. Canisius legit *Deorum*; Gretserus ex ms. codice ita reposuit. Certe Saracenis haud ignotum esse poterat, unum Deum coli a Christianis.

b Adrichomius notat, hunc locum uno tantum lapide seu miliario distare ab urbe Damasco.

sia illa stat altare unum de sex hydriis, quas Dominus jussit implere aqua, CIRCA AN. 786
& in vinum versæ suot: & de illo communicaverunt vino. Uno die fuerunt illic. Et inde pergentes venerunt ad montem Thabor, ubi Dominus 7. Julii. Tabor,
transfiguratus est. Ibi est nunc Monasterium Monachorum, & hæc Ecclesia Domino est consecrata, & Moysi & Heliæ. Et illi cives nomioant illum locum Agemons *a*. Illic autem orantes inde pergebant ad urbem quæ dicitur Tiberiadis. Illa stat in litore maris, ubi Dominus superambulabat Tiberiadem, &c.
siccis pedibus, & Petrus ambulans super undas dimersus est. Ibi sunt multæ Ecclesiæ & Synagoga Judæorum. Sed & magno honore Dominica. Ibi fuerunt aliquantos dies, & ibi Jordanis *b* transit medium mare. Et inde ibant circa mare, & pergebant secus vicum Magdalenæ. Er veniebant ad Magdalum.
illum vicum Capharnaum, ubi Dominus Principis filiam suscitavit. Ibi fuit domus & murus magnus. Et sic dixerunt illi homines, quod Zebedæus eum filiis suis Joanne & Jacobo ibi fuerinr collocati. Et inde pergebant ad Bethsaidam: inde erant Petrus & Andreas. Ibi est nunc Ecclesia, ubi prius erat domus illorum. Et illic manentes uoam noctem, mane pergebant ad Corozaim, ubi Dominus dæmoniacos curavit, & diabolum mittebat in gregem porcorum. Ibi fuit Ecclesia Christianorum.

17. Et ibi orantes, pergebant inde, & veniebant ad locum ubi duo fontes de terra manant, Jor & Dan; & tunc venientes de monte deorsum, Jordanis fontes,
& in unum collecti faciunt Jordanem. Et ibi morabantur unam noctem inter duos fontes; & pastores dabant nobis * acrum lac bibere, & ibi * l. ovis
sunt armenta mirabilia longo dorso, brevibus cruribus, magnis comibus creati *; omnes sunt unius coloris. Ostreæ paludes sunt profundæ ibi, & * f. erectis
quando æstivali tempore magna solis caumatio de cœlo ad terram venire solet, illa armenta tollentia se vadunt ad paludem, & dimerguot se toto corpore, nisi caput solum. Er inde pergentes venerunt ad Cæsaream, Cæsaream,
ubi fuit Ecclesia & multitudo Christianorum. Iterum pergebant ad Monasterium *c* S. Joannis Baptistæ, & ibi erant fere viginti Monachi. Unam noctem ibi manebant. Et inde ibant super unum miliarium ad Jordanem, ubi Dominus fuit baptizatus. Ibi nuoc est Ecclesia in columnis lapideis sursum elevata, & subtus Ecclesiam est nunc arida terra, ubi Dominus baptizatos fuit. In ipso loco & ibi nunc baptizant. Ibi stat crux lignea in medio, & parva derivatio aquæ stat illic, & unus funiculos extensus super Jordanem hinc & inde firmatur. Tunc in sollemnitate Epiphaniæ infirmi & ægroti venientes habebant se cum funiculo, & sic demerguotur in aquam. Sed & mulieres, quæ fuot steriles, venieotes ibi gratiam Domini merentur. Episcopus noster Vvillibaldus balneavit se ibi io Jordane. Uno die fuerunt illic.

18. Et pergebant inde, & veniebant ad Galgala. Ibi sunt intus * quinque millia, & duodecim lapides illic sunt in Ecclesia: illa est lignea & Galgala, * an iter
non magna. Illic sunt duodecim lapides, quos tulerunt filii Israel de Jordane, & portaverunt ad Galgala super quinque miliaria *, & posuerunt ad * Canis. unum miliarium
testimonium transmigrationis illorum. Et runc illic orantes perrexerunt ad Hiericho super septem miliaria ab Jordane: ibi erumpebat fons qui erat sterilis in oneo *d* montis, & fuit inutilis hominibus antequam venit Helisæus Propheta, & sanctificavit illum. Et postea emanavit, & omnis eivitas illa partita est illum in agros, in hortos & in omnia, ubicumque illis necessarium erar: & omne quod humidat ille fons, crescendo proficit ad salutem

a Id est Mons sanctus, cujus montis Monasterium Cluniacensi Abbatiæ subjectum erat tempore Petri Venerabilis, ut ipse testatur in lib. 2. epistola 44. de hoc aliis. Attamen Atos mons Macedoniæ Hagionoros proprio nomine vocatur.

b Non ad Tiberiadem, sed ad Capharnaum influit Jordanis in lacum Genezareth, notavit Canisius.

c Sicum erat in deserto Quarentanæ, a Monachis Græcis quondam inhabitatum, modo excisum. Lege Adrichomium in Benjamin 97.

d Quid illud *oneo*? certe fons Helisæi oritur e radicibus montis Quarentanæ, de quo Josephus in lib. 4 de bello Judaico cap. 27. & Adrichomius in Benjamin 63. In Actis S. Vvillibaldi num. 3. *pessionses super Alpium oneos*, ubi Alpium cacumina significare videtur.

CIRCA AN. 786

7. Julii. Monasterium S. Eustachii, Hierosolyma,

propter sanctificationem Helisæi Prophetæ. Et perrexerunt ad Monasterium S. Eustachii. Illud autem stat in medio campo in Hiericho & Hierusalem. Et inde venit ad Hierusalem, in illum locum ubi inventa fuerat sancta Crux Domini. Ibi nunc est Ecclesia in illo loco, qui dicitur Calvariæ locus: & hæc fuit prius extra Hierusalem. Sed B. Helena quando invenir Crucem, collocavit illum locum intus intra Hierusalem. Et ibi stant tres cruces ligneæ *a* foris in orientali plaga Ecclesiæ secus parietem, ad memoriam sanctæ Crucis dominicæ, & aliorum qui cum eo crucifixi erant. Illæ non sunt intus in Ecclesia, sed foris stant sub tecto extra Ecclesiam. Et ibi secus est ille

sepulcrum Domini. * idest quadrata

hortus, in quo fuit sepulcrum Salvatoris. Illud sepulcrum fuerat in petra excisum; & illa petra stat super terram, & est quadrans * in imo, & in summo subtilis. Et stat nunc in summitate illius sepulcri crux, & ibi desuper nunc ædificata est mirabilis domus; & in orientali plaga in illa petra sepulcri est janua, per quam intrant homines in sepulcrum orare. Et ibi est intus lectus, in quo corpus Domini jacebat. Et ibi stant in lecto quindecim *b* crateres aurei cum oleo ardentes die noctuque. Ille lectus in quo corpus Domini jacebat, stat in latere Aquilonis intus in petra sepulcri; & homini est io dextera manu, quando intrat in sepulcrum orare. Et ibi ante januam sepulcri jacet ille lapis magnus quadrans in similitudinem prioris lapidis, quem Angelus revolvit ab ostio monumenti. Et illuc veniebat in festivitate S. Martini Episcopus noster. Moxque ut illuc venit, cœpit ægrotare, & jacebat infirmus usque ad hebdomadam ante Navitatem Domini. Et tunc quando aliquantulum recreatus fuit, & de infirmitate melius habebat, surgit, & abiit ad illam Ecclesiam, quæ vocatur sancta Sion: illa stat in medio Hierusalem.

Hierosolymis infirmatur.

Illic vero orans, iode ibat in porticum Salomonis. Ibi est piscina, & illic jacent infirmi exspectantes motionem aquæ, quando Angelus veniret, & moveret aquam: & tunc qui primum in illam descenderet, sanaretur. Ubi Dominus dixit paralytico: *Surge, tolle grabatum tuum & ambula*.

NOTA de corpore B. Mariæ.

19. Similiter & ipse dixit, quod ante portam civitatis staret magna columna, & in summitate columnæ stat crux ad signum & memoriam, ubi Judæi volebant tollere corpus S. MARIÆ: cum illi undecim Apostoli tollentes corpus sanctæ Mariæ portarent illud Hierusalem, statim cum ad portam venerunt civitatis, Judæi voluerunt comprehendere illud: statimque illi homines, qui porrigebant brachia ad feretrum, & eam tollere conabantur, retentis brachiis, quasi glutinati, inhærebant in feretro, & non poterant se movere, antequam Dei gratia & Apostolorum petitione iterum resoluti fuerant: & tunc eos reliquerunt abire. Sancta Maria in illo loco in medio Hierusalem exivit de hoc sæculo, qui nominatur sancta Sion. Et tunc Apostoli undecim portaverunt illam, sicut prius dixi: & tunc Angeli

Adit vallem Josaphat,

venientes tulerunt eam de manibus Apostolorum, & portaverunt in paradisum. Et inde descendens Episcopus S. Willibaldus venit ad vallem Josaphat. Illa stat juxta Hierusalem civitatem in orientali plaga. Et in illa valle

* f. dico

est Ecclesia sanctæ Mariæ, & in Ecclesia est sepulcrum ejus, non de eo *, quod corpus ejus ibi requiescat, sed ad memoriam ejus. Et ibi orans ad-

montem Oliveti,

scendit in montem Oliveti, qui est ibi juxta vallem in orientali plaga. Illa vallis est inter Hierusalem & montem Oliveti. Et in monte Oliveti est nunc Ecclesia, ubi Dominus ante passionem orabat, & dixit ad discipulos: *Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem*. Er inde venit ad Ecclesiam in ipso monte, ubi Dominus adscendit in cœlum. Et in medio Ecclesiæ stat de ære factum sculptum ac speciosum, & est quadrans. Illud stat in medio Ecclesiæ, ubi Dominus adscendit in cœlum. Er in medio æreo est

* l. vitro

factum quadrangulum, & ibi est in vitreo * parvum cicindulum *c*, & circa cicin-

---

a De hac Ecclesia & crucibus eo loci erectis vide librum 1. Adamnani cap. 3. in Appendice hujusce tomi.
b Duodecim tantum numerant Adamnanus in lib. 1. cap. 2. & Bedæ ex eo in lib. de locis sanctis cap. 2.
c Sic restituimus hanc vocem, cum antea in editis legeretur *asindulum*. Papias *cicindulia*, *vitreas lampadas* interpretatur. *Cicendulum ponitur pro candela*, inquit Januarius in Catholico, & dicitur a candeo. Adamnanus in lib. 1. de locis sanctis cap. 23. *bis quaternas* seu octo lampadas e funibus pendentes hoc loco præfert.

CIRCA AN. 786 7. Julii.

cicindulum est illud vitreum undique clausum. Et ideo est clausum, ut semper ardere possit in pluvia & in sole. Illa Ecclesia est desuper patula & sine tecto: & ibi stant duæ columnæ intus in Ecclesia contra parietem Aquilonis, contra parietem meridionalis plagæ. Illæ sunt ibi in memoriam & in signum duorum virorum qui dixerunt: *Viri Galilæi, quid statis adspicientes in cælum?* Er ille homo, qui ibi potest inter parietem & columnas repere, liber est a peccatis suis.

20. Inde venit in locum, ubi Angelus pastoribus apparuit, dicens: ***Adnuncio vobis gaudium magnum.*** Et inde venit in Bethleem, ubi Dominus noster natus est, septem * miliariis ab Hierusalem. Ille locus ubi Christus natus est, quondam fuit spelunca sub terra; & nunc est quadrangula domus in petra excisa, & est terra circumquaque exfossa & inde projecta. Et ibi supra nunc est ædificata Ecclesia: & ubi Dominus natus est, ibi stat supra nunc altare, & aliud altare minus factum est ideo, ut illi quando volunt ibi intus Missam celebrare in spelunca, tollentes illud altare minus, portant ibi intus illo tempore, quando Missam celebrant; & iterum levant illud foras. Illa Ecclesia ubi Dominus natus est, quæ ibi supra stat, est in similitudinem crucis ædificata, gloriosa domus. Et ibi adorantes pergebant inde, & venerunt in villam magnam quæ vocatur Thequa, ad illum locum ubi infantes quondam occisi fuerant ab Herode. Ibi est nunc Ecclesia, & ibi requiescit unus de Prophetis. Et tunc venit inde in vallem Lauram *a*: ibi est Monasterium magnum, & ibi sedit * Abbas ad Monasterium, & ille janitor Ecclesiæ, aliique Monachi multi, qui ibi sunt in ipso Monasterio, & sedent circa vallem in devexa rupe montis. Et habent illi excisa in saxosa rupe montis parva receptacula ibi & ibi. Ille mons est in gyro circa vallem: & Monasterium est ædificatum in valle, & ibi requiescit sanctus SABA. Inde venit ad locum ubi Philippus baptizavit Eunuchum: & ibi est Ecclesia parva in valle magna inter Bethleem & Gazam. Et inde ibant ad Gazam. Et illic orantes ibant ad S. Matthiam: ibi est magna gloria in Dominica. Cumque sacra Missarum sollemnia fuissent celebrata, Episcopus noster S. Willibaldus stans ibi ad Missam, lumen oculorum amisit, & cæcus fuit duobus mensibus. Et inde ibant ad S. Zachariam Prophetam, non patrem Joannis, sed alterum Prophetam.

Bethleem, * al. 6. Thecuam, Lauram S. Sabæ, * sedet Gazæ fit cæcus.

21. Et inde tunc ibat ad castellum Aframia: ibi requiescunt tres Patriarchæ, Abraham, Isaac, & Jacob cum uxoribus suis: & inde venit iterum in Hierusalem; & introiens in Ecclesiam, ubi sancta Crux Domini inventa fuerat, aperti sunt oculi ejus, & visionem recepit. Er ibi aliquantum temporis manens, pergebat inde, & venit in locum Diospolim *b* ad S. Georgium: illud est decem miliariis ab Hierusalem. Et inde venit ad aliam villam: ibi est Ecclesia S. Petri Apostoli, & ibi suscitavit viduam S. Petrus, quæ fuit nominata Dorcas. Et ibi orans pergebat, & venit ad mare Adriaticum *c* longe ab Hierusalem, ad urbem Tyrum & Sydonem. Sex miliaria sunt inter illas duas urbes, & stant in litore maris. Et inde pergit super Libanum montem, & venit in Damascum. Et inde venit in Cæsaream, & inde venit tertia vice ad Hierusalem, & ibi fuit totam hiemum. Et inde venit ad urbem Ptolemaidam *d*: illa est in extremis finibus Syriæ, & ibi fuit ille totum tempus Quadragesimæ; infirmus fuit: & non poterat pergere. Socii ejus qui in comitatu illius erant, perrexerunt ad Regem Saracenorum, nomine MIRMUNNI, & voluerunt illis rogare epistolam, ut pergerent: & non poterant invenire Regem, quia ipse fugerat foras extra regio-

Hierosolymis visum recipit. Pergit Diospolim, &c. tertio redit Hierosolymam. Ptolemaide infirmatur.

a Nempe Lauram sancti Sabæ, quam Adrichomius inter Herodium & Thecuam locat.
b Lidda seu Lyda in tribu Ephraim, olim Diospolis & Tygris appellata, sancti Georgii martyrio & sepulcro, immo episcopali sede quondam insignis, hoc loco intelligenda est. Notanda hic verba, quibus Lidda distantia ad Hierosolymis describitur, de qua lis est inter Auctores.
c Ita etiam alius Auctor vocat mare Phœnicium: nam mare Adriaticum inter Italiam & Illyricum jacet. Quamquam Hieronymus in Vita S. Hilarionis cap. 30. mare quo e Palæstina in Siciliam trajicitur, Adriam nuncupat.
d Gretsero, *ad urbem Salamoneba*, uti & infra pro *Ptolemaida*, *Salamoneba*.

CIRCA AN. 786 7. Julii. regionem illam. Cumque illi non invenirent Regem, veniebant iterum, & illic morantes simul in Ptolemaida, usquedum una esset hebdomada ante Pascha.

22. Tunc venerunt iterum ad Emessam, & rogaverunt illum Præsidem dare illis epistolam. Et dedit epistolam duobus & duobus; quia illi non poterant simul pergere, sed duo & duo, quia facilius sic potuerunt alimenta obtinere. Litteras a Præside accepit Emessæ. Hierosolyma quarto accedit. inde Sebasten. Et tunc in Damascum venerunt, & inde venerunt quarta vice ad Hierusalem: ibi manentes aliquantulum tempus, venerunt ad urbem Sebastiam, quæ prius erat Samaria & vocabant illud castellum Sebastia *a*. Et ibi requiescunt nunc sanctus Joannes Baptista, & Abdias, & Helisæus Prophetæ. Et ibi puteus ille prope castellum, ubi Dominus postulavit aquam bibere a Samaritana muliere; & super illum puteum nunc est Ecclesia, & ille mons est ibi, in quo adorabant Samaritani: & illa mulier dixit ad Dominum; *Patres nostri in monte hoc adoraverunt, & tu dicis, quod in Hierusalem est locus, ubi adorare oportet*. Tunc illi adorantes perrexerunt super Samaritanorum regionem, in extremis finibus eorum, in villam magnam unam: ibi erant unam noctem. Et inde perrexerunt super campum magnum olivarum plenum, & pergebat cum illis unus Æthiops cum duobus camelis & uno mulo, qui ducebat unam mulierem per silvam. Cumque pertexissent, obviavit illis unus leo, qui aperto ore rugiens rancusque, eos rapere ac devorare cupiens, valde minabatur illis. Tunc ille Æthiops dixit ad illos: Nolite timere vos, sed pergamus inante. Statimque illi pergentes, appropinquaverunt ad illum. Ast ille cito omnipotentis altithroni Dei adminiculo in aliam partem divertit, & dimisit illos ut pergerent. Et sic dixerunt, ut posteaquam inde pergebant, audiebant illum leonem magnum rugitum dare, ita ut rancus multos devoraret illorum hominum, qui pergebant olivarum colligere fructus. Inde pergentes venerunt ad urbem quæ vocatur Thalamartha, in litore maris. Thalamartham. Et inde ambulantes venerunt ad caput Libani, ubi ille mons in mare vadit, & est promontorium. Ibi est turris Libani. Et qui illuc venerit non habens chartam *b*, non pertransit locum, quia in custodia est ille locus, & est claustrum: sed si venerit sine charta, tollunt illum cives, & mittunt ad urbem NOTA. Tyrum. Tyrum. Ille mons est inter Tyrum & Thalamartham. Et tunc venit iterum Episcopus ad Tyrum.

IX. 23. Episcopus S. Willibaldus prius quando erat in Hierusalem; emebat sibi balsamum, & replevit unam munerbam. Tulit itaque unam munerbam quæ fuit concava, & habuit linum. Illam replevit de Petræ oleo, & † f. fudit. fecit * intus in munerbam, & secuit illam cannam parvam munerbæ *c*, ita ut in margine ambæ similes essent plane: & sic claudebat os munerbæ. Cumque venissent illi ad urbem Tyrum, ubi periclitantur. illi cives urbis tollentes eos constringebant, & omnem sarcinam eorum exquirebant, ut reperirent si habuissent aliquid absconditum; & si aliquid invenissent, cito illos punientes martyrizarent. Cumque omnia exquirentes, nihil invenissent nisi unam munerbam quam habuit S. Willibaldus, illam aperientes odorabant quid intus fuisset. Cumque odorabant petræ oleum, quod intus in canna fuerat supra; & balsamum quod intus erat in munerba subtus Petræ oleum, non reperiebant: & sic eos reliquerunt. Multos dies erant ibi exspectantes navim, quando parata fieret: & postea tunc navigaverunt totam hiemem a natali S. Andreæ Apostoli usque unam hebdomadam ante Pascha. Tunc venerunt in Constantinopolim, ubi requiescunt tres Sancti, Andreas, & Timo-

a Sebasten ab Herode in honorem Augusti cognominatam fuisse docet Hieronymus in Vita Paulæ viduæ Romanæ cap. 33. cum antea Samaria diceretur.

b Litteras salvi conductus appellant, de quibus legendum Bernardi Monachi Itinerarium in Appendice hujus tomi.

c Ex his verbis conjicimus, munerbam (quæ vox Gretsero indeclinabilis est) esse genus lagenulæ, sic cucurbitam cujusdam fructum appellant, qui nostratibus vocatus *Callebasse*, in urcei modum cavari solitus, etiam ab antiquis. *Nuper*, inquit Plinius lib. 19. cap. 5. *cucurbitarum usus venere urceorum vice*. Lege Columellam.

CIRCA AN. 786
7. Julii.

Timotheus, & Lucas Evangelista in uno altari : & Joannes ille os aureum requiescit ibi coram altari, ubi Presbyter stat quando Missam facit : ibi est sepulcrum ejus. Ibi erat Episcopus noster duos annos, & habebat receptacula intus in Ecclesia, ut quotidie posset adspicere ubi Sancti requiescebant. Et inde venit ad urbem Nicænam, ubi olim habebat Cæsar Constantinus Synodum : & ibi fuerunt ad Synodum trecenti decem & octo Episcopi. Illi omnes habebant illic Synodum. Et illa Ecclesia similis est illi Ecclesiæ in monte Oliveti, ubi Dominus adscendit in cœlum. Et in illa Ecclesia erant imagines Episcoporum qui erant ibi in Synodo. Et sanctus VVillibaldus pergebat illuc a Constantinopoli, ut videret quomodo facta esset illa Ecclesia; & iterum remeavit ad Constantinopolim.

Nicæa lustrata,
repetit Constantinopolim.

24. Et post duos annos navigaverunt inde cum nuntiis Papæ & Cæsaris in insulam Siciliam, ad urbem Syracusanam. Et inde venit ad urbem Catenam *, & venit ad Rhegiam civitatem in Calabria. Et inde navigaverunt ad insulam Vulcaniam *a*. Ibi est infernus Theoderici. Cumque illuc venissent, descendebant de navi, ut viderent qualis esset ille infernus. Statimque S. VVillibaldus curiosius volens videre qualis esset intus ille infernus, volebat adscendere in montis cacumen ubi infernus subtus erat, & non poterat : quia favillæ de tetro tartaro usque ad marginem adscendentes, glomeratæ illic jacebant : & ad instar nivis, quando de cœlo nivans candidas nivalesque cadentes catervas de aereis * ætherum arcibus acervare solet ; ita favillæ coacervatæ in apice montis jacebant, & adscensum S. VVillibaldi prohibebant. Sed tamen tetram atque terribilem, horrendamque eructantem de puteo flammam erumpere videbat, ad instar tonitrui tonantis; sic flammam magnam & fumi vaporem valde sublime in altum adscendentem terribiliter intuebatur. Illic fomex *b* vel pumex, quem scriptores habere solent : illum videbat de inferno illo adscendentem & cum flamma projectum, atque in mare conjectum; & tunc iterum de mari projectum in aridam, & homines tollunt eum, & inde ducunt. Statimque pro ista horribilis seu terribilis ignis flagrat vaporibus flammivomis & fumifœtidis mirabilis. Visionum *c* spectaculo explorato, inde levantes se navigaverunt ad Ecclesiam S. Bartholomæi Apostoli quæ stat in litore maris, & venerunt ad illos montes qui sunt nominati Didymi.

Siciliam,
* Catanam
visit Infernum Theoderici.
* al. aeriis
NOTA.

25. Et inde navigantes venerunt ad urbem quæ vocatur Neapolis : ibi erant multos dies. Ibi est sedes Archiepiscopi, & magna dignitas ejus illic habetur. Et ibi est prope castellum *d*, ubi requiescit S. SEVERINUS. Et inde venit ad urbem Capuam. Et ille Archiepiscopus misit eum ad aliam urbem, ad alium Episcopum. Et ille Episcopus misit eum ad urbem Tyanam ad illum *e* Episcopum. Et ille Episcopus misit eum ad S. Benedictum. Tunc erat autumnus quando venit ad S. Benedictum. Et tunc erant septem anni, quod de Roma transire cœpit : & omnino *f* erant 10. anni, quod de patria sua transivit. Cumque venerandus vir S. VVillibaldus & DIAPERTUS qui cum eo pergebat per omnia, venissent ad S. Benedictum, non reperiebant ibi nisi paucos Monachos, & Abbatem nomine PETRONACEM. Statim ille magno mentis moderamine & dogmatum ingenio felicem * Fratrum contubernium sedulis disputationibus admonens, non solum verbis, sed moribus venustis visitando docebat, & rectæ constitutionis formam, & cœnobialis vitæ normam in semetipso ostendendo præbebat : ita ut

Neapolim,
Capuam
Casinense Monasterium.
* felix

a Vulcani ollam appellat Gregorius Magnus in lib. 4. Dial. cap. 30. ubi de Theoderici inferno agit.
b Delendum videtur *fomex vel*, insertum forsitan inscitia amanuensis, qui cum dubius esset, *fomex* an *pumex* legendum esset in exemplari, utrumque adscripsit.
c Hic locus apud Canisium & Surium sic se habet : *flagrantia vaporibus flammivomis & fumifœtidis, mirabilis visionum spectaculum explorata*, &c. Gretserus ex ms. cod. reponit *spectacula explorata*.
d Lucullanum scilicet, in quo situm erat Monasterium seu Oratorium in honorem S. Severini Noricorum Apostoli, de quo Monasterio agit Gregorius Magnus in lib. 7. epist. 40 & alibi.
e More antiquo usitato, qui nomen alicujus personæ proprium nescientes, utebantur hac nota *ill.* ubi nos litteram N adhibemus.
f Sic locum hunc restituimus tum ex Gretsero, tum ex aliis Auctoribus qui de S. VVillibaldo scripserunt. In editis legitur, *& omnium erant & anni*, &c. Confer aliam Vitam num. 15. infra.

C. AN. 786
7. Julii. ubi ex Æditio Decanus, tum Portarius.

ut omnium amorem seu timorem in seipsum provocando accerfiret. Et in primo anno illuc veniens, Cubicularius fuir Ecclesiæ; & in secundo, Decanus erat in Monasterio: & postea per octo annos fuit Portarius in duobus Monasteriis. Quatuor annos erar Portarius in illo Monasterio quod stat supra in monte valde excelso, & alios quatuor etar in alio Monasterio quod infra stat juxta amnem Raphito.

X.
Post annos decem Romam petit.
* esse

26. Transacta itaque tunc decem annorum intercapedine, venerandus ille vir S. Vvillibaldus sacram S. BENEDICTI regularis vitæ institutionem, quam omnipotentis Dei auxilio illorumque adminiculo quos super longa locorum stadia & super vastas marginum vias in redemtionem animæ & in opem præsentis vitæ requirebat, omni modo prout fore * possir, observare conabatur: & non solum ipse, sed & alios cum illo in veneranda regularis vitæ vestigia præeundo perducebat. Post hæc itaque unus Presbyter qui de Hispania veniens ad S. Benedictum manebat, licentiam rogabat Abbatem Petronacem ad Romam pergere. Statimque ille licentia postulata rogabat S. Vvillibaldum, ut cum eo pergeret, & illum duceret ad S. Petrum: & ille statim petitionibus ejus consensum seu effectum promittebat. Cumque illi pergerent, ad Romam venerunt, atque illico Basilicam S. Petri intrantes, sacra cœlestis Clavicularii præsidia postulaverunt, illiusque se commendavere pio precum patrocinio. Tunc ille sacer apostolicæ Sedis Pontifex GREGORIUS III. venerandum virum S. Vvillibaldum illic esse comperiens, præcepit illum ad se venire. Cumque illuc venisset ad sanctum summi Sacerdotii Pontificem, statim prono vultu in terram se vertebat, & illum salutabat. Protinusque ille pius populorum speculator piis verborum vicissitudinibus itineris sui ordinem investigare cœpit ab illo: quomodo septem annorum calculum in externis terrarum finibus probando peragraret, aut quomodo multa temporum spatia perniciosas paganorum pravitates penetrando evaderet, diligenter ab illo sciscitabatur. Statimque tunc ille agilis Christi vernaculus glorioso gentium gubernatori sapienti sermonum industria humiliter edisserendo, seriem sui itineris ex ordine intimavit, qualiter * modo multas migrando mundi istiua permeavit mansiones, & quomodo almam altissimi ætherum Plasmatoris natalem adventus sui locum in Bethleem adorando, opem postulando, lustrandoque perambulabat: & nihilominus aliam baptismatis ejus terram in Jordane speculando, seque balneando visitabat. Sed & in Hierusalem sicque in sanctam Sion, ubi sacer sæculorum Salvator in cruce suspensus peremtus est atque sepultus, & postea in monte Oliveti in cœlum adscendit; isthic quatuor vicibus veniendo orabat, & Domino se commendabat. Ista omnia illi intimando explanabat.

A Gregorio Papa de peregrinatione sua interrogatus,
* l. quali

Bonifacio adjutor destinatur,
* id est statim

27. Postquam hæc omnia delectabilibus verborum sermocinationibus inter se fabulantes volutabant, sacer ille summusque apostolicus Pontifex sobriis sermonum indiciis testando intimavit B. Vvillibaldo, quod S. BONIFACIUS rogabat illum, ut ipsum S. Vvillibaldum a S. Benedicto adduci pervenireque fecisset, & sic illum tunc subsummatim * mitteret, ac illi in gentem Francorum erudiendam cooperarorem efficeret. Cumque ista S. Bonifacii voluntatum votiva desideria domnus apostolicus Papa Gregorius III. S. Vvillibaldo indicasset, placidis illum exhortationum oraculis rogando seu præcipiendo arcessivit, ut ad S. Bonifacium veniret. Tunc ille inclytus Christi athleta S. Vvillibaldus petitionibus Pontificis simulque jussionibus se sollerter subsummatim effectum seu obedientiam perficere promittebat, si secundum regularis vitæ disciplinam licentiam illi a suo postularet Abbate. Statimque summus ille sanctæ auctoritatis Pontifex respondit, illumque sine sollicitudinis ambiguitate securum cum suæ jussionis licentia obedientialiter pergere præcepit dicens: „Quia si illum ipsum Abbatem Petronacem uspiam transmittere me libet, certe contradicere mihi licentiam non habet nec potestatem. Confestimque tunc S. Wil-

Abbatia licentia haud exspectata.

S. Willibaldus facris fermonum exhortationibus confenfum atque fe fpontanee exhibere refpondit. Et non folum illuc, fed ubique in omni terrarum loco, quocumque illum tranfmittere dignaretur, devote fine defide differentia * fecundum voluntatis fuæ arbitrium fe pergere fpondebat. CIRCA AN. 786 7. Julii. * dilatione

28. Poft hæc tunc finitis oraculorum fabulis pergebat inde S. Vvillibaldus in Pafcha: qui illuc veniebat in nativitate S. Andreæ, & Diapertus manebat ibi ad S. Benedictum. Et veniebat ad Lucam, ubi pater ejus requiefcebat: & inde venit ad Ticine urbem, & inde ad urbem Brixiam, & inde venit ad locum qui dicitur Charinta *. Et tunc venit ad Ducem ODILONEM, & ibi fuit unam hebdomadam. Et inde venit ad SUITGARIUM, & ibi fuit una hebdomada. Et inde perrexerunt ad *Liutbrath* Suitgarins *a* & S. Willibaldus ad S. BONIFACIUM. Et mifit illos S. Bonifacius ad Eiftet, ut videret qnomodo fibi placeret. Illam regionem *Eiftet* Suitgarius tradidit S. Bonifacio in redemtionem animæ fuæ: & S. Bonifacius tradebat noftro Epifcopo S. Vvillibaldo illam regionem, quæ adhuc tota erat vaftata, ita ut nulla domus ibi effet, nifi illa Ecclefia S. Mariæ quæ adhuc ftat ibi, minor quam alia Ecclefia, quam poftea B. Vvillibaldus ibi conftruxerat *. Cumque ibi duo manerent fimul ad *Eiftet* aliquantum temporum inducium S. Vvillibaldus atque Suitgarius, almumque ibidem habitationis locum explorando eligerent; poftea iterum pergebant ad S. Bonifacium ad Frifingam, & ibi erant cum illo, ufquedum omnes fimul iterum veniebant ad *Eiftet*: & ibidem tunc S. Vvillibaldum confecravit S. Bonifacius in presbyteralis dignitatis gradum. Ipfa die qua Epifcopus nofter S. Vvillibaldus confecratus eft in Presbyteratum, undecimo Kalendas Augufti fuit, ad natalem S. Mariæ Magdalenæ & S. Apollinaris. XI. Germaniam petit. * al. Charta Eifletenfi Ecclefiæ præficitur. * conftruxit Presbyter confecratus,

29. Et poftquam unius anni tranfibat circulus, S. Bonifacius præcepit illi, ut in Turingiam ad fe veniret. Statimque venerandus ille vir Dei S. Vvillibaldus fecundum juffionem S. Bonifacii in Turingiam veniebat, & in domo fratris fui VVUNEBALDI hofpitalitatis manfionem habebat: quia jam illum prius octo annorum fpatio & nono *b* dimidio ab eo quod de Roma pergebat non vidit. Et jam tunc videndo gaudebant, & de fua conventione gratulabantur ambo. Illud fuit autumnale anni tempus, quando S. Vvillibaldus veniebat in Turingiam. Statimque pofteaquam illuc veniebat, S. BONIFACIUS Archiepifcopus atque S. BURCHARDUS & VVIZO facræ Epifcopatus auctoritati illum ordinando confecraverunt. Aft ibidem tunc cum fummo facerdotalis infulæ ditatus erat honore, unam hebdomadam erat, & poftea iterum ad prædeftinatum manfionis fuæ locum remeabat. Sanctus Vvillibaldus quando in Epifcopum confecratus erat, habebat qnadraginta annos & unum. Et tunc erat autumnale tempus: circa illam fere horam tribus hebdomadibus ante natale S. Martini in Epifcopum confecratus eft, in loco qui dicitur *Sallpurg*. Vvunebaldum fratrem invifit, poftea Epifcopus confecratus.

30. Tranfacto atque terminato prolixo itineris meatu S. Vvillibaldi, quem ille fagax in feptem annorum induciis *c* luftrando adibat; illa nunc reperta & ex ritu rimata explanare intimareque conabamur, & non ab alio reperta, nifi ab ipfo audita, & ex illius ore dictata perfcripfimus in Monafterio *Heidenheim*, teftibus mihi Diaconis ejus & aliis nonnullis junioribus ejus. Ideo dico hoc, ut nullus dicat iterum hoc frivolum fuiffe. Auctor ab S. Vvillibaldo accepta fcripfit.

31. Poftqnam ille de Roma in iftam veniebat provinciam cum tribus contribulibus fuis, tunc quadraginta & unius annorum ætate, jam gnarus & grandævus facri Epifcopatus gradum accepit, & in loco qni dicitur *Eiftet* Monafterium conftruere incipiebat, atque ibidem facram monafteria- XII. Monafterium in Ecclefia fua inftituit.

a Sulgerum *Hirsbergensem Comitem* vacat Marcus Velferus in lib. 5. rerum Boicarum.

b Hoc eft ab annis feptemdecim & dimidio, ut mirum fit Gretferum hæfiffe ad hunc locum. Quippe Vvillibaldus feptem annos cum dimidio, infra *feptem annorum inducias*, expendit in peregrinationem Hierafolymitanam, Cafini decem. Confer aliam Vitam.

c Secundus Auctor id de feptem annis pontificatus perperam interpretatur: nam de profectione ad loca fancta hic ferme aft.

CIRCA AN. 786 9. Julii. rialis vitæ disciplinam in usum prioris vitæ, quod videndo ad Sanctum Benedictum; & non solum ibi, sed & in multis Monachorum mansionibus, quas ipse sollers & sophyrus vasta per rura rimando explorabat, illorum κατά normam venerandæ vitæ conversationem in semetipso ostendendo exercebat: & cum paucis adhuc ibidem operariis latum atque spatiosum divinæ segetis campum, sacra superni Verbi sata serendo, usque ad messem perducebat. Et sicut apes prudentissima, quæ per purpurea violarum vireta, & per fulvos frondium flosculos, & per olida olerum florida letalem liquans toxicam & suavissimum sorbens succum nectaris, & sic cruribus & toto corpore referta ad alvearia gestando properat; sic & ille beatus parilion *a* Vuillibaldus in omnibus quæ late lustrando propriis cernebat luminibus, optima eligendo arripiebat, arripiendoque omnibus sibi subditorum phalangibus rectæ conversationis studium bene vivendo, in verbo, in vitiorum obstaculis, in bonitate, in patientia, in abstinentia peritus prolatam præbebat normam.

Illuc confluunt discipuli. 32. Ast cito postquam ille strenuus almi Dei athleta monasterialem mansionis locum inhabitare cœpit, statim undique de illis regionum provinciis & nihilominus longinquis regionum limitibus ad saluberrimum ejus sapientiæ dogma confluere cœperunt: quos ille quodammodo omnes, ut gallina quæ sub alis solet suos tegendo enutrire fetus; ita & ille Pater S. Vuillibaldus, ut mater Ecclesiæ, plures per ævum, suæ pietatis parma protegendo, Domino deferebat adoptivos natos. Et quemadmodum alumnus *b* suos alere solet infantes; ita & ille nutriendo divinæque pietatis lacte leniter lactando pascebat, usquedum illi consoti & de infantia eruditi eleganterque edocti, ad juvenilem pulcræ indolis pubertatem pervenerunt: & nunc secundum Magistri præcedentis exemplum, sancta sectantes dogmatum ejus dona, multis micant adminiculis.

Epilogus. 33. En ille S. Vuillibaldus, qui cum paucis adprimitus satellitum subsidiis sanctæ conversationis incohoaverat exercitium, tandem cum innumeris aulatium magistratibus multiformiter militando, Domino dignum adquisivit populum. Et late ille per vastam Bajoariorum provinciam aratra tradendo, sata serendo, messem metendo, cum multis messorum operariis per vitreos Bajoariorum campos cum Ecclesiis atque Presbyteris, Sanctorumque Reliquiis, digna Domino delibat dona. Inde nunc antiphonæ crepitant, inde lectiones resultant: inde nunc clara credentium turba sancta strepitant Christi miracula, & celeberrima Conditoris gratulabundi garrulant præconia. Quid dicam nunc de S. Vuillibaldo, meo magistro & vestro alumno? Quis illo pietate præstantior, humilitate excellentior, patientia purior, continentia rigidior, mansuetudine major? Cui ille unquam in tristium solatio posterior, & cui ille in pauperum opirulatione inferior, aut nudorum habitu tardior? Ista omnia non ad jactantiam dicta, sed sicut vidi & audivi, Dei gratia non hominis facta; quia secundum Apostolum,

1. Cor. 1. *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Amen.

VI-

a Fortean parilion, quæ species est tithymali lacteum emittens succum: quamquam *barilion* non semel legitur in Vita S. Vvunebaldi ab eadem Sanctimoniali scripta.
b Id est nutricius. Sic enim alumni vocem non raro usurpant Latini.

ALIA VITA

AN.CHR. 786 7. Julii.

Auctore Anonymo perantiquo, cujus tamen ætas incerta.

Ex tomo 4. antiq. lectionum Canisii.

Vvillibaldus Anglus, trimus morbo periclitatus,

Deo oblatus convalescit.

1. PRæsul igitur WILLIBALDUS angelicæ castitatis instar, de genere Anglorum emicuit oriundus. Cumque egregiæ indolis puer maxima parentum spe jam triennium clauderet, morborum incommodis subito intabuit, spectabile oris decus fœda tenuatum macie defloruit. Ulcerati dolore parentes, quod unicum tunc restabat, eum vix patulo ore aera trahentem Ecclesiæ *a* inferentes, ante adorandam sanctam Crucem posuerunt: & si ad salutem recrearetur, eum divinæ mancipandum servituti devoverunt. Piis statim votis effectum merentibus, puero cum salute prior oris decentia rediit: & absolutæ valetudini reconciliatus, præmaturis pollere cœpit virtutibus.

Vvaltheimensi Abbati traditus quinquennis, ** al. Egbaldo, Eguivaldo*

litteris sacris imbuitur.

2. Hoc igitur omine parentes Deum aliquid magni in tantæ indolis puero operarurum percipientes, sibi non defuerunt: sed filium suum vix quinquennem monachicæ districtioni apud Monasterium *Vvaltheim* dictum, sub venerandn Abbate EGILWARDO * dedicaverunt. Litteris ergo applicitus, nec momentum temporis otio indulsit: sed brevi sollertissimus prælatus pectus suum hagiographiæ armarium fecit; & ut Christum in omnibus exprimeret, quidquid divini, & quidquid legis ecclesiasticæ legendo pereepit, hoc moribus & habitu fideliter adsequendo implevit. In singulis ergo virtutibus jam excellentissime eminens, ita enituit perfectissimus in Christo, ut nil cogitaret nisi esse cum Christo.

Ad peregrinationes sacras pertrahit patrem, &c.

3. Quamvis ergo jam abnegato seipso mundum tam mente quam habitu calcasset, timeret tamen deesse perfectioni, quod in natali solo parentelæ dignitas aliquantulum famæ & honoris sibi licet nolenti addidit; decreverat patriam egredi, & tam ignotus quam egens pro Christo peregrinari. Et ne solus ex suis Christi militiæ adscriberetur, patrem nomine RICHARDUM *b*, genere & rebus clarum adiit, eique mundi contemtum & peregrinationem suadere cœpit. Qui cum objiceret filio, sibi videri crudelissimum & omnino ab humanitate alienum filios orbare, coniugem viduare, domum totam desolare; instillavit ei S. Willibaldus nil divino amori præponendum, hanc pro Christo crudelitatem omni pietate humaniorem, solosque mundi contemtores Christi futuros coheredes. Victus demum veridici filii narratione, se obtemperaturum, & quocumque a caro duceretur pignore, secuturum promittit. Incenderat & idem felix ardor S. Vvillibaldi fratrem WUNEBALDUM, Hendenheimensis Cœnobii constructorem & Abbatem futurum; necnon & amborum sororem virginum decus WALPURGAM, multosque ejusdem non solum cognationis, sed & patriæ, ut capto Crucis vexillo nudi evolatent secuturi Regem gloriæ.

Iter aggrediuntur.

4. Anno in æstatem vernante, cum ventis patientibus prima fides arrideret pelago, sancti fratres Vvillibaldus & Vvunebaldus cum patre Richardo & sorore Vvalpurga *c* aliisque non paucis, in quorum pectoribus idem fervebat ardor; navi conscensa iter optatum arripiunt, & ventis feliciter subsequentibus ripam fluminis Sigonæ juxta urbem quæ vocatur Rotum appulerunt.

a Non ad Ecclesiam, sed ad crucis signum loco Ecclesiæ pro Saxonum more erectum, ex alia Vita, cui potior hac in re fides.

b Nomen reticuit Sanctimonialis, immo etiam Reginoldus. Richardi vocabulum nonnullis recentius videtur, quam ut Sancti Vvillibaldi ætati conveniat. Lege tamen Commentarium Gretseri in Philippi Episcopi lucubrationem, & Henschenii ad diem 7. Februarii.

c D. Vvalpurgæ itinere Romano mentio nulla in alia Vita. Lege Acta ejusdem Sanctæ ad annum 780. & S. Vunebaldi ad annum 762.

CIRCA AN. 786

7. Julii. Patrem Luccæ sepeliunt. Romæ ægrotat uterque germanus.

runt. Inde Romam tendentes, Luccam Tusciæ urbem devenere : ibique patrem suum carne solutum, & præmia quæ obsecutus filio meruit adeptum, in Cœnobio S. PRESCIANI *a* sepelierunt. Inde desideratam diu Romam pervenientes, lacrymosa devotione a Principibus Apostolorum indulgentiam exoravetunt : ibique Sanctorum loca in illis partibus sita visitantes, seque cotidie Deo in ara cordis mactantes, a festivitate S. Martini sæva excocti infirmitate sustinuerunt. Interim tamen sancti fratres hoc Deo providente sortiti sunt solatium, ut cum unus unam septimanam gravante morbo lectum occuparet, alter mitigato interim languore jacenti ministraret. Sic occupante alternatim hunc graviori, illum mitiori languore, se sancti fratres procuravere.

Hierosolyma pergit Vuillibaldus.

5. Cumque Deo miserante S. Vuillibaldus jam absolute reconciliatus vigeret sanitate, amore cœlestis Hierusalem cœpit terrestrem suspirare, & loca vestigiis Christi insignia videre. Dimissis ergo ibi fratre Vvunebaldo sororeque Vvalpurga, duobus comitatus sociis ipse tertius victoriosum iter adgreditur. Venientes igitur Beneventum, ubi S. BARTHOLOMÆUS requiescit, appulsam navim Ægyptiam invenerunt : quam ingressi, Calabriæ portum Rhegium dictum, velis pleno sinu turgentibus attigerunt. Inde transfretantes in Siciliam, ingrediuntur urbem Catinensium, S. AGATHÆ virginis corpore & patrociniis insignem : ubi Æthna mons imo exæstuans fundo flammarum globos egerere, & candente fervens favilla cœlum solet subtexere : cujus incendio, vicina sæpe loca inflammando solventi, Catinenses velum sepulcri sanctæ Virginis opponunt, nec lædi metuunt. Inde & visitato apud Syracusam ejusdem insulæ civitatem S. LUCIÆ sepulcro, se rursus pelago credunt : & transitis Choo Samoque insulis, tabentes salo artus apud Ephesum Asiæ insulam exponunt. Ubi postquam ad sepulcrum S. JOANNIS Evangelistæ ebulliens inde manna admirantes lacrymis perfuderunt ; postquam se septem Dormientibus & MARIÆ MAGDALENÆ ibidem requiescenti commendaverunt ; postquam in vertice vicini montis locum ubi sanctus Evangelista orare solebat, omni pluvia & tempestate immunem & securum satis admirari nequeunt ; duobus inde distantem miliariis villam Sigilam * pedites venerunt. Ibi mendicato pane, fonti (qui perspicuis ad fundum aquis in media ebullit villa) intincto refecti, transito urbis Strabolis monte excelso Pateram perrepserunt, ibique glaciali hieme undas exasperante veris clementiam præstolantur.

Benevento, Rhegio, Catana, Syracusis, Epheso, NOTA;. * al. Figilam. Patara,

6. Navim demum ingressi, ad montem Galanorum *b* transfretarunt : quo bellorum tempestate tunc temporis depilato sævam passi sunt inediam. Inde insulam Cyprum inter Græcos & Sarraticos sitam applicuerunt, & pascbale quod jam instabat festum apud Paphum urbem agentes, sole jam circumvoluto tres in ea hebdomadas steterunt. Inde ejusdem insulæ urbem Canstantiam, S. EPIPHANII Præsulis miraculis & corpore gloriosam adeuntes, S. Joannis Baptistæ nativitatem ibi egerunt. Inde per Sarracenorum civitatem Tharratas dictam & castellum Arabe venerunt Edissam Phœniciæ, Reliquiis THOMÆ Apostoli & epistola quam Salvator ABAGARO Regi scripsit magnificam : ubi nunc miri operis claret Ecclesia, quam Helena Regina constroxit in honorem S. JOANNIS Baptistæ, cujus caput ab Hierosolymis illuc translatum diu in eadem latuit urbe.

monte Galanorum, Papho, Canstantia, Edissa, lustratis.

7. Jam vero S. Vvillibaldus comitantibus se septem suis contribulibus ipse fuit octavus. Sarraceni videntes eos lingua dissonos, babitu ignotos, proditionis gratia eos venisse dixerunt, & Præsidi præsentantes carceri mancipaverunt. Sed quia Deo nullus clauditur, erat ibi unus negotiator, qui cotidie eis quælibet necessaria ministravit, interdum balneavit, & ad Ecclesiam pro-

A Sarracenis capitur cum suis,

a Lege *Frigidiani*, ut ex aliis Auctoribus in prima Vita adnotatum.
b Illius montis *Galanorum* non meminit Sanctimonialis, neque urbis Beneventi, supra.

CIRCA AN. 786 7. Julii.

Liberatur.

produxit. Illis in carcere detentis quidam Hispanus habens in palatio Regis fratrem, experto Sanctorum Dei negotio, eos adjutorio fratris simul & nautæ qui eos adduxerat, apud Regem MIRNNUM *a* dictum excusavit, & eis abeundi permissionem impetravit.

Adeunt Damascum,

Nazareth,

Cana Galilææ, Tabor, &c.

8. Inde progressi venerunt Damascum, Reliquiis ANANIÆ, qui conversum ibi divinitus Paulum baptizavit, insignem. Fusa ergo oratione in illa Ecclesia, quæ nunc in loco conversionis S. Pauli emicat, venerunt in Galilæam in vicum Nazareth, de quo & JESUS dicitur Nazarenus: ubi Archangelus Gabriel S. MARIÆ perpetuæ virgini apparens, ei de incarnando in ejus ventre Dei Filio prædixit, & ubi Spiritu sancto obumbrante impregnata, inæstimabiliter Dei Filium concepit. Ibi dignæ sanctitatis constat Ecclesia, sæpe per Christianos a Sarracenis eam dejicere aggredientibus pretio redemta. Inde post visitatam primo miraculorum Domini nobilem Canan Galileæ, transito monte Thabor, ubi nunc Monachorum congregatio in honore Transfigurationis dominicæ est collecta; per urbem Tiberiadis in litore maris, ubi Dominus Petrum aquas siccis calcare vestigiis fecit, sitam, ubi etiam Jordanis mare Galileæ *b* pertransit, venerunt Magdala vicum Lazari & sororum ejus. Inde per oppositam in altero litore Capharnaum, ubi Dominus filiam Principis suscitavit, & ubi ZEBEDÆUS pater Jacobi & Joannis tequiescit; & per Bethsaidam *c*, ubi nunc Ecclesia domum Petri & Andreæ demonstrat, tetigerunt Corozaim, ubi Dominus expulsis dæmonibus gregem porcorum concessit.

Cæsaream,

9. Hinc sanctorum amore locorum itinere tortuoso venerunt ad ortus duorum fontium in monte Phanio *d*, quorum unus Jor, alter vocatur Dan; quorum unus ex una, alter ex altera parte urbis, quæ in Evangelio Cæsarea Philippi, a Phœnicibus autem Paneada vel Phaniada dicitur, fluentes non longe ab ipsa urbe, fatigati lapsu fluentis, & nomine juncti faciunt Jordanem, dominico baptismate insignem. Visis ergo in eodem loco quibusdam armentis, dorso longo, cruribus brevibus, proceris cornibus, quæ sole diem incendente, se præter solum caput vicina palude solent mergere, venerunt ad prædictam Cæsaream, ubi Petrus cœli claviger factus est. Intrantes ibi Ecclesiam, viderunt statuam Christi: ad cujus sub divo positæ pedem herba admirandæ virtutis olei oriebatur, de quo sic in „ ecclesiastica historia legitur: Mulierem quam sanguinis profluvio laborantem curaverat, hujus urbis civem fuisse constat. Pro foribus vero domus ejusdem mulieris basis quædam in loco editiori collocata monstratur, in qua mulieris ipsius velut genibus provolutæ, palmasque sup
pliciter tendentis imago ære expressa videtur. Adstat alia statua ære nihilominus fusa, vultu & habitu Domini veste fimbriata circumdati, dextramque porrigentis prostratæ mulieri. Ad pedem autem virilis statuæ, herba quædam novæ speciei e prædicta basi nascendo surgit, & donec fimbriam vestimenti JESU tangat, crescere non definit: quam cum summo vertice crescens herba contigerit, vires inde ad depellendos omnes morbos conquirit: ita ut quæcumque illa fuerit infirmitas, haustu exiguo madefacti salutaris graminis depellatur; nihil omnino virium gerens, si ante quam æreæ fimbriæ summitatem crescendo contigerit, decerpatur. Hanc Eusebius temporum scriptor ad sua usque tempora perdurasse, & se suis pethibet oculis conspexisse. Hanc autem statuam Chrısti sceleratissimus Julianus Apostata, ut in tripattica legitur historia, de-

Eusib. lib. 7. cap. 10.

a Sic ms. codex quo usus est Canisius. Ex alia vita legendum MIRMUNIUM, quod non tam Regis proprium esse videtur, quam gentile Regum Saracenorum, qui *Mummilini*, *Amira*, *Amiralmuminini* appellantur, a voce Arabica *Amir*, quæ dominum significat.

b Non ad urbem Tiberiadem, sed ad Capharnaum fluvius Jordanis influit in lacum Genesareth seu mare Galilææ, ut superius adnotatum. Lege Adrichomium in Zabulon.

c Proficiscentibus ex urbe Tiberiade in loca Corozaim & Capharnaum, prius occurrit Bethsaida medio fere itinere inter Tiberiadem & Caphatnaum cis Jordanem, cui vicinum oppidum Corozaim trans flumen.

d Sic legendum, non *Phamo*, ut in editis. Alii scribunt *Fanium*, qua ex monte oritur fons *Dan*, *Paneas* etiam dictus, haud procul a radicibus montis Libani.

CIRCA AN. 786 7. Julii. depofuit, & fuam loco illius locavit. Sed Deo tantum fcelus ad præfens vindicante, eadem Juliani ftatua fulminis ictu dividitur; capitis cum cervice pars una terræ infigitur, altera in loco hærens, fulminis incendium teftatur. Statuam vero Salvatoris pagani confregerunt, Chriftiani autem colligentes in Ecclefia locaverunt.

10. Digreffi inde, Jordanis fluenta fequendo venerunt ad illum Jordanis locum, ubi Dominus aquas diluvio olim pollutas fuo baptifmate lavans mundavit. Galgala, Ibi falubri liquore perfufi venerunt Galgala, ubi filii Ifrael fublatos de Jordane 12. lapides in teftimonium tranfmigrationis fuæ pofuerunt. Inde permeata Jericho, ubi *a* Jordanis in mare Mortuum nomen cum curfu amiffurus influit, vifitato etiam S. Euftachii Monafterio, in Monafterium S. Euftachii, Hierofolyma, medietate Jericho & Hierufalem fito, vix exfpectatam ingrediuntur Hierofolymam. Cui tunc loco miraculorum vel alicujus operum Domini confcio vir Dei Vvillibaldus ofcula non impreffit? quod ibi altare lacrymis & gemitibus non perfudit? quanta ibi devotione jacuit ante dominicam Crucem mundo crucifixus? quam torrido lacrymarum fluvio perfudit lapidem, quem ab oftio monumenti removit Angelus? ibi infirmatur. Sex ibi hebdomadibus graviffimo irretitus languore cruciabatur: fancta tamen circuire loca ftudio laborem fallente non gravabatur. Quanto videndi Deum deorum in Sion defiderio Ecclefiam montis Sion in medio urbis fitam adiit! quam devote tranflatum illuc ejufdem Ecclefiæ Archidiaconum & protomartyrem STEPHANUM imploravit!

Luftrat vallem Jofaphat. 11. Egreffi demum veniunt in vallem Jofaphat, ubi fepulcrum S. MARIAE monftratur. Sed utrum Apoftoli eam relicto hic corpore folutam fepelierint, an forte eam fepelire deftinantibus poft effoffum ibi fepulcrum ipfa fit cum corpore adfumta; vel fi fepulta ibi conceditur, utrum inde fubla- NOTA. ta, & alias tranfpofita fit, an recepta vera immortalitate refurrexerit; melius dubitatur *b*, quam aliquid inde apocryphum definiatur. Digreffus inde montem Oliveti, recipit eos mons Oliveti, ingreffos Ecclefiam defuper patulam & in loco dominicæ Adfcenfionis opera Helenæ Reginæ conftructam. Locus ergo hic in quo Dominus in ipfa adfcenfionis fuæ hora ftipantibus difcipulis fteterat, & unde elevatis manibus captivitatem noftram in cœlum captivam duxerat, hodie etiam dominicorum veftigia pedum evidentiffime demonftrat: & quafi fentiens fe ex hac pedum impreffione omni artificiofo ornatu incomparabiliter pretiofiorem; nec pavimento fterni *c*, nec tecto patitur operiri. Has pedum Domini notas S. Vvillibaldus cum fociis non ceffans lacrymis fluentibus rigare, vere potuit dicere: *Adorabimus in loco ubi fteterunt pedes ejus*. In eadem Ecclefia duas perhibent ftare columnas in geminorum memoriam Angelorum, qui difcipulis adfcendentem Dominum adfpicientibus dixerunt: Actor. 1. *Viri Galilæi, quid ftatis adfpicientes in cœlum?* Inde etiam referunt, quicumque inter columnas & Ecclefiæ parietem poffit circumrepere, peccatorum veniam hunc meruiffe.

Bethleem, 12. Inde venit Bethleem, ubi bos cognovit poffefforem fuum, & afinus præfepe domini fui. Accedens ergo ibi ad puteum, quod prius mirabatur auditum, vidit in fuperficie aquæ ire a margine ufque ad marginem figuram ftellæ, quæ Magis nato Domino apparuit, eofque tertio-decimo dominicæ Thecuam, Nativitatis die Bethleem perduxit. Inde venere Tequam, ubi Chrifti coæquævis ab Herode trucidatis Nathanael fub ficu a matre abfconfus evafit, ideoque fic dictum eft a Domino: *Quia cum effes fub ficu, novi te*. Inde Betzuram, per Lauram ubi S. SABA requiefcit, venere juxta vicum Betzuro, ad aquam

a Urbs Jericho quinto fere milliari diftat ab oftio Jordanis in mare Mortuum influentis, tertio vero milliari ab ipfo Jordane.

b Iifdem fere verbis loquitur Ufuardus in Martyrologio ad 18. Kal. Septembris. Confentit Adamnanus in lib 1 de locis fanctis cap. 13. uti & Ambrofius Autpertus in fermone de Adfumtione B.Mariæ, fupra. Paullo aliter fentit Sanctimonialis in libello fuperiori, ubi corpus beatiffimæ Virginis, non quidem animæ redditum, fed ab Angelis translatum in paradifum fuiffe affirmat.

c De primo teftis eft S. Paulinus Nolanus Epifcopus in epiftola 2. ad Severum: de utroque Adamnanus, & ex eo Beda.

CIRCA AN. 786 7 Julii.

aquam quæ eodem in quo gignitur sorbetur loco: in quo Æthiops ab ultimis terræ finibus visitato Domini Templo per Philippum baptizatus, vicinum Israel præveniendo, pellem suam mutavit, id est fide dealbatus, peccati nigredinem deposuit. Inde cum venirent Gazam, auditis apud S. Matthiam Missarum sollemniis, S. Willibaldus lumen oculorum dimisit. *Gazæ lumen amittit.*

13. Inde per castellum Afframiam *a*, ubi tres Patriarchæ, Abraham, Isaac & Jacob cum suis uxoribus requiescunt, revertitur Hierusalem: & ingressus Ecclesiam ubi sancta Crux inventa est constructam, post duos cœcitatis suæ menses visum recepit. *Hierosolymis recipit;* Inde visitata apud Diospolim *b* Ecclesia S. Georgii, per Joppen opidum Palæstinæ maritimum, ubi Petrus viduam Dorcadem suscitavit; *inde digressus Diospolim, &c.* per litus maris Adriatici *c*, adoratis apud Tyrum & Sidonem Domini vestigiis, transito Libano monte, peragrata Tripoli urbe maritima, visitata iterum Damasco, venit Emaus vicum Palæstinæ, quem Romani post destructionem Hierosolymorum ex eventu victoriæ Nicopolim vocaverunt. *venit Emaus,* Ubi postquam in domo Cleopbæ in Ecclesiam mutata, eum qui ex fractione panis in ea cognitus est, adoravit; viventis aquæ fontem desiderans, vidit & fontem qui est in trivio, quo Christus eodem quo resurrexit die cum discipulis duobus Luca *d* & Clenpha, quasi ad alium declinaturus vicum ambulavit. *Sozom. l. 5. cap. 20.* Est enim ibi fons, ad quem Christus olim in terris conversatus, cum discipulis dicitur venisse, pedesque in eo emenso aliquo itinere lavisse: & hinc eamdem aquam diversorum efficacem medicaminum a Deo factam, ut potata quibuslibet languoribus, tam pecudum quam hominum, salutis infundat præsentiam.

14. Inde S. Willibaldus tertio Hierosolymam venit, ibique totam hiemem stetit. Nec minus peragrata Syria, quarta vice Hierosolymam repetiit. *Hierosolyma revisit tertio & quater:* Inde per Sebastiam sepulcro Joannis Baptistæ, quamvis tempore Juliani apostatæ diruto *e*, ac Reliquiis Prophetarum Abdiæ & Helisæi, puteoque ubi Dominus potum a Samaritana petierat claram; *venit Sebasten,* viso monte Garisim in quo Samaritana patres Samaritanorum orationi indulsisse dixerat, ad caput Libani montis, Tyro vicinum, contiguum monti, sævos leonum impetus in via passi veniunt. Inde apud Tyrum diu exspectata navi inchoato in natale S. Andreæ navigio, per totam navigantes hiemem, vix proxima ante Pascha septimana venerunt Constantinopolim, *Tyrum, Constantinopolim,* SS. Apostolorum Andreæ, Timothei & Lucæ Evangelistæ & Joannis Chrysostomi Reliquiis celebrem. Ibi bienniom moratus, transfretavit interim Nicæam Bithyniæ urbem, *Nicæam, &c.* ubi Constantinus ad ventilandam Arii & Athanasii Alexandrini Præsulis controversiam centum decem & octo Episcopos collegit: ibique est Ecclesia, in qua ad Synodum consederunt, tecto carens, instar illius quæ sita est in monte Oliveti. Constantinopolim regressus, remenso maris transito per Siciliæ urbes, Capuam, Catanam, deveniunt Rhegium, hinc Neapolim, inde Syracusam.

15. Demum autumno se in hiemem contrahente deposuit se S. Willibaldus in monte Casini apud Monasterium S. BENEDICTI sub Abbate PETRONACE. *Casini moratur,* Et hic decimus *f* erat annus ex quo exsilium est adorsus, octavus vero ex quo Romam est egressus. Postquam ergo sanctus ille vir se Monachis prædicti loci conjunxit, vitæ cœnobialis religiosissimæque con-

---

a Munitionem loco Ecclesiæ cathedralis ibi a Saracenis conditam fuisse observavit post Bredenbachium Adrichomius: at munitionis seu castelli nomen haud expressit. Locus in scriptura sacra vocatur Spelunca duplex.

b Diospolim Syriæ intellige, alio nomine Sebasteo & Liddam appellatam, de qua in alia Vita.

c Lege maris *Syriaci seu Phœnicii* aut Magni: nam Adriaticum longe istinc abest.

d Lucam addit Auctor ex Præfatione Gregorii Magni in Job: nam Lucas ipse in Evangelii capite ultimo solius Cleophæ nomen habet.

e Lege hac de re Rufinum in lib. 2. Hist. cap. 28. Theodoritum & alios.

f Eumdem numerum signat tertius Auctor his verbis: *cum comitibus quos secum in via tulerat, a* B. BENEDICTI *gratia orationis adiit Monasterium: decimum jam quo patria rura reliquerat transiens annum*. Consentit Sanctimonialis in prima Vita num. 29.

CIRCA AN. 786

7. Julii. ex Æditio fit Decanus, tum Portarius,

conversationis normam in se plenissime monstravit. Igitur amore omnium in eum provocato, in primo postquam illuc venit anno factus est Cubicularius Ecclesiæ; in secundo Monasterii Decanus; postmodum octo annis in duobus positis ibi Monasteriis Portarius *a*, quatuor annis apud Monasterium in vertice monris situm, quatuor rursus apud Monasterium ioferius juxta amnem Raphito *b* depositum.

Bonifacio fama notus,

16. Claruir & eodem tempore in Teutonicis partibus tam opere quam nomine BONIFACIUS Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopus, genere itidem Anglus & S. Willibaldo cognatus, conversaque postmodum feroci Fresia insignis Christi Martyr futurus. Hic cum de plantando Christianæ Religionis nutrimento cogitaret, & huic operi habiles ac necessarios undecumque anhelaret aggregare; audierat famam S. Willibaldi apud castrum Casinum divinæ deditissimum contemplationi. Veniens ergo Romam idem Archiepiscopus, post alia cum Præsule apostolico de catholicæ statu Ecclesiæ collata, subjunxit, quod se ferventissime excoquebat, commissum scilicet sibi Moguntinæ *c* sedis Archiepiscopatum, terræ & locorum spatio amplum, gentilitatis autem ritu esse squalidum & incultum; messem ibi multam, operarios autem paucos. Et cum necessitas irrecuperabilis cogat Pastorem commissorum sibi quorumlibet rationem reddere, subditorumque sanguis requirarur a præposito Præsule; unum Pastorem tam numeroso ovili non potest sufficere: ideoque si Deus annuat, & si apostolica auctoritas permittat, se eumdem Episcopatum statutis in eo duobus Episcopis decrevisse partiri, ut minor procuratio & gregem munire, & Pastorem valeat absolvere: esseque apud castrum Casinum Monachum quemdam Willibaldum, qui postpositis divino amori patria & parentibus, post fractam longo viarum & sancta permeandi loca labore ætarem, Deo ibi mancipatus serviat, cui unum ex statuendis Episcoparibus velit committere, si ipse dominus Papa eum Monasterio subtractum sibi curet rransmittere. Præfuit tunc Sedi apostolicæ GREGORIUS ejusdem nominis tertius, Papa vero nonagesimus primus. Hic audito tam laudabili Archipræsulis Bonifacii desiderio proposito, ejus intentionem probavit, sancti transmissionem Vvillibaldi promisit, & longis fotum amplexibus, plenum singultibus dimisit.

a Gregorio Papa in Germaniam mittitur.

17. Nec longum postea S. Willibaldus, decennio jam apud Casinum montem impleto, Romam cum quodam confratre suo, genere Hispano *d*, ex licentia Abbatis sui Petronacis adiit. Cujus audito adventu bearus Papa eum vocavit, & post multas inquisitiones & responsa, ei sancti petitionem Bonifacii innotuit. Id durum & propositæ contrarium vitæ S. Willibaldus reputans, intulir, se qui propria dimisit, qui mundum pedibus subegit, non posse rursus mundanis irretiri, nec quiete quam in valle lacrymarum sibi paravit, velle privari: nec esse providi & mente iotegri, ut post horrenda naufragia portu occuparo, se titubantibus adhuc vestigiis sævam prætendenti mortem credat pelago. Ad quem Papa his vel hujusmodi utitur dictis: Dilectio Dei per dilectionem proximi probatur. Petro ergo
„ postquam se amatum ter audivit, gregis sui curam & pastionem commisit. Hinc instructi divinitus sancti Patres, multis ex monasteriali quiete,
„ compluribus ex solitaria contemplarione raptis, Episcopatus commisere.
„ Prædecessor & æquivocus meus GREGORIUS, mente & habitu Mona-
„ chus,

a Mirum videretur quod ex Decano fit Portarius, nisi S. P. Benedictus *ad portam Monasterii senem sapientem, maturum moribus* exigeret in Regulæ cap. 66. Ex hoc aliisque Auctoribus corrigendus Philippus, qui Vvillibaldum spatio quinque dumtaxat annorum Casini permansisse adfirmat.

b *Rarbito* etiam legitur in prima Vita. Et tamen *Rapido* scribendum esse censet eruditissimus Angelus de Nuce in Notis ad Chron. Casin. lib. 1. cap. 5. Vide Elogium S. Petronacis Abbatis Casinensis supra ad annum 750.

c Gregorio tertio Pontifice Bonifacium necdum sedi Maguntinæ addictum fuisse, in ipsius Bonifacii Actis probatum est.

d Diapertum vocat Sanctimonialis in alia Vita, qui Diapertus Bonifacii comes peregrinationum fuerat, nimirum post Willibaldi incarcerationem de qua supra num. 7.

CIRCA AN. 786 7. Julii.

„ chus, Sedi apostolicæ præficitur. MOYSES Eremita innumeris in eremo claris signis, de solitaria quam duxerat vita, impetrante apud Romanum Imperatorem MAUVIA *a* Regina raptus, Sarracenorum genti Episcopus præponitur, nec longum indutam agnina pelle ferocissimam gentem Christo lucratur. Quicumque igitur virtutibus pollens præesse renuit, suamque quietem aliorum utilitati præposuerit, tot damnatorum pœnas dignus erit luere, quot peccantium mores ipse prælatus potuit corrigere. His vel similibus animus S. Vvillibaldi flectitur, & pedibus Papæ advolutus, quodcumque imponatur onus, devoto se subiturum humero profitetur. Multum ergo instructus, & apostolica benedictione munitus dirigitur Sanctus Sancto, Vvillibaldus Bonifacio: quem sanctus Archipræsul quasi Angelum cœlo demissum recipiens, gratioso affectu amplectitur, dignissime veneratur.

Eistetensi Ecclesiæ præficitur.

18. Notificata sibi dehinc vocationis suæ causa, rogavit Sanctum Vvillibaldum ut dignetur ire, & locum cui præponendus sit Præsul videre. Erat igitur eidem Archiepiscopo in finibus Bajoariæ locus *Eibstad* dictus, sibi a quodam pio & religioso, nomine SUIGERO, pro divinæ respectu remunerationis in usus divinos traditus. Hoc igitur loco adhuc suæ parochiæ subjecto decrevit S. Bonifacius Episcopatum facere, eique Sanctum Vvillibaldum præficere. Ivit, vidit, probavit: reversusque ad S. Bonifacium, eo comitante denuo locum suum adiit, & Presbyteratus ibi gradum Archiepiscopo consecrante percepit. Nec mora Ecclesiæ fundamenta cœpit ponere, claustrum & officinas Cleri signare, & quælibet divinæ necessaria servituti sagaciter disponere. Revoluto abhinc anno Archiepiscopum in Turingia adiens, tolerabile hospitium habuit in via apud fratrem WUNEBALDUM, octavo *b* semis anno, postquam apud Romam discessere, non visum. Hinc ad Archiepiscopum suum apud urbem *Saltzburg c* venit, ubi confluente Antistitum collegio, consentiente Cleri plebisque suffragio, episcopalem benedictionem & Eistatensis Ecclesiæ cathedram suscepit, quadragesimum primum ætatis annum tunc agens. Cura igitur episcopali suscepta, non habuit requiem verbum Dei die ac nocte prædicare, desides gentis illius animos & parum de futuro sollicitos ad spem cœlestium erigere, sepositis inanium rerum curis æterna quærere. Et ne parum fidei colonus proficeret, quod verbo plantabat, vita doctrinæ consona rigabat. Nec longum rudis squalentium cordium campus ita evangelici ligonis exercitium audierat, ut ignaro fructus agro, exstirpato errorum frutice, seges rubicunda & vinea Dei Sabaoth videretur surrexisse.

Moritur post annos 7.

19. Postquam igitur Episcopatum suum sanæ institutis vitæ per septem *d* annos dignissime informavit, dissolvi & esse cum Christo cupiens, spiritum Conditori reddidit, sepultus in Ecclesia cui præfuit. Quanti nunc apud Deum sit meriti, testatur corona justitiæ, quam miracula apud sepulcrum ejus coruscantia testantur eum recepisse.

a In editis male MANVIA, quæ MAUVIA Rufino in lib. 2. Hist. cap. 6. at Socrati lib. 4. cap. 36. & Sozomeno lib. 6. cap. 38. MAVIA dicitur.

b Adde *& novo*, quod tum ex superioribus num. 15. tum ex alia Vita supplendum est.

c Lapsus videtur hic Auctor in vocabulo *Salsburg*, sicuti in alia Vita exprimitur: quo nomine non *Salzburgum* Bajoariorum metropolim, sed quemdam locum Turingiæ intelligendum esse, docet contextus narrationis. Loci nomen sibi forsitan ignoti reticuerunt Reginoldus & Philippus. Sic enim Reginoldus: *Deinde* (post Vvillibaldi promotionem ad Presbyteratum) *vergente unius temporis lustro* (uno anno, ut ex Sanctimonialis & Anonymi relatione constat) *in page qui vocatur Turingia, functis sibi Burchardo & Vvizone Episcopis, ad Episcopatus cum prœvenis honorem*. Fortasse in loco *Seeburg*, haud longe a Sala fluvio, ubi Saxoniam a Turingia dirimit.

d Hic mendum in numero, qua de re in Appendice num. 2. Errandi occasio ex alia Vita.

CIRCA AN. 786 7. Julii.

APPENDIX.

De ordinatione, pontificatu, ætate, scriptis, Reliquiis & Translationibus sancti Willibaldi.

Vvillibaldi ordinatio quo anno. 1. VILLIBALDUM anno ætatis suæ quadragesimo primo *a S. Bonifacio fuisse ordinatum, adsistentibus* Burchardo Wirzburgensi & Wizone *Episcopis: superius in utraque Vita legimus. De anno & loco hic inquirendum. Vvillibaldus ipse in Vita S. Bonifacii a se descripta ordinationem suam cum Burchardi Vvirtziburgensis Episcopi ordinatione componere videtur, uti & Francorum Annales Pithœani & Hermannus Contractus in Chronico: quod argumento est, unam ab altera brevi fuisse tempore sejunctam. Et quidem Francici Annales Pithœani & Hermannus utriusque ordinationem* anno 747. *consignant: at Gretserus in Commentario in Vitam S. Vvillibaldi lib. 1. cap. 12.* communis ait, traditio & persuasio habet, S. Vvillibaldum ad episcopalis honoris fastigium exaltatum esse anno Salvatoris 745. tribus hebdomadibus ante natalem S. Martini, ut inquit Hodœporicon: *(sic Vvillibaldi Itinerarium a Sanctimoniali curatum appellant.)* Annos 36. Episcopatum tenuit, mortuus anno 781. *Verum quod ad S. Vvillibaldi ordinationem attinet, præferenda videtur epocha Synodi Germanicæ,* 11. Kalend. Maji, anno 742. *habitæ, cui Vvillibaldus jam Episcopus interfuisse memoratur. Proinde anno superiori ipsius: ordinatio celebrata est in Turingiæ* loco, qui dicitur Sullpurg, *(quod cave ne idem esse putes cum urbe Saltzburgo, ut supra monuimus)* anno ætatis 41. autumnali tempore, tribus hebdomadibus ante natalem S. Martini, *id est 12. Kalend. Novemb. qui dies sabbatum erat: tametsi ordinationes Episcoporum die dominico fieri solitæ sunt. Auctor consecrationis episcopalis* BONIFACIUS, *adjutores* BURCHARDUS *Vvirtziburgensis Antistes, cujus Acta supra; &* WIZO, *fortean Erpesfurtensis Episcopus: nam sedes Erpesfurti a S. Bonifacio instituta in Turingia fuerat. Nisi forte quis putet legendum* WITTA, *qui Burāburgensi Ecclesiæ in Hassia tum præerat.*

Regiminis anni quot. 2. *Anno Villibaldinæ ordinationis constituto, statuendi sunt anni ipsius regiminis. Annos pontificatus 36. Vvillibaldo adsignat Gretserus loco citato, nulla alia ductus ratione, nisi quod tot anni effluxerint ab anno 745. ad 781. quos duos regiminis S. Vvillibaldi terminos passim receptos probat. Annum ordinationis corrigendum esse modo ostendi; annos regiminis augendos esse jam demonstrandum.*

Donatio. 3. *Vvillibaldum superfuisse anno 781. immo anno 785. patet ex lib. 2. Traditionum Fuldensium, in quo legitur* Traditio Willibaldi Episcopi in terris & mancipiis, *Traditione 25. his verbis:* In nomine Domini N. J. C. Ego Willibald concedente gratia divinæ majestatis Episcopus, immo & catholicæ Christi vernaculus Ecclesiæ . . . in elimosinam meam & remissionem peccatorum meorum trado ad Monasterium S. Bonifacii, quod est constructum super ripam amnis, qui dicitur Faldaoensis, ubi religiosus & præclarus Paugolf Abbas cum magna Monachorum multitudine Deo servire cognitum est, post obitum meum; id est in supradicto loco novem trado colonias * (hoc sunt hobunnæ) integras cum omnibus adjacentiis & finibus suis, *&c.* Actum in Monasterio Fuldanensi, anno 18. regnante Carolo gloriosissimo Rege Francorum & Longobardorum atque Patricio Romanorum, die 8. mensis Octobris: *qui annus respondet Christi anno 785. Sane* Willibaldus Eichstatensis Episcopus villam suam in pago Sualefeldensi sitam, Kuchese nuncupatam, S. Bonifacio & Fratribus Fuldensibus obtulisse *dicitur in lib. 3. Antiquitatum Fuldensium cap. 2. quam villam hic designari simile veri est. Et ne quis suspicetur mendum irrepsisse in notam Chronologicam, exstat in eodem libro Traditio 37. data* anno Inc. Christi 783. & anno regni domini Caroli Regis Francorum 16. mensis Martii die 25. *ubi apponitur signum* Vvillibaldi Episcopi, qui hanc donationem Einhildæ Abbatissæ subscripsit. *Ex his colligimus, Vvillibaldi obitum ante annum 786. non contigisse, ac proinde annos pontificatus minimum quadraginta quinque ei esse tribuendos.*

* id est mansos.

Ætas & mors. 4. *Sic igitur Vvillibaldi ætatem componimus. Anno 700. natus videtur S. Vvillibaldus. Anno (ut existimo) 720. adolescens Romanum iter agressus est cum patre, & natu minore fratre Vvunebaldo annorum novemdecem. Romæ fere biennium commoratus, postea loca sancta lustravit: quo in itinere annos septem insumpsit. Anno circa 728. in Italiam reversus, adiit Monasterium Casinense nuper a Petronace restitutum, ubi per annos decem conversatus est. Anno 739. jussu Gregorii Papæ III. in Germaniam accedens, anno insequenti Presbyter ordinatus est* 11. Kalend. Augusti, *postero anno Episcopus factus Ecclesiæ Eistetensis. Synodo Germanicæ interfuit anno 742. tum anno 777. corpus fratris Vvunebaldi transtulit in locum decentiorem: post aliquot annos corpus S. Vvalpurgis sepulturæ mandavit, ac demum ipse vitam explevit non ante annum 786.*

Scripta. 5. *Scripsit Vvillibaldus Vitam S. Bonifacii Maguntini Pontificis: quam Lullo ipsius successori & Megingozo Vvirtziburgensi Episcopis nuncupavit, ut vidimus supra ad annum 754. ubi Christophori Brovveri dubia hac de re proposita expendi. Sunt qui Vvalpurgis Acta a S. Vvillibaldo litteris mandata adfirmant: quod vereor ut cum idoneo fundamento prolatum sit.*

6. Va-

CIRCA AN. 786 7. Julii. Translationes & Reliquiæ.

6. *Variæ leguntur S. Vuillibaldi Translationes Reliquiarum. Primam tentavit Reginoldus Eistetensis Episcopus: de qua sic Anonymus qui catalogum Episcoporum Eistetensium sub Gundakaro scripsit sæculo 11.* Anno 186. depositionis S. Vuillibaldi, cum Chrysostomus noster Reginoldus Episcopus Monasterio magnificentius instructo, & pulcherrimo (ut nosti) carmine facto, corpus ejus de medio choro ubi usque modo sepulcrum ejus cernitur, in cryptam ubi jam nunc requiescit, transferre cogitaret; facto triduano jejunio Archipresbyteri quibus jussum fuerat, somno, ut decuit, timore & reverentia pretiosum corporis ejus thesaurum ostenderunt, stante procul expansis ad cœlum manibus Episcopo, neque quousque omnia peragerentur accedere auso. Sed veridica Patrum relatione percepi, omnes qui sacratissimas ejus Reliquias inspexere, annum integrum non implevisse. Quid autem ipsi Episcopo acciderit, non est dicendum per singula.

7. *Alias translationes quatuor describit Philippus Episcopus Eistetensis in Vita ipsius cap. 38.* Processu temporis, ipso canonizatu auctoritate summi Pontificis Leonis VII. qui propter merita vitæ & evidentiam miraculorum quam de ipso audierat necnon diligentissime examinaverat, & propter acclamationem populi totius patriæ ipsum catalogo Sanctorum laudabiliter inseruerat; translatus est retro altare B. Viti quod fuit in eadem crypta, anno Domini nongentesimo octogesimo nono, *nimirum annis quinquaginta post Leonis VII. mortem*. Post hæc ob honorem & reverentiam ac sancti corporis manifestationem venerabiliter ad medium Ecclesiæ est translatus. Deinde super chorum beatæ Virginis collocatus est, ubi quandoque propter nimiam frequentiam populorum diversarum linguarum ac nationum in summo altari ostendebatur, quandoque vero ante altare recondebatur, interdum multitudine hominum ad limina beatissimi Confessoris adventantium tota civitas attonita cautissime ac diligentissime nec minus reverenter in armario prænominatæ Ecclesiæ custoditus servabatur. Novissime vero Episcopus multa reverentia dignus, nomine HILDEBRANDUS, qui tunc temporis Ecclesiæ præerat, ex magna devotione necnon rationabiliter decrevit, ut ei basilicam per se construeret, (*chorum S. Vuillibaldi vocant*) in quo sanctissimum corpus honorabiliter sarcophagatum sine mutatione loci permaneret. Quod & ita complevit, secundum quod structura hodierna manifestat. Instituit etiam idem Episcopus necnon alii successores ejus inibi quatuor Capellanos, Deo ac B. Vuillibaldo perpetuo servituros: qui & Capellani præcipue B. Vuillibaldi omniumque successorum ejus specialiter nuncupantur. *Prima translatio seu* elevatio *anno* 989. *facta sub Megingozo Episcopo, notatur in Kalendario Eistetensi* 10. Kalend. Maji. *Alia* anno Domini 1256. *celebrata est* 4. Idus Junii *per* Heinricum dictum de Vuirtenberk *Eistetensem*, & Syhotonem *Augustensem Episcopos. Tertia per* Hiltbrandum *Eistetensem itidem Pontificem* 3. Idus Octobris *circiter annum* 1270.

Canonizatio.

8. *Quod scribit Philippus de* Canonizatione *S. Vuillibaldi a Leone Papa VII. facta, subdubito an satis exploratum sit. Si enim canonizatio hæc prædicto Pontifici tribuitur, tribuenda etiam ipsius auctoritati videtur elevatio corporis S. Vuillibaldi e primario tumulo, quæ tum temporis canonizationis sollemnis loco erat.*

SANCTI LULLI

AN. CHR. 787 16. Octobr.

ARCHIEPISCOPI MAGUNTINI

ELOGIUM HISTORICUM.

Scriptores

1. LULLUS *seu* Lulla, *quem alii* Lullonum, Lullonemve *appellant, alias* IRTEL *in Monasterio dictus, laudatores multos, nullum qui res ipsius gestas litteris mandaverit antiquum scriptorem habuit, præter Anonymum, de quo mox agendum. Lullum celebrant Vuillelmus Malmesburiensis Monachus in libro* 1. *de Regibus Anglorum, & Joannes a Leidis in Chronici Belgici libro* 3. *cap.* 9. *quibus accedunt Breviarium Ecclesiæ Maguntinæ, & Serarius in historia Maguntina. Exstat in ms. codice Gemelacensi* Vita S. Lulli, *cujus exemplum ad nos transmisit noster Simon Guillemotus Subprior Ghislenianus. At scriptio ista non impolita, fere excurrit in communes locos, pauca Lulli facta commemorat, non sine fabularum admistione. Satius proinde visum est probatos consulere Auctores, ut ex eorum dictis S. Lulli elogium conficiam, Anonymi fragmenta quædam relaturus.*

AN.CHR. 787 16. Octob. Lulli patria & parentes. 2. LULLUS ex Anglorum gente moribus & vita laudabilis, *inquit Vvandalbertus Prumiensis Diaconus in lib. 2. de gestis S. Goaris cap. 1. in Regno Saxonum occidentalium originem accepisse videtur. Parentum ignota nomina. S. Bonifacius Lullum suum ipsius filiolum appellat in epistola 92. qui Lullus Romae* avunculum *habuit, forsan* THEOPHILACIAM *Ecclesiae Romanae Archidiaconum, de quo infra;* materteram CHUNIHILDEM, *quae una cum filia* BERATHGIT *ipsoque Lullo & aliis in Germaniam accessisse fertur apud Othlonum in lib. 1. de Vita S. Bonifacii cap. 30. Et* HROTHUINUS *quidam se Lulli* cognatum *praefert in fine epistolae 110. ex Bonifacianis, eidemque rursus sese commendat epistola 102. in qua Vvigbertus Presbyter Lullo scribens, se & ipsum Lullum ex saxonum gente ortos esse aperte declarat.*

Monastica professio. 3. *Monasticam vitam professus est Lullus* in Maldubia civitate, Eaba Abbate: *sic enim Monachus Anonymus ejusdem Coenobii ad ipsum jam Episcopum testatur in Bonifaciana epistola 88. his verbis:* Rogo te, o dilectissime Frater, ut non immemor sis, sed semper sagacissima mente ad memoriam reducas antiquam amicitiam nostram, quam inter nos habuimus in Maldubia civitate, qnando EABA Abbas in amabili charitate nutrivit: & hoc signum recordabor, quod pronomine vocavit te IRTEL. Idcirco salutat te Hereca Abbas in salutatione sancta, & omnis congregatio quae in sua coenobiali vita manet. *Maldubiense Monasterium haud aliud videtur quam Meldunesburgense seu Meldunense iu dioecesi Schireburuensi, vicinum Coenobio Tettae Abbatissae, quae Liobam seu Leobgitham cum aliis ad Bonifacium misit: quo de Monasterio Maldubiensi iu Elogio S. Aldhelmi egimus ad aunum 709. Anonymus Gemmelaceusis scribit, Lullum* in Monasterium se contulisse, cum septimum aetatis annum attigisset.

Pronomen Irtel.

Germanica profectio. 4. *Grandior factus, circiter annum 732. in Germaniam accessit rogatu S. Bonifacii, a quo humanissime exceptus est cum sociis. Huc spectat epistola 5. inter Bonifacianas, quam Lullus, Deneovaldus & B. fortean Burchardus, ad Kanebadam Abbatissam e Germauia direxerunt in hunc modum:* Dominae dilectissimae Christique religiosissimae Abbatissae Kanebadae, regalis prosapiae generositate praeditae DENWALDUS, LUL & B. filii tui ac vernaculi, sempiternae sospitatis salutem. Agnoscere cupimus almitatis tuae clementiam, quia te prae ceteris feminei sexus in cordis cubiculo cingimus amore, quod post genitoris & genitricis & aliorum propinquorum nostrorum obitum ad Germanicas gentes transivimus, & quod in venerandi Archiepiscopi Bonifacii monasticae conversationis regula suscepti, ipsiusque laboris adjutores sumus, in quantum naturae pauperculae vilitas praevalet. Nunc itaque ex intimis praecordiorum iliis suppliciter flagitamus, ut digneris nos habere in tuae sacrae congregationis communione: *& infra:* Similiter obsecramus, ut puerulos duos nostros, Beiloe & Man, quos ego LUL & Pater noster liberos dimisimus, Romam destinantes avunculo nostro commendavimus: pro mercede animae tuae, & si liberi arbitrii sint, & illorum voluntas sit; & in tua potestate sint, nobis transmittere per harum litterarum gerulos studeas: & si aliquis eos prohibere vellet iter pergendi sine justitia deprecamur ut eos defendere digneris. *Ex hac epistola conjicimus, Lullum eo tempore quo ex Britannia discessit, versatum fuisse in Mouasterio Kanebadae Abbatissae, de qua uibil dicendum occurrit.*

Diaconus Dealuno scribit, 5. *Lullus* Diaconus *sive in Britanuia, sive in Germauia ordinatus, scripsit Bonifacianam epistolam* 4. Reverendissimo Fratri DEALUNO jamdudum Magistro, per Denevvaldum fratrem litterarum portitorem, *quibus suffragiorum communionem postulat, obsecratque* ut Aldhelmi Episcopi aliqua opuscula, seu prosarum, seu metrorum, aut rhythmicorum, ad se dirigere dignetur ad consolationem peregrinationis suae, & ob memoriam ipsius beati Antistitis. *Eidem etiam* Diacono *epistolam* 39. *inscribit.* INGALICE, indignus (*uti praefert*) Presbyter tuus, tamen per omnia devotus famulus, per Fratrem Aldredum portitorem: *actisque ob munuscula gratiis etiam ipse eulogias suas gratanter accipi rogat.* Sed & intercessorem, *inquit*, nostrum apud Deum vene-

ab Ingalice Presbytero accipit litteras.

venerabilem Bonifacium Præfulem omnis caterva Fratrum noftrorum cum Abbaterio (*forte* cum Abbate noftro) in Dei dilectione falutare defiderat. *Eumdem* Archidiaconum *Bonifacio commendat* THEOPHILACIAS Archidiaconus fanctæ Sedis apoftolicæ, *feu Romanæ Ecclefiæ*, *epiftola* 147. Itaque domine ac fanctiffime Pater, quæfumus veftram adeo ambrofiam bonitatem, ut fanctiffimum nimifque nobis dilectum Lullum, benedictum Archidiaconum veftrum, cariffimum atque dulciffimum fodalem & Fratrem noftrum, omnibus modis fovere propter Deum & noftræ pufillitatis amicitiam commendatum habere dignamini. *Hinc fufpicio injicitur, num Theolaphilacias fuerit avunculus ille Bonifacii Romæ degens, fuperius num.4. memoratus.*

AN.CHR. 787 16. Octob.

Bonifacio commendatur.

6. *Lullus Presbyter factus ad Zachariam Papam miffus eft a Bonifacio: cujus rei indices funt Bonifacii litteræ ordine* 141. *hoc exordio*: Paternæ pietatis veftræ fanctitatem fubnixis precibus obfecro, ut hunc Presbyterum meum portitorem litterarum mearum nomine Lul, grato animo clementer fufcipiatis. Habet enim fecreta quædam mea, quæ foli Pietati veftræ profiteri debet: quædam viva voce vobis dicere, quædam per litteras notata oftendere, *&c. Quo etiam fpectat epift.* 145. *Bonifacio directa a* Benedicto Epifcopo & Vicedomino fanctæ fedis apoftolicæ *his verbis*: Præfens Lul, venerabilis Presbyter, paternæ Sanctitatis veftræ Miffus, honorandos tuos nobis attulit affatus, quorum textus continebat, multis te neceffitatibus & turbinibus effe triftatum per homines non timentes Deum & falfos Epifcopos atque Presbyteros & fornicatores dominicos, *&c. Hæc Legatio contigit anno* 751. *ut patet ex refponfione Zachariæ*, data Indict. 5. pridie Nonas Novemb. *quæ Indictio a die* 24. *Septembris incœpta erat. Lege Othloni librum* 2. *de vita S. Bonifacii*, *cap.* 13.

Presbyter ad Zachariam miffus.

7 *Poft annos tres a fua legatione Lullus a Bonifacio Epifcopus eft ordinatus*: *ac paullo poft adnitente* Fulrado Presbytero, *Pippino Rege annuente*, *Maguntiacenfi cathedræ impofitus*. *Probat Bonifacii epiftola* 92. cariffimo confacerdoti FULRADO Presbytero *miffa*, *in qua hæc verba*: Almitatis veftræ clementiam diligenter in Dei nomine deprecor, ut filiolum meum Lullum & Coepifcopum, fi Deus voluerit & fi clementiæ veftræ placeat, in hoc minifterium populorum & Ecclefiarum componere & conftituere faciatis prædicatorem & doctorem Presbyterorum & populorum: *& Othlonus in lib.* 2. *de vita S. Bonifacii cap* 19. *ubi de ultima Bonifacii in Frifia expeditione agit:* Priufquam tanti difcriminis iter arriperet, fciens non convenire, ut pro alienis ovibus falvandis laborans, proprias fibique commiffas oves perire permitteret; fanctum Lullum qui fideliffimus prædicationis & laboris fui comes extitit, cujufque probitatem omni dignitate condignam fatis agnovit; cum confenfu venerandi Regis Pippini, necnon Epifcoporum & Abbatum atque Canonicorum, omniumque Procerum ad fuam diœcefim pertinentium, pro fe Epifcopum elegit & ordinavit. Nam ab apoftolico Præfule jam ante eumdem pro fe ordinandum impetravit. *Extat hac de re epiftola Zachariæ apud Othlonum in lib.* 2. *cap.* 9. *Othlono præivit S. Vuillibaldus in Vita fancti Bonifacii*, *cap.* 10. *ubi Bonifacius Lullum* in Epifcopatus gradum provexiffe atque ordinaffe *dicitur*. *Corrigenda proinde Bedæ Epitome continuata anno* 754. *ubi mortuo Bonifacio fertur* pro eo Redgerus confecratus Archiepifcopus a Stephano Papa: *qui quidem nec Lullo Pallium mifit*, *nec ordinationem epifcopalem contulit*, *fed Bonifacius ipfe anno* 754. *priufquam in Frifiam ultimo proficifceretur. Sane Lullum non accepiffe Pallium a Stephano Papa probat epiftola Hadriani Pontificis Romani Tilpino Remenfi Antiftiti directa*, *a Frodoardo relata in lib.* 2. *Hiftoriæ Remenfis cap.* 17. *in qua hæc verba:* Injungimus etiam Fraternitati tuæ, ut quia de ordinatione Epifcopi, nomine Lulli, fanctæ Maguntinæ Ecclefiæ, ad nos quædam pervenerunt, adfumtis tecum Viomago & Poffeffore Epifcopis, & miffis gloriofi ac fpiritualis filii Caroli Francorum Regis, diligenter inquiras omnia de illins ordinatione, & fidem ac doctrinam illius atque converfationem & mores ac vitam invefliges: ut fi ap-

Epifcopus ordinatus.

Bonifacio fuffectus.

Hadriano P. fufpectus.

AN.CHR. 787 16. Octob. si aptus fuerit & dignus ad episcopalem cathedram gubernandam, expositam & conscriptam & manu sua propria subscriptam catholicam & orthodoxam Fidem per Missos suos cum litteris ac testimonio tuo, seu aliorum Episcoporum quos tecum esse mandavimus, ad nos dirigat, ut Pallium illi secundum consuetudinem transmittamus, *&c. Ubi mirari subit, quid causae fuerit, cur Hadrianus examinari voluerit Lulli ordinationem ante annos decem peractam: an quia vivente Bonifacio fuerat ordinatus? & tamen Zacharias id ratum habuerat, ut patet ex ipsius epistola ab Othlono relata in lib. 2. cap. 9. quamquam ante designari quidem permiserat successorem, sed jusserat ut post Bonifacii mortem veniret ordinandus, ex cap. 2.*

Bonifacii mortem prædicit, 8. *Bonifacius* sequentem obitus sui diem prædicto Episcopo Lullo prænuntiavit, *inquit S. Willibaldus, &* quasi mundum fine demum relinqueret insinuavit, eique per ordinem de Ecclesiarum structura & populi doctrina proposuit. *Sed & alia inter monita jussit, ut Fuldensis basilicæ conditionem perficeret, eoque corpus suum deferri curaret. Ita enim addit post pauca Willibaldus.* Sed tu, Fili mi carissime, structuram in Turingia a me cœptam, ejusque monita accipit. Ecclesiam ad perfectionis terminum dedue, tu populum ab erroris invio instantissime revoca, tuque ædificationem basilicæ jam inchoatæ ad Fuldam comple, ibidemque meum multis annorum curriculis corpus inveteratum perduc; *& rursus:* Fili, tuo cuncta prudentissime provide consilio, quæ in hoc nostro sint usui itinere copulanda: sed & linteum quo meum decrepitum corpus involvatur, in enthecam librorum meorum repone. *Quibus jussis obtemperans Lullus, Magistri sui martyrio affecti corpus Trajecto Magontiam* Corpus Fuldam transferri curat. *deferri mandavit. Quo in negotio illud accidit, ut Lullus,* qui regali illo tempore præsens erat palatio, adventus sancti corporis inscius, ad civitatem Magontiam veluti sub uno eodemque horæ momento perveniret. *Dein vero post aliquas civium Maguntinorum de sacro corpore altercationes,* cum Presbyteris & Diaconibus omnique gradu ecclesiastico, ad eum quem vivens prædestinaverat locum perduxerunt, & novo in Ecclesia confecto sarcophago ex more sepelientes posuerunt.

Varias de morte S. Bonifacii accipit epistolas. 9. *Diffuso de S. Bonifacii nece rumore, varias potissimum ex Britannia epistolas Lullus accepit. In primis* Cuthberhctus *Cantuariensis Archiepiscopus cum aliis Consacerdotibus Christi & Presbyteris seu Abbatibus scripsit Lullo consolatorias litteras, eumque certum fecit de constitutione a seipsis facta in generali Synodo ut* dies natalitius S. Bonifacii illiusque cohortis cum eo martyrizantis annua frequentatione sollemniter celebraretur: *simulque monuit, ut* saeris ejus admonitionibus consentire, & pietatis illius exempla pro viribus sequi *studerent: quæ epistola inter Bonifacianas est 70 scripta ante annum 758. quo Cuthbertus Bregowino successori, Lulli æque amicissimo (ut postea videbimus) cathedram morte resignavit. Eodem spectat epistola 78. quam* Lullo Episcopo *direxit Mildredus Antistes, cujus obitus anno 772. consignatur in Epitome Saxonica. Sic incipit epistola:* Postquam a tua præsentia & a conspectu corporali sanctissimi Præsulis & beatissimi Patris Bonifacii nolens volens tristis abscedebam, & per varios casus & multa discrimina rerum vestris almis orationibus ad terram nostræ pervenimus nativitatis; ibi necdum expleto anni circulo nuntium ad nos perlatum est triste, beatissimum Patrem de ergastulo carnis ad superna migrasse. *In summa postulat, ut* fraternam dilectionem *inter sese a Bonifacio* conciliatam, non transitoria, sed fixa recordatione recondat in corde *Lullus. Ex quibus apparet, Milredum Bonifacii discipulum, & in Germania socium fuisse. Etiam Lulli gratiam & suffragiorum communionem ambiit* CYNEHEARDUS Episcopus Ventanæ civitatis *scriptis epistolis 74. & 86. necnon* EARDULFUS Rofensis Ecclesiæ Antistes cum sanctæ Ec-

Regibus venerabilis. clesiæ filio EARDWLFO Rege Cantiæ *epistola 77. ut videas quo in pretio Lullus sit habitus, cujus amicitiam & gratiam tantopere ipsi etiam Reges concupierint. Certe* ALHREDUS Rex *Northanhumbrorum,* & OSGEOFU Regina, Lullo venerabili Episcopo sibi perpetuali ami-

amicitia copulato transmiserunt *epistolam* 90. *in qua promissione facta mutuæ suffragiorum vicissitudinis hæc addunt*: Nostris quoque, dilectissime Frater, legationibus ad dominum vestrum gloriosissimum Regem CARL obsecramus consulendo subvenias, ut pax & amicitia quæ omnibus conveniunt, facias stabiliter inter nos confirmari. *Denique* beatissimo & speciali amore venerando Lullo Episcopo *scripsit etiam* CYNEWL Rex occidentalium Saxonum una cum Episcopis suis & caterva Satraparum *his verbis*: Tibi testificamur, quod juxta modum nostræ possibilitatis, quidquid tua sanctitas desideraverit sive jusserit, libenter agere parati sumus, ut cum reverendissimo & sanctissimo viro Dei prædecessore tuo Bonifacio pepigimus. *Quæ sane litterarum & officiorum frequentia maxime Lulli auctoritatem & famam commendat testaturque.* AN CHR. 787 17. Octobr.

10. *Supremis honoribus Bonifacio persolutis pius successor Lullus, Patris ac decessoris sui gesta per S. Willibaldum Eistentensem Episcopum litteris mandari curavit: id quod Vvillibaldus præstitit, & scriptionem suam* Lullo & Megingozo Coepiscopis *dedicavit*. Vitam S. Bonifacii scribi curat.

11. *Paullo post S. Bonifacii mortem* PIPPINUS gratia Dei Rex Francorum, vir inluster, domino sancto Patri Lullo Episcopo *misit epistolam* 96. *inter Bonifacianas, in hunc modum*: Cognitum scimus Sanctitati vestræ, qualem pietatem & misericordiam Deus fecit præsenti anno in terra ista. Dedit tribulationem pro delictis nostris: post tribulationem autem, magnam atque mirabilem consolationem sive abundantiam fructus terræ quam modo habemus. Et ob hoc atque pro aliis causis nostris opus est nobis illi gratias agere, quia dignatus est servos suos consolari per ejus misericordiam. Sic nobis videtur, ut absque indicto jejunio unusquisque Episcopus in sua parochia Litanias faciat, *&c. Exstat in similem causam ipsius Lulli epistola* 62. *directa* carissimis filiis Dencardo, Eanbertho, Vinberto, Sigeherio & Sigevvaldo, *ut* rogent omnes ubique Deo servientes tam servos Dei quam ancillas Christi in provincia Turingorum universamque plebem, ut in communi misericordiam Domini deprecentur, quatenus ab imminenti pluviarum flagello liberentur: id est ut unam hebdomadam abstineant se ab omni carne & ab omni potu in quo mel sit: secunda feria, quarta feria & sexta feria jejunent usque ad vesperum; & unusquisque Servorum Dei & Sanctimonialium quinquaginta Psalmos cantet, *id est recitet*, omni die in illa septimana; & illas Missas quæ pro tempestatibus fieri solent, celebrare Presbyteri recordentur: *mox subdit*: Misimus vobis nomina (*nomen*) domini Romani Episcopi, pro quo unusquisque vestrum triginta Missas cantet & illos Psalmos, & jejunium juxta constitutionem nostram. *Quod de morte Pauli aut Stephani tertii intelligendum est.* Litanias celebrat petente Pippino, abstinendiam & jejunia.

12. *Lulli auctoritatem apud Carolum Magnum testatam reddunt litteræ Albredi Regis superius citatæ num. 9. quibus una cum Osgeofu Regina petit, ut Lullus* pacem *inter se &* Carolum *Regem* confirmare *satagat. Quænam fuerit illa dissensio, non facile definierim. Eo spectat epistola* 103. *quam* BREGOWINUS *Cantuariorum Antistes scripsit Lullo Episcopo, cujus exordium:* Dies multi elapsi sunt, ex quo sollicitus peroptabam, ut Deo favente tandem aliquando prosperum iter legatarii nostri perveniendi ad Beatitudinem vestram invenire potuissent: quia per hos scilicet proxime decurrentes priores annos plurimæ ac diversæ inquietudines apud nos in Britanniæ vel in Galliæ partibus audiebantur exsistere. Nunc vero pace ac tuitione nobis a Principibus indubitanter promissa, misimus ad vestram venerabilem fraternitatem hunc præsentem fratrem istarum præsentium litterarum bajulum Hildeberchtum nomine, reminiscens videlicet, qualiter inter nos in civitate Romana de amicitiæ conventione colloquium habuimus, *&c. Intercessit Offam inter Merciorum Regem & Carolum nonnihil dissensionis; tum etiam inter Carolum ipsum & gentem Merciorum, ob necem ejusdem Offæ, ut patet ex Alcuini epistolis & Vvillelmi Monachi Malmesburiensis historia de Regibus Anglorum lib. 1. capp. 3. & 4. At ista serius contigerunt.* Angliæ pacem componit apud Carolum Magnum.

AN.CHR. 787 16. Octobr. *Librorum & litterarum studiosus.*

13. *Rei litterariæ addictissimum fuisse Lullum, intelligimus ex Bonifacianis epistolis. Is quippe epistola* 95. *postulat a Cudberto Vviremutbensi Abbate* librum quem clarissimus Ecclesiæ Dei magister Beda de ædificio Templi composuit : *item epistola* 3. *ejusdem Auctoris* libros de ædificatione Templi, vel in Cantica canticorum, sive Epigrammatum heroico metro sive elegiaco compositorum si fieri potest omnes ; sin autem de ædificatione Templi libros tres. *Et a* Cœna Episcopo, *ad quem epistola* 109. quemlibet horum librorum, quos beatæ memoriæ Presbyter exposuit, id est in primam partem Samuelis usque ad mortem Saulis libros quatuor; sive in Esdram & Nehemiam libros tres; vel in Evangelium Marci libros quatoor. *Qui Cœna epistola* 99. *hæc ad Lullum rescribit* : Illud vero quod de libris inquisisti marinis æstibus terram advectantibos, omnino iocognitum est. Ceterum libri Cosmographicorum necdum nobis ad manum venerunt, nec alia apud nos exemplaria nisi picturis & litteris permolesta. *Gratias Lullo agit Cudberctus epistola* 89. ob munusculа *sibi ab ipso transmissa*, *maxime* ob holosericam ad Reliquias beatæ memoriæ Bedæ, ob recordationem & illius venerationem destinatam.

In dubiis consulitur.

14. *Nec ea tantum probant Lulli doctrinam & litterarum studium ; sed maxime quæstiones ipsi propositæ : cui rei argumento sunt Megingozi seu Magingaoz Vvirtziburgensis Antistitis epistolæ tres, quæ iuter Bonifacianas sunt* 80. 87. *&* 94. *In prima consulitur de electioue Abbatissæ ; in secunda de variis Patrum sententiis circa vinculum matrimonii ; in tertia de voto mouasticæ vitæ a quodam homiue sæculari iucaute facto.*

Zelo præditus,

15. *Nec scientiæ defuit zelus. Gregorio Trajectensi Abbati, viro pio ac sancto, egregia nihilo minus dat monita epistola* 45. *inter alia ita scribens*. Quamvis hoc inisse te negotium liquido ooverim occasione lucrandarum animarum, & pro studio multiplicius serviendi Deo; tamen memento quia mollem manum durus capulus exasperat, *&c. Eumdem zelum manifestant epistolæ* 47. ad OSWITHAM Abbatissam, *&* 100. ad Stephanum Papam III. *Sic vero Osvvitham increpat*. Apostolicum præceptum est, OSWITHA, ut gregem Domini sollicite servando pascamus, ne absque ovili repertus, luporum morsibus pereat. Hoc quidem te egisse & acturam esse confidens, quæ a sanctissimo viro Bonifacio Martyre Christi ejusque discipulis regularis vitæ disciplinam suscepisti, putabam juxta modulum intelligentiæ tuæ. Sed (quod tristis ac mœrens dicere cogor) looge aliter fecisse comprobaris, quæ oeglectis animabus, pro quibus Christus mortuus est, de quarum vita redditurus es ratiooem in die judicii ante tribunal Christi, dum sacro palliatas feminas N. & N. contra statuta canonum & sanctæ Regulæ disciplinam, sine licentia & consilio meo, ad injuriam Dei ejusque matris B Mariæ semper Virginis, cui famulatum exhibere debueruot; io laqueum diaboli, propter arrogantiam ac voluptatem laicorum explendam, ad perditionem animarum suarum, liberas ire permiseris io longinquam regionem . · . Pro hujusmodi stultitia excommunicatam te esse scias cum omnibus tuis, qui hunc negligentiæ reatum consentiendo perpetraverunt, usquedum digna satisfactione hanc emendetis culpam. Illas autem vagas & inobedientes supradictas feminas intra Cellam vestram non recipiatis : sed foras Monasterium excommuoicatæ ab Ecclesia Christi sedeant, pœnitentiam agentes dum venerint in pane & aqua; & vos similiter abstineodo ab omni caroe & omni potu qui melle indolcoratur. *Et in epistola ad Stephanum Papam justitiam requirit iu quemdam Presbyterum, nomine* Enradum, *qui* in alia ordinatus parochia, *in Maguntina* parochia constitutus, non consentieote Bonifacio, neque ipso Lullo, *ipsius* spernebat magisterium.

in Monachus vagantes,

in Presbyterum rebellem.

Quædam ipsius gesta.

16. *Plures aliæ exstant ad Lullum epistolæ Bonifaciauæ, nimirum* 79. 83. 84. 104. *& si quæ aliæ, quibus non immoramur. Interfuit institutioni S. Vvillebadi Bremensis Episcopi, &, si receutiori Auctori credimus, Concilio Gentiliacensi, in quo de Spiritus-sancti processione quæstio agitata est, anno scilicet* 767.

17. *Non*

AN.CHR. 787

17. *Non omittendum id quod Vvandalbertus Prumienfis Diaconus de S. Goaris translatione a Lullo facta commemorat in lib. 2. de geftis S. Goaris cap. 1.* Perfecta Bafilica, ubi jam tempus quo divino Numini effet confecranda fucceffit, miffi funt ab excellentiffimo Principe Carolo LUL Magontiaci Archiepifcopus, vir ex Anglorum gente moribus & vita laudabilis; Bafinus Nemeti, quæ civitas nunc Spira vocatur; & Mehingodus urbis quæ trans Rhenum fita, fermone barbaro Vvirziburc appellatur. *Reperto poft triduanum jejunium corpore & immoto reddito*, Archiepifcopus a Deo, ut poft elaruit, infpiratus alloquitur plebem, B. Goarem quoad vixerit, inanem gloriam mundi plaufufque hominum & favores, ut rem fragilem & caducam, amore bonorum perennium contemfiffe: ea ipfa nihilominus eum poft obitum quoque contemnere. Proinde oportere corpus ejus fimpliciter & cum humili devotione levatum ab ipfa Ecclefia in novam domum per illud quod intererat fpatii reportari, neque ad vulgi favorem longius, ut ftatuerant, circumduci. Ut Pontifex verba finierat, & motum continuo feretrum tanta facilitate levatum eft, ac fi oneris aliquid habuiffet numquam. *Conceffit etiam Albuino Buriburgenfi Epifcopo, ut S. Vvigberti Abbatis Reliquiæ in Monafterium Herfeldenfe transferrentur, ut in Actis S. Vvigberti vidimus anno 747. Et offa S. Ferrutii Martyris Fuldam tranftuliffe dicitur in Hrabani infcriptione 103.*

18 Octobr. S. Goaris corpus levat.

S. Vvigberti Reliquias dat Hersfeldensibus.

18. *Variis morbis afflictatus vir fanctus, Cœnæ Epifcopo fcripfit epiftolam 109. cujus hæc verba*: Affiduis corporis ægritudinibus eum mentis anxietate cogor ex hac ærumnofa & periculis pleniffima vita exire, redditurus pio & diftricto Judiei rationem. *Tandem poft regiminis annos triginta duos morte correptus eft 17. Kalend. Novemb. anno Chrifti 787. tametfi annum præcedentem fignant Annales Fuldenfes, Annales vetuftiffimi Francorum ab anno 769. ad 806. apud Chefnium tomo 2. Lambertus Schafnaburgenfis & Hermannus Monachus, quibus fubfcriberem, nifi contra perfuaderet S. Vvillehadi promotio in fedem Bremenfem, cui promotioni* Lullo Epifcopus *fubfcripfiffe invenitur. Certe Lulli obitum anno* 787. *reponunt Marianus Scotus & Catalogus Brufchianus, iifque confentit Serarius. Mortuus eft S. Lullus in Monafterio Herfeldenfi, ubi etiam fepulturæ locum habuit. Lulli obitum* Kalendis Novembris *reponit Joannes Gerbrandus in Chronici Belgici libro 3. cap. 9. at præferenda eft auctoritas Ecclefiæ Magontiacenfis, eum celebrantis* 17. Kal. Novembris, *cui Anonymus Gemmelacenfis confentit. Is refert Lullum, mortis fuæ præfcium, antequam ad Monafterium Herfeldenfe adiret, arceffiffe* eximiæ (ut creditur) fanctitatis virum, nomine ALBERWINUM, epifcopalis officii negotia poftobire folitum, quem appellatione vulgata Coepifeopum vocant, *eique mandaffe ut Miffarum follemnia celebraret: quo facto ipfe Albevvinus repente fpiritum exhalaverit. Lullum vero defuncti* corpus navi impofuiffe, & per Rhenum amne fecundo devectum, in loco qui dicitur Hoftodi exponi juffiffe, *indeque* in Herveldenfe Monafterium *tranftuliffe*. At fanctus Lullus, *fubdit Anonymus*, cum ordinationis fuæ ageret annum trigefimum fecundum, feptimo-decimo Kalendas Novembris honeftiffima morte perfunctus naturæ conceffit. *Albevvinus hic laudatus, eft Albuinus Buriburgenfis Epifcopus, de quo in Actis fancti Vvigberti Abbatis actum eft.*

Morbo periculoso decumbens, Cœnæ scribit. Moritur.

19. Anno 852. *fcribit idem Lambertus*, Translatio Lulli in Cœna Domini, *quod de corporis e terra levatione intelligendum*. Miraculum *ex Anonymo noftro refert Serarius*, quod tum perpetratum eft, eum poft fexagefimum (*adde* fextum) annum corpus ejus e terra levaretur. Saxum immane tumulo ejus impofitum eum amoveretur, forte manus fugit volutantium illud, & Fratris cujufdam prope adftantis ita pedem contrivit, ut offibus pariter eum carne comminutis, forma etiam pedis amiffa, fœdum ac miferabile fpectaculum præberet circumftantibus. Sed cito beatus Lullus mœrentium Fratrum pectora expedivit. Nocte enim proxima eum languidum fopor oppreffiffet, ita repente omnibus fuis membris vigor rediit, ut hymnis quoque matutinalibus intereffet, nulla tantæ calamitatis ne cicatrice quidem fuperftite. *Item* anno 1040. *tefte Lamberto*, dedicata eft crypta Herveldenfis, at-

Translatio & Reliquiæ.

AN.CHR. 787 que in eam translatæ sunt Reliquiæ sanctorum Confessorum Wigberti & Lulli.

16. Octobr. Lulli elogia. 20. *Lullum celebrat Hrabanus Maurus Epigrammate* 103. pro sepulcro Sancti Ferrutii Martyris, *his versibus*.

Martyris ergo sacri dudum huc transtulit ossa
Ferrutii Lullus Præsul, & orbis honor.

Ejusdem miracula, sanctitatem & cultum prædicat Anonymus, cujus hæc verba: Quantis apud Deum emineat meritis, etiamsi vitæ clarissimæ ac insigniter actæ memoria obsolevisset, indicio tamen essent tot & tanta miracula, quibus, licet carne mortuus, vivit tamen apud superstites carne quondam viventi multo (ut ita dixerim) vivacius. Vivens enim paucorum, mortuus cunctorum pene aures ac mentes occupavit. Nos enim ei jam vota facimus, jam divinos propter Deum honores deferimus, jam sollemnes ferias instituimus. *Et Vuillelmus Malmesburiæ Monachus in lib.* 1. *de Regibus Anglorum cap.*4. Bonifacio succedit Lullus, & ipse natione Anglus, de cujus sanctitate B. Goarus loquitur, *ob translationem corporis S. Goaris ab ipso factam, supra num.* 17. & hi versus quos jam inde a pueritia memini me audisse, protestantur.

Antistes Lullus, quo non est sanctior ullus,
Pollens divina, tribuente Deo, medicina,
Occurrit morbis, ut totus prædicat orbis.

En necdum Episcopum commendaverat Bonifacius epistola 92. *ad Fulradum his verbis*: Spero si Deus voluerit, quod in illo habeant Presbyteri magistrum, Monachi regularem doctorem, & populi Christiani fidelem prædicatorem & pastorem.

Lullus a S. Liudgero notatus, 21. *Et tamen a S. Liudgero Lullus accusatur invidentiæ in beatum Sturmium Fuldensem Abbatem, cujus expulsio auctori Lullo tribuitur.* Sturmi, *inquit Liudgerus*, amabilis omnibus.·. Lullo tantum fama ejus bona displicuit, & semper propter invidiam adversus eum faciebat. *Exorta inter sese discordia Fratres* in Lulli Episcopi suffragium confisi perrexerunt ad Regem, & beatum virum apud illum accusabant, crimeo nescio quod de inimicitia Regis objicientes ei. *Sturmio in exsilium misso*, tunc rumor eximius omnium aures & ora pariter compleverat, quod beatus Sturmi Abbas a Cœnobio Fulda esset per consilium Lulli Episcopi ablatus. Omnes pariter graviter hoc ferebant.·. Lullus interim obtinuit apud Regem, munera injusta tribuendo, ut Monasterium Fulda in suum dominium donaretur, *&c. Equidem litem de jurisdictione Monasterii Fuldensis Lullum inter & Sturmium intercessisse, nec contentioni bilem defuisse, ut fit in similibus causis, pronum est credere. Et dum Sturmius jura Monasterii sui a Romanis Pontificibus concessa, Regum auctoritate munita strenue propugnat; exorta inter se suosque dissensione, pari Lullo Metropolitano blandiri, crimina Sturmio adfingere: quæ ille dum nimis credulus (quod vitium in homines commotos facile cadit) ad Regem defert, invidiæ notam apud Sturmii amicos & laudatores retulit: & forsitan ob hanc causam male audiit apud Hadrianum Papam, ex dictis.*

ab Anonymo excusatus. 22. *Verum longe aliter de hoc facto sensit anonymus vitæ Lullanæ Scriptor, qui exposita translatione corporis S. Bonifacii in Fuldense Monasterium, hæc subdit*: His rebus bene ex sententia gestis, Archiepiscopus omnem operam suam in locum ipsum intendit. Verum ea longe aliter, quam ipse spe conceperat, cessere. Nam Sturmio quidam nomine tunc præerat Monasterio, vir excellentis ingenii ac prædicandæ sanctitatis, sed vehementis nimium ac ferocis naturæ. Is animum Fratrum sollicitabat, commonens hanc Pontificis Lulli circa se gratiam aliorsum spectare, quam ipsi opinarentur. His atque hujusmodi sermonibus a beato Lullo animos Fratrum alienavit, & nihil suspicanti non mediocrem invidiam conflavit. Præterea non mediocri tædio jam viri Dei afficiebatur animus, cum videret tot tantosque labores suos incassum effluere, beneficiis invidiam non exstingui; extremæ vero dementiæ esse, huic loco tantas rerum impensas sine fructu insumere, quibus alio in loco perenne de-

devotionis suæ monumentum possit exstruere. Locus autem erat in silva Buchoniæ, cui *Herollofelt* nomen indidit posteritas, habitationi Monachorum peropportunus. In hoc Abbas Sturmio, tempore quo primo ad solitariam silvestremque vitam cum fervore spiritus præcipitem agebat, confederat, ac erutis arbustis parvas sibi Fratribusque cellulas opere impolito construxerat, novemque annos jam ibi evolverat. Sed beatum Bonifacium, licet amœnus loci situs alliceret & aquæ opportunitas, offendit tamen latus contiguum Saxonibus, qui adhuc paganis ritibus tenebantur, & plerumque in christiana loca cædes hominum & depopulationes agrorum non modicas dabant. Ut igitur hanc incommoditatem evaderent, altius in Bochoniam tendentem locum, quo nunc Fuldense Monasterium conspicitur, occupaverunt. Locus autem Herveldensis tradente beato Bonifacio in proprium cessit sancto Lullo, qui jam tunc forsitan construendi illic Monasterii desiderium animo conceperat. In hunc ergo locum omnes copias suas dedit, ac opere egit succisis profusius arbustis, ut amplioris Monasterii Fratribus laxans spatium, ipsumque cultoribus ædificiis exstruere aggressus sit, brevique tempore Herveldense nomen in immensum gloriæ ac magnitudinis culmen evasit. Cum autem beatus Lullus ab exordio jacti fundamenti Ecclesiam Monasterii beatis Apostolis Simoni & Thadæo attitulasset, angelica in somnis voce est admonitus, ut corpus beati WICBERTI eo transferret. *Hæc Anonymus Gemmelacensis, quem Sigebertum ejus loci Monachum esse suspicor. De translatione S. Vuigberti corporis in Hersfeldense Monasterium, lege Acta S. Vuigberti ad annum* 747.

ANCHR. 787 16. Octobr.

Hersfeldense Monasterium amplificat.

23. *Ex dictis apparet non omnino constare, quænam fuerat causa simultatis inter Lullum & Sturmium. Quidquid id est, Lullum cum Fuldensibus tandem in gratiam rediisse probat ipsius donatio facta Monachis ejus loci in hæc verba :* Regnante domino Carolo Francorum & Longobardorum Rege ac Patricio Romanorum, die 25. mensis Septembris, die dominica, cum idem gloriosissimus Rex Carolus curiam haberet apud nos; ego Lullus, Dei gratia Moguntinæ Sedis Archiepiscopus, tradidi domino meo sancto Bonifacio Archiepiscopo & Martyri coemtionem prædiorum, quam emi in villa Fargalaha, quæ sita est in pago Turingiæ, super fluvium *unstrutb* nuncupatum, ea conditione, ut pars mea sit cum domino & patre meo sancto Bonifacio Martyre & Archipontifice in regno Dei, & ut Fratres Fuldenses mei perpetuo sint memores, *&c. in lib.* 8. *Antiq. Fuld. cap.* 11.

Fuldensibus reconciliatus.

24. *Post conditam a me superiorem de Lullo narrationem, accepi e ms. codice Cartusiæ Coloniensis compendiosam Vitam Sancti Lulli, a nostro Vuilhelmo Vulffratho Priore Monasterii sancti Pantaleonis transmissam, quæ recentioris videtur Auctoris. In ea Lullus* apud Anglo Saxones natus *dicitur*, & consanguinitatis linea attigisse *Bonifacium, qui adjutores evangelicæ prædicationis e Britannia arcessivit, & nonnullas etiam* feminas *pias* ad instruendam in Galliis castitatis & pudicitiæ scholam : in quibus erat matertera beati Lulli, VIRILIS nomine, cum filia virgine, quæ in Turingia Monasteriis feminarum præfuerunt. *Si* Virilis *nomen corruptum non est, binominis fuit Chunihildis : sic enim vocabatur Lulli matertera, ex dictis, cujus filia Berathgit. Addit Anonymus iste:* Postquam celebris per Britanniam rumor percrebuit de fideliter gestis B. Bonifacii, sancto Lullo adhuc in Monasterio constituto, cum Diaconus esset ordinatus, incidit in mentem, ut viro Dei tam sancta occupatione perfuncto opem ferret. Licentia igitur petita a Patre Monasterii, per multos maris terræque labores ad S. Bonifacium pervenit. *Denique post multa*, trigesimo secundo ordinationis suæ anno, 17. Kal. Novembris *migravisse ad Dominum perhibetur in Cœnobio Hersfeldensi, ubi* quasi infinita miracula *præstat.*

Compendium ex alia Vita.

AN.CHR. 789 8. Nov.

VITA SANCTI WILLEHADI

EPISCOPI BREMENSIS PRIMI,

Auctore S. ANSCHARIO Bremensi Archiepiscopo sæculo 9.

Ex mſ. cod. Corbejæ novæ in Saxonia, & Philippo Cæſare.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Anscharius Vitæ Scriptor.

1. SANCTI WILLEHADI Vitæ actuumque insignem librum successor ejus quartus fideli stilo exaravit ANSCARIUS, *inquit Adamus Bremensis in Historiæ ecclesiasticæ lib. 1. cap. 10. id est* Vitam ejus & miracula singulis libris comprehendit, *uti idem Auctor cap. 30. docet. Fuit S.* Ansgarius, *seu* Anscharius, *ex Corbejæ Gallicæ Monacho Bremensis Archiepiscopus primus, cujus Acta Sæculo proximo referemus ad annum 865. quo ipse decessit. Hanc sanctissimi viri lucubrationem cum editam non reperissem, scriptis hac de re in Saxoniam litteris, tandem e Bibliotheca perecelebris Corbejæ novæ accepi descriptam beneficio reverendissimi Patris Mauri Abbatis Monasterii Ipurgensis apud Osnaburgum, qui eam ab erudito viro Adolfo Overhamo, Corbejæ Saxonicæ Bibliothecario, nobis obtinuit. Verum postea rescivi hanc Vitam una cum Actis S. Anscharii & Remberti Pontificum Bremensium Coloniæ editam fuisse anno 1642. opera Philippi Cæsaris: eamque rogatu meo transmisit & liberaliter concessit noster Vuilhelmus Vulfrarbus Prior Cœnobii S. Pantaleonis in civitate Coloniensi. Porro ex edito libro excepi Prologum & miraculorum ultimum caput, quæ in apographo Corbejensi desiderantur. Anscharii auctoris nomen in codicibus cum editis, tum mſſ. initio Vitæ non præmittitur; sed tantum in Prologo miraculorum.*

Vuillehadus an Monachus.

2. *Quale vitæ institutum Vuillehadus ante discessum e patria professus sit, disertis verbis non exprimunt Anscharius, nec Adamus Bremensis Canonicus, qui in historiæ eccles. lib. 1. S. Vuillehadi honorifice meminit. At Monachum fuisse Vuillehadum satis innuit Anscharius in Vitæ cap. 1. dum eum* ab infantia sacris eruditum litteris ac spiritalibus instructum fuisse disciplinis ait; *probat vero cap. 7. ubi eum dicit biennio* inclausum *fuisse* in Monasterio Afternaco, *quod S. Vuillebrordus Benedictinis Institutis informaverat. Accedit, quod ex Britannia insula in Germaniam quotquot accesserunt pii homines prædicandi Christi gratia, hos omnes, aut fere omnes, in monastica palæstra primi eruditos fuisse constat.*

Non socius S. Vuillibrordi, sed forte S. Liudgeri.

3. *Vuillehadus non fuit socius SS. Vuillibrordi Suidbertive (uti pseudo-Marcellinus fallit) in profectione Germanica: siquidem in Frisiam trajecit mortuo Bonifacio, qui utrique supervixit. Verius diceris, Vuillehadum in Frisia S. Liudgero comitem adhæsisse, tametsi eam rem silet Anscharius, immo gestorum sancti Liudgeri scriptores: quod tamen ex Adamo probabimus infra ad cap. 7. Certe uterque eodem tempore, tum in Frisia & quidem iisdem in locis, ex cap. 3. tum in Saxonia, evangelicæ prædicationi operam dederunt. In mſ. Chronica Saxonico* Willehadus anno 690. migravisse ad Dominum, isque primus omnium Doctorum maritimas & boreales Saxoniæ partes ac transalbianos populos ad Christianam Fidem provocasse *perhibetur.*

Bremensis Episcopus primus, ex Caroli litteris.

4. *Episcopales sedes in Saxonia plures instituit Carolus Magnus, cui istius gentis conversio cordi maxime fuit. Mimigardevordensi Liudgerum, Bremensi præfecit Vuillehadum. De hac extat diploma Caroli Magni apud Adamum in lib. 1. Historiæ cap. 10. in hæc verba:*

In nomine Domini & Salvatoris N. J. C. CAROLUS divina ordinante providentia Rex Si Domino Deo exercituum succurrente in bellis victoria potiti sumus, in illo & non in nobis gloriamur, & in hoc sæculo pacem & prosperitatem & in futuro perpetuæ mercedis retributionem nos promereri confidimus. Quapropter noverint omnes Christi Fideles, quod Saxones quos a progenitoribus nostris ob suæ pertinaciam perfidiæ semper indomabiles, ipsique Deo & nobis tamdiu rebelles, quousque illius, non nostra virtute ipsos & bellis vicimus, & ad Baptismi gratiam Deo annuente perduximus, pristinæ libertati donatos & omni nobis debito censu solutos, pro amore illius qui nobis victoriam contulit, ipsi tributarios & subjugales devote addiximus: videlicet ut qui nostræ potestatis jugum hactenus ferre detrectaverunt, victi jam (Deo gratias) & armis & fide Domino & Salvatori nostro JESU-CHRISTO, & Sacerdotibus ejus omnium suorum jumentorum & fructuum, totiusque culturæ decimas ac nutrituræ, divites ac pauperes legaliter constricti persolvant. Proinde omnem terram eorum antiquo Romanorum more in provinciam redigentes, & inter Episcopos certo limite disterminantes, septentrionalem illius partem, quæ est piscium ubertate ditissima & pecoribus alendis habetur aptissima, pio Christo & Apostolorum suorum Principi Petro pro gratiarum actione devote obtulimus; sibique in Wigmodia, in loco Bremon vocato super flumen Wirraham, Ecclesiam & episcopalem statuimus cathedram. Huic parochiæ decem pagos subjecimus, quos etiam abje-

AN.CHR. 789. 8. Nov.

abjectis eorum antiquis vocabulis & divisionibus, in duas redegimus provincias, his appellantes nomioibus, Wigmodiam & Lorgoe. Insuper ad præfatæ constructionem Ecclesiæ in supradictis pagis 70. mansos eum suis colonis offerentes, totius hujus parochiæ incolas decimas suas Ecclesiæ suoque Provisori fideliter persolvere, hoc nostræ majestatis Præcepto jubemus, dooamus & confirmamus. Adhuc etiam summi Pontificis & universalis Papæ HADRIANI præcepto, necnon & Mogontiacensis Episcopi LULLONIS omniumque qui adsuere Pontificum consilio, eamdem Bremensem Ecclesiam cum omnibus suis appeodiciis WILLEHADO probabilis vitæ viro coram Deo & Sanctis ejus commisimus: quem etiam primum ejusdem Ecclesiæ 3. Idus Julii consecrari fecimus Episcopum, ut populis divini semina verbi secundum datam sibi sapientiam fideliter dispensaudo, & oovellam hanc Ecclesiam eaoonieo ordine & monasteriali competentia utiliter instrueodo, interim plantet & riget, quousque precibus Sanctorum suorum exoratus, incrementum det omnipotens Deus. Innotuit etiam idem venerabilis vir Serenitati nostræ, eam quam diximus parochiam propter Barbarorum infestantium pericula seu varios eventus qui in ea solent contingere, ad sustentacula sive stipendia Dei servorum inibi militantium Deo, minime sufficere posse. Quamobrem quia Deus omnipotens in gente Fresonum, sicut & Saxonum, ostium Fidei aperuit, partem prænominatæ regionis, videlicet Fresiæ, quæ contigua huic parochiæ esse dignoscitur, eidem Bremensi Ecclesiæ suoque Provisori Willehado Episcopo ejusque successoribus perpetualiter delegavimus retinendam. *Deinde præfixis diœcesis Bremensis limitibus subdit:* Et ut hujus donationis ae circumscriptionis auctoritas nostris futurisque temporibus Domino protegente valeat inconvulsa manere, manu propria subscripsimus, & anuli nostri impressione signari jussimus . . . . Data 2. Idus Julii, anno dominicæ Inc. 788. (*legendam* 9.) Indict. 12. anno autem regni domini Caroli 21. Actum palatio Nemetensi feliciter. *Annum Incarnationis & Indictionem interposuit Adamus aut alius quispiam.*

5. *Sancto Vvillehado successerant* VILLERICUS, LANDARICUS & ANSCHARIUS, *sub quo Bremensis sedes unita est Hammaburgensi Ecclesiæ in archiepiscopalem erectæ. Ecclesiæ Bremensis ædificia principio lignea Vvillericus seu Vvillebarius, Vvillehadi discipulus & successor lapidea fecit, teste Adamo in lib.* 1. *cap.* 19. Ecclesias, *inquit*, ubique per Episcopium congruis erexit in locis Vvillericus; tres vero Bremæ, quarum primam, scilicet domum S. Petri, de lignea lapideam fecit. *Istic fuit* congregatio sanctorum virorum, qui habitu quidem usi canonico, Regula vivebant Monastica usque ad nostri fere temporis ætatem: *sic Adamus in lib.* 1. *cap.* 29. *Addit lib.* 2. *cap.* 33. UNVVANUS Archiepiscopus primus omnium congregationem ad canonicam traxit Regulam; quæ antea quidem mixta ex Monachis & Canonicis conversatione degebat. *Huc Petrus Lambecius in lib.* 1. *de Originibus Hambargensibus pag.* 45. Nempe, *inquit*, instituerat olim S. Anscharius Hamburgi, *immo & Bremæ*, congregationem virorum, qui instar Monachorum Corbejensium, S. BENEDICTI REGULAM sequebantur, prædicationi tantum vacantes, & institutioni juventutis atque aliis ejusmodi sacris ministeriis. *Expendenda sunt verba Adami, quibus ait, viros Bremensis Ecclesiæ* habitu quidem usos canonico, Regula vixisse monastica. *Ego vero & habitu & Regula monasticis primum usos fuisse: deinde paullatim ad canonicalem habitum deflexisse, veri similius existimo. Quippe S. Anscharius, ut S. Rembertus auctor est*, ex gente Danorum atque Slavorum nonnullos emit pueros, aliquns etiam ex captivitate redemit, quos ad servitium Dei educaret, *nempe in Ecclesia Bremensi & Hammaburgensi. Quos vero præceptores adhibuerit, audi Rembertum.* Fueruntque cum eo hic ex societate vestra (*Corbejenses Monachos alloquitur*) sancti Patres nostri & magistri, quorum doctrina & institutione feliciter nobilium Religionis divinæ crevit opinio. *Scholas ergo Bremensem & Hammaburgensem, adeoque Ecclesias ipsas regebant Monachi e Corbeja nova adsumpti: quorum posteri paullatim, ubi disciplinæ fervor intepuit, ad Canonicorum sæcularium mores & habitum (sicuti in plerisque Galliæ Monasteriis non cathedralibus contigit) deflexerunt. His in scholis* Bremæ claruit Eilhardus, vir spontanea paupertate clarus, Ecclesiæ Præpositus & Regulæ canonicæ custos, *testante Adamo in lib.* 2. *cap.* 6. Tunc, *nempe sæculo* 10. & scholas Ecclesiæ florentissimo studio rexit THIADELMUS, qui fuerat magni Octriei Magdaburg discipulus. *Postea, ut ex eodem Auctore notavimus, Unvvanus anno* 1013. *factus Archiepiscopus*, primus omnium ad canonicam traxit congregationes Regulam, quæ antea mixta ex Monachis & Canonicis conversatione erat. *Nunc Bremensis Ecclesia a Lutheranis occupatur: tametsi urbi dominantur Calvinistæ.*

an Monachi in Ecclesia cathedrali?

6. *Bremensem Ecclesiam rexerunt e nostris post S. Vvillehadum viri æque sancti*, WILLERICUS, ANSCHARIUS, RAMBERTUS, *de quibus Sæculo proximo*; ADALGARIUS & HOGERUS, *Sæculo subsequenti.*

Bremenses Episcopi Benedictini.

PRO-

AN.CHR. 789 1. Nov.

PROLOGUS AUCTORIS[a].

CUM Sanctorum laudes & actus religiosa Fidelium depromit affectio, Christum profecto in eis prædicare, Christum nititur glorificare. Ipsius enim facti sunt virtute victores, cujus gratia probati fuerant in bona conversatione fideles. Gratia namque Dei secundum Apostolum sunt Sancti quod sunt. Et quia gratia ipsius semper est bona, per hanc quoque fiunt homines voluntatis bonæ. Ipsa quoque Dei fit gratia, ut ipsa bona voluntas quæ jam cœpit esse, augeatur in bono: & ita crescendo multiplicetur, quo possit justus quilibet divina implere mandata; quæ voluerit, plene perfecteque voluerit. Laudandi itaque sunt Sancti propter bona merita ipsorum, quin immo magis in eis Christus est laudandus, cujus gratia perceperunt, ut boni ac sancti fierent. Quæ tamen laudis præconia cum multis in hac vita pie religioseque viventibus Fidelium devotione merito impertiantur; melius tamen ac rationabilius post bene peractam ac feliciter consummatam hujus sæculi periculosissimam vitam sanctis exhibentur hominibus: quia tunc potissimum sanctitatem cujusque convenit extollere ac prædicare, quando nec qui laudatur elatione tentari nec laudans adulatione poterit notari. Unde & mos sanctæ Ecclesiæ justissimus inolevit, ut Sanctorum qui in hac vita miraculis & fidei devotione ac bonorum operum perfectione clari ac laudabiles extiterunt, post eorum discessum conversatio ac religiositas describatur: ut posteri habeant in quo exemplum virtutis imitentur, habeant etiam in quo gratiam divinæ miserationis contueantur: nec desperent se posse quæ forte impossibilia videbantur, cum hæc in illis cernant impleta, quæque, ut ipsi, fragili hic carne circumdati, mira atque eximia divina adjuti gratia perpetrarunt. Cum vero hæc a Fidelibus cunctis jure impendenda sint Sanctis, illius videlicet supernæ patriæ beatissimis civibus; diligentius tamen hoc unusquisque illis exhibere debebit, quorum patrociniis specialius se tutari atque adjuvari nempe indubitanter atque fideliter credit. Unde & nos beati Patris nostri WILLEHADI, primi Bremensis Ecclesiæ Episcopi, religiosam & in omnibus Deo devotam dignum duximus conscribere vitam: quo triumphum virtutis ejus enarrantes, & divinam prædicemus in eo gloriam, & exemplum sanctitatis ejus ad imitandum aliis proponamus.

CAPUT PRIMUM.

De patria ejus, & quid in ea egerit.

FUIT itaque vir venerabilis de gente Anglorum ex Nordhumbris, nomine WILLEHADUS, qui ab infantia sacris eruditus litteris ac spiritalibus instructus disciplinis, studiose in Dei cœpit cultura vivere, & jejuniis, vigiliis atque obsecrationibus die noctuque intentus, in Dei omnipotentis servitio devotus exstitit: fueruntque ejus acta cunctis illic habitantibus, sicut honesta & bona, ita quoque amabilia & laudabilia. Quique etiam succedente ætate, cunctorum favore per electionis gratiam, ibidem ad honorem est provectus sacerdotalem: quod ille sanctitatis merito, ac præcipuis bonorum operum exercitiis magis ac magis semper exornare atque augmentare studebat. Denique accepta consecratione Presbyterii, audivit quod Fresones atque Saxones, populi hactenus increduli atque pagani, relicta idolorum cultura, Fidei catholicæ quodammodo jam cœpissent ambire ministeria, ac baptismi sacramento vetustatis cuperent miraculis emundari. Hoc itaque audito, magno vir Dei repletus est gaudio: & intimo succensus amo-

Willehadus Presbyter Fresiam cogitat,

a Philippus Cæsar hinc numerat caput primum, eamdemque capitulorum seriem producit usque ad finem libri de miraculis.

amore inhianter quærere cœpit, qualiter pro Dei amore illas in partes sese transferret. Et quia divino instinctus spiritu servus Dei hujuscemodi zelo de die in diem exardescebat, non potuit lucerna accensa latere sub modio in tenebris; sed posita est super candelabrum, ut luceret palam omnibus, qui vel tunc vel futuri erant in domo Domini. Accessit ergo ad Regem, qui tunc temporis in gente Anglorum dominabatur, nomine ALACHRAT *a*, & quo ad Domini esset servitium zelo accensus, illi lacrymabiliter intimavit, petivitque ut ejus permissu atque licentia ad prædicandum verbum Domini patrias jam prædictas sibi adire liceret. Qui comperta ejus sanctissima voluntare, convocato ad se Episcoporum aliorumque Dei servorum non minimo conventu, coram omnibus ejus serventissimam insinuavit devotionem, omniumque pari consensu (quippe quia & cunctis jam pridem ejusdem beati viri probabilis sanctitas fuit) eum supernæ commendatum gratiæ ad prædicta loca causa prædicandi verbum Domini destinavit.

AN.CHR. 789 8. Nov.

cum Regis consensu, & Episcoporum.

II. *Quomodo in Fresiam venerit, & quomodo res ei procedere ibi cœperit.*

QUAM ille peregrinationem libentissimo suscipiens animo, quantocius mare quod erat adjacens transmeavit, venitque in Fresiam ad locum qui dicitur Docyncyrea *b*, quod est in pago Hostracha; ubi & domnus BONIFACIUS Episcopus jam olim martyrio coronatus fuerat. Ibi ergo cum per prædicationem memorati Martyris multi antea ad Fidem instructi fuerant, cum magno ab eis est honore susceptus: ibique docens ea quæ Dei sunt, multo tempore habitavit. Nam & plurimi nobilium infantes suos ipsi ad erudiendum ibidem tradiderunt: quos ille tam verbo doctrinæ, quam exemplo piæ conversationis ad divinum jugiter incitabat amorem, multosque errantes olim a Fide ad veram & catholicam revocavit scientiam, seque maximum lumen supernæ claritatis eodem in loco exhibuit; gentilium quoque quamplurimam catervam verbo sanctæ prædicationis instructam ibidem baptizavit.

III. *Quomodo occidendus, & forte divinitus liberatus sit.*

INDE vero procedens transivit fluvium *Laveke c*, venitque ad locum qui dicitur Humarcba, ibique barbaris cœpit nomen Domini prædicare, ac persuadere, ut relicta superstitione idolorum unius veri Dei notitiam susciperent, quo per sacri baptismatis ablutionem peccatorum suorum veniam promereri potuissent: dicens, insanum esse & vanum, a lapidibus auxilium petere, & a simulacris mutis & surdis subsidii sperare solatium. Quo audito gens fera & idololatriis nimium dedita, in ira magna pariter omnes excitati, stridebant dentibus in eum, dicentes, non debere profanum longius vivere; immo reum esse mortis, qui tam sacrilega contra deos suos invictissimos proferre præsumsisset eloquia. Quidam tamen inter eos saniori consilio suadebant ceteris, dicentes, ignotam sibi hanc esse Religionis normam, utrum ex divina sit voluntate proposita; virum quoque ipsum

a Rectius quam apud Joannem a Leidis ALACHART, apud Surium corrupte ALACHINTUM. Is apud Turgotum in lib. 2. de Ecclesia Dunelmensi cap. 4. & apud Simeonem Dunelmensem de Regibus Anglorum, ALCHRED, Moloni anno 765. in Regnum Northanumbrorum successisse memoratur: *nono autem anno regni, fraude suorum Primatuum, exsilio imperium mutavisse*. Hinc tempus quo Willehadus in Frisiam trajecit expendendum.

b De opido *DocKen* ad Burdinem amnem, dictum in Vita S. Bonifacii ad annum 754. Paullo ultra Burdinem visitur fluvius Lavica, de quo infra. Exordium prædicationis S. Willehadi in Frisia desumit Adamus ab anno martyrii S. Bonifacii, id est ab anno 754. siquidem Willehadum tam in Frisia quam in Saxonia per annos triginta quinque hoc munus obiisse adfirmat. Verum serius in Germaniam profectus est Willehadus, ut patet ex Alchredi principatus initio, cujus adsensu e patria discessit.

c Surius edidit *fluvium Lavinca*. Liudgerus Episcopus dicitur a Carolo Magno *Doller constitutus in gente Fresonum ab orientale parte fluminis LabeKi, super pages quinque, quorum hae sunt vocabula Hugmerchi*, &c. qui pagus non alius videtur quam *Humarcba* hic. Fluvium Lavicam seu Laubacum, vernacule *Lawers* nunc vocant, etiam Joannes a Leidis in Chronici Belgici lib. 4. cap. 7. ubi de S. Willehado: qui & Humarcham *HuemercK* interpretatur.

AN. CHR. 789 8. Nov. ipsum nulli prorsus obnoxium crimini: qua de re nec oportere eum tam dubia nece perire, verum magis mittendam esse sortem *a*, quo demonstraretur cœlitus, an dignus esset interitu: sin alias ut dimitterent eum liberum, & ipsi in nullo penitus noxii probarentur. Factum est ergo uti persuaserant: ac secundum morem gentilium missa est sors super eo, vivere an mori debuisset. Gubernante itaque divina providentia, sors mortis super eum cadere non potuit. Quapropter nec nocere illi in aliquo sunt ausi: sed inito consilio, dimiserunt eum a se abire illæsum.

IV. *Quomodo plagis & gladio cæsus miraculose servatus sit.*

QUI inde transiens venit Thrianta *b*, ibique dum prædicaret verbum Domini, plurima multitudo gentilium credidit, ac baptismi sacramentum percepit. Quo in loco ipse diutius immorans, & non credentes instruere, etiam credulos in via veritatis tam verbis quam & exemplis sedulus corroborare studebat: cœperuntque plurimi bonam vitam Magistri *, & errores gentilium odio habere, & Christianam quam profitebantur Religionem devota intentione venerari. Unde contigit, ut quidam discipulorum ejus, divino compuncti ardore, fana in morem gentilium circumquaque erecta cœpissent evertere, & ad nihilum, prout poterant, redigere. Quo facto barbari qui adhuc forte increduli perstiterant, furore nimio succensi irruerunt super eos repente cum impetu, volentes eos funditus interimere: ibique Dei famulum fustibus cæsum multis admodum plagis affecere. Quorum etiam unus evaginato gladio super servum Dei irruit, conatus ei caput abscidere. Verum beatus vir ipso in tempore capsam *c* cum sanctis Reliquiis in collo suspensam habebat: cumque ictus ferientis super collum ejus decideret, corrigiam quidem capsæ præcidit, ipsum vero in nullo penitus vulnerare potuit. Quo miraculo pagani exterriti, ipsum ac socios ejus illæsos abire passi sunt, nec ulterius in aliquo eis molesti esse præsumserunt.

* supple diligere,

V. *Quomodo a* KAROLO *Imperatore Saxoniam missus sit.*

POST hæc vero gloriosissimus Francorum Rex KAROLUS, qui jam multoties in gente Saxonum elaboraverat, quo ad fidem Christianæ Religionis converterentur; sed illi aversi semper cordibus susceptam Fidem sæpius deserentes, pristinis magis implicabatur erroribus; audita fama viri Dei, ad se eum accersiri præcepit. Quem ad se venientem honorifice ac reverenter suscipiens, ejus confabulationi ac doctrinæ libenter animum attendebat, probatumque sanctis moribus ac fidei non fictæ constantia, misit in partes Saxoniæ ad pagum qui dicitur Wigmodia *d*: quo inibi auctoritate regali & Ecclesias instrueret, & populis doctrinam sanctæ prædicationis impenderet, atque viam salutis æternæ libere cunctis illic habitantibus nuntiaret. Quod ille ministerium devote susceptum officiosissime peregit: ac pertransiens cunctam in circuitu diœcesim, multos ad Fidem Christi evangelizando convertit, ita ut in secundo anno tam Saxones, quam & Fresones in circuitu commorantes, omnes se pariter fieri promitterent Christianos. Hoc itaque factum est anno Incarnationis Domini 781. *e*, regni

a Sortium usum Germanis maxime familiarem fuisse docet Tacitus de Germanis, quod Adamus ad Saxones præcipue trahit. Lege Acta S. Vvillbrordi & S Vvlframni Episcoporum supra.

b Joannes a Leidis: *Post hac venit in Trentoniam, id est Drenterlaus*: qui locus hodie quoque *Drente* dicitur, teste Philippo Cæsare.

c Phylacteria vocant antiqui Reliquiarium e collo dependens. Quamquam etiam capsa & chrismarium eodem sensu leguntur in Vita S. Vvilfridi Episcopi ad annum 709.

d Philippus putat esse tractum illum trans Visurgim Saxonicum, qui jam Verdensem & Bremensem Episcopatus habet. Confer diploma Caroli Magni supra.

e Anno 780. id refert Eginhardus, qui *omnium orientalium partium Saxones* ait Carolo Magno occurrisse *ad Obacrum fluvium, ubi maxima eorum multitudo in loco qui Horheim appellatur, falsa simulatione baptizata* dicitur: non quod omnes, sed quod ex iis multi baptismum ficte susceperint. Exstat hujus argumenti epistola Hadriani Papæ ad Carolum Magnum ordine 80. in codice Catulino apud Chesnium in tomo 3. Hist. Franc.

regni vero memorati Principis Karoli 14. qui tamen imperiali necdum fuerat apice sublimatus: quem postea per manus reverendissimi LEONIS Apostolici Imperatorem Romæ consecratum, anno regni ejus 34. catholica Europæ consistens Christi venerata pariter & gratulabunda suscepit Ecclesia. Siquidem imperialis potestas, quæ post Constantinum piissimum Augustum apud Græcos in Constantinopolitana hactenus regnaverat sede, cum deficientibus jam inibi viris regalis prosapiæ, feminea magis directione res administraretur publica; temporibus ipsius per electionem Romani populi, in maximo Episcoporum aliorumque Dei servorum concilio, ad Francorum translatum est dominium: quoniam & ipse eamdem quæ caput imperii fuerat, & multas alias tunc in orbe videbatur tenere provincias, ob quod & jure Cæsarea dignus esset appellatione. Præfato itaque regni ejus tempore servus Dei Willehadus per Wigmodiam Ecclesias cœpit construere, ac Presbyteros super eas ordinare, qui libere populis salutis ac baptismatis conferrent gratiam. AN.CHR. 789 8. Nov.

VI. *Quomodo* WIDIKINDI *persecutionem fugerit, & quid socii ejus passi sint.*

VERUM sequenti anno, instigante diabolo totius boni invido, quidam exstitit perversioris consilii VVIDIKINDUS, qui rebellare contra Regem visus Karolum, multam secum Saxonum multitudinem aggregavit: qui etiam unanimiter eos, qui in Fide Christi stabiles videbantur, persequi ac punire; servos quoque Dei per loca quæque vagantes dispergere, atque a finibus suis effugare cœperunt. Qua persecutione commota servum Dei corrigit, secundum mandatum Domini præcipientis, *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam*, de Vvigmodia transire in *Utriustri* *; ibique conscendens navim, mare circa Fresiam transfretavit: sicque opitulante Christi gratia persecutionem eorum evasit. Porro Saxones crudelitatem, quam circa Magistrum nequiverant, in discipulos ipsius exardescente ira ferventius exercuerunt. Siquidem FOLCARDUM Presbyterum cum EMMINGO Comite in pago denominato Leri,, BENJAMIN autem in Cibhriustri, ATREBANUM vero Clericum in Thiatmaresgao, GERWALUM quoque cum sociis suis in Brema, odio nominis Christiani gladio peremerunt. Et ipsis quidem ita ad regna cœlestia effusione proprii sanguinis feliciter evocatis, persecutionis tamen procella diutius postmodum rebellantibus desævit Saxonibus. Matth. 10. 15. * Corb. Utristi

VII. *Quomodo durante persecutione Romam profectus sit, & in Fresiam redierit.*

QUO facto vir Dei cognoscens nullam sibi tunc temporis prædicandi opportunitatem inesse, arrepto itinere PIPPINUM Langobardorum Regem adiit, sicque prospero cursu Romam pervenit: ubi consistens, multis lacrymis & precibus ad Sedem sacratissimam beati Petri Apostolorum Principis se cunctamque Fidelium turmam sedulus ac devotus divinæ commendabat clementiæ; illos præcipue, quorum cura maxime cordi erat, ne forsan suscepta in partibus Saxoniæ Christianitas machinatione diabolica tunc penitus adnullaretur. Inde autem discedens, & consolatione venerabilis Papæ HADRIANI non modice corroboratus servus Dei, gaudens repedabat in Franciam. Quo itinere contigit divinam in eo etiam operatam fuisse virtutem. Namque minister viri Dei, vocabulo ALDO qui alimenta procurabat Magistri, quamdam habebat patenam ligneam, quæ vulgo scutella vocatur, quam jugiter mundam ac nitidam ad mensam ipsius coram eo ponere solitus erat: quam præfatus minister quodam die casu fractam reperit. Tempore itaque refectionis cum eam vir Dei re-

AN.CHR. 789 1. Nov. quireret, minister negligentiam quæ contigerat nequaquam ei celare voluit; sed hanc fractam fuisse narravit: quam ille ad se qualis erat statim deferri præcepit. Sed minister ad locum ubi jacebat rediens, quam antea fractam reliquerat, ac si nihil unquam detrimenti habuerit, integram reperit. Quam allatam coram ipso lætus ac hilaris posuit, qui antea tremebundus & pavens, iram justæ correptionis pertimuit. Quod ob gratiam sancti viri cœlitus factum non dubitatur: quamvis ipse elationem fugiens magis in abscondito quam publice id fieri cupiverit. Igitur ab itinere concepto reversus, transivit ad locum qui dicitur Afternacha *a*: ibique discipuli ejus qui propter metum persecutionis passim dispersi fuerant, ad eum suot denuo copulati. Quos ille benigna consolatione refocillans, ut pro Fide Christi constanter in omnibus se agerent, pie admonere studuit. Quique in eodem loco duobus fere annis demoratus, elegit solitariam inclausus ducere vitam: ubi etiam non mediocriter vivens, cum lectioni atque orationi operam daret, tum præcipue scriptioni interdum deditus erat. Namque scripsit ibi epistolas beati Pauli in uno volumine, aliaque quamplurima, quæ a successoribus ipsius ob monimentum sanctæ recordationis ejus servata, hactenus manent inconvulsa. Multi quoque in eodem loco exemplis ejus & monitis ad meliorem sunt vitam correcti, & ad servitium Domini non ignaviter accensi.

VIII. *Ordinatio sancti Vuillehadi in Episcopum.*

POST hæc autem iterum venerandus Domini Sacerdos Regem adiit Karolum, qui tunc forte in castello consederat Saxoniæ *Eresbur b*, proponens voluntatis suæ devotissimam in præparatione Evangelii pacis affectionem, atque ipsius in hoc æquissimam requirens præceptionem. Qui pro consolatione laboris ac præsidio subsequentium ejus, dedit ei in beneficium quamdam Cellam in Francia, quæ appellatur Justina: præcepitque ei, ut iterum pro nomine Christi cœptam repeteret parochiam. Quod ille gratanter ac religiose suscipiens, rursus venit Wigmodiam, & Fidem Domini publice ac strenue gentibus prædicabat. Ecclesias quoque destructas restauravit, probatasque personas qui populis monita salutis darent, singulis quibusque locis præesse disposuit. Sicque ipso anno, divino ordinante instinctu, gens Saxonum Fidem Christianitatis quam amiserat, denuo recepit. Sed & totius mali auctor incentorque perfidiæ WidiKindus eodem anno *c* Regi se subdens Karolo, baptismi est gratiam consecutus: sicque ad tempus sedata sunt mala, quæ illius fuerant ingesta pernicie. Post hæc vero cum omnia pacifica viderentur, & sub leni jugo Christi Saxonum ferocia, licet coacta, jam mitescerent colla; memoratus præcellentissimus Princeps in Wormatia positus civitate, servum Dei Willehadum consecrari fecit Episcopum tertio Idus Julii *d*, constituitque eum Pastorem atque Rectorem super Wigmodiam, & Laras, & Ruistri *e*, & Aster-

a Id est in Monasterium Afternacense, recentioribus Epternacense. Adamus: *Ipse Vuillebadus cum Liudgero Romam venit, ubi sanctissimi Papa Hadriani consolatione relevati, Liudgerus in montem Casinum recessit ad Confessionem sancti Benedicti; Vuillebadus in Galliam ad sepulcrum sancti repedavit Vuillebrordi. Itaque biennio uterque reclusi, contemplativa vita operam dabant.* Legesis Acta S. Vuillibrordi supra ad ann. 739. & S. Liudgeri Sæculo sequenti.

b *Eresburg* Saxoniæ opidum ad Vviseram fluvium, Carolo Magno frequentatum.

c Nimirum anno 785. testante Eginhardo, qui VvitiKindum in Attiniaco villa Campaniæ Remensis baptizatum fuisse tradit. Adamus regni Caroli annum 18. recte notat. Lege ea de re epistolam Hadriani Papæ ad Carolum Magnum in tomo 3. Hist. Franc. quæ est ordine 91. inter Pontificiat.

d Eumdem signat diem Carolus Magnus in diplomate superius adducto. Annum vero 787. statuere necesse est, tum quia Vuillebadus ordinatus est Episcopus post annos septem, quam in Saxoniam directus est a Carolo, ex Auctoris sententia infra: directus est autem ineunte anno 780. supra cap. 5. tum quia exacto prælaturæ biennio mortuus est anno 789. Certe hanc ordinationem Chronicon Moissacense reponit anno 787. his verbis: *Beatus Volradus* (legendum *Vuilbadus*) *ordinatus est Episcopus in Idibus Julii super Vuimoda, & super Kinstleri, & Asterga, & Cara, vel Serdedi, & Vuangia: & ibi docuit verbum Dei, & baptizavit eos in primis.*

e Rustri, Frisiæ orientalis seu Comitatus Embdeni populi, medio sinu Jada apellato dividuntur in partes duas, e quibus qui cis Jadam *Rustri* & Rustringi; qui trans Jadam *Bultsada*, id est trans-Jadani, *Stadiandi*, *Stedingii* cognominantur. *Asterga* vero Comitatui Embdano inclusa, *Ostringa* vulgo dicitur. Lege Ubbonis Emmii librum 2. rerum Frisicarum.

sterga, necnon Nordendi ac Wanga: ut inibi anctoritate episcopali & præesset populis, &, uti cœperat, doctrina salutari operibusque eximiis speculator desupet intentus prodesse studeret. Sicque ipse primus in eadem diœcesi sedem obtinuit pontificalem. Quod tamen id tam diu prolongatum fuerat, quia gens credulitati divinæ resistens, cum Presbyteros aliquoties secum manere vix compulsa sineret, episcopali auctoritate minime regi patiebatur. Hac itaque de causa septem annis prius in eadem Presbyter est demoratus parochia; vocatus tamen Episcopus *a*, & secundum quod poterat cuncta potestate præsidentis ordinans. Percepta vero consecratione pontificali, cœpit in omnibus etiam devotus se agere, & virtutum studia quæ ptius exercuerat, multiplicius augmentando cumulare.

AN.CHR. 789 8. Nov.

IX. *Continentia ejus, & alia pia opera.*

NAMQUE a primævis temporibus magnæ vir iste fuit continentiæ, ac devote Domino omnipotenti ab ineunte servivit ætate. Vinum & siceram, ac omne unde inebriari potest, non bibit. Esca autem ejus erat panis & mel, olera & poma. Namque ab esu carnium, a lacte & piscibus temperabat: nisi quod memoratus Apostolicus HADRIANUS ei jam in novissimo propter valitudines, quas in corpore tolerabat frequentes, quo piscem comederet præcepit: cujus auctoritati ipse obtemperans, paullulum indulgentius in hac parte agere cœpit. Præterea nullus fere dies transir, quo non sacra Missatum sollemnia cum magno fletu ac contritione cordis celebraret. Intentus erat jugiter lectioni atque meditationi sanctæ doctrinæ, psalmodiæ quoque pariter studiosissime invigilans, itaut pene quotidie psalterium, aliquando etiam duo vel tria decantaret. His itaque & aliis bonorum operum exercitiis vir Dei suffultus, magnam populis in suimet ostentatione gratiam Domini prætendebat: sicque doctrina ejus duplici præfulgebat oraculo, dum quod prædicabat ore, confirmabat exemplo. Pertransivit itaque in circuitu suæ diœcesis vir iste beatus, confirmans populum Christianum qui olim baptizatus fuerat, & prædicationis verbo multorum ad viam salutis errantium corda compungens. Ædificavit quoque domum Dei miræ pulcritudinis in loco qui dicitur Brema, ubi & sedem esse constituit episcopalem, ac dedicavit eam Kalendis Novembris, die *b* dominico, in honorem Domini nostri Jesu-Christi sub invocatione sancti Petri Apostoli.

Missa quotidiana.

X. *Quomodo in Plexem c ægrotaverit & mortuus sit, Bremæ autem sepultus.*

POST hæc vero cum studio piæ intentionis cunctam in circuitu perlustraret parochiam, ac docens ea quæ Dei sunt plurimos in fide corroboraret; pervenit ad locum qui dicitur *Pleccatesbem*, ibique consistens, gravi cœpit corporis febre vexari, & de die in diem languor crescebat fortissimus, ita ut cum eo positi discipuli illius de vita ejus ulteriore jam desperare cœpissent. Quorum unus, qui beato viro forte familiarius loqui solebat, nomine EGISRIKI *, accedens ad eum, quasi de obitu ejus trepidatione metuerent, ei lacrymabiliter ac questuose innotuit; intentans etiam plebis commissæ destitutionem admodum periculosam, quæ sub Pastoris regimine tunc tandem divino cultui parere videbantur. Noli, inquit, venerande Sacerdos, quos nuper Domino adquisisti, tam cito desere:

* Philippo Egisrik

a En Vuillehadus ante episcopalem consecrationem dictus est *Episcopus*, nimirum ob episcopalia munia, prædicationem scilicet, baptismi collationem, Presbyterorum variis in locis institutionem, & alia id genus. Hinc argumentum sume, cur Sancti complures, præcipue in Belgio, *Episcopi* dicantur, qui tamen nusquam consecrati sunt Episcopi.

b Anno proinde 789. qui litera dominicali D prædictus erat.

c In textu *Pleccatesbem*, Adamo *in villa Pleccazzem, quæ sita est in Rustrie*. Surius edidit *Bleckense*: nunc loco hæret nomen *Plexem*. Et est ibi in Visurgi justa Bremam & novum eorum portum *FegesacK* secura navium statio, inquit Philippus Cæsar.

ANCHR. 789 8. Nov.

rere : noli populum vel Clerum tuo studio aggregatum tam mature relinquere, ne grex adhuc in fide tenellus luporum pateat morsibus devorandus : noli nos humiles clientulos tuæ Sanctitatis defraudare præsentia, ne videamur sicut oves non habentes pastorem errabundi vagari. Cui beatus „ vir in hæc compunctus verba respondit : Noli, fili mi, me a Domini „ mei diutius avocare conspectu : noli mihi temporalis molestiam vitæ que„ stuosis depromere vocibus : ne hic longius vivere appeto, nec mori perti„ mesco : tantum Deum meum, quem toto corde semper dilexi, cui tota „ intentione servivi, precari volo, ut mercedem bonæ remunerationis, qua„ lem ipsi placuerit, mihi pro laboribus meis clemens ac propitius conferre „ dignetur. Oves autem quas mihi credidit, ipsi tuendas committo : quia „ & ipse, si quid boni facere potui, illius potius virtute peregi. Non deerit „ ejus clementia, cujus misericordia omnis plena est terra. Pia ergo devotione vir Domini cœlo semper intentus, & orationis suæ ad Deum jugiter vota præmittens, sexto Idus Novembris, die dominico *a*, post solis ortum, Confessor Domini pretiosus in Christi requievit nomine. Cujus ad exsequias plebs undique devota accurrens, Patrem ac Doctorem beatissimum cum laudibus & hymnis ad sedem devehunt Bremensem : ibique eum in basilica nova *b* quam ipse ædificaverat, cum honore & reverentia condigna sepulturæ tradiderunt.

XI *Miracula circa eum post mortem ejus, tam in sua quam altera in quam translatus est basilica.*

Miracula non scripta.

IN quo loco multis & evidentibus persæpe demonstratum est signis, quod isdem beatus vir vere Domini sit miles electus : quæ tamen incuria & negligentia prætermissa, non sunt alicubi descripta : licet non pauci exstiterunt, qui se scisse faterentur, divinam in eodem loco sæpius apparuisse virtutem. Sed & in alteram postea translatus ipse basilicam *c* temporibus successoris ipsius bonæ memoriæ WILLERICI Episcopi; cum mihi quamplura etiam per divinam dicatur operatus potentiam, non sunt ab aliquo recondita memoriæ, quæ multorum adsertio veraci probat impleta miraculo. Non est tamen occultandum silentio, quod ad gloriam beati viri divinitus patefactum, hactenus in Bremensi conservatum manet Ecclesia. Siquidem baculus hominis sancti, quem episcopali more ipse gestare consueverat, post obitum ejus Fidelium devotione in quadam fuerat arca repositus. Contigit autem domum, in qua hæc eadem arca degebat, subitaneo flagrare incendio, & cum domo pariter etiam arca eum omnibus quæ intus recondita fuerant, penitus est consumta. Sed baculum ipsum in nullo funditus ignis attingere potuit : verum in medio ignis ita est repertus incolumis, ut nec signum quidem ardoris in eo ullum apparuerit. Unde Deus omnipotens in Sanctis suis vere est laudandus, qui in minimis etiam rebus meritum ipsorum suis declarat Fidelibus. Aliud quoque contigit, quod æque beatum virum magni coram Domino fuisse meriti præmonstrat. Calicem quippe ejus, cum quo sacrificium Domino quotidie * offerre solebat, in quodam loco reconditum discipulorum ejus fidissima conservabat affectio : ubi etiam cum ingestus ignis cuncta consumeret, ac si quid forte metalli fuerat opere fabricatum, calore liquefactum deflueret; ipse cum esset argenteus, omnino integer est repertus. Et vere miranda in eo Domi-

Pedum in igne illæsum.

item calix argenteus in Missam quotidianam.

* al. continue.

a Anno eodem 789. post octo dies quam Bremensem Ecclesiam dedicaverat, supra cap. 9. Confer caput 2. libri de miraculis. Et tamen in ms. Chronico Saxonico ejus obitus reponitur anno 790.

b *Corpus ejus*, inquit Adamus, *Bremam deportatum, in basilica S. Petri quam ipse ædificavit, sepultum est*. In Chronico Saxonico eam Ecclesiam 6. *Idus Novembris, die dominico dedicasse* memoratur.

c Huc spectant Adami hæc verba ex lib. 1. cap. 29. WILLERICUS *tres Bremæ erexit Ecclesias, quarum primam, scilicet domum S. Petri, de ligno lapideam fecit, & corpus S. Villehadi exinde translatum, in orientali quod fecit Oratorio recondidit. Narrantque posteri hoc factum pro timore piratarum, qui propter virtutem miraculorum Confessoris nostri corpus auferre maluerunt*. Unvvanus Archiepiscopus *capellam S. Villehadi combustam reparasse* dicitur.

mini poteſtas apparuit, ut qui vero igne divini amoris vivens accenſus fuerat, in ejus reliquias poſt mortem ipſius terrenus ignis non valeret. Creatura enim Creatoris ſubjecta imperio, etiam vim naturæ perdit, cum juſſum dominantis attendit: nec poteſt aliquid detrimenti quamvis natura dictante perficere, cum vis uniuſcujuſque naturæ in Creatoris pendeat omnipotentiſſima voluntate. Manſit autem in Epiſcopatu beatus Villehadus electus Domini Pontifex annis duobus, menſibus tribus, diebus [a] 26. & peracto boni certaminis curſu feliciter migravit ad Dominum : cui eſt honor & gloria & poteſtas & imperium per infinita ſæcula ſæculorum, Amen. AN.CHR. 789 8. Nov.

Explicit vita ſancti Vuillehadi Epiſcopi.

INCIPIT DE MIRACULIS IPSIUS.

Præfatio S. ANSGARII in miracula S. WILLEHADI.

DONO *omnipotentis Dei, qui gratuita pietatis ſuæ præordinatione quoſque in Eccleſia ſancta Paſtores conſtituit ac Doctores*, ANSGARIUS *Bremenſis Eccleſiæ Præſul, univerſis per orbem concordi fraternitate degenti Fidelium ſocietati, pacem & beatitudinem in Chriſto orat ſempiternam.* Laudes Dei quas Sanctorum ejus acta miranda teſtantur, non debere ſilentio præteriri, multoties jam exemplis Patrum addiſcimus: qui plurima eorum quæ Domini pietas per ſervos ſuos in hoc exercuit ſæculo, ſtudioſius litteris commendavere, quæ non ſolum viventium religioſam portenderent ſanctitatem, verum etiam perenni vita cum Chriſto regnantium immortalem præmonſtrarent gloriam. Revera enim qui hinc tranſlati, adhuc tamen miraculis & diverſarum ope virtutum hic populis adeſſe cernuntur; magnam nobis ſuæ glorificationis dignitatem oſtendunt, & quanti apud Deum ſint meriti, luce clarius Fidelium patefaciunt cordibus. Sed & magnum catholicæ in hoc Fidei declaratur indicium, dum quod inviſibiliter divina peragit ſublimitas, ac ſi oculis conſpiciat, indubitanter cœlitus ſactum Chriſtiana non diffidit credulitas: & Sanctorum acta deputat meritis, quæ in eis fiunt locis, ubi ſacratiſſimæ eorum conditæ & habentur, & venerantur reliquiæ. Quia licet ſolus omnipotens ſit Deus Iſrael, qui dat virtutem & fortitudinem plebi ſuæ; tamen mirabilis ipſe in Sanctis ſuis prædicatur & colitur, quorum precibus fit ac meritis, ut prodigia & ſigna majeſtas operetur divina. Nec tamen ſolummodo ibi Sancti prodeſſe cernuntur, ubi temporaliter in cineribus ſuis ac reliquiis præſentes fore videntur: verum ubicumque fideliter invocati, per eum qui ubique præſens eſt, potentia & majeſtate Creatoris meritum ipſorum remunerantis, in omni loco dominationis ejus Fidelibus ſuffragari creduntur. Quod multis jam & evidentibus ſæpius patefactum conſtat remediis: quia plurimi, ſive inter tempeſtates ac procellas fluctuum, ſeu inter alia quoque diſcrimina poſiti, ad invocationem cujuslibet Sancti ſubito ſe divinitus ſenſerunt adjutos. Unde ſi qua Dominus per Sanctos ſuos miranda dignatus fuerit operari, jure ad notitiam plurimorum *, ut poſteris in memoria maneat ſpei, quod priores ob gratiam perceperunt fidei. Quapropter noſtra quoque humilitas ea quæ in diebus noſtris per potentiam divinæ operationis ad oſtendenda merita beati Pontificis & Confeſſoris WILLEHADI patefacta claruerunt, litteris indagare cenſuit: ut quæ in antiquis olim venerata jure prædicavimus Sanctis, nunc in temporibus noſtris ab eo qui hujus noſtræ, Bremenſis videlicet Eccleſiæ, primus exſtitit Pontifex, innovata, toto cordis gaudentes adniſu ſuſcipiamus pariter ac collaudemus miracula. Non enim immemor

*ſupple deducuntur.

[a] Eumdem calculum præfert Adamus, hoc addito: *prædicavitque tam Freſis quam Saxonibus poſt martyrium S. Bonifacii omnes annos triginta quinque. Obiit autem ſenex & plenus dierum in Freſia, in villa Plecazze quæ ſita eſt in Ruſtris.*

AN.CHR. 789 S. Nov. Deus adhuc populi sui deseruit quos redemit: verum inter innumera paganorum infestantium discrimina, omni pene solatio destitutis hanc supernæ visitationis voluit impendere gratiam, ut de divina multo certius præsumerent clementia, qui tantum tamque Deo acceptum Patronum, in spiritu velut & in corpore, secum manere cognovissent: nec timerent licet vastatam denuo inhabitare patriam, in qua sibi adesse sanctissimi Patris non diffiderent merita: immo læti desertas repeterent sedes, quos licet hostilis incursio fecerit exsules, bonis exuberantes divina rursus reconciliaverit benignitas: nec desperent sibi præsidia Sancti in omnibus adfutura, cujus virtutem tam multiplicem in sanandis varie vexatorum senserunt flagrare corporibus.

CAPUT I. *Tempus miraculorum S. Willehadi.*

ANno itaque Incarnationis Domini 860. regni vero domini nostri serenissimi Principis HLUDOVICI 28. Indictione 8. in Ecclesia Bremensi cœperunt divinitus agi miracula, & de die in diem semper multiplicius crescere, ita ut jam longe lateque per populos rumor increbresceret plurimus, vere divinam in eodem loco apparuisse gloriam, & merita B. Willehadi in eadem basilica requiescentis honorabili virtutum flore pullulare. Quæ cum per multorum ora volutarentur, & tam in præsentia nostri, quam etiam absentibus nobis, publice multi ibidem sanitatis adipiscerentur commoda; decrevimus hæc eadem litteris comprehensa posterorum tradere memoriæ, quo una nobiscum Deum qui in Sanctis suis operatur, omnis Fidelium natio gavisa collaudet. Et sicut præsentes per singula quæ tunc forte miranda contigerint, in Domini laudibus tripudiando conclamant; ita etiam post futura religiosorum societas cœlestem in beato viro congratulans admiretur potentiam. Abhinc igitur miraculorum gesta ordiri incipientes, primo tempus quoque ipsum quo hæc agi cœperunt insinuamus, scilicet post Pentecosten, anno Nativitatis Domini supradicto; post transitum vero beati viri circiter annis evolutis 70. Qui tamen prius & in multis Deo dignus apparuit: quamquam hæc negligentia abolita, non fuerint celebri pervulgata sermone. Deinde & nomina eorum qui sunt curati, una cum valetudinis morbo; sed & loca quoque in quibus vel progeniti, vel conversati fuerant, partim prout res se habebat, interserendo texuimus: quo & veritas miraculorum multiplicius attestata commendetur, & singuli ex propinquis vel vicinis suis ejus subsidio medicatis, quantam beati viri persenserint gratiam, devotius recognoscant.

II. *De quatuor in aliis post mortem ejus factis miraculis.*

Miraculum I. IGitur femina quædam de *Ostevesbusun*, Dida nomine, per septem annos cæcata, dum quodam sabbato dominam suam peteret, quo ad Ecclesiam procederent; illaque responderet, sibi tunc non licere, sed in crastinum mane die dominico se simul ituras: illa statim mature diluculo surgens suam acceleravit præire dominam, atque ad Ecclesiam quadam deducente se anicula gressu properare veloci. Quo cum pervenisset, ibique orationi dedita solo prostrata incumberet, subito divini muneris dono lumen recepit amissum. Cumque post eam veniens domina ipsius basilicæ penetraret intima, eamque ex ipsa loquela præsentem adesse cognosceret; repente ad illam accurrit gaudens & dicens: Mea domina desideratissima, gratias Deo omnipotenti & laudes refero, quia meritis B. Willehadi te oculis meis videre promerui. Quod factum illa admirata cunctis ibi adstantibus confestim enarravit, & quod vere illuminata fuerit, multorum testimonio approbante patefecit. Sicque hæc virtus in populo ad clarificationem Dei publice manifestata est.

Rur-

Rursus de pago Emisga femina quædam, nomine Witmod, novem annis cœcitatem perpessa, cum quodam die vespertino tempore ad Ecclesiam conveniret prædictam, ibique facta oratione post vesperas hospitium ubi erat mansura repeteret; subsequenti nocte ei quod ex amisso lumine salutis ibi esset remedium perceptura, in visu est denuntiatum. Cui rei ipsa ex voto utcumque credula Ecclesiam statim adire studuit, ibique merita Sancti toto invocans corde, divina adjuta gratia, luminis quod amiserat recepit officium: quod etiam ad gloriam Dei multorum attestatione continuo patefactum claruit. AN.CHR. 789. 8. Nov. II.

Post hæc autem die Nativitatis sancti Joannis Baptistæ, in conventu populi maximo, septem languidi a diversis sunt infirmitatibus liberati. Quod quia per singula enarrare non necessarium duximus, duo tamen eorum quæ peracta sunt miraculorum singulatim perstrinximus, quo ex his etiam cetera valeant intellectu perpendi. Nempe una ex ipsis femina quædam fuit, ex villa in proximo sita *Luidvvinenhusun*, nomine Simod, quæ tribus aut eo amplius mensibus oculorum privata lumine, ibidem nutu Dei gratiam pristinæ visionis recepit. Altero vero de villa ipsius loci, videlicet Brema, exstitit morbo contracta femina, quæ in infantia dum fortuito ignis adustione pede cremaretur, nulla subveniente medicina articuli sursum versi pene ex toto pedem ei subvertebant: quæ multis annis eamdem perpessa molestiam, præfato die cunctis adstantibus pedis & articulorum extensio sanitatem promeruit. III.

Porro ex Laris de villa Sluttra vocabulo, quædam femina fuit per multos annos incurvata, quæ non aliter ambulare nisi manibus reptando poterat, nec omnino sursum respicere: ad postremum quoque ita morbo perurgente debilitata fuerat, ut non, nisi portaretur, aliquo devenire potuisset: quæ etiam habebat filiam, quam ex ipsa infantia nativo lumine cœcitas obscuraverat. Hanc itaque, audita miraculorum virtute, simul cum filia propinqui vel vicini ad januam Bremensis detulerunt Ecclesiæ: quæ inibi posita, cum fide aliorum subvecta advenisset, miseratione divina & de filiæ illuminatione gaudere promeruit, & semetipsam gestans ac sursum erecta, propriis gressibus notas repedavit ad sedes. IV.

III. *Alia quinque S. Willehadi miracula.*

ITem ex Laris de villa *Falathorp*, duæ feminæ, una contracta, & altera orba, cum ad eumdem locum deductæ fuissent, divini muneris largitate incolumes ad propria sunt reversæ. V.

Ex pago quoque supra dicto de villa *BoKKenhusun* quidam adolescens multo jam tempore paralyticus ad eumdem locum deductus, divino nutu incolumitati pristinæ redditus, ad propria rediit sanus. VI.

Ceterum de pago Ostarburge, ex villa nomine *BaldriKesvvich*, quædam femina, vocabulo Adsuit, paralysi valde graviter & diu vexata, cum quadam die dominica eo adducta fuisset, & multi in eadem die, septem videlicet vel octo, ex diversis curati fuissent languoribus, ac post Missæ celebrationem hoc idem populo denuntiaretur, & pro exhibitis miraculis tam Clerus quam & populus laudes Deo debitas modulatis decantaret vocibus; subito ipsa e medio populi surgens, ad gradus altaris, ubi alii ægroti sanati jacebant, cœpit accurrere: quæ cum a circumstantibus ne in chorum Clericorum canentium forte prosiliret, retineri conaretur, ipsa quod sibi præceptum fuerit, quo ante altare cum aliis sese collocaret, menti alacri fatebatur. Visum namque ei fuerat, quod Sacerdos qui de aliorum sanitate populo adnuntiaverat, ei quoque ut surgens cum ceteris ad altare procederet manu annuerit. Cujus requisita infirmitate ac sanitate patefacta, omnes ad laudandam omnipotentiæ divinæ majestatem, atque extollenda beatissimi viri merita, tanto instantius, quanto & iterata virtute optabilius, corde compuncti lacrymisque præ gaudio obortis denuo alacres personuerunt. VII.

ANCHR. 789 5. Nov. VIII. Denique ex Vvaldsatis quædam fuit femina de villa Vvillianstedi, nomine IKKia, quæ septem annis visus fuerat cæcitatem perpessa; cui cum de præfato loco signa miraculorum jam fama vulgante ubique percrebrescerent, quædam vicina sua exhortans dixit: Quare non & tu Sanctum Dei exquirere conaris, ut tibi quoque lux oculorum patefacta clarescat? Illa autem se libentissime ita velle respondit: verum hoc tantum suo repugnare desiderio, quia non haberet ductorem. Cui illa denuo subjunxit: Ecce, si alium non habes, ego te quomodocumque potero illuc deducam. Cujus illa promissum, quia aliud sibi nesciebat refugium, gratantissime accepit. Erant autem ambæ paupereulæ. Arrepto itaque itinere ipsæ duæ tantummodo, Domini secum comitante gratia, ad præfatum tandem pervenerunt sanctuarium: ubi cum devote precibus insisterent, illa quæ cæca fuerat, subito illuminatur; & conversa ad sociam suam subridens atque congratulans dixit: O quam bene, quam bene mihi tuum contigit audisse consilium, ut Sanctum Dei perquirerem! ecce una tecum lumen cœli video. Hoc itaque factum statim publice prædicatum, magnam populis divinæ miserationis spem Psal. 9. 34. dedit: quoniam secundum Psalmistæ dictum, illi derelictus est pauper. Ideoque & ipse refugium est pauperum in tribulatione, pupillo quoque & orphano ipse promtus erit adjutor. Recepto itaque luminis visu ipsa jam non socia ducente, sed pariter comitante, ad suum sana rediit tugurium, Domini laudes semper cantando, & comparis suæ salutaria monita gratias jugiter referendo extollens.

IX. De pago eodem quædam femina æque IKKia vocata fuerat, quæ per multa annorum curricula a cingulo usque deorsum paralysi ita contracta exstitit, ut de membris ipsis nihil penitus sentiret, nec quoquam ire nisi cum scabello sese trahendo posset: quæ ad sanctum perveniens locum, Domini miseratione viribus reparatis, suis se pedibus quo voluit ipsa subvexit.

IV. *Alia sex S. Willehadi miracula.*

X. QUidam vero homo indigena, causa paupertatis circumeundo stipendia quærens, ad basilicam sancti dudum convenerat Alexandri: qui habebat filiastram secum circumeuntem cæcam, & ipse quoque duplici pœna multo tempore orbitantem sustinens: ubi cum morarentur, contigit meritis Sancti prædictam filiastram ipsius unius oculi visionem percipere. Quo dono exhilarati, ulteriora progredientes, ad Oratorium pervenerunt Bremense: ubi in oratione positi, B. Vvillehadi intercessione multiplici sunt fœnore ditati. Nam & ipse amborum visionem percepit oculorum, & filiastra ipsius alterius quoque illuminatione est gavisa. Quod cum Fidelium qui adfuerant denuntiaretur testimonio, plebs omnis exsultando laudem Deo dedit.

XI. Præterea ex pago *Nordovidu* quidam homo ad limina memorati Martyris olim transierat Alexandri, qui mutus simul & surdus diutino labore ab infantia miserabili potiebatur vexatione, meritis præfati Martyris auditum percepit. Ultra vero tendens, & ad basilicam Bremensis Ecclesiæ perveniens, divinæ largitatis clementia loqui pariter & audire B. Vvillehado interpellante promeruit.

XII. Item ex Laris de villa *Otitbusun*, cujusdam Frideberni filia omnibus membris diutino fuerat contracta languore: quæ ad prædictam deducta basilicam, per dies septem gravissimam in corpore molestiam pertulit, ita ut jam pene exanimis præ doloris crederetur magnitudine. Sed tandem divina annuente clementia levius agi cœpit; & ad pristinum reparata officium, meritis Sancti incolumitatem recepit: quæ paternam revisens domum, omnibus sana membris, parentibus ac vicinis festivum plane exhibuit gaudium.

De Steornigis quoque ex villa *Grandikebard* *, quædam femina, Herimod nomine, duobus annis surda exstiterat: quæ ad prædictum deveniens locum, intercessione Sancti audiendo redire meruit. AN.CHR. 789 1 Novemb. XIII.

Item de Laris de villa *Falatborpe*, duæ illuc advenerunt feminæ, una incurvata, nomine Hataburg, & altera orba, nomine Macsvvid: quæ divinum ibi flagitantes præsidium, ambæ eum sanitatis gaudio proprias sedes lætabundæ repetierunt. * al. GandriKesard XIV.

Porro de *Vvege* villa publica, quædam puella multo tempore omnibus infirmata membris nihil omnino vitium in proprio retinebat corpore. Ad Confessionem itaque deducta Sancti, divina largitatis munificentia & virium possibilitatem, & totius corporis recepit sanitatem. XV.

V. *Alia septem S. Vvillehadi miracula.*

CEterum de Sturmi ex villa EKina, quædam femina, vocabulo Gersvvid, cœcitatem multo tempore passa, in eodem loco posita, lumine est privato donata. XVI.

Similiter quoque de *Stenthorpe* pagi * quædam femina diutius cœca, dum orationi decumberet, auxiliante beato viro luminis est curata remedio. XVII. * f. pago

Denique ex Fresia de villa VestanKo quidam cœcus vir Meinradus eo adveniens, superna illustratus gratia, luminis recepit officium. XVIII.

De Laris ex villa *Habtbaceimund* nomine, noveni annis cœcata, sanctissimi viri precibus longe optatam ibi recipere visionis promeruit gratiam. XIX.

Ex Vvigmodis autem, de villa *Midlistansadarvurd*, quidam homo, manu multis admodum contractus annis, ibidem Domino tribuente incolumis est redditus. XX.

Item de Vvigmodis ex villa *Vvestristanbeverigisæti*, femina, Thiadgardis nomine, diu cœca, ibidem est illuminata. XXI.

De Sturmi vero, ex villa *Ekgnon* *, AKKo quidam vocabulo, jam quodam in brachio vulneratus fuerat: cui cum nulla subveniret medicina, armum ad omnia opera multis annis inermem habuit. Qui illo veniens, & dierum suorum otiosam consumtionem deplorans, auxiliumque beati viri expostulans; superna donante gratia, eum diu dolore brachii torqueretur, tandem sanatus porrectam extendit dexteram. Pro cujus incolumitate cum omnes Deo gratias retulissent, ille domum reversus fiducia suæ jam sanitatis admonitus & de Dei misericordia certissime confisus, uxorem suam quæ multo jam tempore in cœcitate permanserat, secum ipse ad eamdem reduxit Ecclesiam. Ubi cum pro concesso remedio vir fide corroboratus, mulieri beneficium, & mulier quoque viri sui doctrinis admonita Dominum sibi inhianter poesceret adesse propitium; cœlitus inspirato lumine, subito mulier clare cœpit cuncta videre: quod statim in populo declaratum magna fidei tribuit incitamenta, & cunctorum animos ad credulitatem divinæ confirmavit potentiæ. Cumque pro eorum salute Clerus ac populus personaret, ipsi ad propria gaudentes reversi, tanto alacrius atque studiosius labori cœperunt insistere, quanto se meminerunt otiose vacantes dies multos antea perdidisse. XXII. * al. EKynon

VI. *Alia quinque S. Vvillehadi miracula.*

DE Laris quoque concepta jam dudum divina creverunt miracula. Nam quidam Rhoudvvig, ex villa *Stenbike*, tribus annis mutus, cum inibi positus auxilium beati viri imploraret tacitus, divina miserante gratia, aperto ore subito Domini cœpit enarrare magnalia. XXIII.

Item de villa *Resteresfet* *, quædam femina multis fuerat annis morbo ita contracta, ut nec in lecto se in alteram partem absque adjutorio posset movere, nec ullius membri aliqua prorsus commoditate potiretur. Quam cum amici fide excitati ad Confessionem deveherent Sancti, ibique in medie posita grabato, XXIV. * al. Rehteresfet

AN.CHR. 789 8. Nov. acsi feretro tamquam præmortua decubaret; subito sana prosiluit e lecto, & prorumpens in medium laudes concinebat Domino. Nec jam curans grabati præsidia, in pace dimissa, viam qua advecta fuerat, propriis gressibus ambulabat intrepida.

XXV. Porro de villa *Bouchem* ex pago Lohingaho, quædam femina Hiberin * vocata, cum infirmitate cogente omnibus esset membris invalida, ita ut nihil ei virium in proprio esset corpore, beati viri meritis ibidem sanitatem adepta est integerrimam.

* al. Siberin

XXVI. Rursus de Laris ex villa *Eggrikeshusun*, quædam femina ab infantia ita exstiterat manca, ut nulli unquam usui aptari altera fuerit manus: quæ cum in sancto posita loco auxilium divinæ miserationis corde posceret intimo; subito sana manibus plaudens utrisque, jubilationem Deo in voce reddebat exsultationis.

XXVII. Sed & de Liastmona quædam fuerat ancilla venerandi Comitis HIRTMANNI, quam ipse causa operis textrini in domo sua Hethas cum aliis ancillis esse præceperat. Quæ cum ibidem posita dominico inesset servitio, occulto quidem, sed recto Dei judicio alias sana, loquelæ tantum est amissione damnata. Qua cum diutius molestia premeretur, nec aliquid prorsus loquendo resonare valeret; prædictus Comes miseratione Domini compunctus, libertatem ei pro animæ suæ tribuit remedio: sicque inde dimissam ad propria redire permisit liberam. Deducta igitur a comitibus, ad Bremam pervenit, statimque Ecclesiam adire devota (ut creditur) intentione curavit. Namque rerum effectu claruit, quid ipsa fideli mente tractaverit. Properans quippe ad fores Ecclesiæ, statim misericordiam Domini sibi obviam sensit. Nam in ipso introitu basilicæ, cum ingrederetur fores atrii, impedimento linguæ repente resoluto, altius exclamare ac laudes Deo canere cœpit. Cujus cum causam coram positi requirerent; quæ gesta fuerant, plane ac dilucide enarravit. Sicque hæc virtus aliorum etiam testimonio in populo declarata, beati viri merita cumulavit eximia. Quæ inde ad paternam se transferens domum, cum ipsa hilaris iret ac læta; sanitate simul ac libertate donata, parentes quoque ac propinquos ex suo fecit adventu ac prosperitate gaudere.

VII. *Alia septem S. Vvillebadi miracula.*

XXVIII. ITem de Bremis puella quædam nomine Wige, diu muta, & omnibus quoque membris contracta, ita ut non aliquo nisi ab aliis delata sese transferre posset; in eodem loco meritis beati viri, & loquelæ usum, & membrorum omnium recepit officium.

XXIX. Post hæc etiam de *Upriustri* quædam femina ex dextra parte a tempore nativitatis manca, nomine Tethileis, Domino auxiliante ibidem est sana.

XXX. De Wigmodis autem, ex villa *Medemahem*, femina quædam, Ida vocabulo, novem annis cœcitatem passa, ibidem Domini gratia oculorum donata est luciflua claritate.

XXXI. Ceterum de *Riustri* ex villa *Smalonflet*, quædam femina, Dislith nominata, per undecim menses uno oculo cœcata, illo adveniens, beati viri meritis amborum se gavisa est potitam lumine.

XXXII. Femina quædam ex villa *Thadingen*, Egilmare vocata fuerat, quæ longo tempore morbo paralytico horrendum in modum afflicta, tandem miseratione divina ad sanctum perveniens locum, ibidemque instanter Deum deprecans, paralysi liberata, reparatis viribus Deo gratias egit, & cum gaudio domum rediit.

Variant editi in verbis.

XXXIII. Similiter quoque ex loco *Citirothe* nuncupato, femina quædam luminis officio diu destituta, cum primum ad eumdem locum pervenit, ibique oratio-

tioni dedita, solo prostrata iocubuit, subito divini muoeris dono lumen recepit amissum. AN.CHR. 789 S. Nov. XXXIV.

Rursus de Liastmona, nomine Rotgardis femina quædam clauda, eum illie auxilium beati viri ferio imploraret, divina miserante gratia sanata propriis gressibus cum summa animi voluptate ambulabat intrepida *.

* hic desinit codex Corbejensis.

VIII. *Conclusio miraculorum S. Vvillebadi.*

FUerunt prætereа mulri eausa recuperandæ salutis ad eumdem locum properantes, meritis beatissimi Pontificis in via sanati: quorum aliorum relatione innotuit sanitas, quia nequaquam ipsi, uti cœperant, locum sanctum experere curaverunt: verum magis sanitate donati, ex itinere redeuotes ad propria festini cum gaudio sunt reversi, Dominum & beatum Vvillehadum magnifieis laudibus prædicantes.

Verum nos, ne prolixior narratio enerosa fiat legentibus, hæc & alia multa intermisimus, quæ tamen plurimorum ore vulgata in populis habentur. Corpus autem ipsius Sancti, quod jam tunc a loco requietionis suæ in alteram translatum fuerat basilicam, nos cum maxima Fidelium turma ae Cleri innumerabilis conventu exinde sublatum feretroque impositum, magnis populorum vocibus in laudem Dei ac beati viri concrepantibus, die depositionis illius in nova quam tunc dedicavimus, collocavimus basiliea; ubi honorifice compositum, magnifiee postmodum atque innumeris claruit virtutum indiciis, & de die in diem meritis beati viri multiplicia inibi ereseunt miraeulorum sigoa. Agitur autem dies depositionis ejus simul & translationis corporis 6. Idus Novembris, ad laudem & gloriam nominis Domini JESU-CHRISTI, qui eum Patre & Spiritu sancto unus & verus Deus vivit & dominatur per immortalia sæcula sæculorum, Amen.

APPENDIX

De sancti Vvillebadi reliquiis.

CUM *scripsissem in Saxoniam, at quo loco essent sancti Vvillebadi reliquiæ addiscerem, accepi responsum sequens ab erudito Corbejæ Saxonicæ Cœnobita & Bibliothecario Adolfo Overbamo.* Corpus sancti Willehadi Bremæ tamdiu religinse pieque adservatum cultumque fuit, quamdiu istic in pretio Fides orthodoxa & res saeræ, quibus in contemptum neglectumque snperiori sæeulo ob hæresim dednctis, non faeilis fuerit sacratum exuviarum investigatio. Reperi quidem in ms. veteri hæc adnotata verbis sequentibus. „Temporibus domni HAMUKONIS Pathebrunensis Abbatis, quidam religiosus Canonieus Bremensis Eeclesiæ, nomine VICELINUS, fraternitatis nostræ soeietatem expetens, & eam a nobis conseeutns, ad indicium suæ erga nos devotionis & ejusdem fraternitatis confirmatinnem, eontulit nobis cum eonsensu Episeopi sui domini FRITHERICI venerandas reliquias sanctorum Confessorum & Episeoporum præfatæ Bremensis Eeclesiæ, Willehadi, Ansgarii, & Remberti una cum isto libro, in quo ipsorum Sanctorum miranda gesta conscripta habentur. Quapropter dignam sui eommemorationem apud nos & posteros nostros jure obtinebit. Hamuka Abbas Monasterii SS. Petri & Pauli Paderbornæ Ordinis S. Benedicti existimatur præfuisse ab anno 1120. nsqne ad annum 1154. *Hæc ille. Certe Fritbericus seu Fredericus Bremensis Antistes* obiit anno 1124. 3. Kal. Februarii, *uti legitur in bistoria Archiepiscoporum Bremensium post Adamum.*

CIRCA AN. 790
13. Febr.

DE SS. HAIMONE ET VEREMONDO

MONACHIS MEDENSIBUS IN ITALIA.

Vitæ compendium.

1. *Medense Parthenium, quod Mediolano abest millia passuum quatuordecim, via Comensi, suam originem sanctis Haimoni & Veremondo acceptam refert. Hi nobilissima (ut ferunt) Coriorum familia progeniti, cum aliquando venationi darent operam, apros duos in se incursantes conspicati, in vicinam sancti Victoris ædem colli impositam perfugiunt: & conscensa uterque lauro, quæ gemina ibi forte aderat, cum ne sic quidem immanium belluarum furorem declinare se posse formidarent, voto se obstrinxere, ut si ex illo periculo salvi & incolumes emergerent, eo loci Monasterium amplissimum ædificarent. Voti compotes facti, rem exsecuti sunt, ædibus religiosis paratis, quas Deo dicatis Virginibus sub Regula sancti Benedicti victuris commiserunt: & ipsi ibidem deposito sæcularium curarum onere monasticam vitam professi in annum fere septingentesimum nonagesimum. Anniversaria eorum memoria Idibus Februarii celebratur in vico Meda, in quo situm Cœnobium, quod hactenus stat penes Sanctimoniales Benedictinas. Horum Sanctorum mentionem facit Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, prætermisit Vvillelmus Abbas in Kalendario sanctorum Monachorum, quod Romæ rudi minerva delineavit anno Domini trecentesimo septuagesimo tertio supra millesimum. Eorum Vitam Italice edidit Emmanuel Laudensis, Joannes Bollandus in compendium redegit: ex quo præmissa cum subsequentibus excerpta sunt.*

Translatio prima.

2. *Cum multi anni effluxissent a morte Sanctorum prædictorum, Comitissa* BESUTIA, *loci Abbatissa, augustiori templo in honorem sancti Victoris exædificato, cogitare etiam cœpit, ut sanctorum Haimonis & Veremondi corpora honorificentiori loco reconderentur: quod & ipsa præstitit, condito lateritii operis tumulo, in quem illatæ venerandæ Reliquiæ. Pii operis mercedem consecuta Besutia, acerbo alterius geniculi dolore liberata est. Sanctorum opem in suis etiam infirmitatibus expertæ sunt aliæ Sanctimoniales & sæculares feminæ. His accedit curatio Martini Luanini, qui ex gravi ægritudine usu pedum captus, ambulandi facultatem ad sacrum tumulum recepit die* 18. *Aprilis, feria sexta, anno* 1337. GUALDRADA *Meniana Cœnobii Abbatissa, ut fidem faciunt litteræ hac de re confectæ.*

S. Caroli Borromæi peregrinatio eo facta.

3. *Anno* 1581. *Carolus Borromæus, Mediolanensium Antistes sanctissimus, locum invisit die ultima mensis Maji: & Sanctos pie veneratus, eorum cultum in urbem suam propagavit, curavitque ut eorum conversio sedilibus majoris basilicæ insculperetur. Eisdem Sanctis Mediolani in Ecclesia Franciscanorum publica impenditur veneratio.*

Translatio altera.

4. *Denique Fredericus Borromæus Cardinalis & Archiepiscopus Mediolanensis sollemni ritu eorum Reliquias ex vetusto Oratorio in majorem Cœnobii Ecclesiam transtulit* 18. *Kal. Julii, anno* 1626. *& subtus aram recens ab se dedicatam in plumbea theca sepulcro marmoreo inclusas composuit. Cujus Translationis pompam legesis apud Bollandum.*

VITA S. HILTRUDIS VIRGINIS

CIRCA AN. 790 27. Sep.

IN CŒNOBIO LESCIENSI,

Auctore Monacho Valciodorensi anonymo, qui vixit medio sæculo 11.

Ex mss. codicibus Lesciensi & Valciodorensi.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. HÆC *Vita scripta est a quodam Monacho Valciodorensi, teste Jacobo Gaisio, qui eam in Annales suos Hainonenses retulit. Auctor libelli de restitutione Cœnobii Lesciensis nomen Monachi Valciodorensis designat his apicibus W. atque id opus ab eo susceptum rogatu Lesciensium Canonicorum: proinde ante annum millesimum nonagesimum sextum, quo in locum Canonicorum restituti sunt Monachi. Quibus usus sit monumentis auctor in hac vita describenda nullatenus prodit. Ut pleraque vera sint, nonnulla sane dubiæ fidei referuntur, ut quæ de Hugone Burgundiæ Principe, de velatione Hiltrudis per Theodericum Camaracensem Episcopum. Sed tamen cum alia nos monumenta deficiant, hæc retinere juvat ad qualemcumque primordiorum Lesciensis Monasterii notitiam: de quo mirum est silentium Balderici in Chronico Camaracensi, uti & de Hiltrude virgine, de qua nihil alibi scriptum reperi apud antiquos.* Vitæ auctor.

2. *Monasterium Lesciense seu Letiense *, in pago Hainoniensi * ad fluvium Helpram * prope Avennas * oppidum, illustrius fuit a restitutione sua. Ejus auctor Theodericus Comes Avennensis, referentibus tum Hermanno Monacho inferius citando, tum Balderico de Avennis in Chronicis Hainoniensibus tomo 7. Spicilegii: qui & memoriæ prodit, sanctum Bernardum Claravallensem Abbatem* multum laborasse pro pacificatione *inter Monachos Lescienses & Vualterum Comitem, cognomento Plukellum, res Monasterii occupare molientem. Loci Religionem & celebritatem mirifice auxit* LUDOVICUS BLOSIUS *Abbas pijssimus, Ordinis nostri ac sæculi proxime elapsi ornamentum, qui mores suos tum in eximiis scriptis, tum in alumnorum animis expressit. Is enim labefactatam disciplinæ regularis formam ad moderatas, sed tamen strictas leges revocavit, quales posteri hodie usque religiose observant præsidente venerabili D. Francisco Louchierio Abbate, a quo subjectum libellum accepi.* Monasterium Lesciense. * Liessies * le Hainau * Helpre * Avennes

3. *Vixere eo in Cœnobio præter S. Hiltrudem & aliæ Sanctimoniales in disparatis ædibus a viris,* PETRONILLA *scilicet &* ADA *Avennarum Comitissa, nobiles æque ac pijssimæ matronæ, sæculo 12. quæ Ada una cum marito Theoderico Monasterium instauravit. De ejus stemmate gentilitio ac familia Rociensi agit Hermannus Monachus in lib. 1. de miraculis S. Mariæ Laudunensis cap. 2. ubi hæc verba:* Hilduinus Comes Rociensis duxit conjugem Adeladam germanam domni Manassæ Remorum Archiepiscopi, ex qua genuit Ebalum .·. & Andream .·. septemque filias .·. Quintam nomine ADAM duxit Godefridus de Guisia, & ex ea genuit Guidonem patrem Burchardi. Defuncto autem Godefrido eadem Ada accepit maritum de Aath: quo mortuo accepit tertium maritum THEODERICUM de Avesniis, & cum eo exstruxit Cœnobium, quod dicitur de Lesciis, in propria possessione sua: defunctoque eodem Theoderico ipsa se ex toto contulit eidem Cœnobio: ubi plurimis annis religiose vivens, defuncta & sepulta est. *Ita Hermannus, editus post opera Guiberti Abbatis de Novigento.* Sanctimoniales.

DIE quinto Kalendarum Octobris sanctæ virginis HILTRUDIS celebrem agimus diem depositionis. Hanc psalmis, hymnis & canticis nos oportet celebrare festivis. Hæc enim a Domino & sanctis Angelis ejus in omnibus honorata esse cognoscitur, cui vivere Christus fuit, procul dubio & mori lucrum. Dum enim post Christum crucem suam tulit, dum sæculi pompam contempsit, dum corpus suum inedia & vigiliis in sacco & cinere castigavit, dum secundum Evangelium Christi vixit, nonne mundo mortua Christo vixit? &c. PROL.

AN-

CIRCA AN. 790 27. Sept. CAP. I. Hiltrudis parentes.

ANNO ab Incarnatione Domini 751. gloriosissimus Princeps PIPPINUS singularem Francorum & Germanorum Monarchiam obtinuit. Sic enim quia ad id dignitatis idoneus erat, utpote vi animi & corporis praeditus, fide catholicus, sacrae religionis cultor, Zacharia Papa jubente primum in Regem consecratus est a Bonifacio Pontifice. Sed post Zachariae decessum cum in Papatus cathedra Stephanus Papa sederet, & quibusdam causis ecclesiasticis exigentibus in Gallias venisset, ac S. Dionysii Parisiorum Ecclesiam dedicasset; hunc per seipsum eum omni secutura progenie in eadem consecravit Ecclesia benedictione perpetua. Qui cum modis omnibus ad perfectum veniret, & cunctae res ei prospere cederent; etiam primatum & optimatum pollebat nobilitate, quales decebat Regis Pippini esse. In iis erat Comes quidam nomine WIBERTUS, genere nobilis & actibus, pago Pictaviensi ex nobilissima prosapia ortus: & uxor illi nomine ADA, ex nobilioribus Francorum. Is hostilibus pressuris nimium circumdatus Regem adiit, cujus maxime praesumebat de gratia, & juvabatur munificentia; precibus exegit, quatenus de regio jure locum sibi concederet, in quo salva pace mansionem sibi collocans ab hostibus secederet. Cui Rex, ut erat liberalis munificentiae, ad petita annuit, amplas de jure patrimonii sui impertitas sibi possessiones inter Theoraecensem & Hannoniensem pagum super fluvium Helpram adjacentes, frugum fertiles, pecoris abundantes, pascuis uberrimas & silvarum densitate opacas, venatione & piscatione plurimum praestantes, adeo ut regium id esse donativum perspicuum appareat. Quid multa? accepit, pro acceptis gratias egit, & quanti essent consideraturus iter arripuit: voluntati suae satisfactum in hac parte gratum habuit, & cum tota domo ad id locorum migravit.

II. Lesciensem Ecclesiam condunt,

Quadam igitur die cum in venatibus aprum agitaret, hinc venatoribus, hinc canibus insequentibus, praeoccupavit eum supra fluvium Helpram in loco, qui hodie Lescias nuncupatur. Cumque luminibus late circumductis loci illius opportunitatem praevidisset, divina inspirante clementia animo occurrit, ut locum illum habitabilem redderet, Ecclesiam fundaret, officinas servis Dei utiles ibi aedificaret, quod ipse situs loci patiebatur. Ad Regem rediit, maximas pro beneficio gratias agit, affectum animi patefacit. Rex affectum viri approbavit, de effectu persuasit, operam suam illi pollicitus est & impendit. Tunc ad uxorem suam venerabilem Adam rediens, demum affectum a Deo inspiratum pandit, sed & favorem, adsensum & opitulationem Regis gloriosissimi edicit. Fiunt utrique in affectu concordes, saepe dictum locum qui prius erat ferarum, habitationem efficiunt hominum, & ad aedificationem Oratorii se viriliter accingunt.

III. & Monasterium.

Quia ergo templum Domini elegerunt & decreverunt esse, domum illi orationis aedificare deliberant. Sapientum igitur & religiosorum agente consilio, in ipsa alvei ripa locus huic operi providetur aptus, & monasticis officinis competens: qui aquam necessariis usibus semper ministret, qui molendinum, pistrinum, coquinam, hortum, vel artes diversas intra Monasterii claustra capiat. Tunc sumtus dinumerant, ad normam jaciunt fundamenta, & in promovendo opere alterum quodammodo exhibent Salomonem. Oratorio tandem expleto & Ecclesiae parietibus erectis & culmine adposito, claustroque bene officinato, circummanentes Episcopos vel Abbates, praecipue Tungrensem Pontificem adeunt, Sanctorum reliquias & consecrationem petunt & impetrant. Pontifex pretiosas plurimorum Sanctorum donavit reliquias, praecipueque S. Lamberti: unde ut ejus meritis novum suum Oratorium dedicarent, familiaritate, amicitia, suasione exegit. Denunciant rem Cameracensi Antistiti, ad cujus dioecesim Oratorium respicit: qui cum debito honore & reverentia S. Lamberti nomini illud dedicavit die 3. Nonarum Novembris.

IV. Guntrado filio praefecto.

Erat illius filius, nomine GUNTRADUS, a puero sacris litteris eruditus, monasticis disciplinis institutus, monasticis usibus assuetus, meditationi sancta-

CIRCA AN. 790 27. Sept.

ctarum scripturarum studens, orationi lectionem, lectioni miscens orationem. In vigiliis ac jejuniis pervigil & frequens, quod dicebatur Monachum vivens, mundi nihil appetens. Hinc religiosissimi genitores aliquot monachici ordinis & vitæ coadunarunt personas, quibus hunc Patrem & Rectorem præfecerunt. Qui quamdiu conversatus est in ergastulo carnis, id quod gratia Dei erat quodque dicebatur, forma sibi commissis factus diligentissime exsequebatur. Videres Helcanani & Annam masculinum sanctum Domino obtulisse, videres & alterum Samuelem in templo Domini ministrare: non erat periculum Heli Sacerdotis metuere, quia & recalcitrantes pungere & adquiescentes in virga pastorea noverat Deo attrahere.

V. Hiltrudis nuptias fugit.

Erat illis & filia, HILTRUDIS nomine, pulcra facie, sed pulcrior fide: nobilis genere, sed nobilior pia conversatione. Nam sicut ferrum ferro acuitur, & charitas charitate fomentatur; ita Virgo fratris actus æmulabatur: dum ille hinc alterum exhibebat Hieronymum, hæc illi alteram Eustochium. Huic tamen quidam Burgundionum Princeps, HUGO nomine, quærebat nubere, tum puellæ nobilitate & elegantia, tum longa nobilium parentum notitia & familiaritate illectus. Diem condicunt, conveniunt utrimque: de conjunctione matrimonii agitur, Virginis animus a parentibus prætentatur. Quibus illa, Si meam, inquit, super hac re quæritis sententiam, id certe quod sentio edicam. Jam dudum super omnia solum Christum diligo, huic fidem feci, huic nubere concupisco, & desidero. Si mihi patres vultis esse, si me filiam habere; si me a vero Patre, si a vero non sejungitis conjuge; vos mihi patres, me vobis filiam cognosco & profiteor: sin alias, nec vestram magnipendo paternitatem, nec meam vobis impendere habeo filiationem. Interim conquiescunt puellaria verba, & nullipendenda esse dicunt: mutandam utpote mobilis ingenii puellarem sententiam putant, verbum in crastinum reservandum decernunt. Nesciunt in muliere virilem animum, neque a Domino rem geri. Virgo sacra quid consilii caperet, quid ageret ignorabat. Parentibus resistere non poterat, necnon eis obedire nefas ducebat: attamen immortali sponso nubere toto desiderio ardebat. Hoc tandem arripuit consilii. Intempesta nocte paucis admodum & fidis arbitris comitantibus in proximam silvam confugit, ibique sibi latibulum collocavit. In crastinum piissimi genitores de fuga carissimæ sobolis audientes, non modice turbantur, non modo propter filiam, sed & propter auctoritatem & amicitiam tanti Principis læsam. Suis tamen demandant, ut factum silentio tegant. In verba iterato convenitur, excusationem parentes in medium adferunt, Hiltrudem in interiore conclavi residentem in pridiana sententia perseverare, ad emolliendum ejus animum se non prævalere, in id conversationis eam jamdiu animum induxisse: ex quotidiano usu vitæ ejus, quæ omnino nihil levitatis habebat; & multorum attestatione id se comperisse. Votis ejus si obsistant, iram Dei de cœlo timere, si liberos quos Deus dedit dignetur ad se trahere, in eo se maxime gaudere. Hinc illi gratias agere, salvam & inviolatam posse manere priorem amicitiam, si alteram de filiabus, nomine BERTAM, æque nobilem, nec minus formosam, illi in conjugium placeat adsumere. Quid plura? utrimque consentiunt parentes, puellam Principi despondent, Princeps eam legitime ducit uxorem, quæ & ipsa ante finem vitæ suæ religiosam visa est ducere vitam. Nunc ad latebram sanctæ Hiltrudis stilum deducamus.

VI. Velatur.

Igitur ante abscessum beatæ sororis revocatur a parentibus sancta virgo Hiltrudis, nuptura & ipsa, sed immortali sponso. Non vero post multos dies venerabili THEODORICO [a] Cameracensi Episcopo præsentatur, cui etiam qualis sit Virginis devotio, quæve petitio intimatur. Episcopus, ut erat

[a] Theodoricus Halitgario successit anno 818. pervenitque ad annum 63. ejus sæculi, auctore Balderico in Chronici Cameracensis lib. 1. cap. 41. & sequentibus. Ex quo intelligitur, aut sanctam Hiltrudem serius vixisse, aut ab alio Episcopo velatam fuisse.

CIRCA AN. 790 27. Sept. erat vir virtutis, de animarum in Domino profectibus gaudens, gratias Deo agit: Virginis devotionem approbat, ad perfectionis studium per sanctæ ædificationis verba exhortatur, & ut propositum in finem servet Dominum orat. Postremo infra Missarum celebrationem sponsam suam Christo, immo per eum Christus sibi consecrat, & sacrum ei velamen imponit. Quæ suscepto sacræ Religionis habitu qualem se exhibuerit, nunc breviter inseremus. Videres namque Annam, non viduam, sed viro suo immortali vere conjunctam, vere præseotem, de templo non discedere, jejuniis & orationibus diu noctuque vacare, nil nisi qualiter sponso suo placeret cogitare. Nullus eam levia verba aut risum moventia, nullus faciem suam ridendo effundenrem aut audivit, aut vidit: etsi corpore juvenescebat, animo jam senuerat. Post orationem ad verba sacræ lectionis veniebat, quæ illi frater suus venerabilis Abbas GUNTRADUS, quasi SCHOLASTICÆ alteri alter BENEDICTUS, eructabat. Post ad cultum justitiæ redibat silentium, ut rationale de præsepio Domini animal ruminatura, quæ de plenitudine gustaverat sanctarum scripturarum, in loco videlicet orationi & meditationi aptato in eadem Ecclesia, in parte aquilonari, post Oratorium Fratrum. Sic per decem & septem annos cella Christi aromatica odore piæ & justæ conversationis fragravit in mundo, exemplum facta non solum femineo sexui, sed etiam masculino.

VII. Testamentum parentum. Ea tempestate Deo digni parentes ejus cunctis quos heredes sibi adsciverunt immatura morte sublatis privati sunt: quorum corpuscula in sæpedicta Ecclesia continentur sepulta. Ut enim videre videor, nolebat eos Dominus mundi hujus malitia corrumpi, nec in hujus luti profundo demergi: ideoque semen longævum in regione vivorum eis daturus, tulit eos de medio iniquitatis. Unde factum est, ut filiæ suæ Hiltrudi virgini possessionum suarum domi forisque donationem facerent, a villa scilicet Molihamio *, ubi venerabilis Ada Ecclesiam Domino ædificaverat, usque ad villam Seanescum *a*. Quam procul dubio donationem hereditario testamento in manu ejus firmaverunt, ut ipsis libere præesset dum viveret, & post decessum ejus in jus Ecclesiæ S. Lamberti ad usus ibidem Domino servientium cederent. Quod videlicet testamentum cum ipsa ad sedes cœlicas recessisset, plumbo sigillatum piissimi genitores, bene occulta intentione in futurum prospicientes, illi consepeliri fecerunt. Quod multos post annos tempore HENRICI Augusti, qui tertio OTHONI successerat, temeraria curiositate aperto Virginis sepulcro inventum, & a quodam non de heredibus, sed de pervasoribus eorum quæ fuerant sanctæ Hiltrudis, igne crematum est. Nunc de transitu beatæ Virginis dicamus.

* Molhain

VIII. Hiltrudis obitus. Quia ergo non est in hominis potestate judicium vel vita ejus, aliter quam rati sunt religiosi parentes successit, ut scilicet prædestinaverat parentum omnium parens ante sæcularia tempora. Etenim Deo devota Virgo bono certamine certato, fide Christo servata, post modicum obviam sponso exitura erat, & cum eo in nuptialem talamum intratura. Unde modico correpta languore paullatim cœpit tabescere, & corporis viribus magis magisque destitui. Cumque per dies singulos languor ingravesceret, & jam necessitate mortalitatis nostræ de corpore cogeretur exire; aderat religiosus frater ejus cum sibi subditis, quotidie confirmans eam sacris mysteriis. Ipsa se eorum orationibus commendare, ipsa Dominum ut se in pace susciperet non desistebat orare. Aderant & piissimi genitores, aderat & familia: quia pium erat gaudere illi, & pium flere illam. Tandem sancta anima illa corporis ergastulo soluta est, ingressura ad quæ anhelabat tabernacula æterna, de quibus meditatione & voce cantaverat quotidiana: Quam amabilia sunt, Domine, virtutum tabernacula tua! In talamum Regis a sanctis Angelis introducitur, & sponsi sui quem amabat, quem semper optaverat, vultui præsentatur. Fit gaudium in transitu ejus spiritibus

a Hæc villa modo Vallis dicitur, vulgo *Vaux*, hactenus Monasterio subjecta.

bus angelicis, fit & omnibus Sanctis congratulatio, quia princeps hujus mundi nihil in ea invenit. E contrario fit religioso fratri ejus Guntrado, & cunctorum Fratrum collegio, piis parentibus & familiæ mœstitia, luctus, & dolor: qui etsi mortem perdidisse, & vitam invenisse credebant; absentiam tamen piæ vitæ graviter ferebant. Requievit vero mense Septembri sub die 5. Kalendarum Octobrium: cui collocaverunt sepulcrum, quale decebat Virginem Christi, a dextris altaris S. Lamberti, in parte aquilonari. Imposuerunt sepulcro laminam lapideam hoc modo inscriptam: HIC JACET HILTRUDIS CHRISTI VIRGINIS CORPUS, QUÆ OBIIT 5. KALEND. OCTOBRIS. CIRCA AN. 790 28. Sept.

Post dormitionem sanctæ Virginis, &, de quibus supra diximus, liberorum, etiam Deo digni parentes in Christo requieverunt, quos venerabilis filius eorum Abbas GUNTRADUS in porticu Monasterii ejusdem in parte meridiana, sicut decebat, eos sepelivit. Nam id loci ad sepulturam delegerant, & se hic collocari mandaverant: ubi patrem in lecto excelsiori, & matrem in humiliori seposuit. Hic enim humilitatis gratia, ut introeuntes sibi orarent ad animarum requiem, providerunt carnis pausationem, indignos se arbitrantes qui intra Ecclesiam dormitorium haberent. IX. & parentum,

Postquam autem fratribus parentibusque & sanctissimæ sorori venerabilis Abbas, quem ad hoc ipsum Dominus servaverat, funeris exsequias impendit; & ipse mortis debitum solvit, beatamque animam cœlo in æternum victuram misit. Corpus ejus a Fratribus, quos secundum Dominum rexerat, & ut sui memores essent petierat, in medio Oratorii S. Lamberti collocatum est: ubi & nomen & meritum ejus usque in hodiernum diem præsto est. X. tum Guntardi Abbatis.

Post cujus decessum annis multis perseveravit & valuit hoc in loco Ordo & Religio Monachorum: sed post Caroli Magni filiique ejus Ludovici Pii decessum, cum successores eorum alius alium bello appeteret, & pluralitas Regum quod singulare fuerat Regnum sibi traheret, diriperet, vindicaret; majestas Romani Imperii paullatim delabi, magis magisque defluere ac innovari cœpit. Ubique Galliarum bella, cædes & vastationes fiebant, donec multiplicata sunt mala. XI. Monasterii tes imminutæ.

Ea tempestate sæviente, cum dispositum haberet Dominus flagellare populum suum, gens Hungrorum partes Galliarum irrumpens invaluit: quorum effrenata malitia, etsi redundatura erat in caput illorum, ad breve tamen tempus immodice grassata, urbes, castella, & vicos cæde & igne vastabat, sed & Ecclesiis Dei non parcebat. Igitur ad supra memoratum Oratorium S. Lamberti properantes, ubi & multorum Sanctorum reliquias & sanctæ virginis Hiltrudis fratrumque ejus ossa collocata diximus, ubi etiam multa requiescunt, de quibus non diximus, virginea corpora; ignem adhibeot, ad cremandum multam operam impendunt. Sed, mirum dictu, igne virium suarum oblito nihil proficiunt. Nolebat enim Dominus Virginum suarum habitaculum ardere in igne, quarum corpora habitacula utique sua non arserant in libidinis ardore. Quid multis immoror? januas Ecclesiæ effringunt, amphoram vinariam illitam nitro erigunt, picem, stupam & malleolos lignorum siccamina subjiciunt, & varia igni fomenta subministrant: sed perparum sic quoque proficiunt. Nam quantum circulus circumdabat amphoræ, flamma elambens tectum adustum reddidit, & de reliquo nihil præsumsit. Illi casso labore frustrati desistunt, eunctam Ecclesiæ supellectilem auferunt, dissipant, & Fratrum claustrales atque serviles officinas igne concremant. Luctu & lamentis omnia complent, & multos utriusque sexus & diversæ ætatis captivos abducunt: qui, postquam victoria facta est de Hungris, repatriantes, materiam capituli hujus calamo nostro dederunt. Ab illo tempore non solum hic, sed & alibi locorum tam tempestuosis successibus status monasticus & ordo monachicus ad solum ductus est & omnino adnullatus, & Cœnobitæ dispersi sunt. XII. Vastatio per Hungros.

CIRCA AN. 790 Hac tempestate transacta circummanentes provinciales quæ fuerant sanctæ Hiltrudis sibi usurparunt, & singuli viciniora quæquæ sibi rapuerunt.
27. Sept. XIII. Facta sunt sæcularia quæ erant ecclesiastica: maligni homines suis adjungebant ecclesiastica, oedum ecclesiasticis addicerent sua.
Direptio per sæculares.

XIV. Miracula. Ne ergo lucerna Domini diutius in abscónso modii lateret, ut divina bonitas quanti apud se esset meriti hominibus palam faceret; plurimas ad tumbam corporis ejus cœpit operari virtutes, quæ per scriptorum oeglígentiam & imperitorum desidiam oblivione sunt abolitæ. Sed neque locus requietionis ad id studii vacaotes tunc temporis habebat, neque temporum malitia ob malorum frequentiam adsentiebat. Neque enim studium potest esse in animo, nisi animus sit in traoquillo.

XV. Erat quidam filius Belial, FRAGIMARUS nomine, homo equestris, a puero malitiosis imbutus & assuefactus moribus, alienorum raptor; neque Deum timens, neque homines reverens. Is mortem obiit: mortuum eum vere dixerim, qui vivens mortuus erat Deo. Qui antequam morte præventus esset, dato caballo suo Presbytero Ecclesiæ Lescienſis, quem ad prædas & sanguinem fundendum solitus erat sedere, impetravit sibi locum sepulturæ in porticu ejusdem Ecclesiæ, prope seu juxta corpora venerabilis Wiberti & Adæ parentum sanctæ virginis Hiltrudis. Nesciebant profecto bestiales homines sacra loca salvationem non præstare, sed damnationem; & quod nulla est communio Christi ad Belial. Quid multa? hoc audito, edicto Cameracensis Episcopi clausa est Ecclesia illa, clericali synaxi & sacerdotali officio privata. Audiebantur noctibus voces dæmonum Fragimaro suo ut equitatum exeat inclamantium, sed ob sanctitatem loci illum auferre non præsumentum. Perterrebantur hoc audientes habitatores villæ, nullus nocturno tempore quavis posceote necessitate domum suam egredi audebat. Sancta Hiltrudis Presbytero illi in visu noctis apparens, Cur, inquit, sic præsumsisti, Dominice, (hoc enim erat oomen Presbyteri) ut cadaver illud fœtidissimum genitoribus meis supponeres, quo obstante nequeo ipsos visitatum accedere? scias pro certo te impune oon laturum, oisi illud amoveris. Perterritus Sacerdos cum evigilasset, non surdus auditor comminationis, domesticis suis ut cadaver illud auferrent impetravit, & in alluvione Helpræ extra Ecclesiæ atrium projectum summo tenus terra operirent. Sicque factum est, ut cum illam victimam Plutonis amovisset, ministrorum ejus terrificas voces ulterius non audirent.

XVI. Erat & tunc temporis quidam, ADELARDUS nomine, Lescienſis prædii possessor; & uxor illi ERMENTRUDIS nomine, bene religiosa, & frequens ad orationum & pietatis opera. Hæc cuidam boni testimonii puellæ, Robergæ nomine, providentiam commiserat infantulæ suæ, Hadvidis nomine. Quia ergo non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente quæ timet Deum & operatur justitiam acceptus est illi; hæc puella quadam nocte audivit voces Angelorum in ipsa Ecclesia psallentium. Ejulantis vocula infantulæ auditui obsistente, aliquantulum blanditiis compescens infantulam, ad suavem illam intendebat melodiam, eum ecce semivigilem dormitatio resolvit in somnum. Adstat puellæ puella virgo Hiltrudis (cellula enim supradictæ matrisfamilias, uode id auditum fuerat, Ecclesiæ contigua erat) leviter suscitatam alloquitur, sciscitanti quæ sit intimat, Hiltrudem se esse ejusdem inhabitatricem Ecclesiæ edocet, & an aliquid audierit quærit ab ea. Illa quamdam suavem & auribus dulciter blandientem symphoniam se audiisse respondet. Scio, inquit, audiisse te, sed non plene: obstitit ejulantis vocula infantulæ, sed incurret ægritudinem, non tamen ad mortem; non ad punitionem, sed ob confirmationem quam audivisti laudis divinæ: & adseveranti tibi de laudibus angelicis quas audisti, sanitas infantulæ illico restituta testimonium perhibebit: quo dicto sancta Virgo disparuit. Cumque diluxisset io crastinum, secundum verbum sanctæ Virgiois quasi quædam lepræ varietas totam carnis superficiem

ciem in illa a vertice calcaneo tenus corrupit. Nunciatum est matrifamilias hujusmodi infantulam suam incurrisse tam subito malum. Ipsa infantulam suam male multatam videns & moriruram ad præsens, primo in stuporem, deinde ad desperationem tota transfertur & dolorem. Adest puella de qua diximus; de laudibus quas audierat angelicis, & qua ratione id foret effectum edicir; ne illi timeat, ne de vita ejus desperet matrem confortat, post modicum ei sanitatem reddendam ex promisso sanctæ Virginis confirmat: quod & factum est. CIRCA AN. 790 27. Sept.

XVII. Elevatio corporis.

Sunt perplura miracula quæ per virginem suam Hiltrudem Dominus operari dignatus est, quæ si voluerimus dicere, prius terminabitur lux hodierna, quam verba. Horum persuasus auditu ERLUINUS *a* Cameracensis Episcopus, venit ad locum: cum multo honore, cum psallentium Clericorum suavi hymnodia, cum thimyamateriis, sanctæ Virginis ossa levavit, & post altare S. Lamberti io locello novo composita exaltavit. Videres ranram in levatione sanctæ Virginis lætitiam, quanta fuit videre io depositione mœstitiam.

XVIII. Ecclesiæ restauratio.

Tempore HENRICI Augusti, cum Cameracensis fasces præsulatus vir Deo dignus administraret GERARDUS, sancta virgo Hiltrudis cuidam apparens; Age, inquit, dic Adelardo & Ermentrudi, quia locus Oratorii quod fundaverunt genitores mei, per temporum vetustatem, per injuriam & adversitatem sæcularem neglectus ruinam sui minatur; in loco horrei sui mihi Ecclesiam ædificare non differant. Illi ubi de revelatiooe audiunt, primo quidem quasi io somniis hæc audientes dissimulant: postea vero sæpenumero admoniti adquiescunt. Venerabilis matrona, utpote ferventior pro animæ salute, ad opus illud se viriliter accinxit. Talis enim erat anctoritatis, cui vir suus (quamquam suæ salutis non magnopere curans) conrraire non prævaleret. Erat autem mulier genere & moribus præcellens, erat & casti conjugii, & (ut superius diximus) ad orationem frequens & pietatis opera. In promotione operis illius Davidicum studium in femina erar videre, qui in arca Ornam Jebusæi tabernaculum Domino collocavit. Tandem consummato opere, præmonito Ecclesiæ Cameracensis Episcopo legationem mittunt, quatenus Ecclesiam dedicatum venire dignetur. Episcopus, ut erat ferventis in Domino studii, voluntati eorum satisfacturus accedit, Ecclesiam 5. Nonas Maji dedicat, pretiosas de corpore S. Gaugerici ibidem reliquias collocat: sed & eum debito honore & veneratione sanctæ Virginis huc transfert ossa medelæ & curationis largissima.

XIX. Miracula.

Ecclesiam hanc propter seditiones quasdam in atrio factas contigit per episcopale edictum claudi, & divino Officio privari. Instante igitur anniversario dedicationis ejus, legarus velociter mittitur, qni ab Episcopo aqam benedictam ad Ecclesiam & atrium purificandum deferat. Legatus pridie sollemniratis, dum rardat in redeundo, silent Clerici in vespertina synaxi. Moleste fert confluens populus divinis se frustratum laudibus. Quid plura? obseratis noctu Ecclesiæ janujs, ecce agendarum vigiliarum hora Ecclesiæ campanæ sonant. Æditus accurrit stupefactus, accurrunt & Clerici & de populo quamplures, legatum ab Episcopo remeasse putantes: at ubi Ecclesiam intrant (neque enim æditnus intrare solus præsumsit) sonus ille campanarum conticescit. Quiddam ergo divinæ virtutis adesse iotelligunt, Dominum collaudant, virtutemque ejus ubique locorum promulgant.

XX.

Referam & aliud miraculnm quod bonitas divioa per merita Virginis suæ operata est nostris remporibus. Erat mortalitas hominum hujusmodi. Fiebat subiro languor talis, quem qui incurrisset non convalescebat, sed

a Præfuit ab anno 929. ad annum circa 1010. mortuus aliquot annis post Ottonem tertium, quem obiisse anno 1011. prodit Baldericus in Chronico, ubi agit de Erluino in lib. 1. cap. 110. & sequentibus, & de Ottone quidem cap. 114. Erluino post Secheri, & Azelini ambitus succedit Gerardus ex cap. 122. de quo infra.

CIRCA AN 790 27. Sept. vel ſequenti, vel in præſenti moriebatur. Hac coacti neceſſitate diverſi ſexus & ætatis homines ad ſuffragia S. Ettonis in villa quæ dicitur Domni-Petri *a* quiſcentis confugiebant. Cumque inde regredientes aliqui de villa Ranſia * ad Eccleſiam S. Hiltrudis virginis diverterent, hujuſmodi languorem quidam de comitatu illo puer ſubito incurrit. Timentes ei parentes ſui, quia nullus de hujuſmodi languentibus in ſanitatis ſtatum reparabatur; ad ſanctæ Virginis ſuffragia concurrentes, pro puero petierunt orationem, anniverſariam voventes ſe reparaturos oblationem ſingulis annis. Convaluit puer de infirmitate, ut palam faceret Dominus, quantum apud ſe Virgo valeret in prece.

* Rance

XXI. Per idem tempus Bellimontenſes * villam ipſam prædaturi & igne crematuri conveniunt ſupellectilem, villæ auferunt, poſtremo incendium conflant. Incenduntur domus Eccleſiæ proximæ, ipſi Eccleſiæ incendium minantur, Clerici anxiantur, trepidant, feſtinant: Eccleſiæ diffidunt, quid agant, quo ſe primum vertant ignorant. Tandem duo ex ipſis feretrum in quo ſanctæ Virginis oſſa continentur arripiunt, obviam incendio portaturi. Jam ignis hærentes Eccleſiæ lambebat ædes, cum ecce duo illi portitores inter duas domos anguſta intercapedine exitum ab Eccleſia concedentes, obviam habent incendium, nec ulterius progredi valent. Cum non eſſet declinare ad dextram vel ſiniſtram, feretrum deponunt, ipſique in Eccleſiæ limen ſe recipiunt, ſic ſanctæ Virgini inclamantes: Si te cremari permittas incendio, tuo deliberandum committimus arbitrio. Mirum dictu! videres quaſi vento retroactum fugere ignem, & in ſeſe deficere. Hoc viſo prædones miraculo deſiſtunt ab Eccleſiæ crematione, & Clerici magnificant Dominum.

* de Beaumont

XXII. Contigit quemdam jam dictæ villæ habitatorem in eumdem morbum incidere, unde lecto decumbebat: videbatur autem in ſomnis ſanctæ Virginis oſſa per eamdem villam paullo poſt transferenda ſibi enarrari. Expergefactus fidem facit viſioni, ſuis retulit, ut calcearetur & obviam deduceretur admonens. Illi primo putabant inſanire: ſed ubi inſtantem viderunt, ei ſatisfecerunt: ubi eductus eſt domo, ecce nolarum audiri cœpit ſonus, quæ feretro ſanctæ Virginis anteferebantur. Tranſeunti per plateas villæ occurrit, feretrum ſubiit, vota ſua vovit, & poſt modicum Domino & ſanctæ Virgini gratias agit vigoratus. Unde factum ut ſingulis annis non ſolum hic, ſed cuncti villæ ejuſdem manſores in die depoſitionis S. Hiltrudis & dedicatione ejuſdem Eccleſiæ vota ſua & preces hodieque non deſiſtant deferre.

XXIII. Contigit & aliud indicium virtutis ejus. Mulier quædam de villa, quæ Terluinus * vocatur, phreneſim incurrit. Hanc ſui vehiculo impoſuerunt, atque ad ſuffragia ſanctæ Virginis adduxerunt. Cumque ad oſtium Eccleſiæ depoſuiſſent eam, ædituus qui aperiret quærebatur. Sed cum ille diu quæſitus venire diſſimularet, iſti vero præ foribus Eccleſiæ ſalutem miſeræ implorarent, & vota ſua Domino & S. Hiltrudi voverent; hæc dormitare paullulum cœpit. Quam in manibus tollentes, & in vicina domo collocantes, ſomno eam crediderunt, quod ſoſpitatis indicium eſſe credunt. Quæ cum a ſomno evigilaſſet, ſe ſanitatem recuperaſſe ſenſit, & re comprobavit: nam ſana mente ſurrexit, locuta eſt ſuis, Eccleſiam intravit, Domino & Sanctæ gratias egit: & quæ deportata fuerat vehiculo, pedeſtris remeavit ad propria cum gaudio.

* Terlon

Epilogus operis. Sunt & alia numerum excedentia virtutum ejus inſignia, quæ ad laudem nominis ſui & declarationem pretioſæ hujus lampadis quotidie operatur Deus, quæ & nos ipſi vidimus, & ab iis qui viderunt audivimus: Hæc ſcripſimus ut mirabilem in hac Virgine *b* Dominum prædicemus.

VI.

---

a Villa hæc, ***Don-Pierre*** vulgo appellata, Cœnobio Leſcienſi conceſſa eſt a Guillelmo loci domino, dein Monacho: modo Prioratus Leſcienſi Eccleſiæ ſubjectus, in qua nunc B. Ettonis corpus cum S. Hiltrude colitur. Fuit is Monachus Scottus, S. Furſei ſocius.

b Ejus corpus hactenus religioſe adſervatur in Eccleſia Leſcienſi, in ſacello ſcilicet Reliquiarum, quod Antonius de Wingio Abbas exſtrui curavit, ac dedicari die 12. Octobris anni 1629. per Franciſcum Archiepiſcopum Cameracenſem.

VITA SANCTI SOLI MONACHI ET CONFESSORIS IN NORICO,

CIRCA AN. 790
3. Decemb.

Auctore ERMANRICO Levita & Monacho Elevvangensi sæculo 9.

Ex tomo 4. antiquarum lectionum Canisii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Auctor Vitæ S.* SOLI, *qui ab aliis* SOLA, *Rudolfo in Vita HRabani* SUOLO *vocatur, est* ERMANRICUS *seu* Ermenricus, *ab aliis* Ermenoldus *dictus, Monachus, dein Abbas Elevvangensis Monasterii in diœcesi Augustana, quod medio sæculo 10. Ad Canonicos vertisse dicitur. Ermanricus Fuldæ litteris operam dedit præceptore* RUDOLFO *Monacho, cui hanc lucubrationem dedicat. Forsan is ipse est qui inter* Fratres conscriptos *Monasterii S. Galli numeratur apud Goldastum his verbis :* Nomina Fratrum de Elenhenvvangin. Siodoltus Abba. Eefman Abba, *&c. Ermanrico etiam tribuitur interpolamentum Vitæ S. Magni seu Magnoaldi : qua de re dictum est in Sæculo secundo ad annum 665. Vitam S. Soli scripsit eo tempore quo HRabanus Maurus Fuldensi Monasterio præerat Abbas, ut patet ex cap. 6. proinde ante annum 847. quo HRabanus Sedi Maguntinæ impositus est. Certe Auctor cap. 7. adfirmat, se plura S. Soli miracula ab ipsius Soli sene servitore didicisse : quod etiam testatur in subjecta epistola* GUNDRAMNUS *Levita, HRabani Mauri nepos, Cellæ S. Soli æditunus; de quo nonnulla infra adnotabimus.* Vitæ Auctor.

2. *Colitur S. Solus 3. Nonas Decemb. in Eistetensi diœcesi, ubi ipse vixit. Quippe ipsius Monasteriolum dictum* Cella Solæ *in diplomate Ludovici Pii*, Soleohos *in Vita HRabani Mauri*, Solæ Cella *infra*, Solæhofium *recentioribus, vulgo* Solenhovven; *situm erat* in pago Suala seu Sualefeldt, juxta fluvium Altmule, *ut habent Ludovici Augusti litteræ, in confinio Turingiæ & Bajoariæ*, in ea soli regione, *inquit Brovverus*, quam Marcgravii Aneltzbacheoses stirpis Brandeburgicæ insident. Rivus Altmona, vulgo Altmule, subter ex Septemtrione labitur in Austrum, versus Orientem Solæhofium lustrans, *demumque Danubio recipitur. Hæc Cella ab ipso S. Solo subjecta Monasterio Fuldensi (ut infra cap. 4. legitur, quod etiam probat Ludovici Pii diploma a Brovvero relatum in lib. 3. antiq. Fuld. cap. 13) paruit Præposito a Fuldensibus submisso ad annum 1487. tandemque a Lutheranis omni censu ac religione spoliata est. Lege Brovverum loco citato & Gretseri observationes in Vitam S. Vvillibaldi lib. 2. cap. 4.* Cultus & Cella.

EPISTOLA GUNDRAMNI AD ERMANRICUM.

CHARITATE *quæ Deus est amato* ERMANRICO *Diacono & Monacho* GUNDRAMNUS *Conlevita tuus æternam in Domino salutem.* Sane cum non ignorem me hactenus in activa & periculosa vita, & te ceu remotiorem a sæculari militia positum in theorica, non dubitem quin recorderis mei sedulo, ut me Deus omnipotens conservet a mundi retiaculo. Et ut lectum habes, ob deletionem criminum & augmenta præmiorum præsens hoc tempus a Deo indultum habemus. Quapropter, Frater mi, licet diverso habitu [a], uni tamen serviamus Domino, cujus onus leve est, cujus jugum ferre suave, volenti tamen. Dein honoremus & Sanctos Dei devota mente, servitio quo possumus : quia bonam volunta-

 tem

[a] Gundramnus in scholis licet Fuldensibus educatus, tamen Monachus (ut ipse ait) ligatus haud fuit, ut intelligitur tum ex hoc loco, tum maxime ex cap. 10. infra : tametsi diu Fuldæ vitam monasticam egit.

CIRCA AN. 790 3. Decemb. S. Soli Vitam scribi rogat, ex suo & aliorum testimonio.

tem Deus in nobis quærit, nec pensat quantum, sed ex quanto serviamus ei. Idcirco & te quasi ceteris familiariorem poposci, quatenus SOLI beati Monachi vitam & gesta conscribas, ut meritis ipsius, tui laboris mercedem apud omnipotentem retributorem accipias, ac mihi in eo satisfacias: & urerque cumulum sudoris recipiat in futuro, ego petitionis, & tu scriptionis. Nam & multos actus ejus agnovimus tam insignes, & in vita hujus lucis agenrem, & post hanc vix comparabilia facientem, ita ut aliquem ex prioribus Eremicolis vel Antonium vel Paulum in eo mirareris. Quæ non solum ex ore meo didicisti, sed & a superstitibus quibusdam qui verba ejus & opera hausere, indubius audisti. Quapropter non pigeat te hanc viam nunc aggredi, scilicet ut gesta ejus brevi & veraci periodo conscribas: quia & majora otia te habere censui ob beatam consuetudinem Cœnobii. Et ideo neminem alium laborantium ad hoc opus quæro. Nolis, velis, acclamito, ut hujus * materiam eum Dei opitulatione incipias exposco, domini Abbatis patrui mei licentiam defero, & RUODOLFI oratoris tui preces adnuntio: teque ipse efflagito, quin & ex amicabili familiaritate firmiter mando, ut & vera & manifesta Dei opera luculento sermone depingas, & in corrigendis & augendis Ruodolfum adesse deposcas, ad ejus personam Prologum scarpsinans. Opto itaque fraternitatem tuam ubique bene valere mecum in Christo, Amen.

* f. hujusmodi

EPISTOLA ERMENRICI AD RUODOLFUM.

OMni *in arte celeberrimo Domno* RUODOLFO a *meo Didascalo* ERMINRICUS *ultimus omnium, ac indignus Levita plurimam æternamque in Domino salutem*. Ex quo, Pater sanctissime, bonitatem ac doctrinam tuam aliquantulum prælibavi juveniori tempore, licet ut infans qui magis optat ludere, quam mores & sophiam discere; ex hoc tamen adsensi, non quaotus es, sed ut quantula tunc virtus adfuit, quam magni ac multiplicis ingenii vir sapiens habearis. Nec tale lumen in te fore * quivisset, ni ex luce luminum scotos * tua illustrata fuisset: quia omnis sapientia a Domino Deo est, & spiritus ubi vult spirat, requiescens super humilem & trementem verba Dei. Qua de re, venerande Magister, in multis desidero profectum laboris tui, dum & omoibus juxta Apostolum omnia factus es, mihi iofirmo factus es ceu infirmus: quatenus ut aliger semiplumatus, firmior ex doctrina tua fiam, & quandoque gubernante in campum olo-agio-graphæ volare ac quiescere queam. Quod & te scio magis rebus quam verbis ostendere malle, si tempus secundum adesse potest. Interim Paternitati tuæ intimare volui, quid super petitione carissimi mei GUNDRAMNI tuæ meotis esset, utrum incipiam, an (ut iosipientium moris est) peoitus denegem. Nam hujusmodi non solum petebat, sed & obsecrabat: Adjuro te per vitam meam, amande, ut in amore Domini Vitam S. SOLI Monachi cooscribas, propales, in quantum a fidelibus referentibus comperta sunt tibi, nec abneges deprecanti. Cui tam honestæ petitioni, licet laboriosæ, negare non potui. Idcirco & Pateroitatem tuam deposco, ut ubicumque io sensu vel in ratione tibi videar titubare, paterno stilo emendes: quia & hujus beati viri progressus vel vita tibi est notior, & ad corrigendam seriem orationis ideo aptior. Nam ego tantum ea quæ auditu percepi scribere malui; etsi ooo omnia, tamen ipsa quæ a religiosis viris audieram, præterire dignum non censui: quia in multis evideotioribus signis apparet, quanti meriti sit apud Deum omnipotentem iste vir. Quapropter dimissa excusatione, ad narrationem quamvis brevem Deo annuente jam veniam, uti simul in Christo bene semper tecum valeam. Amen.

* esse

* σκότος, tenebræ, in editis male scopos.

Rodolfum hac de re consolit Ermenricus.

Audita scribit.

I N-

a Is est Rudolfus seu Ruodolfos, qui Vitam S. Liobæ superius relatam scripsit, & forsan is ipse Rodulf, qui ob pictoriam artem laudatur a Hrabano in epigrammate 106. Inscriptionum.

CIRCA AN. 790 3. Decemb.

INCIPIUNT CAPITULA.

CAPUT I. QUIBUS *temporibus & quo magistro sit instructus & de qua gente progenitus beatissimus* SOLUS.

II. *Quod solitudinem amaverit, & ob id censetur, ita vocatum locum & ipsum.*

III. *De æstimatione nominis, & ipsius loci vocabulo.*

IV. *In quo pago locus ipse sit situs.*

V. *Qualiter ad aures Domini Imperatoris Augusti* CAROLI *ejus studium delatum sit, & de firmatione dominica circa ora loci supradicti.*

VI. *Quod habuit sui silvatici sudoris adminiculatores domnum* WILLIBALDUM *Episcopum & germanum ejus Vvunebaldum Presbyterum.*

VII. *De eo quod a nativitate cæcum curavit, & claudicantem erexit.*

VIII. *Quod surdum ac mutum invocato Christi nomine sanavit.*

IX. *De miraculo aselli ejus, cui in Christi nomine præcepit, ad morsum bidentium festinantem necare, & sine mora accurrens momordit eum.*

X. *Tumba ejus ab indigno* * *Gundramno renovata, qualiter ore suavissimo tota regia domus delectabiliter repleta sit: & quod in decem capitulis sermone mecum super eo succingere malui.* * f. a Diacono

PROLOGUS IN VITAM S. SOLI MONACHI.

IN paganorum itaque multorum panegyricis, dum multos scenico more viventes ita poeticis figmentis comperimus perlectis eorum actibus laudatos, ut stolida mente & penitus a lumine fidei cæca eos in deos traostulissent, quos aliquod sibimet insuetatum commentante diabolo invenisse fabulose jactabant: cur nos qui Christiani sumus signaculoque muniti stigmatis Christi, quo levato omnia Ægypti delubra cadentibus idolis diruta sunt, taceamus gloriosum belligeratorum triumphum pro fide Christi in omni vita sua decertantium, quin actus vitamque ipsorum, tamquam verissimo Regi militantium, liberiori religione describamus? Quos signa per virtutem Domini non ficta, sed veraciter facta, & præsentia, ac post hujus vitæ discessum subsequentia clarissimos reddunt in tantum, ut nihil dubitemus eos tot ac tanta nomine Domini invocato in terra facere præsentes. Et dum usque hodie Maronis ac Homeri inutiles fabulæ a Christianis viris lectitantur: cur non magis libet perscrutari dicta ac facta majorum, ad quorum tumbas sedulo procumbimus, divinam clementiam implorantes, quatenus per intercessionem eorum qui jam sunt in cœlo cum Deo coronati, nobis qui adhuc in dubio scammate adsistimus, auxiliari ad gloriam sui triumphi dignentur. Sed ne nimis in longum sermo protelетur, abbrevientur hujus orationis ambages Et quia magnorum heroum omnium acta pensare dignum me fore haud censeo, honorabilissimi beati SOLI Sacerdotis Christi vitam ex parte tangendo, licet super vires meas sit, propalare tamen aggrediar.

CAP. I. IGitur beatissimus cœlicola SOLUS, Apostolis in omni actione sua pene consimilis, regnante domino PIPPINO Imperatore *a* super Franciam & Germaniam, eodem tempore, quo ipse de gente Anglorum magistrum suum, sanctum scilicet BONIFACIUM Archiepiscopum prosecutus est; hanc in patriam ceu jubar solis clarissimum *b* delatus est: a quo Presbyter Monachusque ordinatus, sanctæ conversationis initia sumsit. Cum enim piissimus Imperator comperta S. Bonifacii sanctimonia ac sociorum ejus, cœpisset familiaritate eorumque colloquio amicabiliter potiri; annuente Dei gra-

a Sic non raro Francorum Reges appellant mediæ ætatis Auctores, uti & alios.

b An S. Solus venit cum S. Vvigberto Abbate aliisque ex Britannia arcessitis a Bonifacio? an cum S. Vvunebaldo? cujus consanguineus fuisse a Philippo Eistetensi Episcopo dicitur, sed gratis quidem. Ermenricus cap. 6. memorat, Willibaldum & Wunebaldum favisse Solo, *ut propria gentis viro*, dicturus *consanguineo*, si fuisset.

CIRCA AN 790 3.Decemb. gratia, cœpit beatum Episcopum Bonifacium præ omnibus his qui sub eo fuere Episcopis habere, eumque sui ac totius populi fidei doctorem fieri jussit. Qui cum ab Imperatore maodatum sumens, totam Franciam, ac Alemanniam, ceu pater filios, non solum lacte, sed & pane firmiore educavit. Atque, ut erat vir per omnia plenissime doctus, ne per imperiale præceptum contemneret * Sedis apostolicæ privilegium, Romam adiit: ibi ab apostolico domino LEONE *a* accepta Archiepiscopatus auctoritate, oactis benedictionibus Domini inde rediit, qui illuc devotus properavit. Deinde ut major lux Fidei in sua patria luceret, cœpit de sanctissima sua cohorte emeritos præficere Episcopos ac Presbyteros, ubicumque constituendos. Qui simul cum suo magistro, veluti cum summo Apostolo, gentem nostram in tantum correxere, ut Apostolos præsentes cerneres: sicuti & fides & morum institutio, quibus in partibus prædicabant, hactenus seminis hujus germen optime pullulare declarant. Quorum pium initium elegantissima finis syllogismavit; dum & nullus ex his maniplis relictus est, quin vel glorioso martyrio coronatus, vel pia confessione honoratus est.

* al. contemneretur

II. Hic denique mitissimus vir, cujus in præsenti sermonem tenemus, S. Solus, inter ceteros compares suos ceu gratissima florum gemma, licet latitans enituit: illisque, ut superius diximus, ad colligendos Deos populos ubique dispersis, iste multo ardentius præceptorem suum dominum S. Bonifacium in omnibus cœpit prosequi. Illam puto sententiam Domini memorans, qua dicit, perfectum omnem esse, qui est ut magister ejus. Nec alias quam ut B. Joannes Evangelista ex pectore Domini nostri JESU-CHRISTI plus ceteris divinam sapientiam ebibit, amplexatus: sic & iste magistro suo adhærendo omnis ædificationis documentum percepit adstructus, plusque eremum cupiit, quam ullos jam aridi sæculi rumusculos aut honores deciduos; gestans in mente vaticinium Prophetæ: En, inquiens, elongavi fugiens a sæculo, & quievi in eremo. Elevatisque virtutum pennis, veluti simplicior columba volavit, ac requiescit corpore, scilicet in ea solitudine, quam ipse sibi elegerat: mente enim & animo semper fuit in Domino. Sed ne quid discipulis S. Bonifacii Archimandritæ deesset, Christo omnipotenti in omnibus cooperante, illi in sæculo tritici Domini dispensatores constituti, semina ubique centiflua mittentes, reteque Evangelii expanso, undique de profunditate sæculi hujus fluctivagas animas ad cœlestis patriæ litus traxere. At vero iste Solus Domini hymnis ac orationibus vacare desiderans, eremum petiit, & ob hoc, ut putamus, divina providentia Solus nuncupatus, quia solitudinem amavit.

Matth. 10.

Psalm. 54.

III. Nempe & ipse locus quem incoluit ex ejus nomine solitudo dici potest: quem tamen quidam vulgarice Cellam vel Curiam Solonis vocant. Ast ego salva aliorum æstimatione, dico, eum Monachum, id est Solum potius quam Solonem: & cellam ipsam, Cellam B. Soli, quam Cellam Solonis posse nuncupari, dum & ipse locus a mundi actibus sequestratus sit. Et ideo solitudo ipsa a cultore, scilicet Solo, nomen habeat. O quam felix collegium beatissimi Bonifacii! dum & lucernæ Episcoporum, Presbyterorum, ac ceterorum graduum copiose de suis per totum mundum lucerent; nec solitarios divina bonitas ex his abesse passa est. Quorum omnium gesta scribere non solum super meas vires est, sed & omnium pene linguarum doctorum fortium series cessat. Plus enim in secreto pectoris sui cubiculo conati sunt Deo placere, quam superficie tenus actus suos propalare mallent: licet apertum sit ex fructu, tales rami de quali radice processerint.

IV. Ante vero quam ad exponenda ejus miracula veniam, ratus sum aliquid succinctum edicere de ipsius loci situ, io quo beatus Christi Confessor sibi tugurium nobile statuit. Quod licet exiguum ae vile visui haberetur, proprio tamen stratis * palatiis, hoc delectabiliter potitus est. In pago namque Sua-

* f. spretis

a Lege Gregorio II. a quo Bonifacius Episcopus & Legatus apostolicus creatus est, ut in ipsius Bonifacii Actis vidimus superius ad ann. 754.

Suala vel domo * ipse locus situs est, habens orientali ex parte flumen quod Altmona nuncupatur, piscibus copiosum & maxime bimanes cancros ebulliens, navalique mercimonio aptum. At ex occidentali & semimeridionali plaga ita undique alpibus celsis circumseptus est, ut vix unius difficillimi adscensus præbeat euntibus facultatem. Ex septemtrionali vero parte amnis supradictus veniens, decurrit ad Orientem ac Austrum versus. Terra autem ibidem adjacens sterilis est, nihilque pinguius sigale gignit, tedisque arborum ac pice aliis arvis famosior. Hunc nempe in omnibus tam jucundabilem ac delectabilem locum elegit sibi incola sanctus, sciens scriptum, quod arta via est vere quæ ducit ad atria vitæ. Nec immemor prophetiæ dicentis: *In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & junci, & erit ibi semita, & via sancta vocabitur*. Quæ quamvis typica sint, huic tamen cœlicolæ loco non inconvenienter aptari possunt: quia ut ex referentibus agnovi, sævis serpentibus ac beluis dirissimis locus ipse antea est refertus. Sed vox in deserto clamantis direxit viam asperiorem in planiorem: ita ut undique Christicolæ ad venerabilem Christi Sacerdotem confluxissent monita salutis percipere. Tantumque meruit piæ virtutis obtinere, ut plures a malis bestiolis obsessos ore extraxisset, ac Christo ad animas eorum viam parasset.

CIRCA AN. 790 3. Decemb.

* f. dump

Math. 7. Isa. 35.

V. Cumque enim fama prodigiorum ac virtus Domini evidens de eo longe lateque percrebuerint, Deo eum in omnibus gubernante, seque sub sincerissimo humilitatis pallio occultante; pervenerat tamen de eo sermo usque ad aures ipsius domini ac serenissimi Imperatoris CAROLI Augusti: quia non potuit civitas abscondi super montem posita, neque lucerna lucens occultata est, sed potius elevata. Cæsar autem Augustus supradictus, uti sapientissimi fuit ingenii, perscrutans omnia gesta ejus, tradidit ei cum firmissimo munimento ipsum locum quem incoluit, eumque sui oratorem perpetuum fecit.

VI. Habuit itaque beatus Solus, post gloriosum triumphum martyrii Sancti Bonifacii Archiepiscopi, dominum WILLIBALDUM Episcopum & WUNEBALDUM germanum ejus Presbyterum adjutores sui * laboris, qui ei ut propriæ gentis viro, omnibus his in locis adminiculum *a* ac solatium præbebant. Quin & accolæ regionum harum quocumque adventantes, ei in Christi amore frequentius administrabant: aliquanti & prædii sui partem tradebant illi. Quam ille cum timore Domini accipiens, cum his quæ dominus Carolus Augustus ei donare dignatus est, ad egregium Fuldense Cœnobium potestativa manu contradidit, ubi Deo providente modo sanctissimus ac in omni parte peritissimus dominus Abba RABANUS perspicabiliter fulget: videlicet nemini devotior quam illi magistro, quem sequi ab exordio cœperat; illique familiæ, quæ magistri sui institutionis imitatrix ubique nobilis habetur.

* al. lapidici laboris

VI. Cœperunt autem & multa miracula, Domini gratia tribuente, per beatum Solum fieri, ex quibus pauca quæ ex quodam sene ipsius sane servitore, in decrepita jam ætate superstite agnovi, adnectam narratione sub brevi. Enimvero priscis in gestis dum lectum sit ante Christi Incarnationem cœcum a nativitate neminem Sanctorum illuminasse, licet mortuos suscitarent, leprosos mundarent; & dum in hoc tempore moderno illud rarissimum sit; iste, salvo Omnipotentis privilegio & Apostolis ac successoribus eorum dato, natum a primis cunabulis cœcum signaculo Crucis apposito irradiavit, ocellisque ejus incognitum lumen ostendit. Per idem vero tempus & claudum quemdam in gestatoriis reptantem potius quam ambulantem, ad cursus sui statum divina virtute erexit: cujus hactenus gestatoria in loco datæ salutis pendentia ad signum sunt. Sed cur hoc de eo calculosum * videtur, cum ipse salutiferæ Me-

* id est dubium

 di-

a Adelbertus Heidenheimensis Abbas in Relatione historica de restitutione Cœnobii sui facta Monachis Benedictinis, a Gretsero edita, *villam qua Altbrim vocatur*, inquit, *Sola Confessori contradidit* S. Wunebaldus, cujus Acta uti & fratris Willibaldi superius exhibuimus.

CIRCA AN. 790 3. Decemb. Joan. 14.

dicus salutis dignatus est promittere membris suis, dicens: *Qui credit in me*, sicut dicit Scriptura, *opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & majora his faciet?* Quamvis nemo signis Dei æquiparari possit, quia omnis homo creatura Dei, & omne bonum ex Deo, & per Deum fuit; & omne corporale malum ex homine, & per diabolum fit, & quidquid mali invisibiliter constat. Sed ille humani generis inimicus per humilitatem Domini nostri JESU-CHRISTI perpetualiter victus ac damnatus est, quotidieque per membra sua eum devincit, cum per Sanctos suos qui hactenus mole carnis aggravantur, sed meritis eorum intercedentibus triumphat ipse qui per eos pugnat: nec non & potius per eos qui jam sunt cum eo coronati, ad quorum busta nostra peccata deflendo concurrimus sedulo, gloriosissime contrarium nostrum pellendo eliminat, contrariique dejiciuntur, ac sanitates saluberrimæ hominibus donantur. Horum omnia martyria plures ex frequentibus visibus testimonium liberiore ore testificantur, quia Deo propiciante ubique jam mundus in gloriosorum actionibus munitus refulget, ex quorum meritis reliquiæ fiant salvæ. Et dum jam prope generaliter interitus ipsius immineat, crebrioribus necesse est ut urgeatur angoribus: sed intercessionibus piorum paullulum differtur cito casurus, donec numerus beatorum implebitur, & sic plenius omnes Electi cum Domino semper sunt gavisuri.

VIII. Nec hoc prætereundum censeo, quod piissimus Christi Sacerdos Solus plus se ad exercitium sanctæ conversationis quotidie extendens, pluris virtutis cumulum a Deo meruit roborata possidere mente. Nam & quemdam in his misellis gregibus, qui sæpius orationis causa ac eleemosynæ ad ipsam cellam confluxerant, & benedici se ab eo petierant, conspexit horribili dolore detentum, sic ut nec loqui, nec audire quid posset; aliis ante eum ad benedictionem festinantibus, ipse stetit ut mutus. Sed dum diu beatus Solus in præcordiis suis orationem cum lacrymis ad Deum funderet; prospiciens iterum ac tertio, & suspirans dixit: Surde & mute spiritus, exi a plasmate Dei. Et continuo cecidit coram populo, & sanatus est homo. Quod quidem tabulæ pictatoriæ ibidem pendentes testantur id fore quod dictum est. Pensare itaque mens humana difficillime potest, quanto amore iste vir diligeretur a Christo omnipotente, qui eum non solum in cœlo sui regni participem, sed & in terra in his duobus signis egregiis facere dignatus est æqualem, excepto quod Dominus semper facit cum potestate, hoc iste solus ex ejus domo & virtute egit lacrymosa cum impetratione. Etenim hæc vulgus & qui minus intelligunt, nosque cum eis, pro maximis laudibus tenent, quod Sancti Dei in hoc sæculo a diversis languoribus corpora cæcorum, claudorum, aridorum, & paralyticorum in nomine Christi curant: sed tamen non solum in hoc, quando potius & in eo opere laudandus ac glorificandus est omnipotens Deus, quod ipse interius cæcos, claudos, & dissolutos nos quotidie curare non cessat. Nam & si altius intelligitur, in his debilibus non antea salus corporis tribuitur, quam mentis ægritudo intus sanetur: quia nec corpus sine peccamine exterius affligitur, nec mens sine remissione delicti interius sanatur: licet omnigene sit nobis incognitum, quid unusquisque mereatur apud omnipotentem Deum. Sed sive sit hoc, sive illud, justus & æquus est Dominus in omnibus operibus & judiciis suis, ac gloriosus in Electis suis.

IX. Sane & hoc miraculum huic opusculo inferendum censui, quod multi vetustiores accolæ se meminisse ferunt supradicti pagi. Nam quondam in die dum iter suum nobile una cum asello suo ageret, contigit se in quemdam locum devenisse pascualem, quo oves absque pastoribus pascebantur, nescio quo abeuntibus. Interim propius accedendo cœpit asellus aures vicissim erigere, dein offensis pedibus caput in altum extendere; ad extremum elevata cauda declivis per avia currere cœpit. Tum adsessor suus hoc inusitatissime fieri cernens, tremebundus uti senex desiliit, seque Crucis signo obsirmavit. Cœpit tamen artius tractare, quid asino esset, vel quid super eum divina bonitas facere voluisset. Sed dum hoc secum deprehenderat, quod in via Balaam non fu-

fugerat, neque illum aſellum fugientem Angelum, elevans oculos cernit lupum. Intellexit itaque vir Deo plenus naturalem aſini ſui formidinem, fixoque in terram capite paullo divinam oravit virtutem, & tunc demum ad fugibundum ajebat: In nomine Domini mei JESU-CHRISTI, o aſine, præcipio tibi, ut concito curſu irruas in eam beſtiam quæ ſub frutice latet, inſidiando inſciis bidentibus. At ille ex præcepto magiſtri ſui intrepidus aggreditur lupum. Interim & mandritis e diverſo venientibus, & ad utrumque conclamantibus, inſolitum & inauditum initum eſt duellum. Sed prævaluit aſinus, & necatus eſt lupus, non a paſtoribus curſitantibus, ſed aſellinis calcibus ac dentibus. Tum omnipotens Dei famulus paſtores illos nimis cœpit precibus rogitare, ne hoc alicui hominum uſque ad animæ ſuæ exitum dixiſſent. Hacque ſponſione ab eis recepta, levatus in gerulum ſuum, propria repedavit ad loca. Unde nec mirandum eſt, cur omnes virtutes, quas per eum Chriſtus omnipotens dignatus eſt operari, ad hoc uſque tempus pene latitaſſent, ita ut a nemine ſcribentium ante me propalatæ ſint. Sed quare hoc, niſi quod ſicut iſtic, ſic per omnia ſigna ſua ſpectatores ſuos clauſuris ſui præcepti obſirmavit firmiſſimis? quatinus in omnibus Creatorem ſuum, in quantum virtus data eſt, imitaretur, qui cernentibus tribus diſcipulis transfigurationis ſuæ oroma mandatum dederat, nemini hoc ante glorioſiſſimam reſurrectionis ſuæ palmam dicendum. Non aliter & beatiſſimus vir Deum omnium Creatorem imitando, qui non jam ſolus, ſed gratia Dei plenus, ſciens omnes pias virtutes, quas per ſuas preces ad honorem dantis obtinuit, non ab alio niſi ab eo fieri, qui ſemper magnifice operatur in Sanctis ſuis: & ob id inanes vulgi rumuſculos ſibi vindicare noluit, ſed omnia in laudem Dei convertit, memorans puto illud Apoſtoli dicentis: *Vivo autem, non ego, vivit vero in me Chriſtus*. Ducta igitur in terris angelica vita, tertio Nonas Decembris *a*, vocante Domino adſumtus eſt ad cœleſtia regna. Obſecro autem per ejus amorem, quem felix Solus feliciter ſequebatur, qui hæc forte legere dignamini, ne ruſticitatis meæ verba ore ſcyllatico attendatis, neve virtutes, quas per eum Dominus dignatus eſt oſtentare, ceu inauditas rugoſa fronte reſpuatis: dum & plurimi hactenus ſint operum ejus adſertores, qui me non plura neque ficta, ſed perpauca & veridica de eo ſcriptitaſſe teſtantur.

CIRCA AN. 790 3. Decemb.

Idcirco & ego ceu in calce hujus oratiunculæ, quid ſuper eo nuper mihi narraverit dominus GUNDRAMNUS *b* Diaconus cariſſimus meus, qui X. modo cellulæ ipſius æditnus eſt poſitus, licet Regis ſit Capellanus, adnectere ociori penna curavi: ſicque decimum capitulum cum tota ſermonis ſerie finiri. Orationis itaque ac familiaritatis gratia cum viſitarem ipſum ut amicum, quamvis locum difficillimum, eremicolam tamen indagavi. Aſt ille, ut eſt per omnia charitate plenus, benigne nos ſuſceptos duxit ad hoſpitium, ibique omni humanitate oſtentata laſſabundi quievimus nocte præſenti. Nam ut in quarto hujus ſermunculi capitulo dixi, nimis difficilis adſcenſus & deſcenſus manet ibidem pergentibus, in tantum ut pene non ſit latior, quam ad ſonipedis unius iter ſufficere poteſt. Quamobrem & multum impeditando laboravimus; & niſi Dei omnipotentis auxilio atque interceſſione beati Soli ſuffulciremur, vel in articulis pedum, vel natibus cruentaremur: Deo tamen protegente illæſi pervenimus. Peracta autem nocte cum corporum refectione, diluculo primo hymnis ex debito peractis, licentiam petimus redeundi. Sed ſupradictus amicus meus animalia me ac eque-

a Incertum quo anno: at eum ſenem ipſius ſervitorem viderit Ermanricus hujus Vitæ Auctor ex cap. 7. S. Solum ad annum circa 790. perveniſſe veri ſimile eſt. Quid factum ſit cum beati Soli Reliquiis, aut quo devenerint poſtquam beati viri Cellam Lutherus invaſit, Gretſerus ſe ignorare fatetur.

b Alius hic fuit Gundramnus, HRabani Mauri nepos, a Gundramno Comite quem Comitem HRabanus ipſe laudat ob crucem erectam epigrammate 96. inſcripionum, ejuſque Epitaphium & Ordrudis conjugis compoſuit. Certe Gundramnus HRabani nepos e Fuldenſi palæſtra in Palatinorum numerum *ablatus*, ut ipſe paullo poſt conqueritur, non Cellæ Soli præpoſitus eſt æditnus, & ipſe Levita: nec unquam conjugem duxiſſe videtur, tametſi Brovverus in Notis ad HRabani Carmina, unicum Gundramnum fuiſſe ſuſpicatur.

CIRCA AN. equestres meos vehentia abducere jussit, meque ceu invitum precibus insi-
790 stentibus secum & hunc diem manere obtinuit. Sed nec antea dimisit,
3. Decemb. quam ei aliquid de gestis beati Soli Sacerdotis Christi scriptitare promisi:
sic tamen ut secundum id quod cognitæ rei veritas approbaret, meque juxtà vires a Deo datas devotissimum exsistere velle. Tunc ille mellifluis verbis cœpit mihi narrare,

,, Ego namque, Frater carissime, imperante domino meo Rege, ex obe-
,, dientia patrui ac domini mei carissimi & Fratrum ejus qui cum eo cœ-
,, nobialiter vivunt, hic sum, ut cernis, in artissimum & sterilem locum
,, deputatus minister. Sed ut scias me in eodem nullo modo persistere nec posse,
* velle ,, nec malle *, nisi quædam causæ invitum tamen coegissent; dicam tibi
,, breviter, quibus mœroribus sedulo provocer in animo. Primum est, quod
,, ab ipsa infantia mea dominus meus beatissimus Abbas, qui mihi, licet
,, sim indignus, genitus est patruus, ex disciplina vero pater & dominus;
,, me sinuosis nutrimentis cum sanctissimo Fratrum gremio educare cœperat,
,, & ad virilem usque ætatem cum fomentis Patrum perduxerat. Sed pro
,, dolor! nihil servitii hactenus videor rependere ei: quin & gemisco, me
,, tam cito ab ipsius disciplina, non sponte mea, Deus scit, sed vi abla-
,, tum, & in Palatinorum numero, sicut noscis, nuncupatum. Ad hæc &
,, hoc mentem sæpiuscule movet, quid in me boni dominus Rex potuisset
,, nancisci, quod servitium meum dignatus est appetere, vel cur voluisset me
,, a quietissima Cœnobii vita, quamvis hactenus non ligatum, in ea educe-
,, re, & in hæc asperrima montium juga statuere. Licet dignior mihi præ-
,, sens locus fore * videatur, grave tamen est mihi, nihil aliud quotidianis
,, obtutibus, quam saxea scopula & tedas adspicere. Indurata tamen fronte
,, contentus sum hujus loci tugurio: nec hac in patria affecto plus commenda-
,, ri salvo commendato. Simul & hoc scito, quod hanc querimoniam nulli
,, hominum antea planxi: sed neque tibi propalassem, nisi quod obstrusa
,, angustia familiariter dissoluta solet deinceps frequenter levius portari. Nam
,, ne nimis longe sermonem protraham, hic manendi Deo semper in omni-
,, bus opitulante hæc materies maxima constat: quia, sicut jam tibi nar-
,, ravi, supradictæ anxietates me hinc pepulissent, ni carissimus Deo Solus,
,, cujus tu hic ex aquilonari Oratorii latere monumentum adspicis, me deti-
,, nuisset. Cum itaque ego a viro venerabili domino ALTINO a Episcopo,
,, ad cujus diœcesim locus ipse pertinet, rogarem, uti sepulcrum beati viri
,, effodiendi, & in eodem pavimento aliquanto melius humandi licentiam
,, daret, concessit ut rogavi: factoque jejunio, cum his qui tunc mecum ad-
,, esse poterant, cœpimus fodere. Quod dum peractum est, levavimus
,, sarcophagi operculum ex multis jam annis subtus terram positum, & ta-
,, men integrum. Et dum libentissime quid intus incorrupti haberet contem-
,, plaremur, tantus & tam ineffabilis mirifici odoris fumus inde egressus est,
,, ut tota basilica suavissime ex eo redoleret impleta. At nos nimis attoniti,
,, in parte qua steteramus domus regiæ b ut fragiles procubuimus. Refocil-
,, lati vero ex odore fragranti, divinam clementiam orantes resumsimus spi-
,, ritum: & tunc demum propius accedentes, perspeximus non solum san-
,, cti viri ossa integra, sed & ipsius beatæ glebæ pulverem ita sibimet cohæ-
,, rentem, nimiæque viriditatis speciem tenentem, ut quasi non olim mortu-
,, us, sed semper vivus putaretur. Hoc igitur, amande Frater, absque du-
,, bio scias, nobis cernentibus & pavorem nimium, ac immensum tripudium
,, inculcasse. Sed quia omnia possibilia sunt omnia possidenti, laudavimus
,, hym-

a Jacobus Gretserus tempus Altini Eistetensis Episcopi definit ab anno 841. ad 858. Et tamen Brovverus in lib. 2. antiq. Fuld. cap. 12. veterem refert inscriptionem, in qua hæc verba de Altino: *Anno dominicæ Inc. 819. Indict. XII. mense Januario 16. Kalend. Febr. dedicatum est hoc templum ab Altuino Episcopo Eibstatiensis Ecclesiæ in honorem S. Salvatoris Domini videlicet N. J. C. & sanctæ Dei genitricis Mariæ & S. Joannis Baptistæ & S. Petri Apostoli, & cæterorum Apostolorum Domini, & S. Bonifacii Martyris Christi*, &c.

b Ergo in isto loco villa regia erat, cui præpositus Gundramnus, homo Palatinus & Levita, nepos Hrabani Mauri, ex dictis.

„ hymnis quibus potuimus Creatorem nostrum, qui dum nihil eramus, CIRCA AN.
„ psalmavit nos : & dum culpis exigentibus ad nihilum demum revertere- 790
„ mur, iterum diaboli seductione oblita restauravit nos : cujus laus est in 3. Decemb.
„ æternum, & in sæcula sæculorum, Amen. Post hæc vero cum ingenti
„ gaudio statuimus beati viri Memoriam aliquantulum altius, quam pri-
„ dem fuisset; non tamen in alio, quam pene in eodem loco. Et licet alii
„ de ejus virtutibus taceant, nos qui sub alis ejus sedulo degimus, ipsius mi-
„ racula prædicamus, narrantes laudes Domini, & virtutes ejus, & mira-
„ bilia ejus, quæ fecit; & qui dominatur in æternum est benedictus in sæ-
„ cula sæculorum.

Hanc itaque ego rationabiliter editam rationem intentus audiens cum respondissem, Amen, ajo ad eum : O nimiæ prudentiæ sagacissime Frater, quam æquanimiter querelam mentis tuæ disserueras, lætitiamque spiritualiter operis adjungendo, credo quod nil jam sit quod te contristet hujus beatissimi viri precibus adjutum. Sed, quæso, cur mihi indigno atque imperitissimo, non dico angorem cordis tui, sed & signa, & virtutes hujus sanctissimi viri voluisses sic incognita noviterve coram exponere : cum ex multis jam temporibus audierim, eum multa fecisse, & te, licet laborando in ejus tugurio affectibus quos dixisti, scierim perstitisse? Si quid tamen adhuc in animo volvas, ut carissimo edicas amico.

„ Tum ille: Frater amande, inquit, hæc idcirco tibi sic exposui, ut
„ certior sis de almitate hujus emeriti viri: quamvis antea multa de eo præ-
„ libassem, aliquanto tamen nunc de ejus beatitudine, ut reor, lætior ma-
„ nes. Quapropter mihi non deneges, quando aliqua ex miraculis ejus scriptis
„ tangas, lumenque quod in te divina gratia accendit, in hoc opusculo ne
„ obducas, efflagito : sed vera ac bene cognita aperias, quatinus mihi satis-
„ facias, & eum in perpetuo intercessorem habeas.

His nempe edictis rationibus, o RUDOLFE in omnibus sagacissime, sicuti amore concatenati sumus, supradicti viri precibus libentissime parui, sed tuæ sanctitati obuncam verborum congeriem commendo : quatinus rectis locum & miraculosis licentiam condones. Plura enim de supradicto sanctissimo scribere mentis erat, si non ubique noctis angustiæ tempus cohiberet. Attamen hæc pauca quæ scripta sunt, magnum martyrian * fidemque multiplicibus præbent, in tantum ut nihil fideles ac benivoli dubitare velint vel possint, quando credant eum semper cum sancto sanctum, & cum electo electum. Unde & ego in decimo sermonis mei capitulo finem de eo fieri malui : quia licet minus prudenter, perfecti viri tamen actus vitamque descripsi, quod denarius & a quaternarius numerus figurarum : scilicet, ut qui in concordia decalogi & Evangelii totam vitam suam duxerat, tali syllogismo subjaceat.

* id est testimonium.

HYMNUS EJUSDEM ERMANRICI

Ex ipsius hominis (SOLI) titulo exordium capiens.

Editus in tomo 6. antiquarum lectionum Canisii.

ω ΣΦΟΔΡΑ mirabilem promite carmine,
Cluit qui meritis undique stantibus,
SOLUM quem vocitant nomine typico
Plebs sacra sic Germanica.

Ο Oris qui famine undique colligit,
Fide corroborans Christoque populos,
Dans claudis itiner, expulit & tetros
Instanti ore spiritus.

Ⲗ Lin-

a Legendum videtur, *quod denarius æquat numerus figuratus* : in aliis legitur *secundum, ut qui, &c.*

CIRCA AN. 790 3. Decemb. Lingua jusserat statum in pristinum
Restitui prece mutis, & condolens
Cœcis fert salubrem visum, qui cœlltus
Est semper mitis omnibus.
Vita consimilis vixit Apostolis,
Martyrium ferens juge qui in animo
Christique Virginum . ˙ . ˙ .
Cohetes gaudet ὑρανοῖς.
Sancta una Trinitas, æqualisque Deitas
Dispone famulis tibi quod placet tuis
Ut nunc te canere possimus perenniter
Qui regnas in perpetuo, Amen.

CIRCA AN. 793 19. Janu.

VITA SANCTI BLAITMAICI

ABBATIS HIIENSIS

ET MARTYRIS, CUM ALIIS MONACHIS,

Auctore WALAFRIDO STRABO, Abbate Augiensi.

Ex tomo 6. Canisii & Bollando.

I. SI tantam meruere suo pro carmine famam,
Qui sceleroforum mores & facta tulerunt
Laudibus in cœlum, perfusi dæmonis arte,
Frivola nectentes hominum monimenta malorum:
Cur non liberius Sanctorum facta canamus,
Quos placuisse Deo nobis miracula produnt?
Quæ fidei virtute gerunt per munera Christi.
Psal. 80.11. Nam Scriptura canit, Domino spondente pusillis:
Os aperire tuum studeas, ego verba ministro.
Quapropter, venerande Pater, carissime FELIX,
Præceptis parere tuis ex corde paratus
STRABUS ego, misit quem terra Alamannica natu,
Scribere disposui de vita & fine beati
BLAITHMAICI, genuit quem dives Hibernia mundo,
Martyriique sequens misit perfectio cœlo,
Ipsius ut meritis veniam per sæcla capessam.
Regali de stirpe satus, summumque decorem
II. Blaitmaici patria, regium genus. Nobilitatis habens, florebat regius heres
Iste Dei Sanctus vitam ducendo pudicam:
Quodque solet raro factum & non sæpe videri;
Quanto major erat, tanto dejectior ibat.
Spes patriæ, fortuna patris, Rex ille futurus.
Judicio justus, prudens, & corpore castus,
Sobrius, ornatus, jocundus, cautus, honestus:
Nobilis in genere egregio, generosior actu;
Obsequio locuples, melius virtutibus auctus;
Tractabat laicus, quod Clericus efficiebat:
Cujus honorandum nomen sermone Latino,
Pulcher natus *a* adest: meritoque probabilis illo
Nomine dignus erat, Patrem qui cunctipotentem
Elegit, pulcroque Deum quæsivit amore.

Sor-

a Nunc *brab* sive *braa* Hibernis pulcrum sonat, *mac* filium, ex Bollando.

Sordebant terrena animo divina petenti, CIRCA AN. 793 29. Janu.
Secretumque latens in solo pectore mansit,
Donec ad effectum processit sancta voluntas. III. Fuga ad Monasterium.
Cœnobium furtim quoddam sine teste petebat:
Quique fuit pridem patriæ per regmina Princeps,
Nomine pro Christi est factus tunc verna minoris.
Fascibus in mediis qui quondam terruit omnes,
Omnibus admissis sibimet sine milite servit.
Fama ut forte volans patris pervenit ad aures, IV. Patris, Procerumque illecebræ discussæ.
Hinc stupor atque dolor mentem cinxere parentis.
Subtractum dolet heredem, mittitque Senatum,
Agmina, Prætores, populum, præcepta, maniplos.
Duxque Comesque ibant, properanter Episcopus adstat,
Abbatumque cohors, vicini, carne propinqui;
Hoc solum nitente manu, si qualibet arte
Efficerent reducem vitata pericula mentem
Corde subire alio. O talis quam cœca voluntas!
Ille procellarum se vix de gurgite demsit,
Quæsitoque diu titubans stetit anchora portu.
Nondum curarum potuit laxasse rudentes,
Nec terra fixisse pedem; cum concita ventis
Aura pharetratis impegit ab æquore puppim.
Vique sua tremulam dissolveret unda carinam;
Ni regeret proram, qui sæcula cuncta gubernat.
Mox miro a cunctis semper complexus amore, V. Virtutes.
Cunctorum studuit fieri dicique minister.
Mente humilis, linguæ custos, & norma bonorum.
Verba Dei capiens sitienti corde libenter,
Discendi studiosa gerens præcordia, libris
Perdidicit divina animo documenta sagaci.
Sicque vigens doctrinarum morumque nitore, Præfectura.
Agmina multorum rexit veneranda virorum;
Exemplis sua dicta probans, vanosque favores
Pro nihilo ducens: cui laus & gloria solum
Christus erat, Christus sermo, Christus documentum.
Pax clypeus, lorica preces, patientia bellum,
Mucro Dei verbum, spes & dilectio totum.
Nulli detraxit, nulli convicia struxit.
Singula quid fari per singula verba necesse est?
Cum quidquid legitur virtutum, rite teneret,
Et quidquid vitii monstrat Scriptura, caveret.
Omnibus exsistens feliciter omnia factus,
Ut cunctos faceret Christo sua lucra referre.
Utilis & prudens servus per ovilia Christi,
Tempore qui certo mensuram farris opimi
Conservis tribuens, radiavit ubique fidelis.
Utque nihil meriti, nihil & probitatis abesset, VI. Martyrii desiderium.
Martyrii palmam quæsivit mente benigna,
Sæpius hac causa peregrinas visere terras
Nisus, ab incœpto populo retrahente quievit.
Unde animo sedit fugitivo calle parumper
Optatam tentare viam cum discipulorum
Agmine non multo, pretiosa monilia secum
Virtutum sub mole gerens: ruptisque tenebris,
Nocte fugam capiens, properanter abire parabat.
Ecce superveniėns fugitivis turba sequentum,

Ad

CIRCA AN. Ad caulas capto rettahit paftore bidentes.
793 Hoc quoque non taceam, fanctus quod Spiritus illi,
19. Janu. More Prophetarum, rerum fecreta ferebat.
Nam dum fama patrem longe lateque Beati
Ipfius ad fuperos vita fugiente volaffe
Proderet, expofuit non effe, fed effe futurum
Poft modicum tempus, fancto fpiramine doctus.

VII. Seceffus in infulam Hui. Infula Pictorum quædam monftratur in oris,
Fluctivago fufpenfa falo, cognominis Eo [a],
Qua fanctus Domini requiefcit carne COLUMBA.
Hanc petiit voto patiendi ftigmata Chrifti.
Illic namque frequens pagana caterva Danorum
Adventare folet, furiis armata malignis.
Sed Sanctus Domini tales tentare leones
Difponens animo, vana formidine mentem
Exuit, & clypeo fidei galeaque falutis
Munitus, hominum non horruit arma malorum.
Pfal. 117. Qui cum doctiloquo potuit ceciniffe Propheta:
Eft Deus adjutor mihimet, timor improbus abfit.
Jam quoque doctus erat per publica bella miniftros
Temnere dæmonicos, ipfum qui rite tyrannum
Straverat, & cunctis folus fuperavit in armis.

VIII. Danorum adventus prædictus. Tempus erat, quo magna Dei clementia fervum
Confociare fuum nitidis fuper aftra maniplis
Difpofuit, certaque bono conferre coronam
Victori: cum fancta viri mens præfcia rerum
Venturos properare lupos, ut membra piarum
Dividerent ovium, fenfu prænofceret alto.
Vos, ait, o focii, vobifcum mente fagaci
Quærite, fi pœnas Chrifti pro nomine vobis
Sit tolerare animus. Mecum quicumque poteftis
Exfpectare, precor, feofus armate viriles.
At quibus infirmi pavitant penetralia cordis,
Ecce fugam celerent, ut parta pericula vitent,
Ad meliora fuos armantes vota lacertos.
Proxima ftat nobis certæ tentatio mortis.
Firma fides vigilet, rebus fufpenfa futuris:
Cauta minus fortes fervet tutela fugarum.
His dictis compuncta cohors, quod poffe videbat,
Hoc animo ftatuit. Quidam fub pectore firmo
Sacrilegas fpectare manus, gladioque furenti
Suppofuiffe caput gaudebant mente ferena.
Aft alii quibus hoc nondum fiducia mentis
Perfuafit, per oota fugam loca calle capeffunt.

IX. & tandem poft Miffam celebratam martyrium. Aurea difcutiens tenebras aurora madentes
Claruit, & nitidus pulcro fol orbe refulfit:
Cum facer hic doctor Miffarum fancta celebrans
Officia, ante facram vitulus ftetit integer aram,
Hoftia grata Deo mucrone litanda minaci.
Cetera turba jacet, lacrymis precibufque Tonanti
Commendans animas de pondere carnis ituras.
Ecce furens maledicta cohors per aperta ruebat
Tecta, viris minitando pericula fæva beatis.
Et reliquis rabida fociis feritate peremtis,

Ad

[a] Aliis Jova & Hii infula, in qua Hilenfe Monafterium, de quo infra in Appendice, ubi de S. Adamnano.

CIRCA AN. 793 19. Jan.

Ad sanctum venere Patrem, pretiosa metalla
Reddere cogentes, queis sancti sancta Columbæ
Ossa jacent, quam quippe suis de sedibus arcam
Tollentes tumulo terra posuere cavato
Cæspite sub denso, gnari jam pestis iniquæ.
Hanc prædam cupiere Dani: sed Sanctus inermi
Restitit . ' . manu firmo conamine mentis
Contra stare aciem, pugnamque lacessere doctus,
Cedere dissuetus, tibi talia, Barbare, dicta,
Ingerit :. Ignoro penitus, quod quæritis aurum
Quo sit humi positum, tectum quibus atque latebris.
Quod si scire mihi, Christo admittente, liceret,
Numquam nostra tuis hoc auribus ora referrent.
Barbare, due gladios, capulum cape, jamque trucida.
Auxilio, Deus alme, humilem commendo tuo me.
Hinc pia truncatis discerpitur hostia *a* membris:
Quod ferox miles censu pensare nequibat,
Rimari in gelidis cœpit per vulnera fibris.
Nec mirum: nam semper erunt, semperque resurgunt,
Quos furor in famulos Domini malus exciret omnes.
Ut quod pro cunctis Christi censura peregit,
Cuncti hoc pro Christo faciant, licet impare facto.
Ille igitur Christi factus pro nomine Martyr,
Testis, fert ut fama, loco requiescit eodem:
Multa ubi pro meritis dantur miracula sanctis,
Quo colitur Dominus digno venerantes honore.
Cum Sanctis, quorum meritis mea crimina solvi,
Credo, quibus laudum supplex donaria misi.
Nil negat his Christus, cui maxima lucra tulerunt,
Qui cum Patre pio, sanctoque in sæcula Flatu
Regnat, & æterno pollet sine fine decore.

TASSILONIS DUCIS BAJOARIÆ, DEIN MONACHI PIISSIMI, ELOGIUM HISTORICUM.

CIRCA AN. 798 13. Dec.

Ubi de DESIDERIO *Rege Langobardorum.*

1. *Dubius aliquamdiu hæsi, daremne locum Tassiloni inter Sanctos, an inter viros illustres Ordinis nostri. Occurrebat animo, cum inter cœlites numerari tum in Fastis Benedictinis, tum in Supplemento Martyrologii Gallicani Idibus Octobris, tum in Bavaria sancta ab Radero. Verum amplius hac de re inquirendum videbatur, quod istius sententiæ non satis firmum appareret fundamentum. Tutius proinde visum est, non removere Tassilonem e classe Sanctorum; nec tamen ei Sancti, sed Pii nomen tribuere, donec certiora suppetant argumenta.*

2. TASSILO *patrem habuit* OTILONEM *Bajoariæ Ducem, matrem* CHILTRUDEM, *Pippini Regis sororem. Mortui patris dignitatem accepit anno* 747. *Dux ejus nominis secundus. Annus patet ex quibusdam litteris ab Hundio relatis in syllabo Episcoporum Frisingensium, ubi de Josepho Episcopo agit: quæ litteræ data le-* Otiloni patri succedit.

a Dani Britanniam ad jacentesque insulas vexaverunt non semel. Hanc irruptionem contigisse puto anno 793. quo Lindisfarnensis Ecclesia per eos destructa est: diem mortis 19. Januarii signant recentiora Martyrologia & Benedictinum.

CIRCA AN 798 13. Dec.

guntur anno Inc. Domini 758. Indict. XI. anno 11. Tassilonis Ducis. *Sunt & aliæ litteræ ipsius Tassilonis, Attoni Episcopo & Abbati concessæ cum hac clausula :* Signum manus meæ propriæ Tassilonis, donante atque confirmante. Actum in Buxano, rediente de Italia, anno ducatus ejus 22. *At cum Tassilo sæpius Italiam adierit, ut patet maxime ex epistola* 20. *codicis Carolini ; certa exinde epocha deduci non potest.*

a Pippino restituitur.

3. Anno 748. Grifo *Pippini frater, Tassilonis avunculus*, Saxonum fidei diffidens Bajoariam petiit, & copiis quæ ad eum de Francia confluebant, ipsum Ducatum in suam redegit potestatem, Tassilonem & Hilthrudim in deditionem accepit. Hæc cum ad Pippinum perlata fuissent, cum maximo exercitu in Bajoariam profectus est, fratremque suum Grifonem cum omnibus qui cum eo vel ad ipsum eo venerant, cepit, Tassilonem in Ducatum restituit. *Auctor Eginbardus in Annalibus. Pippinus rogatu Stephani Papæ in Italiam adversus Aistulfum profectus* cum nepote suo Tassilone Bajoariorum Duce *memoratur in Fredegariano Chronico jussu Nibelungi continuato.*

eidem præstat fidei sacramentum,

4. *Anno* 757. *Tassilo ad Pippinum* in Compendio villa *demorantem* cum primoribus gentis suæ venit, & more Francico in manus Regis in vassaticum manibus suis semetipsum commendavit, fidelitatemque tam ipso Regi Pippino, quam filiis ejus Karolo & Karolomano jurejurando super corpus S. Dionysii promisit. Sed non solum ibi, verum etiam super corpus S. Martini & S. Germani simili sacramento fidem se dominis suis diebus vitæ suæ servaturum est pollicitus.

postea violat.

Hæc ex eodem Eginbardo: qui addit, anno 763. *Tassilonem a Pippino discessionem fecisse. Huc spectant litteræ Pauli Papæ ad Pippinum, quibus per Philippum Presbyterum atque Ursum Legatos petit, ut Tassilonem in gratiam restituat.*

Concilium cogit.

5. Anno 772. *convocatum est Concilium Episcoporum* Bajoariæ provinciæ anno 24. regni gloriosissimi Ducis Tassilonis, 11. Idus Octobris, atque anno ab Incarnatione Domini 772. Indict. X. in villa publica Dingolvinga, ut ibidem tam regulare moderaretur in sancto habitu Cœnobium virorum & puellarum, quam episcopales moderaretur obsequias: insuper gentis suæ institutiones legum per Primates peritos, universa consentiente multitudine, quæ reperit diuturna vitiata, & quæ videbantur abstrahendo evellere, & quæ decretis placerent componenda instituerentur. *Hanc Synodum refert Hundius in Metropoli, in Notis ad Passavienses Episcopos: monetque tempus habitæ Synodi in nonnullis codicibus mss. reponi anno regni Tassilonis* 22. *malim anno* 26. *cum constet ex Eginbardi Annalibus, Tassilonem a Grifone spoliatum, in Ducatum a Pippino fuisse restitutum anno* 748. *ut superius adnotavimus. Anno* 781. *Legati ab Hadriano Papa & Carolo missi ad Tassilonem: qui in Concilio Vvormatiæ habito sacramentum Carolo præstitit, ac* 12. *obsides dedit: sed non diu in fide perstitit.*

Hadrianum de pace interpellat.

6. Anno 787. cum adhuc Rex *Carolus* Romæ esset, Tassilo misit Legatos suos, Arnum videlicet Episcopum *Saltzburgensem*, & Henricum Abbatem, ad Hadrianum Papam, petens ut inter Regem & illum mediator pacis fieri dignaretur. *Verum fraus ejus ab Carolo detecta petitionem frustravit, ut Eginbardus tradit & post eum Anastasius. Theodo filius receptæ fidei Carolo postea obses datus.*

Ducatu spoliatur.

7. *Denique* anno 888. cum in villa *suburbani Magontiacensi Ingelheim* generalem populi sui Rex fieri decrevisset conventum, ac Tassilonem Ducem, sicut & ceteros vassos suos, in eodem adesse jussisset, atque ille, ut ei fuerat imperatum, ad Regis præsentiam pervenisset; crimine læsæ majestatis a Bajoariis accusatus est. Objiciebant ei, quod postquam filium suum obsidem Regi dederat, suadente conjuge sua Liutburga, quæ filia Desiderii Regis Langobardorum fuit, & post patris exsilium Francis inimicissima semper exstitit in adversitatem Regis; & ut bellum contra Francos susciperent, Hunnorum gentem concitaret. Quod verum fuisse, rerum in eodem anno gestarum probavit eventus. Objiciebantur ei & alia complura & dicta & facta, quæ nonnisi ab inimico & irato vel fieri, vel proferri poterant: quorum ne unum quidem inficiari cœpit. Sed noxæ convictus, uno omnium adsensu, ut læsæ majestatis reus, capitali sententia damnatus est: sed elementia

tia Regis licet morti addictum liberare curavit. Nam mutato habitu in Monasterium missus est: ubi tam religiose vixit, quam libens intravit. Similiter & Theodo filius ejus tonsus, & monasticæ cooversatiooi mancipatus est. *Hactenus Eginbardus*. CIRCA AN. 798 13. Dec. Fit Monachus.

8. *Nec contentus hac pœna Tassilo: quin anno* 794. *ultro sistit se ad Concilium Francofurti coactum, & supplex iterum veniam ab Carolo, se suaque omnia ei cedens, flagitavit obtinuitque. Exstat eximii hujusce facti memoria in ipsis Concilii Actis consignata his verbis cap.* 3. His peractis de Tassilone definitum est capitulum, qui dudum Bajoariæ Dux fuerat, sobrinus videlicet domini Caroli Regis. In medio sanctissimi adstitit Concilii, veniam rogans pro commissis culpis, tam quas tempore domini Pippini Regis adversus eum & Regnum Francorum commiserat, quam & quas postea sub tempore domini nostri piissimi Caroli Regis, in quibus fraudator fidei suæ exstiterat, indulgentiam ut ab eo mereretur accipere, humili petitione visus est postulasse: dimittens videlicet puro animo iram atque omne scandalum de parte sua, quæque in eo perpetrata fuissent & sciebat: necnon omnem justitiam & res proprietatis, quantum illi aut filiis vel filiabus suis in Ducatu Bajoariorum legitime pertinere debueraot, gurpivit atque projecit, & in postmodum omni lite calcanda sine ulla repetitione indulsit, & filios ac filias suas in illius misericordia commendavit. Et idcirco Domnus noster misericordia motus præfato Tassiloni gratuito animo & culpas perpetratas indulsit, & gratiam suam pleniter concessit, & in sua eleemosyna eum in amore dilectionis visus est suscepisse, ut securus de Dei misericordia exsisteret inantea. Unde tres breves ex hoc capitulo uno tenore conscriptos fieri præcepit: unum in palatio retinendum; alterum præfato Tassiloni ut secum haberet in Monasterio dandum; tertium vero in sacri palatii capella recondendum fieri jussit. Francofurti veniam petit ab Carolo, obtinetque.

9. *Hæc dum lego, pene dubius sum, plusne illustrem reddidisset Tassilonem constans felicitas, quam patientia erepti principatus, & animi demissi religiosa pœnitentia. Felicior certe futurus, si vel meliorem habuisset conjugem, vel ipse conjugi minus obaudisset. Hæc Eginbardo* Liutburga, *aliis* Leutbergane *appellatur, Desiderii Langobardorum Regis Francis infensissimi filia.*

10. *Nec minus hoc loco perpendenda est clementia Caroli vere Magni, qui rebelli Principi, cum ab suis damnatus capitis fuisset, non solum vitam & salutem indulsit, verum etiam quid de se ipse statuere vellet, interrogavit. Sic enim legitur in veterrimis Annalibus, qui ab anno* 708. *ad* 808. *expanduntur apud Chesnium, ad annum* 789. Piissimus Rex motus misericordia interrogavit ipsum Dasilonem, quid agere voluisset: & ille respondit, quod se tonsurare voluisset: quod & factum est. *Ex quibus verbis explicatur ambigua Eginbardi sententia, nempe Tassilonem in Monasterio* tam religiose vixisse, quam libens intraverat. *Lege Annales Francorum quibus usus est Regino Abbas Prumiensis.*

11. *De monasterio, in quod Tassilo se recepit, non consentiunt vetusti Auctores: aliis* Laurishamense *seu* S. Nazarii, *aliis* Gemeticense, *aliis* S. Goaris Monasterium *expetiisse dicitur, & quidem* cum Theodone filio *quibusdam, ceteris* cum duobus filiis. *In Annalibus Francorum Chesnianis ab anno* 769. *ad* 806. *porrectis hæc leguntur.* Anno 788. habuit Rex Carolus conventum seu Synodum in Inghilmhaim, & ibidem Dasilo venit & uxor sua cum filiabus duabus: & ipse Dasilo ad sanctum Goarem pridie Nonas Julias tonsuratus est, & filios ejus Teudo ad beatum Maximinum comam capitis sui deposuit: & ipsius uxor velamen sibi imposuit; & filias ejus unam transmisit ad Cala, Monasterium, & aliam ad Lauduno Monasterium. *Nemo id facile negaverit, tametsi quod ad locum attinet, potius accedo Auctori Annalium Nazarianorum, cujus verba huc adducere juvat:* Anno 788. Dessilo Dux Bejuveriorum venit in Franciam ad Regem Francorum Carolum, ad villam quæ appellatur Ingolumheim. Post hæc ergo transmisit jam præfatus Rex Legatos suos in Bejuveriam post uxorem ac liberos jam præfati Ducis: qoi studiose atque efficaciter jussionem Regis implentes, adduxeront hæc omnia una cum thesauris ac familia eorum copio- Quo in Cœnobio Monachus.

CIRCA AN. 798 13. Dec. copiosa valde ad jam dictum Regem. Cumque hæc ita agerentur, comprehensus est jam præfatus Dux a Francis, & ablatis armis ejus ductus est ad Regem. Igitur cumque simul sermocinarentur, interrogavit eum de insidiis atque dolosis consiliis, quod cum multis gentibus jam olim ei præparare conatus fuerat, Quod eum ille negare nequaquam prævalere videbatur, invitus jussus est comam capitis sui deponere. Ille autem magnis precibus postulabat Regem, ut non ibidem in palatio tonderetur, propter confusionem videlicet atque opprobrium, quod a Francis habere videbatur. Rex enim precibus ejus adquiescens, ad S. Gannarium *, qui juxta Rheno flumine in corpore requiescere cognoscitur, eum transmisit, & ibidem Clericus effectus est, & inde exsiliatus est ad Cœnobium, quod appellatur Gemedium. Duo quoque filii ejus his nominibus, Theoto & Theotbertus, utrique tonsurati atque exsiliati sunt: nam & uxor jam præfati Ducis, nomine Liutburga, exsiliata esse comprobatur. *Denique in pervetustis Annalibus a Philippo Labbeo editis in tomo 2. Bibliothecæ novæ*, Tassilo Dux tonsus retrususque Gemetico Monasterio *dicitur*. *Idem legitur in Chronici Fontanellensis cap. 15. & in Gemeticensi ms.*

* al. Nazarium

Gemetici sepultus. 12. *Quamdiu Tassilo post Concilium Francofurtense, id est post annum 794. superstes vixerit, incompertum. Gemetici eum obiisse, ex superioribus satis colligitur. Suspicari licet, tres illos Enervatos (ut vocant) in isto Monasterio sepultos, quorum tumuli hactenus in Oratorio S. Petri visuntur, esse Tassilonem ipsum cum duobus filiis Theodone & Theotberto. Quamquam loci traditio est, istic contineri Chlodovei secundi & Balthildis filios tres, qui ob defectionem a patre factam nervis debilitati, & in profluentem Sequanam impositi, Gemeticum appulsi sint, eoque loci vitam finierint. Quod quia viris doctis persuaderi non potest, facile inducor, Tassilonem Regi suo rebellem, ejusque filios regiæ stirpi adfines sequiori fabulæ materiam præbuisse.*

an Sanctus. 13. *Tassilonem* religiose *in Monasterio vixisse, probat tum Eginhardus, tum demissæ ipsius pœnitentiæ specimen Francofurti editum. At quam longe a vero aberret fabula ab Hundio relata in historia Monasterii Polingensis, nempe Tassilonem* per duarum pelvium ignitarum inspectionem *Caroli jussu* execœcatum, *Laurissam* sub specie pauperis *se recepisse, ibique ignotum vixisse, dum Carolus istuc profectus, eum deprehendit orabundum ab Angelo noctu* de ara ad aram deduci; *hæc, inquam, a vero quam longe sint, ex dictis satis intelligitur: nec scio an certiora sint quæ de miraculis Laurissæ ad ejus tumbam (ut dicitur) factis ibidem referuntur.*

14. *Plura loca sancta dotasse, Cœnobia ædificasse, aliaque pietatis opera peregisse memoratur Tassilo, antequam Ducatu suo spoliaretur. Thierhauhtense Monasterium Ordinis S. Benedicti infra Augustam Vindelicorum Tassilonem conditorem agnoscit. Multa prædia ab eodem Ecclesiæ Saltzburgensi concessa recenset Arno Episcopus in Indiculo suo.*

Desiderius Rex Langob. pie vivit Corbejæ. 15. *Tassiloni adjungendus est* DESIDERIUS *Rex Langobardorum, similem casum fortunamque eodem tempore expertus, nec dissimilem (uti Hepidannus memorat) exitum sortitus. Is ob negatas Romano Pontifici Pentapolis civitates a Carolo Magno impetitus, Papiam se recepit: ubi obsessus a Carolo captusque est, & in Franciam cum uxore abductus. Plerique Francorum historici Tassilonem exsilio perpetuo multatum scribunt: nonnulli in Franciam deportatum addunt. Annales Nazariani:* Anno 774. Paveia civitas conquisita est; & Desiderius Rex & Ansa uxor ejus exsiliati sunt in Franciam. *Annales vero alii apud Chesnium in tomo 2. editi quarto loco:* Capta est Ticini civitas a Francis, & adduxerunt Regem captivum Desiderium secum in Francia: *quibus Eginhardi Annales consentiunt. Nullum invenio auctorem qui locum exsilii designaverit, præter Hepidannum Sancti-Gallensem Monachum, cujus hæc verba:* Anno 772. *(rectius 74.)* Paveia civitas conquisita, & Rex Desiderius & Ansa uxor ejus pariter exsiliati sunt ad Corbejam: & ibi Desiderius in vigiliis & orationibus & jejuniis & multis bonis operibus permansit usque ad diem obitus sui, *Locus iste, a nemine hactenus observatus, docet nos, Desiderium qui aliis relegatus in Franciam dicitur, retrusum fuisse Corbejam, in Monasterium scilicet insigne agri Ambianensis, in quo privatam vitam pie egit*, *pru-*

prudentius usui necessitate quam secunda fortuna. Id observare hoc loco non incongruum duxi, ut res hactenus incognita exponatur in publicam lucem. Desiderii domesticus ac familiaris simulque exsilii comes fuit FARDULFUS, *cui Carolus Magnus Abbatiam S. Dionysii liberali animo commisit, uti Fardulfus ipse testatur in carmine quodam ad Carolum, quod exstat apud Chesnium in tomo 2. histor. Franc. pag. 645. Denique* CARLOMANNUS *Caroli Calvi filius, Meldicensis Ecclesiæ Clericus & Diaconus, anno 873. oculis orbatus ob perduellionem, itidem in Monasterium Corbejense retrusus est, ut docent Annales Pithœani & Frodoardus in historiæ l. 3. c. 18.* CIRCA AN. 798 13. Dec.

DE SANCTO NAMFASIO

EREMITA MARCILIACI APUD CADURCOS.

CIRCA AN. 800 21. Nov.

1. ETsi *nihil fere exploratum de sancto* NAMFASIO *habeamus, nullaque de eo mentio fiat in Martyrologio Benedictino; juvat nihilo minus quædam huc de eo referre ex Breviario Cadurcensi, quod ex veteri Lectionario sequentem narrationem compendio repræsentat.*

2. NAMFASIUS nobili prosapia in Galliæ partibus ortus, Caroli Magni Imperatoris ac Regis Francorum militiæ adscriptus fuit. Is postquam Gothos & Wandalos & catholicæ Fidei hostes ex Aquitaniæ partibus profligasset, Cadurcum agrum pertransivit, & reperit ibi duo Monasteria, Figiacum nempe & Marciliacum, quæ antea a Pippino exstructa, ab ipsis barbaris diruta fuerant. Quæ cum pius Imperator restaurasset, & bonis auxisset; insuper & aliud Cœnobium non procul ab ipsis, nomine *Lautoi*, prope Cajarcum opidum ædificasset, Cadurcorum fines pertransiit. Vita epitome.

3. Namfasius autem studio vitæ solitariæ flagrans, cunctisque mundi honoribus abrenuntians, ut Christum lucrifaceret; prope Monasterium Marciliacense eremum incultam introivit, ubi quoddam Oratorium divo Martino ædificatum reperit, & postmodum Ecclesiam ædificavit. Cum igitur jejuniis & orationibus vacans ibidem consenuisset; diem extremum claudens, ab incolis honorifice sepultus, & in locum qui nunc Caniacum dicitur, est depositus. Ad cujus sepulcrum in dies multa miracula, maxime circa eos qui morbo comitiali seu caduco laborant, ope divina patrantur.

4. *In his duabus lectionibus quædam animadvertenda. Marciliacense* * *Monasterium, non a Pippino Rege, sed ab Anseberto & Leutado primitus ædificatum fuisse constat ex libro de vita sancti Desiderii Cadurcensis Episcopi, cap. 13. ubi Auctor anonymus, sed gravis & ejus æqualis, scribit in hunc modum:* Nullum quidem eo tempore in urbe Caturca propositum Monachi, neque habitus Religionis aut Regulæ cœnobialis intraverat. Secta Columbani procul aberat, Instituta beati Benedicti longe distabant. Desiderii autem tempore hæc secta Caturcæ intravit, hujus sub die hæc Religio adolescere cœpit. Nam & Marciliacense Cœnobium hujus tempore a viris laudabilibus ANSEBERTO & LEUTADO initiatum est. *Jam ergo Cœnobium Marciliacense uno sæculo conditum ante Pippini principatum erat. In eo forsan vixerit Namfasius ante, quam in eremum sese reciperet, pro more illorum temporum. Certe inibi colitur Sancti memoria quotannis: tametsi magna pars reliquiarum ejus in Ecclesia parœciali sancti Martini Marciliacensi subjecta, ubi is vitam solitariam duxit, in lapideo sarcophago super altare adservari dicitur, exceptis nonnullis particulis, quas habent Benedictini Monachi Marciliacenses.* Monasterium Marciliacense. * Marcillac.

5. *A Marciliaco non longe abest Figiacensis* * *Abbatia, modo Canonicorum sæcularium, ad Sellam* * *fluvium sita, uti & Marciliacum, apud Cadurcos. Figiacensis Monasterii primordia Pippino Regi auctori tribuuntur. Exstat hujus rei instrumentum in Notis Chesnii ad epistolas Petri Mauricii Abbatis Cluniacensis: ubi mendum irrepsit in vocabulum* Lunantis, *pro quo* Jonantis *reponendum esse deprehendi in vetustis membranis.* ANASTASIUS *Abbas primus loco præ-* Figiacense. * Figeac * Sele

CIRCA AN. 800 21. Nov.

præfuisse memoratur. Gregorii septimi auctoritate unitum est Monasterium istud Cœnobio Conchensi ejusdem diœcesis, eo pacto, ut alterutro Abbate defuncto is qui superstes esset, utrique loco præficeretur. Mota super hac re lis est apud Urbanum Papam secundum in Concilio Arvernensi, dein composita in Concilio apud Nemausum in Ecclesia sanctæ Mariæ, 7. Idus Julii anno dominicæ Incarnationis 1097. anno 5. pontificatus domni Urbani II. PP. 9. *uti legitur in Urbani litteris, quas exhibere hoc loco visum est ex vetusta membrana, ne pagella remaneat vacua.*

Urbanus restituit Abbatem cardinalem Figiacensibus & Conchensibus.

URbanus Episcopus, servus servorum Dei. Cum pro negotiis ecclesiasticis in partes Galliæ venissemus, apud Arverniam largiente Domino plenariam Synodum convocavimus. Illic a Conchensis Monasterii Fratribus reverendæ memoriæ GG. VII. PP. litteræ præsentatæ sunt, præcipientis Figiacense Cœnobium Conchensi Cœnobio uniendum. Et quia per idem tempus utrique loco Abbates proprii præsidebant, alterutro defuncto eum qui superstes esset, utrique Monasterio præferendum. Conchensis itaque Cœnobii Abbas, quia contra litterarum ipsarum tenorem substitutus fuerat, in eodem Concilio depositus, & Figiacensis qui supervixerat, utrique loco prælatus est. Cœpit ergo inter utrumque Monasterium discordia tanta versari, ut & bona plurima distraherentur, & animarum salus detrimentis maximis pessumdaretur. Præterea cum ad aures Cluniacensis Abbatis hujusmodi constitutio pervenisset, cœpit supradictas GG. PP. litteras tamquam surreptitias calumniari, & definitionem ejusdem negotii se præsente aliter perpetratam testari; quando quidem ab eodem Pontifice Figiacensis locus Cluniacensi Monasterio per privilegium fuerit confirmatus. Igitur cum largiente Domino tertia per instantiam nostram apud Nemausum Synodus convenisset, cœpit ejusdem negotii quæstio graviter agitari. Post longum vero super hac se Episcoporum Abbatumque tractatum, placuit cum pro apostolici privilegii conservatione, tum pro communi Monasteriorum salute, ut utrique loco, sicut antea fuerat, Abbas cardinalis restitueretur, & Figiacenses Monachi sub Cluniacensis Abbatis cura deinceps & provisione persisterent. Et nos igitur commune Concilii decretum apostolicæ auctoritatis pondere confirmantes, definitionis hujus ordinem perpetuo permansurum nostri nominis litteris annotari, & sigilli nostri præcepimus impressione firmari. Si quis autem hujusce definitionis tenorem temerario ausu fuerit conatus infringere, sciat se apostolicæ indignationis ultionem incurrere, & detrimentum sui ordinis vel officii invenire. Actum in Concilio apud Nemausum in Ecclesia sanctæ Mariæ 7. Id. Julii, anno dominicæ Incarnationis 1097. *, Indict. 4. anno vero pontificatus domni Urbani II. PP. 9. Datum apud Vallem Flavianam in Monasterio sancti Egidii Id. Julii.

* l. 96.

A P.

APPENDIX

COMPLECTENS ACTA SANCTORUM,

Quædam omiſſa ſuis locis, quædam incerti temporis;

AC MONUMENTA QUÆDAM HISTORICA.

AN.CHR. 665 4. Maji.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. LUXOVIENSIUM *Cœnobitarum sacræ concioni*, a . ' . ' . *qui &* HERMIRICUS, *nomine Abbas*, *non merito vocatus*, *perpetuam in Christo Domino salutem*. Consideranti mihi ac sæpius ore ac mente revolventi, quid utilitatis & commodi loco conferrem, in quo a parentibus rraditus primævi tirocinii juvenilia rudimenta inter dubia Pytagoricæ literæ bicornia peregisse memineram: illud potissimum occurrit, ut ad reparandam succedentium sollertiæ præteritarum rerum memoriam, ea quæ per egregios Christi Domini Confessores sexcentorum ferme Monachorum Luxoviensium fundatores atque rectores, EUSTASIUM videlicet atque WALDEBERTUM, etiam nostra ætate gesta esse divina gratia noscuntur, stilo commendarem. Nam inter illa quæ jam transierunt, & ea quæ ventura sperantur, profundæ caliginis quasi quodam nebulo interpolante humana perspicacia liberam notitiæ non potest habere facultatem, nisi exterius litteralis industriæ traditione juvetur, per quam ea quæ cursus anterior absorbuit, præ oculis adducta, quasi præsentia censeantur. Cujus rei studio nos provocante manum misimus, ut ea quæ ad honorem divinæ majestatis geruntur, quatenus nostra scientia contingere potuit, torporis ignavia non lateant: præcipue cum eos nobis divina providentia tamquam specialis dono privilegii patronos destinaverit, quorum præsens suffragium nos muniret, miraculorum virtus clarius illustraret. Sed cum laudamus viros gloriosos in vita sua, nequaquam illum prætermittimus, immo cunctis omnibus proponendum recta fide censemus, per quem hæc omnia eos promeruisse & obtinuisse non dubitamus, qui est gloriosus in Sanctis suis, & admirandus in cunctis operibus suis. Ea itaque quæ iidem præfati Patres vel in vita, vel certe quæ paullo post discessionis suæ tempora operati sunt, nequaquam tangimus: sed quod post longe succedentis ætatis excursum, nobis scilicet intuentibus, divina clementia per eos declarare voluit, ex pluribus quæ memoriæ mandari potueruot, ad exhibendam tenacius tantorum virorum reverentiam non tacemus. Nam si quis eorum gesta plenius nosse desiderat, eorum actus qui voluminibus propriis ab exordio rerum gestarum latius continentur, diligentius inquirat, ubi perfacile invenire poterit, quantis & qualibus virtutum uterque eorum insignibus clarescat.

2. Suscipiat ergo vestra sancta Paternitas hoc nostræ devotionis opusculum: quæ etsi imperitos nos facundiæ lepore considerat, tamen dedisse nos operam cognoscat, ne ad glorificandam divinorum operum magnificentiam nostra ignavia torpescat. Ita tamen ista prosequimur, ut si vel rectius vel facetius ad explenda hæc scriptorum quilibet emerserit, si quis ex his aut laudis seu mortalis nobis honoris fructus provenire possit; libenter nos hoc profitemur carere privilegio, dum solummodo nos loco cedimus, si alter potior vel facundior subrogetur: tantum pernoscendæ materiæ viam ostendisse sufficiat. Nec nobis merces laboris, ut speramus, a Domino frustrabitur, si vocis facultas defuerit, cum promtus exstiterit nostræ devotionis affectus.

INCIPIT VITA S. WALBERTI ABBATIS.

Columbano Luxovio pulso,

3. IGitur postquam beatissimus pater COLUMBANUS, ut liber historiæ de vita & virtutibus ejus scriptus indicat, sub Rege Francorum SIGEBERTO patriæ Hiberniæ finibus exsul Burgundiam aggressus locum sibi specialiter delegerat, uti ab antiquo Luxovium (ut illic legitur) no-

a Supple Adso. Is enim decessorum suorum seriem & breve chronicon descripsisse memoratur, æqualis Adsonis Abbatis Dervensis, de quo in Sæculo 2.

nomen erat; tantam a Domino efficiendorum operum gratiam est consecutus, ut in eo loco signis & prodigiis præeuntibus, sexcentorum ferme Monachorum in brevi multitudinem, dispositis per loca sibi exigua (ut usque hodie cernitur) agminibus aggregaret. Quibus in omni sanctitate, sapientia, doctrina & religione optime institutis, ita ut longe lateque per urbes vel Monasteria ex disciplinæ beati patris Columbani discipulis Pastores eligerentur & rectores; instigante diabolo ab impiissima BRUNECHILDE Regina expulsus, egressus a Luxovio Italiam petiit, Bobiense Monasterium magnifice condidit: in quo tandem multis miraculorum signis clarus beato fine quievit. Cui ad regendam Luxoviensium Monachorum congregationem beatus pater EUSTASIUS providus gubernator successit: qui nobiliori Lingonensium genere exortus, prædecessoris sui in omnibus instituta sequutus, æque sapientia & sanctitate ubique locorum fama & virtutibus notissimus migravit ad Dominum, in eodem loco corpore tumulatus.

AN.CHR. 665 2. Maji.

succedit Eustasius,

4. Cui in regimine sanctus successor exstitit WALBERTUS: qui videlicet vir in vita sua gloriosissimus, licet posterior fuerit ordine, non tamen inferior exstitit meritorum qualitate: cujus quoque annos adolescentiæ in armis traduot primum excellentissime floruisse. Qui scilicet cum esset inclyta prosapia clarissimus, in pago qui vulgo Pontivus dicitur, honoribus & rerum dignitate juxta natales suos ditissimus; tamen sub rebus sæculi regni non immemor æterni, sectabatur sedulus opera misericordiæ, agens quæ Dei sunt, non quæ hominum. Qualis autem & quanta in eo sub illo militari habitu bonorum operum virtus effulserit, sermo nullus explicare sufficit: cum in ceteris quampluribus, tum etiam in his intentissimus, scilicet algentes vestire, inopes alere, imbecillibus præstare solamen, pauperes recreare, refovere mœstos, ad pacem revocare discordes. Sic miles optimus inter fasces constitutus & arma, perituris præponens semper æterna, sedula versabatur cogitatione, quod postea devotus complevit opere. Cujus quidem sub illo bonorum exercitio initium signorum hoc referunt exstitisse.

dein Walbertus ex milite.

5. Intra fines Franciæ, in pago videlicet Meldense, famosi vicus est nominis, prisco nomine *Nant* * vocatus: qui scilicet vicus sibi a progenitoribus jure hereditario competebat; ortu quoque ejus & puerilibus incrementis hic locus usque in præsens admodum habetur insignis. Ad laudem etiam ejus nominis fons illic exoritur memorabilis, ex quo perfusa turba popularis lætiorum * se arbitratur ad sua referre ob memoriam beati viri luera incolumitatis. In hoc itaque (ut diximus) vico sui juris ager latissimus fuerat & fecundus. Nam cum in aliis vir iste felicissimus, tum quoque rebus pollebat: & hunc quoque agrum anseres agrestes, quas a candore vel sonitu vocis more rustico gantas *a* vocant, agmine collecto frequenti ruptione ab ipso jactu seminis & sationis incremento vastabant. Minister indignatus, cum eas nulla vi inde posset abigere, familiare damnum domino procurat intimari. At ille imperans: Vade, inquit, citius, & ordine pedestri numero integro subsequens reclude eas domi. Mox servo præcedente videres mœstas volucres mirum in globum deposita feritate colligi, ac pro jubentis nutu certo tramite quo ducebantur tectum subintrasse. Ita jam triduum aves illæ sine cibo agentes, beati viri tandem indulgentia relaxantur, demta scilicet una de numero ceterarum, quam unus e familia furto sublegerat, & sibi male conscius in escas vorax temerator absumserat. Illæ tamen volucres solutæ de carcere, elato in altum gemitu clamore replentes aera, tecta circumvolant, atque in aures sancti viri damnum sociale resolvunt. Qui mox causam intelligens, depositum inquirit, pœnas jussisse debitas pro crimine profitetur, non neces intulisse. Præ-

In pago Meldicensi clarescit adolescens. * infra n.14

* an lætiorem

a Sic sancta Amalberga virgo ex agro suo fugasse dicitur aves quasdam, *quas communi vocabulo gantas appellare placet.*

AN.CHR. 665 4. Maji. Præsumtor ut furti reus pudore deprehensus, plumarum quas forte subduxerat ac quæque residua profert in medium. Ita vir sanctus facta oratione exanimem reparans, restaurato numero sinit abire lætantes, numquam post hæc infra agrum illum irruptionem facere præsumentes. Hæc ergo jam tunc Dominus in servo suo dignabatur ostendere, quem disponebat postmodum sancto illi Luxoviensium Monachorum gregi pastorali auctoritate præficere. Qui etiam si sic in minimis laicus potuit, quanto magis in maximis credendus est sub sancto habitu valuisse?

Eustasii monitu Luxovium se recipit. 6. Hinc jam cum ad altiora tenderet, sæculo omnino renuntiare desiderat, Dei nutu ac beati Patris Eustasii consultu Luxoviense Monasterium, quod præ ceteris eo tempore regulari ordine districtius erat, copia rerum & numero Monachorum excellentius præpollebat, devotus expetiit: ac traditis rerum suarum illic quæ per diversa loca amplissime possederat prædiis, armisque depositis, quæ usque hodie in testimonium sacræ militiæ ejus in eo loco habentur; servorum Dei numero adiit sociandus. Qui sanctæ conversionis gratiam tanta est perfectione adeptus, ut etiam sancto Spiritu illustrante signa virtutum ostenderet, cum in alterius dispositione consisteret. Solitarius vivit. Monstratur adhuc *a* denique locus, duobus a Monasterio millibus disparatus, sub saxo quidem præeminenti concavus, aqua vero e terra prodeunte blandius irriguus, ubi cellulam sibi referunt statuisse ac contra vel carnis vel antiqui hostis tentamina non parvo tempore singulariter decertasse.

Eustasio sufficitur. 7. Præterea Pater Eustasius (sicut supra prælibavimus) signis & virtutibus quampluribus (ut in descriptione actuum ipsius sufficienter legitur) comprobatus, cum palma bonorum operum, Domino vocante, cœleste capitolium ingreditur coronandus. Qui etiam post sacram beati Petri Apostolorum principis aram intra mœnia principalis Ecclesiæ, quam ipse cum Patre Columbano condiderat, magnificam (ut par erat) sepulturam retentat. Nec patitur divina providentia sacrum ovile rectore destitui. Nam in illo Sanctorum collegio cum forent plurimi, quos & sapientia & vita commendarat; tamen universi pari voto parique consensu Vualdebertum virum æque sanctissimum loco Patris decedentis decernunt, ac loci Rectorem constituunt, Rem optime gerit. certi de ejus virtute & meritis: quæ etsi in eo poterant augmentari, nulli dubium quin possent fixa deliberatione moveri. Nihil enim a pristino vigore agens remissius, exquisitis artioris vitæ se districtionibus coercebat. Si quid vero in rebus vel ceteris utriusque vitæ commoditatibus tempore illorum duorum Patrum, Columbani videlicet & Eustasii, imperfectum restabat; hic Pastor beatissimus Vualdebertus omni industria supplevit, auxit, & ad unguem perfectius elimavit. Villas quoque & prædia copiosa traditione publice facta in usus Monasterii contulit: inter quæ vicum quoque, quem superius *Nant* vocatum diximus, genuinum videlicet ejus *b* solum, cum membris adjacentibus sub interminatione tradidit: ut qui eum a loco auferret, æternæ maledictioni succumberet. In pago quoque Tarnensi *c* vicum Herlerum nomine cum omnibus ad se pertinentibus, seu quidquid in Pontivo solido jure possederat, obtulit: & omnium rerum suarum beatum Petrum Apostolum in perpetuum heredem esse constituit. Inter cetera quoque ejus donaria contulit etiam pretiosissimæ gemmæ poculum ex uno topazio, miro modo guttulis aureis (ut ejus est natura) interlitum, interposito anathemate, ut quisquis quacumque occasione exinde illud subtraheret, vel subtractum ausu temerario retinere tentaret; cum dia-

a Cernitur ad hunc usque diem, haberturque in spelunca sacra rigidum saxum jacenti homini aptatum, in quo febricitantes sæpissime sanitatem recipiunt.

b Ex hoc loco intelligitur, (quod etiam manifestum est ex Actis S. Bertini Abbatis) alium esse Waldebertum hunc a Walberto Comite Arcensi, discipulo S. Bertini: nec S. Faræ germanum, aut Ecclesiæ Meldicensis Episcopum fuisse, uti alias probatum.

c Sic nonnumquam contractis literis mediæ ætatis Auctores vocant pagum Tarvennensem, cui contiguus est vicus Herlerus, vulgo jam *Herly*, situs in Comitatu Paulensi ad Romanas vias, inter Agnionis & Edivinæ fluviorum capita, teste Malbranco in lib. 4. de Morinis cap. 6.

diabolo & angelis ejus æternis flammis in perpetuum cruciandus adeſſet, ſalva quoque auctoritate Francorum Regum & Procerum, qui uſus admodum eo tempore ſerebatur. AN.CHR. 665 2. Maji.

8. Sancto NICETIO Epiſcopo magnarum virtutum viro familiarius adhærebat, interpoſita utriuſque conditione pacti, ut quis eorum primus Domino vocante rebus humanis excederet, alter ſuperſtes locum ſibi ſepulturæ competentis ordinaſſet. Quod & ita contigit. Nam cum per quadraginta annorum ſpatium glorioſus Confeſſor Domini Waldebertus locum ſibi delegatum omni virtutis genere optime diſpoſitum augeret rebus & numero Deo ſervientium, multis miraculorum virtutibus adornatus migravit ad Dominum 6. Nonas Majas, ſupernorum civium ſocius & conſors effectus, & ad januam perpetuæ jucunditatis feliciter introductus. In cujus obſequium funeris confluentibus undique Fidelium turmis, in Eccleſia B. Martini *a*, quæ eſt constructa ex latere Monaſterii in parte aquilonari, compoſita a Sancto Nicetio Pontifice poſt aram crypta opere mirifico, Domino diſponente digniſſima ibidem conditus eſt ſepultura. Nicetio Epiſcopo familiaris, obit. ab eo ſepultus.

9. In quo videlicet loco, poſt glorioſum vitæ ejus exceſſum, ad honorem divini nominis plurima ſunt oſtenſa miracula, cum cæcatis vultibus viſus redditur; claudis rupta nervorum compagine greſſus reſtauratur; infirmis adſpirat ſanitas; a membris ægrotantium pellitur inviſa debilitas; mœſtis ſolatia, adverſis decidentibus præſtantur beneficia: inter quæ etiam divina ſunt virtutis commercia. Id certa ratione prior ætas dicitur comprobaſſe, quod exhibita pio debito jacenti honoris reverentia, quamdiu manu hominis exſtiterat ſacri corporis ſepultura, nec pravitas infidelium, nec ulla illic prævalere potuerit ſæva irruptio paganorum. At poſtquam, ſeu ob paucioris præconii meritum, ſed etiam aliquo compellente caſu, ſupervenientium rerum ſumta inde reverendi corporis oſſa alterius templi ſunt illata ſacrariis; nec nocitura impietas perverſorum, nec deſuerunt ſtrages & infortunia crudelium nationum; cum etiam longe poſt pagani *b* ſubito illuc irrumpentes, omni conanime niſi fuerunt Monaſterium incendere: ſed relicti manifeſta Dei virtute, incaſſum viſi ſunt ſua incendia admoviſſe: quo etiam tempore, ut poſt dicetur, nonnulli Monachorum a paganis inventi ſunt interemti. Corpus ejus præſidium maxime contra paganos.

10. Decedente itaque ab hac vita (ut præfati ſumus) Waldeberto paſtore beatiſſimo, Sanctus INGOFREDUS; omni virtutum genere conſpicuus & perfectus, loco ejus eſt ſollemoniter ſubrogatus. Deinde prolixa plurimorum temporum ſerie decurrente, in illo candido nivei Monachorum agminis conventu Patribus (ut in catalogo eorum facile eſt inveniri) ſibi invicem ſuccedentibus, nec paſtoralis auctoritas defuit, & temporalis ſubſidii copia uſque ad ultimum eorum Abbatem, nomine MELINUM, proſpere perduravit. Hæc nos ſiquidem quaſi per præoccupationem materiæ breviter prælibantes, cum nobis propoſitum non fuerit præteritorum temporum acta replicare, his omiſſis ad noſtræ ætatis tempora, ſicut ſumus polliciti, redeamus. Succeſſores.

11. Poſt memorabilem Caroli Magni *c* & glorioſi Imperatoris obitum, orta fuiſſe dicitur inter quatuor Reges diſſenſionis magnæ controverſia, CAROLUM ſcilicet & PIPPINUM, LUTHARIUM quoque & LUDOVICUM, rixantibus quoque & vi magna inter ſe decertantibus, cui eorum ſolius Regni dominatio Franciæ ſpecialius obveniret, quod jam quidem germanus eorum junior Carolus nutu patris decedentis ſingulariter acceperat. Quæ fraternæ litis impietas cum nulla poſſet ratione revinci, eo uſque deducta eſt, ut convocatis utrimque regnorum cohortibus, diſpoſi-

a Eccleſia iſta hactenus ſupereſt in meditullio opidi Luxovii, eſtque parœcialis.
b Saraceni ſcilicet, & quidem anno (ut videtur) 731. ex dictis ad eum annum.
c Immo poſt Ludovici Auguſti ejus filii obitum, cujus hi filii fuerunt. Alia etiam hic peccat Auctor, ut quum Pippinum Fontanetenſi prœlio ſuperſtitem facit, quum Drogonem Ludovici filiis adnumerat, quem Ludovici Auguſti fratrem, & eo vivente Mettenſem Epiſcopum creatum fuiſſe conſtat.

AN. CHR. 665 2. Maji. spositis bellantium cuneis, in fraternas acies vexilla solverentur. In qua acie Lutharii fugiente exercitu, juvante WARINO Burgundiæ Duce potentissimo Carolus victoriæ signa reportavit, ac sic Regnum Franciæ divisis in ceteros regnorum partibus solus accepit. *Drogo etiam Abbas Luxoviensis,* DROGONEM *a* vero quintum, æque regnandi avidum, qui clarissimæ utpote ex eodem genere videbatur esse indolis, in Clericum attondent, ac in sede Mettensis Ecclesiæ Pontificem constituunt. Hunc etiam ad amplioris supplementum honoris Luxovio Pastorem præesse decernunt. Quem ille locum acceptum ita strenue post priorum studia & potentissime gubernavit, ut aucta rerum copia in quindecim mansorum milia suo tempore recensenda videretur. Hic interdum ille solito commoratus, dum amœnitate locorum fruitur, Lignonem *quo mortis genere extinctus.* vicinum fluvium gratia piscandi aggressus, dum piscem immanem sequitur, aquis lapsus subito præfocatur, Mettisque delatus in sancti Arnulfi Confessoris Christi Ecclesia tumulatur. Post hæc tempora LUDOVICUS, cognomento Pius, in Francia Papa Stephano coronante Imperator efficitur. His diebus per plurima Monasteriorum loca regularis Ordo defecerat, & rerum temporalium administratio quotidianis malorum casibus deperibat. Hic tamen frequentibus synodalibus Conciliis statum Ecclesiarum in pristinum pro viribus reparabat.

Ansegisus Abbas. 12. Ea tempestate Luxoviensium quoque dignitas inter cetera pristino rigore tabescente jam pene vacillabat. Quod Cæsar Ludovicus expertus, ANSEGISUM *b* virum dignissimum, comtum moribus & sapientiæ decore præpollentem, loco præficit in pastorem. Hic collapsa reparat, dispersa recolligit, situm Ecclesiæ longius extendit, circumpositas officinas amplioribus spatiis atque altioribus muris exporrigit, parietes quoque Ecclesiæ cum ceteris ornamentis pulcra varietate depingit. Capitula siquidem Regum Francorum quæ diversis fuerant acta Conciliis, excepit, & uno volumine contineri fecit. Cumque inter regni proceres Francorum Regibus gratus esset, justis & piis operibus intentus vitæ finem fecit, & illic ubi spatiosius Ecclesiam extenderat, dignam accepit sepulturam.

Fulbertus Abbas. 13. FULBERTUS quoque, vir quidam illustris, procedenti tempore in eodem loco constituitur: qui etiam Sanctorum Oratoria inter duo Monasteria pulcro satis decore composuit, rebusque decentibus adornavit. Post hæc longe paganis (ut prædiximus) irruentibus, Monachis fama terroris *Gibardus.* subiti per diversa reptantibus, GIBARDUS vir genere & doctrina clarissimus, qui Pastor Monasterii & Abbas eo tempore fuerat constitutus, dum longius ad alias partes fuerat digressus, paganorum *c* sagittis confoditur, atque in loco qui Martini-villa dicitur, sepelitur. TETELMUS quoque Monachus honorabilis inter suos, non longe a Monasterio inventus est cum aliis quibusdam interfectus. Hinc jam usque ad hæc nostra tempora pasto- *Galliarum infelix status.* ribus decedentibus, RICHARDO *d* magno Duce Burgundiæ, dum invisi tyranni passim cœpissent emergere, ac sese invicem mutua strage collidere; Ecclesia Dei confunditur, jura tumpuntur *, legum statuta rumpuntur, possessiones Ecclesiæ pervaduntur, & ab impiis uodique rapiuntur. Sacris non est reverentia locis, sed prævalente nequitia impiorum totus pariter concidit honor religionis: quod nimirum habitatores Luxoviensis Cœnobii peccatis exigentibus pleniter sunt experti: nam villas & possessiones eorum in hereditatem sibi diripuerunt manus alienorum. Cumque Rex non esset & Judex, qui veræ intuitu justitiæ huic impiorum pravitati vellet ex toto resistere; compulsi sunt quamplurimi Clericorum con-

* l. violantur.

a Id nemo, quod sciam, de Drogonis morte prodidit. Eo Luxovii Abbate Angelomus libros Regum explanavit, uti ipse testatur in epistola nuncupatoria.

b In vulgato Indice Abbatum Ansegisus Drogoni præponitur: & Drogo quidem Ansegiso supervixit.

c Id est Nortmannorum: quod existimo accidisse anno Domini 888. quo cæsi ab eisdem Monachi Besuenses, teste Joanne Monacho Besuensi in Chronico, Spicilegii tomo 2.

d Richardus Burgundiæ Dux strenuus adversus Nortmannos, mortuus est anno tertio post obsidionem Carnutum, teste Hugone Monacho Floriacensi, quæ contigit anno 891.

contra temeratam audaciam diripientium suorum pignora circumferre Sancto- AN.CHR.
rum, ut quos potestas humana non compesceret, virtus ostensa divinæ coerce- 665
ret. Inde est quod loci hujus incolæ alibi fiduciam non habentes, contra ne- 2. Maji.
quitiam perversorum S. Waldeberti sui defensoris latis corporis ejus pignoribus Reliquiæ in rerum
soleant inferre virtutem: ut qui quondam temporalis militiæ sacramenta ser- invasores
vasse visus fuerat, ipse quoque inter casus suorum fidelium pius propugnator delatæ.
adsistat. Cujus rei experimentum se ultro ingerit, si consideretur virtutis ejus
potentia, quam frequenter ostendit.

14. Villa marinis litoribus contigua, quæ superius Herlerium est vocata, S. Walde-
tyrannorum vi sublata fuerat. Monachi ancipiti in discrimine positi, S. Wal- berti cor-
deberti protectoris sui suffragium expetunt, sanctorumque pignorum ejus gle- pus in pri-
bam sibi imponentes, per fines Franciæ illuc iter intendunt. Quibus abeunti- mis.
bus subito Mantne * fluvius obvius occurrit. Quem cum transmittere cupiunt, * l. Mater-
plurima præcedente turba populorum sacri pignoris gleba citra litus constite- na
rat. Monachi in articulo positi quid facerent nesciebant. Mira dicturus sum:
mox navis divino impulsu a remige illuc absque humano juvamine sponte per-
ducitur, qua sancti corporis gleba tenebatur. Mirati comites tanta facultate
fluvio transducti, quanta eatenus numquam fuerant experti. Hinc itaque pro-
cedentes, paullo post ad prædium perveniunt *Nant* a superius memoratum:
ubi videlicet ipse & vitæ exordium temporaliter sumserat, & quibusdam mi-
raculorum signis vivens illustrarat. Hic comperta corporali ejus præsentia,
dici non potest, quanta utriusque sexus confluxerit populorum frequentia.
Inter quæ ob beneficiorum ejus gratiam cum diversa donorum munera cum
gleba sancti viri inter frondes arborum præ turba irruente decernerent appen-
di, quoddam ligneum poculum a quodam contigit offerri: hoc unus e famu-
lis servandum acceperat. Quod cum quidam lascivus juvenis & petulans ab
illo peteret sibi dari, cum forte videretur indignus promereri; ille exemto
ense viri Dei obsequio deditum gladio nisus est appetere. Cumque in eum
librasset ictum, subito ferientis dextera ligatur in aere. Sic ille sine patibu-
lo cœlo suspensus amens redditur, sensu confunditur, fixus tellure tenetur:
nec prius potuit sibi reddi, quam oratione illorum, quibus nociturus vene-
rat, mereretur absolvi. Ita plurimorum pectora terror perstrinxerat hujus
facti. Denique hic aliquantisper a populo detenti resumunt iter quod cœpe-
rant, ad Herlerium veniunt quo tendebant. Insurgunt undique injusti perva-
sores, volentes eos a finibus repellere, quos sui dispendio cernebant advenis-
se. Sed sancti viri virtus terrore mentes edomat impiorum, & suis reformat
domestica prædia, quæ alienorum factionibus fuerant direpta. Ita, licet cum
labore, rebus compositis, cum sacris pignoribus Monachi obsequentes lætio-
res redduntur propriis laribus.

15. Vicus est iterum non ignobilis, Provincherias suo vocabulo dictus, pe- Invasores
ne viginti millibus a Monasterio disparatus: quem videlicet vicum quidam mi- puniti.
les pervaserat, inter suos nominatissimus. Ad quem angustia imminenti,
quia deerat suffragium terreni Defensoris, sancti viri glebam imperabat ne-
cessitas deportari. Qua in Ecclesia illic propria collocata miles indignatus cœ-
pit furere, irasci, Sancto derogare, bacchari, & insanire, adfirmans res
Ecclesiæ ditioni suæ libere subjugare. Denique cum quadam die tumidus &
elarus equo spumanti per subterpositum Ecclesiæ campum solutis habenis cur-
su ferretur præpeti, crure fracto equus in præceps concidit: ipse vix casum
evadens, in proximo a milite interfectus, villam usque in præsens sancto Pe-
tro libere possidendam reliquit.

16. Alio quoque tempore ROTBERTUS quidam miles, viribus potens &
opibus, cum nepote Berardo in pago Divionensi Caciacum villam adprime
viniferam; HUBALDUS vero Molisiacum in pago Belnensi, res videlicet
Luxoviensis Ecclesiæ, satis iniqua dominatione possidebant. Quare Monachi
cum

a Hinc conjicimus Nantum, Waldeberti natalem locum, esse opidum Nantogilum, *Nantuil*, quod
e Burgundia Maternam prætervectis obvium est, ubi hactenus est Prioratus Ordinis Cluniacensis.

AN.CHR. 665 1. Maji. cum Principibus Burgundiæ sæpius conquesti, prævalere non poterant. Inito igitur LETOLDI Comitis consultu eo tempore, quo Rex LOTHARIUS [a] pulsa obsidione Burgundiorum sub ditione sua Divionense receperat castrum; Monachi notum repetunt suffragium, S. Waldeberti pignus venerabile illuc constituunt deferendum. Quo cum pervenissent, medio villæ tentorium competenter cum sacro loculo statuunt: cum repente hostes armati ferro & animis, Berardus videlicet cum suis, advenientes quidem cum suo Defensore non audent contingere: villam tamen solito more corripiunt, familiam male opprimunt, alimentorum sumtus copiosius ac durius exigunt: sicque cibo rapaciter & vino perfusi, Monachis inedia laborantibus, nocte irruente, sopore membra protensa resolvunt. Ecce subito noctis medio eorum princeps, Berardus videlicet, febre corripitur, morbo dysenteriæ membra torquentur, fluxu ventris undique coartatur. Vixque auroram præstolatus Monachos adit, ante præsentiam Sancti corruit, reatus sui pœnitentiam agit: sicque indulta sanitate, villa Caciacus extunc & nunc alieno eruitur possessore, domini proprii potitur libertate.

17. Hubaldus vero miles, licet in rebus sanctuarii avidus, alias tamen vir probus, & ut armis, ita etiam moribus modestus, quem in pago Belnensis provinciæ apud Molisiacum villam Monachorum vini & frugum redditus diximus subjugasse; visis hujus Sancti virtutibus territus & miraculis, in reliquum, licet nolens, possessionem suam Ecclesiæ dereliquit.

Alia miracula. 18. Alio post hæc tempore iidem Monachi in pago Alsgodiensium, tyrannorum infestatione prorumpente, quarumdam rerum suarum fuerant dispendia passi. Hac perurgente necessitate eas habita deliberatione decernunt partes adire, habentes secum fidei tutamina, sacra videlicet Reliquiarum [b] pignora ex membris S. EUSTASII, necnon S. Waldeberti Confessoris Domini gloriosi. In quo itinere non longe a Monasterio, apud villam quæ sanctæ Mariæ dicitur, primum sunt hospitati. Deinde locum qui Campaniolas vocatur aggressi, quarto demum die illuc perveniunt, quo fuerant malorum improbitate provocati. Erat in illo comitatu non parvus numerus tam ex Monachis quam ex ministrantibus, cum quibus iterat Abbas & Episcopus, nomine AALONCUS. Pervenientes itaque ad locum destinatum, quia alibi locus aptus non fuerat, in prato quodam quod eis contradicebat, super unius quercus abscisæ truncum statuunt. Ad famam igitur tantæ novitatis pluribus concitatis, cerneres promiscui sexus infinitam populorum multitudinem illuc repente confluxisse, non solum ex vicinis, sed ex longinquis partibus, locis, villis, & opidis mirum in modum conglobati omnes conveniunt: ac mox campum replentes, una voce, consona devotione omnipotentis Dei nomen & S. Waldeberti cuncti invocant, suis incommodis opportuna suffragia petunt. Ut autem declararet divina potestas Sanctorum suorum etiam corporale adesse beneficium, fit subito tantus de cœlo strepitus, tantus terror, ac in modum tonitrui sonus vehemens concitati, ut terra, sicut eis videbatur, tremente, vix præsentes populi supra pedes consisterent, ac quisquis illorum qua parte esset constitutus nescirent. Illi attoniti, & de ea re quæ acciderat nimium perfacti, postquam virtute reddita ad semetipsos sunt reversi, (mira dicturus sum) videres avem in figura columbæ per sereoum aera de sublimibus descendisse, ac blando volatu super loculum sanctum familiariter circumvolasse: quæ deinde expleto cursu cœli secreto recipitur, quo manifeste advenisse probatur. Hinc virtus utriusque Sancti cœpit ostendi. Mox etenim duo propriis diu luminibus orbati, ea hora qua avis prædicta visa est abscessisse, sine ductu alterius recepta luminis claritate ineunt gaudentes ad sua festinanter properare. Deinde quoque alii duo complicita nervorum nodositate catenatis quasi membris toto corpore adstricti, aliorum manibus sacris pignoribus illati,

[a] Lotharius regnavit ab anno 954. in annos triginta. Hinc Auctoris ætatem disce, qui successor ponitur Aaloncí, aliis Adalonci inferius memorati.

[b] Reliquiarum S. Eustasii pars quædam in Cœnobio Luxoviensi adservatur, scrinio eburneo & argenteo inclusa.

ti, divina virtute ostensa in pedes sunt subito erecti, & ad propria absque humano juvamine lætantes sunt reversi, ac terram quam prius calcare nesciebant novo docti itinere liberis gressibus Dominum glorificantes & S. Vvaldebertum prævium habentes ambulare cœperunt.

AN.CHR. 665 2. Maji.

19. Huic itidem loco castrum cernitur esse contiguum, quod priori tempore Montem-Biliardæ *a* novimus esse cognominatum. Hujus opidi incolam nomine UTONEM, non ab ignobili genere oriundum, pluribus notum fuisse satis est compertum. Hic nervis coactis & corporis facultate privatus manibus per terram repens ire non poterat, nisi vel equo, vel asino sessore uteretur. Hic itaque ad locum perductus est cum summa devotione, quo Sancti hujus venerabile pignus cognoverat constitisse. Venit igitur, lacrymis humum perfudit, Sancti nomen invocat, suffragium exposcit: nec ante a loco discedit, donec divina virtute ruptis nervorum nexibus redit ad propria, pristina incolumitate donatus.

20. Et quoniam temporis & ejusdem beneficii se opportunitas dedit, non piget iterum aliud ad laudem divini nominis referre, quod in re simili vir iste sanctus dissimiliter est operatus. In pago siquidem rusticorum usu Vvarascum *b* nuncupato, ætate priore fuisse quemdam virum novimus, qui proprio fuerat BERNERICUS nomine dictus: qui quidem generis erat libertate potitus; sed tamen toto corpore & nervis adstrictus, nulla facultate poterat solide terris affigere gressus. Hic biroto carpento impositus quocumque esset ducendus, unius bovis & famuli videbatur esse contentus. Qui audita virtute Sancti, juncto bove ac ministro præmisso carpento impositus, pervenit ad locum, quo se duci fuerat deprecatus. Ante præsentiam Sancti in terra prostratus diu decubat, cum lacrymis preces miscet, & familiarem bovem S. Vvaldeberto non tardans polliceri, si hac corporis incommoditate mereretur absolvi. Cujus quidem vir sanctus non est dedignatus suscipere gemitum supplicantis: sed tamen præsentem distulit impendere sanitatem. Nam non impetrato quod diu rogaverat, mœstissimus abscedebat. Cumque aliquantulum itineris rediens peregisset: O sancte, inquit, Vvaldeberte, placetne tibi quod tristis veni, tristior recedo? Hæc dicens plaustrum stare jubet, terram petit, bovemque in pascua resolvit: cum subito sanus factus concitus redit, gratias agit, bovem ductorem obtulit, ac firmatis gressibus ad domum lætissimus redit.

21. Quædam iterum femina genere nobilis, gravissimo tenebatur morbo ejusdem contractionis, destituta solatio corporeæ facultatis. Quæ cum jam consequendæ salutis commercio desperata videretur, ad locum eumdem *c* se petiit deportari. Ubi cum diutinis precibus & lacrymis insisteret, repente sanata non sine admiratione multorum in pedes constitit. Sed cum adepta sanitate vellet inde recedere, in itinere jam posita subito in terram concidit, & in eumdem contractionis morbum adstrictam se esse cognovit. Suspiciens cœlum ingemuit, & rursus ad locum se referri fecit. Ubi cum pristinam sanitatem recepisset, quasi aliquantulum jam secura, res necessarias revisere cupiens a loco discedit, & abire jam cœpit. Sicque in itinere jam constituta, rursus in unum corporis globum contrahitur: atque denuo ad locum refertur. Sicque factum est, ut quotiescumque inde abire voluisset, in eumdem morbum concideret: donec tandem recepta sanitate animum fixit, & usque ad ultimum vitæ suæ tempus in eodem loco permansit.

a *Montbeliard* opidum munitissimum in Comitatu Burgundiæ.

b Eustasius Abbas & cum eo Agilus *Vvarascos* ab erroribus revocasse dicuntur.

c Reliquiæ S. Waldeberti hactenus in Ecclesia Luxoviensi coluntur, caput quidem in argentea effigie, reliquæ corporis partes in theca ex argento deaurato, ut me monuit jam laudatus R. P. Constantinus Gravellius, cui plurimum in his adnotationibus debemus. S. Waldeberti translatio (forsan elevatio) Luxovii celebratur Maji die 26. uti & SS. Eustasii, & Columbani.

CIRCA AN. 670 25. Sept.

DE SANCTO ERMENFREDO

ABBATE CUSANTIENSI

IN COMITATU BURGUNDIÆ.

1. WALDEBERTO *adjungendus est* ERMENFREDUS, *præceptori discipulus, is cujus Vitam legebant quondam in sollemni ejus festo Luxovienses. Eam quidam vir doctus penes se retinet, pollicitus se eam tandem editurum: dum nos interim id solum recuperare potuimus, quod in ecclesiasticis officiis Luxovii quotannis usurpatur in hunc modum.*

2. ERMENFREDUS nobilibus parentibus genitus, in aula versatus est Chlotharii secundi piissimi Francorum Regis una cum fratre suo WANDALENO. Mortuo autem eorum patre, vivendi rationem aulicam parum sibi tutam rati, licentiam abeundi postularunt. Ea ægre admodum obtenta fratres matrem suam adiere, cum qua privatam vitam agere cœperunt. Postmodum Ermenfredus pompis & vanitatibus sæculi renuntians, relicta domo Luxovium petiit, ubi a beato WALBERTO tam belle disciplina regulari excultus est, ut aliis præesse meruerit.

3. Deinde ad Cusantiam suæ ditionis locum ædificandi Monasterii causa remissus, tricenos circiter Monachos coadunavit, quos Luxoviensis Cœnobii Instituta edocens, mirum in modum virtutibus auxit, eisque in posterum cavens, Monasterium ipsum Luxoviensi subjecit Abbatiæ anno tertio DAGOBERTI Regis. Inter alia miranda Vvandaleni fratris excessum e vivis divinitus cognovit. Ipsum denique vitæ sanctissimæ confecto cursu septimo Kalendas Octobris ad superos evolantem miracula quamplurima illustrarunt. Cujus corpus ad fratris exuvias in beati Joannis Baptistæ Cusantiensi æde collocatum est.

4. *Nunc Cusantia, vulgo* Cusance, *est Prioratus, Monasterio Sancti Augendi seu Sancti Claudii subjectus ex donatione Pontii Vesontionensis Archiepiscopi ab anno millesimo centesimo sexto. Hæc interim de Sancto Ermenfredo, dum ampliorem notitiam exspectamus. Luxovii colitur officio semiduplici die 25. Septembris.*

FRAG-

FRAGMENTUM VITÆ SANCTI LANTBERTI EPISCOPI LUGDUNENSIS,

CIRCA AN. 788 14. Apr.

Auctore Monacho Fontanellensi anonymo, qui Ludovico Pio imperante vixit.

Ex schedis nostris manuscriptis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Inter schedas, quas noster Lucas Acherius ex mss. codicibus describi curavit, reperi fragmentum sequens Vitæ S. Lantberti ex Abbate secundo Fontanellensi Episcopi Lugdunensis: at quo ex codice desumtum sit, neque scriptor amanuensis notavit, nec Acherius ipse reminisci potuit. Litteris varia in loca, Lugdunum scilicet, Rotomagum, Tornacum, Fontanellam ac Gemeticum transmissis, reliquum istius Vitæ recuperare non licuit. Auctor fuit sine dubio Chronographus Fontanellensis Anonymus, in tomo tertio Spicilegii editus: cujus caput secundum, quod res gestas S. Lantberti continebat, avulsum erat ab exemplari, quo primum usus est Acherius. Reliqua Lantberti facta, quæ quidem scire possumus, repetenda sunt ex Actis sanctorum Vvandregisili Abbatis, Ermemberti Episcopi Tolosani, Condedi Anachoretæ, & Ansberti Episcopi Rotomagensis in Sæculo nostro secundo editis. In vetusto Breviario Fontanellensi rubeis literis notatur festus dies S. Lantberti 18.* Kal. Maji, *quo die in recentioribus Martyrologiis celebratur.*

2. *Vitæ subjectæ huncce titulum præferunt schedæ nostræ:* Incipiunt Actus beati LANTBERTI Abbatis, qui secundus post beatum Genesium factus est Præsul Ecclesiæ Lugduoensis, & post almificum Wandregisilum Rector Cœnobii Fontanellensis per annos tredecim & menses octo: qui etiam Duleram Cœnobium construxit in regione quæ vocatur Provincia, super fluvium Rhodanum: cujus tempore plurima Ecclesiæ nostræ adcreverunt. *Hæc paucis explicanda. In Actis sancti Ansberti Lantbertus proxime beato Genesio in sedem Lugdunensem successisse perhibetur, & quidem jubente Theoderico Rege, Pippino vero consulente. Ergo quum hic dicitur* secundus post B. Genesium factus esse præsul Ecclesiæ Lugdunensis, *id ita intelligendum est, ut alter ab eo proxime successerit. Id factum anno 678. colligimus ex Actis S. Condedi, ubi Lantberti regiminis Fontanellensis annus nonus illigatur anno Theoderici Regis tertio, Christi 676. & annus secundus Ansberti Abbatis ejus successoris componitur cum anno septimo Theoderici: cujus proinde Regis anno quinto Lantbertus Ecclesiæ Lugdunensis cathedram subiit, idest anno 678. desinente, aut proximo ineunte, postquam annos tredecim Fontanellam rexerat Abbas. Quod attinet ad* Duleram Monasterium, *ab ipso in Provincia ad Rhodanum constructum, illud destructum fuisse ab Agarenis seu Saracenis docet Aigradus in libro de vita S. Ansberti.*

1. LANTBERTUS vir valde clarissimus, & nobilissimi generis prosapia ortus, a patre nomine ERLEBERTO editus territorio Tarvennico, succedit primus in regimine Cœnobii magno Domini Sacerdoti atque in Christo admirabili Patri WANDREGISILO. Hic in aula Regis juvenculi HLOTARII filii HLodovei sub sæculari prius habitu militavit, licet ejus mens alterius militiæ plus anhelaret, sicuti eventus rei indicio est. Anno denique præfati juvenculi Regis octavo, militia Regis corruptibilis deserta, gladiisque e ferro formatis exutus, ad fulgida Christi castra devotissime convolavit, indutus galea salutis, lorica fidei, ac gladio sancti Spiritus contra invisibilem hostem feliciter dimicavit. Tonsuram quoque capitis in isto Cœnobio sub sanctæ memoriæ prædicto venerando Patre Wandregisilo suscepit, quarto videlicet anno ante, quam ipse famulus Christi viam ingrederetur patrum. Hujus namque avunculi viri clarissimi atque in sæculo nobilissimi, quorum vocabula sunt HROTBERTUS ac HALBERTUS, fuerunt: quorum prior HRotbertus summus palatii tum temporis fuerat Referendarius, secundus Haltbertus

Lantbertus Tarvennensis aula relicta Monachus.

vilegiorum seu epistolarum descriptionibus quas eidem porrigebant, vocare volebant Domnum & in Christo Patrem nostrum venerabilem Lantbertum Abbatem. Nam postquam vita functus est præfatus juvenis Rex HLOTARIUS, fratresque suos HILDERICUM, & THEODORICUM superstites reliquisset, ortaque esset inter ipsos valida contentio pro fastigio Regni; aliis Hilderici parti faventibus, aliis in Theodericum declinantibus, ita iste vir venerandus cautum se reddidit, ut in neutram partem declinaret, donec populi pars æmulam sibi partem superaret. Elevato namque in sede Regni Hilderico, in tanto apud eum est honore habitus, ut quidquid ab illo postulasset, absque alicujus obstaculo difficultatis promereretur. Quod etiam ex largitionibus quarumdam possessionum quas eidem venerabili Patri & isti Cœnobio contulit, liquidum fore constat. Denique ad petitionem Reginæ suæ BILHILDÆ atque venerabilium Episcoporum, id est bonæ recordationis LEODEGARII Episcopi, qui postea gloriosissimus effectus est Martyr, NIVONIS etiam Episcopi, & ERMONII; atque illustrium virorum, quorum hæc sunt nomina, FUCOALDI, AMALRICI, WLFOALDI Majoris domus regiæ, BAVONIS, WANINGI, ADALBERTI, GERINI fratris clari præfati Leodegarii Episcopi, largitus est præfato venerando Patri fiscos duos, quorum sunt vocabula, Ulmius, & Vvarinna, qui sunt siti in pago *Tellau* juxta fluvios Tellas & Vvarinna nominatos, cum universis adjacentiis eorum, id est Crisciaco, Seda, Magneroto, & item Magneroto, Neon & Toscarias, simulque terram super litus maris, & areas salinarum piscationumque, quæ ibidem institutæ erant; vineas etiam in Vvarnaco, super fluvio Sequana sitas in pago Vilcassino cum omni integritate earum. Hæc universa, auctoritate sua duo privilegia condens, eidem venerabili Patri istique Cœnobio Fontanellensi jure firmissimo in ævum contradidit possidenda. Edita est autem hæc regia largitio Atlauno joeundo palatio, undecimo anno præfati Regis in Austria, qui fuerat primus in Neustria; porro ejusdem Rectoris Cœnobii lucidissimi anno quinto, ex quo regiminis locum sortiebatur post decessum felicissimum magni Patris Christique clarissimi Sacerdotis Vvandregisili. Plurimæ namque ejusdem Regis diversarum possessionum largitiones ad ipsum reverendissimum Patrem editæ usque nunc exstant, quas etiam dinumerare laboriosissimum est. Hic enim inter alia diversa donaria, etiam de saltu Gemeticensi eidem venerabili Patri partem contulit: unde nonnulla manent apud nos privilegia, quæ pro munere sacro in isto Cœnobio recondita tenentur. Ipsis namque si quis ea lectioni rata duxerit, inveniet loca designata, per quæ ipsius donationis meta terminatur.

CIRCA AN. 688 14. Apr.

Regibus de throno contendentibus medius,

ab Childerico prædiis donatur.

4. Orta est illo in tempore lis non modica inter ipsum venerabilem Patrem Lantbertum ac reverendissimum Gemeticensis Cœnobii Rectorem FILIBERTUM pro ejusdem saltus terminatione: quos gloriosæ recordationis magnus Rotomagensis Ecclesiæ Pontifex AUDOENUS una cum sua auctoritate, simulque præfati Regis epistola pro eadem re sibi directa, ad veræ pacis concordiam revocavit, æquaque forte ipsum saltum inter eosdem almificos Patres divisit. Et quia Patris Lantberti major fore portio videbatur, præfatus Antistes una cum ejus consensu ex eadem divisione Basilicæ clari Martyris Christi Dionysii, quæ sita est super ora alvei Sequanæ in loco qui nuncupatur Duro-clarus *, ubi LIDOALDUS regiminis locum tenebat, aliquam contulit portiunculam. Erat namque sanctitate perspicuus, cujus talia semper fuerunt perfectionis insignia, ut viam salutis sacris prædicationibus civibus suis aperiret, & imperitos populos lucidis exemplis instrueret, discordes etiam vigore superni Spiritus inflammatus summa industria ad nitorem concordiæ revocaret.

Cum Filiberto Abbate litem habet.

* Duclair

5. Antefatus autem Rex HILDERICUS insidiis satellitum suorum, AMALBERTI videlicet & INGOLBERTI, simulque BODILONIS, necnon & Lu-

CIRCA AN. 688 14. Apr. & LUPI aliorumque, una cum conjuge sua vocabulo BILHILDE filioque nomine DAGOBERTO, vita & regno privatus est: quorum corpora prænominatus maximus *a*.

CIRCA AN. 690 24. Julii. DE SANCTO GODONE

ABBATE AUGIENSI IN CAMPANIA.

1. QUO *tempore Lantbertus sub Vvandregisili disciplina militabat, eo* GODO *Vvandregisili nepos Fontanellæ degebat, ut legitur in Actis S. Vvandregisili, in quibus præcipua Godonis gesta referuntur. Vitam ejus metrice edidit Claudius Espencæus Theologus Parisiensis anno* 1565. *id operis aggressus grati animi causa, propterea quod S. Godonis* nomini ac memoriæ, *prout ipse in Præfatione loquitur*, sacratum beneficium aliquot annos sibi commendatum fiduciarius administrasset, *nimirum Prioratum S. Godonis in insula Augia seu Oya, a cujus descriptione orditur in hunc modum:*

Est locus, Herculeæ forsan cognominis Augæ,
Augia nomen habet: medius saltumque Brigensem
Campanumque solum limes partitur, eremus
Perpetuas inter Monachis habitata paludes;
In Pastoris agro & sacra ditione Trecani,
Ante quadringentos Abbatia nobilis annos
Mandraque prædives: post eversoribus Anglis
(Perpetuo Gallorum odio flagrantibus Anglis)
Subruta, primatus nunc ære monasticus arto,
Relligione Patrum lapsis celeberrimus annis.

Loci vero religionem continenter ita describit:

Nunc etiam vel opem morbis, vel sacra petentis
Relligiosa capit dantis munuscula vulgi.
Longo psalmicines concurrunt ordine Mystæ,
Et juvenum innuptis mistus nuptisque puellis,
Fitque fenum strepitus, parvique vagantur & ampli.
Totam sæpe domum vehit externus agmine multo
Cum consorte tori vir, pignora cara, parentes.
Cereolos alii accendunt, donaria quidam
Cerea, & exiguum fert rustica turba trientem,
Cannabis, aut (si qua est paullo plus dives) amictum,
Et meliore animo quam divitiore crumena,
Mirifica haud vacuas tendunt ad leipsana palmas,
Parva relaturi modicoque inclusa metallo
Signa, futura quibus collo gestamina pendent.

Deinde res gestas S. Godonis prosequitur, ex Actis S. Vvandregisili repetendas: tum loci eversionem ac restitutionem ac Sancti reliquiarum Translationem subjicit his versibus:

Tem-

a Sic desinunt mutilæ schedæ nostræ, in funesto quidem, sed tamen insigni loco, quo discimus Childerico filium fuisse Dagobertum: quod hactenus ignoratum. Ex consequentibus discenda erant, tum locus, in quo sepultus Childericus; tum reliqua Lantberti facta, tenebris interim involuta. Quanquam Childericum in Parisiaca basilica S. Vincentii seu S. Germani sepultum fuisse constat, probatque insuper detectio anno 1656. facta ipsius tumuli & Bilhildæ ejus uxoris, cui adjuncta erat urnula quædam, haud dubie filii Dagoberti. Ad consequentia hujus textus quod attinet, conjicio sic continuandum esse: *quorum corpora prænominatus maximus Sacerdos Audoenus sepelivit*: nam de eo paullo ante facta mentio est. Subsequabatur in schedis nostris series Abbatum Fontinellensium rudi carmine exarata, opportunius aliquando Deo dante exhibenda in Monastico Benedictino, quod meditamur. Aigradus in Actis S. Ansberti ita Lantberti Pontificatum describit: *ad eamdem provinciam cum honore Sacerdotii sui conjugio directus, humilitatis ac sanctæ prædicationis piaque actionis exemplis gregem Christi sedulo moderamine inreprehensibiliter rexit: ibique a Domino vocatus, oraculis terrenæ corruptionis exutus, ad superna civitatis gaudia feliciter migravit*, nimirum 18. Kal. Maji ex dictis, incertum quo anno.

Tempora surrexit post non ita multa tyrannus * CIRCA AN. 690 24. Julii. * Hastingus
Contemtor Fidei, & virtutum, Godo, tuarum
Nescius : exiguam manus hoc venalis eremum
Auspice non clementer adit, vastatque, crematque
Direptam . ' . ' . ' . ' .
Sed videt atque suo miseratus tempore Numen.
Numine post aliquot mulier * prædives aristas * Eva seu Emma Comitissa
Excita, (fert muliebre genus divalis agitque
Religio) tristi loogoque obooxia morbo,
Godo, tuos sanata Deo sumente precatus,
Instaurare sacras quas latro cremaverat ædes
Concipit, accitis qui quotidiana Tonanti,
Godonis memores, Monachi laudumque precumque
Pensa salutari studeant exsolvere cantu,
Ceteraque accurent Monachis communia priscis.
Et ne solliciti curarent crastina Fratres,
Aut foret in patinis animus, quid scilicet esset
Anxius, aut biberet, (nam vix præcordia curas
Admittunt humana duas, artesque moratur
Res nimis arta bonas) noctuque diuque peractis,
Annua quæ meterent legerentque viatica, sacris,
Neu quantum satis est, victus, neu deesset amictus,
Magnifico Princeps providit femina dono.
Forte quasi subter modium latitante lucerna
Sancta minus digna cubitabant lepsana theca. Translatio Corporis.
At bona posteritas, nec temporis immemor acti,
Non tulit, & patriæ quod nunc celebratur honore
Totius, imposuit sacratis ossibus altar.
Corporis unde fuit translati occasio dicam.
Quamque Deus mira Divum virtute bearit:
Quanta loci pietas, quam promta precantibus ara.
Accidit ut (supero factum reor haud sine nutu)
Campanos depasta lues, depasta Brigenses,
Aggereret famulos dominis, senioque juventam,
Cumque suis natos tellure pareotibus una:
Nec super ulla foret vitæ spes, ulla salutis.
Sic ut debilibus fortes, magnisque minores
Corruerent, vivi morientibus; & vel humandis
Deesset humus . ' . ' . ' .
. ' . ' Ergo suos templis instaurat honores
Juncta sacrosancto plebes promiscua Clero.
Scissa veste, caput consperfus pulvere, multo
Exercet gemitu vir nudipedalia : passis
Crinibus it mulier : ferit æthera clamor uterque,
Et tetigit superas injuria temporis aures.
Præcipue pesti regio devota malignæ,
Et memor in Christo meritorum, Godo, tuorum
Incola, dum tanto non cessat cardine rerum
Sic meditabundus tensis ad sidera palmis, &c.
Sic igitur facto concurritur agmine, Fratres
Augiacos adeunt, advolvunturque feretro,
Godo, tuo, sub apertum instant educere cœlum
Atque efferre sacros adyris penetralibus artus.
Id Pater & reliquus chorus auribus accipit æquis.
Annuit, impositum divinis ossibus altar
Effodit . ' . ' . ' .

CIRCA AN. 690 26. Maji.

Sollemnem populo Clerus cum supplice pompam
Dum peragit, multis inter spectacula turbis
Mirificum ostendunt miracula publica Divum.
Extremam genius dextram percussor & ensem
Eductum, Domini pacata mitior ira,
Componit, nostroque lues deſæviit agro.

Hæc tametsi ab recentiori Auctore, sed erudito & gravi descripta, proferre hoc loco visum est haud indignum.

AN.CHR. 675 21. Febr.

VITA S. GUNDELBERTI

EPISCOPI SENONENSIS IN GALLIA, DEIN ABBATIS VALLIS-GALILEÆ IN VOSAGO.

Cum Actis SS. DEODATI Nivernensis, HILDULFI Trevirensis, & ERARDI Ratisponensis Episcoporum, ac S. SPINULI, necnon JOANNIS & BENIGNI Confessorum.

Ex RICHERIO Chronographo Senoniensi, qui vixit post medium sæculum 13.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Ætas Gundelberti, 1. *Horum Sanctorum ætas adeo obscura est, ut nulla fere chronologica nota certo deprehendi ac definiri possit. Hugo Monachus Autissiodorensis in Chronologia sua* GUNDELBERTUM, *quem ipse* Gumbertum *vocat, in serie Antistitum Senonensium postponit Godescalco, sexto ab S. Emmone successori: cum tamen Gundelbertum Emmone superiorem fuisse quædam exigant argumenta, petita tum ex ætate Deodati ac Hildulfi, quibus compar exstitit Gundelbertus; tum ex catalogo Abbatum Monasterii Vallis-Galileæ a Gundelberto conditi, in quo* ANGELRAMNUS *Mettensis Episcopus, ipse loci* Abbas a fundatore Gundelberto septimus, Norgandum octavum constituit Abbatem, *testante Richerio Senoniensis Monasterii Chronographo in lib. 2. cap. 4. Porro Angelramnus sedi Mettensi præfuit regnante Carolo Magno, cujus & Archicapellanus fuit, decessitque* anno ab Incarnatione Domini 801. *Ex quo intelligitur, Gundelbertum ante finem sæculi septimi Senonum Episcopum fuisse.* RICHERIUS *Monachus qui ejus res gestas litteris mandavit in subjecto libro 1. Chronici Senoniensis, quod integrum exstat in tomo 3. Spicilegii, scribit Gundelbertum rexisse Senonensem Ecclesiam* anno Christi 720. temporibus Childerici Francorum Regis : *scribere debuit* Chilperici, *qui anno prædicto nomen Regis obtinebat. Quamquam retinendum videtur* Childerici *nomen & annus Incarnationis corrigendus, restituendusque forsan annus 670. quo Childericus Chlodovei junioris filius rerum potiebatur. Et quidem hunc calculum probant Acta S. Deodati Episcopi Nivernensis, quem nonnulli* Adeodatum *vocant.*

Donati, 2. DEODATUS *quippe Gundelberti æqualis & amicus fuisse dicitur, & in abdicando Episcopatu æmulator: quem* anno Domini sexcentesimo sexagesimo septimo in Vallem-Galileam advenisse, & post annos undecim ab ejus ingressu in hanc Vallem *decessisse adfirmat anonymus Vitæ Scriptor apud Surium. Consentit ætas Arbogasti & Florentii amicorum ejus, quorum primus regnante in Austria Dagoberto secundo Argentinensem seu Stratburgensem Ecclesiam administravit, & Florentium successorem habuit. Sunt qui Deodatum hunc esse putent, qui Vvilfridum Eboracensem Episcopum Egfridi Regis factione pulsum excepisse, & in Romanam iter deduxisse memoratur: quod potius de alio Deodato Tulli Leucorum Episcopo intelligendum esse dixi in Notis ad Vitam S. Vvilfridi. Erit forsan etiam qui existimet, Deodatum Nivernensem Episcopum eum esse, qui Vvidradi Abbatis testamento posteriori pro Monasterio Flaviniacensi subscripsisse invenitur. Certe ita conjectaveram in Elogio Vvidradi Abbatis edito in hujusce Sæculi tomo primo: at re maturius considerata sententiam suspendere satius duco. Joannem Monachum, qui gesta S. Deodati perstrinxit, prætuli Anonymo Suriano, cujus sincerum exemplum recuperare non potui, nec aliam de viro sancto lucubrationem: tametsi ejus Vitam ab aliquo antiquiori Auctore scriptam esse constat ex Opusculo 19. Petri Damiani, cujus hæc verba in cap. 7.* Quid referam DEODATUM summæ sanctitatis virum, ejusdem scilicet Ecclesiæ Treverensis (*immo Nivernensis*) Episcopum? qui, sicut authentica tradit historia, a Girbaldo ejusdem Leuchæ sanctissimo Præsule in saltu Vosagi locum obtinuit, in quo renuntians sæculo laudabiliter conversatus Monasteria statuit, atque post diutinam in Christi agone militiam, vitæ senatum laureatus intravit.

vit. Mirum est, Deodatum non subscripsisse Privilegio Emmonis Senonum Episcopi pro Monasterio S. Petri Vivi, si tum Nivernensem Ecclesiam regebat, idest anno quarto Chlotharii tertii, Chlodovei secundi filii. Carolus Magnus diplomate suo concedit Monasterio Dionysiano Monasteriolum, quod nuncupatur a sancto Deodato in Vosago silva, sicut illud tenuerat Pippinus genitor suus, Idibus Januarii anno primo regni sui : idest anno 759. apud Dubletum : quod de nostro Deodato intelligendum videtur. Ex quo intelligitur, jamdudum ante illum annum excessisse S. Deodatum, a quo Monasterium ejus jam tum denominationem acceperat. AN.CHR. 675 21. Febr.

3. Petrus Damiani etiam in eodem Opusculo mentionem facit HILDULFI ante S. Deodatum his verbis : Porro autem Hildulfus Treverensis Archiepiscopus, quantæ sanctitatis, quamque mirificæ vitæ vir fuerit, spatiosus Occidens non ignorat : qui nimirum, ut gestorum illius testatur historia, Jacob Leuchæ urbis, quæ nunc Tullus vocatur, obsecravit Episcopum, ut sibi congruum ad habitandum provideret solitudinis locum. Prius itaque sibi successorem elegit : deinde Monasterium construens, per monasticæ disciplinæ lineam districtus incessit. Ubi nimirum tot per eum facta miracula luce clarius perhibent, quia vir Domini Episcopatum dimittens, non modo reatus maculam non incurrit, verum etiam Deo suavitatis sacrificium obtulit. Hildulfi ætatem Annales Trevirenses, tam manu exarati, tum editi a Brovvero, summovent ad principatum Pippini Regis, quo tempore Hildulfus Miloni pseudo-Episcopo successisse, & Vveomadum successorem habuisse fertur. Verum cum Hildulfus Deodato in regimine Monasterii sui successerit, sub finem sæculi septimi vixisse, & ad octavi dumtaxat initium pertigisse dicendus est. Certe venerabiles Episcopi Hildulfus, Clemens atque Gosbertus, B. Maximini Trevirensis Episcopi ossa transtulisse perhibentur apud Servatum Lupum in libro de vita S. Maximini c. 11. quo Clementis nomine significari puto Vvillibrordum Episcopum, alio nomine Clementem dictum, qui Treviros sæpius adiit, mortuusque est anno 739. ex dictis in ejus Vita. Hinc est, quod anonymus Scriptor Vitæ S. Deodati Hildulfum anno 707. obiisse dicit, viginti post annos a morte Deodati, cui successerat Abbas. Verum si quis probet, Clementem illum, qui S. Maximini translationem cum Hildulfo curavit, esse Vvillibrordum ; serius Episcopatum dimisit Hildulfus : siquidem Vvillibrordus anno 690. in Germaniam profectus, non ante annum 696. Episcopus Romæ ordinatus est. Præterea si (ut veri simile est) BASINUS Episcopus in Bertoendi Catalaunensis Antistitis litteris pro Monasterio Dervensi memoratus cum Rigoberto metropolitano & aliis ; si, inquam, Basinus is est, qui eo nomine sedi Trevirensi præfuit labente sæculo septimo ; fatendum est, aut ante annum secundum Chlodovei Regis tertii, quo anno datæ sunt litteræ, Hildulfum præcessisse Basinum ; aut postea Basino successisse Hildulfum. Hos nodos solvat qui potest. Si Acta illa S. Hildulfi, quæ Petrus Damiani legerat, videre licuisset, forsan aliquam lucem Cimmeriis his tenebris adferre potuissem. Verum cum litteris non semel in Senoniense Monasterium missis nihil impetrare potuerim, satius est abstinere a prolixiori inquisitione, quam inutili diligentia torqueri. Fragmentum ex historia Trevirensi his Actis subjungam, ut, quoad fieri poterit, minus desit ad illustrandam memoriam sanctissimi Episcopi & aliorum Pontificum, qui ex Ordine nostro ad eam sedem adsumti sunt. Hildulfi,

4. Plura fuere quondam in Vosago Monasteria, in quibus potiora quinque, in modum crucis disposita. Bodonis-Monasterium a Bodone Tullensi Episcopo & S. Salabergæ fratre conditum, quasi in capite erat ad Septemtrionem. Senoniam * hinc ab Oriente Gundelbertus, inde Stivagium ab Occidente aliquis alius ; Medianum * inter utrumque Hildulfus : Juncturas quasi in pede ad Meridiem Deodatus erexere, uti Joannes Monachus in subsequentibus tradit. Ex his Senoniense & Medianum Monasteria hactenus perseverant sub Benedictina S. Vitoni Congregatione ; Junctura seu S. Deodati * ad Canonicos sæculares vertit ; Stivagium * ad Præmonstratenses, Bodonis-Monasterium in ruinam. De Senoniensi Monasterio ejusque auctore Gundelberto Petrus Damiani in loco jam citato ita loquitur : Quid (referam) Gundebertum, præclarissimum videlicet Archiepiscopum Senonum ? Hic plane cœlesti desiderio æstuans, commissam dimisit Ecclesiam, & in loco qui Grandiavium dicitur, Cœnobium Senonense construxit, quod scilicet ex relictæ Ecclesiæ vocabulo denominavit. Hæc de Monasteriis quinque. Monasteria Vosagi. * Senone * Moyen-Moustier * S. Diè * Estivay

5. De S. ERARDO, Hildulfi (ut ajunt) fratre, omnia æque incerta, patria, genus, dignitas, & ætas. Exstat ejus Vita triplex in Januario Bollandiano. Prima libellis duobus scripta est a PAULO quodam, (forsan Bernriedensi illo, qui gesta rex Gregorii VII. & B. Herlucæ in litteras retulit) ac dedicata Heilicæ Abbatissæ inferioris Monasterii S. Mariæ & S. Erardi apud Ratisponam. Vita secunda Auctorem habet anonymum incertæ ætatis. Tertia CONRADO de Monte Puellarum, qui circiter annum 1340. floruit, adscribitur. Auctores illi inter se non consentiunt de patria S. Erardi, quem Paulus Narbonensem gentilitate, Nervium civilitate, genere Scoticum ; Anonymus genere Gothum, civitate Narbonensi ; Conradus Scotum ; Ricberius vero noster hic Bajoarium appellat. Episcopum in Bajoaria fuisse ajunt Vitæ conditores, Richerius Reginobergensem seu Ratisponensem addit, uti & fragmenti Auctor ab Urstitio editi, de quo in Vita S. Odiliæ infra. Nemo tamen veterum Erardum adnumerat Episcopis ejus Ecclesiæ ; ne quidem Arnulfus auctor gravis, ex-Comite Monachus & Præpositus Cœnobii S. Emmerammi apud Ratisponam, etsi in libro 2. de S. Emmerammo agit de primis Ratisponæ Episcopis. Crediderim Erardum regionarium Episcopum fuisse. S. Erardi Acta non certa.

AN.CHR. 675 21. Febr.

Caput I. *De adventu S.* Gundelberti *ad Vosagum.*

1. IGitur tempore illo, cum ab incarnato Dei Verbo 720. ageretur annus, fuit vir quidam ex nobilibus Galliæ partibus oriundus, Gundelbertus nomine, qui, ficuti postea ex sui conversatione claruit, Deo dignus & hominibus habebatur. Fuit igitur tantæ bonitatis excellentiæ, ut civitati in Burgundiæ confiniis sitæ, nomine Senonas, quæ una de nobilibus illius provinciæ nobilis habebatur, voto & voluntate omnium subrogaretur Episcopus: qui talentum sibi a Domino creditum ita in administratione officii pastoralis augmentavit, ut si jam fas fuisset ipsum ab hac vita discedere, statim illud Evangelicum, *Euge, serve bone*, audire mereretur. Sed quia Dominus dilectum suum, jam non dicendum servum, sed amicum, ampliore remuneratione dignum fieri decreverat, ut talentum sibi creditum cum fructu multiplicato ad gazophylacium Domini sui reportaret, & ipsum Dominus tamquam aurum in fornace probatum in thesauris cœlestis Jerusalem collocaret; hunc, inquam, talem ac tantum virum ad cujusdam eremi partes, ut post pauca referemus, Domini destinare voluit benignitas.

II. *Descriptio & situs terræ & terræ & eremi Vosagi.*

2. FUit igitur idem servus Christi & ejus coheres temporibus illustrissimi Regis Francorum, Childerici nomine, qui cum progenitoribus eo tempore usque ad fluvii Rheni vada Franciæ regni terminos ampliaverat, sicut venerabilis Beda Presbyter in libro Regum Francorum plenius insinuat: quos Imperium Romanum usque adhuc obtinere comprobatur: licet Lotharingum Regnum, quod ab ipso dependet Imperio, infra supradictas sit metas constitutum. Hic itaque Deo & hominibus honorabilis Gundelbertus Archiepiscopus Senonensis, cum videret sibi ad culmen perfectionis, ut optaverat, conversationem sæcularium haud satis sufficere; disposuit se omnibus quæ possidebat abrenuntiaturum, & crucem Christi bajulans secutus est suum Redemtorem. Itaque dimissis Archiepiscopatus divitiis & honoribus, solo sibi Episcopi officio reservato, quo in tanta & tam vasta solitudine ad Ecclesias consecrandas vel personas ad officia divina idoneas promovendas uti potuisset; vale dicens fratribus ac civibus suis, secreta deserti, paucis secum accersitis, petere decrevit. Transmeatis itaque terrarum spatiis pervenit ad quamdam Vosagi vallem, quam idem Dei famulus ita incoluit, uti hactenus cernitur, & Deo adjutorium nobis commodante loco suo plenius exponemus. Sed quia pluribus terra illa incognita habetur, licet a multis ipsius nomen terræ frequentetur, ipsius tamen situm & metas lucidius exponere conabor.

3. Est autem terra ista excelsis montibus occupata, rupibus immanissimis, quæ veluti quædam castra, in ipsorum montium cacuminibus naturaliter positis, ipsos montes faciunt suo adspectu horribiliores. Inter ipsos arduos, ut diximus, montes, quædam valles profundissimæ cernuntur, quæ nemoribus abietinis ita consitæ sunt, ut sua nigredine etiam horrorem plurimum incutere videantur. Protenduntur enim dicti montes in longum per quatuor dietarum spatium, in latitudine vero vix sex miliaribus vel septem dirimuntur. Habent prædicti montes ab Oriente Alsatiam, quæ pars est Alemanniæ, cum suo fluvio, Rethno * nomine: ab Occasu Lotharingiam & Burgundiam: extenduntur siquidem a Meridie in Septentrionem. Ista, inquam, vasta solitudo non tam hominum quam ferarum sævarum habitatio habebatur, & quasi labyrinthus ab hominibus tunc temporis vitabatur. Hanc, quam descripsimus, terram antiqui Vasum, moderni Vogiam dixerunt. In hujus igitur eremi vasta solitudine noster ago-

* l. Rheno

agonista Gundelbertus Archiepiscopus primus subintravit. Qui vallem, quam nos modo incolimus, sine nomine reperiens, eam dulcedine natalis patriæ, quæ cunctos AN.CHR. 675 21. Febr.

Ducit, & immemores non sinit esse sui,

immo civitatis, in qua archiepiscopatus functus erat officio, quæ Senonas vocatur, quasi nomine copulativo Senonias vocavit: unde usque ad præsens tempus ipse locus, ubi ipse Domini servus habitavit, Senonias, vallis quoque Senoniensis appellatur: In hac igitur valle, quam supra nominavimus, quam iste venerabilis Pater Gundelbertus subintravit, quidam locus erat inhabitabilis, & a frequentatione hominum remotus: qui soli Deo vacare volens ad habitandum receptacula quam parva inchoavit. Sed ne alieni juris pervasor esse videretur, cum comperisset quod dicta Vosagus in Regno supradicti Regis Childerici consisteret, ipsum ad impetrandam licentiam ibidem commanendi adire disposuit. Igitur data opportunitate Regem, quem quondam familiarem habuerat, adit, interpellat. Rex postulata, ut erat animo placidus, concedit, regiis sceptris data confirmat, metas terræ sibi traditæ localiter adsignat, & ita distinguit: a rupe, quæ Alta-petra dicitur, per cacumen montis usque ad villam quæ Cella dicta est, per ripam fluvioli per eamdem villam decurrentis, usque locum qui Mare dicitur: inde ad Grandem-fontanam, inde per rivulum qui Waconos dicitur usque ad fluvium Bruscam, & per ripam Bruscæ usque ad cacumen montis juxta sanctum Stephanum, & inde ad fontem Donnous; inde per transversum monticulorum usque ad rivulum, qui Petrosus rivulus nuncupatur, qui fluit per claustrum Mediani Monasterii. Sed pars terræ adjacentis dicto Monasterio postea fertur data esse viro sanctissimo Hidulfo ejusdem loci fundatori, sicut postmodum plenius loco suo describemus. Ita noster Patronus donis regiis locupletatus, ad locum diu desideratum cum gaudio remeavit.

4. Igitur antequam noster iste Patronus ad hanc eremi solitudinem devenisset, quædam ad occidentalem plagam super Mortam fluvium ædificata habebatur Ecclesia, Stivagium nuncupata. Quis ejus fuerit fundator, vel quo tempore inceperit, non reperi. Ferunt enim in dicta Ecclesia Ordinis sancti BENEDICTI Monachos primo exstitisse, deinde Sanctimoniales; postea vero iterum dictum locum Monachos inhabitasse, exin Canonicos sæculares, ac deinde Ordinis Præmonstratensis Canonicos, sicut hactenus ibidem permanent, fuisse institutos. Sed hæc de ipsa Ecclesia dicta sufficiant. Sed quia idem S. Gundelbertus nihil penitus nisi ad nutum Dei agere decreverat, quippe qui sibi proprii animi voluntatem non retinuerat: quia necdum aliquam in loco alieno, modo suo, adhuc Ecclesiam vel Monasterium inchoaverat; credidit divinam voluntatem super hoc vigiliis, jejuniis, & orationibus fore requirendam. Dubitanti enim eo super dispositione officinarum Monasterii, quomodo vel quibus Numinibus ipsas dedicare deberet: ei in ipsa postulatione persistenti Dei misericordia quid, vel quomodo, vel quibus Sanctis ipsa loca consecrari vellet, per visum innotuit. Qui denique revelatione & auctoritate regia, ut supra dictum est, animatus, in honore sanctæ & perpetuæ Virginis MARIÆ primam construxit Ecclesiam, quam sollemniter dedicavit, & penes illam Monasterium cum officinis suis ædificavit, in quo beatum Petrum Apostolorum Principem cum suis Coapostolis duxit venerandum.

5. Omnibus itaque Dei nutu dispositis & ordinatis, aliquantisque ibidem Fratribus congregatis, sub beati BENEDICTI Regula ipsos militare decrevit, sicut hactenus immutabiliter usque ad tempora nostra Deo regente videntur subsistere: quos ipse Episcopus & Abbas cum Ecclesia sibi credita strenue rexit & religiose.

III. *De*

AN.CHR. 675 21. Febr.

III. *De obitu sancti Gundelberti Archiepiscopi & primi Abbatis Senoniensis.*

6. POst immensos denique & innumerabiles in hac nostra Vosago pro Christo toleratos labores, cum jam suum emeritum militem pro suæ militiæ meritis Deus remunerare decrevisset; ab hac ærumnosa peregrinatione, non tamen in hoc nostro loco Senoniensi, nescio quo occulto suo judicio, subtrahere *a* voluit. Sed quia de ejus sepultura nihil fide dignum invenire potui, melius tacere, quam aliquod dubium de ipso scribere dignum duxi : licet aliqui apud Medium-vicum cum aliquibus Sanctis, sancto scilicet Pientio & aliis sociis suis, eum quiescere contendant. Enimvero de cellis circumquaque positis, quas sancti viri hujus nostri fundatoris Gundelberti eo tempore construxerant, mentionem me facturum memini promisisse : ne indigneris, quæso, Lector, si a materia digredi aliquantulum videar : quia non parum utilitatis consequeris, cum tantorum virorum ad hanc Vosagum adventum ipsorumque sanctam conversationem, & Ecclesiarum fundationes, & fundatorum nomina perlegeris.

CIRCA AN. 680

IV. VITA ET ACTUS SANCTI DEODATI *Nevernensis Episcopi.*

19. Junii. 7. FUit igitur eodem tempore, cum noster fundator Gundelbertus ad has Vosagi devenisset partes, ut supra memoravimus, in Alverniæ partibus in civitate Nevernensi vir egregius, nomine & operibus DEODATUS, ejusdem civitatis Episcopus sanctissimus. Hic cum audisset quia hæc Vosagi eremus a tot & tantis sanctis viris inhabitaretur, zelo quærentium Dominum ductus, Episcopatus sui honoribus simul cum cathedra relictis, paucis cum laboratoribus sibi junctis, viam quæ ducit ad vitam aggreditur tenendo ad solitudinem, ut in deviis montium, in cavernis petrarum Deum diu quæsitum inveniat. Veniens igitur ad quoddam castellum, quod *Romont* vocatur, itinere lassus cum suis ad pausandum modicum resedit : quo in loco quemdam reperit infantulum ferramenta carpentariorum prandentium servantem. Sciscitatus est ab eo quæ ibi agerentur, cujusve domus esset : cognitoque ex ordine facto, puer ei de quadam trabe, quæ præ sui deformitate vel tortitudine ab ædificatoribus in fastigio ipsius domus adaptari nequibat, innotuit : propter quod dominus domus eisdem carpentariis suis non modicum irascebatur, præsertim cum silvam & ligna in promtu haberentur, quibus ipsam trabem longiorem vel grossiorem, aut certe rectiorem commutare poterant, si voluissent. Quo vir sanctus comperto, ut erat pietatis gratia præditus, laborantium periculo condolens, convocatis discipulis suis, invocato Domini Salvatoris nomine, ipsam magnæ molis trabem ipsius domus in excelso, nulla tortitudine obstante, ubi poni debuerat, collocavit. Cumque idem Sanctus perpetrato dictæ trabis miraculo iter cœptum carpere velle, ecce dominus domus cum operariis suis ad locum operis revertitur, inventumque Sacerdotem Dei Deodatum cum suis sodalibus inquisivit qui essent. Audito vero qua causa insignes viri iter tam laboriosum & difficile aggressi essent, visoque miraculo trabis; nobilis ille labori Sanctorum condolens, se & sua eis liberaliter exposuit, dicens se ibidem requiei Sancti locum præbiturum si vellet, & necessaria vitæ se donaturum promisit. Sanctus quoque cum gratiarum actione humiliter promissa recusans, quia sui desiderii cursum nondum viderat expeditum, licentiam abeundi quæsivit. Videns denique Nobilis viri Dei constantiam, ne tanti patroni orationum fraudaretur juvamine, domum eamdem de *Romont* quam ædificabat, sub titu-

a Incertum quo die : in mſ. Florario apud Bollandum *Kalendis Martii* fit mentio S. Gumberti Senonum Episcopi : at in Martyrologiis Benedictino & Gallicano 9. *Kal. Martii*, quo die agit de eo Bollandus.

titulo quinque ficlorum argenti eidem Sancto annuatim persolvendorum in memoriam trabis fertur contulisse : quos solidos usque ad tempora nostra Ecclesiæ S. Deodati, quæ nunc est, a domino de *Romont* persolutos esse cognovimus. Beatus igitur Deodatus suo datori vale dicens, cum suis sodalibus cœptum iter arripuit, per devia quæque Christum quærendo gradiens infatigabiliter laborabat. Sed antequam ad optatum sibi locum perveniret, plurima discrimina viæ, importunas rusticorum irritationes, tædiosæ famis inediam, improbam malorum expulsionem pluribus in locis miserabiliter est perpessus.

CIRCA AN. 680 19. Junii.

V. *De adventu S. Deodati in Alsatiam.*

8. HIS itaque tot & tantis, ut prædiximus, viæ & vitæ impedimentis beatus Deodatus ad quemdam locum pervenit, qui Teutonico idiomate *Heligevorst*, Latine Sancta-silva vocitatur, juxta opidum quod Hegenowia dicitur, in Alsatiæ finibus situm : ubi se sui voti requiem reperisse credens, aliquanto tempore ibidem detulit : sed inde invidorum injuriis propulsus, ad Claustrum quod *Abresennisten* vocatur, in eisdem Alsatiæ partibus situm veniens, ipso loco & Fratribus ibidem Deo servientibus non multo tempore fertur præfuisse : ubi cognitionem & familiaritatem memorandi viri ARBOGASTI, qui de Scotia oriundus, non multo ante tempore veniens, Argentinæ de novo Episcopus factus, miraculis fulgens erat, adeptus est : ac deinde beati FLORENTII ejusdem Arbogasti successoris, qui a dicta insula Scotiæ, sicut & prædecessor ipsius, venerat, qui & apud Hasela in introitu Bruscæ vallis, quam primus Eremita incoluerat, in corpore requiescit, S. Deodato contemporaneus amoris vinculo adstrictus fuit. Cernens itaque vir beatus Deodatus tumulum populi, quem in Episcopatu reliquerat, se iterum incurrisse; decrevit ad secretiora loca transmeare. Veniens igitur ad quamdam villam, lingua Alemannica Vvilra dictam, juxta villam quæ Amalrici-villare dicitur, in parva quadam valle resedit, & habitacula humano usui apta ibidem erigere cœpit. Incolæ igitur dictæ villæ cum viderent Sancto plura prædia a Fidelibus, & aliquantas conferri possessiones; crediderunt Sanctum illum sibi suas usurpare velle, eum ab ipso loco ubi habitare volebat inhumaniter expulerunt : quod factum divina ultio statim est subsecuta. Nam quotquot in supra dicta villa nati sunt infantes, omnes strumoso gutture nati apparuerunt : quod matronæ pariturae considerantes, tempore partus insistente rivulum, qui eamdem villam præterfluit, transeuntes, pueros enixæ illius strumositatis vindictam declinabant.

VI. *De S. Deodato & Hunone compatre ejus.*

9. IGitur beatus Deodatus inde progrediens ad quamdam villam, quæ sui possessoris nomine Hunonis-villa vocabatur, advenit. Possessor enim dictæ villæ HUNO nomen habebat, cum æquivoca uxore sua Huna, ex nobilibus orti, Deum verbo & opere, quantum humana fragilitas permittebat, excolebant. Credidit igitur nobilis ille beatissimum sibi Deodatum a Deo fore destinatum : Christum in ipso honorans, gratanter ipsum cum sodalibus suis, ut erat pius hospitalitatis amator, benignissime suscepit, & eum aliquamdiu, licet invitum, detinuit. In ipso itaque tempore quo vir Dei apud dictum nobilem moraretur, contigit dictam Hunam uxorem ipsius nobilis, quem de ipso conceperat filium peperisse : quem Beatus ille & baptizavit, & de sacro fonte levavit. Reminiscens igitur beatissimus Dei servus Deodatus se non opum sæcularium gratia, sed solius Dei intuitu sua cum Episcopatu & dulci patria reliquisse, decrevit ad eremi deserta (quod prius desideraverat) properare : qui hospitibus suis vale dicens,

CIRCA AN. 680, 19. Junii.

dicens, datis inter se mutuis amplexibus, cum magno ejulatu ab invicem discesserunt. Aggrediens vero vir Dei cœptum iter per ardua montium, per concava vallium, per defossa terrarum, incessanter laborans, tandem nutu Dei ad quamdam pervenit vallem speciosam & spatiosam, nemoribus undique consitam, aquis irriguis, & piscosis copiosam: quam cum vir Dei diligenter conspiciendo perlustrasset, tandem in quodam loco juxta montem qui *Cumberch* dicitur, resedit, & ibidem Oratorium in honore beati Martini, quod usque hodie perdurat, erexit & consecravit. Transiens igitur fluvium, Mortam nomine, ad Septentrionalem plagam, quia locus decentior ibi ad Ecclesias construendas habebatur, in clivo monticuli Ecclesiam in nomine sanctorum Martyrum Maurieii & sociorum ejus exstruxit. Deinde juxta illam in honore Matris Christi Ecclesiam ædificavit, & circa illam claustrum cum officinis ad usus Monachorum exstruens, Fratres sub Regula sancti BENEDICTI ibidem militaturos collocavit *a*: qui usque ad tempora cujusdam tyranni Ducis Lotharingiæ, sicut postea explicabimus, quieta pace permanserunt.

VII. *De donis sancto Deodato collatis.*

10. CUM igitur circum adjacentium locorum viri fideles & devoti cognovissent, quod Sanctus ille Episcopus vallem supradictam incoleret, ad ipsum confluxerunt: videntesque ejus admirabilem conversationem, prædia sua, possessiones, redditus, & alia bona ei largissime contulerunt. Cum igitur vir beatus Deodatus in illa vasta eremo laborans agonem suum Domino commendaret, & necessaria victui ei operanti non satis suppeterent; jam eo cum cohabitatoribus suis inedia & fame deficiente, omnipotens Deus, qui sibi servientibus semper præsto est, non permisit Sanctum suum tantæ paupertatis mole diutius coartari. Apparuit siquidem in visu noctis illi nobili viro supradicto Hunoni Dominus, dicens: En, inquit, famulus meus Adeodatus in illa eremi solitudine magnis detinetur languoribus, & inopia laborat; & tamen meis non desinit quotidie inhærere servitiis: tu vero hic bonis tibi a me collatis, quibus abundas, sine misericordia delectaris. Cui ille, ut erat vir providus & discretus; Domine, inquit, nec locum scio, neque viam novi, nec ubi vir Dei lateat scire valeo, & quomodo sui possum misereri? At ille: Onera saumarios * & alios portitores tuos, & mane facto sine duce permittas abire, & quo sors ipsos deduxerit, a longe subsequi facias; & ubi eos exonerari contigerit, ibi scias dilectum meum esse Deodatum. Qui mane consurgens, & visionis suæ mysterium considerans, fecit secundum quod ei præceptum fuerat. Onerati quippe portitores diversorum alimentorum & aliarum rerum opulentia, eadem via, licet nondum esset a quoquam frequentata, qua Sanctus Domini Deodatus eremum penetraverat, sagaciter gradientes, ad locum ubi vir Dei commanebat recto itinere pervenerunt. Quos ut vidit Dei famulus, cognovit illum sui curam gerere, qui quinque millia hominum quinque panibus satiavit in deserto. Jam vix famuli Sancti portitores exoneraverant, cum viri subsequentes eos apparuerunt, qui de inventione viri Deo gratias exhibentes, cum licentia sancti Episcopi ad dominum suum cum lætitia reversi sunt. Extunc quidem fama illius sancti Eremitæ circumquaque ita innotuit, ut a multis sua eidem largientibus honorabiliter frequentaretur. Et quia idem Sanctus pluribus declarabatur miraculis, & virum sanctum eum credebant, & apud Deum multi plura eum posse confidebant; vallem illam, quam ille inbabitabat, incolere maturarunt: & quia vallis spatiosa erat & lata ad colendum, decem & octo Ecclesias & mansiunculas in queis

* equos sarcinarios

a Fundationis tabulas a Childerico Rege factas signarunt Numerianus Archiepiscopus Trevirensis, & Episcopi Chlodulfus Metensis, Gisloaldus Virdunensis & Eborinus Tullensis, inquit Henschenius in Commentario historico de S. Gumberto, easque postea Hildulfus confirmavit.

in queis habitarent construxerunt. Et ne actuum ipsius Sancti prolixitas Lectorem onerare videatur, ad finem sui cursus stilum dare curavimus. CIRCA AN. 680 19. Junii.

VIII. *De obitu sancti Deodati.*

11. PERACTIS igitur, ut prædiximus, ipsius loci ædificiis, ordinatisque ibidem ad serviendum Deo Fratribus idoneis, dispositisque utriusque vitæ præsentis & æternæ subsidiis, levi febre correptus, Angelorum cœtibus sociandus, lætus Deo spiritum reddidit *a*. Sed quia Monasterium illud (quod tunc pro conjunctione duorum rivulorum, scilicet *Robach* & Mortæ, ille Beatus Juncturas appellaverat, qui modo Sanctus Deodatus vocatur) sine Rectore remanserat, beatus Deodatus viro sanctissimo & Deo & sibi amantissimo HIDULFO, de quo postea scribere curabimus, in somniis apparuit, & ei ut curam loci sui & Fratrum quos reliquerat, prout videret expedire, excresceret. Quam admonitionem beatus Hidulfus gratanter suscipiens, viginti & octo annis, quibus post obitum beati Deodati superfuit, suam & ipsius Deodati apud Juncturas strenue & religiose; adjuvante Deo, rexit Ecclesias.

IX. *De miraculo vini & muscarum.*

12. ENIMVERO ne quis hunc beatissimum Deodatum credat apud Deum magni non esse meriti, inusitatum unum de multis huic paginæ non pigebit inserere. Erat igitur vir quidam satis locuples in Alsatiæ partibus, in villa quæ Teutonice *Sigoltesem* vocitatur; qui fama sancti Episcopi excitatus, partem prædiorum suorum beato contulit Deodato, in qua parte quidam ager vineæ donatus est, qui illi donatori, quia peroptimum vinum gignebat, incomparabiliter carus erat. Cumque Monachi Monasterii beati Deodati aliquanto tempore possiderent eam, ipsius vineæ donator considerans se in omnibus vineis sibi relictis tam pretiosum vinum nusquam habere; animi cupiditate cœcatus ipsam vineam, quam prius devotus Deo donaverat, jam suæ largitatis invasor effectus, in proprios usus iterum resumere præsumsit: quam coluit, vindemiavit, & vinum sollicite in quodam vase collocavit, & sibi caute conservari præcepit. Denique cum quadam die ad manducandum cum quibusdam amicis lætus recumberet; vocato ad se pincerna suo, de illo optimo vino suo sibi jubet apportari: qui concito cursu ad cellarium, ubi vas cum vino habebatur, accepto vase vinario, quod cantrum vocatur, accessit. Cumque paxillum de fundo ipsius vasis ad emittendum vinum retraxisset, & vinum se crederet habiturum; mira res! pro vino tanta multitudo muscarum per foramen ebullivit, ut putares te, si vidisses, in Ægypto esse, ubi plaga muscarum Ægyptios jussu divino puniisse narratur. Videns igitur is qui ad hauriendum vinum venerat hoc mirabile factum, obstupuit, & paxillum cum cantro quod manu tenebat in terram projecit; cursuque rapidissimo ad dominum suum, narraturus quæ facta fuerant, advenit: statimque examen muscarum cum illo veniens dominum aggreditur, & tanto nisu dominum morsibus & aculeis crudeliter adtrectavit, ut isdem dominus compunctus, & fundum reddere, & de commisso veniam petere cogeretur. Restituto siquidem Monachis fundo & venia obtenta, illa muscarum multitudo a viri vexatione cessavit: & ita vinea illa usque ad hoc tempus a Deodatensibus possideri dignoscitur. Et ne Lectorem fastidire videamur, ad alia stilum reducamus.

X. *Quod*

a Nempe 13. Kalend. Julii, ut legitur in ejus Vita apud Surium. Reliquiæ ejus in Ecclesia modo collegiata S. Deodati hactenus adservantur.

CIRCA AN. 680 29. Junii.

X. *Quod* BODO *Episcopus Tullensis Bodonis-Monasterium construxit, quod & sancti Salvatoris dicitur.*

13. Elapso etenim modico tempore postquam vir beatissimus ille Deodatus in hanc subintravit Vosagum, erat vir æque sanctissimus BODO nomine, Tullensis Episcopus, qui Dei ductus zelo in quodam prædio suo, quod ejus nomine Bodonis-Monasterium appellatur, adunato non modico conventu Sanctimonialium Claustrum ibidem statuit, & eidem Monasterio pluribus collatis redditibus Ordo Sanctimonialium multo tempore ibidem perduravit. Sed postmodum a quodam successore suo BERTHODO Tullensi Episcopo eidem Monasterium deletum est, & in superiori loco, qui modo sancti Salvatoris dicitur, pro illo ipse Episcopus a fundamentis ædificavit, & ibidem Monachos sub norma B. BENEDICTI Abbatis instituit: qui postea inde expulsi, Ordinis sancti Augustini Canonici, sicut usque nunc ibidem permanent, sunt inthronizati. Enimvero, quia antequam ad propositum redeam, cujusdam adhuc sancti & admirandi viri mentionem, quia in hoc vicino nostro olim resedit, huic libello nostro specialiter adnotare desidero; hujus inspectores operis, ne ob hoc irascantur, postulo: quia & ejus vita & actus tanto sunt ad legendum delectabiliora, quanto sunt & mirabiliora.

XI. VITA S. HIDULFI *Archiepiscopi Trevirensis.*

CIRCA AN. 707 11. Julii.

14. IN Bauvariorum igitur territorio, in civitate quæ *Renesporch* dicitur, duo viri fratres exstiterunt, ex nobilibus illius terræ genitoribus procreati: quorum unus ERARDUS, alter vero Hidulfus vocabatur. Hi etenim fratres litteris liberalibus traditi, se ita clericali ministerio manciparunt, ut meritis propriis exigentibus, unus eorum, domnus scilicet Erardus, supradictæ civitatis *Renesporch* sublimaretur Episcopus: Hidulfus vero ad Archiepiscopatum Trevirorum potius est tractus quam electus. Et ita utrique fratres adeo sibi sunt vinculo carnis & gregibus sibi commissis charitate adstricti, ut non mercenarios, sed veros sibi catholica Ecclesia gauderet adquisivisse Pastores.

15. Enimvero cum vir Deo dignus Hidulfus aliquamdiu Archiepiscopatui Trevirorum feliciter deservisset, audiens quod tot & tanti viri de remotis partibus ad hanc nostram Vosagum ad serviendum Deo devenissent; non sui tardus provisor effectus, ne suorum compresbyterorum merito in ipsa commorantium fraudaretur, relictis omnibus voluit cum beatis pauperibus pro terrenis cœlestia commutare. Inito itaque cujusdam viri venerabilis, JACOB nomine, Suffraganei sui Tullensis Episcopi consilio, quo in loco ad serviendum Deo requiem reperire quiret, tandem ad has Vosagi nostræ partes Beatus ille venire decrevit. Volens igitur inter hos sanctos Patres, qui in hac eremo de novo convenerant, habitare; quia eorum familiaritatem diu desideraverat, ad locum, ubi postea Monasterium, quod Medianum-Monasterium dicitur, erexit, applicuit. Sed quia ibidem habitandi spatium non invenit, quia confinia nostræ hujus Senoniensis Ecclesiæ, & Monasterii Stivagiensis ibidem jungebatur; impetrata ab utraque Ecclesia aliquanta terræ portione ibidem habitare decrevit. Et quia de nomine loci, qui antea nomen non habebat, anxius erat; considerata loci positione, quia ab Oriente Senoniense Monasterium, ab Occidente Stivagium, a Meridie Juncturas, quæ nunc Sanctus-Deodatus vocatur; a Septemtrione autem Bodonis-Monasterium habebat; illum suæ habitationis locum Medianum-Monasterium [a] appella-

[a] Mediani-Monasterii Abbates fuere Fortunatus Patriarcha Hierosolymorum, teste Richerio in lib. 2. cap. 6. HUMBERTUS, dein Cardinalis, qui plurium Sanctorum, in his Hidulfi ac Deodati Episcoporum Laudes seu Responsoria rhythmice ac metrice composuisse memoratur apud eumdem Auctorem lib. 2. cap. 18. Eidem Monasterio subjecta erat Acherici-cella, in qua viri sancti Blidulfus, Willelmus, & Achericus vitam monasticam duxerunt, ex cap. 9.

pellavit, quod nomen usque hodie perdurat. Videns igitur beatus Hidulfus ob religionis gratiam multos ad se confluere, Monasterium & officinas Monachis habiles in ipso loco ædificare studuit. Multitudine equidem magna tam Clericorum quam laicorum ad se adunata, quia tot in tam arto loco simul habitare nequibant, statuit in circumadjacentibus locellis cellulas construere, in quibus habitare deberent. Destinavit siquidem apud Septem-abietes quosdam, alios ad Sanctum Joannem, & alios apud Orbacum, alios autem apud Sanctum-Præjectum, alios apud Visivallem, quosdam vero ad Altam-petram, quæ Monasterio præeminet; alios etiam ad quemdam locum in summitate montis, qui Robertisons dicitur, degere decrevit. CIRCA AN. 707 11. Julii.

XII. *De Begonis-cella & trecentis Monachis, & de obitu* S. SPINULI.

16. Denique ad locum qui Begonis-cella, nunc vero Sanctus-Basilius dicitur, beatum Spinulum adhibitis secum quibusdam Fratribus conversari præcepit. Locum vero illum cum nemoribus & montem, qui Fulconis-rupis appellatur, cum mulro terræ spatio adjacente BEGGO vir nobilis & locuples beato viro Hidulfo ad Monasterium suum ampliandum paullo ante contulerat. Fratres quoque qui in prædictis locis habitabant, tunc æstimabantur numero quasi trecenti, sub regimine S. Hidulfi Archiepiscopi & Abbatis constituti. Devoluto igitur non multo tempore beatus Spinulus, cujus superius meminimus, militiæ suæ donativum recepturus cœlo spiritum reddidit. Quod cum servus Dei Hidulfus Angelo adnunciante comperisset: ad cellam ubi vir Dei jacebat, properavit. Composito igitur Sancti viri corpore in feretro, crucibus præviis & cereis ardentibus, cum hymnis & canticis spiritalibus glebam Sancti ad Monasterium reportare parabant. Aggredientibus vero illis iter, subito tanta pluviæ inundatio & ventorum immensitas exorta est & tempestas, ut non solum munitas arbores, sed etiam grandes quercus & excelsas abietes radicitus evellendo terræ prosterneret: & cum tantus sæviens esset turbo & tribulatio abhorrenda, nec portitores Sancti sunt læsi, nec luminaria cereorum sunt exstincta; sed usque ad Monasterium corpus Sancti ita miraculose detulerunt. Sed ut omnipotens Deus omnibus innotesceret, qualem idem sanctus Pater, & quam religiose instructum famulum ad cœlos destinasset, ista miranda voluit Sancto demonstrare. Cujus exsequias rite peragentes, in Oratorio B. Gregorii, quod ipse beatus vir Hidulfus cum cimiterio suo ædificaverat & consecraverat, in tumulo lapideo illa sancta membra collocaverunt. Et ut divina majestas dilecti sui Spinuli merita lucidius declararet, tanta ad ipsius tumulum mirabilia ostendere dignata est, ut nulli credenti ad ipsius auxilium reportandum venienti munus sanitatis foret denegatum.

XIII. *De miraculis S. Spinuli & aqua salsa inventa.*

17. His itaque se habentibus, ad augmentum gloriæ Sancti tres salinarii fontes in horto penes Monasterium sunt inventi. Fama igitur miraculorum & salinarum longe lateque divulgata, tantam populi multitudinem ad ipsum locum deduxit, ut locus affluentiam gentium minime capere potuisset. Unde vir ille S. Hidulfus suæ inquietationis molestiam, quam ab advenientibus sustinebat, ferre non valebat: licet Monasterio suo pro virtutibus Sancti & salinarum quæstu aliquid emolumenti conferri ab illa gente videretur. Vir igitur beatissimus Hidulfus, qui pro divitiis mundi adquirendis paupertatis onus sibi non adsumserat; videns se & suos a proposito suo non modicum affluentia populi deviare, auxilium divinum super hoc duxit requirendum. Ecclesiam tandem B. Gregorii baculo artus NOTA. sustentante, ut jam erat vigiliis & orationibus & jejuniis satis attenuatus,

CIRCA AN. 707. 11. Julii. lento gradu pervenit: doloremque se prementium populorum corde concipiens, cum ad sepulcrum dilecti sui Spinuli pervenisset, orationi incubuit, & quasi vivo loqueretur, sic ait: Gratias agimus Deo Salvatori, o frater Spinule, quod miraculis fidem facientibus te divinæ majestati adstare certissime credimus; etiam naufragia præsentis sæculi evasisse te, ac cœlesti gloria potiri gaudemus. Sed si frequentia populorum, quam Deus per te huc confluere fecit, aliquamdiu pressi fuerimus, non modicum a via regia *a* quæ ducit ad vitam nos declinare videbis. Unde te in illa obedientia, quam dum viveres nobis intædiabiliter exhibere solebas, admonemus & exhortamur in Domino, ut affluentem & omnium bonorum largitorem Deum pro nobis interpelles, ut repressa inquietudine gentium, & præsentis vitæ fluctuationibus amotis, cursum cœlestis vitæ expedito gressu nobis liceat peragrare. Videres mortuum, quasi viveret, Magistro jubenti obedire, cessantibus signis miraculorum, aquis salsis in dulcedinem redeuntibus. Affluentia repressa populorum, vir sanctus & Fratres sui sine tumultus molestia Deo deinde servierunt. Videns vero Deus famulum suum sibi toto corde & non mundo inhærere, quia parvum & instabilem quæstum tam leviter abjecerat, majora pro minoribus statim ei restituere dignatus est. Nam prædia multa in Alsatiæ partibus, necnon in Lotharingia a potentibus & primatibus terræ, & alia quamplurima a diversis Fidelibus Deo operante sunt collata; quæ omnibus supradictis trecentis Fratribus ad victum sufficere possent. Sed postmodum, ut postea referemus, pars maxima de mensa Monachorum peccatis exigentibus per quemdam Nobilem exstitit excisa.

XIV. *De adventu* S. ERARDI *Episcopi, & de* S. ODILIA.

8. Januar. 18. CUM igitur beatus Hidulfus in hac ærumnosa peregrinatione debilem duceret vitam, & fama suæ conversationis longe lateque diffunderetur; cognovit vir sanctus ERARDUS Episcopus, ejus germanus, ipsum in hac Vosagi solitudine peregrinari: qui quantocius iter arripiens ad partes istas, ut fratrem quem videre desiderabat, inveniret, accessit, quem diu quæsitum in Monasterio, quod jam ædificaverat, invenit. Qui eum ingenti gaudio suscipiens, vitam pluribus diebus duxere cœlestem. Cum vero hæc ita se haberent, contigit cujusdam Nobilis filiam cœcam natam ad Monasterium dictum deportari, quam pater ejus ETICO nomine, quia cœca nata fuerat, necari præceperat. Quod cum mater puellæ comperisset, per quamdam aniculam, quæ eidem matri familiaris erat, eam exsulari maluit potius, quam occidi. Comperto vero quod talium parentum proles erat, nec adhuc baptismate regenerata erat; illi duo sancti fratres & Episcopi Hidulfus & Erardus eam in nomine Trinitatis baptizantes, mente & corpore illuminatam de sacro fonte levaverunt, & eam ODILIAM * appellaverunt *b*. Quæ cum ad annos pervenisset discretionis, frater ejus qui cum patre remanserat, audiens quod soror ejus, quæ nata cœca fuerat, foret illuminata, gavisus est valde: & nuntiis accersitis sororem Odiliam ad se venire mandavit. Quod cum pater comperisset, filium ad se venire jussit, & interrogato eo quis tantam præsumsisset audaciam perpetrare, ut cœcam illam repatriare fecisset; cum filius ejus se fecisse spe paternæ benignitatis respondisset, pater iratus baculo, quem forte tunc manu tenebat, juvenem percutiens, & filium trucidavit, & hereditatis suæ successorem amisit.

* Vita infra.

19. Vi-

a Notatus hic locus in Præfatione ad tomum primum istius Sæculi.

b *Hinc*, ait Conradus in Vita S. Erardi, *vir Dei reversus est in Bajoariam & in civitatem Ratisbonam, ubi specialiter ad inferius Monasterium in honore venerabilis Dei Genitricis fabricatum conversatus est*, & post mortem *infra basilicam supradicti Monasterii ad latus Septemtrionale tumulatus*, ubi *crebris claruit & hodie claret miraculis*. In inferiori illo Monasterio, uti & in superiori, degebant Sanctimoniales, quas ad regularem S. Benedicti normam revocavit B. Wolfgangus. Erardus dicitur ædificasse Monasteria septem, quorum nomina haud exprimunt Vitæ scriptores.

19. Videns autem idem vir nobilis se suo orbatum herede, admodum ipse indoluit, ac deinde filiam suam Odiliam, quam ante spreverat, intimo dilexit amore: ira ut postmodum in castro patris, quod *Hoemborch* appellatur, Claustrum Sanctimonialium Ordinis sancti Benedicti ipsa beata Odilia auxilio & voluntate patris instrueret, & proprio ditaret patrimonio. Beata igitur Odilia eum ad se videret populorum turbas adventare, in subdita valle castro domum hospitalem ad supervenientes recipiendos construxit. Sed ipsa hospitalis domus ita est augmentata, ut opulentissimum Claustrum fieret Monialium, nec superiori Claustro in ullo haberetur subjectum. Sed hæc de beata Odilia dicta sufficiant, nunc ad nostrum Hidulfum revertamur. CIRCA AN. 707 11. Julii.

XV. *De morte sanctorum Episcoporum Deodati & Hidulfi.*

20. Beatus igitur Hidulfus cum adhuc Deo donante se sibique commissos strenue gubernaret, contigit beatum Deodatum ab hac vita migrare ad Dominum: qui ab ipso S. Deodati per visum, ut sui Monasterii curam gereret, est admonitus: quod beatus Hidulfus viginti octo annis strenue gubernavit, & multis redditibus ampliavit. His denique ita feliciter peractis, Dominus earum suum Hidulfum pro suorum meritorum exercitatione remunerare volens, noluit eum diutius hujus corporis sarcina detineri, ipsum febre quadam examinatum ad se transvexit. Cujus sacra membra Fratres in supradicto Oratorio a tergo altaris sancti Gregorii in tumba lapidea cum summo honore sepelierunt: unde postea sunt revelatæ reliquiæ ipsius & translatæ in Monasterio suo, quod ipse de novo construxerat, sicut adhuc ibidem reservantur, scrinio argenteo reconditæ.

XVI. *De morte sanctorum Episcoporum Deodati & Hidulfi.*

21. Enimvero defuncto, ut supra dictum est, gloriosissimo Hidulfo Archiepiscopo, alii atque alii ad illius Ecclesiæ regimen successerunt, qui prout potuerunt, Deo adjutorium præstante, ipsum Monasterium gubernaverunt. Sed quia idem Monasterium, sicut & alia circumjacentia, Imperio Romano subjacebant, & in expeditione Imperatoris armatorum cuneos de jure mittere solebant; præliis crebrius innovantibus Ecclesiæ miserabiliter opprimebantur. Unde contigit Abbatem istius Monasterii claustri Mediani-Monasterii constangiis * dictorum armatorum ita attritum, ut ab Imperatore admonitus armatos in rhedam Principis mittere nequiret. Quidam vero dux, qui tunc in Lotharingiis præerat, ad ipsum Imperatorem in armis venerat: qui ab ipso Imperatore requisitus, cur Abbas Mediani-Monasterii armatos non transmiserat, & Dux se nescire responderet; Imperator interrogavit Ducem, si vellet Abbatis vices agere. Quo respondente, quia vellet: Princeps ejus jurisdictioni Monasterium Medianense, quod ante Imperiale erat, tradere non distulit: quod factum illi Monasterio magnæ desolationis exstitit occasio. Nam Duce ipso ad patriam revertente, dominio Ducis, quod ante non fuerat, Monasterium illud submittitur, res Monasterii dissipantur, & Fratres molestantur: tandem a mensa Monachorum mille quingenti & undecim mansi dirimuntur, & Ducis Lotharingiæ ditioni subduntur. Quid fieret de Monachis, qui fame & inedia laborant? Dimittunt cellas, alias victum quæritando vagantur: ita ut deni vel duodeni in loco principali vix sustentari queant. Quapropter ipsa Abbatia usque nunc & divino officio, & sustentatione Fratrum irremediabiliter est fraudata, sicut hodie ipsius status inveniri potest.

* sumtibus

CIRCA AN. 707 21. Julii.

XVII. *De discidio Monachorum Ecclesiæ Mediani-Monasterii & dissolutione Monachorum.*

22. FRatribus igitur Cellarum ita a locis suis eliminatis, iis quoque qui in Abbatia remanserant suis redditibus destitutis, cœperunt a semita recta retrahere pedem. Abbates vero segniores effecti, de grege Domini non eurantes, secundum Prophetam quod crassum erat adsumebant, & quod macrum erat abjiciebant. Monachos nempe qui sibi non Christo vivere volebant, diligebant, alios spernebant. Videntes igitur Monachi cuncta sibi pro voluntate sua licere, licet non expedirent, ad præcipitia potius quæque quam ad bona cœperunt esse proniores.

XVIII. *De visione Monachi Senoniensis.*

23. CUM igitur Monasterium illud talibus deturparetur possessoribus, qui vilioribus insistebant actionibus; Dominus qui est conspector sæculorum, volens eos ab errore viæ suæ misericorditer avertere, satis miti & salubri admonitione sub hac forma submonuit. Quidam enim Monachus hujus nostræ Ecclesiæ Senoniensis vidit se in somnis ante fores Monasterii Medianensis, quæ ducunt ad claustrum, stare; & ex Monasterio ipso quemdam virum facie decorum, canitie decoratum, infula episcopali redimitum, virgam pastoralem manu portantem, atque universas officinas cum suspiriis ingentibus & dolore cordis circumeuntem; & ex omnibus exeundo uberrimas plangendo emittebat lacrymas. Tandem ad cameram Abbatis veniens, manibus complosis, pectus tundendo, plus solito uberiores effundens lacrymas, talia in verba prorupit: *Deus meus, pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti:* & ista sæpe repetendo, ousquam comparuit. Quod cum ab ipso Monacho, cui hæc revelata fuerant, Abbas ille & Monachi loci comperissent, visioni falsæ adscripserunt: sed postea exitus rei factum approbavit. Imprecatio namque Sancti tam celeriter est subsecuta, ut unus post alium mori inciperent, incipientes a senioribus usque ad juniores, ut nullus ex ipsa multitudine, sicut de Ægyptiis legitur in mari rubro mersis, excepto Abbate solo superesse videretur. Quod Abbas videns, non Dei judicio, sed casu hoc advenisse arbitratus est. Circuiens vero civitates, quoscumque invenire potuit qui volebant monachari, secum adduxit; & eos tonsuratos, non eorde, sed habitu tantum monachavit: & talibus pyratis locus ille redimitus non diu est gavisus. Nam, sicut alii, unus post alium vitam finientes, omnes in modico tempore sunt decucullati: & ita male adunati, male dispersi sunt. Abbas vero fuga lapsus ad Alsatiam, unde natus fuerat, repedavit: & ita Monasterium istud Abbate & Monachis diu earuit. Nec aliquando divina ibi agebantur, excepto quod ibidem Presbyter villæ adjacentis aliquando Missam gratis celebrabat, donec a quibusdam Monachis *a* Gorziensibus (ut credo) ad hoc a Deo missis, ordo Monachorum & officia divina ibi sunt restituta.

XIX. *De obsesso a peritissimo dæmone, & sanato in Mediano-Monasterio.*

24. ENimvero quia de miserabilibus ejusdem loci habitatoribus miserabilique conversatione aliqua explicavi, ne mihi ad odium imputent, cum sciant me ipsum locum sicut meipsum dilexisse: volentibus audire, de aliis tacendo, miracula quæ ibi per merita semper reminiscendi Hidul-

---

a Nimirum per quemdam ADELBERTUM Monachum Gorziensem, ut tradit Richerius in Chronici lib. 2. cap. 8. qui Adelbertus *accersito sui Monasterii Monacho*, EUCHERBERTO *nomine*, *S. Deodati Monasterium tradidit providendam*, cap. 10. & *S. Hildulfi corpus transtulit*, infra. Et Rambertus in eodem Gorziensi Monasterio institutus, Senoniense ad meliorem frugem revocavit, ex cap. 18.

Hidulfi omnipotens Deus dignatus est operari, pauca de multis recitaturus aggrediar. Beatissimo igitur Patrono nostro Hidulfo adhuc vitam præsentem agente, ut erat corpore prudens & spiritu, nec quæ sua erant quærens, sed quæ JESU-CHRISTI; cuncta quæ intra claustrum erant discrete moderans, & quæ exterius cum moderatione disponens, ut Deum offendere timeret, & a Fratribus sibi commissis plus amari quam timeri affectaret. Ordinans siquidem interius claustri cuncta religiose, decrevit domum hospitum, ne Fratres a supervenientibus molestarentur, ad portam Monasterii ædificare: & juxta illam, capellam, in qua hospites ad divina audienda convenirent, in honore B. Joannis Baptistæ erexit, quam & nomini ejus consecravit. Ad gloriam igitur & honorem Omnipotentis, & dilectorum suorum magni sui vatis Joannis, & B. Hidulfi Archipræsulis, ut opinor, tot & tantis miraculis mirandis Deus deorum dignatus est illustrate Ecclesiam, ut quotquot energumeni, quotquot dæmoniaci ad ipsum Oratorium delati fuissent, statim a quocumque spiritu vexabantur, liberarentur. Habebatur quippe in ipso Oratorio dolium aqua exorcizata plenum, ut energumeni & alii a dæmoniis obsessi, in ipso mersi sanarentur: quod & ita fiebat. Cum ergo hæc ita agerentur, contigit quemdam rusticum a valle S. Deodati illuc adventasse, qui a tam potentissimo dæmone obsessus erat, ut vix catenis ferreis adstrictus teneri posset, qui etiam tantæ erat scientiæ, ut se omnium linguarum jactaret habere notitiam. Artium quoque liberalium omnium eruditus erat prudentia, omniumque actuum præteritorum, & cogitationes simultatesque omnium ad se venientium eruditissime referebat. Officio Missæ & aliarum horarum intererat, & cum cantantibus cantabat, & cum psallentibus psallebat, nec crucem, nec crucifixum vitabat. Hic talis ad dictum Oratorium adductus, in dolio ipso mersus, quia & circumstantibus insultabat, Monachus quidam, qui ad officium energumenorum deputatus erat, audiens quod dæmon secretos actus hominum revelaret, timuit ad illum venire: sed adiens quemdam Seniorem, omnia quæcumque fecerat illi confessus est, & ad dæmoniacum reversus ita eum alloquitur: O tu mendacissime hominum deceptor, qui tuis mendacissimis adsertionibus te dicis scire hominum cogitationes & actus, dic ea quæ de me cognoscis. At ille attonitus, demisso vultu in terram, cogitat quid diceret: tandem in hæc verba prorupit: Nudiustertius rem grandem fecisti, quæ modo lapsa est a memoria mea. Quare cum ipse responsa dæmonis audiisset, animatus pro confessione, cœpit super caput illius sanctum Evangelium Joannis recitare. Cui ille indignans dixit: Idiota tace, nonne scis me melius scire hoc Evangelium? Scias illud plane me scire, & ejus mysterium, nec per ipsum ab isto hospitio me expellere poteris. Vade, & quære tibi aliud quod tibi melius placuerit. Quo audito Monachus ad Ecclesiam quantocius properavit, & ibi accepto scrinio, in quo Sanctorum plurimorum reliquiæ erant reconditæ, ad dæmoniacum quantocius eum scrinio ipso repedavit. Appropinquante vero illo cum reliquis, dæmon cœpit elamare: Tolle, tolle inimicos meos. Qui accedens, scrinium eum reliquiis posuit super caput ejus. At ille clamans dixit: O me infelicem! quantum lapidum acervum super caput meum adunasti! tolle a me, quæso, ista, quia valde erucior. Quod cum Monachus audiret, gavisus est valde, & tunc cœpit artius adjurare. At ille acrius clamabat: Tolle, tolle, tolle inimicos meos. Ille vero interrogans eum qui essent inimici sui, ait, Stephanus & Laurentius: unum lapidavi, alterum assavi: & jam meritis ipsorum oportet me hinc exire. Et hæc dicendo prosiliit ex ore ipsius quasi scarabeus, & cecidit in terram, & lento gressu videntibus cunctis pervenit ad ostium Ecclesiæ, & ita volatu se elevans, miscuit se ventis. Cumque ille interrogatus utrum aliquid sciret, an non; adseruit se nihil penitus scire, nisi maternam linguam, quam a pueritia didicerat. Ego vero in ipso scrinio vidi eum pluribus aliis ipsorum Martyrum reliquias, de saxo quo

CIRCA AN. 707 11. Julii.

NOTA.

CIRCA AN. 707 11. Julii. quo lapidatus est sanctus Stephanus, & carbones sanguineos sancti Laurentii Levitæ, & dalmaticam sancti Leodegarii. Plures etiam otriusque sexus senes & juvenes, alii canabinis funibus ligati, alii vinclis ferreis adstricti, ad locum ipsum ab amicis & vicinis adducebantur, qui statim in dicto dolio mersi curabantur. Et ita Dominus merita servorum suorum declarando, nos ad ipsius timorem & amorem quotidie invitat.

XX. *De miraculis tempestatis a S. Hidulfo quater in die repulsæ.*

25. ADbuc sancti Patris nostri Hidulfi facta me scribere delectat, ut ea lecta vel recitata hominibus, glorificent Deum Patrem qui in cœlis est, qui dedit potestatem talem hominibus. Una dierum cum anno revoluto sollemnitas beati Hidulfi evenisset, & Fratres Mediani-Monasterii solito celebrius, ut decebat, festivitati inhærerent, contigit hora tertia magnam imminere tempestatem. Adunata igitur a quatuor ventis crassitudine nubium, coruscationum & tonitruum horribilitatem gestantium, ita ad ima se detrudebat, ut putares cœlum cum nubibus super locum illum & totis adjacentibus locis velle fulminare cadendo. Apparebat enim tanta in nubibus horribilis cum turbinum apparatu nigredo, ut adspicientibus multum moverent timorem. Cumque tale ac tantum immineret exitium, Fratres perterriti ad altare cucurrerunt: alii cruces, alii reliquias Sanctorum, alii corporalia sancta efferebant, alii campanas sonabant, atque alii Deum invocabant: & quanto plus Fratres hioc instabant, tanto plus illa nubium adunatio cladem minabatur. Quare cum Monachi viderent contra hanc molestiam precum instantiam nihil proficere, ad solitum Patroni sui refugium confugerunt. Composito quidem feretro, in quo sanctum ejus corpus babebatur, altisonis vocibus ipsum inclamantes exportaverunt. Videres vero in exportatione sanctorum artuum totam illam comminantem nubium molestiam, quasi intelligibilem creaturam, sui Creatoris famulo cedere imperanti. Solutis nempe illis horribilium nubium adunationibus, tota illa massa sese in quatuor dedit partes; & ita retrocedens, quod factura erat ad tempus repressit, & aeris serenitate reddita, Fratres cum ingenti gaudio, quasi prœlii triumphatores, reliquias Patris Hidulfi venerandi ad locum suum reportaverunt; & ita cum summa devotione Missam inchoaverunt majorem. Necdum ipsam finierant, cum subito, quasi insidiatores ab insidiis erumpentes viatores deprædari desiderant, ita illa, ut prædiximus, vastationis oppressio a locis in quibus se prius in exportatione Sancti occultaverat, exsiliens cum inevitabilibus ventorum collisionibus, fulgurum coruscationibus, & magnorum tonitruum mugitibus revertendo super faciem illius loci multo truculentius quam antea accumulavit, & ad solum omnia æquaturum minabatur. Accurrunt, periculum Fratres vident, mirantur, expavescunt, ad securum sibi auxilium recurrunt. Glebam Sancti cum crucibus & thuribulis contra aeris tempestates pugnaturam exportant. Quid plura? adventus famuli Dei sicut prius, sancta ejus anima in cœlis Deum rogante, illam periculosam in quatuor iterum partes divisit, nec mora redditur serenitas. Monachi & tota plebs, quæ ad festum convenerant, pro tam evidenti miraculo exsultant, Deum totis nisibus laudant, corpus Sancti cum summa veneratione reportant. Nec mora, locatis reliquiis viri Dei, tanto labore attriti & pavore ad mensam suam sero pransuri conveniunt, & inter prandendum de isto turbine & clade ita irrumpente habetur sermo. Sed nondum a mensa surrexerant, cum tonitruum fragor auditur, ventorum impulsio mittitur, fulgurum coruscationes sagittantur, grandinum calculi tectis illiduntur. Quid agere possent Monachi? tam subita illa supervenerat calamitas, ut jam desperati a loco moveri nequirent. Coacti vero tanta turbinis impulsione, immo quia mortem sibi credebant imminere; sur-

surgunt a prandio, tota acclamat populi multitudo, ut ille promtus ad- CIRCA AN.
jutor exportetur. Curritur quantocius, ille se leniorem portitoribus præ- 707
bet, tertium, immo continuum initutus bellum adest. Pugnat interventu, 11. Julii.
jussu expugnat : statim venti silent, tonittua obmutescunt, fulgurum sagittæ reprimuntur, grando casus suos in altum suspendit, nubium densitas clarescit, & aeris cœlique tranquillitas adeo emicuit, ut crederes in tota illa die vel nocte sequenti nec unam pluviæ guttam casuram. Enimvero quia eadem dicta tempestas nunc recedendo, nunc subito revertendo toties ipsos terruerat Fratres, arbitrati sunt loculum Sancti eum custodibus eustodem dimittere, ne ipsos nequam impulsio sub noctis silentio loco damna valeret inferre. Ita igitur eunctis dispositis horas vespertinas perficiunt, dies ad suum finem devenit. Igitur nocte incipiente lassi Fratres ad lectulos pausaturi veniunt. Videns vero ille tempestatum ductor, se pro præsentia Sancti, sui videlicet impugnatoris, nil suæ malæ voluntatis adimplere posse; voluit tamen, quid facere, si licuisset, volebat, demonstrare. Nocte vero eadem eum se omnes sopori dedissent, tanta congeries grandinis inter claustrum & domum hospitum in media nocte cum summo silentio demissa est, prout scriptum reperi, ut in tanto fervore solis & temporis, illa grandinis massa infra quindecim dies liquari nullatenus posset; nec tamen in toto confinio illo extra ambitum claustri, nec una quidem gutta pluviæ vel grandinis granum illa nocte visa vel audita eecidisse.

XXI. *De rustico S. Præjecti a tempestate digne colliso in festo S. Hidulfi.*

26. ALio quoque anno, quo etiam ejus revolutio festum adduxerat, fuit quidam rusticus apud Sanctum-Præjectum, qui junctis bobus feno currum oneraverat, & ad suum domicilium revertendo fenum cum curru jam prope villam minaverat : cum subito aer, qui antea satis clarus & purus apparebat, obtenebratur, tonitrua mugiunt, coruscationes fulminant, atque grandinis tanta influentia inundat, ut vix rusticus ille subsistere valeret. Procella siquidem invalescente rusticus atteritur, concutitur, grandinis globis lapidatur, nihil resugii invenire poterat, nisi quod relictis plaustro & bobus se sub curru protegeret : quod & facere non distulit. Sub plaustro latitare sperat : spes tollitur, quia ex improviso ventus tam validus insufflavit, ut non tantum currum ipsum everterit, sed etiam fenum totum per lata campotum totaliter dispersit, & rusticum fine tecto reliquit. Quid ultra? vapulat rusticus vento, rebus spoliatur, grandine lapidatur, inundatione aquarum pluviarum suffocatur, terretur tonitru, fulmine jaculatur, & ita fere ad extrema perducitur. Illo etenim ita castigato, statim universitas illius villæ supervenit, scrutantes si illa tempestas frugibus terræ in aliquo nocuisset. Cumque invenissent quod non; invenerunt illum juxta eurrum jacentem semimortuum. Quem ad domum suam deportantes, judicabant digna pro meritis evenisse, quia Deo nec honorem, nec sancto suo Hidulfo incredulus impendere cogitaverat, unde ista ei accidisse certum erat. Ita noster adjutor Hidulfus & suos novit contemtores corripere, & suos protegere cultores. Considera, o peccator, si Deus omnipotens tam aspera contemtoribus, cultoribus vero bona quæque in præsenti redonare solet, quid de futuris eum facturum existimas, cum ista transitoria, illa vero sint æterna; ista terrena terrenis refundentur.

27. Revertentes igitur ad nostræ narrationis ordinem, istius nostræ Ecclesiæ eventus suo modo prosequamur. De aliis quoque Cellis & earum structoribus eircumquaque erectis, prout se locus obtulerit, differemus. At vero quia de hoc nostro fundatore Gundelberto, quantum adinvenire po-

CIRCA AN. 707 11. Julii. potuimus, dissetuimus; ad posterorum suorum Abbatum explicationem, & ipsorum actuum publicationem calamum revocemus *a*.

De translatione corporis S. Hildulfi.

28. QUarto-decimo post hæc anno dictus Abbas Mediani Monasterii Adelbertus corpus beatissimi Hildulfi, quod adhuc saxea tumba tenebat, convocatis pluribus Abbatibus & aliis viris religiosis cum magno apparatu levavit, & in quodam scrinio ligneo, quod ad hoc præparaverat, collocavit. Eo tempore levata sunt corpora sanctorum germanorum JOANNIS & BENIGNI, discipulorum Sancti Hildulfi : qui miraculose ad hanc lucem venientes, numquam ab invicem discesserunt. Una namque hora sunt concepti, una hora in ventre matris sunt formati; simul procreati, una hora nati; simul educati, simul studiis traditi; una die cucullati, simul conversati; una die lecto infirmitatis decubuerunt, una die defuncti *b*; simul cœlo recepti, tumulo uno collocati. Unde de his sane potest dici : *Et ab invicem non sunt separati.*

De translatione S. Deodati per BEATRICEM *Ducissam Lotharingiæ viduam.*

29. POstea vero anno Domini 1003. vergente numero, erat quædam Ducissa, quæ viro suo viduata Lotharienfem Ducatum pro modulo suo regebat. Inter cetera quæ temporibus suis contigerunt, accessit ad Ecclesiam Sancti Deodati, & Canonicis & Clericis & vulgo comminata est, quod si corpus domini sui, scilicet beati Deodati, non ostenderent, quod se jactabant habere, ipsos perpetualiter in propriam redigeret servitutem : quod adhuc saxeo tumulo tenebatur. Minis etenim Clerici & populus perterriti, convocatis undecumque viris religiosis, jejuniis & orationibus præmissis, corpus ipsius Sancti, loci ipsius primi fundatoris Deodati, de tumulo in medio ipsius Ecclesiæ locato, ante altare sanctæ Crucis, quod nunc est parochiale, levaverunt, & in scrinio novo ad hoc peracto pridie ante vigiliam depositionis ejus locaverunt. Unde adhuc singulis annis ejus sacra translatio a Clero & populo eo die recolitur.

VI.

a Id exsequitur Auctor quatuor sequentibus libris, ex quorum secundo subjecta capita duo referemus, nempe capita 11. & 15. de translatione S. Gildulfi & S. Deodati : quæ S. Hildulfi translatio facta est anno 956. nempe quatuordecim annis post restitutam Mediani-Monasterii disciplinam per Adelbertum Abbatem anno 942. ex cap. 10.

b Nempe die 21. Julii, testante Auctore anonymo, qui Vitam S. Hildulfi Gallice vertit anno 1623. S. Hildulfi reliquiæ hactenus in basilica B. Mariæ a Benedictinis Congregationis S. Vitoni sodalibus apud Medianum-Monasterium religiose coluntur.

VITA SANCTÆ ODILIÆ

CIRCA AN. 720
13. Dec.

VIRGINIS ET ABBATISSÆ HOEMBURGENSIS IN ALESATIA,

Auctore anonymo, qui vixisse sæculo 11. videtur.

Ex mſ. codice Cheſniano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Quis ſit hujuſce Vitæ ſcriptor, non facile dixerim. Reinerus Cœnobii S. Laurentii in monte Leodicenſi Monachus, in libro de viris illuſtribus Monaſterii ſui, reponit in Indice operum Ruperti Abbatis Tuitienſis* Vitam S. ODILIAE Virginis. *Verum quænam ſit Odilia, quæve illa Ruperti lucubratio, necdum neſcire potui. Exiſtimo tamen eam eſſe Vitam S. Odiliæ, unius ex illo numeroſo Virginum collegio, quæ martyrium paſſæ apud Coloniam Agrippinam, cui vicinum eſt Tuitienſe Monaſterium. Fuit & alia apud Leodicenſes* ODILIA, *ſed vidua, & quidem ſæculo 13. Sane alius a Ruperto fuiſſe videtur Auctor hic editus: tametſi ab ejus ætate non valde remotus. Is agens de tribus arboribus ab Odilia noſtra plantatis, ait num.* 15. quæ uſque hodie umbra ſua videntur in ardore æſtatis præſtare ancillis Chriſti magnum refrigerium, ſe per plurimum extendendo ſpatium. *Vivebat Auctor eo tempore, quo Virgines Hoembargenſes ſe Canonicas profitebantur, ex num. 16. proindeque ante medium ſæculum 12. Tunc enim eas ad regularem obſervationem revocavit Reelindis Abbatiſſa, de qua infra: eoque in Inſtituto perſeverabant ſæculo 13. teſte Richerio Chronographo Senonienſi; & hactenus perſeverant.* Vitæ auctor incertus.

2. *Laudatur* ODILIA * *noſtra tum in Actis S. Erardi Ratiſponenſis (ut ajunt) Epiſcopi ſupra, tum apud Richerium in Chronici Senonienſis lib. 2. cap. 14. ubi ipſius genus illuſtre & ſanctitas declaratur: & in lib. 2. cap.* 18. Humbertus Abbas Mediani-Monaſterii, *poſtea Cardinalis*, Laudes ideſt Reſponſoria S. Odiliæ virginis rhythmice ac metrice compoſuiſſe *fertur.* Odiliæ memoria, * S. Othilie

3. *Odiliæ genus ita explicant nonnulli, ut paternam ejus lineam ab Erchinoaldo Majore domus Chlodovei ſecundi, maternam ex familia S. Leodegarii Æduenſis Epiſcopi deducant. Ejus ſententiæ patronus eſſe videtur auctor fragmenti hiſtorici, quod Alberti Argentinenſis Chronico ab Urſtitio præfixum, ab Andrea Cheſnio recuſum eſt in tomo 1. ſcriptorum Hiſtoriæ Francicæ, pag. 782. Ait quippe iſte Auctor* Leudeſium *Erchinoaldi filium*, cum Major-domus eſſet, *duxiſſe uxorem* de progenie S. Sigiſmundi Regis Burgundiæ, *ejus qui a Chlodamire Chlodovei Magni filio cæſus eſt: ex qua ſuſceperit* ATHICUM ſeu Adalricum, qui patre adhuc ſuperſtite & Hilderico regnante uxorem duxerat Berſvvindam nomine, filiam ſororis S. Leodegarii, ſororem videlicet Reginæ: & hoc cauſam conſanguinitatis a præfato Rege Ducatum Germaniæ adeptum eſſe; habuiſſeque ſedem in villa regia Ehenheim, & in caſtro quod Hoemburg nominatur; ac demum genuiſſe Odilam, quæ ab ſancto Herbardo Ratiſponenſi Epiſcopo & Hildulfo Treverenſi baptizata, in ſacro fonte viſum recepit. *Verum, ut recte advertit Carolus Cointius in tomo 3. Annalium ad annum 674. vitioſiſſimum eſt fragmentum iſtud, ac nullius pene fidei. Erchinoaldus quippe homo Neuſtraſius fuit: Auſtraſii Odiliæ parentes, niſi ſi Adalricus Odiliæ pater eſt Adalricus dux, qui Theodorico Chlodovei junioris filio contrarius, Auſtraſiis ſe copulavit, cujus bona Theodoricus Monaſterio Beſuenſi adjudicavit, data diplomate anno quarto regni ſui, uti legitur in Chronico Beſuenſi Spicilegii tomo 1. Leudeſius Erchinoaldi filius, & non ante Childerici necem Major-domus, alius eſt ab* Leuthario Duce Alamannorum, *memorato in Chronici Fredegariani cap. 88. qui Leutharius idem eſſe videtur ac* Liuthericus *Odiliæ avus. Denique* Berſvvinda *(ut fuerit ſororis S. Leodegarii filia, quæ tamen ſoror matris ejus fuiſſe dicitur in Vita ſubſequente) non fuit ſoror Reginæ, Bilihildæ ſcilicet, Childerici uxoris. Deceptus eſt fragmenti auctor loco male intellecto Vitæ S. Leodegarii ab Anonymo æquali ſcriptæ, in qua Leodegarius Childericum Regem arguiſſe perhibetur quod* Reginam quam habebat conjugem, filia ſui eſſet avunculi, *ideſt avunculi Childerici: quod tamen Auctor de Leodegarii avunculo perperam interpretatus eſt.* genus & parentes.

4. *Sic ergo Odiliæ genus ſtatuendum videtur. Avus ejus fuit* LEUTHARIUS *ſeu* LEUTHERICUS Dux Alamannorum, *in Chronico Fredegariano laudatus. Pater ejuſdem* ADALRICUS, Athicus, Ethicuſve: *mater* BERASVVINDA *ſive* Berebſinda, *Sigradæ Leodegarii matris ſoror, ut ſcribit Odiliæ Encomiaſtes, cui potior fides, quam fragmento præcitato. Tertius Auctor, qui res geſtas S. Leodegarii litteris mandavit, memoratus in Sæculo*

 noſtro

CIRCA AN. 720 13. Dec.

nostro secundo, ita Leodegarii parentes ac posteros laudat : Illum etenim clarissimi inter Francorum Principes non mediocris potentiæ parentes genuerunt : de quorum ingenuitate, quoniam adhuc plures ejusdem prosapiæ principantur in glorioso Regno Franciæ, non fuit opus hic plura dicere. In illis enim si cupit quis, valet experiri, quam nobili ortu vir beatus, de quo loquimur, enituerit. *Quibus verbis designare videtur Auctor ille Adalrici posteros, qui Alesatiam Austrasii Regni partem administrasse memorantur : etsi enim eo tempore,* Francorum *nomine Neustrasii proprie appellabantur ; tamen Regnum Francorum etiam continebat Austriam, quæ* Franciis Austri *&* Regnum orientale *dicta est. Nec aliam fortasse ob causam* Eberhardus, *ipsius Adalrici (ut ajunt) filius, Cœnobium Murbacense in honorem S. Leodegarii, adfinis utique sui, dedicari curavit* Dux Sueviæ, Comes Alsatiæ. *Lege Bucelinum in Topographiæ Germanicæ tomo 2. ubi de Monasterio Murbacensi; & Lazium lib. 8. de migrationibus gentium, ubi de stirpe Ducum Sueviæ & Alamanniæ in Alsatia.*

Regula S. Benedicti ab ipsa servata.

5. *Odilia Parthenona in castro patris* Hoemburg, *loco edito positum rexisse, alium inferiorem in radice montis ipsa ædificasse dicitur, &* canonicam vitam regulari prætulisse. *Quod postremum dixisse videtur Auctor habita ratione sui temporis, quo Sanctimoniales Hoemburgenses, uti & pleræque aliæ, a Monastico ad canonicum Institutum desciverunt. Certe Odilia Regulam S.* BENEDICTI *in Cœnobio Palma didicerat : & in Chronico Senoniensi* claustrum Sanctimonialium Ordinis S. BENEDICTI in castro Hoemborch auxilio & voluntate patris instruxisse *memoratur. Neque enim in Gallia Canonicarum nomen Institutumve auditum ante finem sæculi octavi, sicuti in Præfatione Sæculi secundi fuse docui. Nec sane me pœnitet, cum legam Melbodienses Virgines, quæ se ab initio Canonicas fuisse jactitant,* post lapsum ad pœnitentiam revocatas *per Ansoaldem Sanctimonialem,* quæ annuente Gerardo Episcopo Cameracensi & Rainero Comite Montensi Ordinem Religionis Monasticæ, quæ pene adnihilata erat in eo Monasterio, correxit, & in melius reparavit, *uti legitur in Vita S. Theoderici Abbatis Andainensis. Idem etiam Ratisponæ præstitit sæculo 10. S. Wolfgangus, ut suo loco dicemus. Prævaluit tamen postea Canonicarum licentia* in partibus Hannoniæ & Brabantiæ, & in quibusdam Teutonicorum & Alemannorum provinciis, *auctore Jacobo a Vitriaco in Historia occidentalis cap. 31. ubi earum mores & institutum carpit. Pari modo etiam in Hoemburgensi Parthenio Sanctimoniales ab Institutis monasticis defecerant sæculo 11. sed Rechilindis Abbatissa sub annum Christi 1140. a Cœnobio Bergensi diœcesis Eistetensis evocata, collapsam disciplinam inibi restituit, tribus ac triginta sibi adsociatis Virginibus vitæ severioris. Huic successit Herradis Abbatissa, quæ Latina lingua librum scripsit, quem* Hortum deliciarum *nominavit, & suis Montis Odiliæ Virginibus dedicavit, testante Gabriele Bucelino in Topographia Germaniæ. Hactenus in eodem Parthenone perseverat Benedictina vivendi norma, vigetque S. Odiliæ cultus, a qua Monasterium vulgo appellatur* Mons S. Othiliæ, *situm in diœcesi Strateburgensi, haud procul a Vosago.*

Monasterii status.

Odilia altera ibi Abbatissa.

6. *Fuit & alia Odilia, ejusdem Cœnobii Abbatissa piissima, sæculo 11. de qua Hugo Abbas Flaviniacensis agit in Chronici parte 2. cap. 3. his verbis :* Hetimannus *Comes*, qui & Hezelo, Mathildem duxit uxorem, ex qua genuit duos filios, bonæ spei arbores, Gregorium & Godefridum, & filiam ODILIAM, quæ fuit Abbatissa ancillarum Dei in Monte S. Odiliæ. *Hæc Verodunum aliquando profecta,* volens cum patre & matre & fratribus diem Paschæ celebrare, *præaunciato per S. Richardum Abbatem inopinato obitus* die in cinere & cilicio *exspiravit in Monasterio S. Vitoni, cui Richardus præerat : ubi &* Sabbato sancto *sepulta est* in claustro Monasterii, *ut tradit idem Auctor cap. 9.*

Adalricus cum suis locum secretum petit.

* al. Etih

* al. Luitherieus

* f. urbis

1. TEMPORIBUS Hildrici *a* Imperatoris, erat quidam Dux illustris, nomine ADALRICUS *b*, qui etiam alio nomine EDICHIN * dicebatur, ex nobilissimis parentibus generis nomen sortiens, Galliensium territorio oriundus. Pater illius nomine LIUTHERICUS *, in palatio prædicti Imperatoris honore Majoris-domus sublimatus erat. Filius autem ejus cum esset justus, vitamque religiosam in laico habitu quamvis positus ducere cupiens, Dei inspirante gratia cogitare cœpit, ut aliquem locum habitabilem ad Domini ministerium implendum præpararet, ac arcanum sui cordis fidelibus suis pandere præcepit. Qui jam consilium sui domini cognoscentes ac voluntati suæ libenter satisfacientes, secretum tenuerunt, & tandem locum diu desideratum requisitumque manifestaverunt, dicentes venatores ipsius quemdam reperisse locum in præcelsi montis cacumine situm, cui nomen ab altitudine urbium * *Houm-*

a Intellige Childericum Chlodovei secundi filium, quo exstincto Liuthericus seu Leudesius Erchinoaldi filius Major-domus effectus est, paullo post necatus, ut supra observatum.

b An alius ab Adalrico Duce, qui una cum Didone & Bobone Leodegarium comprehendisse perhibetur ab anonymo ejus Vitæ scriptore.

Hoemburch erat, qui sibi aptus videretur fore ad implendum desiderium suæ voluntatis, si ipsius venerabili paternitati placeret. Qui etiam olim propter firmitatem atque defensionem ingruentium bellorum constructus MARCELLIANI *a* tempore Regis fertur esse. Præclarus igitur vir Dei eorum manifestationi consensum præbens, concite ipsum peragrans locum, diligenterque investigans, Deo gratias referre cœpit, quod sibi talem manifestaro dignaretur mansionem, quæ tam competens aptaque esset ad explendum propositum sui desiderii. Moxque inibi Ecclesiam & cetera ædificia, quæ militantibus Christo necessaria sunt, ædificari ordinavit.

CIRCA AN. 720 13. Dec.

ibi Ecclesiam condit.

2. Hujus ergo thalamis venerabilis conjux adhærebat ex nobilissimis progenitoribus orta, nomine BEREHSINDA *, sicuti adsertione plurimorum didicimus, adfinitate S. LEODEGARII redimita, soror beatissimæ SIGRANDÆ *b* matris ipsius sanctissimi Leodegarii. Quæ quamvis lege conjugali ligata foret, tamen eleemosynis & ceteris justitiæ operibus dedita, necnon & sanctarum paginas scripturarum libenter audiens, Deo studebat illibatum exhibere servitium, memor illius Apostoli: *Qui habent uxores, tamquam non habent sint*. Judicio autem Dei præveniente contigit, ut ex eis nata esset filia a nativitate cœca. Pater autem ut audivit quia cæca nata erat, turbatus est in seipso dicens, quia pro aliquo delicto evenisset, cogitans ut eam occidi præcepisset, dixit ad conjugem suam: Nunc cognosco quia Deum in aliquo iratum habeo, quia hoc evenit mihi, quod ante nulli ex genere meo contigit. Jussit ergo ut occideretur. Mater vero ejusdem filiæ respondit dicens: Domine mi, noli esse tristis: cognosco, quia judicium Dei manifestandum est, quia ipse Christus respondebat discipulis suis de cœco nato interrogantibus dicens, quia hic neque peccavit, neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo. Ipse vero nolebat per hæc verba nullam consolationem habere, sed magis ac magis in corde suo dolebat, si hæc puella viveret: dixitque iterum ad conjugem suam, magnam sibi verecundiam esse, quod filia ejus visu oculorum frustrata esset. Et ideo præcepit ei, ut aliquem sibi familiarem satageret quærere, per quem ipsa puella occideretur *c*, aut in eum locum duceretur, ubi manifestaretur nusquam.

ex Berchsinda uxore suscipit filiam cœcam,

* f. Berchsinda, al. Bersinda, & Persinda.

1. Cor. 7. 29.

quam necari jubet, aut a se removeri.

Jo. 9. 3.

3. Mater vero magnis angustiis circumdata, jussionem mariti non perficiens sponte, huc illucque animo fluctuare cœpit, ignorans quid filiæ suæ facere debuisset. Tandemque animo suo dijudicavit melius esse, ut eam in peregrinationem mitteret vel in aliquod latibulum, quam per consilium morti traderetur. Et obnixe studebat Dominum deprecari, ut consilium suæ gratiæ per Spiritum-sanctum ei ostendere dignaretur, qui mœrentium consolator esse cognoscitur. Tunc Domini inspirante gratia recordari cœpit cujusdam feminæ, quam ab infantia familiariter in domo sua nutrierat, sed propter aliquod delictum eo tempore de domo sua ejecta erat: sed jam marito conjuncta, filiam cum viro suo possidebat. Domina vero ejus audiens eam jam filiam habere, memorque pristinæ familiaritatis, misit nuntium ut eam ad se magna cum festinatione accersiret. Quæ imperium suæ dominæ gratulanter amplectens, quod per nuntium mandaverat, velociter ad eam pervenit. Postquam ergo se mutuo viderentur, domina cum magna tristitia ei cuncta replicando retulit, quæ vel qualiter dominus ejus super filiam suam mandaverat. Ipsa autem famula ut audivit, quomodo domina ejus contristabatur, multum dolori ejus condolens dixit ad eam: Domina mea Deo cara, noli te mœrore afficere propter filiam tuam, quia ipse Dominus qui

Mater eam nutrici clam commendat.

a An Marcellianus Patricius Occidentis? qui Dalmatiam Illyrici occidentalis provinciam occupavisse, ac tenuisse regia potestate dicitur apud Procopium anno 468. in Basilici Ducis cui se adjunxerat exercitu confossus.

b SIGRADAM eam vocat Leodegarius in epistola matri inscripta, relata in Sæculo 2. post ipsius Vitam.

c Id rejicit Lazius in lib. 8. de transmigrationibus gentium. Et certe, ut jusserit pater filiam cœcam longe a paterna domo nutriri; alienum est a viro (uti dicitur) religioso tam atrox & inhumanum mandatum.

CIRCA AN. 720 13. Dec.

qui eam secundum voluntatem suam creavit, potens est etiam in ea restaurare quod imperfectum est. Quod si vestræ placuerit voluntati, tradite eam mihi ad alendum: meum enim erit Domino annuente eam perducere ad perfectam ætatem. Tunc venerabilis domina consolatione suscepta accepit puellam, & tradidit in manus ancillæ dicens: Tibi eam do ad nutriendum, & Domino meo JESU-CHRISTO commendo.

Palmam dein subduci curat,

4. Tunc ipsa gratulanter accepta puella remeavit in domum suam, & nutrivit eam fere per annum integrum, usquedum ipsi vicini sermocinarentur, cujus hæc filia esset, quam ipsa tam honorabiliter nutriret. Nutrix aut eorum agnitione comperta verborum, magno timore perculsa, quia hoc palam fieri timebat, quod occultare cupiebat; misit nuntium & intimavit dominæ suæ, qualiter vicini ejus loquerentur. Ipsa autem ei remandavit, ut latenter properaret transfugere in alium locum, qui Palma *a* vocabatur, ibique secum ipsam puellam occultaret, adserens se ibi habere quemdam amicam, quæ illi necessaria quibus indigeret largiretur. Tunc jussionibus ejus latenter obtemperans, ad consignatum pervenit locum, & in eodem Cœnobio ipsam puellam educavit, donec cuidam Episcopo nomine HERHARDO de partibus Bauvatiorum Dominus in visione mandavit dicens: Vade ad quoddam Monasterium quod dicitur Palma, & ibi invenies puellam a nativitate cæcam: accipe eam, & baptiza in nomine trinæ Majestatis, imponens ei nomen ODILIA: & continuo post baptismum visum recipiet. Ipse ergo præceptum sibi injunctum iter implere festinans, propere ad præfatum pervenit locum, ae omnia sicut ostensum ei fuerat invenit. Tunc accepit ipsam puellam, & secundnm mandatum sibi datum eam in fontem sanctificatum immersit. Et cum eam a fonte sancto elevaret, & oculos ipsius chrismate liniret, illico ligaturis oculorum laxatis clare intendebat in faciem Antistitis. Sanctus ergo Dei famulus ingenti gaudio repletus, dignas Deo laudes ac gratias retulit, & eidem congregationi quomodo ei in visione omnia ostensa sunt patefecit, admonens & exhortans ancillam Christi, ut strenue diligenterque curam Virginis Christo consecratæ niterentur habere, & exinde osculum pacis filiolæ suæ porrexit dicens: In regno æterno, superna concedente clementia, liceat nobis denuo nostros contemplari mutuo vultus. Ac his omnibus finetenus expletis ad patriam repedavit propriam.

ubi ab Herhardo baptizata Odilia, visum recipit.

Pie istic educatur.

5. Sanctæ autem Moniales care Virginem Christi nutriebant, eique ut meditationi scripturarum operam daret injungebant. Tunc sacra Virgo indepta oculorum visione, studebat in sacra lectione sollers, pervigil in oratione, in parcitate strenua insistere, ae eleemosynis secundum propriam facultatem insigniter deservire, necnon culmine solidæ mentis omnes pompas mundani fastus veluti pro nihilo despicere: quatinus expedita ab omnibus quæ mentem ipsius per illicita desideria seducetent, illi soli liberius deserviret, cujus militiæ se manciparet.

Patris in notitiam venit. *supple viveret.

6. Patri autem ejus cœlitus ostensum est, quod filia sua qua interimi decreverat *, & quomodo per Episcopum sacro fonte abluta visum recepisset. Antistes autem ignorans quod patri illius hæc omnia revelata fuissent, dum in patriam rediret, misso nuntio ad prædictum Ducem ei omnia quæ gesta erant intimavit, obsecrans obnixe, ut dissensionem quæ inter se & filiam ejus diabolo incitante erat, Deo opitulante disrumpetet, & in concordiam redire festinaret.

Monacharum odium passa,

7. Eximia ergo Odilia in Monasterio posita, Deo studebat consnetum impendere famulatum. Qua de re accidit, ut omnium malorum incentore instigante, quædam feminæ in ipso habitu positæ, sicut semper malorum est bonorum invidere actibus, eam odio habere inciperent. Ipsa vero nihil horum

a *Balma* recentioribus, Parthenon in Comitatu Burgundiæ, Vesontionem inter & Montem-Biliardum, alius a Palma Monasterio virorum in diœcesi item Vesontionensi. Erardo socius in hoc facto adjungitur S. Hildulfus, supra.

CIRCA AN. 720
13. Dec.

horum curans, sed omnia pro Dei amore amplectens, convivia * in Domini servitio augebat. Habebat autem fratrem decorum in domo patris sui optime edoctum, quem & ipse pater valde diligebat: illa autem eum in collocutione & contemplatione incognitum habebat. Tunc ergo scripsit epistolam, eamque globo coccineo involutam eodem germano per quemdam peregrinum transmisit, implorans ejus fraternitatem, ut pro Dei amore, qui non solum propinquos & amicos, sed etiam inimicos diligere jubet, recordari sui dignaretur. Frater autem litteras a dilecta sorore destinatas non solum suscepit, verum etiam intente perlegit, & inde suum patrem allocutus est dicens: Domine mi carissime, præbeto pium auditum suasionibus famuli tui clementiam supplicantis. Pater autem respondit dicens: Si ea quæ ad regnum pertinent postulaveris, incongruum est ut tibi adsensus præbeatur. Cui ille respondit: Congruum est, si vestræ placuerit paternitati quia nihil aliud postulo, nisi ut filiam vestram, quæ nunc in extera gente omnium suorum destituta parentum consistit solatio, revocari & vestræ præsentiæ præsentari faciatis. Pater vero imperavit, ut de hac re omnino reticeret. Bonæ autem indolis adolescens dolori sororis suæ compatiens, patre ignorante, misso curru, & ceteris quæ iter facientibus necessaria erant, fecit eam in proprium reverti locum.

* f. communia.
scriptis ad fratrem litteris,
patre haud annuente,
in domum paternam reducitur.

8. Eodem autem Duce una cum filio & suis hominibus consedente in ædificio * ejusdem urbis loco, qui ob etymologiam ipsius nominis *Houmburch* dicitur, contigit ut Odilia sponsa Christi in curru sedens, sicut illis temporibus mos erat eundi, cum turba copiosa adveniret, sicut ei frater dispofuerat. Ipse vero elevatis suis obtutibus cernens multitudinem illam, percunctatus est quidnam hoc esset. Tunc adolescens respondit, quod filia ejus Odilia esset. Et ipse inquit: Quis tam stolidus & temerarius fuit, qui eam revocare præsumsit sine meo jussu? Frater autem animadvertens quod jam latere non potuisset hoc quod fecerat, patri respondit: Ego famulus tuus, arbitrans quod in opprobrium nobis perveniret, si in tanta paupertate permaneret, multum illius afflictioni compassus revocavi eam. Sed nunc, pater, hoc mihi indulge, quia scio me nimis stulte egisse, quod eam sine tuo revocare præsumsi imperio. Sed ipse heu! male iracundia devictus, baculo quem manu gestabat puerum percussit durius, quam sibi voluntati esset. Tunc adolescens ex eodem ictu in ægritudinem decidit, vitamque finivit. Pater vero immanitatem reatus sui considerans, semetipsum in lamentatione & abstinentia affligere studuit, & longa suspitia extrahendo dixit: Væ mihi misero quia filium meum interimendo superni iram Judicis incurri. Ac deinceps usque ad obitum suum in Monasterio *a* perseverans, Deum sibi placare nitebatur dignis pœnitentiæ fructibus, & Sanctorum limina frequentando in spiritu contrito & corpore macerato eorum intercessionem implorabat.

Iratus pater,
* f. in edito
filium fuste cædit,
cujus necem expiat in Monasterio.

9. Tunc superna disponente clementia recordatus est abjectionis filiæ suæ, eamque ad se accersiri præcepit. Quæ cum accersita venisset, aliquid mitius erga eam agere volens, tradidit eam Sanctæmoniali, quæ de Britannico territorio erat, & constituit ei dare quotidie stipendium unius ancillæ. Ipsa autem cum gratiarum actione hoc ipsum accipiens, in ipso Monasterio multo permanens tempore, nihil aliud habens quam quod una ancillarum habere consuevit.

Filia ejus jussu parce nutrita in Monasterio.

10. Interim autem accidit, ut nutrix ejus de hoc sæculo migravit. Ipsa autem non immemor eam quemadmodum superius cum industria magna nutrierat, terram fodere ad sepeliendum præcepit, & per semetipsam eam terræ commendare curavit. Contigit autem post spatium octoginta fere annorum, ut sepulcrum quo prædicta nutrix sepulta fuerat, evacuaretur ad aliud

sepelit nutricem suam,

a Forte in Monasterio *Ebersheim-munster* dicto, quod ipse Adalricus in insula Noviento ad confluentes Rheni & Illæ ædificasse memoratur apud Lazium: cui Monasterio Eberhardus Abbas primus præfectus, a quo nomen loco hæsisse videtur. Refert Lazius primordiales litteras Theodorici Regis, cujus principatu Monasterium ædificari cœptum.

Circa an. 720 13. Dec. eum mammilla integra post multos annos inventam.

aliud corpus humandum. Tunc vero toto corpore putrefacto ac penitus in pulverem converso, sola dextera mammilla ita incorrupta & integra inventa est, ac si eodem in momento a corpore esset abscissa. Hoc vero ad comprobandum sacræ Virginis almitatem factum creditur: quia sagax illius nutrix aliquid cœleste comprehendens, de sola dextra mammilla ei lac præbuerat, & per omne tempus lactationis eam lineo circumdatam habebat pallio.

Patri reconciliata,

11. Sancta autem Virgo eodem stipendio contenta, multo tempore in Monasterio erat, nihil aliud habens, quod nec pater eam vocavit, nec ipsa non vocata ad eum ire præsumsit. Sed cum jam superna pietas lucernam suam super candelabrum ponere decrevisset, ut intrantes domum lumen cernerent; accidit ut quadam die farinam in vasculo subter pallio quo circumamicta erat portans, patrem intra septa Monasterii obviaret, tamque rigida deposita mente per divinam inspirationem eam allocutus est dicens: Filia mea carissima, unde venis & quo ire cupis, vel quid portas? Ipsa autem subsistens respondit: Parum farinæ ego, domine, fero, ut ex ea aliquid cibi faciam ad recreandos egenos. Ipse autem: Noli, inquit, contristari quod hactenus in peregrinatione duxisti vitam, quia Domino annuente in proximo est ut hoc exsuperes. Ac idem Monasterium cum omnibus appendiciis in manibus ejus tradidit, obsecrans eam ut una cum sancta congregatione Dominum sedule pro suo facinore interpellaret.

Monasterium ab ipso accipit. ejus animam ab igne purgatorio eripit. Marc. 11. 24.

12. Et non multo post vivens tempore, diem sortitus est extremum. Ipsa autem per judicium plurimorum & revelationem sanctam agnovit, quod pater ejus in pœnali loco esset propter peccata, pro quibus in hoc sæculo dignum pœnitentiæ fructum non fecit. Tunc illa ingenti mœrore propter interitum sui patris vallata, in vigiliis, in orationibus, in jejuniis pro eo Dominum deprecari studuit, recolens eum dixisse suis discipulis: *Amen dico vobis, quidquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis.* Cum vero superna pietas famulam suam de tanto mœrore consolari vellet, ipsa orante in secreto latere ipsius montis, super quem Monasterium situm est, & illic se tanto ardentius, quanto liberius pro absolutione sui patris affligente, aperto cœlo tanta lux cœlitus emissa super eam in oratione prostratam emicuit, ut quædam pars ejusdem Cellæ ex eodem splendore emicuisset, voxque ad eam facta est: Odilia Deo dilecta, jam angorem afflictionis a te compesce, quia remissionem peccatorum patri tuo a Domino impetrasti. Ecce ab inferno *a* liberatus, io choro Patriarcharum collocandus ab Angelis ducitur. Beata autem Odilia hoc audiens, mox intulit dicens: Gratias tibi ago, Domine, quia me indignam, non meis meritis, sed tua bonitate exaudire dignatus es.

Præest Sanctimonialibus 130. * f. dum sancta

13. Habebat etiam sub cura sui regiminis numerum Monialium quasi centum triginta. Quibus dimiscam * Mater duplici studeret præesse doctrina, ut quas verbis instrueret, corroboraret exemplis; satagebat quotidie, se in divinis exercere obsequiis, illud apostolicum in mente recolens: *Ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.* Erat autem sancta Odilia in oratione constans, divinæ lectioni intenta, in locutione moderata, in abstinentia singularis, ita ut præter dies sollemnes nihil aliud cibi sumeret, nisi panem hordeaceum & legumina. In lecto namque suo ursinam pellem habere, & pro plumatio capiti suo petram subponere consuevit. Ista autem faciendo non laudem requirebat humanam, sed solam sui Redemtoris inspectionem: ac ideo cum magna occultatione omnia divina faciebat obsequia, recolens illum dixisse: *Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua*, & reliqua huic similia.

1. Cor. 9. 27.

rigide vivit.

Matth. 6. 3.

Xenodochium commodo loco exstruit.

14. Monasterium vero quod venerabilis Abbatissa gubernabat, sicut jam prælibavimus, in excelso monte erat constructum: & idcirco non solum debiles & infirmi, sed etiam integritatem corporis habentes cum magna difficulta-

a Id est a Purgatorio, qui locus subterraneus non raro *infernus* appellatur.

cultate illuc adscendebant. Tunc sancta Dei famula dolens eos propter difficultatem itinetis raro ad suum venire Cœnobium, eum & non haberet hospitalitatem præcipuam, convocavit omnem congregationem quam sub suo habebat regimine, uti earum volens consilio, dixit ad eas: Cerniris, dilectissimæ Sorores, quod asperitas itineris magnum laborem adscendentibus peregrinis & debilibus confert, & ideo pauci nos adeunt. Ego autem volo jubere, si vestræ placuerit sanctitati, in inferiori latere istius montis hospitalitatem ad recipiendos Christianos ædificari. Tunc omnes responderunt, optimum ejus esse consilium. Et accepta earum dilectione *, in primis ibi Ecclesiam construxit, & eam in honore S. Martini dedicari rogavit, & deinde receptionem pauperum fecit. Placuit Sororibus habitatio illa, quia locus amœnus erat, & aquarum abundatione locuples: & postulaverunt ut ibi Monasterium faceret, quia superius Monasterium in magna aquarum penuria situm erat. Illa autem consilio illarum adsensum præbens, ædificavit & ibi Monasterium, sicut & hodiernus comprobat dies.

CIRCA AN. 720 13. Dec.

* f. directione

tum aliud Monasterium.

15. Factum est autem dum in eodem opere occupata esset, ut veniret quidam vir ad eam, portans in manu sua tres virgas de arbore tilia, & dixit ad eam: Domna, accipe has tres virgas, & planta eas ut in posterum ob memoriam tui habeantur. Illa autem accipiens, tres jussit parari fossas. Interim autem accessit ad eam una de Sororibus, & ait: Noli has plantare virgas, Domna, quia frequenter ex ipsa arbore nascuntur vermes mali. Et illa: Noli, inquit, turbari, quia numquam aliud contrarietatis ex his arboribus veniet. Et tulit unam in manu sua, & ait: In nomine Patris te planto. Et accipiens alteram dixit: Et te in nomine Filii. Et tertiam tulit dicens: Et te in nomine Spiritus-sancti; mysterium Trinitatis complens. Quæ usque hodie umbra sua videntur in ardore æstatis præstare ancillis Christi magnum refrigerium, se per plurimum extendendo spatium.

Tres arbores plantat.

16. Erat autem ei consuetudo peregrinas ad sanctam conversationem suscipere feminas, tam de Scotia, quam & de Britannia: necnon & viros religiosissimos ex diversis provinciis venientes cum gaudio suscipiebat, & ex eis sibi Presbyteros ordinari rogavit. Et consummavit utraque Monasteria, & collocavit in eis Sanctimoniales. Et post hæc convocavit omnes Sorores, & rogavit eas ut sibi indicarent, utrum Canonicam *a*, an Regularem vitam ducere vellent. Tunc omnes unanimiter responderunt, se Regularem vitam velle ducere & conversationem habere. Illa autem cum humilitate & mansuetudine respondit dicens: Scio, meæ carissimæ Sorores & Matres, vos promtissimas esse ad omnia aspera & dura pro Christi nomine toleranda: sed timeo nos, si Regularem vitam elegerimus, maledictionem a successoribus nostris incurrere, quia iste, ut scitis, locus valde incompetens est & laboriosus Regulari vitæ, adeo ut nec aqua nisi cum magno labore adipisci potest hic. Unde mihi videtur, si vestræ placuerit almitati, melius esse, ut in Canonico habitu consistatis. Tunc omnes secundum illius verba elegerunt Canonicam Regulam, in qua usque hodie in supradictis Monasteriis degentes præcedentium normam sequentes perseverant. Illa autem ut cognovit quod Canonicam Regulam elegerunt, ait: Gratias tibi ago, Domine JESU-CHRISTE, qui me indignam, non meis meritis, sed tua ineffabili clementia ex cæcitate per sanctum Baptismum eripere dignatus es: te Domine supplico, ut hanc familiam tuam, cui me præesse fecisti, tua protectione ubique custodias, & omnem cupiditatem carnalium desideriorum ab eis avertas, ut tibi, Domine, toto nisu mentis illibatum studeant semper impendere famulatum. Ipsa autem per adscensum sanctarum virtutum quasi bona abies in altum proficiebat.

Scottos & Brittones excipit,

eligit Canonicam vitam,

17. Et quamvis toto conamine omnes Sanctos ad auxilium sibi satageret invocare, sæpius tamen Reliquias S. Joannis Baptistæ frequentabat, eo quod

ecclesiam construit S. Joanni Baptistæ,

a Id scribit Auctor habita ratione sui temporis, quo Virgines Hoemburgenses a monastico ad Canonicarum statum deflexerant, ut superius observatum.

CIRCA AN. 720 13 Dec.

quod in Baptismate visum adepta fuerat. Unde etiam Ecclesiam in honore ipsius ædificare cogitabat. Sed quia per illius revelationem scire volebat, in quo sibi Ecclesiam construi prædestinaret; ante nocturnas horas consurgens, secretum quem sibi ad orandum elegerat locum petiit, seque in orationem super unam prægrandem petram prostravit, quæ ob memoriam ipsius, Crucis lineam gestat non modicam. Dumque ibi in oratione se effudisset largiter, S. Joannes Baptista magna claritate comitatus dicitur apparuisse taliter, sicut Salvator est in Jordane circumamictus. Una autem sanctarum feminarum, cujus ministerium erat horam divini officii prævidere, surgens foras egressa est, ut stellis contemplatis sciret, si jam esset tempus ad signum nocturnale pulsandum. Videns tantam claritatem, scire volens quid hoc esset, pedetentim propius accessit. Cumque propius accessisset, nimio splendore perterrita, continuo ad proprium repedavit officium, nihilque ibi videre potuit, nisi sanctam Virginem nimia claritate circumdatam: sanctum autem Joannem minime vidit. Tunc sanctus Joannes electæ Dei Virgini & locum ubi Ecclesiam construi vellet, & quantum spatium in longitudine & latitudine habere deberet, patefecit. Finitis autem Nocturnis, & statim extemplo eam Dei ancillam, quæ huic visioni intererat, ad se convocavit, & ei interdixit ne ulli hanc ante obitum suum manifestaret visionem, & hoc quod ipsam latebat, aperuit dicens: Claritatem quam vidisti, non propter me, sed propter S. Joannem Baptistam advenit, qui mecum loquendo præceptum Ecclesiæ sibi construendæ injunxit. Facto vero mane ingenti gaudio repleta, mox divinum quod sibi ostensum fuerat opus facere inchoavit.

cœlesti nuntio admonita.

Ecclesia per miraculum absoluta illic degit.

18. In ipsa autem inchoatione accidit miraculum, quod nequaquam arbitror silentio occultandum. Boves namque qui plaustrum onustum petris ad fabricam Ecclesiæ trahebant, ab ipso cacumine montis, quod a summo usque deorsum spatio septuaginta pedum vel amplius distabat, ceciderunt. Tunc omnes per descensum illuc currentes, ut saltem eos si quid vitale in se haberent gladio jugularent, quatinus eorum carnibus vesci liceret; suffragantibus meritis S. Joannis Baptistæ boves illæsos plaustrumque onustum repererunt, rursumque eos per viam angustam quæ vix equis pervia est, sursum adscendere plaustrum trahendo ad prædictum opus fecerunt. Qua perfecta juxta eam dormitorium & ceteras officinas construi jussit, & ibi ipsa cum pace secretam vitam ducebat.

Neptes suas admittit secum.

19. Habebat etiam fratrem nomine ADALARDUM [a], qui habebat tres filias, quarum una EUGENIA, alia ATALIA, tertia GUNLINDIS dicebatur. Quæ audientes opinionem sanctæ Virginis, cogitaverunt & ipsæ per charitatem Dei mundum relinquere, & amitæ suæ se discipulatui mancipari: quatenus exemplis illius instructæ, perfecte discerent omnes voluptates carnalium desideriorum in se edomare, & Domino JESU-CHRISTO dignam persolvere servitutem, ut simul cum illa immarcessibile æternæ vitæ præmium mererentur accipere. Illa autem ut audivit illarum desiderium, libenter eas suscepit, diligenterque edocuit.

Homicidium factum luget.

20. Post hæc contigit, ut quidam vir ex servitoribus ejus Monasterii ipsius occideret fratrem. Tunc ipsa magnopere pro illius morte contristari cœpit, omnisque congregatio cum illa. Unde etiam Dominum rogabant, ut ipse eam in eo qui eam tam fortiter contristavit vindicare dignaretur, melius esse dicentes, ut in præsenti dignam castigationem haberet, quam in futuro pœnam subiret. Quarum preces, ut posteritas illius probat, subito exaudiri meruerunt: quia nullus postea ex ipsius genere humanam sortitus est vitam, qui non aliquid in se debilitatis haberet.

Vino deficiente,

21. Evenit etiam, ut quadam die, sicut consuetudo in eodem Monasterio erat, scilicet ut quotidie secundum ordinem virium jejunarent & psalterium de-

---

[a] Et tamen Lazius loco citato non numerat Adalardum inter Adalrici filios quatuor, scilicet Adalbertum, Hettonem ex Augiensi Abbate Episcopum Strateburgensem, Hugonem & Bataconem. Addit filias duas, Othiliam & Rosvvindam, utramque Sanctimonialem. Penes illum sit fides.

decantarent, veniret dies jejunii. Dumque in oratione stando psalterium memoriter explerent, accessit ad eam una de ministralibus, & dixit ad eam: Domna, nobilitatem vestram celare nequeo, quod unde consororibus nostris ex vino servite debemus defectum est, quia super mensuram hodiernam nihil habemus. Tuum est enim prævidere quid de hoc agere debeamus. Illa autem: Noli contristari, filia, sed habeto fiduciam, quia qui ex quinque panibus & duobus piscibus tot millia hominum satiavit, potens est & ipsam parvam quam servare dignatus est mensuram, si suæ voluntati placuerit, multiplicare. Sed vade, & sollicita esto erga ministerium tibi commissum, & noli oblivisci quod ipse ait: *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus*, & reliqua. Tunc ipsa petita benedictione, ad suum remeavit officium. Tempore autem quo consuetudo erat Sororibus vinum propinare, accessit ad vas vinarium, in quo parva mensura remansit, quod secundum idioma Galliensium *Wiugin* * vocatur: plenoque invento statim reversa, nuntiavit dominæ suæ quod factum fuerat. Illa autem convocatis Sororibus ait: Gratias agite Domino JESU-CHRISTO, qui non deserit sperantes in se, & nobis mensuram vini sua benignitate multiplicare dignatus est, ut debitam illi servitutem sine murmuratione impendere valeamus. Ac deinceps eas ex eodem vino lætabundas pro Dei charitate refecit.

CIRCA AN. 720 13. Dec.

Luc. 12. 31.

Vas vinarium cælitus impleri meretur.

* f. Winugin

22. Sancta ergo Virgo per plurima exercitia magis ac magis castigando, ac de virtute in virtutem proficiendo, quotidianos profectus sanctarum virtutum congregavit. Sed cum jam Dominus Sanctam suam tanto labore certaminis quiescere, eique remunerationem quam in præsenti cum magna agilitate adquisivit reddere decrevisset, sciens solutionem corporis sui imminere, perrexit ad Ecclesiam sancti Joannis Baptistæ, illicque omnibus accersitis Sororibus, admonuit eas ut semper diligerent Dominum, obsecrans etiam earum sanctitatem, ut tam pro se quam pro patre suo & ceteris propinquis Dominum sedule interpellarent. Et his expletis jussit eas in Oratorium exire, & ibi psalmodiam celebrare: ipsa autem sola ibi remansit. Illis vero jussionem illius implentibus & psalmos cantantibus, sancta illa anima a carne soluta est. Tanta autem fragrantia miri odoris illis adspersa est, ac si omnis domus aromatibus plena esset. Dumque completa oratione reversæ essent, spiritalem Matrem jam defunctam invenientes, nimio mœrore contristari cœperunt, quod tam sancta egrediente minime interesse meruerunt, & quia earum dilectissima Mater antequam Viaticum acciperet spiritum exhalasset supremum. Dumque nimis angustiarentur, unanimiter in oratione prostratæ lacrymis ex intimo affectu profusis Dominum rogare cœperunt, ut sanctis qui animam ipsius deduxerant, Angelis imperaret eam iterum in corpus restitui. Mirumque in modum illis toto conamine orantibus, animaque repente in corpus recepta, sancta Dei famula resedit, ac eas allocuta est his verbis: O dulcissimæ Matres & Sorores, quare mihi talem inquietudinem irrogare voluistis, ut animam pondere corruptionis exutam hoc quod semel amiserat denuo revisere juberet? Ego enim gratia annuente contubernio Luciæ virginis conjuncta, tanto gaudio perfruebar, quod nec lingua exprimere, nec auris audire, nec oculus intueri sufficit. Illæ autem econtra ferebant, se hoc idcirco egisse, ne negligentia notarentur, si ipsa expers dominici corporis obiret. Cumque calicem in quo dominicum corpus & sanguis habebatur, sibi adferri jussisset, propriis manibus eum accipiendo, sancta communione participata, omnibus cernentibus animam reddidit. Ipse autem calix in eodem Monasterio ob memoriam illius venerabilis facti eatenus permanet. Tunc Dei ancillæ sacrum corpus cum magno honore sepulturæ tradiderunt in ipsa Ecclesia, in dextro latere ante altare sancti Joannis Baptistæ. Fragrantia miri odoris, quæ prius adspersa erat, usque in octavum diem inibi continuo consistebat: ubi superna pietate præstante, intervenientibus meritis sanctæ Dei Genitricis, nonnulla miracula post ejus obitum facta memorantur. Nec mirum videri debet, si se societati sanctæ Luciæ virginis atque martyris Christi con-

Morti proxima, orationes postulat,

exanimis facta,

halitum recipit.

Viatico sumto,

NOTA.

moritur,

sepulta in Ecclesia S. Joannis,

CIRCA AN. 720 13. Dec. junctam esse dicebat, quamvis ipsa per martyrium vitam ab aliis irrogarum non finierit: quia hoc quod carnem suam per tot aspera & ardua edomare, immo macerare studuit, conjici datur, nequaquam eam in cervicem ferrum renuisse submittere, si ferocitas persecuroris non deesset. Migravit autem sancta Odilia, vel, ut ita dixerim, viram in melius mutavit Idus Decembris *a*, regnante Domino nostro JESU-CHRISTO, cui est honor & gloria per infinita sæcula sæculorum, Amen.

Idibus Decembris.

CIRCA AN. 700 8. Sept.

DE SANCTO DISIBODO

CONFESSORE IN GERMANIA.

Vitæ auctor.

1. DISIBODI *res gestas locis fere communibus amplificavit S.* HILDEGARDIS, *idque præstitit rogatu* HELINGERI *Abbatis Monasterii S. Disibodi*, anno dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo, *ex Prologo: ubi ait*, ex divinæ sapientiæ pietate *audisse se vocem de cœlo ea commemorantem*, *cum ipsa* corpore & animo vigilaret: *& iterum sub finem suæ scriptionis:* Quæ autem, *inquit*, a nobis commemorata sunt, ad gloriam nominis Dei & B. Disibodi memoriam itemque audientium castigationem, per Spiritum-sanctum veraci revelatione manifestata sunt, quibus eæ, quas diximus, hominum fabulosæ opiniones admiscendæ non sunt. *Integram lucubrationem edidit Surius, at more suo expolitam: nobis sat erit deliberare capita quædam: iis qui plura volent, præsto est Surius.*

Compendium.

2. *Disibodus in Hibernia natus, ibidem Episcopus fuisse dicitur. Pravis suorum moribus exagitatus & pulsus accessit in Alamanniam.* Post decem peregrinationis suæ annos *subsistit in pago Moguntiacensi. Transmisso fluvio, quem* Glan *vulgus appellat, subiit in* montem excelsum ac silvigerum *cum tribus sociis* Gisvaldo, Clemente & Salustio, qui se ex Hibernia secuti fuerant. In montis descensu ad Orientem, propter aquæ commodum, sibi habitationem designavit: vitæque institutum quod diu concupierat, strenue inchoans, orando, vigilando, jejunando, dure & aspere solitariam illic vitam duxit. *Dein* fama sanctitatis ejus per totam regionem volitante, quidam religiosi homines ad eum venere, parvumque Oratorium in montis descensu versus Orientem ei ædificarunt, in quo divina Officia eum suis celebraret: alii autem ad Occidentem in planitie pedis ejusdem montis vepres & frutices exstirpantes, beato viro hortos & pecudum pascua parvaque tuguria appararunt. Propter eos frutices, quos vulgo studinos vocant, locus ille initio dictus est *Studernheim*. Inde factum est, ut Principes & nobiles opulentique homines, cum reliquo ejus regionis populo, montem illum cum omnibus finibus ejus ultra decurrentes fluvios Naham & Glan, in longum & latum, ei & posteris ejus donarent, ut piis hominibus illic congregatis vitæ degendæ necessaria affatim suppeterent.

3. *Postea Disibodus* diu noctuque multum æstuans, secum animo reputabat, quemadmodum ex longo tempore desiderasset rationem aliquam invenire, qua locum quemdam posset obtinere, ubi religiosos & asperioris vitæ studiosos viros colligeret. Agente autem Spiritu-sancto omne animi studium & voluntatem ad vitam & doctrinam S. BENEDICTI, qui jam ad Deum transierat, & quosdam beatos viros, sanctæ institutionis suæ fideles administros, iis temporibus adhuc superstites reliquerat, appulit, & ad longinqua loca, ubi ea institutio religiose & sancte colebarur, nuntios misit, supplices preces offerens, ut quidam ad ipsum venirent, vineam Domini Sabaoth ad præscriptum doctrinæ beati BENEDICTI plantaturi.

Is

a Annus nullo certo charactere definiri potest. Odiliam tamen ad annum fere 720. pervenisse veri simile est ex dictis supra de ætate Hidulfi & Erardi.

Is enim sanctus Pater Benedictus Regulam, quæ spiritalibus hominibus esset accommodata, e Sanctorum vitis sancto Spiritu docente & ostendente condiderat. Ita ergo quamplurimos beatus Disibodus ejusmodi instituti & conversationis viros religiosos ad se adduxit, quibus etiam Oratorium & congrua domicilia in montis supercilio, propter difficilem & arduum accessum, contra Orientem construenda curavit, ne adventantis populi strepitu interturbarentur, & fervor atque vigor instituti quotidiana eo confluentium visitatione dissolutus & enervatus, in desidiam & segnitiem abiret. Porro ipse solitarius permansit in domicilio & Oratorio illo, quod in montis descensu ad Orientem exstructum erat, ut ad occursantia omnia paratus esset, & supervenientibus pro cujusque ratione & conditione opportuna posset responsa dare. *Monachorum religionem ubi* sæculares homines didicere, ex tota illa regione occurrerunt, & quidquid ille inchoaverat perfecere. Atque hac ratione effectum est, ut beata illa congregatio annis duodecim ad quinquagesimum usque perfectorum Fratrum numerum excreverit.

CIRCA AN. 700 1. Septemb.

4. Duxit autem vir sanctus inter suos vitam eremiticam, quæ est radix vitæ monasticæ vel cœnobiticæ. *Attamen* sui vivente illo alium Magistrum non requirebant, maxime cum ejus jussu & voluntate tales inter se haberent, qui ipsos sine offensione & murmure per iter rectum dirigerent. Habitum autem monasticum quo ejus congregationis Fratres utebantur, ipse non induit. Permiserat enim illis vivere ad propositum Regulæ S. Benedicti, cum ipse severius & magis arduum vitæ genus sequeretur. Idcirco autem habitum illum sumere noluit, ne si Fratribus habitu similis esset, nec tamen quidquam remitteret de suæ vitæ asperitate & rigore in jejuniis, vigiliis, ceterisque carni molestis exercitiis; ipsorum instituto derogare, & vivendi communem modum evertere videretur. Nam quoad vixit, vilissimo alimento, quod corpori sustentando vix sufficeret, & aspero duroque indumento, sicut e sua terra peregrinaturus exierat, frequenter utebatur.

5. *Denique in morbum incidit*, & ingravescente dolore finem suum jam imminere significavit: atque ita post multos exantlatos labores, post multas toleratas cruces & afflictiones, anno ætatis suæ octogesimo primo, octavo Idus Julii a corpore migravit. Tumulatus autem est in exiguo sui Oratorii, quod ipse sibi paraverat, umbraculo. *Hæc de vita S. Disibodi scripsit Hildegardis Abbatissa sanctissima Ordinis S. Benedicti, de qua infra.*

6. *His subjungit varios casus Monasterii S. Disibodi, in quo regionis incolæ munimentum condidisse feruntur adversus barbarorum excursiones, Monachis interea alio amandatis: qui postliminio revocati, locum illum denuo incolere cœperunt.* Deinde cum majoribus natu & sapientibus ejus provinciæ communicato consilio, accedente etiam consensu & auctoritate Bonifacii Moguntinæ sedis Antistitis, tempus & diem præfixere, quo B. Disibodi ossa levarent. Præsente eo quem diximus Antistite itum est ad beati viri sepulcrum, & cum magna veneratione ossa ejus & cineres inde sublata sunt, & de Oratorii umbraculo in Monasterium, ad occidentalem fere ejusdem montis plagam conditum est. *Locum postea sæculares homines occupavere: eumque rursus Moguntinus Archiepiscopus, Willigisus scilicet, Monachis restituit.*

7. *Præter Hildegardem cujus hactenus sententias retulimus, nemo veterum, quos legerim, Disibodi mentionem facit præter Hrabanum Maurum & Marianum Scotum: quibus e posterioribus Trithemius accedit. Marianus Scotus, aut forsan Dodechinus Monasterii S. Disibodi Abbas, Mariani continuator, de S. Disibodo ita scribit ad annum* 674. Hibernia insula sanctis viris plena habetur: de qua beatus Pater noster Disibodus Episcopatu abdicato cum plerisque sociis egressus, hunc locum inhabitavit, & divinis laudibus hic se a Fidelibus venerari apud Deum promeruit. *In mss. Annalibus Trevirensibus invenio*, Ingobertum, Disigotum, Wandelinum, Karilefum *cum aliis* super montem Colenam seu S. Pauli claruisse *pontificatu Magnerici Episcopi Trevirensis: an Disigoti nomine intelligendus Disibodus, qui eo in monte vixerit*

CIRCA AN. 700 8. Septemb. *ante aditum Maguntiæ solum? Hrabanus Maurus in Martyrologio celebrat S. Disibodum* 6. Idus Septemb. *in hæc verba :* In suburbanis Magontiacensis Ecclesiæ natale S. Disibothi Confessoris. *Hrabani auctoritas Hildegardi præferenda videtur, scribenti Disibodum obiisse* 8. Idus Julii, *qui dies forsan elevationis fuerit, Pippini Regis ævo celebrata. Præterea in prædicto Martyrologio nulla fit mentio de S. Disibodi episcopali dignitate. Unde oritur suspicio, num ei (quod pluribus aliis accidit) adfictum fuerit Episcopi vocabulum. Ceterum quod Hrabanus ait, Disibodi natale celebrari* in suburbanis Magontiacensis Ecclesiæ *; cave id intelligas more usitato, quasi in Magontiæ suburbiis situm fuerit S. Disibodi Monasterium.* Monasterii situs. *Nam* suburbanorum *nomine veteres nonnumquam designabant totum territorium, tractum, seu ditionem alicujus civitatis, ut in Actis S. Eustasii Abbatis & S. Salabergæ demonstravi Sæculo* 2. *Certe Monasterium S. Disibodi erectum est* in diœcesi Moguntina, in Comitatu Spanheimensi, duobus a Cruciniaco *, & uno a Monasterio Spanheim miliaribus, ubi Nahus & Glanus confluunt, *teste Joanne Tritbemio in lib.* 1. *Compendii Annalium. Naba fluvius, vulgo* la Nahe, *augetur Glano * a dextra, deinde influit in sinistram Rheni ripam apud Bingium *, ubi Hildegardis in monte S. Ruperti dicto construxit Cœnobium Virginum, quibus illa præfuit, postquam in monte S. Disibodi a B. Jutta educata fuerat.*

* Creutznach

* Glan

* Bingen

8. varii status. *Post Vuilligisum Archiepiscopum Magontiacensem Ruthardus ejusdem sedis Antistes curavit instaurari Monasterium S. Disibodi, referente Dodechino his verbis* : Anno 1109. cœptum est novum Monasterium construi in monte S. Disibodi. Piæ namque memoriæ Burchardus Abbas divi Jacobi Moguntiæ, quem dominus Archiepiscopus Ruthardus Ecclesiæ beati Disibodi primum Abbatem præfecerat, pridie Kalend. Julii primum fundamenti lapidem jussu præfati Præsulis posuit. *Tritbemius addit in Chronico Hirsaugiensi*: acceptisque de monte S. Jacobi Monachis, conventum juxta Regulam sanctissimi Patris Benedicti instituit. *Dodechinus ad hæc* : Anno 1138. die Parasceve Paschæ, calendis Aprilis, post celebratas matutinas, mox a Fratribus apertum est sepulcrum sanctissimi Patris nostri Disibodi, præsentibus venerabilibus personis, domino scilicet Conone, ipsius loci quarto Abbate, domino Gerardo Abbate S. Maximini carissimo, & domino Bernhelmo primo Abbate in Spanheim, cum omni congregatione ejusdem Ecclesiæ *:* ab uno Fratre sigillatim allatæ sunt foras ejusdem Patris reliquiæ. Repertæ sunt autem in veteri Monasterio, ubi reconditæ fuerant a domino Willigiso Archiepiscopo. *Eadem fusius apud Tritbemium in præcitato Chronico. Nunc Monasterium S. Disibodi sæcularibus Canonicis subjectum est.*

CIRCA AN. 705 23. Sept.

DE SANCTO ADAMNANO

ABBATE HIIENSI IN SCOTIA,

Ubi de alio ADAMNANO Monacho Coludiensi.

Adamnanus Hiiensis Abbas. 1. ADAMNANUS *seu* Adomnanus, *quem alii* Adamannum, *corrupte* Adamandum *vocant ; in Monasterio Hiiensi seu sancti Columbæ sub finem sæculi septimi floruit. Istud Monasterium situm erat in insula Hii, contermina Hiberniæ ac provinciæ Pictorum, quæ vulgato* Scotiæ *nomine nostro ævo appellatur. Post Columbam, de quo in Sæculo primo egimus, locum rexere* Baitheneus, Segeneus, *alii* Segienus Segenusve, *&* Failbeus, *cui successit* Adamnanus. *Hæc constare videntur ex Actis sancti Columbæ,*

quæ

quæ Adamnanus tribus libris descripsit, ubi se ipse exprimit Adomnanus *non semel :* CIRCA AN. *tametsi* Adamnanus *dicitur apud Bedam, & in libris de locis sanctis. Baitheneum* 705 *successorem suum dixit Columba in extrema vitæ suæ periodo, quæ anno* 598. *accidit.* 23. Sept. *Segienus Baitheneo suffectus est ab anno* 622. *ad* 652. *ut ex Annalibus Ultoniensibus probat Usserius in Sylloge Hibernicarum epistolarum. Is est Segeneus seu Segeneus, qui in epistola Romani Cleri ad Hibernicum nominatur, & cui* ERENEUS ille famosus per omnes Scotiæ Ecclesias *quædam de se ipso ab Columba* prophetata *enarrasse perhibetur in lib.* 1. *de vita sancti Columbæ: quo in loco Adomnanus* Failbeum decessorem suum *memorat.*

2. *Adamnanus iste laudatur a Beda in lib.* 5. *cap.* 16. *in hæc verba :* Quo tempore plurima pars Scottorum in Hibernia, & nonnulla etiam de Britannia, rationabile ecclesiasticum paschalis observantiæ tempus Domino donante suscepit. Siquidem ADAMNAN Presbyter & Abbas Monachorum qui erant in insula Hii, cum legationis gratia missus a sua gente venisset ad ALDFRIDUM Regem Anglorum, & aliquamdiu in ea provincia moratus videret ritus Ecclesiæ canonicos; sed & a pluribus qui erant eruditiores, esset sollerter admonitus, ne contra universalem Ecclesiæ morem vel in observantia paschali, vel in aliis quibuscumque decretis cum suis paucissimis in extremo mundi angulo positis vivere præsumeret; mutatus mente est, ita ut ea quæ viderat & audierat in Ecclesiis Anglorum, suæ suorumque consuetudini libentissime præferret. Erat enim vir bonus & sapiens, & scientia Scripturarum nobilissime instructus. Qui cum domum redisset, curavit suos qui erant in Hii, quive eidem erant subditi Monasterio, ad eum quem cognoverat, quemve ipse toto ex corde susceperat, veritatis callem perducere, nec valuit. Navigavit Hiberniam, & prædicans eis ac modesta exhortatione declarans legitimum Paschæ tempus; plurimos eorum & pene omnes qui ab Hiiensium dominio erant liberi, ab errore avito correctos ad unitatem reduxit catholicam, ac legitimum Paschæ tempus observare perdocuit. Qui cum celebrato in Hibernia canonico Pascha ad suam insulam revertisset, suo quoque Monasterio catholicam temporis paschalis observantiam instantissime prædicaret, nec tamen perficere quod conabatur posset; contigit eum ante expletum anni circulum migrasse de sæculo, divina utique gratia disponente, ut vir unitatis & pacis studiosissimus ante ad vitam raperetur æternam, quam redeunte tempore paschali graviorem cum eis, qui eum ad veritatem sequi nolebant, cogeretur habere discordiam.

Pascha suscipit catholicum.

3. *Aldfridus, ad quem Legatus missus est Adamnanus, Rex erat Nortanhumbrorum, Egfridi filius ac successor, is qui anno* 705. *vitam absolvit. Adamnanus vero catholicis partibus accessit hortante potissimum* CEOLFRIDO *Abbate Wiremuthensi, uti Ceolfridus ipse testatur in epistola sua ad Naitonum Regem scripta apud Bedam in lib.* 5. *cap.* 22. Neque vero me hæc ita prosecutum existimes, quasi eos qui hanc tonsuram habent, condemnandos judicem, si fide & operibus unitati catholicæ faverent: immo confidenter profiteor, plurimos ex eis sanctos ac Deo dignos exstitisse. Adamnanus Abbas & Sacerdos Columbiensium egregius, cum Legatus suæ gentis ad Aldfridum Regem missus, nostrum quoque Monasterium videre voluisset, miramque in moribus ac verbis prudentiam, humilitatem, religionem ostenderet, dixi illi inter alia colloquens: Obsecro, sancte Frater, qui ad coronam te vitæ quæ terminum nesciat tendere credis, quid contrario tuæ fidei habitu terminatam in capite coronæ imaginem portas? & si beati Petri consortium quæris, cur ejus quem ille anathematizavit, tonsuræ imaginem imitaris? & non potius ejus, cum quo in æternum beatus vivere cupis, etiam nunc habitum te, quantum potes, diligere monstras? Respondit ille: Scias pro certo, Frater mi dilecte, quia etsi Simonis tonsuram ex consuetudine patriæ habeam, simoniacam tamen perfidiam tota mente detestor ac respuo: beatissimi autem Apostolorum Principis, quantum mea parvitas sufficit, vestigia sequi desidero. At ego: Credo, in-

quando & per quem.

CIRCA AN. 705 23. Sept. quam, vere quod ita sit: sed tamen indicio sit, quod ea quæ Apostoli sunt Petri in abdito cordis amplectimini, si quæ ejus esse nostis, etiam in facie tenetis .·.·. Hæc tum Adamnano dixi: qui quidem quantum conspectis Ecclesiarum nostrarum statutis profecisset, probavit, cum reversus ad Scotiam multas postea gentis ejusdem turbas ad catholicam temporis paschalis observantiam sua prædicatione correxit: tametsi eos qui in Hii insula morabantur Monachos, quibusque speciali Rectoris jure præerat, necdum ad viam statuti melioris reducere valebat.

4. *Ex duobus locis istis intelligimus primo, Adamnanum hortatu Ceolfridi (ut jam dicebam) adductum esse ad Romanos ritus: deinde eum aliquamdiu moram egisse in Monasterio Vviremutbensi, ubi Regulæ Benedictinæ, quæ inibi servabatur, mores bausit suscepitque cum ritibus Romanis. Ea enim erat illorum temporum consuetudo penes Monachos, ut qui Scottorum tonsura abjecta Romanam suscipiebant cum legitima Paschatis observatione, ii Benedictinis sese Institutis conformarent. Testes ea de re sunt Monachi Lindisfarnenses in Britannia insula, Landevenecenses in Armorica, Luxovienses in Gallia. Præterea ex iisdem locis apparet, Adamnanum mortuum esse paullo post suam legationem ad Aldfridum, anno* 705. *defunctum, teste Beda in lib.* 5. *cap.* 19. anno regni sui vigesimo necdum impleto. *Ad hæc, ipsum Adamnanum a Ceolfrido* Rectorem Columbiensium Monachorum *appellari & Sanctum: quo etiam nomine appellatur apud Alcuinum in epigrammate quodam*;

Benedictinus.

Sanctus.

Patricius, Cheranus, Scottorum gloria gentis,
Atque Columbanus, Congallus, Adomnanus atque,
Præclari Patres, morum vitæque magistri.
Hic pietas precibus horum nos adjuvet omnes.

Quæ videtur inscriptio altaris cujusdam fuisse, uti & alia fere epigrammata. Certe Adamnanus in fastis nostris colitur 9. *Kal. Octobris.*

alius ab Adamnano Monacho Coludiensi.

5. *Colitur & alius Adamnanus* 6. *Kal. Januarii, qui Monachus vixit in Cœnobio Coludiensi, cui præerat sancta Ebba Abbatissa*, amita Egfridi Regis, *quæ* Sanctimonialis habitum ab Antistite Wilfrido, *Regulæ nostræ propagatore eximio*, acceperat, *auctore Beda in lib.* 4. *cap.* 1. *Erat Monasterium istud, ut cetera Sanctimonialium passim, duplex, virorum æque ac puellarum*, positum in loco quem Coludi urbem nominant, *inquit Beda, in Merchia Scotiæ recentioris regione*, Coldingham *modo appellatam*. Erat in eodem Monasterio vir de genere Scottorum, ADAMNANUS vocabulo, ducens vitam in continentia & orationibus multum Deo devotam, ita ut nihil unquam cibi vel potus, excepta die dominica & quinta sabbati, perciperet, sæpe autem noctes integras pervigil in oratione transigeret. Quæ quidem illi districtio vitæ artioris primo ex necessitate emendandæ suæ pravitatis obvenerat: sed procedente tempore necessitatem in consuetudinem verterat: *& cetera quæ Beda fuse commemorat in lib.* 4. *cap.* 25. *ubi Adamnanus Ebbæ Abbatissæ incendium sui Monasterii prædixisse perhibetur. Cave ergo confundas istum Admnanum Monachum Coludiensem (ut jam erratum a multis est) cum Adamnano Abbate Hiiensi, de cujus lucubrationibus quædam observanda.*

quæ scripserit.

6. *Adamnanus Abbas, præter Vitam sancti Columbæ Abbatis, quam in tres libros digessit*, scripsit de locis sanctis librum legentibus multis utilissimum, *ait Beda in lib.* 5. *cap.* 16. cujus auctor erat docendo ac dictando Galliarum Episcopus ARCULFUS, qui locorum gratia sanctorum venerat Hierosolymam. *Quis fuerit* ARCULFUS *ille, quisve* PETRUS *ejus socius ac dux itineris, incompertum: tantum scimus Arculfum* Episcopum Gallum *fuisse; Petrum* Eremitam e Burgundia ortum. *Adamnani librum, id est opusculum de locis sanctis, in tres libros distinctum, dudum perquisivi, ac reperi tandem in ms. codice Corbeiensi; sed mutilum ac imperfectum. Revolvendo tomum* 1. *Bibliothecæ novæ Labbeanæ incidi in eum locum, ubi Labbeus indicat ex schedis Sirmondi, exstare libros illos manu descriptos in Bibliotheca Vaticana. Scripsi ea de re ad nostrum Antonium Durbanum amicum & popularem meum, qui res Congregationis no-*

nis nostræ in Curia Romana procurat. Lustravit ille Bibliothecam Vaticanam, inveuit apographum diu desideratum, & codicis Corbejensis lacunas & hiatus supplevit: monuitque insuper Adamnani opusculum de locis sanctis in Bibliotheca Barberina reperiri editum Ingolstadii anno 1619. *opera & studio Jacobi Gretseri Theologi ac Presbyteri Societatis* JESU. *Ejus editionis exemplum tandem a V. C. Raimundo Formentino Doctore Sorbonico accepi cura ac providentia V. C. Antonii Viouis Herovallii, qui litteratorum studiis invigilare nou cessat. At quia istius editionis exempla in his partibus adeo rara sunt, ut vix cuiquam nota esset hæc editio; e re litteraria esse existimarunt viri eruditi, si istos Adamnani libros recuderemus. Quod & locus suasit, & Adamuani memoria, his libris illustrior futura. Gretserus e regione textus Adamnani opposuerat textum Bedæ, qui librum de locis sanctis ex Adamnani scriptione collegerat. Nobis sat visum est solum reddere Adamuanum cum figuris quatuor, quarum quarta deest apud Gretserum, aliæ imperfectæ sunt. Ratus est librorum numerus in exemplaribus, sed non series capitulorum, quæ variat apud Gretserum & in codicibus Vaticano & Corbejensi.* CIRCA AN. 705 23. Sept.

7. *Adamuani libris subjiciendum visum est Itinerarium cujusdam Franci in loca sancta, factum sæculo nono jam inclinaute, pontificatu scilicet Nicolai primi. Eo in Itinerario fit mentio ignis illius, qui quotannis in sabbato sancto lampadas sepulcri dominici cœlitus accendebat: qua de re nulla meutio in libris Adamuani, frequens tamen apud historicos, qui de bello Hierosolymitano postea cripserunt: tametsi nullum, qui ejus rei meminerit, legi auctorem hoc Anonymo antiquiorem. Id inter consueta miracula commemoravit V. C. Carolus Fresnius Cangii dominus in Notis ad Auuam Comnenam pag.* 389. *adstipulantibus in primis Rodulfo Glabro in lib.* 4. *cap.* 6. *Vuillelmo Malmesburiensi iu lib.* 4. *de Regibus Anglorum cap.* 2. *duobus in locis, sectione* 35. & 48. *Chronico Andrensi in tomo* 9. *Spicilegii pag.* 465. *Chrouico Monasterii de Fontanis cap.* 4. *in tomo* 10. *Spicilegii: quos locos idem vir humanissimus mihi iudicavit. Vuillelmi Malmesburiensis locus primus adscribendus hic est, quo discimus Auctorem posterioris Itinerarii esse* BERNARDUM *Monachum Fraucum, eumque in loca sancta profectum anno* 870 *Sic enim habet Vuillelmus de Hierosolymis agens:* Ibi decenti opere compacta Ecclesia sancti sepulcri capax, a Constantino Magno ædificata, nullam unquam ab inimicis Fidei tulit injuriam, metu (sicut conjicio) pro igne cœlesti perculsis, qui quotannis in vigilia Paschæ serenus infulget. Quod miraculum quando cœperit, vel si ante tempora Saracenorum fuerit, nullius historiæ cognitione discernitur. Legi ego in scripto BERNARDI Monachi, quod abhinc annis ducentis quinquaginta, id est anno Incarnationis octingentesimo septuagesimo idem Hierosolymam profectus, ignem illum viderit, hospitatusque fuerit in xenodochio, quod idem gloriosus Carolus Magnus construi jusserat, ubi & bibliothecam ingentis expensæ compegerat; *& infra:* Verumtameo quia Bernardus THEODOSII tunc Patriarchæ nomen non tacet, ipsa me monet occasio, ut omnia Patriarcharum nomina proponam. *Hæc omuia conveniunt in posterius Itinerarium, cujus proinde Bernardum Monachum auctorem certo pronuntiare non vereor: tametsi nomen deest in codice Remigiano, quo usus sum. Quis vero fuerit Bernardus ille, forsan aliquando adsequi licebit. Jam Adamnaui libros videamus.*

CIRCA AN. 705 23. Sept.

ADAMNANI ABBATIS HIIENSIS LIBRI TRES

De locis sanctis, ex relatione ARCULFI Episcopi Galli.

Ex mss. codicibus Vaticano & Corbejensi, & editione Gretseri.

PROLOGUS AUCTORIS.

IN nomioe Patris & Filii & Spiritus-sancti, texere librum de locis incipio sanctis. AREULFUS sanctus Episcopus, gente Gallus, diversorum longe temotorum peritus locorom, verax index & satis idooeus, ia Hierosolymitana civitate per meoses novem hospitatus, & locis eotidianis visitatiooibus peragratis, mihi ADAMNANO hæc universa quæ iosra eraxaoda sunt expetimenta diligentius perscrutanti, & primo in tabulas describenti, fideli & indubitabili narratiooe dictavit, quæ nunc in membranis brevi textu scribuntur.

CAPITULA LIBRI PRIMI.

DE LOCIS SANCTIS OCCIPIT LIBELLUS I.

CAP. I. De situ Hierusalem.

DE sito Hierusalem oone quædam seribeoda sunt pauca ex bis, quæ mihi sanctus dictavit AREULFUS: ea vero quæ in aliorum libris de ejusdem eivitatis positione teperiootur, a nobis præmittenda sunt. In ejus magno murorum ambitu idem Areulsus 84. onmeravit turres & portas bis ternas: quatum pet eitenitum eivitatis ordo sic ponitur. Porta David ad oeeideotalem partem montis Sioo prima nomeratur. II. Porta villæ Fulloois. III. Porta S. Stepbani. IV. porta Beniamin. V. portula, boc est parvula porta ab hae pet gradus * ad vallem Josaphat deseeoditur. VI. porta Teeuitis.

* al. grados

Hie itaque otdo pet earumdem pottarum & tutrium intercapedines a porta David supra memorata per eireuitum, Septemttionem versus, exinde ad Orieotem dirigitur. Sed quamlibet sex portæ io mutis numetentur, eelebriores tameo ex eis portarum Introitus

troitus frequentantur, unns ab occidentali, alter a septemtrionali, tertius ab orienta- CIRCA AN.
li parte. 705

Ea vero pars murorum cum interpositis turribus quæ a supra descripta David porta 23.Sept.
per aquilonale montis Sion supercilium, quod a meridie supereminet civitati, usque ad
eam ejusdem montis frontem dirigitur, quæ prærupta rupe osientalem respicit plagam,
nullss habere portas comprobatur.

Sed & boc etiam non esse prætereunndum videtur, quod nobis sanctus Arculfus de
hujus civitatis in Cbristo bonorificentia præfatus narravit, inquiens: Diversarum gen-
tinm undique prope innumera multitndo 15. die mensis Septembris anniversario more
in Hierosolymis convenire solet ad commercia mutuis * venditionibus & emtionibns * al. motuis
peragenda. Unde fieri necesse est, ut per aliquot dies in eadem hospita civitate di-
versorum hospitentur turbæ populorum: quorum plnrima camelorum & equorum asi-
norumque numerositas mulorum, necnon & boum * masculorum diversarum vectorum * al. bovum
serum, per illas plateas stercorum abominationes propriorum passim sternit: quorum
nidor non mediocriter civibus invehit molestiam, quæ & ambulandi impeditionem
præbent. Mirum dictu! post diem supra memoratum recessionis cum diversis turma-
rum jumentis, nocte subsequente immensa pluviarum copia de nubibus effusa super
eamdem descendit civitatem: quæ totas abstergens abominabiles de plateis sordes,
ablutam ab immunditiis facit eam. Nam Hierosolymitanns ipse situs a supercilio aqui-
lonalis montis Sion incipiens, ita est molli a conditore Deo dispositus declivio usque
ad humiliora aquilonalium orientaliumque murnrum loca, ut illa plnvialis exuberantia
nullo modo in plateis, stagnantium aquarum in similitudinem, supersedere possit: sed
instar fluviorum de superioribns ad inferiora decurrit: quæ scilicet cœlestium aquarum
inundatio per orientales interfluens * portas & omnia secum stercoralia auferens abo- * al. influens
minamenta, vallem Josaphst intrans, torrentem Cedron anget: & post talem Hiero-
solymitanam baptizationem continuatim esdem fluminalis exuberatio cessat. Hinc ergo
non negligenter adnotandum est, quanti vel qualis honoris hæc electa & prædicabilis
civitas in conspectu æterni Genitoris habeantur, qui eam sordidatam diutius semanere
non patitur: sed ob ejns Unigeniti honorificentiam citins eam emundat, quæ intra
murorum ejus ambitnm sanctæ crucis & resurrectionis ipsius loca babet honorifica.

Ceterum in illo famoso * loco, ubi quondam templum magnifice constructum fue- * al. for-
rat, in vicinia muri ab Oriente locatum; nunc Saraceni quadrangulam orationis do- moso
mum, quam subrectis tabulis & magnis trabibus super quaidam ruinarnm reliquias
construentes vili fabricati sunt opere, ipsi frequentant, quæ utique domus tria homi-
num milia simul (ut fertur) capere potest.

Arculfus itaque de ipsius civitatis habitaculis a nobis interrogatus respondens ait:
Memini me & vidisse & frequentasse multa civitatis ejusdem ædificia, plnrimasque
domos grandes lapideas per totam magnam civitatem intra mœnia circumdata, mira
fabricatas arte, sæpius considerasse: quæ omnia nunc a nobis sunt prætermittenda,
ut æstimo, exceptis eorum ædificiorum structuris, quæ in locis sanctis, crucis videli-
cet & resurrectionis, mirifice fabricata sunt.

De quibus diligentins sanctum interrogavimus Arculsum, præcipue de sepulcro Do- II.
mini & ecclesia super illud constructa, cujus mihi formam in tabula cerata ipse dipin- De ecclesia
xit. Quæ utique valde grandis ecclesia tota lapidea mira rotunditate ex omni parte sepulcri
conlocata a fundamentis in tribus consurgens parietibus, inter unumquemque parietem Domini.
& alterum latus * habens spatium viæ; tria quoque altaria in tribus locis parietis * al. latum
medii artifice fabricatis. Hanc rotundam & summam ecclesiam supra memorata ha-
bentem altaria, unum ad Meridiem respiciens, alterum ad Aquilonem, tertium ad
Occasum versus, 12. miræ magnitudinis lapideæ sustentant columnæ. Hæc bis quaterna-
les portas habet, hoc est quatuor introitus per tres e regione interjectis viarum spa-
tiis stabilitos parietes: ex quibus quatuor exitus ad Vulturnum spectant, qui & Cal-
ciss dicitur ventus; alii vero quatuor ad Eurum * respiciant. In medio spatii hujus * al. Occa-
interioris rotundæ domus rotundum inest in una eademque petra excisum tegorium *, sum
in quo possunt tes terni homines stantes orare, & a vertice alicujus non brevis sta- * al. tegu-
turæ stantis hominis usque ad illius domunculæ camaram * pes & semipes mensura in rium
altum extenditur. Hujus tegorioli introitus ad Orientem respicit: quod totum extrin- * al. came-
secus electo tegitur marmore, cujus exterius summum culmen auro ornatum, auream ram
non parvam sustentat crucem. In hujus tegorii aquilonali parte sepulcrum Domini in
eadem petra interius excisum habetur: sed ejusdem tegorii pavimentum humilius est
loco sepulcri. Nam a pavimento ejus usque ad sepulcri marginem lateris, quasi * trium * al. quasi
mensura altitudinis palmorum haberi dinoscitur. Sic mihi Arculfus qui sæpe sepul- mensuræ a
crum Domini frequentabat, indubitanter emensus pronuntiavit. Hoc in loco proprie- pollice us-
tas sive discrepantia nominum notanda inter monumentum & sepulcrum. Nam illud que ad au-
sæpe supra notatum rotundum tegorium, alio nomine Evangelistæ monumentum vo- riculam,
cant: ad cujus ostium advolutum & ab ejus ostio revolutum lapidem resurgente Domi- altitudinis
no pronuntiant. Sepulcrum vero proprie dicitur ille locus in tegorio, hoc est in aqui- trium pal-
lonali parte monumenti, in quo dominicum corpus linteaminibus involutum conditum morum

CIRCA AN. 705 | 23. Sept.

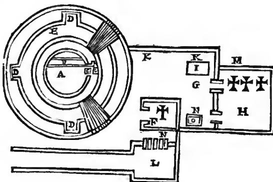
quievit: cujus longitudinem Arculfus in septem pedum mensura propria mensus est manu. Quod videlicet sepulcrum non (ut quidam falso opinantur) duplex est, & quamdam de ipsa maceriola petram habens excisam, duo crura & femora duo intercedentem & separantem: sed totum simplex a vertice usque ad plantas, lectum * unius hominis capacem super dorsum jacentis præbens * in modum speluncæ, introitum a latere habens ad australem partem monumenti e regione respicientem, culmenque humile desuper eminens fabrefactum: in quo utique sepulcro duodenæ lampades juxta numerum 12. sanctorum Apostolorum semper die ac nocte ardentes lucent: ex quibus quatuor in imo illius lectuli sepulcralis loco inferius positæ; aliæ vero bis quaternales super marginem ejus superius conlocatæ ad latus dexterum, oleo nutriente præfulgent.

* al. latum, * al. præbens spatium

III. De sepulcri figura.

Sed & hoc notandum esse videtur, quod mausoleum * Salvatoris, hoc est sæpe supra memoratum tegorium, spelæum sive spelunca recte vocitari possit: de quo videlicet, Domino JESU-CHRISTO in ea sepulto, Propheta vaticinatur dicens: *Hic habitavit in excelsa spelunca petræ fortissimæ*. Et paullo post de ipsius Domini resurrectione ad Apostolos lætificandos subinfertur: *Regem cum gloria videbitis*. Supradictæ igitur ecclesiæ formulam cum rotundo tegoriolo in medio ejus conlocato, in cujus aquilonali parte dominicum habetur sepulcrum, subjecta declarat pictura necnon & trium aliarum figuras ecclesiarum, de quibus inferius intimabitur.

* al. magisoleum. Isa. 33.

A Tegurium rotundum
B Sepulcrum Domini
C Altaria dualia
D Altaria
E Ecclesia
F Golgothana ecclesia
G In loco altaris Abraham
H In quo loco Crux dominica cum binis latronum crucibus sub terra reperta est
I Mensa lignea
K Plateola, in qua die ac nocte lampades ardent
L Sanctæ Mariæ ecclesia
M Constantiniana basilica, hoc est martyrium
N Exedra cum calice Domini

In eadem vero ecclesia quædam habetur in petra excisa spelunca infra locum dominicæ Crucis, ubi super altare pro quorumdam honoratorum animabus sacrificium offertur: quorum corpora interim in platea jacentia ponuntur ante januam ejusdem Golgothanæ ecclesiæ, usquequo finiantur illa pro ipsis defunctis sacrosancta mysteria. Has itaque quaternalium figuras ecclesiarum juxta exemplar quod mihi (ut superius dictum est) Arculfus in paginola figuravit cerata, depinximus: non quod possit earum similitudo formari in pictura: sed ut dominicum monumentum, licet tali vili figuratione, in medietate rotundæ ecclesiæ constitutum monstretur, aut quæ huic propior ecclesia, vel quæ eminus posita declaretur.

NOTA.

IV. De lapide sepulcri.

Sed inter hæc de illo supra memorato lapide, qui ad ostium monumenti dominici post ipsius Domini sepultionem crucifixi multis trahentibus viris advolutus est, breviter intimandum esse videtur: quem Arculfus intercisum & in duas divisum partes refert, cujus pars minor ferramentis dolata est, & quadratum altare in rotunda suprascripta ecclesia ante ostium sæpe illius memorati tegorii, hoc est dominici monumenti stans, constitutum cernitur: major vero illius lapidis pars æque circumdolata est, & in orientali ejusdem ecclesiæ loco quadrangulum aliud altare sub linteaminibus stabilitum exstat.

De

CIRCA AN. 705 23. Sept.

De illius ergo pettæ coloribus, in qna illud sæpe dictum tegorium dolatorum ferramentis interiua cavatum, dominicumque sepulcrum in aquilonali loco ipsius habens de una eademque petra eacisum qua & monumentum, hoc est ipsum tegorium, Arculsus a me interrogatus diait: Illud dominici monumenti tegorium nulln intrinsecus ornatu tectum usque hodie per totam ejus cavaturam serramentorum ostendit vestigia, quibus dolatores sive eucisures io eodem usi sunt opere: color varo illius ejusdem petræ monumenti & sepulcri non uuus, sed dun permixti videntur, ruber ntique & albus: unde & hicolor eadem osteoditur petra. Sed de his ista sufficiaot.

V. De ecclesia B. Mariæ.

Ceterum de sanctorum structuris locorum pauca addeada sunt aliqua. Illi totundæ ecclesiæ supra sæpius memnratæ, quæ & Anastasis, hoc est resurrectio vocitatur, quæ in loco dominicæ resurrectionis fabricata est; a dextera cohæret parte sanctæ Mariæ matris Domini quadrangulata ecclesia.

VI. De ecclesia Calvariæ.

Alia vero pergrandis ecclesia Otientem versus in illo fabricata est loco, qui Hebraice Golgotha vocitatur: cujus in superioribus grandis quædam ærea cum lampadibus rota in funibus pendet: infra quam magna argentea crux infixa statuta est eodem in lnco, ubi quondam ligoea Crux, in qua passus est humani generis Salvator, infixa stetit.

VII. De basilica Constantini.

Huic ecclesiæ in lnco Calvariæ quadrangulata fabricatæ structura, lapidea illa vicioa orientali in parte cohæret basilica, magno cultu a Rege CONATANTINO construsta, quæ & Martyrium * appellatur, in eo (ut fertur) fabricatam loco, nbi Crux Domini cum aliis latronum binis crucibus sub terra abscondita, post ducentorum 33. annorum cyclos ipso Domino donante reperta est. Inter has itaque duales ecclesias ille famosus occurrit locus, in quo Abraham Patriarcha altare composuit, super illud impooens lignorum struem; & ut Isaac immolaret filium suum, evagiuatum arripuit gladium: ubi nuuc meusa habetur lignea uon parva, super quam pauperum eleemosynæ a populo offeruntur. Sed & hæc mihi diligentius interrnganti sanctus addit Arculsus iuquiens: Inter Anastasim, hoc est illam sæpe supra memoratam rotundam ecclesiam & basilicam Coustantiui, quædam patet plateola usque ad ecclasiam Golgntbanam, in qua videlicet plateola die ac nocte semper lampades ardent.

* al. Monasterium.

VIII. De alia exedra in ecclesia Calvariæ.

Inter illam quoque Golgothanam basilicam & Martyrium quædam inest exedta in qua est calix Domini, quem a se henedictum propria manu in cœna pridie quam pateretur, ipse conviva Apostolis tradidit couvivantibus: qui argeuteus calix sextarii Gallici mensuram habens, duasque ansulas in sa ex uttaque parte altrinsecus couteneus compositas. In qun utique calice illa inest spongia, qusm aceto plenam hyssnpo circumponentes Dnminum crucifigentes obtulerunt ori ejus. De hoc eodem calice (ut fertur) Dominus post resurrectionem cum Apostolis convivans bibit. Quem sanctus Arculsus vidit, & per illius scriuioli, ubi reconditus habetur, nperculi foramen pertusi * manu tetigit propria osculatus *: quem videlicet calicem universus civitatis populus cum ingeuri venetatione frequentat.

* al. perforati
* al. & osculatus est

IX. De lancea militis.

Item Arculsus nihilominus & illam cunspexit lanceam militis, qua latus Dnmini in cruce pendeutis ipse percusserat. Hæc aadem lancea la porticu illius Constantini basilicæ inserta habetur iu cruce lignea, cujus hastile * in duas intercisum est partes: quam similiter tota Hierololymitana frequentans osculatur & veneratur civitas.

* al. hastale

X. De sudario Domini.

De illo quoque sacrosaucto Domini sudario, quod in sepulcto super caput ipsius fuerat positum, sancti Arculsi relatione cognovimus, qui illud prnpriis conspexit nbtutibus, hanc quam nunc craxamus * narrationem, quam totus Hierosolymitanus veram esse prutestatur populus. Plurimorum namque testimoaio fidalium Hierosolymitanorum civium hanc pronuntiationem sanctus Atculsus didicit, qui sic ipso intentius audiente sæpius pronuntiarunt dicentes: Ante anuos setme ternus sacrosanctum linteolum, quod quidam satis idnaeus credulus Judæus statim post ejus resurrectionem de sepulcro Domini sutatus, multis diebus apud se occultavit; ipso donante Dominn post multorum circulos annorum repertum, in uotitiam totius populi venit. Ille igitur felix & fidalis fut illud dominicum sudarium quod in primis furtim abstulit, in autremis constitutus duobus filiis mauifestans accersitis detulit, dicens: O filii mei nunc nptio vobis datur. Dicat ergn quivis e vnbis duobus, quid potius optare desiderat, ot & ego indubitanter scire possim, quis ex vnbis erit, cui juxta propriam optionem, aut omnem substantiam meam quam habeo, commendara debeam; aut hoc solummodo Domini sacrum sudarium. Quibus auditis ex ore patris verbis, unus qui genitoris divitias accipere cupiebat uuiversas, suscipit eas a patte, juxta promissionem a patre commendatas. Mirum dictu! ex illa die omues ejus divitiæ & patrimonium omne, propter quod sudarium Domini vendidit, decrescera cœpit; & universa quæ habuit, diversis casibus perdita ad nihilum redacta suot. Alter vero supradicti furis filius beatas, qui sudarium Domini omnibus prætulit patrimoniis; ex qua dia illud de morientis maun accepit genitoris, magis ac magis donante Deo, tertenis etiam opibus est ditatus, nec fraudatus cœlestibus. Et ita boc dominicum sudarium patres filiis de ejusdem ter beati hominis progenie sati, quasi hereditario jure fideles fidelibus, secundum corum prosapiæ setiem, fideliter usque ad quintum commendabant genera-

* al. caraxamus, id est exaramus

CIRCA AN. 705
23. Sept.

nerationem. Sed post quintæ tempore generationis annorum multis processibus transactis, ejusdem cognationis deficientibus hereditariis fidelibus, sacrum linteum in manus aliquorum infidelium devenit Judæorum: qui & ipsi quamlibet indigni tali munere, tamen illud honorifice amplexi, divina donante largitione nimis diversis locupletati opibus divites facti sunt. Judæi vero credentes, orta in populo de sudario Domini certa narratione, cœperunt eum infidelibus Judæis de sacro illo linteamine fortiter contendere, totis viribus illud appetentes in manus accipere. Quæ subnixa contentio Hierosolymitanam plebem in duas diremit partes, hoc est fideles & credulos contra infideles & incredulos. Unde & Sarracenorum Rex, nomine NAVIAS *, ab utrisque interpellatus partibus, ad eos incredulos Judæos, qui sudarium Domini pertinaciter retinebant, * inter utrosque dijudicans dixit: Sacrum quod haberis linteolum date in mea manu. Qui Regis verbo obtemperantes, illud de scrinio proferentes, regnatoris in sinu deponunt: quod cum magna reverentia suscipiens Rex, in platea coram omni populo rogum fieri jussit. Quo nimia inflammatione ardente, surgens ipse & ad ipsum accedens rogum, elevata voce ad utrasque discordes dixit partes: Nunc Christus mundi Salvator passus pro humano genere, qui hoc quod nunc in sinu contineo sudarium, in sepulcro suo super caput habuit positum, inter vos de hoc eodem linteo contendentes per flammam judicet ignis, ut sciamus cui parti horum duum exercituum contentiosorum hoc tale donum condonare dignetur. Et hæc dicens, sacrum Domini sudarium projecit in flammas: quod nullo modo ignis tangere potuit, sed integrum & incolume de rogo surgens, quasi avis expansis alis cœpit in sublime volare, & utrasque diffidentes contra se populi partes & quasi in procinctu belli consertas sedentes acies de summis prospiciens duas, in vacuo aere per aliquorum intervallum momentorum circumvolans, proinde paullatim descendens, Deo gubernante ad partem Christianorum interim Christum judicem exorantium declinans, in eorum sinu consedit. Qui Deo gratias levatis ad cœlum manibus agentes, cum ingenti lætatione ingeniculantes, sudarium Domini magna cum honorificentia suscipiunt ad se de cœlo venerabile emissum donum, hymnificasque laudes Christo ejus donatori referunt, & in scrinio ecclesiæ in alio involutum linteamine recondunt. Quod noster frater Arculfus alio die de scrinio elevatum vidit, & inter populi multitudinem illud osculantis & ipse osculatus est in ecclesiæ conventu, mensuram longitudinis quasi octenos habens pedes: de quo hæc dicta sufficiant.

* al. Majuvias
* G. addit, præsentibus Christianis Judæis,

XI.
De linteo quod (ut fertur) sancta contexuit Maria.

Aliud quoque linteum majus Arculfus in eadem Hierosolymitana civitate vidit, quod (ut fertur) sancta MARIA contexuit, & ob id magna reverentia in ecclesia habitum totus veneratur populus. In quo videlicet linteo duodecim Apostolorum formulæ habentur intextæ, & ipsius Domini imago figurata: cujus linteaminis una pars rubei coloris, & altera e regione in altero latere viridis habetur.

XII.
De alia columna.
* al. alia

De aliqua * valde summa columna quæ in locis sanctis ad Septemtrionem in medio civitatis stans pergentibus obvia habetur, breviter dicendum est. Hæc eadem columna in eo statuta loco, ubi mortuus juvenis Cruce Domini superposita revixit, mirum in modum in æstivo solstitio meridiano tempore ad centrum cœli sole perveniente umbram non facit. Solstitio autem transmisso, quod est 8. Kal. Julii, ternis diebus interjectis, paullatim decrescente die umbram primum facit brevem, deinde processu dierum longiorem. Hæc itaque columna, quam solis claritas in æstivo solstitio meridianis horis stantis in centro cœli e regione desuper circumfulgens ex omni parte circumfusa perlustrat, Hierosolymam orbis in medio terræ sitam esse protestatur. Unde & Psalmographus propter sancta passionis & resurrectionis loca, quæ intra ipsam Heliam * continentur, vaticinans canit: *Deus autem Rex noster ante sæculum, operatus est salutem in medio terræ*, hoc est Hierusalem, quæ mediterranea & umbilicus terræ dicitur.

* Æliam, id est Hierusalem
Psal. 78.

XIII.
De ecclesia S. Mariæ.

Sanctorum locorum sedulus frequentator sanctus Arculfus sanctæ Mariæ ecclesiam in valle Josaphat frequentabat: cujus dupliciter fabricatæ inferior pars sub lapideo tabulato mirabili rotunda structura est fabricata: in cujus orientali parte altarium habetur; ad dexteram vero ejus partem, sanctæ Mariæ inest saxeum cavum sepulcrum, in quo aliquando sepulta pausavit *. Sed de eodem sepulcro quomodo, vel quo tempore, aut a quibus personis sanctum corpusculum ejus sit sublatum, vel quo loco resurrectionem exspectat, nullus * (ut fertur) pro certo scire potest. Hanc inferiorem rotundam sanctæ Mariæ ecclesiam intrantes, illam vident petram ad dexteram parieti insertam, supra quam Dominus in agro Gethsemani * illa nocte qua tradebatur a Juda in manus hominum peccatorum, flexis oravit genibus ante horam traditionis ejus: in qua videlicet petra duorum vestigia genuum ejus quasi in cera mollissima profundius impressa cernuntur. Ita nobis noster Frater Arculfus pronuntiavit, sanctorum visitator locorum, qui hæc quæ nos describimus, propriis conspexit oculis. In superiore igitur æque rotunda ecclesia sanctæ Mariæ, quatuor altaria inesse monstrantur.

* al. requievit, ut satis apparet.
* al. nullus pro certo, ut prædictus vir testatur, scire potest.
* al. Gethsamani.

XIII
De turre Josaphat.

In eadem supra memorata valle non longe ab ecclesia sanctæ Mariæ turris Josaphat monstratur, in qua ipsius sepulcrum cernitur: cui videlicet turricula quædam lapidea

CIRCA AN. 705 23. Sept.

lapidaa domus a dextera cohæret parte, de rupe excisa & separata montis Oliveti : in qua intrinsecus ferramentis cavata duo monstrantur sepulcra sine aliquo ornatu : quorum uaum illius Symeonis justi viri est, qui infantulum Dominum JESUM in templo ambabus * amplexus manibus de ipso prophetizavit : alterum vero æque justi Joseph, sanctæ MARIAE sponsi, & Domini JESU nutritoris.

XV. De monumentis Simeon & Joseph.

* al. ambis

In latere montis Oliveti quædam inest spelunca, haud procul ab ecclesia sanctæ Mariæ, in emioentiore loco posita contra vallem Josaphat, in qua duo profundissimi habentur putei, quorum unus sub monte in altum infinita profunditate productus extenditur; alter vero in speluncæ pavimento, cujus vastissima (ut fertur) concavitas in profundum dimersa descendens, recto tractu dirigitur : qui duo putei semper supercludantur. In eadem ergo spelunca quatuor insunt lapideæ mensæ, quarum una est juxta introitum speluncæ ab intus sita Domini JESU, cui procul dubio mensulæ sedes ipsius adhæret, ubi cum duodenis Apostolis simul ad alias mensas ibidem habitas sedentibus & ipse conviva aliquando recumbere sæpe solitus erat. Illius putei os conclusum * quem in pavimento speluncæ inesse supra descripsimus, Apostolorum mensis propius haberi monstratur. Hujus speluncæ portula ligneo (ut refert Arculfus) concluditor ostio, qui eamdem Domini speluncam frequentavit sæpius.

XVI. De spelunca duorum puteorum.

* al. clausum

Porta David montis Sion molli clivio * ab occidentali adhæret parte. Per eamdem de civitate egredientibus portam, & montem Sion proximum ad sinistram habentibus pons lapideus occurrit, eminus per vallem in austrum recto tramite directus, arcubus suffultus.

XVII. De porta David.

* al. clivo

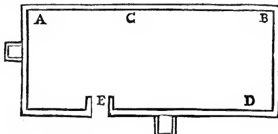
Ad cujus medietatem ab occasu ille vicinus habetur locus, ubi Judas Scariothes desperatione coactus laqueo se suspendens disperiit. Ibidem & grandis hodieqoe monstratur ficus, de cujus (ut fertur) vertice inlaqueatus pependit, ut de ipso Juda Juvencus Presbyter versificus cecinit :

XVIII.

Informem rapuit ficus de vertice mortem.

Et quia paullo superius montis Sion mentio intercessit, de quadam pergrandi basilica in eo constructa quædam breviter succincteque intimanda sunt : cujus sic describitur formula.

XIX. De basilica montis Sion.

A Locus cœnæ Domini.
B Hic Spiritus sanctus super Apostolos descendit.
C Hic columna marmorea stat cui Dominus adhærens flagellatus est.
D Hic sancta Maria obiit.
E Porta.

Hic petra monstratur, super quam Stephanus lapidatus extra civitatem obdormivit. Extra hanc supra descriptam grandem basilicam, quæ intrinsecus talia sancta complectitur loca, alia memorabilis exstat ad occidentalem partem petra, super quam (ut fertur) flagellatus est Dominus. Hæc itaque apostolica ecclesia (ut supra dictum est) in montis Sion superiore campestri planitie lapidea est fabricata structura.

XX. De illo agellulo qui Hebraice Acheldemach vocatur.

Hunc parvum agellulum ad ustralem montis Sion partem situm noster Arculfus sæpe frequentans visitabat, lapidum maceriam habentem, in quo diligentius plurimi humantur peregrini : alii vero ex ipsis aut pannis aut pelliculis tecti, negligentius relinquuntur inhumati, super terræ faciem putrefacti jacentes.

XXI. De asperis & petrosis locis ab Hierusalem ad civitatem Samuelis & Cæsaream.

Ab Ælia Septemtrionem versus usque ad Samuhelis civitatem, quæ Ramatha * nominatur, terra petrosa & aspera per quædam monstratur intervalla. Valles quoque spinosæ usque ad Tamniticam regionem patentes. Altera vero a supradicta Ælia & monte Sion qualitas regionum monstratur usque ad Cæsaream Palestinæ occasum versus. Nam quamvis aliqua reperiantur angusta & brevia aspera loca interposita, præcipue tamen latiores plani monstrantur campi, interpositis olivetis lætiores.

* al. Armathem.

Alia-

CIRCA AN. 705 23.Sept.

XXII. De monte Oliveti.

Aliarum arborum genera, exceptis vitibus & olivis, in monte Oliveti, ut refert Arculfus, raro reperiri possunt: segeres vero frumenri & ordei in eo valde læte consurgunt. Non enim brucosa, sed herbosa & florida illius terræ qualitas demonstratut. Altitudo autem ejus æqualis esse altitudini Sionei montis videtur: quamvis mons Sion ad montis Oliveti comparationem in geometricæ dimensionibus, latitudine videlicet & longitudine, parvus & angustus esse videtur. Inter hos duos montes vallis Josaphat, de qua superius dictum est, media interjacet, a septemtrionali plaga in australem porrecta partem.

XXIII. De loco dominicæ adscensionis & ecclesia ejus.

* al. isto

* al. porticos

* Gretsero mox prioribus

* al. percassura

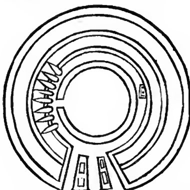
* al. grados

In toto * monte Oliveti nullus alius locus altior esse viderut illo, de quo Dominus ad cœlos adscendisse traditur: ubi grandis ecclesia stat totunda, rernas per circuitum camerata habens porticus * desuper tectas. Cujus videlicet rotundæ ecclesiæ interior domus sine tecto & sine camara, ad cœlum sub aere nudo aperta patet, in cujus orientali parte altare sub angusto protectum tecto constructum exstat. Ideo itaque interiot illa domus camaram, supra collocatam non habet, ut de illo loco in quo postremum divina institerant vestigia, cum in cœlum Dominus in nube sublevatus est, via sempet aperta & ad æthera cœlorum directa oculis in eodem loco exorantium pateat. Nam cum hæc, de qua nunc pauca commemorantur, basilica fabricaretur, idem locus vestigiotum Domini, ut alibi scriptum repertum est, cnntinuari pavimento cum reliqua stratorum parte non potuit. Siquidem quæcumque adplicabantur, insolens humana suscipere terra respueret, in ora adponentium excussis marmoribus *. Quin etiam calcati Deo pulveris adeo perenne documentum est, ut vestigia cernantur impressa: & cum cotidie confluentium fides a Dominn calcata diripiat, damnum tamen area non sentit, & eamdem adhuc sui speciem veluti impressis signata vestigiis terra custodit. In eodem igitur loco, ut sanctus tefert Arculfus sedulus ejusdem frequenrator, ærea grandis pet circuitum rota desuper explanata collocata est, cujus altitudo usque ad vetricem haberi monstratur mensurata: in cujus medietate non parva patet pertusura *, pet quam desuper apertam vestigia pedum Domini plane & lucide impressa in pulvere demoustrantur. Illa quoque in rota ab occidentali parte quasi quædam semper pater porta, ut per eam intrantes facile adire locum sactati pulveris possint, & per apertum desuper ejusdem rotæ foramen de sacro pulvere porrectis manibus particulas sumant. Igitur nostri Arculfi de loco vestigiorum Domini narratio cum aliorum scripis recte concordat, quod nec culmine domus, nec aliquo speciali inferiore & viciniore tegmine ullo quoque modo protegi potuerit, ut semper manifeste ab universis ejus frequentatoribus conspiciatur, & dominicorum vestigia pedum in ejusdem loci pulvere depicta clare demonstrentur. Hæc enim eadem dominica vestigia ingentis claritudine lampadis supra eamdem rotam in trochleis pendenris die & nocte flammantis inluminantur. Illius itaque supra memoratæ ecclesiæ rotundæ in occidentali parte bis quaternales supernæ fabrefactæ habentur fenestræ, valvas habentes vitreas, quibus utique fenestris ejusdem numeri vicinæ lampades intrinsecus e regione positæ in funibus pendentes ardent: quæ videlicet lampades sic collocatæ sunr, ut unaquæque lampas nec superius, nec inferius pendeat; sed quasi adhærens eidem fenestræ videatur, cui interius e regione propinqua specialirer cernirur. Quarum utique lampadum in tantum claritas refulget, ut earum lumine, quasi de superiore montis Oliveti loco coruscantium, per vitrum abundanter effuso, non tantum ea ejusdem montis pars, quæ ad Occasum versus eidem adhætet rotundæ & lapideæ basilicæ; sed etiam civitatis Hierosolymæ de valle Josaphat adscensus per quosdam gradus * in altum sublimatus clare quamlibet in tenebrosis similirer noctibus mirabiliter inlustretut, & major ejusdem pars urbis anterior e regione positæ eadem inluminetur claritate. Hæc fulgida & prædicabilis octonalium magnarum corusçatio lucernarum, de monte sancto & de loco dominicæ adscensionis noctu refulgentium, majorem (ut Arculfus refert) divini amoris alacritatem credulorum respicientium cordibus infundit, quemdamque pavorem menti cum ingenti interna compunctione incutit.

Sed & hæc nobis non esse tacendum videtut, quod sæpe memoratus Arculfus de hac eadem rotunda ecclesia mihi diligentius interroganti retulit dicens: In anniversaria diei dominicæ Adscensionis sollemnitate per omnes annos validissimi flaminis procella meridianis horis post persacta in eadem basilica sacrosancta Missarum sollemnia forti impetu inruere in tantum solet, ut nullus hominum stare vel etiam sedere in illa ecclesia & vicinis eis locis quoquo possit modo: sed omnes tamdiu in terra prostratis vultibus superstrati jacent, donec illa terribilis procella pertranseat. Hujus terrifici flatus causa facit, ut illa pars domus habere camaram non possit supra locum impressorum Domini vestigiorum, quæ intra supradictæ rotæ medium foramen aperte monstrantur, ad cœlum semper patefacta appareat. Nam quascumque materias desuper ad camaram componendam si quando humanæ manus ars ædificare conabatur, supra memorati divinitus emissa venti validitas destruebat. De hac itaque formidabili procella sanctus Arculfus talitet nobis enarravit, qui eadem hora qua in die dominicæ Adscensionis ille validissimus inruit flatus, & ipse præsens in eadem ecclesia Oliveti interfuit montis. Cujus videlicet rotundæ ecclesiæ figura, vili quamvis pictura sic de-

depicta declaratur; ærcæ oecnon io cjos medictate collocatæ rotæ formala hac descri- ptiuncula demonstratus subjecta.

CIRCA AN. 705 23.Sept.

Sed & hoc ctiam sancti relatiooe Arculfi didicimus, quod iu cadcm rotunda ecclesia ad consuetam 8. supra memotatarum noctu iutrinsecus refulgentium lucernarum prope inoumerabiles iu uocte sestiva dominicæ Adscensionis aliæ adjici soleant lampades: quarum terribili & admirabili coruscatioue per vitreas seuestrarum valvas aboodanter effusa mons Oliveti nou solum iuluminari, sed etiam ardere totus videtur, totaque civitas iulustrari in bumiliore & vicino sita loco.

Arculfus sanctorum supra memoratorum frequentator locorum, qaemdam Bethaniæ campulum magna Olivaram silva circumdatum visitavit: nbi grande ioest Monasterium, & grandis basilica super illam ædificata speluucam, de qna Dominos quatriduanam mortuum suscitavit Lazarum.

XXIV. De sepulcro Lazari & Monasterio eidem adhærente.

De alia celebriore ecclesia ad Australem Bethaniæ partem, & in eo moutis Oliveti loco fundata, in qao Dominus ad discipalos habuisse sermonem dicitur, breviter scribendum arbitramur. Hinc non negligenter inqairendum est, qaalem sermonem, & quo tempore, vel ad quas speciales personas discipuloram Dominus sit loquutus: quæ tria si trium Evangelia scriptorum aperire valuerimas, Matthæi, Marci, Lucæ nobis manifeste clarebunt, qui de sermonis qualitate concinnanter * loquuntur, de loco ipsius conventionis nemo dubitare poterit, & de sermonis forma * qui Matthæi Evangelium legit, ubi de Domino ipse commemorat Evangelista dicens: *Sedente autem eo super montem Oliveti accesserunt ad eam discipuli secreto, dicentes: Dic nobis quando hæc erant? & qaod signum adventus tui & consummationis sæculi?* de personis interrogantiam hic Matthæus tacuit, sed Marcus nou tacet, qai ita scribens dicit: *Interrogabunt eum separatim Petrus & Jacobus & Joannes & Andreas:* quibus ioterrogantibus respondens qualitatem babiti sermoois juxta tres superias commemoratos Evangelistas ostendit ita dicendo: *Videte ne quis vos seducat, Multi enim venient in nomine meo dicentes, qaia ego sum Christus*: & cetera sequentia de novissimis temporibus & sæculi consummatione, quæ Matthæus prolixo sermone proseqoitur usqae ad eum locum, quo & de tempore * hujas manifeste idem Evangelista ex verbis Domini protracti sermoois ostendit ita dicens: *& factam est cum consummasset* JESUS *sermones hos omnes, dixit discipulis suis: Scitis qaia post bidaum Pascha fiet, & filius hominis tradetur ut crucifigatur*: & cetera. Apette ergo ostenditur Dominam in die quartæ feriæ, biduo restante asque ad primam azymoram diem qui dicitur Pascha, supra commemoratam sermonem prolixum ad interrogantes fuisse loquntum qnatuot supradictos Apostolos. In loco itaqae habiti illius sermouis superias memorati, ob recordationem fundata ecclesia iu magna habetur honorificentia. Hac asque de locis sanctis Hierosolymitanæ civitatis & montis Sioo montisque Oliveti & vallis Josaphat interjacentis juxta sancti Arculfi eorumdem frequentatoris locorum certam narrationem sufficiat descripsisse.

XXV. De alia ecclesia ad dexteram partem constructa.
* al. concinentes
* Corb. styma
Matth. 24.
Marc. 13.
* al. tempus
Matth. 26.

Hic primi libri vel libelli terminus fuit.

CIRCA AN. 705 23. Sept.

ABHINC SECUNDI CAPITULATIONES LIBRI sequuntur.

* honorarium scilicet, seu cenotaphium nam verum Davidis sepulcrum Hierosolymis fuisse probant Adrichomius & Gretserus ex lib. 2. Esdræ c. 3. v. 8. & Actuum 2. Quamquam Hieronymus in ep. 16. & in lib. de locis Hebraicis cum Arculfo consentit.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

CAP. I. De situ Bethleem.

IN hujus nostri secundi libelli exordio de situ Bethleem civitatis, in qua noster Salvator ex Virgine sancta nasci dignatus est, pauca breviter exaranda sunt aliqua. Quæ civitas non tam situ grandis, sicuti nobis Arculfus retulit qui eam frequentavit, quam fama prædicabilis per universarum gentium ecclesias diffamata, in dorso * sita est angusto, undique ex omni parte vallibus circumdato: quod utique terræ dorsum ab occidentali plaga in orientalem partem quasi mille passibus porrigitur. In cujus campestri planitie superiore humilis sine turribus murus in circuitu per ejusdem monticuli extremitatis supercilium constructus, vallieulis hinc & inde circumjacentibus supereminet: mediaque intercapedine intra muros per longiorem tramitem habitacula civium sternuntur.

* supple montis

II. De loco nativitatis Domini.

In ejusdem vero civitatis orientali & extremo angulo quasi quædam naturalis dimidia inest spelunca, cujus interior ultima pars præsepe Domini nominatur, in quo natum puerum reclinavit Mater: alius vero supradicto contiguus præsepio introeuntibus propior, locus proprie nativitatis dominicæ traditur fuisse. Illa ergo Bethleemitica spelunca præsepis dominici tota intrinsecus ob ipsius Salvatoris honorificentiam marmore adornata est pretioso: cui utique semiantro super lapideum cœnaculum sanctæ Mariæ ecclesia supra ipsum locum, ubi Dominus natus specialius traditur, grandi structura fabricata fundata est.

III. De petra super quam aqua lavationis dominicæ effusa est.

De illa petra extra murum posita, super quam aqua primæ post nativitatem dominici ablutionis corpusculi, de muri summitate inclinato, in quo fuit effusa vasculo, breviter commemorandum æstimo. Quæ sacri lavacri aqua de muro effusa in petra inferius jacente, quasi quamdam natura cavatam invenit fossam: quæ eadem undula in primo dominico repleta natalitio, ex eadem die ad nostra usque tempora per multos sæculorum circuitus purissima plena monstratur lympha sine ulla defectione vel diminutione, nostro Salvatore hoc miraculum a die nativitatis suæ peragente, de quo Propheta
Psalm. 77. canit: *Qui eduxit aquam de petra*: & Apostolus Paulus: *Petra autem erat Christus*, qui
1. Cor. 10. de durissima contra naturam petra in deserto sitienti populo consolatoriam produxit un-

undam. Idem ipse est Dei virtus & Dei sapientia, qui & de Bethleemitica illa petra aquam eduxit, ejusque lacunam plenam semper lymphis conservat. Quam noster Arculfus propriis obtutibus inspexit, & in ea faciem lavit. CIRCA AN. 705 23. Sept.

IV. De sepulcro David. Arculfus de sepulcro David Regis a me interrogatus, hoc nobis responsum dedit, inquiens: Sepulcrum David Regis in terra humati ego ipse non negligentar inquirens frequentabam: quod in parte media pavimenti ecclesiæ sine aliquo habetur superposito ornamento, humilem lapideam habens pyramidem lampademque semper superpositam. Hæc ergo ecclesia extra civitatis muros in valla contigua est fundata, quæ Bethleemitico in parte aquilonali monticulo cohæret.

V. De sepulcro S. Hieronymi. De sepulcro quoque sancti Hieronymi simili sollicitudine nobis inquirentibus Arculfus sic ait: Sepulcrum sancti Hieronymi de quo inquiritis, ego conspexi, quod in alia habetur ecclesia, quæ extra eamdem civitatulam in valle est fabricata, quæ in meridiano latere sita supra memorati dorso monticelli est contermina Bethleemitici. Quod videlicet Hieronymi sepulcrum, simili opere ut Davidicum monumentum compositum, nullum ornatum habet.

VI. De monumentis trium pastorum. De monumentis illorum pastorum quos nocte dominicæ nativitatis cœlestis circumfulsit claritudo, Arculfus nobis brevem contulit relatiunculam, inquiens: Trium illorum in ecclesia pastorum tria frequentavi monumenta juxta lapidem * grandem humaturum, quæ mille circiter passibus contra orientalem distant Bethleem. Quos in eodem loco nascente Domino, hoc est prope turrem gregis, angelicæ lucis claritas circumdedit: in quo eadem ecclesia est fundata corumdem pastorum contenens sepulcra.

*Corb. juxta turrem

VII. De sepulcro Rachel. Rachel in Effrata, hoc est in regione Bethleem, etiam liber Geneseos sepultam narrat: sed & locorum liber in eadem regione juxta viam humatam refert Rachel. De qua via Arculfus mihi percunctanti respondens ait: Est quædam via regia, quæ ab Ælia contra meridianam plagam Chebron ducit: cui viæ Bethleem vicina sex milibus distans ab Hierosolyma, ab orientali plaga adhæret. Sepulcrum vero Rachel in eadem viæ extremitate ab occidentali parte, hoc est in dextro latere habetur pergentibus Chebron cohærens, vili operatione collocatum, & nullam habens adornationem, lapidea circumdatum pyramide. Ibidem & nominis ejus titulus hodieque monstratur, quem Jacob maritus super illud erexit.

VIII. De Chebron. Chebron, quæ & Mambre, olim Philistinorum metropolis & habitaculum gigantum fuerat, & in qua David septem regnavit annis; nunc, sicut sanctus refert Arculfus, murorum non habet ambitum, & quædam solummodo dirutæ olim civitatis in reliquiis vestigia ostendit ruinarum, vicos tamen habet quosdam vili opere constructos & villas, alias intra & alias extra illas muralium reliquias destructionum, per campestrem collocatas planitiem: in quibus videlicet vicis & villis multitudo populi inhabitat.

IX. De valle Mambre. Ab orientali vero plaga ejusdem Chebron ager occurrit speluncæ duplicis respiciens Mambre, quem emit Abraham ab Effron Hethæo in possessionem duplicis sepulcri.

X. De sepulcris 4. Patriarcharum. In hujus valle sanctus Arculfus locum sepulcrorum Arbee visitavit, hoc est quatuor Patriarcharum, Abraham & Isaac & Jacob & Adam primi hominis: quorum plantæ, non sicut in aliis orbis regionibus ad Orientem humatorum converti moris est, sed ad Meridiem versæ & capita contra septentrionalem plagam conversa. Horum locus sepulcrorum quadrato humili circumvenitur muro. Adam protoplastus cui peccanti continuo post perpetratum peccatum a Deo creatore dictum est: *Terra es & in terram ibis*; separatur a ceteris tribus haud longe ad borealem illius extremam quadrangulati lapidei valli partem, non in saxeo in petra exciso sepulcro super terram, ut ceteri de semine ejus honorati quiescunt; sed in terra humatus humo tectus, & ipse pulvis in pulverem versus, exspectans resurrectionem cum universo semine suo pausat. Et sic de tali sepulcro ejus ad ipsum de se ipso prolata expletur divina sententia. Et juxta exemplum primi parentis sepulcri, ceteri tres Patriarchæ & ipsi vili pulvere tecti dormientes pausant: quorum quatuor sepulcra habent circumcisas & dolatas de singulis lapidibus superpositas, quasi ad formam alicujus basilicæ, parvas Memorias fabricatas, juxta mensuram longitudinis & latitudinis uniuscujusque sepulcri formatas. Abraham & Isaac & Jacob tria sepulcra vicina tribus superpositis duris conditis lapidibus, ad hanc de qua scripsimus figuram formatis, ut superius dictum est, proteguntur: Adam vero sepulcrum superposito quidam, sed obscurioris lapide coloris & vilioris operis protegitur. Trium quoque feminarum viliores & minores Memorias ibidem adspexit Arculfus, Sarræ videlicet & Rebeccæ & Liæ, humatarum in terra. Illorum itaque Patriarcharum sepulcralis agellus a muro illius antiquissimæ Chebron in unius stadii spatio Orientem versus distare dignoscitur. Quæ utique Chebron, ut fertur, ante omnes non solum Palæstinæ civitates condita fuerat, sed etiam universas Ægyptiacas urbes in sua præcessit conditione: quæ nunc miserera monstratur destructa. Hucusque de sepulcris Patriarcharum sufficiat craxasse.

NOTA & lege hac de re homiliam Halmonis Episc. Halberst. in vigilia Paschæ & Baron. ad ann. 34.

XI. De Mambre colle. Mambre collis, mille passibus a monumentis supra descriptis ad boream separatus distat, herbosus valde & floridus, respiciens Chebron ab Affrico sibi occurrentem. Idem itaque monticellus, Mambre nominatus, habet in cacumine campestrem planitiem; ubi ad aquilonalem ejusdem cacuminis partem lapidea magna fundata est eccle-

CIRCA AN. 705 23. Sept. ecclesia; in cujus dextrali parte inter duos grandis ejusdem basilicæ parietes (mirum dictu!) quercus Mambre exstat in terra radicata, quæ & quercus Abraham dicitur, eo quod sub ea quondam Angelos hospitio receperit. Quam sanctus Hieronymus alibi narrat ab exordio mundi usque ad Constantini Regis imperium permansisse: & forrassis ideo non dixit penitus defecisse, quia eadem ætate, quamvis non tota illa, sicuti prius fuerat, grandissima quercus monstrabatur; tamen aliqua pars ejus permansit in suo stabilita loco: ex qua, ut refert Arculfus qui eam propriis conspexit oculis, adhuc quoddam * truncatum remanet spurium radicatum in terra, ecclesiæ protectum tegmine, mensuram quasi duorum longitudinis virorum habens: de quo videlicet conso * spurio ex omni parte securibus circumciso, hastellarum ad diversas orbis provincias particulæ asportantur ob ejusdem quercus venerationem & recordationem, sub qua (ut superius commemoratum est) Angelorum quondam conventio ad Abraham Patriarcham famosa & prædicabilis fuerat condonata. In circuitu ejusdem ecclesiæ, quæ ibidem ob loci illius honorificentiam constructa habetur, pauca quædam Religiosorum habitacula fabricata monstrantur. Sed de his ista sufficiant dixisse, ad alia pergamus.

* Gretseto quidam truncus
* G. corroso

XII. Da pineto. Egredientibus de Chebron in campi latitudine sita ad aquilonalem plagam, haud procul a margine viæ ad sinistram, occurrit pinosus non grandis mons, tribus millibus a Chebron distans: a cujus pineto pinea ad Hierosolymam usque in camelis vehuntur ligna ad focos nutriendos. In camelis inquam; nam in omni Judæa, ut Arculfus refert, plaustra vel etiam currus raro repperiri possunt.

XIII. De Hiericho. Hiericho urbis, quam Jesus Jordane transmisso subvertit Rege illius interfecto, sanctus noster Arculfus conspexit locum, pro qua Oza de Bethel ex tribu Effraim aliam exstruxit: quam noster Salvator sua præsentia visitare dignatus est. Quæ eadem tempore, quo Hierusalem Romani obsedebant, propter civium perfidiam capta & destructa est, pro qua tertia condita est, quæ post multa temporum intervalla & ipsa subversa est: cujus nunc quædam (ut Arculfus refert) ruinarum vestigia monstrantur. Mirum dictu! sola domus Rahab post tres in eodem loco destructas civitates remansit, quæ duos exploratores quos Jesu-bennun * transmisit, in solario ejusdem domus suæ lini stipula abscondit: cujus lapidei parietes sine culmine permanent. Locus vero totius urbis ab humana desertus habitatione, nullam domum habens commorationis, segetes & vineta recipit. Inter locum ejusdem destructæ civitatis & Jordanem fluvium grandia insunt palmeta, in quorum medio campuli interpositi habentur, in quibus quorumdam Channanex stirpis homuncionum prope innumeræ sunt fabricatæ habitantium domus.

* id est Josue filius Nun

XIV. De Galgalis. Arculfus sæpe memoratus quamdam grandem ecclesiam in Galgalis fundatam vidit, eo in loco constructam, in quo filii Israel Jordane transgresso castra metati primam in terra Chanaan mansionem habuere.

XV. De duodecim lapidibus. Josue 4. In qua videlicet ecclesia idem sanctus Arculfus illos consideravit duodenos lapides, de quibus ad Josue Dominus post transitum Jordanis locutus est, dicens: *Elege duodecim viros singulos per singulas tribus, & præcipe eis ut tollant de media Jordanis alveo, ubi Sacerdotum steterunt pedes, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loca castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria*. Hos, inquam, Arculfus viderat: e quibus senos in dextera ecclesiæ parte in pavimento jacentes, & alios ejusdem numeri in aquilonali, omnes inpolitos & viles conspexit: quorum unumquemque (ut ipse refert Arculfus) hujus temporis duo juvenes viri fortes vix possunt de terra sublevare. Ex quibus unus, quo casu accidente nescitur, in duas confractus partes, iterum ferro condensatus, manu artificis conjunctus est. Galgal itaque, ubi supra memorata fundata est ecclesia, ad orientalem antiquæ Hiericho plagam eis Jordanem est in sorte tribus Juda, in quinto miliario ab Hiericho: ubi & tabernaculum fixum multo tempore fuit, in cujus loco (ut traditur) est ecclesia supradicta constructa, in qua illi duodeni supra memorati habentur lapides, ab illius regionis mortalibus miro cultu & honorificentia habita honorificatur.

XVI. De illo Jordanis loco, ubi Dominus ab Joanne baptizatus est. Ille sacrosanctus & honorabilis locus, in quo Dominus ab Joanne baptizatus est, semper aquis fluminis tegitur Jordanis: &, sicut Arculfus refert qui ad eumdem pervenerat locum, hucque & illuc per eumdem transnatavit fluvium, in eodem sacrosancto loco lignea crux summa infixa est, juxta quam aqua usque ad collum longissimi venit stantis viri; aut alio in tempore nimiæ siccitatis aquis imminutis ad mammillas usque: inundatione vero facta majore, illa tota crux aquarum adjectione protegitur. Locus itaque ejusdem crucis, in quo (ut superius dictum est) Dominus baptizatus est, citra alveum fluminis habetur: a quo usque in alteram ripam in parte Arabiæ homo fortis jactare lapidem potest funda inpellente. Igitur a loco supra memoratæ crucis pons lapideus arcubus fultus ad aridam usque porregitur, per quem ipsam adeuntes crucem, per clivium homines descendunt, ad aridam reversi adscendunt. In extremitate vero fluminis quædam habetur parva quadrata ecclesia, in eo (sicut traditur) fundata loco, ubi dominica vestimenta hora illa custodita sunt, qua baptizatus est Dominus. Hæc quatuor lapideis suffulta cancris, stat super aquas inhabitabilis: quia sub ipsam hinc & inde subintrant aquæ. Hæc desuper coctili protegitur creta: inferius vero, ut dictum est, cancris & arcubus sustentata. Hæc talis ecclesia in locis infe-

inferioribus illius vallis exstat, per quam influit Jordanis fluvius. In superioribus vero locis quoddam inest grande Monachorum Monasterium, quod supra descriptæ supereminet ecclesiæ in supercilio monticuli e regione constructum: ibidemque & ecclesia in honore sancti baptizatoris Joannis fundata, eodem Monasterii circumdatur muro, quadratis constructo lapidibus. CIRCA AN. 705 23. Sept.

XVII. De colore Jordanis.

Jordanici color fluminis, sicut nobis Arculfus intimavit, albidus in superficie quasi lac videtur: cujus talis color mare salinarum intrantis longo tramite a colore maris Mortui per alveum ejus facile discerni potest.

XVIII. De mari Mortuo.

Quod videlicet Mortuum mare in magnis tempestatibus fluctuum collisione ad terras sal efficit per illius circuitum maris abundanter haberi: quod non solum undique vicinis, sed etiam longe positis nationibus valde magnum profectum præbet, solis colore satis sufficienter siccatum. Aliter vero sal in quodam Siculo monte haberi solet. Nam illius montis lapides de terra evulsi, verum naturaliter salsissimum sal esse gustu comprobantur, quod proprie nominatur sal terræ. Aliter ergo sal maris atque aliter sal terræ vocitari solet. Unde & Dominus in Evangelio per similitudinem ad Apostolos dixisse creditur: *Vos estis sal terræ*, &c. De hoc itaque sale terræ in Siciliæ monte reperto nobis sanctus intimavit Arculfus, qui illud per aliquot dies in Sicilia manens visu & gustu atque tactu comprobavit esse verum salsissimum sal. Idem nobis & de maris Mortui sale narravit; quod similiter iisdem tribus supradictis sensibus a se comprobatum nuntiavit: qui etiam ejusdem superius memorati lacus maritimam frequentavit oram, cujus longitudo usque ad Zoaros Arabiæ stadiis quingentis octuaginta dirigitur, latitudo stadiis centum quinquaginta usque ad viciniam Sodomorum. Matth. 5.

XIX. De Jordanis binis fontibus.

Arculfus noster & ad illum pervenit locum in provincia Phœnicis, ubi Jordanis ad Libani radices de duobus vicinis fontibus emergere videtur: quorum unum nomine Jor, & alter Dan vocitatur: qui simul mixti compositum Jordanis accipiunt nomen. Sed notandum, non esse in Panio exordium Jordanis, sed in Traconitide terra 120. interjectis stadiis usque ad Cæsaream Philippi, quæ nunc Panias a Panio monte tractum nomen accipiens vocitatur. Est ergo illius fontis nomen, qui est in Trachonitide, Fiala, plena aquarum semper, unde Jordanis subterraneis meatibus derivatur, & in Panio divisus, aquarum effusionibus ebullit: quæ (ut supra dictum est) Jor & Dan nominari solent. Unde quoque emergentes & interjecto quodam intervallo in unum confluentes fluvium coeunt: qui exinde suum dirigens cursum, 120. stadia sine ulla interfusione usque ad urbem, cui nomen est Julias, progreditur. Postea lacum qui Genezar dicitur, medio transit fluento: quibus ex locis plurima circumvagatus deserta, Asfaleo suscipitur lacu, atque in eum conditur. Itaque duos lacus victor egressus, in tertio hæret.

XX. De mari Galileæ.

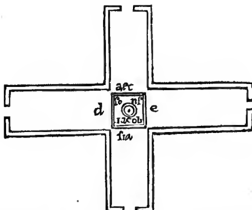
Noster sæpe memoratus sanctus Arculfus mare Galileæ, quod & lacus Cinereth & mare Tiberiadis nominatur, ex majore circumivit parte, cui magnæ finitimæ adhærent silvæ. Lacus * ipsi veluti quoddam mare amplissimis in longitudinem 140. stadiis extenditur, latitudine 40. diffunditur: cujus aquæ dulces & ad potandum sunt habiles, siquidem nec palustris uliginis crassum aliquid aut turbidum recipit: quia arenoso undique litore circumvenitur, unde & purior haustus ejus ac melior est ad usum. Genera quoque piscium gustu & specie nusquam in alio loco præstantiora repperiri possunt. Hæc brevia de Jordanis exordio & lacu Cinereth, partim de tertio Judaicæ captivitatis libro, partim de sancti Arculfi experientia excerpta retulimus: qui, ut ipse indubitanter refert, ab eo loco quo de faucibus maris Galileæ Jordanis egreditur, usque ad eum locum ubi in mare Mortuum intrat, 8. dietum iter habuit: quod scilicet idem mare salsissimum & de montis Oliveti specula sæpius (sicut ipse narrat) sanctus prospexit Arculfus.

* Corb. Latus ipsius

XXI. De puteo Samariæ.

Arculfus Sacerdos sanctus regionem Samariæ peragrans, ad ejusdem provinciæ pervenit civitatem, quæ Hebraice dicitur Sichem, Græca vero & Latina consuetudine Sicima nominatur: quæ, quamlibet vitiose, Sichar vocitari solet. Itaque prope hanc eamdem civitatem, quamdam extra murum vidit constructam ecclesiam, quæ quadrifida in quatuor mundi cardines formata extenditur, quasi in similitudinem crucis, cujus figura inferius describitur.

CIRCA JAN. 705 23. Sept.

In cujus medietate fons Jacob, qui & puteus dici solet, ad ejus quatuor respicieus partes, intriosecus medius habetur, super quem Salvator itineris labore fatigatus, cujusdam diei bora sedebar sexta, & ad eumdem puteum illa Samaritana mulier eodem meridiauo tempore aquam baurire venit. De quo videlicet puteo eadem mulier Inter cetera ad Dominum respondeus dixit: *Domine, neque in quo baurias babes, & puteus altas est*. (Joan. 4.) Arculsus itaque qui de ejasdem putei bibit aqua, & de illius altitudine enarrat dicens: Ille quem adspexi puteus altitudinis habet bis vicenas orias, hoc est 40. cubitos. Oria ergo sive cubitus est utriusque manus a latere exteusio utroque. Sichem ergo, quæ & Sicima, quondam sacerdotalis civites & fugitivorum, habetur io tribu Mauasse & in monte Effraim: ubi & ossa Joseph sunt bumata.

XXII. De quodam fonticulo solitudinis.

Arculsus sæpe memoraius quemdem in deserto lucidum fonticulum adspexir, de quo (quemadmodum traditur) sanctus Joannes bibebet baptizator, lapideo protectum tecto, calce perlito.

XXIII. De locustis & silvestri melle.

De eodem namque Joanne Evangelistæ scribuut: *Esca aatem ejas erant locastæ & mel silvestre*. Idem noster Arculsus in illa solitudiue, ubi Joannes habitebet, quoddam locustarum vidit minimum genus, quarum corpuscula in modum digiti manus, exilia & brevia suur: & quia earum brevis est volatus similis levium saltibus renarum, facile in herbis capiuutur; & coctæ per oleum, pauperem præbent victum. De melle vero silvestri henc ab Arculso experieutiam didicimus, ite dicente: In eodem deserto quasdam videram arbores, quarum folia lata & rotunda sunt lactei coloris & saporis mellei, quorum utique foliorum uatura fragilis valde est: & qui ea in escam sumere cupiuut, primum manibus coufricant, deinde comedunt: & hoc est silvestre mel, in silvis sic repertum.

XXIV. De illo loco in quo Salvator 5. panes & duos benedixit pisces.

Ad quem locum noster sæpe memoratus perveuit Arculsus: cujus herbosus & plauus campus ex qua die io eo Salvator 5. millia quinque pauibus & duobus piscibus saturavit, uumquem aretus est. In quo nulla cernuutur ædificia: quasdam solummodo columuas paucas Arculsus adspexit lapideas, super marginem illius fonticuli jacentes, de quo illi eedem biberuut (ur fertur) die, qua Domiuus esurientes eos tali refectioue recreavit: qui videlicet locus citra mare Galileæ est, respicieus civitatem Tiberiadem ab australi plaga sibi occurrentem.

XXV. De Capharnaum.

Qui ab Hierosolymis descendentes Capbarnaum adire cupiunt, ut Arculsus referr, per Tiberiedem via vadunt recta: deiude secus lacum Cinereth, quod est & mare Tiberiadis & mare Galileæ, locumque superius memoratæ benedictiouis pervium babent: a quo per marginem ejusdem supra commemorati stagni non longo circuitu Capharnaum perveniuut maritimam, in fiuibus Zabulou & Neptalim: quæ, ut Arculsus refert qui eam de monte viciuo prospexit, murum non habens, engusto inter montem & steguum coartara spatio, per illam maritimam oram lougo tramite protenditur, montem ab aquilonali plaga, lacum vero ab australi habeus, ab Occasu in Ortum exteusa dirigitur.

XXVI. De Nazareth.

Civitas Nazareth, ut Arculsus qui in ea hospitatus est, narrat, & ipsa ut Capbarnaum murorum ambitum uon haber, supra moutem posita; graudia tamen lapidea habet ædificia, ibidemque duæ pergraudes babentur constructæ ecclesiæ: una in medio civi-

civitatis loco super duos fundata cancros, ubi quondam illa fuerat ædificata domus, in qua noster nutritus est Salvator. Hæc itaque eadem Ecclesia duobus (ut superius dictum est) tumulis & interpositis arcubus * subfulta, habet inferius inter eosdem tumulos lucidissimum fontem conlocatum, quem totus civium frequentat populus, de illo exhauriens aquam, & de latice eodem sursum in Ecclesiam superædificatam aqua in vasculis per trocleas subregitur. Altera vero Ecclesia in eo fabricata habetur loco, ubi illa fuerat domus constructa, in qua Gabriel Archangelus ad beatam Mariam ingressus, ibidem eadem hora solam est locutus inventam. Hanc de Nazareth experientiam a sancto didicimus Arculfo, qui in illa duabus hospitatus est noctibus & totidem diebus: & idcirco in ea diutius hospitari non poterat, quia ipsum cogebat locorum peritus Christus miles festinare, de Burgundia ortus, vitam ducens solitariam, PETRUS nomine, qui post eamdem circuitum ad illum in quo prius commoratus reversus est solitarium locum.

CIRCA AN. 705
23. Sept.
* Corb. arcibus.

Mons Thabor in Galilæa tribus milibus a lacu Cenereth distat, mira rotunditate ex omni parte collectus, a parte boreali respiciens supradictum stagnum; herbosus valde & floridus. In cujus amœna summitate ampla planities, silva prægrandi circumcincta habetur: cujus in medio campo Monachorum inest grande Monasterium, & plurimæ eorumdem cellulæ. Nam illius montis campestris vertex, non in angustum coartatur cacumen, sed in latitudinem dilatatur stadiorum viginti quatuor, altitudo autem ejus triginta stadiis sublimatur.

XXVII. De monte Thabor.

In eadem quoque superiori platea, non parvi ædificii ternæ fundatæ sunt Ecclesiæ celebres, juxta illorum tabernaculorum numerum, de quibus in eodem sancto monte Petrus cœlesti lætificatus visione, & valde pavefactus, ad Dominum locutus, ait: *Bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum.* Itaque supra memorati Monasterii, & trium Ecclesiarum ædificia cum cellulis Monachorum, lapideo omnia circumveniuntur muro: ubi sanctus Arculfus una hospitatus est nocte in ejusdem sancti montis celsitudine. Nam PETRUS Burgundio Christicola, in illis terris seminarum ejus ductor, non ipsum sinebat in uno eodemque hospitio diutius immorari, festinationis intuitu.

Matth. 17.

Sed inter hæc & hoc est notandum, quod illius famosi montis nomen, Græcis literis sic oporteat scribi per θ & ω longum Θαβώρ: Latinis vero literulis cum aspiratione Thabor, producta o litera. Hujus orthographia vocabuli in libris Græcitatis est inventa.

Damascus civitas regalis magna, ut Arculfus refert, qui in illa per aliquot hospitatus est dies, in campo posita lato, amplo murorum est ambitu circumcincta, insuper & crebris turribus communita, plurima extra muros habens oliveta, quam & magna flumina quatuor interfluentia gaudenter lætificant. In qua Saracenorum Rex adeptus est principatum, & regnat; & ibidem in honore S. Joannis Baptistæ grandis fundata est Ecclesia. Quædam etiam Saracenorum Ecclesia incredulorum & ipsa in eadem civitate, quam ipsi frequentant, est fabricata.

XXVIII. De Damasco.

Plurimarum peragrator regionum noster Arculfus, etiam Tyrum Phœnicis provinciæ metropolim introivit, quæ Hebraico & Syro sermone Soar appellatur, quæ nullum habuisse de terra introitum in Græcis & Latinis barbarisque historiis legitur. Sed postea a Nabuchodonosor Rege Chaldæorum jactos esse aggeres nonnulli adfirmant, & ab oppugnatore jaculis & arietibus locum fuisse præparatum, ac deinde insulam factam esse & campi planitiem. Hæc pulcra & nobilis valde erat, quæ non immerito latine interpretatur angustia: nam eamdem terræ demensionem angusta habet insula & civitas. Hæc in terra Chanaan posita est, de qua mulier Chananæa sive Tyrophœnissa in Evangelio fuerat commemorata.

XXIX. De Tyro.

Notandum itaque est, quod sancti Arculfi de situ Tyri relatio per omnia concordat cum his, quæ superius de sancti Hieronymi commentariis excerpta detulimus. Similiter & ea quæ supra de montis Thabor situ & forma juxta sancti Arculfi narrationem descripsimus, nullo discrepant modo ab his, quæ de situ ejusdem montis & mira rotunditate sanctus Hieronymus narrat: a quo videlicet Thabor monte usque ad Damascum iter septem * dierum Arculfus habuit.

* al. octo

Grandis illa civitas, quæ quondam metropolis Ægypti fuerat, Hebraice olim No vocitabatur: urbs valde populosa; quæ ab Alexandro Rege Macedonum ejusdem conditore famoso, Alexandria noto per universas gentes nominatur vocabulo, & magnitudinem urbis & nomen accipiens ab eodem reædificatore. De cujus situ etiam Arculfus enarrans, ab his quæ prius lectione didicimus, nullo discrepat modo. Qui ab Hierosolymis descendens, & ab Joppe navigare incipiens, 40. * dierum iter usque ad Alexandriam habuit, de qua breviter Naum Prophetæ sermo habetur, ita dicentis: *Aqua in circuitu ejus*: cujus divitiæ, mare; aquæ, muri ejus. Ab australi namque parte ostiis Nili fluminis cingitur, ab aquilonali vero plaga, lacu Mareotico. Sic itaque descriptus aperte situs monstratur ejus, quod super Nilum & mare posita, hinc & inde aquis ambiatur: quæ quasi claustrum inter Ægyptum & mare magnum interjacet, civitas importuosa & ab externo difficilis accessu. Cujus portus ceteris diffi-

XXX. De Alexandriæ situ & Nilo flumine.
* sic

CIRCA AN. 705 23. Sept.

difficilior, quasi ad formam humani corporis in capite ipso & statione capacior, in faucibus vero angustior, qua meatus maris ac navium suscipit, quibus quædam spirandi subsidia portui subministrantur. Ubi quis angustias atque ora potius evaserit, tamquam reliqua corporis forma, ita diffusio maris longe lateque extenditur. In ejusdem dextera parte portus parva insula habetur, in qua maxima turris est, quam in commune Græci ac Latini ex ipsius rei usu Pharum vocitaverunt, eo quod longe a navigantibus videatur, ut priusquam in portum adpropinquent nocturno tempore, terram finitimam sibi & propinquam esse flammarum incendio cognoscant: ne tenebris decepti in scopulos incidant, aut ne vestibuli limitem nequeant comprehendere. Sunt itaque illic ministratores, per quos subjectis facibus ceterisque lignorum struibus adoletur ignis, quasi terræ & prænuntius & index, portensium faucium demonstrans ingredienti angustias, undarum sinus & vestibuli anfractus: ne tenuis carina perstringat cautes, & in ipso ingressu inter opertos fluctibus scopulos offendat. Itaque directum cursum paullisper inflecti oportet, ne cæcis illisa saxis ibi incurrat navis periculum. Angustior enim aditus in portu est, qui a dextera parte laterali artatur; a læva vero latus est portus. Circa insulam ergo instructæ ingentis magnitudinis moles dejiciuntur, ne assiduo adsurgentis impetu maris, insulæ collisa cedant fundamenta, atque ventorum injuria solvantur. Unde procul dubio fit, ut in adverso inter scrupeas rupes molesque disruptas canalis ille medius semper sit inquietus atque exasperans, toto transitu periculosus fiat navis ingressus. Amplitudo autem portus stadiorum triginta patet dimensione. Et quamvis maxima tempestas sit, intus tutissimus est portus conversatione; qui a supra memoratis

* f. quoniam

angustiis atque objectu insulæ a se maris repellit undas: quam * per easdem portuensis litoris angustias totius distensus sinus submovetur a tempestatibus, placidatur a frigoribus, per quas ingressus exasperatur. Nec immerito vel tutamen, vel magnitudo hujus portus est ejusmodi: cum in eum quæ ad usum totius orbis proficiant, convectari necessarium

* f. orbis

sit. Nam & populi innumerabiles eorumdem locorum ad usum sui totius urbis * expetunt commercia, & frugum regio est ferax ceterorumque terræ munerum vel negotiatorum abundans, totum frumento alit atque instruit necessariis mercibus orbem terrarum. Cui scilicet tali regioni, quæ procul dubio pluviarum indigua est, Nili irrigua spontaneus imbres ministrant, ubi utrumque arva temperat, hoc est cœli ubertas & terræ fecunditas; & ubi opimentum nautis & agricolis solum commodum habetur. Hi navigant, illi serunt: isti circumvehunt navigiis, illi excolunt terram sine aratro serentes, viantes sine carpento. Distinctam fluentis cernas regionem, & quasi quibusdam excelsa mœnibus navigiorum totis domicilia terris, quæ Nili fluminis riparum marginibus ex utraque cohærent parte. Navigabilis enim est usque ad urbem (ut appellant) Elephantotum: ulterius navem procedere cataractæ, hoc est fluminales aquarum colles non sinunt, non defectu gurgitis, sed totius fluminis præcipitiis & quadam ruina currentium aquarum. Sancti igitur Arculfi relatio de Alexandriæ situ & Nili non discrepare comprobatur ab his, quæ in aliorum libris scripta ex lectione cognovimus: de quibus quædam brevi textu excerpta in hac præsenti descriptione interposita inseruimus, hoc est de illius importuositate urbis vel portuensi difficultate, de insula & turre in ea constru-

* Vatic. vel

cta, de Alexandria inter * mare vel ostia fluminis Nili terminata positione, & de ceteris. Quæ procul dubio causa facit, ut ejusdem civitatis locus, qui ita ex duabus coartatus partibus strangulatur, longo valde & angusto tramitis spatio ab Occasu in Ortum protenditur: quod etiam Arculfi narratio demonstrat: quia at ipse refert, hora diei tertia cœpit intrare in civitatem mense Octobri, per longitudinem deambulans urbis: & vix ante vespertinum tempus ad extremitatem longitudinis ejus pervenire poterat. Hæc longo murorum ambitu crebris insuper turribus communitorum, per marginem fluminis & oram curvi maris ambitur compositorum. Item de parte Ægypti adventantibus, & urbem intrantibus Alexandrinam, ab aquilonali propinquo latere occurrit grandis structuræ ecclesia, in qua MARCUS Evangelista in terra humatus jacet: cujus sepulcrum ante altare in orientali ejusdem quadrangulæ loco ecclesiæ Memoria superposita marmoreis lapidibus constructa monstratur.

* Hic articulus deest in cod. Vaticano

* Hæc itaque de Alexandria, quæ prius quam ab Alexandro Magno in majus aucta ædificaretur, No (ut supra dictum est) vocitabatur: cui (ut superius dictum est) ostium Nili fluminis cohærens, quod Conopejum nominatur, Asiam cum Ægypto & Libyam disterminat. Ob cujus itaque Nili fluminis inundationem Ægyptii excelsos aggeres circa ripas ejus construunt: qui si custodum negligentia vel nimia aquarum eruptione rupti fuerint, subjscentes campos nequaquam rigant, sed opprimunt & populantur. Ob quam causam plurimi qui plana Ægypti incolant, ut sanctus refert Arculfus qui eumdem fluvium in Ægypto means sæpe transmeavit, in domibus, transversis trabibus suffultis, aquas supra inhabitant.

XXXI. De crocodilis Nili fluminis.

Crocodili, ut Arculfus refert Sacerdos, in Nilo fluvio aquaticæ commorantur quadrupedes bestiæ, non grandes, valde edaces, & in tantum validæ, ut etiam una ex eis, si forte equum vel asinum vel bovem juxta ripam fluminis herbam carpentem invenire poterit, subita irruptione emergens invadat, & vel etiam animantis unum pedem mordens, & sub aquas trahens penitus totum devoret animal.

IN-

CIRCA AN. 705 23. Sept.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

CAP. I. De Constantinopoli.

Arculfus sæpe memoratus Alexandria reversus, per aliquot dies in Creta hospitatus insula, & ab ea navigans Constantinopolim appetivit, in qua per aliquot demoratus est menses: quæ procul dubio Romani est metropolis Imperii, undique mari circumdata, excepta aquilonali parte illius, quod mare 60. millibus passuum a mari magno erumpens, ad murum usque civitatis extenditur: a muro vero Constantinopoleos usque ad ostia Danubii fluminis 40. * milibus hoc idem protenditur mare. Hæc itaque imperatoria civitas non parvo murorum ambitu per 12. millia passuum circumcincta, angulos juxta situm maris habens per maritimam (ut Alexandria sive Carthago) construcтur oram, & ad Tyri similitudinem crebris insuper turribus communitos muros, domus intra civitatis mœnia habet numerosas: ex quibus plurimæ miræ magnitudinis lapideæ instar Romæ habitaculorum consurgunt.

* Gretsero 60.

II. De ejus conditione.

De cujus conditione hanc traditionem cives a majoribus promulgatam enarrant, dicentes: Imperator Constantinus infinita hominum multitudine congregata, & undique infinitis sumtibus pene nudifate omnium civitatum collectis, orbem sui participem nominis in Asiæ parte, hoc est in Cilicia, interjecto mari, quod in illis finibus inter Asiam & Europam disterminat, ædificare cœpit. Quadam vero nocte cum innumerabiles operatorum exercitus per immensam castrorum longitudinem in papilionibus dormirent, omnia ferramentorum genera, quibus diversorum operum artifices uti consueverant, subito quomodo sint sublata, nescitur. De quorum subitanea & improvisa sublatione cum primo mane ad Imperatorem Constantinum plurimi operatores mœstitia molestati querimoniam detulissent, Rex consequenter inquirit dicens: Si alias res de castris subtractas audistis? Nullas, inquiunt, exceptis omnium operum ferramentis. Tum deinde Rex præcepit inquiens ad eos: Ite citius, & circumeuntes ultra citraque per maritimas regionum oras conterminarum lustrate: & si in aliquo agrorum loco forte vestra repereritis ferramenta, ibidem interim ea custodite, & illa huc non reportetis; sed ad me aliquos ex vobis reverti facite, ut pro certo scire possim de ferramentorum repertione. Quibus auditis operarii obsequuntur sermonibus a Rege descriptis vel dictis: & exeuntes, sicuti fuerant jussi, lustratis hinc & inde ponto, vicinis agrorum terminis; & ecce in Europæ parte ultra mare ferramentorum congeriem reperiunt & inter duo maria in unum congregatam. Loco reperto ad Regem ex eis aliqui veniunt remissi, & inventa nuntiant ferramenta in tali loco. Quo comperto Rex continuo tubicines per castrorum circuitum tubis jubet canere & exercitum movere castra, dicens: Commigremus hinc ad ædificandam civitatem in loco nobis divinitus designato: simulque præparatis cum universo exercitu navibus, ad locum repertorum ferramentorum transfretavit, quem videlicet locum in tali eorum translatione cognovit sibi a Deo præparatum designari. In quo & ipse continuo civitatem condidit, quæ composito nomine ex proprio ejus vocabulo & appellativa civitatis Græca nominatione Constantinopolis vocitatur, ut conditoris vocamen in priore ineat compositionis parte. Hæc de situ & conditione illius regiæ urbis descripta sufficiant.

III. De ecclesia in qua Crux Domini habetur.

Ceterum de celebetrima ejusdem civitatis rotunda miræ magnitudinis lapidea ecclesia silere non debemus: quæ, ut sanctus Arculfus refert, qui eam non brevi frequentavit tempore, ab imo fundamentorum in tribus consurgens parietibus, triplex supra illos altius sublimata, rotundissima & nimis pulcra simplici consummatur culminata camera. Hæc arcubus suffulta grandibus, inter singulos supra memoratos parietes latum habet spatium vel ad inhabitandum, vel ad exorandum Deum aptum & commodum. Interioris domus aquilonali in parte pergrande & valde pulcrum monstratur armarium, in quo capsa habetur lignea, quæ similiter ligneo superclauditur operculo, in quo salutare habetur reconditum Crucis lignum, in quo noster Salvator pro humani generis salute suspensus passus est: quæ videlicet prædicabilis capsa, ut sanctus refert Arculfus, in tribus continuis diebus post expletum annum super aureum altare cum tali elevatur pretioso thesauro: quod utique altarium in eadem habetur rotunda ecclesia, duos longitudinis habens cubitos & unum latitudinis. In ternis, inquam tantummodo anniversariis sibi succedentibus diebus dominica Crux super altare elevata ponitur, hoc est in Cœna Domini, qua die Imperator & exercitus militum ecclesiam intrantes & ad illud accedentes altare, aperta illa sacrosancta capsella salutarem osculantur Crucem. Primus ante omnes Imperator orbis illam inclinato osculatur vultu: deinde juxta conditionem vel ætatum ordinem unus post unum accedens, hono-

CIRCA AN. 705 23. Sept. honorabile oſculator patibulum. Proinde craſtino die, hoc eſt ſexta feria ante Paſcha, Reginæ, matronæ, & omnes populi mulieres, ſupra memorato ordine accedunt, cum omni veneratione oſculantes. Tertia die, hoc eſt ſabbato paſchali, Epiſcopi & univerſus poſt eum Clerus cum timore & tremore & omni honorificencia accedunt ordinarim, victoriale oſculantes lignum in ſua poſitum capſa: finitiſque ſanctis & lætificis talibus ſacroſanctæ Crucis oſculationibus, illa venerabilis capſa ſuperclauditur, & ad ſuam cum tam honorifico theſauro reportatur armarium. Sed & hoc non negligenter intuendum, quod non duo, ſed tria ibidem inſtar crucis habeantur brevia ligna, hoc eſt tranſverſum lignum, & longum, inciſum & in duas æquas diviſum partes: e quibus tripertitis honorificabilibus lignis, quando illa aperitur capſa, miri odoris fragrantia acſi omnium florum ibi collectorum mirabili plena ſuavitate exoritur, ſatians & lætificans omnes in propatulo intra illius eccleſiæ parietes interiores poſitos, qui eodem temporis ſpatio intrantes ſtant. Nam de nodis eorumdem trinalium lignorum liquor quidam odorifer, quaſi in ſimilitudinem olei expreſſus, talem facit univerſos intrantes ex diverſis gentibus adgregatos ſupra memoratam ſentire ſuaviſſimi odoris fragrantiam: cujus videlicet liquoris ſi etiam parvula quædam ſtillula ſuper ægrotantes imponatur, qualicumque languore vel morbo moleſtati, plenam recuperant ſanitatem. Sed de his iſta ſufficiant deſcripſiſſe.

IV. De ſancto Georgio. Arculfus homo ſanctus, qui nobis hæc omnia de dominica Cruce narravit, quam ipſe propriis conſpexit oculis & oſculatus eſt; aliam nobis de alio Confeſſore, GEORGIO nomine, relationem contulit, quam in Conſtantinopoli orbe a quibuſdam expertis didicit civibus, qui hoc modo narrare ſoliti eidem dicebant.

In Dioſpoli civitate, cujuſdam Confeſſoris Georgii in quadam domo ſtatua marmorea in columna, contra quam alligatus perſecutionis tempore flagellatus eſt, formula depicta eſt: qui tamen poſt flagellationem ſolutus e vinculis, multis vixit annis. Quadam vero die cum quidam duri cordis & incredulus homuncio in equo ſedens eamdem intraſſet domum; eamdem videns marmoream columnam, ab his qui ibidem inerant interrogabat dicens: Cujus eſt imago in marmorea columna formata? Quibus reſpondentibus & dicentibus: Georgii Confeſſoris hæc figura eſt, qui ad hanc vinculatus & caſtigatus eſt columnam. Quo audito ille ſtolidiſſimus homunculus, valde iratus contra inſenſibilem rem, ſancti Confeſſoris formulam inſtigante diabolo lancea percuſſit. Quæ videlicet ejuſdem adverſarii lancea, quaſi per globum nivis mollem mirum in modum facile penetrans, lapideam illam perforavit columnam exteriori parte ejus: cujus ferrum interius inhæreos retentum eſt, nec unquam quoquo modo retrahi potuit. Haſtile autem ad ſancti colliſum Confeſſoris marmoream imagunculam exterius confractum eſt. Illius quoque miſelli homuncionis equus quo ſedebat, eodem momento ſub eo in pavimento domus cecidit mortuus. Ipſe autem ſimul miſellus in terram cadens, manus in illam marmoream miſit columnam, ejuſque digiti, quaſi in palme * vel luto intrantes, in eamdem impreſſi columnam inhæſerunt. Quod videns miſer qui retrahere duorum digitos manuum ad ſe non poterat, & in marmorea ſancti Confeſſoris inhærentes formula colligatos & inſertos, nomen Dei æterni & ejuſdem Confeſſoris agens pœnitentiam invocat, & ut ab eodem abſolveretur vinclo illacrymatus precatur. Quam ejus lachrymoſam pœnitudinem miſericors Dominus ſuſcipiens, qui non vult peccatoris mortem, ſed ut convertatur & vivat; non ſolum ab illo præſenti marmoreo viſibili abſolvit vinculo, ſed etiam a peccatorum inviſibilibus alligamentis fide ſalvatum ſubveniens miſericorditer liberavit. Hinc itaque manifeſte oſtenditur, quantæ & qualis honorificentiæ fuerit apud Deum Georgius ſuus inter tormenta Confeſſor, cujus thoracleam * in re natura impenetrabili penetrabilem potentia fecit, lanceamque adverſarii æque naturaliter impenetrabilem mirabiliter effecit penetrabilem, digitoſque ejuſdem homunculi infirmos in eadem natura impenetrabiles potenter penetrabiles fecit, quos in marmore vinculatos primo & ipſe durus retrahere non potuit: ſed eodem momento valde perterritus & exinde mitigatus, pœnitens Deo donante retraxit. Mirum dictu! uſque in hodiernum diem eadem bis quinorum ejus veſtigia digitorum apparent uſque ad radices, in marmorea inſertorum columna: in quorum loco ſanctus Arculfus ſuos denos proprios inſeruit digitos, ſimiliter ad radices uſque intrantes. Ejuſdem quoque homunculi ſanguis equi, cujus coxa in pavimento mortui cadentis in duas confracta eſt partes, nullo modo ablui aut deleri potuit, ſed indelebilis in pavimento domus uſque ad noſtra permanet tempora idem equinus cruor.

* Grettſerus legit politice, correxit mollicie

* G. thoracidam

Aliam quoque de eodem Georgio Confeſſore certam relationem nobis ſanctus Arculfus intimavit, quam ab expertis quibuſdam ſatis idoneis narratoribus in ſupra memorata Conſtantinopolitana orbe indubitanter didicit, qui hoc modo de illo ſancto Confeſſore pronuntiare ſoliti erant, dicentes: Quidam homunculus ſæcularis Dioſpolim civitatem in equo ſedens ingreſſus eo in tempore, quo ad expeditionem faciendam multa populorum millia undique conveniebant collecta, illam accedens intravit in domum, in qua ſupra memorata marmorea extat columna in ſe ſancti Confeſſoris Georgii habens depictam imaginem, ad quam quaſi ad præſentem Georgium loqui cœpit dicens:

CIRCA AN. 705 23. Sept.

dicens : Me tibi Georgio Confessori & meum commendo equum, & ut per orationem virtutum tuarum ab universis bellorum atque morborum, aquarumque periculis liberati, ambo hanc usque urbem post expeditionis tempus incolumes reversi perveniamus : & si tibi ita Deus misericors nostram reversionem donaverit prosperam secundum optionem nostræ parvitatis, ego hunc meum quem valde amo equum, ipsum tibi pro munere donandum offeram in conspectu tuæ adsignaturas formulæ. Qui sermunculis ocius terminatis domum egressus, inter exercitus multitudinem cum ceteris contubernalibus commeans idem homuncio, in expeditionis comitatu emigrat, qui prius multa & diversa bellica pericula iterque misella plurimorum millia homunculorum, quæ constrata disperierant, ipse in eodem suo sedens dilecto equo ab omnibus infestis casibus juxta supra memoratam talem exemtus commendationem, Christicolæ Georgio, Deo condonante, ad Diospolim prospere revertitur : illamque domum in qua ejusdem sancti Confessoris habebatur imago secum deferens aurum in equi pretium sui, gaudenter intrat, sanctumque Georgium acsi præsentem alloquitur, dicens : Sancte Confessor, Deo æterno grates refero, qui me per tuæ celsitudinis firmitudinem orationis sospitem reduxit. Propterea hos tibi viginti solidos auri adscro, equi pretium mei, quem tibi primule commendatum mihi usque in hodiernum conservasti diem. Hæc dicens, supra descriptum auri pondus ante pedes sancti formulæ Confessoris deponit, plus equum amans, quam aurum : & egressus foras ingeniculatione expleta, tale jumentum supra sedens, ad emigrandum instigat quidem, sed nullo modo moveri potuit. Quod ille homunculus videns, descendit de equo, reversusque domum intrat, aliosque decem adsert solidus, inquiens : Sancte Confessor, mansuetus quidem mihi equiti tutor in expeditione inter pericula fuisti; sed tamen, ut video, durus & avarus es in commercio equi. Hæc dicens 10. super 20. solidos adjiciens ad sanctum dicit Confessorem : Et hos tibi addo solidos, ut mihi placabilis fias, & meum ad ambulandum resolvas equum. Hoc dicto egressus iterum adscendens equum, ad meandum incitat : qui quasi infixus in eodem stabat loco, nec etiam unum poterat movere pedem. Quid plura? post equum adscensum descensumque per quatuor singulas vices, intrans domum, decem secum solidos adferens, & ad immobilem reversus equum; iterum in domum regressus huc atque illac currebat : & tamdiu illum nulla instigatione removere poterat, usquequo numerus solidorum 60. adimpleretur congregatorum. Tum deinde supra commemoratum repetens sermonem de sancti Confessoris mansueta humanitate & tuta in expeditione custodia, & de ejus quasi duritia vel etiam in commerciis avaritia, commemoransque talia verba, ut fertur, per quaternales singulas vices, in domum reversus repetebat; ad ultimum hoc modo sanctum alloquitur Georgium dicens : Sancte Confessor, nunc tuam pro certo cognosco voluntatem. Hoc itaque juxta id quod desideras, totum auri pondus, videlicet 60. solidos tibi munus offero, ipsum quoque meum equum quem tibi prius promiseram post expeditionem condonandum, nunc tibi licet invisibilibus alligamentis vinculatum condono, sed mox, ut credo, resolvendum per tuam Deo honorificentiam. Hoc terminato sermone egressus domum, eodem horæ momento absolutum reperit, ipsumque secum deducens in domum, Sancto donatum adsignavit Confessori in conspectu imaginis ipsius : indeque lætabundus Christum magnificans discessit. Hinc manifeste colligitur, quod omne quodcumque Domino consecratur, sive homo erit, sive animal, juxta id quod in Levitico scriptum est libro, nullo modo redimi possit aut mutari : nam si quis mutaverit, & quod mutatum est, & pro quo mutatum, sanctificabitur Domino, & non redimetur. Levit. 17.

V. De imagine S. Mariæ.

Arculfus sæpe memoratus & de sanctæ MARIAE matris Domini thoracida * certam nobis relationem, quam in Constantinopolitana urbe ab expertis quibusdam testibus didicit, indubitanter enarravit inquiens. In eadem metropolitana civitate imago beatæ Mariæ in brevi tabula figurata lignea in pariete cujusdam domus suspensa pendebat : de qua cum quidam stolidus & duricors homo percunctaretur, cujus esset propria; a quodam respondente didicit, quod esset sanctæ Mariæ semper virginis figura faciei. Quod audiens ille Judæus incredulus, diabolo instigante eamdem de pariete valde iratus tulit imaginem, & ad vicinam cucurrit domum, ubi humana stercora per longarum foramina tabularum egesta supra sedentium ventribus egeri solent : ibidemque ob Christi ex Maria nati dehonorationem, imaginem Matris ejus per foramen super humanum stercus inferius jacens projecit, & ipse supersedens per idem foramen alvum purgans, proprii stercus ventris super thoracidam beatæ Mariæ paullo ante inibi depositam dimittens, stolidissime agens effudit, & post turpissimam illam ventris purgationem ille infelicissimus discessit homo. Quid vero postea gessit, aut quomodo vixit, vel qualem vitæ terminum habuit; incompertum habetur. Igitur post illius discessum maligni, alius de Christianorum plebe supervenit, felix homo, zelotypus dominicarum rerum, sciens quod factum fuerat, imaginem sanctæ Mariæ requisivit, & inter humana stercora absconditam inveniens sublevavit, & diligenter abstergens & lavans aquis emundavit mundissimis, secumque in domo honorifice conlocatam habuit. Mirum dictu ! ex eadem beatæ Mariæ imaginis tabula verum ebul-

* G. thoraciola

CIRCA AN. 705 23. Sept. liens distillat semper oleum : quod Arculsus, ut referre solet, propriis conspexit oculis. Hoc mirabile oleum honorem protestatur Mariæ marris Domini JESU, de quo Pater ait : *In oleo sanctis meo liaivi eum.* Item Psalmigraphus ad ipsum filium Dei loquitur dicens : *Uaxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis.* Hæc itaque quæ superius de Constantinopoleos situ & conditione, necnon & de illa rotunda ecclesia in qua salutare lignum reconditum habetur, & cetera ab ore sancti Sacerdotis Arculfi intente didicimus : qui in eadem primaria Romani Imperii civitate a paschali sollemnitate usque ad dominicum permansit natalitium : postea exinde Romam appetens enavigavit.

Psalm. 88. & 44.

VI. De monte Vulgano qui semper intonat. Quædam insula in mari magno habetur ad orientalem plagam, 12. milibus a Sicilia distans, in qua Valganus mons quasi tonitruum totis diebus & noctibus in tantum intonat, ut Siciliæ terra longius positæ horrifico tremore submoveri putetur. Sed majus sexta feria & sabbato intonare videtur : qui omni tempore noctibus flammare monstratur, diebus vero fumare. Hæc mihi Arculfus scribenri de eodem dictavit monte, qui propriis illum oculorum adspexit obtutibus, nocte ignitosum, die vero famosum. Ejus quoque tonitrualem sonitum propriis aurium audivit auditibus, in Sicilia per aliquot hospitatus dies *.

* hucusque codex Vaticanus.

Obsecro itaque eos quicumque breves legerint libellos, ut pro eodem sancto Sacerdote Arculfo divinam precentur clementiam, qui hæc de sanctis experimenta locis eorum frequentator libentissime nobis dictavit. Quæ & ego quamlibet inter laboriosas & prope insustentabiles tota die undique conglobatas ecclesiasticas sollicitudines constitutus, vili quamvis sermone describens declaravi. Horum ergo lectorem admoneo experimentorum, ut pro me misello peccatore eorumdem craxatore * Christum judicem sæculorum exorare non neglegat.

* scriptore

AN. CHR. 870

BERNARDI MONACHI FRANCI ALIUD ITINERARIUM,

Factum in loca sancta, anno 870.

Ex ms. codice Bibliothecæ Remigianæ apud Remos.

* supple causa

1. IN nomine Domini visendi * loca Sanctorum duobus memet sociavi Fratribus in devotione charitatis : ex quibus unus erat ex Monasterio beati Innocentii Beneventani, alter Hispanus : Francia vero est nativitatis meæ locus. Igitur adeuntes in Urbem, domni Pontificis NICOLAI præsentiam obtinuimus cum sua benedictione, necnon ejus auxilio pergendi desideratam licentiam.

2. Inde progressi venimus ad Montem Garganum, in quo est ecclesia sancti Michaelis sub uno lapide, super quem sunt quercus glandiferæ, quam videlicet ipse dicitur dedicasse : cujus introitus est ab Aquilone, & ipsa quinquaginta homines potest recipere in se. Intrinsecus ergo ad Orientem ipsius Angeli habet imaginem; ad Meridiem vero est altare, super quod sacrificium geritur, & præter id nullum munus ibi ponitur. Est autem ante ipsum altare vas quoddam suspensum, in quo mittuntur donaria, quod etiam juxta se alia habet altaria : cujus loci Abbas vocabatur BENIGNATUS, qui multis præerat Fratribus.

3. De Monte autem Gargano abeuntes, per centum quinquaginta miliaria venimus ad civitatem Barrem Sarracenorum, quæ dudum ditioni subjacebat Beneventanorum : quæ civitas supra mare sita, duobus est a Meridie latissimis muris munita; ab Aquilone vero mari prominet exposita. Hic itaque petentes Principem civitatis illius, nomine Suldanum, impetravimus cum duabus epistolis omne navigandi negotium : quarum textus epistolarum Principi Alexandriæ, necnon & Babyloniæ, notitiam vultus nostri vel itineris exponebat. Hi denique Principes sub imperio sunt Amarmomini, qui imperat omnibus Sarracenis, habitans in Bagada & Axiam, quæ sunt ultra Hierusalem.

4. Exeuntes autem de Barre, ambulavimus ad Meridiem 90. miliaria usque ad portum Tarentinæ civitatis, ubi invenimus naves sex, in quibus erant novem millia captivorum de Beneventanis Christianis. In duabus nempe navibus quæ primo exierunt Africam petentes, erant $\overline{III}$ * captivi : aliæ duæ primo exeuntes in Tripolim deduxerunt similiter $\overline{III}$.

* tria millia

5. In reliquis demum duabus introeuntes, in quibus quoque prædictus erat numerus captivorum, delati sumus in portum Alexandriæ, navigantes diebus 30. Volentes vero progredi in litus, prohibiti sumus a principe nautarum, qui erat super 60. Ut autem nobis copia daretur exeundi, dedimus ei aureos 6.

6. Inde progressi adivimus Principem Alexandriæ, cui ostendimus epistolam, quam nobis

AN.CHR. 870

nobis dedit Suldanus : quæ oibil nobis profecit, licet omnes illius epistolas dixerit se oon ignorare : quo urgente dedit ei uuusquisque nostrum pro se 13. denarios : & fecit nobis litteras ad Priocipem Babyloniæ. Consuetudo præterea illorum homioum talis est, ut quod ponderari potest, non aliter accipiatur nisi in pondere. Unde accidit, ut 6. apud nos solidi & 6. denarii faciant apud illos 3. solidos & 3. denarios. Hæc Alexandria mari adjacet, io qua prædicans sanctus Marcus Evangelium, gessit pontificale officiam. Extra cajus portam orientalem est Monasterium prædicti Sancti, In quo suur Monachi apud ecclesiam, io qua prius ipse requievit. Vemientes vero Venetii navigio tulerunt furrim corpus a custode ejus, & depurrarunt ad suam iusulam. Extra portam occidensalem est Munasteriam, qaod dicitur ad Sanctos 40. in quo similiter Monachi degaat. Ab Aquilone est pottus illius civitatis : a Meridie habet introitum Geon sive Nilas, qui rigat Ægyptum, & currit pes mediam civitatem, iotrans in mare iu prædicto porta. NOTA.

7. Io quo iatrantes oavigavimus ad Meridiem diebus 6. & venimus ud civitatem Babyloniam, ubi regnavit Pharo Rex, sub quo ædificavit Joseph r6. borrea adhuc manentia. Dum exivimua autem in Babylonlam, custodes ipsias civitatis deduxerunt nos ad Principem, qui dicebatar ADALHACHAM Sarraceuus, qui sciscitatus est a nobis omne negotium itineris nostri, de quibus scripta habemus Principibus. Qua de causa ostendimus ei litteras de parte Principis Alexandtiæ, quod nibil nobis profecit : sed ab illo missi sumus in carcetem, donec post dies sex inito consilio cum Dei auxilio tredecim denarios uuusquisque dedit pro se, sicut & superius. Qui quoque fecit nobis litteras, quas quicumque viderunt, in quacumque civitate aut in quocumque loco, nihil deinceps a nobis exigere aosi sunt. Erar enim secundus Imperio Amarmomini prædicti. Postquam vero inferius nomioatas civitates ingressi sumus, uon prius permissi sumus exire, quam chartam aut sigilli impressionem acciperemus, quod uno vel duobus denariis impetrabamus. Est iraque in hac civitate Patriarcha dumnus MICHAEL, & super totum Ægyptum disponens gratia Dei ordinem omnium Episcoporum, & Monachorum, & Christiaoorum. Isti autem Christiani talem habenr legem apud paganos, ut pro posse personæ suæ uooquoque anno solvanr tributum prædicto Principi, ut vivaut secure & libere. Istud autem triburum aut 3. aar 2. aut 1. exigit aureum, vel a viliori persona 13. denarios. Si autem ralis est, ut non possit bos 13. denarios solvere ; sive sit incola, sive advena Christianos, mittitur in carcerem, douec aut Dei pietate per Angelum suum liberarur, aut ab aliis bunis Christianis redimitur.

8. Fluvium * Geon, Sitimulh civitatem : de Sitimulh progressi sumus ad Moballa, de Moballa transfretavimus ad Damiatem, quæ habet ab aquilonari mari civitatem Thanis, in qua sunt Christiani multi, aut etiam Religiosi hospitalitate uimia ferventes. Hæc autem civitas uihil haber terræ, excepto ubi sunt ecclesiæ, & ubi monstratur campus Thaneos, in quo jaceot trium instar murorum corpora eorum, qui exterminati sunt tempore Moysi.

* f. Per fluvium

9. In civitate Faramea ibi est ecclesia in bonore sanctæ Mariæ, in loco, ad qoem Angelo munente fugit Joseph cum puero & matre. In illa civitate est multitudo camelorom, quus ibi ab incolis illius pretio locauc advenæ ad ferenda sibi onera prupter desertum, quod habet iter dierum 6. Hujus deserti introitus a prædicta incipit civitate. Et bene desertum dicitur : quoniam nec herbam, nec alicujus seminia fructum adfert, exceptis arboribus palmarum : sed tabescit ut Campaaia tempore nivis. Habet autem medio itinere duo hospitia, unum quod vocatur Albara, & alterum Albacara, io qoibus negotia exercentur a Christianis & paganis ejusmodi, quæ necessaria sunt irer agentibus. In eorum vero circuitu nihil præter quod dictum est gignit terra. Iu Albacara ibi est terra fecunda, usque ad civitatem Gazan, quæ fuit Samson civitas, tum * opulentissima omnium rerum.

* in ms. tumis

10. Deinde venerunt Alarixa, de Alarixa iu Ramala, juxta quam est Monasterium beati GEOACTT Martyris, ubi ipse requiescit. De Ramula ad Emmaus castellum, de Emmaus ad sanctam civitatem Hierusalem. Ibi habetur hospitale, in quo suscipiuntur omnes, qui causa devotionis illum adeunt locum lingua loquentes Romana : cui udjacet ecclesia in honore sanctæ Mariæ, nobilissimam habens Bibliothecam studio prædicti * Imperatoris cum 12. mansionibus, ugris, vineis & horto in valle Josaphat. Ante ipsum hospitale est forum, pro quo unusquisque ibi oegotians in anno solvit duos aureos illi, qui illud provider. Infra hanc civitatem, exceptis aliis ecclesiis, quatuor emineut ecclesiæ, mutuis sibimet parietibus cohærentes : uoa videlicet ad Oricotem, quæ habet montem Calvariæ, & locum io quo repesta fuit Crux Domini, & vocatur Basilica Constantiui : alia ad Meridiem; tertia ad Occidentem, in cujus medio est sepulcrum Domini, babens 9. columnas io circuito sui, inter quas consistunt parietes ex optimis lapidibus : ex quibus 9. columnis, 4. sunt aute faciem ipsius monameoti, quæ com suis parietibus claudunt lapidem coram sepulcro positum, quem Angelus revolvit, & super quem sedit post peractam Domini resurrectionem. De boc sepulcro non est necesse plura scribere, cum dicatur Beda in historia Anglorum sufficientia dicere, quæ & nos possumus referre. Hoc tamen dicendum, quod Sabbato saucto, quod est vigilia Paschæ, mane officium incipitur in ecclesia : & post peractum officium, NOTA.

* idest Caroli Magni ex notatis supra.

Ki-

AN.CHR. 870 *Kyrie eleison* canitur, donec veniente Angelo lumen in lampadibus accendatur, quæ pendent super prædictum sepulcrum: de quo dat Patriarcha Episcopis & reliquo populo, ut illuminet sibi in suis locis. Hic autem Patriarcha * Theodosius, qui ob meritum devotionis a Christianis est raptus de suo Monasterio, quod distat ab Hierusalem 15. milibus; & ibi Patriarcha constitutus super omnes Christianos, qui sunt in terra repromissionis. Inter prædictas igitur 4. ecclesias est paradisus * sine tecto, cujus parietes auro radiant: pavimentum vero lapide sternitur pretiosissimo, habens in medio sui confinium 4. catenarum, quæ veniunt a prædictis quatuor ecclesiis, in quo medius dicitur esse mundus.

* supple vocabatur

* vulgo le parvis

11. Est præterea in ipsa civitate alia ecclesia ad Meridiem in monte Sion, quæ dicitur sancti Symeonis, ubi Dominus lavit pedes discipulorum suorum, in qua pendet spinea Domini corona. In hac defuncta traditur sancta Maria: juxta quam versus Orientem est ecclesia in honore sancti Stephani, in loco, in quo lapidatus asseritur. Indirectum autem ad Orientem est ecclesia in honore beati Petri in loco, in quo Dominum negavit. Ad Aquilonem est templum Salomonis, habens synagogam Saracenorum. Ad Meridiem sunt portæ ferreæ, per quas Angelus Domini eduxit Petrum de carcere, quæ postea non sunt apertæ.

12. De Hierusalem in valle Josaphat miliari, & habet villam Gethsemani cum loco nativitatis sanctæ Mariæ, in quo est in honore ipsius ecclesia permaxima. In ipsa quoque villa est ecclesia sanctæ Mariæ rotunda, ubi est sepulcrum illius, quod supra se tectum non habet, pluviam minime patitur. In ipso etiam loco est ecclesia in quo Dominus traditus est. Habet ibi quatuor mensas rotundas Cœnæ ipsius. In valle quoque Josaphat est ecclesia in honore sancti Leonis, in qua dicitur venturus Dominus ad judicium.

13. Inde venerunt in montem Oliveti, in cujus declivio ostenditur locus orationis Domini ad Patrem. In latere autem prædicti montis ostenditur locus, in quo Pharisæi deduxerunt ad Dominum mulierem deprehensam in adulterio. Habetur ibi ecclesia in honore sancti Joannis, in qua servatur scriptura in lapide marmoreo, quam Dominus scripsit in terra.

14. In cacumine autem sæpius dicti montis, miliari 1. a valle Josaphat, est locus Adscensionis Domini ad Patrem. Habetur ibi ecclesia rotunda sine tecto, in cujus medio, hoc est in loco Adscensionis Domini, habetur altare sub divo patens, in quo celebrantur sollemnia Missarum.

15. Inde perrexerunt a Bethania, quæ est ad Meridiem, distans a monte Oliveti miliari uno, in descensu illius montis, in quo est Monasterium, cujus ecclesia sepulcrum monstrat Lazari: juxta quod est piscina ad Aquilonem, in qua jussu Domini lavit se ipse Lazarus resuscitatus, qui dicitur postea exstitisse Episcopus in Epheso 40.
NOTA. annis. In descensu etiam de monte Oliveti ad occidentalem plagam ostenditur marmor, de quo descendit Dominus supra pullum asinæ. Inter hæc in vallem Josaphat ad Meridiem est natatoria Siloe.

16. Inde transierunt in Bethleem, ubi Dominus fuit natus, habens 6. milia. Ostensus est illis campus, in quo laborabat Habacuc, quum Angelus Domini jussit ei prandium ferre Danieli in Babylonem, quæ est ad Meridiem, ubi regnavit Nabuchodonosor, quam nunc serpentes ac bestiæ inhabitant. Bethleem ergo habet ecclesiam valde magnam in honore sanctæ Mariæ, in cujus medio est scriptura sub uno lapide, cujus introitus est a Meridie; exitus vero ad Orientem, in quo ostenditur præsepium Domini ad Occidentem ipsius scripturæ. Locus autem in quo Dominus vagiit, est ad Orientem. Habet ibi altare, ubi celebrantur Missæ. Juxta hanc ecclesiam est ad Meridiem ecclesia beatorum Martyrum Innocentium. Miliario denique uno a Bethleem est Monasterium sanctorum Pastorum, quibus Angelus Domini apparuit in nativitate Domini. Ad postremum 30. miliariis ab Hierusalem est Jordanis ad Orientem, super quem est Monasterium sancti Joannis Baptistæ. In quibus quoque locis multa consistunt Monasteria. Est inter hæc ad occidentalem plagam Hierosolymæ civitatis miliario uno Ecclesia sanctæ Mamillæ, in qua sunt multa corpora Martyrum, qui a Saracenis interfecti ab ipsa sunt ibi diligenter conditi.

17. De Hierusalem intraverunt in mare, & venerunt ad Montem-aureum, ubi est crypta habens ibi 7. altaria. Habet etiam supra se silvam magnam, in qua crypta nemo potest præ obscuritate tenebrarum intrare, nisi cum accensis luminaribus: ibidem fuit Abbas domnus Valentinus.

18. De Monte-aureo pervenerunt ad Romam, intra quam urbem ad orientalem partem, in loco qui dicitur Lateranis, est ecclesia in honore S. Joannis Baptistæ bene composita, ubi est propria Sedes Apostolorum *. Ad occidentalem autem partem est Ecclesia beati Petri Principis Apostolorum, ubi ipse requiescit, cui in magnitudine non est similis Ecclesia in universa terra, quæ continet etiam ornamenta diversa. In qua etiam prædicta urbe innumerabilia corpora Sanctorum requiescunt. Inde venerunt ad sanctum Michaelem ad duas Tumbas, qui locus est situs in monte, qui porrigitur in mare per duas leucas: In summitate hujus montis est ecclesia in honore sancti Michaelis, & in circuitu illius montis redundat mare quotidie duabus vicibus, id est mane

* l. Apostolicorum.

mane & vespere, & non possunt homines adire montem, donec mare discesserit. In festivitate autem sancti Michaelis non conjungitur mare in redundando in circuitu illius montis, sed stat instar murorum a dextris & a sinistris. Et in ipsa die sollemni possunt omnes, quicumque ad orationem venerint, omnibus horis adire montem: quod tamen aliis diebus non possunt.

AN. CHR. 870

NOTA.

VITA SANCTI ALBERTI

SÆCULO 7

ABBATIS GAMBRONENSIS IN GALLIA.

29. Dec.

Ex mss. codicibus Cistertiano & Acciensi.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Quantam *jacturam reipublicæ tum litterariæ, tum Christianæ intulerint superiorum temporum procellæ, constat vel uno S. Alberti Abbatis exemplo. Is in Gallia notissimus & clarus quondam, ut qui virorum ac feminarum Cœnobia quindecim ædificaverat, nostro ævo quis sit ignoratur. Libellum de ejus vita, ex quo qualemcumque sancti viri notitiam haurimus, transmisit nobis R. P. Jacobus Lannojus Cœnobita Cistertiensis, exscriptum ex ms. codice Cistertiano & ex alio Monasterii B. Mariæ de Accin, Ordinis Cistertiensis in Comitatu Burgundiæ. Auctor istius libelli anonymus temporis incerti, alio vetusto exemplari usus est, & ex eo tradit, Albertum* ex urbe Sagenso, *quæ urbs Neustriæ episcopalis est sub metropoli Rotomagensi, ortum esse: hinc secessisse* ad fluvium Oldam, *& primarium Monasterium vocabulo* Gambrum *construxisse cum aliis omnino numero quindecim*; Cursum sanctorum Patrum BENEDICTI & Columbani *cum* Romano *frequentasse, ac demum sepultum fuisse* in basilica S. MARIAE, *ubi sollemni cultu Auctoris ætate colebatur. Ceterum quo tempore vixerit Albertus, quove in loco situm fuerit Cœnobium Gambrum, certo pronuntiare non licet. Litteris hac de re in varia loca transmissis nihil expiscari potui. Certum tamen existimo, Albertum floruisse post medium sæculum septimum, quo sæculo Regula S. Benedicti cum Regula S. Columbani conjuncta vigebat. De cetero conjecturas quasdam in Notis refero, ampliorem notitiam expetens & exspectans a litteratis viris. Villelmus Abbas in Monasterio S. Pauli, in Kalendario sanctorum Monachorum quod ipse composuit anno 1372. mentionem facit* Alberti Abbatis III. Kal. Januarii, *tametsi in subjectis Actis 4. easdem Kalendas obiisse perhibetur. Prologum Vitæ inutilem & communes quosdam locos resecui.*

1. BEatissimus Confessor Christi ALBERTUS haud secus quam nobile sidus temporis sui ævo, per arma justitiæ a dextris & a sinistris tutus incedens, morum probitate virtutumque successione mirabiliter enituit insignis. Fuit enim vir præclarissimus, & per cuncta laudabilis, parentum generositate non infimus. Sagenso *a* urbe oriundus, illius tunc temporis in aula Regis educatus: cui supernarum gratia virtutum tanta cœlitus infusa est, ut præcipue per humilitatis officium, quæ reliquarum virtutum custos esse perhibetur, inter coætaneos sibi aulicos sodales supremum in palatio Regis obtineret locum.

Albertus Sagiensis, in aula Regis educatus.

2. Denique in laicali habitu constitutus, mundanis quoque rebus prædives, cum non mediocriter sacris litteris polleret, amore sapientiæ flagrabat. Excrescente vero religionis fervore, divinas scripturas per diversa volumina summo studio legere curabat: quatenus legendo scilicet antecessorum Patrum gesta cognoscere posset, & per eorum exempla gradiens ad æternæ felicitatis præmia, quæ jam illos percepisse non dubitabat, perveniret. Nam cum ad illum dominici sermonis piæ lectionis sedulitate pervenisset locum, ubi dicitur, *Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me*; &, *qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, ut matrem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit*; non surdus auditor, mente devotus, Spiritus-sancti gratia perfusus, renuntiavit omnibus quæ possidebat. Uxorem vero suam devotam Dei servitio mancipavit: quæ de crastino

Res suas dimittit cum uxore.

a Interpretor urbem Saiorum seu Sagiorum, *Sees*, quæ Neustriæ urbs episcopalis est sub Archiepiscopo Rotomagensi. In descriptione regionum ad quas directi sunt Missi Caroli Calvi, numeratur pagus *Sagisus*.

stino nullo modo retractans, nihil sibi in usus proprios reservavit: cujus Actnum Apostolorum illa sententia versabatur in pectore. Refert enim beatus Lucas, quod Anania cum xore sua vendidit agrum, de cujus agri pretio, coofcia uxore sua, fraudem fecir: quamdam enim partem ad pedes Apostolorum posuit. Cui saoctus Petrus dixit: Cur teotavit Satanas cor tuum mentiri te Spiritui-sancto, & fraudare de pretio agri? *&c.* Quam etiam sententiam sanctus BENEDICTUS ad gubernatores substantiæ Monasteriorum retulit dicens: Ne mortem quam ipsi in corpore perpessi sunt, & ipsi in anima patiantur. Cui etiam rei quidam Metricanorus congruentem sententiam inferens ait:

S. Bened. Reg. c. 57.

Loth Sodomæ fugiente chaos dum respicit uxor,
In statuam mutata salis stupefacta remansit
Ad pœnam conversa suam: quia nemo retrorsum
Noxia contemti vitans discrimina mundi
Adspiciens salvandus erit.

Quæ omoia, mystica scilicet & Apostoli exempla, beatissimus vir iste Spiritus-sancti gratia debriatus in trutina sui pectoris æqua lance examinatis, sciensque quia vir *qui dominatur animo suo, melior est expugnatore urbium;* erexit se contra se. Semper qunque in animo suo sagaci meditatu revolvebat, quod egregius ille prædicator Paulus ajebat: *Exspoliate vos veterem tunicam, deponentes opera tenebrarum & induentes novum hominem.*

Tonsura accepta fecedit cum tribus fratribus.

3. Et ut obeditionem saocti Patris nostri Abrahæ, cui dixit Dominus, *Exi de terra & de cognatione tua*, imitaretur; non solum patriam parentesque reliquit, sed etiam barbam suique capitis comam pro solius Dei amore ferro depofuit. Sicque tam rebus omoibus, quam etiam habitu ab omni sæculari negotio liber effectus, cum tribus fratribus eodem ardore succensis summa agilitate ad eremi solitudinem pervolavit: quam eremi vastitatem fluvius quidam, nomine Olda *a*, impetu suo scindebat. Cumque perimmensam densitudinem silvarnm hujus fluminis ripam offendissent, & cum hac illacque per vix inaccessibilia loca gradiendi facultatem quærerent, ægre inveniebant *, præsertim cum ibidem nulla homioum, sed esse magis videretur habitatio ferarum. Ast quid in longum protrahimus sermonis diem? Mensam qui parat suis in deserto Fidelibus, eis ducatum præbuisse haud dubio credimus. Cumque errabuodi jam pene deficerent, tandem illis adfuit divina misericordia. Interea divertentes ad quemdam locum eminusque conspicientes, vident fontes herbarum amœnitate gaudentes: ubi genua simul curvantes, cum gratiarum actione Christo benefactori suo referunt laudes, qui numquam deserit de ipsius consolatione præsumentes, qui etiam per Prophetam dicit: *Antequam me invocetis, dicam, Ecce adsum*: nihil enim deest timentibus Deum. Denique expleta oratione cum capitulo & benedictinne, secundum quod servorum Dei ordo expetit, & secundum Pauli vocem, *Omnia in nomine Domini facite*; invocato Dei oomioe, ibidem excisis viminibus ad modum claustri sepem fecerunt, parvumque tugurium constituentes remorati sunt. In quibus illud dominici sermonis impletum fuisse videtur: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Credi quoque potest rribus illos principalibus virtutibus perfectos fuisse, id est spe, fide, charitate. Qui locus remotissimus esse videbatur a sæcularium homioum iocursione. Denique signifer Confessor Christi Albertus Gambrum inibi nomine, divina auxiliatrice illi clementia, Monasterium construxit.

* supple vitæ necessaria

Monasterium Gambrum construit,

4. Cum

---

a Olda fluvius est apud Andecavos, vernacule *l'Ouden* S. Vincentianus, teste Herimberto Diacono in ipsius Vita: *In provincia Andegavis, in villa cui nomen Nantogilo, quæ sita est super fluvium Olda, ex prædio & familia Beraldi Ducis ortus est*. Est & aliud Olda seu Olta, *le Lot*, qui urbem Cadurcorum alluit, influitque in Garumnam, a Theodulfo Episcopo Aurelianensi *Olitis* appellatus in Parenæsi ad Judices. Iguotus utrobique S. Albertus Abbas: qui tamen potius Andecavis, utpote Sagiensi pago vicinioribus, quam Cadurcis attribuendus videtur. In Parthenone de Nido-avis Ordinis S. Benedicti, apud Andecavos ad Oldam, colitur S. Albertus Confessor. an alius a nostro?

4. Cum autem illi tres sanctissimi viri signaculo Trinitatis crucisque armati vexillo in sæpedicto loco manerent, contigit ad eos quemdam venire hominem: qui sollicita curiositate animi pertractans eorum conversationem, cum ex eorum operibus quæ diligentissime conspicatus fuerat, eos Christi cultores esse didicisset, ait ad eos: O præclarissimi & angelici viri, stupens vehementissime admiror, quam ob rem non solum commanendi, sed nec saltem quidem transeundi gratia hanc ærumnosam vastitatem petistis: quippe cum ferarum nocivarumque bestiarum concursus hic maneat, & cum truces belluæ in hoc eodem loco causa illaqueandi prædam conveniant. Hic igitur, carissimi, locus quem ad habitandum elegistis, omnimodo vestræ devotionis habitudini non congruit, in quo non diutius immorari poteritis. Terra sterilis & infecunda est, & ad excolendum omnino incommoda. Tunc hi tres almificati viri Trinitatis fide roborati, uno ore eidem homini respondentes dixerunt: Nos quidem, o homo, non cito volatu transeuntia ac temporalia quærentes lucra huc venimus, immo totius mundi Conditoris ac piissimi Redemtoris nostri JESU-CHRISTI largam & ineffabilem clementiam poscentes, veniamque de peccatis nostris consequi peroptantes, & ut mansionem in cœlis non manufactam possideamus, ad hunc declinavimus locum. Idcirco non timemus minas alicujus, quia ipse Dominus fortitudo nostra & laus nostra factus est nobis in salutem, *&c.* Nam & de infecunditate cæspitis, super qua nos sollicitare voluisti, nulla compunctio formidinis attigit mentem nostram, Propheta nos hortante ac dicente: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, &c.* Dum hæc & multa alia mutua sermocinatione ad invicem fererent, cœperunt eidem homini verba exhortatoria inferre, quatenus scilicet omni sollicitudine mundiali postposita ad salutem animæ suæ illum servitio possent vincire divino. Tum ille Spiritus-sancti tactu afflatus, multisque exemplis divinæ scripturæ auctoritatis a sanctis viris eruditus, ad propriam casulam unde venerat regyravit iter. Mane autem facto cum benedictione panis ac favo mellis ad sæpe fatum hospitiolum sancti Alberti sociorumque ejus lætus advenit: sollemniterque alimonia spirituali denuo refocillatus, secundum eorum admonitionem relicta cum omni curiositate sua mundi gleba, in fide ac bona voluntate indissolubilique nectamine conjunctus est illis. Et ita factum est, ut de illis merito dictum videatur: *Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum.*

SÆCULO 7

19. Dec. alio socio adquisito.

5. Sed quia nemo accendit lucernam & in abscondito ponit, sed supra candelabrum, ut omnes qui ingrediuntur lumen videant; continuo a vicinis loci illius fama illorum sanctæ normalitatis longe lateque diffusa crevit. Plurimi quippe veniebant ad eos, & multa donaria offerentes, ædificati in verbo fideque veritatis, cum magna cordis exsultatione ad propria discedebant. Tanta quoque virtus divina in eodem effloruit loco, ut per exemplum almi Confessoris Christi Alberti sociorumque ejus, spreto sæculi occupamine, angustumque tramitem qui ducit ad vitam eligentes, satanæ ejusque pompis abrenuntiantes, multi Confessores Christi esse meruerunt, ibique usque ad obitum suæ decessionis normaliter Domino servientes coronas perpetuæ felicitatis adepti sunt.

& aliis multis.

6. Cumque exuberante gratia Spiritus-sancti numerus Religiosorum crescere cœpisset, quadam die pauper quidam inopia sua compellente ad portam Monasterii reflexit itineris ductum. Quo multoties reclamante ut sibi victus alimonia daretur, vir vitæ venerabilis Albertus totius prudentiæ ac virtutis magister insignis, administratori suo præcipiens dixit, ut cum misericordiæ opere pauperi quantocius occurrere festinaret. Quo respondente omnino se non habere quod largiri posset præter unius medietatem panis, de quo scilicet hora refectionis unusquisque illorum vel modicum quid accepturus esset; idem beatus vir ad instar illius viduæ, quæ tempore famis quondam Heliam pavit in deserto, de farinæ pugillo olei-que

Panē suum pauperi tribui jussum,

SAECULO que lecytho; vel etiam beati BENEDICTI, qui ampullam olei pauperi ne-
7 gatam per fenestram projici jussit, ait ad eum: De immensa bonitate Dei
29. Decem. hæsitare non debes: hilarem enim datorem diligit Deus: quia quod illi
Psal. 40. tribuitur, centuplicata cum usura donanti restituuntur. *Beatus* enim, inquit Propheta, *qui intelligit super egenum & pauperem*, quia utique *in die mala*, id est in judiciali sententia peccatorum, *liberabit eum Dominus*. Quid postea
NOTA. minister fecerit ignoratur, quia in vetere exemplari non reperitur. Credi tamen persacile est, quod præceptoris sui Alberti sanctis correptus adquieverit monitis, ut pauper videlicet pro posse victuale subsidium præbuerit.
recuperat cum fenore. quod & ex eo innuitur, quod statim sequitur. Nam regrediente paupere haud diutino horarum spatio interposito, cum jam scilicet sol cubitum
* id est equus sarcinarius tenderet; repente pro foribus Monasterii saumarius * ducente quodam homine, non levi pondere divinæ pressus benedictionis, servis scilicet Dei omnipotentis epulas divinitus adstitit ministrans. Quo viso divinæ dignationis miraculo, quæ magnam misericordiam suam ostendit semper in servis suis fidelibus, & qui magna reddidit pro minimis; omnimodas sui Conditoris liberalitati gratias retulere. Extunc ac deinceps ita Dei larga benedictio præfatum locum adauxit ipsius servorum promerentibus meritis, ut congrue plenitudo copiæ omnem inibi abstergeret necessitatem.

Latrones convertit. 7. Alio quoque tempore incredibili crudelitate duo sævissimi latrones ad præmemorati Patris Alberti Cellam gratia furtim abigendi porcos venire visi sunt. Dumque ipsius eremi diversa vagi & instabiles ærumnosa circumirent loca, multis anfractibus cassi itineris confecti, haud longe a Monasterio gradum fixerunt: ignorabant tamen proximum sibi Monasterium: cum ecce subito signi pulsu animo exterriti, ac suæ audaciæ pudoris enormitatem non ferentes, spreto porcorum furto nudi & absque ulla dilatione ad virum Dei Albertum suæ præsumtionis confusione obtecti celeriter properarunt: & confitentes sui scelera moliminis, qui ad hoc ut inimicitias exercerent venerant inimici, superno respectu admoniti jugum leve Christi suscipere gestientes, abscisi de corpore antiqui serpentis, Christique membris consociati, facti sunt ei discipuli & coadjutores fidei. In quibus scilicet prophetiam illam adimpletam esse non dubium est, quæ dixit: *Ecce ego sepiam viam tuam spinis*, &c.

Corvi rapacitas multata. 8. Nec illud silendum esse arbitror quod Dominus ad magnificentiam & laudem sui sermonis per merita famuli sui Alberti in eodem loco patrare dignatus est miraculum. Nam cujuslibet speciei domesticarum tamen avium Monasterii ova rapacissimus quidam corvus clam atque violenter rapere consueverat, necnon etiam quidquid de appositis in mensa Fratribus poterat, nidulo suo quod juxta in quadam erat arbore inserens, per refectionis domi fenestram nefandissimus rapiebat. Frater vero ad quem refectorii cura pertinebat, cum hoc sæpius deprehendisset, & nullatenus ultionem non de suo tantum, sed etiam omnium Fratrum hoste percipere posset; simplicibus utens verbis orationis suffragium petiit dicens: Domine JESU-CHRISTE, vindica nos de maligno adversario nostro, qui quod nobis tua sancta pietas misericorditer subministrat, pervicacibus insidiis auferre molitur. Quid plura? sequentis diei aurora surgente, ad radices ipsius arboris, in qua furtum rapinulæ coacervaverat, isdem corvus exanimis invenitur. Et quis in hoc loco per corvum aptius intelligi valet quam antiquus hostis? qui quas Dei providentia virtutes in electis nutrit, ipse vento elationis ad nihilum ducere festinat. Legimus quoque quod Heliam olim in deserto corvi paverint. Nam & jussu beati BENEDICTI corvus panem veneno infectum, eidem sancto viro a quodam transmissum, in abdito loco ne aliquem læderet exportavit. Sed & corpus sancti Vincentii Martyris a lupi voracitate corvum defendisse manifestum est: quia videlicet nonnumquam mali serviunt bonis. Et quamvis illorum malevolentia hoc non mereatur, per ipsos tamen nutu superni Inspectoris necessaria subministrantur San-

Sanctis. Sed quia per evagationem mentis modum loquendi excessimus, redeundum est ad propositam narrationem, quam de beatissimis viris, sancto videlicet Alberto comitibusque ipsius, exorsi fumus. SÆCULO 7 29. Decem.

9. Cum igitur omnipotens Deus, a quo est & velle & posse, bonam concertationem mentis illorum vidisset, id est videri fecisset, ad perseverantiam boni operis & ad exemplum imitationemque multorum corda illorum odore suo replevit, sicut Apostolus ait: *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco*. Nam per multas provincias & regiones sanctæ conversationis eorum opinio passim succrescendo per ora multorum volitabat. Quo audito multi nobiles virique illustres ad contemtum mundi exemplo eorum permoti, obsecrantes postulabant ab eodem beato viro, quatenus de ipsorum facultatibus in illorum prædiis Monasteria construeret: quod vir Deo plenus facere non abnuit. Sæpius enim illius parabolicæ lectionis, in qua servus de talenti erogatione a Domino laudatur, memoriam intra sui pectoris arcana revolvens, non quod sibi tantum soli, sed quod magis utile esset plurimis quærebat. Unde factum est, ut quindecim Monasteria virorum ac sacrarum feminarum per diversa loca ejusdem sanctissimi viri ordinatione atque obedientiali obsequio fundata sunt. Quibus rite peractis in Gambronensi Cœnobio, quod primum fecerat, diutino tempore vivens, multa agmina secum habens Fratrum, sedolum Christo gratissimumque exhibuit officium. Et quia multæ habitationes vel tuguria Monachorum in eodem eremo erant, de quibus magnæ sollicitudinis cura beato viro incumbebat; frequentissime vel asello, vel etiam mulo insideos, unumquemque illorum paterno affectu charitatisque gratia visebat.

Albertus construit Monasteria quindecim. 2. Cor. 2. 15.

10. Quodam denique tempore, scilicet vigesimo secundo anno inibi adventus illorum, nefandissimus hostis humani generis cœpit multa tentamina suæ præstigiæ beato viro ejusque discipulis inferre. Et sicut scriptum est, circumiens quærebat si quem posset devorando suæ perditionis participem facere: immensam quippe stragem mortalitatis tam in eodem Monasterio quam etiam in omni illa eremo invidus misit. Quam mortalitatis pestem cum idem beatissimus vir Dei Albertus in subjectis suis grassari cerneret, sicut verissimus pastor memor dictorum beati Pauli Apostoli, quibus ait gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, dixit Fratribus suis: O fratres carissimi, roborentur corda vestra in fidei longanimitate contra tentamina antiqui hostis. Inter hæc & multa alia sacra beati viri monita quæ perlongum est enumerare, quibus exhortabatur mentes illorum, contigit ut quadam die unus e Fratribus supremum redderet spiritum. Is autem Frater qui eidem infirmo, sed jam defuncto Fratri servierat, cum magno ejulatu Abbati, sancto videlicet Alberto, nuntiavit dicens: Heu mihi, Pater sanctissime, Frater ille qui infirmabatur, jam obiit. Quem venerandus Pater Albertus sollicitus percunctatur, utrum isdem defunctus frater Viaticum acceperit. Ex cujus responsione cum didicisset quia minime accepisset, exundantibus per genas lacrymis ad lectulum jam defuncti Fratris festinus accessit. Et cum ex more corpus ejus ad lavandum studiosius detergerent, beatissimus vir Albertus uberrime fletibus manans, his verbis exanime corpus alloquitur: Heu, heu mihi, Frater, quæ te causa compulit, ut sine corporis ac sanguinis Domini nostri JESU-CHRISTI participatione transires e mundo? Dumque sæpius hæc eadem verba ingeminans replicaret, is qui mortuus fuerat, anima regrediente apertisque luminibus, quasi a gravi somno suscitatus, summissa voce dixit Abbati suo, sancto videlicet Alberto: Tune es, Pater? Etiam ego, inquit: subjungensque pacatissimus vir Albertus eidem dixit: Narra nobis, Frater, ubi fueris, vel quid videris. Et ille: Orationes tuæ, Pater, fletusque tui me de itineris anxietate revocarunt, atque adversarios, a quibus torquendus trahebar, depulerunt. Cui sanctus Albertus: Vis, inquit, accipere Sacramentum corporis ac sanguinis Redemtoris tui? Volo, ait. Quo sumto, cum omni iterum gaudio ab

Peste sæviente, Monachum sine Viatico mortuum suscitat.

SÆCULO 7. 29. Dec. hac luce recessit. In quo quid aliud fatendum est, quam ut merita sanctissimi viri Alberti patescerent, tale Dominus miraculum facere dignatus fuerit? Nam sicut meritis suis ad participandum corpori & sanguini Domini ad modicum potuit eum resuscitare; ita si voluisset ut plures viveret annos, a Domino (ut reor) impetrare facillime valuisset. Nolebat tamen illum in hac diutius permanere vita ad labores & ærumnas hujus sæculi perferendas.

Item alius famulus a morte excitatus. 11. Aliud quoque nec dissimile miraculum divinitus in eodem loco per beatissimum Confessorem suum Albertum Dominus operatus est. Nam die Nativitatis Domini nostri JESU-CHRISTI unus ex ejusdem Monasterii famulis præsentem excessit vitam. Quod cum sanctus Albertus comperisset, adsistentibus sibi Fratribus dixit: Requirite diligenter si nostrorum aliquis defunctus est, ut sepulturæ tradatur. Qui obedienter imperantis vocem sequentes, sicut jam diximus, invenerunt unum e famulis reddidisse flatum. Quem ut illis a Patre Alberto fuerat jussum, feretro imponentes cum consuetudinariis obsequiis humandum sepulturæ detulerunt. Denique cum jam ad hoc ventum esset, ut in defosso sepulcri loco poneretur, spiritu remeante illico redivivus apparuit, apertisque oculis interrogat ubi sit, vel qualiter illuc advenerit. Cui inquiunt: Ad hoc enim huc delatus es ut sepelireris. Et adjecit: Reducite me iterum ad Monasterium: spero enim quia Dominus quantumcumque mihi vivendi spatium daturus sit. Qui ab illa infirmitate convalescens, multis postea supervixit annis. Unde factum est, ut ex Monachis septuaginta migrarent ad Dominum, vernaculorum vero non est numerus. Tandem autem divina interveniente clementia cessavit hæc pestilentia. Sæpedictus quoque vir sanctus Albertus pro ipsis die noctuque orationi incumbens vota sua Domino reddebat.

Pestis vis & cessatio.

Albertus lectioni assiduus & divinis officiis, 12. Sed & cum post collectionem Fratrum gratia quiescendi ad lectum suum venisset, unum ex Fratribus ad se silenter evocans præcipiebat ei ut legeret. Summo quippe studio divinæ scripturæ paginulas rimabatur, quatenus scilicet nova & vetera in tempore opportuno proferre posset implens illud. Tanta certe plenus erat devotione, ut sanctorum Patrum, beati scilicet BENEDICTI atque COLUMBANI, sed & omnem Romanum Cursum uno die strenua ac pervigili meditatione expleret. Hujusmodi quoque consuetudinem habebat, ut omni dominico die tres Missæ ante eum canerentur. Erat quippe vultu humilis atque decorus habitu, clam floridus canitie, charitate plenus, fortis in excubiis, in abstinentia lenis, in tribulatione patiens, in prosperis cautus, in peccantibus misericors, castus, sobrius, & ut ita concludam, in omni cœlestis vitæ studio circumspectus. Ter etiam in anno coma illius tondebatur.

ter quoque anno tonsus.

Virtutes ejus. 13. Nam malum pro malo numquam alicui retribuit: quidquid vero sibi accidisset, æquo animo tolerabat. Sed & si quis de transitoriarum rerum damnositate illi nuntiasset, beati Job memor ajebat: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est, sit nomen Domini benedictum*. Fons etenim patientiæ ita in eo redundabat, ut unus filiorum Dei videretur & esset. Multi quoque ad invicem diffidentes pacis & concordiæ gratia sæpius ad illum veniebant, & taliter sanctis ipsius monitis mitigabantur, ut qui sub homicidali discordia venissent, in pacis charitatisque vinculo utrique læti ad propria remearent. Omnibus nimirum ad se venientibus condignum exhibebat officium. Nobilibus equidem secundum illud apostolici præcepti potestatibus sublimioribus subditus fuit: pauperibus vero ac peregrinis, sicut beatus ait BENEDICTUS, re vera Christi omnem præferebat humanitatem, Christum in eis adorabat quem procul dubio se suscipere noverat. Inter agendum vero idem dum hæc ageret, tam mente quam etiam vultu spiritalem præferebat lætitiam, secundum id scilicet quod ait Salomon *: *Hilarem datorem diligit Deus*. Si quis vero aliquid ab eo petisset, numquam, si posset, vacuum abire sinebat. Nam sicut mo-

Job 1.

S. Bened. Reg. cap. 53.

* immo Paulus Rom. 12 7.

mores bonos colloquia mala, ita quoque colloquia bona collidunt pravos SÆCULO
mores. Ut igitur boni in melius auditu proficiant, & quod etiam imper- 7.
fecti imitentur, alia perplura ejusdem sancti viri gesta relatu digna duxi- 29. Dec.
mus. Multi siquidem vi febrium succumbentes, quamquam procul remo- Miracula.
ti, mox ut particulam ipsius vestimentorum cum benedictione sibi ab eo
missa accepissent, omni languore deposito pristina incolumitate gaudebant.
Nam mulier quædam multimoda ægrotatione decubans, tandem in se reversa
misit ad eum, ut sui misereretur. Ille vero secundum quod Dominus
ait discipulis suis, *Gratis accepistis, gratis date*, fimbriam vestimenti Matth. 10. 8.
sui misit ad illam: quam illa cum accepisset, omnem protinus sospitatem
recepit. Sed non solum illa, immo alii quamplures qui ipsam fimbriam
contigerunt, omnem contraxerunt valetudinem. Erat etiam liberalissimus Pauperibus ducentos solidos largitur quotannis.
erga pauperes Christi, nam per singulos dies agapem illis faciebat. Hujusmodi
quoque consuetudinis tenorem observabat, quatenus scilicet annuatim
bis centum solidos in eleemosyna erogaret, in die videlicet Cœnæ dominicæ,
quando Dominus noster cum discipulis suis mysticum Pascha celebraturus
discubuit; & in die Nativitatis ejusdem Domini nostri JESU CHRISTI.
Hac de causa permoti multi pauperes ac peregrini, ipsius sancti
viri largitatis famam audientes, ex diversis & longinquis regionibus ad
eum certo tempore confluebant: inter quos etiam pauper quidam multo
languore miser advenit; quem cum membrorum valetudine pene exhaustum
vir Dei conspicatus fuisset, ait ad eum: Pro dolor, mi Frater, ut
quid tantum itineris laborem sumsisti? Cui inquit: Egestatis penuria, mi
Pater, compulit ut venirem. Vir quoque vitæ venerabilis Albertus subjunxit
dicens: Non enim expedit tibi diutius in hoc remorari loco, cum
præsertim sis gressuum omnino juvamine destitutus, ne forte nocturnæ feræ
aut etiam te canes devoraverint. Non post multum vero temporis cœpit
idem pauper convalescere, paullatimque artuum vigore succrescens
quemdam excoluit agrum, in quo sibi hortum instituit: postea vero factus
est Monachus. Egit tunc vir sanctus sub humilitatis custodia in occulto,
quod nobis Dominus ad ostendenda sancti Confessoris sui merita palam
fieri per ea voluit: nam non dubium est, quod ipsius meritis pauper
iste (ut prætulimus) sanitatis munus accepit.

14. Sed quia studiosi cum omni aviditate capiunt, quæ a fastidiosis & negligentibus
exsecrata fuerint; placuit huic opusculo subinserere aliud non
contemnendum miraculum, quod per eum Dominus operari dignatus est.
Quodam denique tempore pauper quidam cum multis aliis pauperibus,
qui ad prædicti viri Monasterium confluxerant, venit, corpore
quidem sanus, sed, ut ita dicam, mente infirmus; membrorum suorum
debilitatem, ut ex prædicti viri eleemosyna plus aliis pauperibus acciperet,
falso prætendere cœpit. Sed justo Dei judicio, quod fallaciter
quæstus gratia ostendebat, in veritate illi contigit: nam repente omnium
compago membrorum vi febrium dissoluta est: necessitate vero compulsus
confessus reatum sui sceleris, & non longe post vitalem in eodem loco
emisit flatum. Quidam ægritudinem simulans eam incurrit.

15. Prædictus autem vir Domini Albertus eo tempore quo Dominus per Albertus nonagenarius obit,
illum talia operari dignabatur, ut ipse referebat, nonagenarius erat. Jamque
ad æterni Regis claritatem, &c. ad ea quæ oculus non vidit, nec auris
audivit, pertingere quantocius festinans, omnem mundi gloriam floccipendens,
caducam præsentis sæculi vitam excessisse cupiebat, dicens sibi cum
Apostolo Paulo: *Nostra autem conversatio in cœlis est*. Cum igitur vocatio Philip. 3. 20.
illius divinitus optato fine propinquare cœpisset, subito febre correptus est:
& licet vires corporis defecissent, mens tamen ejus semper cœlo fixa manebat:
sumtoque alimento corporali, in hymnis ac laudibus Deo vacans,
supernorum meditatione pascebatur, ita ut merito cum Propheta dicere
posset: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo*. Psal. 33. 2.

SÆCULO 7 29. Dec. In ipsa vero incommoditate corporis, quibuscumque poterat divini pabula verbi subministrare satagebat. Interea grex ille beatissimus, quem Deo adquisierat, crebris suspiriis vultuque lacrymabili ajebat ad eum: Cur nos, Pater, deseris, aut cui nos solatio destitutos relinquis? vel quid jam pro te facturi erimus? Ille vero benignissimus ut erat, lenibus verbis in dilectione Dei ac proximi, omnibusque nominatim virtutibus, videlicet in castitate, charitate, ac deinceps corda illorum exhortabatur. Obitus ergo ipsius beati viri quarto Kalendas Januarii debita veneratione a Fidelibus sollemniter venerabiliter celebratur. 4. Kalend. Januarii.

Diaconus ejus familiaris etiam obit. 16. Illud etiam silendum non est, quod qui miraculorum prodigiis illum in vita glorificare dignatus est, in morte quoque nihilo minus mirificavit. Nam Diaconus quidam totius humilitatis redimitus insigniis, gratia vero Dei plenus, in ejusdem S. Alberti Monasterio sub eodem tempore commanebat. Hunc enim beatissimus Albertus propter gravitatem animique ejus propositum glutino charitatis diligebat. Denique idem Diaconus, postquam sæpedictus Confessor Christi obiisset, piis fletibus creberrimisque gemitibus ingemiscens, ajebat ad illum: Heu, mi Pater, ut quid non merui, quatenus tu me sepulturæ tradidisses, antequam ab hac luce subtrahereris? Eadem vero nocte qua agebatur, ut subsequentis diei luce collectis ibidem Fratribus corpus S. Alberti sepeliretur, prædictus Diaconus hominem exuit: sicque factum est, ut in uno sepulcri loco ambo simul ponerentur, ut quos scilicet in terris beata junxerat vita, nec in cœlis mors separaret gloriosa.

17. Sepultus autem est idem beatus vir Dei Albertus in basilica sanctæ MARIÆ semper virginis, quam ipse adhuc in corpore manens in honorem ejusdem genitricis Dei Mariæ fabricaverat: ubi ad laudem & gloriam nominis sui Dominus immensa miraculorum beneficia per eum operatur, qui ipsius sancti Confessoris sui Alberti meritis & intercessionibus, cujus hodie sollemnia colimus, dum in hoc sæculo sumus, nos adjuvare dignetur, postque decursum hujus vitæ ad vitam perducat æternam, cui regnum & imperium, laus & perpetuitas absque initio & sine fine permanet in sæcula sæculorum, Amen.

CIRCA AN. 731 24. Nov.

VITA SANCTI MARINI

EREMITÆ ET MARTYRIS

MAURIENNÆ IN GALLIA.

Ex mſ. Breviario Monasterii Sancti Savini apud Pictavos.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita discissa. 1. Paullo *minus obscura est Vita* S. MARINI *quam præcedens. Is* tempore Alexandri Papæ *Romæ educatus & institutus dicitur* ELLIDIO Episcopo *præceptore: quo mortuo* in Burgundiæ partes *accessisse, & in* Monasterio Candorensi, prope Juga-montium, ubi sub norma beatissimi viri BENEDICTI degebat multitudo maxima Monachorum, *in his* beatus EUSIPPIUS, *sub* ERILIO *an* Egilio Abbate, *substitisse perhibetur, quoadusque cœlesti monitu secessit* in montem Magnum *prope* villam *seu* urbem Maurianensem super rivulum Suriæ: *ubi a Vandalis, quorum Dux erat* ACQUIRINUS, ENGALDUS Rex, *cæsus fuit. In his quædam falsa, incerta quædam, cetera fere obscura. Falsum id quod dicitur, Marinum extitisse tempore Alexandri Papæ. Alexander Papa primus vixit procedente sæculo secundo æræ Christianæ; secundus post medium undecimum sub neutro vixit Marinus: non sub primo: siquidem Monachus vixit ad normam Regulæ S. Benedicti: non etiam sub secundo: cum ipsius reliquiæ jam fuerint in Monasterio S. Savini tempestate Normannorum. Ignotum Candorense Monasterium, nisi sit Condadiscone nse a sanctis Romano & Lupicino* *exstru-*

CIRCA AN. 731 24. Nov.

exstructum in locis Jurensibus : at Caudorense non procul aberat ab urbe Mauriana seu Maurienna : in qua non minus ignotam Marini nomen, quam locus ubi eremita vixit. Vuandalorum nomine, qui ejus martyrii auctores fuisse dicuntur, interpretor Saracenos, de quorum facinoribus actum est in tomo primo hujus Sæculi ad annum 731. quo nescio an Marini interitus acciderit. Fuere & aliæ Saracenorum impressiones in Galliam sub finem sæculi noni, ut constat ex Annalibus Fuldensibus & ex epistolis Formosi Papæ; & initio sæculi undecimi, teste Adalberone Laudunensi Episcopo in carmine ad Rothertum Regem, hujus rei auctore singulari, uti observavit Hadrianus Valesius ejus editor & illustrator. Verum hæc contigere serius ætate Marini, cujus reliquias, prout inferius videbimus, jam ante Normannorum cladem possidebant Monachi S. Savini, qui eas sine dubio a Carolo Magno acceperant. Nec proinde huc torqueri potest incursio illa piratarum in insulam Lerinensem, a quibus Monachi cæsi sub finem sæculi 11. ut scribit Hildebertus Cenomannensis Episcopus in epistola 24. ad Hugonem Abbatem Cluniacensem.

Monasterium S. Savini.

2\. *Carolus Magnus S. Savini Monasterii auctor fuisse dicitur. In Chronico Malleacensi, quod Philippus Labbeus in tomo 2. Bibliothecæ novæ adidit, ad annum quo mortuus est Carolus Calvus, id est ad annum 877. omnia Monasteria destructa fuisse feruntur :* Cœnubium S. Savini & castrum in quo est, quod Carolus Magnus jussit ædificari, inviolabile mansit solum. *Monasterium illud situm est apud Pictavos ad Vuartimpam * fluvium, haud longe a monte olim dicto* ad Tres-cypressos, *modo S. Savini, ubi S. Savinus martyr, B. Cypriani æque martyris frater, primum sepultus est. Ex eo Monasterio, quod in opidum S. Savini * nomine accrevit, perstatque hactenus sub Benedictina S. Mauri Congregatione, prodiere viri quidam illustres. In his* ODO Abbas *principatu Ludovici Augusti cognomento Pii, is quem Canonici Lemovicensis Ecclesiæ S. Martialis Monachi fieri volentes* sibi præposuerunt, *teste Ademaro Monacho Ecolismensi in Chronico. Inde etiam educti Monachi qui Ædacensem Abbatiam S. Martini restituerunt, ut in Actis S. Hugonis Monachi dicemus Sæculo 5. Benedictino. Denique ex eodem loco etiam prodiit B. Bernardus Abbas Tironensis Monasterii & Congregationis auctor sæculo 12.*

* la Gartimpe

* S. Savin

3\. *Dubitavi aliquando, aliusne fuerit Marinus iste ab* AMARINO *seu* Marino Abbate, *quem una cum S. Præjecto Arvernensi Episcopo interfectum fuisse legimus in Sæculo nostro secundo.*

Marinus Romæ institutus ab Ellidio Episcopo,

1\. TEmpore quo dominus ac beatissimus ALEXANDER Papa urbis Romæ regimen ecclesiasticum adsumsit, fuit homo quidam nomine MARINUS, nobili ortus prosapia, sanctitate præcipuus, moribus maturus, virtutibus floridus, & in omnibus Dei cultor eximius, exemplarque Sanctorum in cunctis observans. Qui undecimo anno ætatis suæ Romam delatus a parentibus suis, beato ELLIDIO est traditus, ut scientiam scripturarum ei insinuaret, & qualiter bonum & malum discernere valeret ei patefaceret. Ipse autem quamvis juvenculus esset ætate, moribus tamen senex erat : & in omnibus quæ ad cultum Dei pertinebant prudentior ceteris, qui jam ex longo tempore didicerant, esse videbatur. Videntes autem ceteri qui cum eo erant prudentiam & eloquentiam illius, necnon & qualiter Deo militabat; cœperunt illi invidere, & multa opprobria ei inferre. Ille autem repletus Spiritu-sancto benedicebat illos, & dicebat : *Domine, ne statuas illis hoc peccatum.* Act. 7. 60.

vicennis sacerdotio initiatur.

2\. Videns autem reverendissimus vir Ellidius sanctitatem & sapientiam illius, cum esset vicesimi anni ætatis, quamvis consuetudo non esset, ut usque ad tricesimum annum quis Sacerdotium præsumsisset accipere; tamen quia sciebat eum justum & sanctum, ordinavit illum ut Missam in conspectu Dei & ante se celebraret.

Ellidio mortuo,

3\. Post parvum vero temporis obiit S. Ellidius *a* in pace. Tunc omnes qui Deum timebant, & ejus præceptis obtemperare cupiebant, sanctitatemque reverendissimi & justi viri Marini sciebant, cœperunt clamare, & dicere, quia nullus tam dignus fuisset successor B. Ellidii, sicut B. Marinus. Ille autem hoc audiens, cœpit intra se cogitare, & dicere : Quid mihi

a Hoc loco venit in mentem Ellidii Episcopi Pictensis, cujus epitaphium scripsit Alcuinus, tametsi alium ab isto fuisse non dubito : siquidem hic Romæ, ille Viennæ sepultus est.

CIRCA AN. 731 24. Nov. mihi prodest ambitio hujus sæculi? nudus egressus sum de utero matris meæ, nudus revertar illuc. Et statim omnia quæ habebat erogavit pauperibus, & consurgens media nocte cœpit solus pergere in partes Burgundiæ, in locum qui dicebatur Juga-montium, ubi erat Monasterium in honore sanctæ Dei genitricis MARIÆ constructum, degebatque ibi multitudo maxima Monachorum, sub norma beatissimi viri BENEDICTI permanens. Locus autem ipse vocatur vulgariter Candorensis prope urbem Maurianensem, in quo beatus Eusippius degebat, & multa bona ipsis habitatoribus præbebat.

secedit in Monasterium Candorense,

Veniens itaque beatus vir Marinus in ipso loco, & videns quam arduam vitam & quam magnam religionem ipsi Monachi ducerent; placuit illi ut aliquantulum temporis ibi moraretur. Et veniens ad domnum ERILIUM Patrem ipsius Monasterii, narravit illi omnem cogitationem suam, & qualiter ibi ex urbe Romana adveniret, vel quia ibi commorari vellet. Videns autem eum beatus Erilius eleganti forma, cernensque sanctitatem ejus, projecit se ad pedes ejus, & rogavit eum ut ibi aliquamdiu moraretur, cunctumque gregem sibi commissum viam veritatis instrueret, & doceret illos scientiam scripturarum. Religiosus autem vir Marinus talentum quod illi Dominus commendaverat cœpit distribuere omnibus, & unicuique secundum vires suas instruere.

ubi Monachos erudit.

Cœlesti monitu secedit in montem Magnum,

4. Post annum autem transactum cœperunt ad illum ex multis provinciis advenire, & multa munera ei deferre: quia vita & sanctitas ejus per diversa regna divulgata erat. Ille autem cum hoc vidisset, dixit intra se: Ego pompam hujus sæculi reliqui, & sæculum me evomuit: & iterum sæculum & vanam pompam quæro? Et cum hæc intra se cogitaret, sopore somni oppressus obdormivit. Cum autem dormiret, apparuit ei beata Dei genitrix MARIA cum duodecim Apostolis, & dixit ei: Marine, Marine, quæ cogitas fac citius, quia multa propter nomen Domini oportet te pati proximo in tempore isto. Mane autem facto veniens beatus Marinus ad domnum Erilium, deprecatus est illum ut ei licentiam daret, quatenus in monte qui vocatur Magnus, solitarius degere valeret. Beatus autem Erilius cœpit intra se cogitare, quid agi deberet ex hac re. Et cum in animo suo hæc cogitaret, animusque ejus contristatus esset, nolens tam beatum & justum virum a se recedere; oppressus a somno cœpit dormire, & confestim apparuit ei piissimus Pater BENEDICTUS, cujus tramitem tenebat, dixitque illi: Dimitte hominem sanctum & justum hoc quod a te petit peragere, quia multa oportet eum pati pro nomine JESU-CHRISTI proximo in tempore. Iste autem expergefactus e somno continuo vocavit domnum Marinum, & dixit illi, ut omnino quæ in corde ejus erant perageret. Perrexit autem sanctissimus vir Marinus in villam Marianensem super rivulum Suriæ, & cœpit ibi solus habitare, solique Deo vacare.

ubi mire pascitur,

5. Post tertium vero diem venerunt duo ursi ad cellulam ejus, deferentes ei duo vascula apum, & projecerunt se ad pedes ejus, cœperuntque lingere plantas illius, signum ostendentes ut ex beneficiis illorum comederet. Ille autem Domino gratias referens, accepit refectionem quam ei illi obtulerunt, & comedit, refocillatusque est spiritus ejus. Præcepit autem ursis ut redirent ad propria, & per singulos dies redirent ad eum cum cibo, quem illis Deus transmissurus erat. Ipsæ autem bestiæ quæ tam feroces esse consueverant, ut in conspectu illarum stare nullus ausus esset; post modicum per meritum beati Marini ita mansuetæ factæ sunt, ut pedes illius lingerent, & ad ejus imperium quotidie redirent, duos panes secum deferentes.

a Wandalis cæditur.

6. Post quartum annum postquam ibi stare in solitudine cœpit, & jam ita esse, ut nullum consortium haberet, nisi tantum cum Angelis; surrexit impiissimus Rex Wandalorum contra Christianos, & maxime in Longobar-

bardos & Burgundiones, eo quod noluissent obtemperare præceptis illius. Et misit duces suos & magistratus cum illorum satellitibus, ut cunctas terras eorum devastarent, & igne cremarent, nisi idolis sacrificarent. Venientes autem ad locum, qui dicitur Candorensis, ubi turba Monachorum erat, conati sunt domum illam incendere, & non valuerunt. Ex Monachis autem ibi nullum invenerunt, quia jam omnes in montibus confugerant. Devastantes ergo omnia quæ ibi invenerunt, conati sunt venire ad urbem Maurianam, ut illam igne cremarent. Admonitus est ergo beatus Marinus ab Angelo ut eis obviam occurreret, & prædicaret eis, qualiter trinum & unum Deum colerent, acciperetque coronam suam, quam Dominus illi repromissam ab initio sæculi habebat. Ipse autem statim consurgens occurrit eis obviam, & cœpit illis prædicare nomen JESU-CHRISTI. Illi comprehendentes eum, ligatis manibus ejus duxerunt illum ad Præsidem ACQUIRINUM. Cum ergo ante illum adductus fuisset, statim ruptæ sunt corrigiæ quibus ligatus erat. At illi qui eum ligaverant videntes eum sine ulla læsione solutum, stupefacti proni ceciderunt in terram ab hora tertia usque ad horam sextam. Videns autem Præses illum solutum esse, & suos satellites ad terram jacere velut mortuos, cœpit dentes suos stridere præ nimia tristitia, & ait illi: Quid est quod facere voluisti? numquid cogitas quod per tuas artes magicas me superare valeas? sacrifica diis, & nega Deum tuum, & ego te faciam cum domino meo ENGALDO Rege multa munera adquirere: insuper si hoc feceris, magnus & magnificus super cunctos nostræ provinciæ eris. Beatus Marinus dixit illi: Ego nolo thesauros sæculares adquirere, quia ego thesauros meos in tuto loco habeo absconditos, ubi nec ærugo, nec tinea eos demoliri potest. Acquirinus autem Præses ait illi: Marine, noli ita agere, sed sacrifica: nisi enim sacrificaveris diis, diversis pœnis te interficiam, insuper & morti pessimæ te certissime tradam. Christi Martyr constanter dixit ad Præsidem: Rex noster militibus suis tormentorum mitigat supplicia, & quæ infertis ad pœnam, patenter mutat ad gloriam. Constantem Marini animum nullo modo moveri posse adspiciens tyrannus, parato fornacis incendio eum flammis puniri decrevit. In medio fornacis incendio suum militem Dominus non dereliquit, sed excussa flammarum immanitate de Præsidis apparitoribus triumphavit, & Martyrem mirabiliter liberavit. Martyr autem Domini solutus in medio camini exsultabat, & Dominum pia voce collaudabat. Quod cernens impius dux legionis perfidæ Acquirinus, stridensque dentibus suis, jubet per tortorem sanctum virum capite puniri: cui tandem cervicem præbuit ultroneus *a*.

CIRCA AN. 731 24. Nov.

INVENTIO RELIQUIARUM S. MARINI.

Ex eodem Breviario ms.

1. HOdierna die, dilectissimi Fratres, spiritali jocunditate lætemur, quæ de sacrati corporis Martyris Christi MARINI revelatione nobis annua revelatione festiva repræsentatur. Hodie namque hic Martyr beatissimus, licet requisitus, cum magnæ tamen admirationis miraculo se nobis manifestare dignatus est. Quod qualiter evenit, vel quo ordine factum fuit, quoniam a nonnullis id ignorari non nescio, quoquo modo potuero nescientibus, tam futuris quam præsentibus, sancti Martyris auxilio suffragatus, manifestare attentabo: quatenus ex consideratione perpetrati miraculi cultu celebrior amabiliorque habeatur dies.

a Nimirum Novembris, ut puto, die 24. quo ejus celebritas in Monasterio S. Savini antiquitus recoli consuevit.

CIRCA AN. 731 24. Nov.

2. Cum igitur beatissimus Martyr Marinus Dei dispositione suaque electione á loco in quo primo sepultus fuerat, huc transportaretur, & tam superna declaratione, quam miraculorum attestatione, non mediocri veneratione ab omnibus susciperetur; illi venerabiles Patres, videlicet antecessores nostri, per quos hujus lòci cura tunc temporis administrabatur, ditati thesauri tanti adeptione, timentes ne forte aliquo modo, vel maxime Nortmannorum incursione, qui suis de sedibus temporibus illis sæpe incertisque vicibus prosilientes populabantur quæque loca attingere poterant, eo privarentur; recondidernnr terræ eum quam secretius potuerunt: non solum autem illum, verum etiam beatissimum Martyrem Savinum, jam de Biturica civitate relatum, ubi barbaricæ dictæ superius incursionis timore ab hujus loci senioribus delatus, per triginta annorum curricula illatæ perditionis & persecutionis finem operuerat: necnon venerabilem egregiumque versificatorem PRUDENTIUM, quem ab Hispania referunt ab Imperatore CAROLO Magno in has regionum partes fuisse delatum: qui qualis quantæque peritiæ vir fuerit, satis ab eo libris editis dignosci potest. Sanctum quoque MAXENTIUM, qui & Adjutor dicitur, quem ejusdem persecutionis tempore occasione quadam huc referunt esse delatum: venerandum quoque ROMARDUM a castello Haylone: ac beatum FLORENTIUM a * Booya insula, in qua claruisse plurimis refertur virtutum charismatibus. Terra itaque omnes hos pariter per diversa Ecclesiæ loca sine aliquibus indiciis, quibus reperiri ulterius possent, ut præfati sumus, recondiderunt. In quodam tamen eminentiori ipsius basilicæ arcu adnotaverunt, infra ejusdem septa basilicæ omnium supradictorum Sanctorum corpora conservari.

Corpus S. Prudentii ab Hispania jubente Carolo Magno in Galliam delatum.

* al. Haia

3. Tempore autem non pauco prius evoluto factum est, sub sanctæ videlicet recordationis diebus GUNGALDI Abbatis, ut ODO *a* qui sub ejus Patris regimine Præpositi fungebatur officio, cui & in regimine decedenti meruit subrogari; licentia & deprecatione ipsius Patris, non modica pecunia ab ALMONE *b* Pictavorum Comitissa, ab hac vita recedente, suscepta quantitate, quatenus eam, quo utilius proficere sciret, ad ipsius remedium animæ ordinaret. Qui ex ea hoc instituit, ut Ecclesia melioraretur, & a statu quo primitus fabricata fuerat, omni parte sui amplificaretur. Cum jam denique ad id usque perventum fuisset, ut antiquæ fabricationis dejicerentur materiæ, quatenus ædificationis reparandæ fundamenta erigerentur; non primitus tamen hoc fieri delegerunt, donec quæ in eadem credebantur basilica requiescere, Sanctorum corpora reperirentur. Et quoniam super terram nullum apparebat indicium, quo eorum certi fierent repertionis: nullus quoque eorum omnium intererat, nec usquam ab eis reperiri poterat, illa videlicet jam tota generatione decessa, qui ubi reconditi fuerant a quoquam se numquam fateretur audivisse. Quid ergo facerent nesciebant: tamen quo apertius arbitrati sunt eos poni potuisse, fodere aggrediuntur. Et eum jam licet ceterorum perveniretur facilis satisque compendiosa repertio, beatus tamen Marinus Martyr cum grandi difficultate laboris, & non sine stuporis immensi prodigio repertus est. Facta igitur difficultate beati Martyris corpus inveniendi, reliquis ad votum inventis ac sine grandi molestia effossis, debitaque cum reverentia in Ecclesia collocatis, ad Christi Martyris Marini inquisitionem animos denuo appulerunt *c*.

MO-

a Odo iste alius fuit ab Odone Abbate, qui Canonicos Ecclesiæ S. Martialis monasticis institutis imbuit, ex dictis in Observationibus prævijs.

b Hæc est Admodis seu Adalmodis Bosoni Marchiæ Comiti primum, dein Guillelmo Aquitaniæ Duci nupta ineunte sæculo 11. Lege Chronici Malleacensis lib. 1. §. 6 tomo 2. Bibliothecæ Labbeanæ.

c Cetera desunt in Breviario ms. in quo hæc Inventio reponitur die 12. Martii. S. Marini ossa, quæ sub ara ipsi sacra latebant, sollemni ritu defossa sunt anno 1671. die 16. Junii, & in urnula lapidea inventa est hæc inscriptio: INCLYTUS MARTYR MARINUS HIC REQUIESCIT. Reliquiæ in ligneo loculo laminis aureis tecto repositæ.

CIRCA AN. 731 24. Nov.

MONITUM.

EXSTAT *etiam in eodem codice historia translationis S. Savini ad diem 27. Januarii, facta post cladem Nortmannorum, quorum tempore Monasterium in solitudinem redactum fuisse perhibetur. Tum* BONITUS *quidam Presbyter religione animatus*, Ecclesiam beati Martyris reconstruere, locumque ut est hodie (*sic loquitur Auctor*) restituere *cœpit. Denique prosapia clarus, rebus inclytus* BACDULUS Clericus Palatinus, Abbas Monasterii Majoris Turonensis, hereditatis ibidem, maxime in villa nuncupata Serisio jure propinquitatis possidens prædia, *de vulgatis S. Savini reliquiis inquisivit. Hæc tantum in ms. codice habentur.*

Lubet hoc loco subjicere epitaphia duo, quæ Massiliæ extant in Monasterio S. Victoris Ordinis S. Benedicti: unum EUSEBIAE *Abbatissæ Cœnobii S. Quiricii a Joanne Cassiano exstructi prope urbem, quæ una cum Sanctimonialibus quadraginta, ne pudicitiæ suæ vis ab Saracenis inferretur, nasum sibi præcidit, eodem forsan tempore, quo S. Marinus ab eisdem Barbaris necatus est. Quam loci traditionem confirmat generosæ illius heroinæ effigies dimidia facie & naso præciso tumulo imposita cum hac epigraphe:*

PER HIC REQUIESSET IN PASSE EUSEBIA RELIGIOSA
MAGNA ANCELA DOMINI
QUI IN SECULLO AE HENEUNTE ETATE SUA VIXIT
SECOLARES, ANNUS 24. ET UBI A DOMINO
ELLECTA EST IN MONASTERIO SANCTORUM CYRICI
SERVIVET ANNUS QUINQUAGENTA. RECESSET
SUE DIE PRIDIE KALL. OCTOBRIS INDICTIONE SESTA.

Sanctimoniales quadraginta, quæ una cum illa nasum sibi eodem animo præcidere, jacent in medio sacello B. Mariæ de Confessione, ut vocant: cujus aditus mulieribus interdictus.

In eodem sacello cernitur sepulcrum, & epitaphium Tillisiolæ Abbatissæ in hæc verba:

✠ ✠ ✠

IN HOC TUMULO SITA EST TILLISIOLA
ABBATISSA, QUE NOMINIS SUI DECUS
VITA FACTISQUE SERVABIT.
CHRISTI ET IA'. MARIAM MENTE
SEC. TUA FIDEM VIRGO
VIRGINIBUS SACRIS XL PRAEFUIT
ANNIS US XII. VIII. IX X.
DIEBUS VII. IDUS APRILIS INDICT. VIII.

VITA S. SEGOLENÆ

SÆCULO 8 24. Julii.

ABBATISSÆ TROCLARENSIS IN AQUITANIA PRIMÆ,

Auctore anonymo, ejus æquali, ex cap. 17.

Ex ms. cod. Moisacensi & Bibliotheca Labbeana.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. BEATAE SEGOLENAE * *seu* Sigolenæ *gesta litteris mandavit anonymus Auctor gravis, & quidem ejus æqualis, ut patet tum ex Prologo, tum ex cap. 17. ubi miraculum commemorat se præsente factum a Segolena, quam non semel* Matrem nostram *appellat. Lucubrationem suam nuncupat* ALIPHIAE *Abbatissæ Monasterii Troclarensis a Segolena conditi, de quo postea.* Segolenæ Vita, * S. Sigoulene,

2. *S. Segolenæ memoriam nulla produnt veterum Martyrologia: antiquum tamen ejus cultum probant tum subjecta Vita ab optimæ notæ Auctore graviter conscripta, tum vetus index Ecclesiarum & altarium diœceseos Claromontensis, in quo* S. Segolenæ altare in Monasterio Rubiacense *quondam exstitisse legitur in lib. 2. num. 9. tum denique Gaufredus Prior Vosiensis, qui agens* de Sanctis in diœcesi Lemovicensi clarioribus, *hæc habet:* Ecclesia memoria & cultus,

Hh iiiij quæ

SÆCULO 8 quæ vocatur Monasterium Leolenum, & quædam aliæ, Maximum, SIGULENAM & Sagittarium habere se fatentur. *Segolena ut vidua sancta colitur officio sollemni Albiæ in Ecclesia cathedrali, & officio duplici per totam diœcesim.*

24. Julii.

Ortus & genus. * Albia

3. *Segolena in urbe Albia * seu Albiga in Aquitania, ad Tarnum fluvium, nata est parentibus illustribus: ut quæ* SIGIBALDUM Episcopum & BABONEM Aldiensium Ducem *fratres habuit. Eam Antonius Dominicius S. Arnulfi Mettensis Episcopi cognatis adnumerat in lib. de Ansberti familia cap. 8. eidemque patrem* GODINUM, *matrem* DODINAM *in prævio stemmate attribuit: id quod satis refellitur ex hac vita, in qua Segolenæ pater* CHRAMSICUS *non semel nominatur.*

Ætas.

4. *Quo tempore vixerit Segolena, non facile quis definierit. In ejus Actis laudantur* SIGIBALDUS *Episcopus,* BABO *Albiensium Dux, germani ejus;* EVANTIUS & GISLOALDUS *Abbates: at de nullius ætate certa potest ferri sententia. Cujus sedis Episcopus fuerit Sigibaldus, ignoratur. Sigibaldus Mettensis Episcopus ab anno fere 718. ad 42.* generosis ortus natalibus *dicitur. Verum a pago Albigensi remotior est civitas Mediomatricum, quam ut Sigibaldus Mettensis, podagræ aliisque doloribus impeditus, sororem in pago Albigensi demorantem invisere potuisset tam sæpe, quam id de Sigibaldo Segolenæ fratre scribitur.* Evantii *Abbatis æque ac aliorum notitia etiam obscura. Exstat apud Henricum Canisium in tomo 5. antiquarum lectionum* epistola Evantii Abbatis *contra Hispanos nonnullos in Cæsaraugustæ partibus agentes*, qui sanguinem animalium immundum judicant, & carnem mundam esse dicunt. *An forte Evantius in Vita Segolenæ memoratus? nam epistolæ scriptor non fuit Evantius ille Viennensis Episcopus, qui obiit anno 21. Childeberti; nec Evantius a Fortunato laudatus: siquidem auctor in epistola sua citat* librum Pastoralem sancti Gregorii, *qui liber pontificatu Evantii Episcopi Viennensis vixdum editus a Gregorio erat: certe nec Gregorius Magnus tum dicendus* sanctus.

Monasterium.

5. *Monasterii Troclarensis a Segolena conditi locus æque obscurus. Ejus tamen situm conjicimus ex loco* Insula *dicto, quo Sanctimonialium cadavera humanda deferebantur. Quippe antiquitus non in ipsis Cœnobiorum claustris, sed extra, mortuorum corpora sepeliri mos erat. Atqui visitur etiam nunc* Insula *oppidum ad Tarnum fluvium octava fere leuca infra Albigam; & in diversa fluminis ripa vicus S. Martini, quo in loco (ut veri simile est) conditum erat Troclarense Parthenonium: cujus Oratorium sancto Martino, Ecclesia beatæ Mariæ sacrata erat, ex capp. 18. & 22. Paschalis Papa secundus in litteris concessis Ottoni Abbati Monasterii sancti Victoris apud Massiliam conditi, inter alia memorat* Cellam sanctæ Segolenæ in diœcesi Albigensi: *quo nomine forsan intelligit* la Grave, *Baroniæ titulum, cujus loci Ecclesia hactenus sanctæ Segolenæ nuncupata est. Vixit in Cœnobio suo sancto Segolena* secundum priscorum Patrum instituta *cap. 12. seu juxta* institutionem sanctæ Regulæ *cap. 23. quo nomine Benedictina designari solet.*

PROLOGUS AD ALIPHIAM ABBATISSAM.

SÆpius mente devota, reverenda mihi sacrataque Christo ALIPHIA, cum choro sodalium Monacharum tibi commisso, imperitiæ meæ imperatis, ut almæ Matris nostræ SEGOLENÆ, meo studerem stilo texere gesta. Nefas tamen esse credo, si tam sancto desiderio minime paream. Quæso ergo ut conatum meum vestris orationibus juvetis. Igitur Deo

Matth. 10. 19.

juvante, qui dixit, *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis*; adgrediar implere quod postulastis. Et multa quidem ipsius

Auctoris fides.

beatissimæ mihi narratione comperta, & a memetipso visa; nonnulla etiam venerabilium Sororum discipularum suarum quæ ei ab adolescentia servierunt, relatione prolata didici in hoc opere. Et ut legentibus fastidium amputarem, studui sub compendio brevitatis, rustico quidem sermone, de virtutibus prædictæ Dei famulæ pauca de plurimis narrans, multis cognitam reddere veritatem: & si minus expleta utiliter fuerint quæ præcepistis, meam potius difficultatem quam inobedientiam accusetis. Ecce, ut jussistis, habetis exiguam dictationem. Nunc igitur vivendo sequi quisque appetat, quod legendo scire festinat. Dignitatem igitur vestram obsecro, ut cum semel legeritis, judicio peritorum decorentur *, ut apta legentibus fiant.

* al. deponantur.

IN-

SÆCULO 8

24. Julii.

INCIPIUNT CAPITULA.

INCIPIT CONVERSIO SEU TRANSITUS S. SEGOLENÆ Abbatissæ, cujus corpus pago Albiensium quiescit, & est transitus ipsius 9. Kalend. Augusti.

CAP. I.

Ad conversionem seu correctionem mortalium multum prosunt exempla bonorum, quibus ædificatur homo varias consectari virtutes. Si enim ad boni incitamentum divina quibus admonemur præcepta deessent; pro lege nobis Sanctorum exempla sufficerent. Hoc a sæculis egit Rex auctor æternus, ut famulorum suorum famularumque famam commendaret perennem, & ut futuris temporibus exempla illorum memoriæ commendando ventura soboles gloriaretur. Igitur quoniam tantæ Matris SEGOLENÆ adgredimur texere gesta, erit nostrorum arbiter dictorum virtutum largitor immensus, qui ei munera vitæ perennis gratia sua largitus est. Igitur beatissima Segolena fuit ex urbe Albiensium natalibus nobilis, religione nobilior: quæ cum suis parentibus brevi commanens tempore, & ab ipsis infantiæ rudimentis studiosis laboribus operibusque pro sexu instituta, juncta est matrimonio annorum circiter duodecim; sublimemque genere, divitiis atque moribus GISLULFUM nomine sortitur jugalem. Nubit ergo terreno homini, nec tamen separatur a Rege cœlesti: plus participatur a Christo, quam sociata conjugio; subdita Deo, semper monita sectans Sacerdotum; timens ne a Domino degradaretur, cum mundi gradu proficeret. Transeunte igitur spatio temporis, jam felicissima pro charitate Dei quam prætulerat amori carnis, quam ex toto odiens, fervens spiritu desiderabat placere Deo; ait ad virum suum: O tu vir adolescentiæ flammis exæstuans, omnes facultates meas suscipe: tantum ut corpus meum liberum efficias, ut perficiam quod est

Sic Fortunatus in Vita S. Radegundis.

SÆCULO 8 24. Julii. est secundum desiderium meum. Et ille : Adhuc paullisper sustine, & eum voluntas Dei fuerit, ita postea fiet. Et cum ipse sancto illustrante Spiritu firmum propositum & tam mirabilem & subitam conversionem frequenter in ea regnare reperisset; gratulans de ejus excellenti desiderio, sciens hanc esse mutationem dexteræ Excelsi, ait : Manus Domini qui potens est, dirigat omnem actum tuum in bono : age ergo quod agis, operare quod operaris. At illa gaudens ab eodem talem se percepisse licentiam, quod jam ex multo tempore valde cupiebat & desiderabat pro conservando continentiæ proposito, glorificavit omnipotentem Dominum.

II. Ex illo namque tempore sciens eleemosynis cœlorum regna posse mercari, se sua cum facultate eleemosynæ dedicavit, apud quam nec egeni vox inaniter sonuit. Sæpe donans indumenta, membra Christi se tegere sub inopis veste credens : hoc reputans se perdere, quidquid pauperi non dedisset. Tendens adhuc animum ad opus misericordiæ infirmos visitabat, peregrinos advenientes gaudens suscipiebat, in itinere sumtus administrabat, pauperibus omnia gaudens dispensabat, ut læta diceret : *Dispersit, dedit pauperibus : justitia ejus manet in æternum.* Psal. 3.

III. Quid beatissima egerit circa Sanctorum templa, quæ eloquentia suppleat? quis sermo explicet, quam se munificam ea monstravit ergà Ecclesiam? Vestibus & ornamento quod clariore solebat ferre cultu in sæculo, sacra componebat altaria : deinde quod supererat, Monasteriis dispensabat.

IV. Erat enim vera Domini cultrix : & necesse erat, ut quam Deus perfuderat gratia, ab omnibus amaretur. Christo igitur cotidie sedulum exhibebat officium : & si sederet in prandio excubans * jugalem, casu aliquo ut Deo redderet debitum, se subducebat convivio, quidquid ferret, leve reputans, tantum ne Christo vilesceret.

* supple prope.

Eadem Fortunatus de S. Radegunde. V. Quodam tempore adveniente quodam Fratre in urbe jam dicta, religiosa gratulatione beatissima cum reverentia, ut Patrem suscepit spiritualem : & cum pollens esset ingenio, statim peculiariter ab eo requirit, dicens : Animam meam servare volo; doce me, obsecro, viam justitiæ. Et ille : In divina potestate consistit, cui velit Deus doctrinæ verbum dare. Potens & clemens Deus verum & magnum in animo tuo posuit desiderium, qui solus potens est perseverantes innovare perenniter & beatificare. Igitur qui secundum Deum vult vivere, non quod ei carnaliter delectat, sed quod spiritualiter ædificat, facit : & quidquid cupit aut agit, non vult ex sua, sed ex Dei sui voluntate procedere totis viribus concupiscit.

VI. Illa in timore Christi dedita, nempe Spiritu-sancto plena, credens sibi a Domino impetrare optimam virtutem continentiæ, ait : Scio, Pater, quia a Deo continentiæ virtus datur; nostrum vero est petere, suum est concedere. Ipse Dominus dixit : *Petite & accipietis.* Luc. 11. 9.

VII. Nec longo post tempore vir ejus defunctus est. Plangunt servi dominum, affines proximum : tota quippe domus erat in luctu : illa autem beatissima sepelivit eum diligentissima sepultura. Fuit Sancta subdita viro annos circiter decem : de cujus obitu quia graviter contristabatur, consolabatur a parentibus, & ipsa dicebat illis : Nullo modo consolabor, nisi permiseritis me omnem sollicitudinem contemnere sæcularem. Illi non causæ Religionis insistunt, sed denuo conjugii jura sollicitant, ut cum ipsa postmodum temporaliter gloriarentur. Erat interea jurgium inter sanctum propositum Dei famulæ & parentum sæcularem conflictum. Elegit venerabilis Segolena potius monasticam ducere vitam, quam in propria domo vivere cum periculo castitatis. Parentes ejus cum se jam victos cernerent, nec possent resistere suæ proposito voluntatis; volentes nolentesque cui obsistere non poterant, sancto ejus desiderio abdicata propria voluntate satisfaciunt. Exsultavit autem Sancta gaudio magno de consensione parentum : & sic in omnibus libera effecta, gratias agebat Domino.

VIII. Eo sub tempore directam legationem ad Pontificem prædictæ urbis sui mi-

miserunt parentes, ut ipsam mutata veste Domino consecraret. Qui eorum agnita voluntate, manu superposita consecravit Diaconam *a*. SÆCULO 8

24. Julii.

At vero cum Dei famula largita sibi a Pontifice benedictione domum remeasset, cœpit peregrinationem desiderare, memor illius dominici imperii ad Abraham: *Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & vade in terram quam monstravero tibi*. Mox religiosissima cum lacrymis inclinatur ad genua patris sui divino cultui dediti, nomine CHRAMSICI, accensaque sancto desiderio his verbis alloquitur: Gloriam hujus sæculi quæ sicut flos feni transit, & falsas mundi divitias pro amore regni cœlestis, inspirante Domino nostro JESU-CHRISTO qui omne bonum tribuit, delibero contemnere juxta dictum sancti Evangelii, sæculoque renuntiare, & jugum Christi ferre quod ferentibus leve est, cupio, & liberari de sæculi compedibus. Divinitus namque adjuta conniventia parentum & vestro permissu, sociare me in sancto ovili cum sacratis Deo Virginibus & ab omni inquietudine sæculi absolutis decrevi, ubicumque potuero, rectius Dei servare mandata. IX. Gen. 12. 1.

Audiens hæc pater ejus, mirari cœpit ignitum igne Domini desiderium ejus & cordis ardorem, & conjungitur * corde. Ipse vero cum esset senex, de suavi ejus eloquio & visione sui animo non satiabatur, & propter sanctum propositum ejus flendi præ gaudio fiebat necessitas. Et subito subintrat ei deifica inspiratio, ut suo opere cum fidei gratia Cœnobium, ubi ipsa degeret, loco amœnissimo in prædio suo cognomento Troclaris * construeret: quod ita Domino providente & juvante factum est. Et consolabatur eam paterna affectione & hortabatur, ut in Domino semper fideret, ejusque imperiis efficaciter obediret; nam exsulem fieri de propria regione non permisit. X.

* f. compungitur

* al. Troglaris

Eo itaque tempore beatissima pulsare cœpit, ut ad desideratum locum perveniret. Itaque domos reliquit proprias, progressa cum sodalibus suis Christo duce cum præcedente psallentium choro. Ovantes omnes cum fide robusta accedunt, & valde propter venerabilem ejus sanctitatem suscepit eam honorifice pater ejus. Deus autem qui fidem & constantiam ancillæ suæ providerat, bonum ejus propositum ad effectum perduxit. Ingressa est ergo locum: ad quem cum venisset, cum suis resedit, ibique sola orationibus & jejuniis vacare cœpit, mortificationem in suo corpore ferendo, ut uberius exemplum monstraret. Et non post dies multos congregat ibidem sanctissima non paucas Monachas, quæ in ministerio Dei hymnis & canticis spiritualibus Christum laudarent. XI.

Transacto itaque parvo temporis intervallo, elegit beatissima simul cum suis omnibus secundum priscorum Patrum instituta regulariter vivere. Quod & præstitit ei Deus, qui voluntatem timentium se semper perficere consuevit, & juxta Apostoli dictum, communia multis omnia erant. Illuc nobilium quæque libenter undique concurrere nitebantur, ut exemplo ejus faleramenta sæculi præsentis & pompam facultatum contemnentes, æterna præmia caperent. Cumque jam multarum Monacharum societate densaretur, instituitur dies qua se sancta intra septa Monasterii (ut mos Virginum est) deliberaverat retrudi. Adfuit etiam plebium multitudo: omnes gaudent, omnes exsultant de ejus glorioso proposito. XII. Act. 4.

Ex ea die qua Religionis sumsit exordium, cœpit esse in vigiliis promta, in observatione sollicita, in obauditione festina, in labore devota, in humilitate præcipua, memor præcepti illius: *Qui se humiliat exaltabitur*. Tanta pietas, charitas, mansuetudo, modestia, lenitas, atque sobrietas in ea redundabant, ut si quis cuncta percurreret, ipsam prædicaret tam Confessorem quam Martyrem. Ergo venerabilem illi præter diem dominicum fuit illi solitum, ut juxta institutionem sanctæ Regulæ, & omnis dies jejuniorum lenticulæ & oleris haberet edulium. Prima quoque Quadra- XIII. Math. 23. 12.

Fortunatus idem habet de S.Radegunde.

a Iisdem verbis, sanctus Medardus Radegundem Diaconam consecrasse dicitur apud Fortunatum, cujus verba passim usurpat iste Auctor. De consecratione Diaconarum per manuum impositionem lege Albaspinæi Notas in quædam vetera Concilia. Diaconas in Ecclesia desiisse ævo Attonis Vercellensis Episcopi, id est sæculo 10. probat ejus epistola in tomo S. Spicilegii.

SÆCULO 8 dragesima, qua se retrusit in cellula, donec fuisset transacta, potum præter
aquam atque pyracium non bibit, panem hordeaceum sumsit, quem tamen
24. Julii. ipsa coxit & moluit. Cibus ejus legumen & olera, sine olei gutta, exiguæ
* id est pro camisia seu tunica linea mensuræ fuit. Cilicium etiam semper interius mœrens habebat pro linteo *;
*id est officium divinum jugiter Cursum * decantans, discalceata peragebat vigilias: ante se cinerem
stratum superjecto cilicio habens, ad caput lapidem pro pulvillo, hoc utebatur pro lectulo: parum autem ei videbatur hoc sustinere corpusculom. Aliis
Quadragesimis qualiter gessit, per singula quis enumeret, cum sint infinita? nam
ex quo tempore consecrata est, semper vitam duxit per discretionem austeram usque ad terminum vitæ, ne forte attritione nimia solveretur, me-
Deut. 8.5. mor illius verbi, non in solo pane hominem vivere, sed satiari verbo vitæ,
& velut affluenti dape abundare.

XIV. Illud quoque quam devote providebat pro salute sua in proximis laborem impendere, non est silendum. Infirmantibus suis vicibus serviebat,
ipsa cibos decoquens, ægrotis fæces abluens, calidam porrigens visitabat
eadem Fortunatus de S. Radegunde. quod fovebat: eredebat se minorem, si se non nobilitaret vilitate servitii.
Nam de officiis monasterialibus, in quantum carnis fragilitas non obstabat, nihil sibi placuit, nisi prima serviret. Inter omnium cœtum Monacharum, & religionis studio, & regularis disciplinæ cultu præcipua habebatur.

XV. Illud quod gessit occulte, proferatur in publicum. Eo itaque tempore
duo leprosi conjuges jam cognita bonæ opinionis ejus fama, babentes secum unicam filiam, devote venerunt ad Beatæ præsentiam: prostrati ad
ejus genua, ut dignaretur pro illis Dominum deprecari exorant. Respon-
Matth. 8.3. dit illis benevole: Ille qui dixit, *Volo, mundare*, si vult potest vos curare.
Quid plura? sequenti die cum ipsi signo facto se proderent, jubet Sancta
secretissime vix duabus testibus balneo parato intra fores Monasterii, sic
ut nemo perciperet; jussit & servientibus in calidam aqnam deponere illos.
Remansit autem eum duabus tantum, sed serviente se sola ægroti simul
eum medica: quantum est licitum feminis, a capite usque plantas succincta linteo infirmorum membra combajulat, capita lavans, purgans cutis
putredines. Fugabatur lepra, deinde morbidi quos deposuerat, exennt salubres de tepida: postera vero die ad Ecclesiam venerunt, cute nitentes:
gratias pro sanitate quam receperant, Deo agebant. Jubet sanctissima occultare miraculum, quod jam pene tota civitas referebat in publico; nec passus est omnipotens Deus lucernam occultare sub modio.

XVI. Ergo illo tempore quidam juvenis, DADULFUS nomine, sub professione Monachi omnem humilitatem atque innocentiam mentitus accessit, habitavitque aliquamdiu cum venerabili viro EVANTIO Abbate in communi
eum Fratribus suis. Exigentibus meritis correptus a dæmone est. Dum ab inimico nequiter torqueretur, Troclaris Monasterium inter manus ad Sanctam
defertur curandus: nec data dilatione promeruit quod petebat.

XVII. Patratum est deinceps aliud simile miraculum. Quædam puella cum ab
Auctor testis. adversario graviter vexaretur, sequenti die, Sancta orante, nova Cbristi curatione per summitatem verticis & crepantem cutem, ut cænonymia [a] foras
adversario exeunte, sana est reddita. Hoc nobis præsentibus actum est.

XVIII. Adjiciatur laudi quod non defuit merito. Quædam puella, nomine CANCIOLA, ancilla jamdictæ Cellæ, dum inimici iovasione gravissime laboraret, & vix ad Dei famulam potuissent hostem rebellem adducere; jubente prædicto viro CHRAMSICO genitore ejus in Oratorium beati Martini
intromittitur, & cum ingenti vociferatione statim proclamat: Quousque
non cessas persequi nos, Christiana? Tenentes namque se cœpit manibus
calcibusque cædere. Tum ad orationem mox Beata prosternitur: post orationem vero, quam cum lacrymis fudit, commota pietate & fide plena
appre-

[a] Forte cynomia, id est cynips seu musca canina.

apprehendit eam manu sua: & qui timebatur extimuit: confestim fugato dæmone, integram recepit sospitatem. SÆCULO 8

Nec illud prætereatur quod est facto simillimum. Post aliquantulum vero tempus duas mulieres ancillas præfati Monasterii, Pallideam & Palladiam, a dæmone horribiliter correptas, per eamdem famulam suam Dominus curare dignatus est. 24. Julii. XIX.

Cœpit exinde infirmantium cohors ob sanitatem integrandam eam frequentare: quæ omnium petitionibus parens, orationum medicamine cunctorum ad se venientium infirmitatibus, divino fulta auxilio, curando subveniebat. Exin parvo temporis intervallo quædam Sanctimonialis de Rutenæ urbis territorio, BAUDELONA nomine, dum annis plurimis energumena torqueretur, iospirata divinitus rogavit se ad Sanctæ præsentiam duci. Cum venisset, præsentatur & traditur, ad genua ejus advolvitur, flebiliter rogans ut Dominum pro salute sua exorare dignaretur. Incumbit beatissima Segolena sine mora orationi, congregatio tota prosternitur. In tantum mora fuit, dum de oratione consurgitur, adest Divinitas, fugatur inimicus, & post eadem die sine ullo erroris indicio in eodem Cœnobio suscepta, Christo subdita vitam finivit. XX.

Quis numeret mirabilia, quæ Christi per eam operatur clementia? Quædam mulier, nomine Regnoalda *, dum jam longo tempore graviter diabolica invasione vexaretur, vix ad Beatæ præsentiam perducitur; voce flebili orat ut a vexatione ipsa ejus mereretur orationibus liberari. Jacebat per triduum jam exanimis: & nihil proficiebat. Quidam vero Frater dixit Beatissimæ: omni animæ misereri utile est. Imperat denique pater, ut pro infirmæ salute exueret quo induta erat cingulum, & ex ipso cingeretur. Ne inobediens patri appareret, non cenodoxiæ acta vitio, sed ejus pareodo imperio exuit se, & cinxit eam; adhibitisque simul Sororibus, pro ea Domini misericordiam deprecatur. Statim orario intercessionis implerur, & mulier ab inimici invasione illico liberatur. Celare sancta humiliter volebat & Deo reddere honorem. Acceptam * ergo mulier sanitatem, omnibus rem gestam patefecit. XXI.

* al. Ramnoalda

* accusativus pro ablativo

Quadam vero die germanus memoratæ Dei famulæ, SIGIBALDUS *a* nomine, virtute venerabilis, ad eam gratia exhortationis atque ædificationis cogente charitate accesserat, qui diligebat eam valde: quem Beatissima cum omni gaudio ut virum Dei suscepit. Interea cum omni affectu docebat eam spiritalem doctrinam. Post fermonem autem ædificationis facto jam vespere, eum multis precibus rogat, ut ibi nocte illa maneret: quod vir Dei fieri cum magna bumilitate prohibuit. Cumque boc Dei famula audisset, contristata ad divinum se auxilium contulit: moxque ingressa B. MARIÆ semper virginis est Ecclesiam, ibique orationi incubuit. Sed omnipotens Deus qualis esset ostendit. Nam post paullo orationem ejus pluvia in locum eumdem ab Oriente venit enormis valde. Tunc vir ille videns, immensitatem pluviæ se ferre non posse, mansit ibi nocte illa: sicque intellexit dona divini muneris ejus meruisse fidem. Cujus rei testis ipse, & plusquam plures alii sunt. XXII.

Idem contigit S. Benedicto Scholasticam visenti.

Proferatur in medium quod gratuletur religio. Eodem vero tempore cum quidam Frater visitationis gratia ad eam convenisset, & dulcia sibi invicem verba vitæ transfunderent, & suavem cœlestis patriæ cibum in collatione suspirando gustarent, ait Beatissima: Mulri, Pater, ut non ignoras, vitam sine crimine habere possunt, sine peccato non possunt, Apostolo attestante qui dixit: *Si dixerimus quia peccatum non babemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Sed, quæso te, pro me Dominum deprecare, quia ipse promisit dicens: *Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia* XXIII.

NOTA.

1. Joan 1.8.

Marc. 11. 24.

a Erat is Episcopus, uti intelligitur ex cap. sequenti, diserte vero ex cap. 32. cujus vero sedis? non Albigensis, ut constat ex catalogo Episcoporum Albigensium edito in tomo 7. Spicilegii Acheriani; neque Mettensis, ut videtur, ex dictis supra: an tandem Cadurcensis? nam post S. Desiderium hiatus est in catalogis: & Segolena post Desiderium vixit.

SÆCULO 8 24. Julii. Psal. 31. 4. *quia accipietis, & venient vobis*. Illico de parvis minimisque peccatis, sine quibus esse non possumus, cum gravia peccata deessent, memor illius Psalmographi præconii, *Peccatum meum cognitum tibi feci*; quæque gessit lacrymans confitetur: cœpitque cum cordis humilitate deposcere, ut ex fide quæ est justitiæ fundamentum, notitia ex ipsis fieret, & sub anuli signaculo divino super altario *a* poneretur. Quid inter hæc Frater ageret, anxio corde pensabat. Armavit mentem fides, docuit impetrare opportuna: sigillo signatum opus pluribus præsentibus, de quorum religione nihil dubitabatur, sacro commendavit altario. Pene cotidie salutarem hostiam pro ea eodem anno obtulit, seseque lacrymis ipsa afflixit; vigiliis, jejuniisque constrinxit: pie petenti larga subvenit potestas. Peracto temporis spatio natalis dominici diem exspectantibus qui nunc dono Creatoris supersunt viris venerabilibus, summo quoque Christi Præsule germano ejus, necnon nobili viro GISLOALDO Abbate, in eorum præsentiam tracta est notitia, solutum est signaculum. Sic fides & oratio meruit, ut æterni Judicis virtus qui culpas examinat, fidelis suæ famulæ universa ablueret delicta, & paginolam candori redderet pristino. Conditori agit gratias, qui sic quæsita dona largitur.

XXIV. Alio quoque tempore quædam puella paupercula spiritu ad conversionem venit, quam beatissima libentissime suscepit. Brevi tempore Monacharum virtutes exæquaverat. Interea subiit in ea cogitatio injecta per diabolum, & permanere in Monasterio nolebat. Quadam die furtim de congregatione discedere volens, illico impletur a dæmone: sed trementem ad Monasterium reduxerunt Sorores. Cum coerceri in ea immundus spiritus non valeret, necessitate cogente magnis funibus alligatur. Non immerita pœna fuit fugitivæ *b*: ut quam non cohibuerat fides, funis cohiberet. Incumbit beata Segolena sine mora orationi, tota congregatio prosternitur, obtinetur obsessæ curatio: quæ statim promisit numquam se esse a Monasterio recessuram: atque ex eadem hora in sua promissione permansit.

XXV. Quodam autem tempore cum esset dies Litaniarum venerabilis, quæ in unum plures Christianos collegerat, erat ibi Dux germanus ejus, BABO nomine, nobilitate & sapientia pollens, qui per Albica arva incolas gentes regebat. Dum Tertia celebraretur, mox illuc ingreditur unus ex populo (cujus faciem scio, nomen nescio) qui dæmonio arreptus coram omni populo vexari cœpit, & magnis vocibus clamare dicens: Huc missus sum ut debeam mundari. Hunc propinqui illius flentes omnipotentis Dei famulæ Segolenæ obtulerunt: quo suscepto multis se diebus ac noctibus in oratione dedit. Non post multos dies ita sanum atque incolumen reddidit, ac si in eum jus proprium diabolus numquam habuisset. Divino itaque purgatus est auxilio Dei, dæmon fluxu ventris egressus est.

XXVI. Eo quoque tempore quidam Presbyter, nomine TRANSIMUNDUS oculorum lumen amiserat, ita ut omnino nihil videret. Admonetur in somnis ut signaret beatissima Segolena ejus oculos. Nocte vero eadem evigilans de sopore, cum mane facto surrexisset, præcepit domus suæ familiarissimo ut eum duceret in beatæ Segolenæ præsentiam. Venit itaque & advolvit se pedibus ejus, atque oravit ut pro eo Domini dignaretur exorare clementiam. Fit communis omnium dolor. Ancilla autem Christi Segolena, plena Spiritu-sancto, invocans Trinitatem, orationem breviter fudit.

a Non legerat hunc locum Ditmarus Merseburgensis Antistes, cui cum Bernarius Episcopus *volumen longum, facinoribus fuit inscriptum, ac prius ceteris Confessoribus fuit ostensum* aperuisset ac legisset, is schedola accepta absolutionem commissorum *divina potestate* impertiit: ac deinde schedulam *supra pyxidem reliquiis Sanctorum refertam* posuit, ut eorum interventu peccata confitenti remissio fieret. *Hoc numquam*, Ditmarus addit, *vidi aliquem fecisse aut audivi. Sed quia infirmitatem meam nihil prodesse timui, ad Sanctos intercessores confugi*. Perperam: siquidem ex *divina potestate* sibi commissa impertierat absolutionem. Non longe absimile factum legitur in Vita S Joannis Patriarchæ Alexandrini, cognomento Eleemosynarii.

b Eadem omnino res eisdem fere verbis de Monacho fugitivo refertur a Sulpicio in libro de virtutibus orientalium Monachorum.

fadit. Mox evacuatum tenebris lumen virtutis * implevit ; ita ut tractus SÆCULO 8
cum venisset, nullo ducente recederet. Exsultant parentes miraculo, san- 24. Julii.
ctæ Segolenæ contremiscit congregatio. * f. virtus

Alio quoque tempore dum oculorum quidam puer, nomine Vassus, lu- XXVII.
men amisisset, ad hanc omnipotentis Dei famulam Segolenam deductus,
intercessionis ejus opem petiit & impetravit. Tunc beata Segolena solito
more pro eodem in oratione prosternitur : facta oratione ejus oculos oleo
sacro perunxit. Illico luce reddita, nox cæcitatis abscessit.

Eodem namque tempore quædam Sanctimonialis, SIGITRUDIS nomi- XXVIII.
ne ; cum lumen amisisset oculorum, orans beatissima Segolena ad Domi-
num pro ea ; suasque instillans lacrymas, oculos ejus sacro perunxit oleo,
& protinus vidit.

Quodam igitur tempore infelix & infirma puella, ancilla prædictæ puel- XXIX.
læ ; manibus pedibusque contractis per terram reptabat : pro qua re qua-
dam die pedibus se beatissimæ Segolenæ parentes ejus prostraverunt, dicen-
tes : Confidimus tibi a Domino nihil esse negandum ; funde pias pro ea
preces, & salva erit. Quo audito mota pietate, & compulsa parentum
lacrymis, noluit sacratissima Segolena denegare. Sola tamen ad orationem
prosternitur. Cumque orationem complesset, porrecta manu levavit puel-
lam pedibus suis, atque omnibus membris recuperatis, ad suum hospitio-
lum incolumis ambulavit. Nam quantis virtutibus emicuerit, quis valeat
enarrare ?

Jam, ut spero, etsi sensu rustico, prolixum sermonem de tantæ Matris XXX.
conversatione produximus : & tamen ejus meritis digna præconia non va-
luimus narrare. Nec enim paucitatis * meæ ingenium aut memoria suffi- * l. parvitatis
ceret universa ejus spiritalia studia, vel in amore Christi profusum deside-
rium pronuntiare vobis. Sanctissima enim benigna & sincera conscientia,
quidquid aliis præcepit, ipsa fecit omnia propter Dominum & implevit,
ut in die judicii digna esset ei retributio conferenda. Orationi, lectioni,
prædicationibus & eleemosynis incessanter insistebat ; nec docuit verbis,
quod non implevit exemplis. Nam vultu insistebat semper placido & an-
gelico, ita ut secundum scripturam corde lætante vultus floreret. Num-
quam otiosa ab opere Dei esse voluit, ut merito corona gloriæ coronare-
tur. Sed quia jam me ad finem & felicem ejus transitum perducit ora-
tio, pauca perstringam. Factum est autem cum multas in mundo jam
sustineret tribulationes, secundum quod scriptum est, per arma justitiæ a
dextris & a sinistris fidem conservans, cursum consummans, repositam a
Christo coronam justitiæ exspectans sibi restitui, desiderabat dissolvi & es-
se cum Christo.

Cum infirmitas ejus per dies jam plures extenderetur, collecto fane om- XXXI.
„ nium cœtu Virginum dicit eis : Jam dissolvi cupio & esse in requie :
„ vos autem moneo, viscera mea dulcissima & sancta membra, in Chri-
„ sto vivite, & cum timore Dei spiritalem Regulam perficite. Scriptum
„ est enim : *Maledictus homo qui opus Dei facit negligenter*. Certate introire Hierem.
„ per angustam portam. Modicum laborate, ut multa recipiatis : contem- 48. 10.
„ nite terrestria, ut cœlestia consequamini. O filiolæ meæ, obedientiam
„ custodite, quia inter omnes virtutes vindicat principatum. Charitatem
„ Dei habetote in invicem : humilitatem amate : superbiam abominami-
„ ni, propter quam & diabolus projectus est. Fidem tenete incommuta-
„ bilem : hæc est enim fundamentum omnium virtutum : & sanctificatio-
„ nem animæ & corporis custodite, sine qua nemo videbit Dominum.
„ Memores estote, ut sicut nunc tenetur Ordo, usque ad consummatio-
„ nem teneatur. Valete in pace, & retentationis * solvite obstacula, ut * retentionis
„ mihi jam pateant cœlestia regna.

Cumque per singulos dies languor ingravesceret, sexto die venit vir Dei XXXII.
germanus ejus SIGIBALDUS Episcopus ad videndum eam. Cumque ha-

SÆCULO 8 — 24. Julii.

litu carere vellet, fisa de cœlesti munere, quod longo famulatu quæsierat, dominici corporis & sanguinis perceptione animam suam munivit, psalmum quinquagesimum ipsa imposuit, & psallere suas præcepit virgines. Sic cum precantis voce ad Dominum Spiritu-sancto monente intuens cœlos ait : JESU-„ CHRISTE unica spes orbis, tu hunc gregem multiplica, & perduc me ad „ regnum gloriæ tuæ. Eadem hora exitus ipsius multæ Sanctimoniales ejus lectulo circumsteterunt, cupientes ejus beatum exitum videre, & viderunt faciem ejus quasi faciem Angeli. Scriptum quippe est : *Qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendebunt* : extensisque in altum manibus, cœlum intuetur repente mortalibus oculis, fateturque & certissime confirmat, ante lectulum suum JESUM-CHRISTUM Dominum constitisse nimio splendore amictum. Cumque in eum intenderet quem videbat, sancta illa anima sic e corpore est egressa, & Angelorum consortio conjuncta, adscendit gaudens in cœlos : quod signum alia sunt signa comitata. Cumque corpus ejus ex more ad lavandum fuisset nudarum, tanta subito fragrantia in eodem loco mirifici odoris adspersa est, ac si illic florum omnium fuissent odoramenta congregata, & illic inhabitantes deambulantesque satiaret, & ostenderet illuc auctorem suavitatis venisse. In prædio ejus proprio, loco tutissimo, cognomento Insula, in quo genitor ejus fabricaverat Ecclesiam Christo, & ipse constituit prædia, quæ susceptionibus peregrinantium deservirent; illuc jussit suum deportari corpusculum, ubi ipsa sanctarum ancillarum Dei multa sepelierat membra. Subito ejus agnito obitu tota pene civitas proruit in lamentum, pater filiam, lamentabantur sororem fratres *, dominam servi : Infertur corpus feretro, vox in laudem Redemtoris effunditur. Tandem egressæ cubiculum Dei famulæ, evehentes sanctum corpusculum ad locum prædestinatum, sepulturæ tradendum; ante cornu altaris deposuerunt, & cum omni gloria sepelierunt. Tunc chori virginum sua tundentes pectora, dantes mugitus proclamabant : O mors dira, cur tantos hodie perimis, dum a nobis aufers sanctæ Matris nostræ præsentiam? Longum est enarrare per singula, quanta & qualia inibi sine intermissione miracula almæ Matris Segolenæ hactenus cernimus coruscare. Cum enim jam propter humata nobilia membra locus ille sanctificatus singulariter meruit illustrari, non distulit Omnipotens testimonium boni operis ejus merito jugiter post obitum adhibere.

Judic. 5. 11.

* nim. Sigibaldus Episcopus & Babo Dux Albiensium.

XXXIII. Cum semel ad sepulcri caput vas vitreum custos Ecclesiæ aptasset, ultra mensuram exuberans, quam vas capere poterat; dono gratiæ liquorem olei reddidit die crastina custodibus fenore duplicato. Exstat per tempora cunctis ad gaudium, Fidelibus ad præmium, ægrotis ad remedium. Nam illius merito divinum munus oblatum, vas olei perfusum jugiter exuberat, ubi sepulta *a* corpore cotidianis miraculis coruscat. Ægri veniunt, & sanantur; dæmoniaci veniunt, & liberantur; leprosi veniunt, & mundantur; muti veniunt, & loquuntur; veniunt febricitantes, & sanantur. Quæ & in eo tugurio, in quo prius habitavit, nunc usque, si petentium fides exigit, miraculis coruscat, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, cui est honor & gloria, virtus & potestas & æterna majestas cum Patre una cum Spiritu-sancto regnante modo nunc & semper, & per infinita sæculorum sæcula, Amen.

VI.

a Postea in urbem Albigam S. Segolenæ corpus translatum est, & in theca argentea impositum majori altari Ecclesiæ cathedralis, in qua post S. Cæciliam patronam præcipuam S. Segolena una ex quinque Sanctis Albigensibus præcipuo cultu honoratur. Duos habet vicos sui nominis infra Albigam, utrumque fere ad Tarnum. Sunt autem hi Sancti Albigenses Salvus Episcopus; Amarandus miles, Segolena vidua & Sanctimonialis, Carissima virgo, & Martiana Sanctimonialis, uti ab humanissimo viro domino *Arquier* ejus Ecclesiæ Canonico litteris accepi.

VITA SANCTI APPIANI

SÆCULO 8
6. Nov.

MONACHI CŒLI-AUREI

APUD TICINUM IN ITALIA.

Ex ms. cod. Barberineo eruta a Sociis Bollandianis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ auctor parum diligens.

1. Appianum seu Apianum *Ordini Benedictino, nedum Italiæ ignotum in lucem protulere Socii Bollandiani, editis ejus Actis ex ms. codice Eminentissimi Cardinalis Francisci Barberini, Vita scilicet prosaica, Sermone encomiastico, & Carmine historico. Nobis sat erit hoc loco exhibere Vitam prosaicam, quod in aliis nihil habeatur singulare. Auctor vitæ incertus, incertaque ejus ætas, immo & ipsius Appiani, cujus gesta vellem diligentius explicata. Verum quod tulerunt tempora, hoc ferendum nobis est.*

Appiani memoria.

2. *Appiani memoria quotannis die 4. Martii recolitur Ticini in Monasterio quondam dicto Cœlo-aureo, nunc S. Augustini, quod primum Ordini S. Benedicti addictum, postea Canonicis regularibus cessit ab anno 721. Actis S. Appiani deperditis officium commune de eo agunt Canonici regulares tamquam de Confessore Pontifice: putantque corpus ejus ex Sardinia una cum S. Augustini corpore eo advectum: quod contra se habere patet ex Actis subjectis, in quibus Appianus Monachus Ordinis S. Benedicti fuisse primum Ticini in Cœlo-aureo, tum Comacli seu Comiacli (quæ urbs est Italiæ infra Ferrariam inter duos Padi fluvii alveos sita ad mare Adriaticum, vulgo* Comachio *dicta) reclusus devinisse, dein sepultus fuisse prope Ecclesiam S. Gervasii, ac demum translatus in Oratorium S. Mauri, quo ex loco ejus corpus in Ticinense Monasterium relatum est, forsan die 4. Martis: quo die festum ejus celebrant Ticini Augustiniani Canonici, meminitque ejus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ. Nam Appianum obiisse* 8. Id. Novembris *Acta probant. Mirum est, Guillelmum Abbatem Romani Monasterii S. Pauli nullam de S. Appiano mentionem facere in Kalendario sanctorum Monachorum, quod Romæ composuit anno 1372. De Monasterio Cœlo-aureo dictum est ad annum 722. ubi egimus de translatione S. Augustini Hipponensis Episcopi in eum locum. Appianum sub finem octavi sæculi aut sub initium noni vixisse conjectura est.*

Appianus Ligur, Monachus in Cœlo-aureo,

1. HIC autem sanctus APPIANUS natione Ligur fuit, & in Monasterio sancti Petri in Cœlo-aureo Monachus sanctissime ordinatus per longum tempus viguit, & super omnes qui tunc temporis erant Cœnobitas latius fulsit, & universis Italicis Anachoretis illius temporis excellentius enituit. Se caute & pie custodiebat, & Fratribus Monasterii indagationem diligentissimæ custodiæ nihilominus impendebat. Omnibus debitor largus exstitit. Monachos regularibus disciplinis instruxit, & bonorum operum exemplis informavit. Clericos vero divinæ legis umbraculo fovit, & scripturarum minister fuit, & serenis promissionibus roboravit. Laicorum autem periculosis vulneribus calidum fermentum indesinenter adhibuit, levioribus vero plagis mollissima superposuit emplastra. Omnibus quidem, velut opus erat, divina eloquia temperavit. Disciplina enim vel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur: sed circa sacri verbi auditores inesse prædicatoribus debet & cum æquitate dulcis pietas, & cum lenitate exasperans justitia: quoniam si solam asperitatem auditoribus ostenderet, & poculum doctrinæ cum nimia amaritudine sitientibus propinaret; hi quia haberent intima præcordia amaricata, & nulla boni saporis dulcedine eadem sentirent refota, in odium horrende prorumperent, & prædicationem velut viperæ venenum devitarent, & scandalizati discederent. Sed quoniam utriusque habenæ frenum sic sapienter temperavit, quod cursum a via recta non retorsit; sic terrorem supplicii minando ostentavit, quod mansuetudinem Dei semper inseruit: sic eos, quos debuit, vehementer per-

omnibus prodest.

SÆCULO 8 6. Nov. percussit, quod post percussionem, quasi nil mali sentirent, verborum dulcedine sanavit: sic iste doctrinam Dei distribuit, quod omnibus profuit, & universis congruam sanandi medelam largitus est. Verbo Dei pauperes recreavit, mediocres pleniter refecit, divites & potentes spiritualibus epulis saturavit: ferrea corda domuit, mentes etiam perversorum ad misericordiam commutavit, devotionem humilium ad meliorem prædicando statum provexit. Viduis & pupillis exstitit piissimus & indeficiens consolator. Aliorum profectum suum esse putabat, alienam jacturam velut suam misericorditer deflebat: debilium necessitatibus libenter communicabat, & eorum laboribus gratanter subveniebat. Alienas infirmitates quasi proprias in suo corpore dolendo portabat, exemplum sequens Apostoli: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?* (1. Cor. 11. 29.)

Carnem suam domat, 2. Occulte vero se macerabat, & clam se in divinis operibus artius exercebat, ne videretur ab hominibus qualis & quantus erat: & ne humani sibi subreperent favores æternam quam debebat suscipere remunerationem, ipsius Cœnobii Fratribus artam vitam persæpe etiam dissimulabat. Aliquando carbo vivus, aliquando clarissima lampas nitebat: carbo quidem sibimet ipsi lucet, sed aliis denegat lumen: accensa vero lampas circumquaque anhelabat diffundere flammas. Hic autem in hoc carbo solum sine luce ardebat, quando quasi per furtum carnem suam acribus stimulis diversi cruciatus imperio perdomabat: lampas vero quandoque micabat, cum ad exemplum ceterorum lucem boni operis largiter effundebat, secundum Evangelium: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est* (Matth. 5. 16.). Tunc vero, cum Abbati suo sic Sanctus innotuit, totam sui fiduciam in eo post Deum constituit, & toto mentis eum cœpit venerari affectu, ac immensi amoris illum sibi copulavit desiderio. res Monasterii dispensat. Universam rei monasticæ seriem sibi commisit, & totum divinæ domus consilium sibi credidit, ut secundum quod sibi melius videretur, prudenter & pie ordinaret.

Comiaclum mittitur ad procurandas salinas. 3. Tandem accidit, ut pro quadam Cœnobii necessitate Abbas eum charitatis amore vocaret. Frater, inquit, carissime Appiane, scimus enim te verum Dei cultorem esse, & divinæ religionis providum custodem, quem prosperitas non erigit, adversitas non dejicit; aura humanæ laudis non extollit, & mordax vituperatio non corrumpit: omnia vero adversa pro Christo sustinere paratus, & ad omne Dei servitium semper fuisti promtus: nunc devotus suscipe onus fraternum, quod tibi imponimus: vade Comiaclum, & fuga nostram necessitatem, & fatiga te in quantum vales pro adquirendo sale, quia scriptum est: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi*. Ad hæc sereno vultu beatus Appianus respondit: Legi equidem, dulcissime Pater, quia melior est obedientia quam sacrificium: & ideo vestrum præceptum non recuso, sed libens adimpleo: hoc non facio invitus, sed ultroneus: non coactus, sed spontaneus vestræ jussioni devotissime obtempero, & fraternæ necessitati charitatique deservio. Accepta itaque benedictione & resalutaris Fratribus, iter lætus arripuit, & Comiaclum festinus perrexit. Tunc asture inchoavit obedientiæ laborem, & susceptæ jussionis obnixe cœpit opus perficere, qualiter Deo placeret, & Fratribus necessarium auxilium exhiberet.

Cella inclusus degit, 4. In æstate quidem Comiaclo degebat ad explendam Patris sui obedientiam, nocte dieque divino fervebat obsequio; in hiemali vero tempore jejuniis & orationibus vacans, morabatur in una pago quæ vulgo vocatur Lacus; sed procul ab incolis hujus villæ segregatus in parva una cellula semper clausus erat, & solitariam ibi vitam ducens fixus manebat; & quamvis ibi esset angustatus corpore, jam tota mente dilatatus discurrebat in cœlo:

cœlo : quem in terris despectum & angustum coercebat habitaculum, in cœlesti apice circumdabat aureum & gemmatum palatium. De cella vero illa numquam vivus exiit, sed immobilis in vita sua semper clausus exstitit : & donec in ejus sancto corpore pius resplenduit spiritus, divinum non cessavit eructare eloquium, & indefessæ prædicationis imbrem spargere mellifluum. Orationibus vero suis impendebat eis cœleste suffragium, & tribuebat eis suæ protectionis adminiculum. Pes itaque Domini effectus est, & butyrum latum resplenduit, quoniam largus prædicator exstitit, & quotidianis admonitionibus fatigatus, auditorum suorum frequentibus obsequiis refotus mansit. Porro ille eorum non curabat obsequia, sed magis diligebat animarum incrementa. Oculus fuit cœco & pes claudo : quia cœcos illuminando prædicavit, claudos vero sustentando opitulavit. Utrumque equidem egit infirmis corporibus sanandis, & animabus in ima delapsis vivificandis. Semper apud Deum ejus assiduum munus fuit veræ rectitudinis, cum ab æquitatis exordio eruperunt flores pietatis. SÆCULO 8 6. Nov. prædicationi vacans.

5. Ideo iste sanctus vir in tantum ad spiritualia dona profecit, quia mens ejus ab infimis rebus numquam conculcata decrevit, dum in exterioribus reperit recta quæ facere potuit. Et quamvis illius Ecclesiæ regimen non habuit, & Pastoris nomine caruit; tamen divina dispositione fretus & sancto Spiritu instigatus, in opportuno tempore dominicæ familiæ tritici impertivit mensuram, & cœlestium donorum, sicut sapiens dispensator, esurientibus exhibuit curam. Aurea itaque gleba fuit, qui rore supernæ gratiæ infusus, ex debito mortis se pulverem esse nullo modo ignoravit. Et idcirco sic se mactavit in corpore, quod optatum jubar refulsit in mente. Hic namque astute serpentis servavit indaginem, & simplicis columbæ non amisit mansuetudinem : quia caput suum, Christum scilicet Dei filium diligendo custodivit, & custodiendo amavit; cum pro ejus dilectione veteres deposuit exuvias, & novum hominem cum suis actibus induit. Iste enim vetustatem pepulit culpæ, & novitatem supernæ adeptus est gratiæ. In columba vero factus est mansuetus & simplex, quia rapacitatis studio numquam anxius anhelavit, & mundanæ cupiditati avidus oculos numquam inflexit. Fallacibus sæculi actibus non se applicuit : sed quotidie divini igne amoris succensus, sollummodo cœlestibus inhians, desideriis & perpetuis æstuans lucris, æterna solummodo cogitabat, & se in divinis obsequiis vigilanter exercebat. Neminem unquam offendit, nulli vero, nisi in solis vitiis, aliquando restitit. Mentem ullius neque in verbo perculit, neque in facto unquam exasperavit : omnibus benignus, cunctis mansuetus, universis etiam devotissimus habebatur. Virtutibus clarus,

6. Felix terra Comiacliensis, in quam talis hospes descendit, quæ talem peregrinum suscepit, quæ talem Patronum sibi cœlitus destinatum adsumsit, in cujus ore non est inventum mendacium, nec in quantum se cavere potuit, in se permisit regnare contagium. Quare tanto se in cogitatione subtilius constrinxit, quanto & supetno Judice districtius considerari conspexit. Mentem quippe suam semper discussit, invenire si qua deliquerit quæsivit, ut tanto fieret irreprehensibilis Deo, quanto semetipsum quotidie & sine cessatione reprehendit. Nec tamen hac de re gaudia securitatis sumsit : quia ab illo se videri consideravit, qui in eo & illa vidit, quæ videre ipse in semetipso non valuit. Tandem eodem Sancto sic incessanter agente & in Dei opere ita perseverante, divina pietas quæ eum a tanto labore quiescere voluit, & cœlesti bravio remunerare concupivit, non illum in hac militia fatigari distulit, nec in tanta hujus vitæ miseria amplius cruciari permisit : sed de ergastulo sui corporis ejus sanctissimam animam vocavit, & inter candidatos cœlestium cuneos collocari præcepit, & in curiam supernorum civium sociari animabus felicibus jussit. Sed iste Confessor nullo sciente intra cellulam est defunctus. moritur,

7. Cum postea notum fuit Comiacliensibus de sancti viri transitu, Præsul ab Episcopo sepelitur,

SAECULO 8 6. Nov.

advocato populo, ait eis: Filii & cariſſimi fratres, eamus ad Lacum, quia domnus Appianus Dei fideliſſimus miles de hoc ſæculo migravit, & ad ſedes æthereas Deo gubernante ſecurus adſcendit. Unde cito pergamus, & cum omni honore & nimia reverentia illius inæſtimabilem theſaurum in optimo reponamus ſepulcro. Tunc populus hæc audiens, in nimios lacrymarum fletus devolutus, adeo cœpit lugere ejus ſanctiſſimum obitum propter illius sereniſſimam benignitatem & propter tantum auxilium, quod animarum & corporum ab eo ſolitus erat accipere, quod vix inter ſingultus verba poſſet exprimere: tamen lacrymoſis vocibus reſponſum concorditer dederunt Epiſcopo: Quamvis tam cito pro noſtris peccatis nos deſereret, & eum cœleſtis fraternitas adſumeret; vos autem præcedite, & quod ad ejus honorem fieri pertinet, nobis vos ſequentibus perficere feſtinate. Statim Epiſcopus cum eis ivit ad cellam, ubi ſanctum corpus exanime jacebat: cum debitis obſequiis illud lavit, & celebraro decenter Miſſæ officio ſepelierunt in arca ſaxea juxta Eccleſiam S Gervaſii Martyris, quæ eſt ſita in confinio ejuſdem Epiſcopatus. Sed illa Eccleſia a paucis tunc frequentabatur, quia ab habitationibus hominum procul ſejuncta erat.

In Eccleſia S. Gervaſii.

Loco reverentia corpus concitatur. 8. Ibi pueri & puellæ frequenter conveniebant, non cauſa reverendi cultus, ſed voluntate exercendi luſus, aut etiam pro colligendis herbis. Tunc vero contigit, quod quædam puella, quæ cum ceteris puellis, ſuis ſcilicet ſodalibus, advenerat, juxta arcam S. Appiani ſe ignoranter poneret, ut ſolurionis ſuæ neceſſitatem vel humanæ naturæ vellet explere. Et cum cœptæ rei jam operam daret, ſubito totum puerulæ corpuſculum tantus dolor invaſit, & ſic eam per omnia membra conrraxit, quod de loco miſellula ſe movere non potuit. Pueri autem & puellæ qui cum ipſa venerant, exanimes & ſtupefacti velut mortui, eam deſerentes ſolam, fugiendo Comiaclum reverſi ſunt, & Comiacienſibus intimaverunt, quæ puellulæ contigerant. Audito hoc Epiſcopus eſt valde attonitus, & Clerus ac populus nimis eſt commotus. Tunc diſcalceatis pedibus ſe præparaverunt cum crucibus & lampadibus atque thymiamatibus & cum reliquo ſacro apparatu, venientes ad mauſoleum S. Appiani ut peterent auxilium ejus pro ſalute puellæ, & pro ſui omnium incolumitate. Cumque illi ad ſepulcrum S. Appiani diu perſiſtereut, & flebiles voces orando effunderent; mox infantula a paralyſis morbo ſoluta eſt, & priſtinæ reddita ſanitati. Unde fit omnibus immenſa lætitia, & multæ lacrymæ propter gaudium univerſis exuberant.

Sancto oratorium conſtruitur. 9. Illa quidem hora Epiſcopus invenit cum populo conſilium, ut in honore ſancti Confeſſoris unam ædificarent Eccleſiam. Tunc eadem cauſa univerſi gaudentes conſtruxerunt ei modicum templum: poſtea omnes pariter pergentes adduxerunt ſanctum corpus cum arca, & poſuerunt illud cum magna veneratione in eadem Eccleſia.

Corpus inde a Papienſibus furto ſublatum, 10. Tranſacto itaque multo tempore cives Papienſes venientes Comiaclum cauſa emendi ſalis, nocturnis horis furtim & latenter intraverunt in eamdem capellam, rapientes B. Appiani corpus: quod ubi in navim gratanter miſerant, ad propria ſecure & licenter remeabant. Cumque jam vehementer inſiſtendo navigiis ad lacum perveniſſent; prædictus Confeſſor bonæ fidei & conſtantiæ recordatus, noluit terram illam, videlicet Comiacienſem, ſuo fruſtrare patrocinio, & ſuo deſtituere gubernaculo. Tanto pondere ſacrilegam ibi fixit carinam, & onere ſacri corporis tenacirer preſſit, ut nullo modo de loco, ubi radicata erat, moveri potuiſſet. Omnes nautæ navi incumbentes cum remis & furcis atque aplauſtris & cum omnibus argumentis, toto niſu virium dromonem avellere non potuerunt: ſed navis fixa & immobilis permanebat. Hoc vero videntes remiges, nimio labore fatigati & grandi pavore percuſſi obriguerunt: ignorabant quid eis foret agendum. Illico ſe cognoverunt immane ſcelus in ablato ſancto corpore perpetraſſe, & per hoc tantum eis infortunium contigiſſe. Ad ultimum territi

navi impoſitum fit immobile,

riti & confusi inter se statuerunt, ut navis viam commutarent, & iter navis per contrarium verterent: ut aliquis eorum, aut gubemator, vel nauta, non contingerent remos; sed omnes manibus simul eum oculis levatis ad cœlum Deum rogabant, ut illuc duceretur navis, quo innueret voluntas Confessoris. Ducta est vero navis ad ripam, quæ sita est contra S. Mauri basilicam. Populus quidem cum omni supplicatione conveniens sustulit corpus ejus, & collocavit in prædicta Ecclesia S. Mauri.

SÆCULO 8
6. Nov.

depositum in Ecclesia S. Mauri.

11. Post aliquod vero tempus contigit, ut una domus subito casu arderet juxta murum S. Mauri. Cumque ingens focus ita cresceret, & jam per omnes fenestras Ecclesiæ sic intraret, ut Ecclesia in conspectu omnium sine dubio cremaretur; per virtutem S. Appiani omnes flammæ sunt exstinctæ, & Ecclesia ab incendio est defensa.

Incendium restinctum.

12. Post hæc vero quædam mulier arrepta a dæmonio fuit, cujus parentes perduxerunt eam Romam, ut ibi perderet dæmonium: sed ibi a dæmonio non est curata: quæ ferreis vincta catenis a parentibus Comiaclum est deducta, & per S. Appianum a dæmone est liberata: & quando accepit salutem, fumum cum sanguine vomuit, & sic multis videntibus per os dæmonem ejecit.

Dæmoniaca liberata.

13. Alia autem quædam femina venit de Francia ad Ecclesiam beatæ virginis Justinæ, quæ portabat in sinistro brachio circulum ferreum pro pœnitentia *a* ab Episcopo sibi inditum, & caro brachii in tantum jam supercrescebat, quod circulus pene totus carne erat coopertus: unde erat ei intolerabilis dolor & cruciabilis pœna. Procedit illa tremens ad ejusdem Virginis sacra limina, ut eam a tanto periculo liberaret: & eum orasset diutius, somnus eam atripuit. Tunc vidit in somnis beatam Justinam Virginem dicentem sibi: Filia, per me non eris saluti restituta: tamen si vis fieri sana, perge Comiaclum, & supplex obsecra S. Appianum, ab eo certissime invenies sanitatem. Cumque fuisset a somno expergefacta, festina cucurrit, & ad Ecclesiam, ubi S. Appiani corpus jacebat, devota devenit, & obnixe sanctum Confessorem exoravit, ut tanto cruciatui necessariam misericordier impenderet curam, & optatam adferret medelam. Statim ferreus confractus est circulus, & brachium ita sanatum, quod numquam melius fuit: dehinc corpore & mente mulier salvata est.

Ferrei circuli feminæ pœnitentis confracti.

14. Alius vero homo venit de villa quæ vocatur Ustulatus, dæmoniacus, qui per eumdem Confessorem a sævo dæmonio liberatus est.

Dæmoniaci duo curati.

15. Accessit postea alter a dæmone possessus, qui vocabatur Petrus, a cujus male habitato corpore sanctus vir expulit perfidum hospitem, & effugavit teterrimum spiritum.

16. Postea venit unus pauper homo Pictaviensis, qui ita erat contractus toto corpore & sic incurvatus, quod vultum cernuum sursum numquam valebat reducere, neque faciem ut cœlum cerneret, poterat relevare; & utroque pede miserrime claudicabat. Acceptis itaque in manibus duobus baculis, accessit confidenter ad tumulum beati Appiani, & clara voce ait: Sancte Appiane, optime Christi Confessor, qui in virtute Dei multas te rogantibus infirmitates depellis, & diversis langooribus diversa remedia adhibes; me ad tuum auxilium venientem clementer suscipe, & nodosa vincula contractionis meæ potenter dirumpe, ut per tuam sanctissimam opem saluti sim redditus, & tibi valeam promissum adimplere obsequium. Hoc vero finito sermone, sanus statim est erectus, & per omnia membra pleniter sanatus. Sed antea quam sospitatem haberet acceptam, promisit se S. Appiano omnibus diebus vitæ suæ deservire. Transcurso itaque non multo tempore post impetratam medelam, cum machinationibus & mendaciis locutus est Antistiti, sic dicens: Domine Pater, volo vestram be-

Contractus sanatus.

a Ejusmodi pœnitentiæ exempla passim obvia reperies in Actis hujus Sæculi: cujus pœnitentiæ usus jam ab ævo Gregorii Turonici Episcopi vulgatus, (ut patet ex lib. de gloria Confessorum cap. 87. ubi de quodam fratricida ferreis circulis alligato in annos septem) perseveravit usque ad sæculum 11. testante Gotselmo in historia translationis S. Augustini Episcopi Cantuariensis.

SAECULO 8 6. Nov. nedictionem & licentiam, ut vadam & videam parentes meos: eis autem visis, citius revertar. Cui Episcopus: Tu promisisti Sancto qui te incolumitati restituit, de ejus servitio numquam te exiturum esse. Cui iste ait: Verum est, domine Praesul, quod recolitis: nolo mutare votum, nec promissam cupio pervertere sententiam: tantum liceat mihi meos videre parentes: postea perficiam quod promisi, explebo quod vovi. Episcopus itaque importuno taedio ejus affectus & multis pravitatibus quassatus, quasi coactus concessit ei eundi & redeundi licentiam. Tunc iste stultus cupiens violare promissum, intravit in Ecclesiam, ut Missam audiret, & iter inciperet. Audita vero Missa exiit de Ecclesia: ante januam ibi correptus acrius & durius est a paralysi, quam antea unquam fuisset: totus confractus manibus & pedibus & dorso miserabiliter permansit. Populus autem, qui erat in Ecclesia, apprehendens cum magno gemitu portavit eum in Ecclesiam ante altare S Appiani, ibique jacuit usque ad vesperam. Celebrantibus vero Clericis vesperam, auditus est eis magnus illius contracti miserrimi stridor, quem recuperando salutem emisit. Omnes itaque ad eum festinantes venerunt, & repererunt illum sanum, & extenso sudore nimio repletum, & utrisque manibus S. Appiani Confessoris arcam tenentem.

voto fracto iterum affectus, iterumque curatus.

17. Praeterea quaedam mulier venit de Lacu, visu privata, quae ab eo clarissime illuminata est. Plurimos ibi febreticos curavit, & innumera mirabilia fecit, & usque in hodiernum facere non desistit.

Caeca lumen recipit,

18. O Appiane verissime Confessor, Anachorita egregie, gloriose miles, decus & salus patriae, quanto nunc tripudio exsultas! quam pulcris modo vestiris indumentis, & gemmato diademate coruscas! olim in mundo renuisti gaudia carnis, nunc laetus triumphas cum Angelis: quondam vitasti terrena lucra, modo securus possides perpetuas & caelestes divitias: nunc nites infra aulam Imperatoris aeterni, & jubilas inter paradisi delicias: gaudium sortiris inter caeli cohortes, & inter aethereos milites aureus fulges. Nempe non timuisti frigus, dum viveres in saeculo: quia si timeres, modo sine dubio mendicares: & non observasti ventum, neque considerasti nubem: quoniam si ventum metueres, non seminares; & si considerasses nubem, numquam meteres. Certe si adimplesti jussum, accepisti promissum: centuplum accipies & vitam aeternam possidebis. Unde, benignissime Christi serve & Dei fidelis amice, devotis mentibus te obsecramus, ut tuis orationibus piis Deum nobis placabilem facias, propitium reddas, exorabilem restituas, ejusque clementissimas aures ad nostras necessitates supplicando inclines: ut nobis de praeteritis pie indulgeat; de praesentibus misericorditer parcat, & de futuris omnino custodiat: qualiter sub tuis patrociniis muniti, caelestis regni efficiamur municipes, & supernorum agminum mereamur esse consortes. Iterum iterumque tuum postulamus devote suffragium & necessarium valde adminiculum: da quod petimus, impende quod rogamus: protege nos paterno affectu a maligni hostis repentino incursu: prosterne ejus crudeles insidias, ne nos invadat saeva ejus rapacitas. Repelle itaque debitas plagas a nostris finibus, ut populus tua ope adjutus hic protegatur sub alarum tuarum umbraculo, & postea frui per te laetetur caelicolarum collegio.

dies obitus. 19. Obiit beatus Appianus, pius Christi Confessor & sacratissimus Monachus, octavo Idus Novembris, regnante vero Domino nostro JESU-CHRISTO, cui est honor & gloria in saecula saeculorum, Amen.

MONI-

MONITA QUÆDAM
IN SEQUENTES VERSUS
ET RELIQUA MONUMENTA HISTORICA.

1. RELIQUUM hujusce Partis seu Tomi occupabunt Poematia quædam, tum Anonymi de Pontificibus Ecclesiæ Eboracensis in Anglia, tum Frodoardi de Pontificibus Romanis, tum Herigeri fragmentum de S. Ursmaro: quibus Poematiis selecta succedent monumenta & diplomata nonnulla ad historiam nostram illustrandam.

2. *Poeta iste anonymus qui de urbis Eboracæ primordiis, deque primis ejus Ecclesiæ Pontificibus ac Sanctis carmen edidit, discipulus fuit Ælberti Episcopi, qui Egberto successit anno 767. obiitque post annos quatuordecim: cui morienti Auctor ipse adfuit. Poematium istud haud inelegans e ms. codice Monasterii S. Theoderici prope Remos eruit noster Christophorus* Duubin, *quod integrum referre non visum est necessarium, sed tantum ea quæ adjecit historiæ venerabilis Bedæ, a quo cetera mutuatus est. Porro Auctorem istum ideo huc retuli, quod agat de Pontificibus & Sanctis nonnullis Ordinis nostri, cui tum Eboracensis Ecclesia erat addicta, ut in Actis Alcuini probandum erit Sæculo insequenti. Istius Poematis inscriptio sic se habet in cod. ms.* HISTORIA ANGLICA CARMINE HEROICO A QUODAM SAPIENTE FACTA. *Suum ipsius nomen præfixerat Auctor, ut patet in iis quæ de Ælberto præceptore suo scribit.*

3. *Anonymum excipiet* FRODOARDI *fragmentum de Pontificibus Romanis ob rationem in Parte prima hujus Sæculi relatam ad annum 731. ubi de Gregorio secundo: quo in loco pollicitus sum me daturum in calce hujus Tomi versus Frodoardi de Pontificibus Romanis a Gregorio II. ad Leonem VII. in quo desiit Frodoardus. Fragmentum istud, uti & alia quædam in Sæculo nostro secundo, excerpsi ex apographo pervetusto Bibliothecæ RR. PP. Carmelitarum Excalceatorum suburbii nostri Germanensis: quo in codice habentur versuum libri quatuordecim, (exceptis libro primo & initio secundi quorum folia avulsa) de summis Pontificibus a B. Petro ad Leonem VII. interjectis elogiis plurimorum Sanctorum, qui sub singulis Pontificibus floruerunt. Frodoardum vero istorum versuum conditorem non alium esse a Frodoardo Remensi Canonico, qui Historiam Ecclesiæ Remensis & Chronicon Nortmannorum scripsit, constat tum ex ætate hujus Auctoris, tum ex argumentis hinc inde sparsis per hos versus, quæ eadem in historia sua commemorat Frodoardus; tum denique ex ejus epitaphio, quod apographo Carmelitano subjectum est.*

4. *Ad hæc fragmenta quædam referam ex* HERIGERO *Abbate Laubiensi, qui libros duos de vita S. Ursmari Abbatis metro edidit sub initium sæculi 11. idemque res gestas S. Landelini Laubiensis Monasterii conditoris etiam versibus reddidit. Utramque hanc Herigeri lucubrationem ex Bibliotheca percelebris Monasterii S. Vitoni apud Verodunum accepi beneficio religiosi ac eruditi viri Bartholomæi Senoci Theologiæ Lectoris, amici mei, qui seriis licet studiis occupatus, operi nostro suppetias ferre non cessat. In ms. codice ad me transmisso legitur hæc inscriptio:* IN CHRISTI NOMINE INCIPIT VITA S. URSMARI CONFESSORIS ATQUE PONTIFICIS, VENERABILIS HERIBRI (*legendum* HERIGERI) ABBATIS INDUSTRIA METRO HEXAMETRO HONORIFICE COMPOSITA, *nimirum duobus libris, uno de virtutibus, alio de miraculis S. Ursmari Primi libri hoc exordium est:*

Primo supremam miro vertigine cœlum
Afflans cuncta Dei fecit sapientia summi.

Post secundum librum in eodem exemplari continenter subjicitur eodem metri genere VITA S. LANDELINI *cum hoc initio:*

Ingenitus Genitor per Verbum cuncticreator,
Et Genitus regnans nutu fabricata gubernans.

Quæ Vita, tametsi Auctoris nomen non præfert, Herigeri tamen esse persuasum habeo tum ex simili metri specie, tum ex eadem quam utrobique adfert Auctor etymologiam Crispioiensis *Monasterii a* crispantibus (*ut putat*) aquis *fontis, a Sancto in eo loco eliciti. Certe Herigerum Vitam S. Ursmari metro edidisse, aliaque multa scripsisse constat ex continuatione Chronici Laubiensis, quod exstat in tomo 6. Spicilegii. Cur vero utramque hanc Herigeri lucubrationem non retulerim integram, illud in causa fuit, quod præter excursus quosdam morales ingratos nihil habet diversum ab Actis sive S. Landelini, quæ in secundo; sive S. Ursmari, quæ in hoc tertio Sæculo exhibuimus, exceptis quibusdam versibus, quos post Frodoardum referimus.*

5. *Denique postremo loco accedent monumenta quædam historica, fragmentum scilicet ex ms. Historia Trevirensi scripta sæculo 12. & diplomata seu Placita quædam Francorum Regum primæ stirpis ac secundæ ex primariis instrumentis a me excerpta, ad illustrandam historiam tum Archiepiscoporum Trevirensium ex Ordine nostro adsumtorum, tum Regum Franciæ, de quibus in hujus Tomi Præfatione dictum est.*

FRAGMENTUM HISTORIÆ
DE PONTIFICIBUS ET SANCTIS
ECCLESIÆ EBORACENSIS,

Scriptæ a Poeta anonymo, Ælberti Episcopi discipulo, circiter annum 785.

Ex mſ. cod. Monaſterii S. Theoderici prope Remos.

Auctoris invocatio. CHRISTE Deus, summi virtus, sapientia Patris,
Vita, salus, hominum factor, renovator, amator,
Unica lingua Dei, donorum tu dator alme;
Munera da mentis, fragili da verba Poetæ,
Irrorans stolidum vivaci flumine pectus,
Ut mea lingua queat de te tua dicere dona.
Te sine nulla valet dignum quid dicere lingua.
Vos quoque suppliciter cives contestor olympi,
O Sancti, populus fortis, gens diva Tonantis,
Victrices aquilas cœli qui fertis in arcem,
Æthereo Regi regalia dona ferentes,
Qui vestri causa sacratum sponte cruorem
Fuderat in terris, ut vos salvaret ab umbris,
Inque Dei Patris secum deduceret aulam;
Mecum ferte pedes, vestris componite carmen
Hoc precibus: patriæ quoniam mens dicere laudes,
Et veteres cunas properat proferre, parumper
Euboricæ raris præclaræ versibus urbis.
Eboraci conditio. Hanc Romana manus muris & turribus altam
Fundavit primo, comites sociosque laborum
Indigenas tantum gentes adhibendo Britannas.
Nam tunc Romanos fecunda Britannia Reges
Sustinuit merito, mundi qui sceptra regebant:
Emporium. Ut foret emporium terræ commune, marisque,
Et fieret Ducibus secura potentia Regni,
Et decus Imperii, terrorque hostilibus armis:
Esset ab extremo venientibus hospita portu
Navibus Oceani longo sua prora remulco,
Navita qua properans ut sistat ab æquore fessus.
fluvius & commoda. Hanc piscosa suis undis interluit Usa,
Florigeros ripis prætendens undique campos.
Collibus & silvis tellus hinc inde decora,
Nobilibusque locis habitatio pulcra salubris,
Fertilitate sui multos habitura colonos.
Quo variis populis & Regnis undique lecti
* f. Certatim Sepulcri * veniunt, quærentes divite terra
Divitias, sedem sibimet, lucrumque, laremque.
Brittones incolæ, Hinc Romana manus turbatis undique sceptris
Postquam secessit, cupiens depellere sævos
Hostes, Hesperiæ Regnum sedemque tueri;
a Pictis vexati. Urbis tunc tenuit sceptrum gens pigra Britonum.
Quæ fere continuis Pictorum pressa duellis,
Servitii pondus tandem vastata subivit:

Nec

Nec valuit propriis patriam defendere scutis,
Vel libertatem gladiis revocare paternam.
Est antiqua, potens, bellis & corpore præstans, Saxones auxilio vocant.
Germaniæ populos gens inter & extera Regna,
Duritiam dicti propter cognomine Saxi.
Hanc placuit Ducibus donis conducere Regni,
Ut foret auxilio patriæ, pavor hostibus atque.
Ore favet vulgus clamoso mobile statim,
Et bona collaudat patrum consulta suorum.
Atria gazarum rumpunt regalia, genti
Mittere dona parant ignotæ, quo magis illi
Annuat, ut placitæ feriant sibi fœdera pacis.
Ast indigna vident tantis exenia votis.
Legatos exire jubent, vada salsa carinis
Jam sulcare citis; dulci formidine vota
Ingeminant lacrymis: quoniam sic ipse monebat
Libertatis amor, patriæ spes ac redimendæ.
Quid jam plura canam? properans exercitus ecce
Venerat undosi vectus trans æquora ponti,
Subsidium sociis referens, hostemque nefandum
Expulit, & vicit multis post bella triumphis,
Donec Picto ferox timido simul agmine fugit.
Hæc inter majora dari stipendia poscit
Externus sibimet miles: hæc causa duelli Pictos fugant a Saxonibus subacti.
In sociam fuerat gentem convertere ferrum,
Et segnem populum patrio depellere Regno.
Hoc pietate Dei visum, quod gens scelerata
Ob sua de terris patrum peccata periret,
Intraretque suas populus felicior urbes,
Qui servaturus Domini præcepta fuisset.
Quod fuit affatim factum donante Tonante.
Jam nova dum crebris viguerunt sceptra triumphis,
Et Reges ex se jam cœpit habere potentes Gregorio curante,
Gens ventura Dei; rexit tunc temporis almus
GREGORIUS Præsul, toto venerabilis orbi,
Ecclesiæ sedem Romanæ maximus, atque
Agrorum Christi cultor devotus ubique,
Plurima perpetuæ dispersit semina vitæ.
Vomere nec solum Latios confregerat agros:
Sed bonus atque pius peregrini cultor agelli,
Oceani tumidos ultra sulcavit aratro,
Pectora divini fluctu gentilia verbi Saxones ad Christum adducti.
Arida mellifluis perfundens arva fluentis:
De quibus æquorei potus hausere Britanni.
Jam sibi perpetuæ, Christo donante, salutis
EDUIN interea veterum de germine Regum,
Euborica genitus, dominus per cuncta futurus,
Pulsus in exsilium fugit puer invida Regna.
Oroma * gentilis qua viderat ipse supernum,
Nocte soporata solus dum tempore quodam
Anxia corda gerens curis, loca congrua deinde
Et tacitus sedit sublustri lumine lunæ:
Vir stetit ignotus habitu, vultuque repente
Ante oculos juvenis, verbisque adfatur amicis.

* visum

Ce-

Cetera lotius descripta reperies apud Bedam in historia lib. 2. cap. 12. & seqq. item alia quæ Poeta iste commemorat tum de Regibus Nortanbumbrorum, tum etiam de Sanctis qui eorum tempore floruerunt, tum denique de Episcopis Eboracensibus PAULINO, CEDDA, WILFRIDO, BOSA & JOANNE; *copiosius Beda ipse refert, a quo Poeta noster carminis sui argumentum mutuatus est. Satis sit reliqua istius poematii prosequi a Vilfrido ejus nominis secundo, Joannis successore, in quo definit Bedæ historia.*

Joannes Episcopus.

Multa alia, ut referunt, hic fecit signa JOANNES,
Quæ modo non libuit brevitatis jure referri.
Diximus hic tantum posuit quæ Beda magister
Indubitante fide, texens ab origine prima
Historico Anglorum gentes & gesta relatu.
Consenuit postquam præfatus Episcopus ille,
Tunc alio juveni sedem concessit honoris,
Arque Monasterium devoto corde petivit,
Condignamque Deo vitam complevit ibidem.
Juraque tunc tandem terræ peregrina relinquens,
Est patriæ proprius cœlesti redditus heres *a*.

Wilfridus Junior Episcopus.

Presbyter egregius successit jure Joanni
WILFRIDUS, heres patri dignissimus almo.
Qui prius Euboricæ fuerat Vice-domnus & Abbas:
Postea sed magno meritorum culmine fretus,
Pontificis summi condignus sumsit honorem,
Ornavitque gradum meritis & moribus almis.
Plurima nam titulis sanctæ ornamenta venustis
Addidit Ecclesiæ, rutilo qui vasa decore
Apta ministeriis argentea jure sacratis
Fecit, & argenti laminis altare crucesque
Texerat auraris: nolensque abscondere gazas,
Prudens Præsul eas divino impendit honori.
Hæc pius Euborica faciens Antistes in urbe,
Ecclesias alias donis ornavit opimis.
Nec minus ille pio curam de corde gerebat
Multiplicare greges, Domini præcepta secutus,
Doctrinæ moniris, exemplis atque coruscis.
Hos mentis dapibus, illos sed carnis alebat:
Hos fovet æthereis, illos carnalibus auget,
Ore manuque simul, donorum largus utrisque,
Rem pietatis agens duplici moderamine Rector;
Omnibus acceptus, venerandus, honestus, amatus.
At sua facta bonus postquam compleverat ille
Pastor in Ecclesiis, specialia septa petivit,
Quo servire Deo tota jam mente vacaret:
Contemplativæ sesequе per omnia vitæ
Dans, mundi varias curasque reliquit inanes.
Et quamvis ipso resideret corpore terris,
Attamen ex omni jam mente manebat olympo,
Pervigil exspectans cœlestis præmia vitæ,
Tempore quæ certo, vita præsente peracta,
Sumserat angelicis cœlo transvectus in ulnis.

Hic

a Joannis res gestas habes superius ad annum 721. quo eum decessisse probatum est. Wilfridi junioris ejus successoris, cujus meminit Beda in historiæ lib. 5. cap. 24. acta hactenus fere ignota fuere. Nihil enim de eo commemorant Willelmus Malmesburiensis Monachus Thomasve Stubbesius in libro quisque suo de Eboracensibus Episcopis: nisi quod Thomas ait, eum sui decessoris Capellanum fuisse ante pontificatum, ac sedisse temporibus Osrici & Ceolredi Regum Nortanhumbrorum per annos quindecim. Hinc vero discimus, Wilfridum Ecclesiæ Eboracensis Vicedominum & Abbatem fuisse: ac proinde in ea Ecclesia præter Episcopum extitisse Abbatem, qui Monachis eam occupantibus præerat. Wilfridi junioris memoria fit in Fastis Anglo-Benedictinis Maji die 9.

Hic paftoralis pofuit dum pondera curæ, Egbertus Epifcopus.
Tradidit ECGBERTO venerandæ jura cathedræ,
Quem fibi Pontificem fecit fuccedere fummum.
Hic fuit Ecgbertus regali ftirpe creatus;
Nobilium coram fæclo radiee parentum,
Sed Domino coram meritis præclarior almis.
Dives opum terræ, miferis quas fpargit egenis,
Ditior ut fieret cœlo, dum colligit illas.
Qui curas inopum devotus femper agebat,
Pauperibus tribuens devoto pectore gazas,
Quas terris perdens, fibimet condebat olympo.
Hic erat Ecclefiæ Rector clariffimus, atque
Egregius doctor, populo venerabilis omni.
Moribus electus, juftis affabilis, atque
Efferus in pravos, mitis fimul atque feverus.
Sacris divifit vicibus noctefque diefque,
Impiger affidue fpatiofis noctibus orans,
Miffarum celebrans follemnia fancta diebus,
Inque Dei domibus multa ornamenta paravit.
Illas argento, gemmis veftivit & auro,
Serica fufpendens peregrinis vela figuris.
Sacravitque probos altaribus ipfe miniftros,
Ordinibus variis celebrent qui fefta Tonantis,
Davidifque alios fecit concinnere canna *, * an carmen
Qui Domino refonent modulatis vocibus hymnos.
Cujus frater idem Tyrio nutritus in oftro, Eadberti Regis frater.
Sumfetar ADBERTUS gentis regalia fceptra
Qui dilatavit proprii confinia Regni,
Sæpius hoftiles fubigens terrore phalanges.
Tempora tunc hujus fuerant felicia gentis,
Quam Rex & Præful concordi jure tegebant,
Hic jura Ecclefiæ, Rex ille negotia Regni.
Hic ab Apoftolico humeris fert Pallia miffa:
Ille levat capiti veterum diademata patrum.
Fortis hic, ille pius : hic ftrenuus, ille benignus.
Germanæ pacis fervantes jura viciffim,
Ex alio frater felix adjutus uterque.
Rexit hic Ecclefiam triginta & quatuor annis, Anni regiminis utriufque.
Ille annis tenuit ter feptem fceptra parentum:
Ambo felices meritis in pace fepulti.
Temporibus primis præfati Præfulis hujus,
Presbyter eximius meritis, cognomine BEDA, Bedæ mors & elogium.
Aftra petens, claufit præfentis lumina vitæ *a*.
Qui mox a puero libris intentus adhæfit,
Et toto ftudiis fervivit pectore facris.
Utpote feptennem quem fecit cura parentum
Arta Monafterii Gitvenfis clauftra fubire,
Cui jam præclarus CEOLFRIDUS præfuit Abbas. Ceolfridi Abbatis obitus.
Qui peregrina petens Chrifti deductus amore,
Mortuus eft exful Linguanæ in finibus urbis,
Atque condigno felix tumulatus honore eft.
Cujus corpus erat poft tempora multa repertum
Integrum penitus, patriamque exinde reductum.

Ergo

a Hinc confirmatur epocha fuperius præftituta de morte Bedæ venerabilis in anno Chrifti 735. quo anno Egbertus, qui ante annos quatuor Wilfrido fucceflerat, Pallium a Gregorio tertio accepit. Lege Notas Warzi in epiftolam Bedæ ad Egbertum.

Ergo Monasterio Beda nutritus in illo,
Ornavit teneros præclaris moribus annos.
Discere namque sagax juvenis, seu scribere semper
Fervidus instabat, non segni mente laborans:
Et sic proficiens est factus jure Magister.
Plurima quapropter præclarus opuscula Doctor
Edidit, explanans obscura volumina sanctæ
Scripturæ, necnon metrorum condidit artem;
De quoque temporibus mira ratione volumen,
Qui tenet astrorum cursus, loca, tempora, leges.
Scripsit & historicos claro sermone libellos,
Plurima versifico cecinit quoque carmina plectro.
Acta mente, fide veterum vestigia Patrum,
Semper dum vixit, directo est calle secutus.
Hujus vita quidem qualis fuit ante Magistri,
Claro post obitum signo est patefacta salutis.
NOTA. Æger enim quidam Patris dum cingitur almi
Relliquiis, penitus peste est sanatus ab illa.
Te quoque Pierio tangentes, BALTHERE, plectro,
Baltheri anachoretæ res gestæ. Et tibi, Sancte, locum nostris in versibus istum
Signantes petimus, placida tu mente teneto,
Et rege nunc nostram pelagi per cærula cymbam
Inter monstra maris, scopulosas inter & undas,
Ut possit portum portans attingere tutum.
Est locus undoso circumdatus undique ponto,
Rupibus horrendis prærupto & margine septus,
In quo bellipotens terreno in corpore miles
Sæpius aerias vincebat Balthere turmas,
Quæ sibi multimodis variabant bella figuris.
Qui tamen intrepidus hostilia castra relisit,
Tela malignorum, semper crucis arma beatus
Belliger opponens, galeam scutumque fidei.
Vir pius ille quidem quodam dum tempore solus
Incubuit precibus, meditans cœlestia tantum;
Horribilem subito strepitum simul atque fragorem
Audivit, veluti vulgi erumpentis in hostes.
Tunc anima ex superis cujusdam nubibus ejus
Ante pedes cecidit, nimio tremefacta timore,
Quam mox turba minax ingenti horrore secuta est;
Cum variis miseram pœnis torquere volentum.
At Pater ille pius placidis amplexibus illam
Arripuit gremio, statimque inquirit ab illa
Quæ esset, cur fugeret, faceret vel quæ mala: cui tunc
Respondit: Levita fui, sed mente maligna
Feminea amplexus manibus sum pectora tantum,
NOTA. Et culpam erubui juvenis in carne fateri.
Nunc idcirco feri duris incursibus hostes
Post triginta dies me me torquere sequuntur.
Nec captata fui, sed nec secora remansi.
Tunc terrebat eum clamans ex hostibus unus:
Non hodie effugies, nec si tenearis in ulnis
Petri, sed meritas patieris, pessime, pœnas.
Sanctus at irascens Petri convicia propter,
Hæc ait: Ecce minor meritis sum centies illo
Principe apostolico: sed de pietate Tonantis
Confidens, dico tibi, trux & sæve tyranne,

Non hodie portabis eam sub tartara tecum.
Tunc pius interventor humo prosternitur, atque
Cum lacrymis Domino pro culpa supplicat illa.
Nec prius ille preces desistit fundere sacras,
Quam propriis animam ferri vidisset ocellis
Altius angelicas cœli super astra per ulnas.
Par quoque jam veteri signumque æquabile signo
Hoc de Patre pio gessit clementia Christi.
Nam velut æquoreas Petrus calcaverat undas,
Sic huic evenit. Gradiens nam tempore quodam
Rupis in excelsæ prærupto margine casu,
Contigit ut caderet: sed fluctibus ille marinis
Suffultus, graditur siccis super æquora plantis.
Et ceu rura soli premeret, sic ambulat undis:
Jam nisi quod lenius susceperat unda ruentem,
Quam si dura virum accepissent arva cadentem.
Dum ruit, unda fluit, casus ne læderet illum.
Gressibus arva manent, illum oe.mergeret æquor.
Ambulat ergo freto solido, ceu tramite terræ,
Donec ad uodivagam perveoerat ipse carinam:
Quam mox adscendit securo calle pedester.
Non io veste liquor, non soccis hæserat humor.
Quod natura negat, hoc dat tua dextera, Christe.
Unda tuo oisu pelagi fit pervia Justis:
. ˙ . ˙ . sed econtra viodex fit gurges iniquis.
Suffert ista humiles, dum devorat illa * superbos. *f. ille
Nunc te sed petimus devoti, Balthere sancte,
Ut sicut unda tuum portabat ab æquore corpus *a*.
Te saoum penitus revehens ad litora nota:
Sic precibus nostras animas evadere fluctus
Mundanos facias, portumque intrare salutis:
Claruit his etiam venerabilis ECHA *b* diebus, Echa Anachoreta.
Anachoreta sacer, eremi secreta secutus,
Terrenos fugiens jam corpore castus honores,
Ut cum Rege Deo cœlestes posset habere.
Angelicam terris vitam devotus agendo,
Multa prophetali prædixit mente futura.
De quo plura vetat narrari musa recurrens
Carminis ad finem, propriique ad gesta Magistri,
Qui post Ecgbertum venerandæ insignia Sedis
Suscepit, sapiens ÆLBERTUS *c* nomine dictus: Ælbertus Episcopus.
Vir bonus & justus, largus, bonus, atque benignus:
Catholicæ fidei fautor, præceptor, amator,
Ecclesiæ rector, doctor, defensor, alumnus,
Justitiæ cultor, legis tuba, præco salutis,
Spes inopum, orphanisque pater, solator egentum.
Trux rigidis, blandusque bonis, durusque superbis:
Fortis in adversis, humilis fuit inque secundis.
Mente sagax, non ore loquax: sed strenuus actu.

Cui

a Cunevulfi Lindisfarnensis Episcopi anno 17. pontificatus; regni vero Eadberti Northumbrorum Regis vigesimo, *vir Domini & Presbyter* BALTHERUS, *qui vitam anachoreticam in Tiningaham duxerat, viam sanctorum Patrum ingressus est, migrando ad eum qui se reformavit ad imaginem filii sui pridie Nonas Martias*, inquit Turgotus in libro de Ecclesia Dunelmensi, & quidem anno 756. ex Hovedeno. Colitur in Fastis Benedictinis die 27. Novembris. Reliquiæ Dunelmum translatæ sæculo 11. Lege Bollandum ad diem 6. Martii, ubi situs Monasterii seu eremi S. Balthori in Scotia reponitur.

b De isto Echa Anachoreta nihil alibi reperire potui.

c Cœna etiam dictus, cujus est epistola 99. ad Lullum Moguntiacensem Episcopum inter Bonifacianas; exstatque alia numero 109. ejusdem Lulli ad ipsum.

Cui quantum crevit cumulati culmen honoris,
Tantum mens humili sese pietate subegit.
De quo versifico paullo plus pergere gressu
Euboricæ mecum libeat tibi, quæso, juventus.
Hic quia sæpe tuos perfudit nectare sensus,
Mellifluo dulces eructans pectore succos.
Quem mox a primis ratio pulcherrima cunis
Corripuit, rerum summamque vehebat in arcem,
Doctrinæ pandens illi secreta sophiæ.
Hic fuit ergo satis claris genitoribus ortus,
Is Monachus, Ex quorum cura studiis mox traditur almis,
Atque Monasterio puerilibus inditur annis,
Sensibus ut fragilis sacris adolesceret ætas.
De puero nec cassa fuit spes tanta parentum.
Jam puer egregius crescebat corpore quantum,
Ingenio tantum librorum proficiebat.
Sic meritis crescens annis & mente sagaci,
Levita, Jam Levita sacer condigno est ordine factus.
Hunc bene dum felix adolescens gessit honorem,
tum Presbyter, Jura Sacerdotii juvenis suscepit honestus:
Cresceret ut gradibus, meritis qui creverat almis.
Tunc pius & prudens doctor simul atque Sacerdos
Egberti familiaris. Pontificique comes Ecgbert conjunctus adhæsit,
Cui quoque sanguineo fuerat jam jure propinquus.
A quo defensor Clero decernitur, omni
Et simul Euborica præfertur in urbe Magister.
Eboracensis schola præceptor. Illc ubi diversis sitientia corda fluentis
Doctrinæ & vario studiorum rore rigabat:
His dans Grammaticæ rationis graviter artes,
Illis Rhetoricæ infundens refluamina linguæ.
Istos veridica curavit cote polire,
Illos Aonio docuit concinnere cantu.
Castalida instituens alios resonare cicuta,
Et juga Parnassi Lyricis percurrere plantis.
Ast alios fecit præfatus nosse Magister
Harmoniam cœli, solis lunæque labores,
Quinque poli zonas, errantia sidera septem,
Astrorum leges, ortus, simul atque recessus.
Aerios motus pelagi terræque tremorem,
Naturas hominum, pecudum, volucrumque, ferarum
Diversas numeri species, variasque figuras.
Paschalique dedit sollemnia certa recursu,
Maxime Scripturæ pandens mysteria sacræ.
Nam rudis & veteris legis patefecit abyssum.
Indolis egregiæ juvenes quoscumque videbat,
Hos sibi conjunxit, docuit, nutrivit, amavit.
Quapropter plures per sacra volumina doctor
Discipulos habuit, diversis artibus aptos.
Non semel externas peregrino tramite terras
Librorum avidus, Jam peragravit ovans, sophiæ deductus amore:
Si quid forte novi librorum seu studiorum,
Quod secum ferret, terris reperiret in illis.
Romam petit. Hic quoque Romuleam venit devotus ad urbem,
Dives amore Dei, late loca sancta peragrans.
Inde domum rediens, a Regibus atque Tribunis
Doctor honorifice summus susceptus ubique:

Ut-

Utpote quem magnis Reges retinere volebant,
Qui sua rura floens divino rore rigaret.
Ad sibi sed properans præfinita * facta Magister,
Dispensante Deo, patriæ prodesse, redibat.
Nam proprias postquam fuerat delatus in oras,
Mox pastoralem compulsus sumere coram, Episcopus pius ac diligens,
Efficitur summus populo rogitante Sacerdos,
Officiumque suis meritis decoraverat annis,
Ordinis atque bonus Pastorque repertus ubique est.
Namque tuebatur divinum caotus ovile,
Ulla ex parte lupus Christi ne læderet agnos.
Ille quibus sacri præstabat pabula verbi,
Ne sitis atqoe fames ullo vexaret acerbo:
De gregeque errantes eremi per devia vasta
Ad Domini caulas humeris revehebat amicis;
Nolentesque sequi placido sermone vocantem
Insequitur juris terroribus atqoe flagellis.
Nec Regi aut Ducibus justus parcebat iniquis,
Sed neque decrevit curarum pondera propter
Scripturas fervens industria prisca legendi:
Factus utrumque, sagax Doctor, pius atque Sacerdos.
Sensibus hos augens, illos & moribus ornans.
Nec Pater adveniens in tantum culmen honoris,
Vestibus atque cibis veterem mutaverat usum: nihil de priori vita remittit.
Deliciosa nimis fugiens, nec vilia valde
Sectatus fuerat, medio moderamine gaudens.
Nec minus interea vario ornamenta decore
Addidit Ecclesiis; fidei fervore repletus. Ecclesias ornat & instaurat.
Namque ot bellipotens sumsit baptismatis undam
EDUIN Rex, Præsul grandem construxerat aram,
Texit & argento, gemmis simul undique & auro,
Atqoe dicavit eam sancti sub nomine Pauli
Doctoris mundi, nimium quem Doctor amabat.
Hoc altare farum supra suspenderat altum,
Qui tenet ordinibus tria grandia vasa novenis:
Et sublime crucis vexillum erexit ad aram,
Et totum texit pretiosis valde metallis.
Omnia magna satis, pulcro molimine structa,
Argentique meri compensant pondera multa.
Ast altare aliud fecit, vestivit & illud
Argento puro, pretiosis arque lapillis:
Martyribusque Crucique simul dedicaverat ipsum.
Jussit ut obrizo non parvi ponderis auro
Ampulla major fieret, qua vina Sacerdos
Funderet in calicem sollemnia sacra celebrans.
Ast nova basilicæ miræ structura diebus
Præsulis hujus erat jam cœpta, peracta, sacrata.
Hæc nimis alta domus solidis suffulta colomnis,
Suppositæ quæ stant curvatis arcubus, intus
Emicat egregiis laquearibus atque fenestris,
Pulcraque porticibus fulget circumdata multis,
Plurima diversis retinens solaria tectis,
Quæ triginta tenet variis ornatibus aras.
Hoc duo discipuli templum, Doctore jubente,
Ædificaverunt EANBALDUS & ALCUINUS, ambo
Concordes operi devota mente studentes. NOTA.

Hoc tamen ipse Pater socio cum Præsule templum
Ante die decima quam clauderet ultima vitæ,
Lumina præsentis Sophiæ sacraverat almæ.
Eanbaldus successor. Ælberti secessus. Ergo ministrator clarissimus Ordine sacro
Præsul perfectus meritis plenusque dierum,
Tradidit EANBALDO dilecto lectus alumno
Pontificale decus, sibimet secreta petivit
Sæpta, Deo soli quo jam servire vacaret.
Libros suos Auctori committit. Tradidit ast alio caras super omnia gazas
Librorum nato Patri, qui semper adhæsit,
Doctrinæ sitiens haurire fluenta suetus:
Cujus si curas proprium cognoscere nomen,
Fronte sua statim præsentia carmina prodent *a*.
His divisit opes diversis sortibus: illi
Ecclesiæ regimen, thesauros, rura, talenta:
Huic sophiæ specimen, studium, sedemque, librosque,
Undique quos clarus collegerat ante Magister,
Egregias condens uno sub culmine gazas.
Illic invenies veterum vestigia Patrum,
Quidquid habet pro se Latio Romanus in orbe,
Græcia vel quidquid transmisit clara Latinis:
Hebraicus vel quod populus bibit imbre superno,
Affrica lucifluo vel quidquid lumine sparsit.
Quod Pater Hieronymus, quod sensit Hilarius, atque
Ambrosius Præsul, simul Augustinus, & ipse
Sanctus Athanasius, quod Orosius edit avitus:
Quidquid Gregorius summus docet, & Leo Papa;
Basilius quidquid, Fulgentius atque coruscans;
Cassiodorus item, Chrysostomus atque Joannes.
Quidquid & Althelmus docuit, quid Beda Magister,
Quæ Victorinus scripsere, Boetius; atque
Historici veteres, Pompejus, Plinius, ipse
Acer Aristoteles, Rhethor quoque Tullius ingens.
Quid quoque Sedulius, vel quid canit ipse Juvencus,
Alcuinus & Clemens, Prosper, Paulinus, Arator,
Quid Fortunatus, vel quid Lactantius edunt.
Quæ Maro Virgilius, Statius, Lucanus & Auctor,
Artis Grammaticæ vel quid scripsêre magistri;
Quid Probus atque Focas, Donatus, Priscianusve,
Servius, Euticius, Pompejus, Comminianus.
Invenies alios perplures, lector, ibidem
Egregios studiis, arte & sermone magistros,
Plurima qui claro scripsere volumina sensu:
Nomina sed quorum præsenti in carmine scribi
Longius est visum, quam plectri postulet usus.
His ita dispositis complens sua tempora summus
Antistes, totus meritis maturus & annis,
Moritur anno post quarto, Post annos binos, menses simul atque quot annos,
Ex quo sæpta sacer Præsul secreta petivit;
Discipulis coram Pastor, Patriarcha, Magister,
Transit ad æthercam lætus feliciter aulam.
Hanc tamen hanc citius lugubris, mea fistula, partem
Desere, ne pereas lacrymarum gurgite mersa.
Dum properas portum velis hucusque secundis;
Quid memorare studes nobis mœstissima fata?

Cum

a Poetæ nomen haud apparet in mſ. cod. Monasterii S. Theoderici.

Cum subito ante oculos cunctis mors invida nostros
Lumina supremo clausit veneranda sopore
Pontificis summi, nostri Patris atque Magistri.
O nobis o nigra dies! o clara sed illi!
Nos sine Patre dies orphanos ille reliquit,
Fletibus, exsilio, duroque labore gravatos.
Reddidit ast illum patriæ Patrique superno
Fletibus, exsilio, duroque labore solutum.
Jam cui Christus amor, potus, cibus, omnia Christus;
Vita, fides, sensus, spes, lux, via, gloria, virtus.
Qui decimo & quarto summi dormivit in anno
Ordinis accepti, octavo sub sole Novembris, anno 14. pontificatus.
Dum gravis illa dies sexta fulgebat in hora.
Ejus ad exsequias magnum concurrerat agmen,
Cum Clero Præsul, populus, juvenesque, senesque,
Patris honorifice curantes condere corpus.
O Pater, o Pastor, vitæ spes maxima nostræ!
Te sine nos ferimur turbata per æquora mundi,
Te duce deserti variis involvimur undis,
Incerti qualem mereamur tangere portum.
Dum sol noxque sibi cedunt, dum quattuor annus
Dividitur vicibus, crescunt dum germina terris;
Sidera dum lucent, trudit dum nubila ventus;
Semper honos nomenque tuum laudesque manebunt.
Sic ego dum volui certo te fine, Thalia, Ecstasis cujusdam Monachi Eboracensis.
Claudere, res nostris occurrit gesta diebus.
Fessa licet paucos quapropter adhuc cane versus,
Atque mei pueri causam succinge parumper,
Cui quoque præsentem testem me contigit esse.
Ergo fuit quidam juvenis nutritus in urbe
Euborica, simplex animo, sed fervidus actu;
Quique meæ vexit puerilis tempora vitæ:
Consilio solus quadam qui nocte suetis
Insistit precibus Christi Genitricis in aula.
Tunc lux alma domum subito repleverat illam,
Et cum luce simul venit vir vestibus albis,
Fulgidus adspectu, statu sublimis honesto,
Et blandis juvenem nimio terrore cadentem
Elevat alloquiis, librumque ostendit apertum.
Perlegit hunc juvenis: dixit cui codice clauso
Candidus ille: Sciens iterum majora videbis.
His dictis subito nitidus disparuit hospes.
Hinc quoque post aliquos non longo tempore menses
Percutitur juvenis currenti peste per artus,
Ægrotusque diu dubia sub morte jacebat,
Angustis retrahens perituram naribus auram.
Inque meis recubans manibus, tunc spiritus ejus
Est raptus subito, corpusque remansit inane.
Post spatium rediens, iterum sed membra movebat:
Et mihi narrabat, quidam quod duxerit illum
Ad loca pulcra nimis, multos ubi vidit ovantes
Ignotos notosque simul: sed maxime sanctæ
Illius Ecclesiæ lætos agnovit alumnos.
Qui mox suscipiunt placidis complexibus illum,
Et secum penitus semper retinere volebant.
Sed cito ductor eum converso calle reduxit

* *Acta SS. O. B. Tom. IV.*

Ad proprium corpus, dicens quod solis ad ortum
Jam melius habiturus eris: de Fratribus alter
Sed hodie moriturus erit, cujusque paratam
Vidisti sedem: juvenem nec sermo fefellit.
Nam cito convaluit dum sol rutilabat ad ortum:
Ante diem medium fuerat sed mortuus alter.
Ille statim juvenis parvum post tempus, eodem
Anno percutitur populantis peste doloris,
Atque mihi statim morbo prædixit in illo:
Hac lue jam moriar, cito carnis claustra relinquam.
Nec secus evenit, quoniam vis magna doloris
Crevit, & extremam juvenem deduxit in horam
Qui tenui moriens animam traducere flatu
Dum cœpit, fuerat vigilans e Fratribus unus,
Vir probus & verax, vidit qui culmine ab alto
Descendisse virum facie seu veste coruscum,
Et posuisse suum mox os morientis ad ora,
Blandius amplexus manibus quoque membra cubantis:
Regressusque animam solvens de carcere carnis,
Evexit volitans secum super astra polorum.
Hæc ego nauta rudis teneris congesta carinis,
Per pelagi fluctus & per vada cœca gubernans,
Euboricæ ad portum commercia jure reduxi,
Utpote quæ proprium sibi me nutrivit alumnum,
Imbuit & primis utcumque verenter ab annis.
Hæc idcirco tibi propriis de Patribus atque
Regibus & Sanctis ruralia carmina scripsi.
Hos pariter Sanctos tetigi, quos versibus istis
Deprecor, ut nostram mundi de gurgite cymbam
Ad portum vitæ meritis precibusque gubernent.

FRODOARDI CANONICI REMENSIS
FRAGMENTUM
DE ROMANIS PONTIFICIBUS.

De GREGORIO Papa II. & de S. BONEFACIO Doctore & Martyre.

GREGORIUS post hæc sumit sacra jura secundus,
Vir cœlebs, doctus, sensu facundus & ore:
Jam pridem imperio notus, jam dogmate clarus,
Corde pio prudens, virtutis robore constans,
Hostis aberrantum, defensor recta sequentum;
Interiora studens, sed non externa relinquens.
Mœnia qui aggrediens urbis reparare, coquendis
Calcibus insistit; trabibusque labore petitis *,
Basilicam Pauli renovat, restaurat & aram,
Et colit ornatu, relevat prohibetque ruinas
Templorum plures, lapsumque reducit honorem.
Sanctorum * turmas revocat, cœli agmina cogit.

* e Calabria

* Religiosorum congregationes

Ger-

Germanas vocat tenebris ad lumina gentes:
Quis Præsul verbique sator BONEFACIUS almi
Dirigitur, mortisque novo sole effugat umbram.
Gallorum Ecclesias pietatis luce venustat,
Remensem, & dignas * quas censet fascibus ornat.
Martyrioque auctus, virtutis agone coruscat.
Primitiæ gentis Germana ab origine Princeps *
Culmen apostolicum petit, & sacra limina Petri.
Pontificis monitis summi exhortante tyrannum *,
Præstita firmantur primæ patrimonia Sedi.
Civiles strepitus urgentiaque extera bella
Cynthia terrifico præmonstrat tincta cruore.
Scinditur Imperium *, rectus præfertur iniquo:
Belligeræque manus fuso agmine sanior exit
Pars victrix: pacis veneranda insignia * surgunt,
Priscorumque fides celebri decoratur honore.

* Treverensem & Rotomagensem
* Teuto Dux Bajoariorum
* Regem Langobardorum
* Per Anastasium & Theodorum
* Imagines

Tibridis horrificis ripas superantibus undis,
Frugiferas circum glebas ferus occupat imber,
Pervaditque vias, hortos, munimina, villas;
Everritque casas, terretque abigitque colonos,
Arbusta ac segetes; rapit altæ mœnia Romæ.
Inde subit vallum, & muros transscendit, & ipsas
Lymphans lympha tenet fluctu bacchante plateas.
Non illis agros licitum exercere diebus
Agricolis, infausta terunt mœsta agmina festa *.
Papa gravi motus querularum murmure vocum
Insistit precibus, legatque ad sidera vota.
Nec cœptis animum removet certamine victum:
Dum cogit propriis Tiberim se reddere metis.

* otia

Increpitat Bardos, fera pectora munere & ore
Demulcens, mites consultibus & prece servans
Imbuit, ædificat: hujusque opera apta * receptant.
Surreptorum aufert * opus, fraus fraude labascit.
Externos etiam benedictio lata * triumphos
Concelebrat Papæ, victores spongia * Francos
Dum reddens Agarenorum tutatur ab armis,
Participes ferri oeque læsos vulnere tantum,
Prostratis tali vacuis pro tegmine paucis.
Constantinopolim longa obsidione gravatam,
Hæc fera barbaries belloque fameque repressa,
Incœptis obstante Deo confusa reliquit.
Concilium crudele calet, dolus in nece Patris *
Conditur: Imperii mox hostibus oppida cedunt.
Proditur impietas, plectuntur Numine summo
Participes, laqueisque suis foveaque parata
Captantur, feritasque in vertice versa furorum est.
Ecclesiam spoliari opibus protectio Papæ
Impedit: unde iterum Primatum fraude petitus
Eripitur, Christique immunem dextra tuetur.

* castellum a Langobardis pervasum Romani recipiunt
* id est dolosorum frustratur fructum
* collata
* Spongia qua mensa Pontificis tegebatur, missa Duci Francorum pro benedictione, distributa exercitui, qui victor factus est
* Papæ

Nec toties fraus victa silet: sumuntur in ipsum
Arma Deum, decorisque jubetur iconia prisci
Vastari, quacumque * notat pictura triumphos.
Augusto faveat Præsul, vel gratus amore.
Decidat, aut gradibus celsoque recedat honore.
Rejicit, expugnat, temnitque profana Sacerdos:
Intrepidusque manet ferventibus undique telis.

* ubicumque signat victorias Christi Martyrumque

Hæret Pastori grex impia jussa refutans,
Fortiter & vita pro Præsulis atque salute
Decertans, error damnatur : ponere Regem
Papa vetat, bonitate ratus scelera improba verti.
Sternuntur seductores, abiguntur iniqui.
Consilium ferale, Dei moderamine cassum
[* Eutycium Patricium] Destruitur, sed fraude ferum * clementia Patris
Protegit, atque Sacerdoti suffragia crescunt:
[* Langobardorum] Barbaricamque * manum jungit sibi Roma sodalem,
Auxilioque Patris vitæ discrimina prodit.
Præsul at egregius potiora levamina quærens,
Prodiga pauperibus largitur dona patronis,
Incumbens precibus, votis & sedulus instans.
Nec durus populo, grates dependit amori,
Hortaturque piis fidos persistere cœptis.
Sic sibi, sic Domino servabat corda suorum.
Tum Sutrinse doli captum per retia castrum
Assiduis Papæ monitis scriptisque benignis
Redditur, atque Petri Paulique offertur honori.
Primatum diram feritatis fœdere fraudem
[* quia Lucifer versus est in cometam : non est proprium alicui stellæ esse cometam : sed diversæ stellæ solent in cometas converti : sic mss.] Luciferum * capimus flammis signasse cometam.
Consultum crudele subit, Romamque Ducesque
Barbaricæ subici manui : tradatur iniquis
Justus, in insontem sontes grassentur honorem.
Consilii pars impletur, capiendaque restat
Roma : sacer dum se solum pro civibus offert;
Præsidioqoe hærens supero, Regem petit hostem,
Quærentisque neci dare se conspectibus infert.
Quem Christo moderante piis affatibus urgens,
Emollit fera corda, vigens pietate benigna
[* ad pedes corruisse] Sternit, & exsultat vestigia * sacra tyrannum
Austeræ posito mentis petiisse tumore;
Promisisse gregi, nil se latum ire sinistri,
Regalesque Petri cultus cessisse decori;
Dimisso suplicasse humilem diademate Regem.
Obtinet inde petens recipi Rex Præsulis hostem.
Accipit Exarchum Pater, infensumque tuetur;
Eripit adversis, fulcris solatur amicis;
Servat consiliis, regit exornatque triumphis.
Cæsaris ingrati fraudes sub funere Papæ
[* Imagines] In patulum veniunt : qui stemmata * ducta figuris
[* victoriarum] Palmarum * Christi fuscare, vel ignibus atris
Obruere insistens, punit defendere nisos:
[* jungera] Pontificemque pium GERMANUM assensa jugare *
Vitantem, sacris abicit, sociumque furoris
Aris adsciscit. Quem scriptis arguit urgens
Præsul apostolicus, nec deterrere procacem
[* cessat] Absistit * : sit, ni redeat, pellendus honore.
Nec silet Augusto, facinusque remittere suadet.
Inclyta præterea Patris hujus tradita gesta
Templa Dei circa, cultumque operamque sacrorum.
Ille Monasteriis cœtus legesque relictas
[* Monasterium S. Agathæ] Restituit, ponens proprio nova castra * paratu,
Maternamque domum divinis ritibus aptat,
Et facit heredes cœli in patrimonia cives.
Ornatus adhibet, gemmis sacra vasa decorat:

Pauperibus largitur opes. Subit æthera dives:
Triſtitiam terris migrans, dat gaudia cœlis.

De GREGORIO Papa tertio.

CUlminis hunc ſequitur virtutum & nominis heres:
Manſuetus, ſapiens, divina lege renidens;
Laudibus expertus, ſenſuſque nitore politus;
Hortator cultorque boni, tutorque Fidei;
Prodigus indiguis, & paupertatis amicus;
Captivorum emtor, pupillorum bonus altor;
Religionis amore vigens, pia pectora ſolans.
Inſiſtens Patris exſequiis de funere raptus
Eximitur, lectuſque ad regmina ſumma vocatur.
Admonet increpitans Reges in ſigna * ſalutis
Crudeles, pavidum monituſque efferre verentem
Legatum cenſens, opus integrat, improba damnat
Imperia, Eccleſiæque monilia rite tuetur,
Quæ ſcriptis monitiſque jubet veneranda reponi.
Arguit hinc Proceres iterum crebroque monendo.
Nec legatorum pedicis quit mens ſacra Patris
Averti, penetrant dum ſcripta palatia, Reges
Juraque captantem * fervore monentia fontem.
Imperat Auguſtis, dat Chriſti inſignia ſignis.
Erigit Eccleſiæ ſpecimen, cultumque decoris
Augens, admittit Juſtorum pignera * toto
Orbe petita ſoli, meritos decernit honores,
Continuaſque preces grata & præconia fundi.
Aggregat implentum cœleſtia munia turmas:
Inſtaurans rutilis ditat ſacraria donis,
Ornat cultura, quamplurima lapſa reformat.
Dilatans fabricas, largo locupletat honore.
Civibus auxilium Domini ac ſuffragia Regis
Providet humani, Francorumque advocat aulam.
Mœnia reſtaurat, tutamina præparat urbi,
Bella premit ſedans animos; prece, munere mulcet,
Eccleſiæ compage ligat titubantia membra.
Sic bene diſpoſitis directo tramite rebus,
Internis atque externis moderamine comtis,
Inſtructiſque poli caſtris * ac lumine cultis,
Emeritus petit æternam poſt bella quietem.

* Imagines

* uſurpantem

* Reliquias

* Monaſteriis

De ZACHARIA Papa.

ZACHARIAS ſanctus ſanctum, mitiſque benignum,
Clementem ſequitur clemens, & parcere promtus
Iraſci tardus, ſævis pia reddere fluctus.
Ut genitos pater amplectens vulguſque, ſacroſque,
Ponere non trepidans animam ſeſe hoſtibus offert.
Mirificat turbas, premit enſes, rapta receptat:
Victos eripiens, inimicos * pace ſerenat.
A quibus obſequium ſumens, victorque regreſſus
Lætificat plebem, Chriſtoque rependit honorem.
Motibus hinc iterum crudis diroque furore,
Barbaricis animis in triſtia bella relapſis,
Præſul item petitur, ſervandis currere gnatos *.

* Langobardos

* l. gnarus

Nec remoratur iners : legatis munere pacem
Procurat, non obtenta Christo urbe relicta
Pacis abit : patriæ fidens orator & alter
Præmittit socios, propero quos calle secutus
Excipitur pompis regali culmine latis.
Turgida divino charismate pectora sedans,
Quæsitis gaudet, religiones luce venustat,
Perceptæque refert Christo præconia palmæ.
Delatum decus excelsi sub honore triumphi
* Hilprandum nepotem Liudprandi Regis
Artollens Dominus, versutum subtrahit hostem *,
Admovet heredem, cumulat per longa quietem.
Tempora pace Pater florens, sacra domata sarcit:
Atria dilatans, opibus sacraria replet.
Instaurat fabricas, venerandis templa figuris
Ornat, lapsabunda novat, priscum auget honorem.
Aulæis dat apostolicas vernare columnas :
Codicibus divis armaria sancta refercit,
Ditat sacra, colit partis penetralia lychnis.
Veste Petri gemmis auroque gravi induit aram,
Auratis operit velis, varioque decore.
Argento ditem appendit rutilante coronam.
* Constantinopolim
* Synodicis epistolis
* conditiones
Regalem solito Legatis visitat urbem *,
Illustrans fidei * titulis, dans vincula * pacis.
Adventu quotum turbatio cedit, abacta
Fraus; scelus, insidiæ, fallacia victa facessunt,
Redditur & Domino palmis urbs subdita prisco.
* Legati
Discussisque dolis directi * pacis honore
Comuntur meriro, referuntque petita Patrono.
Francorum Regis regali stemmate temto,
* Carlomannus
Addicit genitus * sese & sua munera Petro,
Arque jugum Christi prona cervice capessit,
Ut vacet assiduus cœli sub munia servus;
E Domino famulus, supplex de Rege minister,
Sectari ut summi valeat vestigia Regis.
* pagana
Hic Pater ablegandorum sub regna profana *
Nexorum, motus mentem pietate paterna,
Impensa recipit cunctos mercede redemtos;
Et rapiens manicis, dat libertate potiri,
Atque frui votis, soli servire Tonanti.
* Langobardos
Barbaricos * iterum motus & temperat iras,
Emollitque animos, auroque & munere linguæ,
Urbes & redimit patriam, removetque furorem.
Immutat Regem, parit e prædone datorem,
De rapido mitem, de partu tygridis agnum;
Captantemque capit, suplicemque ad limina Petri
Perducit; fastus fugienti ac regna, superna
Christi addit juga cervici, mundique furentis
* uxore ac filiis
Eruit insano junctis affectibus * æstu,
Informatque Deo cultu servire quieto.
* thesaurum
* in Monasterio
Repperit hic magnum pretio fulgente talentum *
Claustris * sacrorum : testis caput inclytus olim,
Quo cœli posito Georgius alta paravit
Regna, & perpetua splendentem luce coronam.
Aurea thesaurum sustollunt vela repertum,
Et populo parræ gaudente reconditur aulæ:
* Deus
Qua pius innumeras Rector * præstare salutes

Di-

Dignatur meritis pretioſi Martyris altis.
Allegata ſacris locupletia prædia cedunt:
Quæ Pater amplificans donis & fœdere mercis
Inſtruit, exornans fabricis, cultuque decoris;
Sanctorum ſubicit templis, & dedicat aris;
Innectit vinclis *, firmatque perennia ſcitis.
Immemor haud inopum, divas dum percolit aulas,
Dirigit accumulatque rogas *, ac perſovet ægros,
Inſtituens cenſus cœli mercede ferendos.
Juſtorum loca ſancta novat, priſcamque reformat
In ſpeciem, tegit excultis altaria cœlis.
Presbyteros Clerumque fovens, tutatur alumnos,
Tranquillaque ſuos præſtat gaudere quiete.
Auſoniæ ſollers tranſmittit lumina * Græcis,
Gregorii divo dudum quæ promta lepore.
Dignaque dans imis, capitur monimenta ſupernis.

* excommunicationibus
*ſtipendia, erogationes

* Libros Dialogorum a ſe Græce verſos

De ſecundo STEPHANO Papa.

Dura ſubit STEPHANUS Petro ſacrata ſecundus,
Prælecto * taciti ſubita vi funeris acto.
Almos a puero ſuetus tolerare parentes
Creverat iſte, datus gradibus per ſingula Cleri
Munia. Levitico dum claret jure miniſter,
Eccleſiæ vigilans curis, ſanctâ tuetur.
Subventor tutorque inopum, defenſor ovilis,
Conſtans præco Dei, veteris reparator & auctor
Tutelæ indiguis latæ: quorum ſtruit ædes,
Innovat everſas, & xenia deſtinat, aptat:
Divinoque miniſterium ſibi numine partum,
Interno * externoque colens diſponit honore.
Conſiliis gentes * pravis in bella feruntur:
Germanum * quibus arcendis ad fœdera pacis
Legat, danda ſimul ſocios & munera * jungens.
Pacta velut plures ſtatuunt ſervanda per annos,
Actu revera properi frangenda reatus.
Quæ mox exacto Phæbes * quater orbe tyrannus *
Irrumpens, Patri atque gregi furioſa minatur.
Mittuntur mites * rabido ſpe fœderis urſo:
Pacificoſque agnos Chriſti fera bellua temnens,
Dimittit vacuos. Domino ſed vota reſignans
Dirigit Antiſtes, lacrymas ſuper æthera legans.
Cæſareus mox Miſſus adeſt, mandata furenti
Deportans Regi, reſipiſcere, rapta referre.
Admonitus blandis graſſator inania reddit,
Vaſra refert, niſuque truci direpta retentat.
Dumque humana tepent, ſuffragia quærere dignum
Diva Pater ducit, ſociorumque agmina jungens
Aggregat Eccleſiam: monet exorare ſupernum
Clementemque Patrem; votis ac fletibus inſtat
Ipſe ſimul: cineres addit, veſtigia nudat:
Celſa petunt, importuna prece ſidera pulſant,
Utque preces cœlum digne impetrare penetrent,
Actibus in ſanctis comites perſiſtere mandat:
Cedere cuncta piis decemit ſabbata votis.
Deditus ipſe ſacris altaria cultibus ornat,

* eo qui ante eum fuerat electus exacto, mortuo.

* ſpiritali ac ſæculari
* Langobardi
* Paulum Diaconum ſuum
* eidem Paulo
* Lunæ
* Aiſtulfus
* Abbates

Muneribus ditat, fabricis atque ædibus auget,
Culmina restaurat : sed nec supplicamine cessat.
Concilium capit interea, depromere causam
Francorum Regi, Christoque Petroque fideli.
Accipit hanc miserando pius PIPPINUS, opemque
Ferre parans, promtus Legatos dirigit Urbi,
Dignari tantum poscens se visere Patrem.
Pastor amore gregis fervens, egressus ovile
Quærit pacem ovium per turbida lustra ferarum.
Gratia * cœlestis, cari solatia Cleri,
Cæsarei mandata apicis, Proceresque Quiritum,
Francorumque Duces Papam comitantur euntem.

* magna cœli serenitas

Æthereus cœlo præfulgurat hostibus ignis
Climate Francorum, stragemque minatur iniquis,
Prævia prætendens ductamina luminis almo.
Callidus absterrere lupus * conamina justa
Nititur : invictus persistit pro grege ductor.

* Aistulfus

Munera fert hosti atque preces : obduruit ille
Corde Pharaonis, nec oves dimittere captas
Consentit monitus, queruli nec vota patroni
Admittit. Præsul nequaquam ferrea cernens
Pectora molliri, sævæ se abjungit Hyænæ,
Qua vocat egregii pietas mitissima Regis
Intendens iter, almifico stipante Senatu;
Præteriensque dolos, ductori munera Christo
Laudibus ingeminat : glaciales transmigrat Alpes.
Francigenæ properant Primates, obvia Papæ
Millia festinant, genitis Rex atque jugali
Accelerat junctis, terræque adstratus adorat
Angelicum Patrem, cœlestia jura ferentem.
Fungitur officiis pronus, pedes ipse beatum
Ductat equo vectum, laudesque & carmina dantem
Rectori Regum regali suscipit aula.
Adsidet, observat, devota precamina sumit,
Atque libens votis favet, ac parere paratum
Se perhibens, gaudet Petri servire clienti.
Dumque hiemis prohibente gelu repedare *.·.·,
Sancte tui Martyr Dionysi limina servat.
Vexatus languore gravi, pereunte medella
Auxilii artificis, trahere extima fata putatur.
Is meliora sequens medicinæ robora certæ,
Supremum poscit Medicum, sacrata frequentat
Templa, requirit opem Patrum sibi adesse piorum.
Deditus & precibus præmissi Martyris æde,
Visitur a propriis Petro Pauloque Patronis.

* supplenegatur
Hoc miraculum ab Anastasio omissum commemorat Stephanus ipse in epistola, tomo 2. Concil. Galliæ.

Cum quibus & præsens testis Dionysius adstans,
Suadetur * Patribus languenti ferre levamen.
Ille piis parens monitis, comitantibus ægro
Accedit sociis, pacem denuntiat, aufert
Corde metum, spondet reditum in sua mœnia latum.
Præcipit incolumis surgat, Domino dicet altar
Nomine apostolico, referat præconia Christo.
Luce salutifera, divo quoque nectare fotus,
Exsilit ereptus, præceptaque munia nitens
Faxere, non sana censetur hebescere mente:
Donec visa refert, sicque edita Martyris implet.

* a Partibus

In-

Inque apicem Regni patremque * & pignora facrans, *Pippinum & filios
Unguine munifico ditat, ftirpemque futuram
Culmine fublimat, regali jure decorat.
Ornat honore locum, locupletat cultibus aram.
Tum Rex eum Regni Satrapis claroque Senatu
Rebus confultans trepidis fuccurrere Papæ,
Unanimes Chrifti Petrique ad munia reddit.
Haud ullis valet averti ferpentis iniqui
Fraudibus, haud fratris vafro molimine miffi
Confiliis : quin germano difcrimina præfert
Ecclefiæ : fixoque ftudens certamine niti,
Præfulis in votis legat mandata tyranno,
Fœdere fub pacis Cephæ fublecta rependat:
Terque eadem repetit. Neque cor mollire gelatum
Muneribus fuafifque valet, nec proficit ullo
Ad pacem rigidum moderamine flectere pectus.
Unde gregans turmas Francorum agit agmina, caufam
Ipfe acturus apoftolicam, mediamque terebat
Recto calle viam cum Papa : procacia nitens
Pectora mitificare, petit fera corda moveri
Regis item Miffis, cum quis mandata precefque
Dirigit, obteftans fundendo a fanguine parcat.
Ille minas contra Patri Regique relegat.
Aft hi fpem Domino totam committere certi,
Se Chrifto tutore tegi, cui bella geruntur.
Cujus opem Princeps pofcens, promiffa protervo
Munera fert tribuenda humili Patrique gregique,
Sicque duci fefe allegans fidoque patrono,
Cœptum carpit iter, mittens præcedere quofdam,
Ac fervare aditus, artoque adftare meatu.
Comperiens hoftis Regem præcurrere, paucos
Junctis hoc cuneis fubito infperatus adorfus
Stratum fe ire putat : ftragis fed damna reportat.
Victus & a paucis, cum pluribus ipfe peremtis
It, folaque fugæ pofitis fpe nititur armis,
Atque tremens urbis fefe vallamine claudit.
At jufti perverforum munimine verfo
Diripiunt prædas. Poft cædem vindicis enfis.
Rex Patre profequitur, fultus celantibus hoftem
Incumbit muris, pacem dum Papa precando
Fœdera pellacis * compellit inire fidelem *, * dolofi Aiftulfi *Pippinum
Reddere jurantis quæ rapta retentat inique.
Sic fua Rex repetens Francorum Regna, beato
Dat focios Patri Romana ad mœnia fidos.
Jamque revertenti populorum examina currunt
Obvia Paftori, grates laudefque ferentes
Eximias Chrifto. Cleri populique catervæ
Excipiunt Patrem præclara tropæa vehentem.
Ille ftudens recreare gregem, neglecta referre
Munia, nocturnis reparat pfallentia facris,
Carmina digna choris auget, folatia præbet
Commoda, devotis certent ut degere pfalmis.
Hoftis at adfuetas volvens fub pectore fraudes,
Ingeminat facinus, perjuria nota frequentat.
Crefcere temnit onus *, nihili feralia pendit: * peccata
Invadenfque relicta, nefas cumulare laborat,

At-

* sui ad mortem

Atque trahit Regni * secum sub tartara vires.
Arma rapit, cuneos cogit misera agmina.
Ecclesiæ contra columen, fert prœlia Petro,
Et sacra sacrilego circumdat mœnia ferro.
Præsul amatori Christi notat improba Regi

* Romanos

PIPPINO, acta trucis contra pia castra * draconis.
Expedit ille manus, ultriciaque exserit arma,
Jure calens in perjuros certaminis æqui.
Cæsareisque & Legatis & jussibus obstans,
Nec precibus ceditve minis, aut munere victus:
Terribilem sese pravis acri impete præbens.

* donec

Insistit trepidis, dum * clauso extorquet ab hoste
Jura reformari, recipit redditque beato
Oppida rapta Petro, reprimitque tumentia colla.
Hesperiæ moderans regiones pace serenat,
Gaudentes sub apostolicis se dedere frenis.

* S. Petri

Papa Deo grates referens, turrim erigit aulæ *,
Argentique colens radiis investit & auri.

* campanas

Ære tubas * fuso attollit, quibus agmina plebis
Admoneat laudes & vota referre Tonanti.
Prospera Cunctipotens auget, removetur & hostis:
Præsulis ad nutum Reges & Regna reguntur.
Bella soporantur, surgunt sacro ordine fastus.
Publica res crescit, dilatat Pastor ovile.
Fallaces cavet insidias, ablata receptat.
Educensque novas Cephæ splendore columnas,

* Andreæ & Petronillæ

Fabricat Ecclesias, Petro, fratri, * genitæque:
Quas fabricis ornat, donisque nitentibus auget:
Atque Petronillæ, Regis monitu, ossa venustat.
Actibus his clarus, palmarum & lumine mactus,
Præmia celsa petit Petro ductore beatus.

De PAULO Papa.

Germanus Stephano succedit in ordine PAULUS
Cum quo devotus pietate & luce sophiæ
Claruerat rutilans, individuusque sodalis
Hæserat in finem: cui mox moderamina cedunt,
Dispersa renuente manu, ceu sole tenebris.
Hic pius ac mitis tribulatis ferre levamen
Certabat, languore graves inopumque grabata
Visere consuetus, tacitæ sub tegmine noctis;
Carceribus nexos adimens, redimensque subactos.
Fenoribus, pupillorum pater ac viduarum;
Catholicæ tutor Fidei: quo tramite Reges
Admonet, hortatur, petit, insistitque reponi

* Imagines

Schemata * Sanctorum Dominique polita nitore.
Mausolea colens justorum provehit urnis;
Atque urbi reddens, cineres sublimat in aulis.

* honore Sanctorum * Petro & Paulo * ubi oraverunt, jam martyrizandi, pro dejectione Simonis.

Is proprios sacrate lares sub culmine Christi
Pigneribus studuit, comens & nomine Patrum
Silvestri ac Stephani, multorum luce * piorum
Insuper illustrans, opulento & munere supplens,
Hymnidicisque dicans laudis sine fine choreis.
Basilicam primis his Patribus * edidit urbis,
Qua * genibus saxo applicitis signata tropæa,

Mar-

Martyrii jam libandi dum vota profundunt.
Struxit & orandi catus ac sua membra locandi
Servandique locum, variis Templi ora metallis
Ornans, atque Dei Genitricis imagine ditans.
Qua tandem emeritus tumulum post funera sumit.

De tertio STEPHANO Papa.

TErtius hinc STEPHANUS, sacris feritate remota.
Culminis invasi, Pauli fortitur honorem:
Strenuus & doctus, decessorum almus alumnus.
Qui presso latrone, Deique examine plexis
Furibus, & tanti sceleris ductoribus actis,
Concordi voto parilique favore Senatus,
Primatum Cleri bellique urbisque aurorum * (favore)
Deligitur, digno Præsulque sacratur amore.
Errorum oebulis quo discutieote, cientur
Undique Pontifices, ipsoque vocante gregatur
Concilium Romæ, Patrum sacra jura ruentum.
Opprimitur scitis error, multatur & auctor.
Pœnitet inlicite junctos io sacra ministros.
Perverso censetur onus *, resecatur iniquum (* adjudicatur onus pœnitentiæ)
Criminis exemplum, divinaque jura dicantur.
Depulso Roma, Ravennam proximus horror
Invadit, premiturque pio fervente rigore
Præsulis, a justo oulla improbitate reflexi.
Usus ab obsequiis Teucrorum * numioe summo (* Francorum)
Ravennate lupum missorum exturbat ovili,
Pastorique pii moderaminis ostia pandit.
Hancque sibique datam cauta bonitate regendam
Instruit Ecclesiam, Clerique reformat honorem,
Præsulibusque Petri Missas disponit in ara
Rite die * fieri lucis, Dominoque quotannis (* die dominico)
Gloria cœlorum angelico pangatur ab hymno.
Ornat apostolicas argenti cultibus aulas,
Utque valet servans proprios tutatur alumnos,
Deceptos patria defendere mente laborat,
Sævorumque dolos studiis sedare benignis.

De ADRIANO Papa.

PRæclari generis præstanti sanguine cretus
Hunc sequitur constans ADRIANUS pectore firmo.
Defensor Fidei, patriæ protector & urbis:
Solator tutorque inopum, eanonumque librator.
Qui prius a puero, frenans se corpore casto,
Cyniphioque * terens sacra tegmine membra domarat. (* hircino cilicio)
Laude vacans Domini jejunia crebra jugabat,
Sedulus & curam pro posse gerebat egentum.
Actibus his radians adsestis Præsule, Clero
Jungitur, ac pollens animis, gradibusque levatus,
Ordineque imburus sacris Levita sacratur.
Sic magis atque magis gliscente decore coruscans,
Luce operum, verbi populis alimenta ministrat.
Civibus unde pio nimium dilectus amore,
Præsule mox functo legitur succedere dignus.

Nec

Nec mora depulsos urbi laribusque reducit,
Carceribus trusos tenebris vinclisque resolvit,
Et cunctis pariter gaudentibus ad sacra surgit
Culmina, præcipuum meritis indeptus honorem.
Continuo vafri suspensus fraude colubri,
Caute vera refert falsis moderatus & orsa.
Pacem non renuit, refugit dum crimina pacis,
Nec trepido lapsu verborum mergitur undis *:
Immo fidem missis censet rebusque probandam.
Sustinet haud Bardus venerandi oracula Papæ.
At furit anteferens capiendo prœlia pacto,
Invaditque urbes, famulos, loca, prædia Petri.
Mox querulæ Patri voces lacrymæque feruntur,
Pastorum crudas agitante dracone rapinas.
Legatos crudo dat scripta sequentia furi,
Desinat insidiis, perverse invasa remittat.
Ille petita negat fieri, nisi Præsule viso
Fœdera dante sibi, nitens hunc cogere, litis.
Francigenæ esse caput genti, Regnoque fugaces
Ungeret ut pueros *, patruus cum sceptra teneret
Urbis Patricius, Patrisque & plebis amicus.
Iste cavens laqueos, nullo seducitur astu.
Semina ferre odiis, captatoremque capessi
Mandat, ne rapiat mites quos voverat agnos.
Quique * homicida reusque probatur sanguinis atque,
Dum scelus ulcisci Antistes medicamine leni
Attentat, Patribus populoque petente piamen
Papa inhibente perit, pœnisque levare volente
Perpetuis animam, cœloque referre novatam.
Pestifer interea non parcit, sanguine, præda,
Ignibus, insidiis, Petri lacerare clientes.
Sæpe quibus super admonitus hortamine blando,
Legatis etiam sacris celebrique Senatu,
Nil tacitis dignum precibus tantoque patrono
Reddit: quin vacuos Christi depellit alumnos,
Præsentemque * sibi Patrem jubet ire beatum.
Ille profecturum se fert, latro rapta rependat.
Qua libitum mandet, remorato missa * revellat.
Ni faciat, sibi Pontificis non ora videnda.
Hæc Regis, hæc sacricolæ legatio Papæ.
Nec semel aut tantum bis sæpe monere tyrannum:
Quin satagit Patribus sacrato ex ordine missis.
Ille minas contra, terrores, bella, rapinas
Fert, Petrique greges furibundo turbine quassat.
Insuper & propriis fugitivo milite turmis
Adjuncto properat Patri vim ferre benigno:
Oppositis donec portis ac mœnibus auctis,
Robore directo reverens anathemate pulsus,
Confususque domum versa improbitate recedit.
Miserat Antistes Regi mandata Sicambro,
Pressuræ auxilium quærens hunc ferre labori.
Legatis CAROLUS studiosius omnia discens,
Pacificis monet infestum prece, suasibus hostem,
Muneribus quoque discussa feritate ferendis.
Sed neque sic mulcere datur cor durius ære.
Unde manum validam cuneorum robore cogens,

Du-

* superfluitate

* Carolomanni filios

* Legatus

* ad suam præsentiam

* dimissa repetat

Dutus abit censor, dum spernitur ipse rogator.
Accedit sæptis *, iterum quoque munera præfert, * Alpibus
Pastoresque petit pacis bellique sequestros.
At nec sic tumidi ferventia pectora sedat,
Firmis qui fabricis præcludens limina Regni,
Arcebat Francos aditu: claustrisque repulsi
In sua præcipitem meditantur Regna regressum.
Una morem reditus tantum nox forte ferebat;
Cum subito terror superi Rectoris adactus,
Judicio crudi percellit corda rebellis,
Tabificans comitum trepidatio pectora vertit.
Mox tacite spretis propere sub nocte tabernis,
Fulcra fugæ rebus contemta in castra relictis,
Agmina cuncta simul nullo sectante capessunt.
Cernentes Antenoridæ * sine agone triumphum, * Franci
Quos divina fugat manus, insectantur iniquos,
Et prædatorum capiunt læto impete prædas.
Clauditur illusor sæptis tutacula quærens,
Sparguntur trepidi comites diversa petentes:
Cordibus ac tacti quidam meliora sequuntur,
Et sub apostolica posito ditione capillo *, * deposita superbia
Dant se, servitiisque ejus sine fine fideles
Sese mansuros, votis testantur anhelis.
At Petro duce Rex victor vestigia pressans,
Palantum campis Procerum Regisque fugacis
Attonitam turmis cingit ferroque Papiam,
Terribilisque Padum subit, & Ducominunam *
Obsidione quatit, plures capit eminus urbes.
Devotos recipit refugas, & limina Cephæ
Visere maturans, Romam Pascha expetit esse.
Cujus in occursum populi Pater obvia mittit
Agmina, gratantesque choros puerosque canoros
Frondibus ac palmis comtos viridantis olivæ.
Præfert signa, cruces: quas ut pius adspicit alto
Quo vectatur equo, pernix Rex desilit, atque
Cum Satrapis quæsita pedes ad limina pergit:
Exceptusque sacro digne exspectante Patrono,
Scandendis supplex gradibus fert oscula sioclis *, * l. singlis pro singulis
Amplexusque Patrem sanctum, dextraque prehensa
Almifica, celebrem Petri conscendit in aulam.
Laudes dant celsas Clerus sociique Quirites,
Qui venit, edentes, benedictus nomine Christi.
Sicque pii Proceres adstrati ad pignera Petri,
Supremo læti Domino sua vota profundunt.
Ingrediens urbem Princeps, suffragia quærit
Poscere Sanctorum, venerandaque visere templa.
Paschaque conspicuis magno celebratur honore
Principibus * ritu solito stationibus aptis. * a Papa & Rege
Pacta Petro Præsul renovari fœdera mandat,
Cessaque * jamdudum reparantur culmina juri * concessa
Sedis apostolicæ, scriptisque mancoda feruntur *. * inferuntur
His fretus Rex obsessum vincire latronem
Deproperat, promto quatiens data mœnia bello.
Major at interius strages fervente favore
Fit pestis, quam bellantis manus inferat hostis.
Tandem æquus capit injustum, subduntur iniqui

Fa-

Fascibus & stulti : sapiens sceptrisque potitus
Abducit Bardum Francorum in Regna tyrannum.
Ast Pater Ecclesiæ, Christique nitoris amator,
Luce fruens pacis, cultu Salomonius heres,
Ornamenta domus Domini procurat honesto.
Aurea gemmarum varians hic stemmate vela,
*exemtum depingit Eximit * angelico vinclis ductamine Petrum,
Terga pavimenti sternens argentea reddit :
Aulæisque domum, multo quoque lumine comit.
Porticibus gradibusque colens & marmore secto,
Applicitisque novans trabibus, clarisque figuris
Templa nutritoris decorans rutiloque metallo
Irrigat ipse Petri, multo sudore novatis
Ductibus undarum, repetitis atria lymphis.
Auro interna tegens opulentis vasibus explet,
* Imagines Ditiaque eximiis ducuntur stemmata * signis.
* ex ære editas Erigit ære datas * præstanti culmine portas,
Basilicamque solo proprio cui condit & actu,
Pigneribus multis rutiloque nitore venustans,
Splendorem titulis aris adytisque reformat,
Andreæ reparans argento illuminat aulam.
Urnamque exornat Pauli, numerosaque pendit
Vela, & marmoreis fulgoribus atria pingit.
Auroque argentoque datis polit intima formis,
Culmina restituit, fabricisque peribola cingit,
Inclytaque altari vasorom munera condit.
Reginæ cœli gemmis intexit & auro
* Adsumtionem Egressum *, superi petiit quo limina regni.
Multiplicat cultus, strophiorum nectit amictus.
Templa colens purgat, renovat spatiosaque format;
Nobilitans lustrat, donis locupletibus ornat.
Basilicæ Salvatoris segmenta coaptat,
Lapsuram revocat, fontes vestibulaque auget.
Aurea vasa parat, sacræque monilia mensæ.
Tecta novans Stephani, cumulat decoramina velis.
Clementis reparat jam proxima tigna ruinæ.
Culmina cum pallis Laurentius excipit aulis.
Huicque reformantur nova templa piæque catervæ.
Levitæ effigies auro ac sacra vasa renident.
Porticus Ecclesiæ porta fabricatur ab urbis.
Marci tecta pari vernant felicis & actu,
Silvestrique domum simili restaurat honore.
Arcus argenti, calices Marco struit auri.
* nomen Sancti Martyris. Amplicat Ædisti * locupletans dotibus ædem.
Restruit Ecclesiam Cyriaci, aulamque Susannæ.
Veste Valentinus, Pancratius atque coluntur.
Huicque redintegratur opus venerabile templi.
Victoris domus æquali pietate resurgit.
Floret apostolici templo via lata decoris
Restructo : vario ac multo velamine comta,
Restaurata Petri Marcellinique sepulcra.
Argenti radiant Adriani templa nitore.
Quæque novata micant, vasorum & munere pollent.
Tecta reducuntur Sixti sublata ruinis.
Agapiti, Eusebii, Rufinæ, unaque Secundæ,
Euplique, & Hierusalem vatisque Joannis

Feli-

Felicisque levata nitent: titulumque Pudentis
Theoderique refert; catacumbas, domata Leuci,
Eugeniæ, Sophiæ, Praxedis, Felicitatis.
Epimachus, Zenon, Abdon, Bonefacius, Hermes,
Marcellusque, Saturninus, Jordanicaque * ossa
Hoc rutilant cultu, septemque litaminis Agnæ.
Hocque Secundinus, Pammachius atque refulget,
Cum nutrice Agnes, Nicomedis Hippolytusque,
Quattuor atque Coronati, templumque Sabinæ,
Sergius ac socius revocato culmine glifcunt.
Ducit Anastasii meliorem ex ignibus aulam.
Vasa ministeriis, vestes cultusque reformans,
Martinæ argento Serumque * renidet amictu,
Restruitur Priscæ titulus, pallaque refulget.
Cum reliquis Cosmæ & Damiani pluribus aræ
Cultibus ornantur, prisco redduntur honori:
Ditantur sacris obrizi vasibus auri.
Insuper & muris * fert aurea dona levandis,
Mœnia restituens impensis ditibus auri.
Disponens reparat, statuitque monastica jura.
Pauperibus fundos, oleas, vineta, casasque
Delegans Christi æternum servire fovendis.
Excolit iste domum fabricis Patrumque * suamque,
Multiplicat renovans diversa lavacra labore,
Virgineæque rigat rivis populi agmine formæ.
Atque ministeriis inopum solamine curat,
Diversis Monachumque choris psallentia ponens
Restaurat, ditatque greges, ducibusque decorat.
Virgineis etiam reparat pia castra choreis,
Dotibus accumulans, & munia digna rependens.
Sic interna colens, externis addere curam
Ne cesset, monitis Augusta * palatia visit,
Legatisque regit, sacra signa * tenenda retexit.
Conciloque loco Patrum coeunte priorum,
Dogma pium centum ter quinquagintaque firmant.
Mœsta madens spumis Tiberini Roma furoris
Tutoris petit auxilium, Patrisque juvamen.
Qui precibus pugnans, ubi fervida cœrula sedat.
Rebus compositis, cœlo terrestria mutat,
Et meritis cultam subit excellentibus aulam.

* Jordanorum cœmiterium

* Serum, populi Asiæ nomen, serico opere clari: sic insf.

* civitatis

* antecessorum suorum

* Imperatoris
* Imagines

De tertio LEONE Papa.

Tertius huic fastu LEO mox succedit & actu.
Scripturis pollens, animi probitate renidens;
Viribus invictis, lepido sermone disertus;
Mentis honore catus, pietatis munere largus.
Ægrotos resovens, solaminaque apta ministrans.
His renitens opibus, carus populoque Deoque,
Erigitur propere scandens ad summa Cathedræ.
Hic humilis quoque mansuetis, durusque superbis;
Prodigus abjectis miserendi, justus iniquis.
Ampliat augmentans Cleri Ecclesiæque decorem.
Aurea dona Petro gemmas, pallasque, coronas
Multiplicans aulæ, pariter tegumenta reformat,
Luminibus lustrans multis, rutilisque figuris.

Hoc Pauli irradiat, hoc plurima templa nitore,
Ponderibus fabricisque opus exæquare Patroni *, (* prædecessoris)
Vel superare studens, numerosa dote laborat.
Non fert invidiam tabidos celare chelydrus *. (* dæmon)
Apparat insidias, laqueos, atque arma ministrans,
Instruit occultas fugato figmine fraudes,
Applicat obsequiis præstructos felle draconis.
Officium præstant, & melle venena colorant.
Inter vota precum laudisque insignia, diros
Expromunt gladios, sævisque furentibus utsis
In gregis auctorem, plebes sparguntur ovinæ,
Insiliuntque feræ doctoris in arietis ora.
Unguibus insonti pollutis sangoine fervent
Dilaniare sacras truculento pollice malas,
Irrupta geminas exstinguere fronte lucetnas,
Faucibus eductum sacrorum vellere plectrum.
Nec satis est ori semel injecisse mucronem.
Cruda manus loca muneribus * vacuata retentat, (* membra officiis linguæ orbata)
Plagisque affectum variis multoque cruore
Respersum rapiunt, tractumque sub antra retrudunt:
Custodes adhibent laceram defendere prædam.
Verbere tentatum sed non miseratio summa
Deseruit famulum, Petrus nec sprevit alumnum.
Redditur huic cœlo lumenque refunditor actum,
Reflagransque pares lux intrat mira fenestras,
Elinguis loquitur, redeunt linguæ organa secto.
Insuper accumulat Rector suffragia passo,
Admittitque viros Patrem tevocare fideles.
Arcibus atque Petri cernente, loquente relato,
Excelsus benedictus agens miracula solus.
Acclamat populus, laudans promissa ferentem,
In se fidenti cui fit lumenque, salusque,
Os & lingua Deus, tutans & numine firmans,
Confortansque virum felicia gaudia dando
Devotis, tremebunda feris discrimina belvis.
Nec sævire tamen scelus aut supplere quiescunt,
Irrepunt domibus, prædis bacchantur & armis.
Providet at Dominus rapto solamina servo:
Spoletique Ducem cuneorum robore septum
Dirigit obsequiis, mirantem munera cœli.
Quæ passum respersa ruunt invisere cives,
Diversique gradus, ætates, vulgus, honores
Urbibus Hesperiæ pro mira tropæa ferentes.
Hæc quoque trans Alpes in Gallica rura resignant,
Stipantes Patrem supero splendore micantem.
Clarificant divina pio magnalia Regi *. (* Carolo)
Qui Proceres genitumque suos præcedere gressus
Legans, ipse celer sequitur fieri obvius altæ
Virtutis sacro clarissima dona ferenti.
Undique laus roboat, tonat undique gloria Christo,
Hymnisoois mixtus grates laudesque frequentat
Rex tutmis: refluunt lacrymæ per gaudia fusæ.
Magnificator opus populis mirabile Christi,
Fertur apostolicum palmæ super æthera culmen,
Et Petri famulus digoo celebratur honore.
At furor immitis vacuos tutore per agros

Sacti-

Sacrilego luxu grassatur, & ignibus atris:
Augmentansque malum furtis furit insidiarum,
Fraudibus insequitur pulsum lacerantibus * hostem. (* infamantibus Papam)
Nec longum sedet almus apex absente * duello. (* absque bello)
Hoste quati cœco maculari crimine furvo
Haud patitur: bellum repetit, campumque reposcit,
Exsertusque urbem positumque retentat agonem.
Comperto Ducis adventu; grex obvius ire
Pastori fervens properat; simul agmine facto
Egregii Patres, Clerus, claræque catervæ
Dividui sexus, variæ regionis & oris,
Laudibus attollunt celebrantque acromate * Patrem, (* cantu)
Culmineque exceptum suprema sede reponunt.
Fascibus ille licet pollens, objecta piare
Haud renuit, dat se inquiri, dat & hostibus ausum
Dicendi. Nihil adversus dum tramite veri
Ferre * queunt, Francis tandem censoribus acti (* proferre)
Mittuntur Regi: KAROLUS quoque cognitor urbem
Aggreditur, primosque vocat sacri ordinis, atque
Stemmatis Æneadum Teucrorum & lumina Regni.
Nec tamen ulla Petri censent * fastigia sedem. (* judicant)
Immunis hæc cunctorum se crimine cunctis
Expiat applicitis. Proceres præcunia Christo
Læta ferunt, Regique poli Natale frequentant.
Laudibus eximiis summique nitoris honore
Sumit apostolica augustam Rex Sede coronam.
Conclamatur honos Romanis Patribus auctus,
Imperiique nitent Francorum sceptra decore,
Regis & ad regnum genitus sacro unguine surgit.
Rex mensas argento offert rutilante coruscas,
Aurea vasa super gemmis stellantibus addens,
Altar cum basibus radians, & tegmine culto.
Crux claris Evangeliumque micant hyacinthis.
His Christus donis, Genitrix, Proceresque coluntur.
Sacrilegi dantur lanii, censente Senatu
Exsurtes agris, alterna piacula fassi.
Pace fruens Præsul, fabricis ac cultibus instat,
Impensisque piis non cessat cumere templa,
Muneribus, velis, aris, vasisque, lavacris.
Pauli tecta soli subito collapsa tremore
In melius revocat, cultuque reformat honesto.
Hæc & multa subhinc numerosis dotibus augens,
Jura precum cumulat, servandaque Gallica * tradit (* Rogationes a Gallis ante Adscensionem celebrari solitas)
Adscendens iter Domini præeuntia vota.
Sic decus Ecclesiæ postquam fervente propagat
Assiduus nisu, pietatis munere; comta
Emeritus superi splendoris sumitur aula.

De STEPHANO quarto.

EXtulerat gradibus, cernens conscendere celsa,
Moribus ac probitate virum *, cui cura tenere (* Stephanum)
Actibus & vita, verbi quæ luce ferebat.
Utilis unde sacris aptusque Petrique probatus,
Ferre vicem dignus divæ præponitur arci.
Servandæque studens paci, firmandaque jura

Ecclesiæ curans, Francorum illustria promtus
Regna petit: cui celsa piis mox regia servit
Obsequiis culto, donisque potentibus uso.
Effert hinc nostram cœli, qua Francica lumen
Vide Frodoardum lib. 2. cap. 20. Gens subiit Fidei Ecclesiam, Remense venustans
Officiis templum: LODOWICO stemmata Regni
Cæsareosque addens augustæ lucis honores,
Remigiique apicis fastu sublimat alumnos.
* pro meritis Cæsare quæ poscit meritis * gaudente capessit:
* Papæ Insuper accedunt donorum insignia macto *.
Quin etiam sedes & jura domestica confert
Imperii consors Romani & culminis heres,
Heredem faciens in Francica prædia Petrum.
Papa Redemtoris sectans vestigia servis
* Regi Langobardorum Crimina laxantis, sublataque Regna * rependens,
Extorres patria revehit pietate paterna.
Et quantum datur, Ecclesiam splendoribus ornat,
* vela Vasa crucesque colens, sacra peripetasmata * condens.
Nec longum terris exsul cœlestia flagrans
Linquitur: at raptus tenebris, adjungitur astris.

De PASCHALI Papa.

SUsceptum propero PASCHALIS honore secutus
Resplendet, studiis castus, pius, inclytus, insons;
Magnanimis, largus, hilaris, devotus, honestus,
Mansuetusque; preces vigil ac jejunia tractans;
Susceptor peregrinorum, solator egentum.
Unde datus meritis Monachorum effulserat Abbas,
Excrescensque operum fulgore, suprema vocatur
In jura Ecclesiæ centesimus auspice summo:
Romanoque simul votis coeunte Senatu.
Hic positus præcepta Patrum vel legis habenas
Robustus sollersque tenet, celebrisque promulgat
Scita gubernator, blandus probitatis amicus,
Sacrarum restaurator cultorque domorum,
Conditor almorum passi quæ pignera nactus.
Ampliat iste stipem Clero, fert munera cœlo,
Nexibus educit per Regna remota subactos,
Ponderibusque auri vinclorum pondera solvit.
Affrica transvectos, redditque Hispania captos:
Gaudet quæque suos respectans patria natos.
Martyris hic Papæ Sixti sollemniter ornans,
Membra Petri meritis florente recondit in aula.
Is quoque sanctorum Processi & Martiniani
* transferens Reliquias Deponens * cineres; digno pertractat honore,
Muneribusque colens Patroni inluminat ædem,
* Imaginibus Argentique libras auri dat pondera signis *.
Vascula, vela parans, claves quoque fabricat auro.
Contigit ignivomi furibunda fraude draconis
Flammarum peregrina globos per culmina ferri.
His simul absumtis Romana in mœnia spirans,
Porticibus Petri fervens irrepserat æstus.
* somnum Pressa obliviserum proflabant pectora proclum *,
Nuntia dum Papæ hæc secreta silentia rumpunt.
Ille fide fidens, rapido petit atra volatu,

Bella triumphantis perstringens arma furoris.
Stat magnus velut oppositus mons, igne reliso
Obsistens flammis, precibusque incendia sternit,
Exstinguitque feros Cepha tutore vapores.
Orando pugnans, campum neque linquit agonis,
Noctis dum tenebras votis evincit & ignes.
Detrimenta dolens inopum, vastata reponit,
Restituens passis culpæ quæ flamma vorarat:
Aurea dona ferens, vestes victusque resotmans.
Silvarum superadjicitur data copia tectis
Ut prius edendis. Et ne de fraude patrata
Vel damno Ecclesiæ truculentus gaudeat hostis;
Rapta focis Petri reparatur porticus aucta,
In melius surgens, potiore educta nitore.
Præsul apostolicos aulæis inserit actus,
Et mirabilium templi colit ora decore.
Culmina Praxedis renovans, variaque venustans
Luce, triumphalem fulgoribus erigit arcum.
Plurimaque excipiens cariosis pignera bustis,
Eruta Justorum revocatæ * destinat aulæ, * renovatæ
Servorumque Dei cœtum simul aggregat almum,
Instituens Grajo pangi modulamine laudes:
Ruraque dat sacris servitorum usibus apta.
Zenonis iste locans cineres, oracula * condit, * templa
Accumulans decus argento auroque refulgens,
Historiisque colens gemmarum & lumine palmas *. * victorias
Luciferæ Dominatricis restaurat, & addit
Mœnia, muneribus velisque & cultibus ornat.
Cæciliæ cernens incumbere casibus ædem,
In meliora levat restructis culmina sæptis.
Defessum precibus quem cœlica visere virgo,
Affarique probat dignum; tamen increpat, ut quid
Liquerit inceptum quærendi membra laborem,
Quæ sublata putat popularis credulus auræ.
Ut se res habeat referens, nomenque roganti
Adnotat, hortaturque piis persistere cœptis,
Gaudeat invento dum munere. Nam placet, inquit,
Æterno Domino, cujus splendoris amore
Me passam constat, noviter quo me ipse repertam
A te constructi templi munimine condas.
His dictis, celeri repetit cœlestia saltu.
Papa revelato lætus tam lucis aperte
Indicio, indagans thesauri cessa * talenta; * concessa sibi
Repperit eximiis pretiosa monilia gemmis.
Hic Nordmannorum nostrum delegat EBONEM Frod. lib. 2, cap. 19.
Barbaricæ genti, lucis vitæque ministrum.
Aurea virgineum celabant tegmina pignus:
Carbasa martyrii rutilabant sanguine clari.
Quæ Pater almificis manibus pia munera tractans,
Colligit inducens urbi instrumenta salutis:
Atque locans thalamo * candentia membra decoro. * mausoleo
Infertur simul inventus virtutis amator
Sponsus *, lucrato pacti cum fratre pudicis *. * f. pudici * Valerianus
Maximus, Urbanus, consors quoque Lucius aræ
Depositi. Turmæ * capiunt pietate nitentes, * congregationes
Hymnidicosque choros digno solamine fultos,

Vinetis, agris, domibus, famulisque levatos
Cultibus argentum invehit plus mille librarum.
ornamentorum Aucta paludamentorum * dos multa decentum.
Virgineasque novans Præsul splendore catervas
Restituit prisco, res addens usibus aptas;
Diversisque aulis diversos auget honores.
Aurea dona ferens vasis, iconibus, aris,
Argentoque colens artus, altaria, conchas;
Marmoreum cumulat decus, ornamentaque Serum.
Hæc polo terris sata centuplicata receptat.

De S. EUGENIO secundo, VALENTINO, GREGORIO IV. & SERGIO Papa.

SOrte ministerii EUGENIUS perfungitur alter,
Corde pius, sensu doctus, sermone disertus;
* almitatis Jocundus, largus, meditator sedulus almi *,
Æquus, avaritiæ contemtor, litis & osor.
Sub quo pace nitens atque ubertate redundans
Tripudiat mundus, regimen quantum datur ornans.
Hic Pater Ecclesiam tituli splendore Sabinæ
* concessi sibi prius quam Papa fieret. Cessi * olim decorat, donis locupletibus auget.
Expulsos dudum cives pietate paterna
Excipiens reduces, cumulato munere ditat.
* Eboni Pontifici nostro * pridem data jussa relegat,
Barbara corda colat monitis, corroboret actis.
Hæcque inter celeri super astra vocamine rapto,
Valentinus. Huncque VALENTINO cursu breviore secuto,
Gregorius IV. GREGORII quarto lustratur nomine Roma.
Qui licet obsistens, cunctis tamen ordine visus
Abripitur dignus, summaque in sede locatur.
Sparserat ille quidem passim virtutis odorem
Jampridem, celebris, sollers, probitate refertus,
Sensibus ornatus, falsoque lepore modestus,
Dogmate catholicus, moderato regmine justus;
Ætheriæ cultor legis, speculator ovilis;
Pauperibus viduisque pater, miserator & altor.
Terrea despiciens, meritis cœlestia quærens;
Sanguine præclarus, sancto præclarior actu.
Sollicitus, sacra jura, preces, jejunia tractans.
Hunc quæ virtutum rapiunt ad culmina pennæ.
Has quoque sublimi non cessat comere fastu,
Dum decus amplificans templis, cultumque, nitores,
Restaurans decorat sacras ornatibus ædes.
* in decentiora loca Transfert GREGORIUM clarosque in lumina * testes
Profert, muneribusque aris vernisque venustat.
Marci basilicam renovans multo auget honore,
Quam prius excoluit votis, nunc dotibus ornans.
Hanc pluresque alias opulento fenore ditans,
Ductibus undarum reparat fomenta parari,
Atque domum Petri prisco de more rigari.
Ecclesiam divæ virtutum luce Parentis
Effulgere videns, devoto attollit honore.
Laudibus instructas adhibet statuitque catervas,
Præmunitque domum, donis locupletibus explens:
Dispenensque altar, Sanctorum busta coartat.

Diver-

Diversas revocat fabricas, cellasque, gradusque,
Atria, picturas, exedras, claustra, lavacra.
Præterea curas arcendis corde volutans
Hostibus, instaurare novis stat * mœnibus urbem. * instat
Fundatamque locans firmis educere * muris * erigere
Persistit, proprioque vocat de nomine *, quondam * Gregoriana urbs
Hostia quæ priscis gliscens sit dicta colonis.
Instruit inde sibi Romæ sociisque futuris
Ædes hospitii, ditansque ornansque dicatas
Cœlicolis aulas, cœli sustollitur aula.
Sergius hinc vacua discussa nube tumultus
Sortitur cathedram, celebri consente Senatu,
Culminis hunc fastu præcelso & regmine dignum:
Ut pius a puero castis qui fotibus * altus, * fomentis
Artibus instructus, claris Patribusque nitebat.
Præmissis aptus, pollens & carus alumnus,
Germine præfulgens, purus probitate fidei,
A Christo missus, populis virtute supremus:
Ore cor expromens alacri mentemque benignam,
Strenuus Ecclesiæ rector, defensor, & alter
Indigni cœtus; commissi tutor ovilis.
Dispersos pietate gregans, servansque gregatos;
Labilium * temtor, Sophiæ robustus amator. * rerum labentium
Tranquillus, patiens, culpas ignoscere largus,
Culminis infensum vindictæ surripit hostem.
Sicque simul cunctis gaudentibus ardua scandit.
Francicus Induperator ubi fastigia nactum
Hunc audit, genitum Romana ad mœnia mittit,
Hesperiæ quasdam sociis populantibus urbes.
Nimbosis subito vernans obducitur æther
Nubibus, ignea tela micant, juvenumque ferorum
Corda metu sternunt, nonnullos funere pressant.
Augusti sobolem præstanti Præsul honore
Suscipit. Interea stipantum dæmone quemdam
Prospiciens raptum, tactus spiramine summo
Valvas Papa jubet templique repagula claudi,
Versus & ad Procerem, monitis ita fertur adortus:
Sincera si mente venis, si corde benigno,
Ecclesiæ si pro Regnique urbisque salute;
Hæc nostro tandem penetra sacra limina jussu.
Sin secus, haud nostra has pandet tibi cessio portas.
Testato se nulla dolis molimina Princeps
Volvere, mandatis referantur pessula Patris:
Ingressique aulam laudes ac vota Tonanti
Dant Antenoridæ * Æneadæque, superna canentes. * Franci & Romani
Papa tuens urbem immunem, Regemque coronans,
Disponit sceptra, Augusti dat regmina primi.
Pontifices Comitesque repugnantes sibi, celso
Præterit eloquio, rutili ferit impete veri,
Mitificans tumidas pietatis robore mentes.
Nec Petri proprios puero servire clientes * * Romanos
Cæsarei patitur juris: quin culmina servans,
Damnatis veniam, censoribus edit honorem:
Oraturque * alta Procerum cervice subacta, * adoratur
Pacis & instructor populo veneratur ab omni.
Ille Deo hæc reputans, aras & templa venustis

Exornat fabricis, cultis dat tegmina veris,
Muneribus ditat, Sanctorum pignera condit,
Dedicat erectam locupletans dotibus aulam.
Adsciscit stabilitque greges æterna petentes,
Restituitque scholam divina laude canoram:
Et bene dispositis cathedræ subit æthera rebus.
Hostis at antiquus tabens livore quietis,
* honoris Lucis * & Ecclesiæ, crudelia convibrat arma,
Instimulatque Agarenorum de gente latrones,
Qui mare transgressi Ausoniæ penetralia lustrant,
Ac Romam usque pererrantes (dirum scelus!) audent
Templa patronorum Petri Paulique sacrorum
Sacrilego nisu cœco temerare furore,
Et manibus spoliare feris, vacuare nitore
Donorum, exitusque sui gaudere vigore.
Dumque improviso properant sua gaudia fato,
Æquora trans exsultantes in Punica ferre
Regna; triumphandi verso ordine gurgite mersi,
Absorptique undis, ultrice vorantur abysso:
Atque maris rubri prisco præcelsa triumpho,
Sedis Apostolicæ pollentia culmina florent.

De quarto LEONE Papa & actibus ejus; sanctoque BENEDICTO Papa.

MUltiplicat Dominus mœstæ solamina plebi,
Adspirans animis venerandi jura LEONIS
Poscere præponi, quarto hoc se nomine comi.
Qui vir apostolicis clarus fulgebat in actis:
Mansuetus, patiens, largus, pius, atque benignus,
Insons, justitiæ cultor, plebis moderator,
Scrutator legis, vigil, oratuque suetus,
Serpentis servans oculum, mentemque columbæ;
Relligione nitens & amans, pietate renitens;
Indiguos refovens, sese & lucra terrea temnens.
Sponte datus studiis puerilibus ibat ab annis
Perfectum usque virum; Monachos interque probatos
Integer elucens Monachus, probitate supremus,
Degit ut extremus: quibus ad sublimia vectus
Virtutum gradibus, rutilo splendebat honore.
Hisque micans meritis, Patribus raptatur ad alta.
* ante & sororibus Præmissis * claraque manet virtute cohærens,
Dum subit eximium Ecclesia cogente tribunal.
Hinc quoque præ signis radians, velut alta lucerna
Enitet, illustrans animas sedemque nitela.
Aulas muneribus, culmen virtutibus ornans;
Pendula restaurans, & consistentia tutans:
Usibus instituens, fabricis & honore venustans:
Vespertina jubet Petro præconia pangi;
Laude palam decorans abeuntis festa diei.
Terret humus vibrata hominum trepidantia corda.
At Pater almificis insistens pectore votis,
Si qua videt removenda, movet; disponit honores,
Sacratosque gradus mixti abgregat agmine vulgi.
Frod. lib. 3. cap. 10. Pontifici nostro HINCMARO bis pallia legans,
Dat primum festis, ad sedula vota secundum:

Ulli

Ulli quod numquam testatur cedere Patrum:
Quæ rabidis ausus manibus divellere prædo
Barbarus, is digno satagit reparare nitore,
In fabricis, vasis, velis, crucibusque, coronis,
Interea retro cœcis horrore cavernis
Lœtifer exoritur serpens, gelidique veneni
Rex basiliscus atrox læti pernicis inustor
Grassatur latebris, mortem propiantibus afflans,
Sternere funesto validus quoque lumine visos.
Territus immani populus lue, nuntiat hostem
Haud accessibilem Patri. Suffragia nota
Ille petens, jugibus votis jejunia nectit.
Tandem clara dies Reginæ Adsumtio cœlis
Regiparentis adest: via dira per antra ferebat
Virginis ad templum: comitatus Papa canoro
Agmine procedens, horrendi obscura cubilis
Aggreditur, cunctis paventibus, unus adortus
Accedit, sævæque specus fera limina calcat.
Inque polos mentem, palmas & lumina ducens,
Effusis Christum lacrymis precibusque vocavit:
Et plebem prece conrutans, ad sacra profectus
Debita persolvit; mortemque piamine * vincens, * oblato sacrificio
Oratu pestem penitus vanescere cogit:
Perniciem perdens, ubi sancta precamina fundit.
His exturbatus foveis, ferus ignea volvit
Corde venena draco, flammisque rerentat * abactis * repetit
Ereptum sibi jamdudum Petro auspice vicum,
Paschalisque reformatum quod dote cluebat,
Gregorii meritis habitatum gente * lucrata. * Anglorum
Vires ingeminans in mœnia pervolat ignis,
Proxima quæque vorans. Populorum examina contra
Frangere bacchantes conantur nisibus æstus.
Flatibus at sævis incendia celsius acta
Ædibus absumtis audent petere atria Cephæ.
Auditu Præsul perculsus corda sinistro,
Concitus occurrens, flammarum in prœlia fertur,
Obvius atque glebis certamina dividit obstans:
Et crucis invictæ digitis signacula prodens,
Altius efflantis spiramina proterit ignis,
Cum prece, tum cruce ferales superante vapores.
Signiferi nec ferre valens insignia fervor,
In se collisus, cineres considit in imos.
Restituens eversa Pater, vacua atque refercit
Culmina, muneribus cœtus restaurat, honores
Amplificat donis, sancit rata, roborat acta.
Octavam stabilit festi celebrarier almæ
Reginæ superi Regis sine more Parentis.
Devotum larga populum datione decorat,
Templaque provisis pietate nitoribus ornat.
Exsuperant numerum sacras oblata per ædes.
Antiquo muros reparans munimine firmos
Restruit & portis, regit, obicibusque serisque:
Turresque educens, fabricis sublimibus aptat.
Insuper & portum miro munire paratu
Aggreditur, peragitque opus eximiumque decensque,
Utile subjectis præsentibus atque futuris.

Præstruit hic callem, ne invadere fervidus urbem
Hinc queat hostis, agitque procul navalia furta.
Pignera multorum passim neglecta piorum
Repperiens, levat, affectu conditque benigno.
Horum plura locans templo quod rexerat olim,
Basilicæque Coronatis priscum addit honorem
Quattuor, amplificatque decus, cumulatque Patronos:
Multiplicat cultus aris, & ditia dona.
Huic aliisque ferens complurima pluribus aulis,
Gens inimica fretum, prædasque retentat * iniquas: (* repetit)
Qua tuletat lœtum, cupiens Petri arce tropæum.
Solamen rebus diræque cupidinis haustus
Ferre calens, Italos pervadere nititur agros.
Insperata suis Deus at suffragia servis
Providet, ac gentes pelagi secreta colentes
Advehit, hostiles contra pugnare phalanges.
Quos Pater auxilii adnisu venisse probatos
Excipit, & sacris resovet, benedicit, & armat:
Prosequitur lacrymis, precibus tutatur & auget.
Qui strati ut decorant humili suplicamine Papam,
Hostibus intrepidi occurrunt. Potiora triumphi
Ætherei monstrare studens æterna potestas,
Evocat adversis contraria flabra carinis.
Applicitas quæ litoribus propellere cumbas
Insurgunt, tolluntque polo furesque ratesque.
Fluctibus hinc raptæ, mersis verguntur arenis:
Absorbtique vadis, cœlo pugnante marique,
Divinam sensere manum prohibere petitis
Sese oris: lapsi gladioque fameque necantur.
Servitiis quidam Æneadum pietate jubente
Servantur, gaudentque piis servire ferini.
Præveniens cœcos inimici militis actus
Papa sagax, inter decorandum cultibus aulas
Mœnibus aggreditur Petri munire sepulcrum,
Æquivoci decessoris conamina Patris.
Quod nutu Domini Francique juvamine Regis
Nisu perficiens agili, sancta agmina cogit.
Et cinere adspersos, pedibus per mœnia nudis
Circumducit ovans cœtus plebisque magistros:
Expletumque precum munit munimine castrum,
Illæsum perstare petens & ab hoste quietum,
Sive triumphorum benedici munere poscens.
Sicque Deo grates referens, Petrique cathedram
Laudibus almisonis ornans, donisque venustans
Magnificis Patres, cunctæ dat gaudia plebi.
Præsidium ipse novans aliud, peregrina receptat
Corsica, quos mittit populorum examina Cephæ.
Hinc rebus bene dispositis, portu, urbe, soloque
Ausoniæ tuto, digna mercede potitur.
Orphana plebs Patris abscessu solamine captam,
Se deflens, Patribus claris cum milite junctis,
JESUM corde petit prono, se Præsule digno
Solari: nec abest Dominus haurire moratus
Servorum gemitus, dum spirat mentibus uno
Ore simul cunctos BENEDICTUM poscere Patrem,
Ætherio qui rore ferax, puerili visus ab ævo

Gli-

Gliscere foecundi studiorum munere fructus.
Lucis aquas portare * capax, retinere fidelis, * f. potare
Promulgare sagax : pacis sectator honestus,
Compatiens jussis, humilis parere benignis,
Carnea proculcans, tenebrarum vicerat astus.
His radians meritis in sancto clara Senatu
Jura capit, Patribus veneranda luce sophiæ
Conjunctus, blandi refugit captacula mundi.
Indiguis dare opes doctus, jejunia, laudes,
Votaque ferventi Christi meditatur amore.
Ardua quis coactus summa ad fastigia lectus
Poscitur. Ille preces contra lacrymasque ferebat,
Pondere ne tanti supplicans premeretur honoris.
At pia plebs accensa Deo, persistere cœpto,
Vimque inferre viro, sumtisque educere raptum
Certatim properans, hymnos & cantica diva
Voce ferens, hilari celsa io sacraria tollit:
Omnis & exsultans urbs gaudia clara frequentat.
Sicque simul eunctis vernantibus apta feruntur
Scita libris, celebrique Patrum signata notatu
Legantur, Procerum * rite insinuanda favori. * Augustorum
Callidus insurgit coluber, laqueatque ferentes,
Damnatoque ligat legatos culmina * ferro. * Pontificatus
Atque dolis nexos ad regmina Francica mittens,
Fascibus a summis Romanas suadet ad arces
Primates properare viros, ac fraude calentes.
His etiam quosdam occœcos adscivit ab urbe.
Jus Legatorum diris quoque gentibus almum
Electi violant, missis custode retentis.
Insuper & plebem vafra caligine jussa
Mœnibus eliciunt, Petrique micantibus urbem
Introeunt telis, subeunt pravo agmine templum.
Cœlica signa * terunt, sævis hæc ignibus urunt, * Imagines
Vastant ætherias populo plangente figuras.
Haud ea sufficiunt invasori : urbe subacta
Conscendit Lateranensem torvo impete sedem.
Depositus propriis, aliena cacumina captat,
Dejicit allectum solito, residetque repulsus.
Nec contrectanda tam cruda sorte cathedra,
Tegmine nudatus mentis, tetro angue ligatus,
Cultibus exspoliat virtutum luce cluentem,
Plagisque afficiens, subigit custodibus atris,
Damnatis damnatus agens damnata ministris.
Urbs gemitu fletuque fremens, ululatibus omnis
Insonat, ordo pius planctu sacraria replet,
Alta Sacerdotes suspiria corde trahentes
Infundunt lacrymis pullas squaloribus aras,
Adstrati tanta redimi improbitate rogantes.
Venerat alma dies sacrando culmine digna.
At decus indignis indigno quæritur actis.
Legati siquidem Procerum turgore frementes,
Concilio insiliunt Patrum, punire minantes
Ensibus obstantes, baculisque elidere rectos.
Sed mens Pontificum, ceu mons, immota resistit
Flamine fixa Dei, non consentire profano,
Cedere nec pœnis, terrorem temnere mortis.

Cer-

Cementes animos divino robore nixos,
Confiliis hoftes variis incœpta volutant.
Nunc blandis laqueare viros, nunc frangere duris
Enifi, nunc morte pios fuperare minati.
Illi tradere fe potius per fingula quæque
Membra trucidandos, quam diro anathemate fterni
* f. Fantes Dantes * : increpitant rabidos, oracula pandunt
Diva fuper rebus, quis non obfiftere fas fit.
  Interea refidere tumor, minui furor actus
Cordibus infpicitur, furiofa fuperbia frangi:
Solvitur improbitas, folvuntur limine cœtus.
Tertia lux rediens templis Romana reducit
Agmina, cuncta petunt BENEDICTUM aecedere Patrem:
Hunc folum aptari reboanti voce refultant.
  Mirantur magis infenfæ concordia partes
Pectora, clamque fibi populi capita alma eientes
Conflictus agitant, certamina cœca retractant,
* an iftos Invictofque probant hiftos * : tum lumine veri
Luftrati cedunt, animo conamina tetra
Linquere, depofitumque reum capta arce repelli.
Rejicitur raptor turpi per probra repulfa,
Gratificifque chnris modulans plebs læta triumphat,
* decenter Electumque decufatim * fplendore venufto
Affectum repetunt, & equo feffore dicato
Attollunt prifco, divum ad præfepe vehentes
Luce coronatum populi candore nitentis
Lætitiæ, precibufque inftant, jejunia clara
Concelebrant, manant lacrymæ per gaudia ductæ.
His hoftes fuperi radiati lumine folis
Accedunt, tremulo compuncti corda pavore,
Ore Ducis lecti veftigia digna petentes:
Faffi erraffe, capique Patris bonitate rogantes.
Matris at ille finu recipit, puraque benignus
Ofcula mente ferens, blandis amplectitur ulnis,
Solaturque metum : gaudere cniffe refectum
Chrifti præcipiens unitum numine templum.
  Cæfarei properant Legati, Præfulibufque
Conjuncti, Cleroque fimul populoque gregato
Vocibus hymnifonis fæptum gaudentis ovilis
Reftituunt Sedi virtutis honore petitæ.
  Sic redeunte die divo fulgore decora,
Oblatus Petri folio facrifque dicatus,
Juris apoftolici fummoque cacumine mactus,
Ætheria ut radiat lux tempeftate fubacta,
Dat dignis Chrifti rutilare nitoribus aulam.
Luce micans fupera, doctrina præditus alta:
Interiora colens, at non externa refutans.
  Templorum facies pretiofis munere fignis
Illuftrat, variis ditans fulgoribus ornat,
Veftibus, hiftoriis, vafis, librifque, coronis
Replet, lapfa novat, dudumque amiffa reformat.
Tamque fuis aras quam Regum dotibus auctas
Dimittens, renitere poli feftinat honore.

De

De S. Nicolao Papa, Benedicto Papa, & Joanne Ravennate.

Sublato Pastore Patres Romanaque pubes
Mœstis incumbunt lacrymis, gemitusque resumunt,
Atque precum fervore vacant, jejunia tractant.
Excubiis instant, qui sit succedere dignus,
Virtutum pietate rogant, ostendier almum * illustrari
Præponique Patrem: superoque nitore vibrati *,
Unanimes censent Nicolaum jure petendum,
Ut qui primæva radiaverat indole Sanctus:
Ludicra despiciens, animis inhonesta repellens,
Sobria suspirans, patienter seria volvens.
Sincerus, humilis, studiorum castus alumnus,
Moribus effulgens, animi dulcedine pollens.
Qui rutilans studiis præsagia clara ferebat,
Se gradibus quondam subiturum culmina celsis.
Hortatuque Patrum Cleri consortia nactus,
Profecit cultu virtutum & honore sophiæ.
Hinc Patribus suppar, prædecessoribus aptus
Emicat, annexusque pio famulatur honore.
Carior atque magis renitet, quo clarior exstat,
Consiliisque datus Benedicti præminet unus:
Asseclis de mille jugem quem Præsul habere
Legerat, hoc sanctis socio perfunctus in actis,
Optari extremum calicis * dum percipit haustum. * mortis
Hujus & evectus humeris tumuloque locatus,
Dimissa comitem gaudet florere cathedra.
Ædibus abstractus Cephæ pavidisque latebris
Qui solio erigitur renuens, humilique reclamans
Se voce immeritum tanto vernare decore.
Impote sed nisu. Nam mox grege, plebe, Senatu
Cinctus & abductus, sacratur Cæsare coram,
Augustoque adstante sacros sortitur honores.
Et sacer alma gerens urbem candore coronat,
Lætificat Regem, convescitur, abdita cordis
Lumina declarat, Regis sibi nectit amorem.
Prosequitur dulci mentis bonitate modestæ
Alterutrum, Proceres sese amplis cultibus ornant.
Donis afficitur Præsul, famulatibus uti
Cogitur Augusti, Regem divalibus orsis
Imbuit, & proprias repetentes mutua sedes
Oscula dant pacis: discedunt corde jugati.
Moribus almificis degens & dogmate clarus
Papa lepore catus, votis atque actibus altus;
Indiguis largus, viduis miserisque benignus;
Tutator populi, cunctæ fit amabilis urbi.
Ecclesias varia satagit ditare nitela,
Vasa ferens claris auri argentique talentis.
Historiis comit vestes, gemmisque venustat.
Secretoque novat formam urbem fonte rigantem,
Pontificum fundans ædes reparansque decorat.
Grajugenum Regis legata ac dona receptat.
Scitatus veneranda urbi responsa ferentes
Dirigit, Æolidum corruptos munere cœco

Di-

Discutit, indagat : verum rea crimina cassat,
Judicii prave dejectum sede reformat,
Deponitque ausos leges temerare sacratas,
Et pia directo disponit jura vigore.
Mitificaque Ravennatem ratione JOANNEM,
Civibus exhortans posita mansuescere lite,
Cedere turbidulis, sudis insistere curis.
Dum nequit oratu crudam deflectere mentem,
Concilio quoque temnentem se ferre * vocanti; * offerre
Dat sacris sacro exsortem censente Senatu.
Ille proterva sequens, mundi fastigia contra
Sollicitat, Legatorumque inflatus honore
Sceptrigeri Romam comitatus milite tendit.
Mitibus admissis, vacua sed sorte recedit.
Hinc Pater expetitur plebem recreare Ravennæ,
Divulsam vice chirurgi ratione medentis.
Pastorem metuens aulam lacerator ovilis
Cæsaream repetit, sed abhorretur grege cauto,
Cæsare devoto : fastumque remittere jussus,
Præceptisque Patris subdi; ruit alta relisus
Corda importunis patronos poscere votis.
Dantur item duro actores : his perditus urbem
Aggrediens, Papam solito libramine SIXTUM
Sentit, & immota moderamen lance ferentem,
Legibus instructum, sapienter scita ferentem:
Patribus adscitis invicta ut robora cernit,
Cervicem reprimens, seque in lamenta coartans;
Legatos lacrymis miseri suspiria cordis
Lugubris ad Patrem gemitu legabat anhelo.
Compatiens censor, Dominique imbutus amore,
Ad vitam revocantis ovem per devia lapsam
Quærit aberrantem, recipit discrimina flentem,
Luctibus orantem, leges servare fatentem,
Crimina purgantem, famulatus jura voventem.
Absolvit laqueis *, priscoque reformat honore. * excommunicatione
Dictat scita, probat Papæ decreta Senatus.
Turbine sedato dat limina cultibus alma,
Muneribusque micare piis, vernare figuris.
Invidia abjectum restaurat rite ministrum
Agni, sollicitus sponsæ renitere decorem
Inclytus Ecclesiæ paranymphus : quam sine ruga
Et macula sponso intactam perferre flagrabat.
Insistit studiis commissæ regmina castis
Ducere : si qua putri squalerent labe, piare.
Regem * discutiens gentis quo jure Sicambræ
Punit adulterii, fautores ense recidens
Morbiseco, pestique precum pietate medetur.
Legatos abolere nefas, pacemque referre
Dirigit elisæ per Gallica rura columbæ.
Luce procul visa, divo rutilare ostore
Certatim populi radiis lustrarier orant.
Æthereis Romam inde petit legatio crebra,
Crebrior & solito, cœlique cibaria poscit.
Suscipiens dapibus satiat quos Papa cupitis,
Irrigat ac paradisiacis sitibunda fluentis
Pectora : Bulgaricæ fundit quoque flumina genti;

Au-

Auſtrali tribuens Boream vernare decore.
Sicque Nothum * inveniens Aquilone rigeſcere, flammis
Ardoris ſuperi miſſis accendere curat
Igniferis Patribus, comitatis luce valenti
Irradiare pios, exurere luminis hoſtes
Mirifici Patris, cui fert elemoſyna nomen,
Indiviſa comes vitæ patrata JOANNIS,
Auribus archivo ex Grajo reſonare Latinis
Præſtat, ANASTASIO juſſis parente miniſtro.
Præſulibus reſtauratis Placentia pulſo
Pervaſore nitet: Paſtore Sueſſio flotet.
Plectitur Induperator atrox, Petri æmolus aulæ.
Plectitur & Papa damnatus judice mœchus *.
Patre recepta ſuo Græcorum urbs regia gaudet.
Priſcorum Pater hic reparans inſignia Patrum,
Templorum renovat fabricas, triclinia, cellas,
Buſtaque Sanctorum relevans ſplendoribus ornat.
Adſciſcens fovet almificas ſtipe duplice turmas *:
Afflictiſque pattem dulci ſe pectore præbens,
Ærumnas refovet, parat opportuna medendis.
Ductibus atque reformatis rigat atria Cephæ,
Gregorio partum reſtaurans robore caſtrum.
Prævalido fulcit, muriſque ac milite munit,
Ut Domini populum ductans in caſtra polorum,
Regmine ſollerti juſtoque libramine vexit.
Indicium ſchedæ mundi per climata latæ:
Hærebant cui mente pia cœleſtia cura;
Excubiæ aſſiduiſque preces, jejunia votis.
Arridens quem fertilitas & copia rerum
Exrulit, oſtendit largum, docuitque benignum:
Hujus ut egreſſum fleviſſe elementa ferantur.
Quo tamen is gaudet, gaudent ſocia agmina cœli.

* auſtralem partem

*Lotharius

* congregationes Monachorum

De S. ADRIANO Papa, & HINCMARO Præſule noſtro, KAROLO quoque Rege.

HInc ſacra ſuccedunt ADRIANI jura ſecundi.
Qui pius ac placidus laudatur, & ordine clarus,
Pauperibus largus, locupletibus atque benignus;
Omnibus & medius, nulli niſi carus habendus.
Compatiens paſſis, patientes improba ſervans,
Paſſorumque ferens cauſa; longinqua pererrat
Scriptis Regna, monens rigidos, reparans quoque fractos,
Juſtitiæque viam juſto moderamine pandens,
Utque Patres ſuperi *, Regis faſtuſque coercet,
Ac maculis purgare nigris regale * laborat
Nunc monitu blando, nunc aſperitate cubile.
Pontificem is noſtrum ſumit Regemque ſodales,
HINCMARUM & KAROLUM; ſociosque laboris adoptat.
Sceptraque ſic pariter tutari a crimine certat.
In multis etiam divina lege regendis
Hunc noſtrum Patrem ſibi fratrem adſciſcit agonis.

* anteceſſores
* Lotharii

Frod. lib. 3. c. 20.

De

De JOANNE Papa VIII. & MARINO ejus successore.

HOC rapto capit octavus segmenta JOANNES
Culminis eximii, quique effulsisse beatis
Moribus adstruitur, doctrina ornatus & actis.
Judicii custos, recti pietatis amator.
De Christi segete crebro zizania pellens,
Et rationales per agros pia semina spargens:
Utpote doctiloquus, prudens, sensuque peritus,
Sollicitum qui se gregibus præbebat alendis.
Quo patribus juncto sollers subit alta MARINUS
Regmina, qui placitus Domino & decus orbis habetur,
Augustis carus, populorum dignus amator:
Doctrinis renitens, sacris & semina diva
Cordibus infundens hominum per climata mundi.
Nam Grajos superans, pulsis erroribus unam
Reddidit Ecclesiam, scissumque coegit ovile.
Frod. lib.4. Pontificem nostrum FOLCONEM hic fascibus ornans,
c.1. Instruit ore, manu Pastoris comere jura,
Justitiæque ejus congaudet promtus amori.
Inque refutandis præstans suffragia pravis,
Fert se adjutorem, multam minitando superbis.
* f.vellat, Hunc fratrem velut amplectens, incommoda revelet *,
Utque fidem monet exhibeat, scriptoque revelet.
Hujus & ad nutum Patribus mandata resignans,
Contemtore super jubet exercere vigorem:
Et parti istius precibus se dedere curans,
Francorum Regem affectum retinere paternum
Hortatur, solans votisque juvamina præbens.

De tertio ADRIANO Papa, & FULCONE nostro Præsule,
KARLO quoque Augusto; & de STEPHANO V.

Idem ibid. TErtius emissos ADRIANUS honore secutus,
Præsule jam dicto FOLCONE studente paratur
Remensi Pater Ecclesiæ, tutator & altor.
Jura sibi decoris firmans ut roboret apti,
Et contra adversos solatia debita præstet,
Nostrumque affectu Regem genitoris adoptet.
Præsulibus patrem pandens se rite benignum.
Quo cito prærepto, STEPHANUS de nomine quintus
Fascibus evehitur summis, qui præmemoratum
Pontificem nostrum scriptis solando paternis,
Hunc dignum fratris, hunc nomine censet amici:
Se promtum firmare ab eo quæ rite petantur.
Ille tamen servum potius se destinat imum,
Attollitque patrem, dominique impendit honorem.
Exoransque rogatores pro culminis ejus
Reddit luce alios, ac flagrat adire videndum:
Barbaricæ impediant acies nisi vota parati.
Ipsius ergo precum poscit munimine Regnum
Tam crudo redimi sævæ discrimine pestis.
Se quoque conari tota virtute reniti
Ejus apostolico tendentibus atra nitori.
Quæ consanguineo magnati impendier audit

WI-

WIDONI; sibi ceu fuerint impensa, capessit.
Remensi Ecclesiæ Romana præstita sede
Intemerata jugi serventur honore, precatur:
Utpote juris apostolici per cuncta fideli,
Quam certare sibi contra omnia livida norit;
Tradita pauperibus, sacrisque addicta ministris,
Sed perversa feris direpta furentibus ursis,
Adjuvet allisis evellere faucibus atris.
Adgaudet summus redditque levamina Præsul,
Seque probat fratris devotum in jure manere:
Hunc etiam & natum sub patris amore fovere,
Noxia quæ patitur ceu propria flagra dolere,
Assiduisque ejus precibus pro pace rogare,
Atque petita modo vel tempore cedere digno.
Præsulibus pervasa jubet quo reddere cogant
Raptorem; sacris, referat nisi rapta, repellant.
Augusto scribens KAROLO, præconia Christo
Induperatoris pro sancto reddit amore.
Quo flagrans sublata diu patrimonia nostræ
Reddiderat sanctæ summo sub oomine sedi:
Ac monet ut peragat quod adhuc hoc restat agendum,
Sumere perfecte queat ut mercedis honorem.
FOLCONI quoque gratificans, solamina confert
Affectuque monet cœptis insistere votis
Erga Romanam summi moderaminis arcem.
Conquestos se indigna pati, suffragia legat:
Istius ad Patris mandatque juvamina ferri.
Sic peregrinantes sub amore & nomine Petri
Suscipiat petit, ac foveat, tueatur, honoret.
Pace laboranti totius & ordine Regni
Grates inde refert, crescatque hortatur ut instans.
Urbis Lingonicæ questus delegat eidem,
Contra vota premi Pastorum culmine plebem,
Nec digno impetrare Patrem molimine lectum:
Pontifici Lugdunensi mandata dedisse
Significans, æquo optatum sacraret honore.
Quo renuente diuque instante labore vacantis
Ecclesiæ, se prælectum sacrasse petenti.
Quocirca properans, quæ desunt impleat urbi,
Regmina præficiat Rectoris rite dicati,
Præsulibusque aliis Papæ decreta revelet.
Ille paratus ad hæc, Patribus præcepta retexit.
Regi jussa notat, quo se prohibente moratur
Rex, donec Romam mittat, certamque resumat
Notitiam: post se nulla ratione premendum
Fert jussis ab apostolicis, neque turmine mortis.
Præterea patriis poscit se jure doceri
Dogmatibus, Papæ digne ut sacra culmina servet:
Præsul apostolicus hujus quoque regmina firmans,
Roborat Ecclesiæ quæ sunt data munera nostræ,
Jura antiquorum Procerum concessa nitore.
Nemo horum quidquam minuens usurpet inique,
Nec Præsul detur, canonum nisi lege petatur.
Hæc si quis violet, ausus temerare statuta,
Sede Petri digne multa dictante prematur:
Edita conservans, benedici promereatur.

(*) *Acta SS. O. B. Tom. IV.*

ibid. Pontifici huic noſtro Synodum delegat habendam
Cum nonnullarum regionum Patribus, atque
Inter Agrippinæ trans-Rhenenſeſque Patronos
Audire æquandas juſto moderamine cauſas.
Poſtmodo ſi valeat, præſens accedat, & iſta
Cum multis aliis pariter pertractet agendis.
Hunc reliquos quoque Gallorum veſtigia Patrum
Urbe Biturgenſi ſuper admonet improba ferri
Jura querente ſibi, cui condoleant miſerantes:
Increpitans, cur non referent præſumta ſilentes,
Qui ſe pro muro infeſtis opponere debent.
Juſtitiæ zelo quocirca armentur, agonem
Aggreſſi Domini ad propriamque redire cathedram
Compellant præſumtorem, miſeratio Papæ
Quam cedit dumtaxat ei: ſi renſerit, omni
Sacrorum exſortem penitus ſe norit honore.

De STEPHANO & FORMOSO, Translatione quoque S. CALISTI ad noſtram urbem.

ibid. Formoſus STEPHANUM ſequitur: cui grammata noſter
Dirigit expoſitus ſupra quam ſæpe Sacerdos,
Congaudens ſubiiſſe vices hunc regmine Petri.
Has ſermone ſimul ſupplere decenter & actu
Qui valeat, ſolans vehat ad potiora cathedram.
Propitiumque Deum Eccleſiæ teſtatur in hujus
Culmine monſtrari, quod tam tractatur honeſte.
Huic ſe ſubjiciens, famulatus omnis honorem
Spondet, & excuſat quod eum non viſere currat;
Atque refert grates, quod in ſolaminis orſa
Miſerit, inſinuans illum ſe optare videndum,
Et ſe ipſius in occurſum quod ſignet iturum,
Proficuique offert decoris crementa daturum,
* exſequi Ejus & ad nutum Stephani ſeſe edere * juſſum.
Reſperſæ Eccleſiæ quæſitas robore poſcit
Muniri, ejuſdem vulſæ ne quando rapinis
Demantur ſacris, avidis prædonibus actæ.
Magni Pontificis Chriſti reſtiſque CALISTI
Membra ſibi ſignis collata Abbate RODULFO
* conceſſis Cum rebus ſancto applicitis *, avellere quidam
Quas nitebatur. Super his conſulta requirit,
Auxiliumque petit, pravi quo jure premantur.
Et quia comperent, quodam molimine ſummam
Turbari ſedem; capiti ceu condolet artus,
Subjectis quoque Præſulibus qui indebita poſcant,
Ne indigne faveat, ſuadet, ſub tramite pacis.
Ille rependit ad hæc, ſtudeant moderamina ſummi
Rectoris pariter verbis attollere & actis,
Juxta quod collata ſibi fert gratia cuique:
Ne vacui ſub ea ſervi culpentur haberi.
Quin aptos per eam fructus afferre laborent.
Illicita inhibeant, infandaque germina vellant,
Et cunctis Chriſti famulis ſuffragia præſtent.
Cujus opis cauſa cupit hujus noſcere curam,
Deplorans miſeras clades hominumque labores,
Hoſtis & antiqui captantia retia fraudis,

Quis

Quis genus humanum crudeli pellicit aſtu.
Hinc hereſes, hinc bella movens, & crimine gaudens,
Sanguine ferveſcens, odiorum litibus ardens,
Atque Orientales hereſeum ſchiſmate rumpens.
Unde Sacerdotes ſuadendo commonet, arma
Corripiant, arcamque levent diſcrimine ſævo.
Conveniant igitur medium ſibi poſcere Chriſtum,
Qui conſulta ferat, det opem, faciatque ſalutem.
Ad quos Pontificem rogitat contendere noſtrum
Accingi, properare, moras diſrumpere cunctas,
Auxiliumque malis mundo conferre ruenti.
Chriſtus ſit via, dux Chriſtus, victoria Chriſtus.
Nec ſatis eſt monuiſſe ſemel, monituſque paternos
Haud iterare piget, Matris ſuccurrere cladi,
Diſponi Synodum generali jure gerendam,
Ad quam feſtinet nullo impediente retentus
Pondere deſidiæ, uberius ſimul omnia tractent,
Quæ tractanda ſient: oracula clarius edant.
Barbaricæ gentis quis Francica regna procellis
Turbantur, nimium dolet; atque ut dextera ſumma
Has reprimat, Procerum Chriſti ſuffragia poſcit.
Privatæ legis munimine jura petita
Remenſi fert Eccleſiæ retinenda docendo,
Ac prohibendo nefas, ne quis præſumat inique
Attrectare ſacris poſſeſſa aut demere ceſſa *.
Nullaque Pontificum, Regum, Comitumve poteſtas,
Illicite uſurpans, proprios inflectat in uſus
Quæ ſunt Eccleſiæ: quam Præſule forte vacantem
Nullus ut invadat, violentum adſpiret in auſum:
Nec niſi condigno Præſul ſtatuatur honore,
Pontifices, Reges, Clerus, ſubjectaque plebes
Provideant, operante Deo ut bene tradita ſervent,
Amplificent, decorent, ſupera mercede propagent.
Diſpoſitum digne præmiſſo Præſule quiſquam
Non mutilare decus, non immutare ſubintret:
Uſibus at maneant ſervorum dedita Chriſti
Integra Pontifici, dignis tractanda miniſtris.
Hæc contra quiſquis præſumſerit acta venire,
His ſe multatum ſcitis anathemate norit:
Servator vitam mereatur habere perennem.
Rebus Avennaci, ſuper almi & jure Caliſti,
Tum decreta pari provexit robore fulta.
Præterea quod compererat per devia quoſdam
Pontificum ferri, populiſque exempla ruinæ
Dedere, & increpitos non digna rependere ſuaſis;
Quin & deteriora ſequi, nec dira cavere:
Non ſine ſe mœrore gravi tolerare fatetur.
Ad pacem invitans exſtinguere ſcandala quærit,
Pontificum faſtu Chriſtus quia temnitur atro.
Noſter & Antiſtes dolet, arguit, increpat, angit.
Unde monens mandat junctos hunc cogere Patres,
Atque alios accire probos, decretaque legis
Pandere divinæ, Synodum celebrare vigore
Ceſſo * juris apoſtolici munimine fultam,
Noxia vellendo gregibus, profutura ferendo.
At ſi quid fuerit perverſæ litis obortum;

* conceſſa

* conceſſo

Præſulis eximii ſerventur cognitioni,
Dante Deo dignum valeant ut ſumere finem.
Cui ſe Concilio tentet ſubducere nemo,
Quiſquis apoſtolici conſors cupit eſſe favoris.
Bellorum motus per Francica Regna coercens,
Primates monet Eccleſiæ certare labore,
Totius curæ madeant ne Regna cruore,
Chriſticolæ Reges belliſve armentur iniquis.
Attrectare nefas aliena, invadere ceſſent.
Bella ſoporentur, commotio ſæva prematur.
Dum Roma Folco redeat, pax ſceptra gubernet.
Hæc eadem exhortans ad pacem ſcribit ODONI,
Ne KAROLUM contra bellum moveatur iniquum,
Nec vetitos ineat fines, invadere nitens
Externi quæ ſunt juris, cupiduſque rapinis
Abſtineat, vitans rectos tranſſcendere calles.
Quæ Domino placeant ſollerti mente retractet,
Ante oculos ſtatuens ejus ſub amore timorem.
Pace laborantis congaudens Præſulis actis,
Admonet his cauto FOLCONEM inſiſtere niſu,
Pax odiis ne inconſulte quæſita faceſſat,
Regia neu celſi generis ſcintilla teratur.
Crimina ſceptrigeri prudenti arcenda medella,
Regmine pro Regni ne peſſima ſcandala ſurgant.
Hortatu Karolum ſolans gratanter honorat,
Gaudens hunc patriæ provectum culmine ſedis,
Atque petens Chriſto placitum per tempora longa
Creſcere juſtitia, pietate, & luce ſophiæ.
Ac monet ut Dominum cordis præ lumine ponat,
Juſſibus ipſius totis conatibus hærens.
Diligat & ſervet quæ juſta ac recta probarit.
Admoveat juſtis aurem, divertat iniquis.
Sit virtute animi, carnis præſtantior uſu,
Corporis ac mentis hoſtes ut ſtemere poſſit.
Se quoque quæ valeat ſpondens augmenta daturum.
Panem pro grato benedictum munere legat,
Quæſierat geminæ quem Rex ſub dote ſalutis.
Sollertes cum quis tractentur commoda mandat,
Immo Sacerdotem Folconem ad talia mittat,
Cujus conſiliis utillima quæque decori
Edantur, Regis cumulandi & culminis apta.
Quorumdam querulo nimium clamore petitus,
Urbem indigna pati queritur, metuique clientes:
Sedandis quibus exhibeat ſe Folco repoſcit.
Comperto tandem is veri moderamine Præſul,
Quam ſit apoſtolicis fidus, quam juſſibus ardens,
Parere æthereis gaudet, grateſque rependit,
Spondens ſe in quibus expediat præbere benignum:
Hujus & ad votum Regum preſſiſſe duellum.
Præſulibus Regique ideo mandata dediſſe,
Tutius ipſe Petri valeat quo viſere ſedem.
Hunc quoque fratris honore colens, ſpecialia legat
Munia carorum, tutandum poſcit honorem,
Scandala proterere, & pacis connectere vincla:
Frenare implacidos, & ad almam cogere pacem,
Idque Petri latum fidat ſibi munere donum.

LAM-

LAMBERTUM Auguſtum, Folconis carne propinquum,
Ut proprium ſe tutari ſolamine natum
Significans, noſtri gratiſſima Præſulis effert
Vota, quibus Petri veneratur honore cathedram.
Sacrilegos quoſdam ſacrati culminis atros
Carptores, ſummi capitis clariſſima membra
Attemerare auſos, anathematis eoſe reciſos
Notificans, monet huoc nodos dignæ addere multæ.
Sceptrigeri quoque cognati pro culmine certet.
Sicque Pariſiaco legans mandata Patrono *, * Epiſcopo
Hos ANSCHERICO notat eſſe omnino cavendos,
Ac vitanda nigri conſortia dira furoris.
Eccleſiam ſolans Senonum Paſtore gementem
Addicto latebris, damnando * criminis auſu: *damnabili
In Domino ſperare monet; patienter acerba
Spe decoris ferre ætherei virtute Tonantis.
Fidere ſe proprio ſolandam Præſule viſo:
Se damnaſſe feros Patribuſque notaſſe terendos
Flamine divino, ne quis dein talia tentet.
Miſſurum ſe Legatos, ubi tempora digna
Se tulerint, quis ſedentur hujuſce procellæ.
Lingonici ſævo raptori Præſulis orſa
Dirigit, ut tandem geſtis reſipiſcat amaris,
Pontificem reddat, damnet quæ dira patrarit.
Sin ſecus, æternæ plectetur tormine multæ.
Sacrilegis ſuper his patrios delegat ODONI
Sceptrigero monitus, ut ſciat hos anathemate plexos:
Quos nec ſuſcipiat, nec eis affamina jungat,
Ipſorum ſeſe maculari crimine vitet.
Quin immo Eccleſiæ præſtans ſolamina tritæ,
Protegat, auxilium impendens, ubi viderit aptum.
Hæc eadem Karolo mandata tenenda relegat.
WALTARIUM Senonum, temerantem oracula legum,
Corripit increpitans; Trecaſinæ intulit urbi
Regmina non lecti cur Præſulis, atque recepti
Ex alia Eccleſia contra decreta paterna.
Quem removens, lectum * ſtatuit, moderamina tradit, * electum
Sacratoque ſacrum RICVEO impertit honorem:
Nullus ut obſiſtat ſcitis, comitatur euntem.
Huic Patri Karolus Formoſo grammata legans,
Seque ſuique apicis committit jura tuenda:
Eximias referens grates ſub honore favoris,
Se genus atque ſuum dignum quia laude putarit,
Provectumque ejus gratum ſibi duxit habendum.
Noverit ergo ſibi Regem pro ſcire fidelem,
Devotum & famulum juſſis ſervire paratum.
Ejus præſidio licitum ſit fidere: tantum
Hoſtis apoſtolicam nequeat divertere mentem.
Auguſtum ſibi conciliet, Chriſtumque precetur
Pro ſe, proque ſibi commiſſi regmine Regni,
Cujus ut in partes accedere cenſeat, orat:
Ipſius adſpectu ſolari ac famine poſſit.
Interea panem benedictum munere mittat,
Tutelæ nullique favens adſentiat hoſti.
Quin adverſa premat ſacro molimine, jure
Creſcat ut ipſius ſumtum munimine Regnum.

Folco etiam Præſul grates a Sede vocatum
Se referens Petri, poſcit ſuffragia Regi.
Gratificans Regis quod res ſuſcepta benigne
Tractetur, patrio foveantur ſceptra nitore,
Sollicitus * pro regali quod germine Papa. * ſit
Suggerit ergo petens, faveat ne partibus hoſtis,
Roboret id magis, exaltans, & viribus augens:
Accumulet precibus, votiſque ad ſidera miſſis.
Pulſari adjiciens hoc ab hoſtibus undique fuſis.
Quos rogat arceri, pervaſoreſque repelli,
Prædones reprimi moderamine regminis almi:
Ne inter Chriſticolas bellum civile geratur,
Naufragio Eccleſiæ ne gaudeat æmulus atrox,
Illicitos ibi ſubjectis nitentibus auſus.
Quid medicamenti impendat, conſulta repoſcit.
Lamberto Induperatori ſibi carne propinquo
Multimodam agnoſcens curam dependere Papam;
Gaudet, ac expoſcit maneat dilectio talis.
Quem licet affinem nullo ſibi jure colendum
Prodit, amicitia Patris niſi noverit auctum.
At Karolo Regi petit hunc ſub fœdere necti,
Huicque ambos Regum ſolatia pendere proli.
Damnatis queat & ſi quid medicaminis addi,
Quoque modo vel qua hos valeat curare medela;
Expromi ſibi depoſcit ſervire parato.
Præſul hic egregius Formoſus laudibus altis
Evehitur, caſtus, parcus ſibi, largus egenis:
Bulgaricæ genti fidei qui ſemina ſparſit.
Delubra deſtruxit, populum cœleſtibus armis
Inſtruxit, tolerans diſcrimina plurima, promtus.
Exemplum tribuens, ut ſint adverſa ferenda,
Et bene viventi metuenda incommoda nulla.

De BONEFACIO Papa, & ſexto STEPHANO, THEODORO quoque Papa.

HInc ſubit ad modicum vates BONIFACIUS almus.
Ter quinos hic in arce dies explevit honoris:
Culmina mox mutans, ſuperat faſtigia celſa,
Inque brevi ſpatio quæſita cacumina ſcandens,
Inter Apoſtolici Proceres adſcribitur albi.
Tum ſextus STEPHANUS ſacra regmina culmine carpit,
Durus qui noſtris, propriis at durior inſtat.
Sæva quidem legat vivis, truciora ſepultis.
Fulconemque minis, Formoſum concutit actis.
Concilium gregat infauſtum, cui præſidet atrox:
Prædeceſſorem abjiciens ponenſque Patronum.
Viſus abhinc meritis dignam incurriſſe ruinam,
Carptus & ipſe ſacraque abjectus ſede, tenebris
Carceris injicitur, vincliſque innectitur atris,
Et ſuffocatum crudo premit ultio læto.
Poſt hunc luce brevi ROMANI regmina ſurgunt.
Quattuor haud plenos tractans is culmina menſes,
Æthere ſuſcipitur, meritos ſortitus honores.
Quo rapto breviore ſubit faſtigia ſorte
Dilectus Clero THEODORUS, pacis amicus.

Biſſe-

Biſſenos * Romana dies qui jura gubernans, *an bis denos
Sobrius & caſtus, patria bonitate refertus,
Vixit pauperibus diffuſus amator & altor.
Hic populum docuit connectere vincula pacis.
Atque Sacerdotes concordi ubi junxit honore,
Dum propriis revocat diſſectos ſedibus, ipſe
Complacitus rapitur decreta ſede locandus.

De ſanctis JOANNE, SERGIO, BENEDICTO, LEONE, atque CHRISTOPHORO.

JOANNES ſubit hinc, qui fulſit in ordine nonus,
Pellitur electus patria quo SERGIUS urbe,
Romulidumque gregum quidam traducitur abacti.
Conciliis tamen is ternis docuiſſe refertur
Dogma ſalutiferum, novitaſque aboleta malorum,
Et firmata Fides doctrinis tradita Patrum.
Tum ſacra conſurgunt BENEDICTI regmina quarti,
Pontificis magni, merito qui nomine tali
Enituit, cunctis ut dapſilis atque benignus.
Huic generis necnon pietatis ſplendor opimus
Ornat opus cunctum, meditatur juſſa Tonantis.
Prætulit hic generale bonum lucro ſpeciali.
Deſpectas viduas, inopes, vacuoſque patronis,
Aſſidua ut natos proprios bonitate fovebat:
Mercatuſque polum, indiguis ſua cuncta refudit.
Poſt quem celſa ſubit LEO jura, notamine quintus.
Emigrat ante ſuum quam luna bis impleat orbem.
CHRISTOPHORUS mox ſortitus moderamina ſedis,
Dimidio ulteriuſque parum diſpenſat in anno.

De SERGIO & ceteris ad Leonem ſeptimum.

SERGIUS inde redit, dudum qui lectus ad arcem
Culminis, exſilio tulerat rapiente repulſam;
Quo profugus latuit ſeptem volventibus annis.
Hinc populi remeans precibus, ſacratur honore
Pridem adſignato, quo nomine tertius exit
Antiſtes: Petri eximia quo ſede recepto
Præſule gaudet ovans annis ſeptem amplius orbis.
Ipſe favens Cleri cenſura in culmine rapto
Falce ferit pervaſores. Quo rebus ademto
Humanis in ANASTASIUM ſacra concinit aula,
Tertius hoc Præſul renitet qui nomine Romæ,
Sedis apoſtolicæ blando moderamine rector,
Sentiat ut Chriſtum veniæ ſibi munere blandum.
Quando dein ſummam Petri ſubit ordine ſedem,
Menſibus hanc coluit ſex ut deniſque diebus.
Emeritus Patrum ſequitur quoque fata priorum.
Surgit abhinc decimus ſcandens ſacra jura JOANNES.
Rexerat ille Ravennatem moderamine plebem.
Inde petitus ad hanc, Romanam percolit arcem
Bis ſeptem qua prænituit paullo amplius annis.
Pontifici hic noſtro legat ſegmenta SEULFO.
Munificiſque ſacram decorans ornatibus aulam,
Pace nitet dum Patricia deceptus iniqua,

Carcere conjicitur, claustrisque artatur opacis.
Spiritus at sævis retineri non valet antris:
Emicat immo æthra decreta sedilia scandens.
 Pro quo celsa Patri sextus LEO regmina sumens,
Mensibus hæc septem servat, quinisque diebus:
Prædecessorumque petit consortia vatum.
 Septimus hinc STEPHANUS binos præfulget in annos,
Aucto mense super, bisseno ac sole jugato.
Disposita post quod spatium sibi sede locatur.
 Nato Patriciæ hinc cedunt pia jura JOANNI:
Undecimus Petri hoc qui nomine sede levatur.
Vi vacuus, splendore carens, modo sacra ministrans.
Fratre a Patricio * juris moderamine rapto,
Qui matrem incestam rerum * fastigia mœcho *
Tradere conantem decimum sub claustra JOANNEM
Quæ dederat, claustri vigili & custode subegit.
ARTOLDUS noster sub quo sacra pallia sumit,
Papaque obit, nomen gemioum fere nactus in annum.
 Septimus exsurgit LEO, nec tamen ista volutans,
Nec curans, apicis mundi, nec celsa requirens:
Sola Dei quæ sunt alacri sub pectore volvens,
Culminaque evitans, oblata subire renutans.
Raptus at erigitur, dignusque nitore probatur
Regminis eximii, Petrique in sede locatur.
Sed minime adsuetam linquit decoramine curam,
Deditus assiduis precibus, speculamine celsus.
Affatu lætus, sapiens, atque ore serenus.
Qui me visentem ætherei pia limina Petri
Jocunde excipiens, animo quæsita benigno
Admisit, savitque pie, studuitque modeste:
Famina grata ferens, epulis recreavit utrisque,
Corporis atque animæ: benedixit, & oscula libans
Ac geminans dono cumulatum muneris almi,
Pergere lætantem amplexu dimisit honoro.
Quem pater omnipotens alacrem cultuque venustum
Attollat, servetque diu, digno excolat actu.
Et eum Præsulibus sanctis, consortia quorum
Promeruit, sedis præstet super æthera sedem:
Cum quibus æternum maneat præclarus in ævum.

* Albrico
* Imperii
* Hagoni Regi Langob.

OBSERVANDA IN POSTREMO CAPITE.

I. BARONIUS *& alii Sergio tertio tribuunt tres annos dumtaxat cum mensibus quatuor : Frodoardus annos septem.*

II. *Anastasio Baronius annos duos, menses viginti : Frodoardus menses sex cum denis diebus.*

III. *Frodoardus prætermittit Landonem, quem alii Bandonem vocant.*

IV. *Joanni decimo adscribit non integros annos quindecim.*

V. *Leoni vero nominis sexto menses septem & quinos dies : cum recentiores ei tribuant solum menses sex, dies quindecim.*

FRAGMENTUM
EX LIBRO PRIMO HERIGERI
ABBATIS LAUBIENSIS
De Vita S. URSMARI Abbatis.

Ex ms. cod. Monasterii S. Vitoni Verodunensis.

SEd nunc ex reliquis Christi taceatur alumnis, Confer cum Vita S. Ursmari supra tom. 1. pag. 241.
Lumina qui vitæ mundo præclara fuere,
Doctrinaque sua replerunt undique cuncta.
Celsa tibi geminæ mittuntur, Roma, columnæ,
Petrus cum Paulo, quorum fundata triumpho
Primatus arcem quadrum prætendis in orbem.
A quibus insignes illorum nempe sequaces
Sumsimus auctores, illinc nobis venientes.
Clara DIONYSIO tunc Gallia Parisiensi
Credula divini suscepit semina verbi.
Et CLEMENS Mediomatricum missus ad urbem,
Edocet in solum vicinos credere Christum.
Treveribus terni mittuntur corde fideli
Trinum personis Dominum, deitate sed unum
Credere qui doceant populum lavacro renovandum:
Scilicet EUCHARIUS, MARTINUS, VALERIUSque.
Credit Agrippinus, fidei fit Tunger alumnus.
Propugnant fortes Christi virtute duelles
Nitentem toto laqueos prætendere mundo,
Decipiturque sua perfossus guttura præda,
Occumbente fide pro sacra martyre teste,
Confessore pio mortis audente triumpho,
Nec trepidante necem si provenisset atrocem.
SILVESTER, MARTINUS, HILARIUS, AMBROSIUSque
BRICIUS atque LUPUS, SULPICIUS, ac ANIANUS.
GERMANUS Parisiacus, GERMANUS & alter,
Istam per normam quoniam meruere coronam,
Fert Gothus, Ausonius, Gallus, Scytha, Noricus, Indus,
Hebræus, Græcus, Romanus, Barbarus omnis.
Talibus Ecclesiæ fautoribus undique firme
Obstant imbriferis vento quatiente procellis,
Desuper & petram nequeunt trepidare ruinam.
Tempore promeritæ sedarunt cœlitus iræ
Quidam terrores, plebis mala gesta piantes.
SERVATIUS servando fidem servat pereuntem
Orando populum, Trajectum forte reservans.
Remica REMIGIUM celebrat plebs sacra sacratum,
Francia baptismo per quem recreatur in almo.
Digna conspicuum veneraris laude VEDASTUM,
Atrabata, tuas dignum relevare ruinas.
AUDOMARE salum Morinum frenare suetus,
Nec tibi Neptuni mandans concessa tridenti,
His cum Bertino quos turbat pontus adesto.

Inſignem meritis AUTBERTUM Cameracenſis
Inſula commendat, qui perluſtrare ſolebat,
Si ſua condignum ferret parrochia fructum.
MOROSUM cleptem converterat ille ferocem:
Cujus ut hic vitam memorem quantiſper & ortum,
Præclue Francorum celſaque propagine natum
Haginoenſe ſolum fert hunc & rumor adultum:
Exceptumque ſacro baptiſmo Præſule ab ipſo,
Inſtructumque piis cura mandante patentum
Litterulis & lege ſacra: proinde furente
Ætate ut libuit juvenili, fertur in antro
Præcipiti totus, cunctum cordis cogitatum
Adniſus ſub perditionis ferre batathrum,
Graſſari ſolitus ſpoliis prædaque viantum.
Laubacus grandem quo derivatur in amnem
Sambram permodicus nomen tibi, Lobia, rivus,
Figens perpetuum Moroſi moribus aptum
Infundis, vel forte ſuo de nomine dictis
Mauriſaliſia, Morineias, Landeleaſque.
Fertur enim quia poſt baptiſma binomius eſſet,
Et poſt hæc Landelini cognomen haberet.
Dum ſpirante Dei tandem bonitate ſuperni,
Reſpectuque pio cordis compunctus in imo,
Feſtinat Cameracenſem devotus ad urbem:
Pontifici patrique pio commiſſa fatendo
Procidit, & genua amplectens genibuſque volutans.
Quem mox Romuleam contendere juſſit ad urbem,
Gaudens excelſa mutatum ſic fore dextra,
Indicens agapem.ſimul & jejunia crebra.
Arci Martinus Romanæ Papa beatus
Præeſſe videbatur ſancte, pariterque prodeſſe.
Huic ſua Moroſus deplorans crimina prorſus,
Ilicet a noxa meruit laxarier omni,
Accipit & veniam ſimplex confeſſio gratam.
Indeptus votum, natale reverſus ad arvum,
A dicto jam Præſule eo donatur honore,
Quem valeat quis Græcizans a forte vocare.
Romana poſthæc repedabat ab urbe ſecundo,
Sumit & inde gradum ſub eodem Presbyteratus:
Tunc & Laubaci repetit deſerta locelli,
Serviat ut Chriſto, fuerat quo peſſime prædo.
Lobia prædonis tunc cellula fit famulantis.
Chriſto tuncque loci conſurgunt culmina noſtri
Pulcro ſtructore, fuerant quæ fœda latrone:
Prædandique locus flendi transfertur in uſus.
Crimine prolapſum ſed teddit juſtificatum
Gratia ſumma Dei, donans peccara fatenti:
Convertuntur ibi famulantia Cuncticreanti
Agmina multorum, ditantia forte locellum.
Præfuit his igitur Pater ipſe & profuit, augens
Tum fundos, numerum tum multiplicavit eorum:
Cui ſucceſſores adjutoreſque fuere,
Quorum nominibus fortuna ſuit caruiſſe.
Ipſe ſub hæc alias commigrans, Criſpinienſem
Forte ſui de fontis aqua criſpante vocatam
Condidit Eccleſiam, divina oracula honorans,

Et

Et cedens Laubaca tuis o plantula ramis.
Sic etiam Paulus fuerat jam cedere juſſus,
Poſtpoſuitque Phryges : ſpectatur quippe Joannes.
Tunc fratres gemini, DAGOBERTO Rege creati,
Francorum gentem ſimili nec ſorte doellem
Secernunt ſceptris; CHLODOVEUS Belgica ſegnis
Regni ſceptra tenens, ſed nil laudabile linquens,
Tres itidem ſegnes proprio de ſemine fratres
Liquit HLOTHARIUM, HILDRICUM, & THEODERICUM.
Alter at in ſceptris Auſtrum SIGIBERTUS agebat,
Suffretius * nomen dederat cui Mettius urbe.
Qui quia privatum doluit ſe germine prolum,
Ad ſtirpem ſobolum non unquam deficientum
Hinc illinc duodena viris Cœnobia ſanctis
Struxit, apoſtolica valeant ubi vivere norma,
Munificaque manu ditavit divite cenſu.
Tunc & PIPPINUM nobis ea tempora primum
Mittunt illuſtrem, rebus vel honore potentem:
Coi generat binas conjunx ITABERGA ſorores;
BEGGAM, Gertrudem, Grimoaldum: quem aula priorem
Regia dignata eſt, quique auctor erat Stabulenſis
Sancte REMACLE Monaſterii tecum ædificandi.
Cujus adoptando majeſtas regia prolem
Fecerat eſſe ſuam : ſed poſt hæc natus & ipſi
Qui ſuccedat ei, donatur munere Chriſti.
Quem pater ut regnet, fidei mandat Grimoaldi.
Ille ſuum potius voluit ſuccedere natum.
Accipit hoc gravius condemnans Rex Chlodoveus,
Hildricumque ſuum Regem facit Auſtraſiorum.
Verum Gertrudis ſacrata virginitate
Floruit & ſignis : ſed Beggam forte jugalem
Anſigiſus habet, ARNULFI filius almi,
Regius ex atavis quem comſit germine ſanguis.
Alter PIPPINUS horum eſt de ſanguine natus,
Coi proprium dat nomen avus : ſed & omnia prorſus
Quæ ſibi ſunt, ſed & eſſe queunt, huic prædia cedunt.
Qoi patris mortem dirum mutatus in hoſtem,
Atque Teoderico minitanti bella ſubacto,
Ipſe poteſtatem nanciſcens ſceptrigeralem
Nectit ſceptra ſuis etiam confinia ſceptris.
Cujus largifluis permaxima Lobia donis
Augmentata, ſtatum ſumſit per ſæcula ſummum:
URSMARUMque ſacrum meritis ſuper omnia dignum
Mandat evangelicæ ſpargeotem ſemina vitæ,
Laubacumque gregem paſcendum tradit eidem.
De cujus vita meritorum laude beata
Pauca locuturis adſit pia Cunctipotentis
Gratia, Pontificem faciat quæ laude celebrem,
Plurima perſpicuum quem reddunt geſta bonorum.
Urſmarus ſanctus meritis & honore coruſcus
Nobilitate cluens, morum probitate niteſcens,
Commendant almæ geſtis præconia vitæ
Quod natale tuo proprium, o Teoracia, pago
Sumſerit, & villa, quam fama *Fleon* vocitavit,
Cujus vicinas perlambit Samber arenas.

FRAG-

FRAGMENTUM

Ex libro ms. de gestis Episcoporum Trevirensium.

Confer cum Vita S. Hildulfi supra pag. 424.

MODOALDUS Episcopatum suscepit tempore DAGOBERTI Regis: qui videlicet Dagobertus plutima beneficia Treberensi Ecclesiæ contulit & beato Modoaldo. Idem enim Pontifex in palatio Dagoberti, quod vocatur Horreum, ecclesiam construxit in honore beatæ MARIAE, nbi & congregationem Virginum instituit, quarum Matres fuerunt IRMINA & MODESTA, filiæ Dagoberti: itemque aliam in palatio antiquo in suburbio sito congregationem Virginum instituit, quibus Matrem BASILISSAM præfecit, & ecclesiam sancti Mattini in pago Megine. Item construxit ecclesiam sancti Symphoriani ad litus Mosellæ, ibique congregationem Virginum instituit, quarum Matrem sororem suam, SAVERAM nomine, constituit. Hujus temporibus PAULUS Inclusus supradictus migravit ad Theologion, quod præfatus Rex Dagobertus in suo proprio constuxerat, ibique aliquantulum mansit: postea vero Virduuensis Ecclesiæ curam suscepit, ibique quievit. Sanctus quoque Modoaldus postquam sororem suam beatam Severam cœlesti sponso eam vocante obeuntem in ecclesia sancti Symphoriani tradidit sepulturæ, paullo post & ipse migravit ad Dominum, & in eadem ecclesia juxta eam sepultus est.

Huic successit NUMARIANUS, cui BASINUS: post quem LUTWINUS Basini ex sorore nepos. Hic primum Belgicæ Galliæ Dux, omnia Monasteria hujus urbis largissimis honoravit donariis, & prædiis auxit: postea super fluvium Soroam * in suo proprio congregationem instituit, ubi & ipse monasticæ vitæ habitum suscepit. Defuncto avunculo suo Basino Episcopo successit Lutvvinus electus. Hic etiam Remensibus & Lauduuensibus præfuit, in quibus duobus uno die, Deo præstante, sacrorum Ordinum consecrationem celebravit. Remis obiit, & a Milone filio & Trebereusibus relatus, divino dato indicio ad Mediolacum sepultus est.

* In Sare

Post quem MILO filius ejus sacerdotali functus est officio apud Treberos & Remos, primo quidem imitator patris, deinde tyrannus effectus est, nihilque in eo de clericali honore vel vita nisi sola tonsura enitnit. Eo enim tempore bella graviora & intestina parricidialia in hac provincia orta sunt, quando CAROLUS tyrannus laicis episcopatus dedit, & Episcopos nullam haberé potestatem permisit. Cum hoc Carolo Milo supradictus ad bellum profectus est, sola jam tonsura Clericus, habitu & moribus irreligiosus: & post victoriam Episcopatibus Treberorum & Remorum ab eodem Carolo donatus est. Cujus infelici tempore his de ecclesiis multa sunt ablata, & res ab Episcopiis divitæ, domus Religiosorum destructæ, ecclesiastica disciplina disperdita: adeo ut Clerici, Sacerdotes, Monachi, Moniales sine lege ecclesiastica viverent, & refugia indebitu haberent. Patet hujus calamitatis indicium in pluribus Trebetensis parochiæ ecclesiis, in quibus singulis singulæ olim fuerunt congregationes, quæ tam a præfato Milone quam ab aliis tyrannis, ne dicam Episcopis, rebus spoliatæ, vix ounm Presbyterum sustentare possunt: sicut est ecclesia sancti Medardi, quæ sita est prope Cellam sancti Eucharii super Soroam, quæ dicitur Travenu; ecclesia sancti Symphoriani a beato Modoaldo constructa; ecclesia in honorem sanctæ Crucis jussu beatæ Helenæ condita; ecclesia sancti Remigii ad litus Mosellæ; ecclesia ad Palatium; ecclesia super montem sancti Beati Confessoris in Confluentia *; ecclesia sancti Stephani extra Castrum Audernachi. Forum quoque quod erat ante portam Mediam constitutum, & frequentia comprovincialium satis celebre & famosum, orta inter cives & negotiatores gravi simultate ex eo loco in Wagasatiam translatum est. Et de his hactenus.

* Coblentz

Zacharias Bonefaciam Papa beatum, doctrina & operatione clarum, Treberensi & Remensi Ecclesiæ visitatorem & spiritualium negotiorum provisorem constituit, cum Milo tyrannus res ntrarumque teneret. Interea Carolus ecclesiarum destructor moritur: de quo nocte quadam revelatum est sancto Euchetio Aurelianensi Episcopo, quia esset in inferno inferiori: qui accito domno Bonefacio Romanæ Sedis vicario aliisque boni testimonii viris, Caroli sepulcrum aperuit: sublato autem lapide serpens miræ magnitudinis exivit de sarcophago, corpus autem Caroli non est ibi inventum. In his diebus Zacharias Papa audiens fidem & doctrinam domni Bonefacii, constituit eum Archiepiscopum Moguntinæ Ecclesiæ: nam antea Moguntini Episcopi & Colonienses suffraganei erant Wormacensium Episcoporum. Milo igirur tyrannus his ita peractis venationi inserviens, ab apro percussus moritur in villa quæ dicitur *Irane*, primo a Treberi miliario, ubi sepultus est post 40. annos suæ tyrannicæ invasionis.

Pippinus vero Rex suggestione Cleri & plebis Trebericæ HILDOLFUM claro Nerviorum genere ortum, in *Regensburch* autem enutritum, Trebericæ civitati constituit Episcopum. Hic construxit ecclesiam in honorem sancti Joannis Evangelistæ juxta Cellam sancti Hilarii in Campo Mattio, in qua corpus beati Maximini de

Cel-

Cella sancti Euchsrii transtulit cum aliis 300. Martyram corporibus a Rictiovaro psfforum: quem locum & sus supellectile & fundis ditstum, & Cœnobitis repletam, centenam numerum Monachorum constituit. Quæ videlicet Cella in fundo sancti Petri constracta, Episcoporam Treberensiam malto tempore jari sabjscuit, donec unus eorum adulteratioue damnsbili cuidam Reginæ sd nupriss eamdem Cellam cum castello quod dicitur Sericam dedir dono: & sic deinceps a Regibus detenta est. Hic denique pust aliquot annos Episcoparum suum relinqaens, in salru Vosagi Cellam sibi construxit, in qaa & requiescit. Cui successit WIEMADUS. Hic Cellam sancti Goaris ad jus sancti Petri transferre conatas est: sed violentis Pippini conatas ejus impedirus est: præceprum tamen regiæ auctoritatis ab eodem Pippino super Cellam sancti Maximini & aliis rebus ecclesiæ Treberensis obtinuit, a Csrolo qaoque Magno Pippini filio: quod qui scire volaerit invenire poterit. Eo mortuo RICHAODUS *a* ordinatur Episcopas, dainde WIZO, post quem AMULARIUS FORTUNATUS Cardinalis Romauus, qui libram Officioram composair. Hic missas est a Carolo Msgno Constantiuopolim proprer pacem cum Imperatare Michsele firmsndsm: qui Carolas multum marmor & maseam plarimam de Treberis ad Palatium Aquis vexit, & beato Petro ad vicissitadinem munera dedit. Post Fortunstum Treberis præfuit HATTE Abbas Mediolaceusis. Hic ammonitus in visu s saucto Maierno, iu 23. anno Ludovici Imperatoris asportavit corpus sancti Castoris de loco qui dicitar Cardena, ad Confluentiam, ad Monssterium quod ipse construxerat, & prid. Id. Decembris consecravit iu honore saucti Castoris & omuium Confessoram, & post consecratiouem sanctum corpus iu ecclesis recoudidir, ibique Ludovicus Imperator malta dona præsentavit. Dicunt euim quidam res ecclesiaram ssncti Euchsrii & ssncti Lutvviui principibus suis in beneficium tradidisse. Post 30. annos sai Sscerdntii obiir, & sepultus est in Monasterio sancti Eucharii, snte altare sancti Joannis Baptistæ, in sbside aquilonari: ad cajus dexteram in altera abside reqaiescir msgni germinis nobilitare clsrus vir, nomine ROTGARUS. Auno dominicæ Iucar. 851. Cathedram Hetti TIETGAUDUS obtinuit. Hic simplex sedactus est a Lothsrio Imperatore adaltero & Gonthero Coloniensi Archiepiscopo, & consensit in dejectiono Tietbergæ axoris ejusdem Lotharii falso accasaræ: immo diffinivit in Synodo, qaod scilicet ipsa suisset confessa, semetipsam germani fratris incestuoso pollutsm fuisse concubitu, &c.

MONUMENTA HISTORICA

ANNO 657

AD ACTA SANCTORUM PRÆMISSA ILLUSTRANDA.

I.

PRIVILEGIUM EMMONIS EPISCOPI SENONENSIS.

ex membranis Monasterii.

Pro Monasterio sancti Petri apud Senonas.

DOMINIS sauctis & summi calminis apicem pontificatus cathedræ specula præsidentibus in Christo Fratribus Senonicæ civitatis comprovincialibus, CHRODOBERTO, FARONE, BERTOALDO, AUDOENO, GAUZBERTO, ELIGIO, EMMO peccator inplex vester in Domino præsumir mittere salutem. Licet nos antiqaæ regulæ constituta salubre observatione custodire conveniat, tamen utile provisione trsctantes id constituemus, ut quod sacris deliberationibas nun derogst, intrepida observatioue servetur. Et quia vir venerabilis AGHILANUS Abbs nns cum Frstribus secum consistentibus de Monasterio sancti Petri & Paali, quem domna TEODECHILDIS Regina quondsm suo opere construxit, vel ipsa ibidem saum videtar habere sepulchrum, sub opidam Seuonis civitste, religionis saggestionis postulatio nostrarum quippe auriam intima penetravit, quæ in viscersle pierstis affectu ita cor intrinsecus saæ petitionem molivit, ut petits non concedere, aut certe libentissime non implere, nostræ dumtsxat animæ iu religioso fore potarent. Ssncto igitur desiderio faccensis sub Reguls beati BENEDICTI & modo Lusovieusis Monasterii devota meute & integra devotione deliberant consistere, nostræ

Confer cum Vita S. Ebbonis in hujus Sæculi tomo 1. pag. 601.

a Macarius etiam dictus, quem Alcuinus Monachum vocat in inscriptione epistolæ 34. his verbis *Pio Patri & amico carissimo* MACARIO *Monacho & Pontifici Flacus Albinus*: ad quem exstat etiam epistola 40. & de eodem epigramma 201. Brovverus eum Mediolacensem Abbatem fuisse scribit.

stræ velocitatis extremitata supplicæ deprecationis petitionem poposcerent, ubi nos Fratribusque nostris Senonicæ Ecclesiæ nobis sub die congregatio libentissimo impertiret. Licet sancta Carthaginensis synodalis domni Augustini epistola jubeat Abbates Monachosque eorum libertatis privilegium, ut nec ullo potestatis vinculo ab Episcopis detinere, sed locis quibus se propriæ Monachi deliberationis institutionia: cum etiam sub hujus Regulæ disciplina sanctorum Agaunensium locum, immoque Monasteria Lirinensis, Luxoviensis, vel basilica domni Marcelli, de inhabitatoribus libertatem, quam a quibusque ibidem derelictum eatenus fuisse sancitum, & nunc a succedentibus custoditur, conspiratione consensu antedicti viri postulationem sanctæ religionis sublibentissime annuentis ita ab omnibus, ut quæ prædicta basilica vel Monachos in ipso Monasterio sub evangelica libertate religionem viventibus ab ipso viro vel regio munere seu a quibuslibet Christianis in agria, mancipiis, ministerio, sacris voluminibus, vel quibuscumque speciebus, qui ad ornatum divinæ cultum pertinere noscuntur, aut cæteris rebus conlata vel deinceps conlatura sunt, præsentis vitæ nostræ temporis seu successorum nostrorum nullus sibi exinde aliquid Clericorum aut Pontificum, vel regalis sublimitas, suis usibus usurpare aut minorare præsumat. Altare vero tantum in ipso Monasterio, & tabula benedicetur si defuerit, Episcopus Senonicæ in Dei nomine benedicat cum sancta crisma annis singulis, pro reverentia Sanctorum sine præmium muneris causa concedat. Et quod in ipso altario fuerit in Dei nomine oblatum, vel ad ipsum Monasterium ad quemcumque Deo inspirante transmissum, nihil sibi exinda Pontifex audeat vindicare. Et cum Abba ille fuerit de hoc sæculo evocatus quem unanimiter omnis congregatio illa Monachorum ex semetipsis optima Regula compertum eligerent, a nobis vel successoribus nostris absque ullo commodo secundum sanctos canones ordinetur & reliquos gradus Clericorum sine aliqua exceptione juxta quod electio docet, constituemus consecrare: nullam aliam in Monasterio potestatem neque in rebus, neque, ut diximus, in personis, quamdiu sub sancta Regula ipsa Abba vel ipsi Monachi seu successores eorum vixerint, supradictus Episcopus, Archidiaconus, aut quælibet persona alia habere præsumat. At quodcumque de eodem Monasterio sicut * de parrochiis aut cæteris muneris causa audeat donare vel auferre. Et nisi rogitus a congregatione ipsa vel Abbate, nulli nostrorum audeat adira secrera aut saminium septa: ut quatenus Monachi solitarii nuncupantur, de perfecta quiete valeant duce Domino per tempora & sub antedicta Regula viventes, & sanctorum Patrum vitam sectantes, pro statu ecclesiæ & salute Regis vel patriæ valeant exorara. Et si aliter ipsi Monachi de eorum religione tepide egerint, secundum Regulam ipsius domni Benedicti & sancti Columbani ab eorum Abbate; aut si ipse neglexesit, ab ipsis Abbatibus qui regulariter vivunt, corrigantur, & ipsa integritate Deo adjuvante servetur, & sub eo, ut diximus, privilegium eaque libertate, qua antedicta Monasteria Monachis, nostris, at dictum est, futurisque tamporibus subsistant. Et quia nihil de canonica auctoritate convelletur, quidquid a domesticis fidei tranquillitatem pacis tribuetur. Quod si quis calliditate aut cupiditate præventus visus fuerit ea quæ sunt superius comprehensa temerario spiritu violare, annum a communione omnium Fratrum se noverit alienum: & nihilo minus hoc privilegium Christo protegente perpete maneat incorruptum. Quam etiam constitutionis nostræ definitionem manus nostræ subscriptionibus roboratam per Fratres & conservos nostros Abbates perpetuis temporibus valituram, ut robustior maneat, vobis vel ceteris destinavimus insuper confirmandam stipulatione subnexa. Actum Mansolaco curte dominica anno tertio regni domini nostri Clotharii Regis.

Emmo Episcopus.

Joannes *a* peccator hoc privilegium consensit.

Unemundus *b* hoc privilegium consensit.

Eodaldus *c* Episcopus hunc privilegium consentiens.

Bertaldus *d* peccator hunc privilegium consentiens.

Leoboldus *e* episcopus.

Ameghnarius *f* in Christi nomine, acsi peccator Episcopus, hunc privilegium consansit.

In Christi nomine Gauttobertus *g* Episcopus hunc privilegiam consentiens.

Hugniarius *h* peccator hunc privilegium consentiens.

Chrodobertus *i* peccator hunc privilegium cons.

Burgundofarus *k* in Christi nomine, acsi indignus Episcopus, hunc privilegium cons.

Maurinus *l* peccator hunc privilegium cons.

Bertofridus *m* Episcopus peccator Ambianis urbis cons.

Brego peccator Luxogius *n* urbis Episcopus.

In Christi nomine Bercarius *o* etsi peccator Episcopus.

In Christi nomine Concessus *p* peccator, Episcopus Ebrucini cons.

Hacnarius *q* peccator hunc privilegium cons.

In Christi nomine Momolenus *r* acsi peccator Episcopus hunc privilegium cons.

Ricuualdus peccator hunc privilegium cons.

Marginal notes:

* l. sive

a Arelatensis
b Lugdunensis
c Viennensis
d Trecensis
e Lingonensis
f Sagiensis
g Carnutensis
h an Constantiensis
i Parisiensis
k Meldensis
l Bellovacensis
m Ambianensis
n id est Lexoviensis
o Cenomanensis
p id est Ebroicensis
q Nivernensis
r Noviomagensis

In

In Christi nomine LUPUS f Episcopus consentiens hunc privilegium cons.
GAUDEMUNDUS peccator hunc privilegium consentiens.
DEOCHARTUS t peccator serviens consentiens.
In Christi nomine GYRHINDUS u acsi peccator consentiens.
In Christi nomine DRUSIO x acsi peccator hunc privilegium cons.
In Christi nomine ego AUDEBERTUS y acsi indignus Episcopus hunc privilegium consentiens.
In Christi nomine RAGNOBERTUS z acsi indignus Episcopus cons.

f Cabilonensis
t Antipolitanus
u Arvernensis
x Suessionensis
y Cameracensis an Silvanectensis
z Bajocensis.

In hoc Privilegio quædam occurrunt notanda 1. Privilegium inscribi *comprovincialibus Episcopis*. CHRODOBERTO Parisiensi, FARONI Meldensi, BERTOALDO Trecensi, AUDOENO Rotomagensi, GAUZBERTO Carnotensi, & ELIGIO Noviomagensi, ex quibus Audoenus & Eligius non erant comprovinciales in stricto significatu, id est suffraganei Metropolitæ Senonensis. 2. Eligium Privilegio non subscripsisse, sed loco Eligii, qui paullo post concessum Privilegium obiit, ei subscripsisse Momulenum seu Mummolenum Eligii successorem. 3. Bicgonem in Lexoviensium, & Concessum in Ebroicensium Episcoporum vulgatis indicibus desiderari. 4. Incertum esse cujus Sedis Episcopi fuerint Rigvvaldus & Gaudemundus: nisi Gaudemundus idem sit qui Gaudo Aurelianensis, & Rigvvaldus idem qui Reginaldus Silvanectensis. 5. Ragnobertum Bajocensem eum esse, cujus uti & Zanonis Martyris reliquiæ e loco, qui vocatur Mons-Ecclesiæ, translatæ sunt in Sujacum villam per Baltfridum Bajocensem Episcopum *anno Incarnationis 848. Indict. X.* ut legi in ejus rei historia a Josepho Sacerdote, Regis Aquitanorum quondam Cancellario descripta. De hoc privilegio lege Clarii Monachi Chronicon in tomo 2. Spicilegii.

II.

CHARTA DONATIONIS LEOTHERIÆ

sororis S. Ebbonis, ubi supra.

ANNO 695 ex Monasterii Chartario.

DOMINAE semper ac venerabilis basilicæ sancti Petri Apostoli, quæ est constructa sub opidum Senonis civitate, ubi domna TEUDECHILDIS Regina requiescic in corpore, ubi venerabilis VIRALBOLDUS Abba vel Monachi sub sancta Regula deservire videntur. LEOTHARIA sive MUMMIA timens Deum, cogitans de æterna retributione, ut mihi Dominus Deus in futurum aliquid de peccatis meis minuere dignetur; vel pro loco sepulturio corpusculum meum, ut in ipso sacro loco Monasterio sancti Petri sepelire mereretur. Proptarea dono ipsi Monasterio superius memorato illum mansum indominicatum & ipsam ecclesiam ad ipsum mansum pertinentem, quæ acclesia est in honore sancti Petri, & illas res tam de paterno quam de materno, vel de quolibet atracto mihi obvenit, qui conjacet ipse mansus & illa ecclesia & illæ res in pago Lastcense *, in villas nuncupantes Retiaco sive Pauliaco, cum omnes adjacentiis sive mancipiis meis vel omnes portiones meas sive ingrediciis, tam in mansis quam in farinariis seu & silvis, necnon & in pratis, pascuis, aquis aquarumve decursibus, omnium præsidium & omne genus peculium utriusque sexus generis, quod dici aut nominari potest, seu & inantea augere & meliorare potuero, ad ipsum Monasterium perennis temporibus ibidem proficiat in augmentis. Si quis vero (quod futurum esse non credo) si ego ipsa aut aliquis de hæredibus meis vel ulla quælibet opposita persona, qui contra hanc epistolam donationis venire conaverit *, & insuper inferat partibus ipsius Monasterii una cum fisco auri libras duas, argenti pondus 5. esse multandum: & præsens donatio ista firma omni tempore permaneat sub stipulatione subnexa. Actum basilica sancti Petri. LEOTHERIA sive MUMMIA hanc epistolam donationis fieri & firmare rogavi. RAGNOALDUS Diaconus rogitus scripsit. Teutleoterius, Lupus, Donnus, Babo, Norbertus, Magvvinus, Teoderindus, Leutbertus. Quintodecimo KL. Jun. anno quinto a regni nostri Chlodovei Regis GUNDOLANDUS Presbyter ordinante domna LEOTHARIA hanc epistolam scripsi & confirmavi.

* Lausiois

* supple quædam ex sequenti.

III.

CHARTA DONATIONIS INGOARÆ.

sororis item S. Ebbonis.

711 ex eodem

IN nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti. Dum omne donum desursum descendens lumen a Patre esse potest; quia oportet unicuique pro æternam salutem tractare, & de caduca hujus sæculi facultate æternam sibi præparare, ut cum dies extrema advenerit, non inveniat unumquemque imparatum, sed diligentar de bonis operibus præcinctum: quia Dominus JESUS-CHRISTUS ac Redemptor omnium per sanctum Evangelium clara voce intonat dicens: Thesaurizate vobis thesaurum in cœlis, ubi nec fures veniunt, nec furantur. Facite vobis sacculum de mammona iniquitatis, quod non veterascit: & alio loco, quo das parum, & comparas regnum: tribuis parvam pecuniam, & accipis sine fine mansura. Idcirco quia omnis homo Dei consilio ducitur, rectum videtur, ut

a Hinc patet Chlodoveum III. regnasse annos quinq; tametsi nonnulli annos dumtaxat quatuor ei tribuunt.

ut ipsis in omoibus & per omnia suum adimpleatur praeceptam. Sic ego iolustis Deo sacrata INGOARA, sana mente salubre consilium cogitans æteroam retributionem, vel pro peccaminibus meis minuendis seu & pro animæ meæ remedio adtraxit mihi apostolica vel evangelica depotario, ot aliquid de tebus propriis meis Monasterio sancto Perro, qui est coostructos sub opidom eivitate Seooaum, ubi venerabilis GNROOOLINUS Abba vel Monachi ibi consistentes præesse videntut, ut ibidem illis deservientibus loco coodooare deberem. Quod & ira per hanc eartulam donationis a die præsenti dono donatumque in perpetuum esse deceruo, hoc est portionem meam io villa quæ dicitur Fontanas, sitam io pago Tornodriuse, quidquid mihi tam de patetno quam & de materno ptodiit, una cum adjacentias & appendieias ad ipsas Fontanas pertinentes; seo & In pago Ladsceose, Pauliaco & Bagnolo, & reliqua locella quæ ad ipsam villam Fontaoas aspieere videntur, tam terris, domibus, ædificiis, libertates, opera acolanorum, vineis, silvis, campis, praris, pascuis, colris, & incultis, aqois aquarumve decursibus, omnium præsidiom & omne genus peculium otriusque generis sexus, quod diei aut oominati potest, seu & inantea augere vel meliorare potuero, ipso Monasterio pereoois temporibus ibidem proficiat in augmentis. Si quis vero aut ego ipsa, aut aliqui ex heredibus meia, aut qualiter ulle obposita petsona adversus præsentem donatiooem, quam ego plenissima voluntare mea fieti & firmare rogavi, quolibet ingenio venire aur iostiogere eonatus fuerit, io primis in iram æternæ Trinitatis incurrat, & a liminibus sanctotum vel bonorum hominum Christianorum vel ipsius sancti loci extraneus excommunieatus permaoeat; & insuper inferat partibos ipsius Monasterii uoa cum fisco auri libras duas, argenti pondo quinque esse mulrandum. Præseos quippe donario omni tempore fitma stabilisque maneat persistendo stipularioue subnexa. Actum Senones. INGOARA donationem haoc a me factam sciatis. In Dei nomine EAAO peeeator Episeopus subsetipsi. GAUDAGENGUS Arebidiaconus sub. FILEX Lector. LAODACHINUS BOSO Indignus peccator Abba. AUSTRAPIUS Lector. LEOTARTUS peceator Abba. AGOAALDUS. ERMENALDUS. Ego ERMENAARTUS rogante Deo sacraræ Ingoaraoæ hanc donationem seripsi & pernotavi sub die 12. Kal. Novemb. anno primo regni domiai nostri DAGOBERTI Regis. *

IV.

PLACITUM CHLODOVEI TERTII.

De Hildulfo villa & Baccito in Baciva superiore.

AN.CHR. 691 ex autographo Dionysiano.

CHLODOVIUS Rex Francorum vir inluster. Cum in nostri vel Procerum nostrorum præsentiam venerabilis vir GNROTCHARIUS Diaconus Chuneberèto iotetpellavit dum diceret, eo quod loco noncobante Malchaehildulfo villabus, sito Bacio superiote, quem ante ..... suo quondam & quod per venditionis titulum firmaverat, vel per sua precaria possidit, malo ordine contradieerit, vel post se retenerit, *cetera legi non possant.*

CHROTCHARIUS *subsignavit*

Datum quod feeit mensis Augustus dies duadecim, aono primo regni nostri.

Cum sigillo cereo adfixo.

V.

692 ex autographo Dionysiano. a Parisiensi b Bellovacensi.

ALIUD EJUSDEM REGIS

De Nocido super fluvium Iseræ in pago Camiliacensi.

CHLODOVIUS Rex Erancotom vir iolufter. Cum nus in Dei nomioe Lusatca in palatio nostru una cum apostolieis viris in Christo Patrebus nostris SIGOFRIDO, a, CONSTANTINO b, GRIBONE, & URSINIANO, Episeopis; necnon & inlustribus viris RAGNOALDO, NORDABERCTHO, ERMENFRIDO, Optimates; MADALULFO, TURNOALDO, Gravionebus; neenoo & BENEDICTO & CHARDOINO, Senlscaleis; seu MARSONE Comite palatii nostro, ad universorum causas audiendum vel recto judieio terminandum resederimus; ibique veniens venerabilis vir CHAINO Abba de basilica peculiaris patroni nostri domni Dionysii, ubi ipse preciosus in corpore requiescit, adversus inlustris Deo sacratæ ANGANTRUDAE filiæ
supple jugalis. Brito ..... INGOBERCTHO quondam, suggerebat dum diceret, eo quod villa nuncupante Nociro, sita in pago Camiliacense, cum omni merito vel adjacentias suas

---

* Ex præmissis duobus instrumentis constat. S. Ebbonem narum fuisse in pago Tornodorensi, cum sororum ejus prædia eo in pago sita fuerint, & Episcopum ereatum fuisse tegnante Childeberto tertio, Dagoberti hujus parente ac decessore: quod utrumque in Vita ejus expressum confirmatur his litteris.

fuas ad se pertineotes vel aspicientes, quicquid ipse Ingoberthus vel memorata Angantrudis tam de alote parentum, quam de comparato vel de qualibet adtractum ibidem tennerint vel possidetint, per suum strumentum ipsius Abbaris in integritatem firmassit. Unde & ipso strumentum seu & precarium, per quod ipsa Angantrudis pertinentium ipsius Abbatis hoc possedibat, in præsentem ostendedit religendas. Ess relictas, sed dum memorata Angantrudis ad præsens aderat, interrogata fuit, se ipsa villa Nocito memorato Chainone Abbati vel ad partes basilicæ sui sancti Dionysii firmassit, aut .·..·.· adesse volibat. Sed ipsa Angaotrudis in præsentia fuit professa, quod memorata villa Nocito una cum omne merito vel adjacentias suas ad se aspicientis vel pertioentis, quantumcumque ipsa vel jogalis suus Ingoberthus de qualibet adtractum ibidem tenuerint vel possiderint, memorato Chainoni Abbati vel basilicæ sui sancti Dionysii per ipso strumentum firmasset, & ipso strumentum vel precatiom ob hoc fieri rogassit, & anctir contra quemlibet exinde aderat, & in antea adesse disponebat. Proinde nus talitet una cum nostris Procetebus constitet decrevisse; ut dum inlustris vir MARSO Comis palatii nostti testimuniavit, quod hæc causa talitet acta fuisset denuscitur, jobemmus ot memoratus Chaino Abba vel pars basilicæ sui sancti Dionysii ipsa villa Nocito una cum omne merito vel integritate sua, inspecta ipsa strumenta, sicut pet ipsas declaratur, absqoe repetitione memorata Angantrude vel suis beredebus omne tempore habeant evendegatum: & se * ipsius Chainone Abbati vel successoribos suis agentis basilicæ in antea fuerit necessitas, memorata Angantrudis vel hæredis sui io anctiriliorum * exinde contra quemlibet studiant desensare.

CHLODOVIUS *subsignavit.*

Datum sub die Kalendas Novembris, anno secuodo regni nostri, Losarca io Dei nomine feliciter.

V I.

ALIUD EJUSDEM

ANNO 792 ex autographo.

De lite Chainonis Abbatis Dionysiani contra Ermenoaldum Abbatem.

CHLODOVIUS Rex Francorum vit inlaster. Venientes Agentes basilicæ domni Dionysii, obi ipse preciosus Domnus in corpore requiescit, & venerabilis vir CHAINO Abba præsse videtur, Noviento in palatio nostro, suggesserunt, eo qaod itemque venerabilis vir ERMANOALDO Abbati ante hus annus vuaddio pro olio milli qningentas libras & vino bono modiis cento ANSBERCTHO Episcopo ipsi Chaino Abba ei commendassit, & taliter ipsi Ermenoaldus spondedisset, ut hoc ei daret adimplire deberet; & hoc nemine fecisset. Unde & ante dies per eorum notitias pariter ante domno INGOFRIDO Pontesece placeta inter se habuerunt, ot Madio minse pariter anno præterito & ipsi Ermenoaldus Abba pauderis * bomenis suam anno qnarta anra ipso Ponteſeci, aot boc conjurare debiret, quod ipso vuaddio eodem anno memorato Chainone Abbati numquam adchramissit, nec boc ei dire & adimplere spondedissit: qnod se * menime fecerit, argento libras decem ad ipso die dare debiret: * si qnod se boc non fecerit, postea ista Kaleodas Madias jam præteritas ante nus debirent conjungere, & inspectas eorum iu notitias eotum in terra de hac causa debirent dedncire rationis. Unde & per ipsas eorum notitias parieolas taliter inter se placitum habuerunt initum. Sed venientes ad eorum placitum ipsi Agentes jam dicto Abbati Noviento in ipso palatio nostro, per triduos, per plures dies ut lex babuit, placitum .·..·. custudissent, & ipso Ermenoaldo Abbati abjectissent vel sosadissent, ipsi nec venissit ad placitum, nec Missu in vice sua derixisset, nec ulla sonia nonciassit .·.·. Ptoinde nus taliter ona cum oostris Procerebus constetit decrevisse, ot se videntur per eorum notitias paricolas talitet inter se pro hac causa placitum habueront initum, & inlostris vir WARNO Comis palatii nostti testimuniavit, quod memorati Agentis jam dicto Chainoni Abbati placitum eorum ligebus custodiernnt & super .·.·. Ermenoaldus Abba placitum sum custodire necglissit; jobemus ut qnicqnid lex loci vesti de tale causa edocit, memoratus Ermenoaldus Abba partibus ipsius Agentibus ad partea ipsius Chainone Abbatia vel basilicæ sui domni Dionysii omoemodis vobis distringentebus componite & scire noo recusit.

CHLODOVIUS

Datum quod fecit mensis Madius dies quinqne, anno secuodo regni nostri, Noviento io Dei nomine fideliter. *Cum sigillo cereo chartæ adfixo.*

VII.

ALIUD EJUSDEM REGIS

ANNO 692 ex autographo.

De Monasterii Dionysiani immunitate a teloneis & aliis vectigalibus.

CHLODOVEUS Rex Francorum vir inluster. Dum ante hus annus proavns noster DAGOBERCTHUS condam Rex solidus cento exemtis de Massilia civetate, sient ad cellario fisei potuerant esse exactati, Abbas ILBCA peculiaris patroni nostri domni Dionysii, nbi ipsi preciosus in corpure requiescit, & venerabilis vir CHARNO Abba præesse videtur, per sua præceptione concessisset, & parens noster SIGEBERCTHUS seu & habuncoli nostri CHLOTHARIUS & CHILDARICUS, etiam & genetur noster THEUDARICUS condam Reges, per eorum præceptionis hoe ibidem denuo concesserunt vel confirmaverunt: & taliter in ipsas præceptionis videtar habere insertum, ot tam in ipsa Massilia quam & per reliqua loca in Regnu nostra, ubicumque telleneus portaticus pontaticus, rotatecus, vel reliquas reddebutionis a judiecbns publecis exigebantur, de carradeci qni hoe inserre videntur, ad Missus ipsius basileci nullatenus requireretur nee exegiretur, nisi hoe in omnibns annis singolis haberent concessum. Ideoque præsenti urdinatione vobis omnino jobemmus atqne super omnia demandamus, ut qnomodo Missi ipsins basilici domni Dionysii vel memorato Chaenone Abbati ad vos venerint, ipsus soledus cento exemtis secundum consuetudinem in cellario absque ulla mora vel delatione, juxta quod urdo cadaboli foerit, omnemodis daretur adinplire faciatis, & de ipsa carradeci qui hoe inferre videntur, nee in ipsa Massilia, nee per reliqua loca in Regna Deo propitio nostra nullo telleneo, nee portatico, nec pontatien, nee rotatieo, nec nullas reddebutionis, nee vos, nee junioris vestri, nee qnislibet do partibns nostis requerire nec exactare penetus non præsumatis. Vidite ut aliud ob hoc non faciatis, se gratia nnstra optatis habire propitia. *Cancellarii nomen legi non potuit.*

Datum qnod fecit mensis Junius dies quinque, anno secundo regni nostri, Novientu selieiter.

VIII.

ALIUD EJUSDEM.

ANNO 693 ex autographo.

De villa Baldana in pago Belvacensi.

CHLODOVIUS Rex Francorum vir inlnster. Cum nos in Dei nomine Valenciaenis in palatio nnstro una cum apnstnlicis viris io Christo Patribus nostris ANSOALDO, *a*, GODINO, *b*, ANSBERCTHO *c*, PROTADIO, SAVARICO, WULFACHRAMNO *d*, CHADUINO *e*, TURNOALDO *f*, CONSTANTINO *g*, ABBOHA *h*, STERANO, GRIBONA, Episcopis; seu & inlustribus viris GODINO, NORDOBERCTHO, SARROARDO, RAGNOALDO, GUNDUINO, BLIDEGARIO, MAGNECARIO, WALDRANNO, ERMENTARIO, CHAGNERICO, BUCCALINO, SIGOLENO, Optematis; ANGLIBERCTHO, OGMIRECTHERIO CHILLONE, ADREBERCTO, ADALRICO, GHISLENARO, JONATAN, MODAGHISELO, Comitebus; CHRODNUHDO, GODINO, SIGOFRIDO, GHIROINO, ERMENTEO, MADLULFO, ARIGIO, AURIANO, Grafionibus; RAGANVREDO, MORILIONA, ERMENRICO, LEUDOBERCTO, Domesticis; WULFOLAICO, AIOLO, CHRODEBERCTHO, WALDRAMNO, Referendariis; CHUGOBERETNO, LANDRICO Seoiscaleis, neenon & inlustri virn AUDRAMNO Comite palatii nnstro, vel reliquis quamplurimis nostris sedilebus ad oniversorum causas andiendas vel recta judicia terminanda resediremns, ibique veniens venerabilis vir CHROTCHARIUS Diaconns in causa INGRAMNO Onranolo filio CHALDEDRAMNO qnondam, ordenante inlustri viro NORDABERCTHO, qui causas ipsius Ouranolo per nostro verbo & præcepto videtur abire repertas, adversus hominem nomine AMALBERTUS repetibat dum diceret, eoquod locello noncopante Baldane curte super fluvium Marso, qui fnit ipsios Chaldedramno, genitori prædictn Ingramnn, malo ordine post se retenuerit. Unde & per nnstras divalis præeeptionis pluris placirum & *tes* pro hae causa haberent initas, etiam & ad præsens ad dies quinque ante istas Idus Martias per alias nostras divalis præceptionis memmoratus Chrotcharius apod ipso Amalberio de hac causa placitum habuit initum. Sed veniens ad eo placito prædictns Chrothcarins Valencianis in ipso palatio nostrn, & dum placitum ipsius in ligebus custodibat, vel ipso Amalberctho subsadibat, sic veniens ex parte filins ipsius Amalberctho, nomine ANALRICO, sub sadina sua contradixissit, & dum exinde in nostri vel supra seriptis viris præsentia io rationis adstabat, in-

a Pictavensi
b Suessionensi
c Æduensi
an Rotomagensi
d an Senonensi
e is subscripsit Concilio Rotomagensi sub Ansberto
f an Parisiensi
g Bellovacensi
h Mettensi

Interrogatum fuit ipsius Amalrico, dum ipsi genitur suos per nostra regalis præceptionis placitum apud ipso Chrotchario habibat initum, quo ordine ac causa inttoire volibat. Sed ipsi Amalricus nullatenus videre potuit tradi rationem, quod in ac causa structur advenissit, nisi inventum fuit, quod contra rationis ordinem ipsa sub sadina contradixissit, vel in ac causa introissit, sicut fuit judecatum, ut in exfaido & fredo solidos quindenos pro hac causa fidem faeere debirit, quod ita & in præsenti persistere ausus est fecisset: postia memmorstus Chrotcharius per triduum aut etiam amplius placitum suum, ut lex habuit, custodissit, & ipso Amalberctho abjectissit vel sulsadissit, ipsi Amalberctus nec venissit ad placitum, nec ipsum unde Borone fuo inlustri viro Ermenario quondam per ipsas præceptionis habuit achramitum * nullatenus præsentassit, nec nulla sannia nuncissse adfirmat. Proinde nos taliter una cum nostris Proceribus constetit decrevisse, ut dum supra scripti viri renunciaverunt, etiam & prædictus vir Adramnus suum præbuit testimonium, quod ac causa taliter acta vel judicata seu definita fuissit denuscitur, jubimus ut antedictus Amalberctus ipso locello Baddane curte, quicquid ibidem ipsi Chaldedramnus visus fuit tenuisse vel moriens dereliquissa, cum omni integritate sua vel ajecientias, sicut ab ipso Chaldedramno fuit puss-ssum, cum ligis beneficium, memmorato Crotchasio ad partes supra scripti Ingramno omnimodis reddire & satisfacere non recusit, ita ut præsentaliter ipso locello prædictus Chrotcharius ad partes ipsius Ingramno omna tempore habuit evendecatum atque elidictum: & quicquid de fructa aut pecunis vel reliqua rem quod dici aut nomenare potest de ipso locello, ipsi Amalbettus .·.·. exinde abstraxit vel minuavit, vel quod Chaldedramnus moriens dereliquid; hoc eum legis beneficium semiliter reddere studiat. Et sit * inter ipsis ex ac re in postmodo sabita causatio, ex iplos solidos decem quod antedictus Amalricussd partes ipsius Chrotechario fidem fecit, hoc ei omnimodis compouire & satisfacere non recusit. Letaldus annuie * si

Datum pridie Nouas Martias annum tertio regni nostri Valencianis in Dei nomine feliciter. *Cum sigillo cereo charta adfixo.*

IX.

PLACITUM CHILDEBERTI TERTII

ANNO 702

De Monasterio Lemauso in gratiam Cænobii S. Germani.

CHILDEBERTUS Rex Francorum vir inluster. Cum nos in Dei nomine Catraciaco villa GRIMOALDO Majorem domus nostri una eum nostris fedilebus residerimus, ibique veniens venerabelis vir THEDELMARUS Abbs adversus misso ADALGUDE Deo sacrata, nomine AIGATHEO, suggerebat dum diceret, eo quod Monasteriolo in pago Stampinse nuncobante Lemauso una eum adjecentias suas in quibuscumque pagis adque terretoriis, villabus, domebus, ædificiis, accolabus, mancipiis, libertis, campis, viniis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursebus, farinariis, gregis cum pastorebus, præsidis, mobilebus & immobilebus .·.·. quæsita ad integrum quicquid possessio Gammone quondam & conjoge sua memorata Adalgude fuerit, per eorum strumenta ad Monasthyrio sancti Vincentii vel domni Germani, ubi ipsi preciosus domnus in corpore quiescit, quæ est sub opidum Parisius civetate constructus, ubi Thedelmarus Abba præesse viderur condonaverant, & ipsa strumenta in præsenti ostendit ad relegenda, relecta ipsa strumenta sollicitom fuit ipse .·.·. a nobis vel a Procerebus nostris interrogasse, se aliquid contra ipsa strumenta dicere aut obponere debebat, in præsenti dicere deberet. Set ipsi taliter adseruit, quod ipsas donationis quem venerabelis vir Thedelmarus Abba proferebat, vetacis aderant, & eas recognovit, & nihil contra hoc dicere nec proponere volebat. Qui & ipsi Aigatheus in præsenti .·.·.·. pro se, quia nisi pro ipsa Adalgude se, .·.·.·. ipsi Monasthyriolo Lemauso una cum adjacentias vel a dpendiciis suis superius intentatum dixit esse .·.·.·. Proinde nos taliter una eum nostris Procerebus constetit decrevisse, uedum inluster vir ACHTSLAMARUS .·.·. testimoniavit, ita inter ipsis fuit judicatum; ut dum contra ipsa strumenta nihil habebat quod dicere nec quod obponeret, per sua festuca se exinde in præsenti dixit esse. Jobemus ut ipso Monasthyriolo superius nomenato Lemauso eum omni integritate sua ad se pertenente vel aspiciente, quem jam dictus Gammo quondam vel conjox sua Adalgudis per eorum strumenta ad ipso Monasthyrio sancti Vincenti vel domni Germani condonarunt; vel quicquid ipsi Gammo moriens dereliquit, absque redebitione jam dicta Adalgude aut haredes ipsius omni rempore ad partem ipsius Monasthyrii sancti Vincenti vel domni Germani aut Rectoris suos habeant evindecatum adque adjudicatum, nec sit inter ipsis ex hac re inpostmodo subita causatio.

ex autographo Praten.

NOTA.

CHILDEBERTUS

Datum quod fecit mensis Febroarius dies, anno 7. regni nostri, Carraciaco feliciter.

X.

ANNO 716

DIPLOMA CHILPERICI REGIS,

Quo immanitates Monasterio Dionysiano concessus confirmat.

ex autographo Dionysiano.

CHILPARICUS Rex Francorum vir inluster. Oportet clementiæ principale inter ceteras petitiones illud quod pro salnte adscribetur, & pro divine nominis postolatur, plagabile anditum suscipere, & procul dubio ad effectum perducere: quatenus de talibus rebus præsentis sæculi æterna conquirantur juxta præceptum Domini dicentis: *Facite vobis umicis de mammona iniquetatis*. Ergo de mammona iniquetatis juxta ipsius dictom nos oportet mercare æterna cœlestia: nt dum Sacerdotum cougrua impertimna beneficia, retrebutorem Domino ex boc habere meriamur in æterna tabernacula. Igitur veuerabelis vir CHILLARDUS Abba de baselica peculiaris patronis nostri domni Dionysii Marthyris, ubi ipse preciosus Domnus in corpore requiescit, clementiæ regni nostri sopplicavit, ut juxta quod ub antecessorebus Regibus parentebua nostris u longo tampore omnis emnnitas de villa præfatæ sancti baselicæ fuit concessu, uude & ipsas præceptionis se præ manibus habire adfirmat, & hoc asque nunc inviolabiliter adserit esse conservatum. Unde petit, ut hoc per nostram auctoritatem dinno pru rei firmitatis circa ipso sancto loeo, vel homenis qni se cum substantia eorum ad ipsa basilica tradunt vel condonaut, juxta quod anteriores parentis nostri vel præcelsus avuncolns noster THEODERICUE, seu & cousobrini nostri CHLODOVIDS, CHILDEUERTHUS & DAGOBERTHUE quondam Regis, per eorum anctureates ad ipsa baselica hoc præstiterunt vel confirmaverunt; hoc iteratie circa ipso Abbatem coucidere & confirmare deberemus. Ideo cognoscat Magnetudo seu utilitas vestra, quod nos pro reverentia ipsius sancte loce, vel pro quietem ibidem Deo famolancium, prumtissima volunrate denuo concessisse & in omnebus consermasse vestra cognoscat solertia. Quapropter per bunc præceptum quod specialius decernemus, & in perpetuo volemus esse mansurum, jobimmus, ur neque vos, neque juniores seu successores vestri, neque quislibet de judiciaria potestate acciuctus in curtis præfatæ sanctæ baselicæ domni Dionysii, abi & ubi, iu quascumque pagus In Regna Deo propitio nostra, quod a die præsente pars ipsius Monastirie possedire vel dominare veditur, vel quod a Deo timentebus hominebus per ligetema instromenta ibidem fuit concessum, aut in antia fuerit adetum adque delegatum, nec ad causas uudiendum, nec ad fidejussiones tollendom, nec ad freda exigeodum, nec ad mansionis faciendum, nec paratas, nec ullas redebationes requereudum, ingredire nec exigere quoque tempore penetus unn præsumatis, nisi quicquid fistus uoster exinde potuerit esperare; omniu & ex omnibus pro mercidis nostri compendium cum omnis fredus ad integrum sibimet concessis, ut dictum ast, inspectas ipsas præceptionis anteriorum Regum, parentum quondam nostrorum, vel juxta quod præsens nostra continere videtur anctoretas, quicquid ipse functus locus a die præsente, ut diximus, habire videtur, quam quod in postmodum u Deo timeutebas hominebus vel a nobis fuerit adetum vel conlatum, seu quicumque juste & rationabiliter cum omne substantia ad ipso Monastirio se tradediret, & ses suas per ligidema instromeutu ibidem delegaverit vel firmaverit; sub integru emunitate a die præsente valeat resedire quietus adque securus: &, ut dictum est, quicqaid exinde forsitan fiscus noster sperare potaerat, iu lnmiuarebus vel estipendiis seu & in elimoniis pauperum ipsius Monastirie perenniter pro nostris oracolis ad integrum in omnia & ex omnibus fit concessum adque indnltum, ut eis melius delectit pro estabilitate regai nostri, vel pro quietem quibuslibet chartie leodis nostris Dominl misericordia adrentius deprecare. Et ut bæc auctoritas nostris & futurie temporebas eirca ipso sancto loco perenniter firma & inviolata permaueat, vel per tempora inlæsa custodiatur adque conservetur, & ab omnibus judicea melius credatur; manus nostel subscriptionebus subtus eam decrivemus roborare.

Cancellarii nomen legi non potuit.

CHILPARICUS Rex.

Datum sub dic pridie Kalendas Martias, anno primo regni nostri, in Dei nomine Compedio felicites.

Cum sigillo cereo chartæ adfixu jam pene deleto.

XI. ALIUD

XI.

ALIUD EJUSDEM REGIS.

ANNO 716

De immunitate teloneorum, &c.

CHILPERICUS Rex Francorum viris inluſtrebus omnis telenariis Maſilienſis. Dum & ante hos annis proavus noſter DAGOBERTHUS quondam Rex ſolidus cento exemtis de Maſſilia civetate, ſicut ad cellario fiſce potuerant eſſe exactati, Abbas ELAEA peculiaris patroni noſtri domni Dionyſii, ubi ipſe precioſus in corpure requiiſcit, & venerabelis vir CHILLARDUS Abba præeſſe veditur, per ſua præceptione ſua manu roborata conceſſiſſit, ſeu & domnus vel genetur noſter CHILDERICUS, etiam & abuncoli noſtri CHLODOCHARIUS & THEUDERICUS quondam Regis, etiam & nos poſtia per noſtra præceptione hoc ibidem dinuo viſe fuemus conceſſiſſe vel confirmaſſe; & taliter in ipſas præceptionis vel litteris habere inſertum, ut tam in ipſa Maſſilia quam & per reliqua loca in Regna Deo propitio noſtra, ubicumque tellenens portaticus, pontaticus rotaticus, vel reliquas redebutionis, quod a judicebus publicis exigetur, de carra eorum qui hoc inferre vedintur, ad Miſſus ipſius baſilicæ nullatenus requeratur nec exigitur, niſi hoc in omnebus annis ſingolis habeant conceſſam. Ideoque præſenti ordenatione vobis decernemus & omnino jobemmus, ut quomodo Miſſe ipſius baſelicæ domni Dionyſii, vel memurato Abbati hoc eſt .·.·. cum paris ſuos ad vos venerint, ipſus ſulidus cento exemtis, ſicut ex cellario noſtro ſecundum conſuetudinem abſque ulla mora vel delatione, juxta quod Ordo tataboli * fuerit, omnimodis eis dare & adimplire faciatis: & de ipſa carra qui hoc inferre vediatur, nec in ipſa Maſſilia, nec per reliqua loca in Regna Deo propitio noſtra, nullo telloneo, nec portatico, nec pontatico, nec rotatico, nec reliquas redebutionis, nec vos, nec junioris veſtri, nec quislibet de partebus noſtris requirere nec exactare penitus non præſumatis. Videtis ut aliter ob hoc non faciatis, ſe gratia noſtra obtatis abire propitiam.

ex autographo.

* catholici in alia charta

[illegible] recognovit.

Datum quod fecit menſis Martius dies quinque, anno primo regni noſtri, Compendio in Dei nomine.

Cum ſigillo certo.

XII.

PLACITUM EJUSDEM

ANNO 716

De quibuſdam rebus Monaſterii Dionyſiani.

CHILPERICUS Rex Francorum vir illuſter. Cum in noſtra vel Procerum noſtrorum præſentia Compendio in palatio noſtro homo aulicus, nomine [illegible], venerabeli viro MARTINO Præpoſito de baſelica peculiaris patroni noſtri ſancte Dionyſii interpellavit dum diceret, eo quod portione ſua de parte ſocero ſuo EDRONE quondam in loco nuncupante ſuperiore Bacivo ad eo ligebus provenire deberet, ei malo ordine contradicerit vel poſt ſe retinuit. Qui * ipſe Martinus dedit in reſponſis, quod eſtromentum habibat, quem filius ſuprascripto Edronae quondam, nomine EODO, venerabili viro CHRODDARIO Monacho ſancti Dioniſii vindediſſit, & ipſam vindicionem in præſente oſtendebat relegendam. Relicta ipſa vanditione ſed dum inter ſe intenderint, ſic a Procerebus noſtris fuit judicatum, ut illa medietate de ipſa portione in jam dicto loco ſuperiore Bacivo jam dictus Martinus ad partes ipſius ſancti Dioniſii abire dibiad. Proinde nos taliter una cum noſtris Proceribus conſtetit decreviſſe, ut dum inluſter vir WARNO Comis palatii noſtri teſtemoniavit, fuit judecatum, quod a cauſa ſic acta vel inquæſita fuiſſet denuſcetur; jobimmus ut memoratus Martinus ipſa medietate de jam dicta portione in ipſo ſuperiore Bacivo, quicquid ad ipſam medietatem aſpicere veditur, una cum terris, domebus, edeficiis, acolabus, campis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſebus, adjacentiis, appendicii ad ſe pertenentis, pecuniis, præſidiis, farinariis, gregis cum paſthorebus, omnia & ex omnibus rem exquiſitis illa medietate ad integrum inſpecta vel eſtante eorum eſtrumenta, abſque repetitione ſupra ſcripto Friulſo vel heredis ſuos ad partes ſancti Dionſii omni tempore habeant evendecata adque elidicata, & ſit inter ipſo Friulſo ſuiſque heridebus vel agentis domni Dionyſii omni tempore ſubita cauſatio; & dum ipſe Martinus in cauſa ipſius baſelicæ domni Dioniſii contra ipſo Friulſo tam illa fructa de illa alia medietate, quam & illa fide facta per vadio ſuo in præſente viſus fuit tranſ-

ex autographo.

* pro Cui

tranffelfiffe, jubimmus ut omni tempore tam ipſe Mattinus vel pars domni Dionifii abſque repetitione ipſius Friulſo vel heridis ſuos de ipſa fide ſacta vel ipſa fructa ductus & ſecure valeant reſedire.

ERMAGRANNUS recognovit.

Datum quod fecit menſia Marcius dies ſeptem, anno primo regni noſtri, Compeodio in Dei nomine.

Cum ſigillo cereo chartæ adfixo media jam parte detrito.

XIII.

ANNO 716 ex autographo.

PRÆCEPTUM EJUSDEM REGIS.

De centum vaccis.

CHILPERICOA Rex Francorum inluſter. Se tata patentum noſtrorum conſervammus, regia conſuetudine exſercemus, & noſtra in poſtmodum eſtabelis eſſe confidemus; præcipne petitionebus Sacerdotum, quod pro eorum confirmanda beneficia pertenit, libenter obaudimus, vel effectui in Dei nomine mancipammus, hoc nobis ad mercedis noſtri augmentum pertenire confidemus. Ideoque venetabelis vir CHILLARDUS Abba de baſelica peculiaris patronis noſtri domni Dionyſii, ubi ipſe precioſus Domnus in corpure requiiſcit, clementiæ regni noſtri ſuggeſſit, eo quod bonæ memoriæ proavus noſter DAGOBERETHOA quondam Rex, per ſna auctoritate mano ſua roborata, cartas cento ſoldaris quod in inferenda de pago Cinomanneco in fiſci ditionebus ſperabatur, ad ipſa ſancta baſelica annis ſingulis conceſſiſſit. Unde & juſſionem ipſios Principis ſeu & confirmationis avo noſtro CHLODOVEO, & bonæ memoriæ genitore noſtro CHILDERICO, vel avuncolo noſtro THAODERICO, ſeu & conſobrinus noſtrus CHLODOVIO, CHILDEBERCTHO & DAGOBERCTHO quondam Regebus, eorum manebus roboratas, ſe ex hoc præ manebus habere adfirmat: & ſicut ipſe beneficius ad ipſa baſileca ab ipſis Principebus fuit conceſſus vel indultus, annis ſingolis a judiciaia poteſtate loci illius reddiſe vel adimplire commemoratur. Sed pro firmitatis eſtudium petiit Celſitudini noſtri, ut hoc circa ipſo Abbati vel memorsta ſancta baſileca noſtra hoc pleoius deberetut Rex eas perpetnalitet confirmare, ipſius peritionem pro reverentia ipſius ſanctæ locæ gradante animo . . . . vel in omnibus confirmaſſe veſtra competiat Magnitudo. Præcipientes enim jobimmus, ut ſi conſtat ante dictus Princeps DAGOBARCTHUS quondam Rex ipſas vaccas cento inſerendabus de ſupra ſcripto psgo Cinomanneco, quod annis ſingolis io fiſci ditionibus ſperabatur, per ſua auctoritate ad ipſa baſelica conceſſit, & hoc a judicisria poteſtate annis ſingolis conſervare vel adimplire vedintnt; ita & deindeps inſpectas ipſis auctoritates vel confirmationes prædictis Priocipebus per noſtrum præceprum plinius in Dei nomine confitmatum circa ipſo ſancto loco perenniter in omnebus videtur eſſe conſervatum adque indultum, & ibidem noſtria & futuris Deo auſilianre temporebus proficiat in augmentis: ita ut eis melius delectit pro eſtabelirate regni noſtri ad ipſo ſaocto loco Domini miſericordia adtentius deprecare. Et ut hæc auctoritas firmior habiatur, & par tempora conſervetur, manus noſtri ſubſcriptionebus ſubter eam decrivemus roborare.

CHILPERICHA Rex. *Cancellarii nomen legi non potuit.*

Datum quod fecit menſis Martins dies ſexdecim, anno primo regni noſtri, Compendio in Dei nomine.

XIV.

ANNO 7[illegible]7 ex autographo.

DIPLOMA CAROLI MAGNI,

Quo Theodoldum Comitem abſolvit a ſuſpicione criminis læſæ majeſtatis.

CAROLUS gratia Dei Rex Francorum & Langobardorum & Patricius Romanorum. Præſpicue compendiis regalibus illud adſcribitur, quod pro contemplatione ſervitii fidelibus ſuis largiente Domino conſultiſſime muneratur. Quapropter dum omnibus non haberur incognitum, qualiter ſuadente diabolo PIPPINUS filius noſter cum aliquibus Dei infidelibus ac noſtris, in vita & Regno nobis a Deo conceſſo impie conatus eſt tractare, & Domino Jeſu-Chriſto miſerante non prævaluit eorum perfidia. Fuerunt namque aliqui in noſtra præſentia convicti, & ſecundum judicium Francorum dijudicati: aliqui vero fideles per judicium Dei ſe exinde idoniaverunt: ſicut THEO-

DOL-

DOLDUS Comes fidelis noster visus est fecisse : cui & nos omnes res proprietatis suæ juxta ejus deprecationem & servitio ac meritis compellentibus denuo & nostro largitatis munere, quantumcumque ex hereditate parentum aut de qualibet adtractum juste & rationabiliter antea possiderat, cum Dei & nostra gratia jure firmissimo ad legitimam proprietatem reddi fecimus, & per auctoritatem nostram pleoissima deliberatione confirmavimus. Statuentes ergo jubemos, ot quidquid ex successione parentum vel per strumenta cartarum tunc tempore, ut diximus, juste & rationabiliter cum æquitatis ordine jure erediratio visus fuit habere vel dominare, per hoc nostræ Serenitatis atque confirmationis præceptum com Dei & nostra gratia amodo & deinceps tenere & possidere valeat, & suis posteris aut cui voluerit Domino favente ad possedendum derelinquat. Et ut hæc auctoritas firmiter habeatur, & diuturnis temporibus auxilianre Domino melius conservetur, manu propria sobter eam decrevimus roborare, & de anulo nostro jussimus sigillari. Signum CAROLI gloriosissimi Regis. ERCANBALDUS relegi & subscripsi. Data pridie Aprilis anno 28. & 22. regni oostri. Actom Aquis palatio regio in Dei nomine feliciter.

XV.

CHARTA DROGONIS COMITIS,

ANCHR. 1030. ex chartis Monasterii.

Qua Monasterio Gemeticensi vendit jus Advocati.

Io nomine Patris & Filii & Spritus-sancti.

EGO DROGO nutu superni Regis Comes patriæ Ambianensis, vitam & sanitatem Christianis omnibus, cum vitæ utriusque profectibus. Volo notum esse tam dominis meis quam fidelibus sociis & hæredibus cunctisque quos movet causa vel ratio hujus chartolæ, hoc quod loquitur nunc scriptis olim factis post alios me firmasse. Confer Præfationem Partis I. nu. 112.

Regina Francorum BATHILDIS Regi Regum ancillata multimode, sicut multipliciter reperitor ejus in gestis, inter cætera quæ reliquit posteris suæ bonitatis exempla, quæ etiam juste constituta sunt in memoria æterna, quamdam villam quæ Genestevilla vulgo dicitor, & proptie io sumptus regios expeodebatur; dedit ad Gemeticensis Abbatiæ capitale Monasterium, quod in honore sancti Petri Apostolorum Principis est antiquitus dedicatum; illam vero oe quisquam exinde sibi vindicaret saltem in aliquo violentia cupiditatis humanæ facto & confirmato legaliter testamento dedit in perpetuum possidendam jure hæreditario cum suis omnibus appendiciis, mansionibus, ecclesiis, molendinis aliisque hujusmodi quampluribus, quæ juste vel injuste mundanis usurpaotar legibus. Hoc autem sicot rooc mansit firmatum, sic postea permansit omoimodis firmum osque ad tempus avi mei, scilicet WALTARI, & ejusdem loci Abbatis, videlicet ROTDRICI, qui quorumdam sæcularium malitia urgeote coactus postulavit ab illo, ot ex ea terra sibi fieret adversus adversarios Advocatus & taliter legis mundanæ succrescente superfloo usu illa cœpit fatigari diversi census innumero ritu ad votum Advocatorum usque ad tempus meum. Quapropter vir bonæ memoriæ THEODERICUS tunc temporis Abbas supra dicti Cœnobii factus, miserias incolarum condolens & eam compassiooe iotima ferens, studuit a me obtinere meritis & precibus, ut superstitio taota vel talis abdicaretur penitus. Inde igitur Rothomagensis monetæ sexagiota & duas libras mihi obtulit, necnon & sex eqoos permagni pretii præsentavit, & insuper tres Monachos permisit deinceps futoros assidue io prædicto Mouasterio, qui regulariter militarent pro aoimarum quarumcumque vellem remedio. Ego autem hominem Dei offendere nolens, immo Deum in homine diligens simul ac formidans, hoc ut subveniret ad redemptionem animarum soarum avo meo & aviæ, sub quorum manibus illa xenia increvere, ut adhuc succurreret patri meo vel matri, quorum incuria tributarios census constat non tam qoiescere quam removeri; ut insuper mihi & conjugis meæ Evæ (vel Emmæ) nomine, cunctisque nostris ex caroe nostra hæredibus animarum & corporum adcresceret salus, recepi oblata, concessi petita hujus prolocutionis conventione alterna. Quod qualiter actum sit ut liquido pateat, terram jamdictam quæ ad supradictam Abbatiam quamvis inquiete, possessive tameo pendebat, quoniam manus nostra & nostrorum consuetudinibus variis & exactionibus diversis eam inqoietabat, ligatam exsolvi, solutam dimisi, dimissam reddidi, scilicet postmodum immunem a consuetudinaria exactione, securam ab exactoria consuetudine, & ut brevius ac dilucidius dicam, omnioo a nostra tam in bono quam io malo advocatione & ex integro liberata a nostris nostrorumque legibus, Monachorum tantummodo Gemeticensium inserviret usibus, quamdiu moveretur præsentis sæculi volubile tempus. Ut autem hujus conventionis laudabile pactum stabile permaneret extunc in perpetuum, inde hoc scriptom fieri jussi, & manu propria corroboravi. Quod si qois meorum hæredum vel aliorum, quod Deus prohibeat, qoorumlibet successorum infringere præsumpserit vi vel qoolibet ingenio ex omnibus quæ loqoitur, nedum in multis, saltem in uno; in primis iram Dei omnipotentis incurrat, ejusque Virgiois matris ad

ad eum placandum auxilio careat, & a B. Petro cœlestis aulæ clavigero retrorsum præcipitetur, atque a Sanctis omnibus vinculo maledictionis, nisi resipuerit, constringatur. Anno ab Incarnatione Domini 1030. Indictione * regnante Rege Francorum ROTBERTO anno regni sui 42. & filii ejus concorditer cum eo regnantis anno jam quarto HENRICI. Actum est hoc apud castrum Melantem nominatum sub assignatione horum testium. S. Ego HENRICUS gratia Dei Francorum Rex hanc chartam a beatæ memoriæ patre meo ROTBERTO confirmatam regia auctoritate similiter confirmo, laudo, & stabilio. S. ROTBERTI Northmannorum Ducis. S. WALTERI Statucli. S. SANSONIS de Tarri. S. ARNULFI Præpositi. S. Wilterii filii Beboni. S. Gozelini Præpositi. S. Widonis. S. Genselini. S. Addonis. S. Ivo de Archuilo. S. Odonis Morel. S. Rainardi Sinescal. S. Herzelini clerici. S. Hildegarii thesaurarii. Signum DROGONIS † Comitis qui hanc chartulam fieri jussit. S. WALTERII † filii ejus.

ADDITIONES ET CORRECTIONES

Ad Partem Primam Sæculi tertii.

AD *quæstionem de Azymo, quæ in Præfatione Partis primæ hujus Sæculi agitata est, hæc addenda num. 66. lin. 2.* In primis occurrit sanctus Augustinus in sermone octogesimo tertio de diversis, ubi recens baptizatis exponens mensæ dominicæ sacramentum, singula quæque traducit ad mores; & de pane quidem sic loquitur: *Commendat vobis in isto pane quodammodo unitatem amare. Numquid enim panis ille de uno grano factus est? nonne multa erant tritici grana? sed antequam ad panem venirent, separata erant: per aquam conjuncta sunt, & post quamdam contritionem. Nisi enim molatur triticum, & per aquam conspergatur, ad istam formam minime venit, quæ panis vocatur. Sic & vos ante jejunii humiliationem exorcismi sacramento quasi molebamini: accessit baptismum & aqua: quasi conspersi estis, ut ad formam panis veniretis. Sed nondum est panis sine igne. Quid ergo significat ignis? hoc est chrisma.* Augustinus his aliisque verbis accurate singula distinguit, granorum contritionem, conspersionem & conjunctionem per aquam, coctionem: altum de fermento silentium satis innuit, illud eo tempore inusitatum fuisse. Adde sanctum Doctorem uti vocabulo *conspersi*, quo massam sine fermenti admistione aqua conglutinatam significari patet tum ex B. Pauli epistola ad Corinthios prima, tum ex aliis Auctoribus. Porro iste Augustini sermo adducitur ab Algero in libro primo de Eucharistia, capite nono-decimo. Augustinum sequitur Isidorus, &c.

In fine num. 76. post verbum adduxi.

His argumentis a Sirmondo objectis addo aliud ex Formula *Renuntiationis* ab Armeniis quondam exigi solitæ, *quum ad Fidem orthodoxorum Romanorum revertebantur*: quæ Formula his diebus edita est a viro eruditissimo Joanne Baptista Cotelerio in Notis ad librum quintum Constitutionum apostolicarum. In variis autem anathematismis, quos proferunt resipiscentes, hic legitur: *εἴ τις οὐ βάλλει εἰς τὴν προσφορὰν ζύμην καὶ ἅλας, οὐδὲ ἅγιον ποτήριον* (forsan *οὐδὲ ὕδωρ εἰς ἅγιον ποτήριον*) *μετὰ τοῦ οἴνου, ἀνάθεμα*: quem versum ita Latine reddit vir clarissimus. *Si quis in panem oblationis non immittit fermentum & sal, nec aquam cum vino in sanctum calicem, anathema sit.* Quo ex loco id consequi videtur, Latinos aliquando, hoc est eo tempore quo ista professio condita est, (quo vero tempore condita est, non apparet: nisi quod condita est post septimam Synodum in ipsa memoratam, id est post medium sæculum octavum) fermentum & sal immisisse in panem oblationis: cum Armenii *ad Fidem orthodoxorum Romanorum redeuntes*, diras pronuntiaverint contra eos qui secus agerent. Primo conspectu non parum, fateor, movit me iste locus: nec video qua ratione solvi possit, nisi reponendo, Formulam istam esse Armeniorum in concordiam redeuntium, non cum Latinis, sed cum Græcis; deceptumque fuisse Orthodoxorum vocabulo amanuensem, qui ob id in lemma Formulæ intrusit nomen *Romanorum*, ratus non alios esse Orthodoxos quam Romanos: aut potius dicendum, Romanorum nomine comprehendi atque hoc loco designari Christianos Græcæ communionis: quo sensu usurpatur tum in Formula Renuntiationis Manichæorum apud eumdem Cotelerium pag. 374. tum in Theoriani Dialogo adversus Armenios passim, tametsi post schisma Græcorum. Sane Latino-Romani ab Armeniis nullatenus exigere potuerunt prædictum anathematismum, cum æque proferatur adversus eos, qui salem removebant a pane sacrificii. Atqui numquam, saltem ante annos mille, Romana Ecclesia salis usum permisit in oblatione sacra, ut constat ex Alcuini epistola superius memorata, in qua Hispanos quosdam erroris arguit, quod dicerent *salem esse in sacrificium corporis Christi mittendum. Quam consuetudinem*, inquit, *nec universalis observat Ecclesia, nec Romana custodit auctoritas.* De Aaymo hactenus.

In S. TETRICI, *pag. 91. in Notæ 1. lin. 1. l.* hactenus est Monasterium Canonicorum regularium sub titulo S. Hilarii & S. Laurentii, ut me monuit venerabilis vir D. Ludovicus Natalis Dami, &c.

In S. EBBONIS, *pag. 602. in fine num. 4. adde*: Theodechildis corpus eo in loco retectum est anno 1643. inventaque ejus urna cum hac subscriptione: QUARTO KALEND. JULII TRANSIIT DOMNA THEODECHILDIS REGINA. Ejus reliquiæ in sacrario repositæ, ut legitur in ejus rei narratione typis Gallice vulgata Rotomagi anno insequenti. Retecta est etiam urna Basoli Ducis: sed eo loco dimissa, ubi inventa fuerat.

In VVIDRADI, *pag. 640. num. 11. l. 2. l.* De Corbiniaco Monasterio, S. Leonardi, &c.

ADDENDA ET CORRIGENDA

In duobus Sæculis primis.

Quod ſubinde nonnulla immutare & addere cogor in iis, quæ ad priora Sæcula pertinent; duæ ſunt res in cauſa: una, quod folia edita ex integro relegere cum non potuerim variis lectionibus occupatus; aliquando dum ea conſulendo percurro, incido in quædam errata, quæ mox notare convenit: altera, quod legendo proficiens, quædam obſervo prioribus Sæculis, opportuna, quæ in adverſaria redigo ne excidant. Utraque proinde in ſubſequentia Sæcula conjicio, ut ſi aliquando priora Sæcula recudantur, errata & additamenta iſta habeantur in promtu.

IN SÆCULO PRIMO.

IN PRÆFATIONE, *pag.* 10. *lin.* 5. *l.* Hippone in Africa. *Pag.* 11. *num.* 23. *lin.* 1. *l.* circa annum 430. *pag.* 12. *in tit.* §. *l.* ipſiuſque Regulæ, *& dele* Regulæ *in margine*. *Pag.* 13. *in fine num.* 19. *poſt* affirmat, *adde*: Illud etiam rem omnino evincit, quod S. Paterius Gregorii diſcipulus, & Tajo Cæſaranguſtanus Epiſcopus, Gregorio ſuppar, in ſua quiſque collectione locos referunt ex vulgatis quatuor libris Dialogorum. *Pag.* 41. *lin.* 16. *poſt* deſignavit, *adde*: Hunc locum Florus Subdiaconus Lugdunenſis commemorat in Collectaneo ex ſententiis Patrum, tomo nono Bibliothecæ Patrum. *Pag.* 42. *lin.* 32. *poſt* Orario, *adde*: Neque his obſtat quod Stephanus Papa & Martyr conſtituit, ut Sacerdotes & Levitæ veſtes ſacras in quotidiano uſu non haberent, teſte Notkero in Martyrologio 4. Nonas Novembris. Hoc enim ſtatutum de toto apparatu Diaconi, non de aliquo ornamento, quod eſſet indicium & ſignum Ordinis ejus, intelligendum videtur. *Pag.* 43. *num.* 3. *lin. antepenult. l.* Mettenſis Epiſcopus. *Pag.* 44. *lin.* 39. *poſt* inſulas, *adde*: De eo Cœnobio idem ſcribit Ordericus Vitalis in Hiſtoriæ lib. 11. pag. 835.

In INDICE PRÆTERMISSORUM, *ubi de S. Ægidio lin.* 2. *poſt* nancti ſumus, *adde*, quorum unus FULBERTUS Carnutenſis Epiſcopus. *Item ubi de Gregorio Turonenſi Epiſcopo, adde in fine*, cujus Vitæ auctor eſt ODO Abbas, an Cluniacenſis, ex codicibus mſſ. *Item ubi de Joanne Abbate Pinnenſi, adde id quod de eo habet. Notkerus in Martyrologio* 14. *Kal. April. Adde item Silverium Papam in hoc Indice, his verbis*: Silverius Papa, qui ſedit anno uno. Qui conſentiente Juſtiniano Imperatore a Beliſario Patricio depoſitus & Monachus factus, (nempe in Monaſterio inſulæ Palmariæ) in exſilio Confeſſor moritur. Sic Notkerus in Martyrologio 13. Kal. Julii.

In VITA S. SCHOLASTICÆ, *pag.* 28. *in titulo*, *l.* Schireburnenſis in Anglia Vveſt-Saxonica.

In S. ROMANI, *pag.* 80. *in Nota* a *l.* Fontisrogi. *Et pag.* 82. *in Notæ* b *lin.* 9. *poſt* relatis, *adde*: Hæ litteræ editæ ſunt in tomo 2. Spicilegii pag. 579. & ſeqq.

In S. ALBINI, *pag.* 105. *num.* 19. *lin.* 4. *ad nomen* Germanus *appone hanc Notationem*: In Notis V. C. Stephani Baluzii ad Servatum Lupum pag. 378. exſtat charta Neſingi Epiſcopi Andecavenſis, in qua Eccleſia B. Albini a S. Germano Pariſiorum Epiſcopo, voluntate & imperio Childeberti Regis, ante portam Andecavenſis urbis fundata memoratur.

In S. GERMANI, *pag.* 228. *in fine Notæ* a, *adde*. Et tamen Germanus Biturigenſem pagum ſæpe adire ſolebat, teſtante Gregorio Turonenſi Epiſcopo in lib. de gloria Conf. capp. 80. & 92. item Andecavenſem pagum ex dictis in Vita S. Albini. *Item pag.* 230. *num.* 60. *lin.* 2. *l.* veſtigio. *Et pag.* 233. *poſt Epitaphium, adde*. Præter ea quæ de S. Germano commemorat Fortunatus, Charibertum Regem ob duas uxores vir ſanctus arguiſſe fertur in Apologia Henrici IV. Imperatoris tomo 1. Scriptorum Germaniæ a Frehero collectorum. Exſtat S. Germani epiſtola ad Brunechildem apud Cheſnium in tomo 1. Hiſt. Franc. pag. 855.

In S. SEQUANI, *pag.* 250. *num.* 4. *lin. ult. l.* fulgidum decus. *Item num.* 5. *lin.* 2. *l.* præponere.

In S. RADEGUNDIS, *pag.* 309. *num.* 1. *lin. antepenult. l.* ſum puſillanimis.

In S. EBRULFI, *pag.* 335. *in fine Obſervationis prævia adde*: Eamdem Vitam metro edidit Joannes ex Scholaſtico Remenſi Monachus Uticenſis, teſte Orderico Vitali in lib. 5. pag. 586.

In S. COLUMBÆ, *pag.* 342. *in fine Obſervationis adde*: Cummeneus Albus is eſſe videtur, qui ſcripſit epiſtolam ad Segienum Abbatem Hiienſem, apud Uſſerium in Hibernicis epiſtolis undecimam. De Columba & Cœnobio Hiienſi lege Notkeri Martyrologium 5. Idus Junii. De ejuſdem Monaſterii reſtitutione per Margaritam Scottorum Reginam agit Ordericus Vitalis in Hiſtoriæ lib. 8. pag. 701. 702.

In S. GREGORII, *pag.* 379. *in fine Obſervationum adde*: Petrus Damiani in Opuſc. 19. cap. 8. meminit fontis S. Gregorii, *&c.* Monachum fuiſſe Gregorium patet ex iis quæ de eo in Præfatione diximus: patet etiam ex decreto quod Bonifacius Papa IV. in gratiam Monachorum edidit anno 610. denique ex Synodo Romana ſub Agathone Papa habita, in qua Andreas Oſtienſis & Joannes Portuenſis Epiſcopi beatæ memoriæ Gregorium ejuſque *ſyncellitam* Auguſtinum laudant, apud Spelmannum in tomo 1. Conc. pag. 160. *In eadem Vita S. Gregorii, pag.* 409. *lin.* 49. *dele* Euſebius.

In S. AUGUSTINI, *pag.* 485. *nu.* 1. *lin.* 5. *l.* Gotſelmus, corrupte Gotſelimus. *Et pag.* 486. *in fine nu.* 4. *adde*: Nominis error eſt apud Pitſeum, qui Gotſelmi lucubrationem hanc Nothelmo Monacho tribuit in libro de Scriptoribus Anglicanis. *Item pag.* 501. *in margine l.* Virgilium de quo Sæculo ſecundo.

In S. MAXENTII, *pag.* 560. *num.* 1. *lin.* 4. *l.* exſuperans natale. *Et pag.* 561. *nu.* 2. *l.* Agapius.

In S. MAXIMINI, *pag.* 563. *num.* 1. *lin.* 7. *l.* cap. 16.

In S. AVITI, *pag.* 594. *num.* 3. *in fin. poſt* credidit, *adde*: De hoc Avito Abbate Pertenſi celebris eſt mentio in Martyrologio Hrabani 15. Kal. Julii, ubi multa ſingularia de eo commemorat.

In S. JOANNIS, *pag.* 613. *num.* 2. *adde in fine* : Cum ergo interlocutor inducitur Lætus, qui Joannis epistolam ad Secundinum Patricium detulit; id oratorio modo præstat Jonas : siquidem jam longe obiisse debuerat Lætus, qui forsan istud factum in litteras retulerat. *Et post num.* 3. *adde* : Joannis Abbatis Reomaensis memoria celebris est in vetustis Martyrologiis 5. Kal. Febr. quo die apud Notkerum HICANES appellatur.

In S. CARILEFI, *pag.* 629. *lin.* 3. *fac Notam ad verbum* Julii, *hoc modo* : Ipso die celebratur in vetustis Martyrologiis, præcipue Hrabani, qui eum ARELEFUM vocat. In libro ms. de gestis Pontificum Treverensium mentio est alterius Karilefi, qui cum aliis in monte Cebena, postea S. Pauli dicto, solitariam vitam egisse dicitur. Legi testamentum seu litteras Karilefi Sacerdotis & Monachi, quibus Monasteriolum suum subjicit Innocenti Cenomannensi „ Episcopo 8. Id. Jan. anno 14. regnante Chil„ deberto Rege : item Precariam ipsius Innocentis, qua Karilefo Monasteriolum tradit ea conditione, ut Karilefus ad lumen Ecclesiæ Ce„ nomannicæ quotannis persolvat de cera libras „ 4. & ad opus Episcopi cambuttam unam & „ subtalares 2. & ad opus Canonicorum buti„ culas duas plenas de optimo vino, & in Cœ„ na Domini plenum modium de ovis, ejus„ dem anni 15. Kal. Febr. Legi etiam Childeberti Regis hac de re confirmationem : necnon & exemplum Præcariæ, quam Domnolus Episcopus Gallo Abbati fecit sub eodem pacto, 12. Kal. Febr. anno 5. regnante Chilperico, una cum diplomate ejusdem Principis in rei sanctionem. Verum quia Nicolaus Papa I. post longas hac de causa concertationes, in epistola 32. ad Episcopos Galliæ eas litteras falsas esse pronuntiavit, illas referre non visum est operæ pretium. Sane Karilefi testamento plures subscribunt Episcopi, quorum sedes ignoratur, & nomen Turonici Antistitis, quod in vacuo spatio deest, suspicionem auget. Ita enim „ legitur : In Dei nomine . . . . . Turonicæ ur„ bis Episcopus peccator deprecante misso Ka„ rilefo subscripsi. Deinde subscribunt Baudolenus, Magnolenus, Vvimundus, Odolmarus, Abbo, Rofredus, Hildemarus, & Bernebardus Episcopi cum Comitibus quatuor, *&c.* Deni„ que Franco junior, ejusdem sedis Episcopus, „ fertur consecrasse S. Karilefi Ecclesiam, quam „ bonæ memoriæ domnus Albanus ejusdem Mo„ nasterii Abbas a fundamento renovaverat, „ & ampliorem fecerat. In ea vero corpus præ„ fati domni Karilefi de uno loco ad alterum „ transferentes, a supradicto Episcopo vel a „ suis Sacerdotibus seu ejusdem Monasterii Mo„ nachis decenter est collocatum, uti legitur in „ Actis mss. Pontificum Cenomannensium.

In INDICE HISTORICO, *ubi de Monasterio Vertavensi, adde quæ de eo in Appendice habentur.*

IN SÆCULO SECUNDO.

IN PRÆFATIONIS *pag.* 20. *lin.* 9. *dele* Episcop. *Et pag.* 26. *lin.* 37. *post* induit ea, *adde* : Alii altarium verberatione : cujus rei exempla exstant in libro de miraculis S. Karilefi Sæculo primo, & in historia translationis S. Germani Sæculo tertio. Consimile factum legitur in libro de miraculis S. P. Benedicti per Adrevaldum cap. 26. ubi Christianus petram sepulcri S. Benedicti ob armillas furto sublatas percussisse memoratur.

In INDICE SANCTORUM, *verb.* Attala *l.* Attala Abbas Bobiensis secundus. *Ad Lit.* D. *adde*, Deodatus Episcopus Vesontionensis. Elogium, 222..223. *eumdemque repone in Indice historico. In Ind. Prætermiss. in* LAUTENO *post* fertur, *adde* : Ei in partes Genevensium paullo ante, mortem proficiscenti occurrit Gregorius Lingonicæ civitatis Episcopus. Ex quo intelligitur eum quinto sæculo floruisse, ac proinde ante S. Benedictum. Mortuus est Kalendis Novembris. *In* MAGNOBODO *post* officiis, *ad„ de* : Cernens jam supradictus Præsul Licinius „ ejus industriam & admirabilem mentis ejus „ intentionem, Patrem eum præfecit sacræ con„ gregationi, quæ in Cœnobio Colonotensi Chri„ sto famalabatur, cap. 4. Grandinus apud Bollandum in tomo 2. Februarii pag. 679. col. 2. dubitat, num Colonetense Monasterium fuerit eo in loco, ubi nunc Chalonnæ præfectura vetusque castellum ad Ligerim fluvium, quatuor infra Andecavos leucis, via Namnetensi, ad mensam Episcopi Andecavensis spectans. *Et in fine adde* : Ejusdem Sancti res gestas descripsit Marbodus Episcopus sæculo 11.

In VITA S. COLUMBANI, *pag.* 3. *in Observat. num.* 2. *lin.* 3. *l.* Parthenii quod : *& pag.* 7. *in fine Notæ* a *adde* : Commogellus apud Notkerum 5. Idus Junii COMGELLUS dicitur, & FAUSTUS Latine appellatur.

In S. VVALARICI, *pag.* 70. *num.* 4. *lin.* 7. *post* habet, *adde intra parenthesim*, signanter apud Notkerum, ubi ipsius sepulcrum crebris miraculis illustrari dicitur. *Et pag.* 72. *num.* 5. *lin.* 2. *ad nomen* Autumo, *Notationem hanc appone* : Jacobus Branchius in libro de Sanctis Arvernensibus Gallice edito reddit vernacule hunc locum *Autoin*. Duplex vero eo nomine locus est apud Arvernos : unus quatuor leucis distans ab Iciodoro, vulgo *Autuin*, modo Prioratus diœcesis S. Flori, pertinens ad Monasterium Celsiniense, *de Soucillanges* : alter unica dumtaxat mutata litera dictus *Autoin*, Prioratus item nunc pendens a Patribus Carmelitis suburbii Claromontensis, qui una leuca abest ab Iciodoro. In neutro amborum notus est S. Vvalaricus noster.

In S. DEICOLI, *pag.* 95. *in Observat. lin.* 4. *post* locum habet, *adde* : In Necrologio Sancti-Gallensi ejus memoria fit absque sancti voca„ bulo his verbis : 15. Kal. Febr. Deicoli fra„ tris S. Galli : tametsi in ipsius Deicoli Actis nihil de ejus consanguinitate cum S. Gallo dicitur. Ejus Vitam, *&c.*

In S. EUSTASII, *pag.* 114. *in Nota* e *lin.* 2. *l.* Legendum 4. Kal. Aprilis, quemadmodum, *&c. Et lin.* 4. *etiam l.* 4. Kal. April. Depositio . . . claruit. Et tamen in vetertimo Kalendario Corbejensi S. Eustasius reponitur 4. Non. April. his „ verbis : Lussovio Monasterio depositio Eustasii „ Abbatis. *&* n. 27. *ad finem ubi de Nivernensi Parthenone, quem* COLUMBANUS juxta Nivernense opidum *construxisse perhibetur, appone hanc Notationem.* Exstat ea de re monumentum in litteris Hugonis Nivernensis Episcopi, tomo „ 6. Spicilegii, ubi Hugo instauraturus quod„ dam Oratorium in honore Nativitatis filii „ Dei Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, & „ beatæ MARIÆ virginis matris ejus, nec„ non & beati Stephani protomartyris & bea„ ti Joannis Evangelistæ ac sanctorum Innocen„ tium dedicatum, ait se legisse sanctum Co„ lumbanum illud fundasse in suburbio Niver„ nis civitatis, & unicuique supradictæ venera„ tioni suum singulare ac marmoreum altare „ consecrasse, sicuti adhuc, inquit, præsens „ dies indicat nobis : & inibi aggregasse Sanctimonialium collegium, quæ Regulæ subja-

„ ce-

„ cerent, & contemplativæ vitæ desudarent. Quem locum ad inopiam redactum ipse Hugo instauravit attribuitque Canonicis, B. SILVESTRI PAPÆ ROMANI REGULAM TENENTIBUS, litteris datis anno 1063.

In S. AMATI, *pag.* 120. *in Observat. num.* 1. *lin.* 3. *post* Romarici Abbas, *adde*, in Notkeri Martyrologio ANIANUS dictus, an librariorum errore. *Et pag.* 121. *num.* 3. *lin.* 4. *post* duxit, *adde* : Iisdem fere verbis utitur Notkerus. Uterque cum Notkero eum, &c.

In S. RICHARII, *pag.* 176. *in Observat. num.* 1. *lin.* 13. *l.* Argenbium eo loco stetisse videtur, ubi nunc cernitur vicus vernacule dictus *Argonne*, prope Quantiam fluvium in Pontivo, a Forestícella dependens: a quo non longe distat Monasteriolum, *Monstrelet*, ubi S. Madelgisilus, vulgo *saint Maugeille* vixisse dicitur: cujus corpus inde Centulam translatum est ex lib. 3. Chronici Centulensis cap. 29. In litteris Guidonis, &c. *Et pag.* 177. *num.* 6. *lin.* 2. *post* Confessoris, *adde* : Notkerus vero eum Episcopum „ vocat his verbis : In Gallia S. Richarii Epi„ scopi & Confessoris : nimirum ob prædicationem Evangelii aliasque episcopales actiones quo nomine etiam alii appellati sunt, qui numquam fuerunt Episcopi, ut in Præfatione Sæculi tertii probandum erit.

In S. GALLI, *pag.* 243. *in Nota* a *lin.* 1. *l.* Anno 710.

In S. GOARIS, *pag.* 278. *in Nota* a *post* observavimus, *adde* : Hunc locum expendit Brovverus in Notatione ad carmen 4. libri sexti Venantii Fortunati, ubi observat, Romanum nomen olim convicii genus fuisse.

In S. BENEDICTI, *pag.* 358. *in epistola Zacharia lin.* 6. *ad nomen* Abbas, *appone hanc adnotationem* : Optatus nempe, cujus nomen in exemplo edito apud Sirmondum tomo 2. Conciliorum Galliæ, ubi ejus Notas consule.

In S. BAVONIS, *pag.* 379. *num.* 6. *adde in fine* : Alcuinus in epigrammate 206. meminit aræ S. Bavonis nomine erectæ.

In S. BURGUNDOFARÆ, *pag.* 420. *num.* 1. *lin.* 2. *l.* cap. 8. *Et pag.* 425. *in tit. capitis l.* 7. *& sic corrige sequentes capitulationes.*

In S. GERTRUDIS, *pag.* 452. *in fine Notæ* e *adde* : Hoc factum a Notkero memoratur in Martyrologio ad 16. Kal. April.

In S. GEREMARI *pag.* 455. *in fine Observationis prævia*, *adde* : Ex Monasterio Flaviacensi propagatum est Cœnobium Mauriniacense, situm prope opidum Stampas. Sic enim legitur in Concordia inter Monachos Mauriniacenses & Flaviacenses celebrata anno 1106. Noverint „ universi, tam præsentes quam futuri, locum „ qui Maurigniacus appellatur, & in honore „ sanctæ Trinitatis dedicatus est, a domo & „ Monachis Flaviacensibus fuisse fundatum. „ Quidam etenim Miles, nomine ANSEL„ LUS, terras & fundos quibus locat ille pri„ mitus initiatus est, prædicto Flaviacensi lo„ co, concedente Hugone de Pusiaco domino „ suo, contradidit. Crevit autem ædificantibus „ Monachis illis, donec in Abbatiam conver„ sus est. Constituto autem Abbate domno „ Rainaldo Flaviacensi Monacho, subjectionem „ & oloi summam per singulos annos sibi reti„ nuerunt, cetera Monachis ibi servientibus di„ miserunt. Litem ea de re postea exortam VULGRINUS filius Goardi, Philippi Regis CAMBERLANUS composuit anno jam dicto. Ista eo lubentius refero, quod desint in Chronico Mauriniacensi, quale editum est in Chesnii tomo 4.

Et pag. 457. *in Nota* b *sic lege* : Memoratur istud Monasterium in Concilii Duziacensis parte 1. cap. 3. ubi referuntur Hincmari Episcopi Remensis litteræ in hæc verba : 12. Kalend. Augusti conveni cum ceteris Fratribus in Mo„ nasterium quod dicitur ISLA, in parochia „ Belvacensi, ad eum Fratrem nostrum ex mo„ re ordinandum Episcopum, nimirum Joan„ nem Camaracensem. Istud Monasterium paullo post a Nortmannis (ut creditur) eversum, dein redactum est in villam, &c.

In S. THEODECHILDIS, *pag.* 460. *num.* 1. *lin.* 1. *l.* Parthenium illustre, *aut* Parthenon illustris. *Et pag.* 466. *num.* 5. *lin.* 2. *l.* Parthenio. *Et ita corrige sicubi alias occurrit in hoc Sæculo.*

In S. REMACLI, *pag.* 467. *num.* 3. *lin.* 14. *post consensit*, *adde* : Immo Remaclum Sollemniaci primum Abbatem fuisse intelligitur ex Audoeni lib. 2. de vita S. Eligii cap. 14. scribentis secundum Abbatem Fratribus Sollemniacensibus constitutum fuisse, eo quod prior ad Episcopatum captus habebatur : nempe Remaclus : nisi si alius, qui loci Abbas primus fuerit, etiam ad Episcopatum promotus est. Certe si Remacli Actis bae in parte, &c. *Item pag.* 475. *lin.* 34. *l.* bieropropem, *& in Notatione* : Id est sanctum: quo sensu πρεσβύτιδας ἱεροπρεπεῖς appellat Paulus in cap. 2. epist. ad Titum versu 3. *& corrige Indicem Onomasticon.*

In S. VVALDEBERTI, *pag.* 482. *num.* 5. *lin.* 19. *l.* institutione. *Et lin.* 22. *post* facti sunt, *adde*, Episcopi. *Item in ejusdem num. lin. ult. adde* : Denique in vetustissimo Kalendario Corbejensi, uti & in Vita S. Salabergæ, quæ non longe post Vvaldeberti obitum scripta est, & in libro de miraculis ipsius Vvaldeberti, numquam Episcopus, sed Abbas appellatur. *Item pag.* 484. *lin.* 2. *l.* quo die Luxovii colitur. De eo veterrimum Corbejense Kalendarium, quod fere nongentorum est annorum, ita scribit : 6. „ Non. Madias S. Vvaldeberti Abbatis. Lege „ librum de ejus miraculis in Appendice Sæ„ culi tertii.

In S. GERMANI ABBATIS, *pag.* 489. *in Notationis lin.* 3. *post* Abbatem habuit, *adde* ; Monasterii bona petente Lutfrido Comite confirmarunt Lotharius Imperator anno imperii in Italia 30. & in Francia 10. hoc est anno Christi 849. Carolus Crassus anno 884. & Lotharius Rex eodem anno : quorum diplomata hac de re leguntur in Spicilegii tomo 7. Istud Monasterium, &c.

In S. HILDEFONSI, *pag.* 530. *in num.* 10. *in fine numeri*, *adde* : Quomodo vero istud Hildefonsi opusculum a Godescalco, ut superius ex Hermanno vidimus, ex Hispania delatum est, lege testimonium Gomezani in Sæculo tertio pag. 432. & Præfationem ad Partem secundam : *& in margine ad num.* 11. *l. Roc-Amadour* in Cadurcis.

In S. JUDOCI, *pag.* 543. *num.* 3. *l.* Hæc Cella sita erat in Britannia insula, ut dicemus in Vita S. Vvillibrordi Sæculo tertio : alia proinde a Cella S. Judoci, Lupo Ferrariensis Monasterii Abbati concessa quondam, quæ, &c. *Et pag.* 547. *in fine Moniti*, *adde* : Ordericus Vitalis in Historiæ lib. 3. ad annum 1066. compendium refert vitæ S. Judoci, ejusque corporis inventionem a Sigemano factam, ab Isembardo Floriacensi Monacho ad Herboldum Abbatem Cœnobii (ut puto) Judocensis instigante Adelelmo Monacho descriptam commemo„ rat. Ipso anno, inquit, nempe 977. Mona„ sterium a fundamentis cœptum est, & mo„ nasticus Ordo reparari cœptus est, & reve„ rendus Abbas Sigebrandus constitutus. Deio

taria

varia S. Judoci miracula recitat, quorum aliqua Vvidoae Abbate patrata; testesque nddudcit Richerium & Adelelmum Monachos, hisque relatis subdit: „Hæc omnin Floriacensis ISEMBARDUS gesta temporibus Huponis Magoi seu Rodberti Regis ADELELMO rogitante descripsit: sed postea B. Judocus multa petentibus magnalin, quamvis per incuriam scripta non fiot, agere non desistit. Posten describit Ordericus retectionem corporis S. Judoci Henrico regnante factam per quemdam Monachum, qui sibi commissa sacri depositi abusus custodia, illud Gomercium furto attulisse fertur, quod Goisfredus loci municeps in Ecclesia castellsna, ubi quatuor erant Canonici, deposuerit: ac demum Canonicus quidam ab incendio eripuerit, & in Ecclesin S. Martini de Parmis collocaverit: ubi miracula frequentata, „Philippus Rex biennii febre liberatus. Porro de translatione sacri corporis, inquit, & de pluribus quæ Parmis provenerunt infirmorum sanitatibus, Merulensis Vvilletmus venerabilis Monachus & Sacerdos egregium dictamen edidit. Hactenus parœcialis Ecclesia de Pnrmis, sita in pago Vilcasino, ac subjecta Monasterio Uticensi, Priorarus quondam, S. Judocum patronum agnoscit, ejusque caput & alterius brachii radium adservat.

Pag. 596. *in Nota* c *lin.* 2. *l.* natali.

In S. AIGULFI, *pag.* 637. *in fine adde*: De reliquiis S. Aigulfi legesis Petri Cellensis epistolas, nimirum lib. 1. epist. 18. & lib. 4. epist. 5. 7. & 11.

Pag 645. *num.* 6. *lin.* 2. *l.* lib. 3. cap. 6.

Pag. 648. *num.* 11. *lin.* 1. *l* in locis quatuor, *&* *lin.* 4. *&* 5. *dele* Tertio, *&c.* *usque ad* Quarto *exclusive*.

In S. LEODEGARII, *pag.* 663. *in fine Notæ adde*: Theodericus Rex pro iojusta interfectione S Leodegarii Æduorum Poatificis pœnitens fundasse dicitur Ecclesiam in honorem S. Vedasti in urbe Atrebatensi, apud Ordericum in Historiæ lib. 11. pag. 837.

In S. AMANDI, *pag.* 686. *in Nota* c *lin.* 1. *l.* Vnbrensi.

Pag. 724. *num.* 37. *lin.* 5. *l.* Medehamstede.

In S BERCHARII, *pag.* 797. *num.* 3. *in fine adde*: Editæ suot recens in tomo 10. Spicilegii litteræ Theodorici Regis, & aliæ litteræ Bertoendi Catalaunensis Episcopi pro Monasterio Dervensi: in quarum unis Theodoricus ratam habet immunitatem a Childerico Rege con„cessnm, prout ab ipso postulabat venerabilis vir BERCHARIUS Abba de Monasterio Puteolos, quod bonæ memoriæ CHILDERICUS quondam Rex ob amorem Dei in foresta Dervo & fine Vvaciacense super fluvium Vigoræ in honore beari Petri & Pauli vel ceterorum Sanctorum Domino ædificaverat. Actum Compendio palatio 10. Kal. Junii, anno decimo regni ejus, id est anno circa 683. In alteris vero Bertoendus exponit Coepiscopis RIGOBERTO Metropolitano, BASINO, STEPHANO, ADALBERTO, ALONI, MADALGARIO, qualiter domnus CHLO„DOVIUS Rex & vir illustris PIPPINUS Major-domus ab ipso postulaverint, ut privilegium concederet Monasterio Puteolos in vasta Dervi ia honore beatorum Apostolorum Petri & Pauli & S. Joanais Baptistæ, & S. Joanais Evangelistæ seu & omaium Sanctorum, a viro religiosissimo sancto (*forte* scilicet) Berchario Abbate, ubi & ipse Abbas præesse videtur, ex munificentia quondam Childerici Regis constructo; seu & alio Monasterio Puellarum super fluvinm Vigoræ, etiam & Drea in Dervo in fine Flaciniacense, quod VVAIMARUS & conjux sua VVALTIDIS, & domnus Bercharius Abbas pariter construxerant: in quo loco sacrata Vvaltidis Marer tum erat multarum Virginum, cui postulationi ipse annuens decernit, ut oullam dominationem nec ipse, nec successores sui ia illis Monasteriis habeant, Abbatem Abbatissamve sibi eligant, & Saactimoniales quidem Abbatissam cum consilio Monachorum Dervensium. Porro si congregationes dictorum Monasteriorum tepide egerint, SECUNDUM REGULAM S. BENEDICTI vel domni COLUMBANI ab eorum Abbate Abbatissave corrigantur. Actum Remis die 15. Februarii anno secundo Chlodovei Regis. Ex quibus litteris intelligitur, Dervense Monasterium a primordiis Regulæ S. Benedicti paruisse. Abbatia Dervensis octnvo Sæculo ad sæculares Canonicos redacta, Ecclesiæ Remensi nb Ludovico Augusto attributa est anno 5. imperii, eo pacto, ut instaurandæ majori basilicæ redditus expenderentur. Postmodum vero rogatu HAUTONIS Abbatis isdem Imperator per Hebonem aliosque Episcopos Mooachis locum restituit, dato diplomare nnno 14. imperii, infra. *Item pag.* 808 *in Notæ lin.* 3. *post* incidebat, *adde*: Si Bertoendi Episcopi litteræ superius relatæ Berchario superstite datæ sunt, Bercharius obiit post annum secundum Chlodovei Regis, qui annus in illis litteris exprimitur.

Pag. 840. *in margine l.* Adelenum & Domitiaaum separat ad prædicationem.

In S. AICADRI, *pag.* 930. *in Notæ lin.* 4. *post* referunt, *sic lege*: Proinde cjus corpus longe post ipsius obitum Gemeticum translatum est, uti & corpus S. Flavii Roromagensis Archiepiscopi. Horum Sanctorum reliquias humo infossas fuisse imminente Nortmannorum tempestate, docet nos vetus codex Gemeticensis his ver„bis: VVELPO Abbas postremus nate Danorum subversionem fuit: cum quo fugientes Monachi quasdnm rerum suarum secum asportaverunt, quasdam vero terræ occuluerunt, & in capella S. Clementis nbsconderuar. Ante nltare S. Filiberti latet adhuc S. Flavius Archiepiscopus Rotomagensis: quem quum quidam Monachi levare vellent, superveniente in eodem loco nebula densissima & prohibente Abbate intactum dimiserunt. Inter Ecclesias S. Petri & S. Salvatoris loco medio deposuerunt duas capsas S. Peregrini & Constaotini. Horum nomina n quodam Gemeticensi viro, qui Romæ habitabat, & illuc fugerat n Gemetico, revelata suot. Er in veteri Chroaico ejusdem Monasterii: Anno 499 clnruit S. Flavius Rotomagensis Archiepiscopus, cujus corpus Gemetico sepultum est in Ecclesin S. Petri, nempe istuc translatum ante sæculum 9. Deoique in Martyrologio ms. 17. Kal. Julii ia territorio Rotomagensium, loco qui dicitur Gemeticum, translatio sacratissimorum Confessorum, Coastantini videlicet & Peregrini, quorum unus legitur pontificalem Belvacensis Ecclesiæ obtinuisse cathedram. alter vero Anglorum fuisse Episcopus dicitur.

Pag. 951. *in Observat. in fine num.* 2. *l.* Vvirtziburgum caput est provinciæ, *&c.*

Pag. 957. *in Nota* b *col.* 2. *lin.* 3. *&* 4. *l.* Ænti-Monasterium in Lemovicibus, *Eymonstiers*.

Pag. 468. *lin.* 6. *l.* cessionem n me factam relegi & subscripsi. In Dei nomine ego Adeodatus, *&c.*

In Indice morali l. Morieates juvandi modus.

In Onomastico l. Marina .·. 863. m.

LU-

LUDOVICI AUGUSTI DIPLOMA,

quo Monachos in Cœnobio Derverfi reftitui præcipit.

AN.CHR. 827 ex membranis Monafterii.

IN oomine Dei & Salvatoris noftri JASU-CHRITSI, LUEDOVVICUS & LOTHARIUS divina ordinante providentia Imperatores Augufti. Si petitionibus fervosum Dei juftis & rationalibus divini cultus amore favemus, fuperni muneris doaum nobis a Domino impertiri credimus. Idcirco ootum effe volumus cunctis Fidelibus fanctæ Dei Ecclefiæ & noftris, præfentibus fcilicet & futuris, quia adiens fcreoitatem culminis noftri vir religiofus HAUTO Abba ex Monafterio quod vocatur Puteolus, quod eft in Dervo conftructum io honore beatorum Petri & Pauli, fuggeffit manfoetudini noftræ, eoqood prædictum Monafterium, ubi ille Dei eoltor Abba præeft, aptum affet ad Monafterium regulare: quia ooo folum idem locus, ubi præfatum Monafterium fundatum eft, verum etiam & omoes adjacentias congruas haberet fervis Dei monafticam vitam degere voleotibus. Nam & privilegia qualiter ipfum Monafterium ad monafticum Ordinem perficiendum fundatum effet; & præcepta regalia nobis oftendit, ubi liquido apparuit, quod antiquitus regulare Mooafterium fuiffet. Nos vero baoc rem diligentius fcire volantaa, juffimus venarabilem virum HAAONEM Remenfam Archiepifcopum & aliquos ex fuffraganeis fuis ad prædictum locum ire, & diligenter intueri, oon folum fi ipfe locus aptus effet ad monafticum Ordinem obfervandam; verum & otrum Clerici ibi degeotes monaftice vellent vivere, an non. Illi vero noftris juffiooibus obtemperantes, ficut nobis prædictus Hebo Archiepifcopus renunciavit, & aptum locum invenerunt ad normam regularem cuftodiendam, & Clericos ibi degentes fponta vitam monafticam, ficut illis profeffi funt, fufcipere & perpetuo obfervare velle. Sed ut prædictus Ordo monafticus in eodem loco noftris & futuris temporibus, ad noftram fucceffornmque noftrosum perpetuam eleemnfynam, digne obfervaretur, & Monachi per tempora degentes fecondum Regulam S. BANADIETT vitam degerent; prædictus Hauto Abba precibus quibus valuit rogavit, ut noftrum confirmatinnis præceptum idem Monafterium habere mereretur, ficut eatera Monafteria Monachorum io Regno Deo propirio noftio habere nofcuntur. Cujus petitionem juftam & ratiooabilem judicantes, per bos imperiales apiees noftros præcipimna atqne jubemus, nt abhinc in futurum prædictum Mnnafterium fnb monaftico Ordine perfiftat, & Monachi ibi degentes fub Regula S. BANADIETI Domino fibi adjuvante perenniter vitam ducaot monafticam. Et quando quidem divina vocatiooe prædictus Abba ab hoc fæculn migraverit, quamdin ipfi Monachi inter fe talem eligere potuerint, qui illis fecundum Regulam præeffa & prodeffe poffit, per banc noftram auctoritatem liceotiam habeant eligendi Abbates: qualiter Monachi per tempora ibi degeotas, pro nobis, conjugibus ae liberis noftris feu totius Regni noftri ftabilitate Domini mifericordiam iodefineoter exorara delectentor. Et nt hanc noftræ auctoritatis præceptionem ac confirmationem per eurricula annnrum inviolabilem atque incoovulfam obtioeat firmitatem, &c. Signum LUEDOVVSET gloriofiffimi Regis. S. LOTHARTT fereniffimi Augufti. DURANDUA Diacnnus ad vicem FRADUGTST recognovit. Data 11. Idus Febr. anno Chrifto propitio 14. imperii domini Lodovici piiffimi Augufti & Lotharii 5. Indict. 3. [a] Actum Aquifgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. [a] I. V.

INDEX

INDEX HISTORICUS

PARTIS SECUNDÆ

SÆCULI TERTII BENEDICTINI.

Litera (a) *initium paginæ usque ad medium*; (m) *medium usque ad finem*; (n) *Notulas marginis inferioris designat.*
* *Monasteriorum nomina & series habentur sub voce* Monasterium.
* *Topographica vocabula Italicis typis distinguuntur.*

A

Amal-

B

Ber-

C

Chil-

D.

E.

F

G

Gerol-

Lobin-

M

MONASTERIA VARIA.

O

P

Q

R

Ra-

S

Von-

VV

Z

INDEX MORALIS

PARTIS SECUNDÆ

SÆCULI TERTII BENEDICTINI.

Adi-

L

M

O & P

Q & R

S

INDEX ONOMASTICUS

VOCUM BARBARARUM ET EXOTICARUM

PARTIS SECUNDÆ

SÆCULI TERTII BENEDICTINI.

cum, 143. m, sic enim sumitur apud Rodulfum Glabrum in lib. 5, cap. 5, pagina 54, apud Chesnium.
Cicindulum, vitrea lampas, 340. m, n
Cillere fila quid 325. a
Clericatus habitus, id est monachalis, 114. m, 223. m Clericus Monachus, 90. a, n, 114. a, 253. a, 404. a
Clocca. *Vide* Glocca.
Collecta, oratio ecclesiastica, 106. a
Coloniæ, mansi seu villæ, 354. m
Confessio, crypta subterranea, in qua repositæ Sanctorum reliquiæ, 99. a, 103. m, 554. m, 176. m, 377. m
Constangiæ, fumus Gallice *constanges* 435. m
Corona cereorum in Ecclesia, 152. m coronula, 192. a
Craxare, exarare, 456. a ubi pro *exaranda* legendum *craxanda* seu *caraxanda*, 459. m, 465. m χαράσσειν, insculpere.
Crisonium, herba paludosa 219. m
Criticare, sudorem emittere, 277. m
Cubicularius Ecclesiæ, æditDuus, 344. a, 352. m
Cuculla varie sumta, 182. a, n 236. m
Cursus, officium divinum, 492. a Cursus Romanus, id est officia ecclesiastica ad usum Romanum, 480. m
Custrix Ecclesiæ, æditua, 273. m

D & E

DEcimas Ecclesiæ Saxonicæ attribuit Carolus M. 365. a
Devotare, devovere, 175. a
Dromo, navicula cursoria, 500 m δρόμος, cursus.
Episcopi nomen tributum Presbyteris, 370. o
Ergodioctes, ἐργοδιώκτης, exactor operis, 42. m, n
Esophorium cilicinum in vita S Rictrudis Sæculo 2. ut legitur in mss. cod. Amandino; non elesorium, ut in editis, ἐσωφόριον, interula.
Exsaidum, vectigalis genus, 561. a

F & G

FArus parvus, parvum candelabrum 121. m
Farus altus, id est candelabrum, habens varia vasa, 512. m
Fiscalini, procuratores fiscorum, 89. a
Flasco parvus, 144. m
Formula, imago, 470. m
Fredum, vectigalis genus, 561. a
Fures a forvo, 270. m
Gaotæ, avium genus, 219. m sic dictæ a candore vel sonitu, 411. a
Glocca seu clocca, signum æneum, 79. m 178. a aliis glogga, 257. a, n & KlocKum, 255. a
Grabatum, feretrum seu loculus, 251. m, n
Gravio seu Graphio, Comes, 45. a, 560. a
Gurpire, dimittere, 403. a

H, I & K

HAnnipa, vas pocillatorium, 273. a, n
Heligevvorst Teutonice, sancta silva, 429. a
Hieroprepes, in Sæculo 2. pag. 569. a, a voce Græca ἱεροπρεπής, sanctus, quæ vox Latinis literis primo *ieroprepes*, tum corrupte *geroprepes* reddita est. Opportune ad hunc locum monuit me vir humanitatis & eruditionis eximiæ Emericus Bigotius, corrigendum esse erratum in Cyrilli Alexandrini commentario in Prophetas minores tomo 3. pag. 60. ubi hæc verba libri editi præferunt: προσέχειν ταῖς μυθικαῖς διδασκαλίαις καὶ γραοπρέπεσιν, cujus posttemæ vocis loco restituendum γραωπρέπεσιν, id est *anilibus*, non vero *ad speciem mitibus*, uti Jacobus Pontanus vitiosam lectionem vertit.

Hebunnæ, mansi, 354. m
Hostis, exercitus, 39. a
Idoniare, purgare a criminis suspicione, 565. a
Ingenium, instrumentum, Gallice *engin*, 84. a & *alibi passim*
Inoletus, inoletivus, tener, 333. m 335. a
Intarta, rebellis, tyrannus, 329. m, n *Partis I.*
Itiner *pro* iter, 398. a
Klockum, campana, 225. a *V.* Glocca.
Kyrie-eleizare, Kyrie eleison canere, 180. m

L & M

LEctus Sancti, tumulus, 291. a
Lieba, Britannis dilecta, 225. a
Linteom, camisia, seu tunica linea, 492. a
Liti seu Leudes clientes, 310. a
Lucarius, silvæ custos, 297. m
Lustrum temporis, annus, 353. m, n Eodem sensu apud Fridegodum Poetam in Vita S. Vvilfridi tomo 1. pag. 175. a
Mandrita, Abbas, 241. m
Maniacus morbus, rabiosus, 310. a
Mansionarius Ecclesiæ, æditDuus, 289. a
Matesia, paludosa loca, 216. a
Matcha, limes provinciæ, 75. m n
Martyrizatum corpus, 295. m Martyrizare, torquere, 342. a
Mauziacus, locus inter aquas, 275. a
Memoria, sepulcrum Sancti, 291. m cujuslibet personæ, 465. m sacellum, 233. a
Mensa Monachorum, redditus seu prædia, 434. m, 435. a
Meridiare, meridianam horam agere, 80. m
Meritum, paludosa loca, vulgo *marets*, 558. m
Metallum ligni, 35. m
Minare, deducere, 439. a
Ministerialis, famulus seu œconomus, 189. m
Missa publica, id est sollemnis, 154. m, n minor, id est privata, ibid.
Monachare, Monachum facere, 165. m, 436. m
Munburdom, defensio, 240. a
Munesba, an cucurbitæ genus, 342. m, n
Musa, instrumentum musicum, 327. m

N & O

NEdfratres, ignes sacrilegii, 41. a n *V.* Glossarium Spelmanni.
Neverosresis, an nephresis, 220. m
Nocturna, jus piscandi de nocte, 508. m
Nolæ, campanulæ ad manum, 389. a
Nomenculator, Notarius, 55. 57. a
Nonnaicus babitus, Sanctimonialium, 233. m
Oblatæ, hostiæ ad usum sacrificii, 250. a, n 555. m, 272. m 273. a
Obsequiæ, officia, 402. m
Offertio, oblatio, 239. m
Offertorium, instrumentum ad faciendas oblationes in Missa, 219. m
Officinatus, officinis iostructus, 382. m
Oloagiographa, sacræ scripturæ, 390. m
Onei Alpium, cacumen an pes, 162. m, n, 339. m, n 375. m, n
Oraculum, Oratorium, 179. m 531. m
Orgia, mysteria, 162. a
Oria id est cubitus, 475. a
Oroma, ὅραμα, visum, 395. a

P

PApati duodecim Romæ, 58. m
Papyrus, ellychnium lampadis, 152. m, n Gregorius Turonensis Episcopus in lib. 3. de mirac. S. Martini cap. 10. *reperitque ibi duas candelas ex cera & papyro formatas*: item in lib. 1. de gloria Martyrum, cap. 104.

Pari-

M O

MONITUM LECTORI

in sequentem Dissertationem.

CUM Auctor sequentis Dissertationis animadverteret, graviterque ferret in primis, Scriptores quosdam recentiores immodice detrahere principiis & incrementis Ordinis nostri; calamum sibi arripiendum esse existimavit, ut partim eadem partim alia quam ego via, conatibus adversariorum occurreret. Ipsius Dissertationem ea de re scriptam cum probassent quidam eruditi viri, ego quoque facile admisi in hunc locum: tum ut variis hominum ingeniis fiat satis, tum ut appareat quam sincere optem, ut Benedictinæ familiæ dignitas ab adversariorum objectis, si minus per me, at saltem per alium quemcumque vindicetur.

D E   A N T I Q U A

ORDINIS SANCTI BENEDICTI

INTRA GALLIAS PROPAGATIONE

DISSERTATIO.

Auctore Domno PHILIPPO BASTIDE, *Congregationis S. Mauri Monacho Benedictino.*

PRÆFATIO AUCTORIS.

INEUNTE anno millesimo sexcentesimo septuagesimo de sancti Columbani Monachatu dissertatiunem conscripseram, qua eum Benedictinis annumerandum probarem, & quibusdam aucturibus occurrerem, qui eum propriis tantum legibus vixisse credebant. Sed cum eodem exeunte anno quartum Annalium tomum R. P. Caroli le Cointe legissem, grandiori ac diffusiori opere mihi agendum, majorique studio enitendum putavi, cum ut Annalium auctoris in Ordinem Benedictinum posteriores conatus infringerem, tum ut S. Benedicti institutum antiquorum Monasteriorum conjunctione novorumque multiplicatione Sæculo sexto longe lateque per Gallias diffusum ostenderem: contra quam sentit Annalium conditor, qui ipsius Ordinis primordia tenebris involvenda suscepisse videtur.

Sæpius in prioribus tomis claros & illustres viros nulla plerumque ratione nulloque quæsito colore ex albo Benedictinorum eraserat; utque error in principio crescit in millia, quicquid diversis in locis scripserat in Ordinem, totum fere in hunc quartum Annalium tomum conjecit, & in novos denuo delapsus errores, errata priora novis falsisque opinionibus cumulavit. Omnia tamen ad duo potissimum capita reduci possunt, ex quibus tamquam ex claris accuratisque principiis suas omnes opiniones deducit.

Primum in eo consistit, quod existimet vir clarissimus *a* nullam ex Glannafoliensi Monasterio sub S. Mauri regimine eductam Monachorum coloniam, nullaque consequenter Benedictina Cœnobia in Galliis ædificata, & ut tardius eumdem Ordinem propagatum esse demonstret *b*, S. Maurum ad annum usque sexcentesimum quartum vitam duxisse contendit, viginti annorum accessione liberaliter illi concessa, divino oraculo in hoc ipsum rescisso, cujus illustratione S. Benedictus ipsum S. Maurum decursis sexaginta annis ab eo tempore, quo Monasticen fuerat professus, excessurum esse prædixerat. Cum enim per viginti ut minimum annos Monachum egerit antequam in Gallias fuerit emissus, anno scilicet quingentesimo quadragesimo tertio, per quadraginta annos in Galliis vixisse & ad annum quingentesimum octogesimum tertium tantummodo pervenisse dicendus erit.

a tom. 4. anno 734. n. 76.

b ibid. & to. 2. an. 604. n. 2.

Secundum quo Annalium auctor nititur fundamentum, ea opinione constat, qua te-

c tom. 3 an. 667. n. 20. & t. 4. an 734. nu. 56. & 68.

d Martyrol. Rom. ad diem 21. Martii.

net *c* varia Monachorum instituta adusque sæculum octavom in Galliis flotuisse, eaque celeberrima quæque Cœnobia complexa eos Monaches fere omnes peperisse, quus in ecclesiasticis fastis adscriptos legimus; adeo ut novo miraculo, si viro Clarissimo creditur, S. Benedictus qui secundum *d* communem & incorruptum Ecclesiæ Romanæ sensum, *Monachorum disciplinam in Occidente pene collapsam restituit ac mirifice propagavit*; vix intra ducentos fere annos a promolgata Regula in otraque Germania, Galliis omnibos, Anglia, Seotia, Hibernia unum aut alterum Cœnobium per suos discipulos ædificaverit, & in nullo collapsam Monachorum disciplinam restituerit. Utrum vero erraverint summi Pontifices, aut ipsemet vir Clarissimns falsa pro veris obtruserit, Lectorum judicio remitto.

e tom. 4. an. 734. nu. 43. & 70. ibid. n. 43. Ibid. tom. 2. an. 586. n. 42. tom. 4. an. 734. n. 38. Ibid. n. 107.

Nlhil tamen æque mirabile in Auctorum lucubrationibus inveniri potest, ac novus ille modus quo suas propognat opiniones: eas enim ut nullo negotio defendat *e*, omnia diplomata aliaque scripturarum instromenta, quæ magno numero, ut ipsemet refert, a Benedictinis citantur, interpolata censet aut falsa, & varius auctotes, ut ipsi lubet, corrigit & emendat: *alios enim perperam aut ex opinione a cultoribus S. Benedicti jam recepta* scripsisse, *alios Chartas in quas inciderunt male interpretatos esse, alios tandem membranas nullius fidei publicasse dicit*; soloque Jonæ vitæ S. Columbani scriptoris silentio fretus judicio censorio, S. Benedicti nomen ex omnibus auctoribus & chartis, quoties una cum Columbani nomine in eisdem scribitur, eradendum sancivit, imo eadem potestate censoria ne Columbanum inter Benedictinos numerare cogeretur, a Columbani nomine Benedicti nomen amovit, erasit, penitosque delevit; facili procul dubio ratiocinandi genere, quo etiam doctis æquantur indocti vel præferuntur, cum ad eradendum multo sint procliviores. Quis enim doctorum sententias non facilius expungat quam confutet?

A quibus opinionibus ut R. P. le Cointe aliquando deducam, Regulam S. Benedicti antequam S. Mauros in Gallias evocaretur, a quibusdam Monachis Gallis ex aliqua sui parte servatam, tum a S. Mauro mire dilatatam, & tandem a S. Columbano utpote Benedictino longius propagatam demonstrare conabor, idque præstabo ordine quodam retrogrado: nam quo facilius veritatem assequar, eamque demonstrem, pedetentim & gradatim sursum versus ad eam ascendam, a notis scilicet ad minus nota progrediendo.

Ut ab immobili, ut ita dicam, principio assumptum opus aggrediar, primum Ludovici Pii temporibus unicam S. Benedicti Regulam per universa orbis Gallici Monasteria viguisse probabo, tum ex superiorum temporum Conciliis, historiis, Sanctorum actis, Monasteriorum fundationibus, dotationibus, privilegiis ad usque sæculi sexti medium ab omnibus Monachis Gallis observatam fuisse successive monstrabo, neque aliis actis id efficiam plerumque, quam iisdem ipsis quæ in annalibus ecclesiasticis Francorum exposita reperi & emendata: tanta enim ubertate scripsit Annalista, tantaque copia, tot etiam antiquitatis retulit documenta, ut largiori manu ac liberali ea abunde præbeat, quibus aut infirmentur ejus opiniones, aut corrigantur. Utrum vero id quod polliceor efficiam, Lectori judicandum relinquo.

Interea Lectorem monitum velim, me nullo in doctissimum virum odio, nullo contemptu, nullo charitatis detrimento, sed solo oppugnatæ veritatis tuendæ desiderio calamum sumpsisse; ejus enim virtutem colo, eruditionem, opera, antiquitatis notitiam plurimi facio, scioque nullo speciali in Ordinem odio ea scripsisse quæ improbanda suscipio & impugnanda, sed ex aliqua quorumdam præconcepta opinione, qui superiorum temporum Monachos institutis, vivendi modo, Regula a recentioribus sejungere vellent: qua de re nihil amplius dicam, ne nimium dicam.

Sub Ludovico Pio Imperatore omnes Gallici Imperii Monachi Benedictinæ Regulæ servandæ propositum renovant.

CAPUT PRIMUM.

NEMINEM hominem reperiri puto ex his omnibus qui rerum ecclesiasticarum monomenta, qui Episcopatuum & Abbatiarom origines, quique Episcoporum & Abbatum seriem legere aut aliunde novere; qui non libenter sincereque fateatur, tota Europa Monachos omnes Benedictinæ Regulæ multis sæculis fuisse deditos: quo vero tempore id primo generatim atque universe contigerit, multi dubitant: & quia id scire necessarium, quibusdam gradibus Lectores ad veritatem deducam. Ea propter ut a certis & a notis incipiam.

Historicis omnibus perspicuum esse videtur, ætate saltem Ludovici Pii Imperatoris cuncta Galliæ, Germaniæ & Italiæ Cœnobia Benedictinam jam habuisse, aut saltem
anno 817. tunc suscepisse Regulam. Hoc nobis persuadent illa septuaginta duo generalia Capitula in conventu Aquisgranensi a Benedictinis & pro Benedictinis edita, quibus jubetur,
cap. 2. & 3. ut *Monachi omnes qui possunt Regulam memoriter discant, & ut officium juxta id quod in Regula S. Benedicti continetur celebrent*, cæteraque præstent quæ decent ejusdem Regulæ obser-

observantes ac studiosos. Quæ tanti secere Cassinenses Monachi, ut apud ipsos eodem studio ac ipsa sancti Benedicti Regola observata fuerint, ut refert Leo Ostiensis. *Ultimo*, inquit, *hujus* (Theodemari) *anno Ladovicus Imperator .·.·. quarto anno Imperii sui in Aquisgrani Palatio cum plurimis totius Franciæ Abbatibus Monachisque Religiosis conventum faciens, valde utilissima nostri Ordinis observationi septuaginta & duo generalia Capitula constituit: quæ ita fere omnia apud nos, ac si beati Benedicti Regula observantur.*

Chron. Cass. c. 16.

Eadem Religione, ut eredere par est, ipse Capitula e Monechis Gellis nbservate fuere; ut enim ab omnibus peri affectu susciperentur, parique colerentur studio, beatum Beoedictum Anianæ Abbatem, aliosque Monachos ad universa Imperii Galliei Monasteria Ludovicus Imperetor emisit, ut bebet auctor ipsius vitæ: *Constituit Deo amabilis Imperator*, inquit, *Benedictum Abbatem, & cum eo Monachos strenuæ vitæ, qui per omnia Monasteria Monachorum euntes redeuntesque, qui uniformem traderent cunctis Monasteriis, cam viris quam Sanctimonialibus feminis vivendi secundum Regalam sancti Benedicti incommutabilem morem.*

tom. 2. hist. Francor. per Quercelanum p. 278.

Doctissimi viri Bollaodus & Heosehenius eum istis tum aliis actis ex vita saocti Benedicti Anieuæ Abbatis petitis persuasi, Regulem sancti Benedicti Cassinensis omnibus tunc temporis impositem fuisse ultro concessere; sed ad hæc usque tempora aliorum Patrum Regulas variie io locis observatas suisse dixeruot. *Videntur*, inquiunt, *in id tempus variæ ea bis Regalis* (quæ in concordia Regularum referuntur) *in diversis Monasteriis observatæ, quibus abolitis, tunc unica in toto Francico Imperio Monachis omnibus præscripta est sancti Benedicti Cassinensis Regula: ad quam amplectendam, ut animi omnium magis benevoli redderentur, scripsit sanctus Benedictus Indensis banc concordiam, in cujas præfatione asserit ceteras cum sancti Benedicti concordare.*

In comment. prævio vitæ S. Benedicti. §. 2. n. 15.

Quibus in verbis duplex deprehenditur error; quorum primus in eo consistit, quod eruditissimi viri opinentur ad Ludovici Pii tempora plures Regulas a Monachis Gallis servetas esse; alter vero error eorum est, quod concordiam Regularum a sancto Benedicto Iodensi eo fine scriptam aatument ut eo libentius alieni Monachi Benedictinam Regulam amplecterentur, quo certius videreot eam cum cæteris senctorum Patrum Regulis concordare.

Sed ab iis qnærerem, ubinem legerint Beoedictioem Regulem anno octingentesimo decimo septimo nove Monasteriis impositam, abrogeris in eisdem saoctorum Patrum Regulis. Hoc enim nullo teste asserare nemo potest, quin egregie orbi terrarum imponat. Ardo nemqne vitæ sancti Benedicti Iodensis fidelissimus scriptor numquem dixit senctum Benedictum aliques sanctorum Patrum leges ant Regulas antiqnasse, sed solum Benedictinum Ordinem in antiqoum perfectionis ststum, a qun desciverat, restituisse narravit. *Hic est*, inquiuot apud Ardonem Iodenses Monachi in epistola statim a morte sencti Benedicti ad Anianensea seripta, *Benedictus, per quem Dominus Christus in omni regno Francorum Regulam sancti Benedicti restauravit*: non, promulgavit. Certe coævus ille Poeta a reverendis Patribus eitatus, qui gesta Ludovici Pii versibus exeravit, leges Benedictinas renovatas solum asserit, non de novo promulgatas aot impositas; sic enim habet:

In comment. prævio. §. 2. n. 14.

Hic decreta Patris Benedicti lege tenenda
Sancit, & antiquæ renovat legalia normæ,
Cujus erat Fautor devota mente fideque.

Quibus verbis, *antiquæ renovat legalia normæ*, boc solum denntat, antiquem scilicet sancti Benedicti Regulam novis staturis, norma, consnetudioibns ab Imperatore alterius sancti Benedicti consilio innovatem sultamqoe saisse.

Quem genuinum esse sensum Poetæ & Ardonis, Auctoris vitæ Ludovici Pii, imo & Conventus Aquisgranensis ab ipso sancto Beoedicto Indensi discimus, qui in epistole Georgio Abbati cæterisque Anienæ Monasterii Fratribus data, se vitiata corruptaque Mnoasteria ed primævam Regalam districte servandam revocasse scribit, & eos hortatur, ot diligeotias provideant, ne eadem Monasteria a perfecta Regulæ observatione deflactant aliquendo, atque defieiant. *Sicut ergo Monasteria*, inquit, *dudum vitiata jam aliquid emendationis a nobis accepisse videntur, ita maxime nunc cavete, ne (quod absit te posco misericors Deus) sinistram viam ullo tempore tendant.* Vitieta ergo Monesteria emeodata fnere per beatum Benedictum Indensem, qui io ipsis eotiquæ normæ, Regulæ seilicet Beoedictinæ, legalia renovavit, ipsemque sencti Benedicti Regulem eestauravit; quem nullatenus aut renovasset aut restaurasset uoquam, nisi ab antiquo in iisdem floruisset Cœnobiis, & lepsu temporis obsolevisset.

Apud Bolland. ad calcem vitæ S. Benedict. 12. Febr.

Hanc eamdem varitatem spirant cum promulgatæ in Aquisgraoensi Conventu Capitulares sententiæ, tum etiem ipsa sententiarum verbe: in iis enim de ebrogandis antiqnnrum Patrum Regulis, de Immutanda Monachorum vivendi ratione, de antiquaoda votnrum formula nihil nmnino decretum: sed iisdem omnino senteotiis, verbis verborumqne genoioo sensa solummodo excitantur Monachi ad eam quem professi erant Regulam ferventiori studio, diligentia promptiore, propensiorique affectu servandem. Ea propter præscribitur Abbatibus, ot *mox ut ad sua Monasteria remeaverint, Regulam per singula verba discutientes pleniter intelligant, & intelligentes Domino opitulante efficaciter cum* Mo-

cap. 1.

cap. 2. *Monachis, suis implere studeant*: ut *Monachi omnes qui possunt Regulam memoriter discant*:
cap. 9. ut *ad Capitulum Regula legatur*; ut *Lectori nihil nisi quod Regula jubet detur*. Quibus
cap. 29. verbis ex mente Conventus qui solius Benedictinæ Regulæ meminit, excitantur omnes
ad eamdem legendam, implendam, & memoriter discendam, quam procul dubio tam
Abbates quam Monachi longe antea professi erant. Alias quis Monachorum sibi non persuasisset,
auctoritate Conventus suam ipsius Regulam non Benedictinam legendam, memoriter
tenendam & adimplendam esse? Quis etiam, nisi desiperet, ad injungendam novam
Regulam ipsius suppressa mentione iis uteretur verbis: Omnes Regulam memoriter
discant, pleniter legant, adimplere studeant, & ad Capitulum legatur? Certe qui
hoc modo loqueretur ac se gereret, ad antiquam promissamque Regulam servandam Monachos
hortari videretur, si non insanus videretur.

Eadem facilitate Bollandi & Henschenii postremus error aufertur. Nam, ut ex Ardone
cap.8.n. 41. constat, S. Benedictus Anianæ Abbas *ut obstrueret contentiosis nulla frivola cassaque
a B. Benedicto edita fore, sed suam ea aliorum fultam esse Regulam, alium collectis Regularum
sententiis composuit librum, cui nomen Concordiam Regularum dedit*. Ea ergo intentione
eamdem concordiam edidit, ut S. Benedicti Regulam illustraret, eamque aliarum
comparatione a quorumdam calumniis vindicaret: multi namque cum negligentes & tepidi,
tum iidem ipsi qui inter Monachos sanctiores & insigniores habebantur, eamdem
Regulam arguebant, quos inter numerandus fuit aliquando ipsemet Benedictus Indensis,
cum indiscreto quodam fervore, Abbate etiam invito, inedia, vigiliis aliisque pœnis &
laboribus corpus debilitabat; tunc enim, ut sibi consuleret & eximeret a culpa, ipsam
cap. 2. n. 8. incusabat Regulam. *Cum corrigeretur ab Abbate*, inquit ipsius discipulus, *parcius erga
semetipsum exercere rigorem, assensum minime præbuit, Regulam quoque B. Benedicti tyronibus
seu infirmis positam esse contestans, ad B. Basilii dicta, necnon ad S. Pachomii Regulam
scandere nitens, quamvis exigue possibilia gereret, jugiter impossibilia rimabat*.

Quantum vero spectat ad protervos & negligentes Monachos, quis dubitat eos omnia
cum spiritualia, tum corporalia perfectorum Monachorum exercitia irridere, eaque pro
frivolis cassisque habere solitos? Quapropter ex æquo perfecti negligentesque Monachi
admonendi erant, & qui ex ipsis contentiosi reperiebantur, convincendi pariter & corrigendi.
Quam in curam omnia S. Benedictus sua studia conferebat, sive adhortationibus,
14. cap. sive libris editis discipulos erudiret. *Propter plurimorum*, inquit idem auctor, *indiscretum
fervorem, & quorumdam ineptum teporem, minusque capacem sensum, optimum
constituit terminum, ordinemque servandum cunctis tradidit, illos retrahens ne superflua
peterent, his imperans ut torporem excuterent, alios nihilominus admonens ut saltem jussa
implere expeterent*.

Ceterum ipsi etiam inertes ignavique Monachi, quorum intuitu suam Benedictus
Concordiam fecit, adeo dilucide hanc de qua disputo quæstionem solvunt, ut mirer
aliquos repertos auctores qui negaverint Benedictinam Regulam ab iisdem fuisse pro-
In præfat. Concord. Reg. missam. *Quid ceteræ*, inquiunt, *hic conferunt Regulæ? Quid ad me quas non promisi
pertinet legere?* Quasi dicerent, frustra eorum ob oculos diversorum Patrum Regulas
apponi, cum nullam earum solamque Benedictinam promiserint.

His omnibus de quibus fusius egi, auctorem vitæ S. Vinvvaloei statim oppono.
Apud Boll. Ex ipso enim anno octingentesimo decimo octavo *cœpta est servari in eodem Monasterio
3. Mart. p. (Landeveneceensi) Regula S. Benedicti*. Ad hæc enim usque tempora Scotorum conver-
159. sationem imitati fuerant, ut patet tum ex eadem vita, tum ex privilegio eidem Monasterio
a Ludovico Pio Imperatore concesso. Ex quo sequi videtur, ut volunt aliqui,
serius in nonnullis saltem Armoricæ seu Britanniæ Minoris Cœnobiis Regulam S. Benedicti
generali usu receptam esse.

Miror sane quomodo ex unico Monasterio extra Imperium & quasi extra orbem Gallicum
in angulo totius universi posito, & a communi Ecclesiæ universalis usu discrepante,
Ordinis S. Benedicti propagationem intra Gallias definire voluerint. Certe abunde
id quod intendo me probaturum esse confido, quandoquidem eosdem tantum terminos
Benedictinis quos apostolicis legibus præscribunt. Eadem quippe Scriptura, eademque
Ludovici Pii sanctione Benedictina Regula Landeveneceensibus præscripta fuit, qua
Ibid. pag. Romanorum Pontificum leges imperatæ. *Cognoscentes ab Scotis*, inquit Lodovicus Pius,
121.& Sæc. *sive de conversatione, sive de tonsione capitum accepisse, dum ordo sanctæ apostolicæ & Ro-
1. Bened. manæ Ecclesiæ aliter se habere cognoscitur, placuit nobis ut sive de vita, seu etiam de ton-
præf. p. 33. sura cum universali Ecclesia, Domino dispensante, nobis commissa concordarent. Et ideo
jussimus ut & juxta Regulam S. Benedicti Patris viverent, quæ possibilis & laude digna
est; & de tonsura capitis juxta tantum modum, cum sancta Romana Ecclesia, quæ per
orbem terrarum dilatata est, concordent unitate*. Ex hac privilegii sanctione etiamsi concesserim
in eodem privilegio agi de totali S. Benedicti Regula noviter accipienda, quod
in dubium jure vocari potest, id tamen eruetur certi & indubitati, eos omnes Monachos,
qui sive de vita, siva etiam de tonsura cum universali Ecclesia, Domino dispensante,
Ludovico commissa concordarent, juxta Regulam S. Benedicti vixisse; cum
idem Imperator Landeveneceoses ad Benedictinam Regulam adigat, & ad tonsuram
Romano modo gerendam, *ut sive de vita, seu etiam de tonsura cum universali Eccle-
sia*,

sia, Domino dispensante, ipsi commissa concordarent. Ergo nisi vitam suam ad præscriptum Regulæ Benedictinæ instituissent Landevenecenses Monachi, cum universali Ecclesia de vita minime concordassent. Quapropter omnes omnino Latini Monachi, qui sub Imperio Gallico per Italiam, Germaniam & Galliam vivebant, Benedictini dicendi sunt & asserendi.

Sub Carolo Magno Regulam S. Benedicti communi usu receptam in Gallia, Concilia per id tempus habita demonstrant.

CAPUT II.

QUÆ superius de Benedictinæ Regulæ generali per Gallias observatione retuli atque disputavi, totius Galliæ Germaniæque totius auctoritate firmari possunt. Anno namque octingentesimo decimo tertio jussu Caroli Magni Imperatoris variis in locis quinque coacta fuere Concilia, ad eaque celebranda Galliæ Germaniæque Pontifices, Abbates atque Magnates evocati, ut de totius Imperii statu tam ecclesiastico, quam civili communibus votis sententiam ferrent, ut habent Francorum Annales, Eginartus & alii.

Hi ergo omnes in unoquoque Conventu, ut credere est, in tres classes divisi, quid unicuique Ordini congruum & conveniens optimo quo fieri potuit modo, definiere. Sed quibus ad id regulis pervenerint ex Concilii Moguntiaci præfatione videamus. *Incipientes igitur*, inquiunt, *in nomine Domini communi consensu & voluntate tractare pariter de statu veræ Religionis & de utilitate ac profectu Christianæ plebis, convenit nobis de nostro communi collegio Clericorum seu Laicorum tres facere turmas, sicut & fecimus: in prima autem turma consederunt Episcopi cum quibusdam Notariis legentes atque tractantes sanctum Evangelium, necnon Epistolas, & Actus Apostolorum, Canones quoque, ac diversa sanctorum Patrum opuscula, Pastoralemque S. Gregorii cum cæteris sacris dogmatibus, diligenti studio perquirentes, quibus modis statum Ecclesiæ Dei & Christianæ plebis profectum sana doctrina & exemplis justitiæ inconvulsum largiente gratia Dei perficere & conservare potuissent. In alia vero turma consederunt Abbates ac probati Monachi Regulam S. Benedicti legentes, atque tractantes diligenter, qualiter Monachorum vitam in meliorem statum atque augmentum cum Dei gratia perficere potuissent. In tertia denique turma sederunt Comites ac Judices in mundanis legibus decertantes, vulgi justitias perquirentes, omniumque advenientium causas diligenter examinantes, modis quibus poterant justitias terminantes.*

Omnes proinde Episcopi Evangelium, Epistulas, Actus Apostolorum, Canones, diversa sanctorum Patrum opuscula sacraque dogmata; omnes Abbates & Monachi S. Benedicti Regulam, omnes Comites leges humanas penitus expendentes, & discutientes, quid in unoquoque Ordine animadversione dignum, quid emendationi congruens, quid aptum esset perfectioni adipiscendæ viderunt atque sanxerunt. Quamobrem sicut omnes quos ediderunt Canones Episcopi, ab Evangelio & ceteris libris supracitatis; omnes quas Comites promulgavere Sanctiones, a legibus humanis; ita cuncta quæ Abbates tulere monastica decreta, a Regula S. Benedicti tamquam a communi omnium Monachorum Regula desumpserunt, & ut secundum ipsius doctrinam viverent, ut bene recteque viverent, communi omnium Concilii Patrum decreto sanxere. [cap. 12.] *Abbates autem*, inquiunt, *censuimus ita cum Monachis suis pleniter vivere, sicut ipsi qui in præsenti Synodo aderant palam nobis omnibus promiserunt, idest secundum doctrinam sanctæ Regulæ Benedicti, quantum humana permittit fragilitas.*

Patres vero Concilii Remensis satis esse putavere, si Abbatibus ipsa S. Benedicti Regula legeretur. *Lecta est*, inquiunt, *Regula S. Benedicti, ut ad memoriam reduceretur Abbatibus minus scientibus, si qui forte adfuerint, qualiter & se & suos secundum eamdem Regulam custodire deberent atque gubernare.* [Can. 9.]

Sed nullum ex his omnibus Conciliis uberius hanc quam propugno veritatem docuit, quam Cabilonense, licet nullum pauciora Monachis decreta condiderit. [Can. 22.] *De Abbatibus vero*, inquit, *& Monachis pauca scribimus, quia pene omnia regularia Monasteria in his regionibus constituta secundum Regulam S. Benedicti se vivere fatentur, quæ B. Benedicti documenta per omnia demonstrant qualiter eis vivendum sit. Inquiratur ergo ubi secundum Ordinem ipsum vivitur, & ubi ab ipso Ordine digressum est, ut juxta ejusdem beati viri institutionem vivere certent, qui se ut ita viverent cum attestatione professi sunt.*

Licet præcedentis Canonis initio dicatur, quod pene omnia regularia Monasteria secundum Regulam S. Benedicti se vivere fatentur; nullatenus tamen sequitur aliqua fuisse quæ aliam a Benedictina Regulam habuerint; nullum enim tunc temporis ad eam servandam obligatum non fuit. Quapropter generaliter Concilii Patres sanxerunt, ut accuratius inquireretur, ubi secundum Ordinem (Benedictinum scilicet) vivebatur, & ubi ab eodem Ordine digressum esset, ut ab utrisque eodem tenore Regula servaretur; [c. 20. Conc. de restituendo Ord. monastico in Monast. S. Dionysii.] *ut juxta ejusdem beati viri*, inquiunt, *institutionem vivere certent, qui se ut ita viverent cum attestatione professi sunt.* Reperti sunt enim nonnulli Monachi, qui se Benedictinam Regulam professos negavere; quales S. Dionysii Monachi, qui eo proruperunt audaciæ, ut

in Regulam se unquam jurasse negaverint. *Quidam etiam*, inquit Ludovicus Pius, *non eamdem professionem se fecisse mentiti sunt; sed testibus patentibus convicti, pro sua contumacia canonicæ pœnitentiæ sunt subacti.*

Hujusce rei plura reperiri possent exempla, sed Concilii Turonici textum hac referre sufficiat; quo videas hoc eodem anno octingentesimo decimo-tertio plurima fuisse Monasteria, ubi remissius Monachi versabantur, quæque eo dissolutionis devenerant, ut etiam

cap. 26. promissam ab ipsis Regulam nescirent; quales plurimos ætate nostra vidimus. *Monasteria Monachorum*, inquit, *in quibus olim Regula beati Benedicti Patris conservabatur, sed nunc forte qualicumque negligentia subrepente remissius ac dissolutius custoditur, vel certe penitus abolita negligitur, bonum videtur ut ad pristinum revertantur statum.*

Hoc ultimo textu Benedictinam Regulam per universum Gallicum Imperium multo ante annum octingentesimum decimum tertium diffusam novimus; namque in dissolutis Monasteriis jam olim beati Benedicti Regula conservabatur. Quo vero tempore in iisdem Monasteriis initium habuerit, nullus est qui indicare possit, nisi saltem ad eorum fundationem aut ea tempora devenerit, quibus S. Maurus venit in Gallias; cujus opinionis princeps fuit, meo quidem judicio, Carolus Magnus Imperator.

Hic enim adeo sibi persuasum habuit ab eo tempore quo Gallis Benedictina Regula tradita fuit, camdem Benedictinam Regulam per omnes Imperii sui regiones propagatam fuisse atque diffusam, ut dubitaverit, utrum ab eodem tempore aliæ Regulæ observari potuerint, & prorsus ignoraverit, an priusquam eadem Regula e monte Cassino emitteretur, aliqua alia specialis vivendi norma vigeret in Galliis; quamobrem utrum-

Capitular. Interrogationis n. 12. que Episcopis & Abbatibus discutiendum proposuit. *De conversatione Monachorum*, inquit, *interrogandi sunt, & utrum aliqui Monachi esse possint præter eos qui Regulam S. Benedicti observant. Inquirendum etiam si in Gallia Monachi fuissent, priusquam traditio Regulæ S. Benedicti in has parochias devenisset.* Et alibi eodem modo interrogandum ju-

Brev. Capit. bet, *qua Regula Monachi vixissent in Gallia, priusquam Regula S. Benedicti in ea tradita fuisset, cum legamus S. Martinum & Monachum fuisse, & sub se Monachos habuisse, qui multo ante S. Benedictum fuit.*

Certum ergo habuit Carolus Magnus, nullam in Galliis fuisse Regulam a Benedictina diversam ab eo tempore quo Gallis innotuit; alias frustra quæreret, *utrum Monachi esse possint præter eos qui Regulam S. Benedicti observant*: frustra *utrum Monachi fuissent, priusquam traditio Regulæ S. Benedicti in has provincias devenisset*: inaniter & frustra inquirendum juberet, *qua Regula vixissent Monachi in Gallia, priusquam Regula S. Benedicti in ea tradita fuisset*, si aliqua alia Benedictina antiquiore aut etiam posteriore Monachos vixisse novisset. Nullam ergo aliam a Benedictina in Galliis observatam agnovit, nullam præceptam esse didicit, nullamque ex aliorum relatione credidit esse servatam.

Nec ullatenus mihi timendum existimo, ne dicant doctissimi viri, quorum opinionem impugno Carolum Imperatorem perpetuis bellorum motibus occupatum atque detentum, a legendis antiquis historiis vel invitum abstinuisse; cum probe noverint cum tanta cu-

In vita Alcuini ejus operibus præfixa. piditate ad acquirendas & addiscendas scientias incubuisse, ut ab Alcuino *in artes introductas liberales refrigerari paululum noverit, sed exsaturari ob fervorem satis nimium nequiverit.* Et licet ab evolvendis historiis aliarumque scientiarum libris prorsus abstinuisset, attamen hanc ipsius opinionem doctissimorum virorum fuisse contenderem. Quis enim nescit, ea quæ nomine summorum Pontificum, Regum, Imperatorum, Principum scripta feruntur, & sacris seu politicis Conventibus examinanda traduntur, perraro ab ipsis esse composita, nunquam vero proposita in publicum, priusquam ab omnium peritissimis visa fuerint & emendata? Quod cum nullus inficiari possit, nullus etiam, ut spero, ægre feret, si tanti Principis tantorumque virorum qui sub ejus Imperio floruerunt, auctoritate freti, Regulam S. Benedicti a S. Mauro per Gallias diffusam crediderimus nullis aliis postea intra Imperium Gallicum admissis, ne ipsa quidem Columbani Regula, si eam a Benedictina sejungas aut separes.

Etsi enim vere dici possit; eosdem doctissimos viros, Carolum scilicet Magnum, & qui ipsi erant a studiis, omnes generaliter Regulas a Benedictina diversas a Gallis Monachis receptas negasse, id maxime de Columbani Regula est asserendum: hanc enim peculiariter novit S. Adhelardus Abbas Corbejensis Monasterii a B. Columbani discipulis erecti, qui inter Caroli Magni consanguineos & familiares numerabatur. Hanc ignorare non potuit Alcuinus, quem Carolus loco Patris amplectebatur. Nullos tandem eorum latere potuit, qui didicerant quanta sanctitate, quantisque miraculis S. Columbanus Galliam illustraverit, quanta animi libertate effrænem Regis Theodorici libidinem damnaverit, quanto lumine ipsius Regis filiorumque ejus interitum cum ob impurum ac immoderatam ipsius intemperantiam, tum ob violata Luxoviensia claustra præviderit. Quæ omnia fuse Fredegarius descripsit in suo Chronico tunc temporis omnibus noto.

Imo nullo historiæ quæsito lumine S. Columbani Regulam noverant omnes, cum ad annum usque centesimum quadragesimum supra millesimum eum Monachi Luxovienses, Resbacenses, Meldenses, Sithivenses, Gemmeticenses, aliique permulti omni quo potuere modo servaverint, ut in historia Orderici Vitalis refertur, *Ab ipso siquidem Colum-*

L. 8 histor. *bano*, inquit, Eustasius, Agilus, Faro, Audomarus, Philibertus aliique permulti, *modum*

dum divinæ servitutis & ordinem didicerunt, & formam orationum pro cunctis ordinibus qui in Ecclesia Dei sunt, nigredinem vestium, aliasque observationes sumpserunt, quas pro religione & honestate ipsius tenuerunt, & sequaces eorum usque in hodiernum diem reverenter observare appetunt.

Quis vero putet Carolum Magnum ignorasse, qua lege vixerint maxima Galliarum Monasteria? Novit ergo S. Columbani Regulam, eamque observatam vidit ab iisdem ipsis Abbatibus a quibus quærendum jubebat, *qua Regula vixissent Monachi in Gallia, priusquam Regula S. Benedicti traderetur;* & *utrum aliqui Monachi esse possint præter eos qui Regulam S. Benedicti observant.* Sensit ergo nulla Monasteria, nullos Monachos sola Columbani Regula aliquando vixisse, sed omnes ex æquo, etiam ipsos qui S. Columbani instituta servabant, ab initio in S. Benedicti verba jurasse cognovit.

Orderici Vitalis testimonium de Columbani observata Regula non hic refero, quasi velim omnia credi quæ idem auctor de S. Columbani in Gallias appulsu retulit; sed cum oculatus testis fuerit earum S. Columbani observationum, quas suo ipsius tempore Gemmeticenses aliique Monachi reverenter observare appetebant, eum tamquam certissimum testem & spectatorem earumdem observationum exhibeo, atque inde deduco illationo quasi necessaria, Luxovienses, Resbacenses, Gemmeticenses, Corbejenses aliosque Monachos ad annum octingentesimum, modum divinæ servitutis, formam orationum pro cunctis ordinibus, aliasque observationes a S. Columbano præscriptas & acceptas continuo servasse, cum duodecimo sæculo easdem nondum intermisissent, ut ex Orderico constat.

Sub Pipino & ab anno sexcentesimo ad Pipini ætatem, S. Benedicti leges longe lateque promulgatas ex variis Conciliis sanctoque Bonifacio ostenditur.

CAPUT III.

ETSI aliqui reperiantur qui a Caroli Magni de Regulæ Benedictinæ propagatione sententia discedant, nullos tamen reperiri arbitror qui modo denegent, eamdem Regulam toto sæculo octavo a Monachis Gallis servatam esse, cum idem Imperator idipsum de prioribus sæculis asserat, & saltem nec ipse, nec qui ipsi a consiliis & studiis erant ignorare potuerint, quæ dimidio ante ipsos sæculo contigere.

Quamobrem dicendum existimo, Canonem tertium Suessionensis Concilii, quo jubetur ut *Ordo Monachorum vel Ancillarum Dei secundum Regulam sanctam stabilis permaneat*, de Benedictina Regula intelligi debere, eamque consequenter solam tunc temporis observatam, totumque Monachorum Ordinem fuisse complexam. Alia mitto Concilia quæ jubent ut *Monachi & Ancillæ Dei monasteriales juxta Regulam S. Benedicti Cœnobia vel Xenodochia sua ordinare, gubernare & vivere studeant*, & quorum auctoritate *Abbates & Monachi receperunt Regulam S. Patris Benedicti ad restaurandam normam regularis vitæ.* ad an. 744. Conc. Germ. I. 742. Conc. Leptinense c. 1. 743.

Quæ cum ita sint, minime mirandum, quod in formula ab ordine Romano antiquitus in Abbatis benedictione præscripta, solius Benedictinæ Regulæ fiat mentio; & quod in eodem ab Abbate benedicendo inquirendum præcipiatur, *sancti Benedicti Regulam si velit ipse observare, sibique subjectos ut idipsum faciant diligenter instruere*; eique a benedicente dicendum: *Accipe Regulam a sanctis Patribus nobis traditam ad regendum custodiendumque gregem tibi a Deo creditum . . . . Accipe monasticæ Professionis Regulam, ad quam propriam & subditorum debes corrigere vitam.* Sola namque in totius Romanæ Ecclesiæ Monasteriis Benedictina servabatur Regula.

Hanc eamdem Regulam S. Bonifacius Germanorum Apostolus, qui circa annum septingentesimum in Germaniam venerat, per diversas provincias propagavit, novisque, Scoticis scilicet, consuetudinibus ornavit, feliciori procul dubio modo quam Columbanus, qui quidem novis statutis Regulam fulcit, sed non nisi moderata prius summa Scotorum in victu temperantia, quam ad communem Regulæ modum revocavit. Et Bonifacius ad eamdem priscorum Solitariorum Monachorumque frugalitatem Germanos Monachos adduxit, ut ipse refert: *Est locus silvaticus*, inquit, *in eremo vastissimæ solitudinis, in medio nationum prædicationis nostræ, in quo Monasterium construentes constituimus Monachos sub Regula S. Patris Benedicti viventes, viros strictæ, abstinentiæ, absque carne & vino, absque sicera & servis proprio manuum suarum labore contentos.* Cum vero ipsemet dicat, Monachos in Monasterio Fuldensi constitutos sub Regula S. Benedicti degisse; alia quoque cum ab ipso, tum ab aliis fundata Monasteria Benedictina fuisse quis ambiget? Maxime cum in duobus Conciliis proxime citatis, quibus interfuit, & Zachariæ summi Pontificis nomine præfuit, sola hæc eadem Benedictina Regula fuerit commendata. Ep. ad Zachar Papam s. 17. Conc. p. 411.

Easdem radices egerat Benedictina Religio ante annum sexcentesimum sexagesimum, ut testantur acta Concilii Augustodunensis, quæ sic habent: *De Abbatibus vero vel Monachis ita observare convenit, ut quicquid canonicus Ordo, vel Regula sancti Benedicti edocet, & implere & custodire ante omnia debeant: si enim hæc omnia fuerint legitime* ad an. 663. n. 18.

apud Abbates vel Monasteria conservata, & numerus Monachorum Deo propitio augebitur, & mundus omnis per eorum orationes assiduas malis carebit contagiis.

Hanc Synodum admittit R. P. Cointius; sed ne opinioni suæ de multis Regulis anno sexcentesimo sexagesimo tertio per omnes Galliarum provincias servatis contraria videatur, eam observatione quadam in eumdem Canonem facta conatur eludere. *Ex hoc titulo, liquet*, inquit, *id Leodegario placuisse, ut in Cœnobiis diœceseos Augustodunensis nulla Regula præter Benedictinam vigeret*. Melius, si addidisset hoc etiam placuisse aliis ejusdem Concilii Patribus; non enim a speciali Synodo seu a solo S. Leodegario prodiere Canones, de Monachis editi, ut constat ex indice collectionis antiquorum Canonum, qui in Bibliotheca Thuanea servatur, ubi habetur, plures Episcopos hos eosdem Canones dictasse, ut refert Petrus de Lande in supplemento Conciliorum. Hoc ipsum etiam indicat S. Leodegarii subscriptio, quæ sequentibus verbis componitur: consensus domni Leodegarii Episcopi Augustodunensis. *Ego Leodegarius acsi peccator Episcopus cum consensu Fratrum meorum polliciti sumus, & perpetualiter placuit observandum*. Nulli namque sancti Leodegarii Fratres præter Episcopos notari possunt, qui polliciti fuerint, quibusque placuerit Canones perpetualiter observandos. Neque ipse Leodegarius consensum dedisse dicendus esset, si ipsius sola auctoritate Canones conditi fuissent & promulgati.

In addit. ad Conc. Augustodun.

Monasteria vero tam Æduensis Diœcesis quam aliarum quæ a Patribus prædicti Concilii pendebant, solam Benedictinam Regulam tunc habuisse ex ipso Canone decimo-quinto notum est atque manifestum. Non enim aliæ prohibentur Regulæ, non novæ inseruntur dogmata, nec novo professionis vinculo Monachi vinciuntur & alligantur; agitur tantum de Regula S. Benedicti apud Abbates & Monasteria conservanda, implenda atque custodienda: *ut quicquid Canonicus ordo*, inquiunt Patres, *vel Regula S. Benedicti edocet, & implere & custodire Abbates & Monachi in omnibus debeant; si enim hæc omnia fuerint legitime apud Abbates & Monasteria conservata, & numerus Monachorum Dei propitio augebitur, & mundus omnis per eorum orationes assiduas malis carebit contagiis*. Quæ cum nulla posita conditione, nulla suppositione, Benedictina mandata implenda, custodienda & conservanda mandentur, omnes omnino Monachos prædictarum Diœceseon, imo & Gallicanarum omnium (si enim omnes Burgundi Monachi Benedictini ad annum sexcentesimum sexagesimum tertium, ubinam alii reperiri eodem tempore potuerunt?) eadem Regula adstrictos antea vixisse nobis est concedendum.

Accedit eodem, quod Monachorum nullus ad Benedictinam Regulam implendam & custodiendam adigi potuisset, si eam numquam antea fuisset amplexus. Certe quilibet ipsorum dicere potuisset quod tali casu dici posse S. Bernardus ultro fatetur: *solum quippe id a me exigi posse arbitror, quod promisi*. Singulares namque Pontifices, Reges aut Abbates quacumque polleant auctoritate, pro libitu suo promissas Regulas immutare non possunt, aut ad arctiorem vitam Monachos etiam pleno jure sibi subditos adigere. *Hæc tantum*, inquit Concilium Toletanum quartum anno sexcentesimo trigesimo tertio celebratum, *sibi in Monasteriis vindicent Sacerdotes quod præcipiant Canones, idest, Monachos ad professionem sanctam promovere, Abbates aliaque officia constituere, atque extra Regulam facta corrigere*.

De præcep. & disp. c. 6.

Can. 51. tom. 14. Conc.

Plura possunt equidem Conciliorum legitime congregatorum Patres, sed nescio utrum aliquod exemplum proferri possit, quo generales Synodi Monachos ad perfectius vivendi genus, aut etiam ad alienam Regulam amplectendam invitos compulerint; cum alias tepidos Monachos ad propriam Regulam serio servandam & ab Episcopis & a propriis Abbatibus cogi posse nullus dubitet.

Scimus quanta animi propensione, quanta solertia, quanta auctoritate Ludovicus Pius Imperator torpentes tepentesque S. Dionysii Monachos ad servandam Benedictinam Regulam excitaverit; sed ad id peragendum duarum provinciarum, Remensis scilicet & Senonensis, cogenda fuit Synodus, cujus Patres in hanc unam rem incubuere, ut chirographis, testibus, aliisque certis argumentis evincerent eosdem Monachos Benedictinam Regulam professos esse. *Testibus patentibus*, inquit Ludovicus Pius, *convicti pro sua contumacia canonicæ pœnitentiæ sunt addicti, . . . soloque se prosternentes confessi sunt eamdem professionem in eodem loco regulariter se promisisse; suique misereri, & a Domino veniam pro tanto admisso humiliter flagitavere. Qua confessione facta cucullis sui propositi coram cœtu Episcoporum . . . se induerunt atque regularem professionem juraverunt*. Quasi vero hac assertione testium iterata professione, pœnitentia publica Benedictinæ Regulæ satis non esset consultum scriptis publicis eam iterum Ludovicus Pius asserendam voluit. *Ibidem tres chartulas conscripserunt*, inquit idem Imperator, *ut una earum ad caput gloriosissimorum Christi Martyrum fieret, altera regiæ dominationis nostræ custodia servari demandaretur, tertiam vero ipsius Monasterii Abbas haberet, in quibus a Patre Benedicto Spiritu sancto docente descriptam Regulam se servare velle professi, & unusquisque eorum nomen proprium cum gradu & Monachi appellatione in eisdem chartis subterfirmavit*.

Videant ergo quanta cautione, contentione, providentia, auctoritate cum Monachis S. Dionysii agendum fuerit, ut promissam Regulam servarent; & cum ad mu-

tanda

tanda regularia vota multu plura requirantur, quam ad inducendos Monachos ad pristina vota integre persolvenda, fateantur necesse est S. Leodegarium ceterosque Concilii Patres alios Conones condere aliterque loqui debuisse, si suarum Diœceseon Monachos ad novam Religionem amplectendam adigere voluissent: nullum enim unquam daturus est exemplum Annalium anctor, quo ad injungendam novam Regulam, priore rejecta, alicujus Concilii Patres ea tantum verba usurpaverint, quibus Monachos ad impleodam, conservandam & custodiendam Regulam adhortantur, nullo de alia abjicienda edito Canone.

Jam inde ab anno sexcentesimo vigesimo quinto ad annum septingentesimum quamplurima Cœnobia sub Regula SS. Benedicti & Columbani militasse docent acta S. Salabergæ aliaque monumenta.

C A P U T IV.

A Superiori dissensione Canonis decimi quinti Augustodunensis Concilii controversiæ quæ mihi cum R. Patre Cointio intercedit, dirimendæ initium sumpsi, nihil magis ad rem qua de agitur me facturum sperans, quam si ab ipso Concilio tamquam a principio omnium firmissimo momenta rationesque desumerem, quibus Benedictinam Regulam ante annum sexcentesimum sexagesimum tertium Monachis omnibus, Burgundis maxime, præscriptam probarem. Quam veritatem antequam ulterius probem, novisque rationibus & auctoritatibus fulciam, quid inter nos potissimum in quæstione versetur mihi exponendum incumbit.

Vir doctissimus ut Ordinis Benedictini progressus exiguis certisque finibus concluderet, Regulam S. Columbani a Benedictina ita distinguendam voluit, ut toto sæculo septimo ab eadem fuerit sejuncta: adeo ut ambæ in uno eodemque Monasterio ad usque annum septingentesimum servatæ non fuerint; qua positione Benedictinos ab iis omnibus Monasteriis exclusit, in quibus Luxoviensia instituta floruere. *Regulam S. Benedicti*, inquit, *per Francorum Regnum ante annum Christi sexcentesimum octuagesimum, quo superiorem nostrorum Annalium tomum clausimus, certo propagatam non inficiamur, Monasteria non pauca commemoravimus, ubi jam ab istis temporibus recepta est: sed negamus cum ea Regulam S. Columbani tunc coalusse.* (tom. 4. ad an. 734. n. 69.) Et alibi: *Ætate Berebarii seu ad annum sexcentesimum sexagesimum secundum, prælaudatæ S. Benedicti & S. Columbani distinguebantur Regulæ, nec in una eodemque custodiebantur Monasterio. Quapropter solam S. Columbani ut Monachis Luxoviensibus, sic Altevillarensibus olim præscriptam arbitramur; quodque hoc loco de Altovillari dicimus, id quoque de aliis Monasteriis dictum volumus.* (ad an. 669. n. 8.) Unde nec etiam mirum quod ipsemet neget S. Columbanum Benedicti leges unquam servasse.

Ego vero e contrario dico, omnia quæ ab anno sexcentesimo vigesimo quinto a Columbani discipulis condita fuere Monasteria, Benedictina instituta una cum Columbani legibus servanda suscepisse: idem etiam postea dicturus de omnibus omnino Monasteriis, quæ seu ab ipso Columbano, seu ab ipsius sectatoribus principium accepere; cum ipsa S. Columbani Regula ab ipso sui initio eodem modo se habuerit ad leges Benedictinas, quo postea Cluniacensium aut Cisterciensium constitutiones ad eamdem se habuere, ut inferius patebit.

Interea lectorem moneo, me non hic agere de rejiciendis Basilii, Macarii, sanctorumque Patrum Regulis, quas etiam tunc viguisse Annalium auctor affirmat; quia ex his quæ proxime circa Regulam Columbani dicturus sum, facile erit dignoscere quid dicendum sit de ceteris. Quid tamen intelligendum sit per Regulam sanctorum Patrum inferius aperiam, insuper addam quoad sanctos Basilium & Macarium, me nullibi legisse in auctore coætaneo aut suppare aut etiam antiquo aliquod Galliarum Monasterium sæculo septimo eorum specialia instituta servasse: quod si aliquis contrarium sentiat, suam sententiam probet, eamque rationibus & auctoribus antiquis firmet, aut meam opinionem sequatur necesse est. Ad propositum redeamus.

Auctor vitæ S. Salabergæ Laudunensis Abbatissæ primam quam demonstrandam suscipio veritatem promovet, ut RR. Patres Hugo Menardus, & Domnus Joannes Mabillon jam alias annotarunt. *Hujus Sancti*, scilicet Walberti, *tempore*, inquit, *per Galliarum provinciae agmina Monachorum ac sacrarum puellarum examina non solum per agros, villas, vicosque atque castella, verum etiam per eremi vastitatem ex Regula dumtaxat beatorum Patrum Benedicti & Columbani pullulare cœperunt: cum ante illum tempus Monasteria vix pauca illis reperirentur in locis.* (Vita S. Salab n. 7. Sæc 2 Bened.) Cujus auctoritatis lumine duo nobis manifesta fiunt; primum ætate Walberti, ab anno scilicet vigesimo quinto supra sexcentesimum, quo primo Luxoviensi Monasterio præfuit, ad annum sexcentesimum octuagesimum, quo ad superos fuit evocatus, passim per totam Galliam Monasteria ædificata fuisse, quæ Regulam S. Benedicti cum S. Columbani conjunctam servarunt; secundo ex iisdem verbis colligimus, pauca ante prædictum tempus in Galliis Cœnobia extitisse.

Postremam observationem veram esse ultro concessurus est, ni fallor, sed a priori summopere abhorret Annalium auctor. *In hujus auctoris* (Jonæ scilicet vitæ S. Columbani

Vita S. Salab. num. 7. Sæculo 2. bani scriptoris) *lucubrationibus sæpe commendatur Regula S. Columbani, Regula vero S. Benedicti ne quidem nominatur. Ergo illis temporibus, ut dictum supra, Regula S. Columbani distinguebatur a Regula S. Benedicti, nec ambæ simul apud Luxovium aut alio quopiam Monasterio observabantur; atque inde acta S. Salabergæ præcitata sic interpretare, ut agmina Monachorum per Gallias ex Regula dumtaxat beatorum Patrum Benedicti & Columbani pullulasse credas, quoniam ut Glannafoliense Monasterium aliaque Regulam S. Benedicti, sic Luxoviense aliaque Regulam S. Columbani sequebantur.*

Cointianæ observationi reponi posset, in Camelariensi puellarum asceterio ætate Walberti Regulam sanctorum Benedicti, Columbani & Cæsarii uno eodemque tempore vi-
ad an. 665. num. 7. goisse, ut videre est in Annalibus Francorum. Hoc etiam contigisse in Jussano Monasterio Jonæ notissimo, quod ultro fatetur Cointius, & proinde non recte colligi ex eo quod Jonas nullibi Benedictinam Regulam nominet, Columbani institutum a Benedictino ita diversum extitisse, ut utrumque in eodem Monasterio iisdem temporibus non fuerit observatum: de quibus iterum infra. Sed hic non quæritur quid Jonas commendaverit, cujusque Regulæ non meminerit, sed quid dixerit auctor vitæ S. Salabergæ; nec a prioris silentio inquirendum qualiter explicandus sit posterior, sed quænam fuerit mens prioris a posteriori est inquirendum, cum Anonymus iste Actorum S. Salabergæ scriptor Jonæ lucubrationes legerit, Monasteria de quibus loquebatur viderit, eorumque vivendi genus probe noverit: quapropter hæc artificiosa interpretatio penitus rejicienda, qua dividuntur quæ conjuncta fuere; imo ex ipsa etiam Annalium auctoris mente constare non potest: hoc enim ex textu supra citato sequeretur, multa cum Monachorum, tum Monialium Cœnobia secundum Regulam S. Benedicti per agros, villas, vicosque atque castella, verum etiam per eremi vastitatem de novo ædificata fuisse. At dato quod Luxovienses Monachi a Benedictinis diversi fuissent, vix unum aut alterum daretur hujuscemodi Monasterium virorum, Monialium nullum, si Annalibus Francorum ecclesiasti-
ad an. 667. num. 20. cis fides habeatur. *Tunc*, inquit, *plurima Monasteria Regulam S. Columbani, perpauca Regulam S. Benedicti sequebantur*; & adeo pauca, ut vix unum aut alterum Benedictinis adjudicet, quæ etiam nonnisi dubitanter ad Benedictinos referenda esse sibi persuasit. *Quæ-*
ad an. 640. num. 48. *ri potest*, inquit, *utrum regnante Clodoveo secundo Regula Benedictina in insula Barbara fuerit observata*. Quam quæstionem sic solvit: *Cum ab adventu S. Mauri in Galliam ad principatum usque Clodovei secundi effluxerint anni nonaginta quinque, nihil vetat quominus censeamus Regulam Benedictinam in Monasterio Barbarensi sub Abbate Licinio viguisse*; quasi timeret vir sincerus, ne dubium aliquod Monasterium Benedictinis adscriberet.

Non aliter se gerit cum de Monasterio Castrensi loquitur: refert enim ejus initia alie-
ad an. 647. num. 14. na mano & ad marginem in codice descripta fuisse. *In codice*, inquit, *unde Chronicon illud descriptum est, hæc alia manu de Roberto primo Abbate Castrensi scripta sunt in margine: Anno Domini sexcentesimo quadragesimo septimo Robertus, Anselianus & Daniel, tres viri pii & nobiles, relicto cingulo militiæ sæcularis in pago Albigensi juxta fluvium Agunti sub Regula S. Benedicti Deo militantes castrametati sunt*.

Dixi superius, unum aut alterum eo tempore ab Annalium auctore admitti Benedictinum Monasterium; nam ex ipso *longe antequam Regula Benedictina conderetur, in insula Barbara claruerant Monachi*. Unicum ergo restat Monasterium quod ex margine Castrensis chronici nobis concedatur: quapropter ne secum ipse pugnare videatur, aut ne frustra laboret in designandis Benedictinis Monasteriis quæ magno numero constructa fuere, fateatur necesse est Regulam sanctorum Benedicti & Colombani simul propagatam, & ab iisdem Monachis observatam fuisse.

Videat interim quanam ipsi debeant cum antiqui, tum recentes auctores, præter quorum opinionem nulli ex Glannafoliensi, nulli ab exterarum nationum Benedictinis Monasteriis per centum quinquaginta annos Monachi prodiere, qui Benedictinum Ordinem propagarent, quam bene etiam de toto Ordine mereatur, cujus Regulam per idem tempus intra unius aut alterius Monasterii limites conclusit, contra chartarum fidem, antiquorum historicorum narrationem, traditionemque Cœnobiorum, aliaque instrumenta publica. Ceterum ut rem de qua agitur paucis conficiam, hic specialiter probandum assumo, illa omnia Monachorum examina (de quibus auctor Anonymus supra citatus) ex Loxoviensi Monasterio tamquam ex generali Galliarum alveo prodiisse; hujusceque
In vita S. Elig. lib. 1. cap. 21. to. 5. Spicil. rei testem idoneum & oculatum produco. *Ipse quoque* (S. Eligius) inquit Audoenus, *properabat ad Cœnobia, maxime Luxedium, quod erat eo tempore cunctis eminentius atque districtius; neque enim tam crebra erant adhuc in Galliis Monasteria, & sicubi essent, non sub regulari quidem disciplina, sed erant prorsus in malitia fermenti veteris sæcularia: præter Luxedium ergo, quod solum, ut dictum est, districtionem Regulæ solerter tenebat, Solemniacense Monasterium in partibus occiduis hujus Religionis extitit caput, ex quo multi demum sumpserant & initium & exemplum, adeo ut nunc quoque, propitia Divinitate, innumera per omnem Franciam & Galliam habeantur sub regulari disciplina alma utriusque sexus Cœnobia.*

Quibus in verbis eadem ipsa deprehenduntur quæ supra ex Anonymo notanda curavimus, nempe antequam Luxedium conderetur pauca fuisse in Galliis Monasteria, tum sub Walberto mirum in modum multiplicata: sed ulterius ex iisdem verbis perspicuum

spicuum sit & evidens, Luxoviense Monasterium iis omnibus originem dedisse, cum *præter Lussedium quod erat cunctis eminentius, & quod solum districtionem Regulæ solerter tenebat, Sollemniacense Monasterium in partibus occiduis hujus Religionis extiterit caput, ex quo multi sumpserunt & initium & exemplum, adeo ut nunc quoque, propitia Divinitate, innumera per omnem Franciam & Galliam habeantur sub regulari disciplina alma utriusque sexus Cœnobia*. Illa ergo innumera alma utriusque sexus Cœnobia, quæ per omnem Galliam fuerant ædificata, quæque non alia erant quam ipsa eadem Monachorum & sacrarum puellarum examina, quæ Walberti tempore passim ubique pullulaverant, ex Luxoviensi Monasterio in Francia, in occiduis vero partibus ex Solemniacensi initium & exemplum accepisse ex Sancto Audoeno novimus. Propterea cum ex anonymo vitæ Sanctæ Salabergæ Scriptore eadem examina ex Regula sanctorum Patrum Benedicti & Columbani pullulaverint, dicendum eamdem Regulam sanctorum Benedicti & Columbani in Monasteriis Luxoviensi & Solemniacensi ab eorum conditu impositam fuisse, aut saltem ætate Walberti in eisdem floruisse.

His omnibus posset etiam addi ex Audoeno nulla fuisse apud Gallos Monasteria ætate Walberti præter Lussedium & Solemniacense, ex quibus prodire potuerint tot tantique Monasteriorum fundatores; cum alia Monasteria, ut supra vidimus, Luxoviensi antiquiora non essent *sub regulari disciplina, sed in malitia fermenti veteris sæcularia*.

Sanctus Nivardus Remorum Episcopus de hac eadem Monasteriorum propagatione Walberti tempore facta, deque Regula eisdem imposita loquitur initio privilegii ad annum sexcentesimum sexagesimum secundum Altivillarensibus dati: *In nomine Patris*, inquit, *& Filii & Spiritus Sancti, Amen. Ego Nivo sive Nivardus etiamsi peccator Episcopus, dum omnes Episcopi Fratres mei, etiam & de viris Christianis, & de bonis hominibus Monasteria secundum Regulam sanctorum Patrum ædificare non cessarent*, &c. (tom. 3. an. ad an. 662. num. 7.) a sequentibus verbis citandis abstineo, quibus ipsemet privilegii scriptor, Regulam sanctorum Patrum, ipsam esse sanctorum Benedicti & Columbani Regulam exponit. Nullus enim inficiari potest Regulam ipsam, quam Anonymus sanctorum Patrum Benedicti & Columbani Regulam dixit, eamdem S. Nivardum simpliciter sanctorum Patrum Regulam nominasse: & consequenter cum ipse Nivardus eamdem sanctorum Patrum Regulam Altivillarensibus Monachis observandam dederit, nullus vocare potest in dubium, S. Bercharium primum Altivillarensem Abbatem, sanctique Walberti discipulum, sanctorum Benedicti & Columbani Regulam servasse, aliisque servandam tradidisse.

Dicent, ut quidem autumo, Jonam in Vita S. Columbani Benedictinæ Regulæ non meminisse. Cui difficultati fecero satis, ni fallor, si reposuero nec etiam S. Audoenum de Regula Columbani locutum esse, licet Lussedium miris laudibus extulerit, deque Solemniacensi & S. Aureæ Parisiensi Monasteriis pluribus egerit. Narrat equidem Luxoviense Monasterium solum *districtionem Regulæ solerter tenuisse*, & *in occiduis partibus in Solemniacensi tantam sacræ Regulæ observantiam vidisse, ut ejusdem Monachorum vita singularis videretur præ ceteris Galliæ Monasteriis*; (Vita S. Eligii cap. 21. num. 16.) sanctumque Eligium Virginum ædificasse Monasterium, obi *districtam Regulæ disciplinam constituens, usque ad trecentarum puellarum numerum ex diversis Gentibus tam ex Ancillis suis, quam ex illustribus Galliæ Matronis congregavit*. (Ibid. num. 17.) Sed iis omnibus in locis de Columbani Regula tacet, & de illa tantum loquitur, quam negligenter & tepide pleraque Monasteria Lussedio antiquiora, cetera vero, Lussedium in primis, quam diligentissime servabant, quæque proinde tam depravatis corruptisque Monasteriis quam ceteris communis erat.

Hinc tamen nullatenus est inferendum S. Audoenum Jonæ esse contrarium, aut Jonam Audoeno: etenim ille qui nulla necessitate ad designandam Regulam qua vivebant Monachi, tenebatur, usitato loquendi modo ab auctore Regulæ, quæ tunc unica vigebat, nominando abstinuit; tacito namque S. Benedicti nomine toties ipsius Regulæ auctorem proprio vocabulo descripsit, quoties eam sacræ Regulæ aut Regulæ simpliciter expressione notavit, Columbani institutis nullatenus exclusis; eo prorsus modo quo si aliquis Cisterciense aut Cluniacense Monasteria sub sancta Regula, sub Regula sacra, sub Regula simpliciter dicta, fundata diceret, Regulam S. Benedicti specialibus Cluniacensium aut Cisterciensium Regulis nullatenus exclusis dicendus esset intellexisse. Sic Audoenus principalem Regulam nominando, speciales uniuscujusque Monasterii Regulas sive Columbani, sive alterius cujuspiam comprehendit, nullam exclusit.

Jonas vero nonnisi coactus ac quadam necessitate compulsus Columbani Regulæ meminit, siquidem eam erroris notaverat Agrestius Eustasii discipulus, eamque a Matisconensis Concilii Patribus prohibendam obtulerat, quæ licet nec notata nec prohibita fuisset, nullo tamen Canone, nulla lege, nulla Concilii sententia fuerat probata; & proinde timendum erat Columbani discipulis, ne ipsius Regula ipsa non approbatione & absolutione reprobata videretur, sicut reipsa contigit: nam statim ab ipso Concilio

SS. Ama-

SS. Amatus & Romaricus ipsius Regulæ jugum excussere. *Proh dolor!* inquit Jonas, *execrabili suasu ac lethifera ambitione monita sana Agrestius insaniens maculavit, qui* (Amatus & Romaricus) *abjectis institutis pristinis* (Regula S. Columbani) *rudibus conati sunt imbuere plebem doctrinis*. Eam ob causam Jonas ut damnatæ Regulæ suspicionem levaret, nimium sæpe ipsius Regulæ nomen ingeminavit. *Abellenus vero*, inquit, *vel cæteri Galliarum Episcopi*, post peractum scilicet Concilium, *ad reboranda Columbani instituta adspirant; jam amore Columbani & ejus Regulæ Monasteria construunt, plebes adunant, greges Christi congregant, inter quos inluster tunc vir Eligius Monasterium nobile Solemniacum nomine construxit. In Bituricensi vero urbe puellarum Monasterium ex B. Columbani Regula Bertoara nobilis genere & religione fœmina construxit. Itemque in suburbano Bituricensis urbis vir venerabilis Theodulphus cognomento Bebolenus Monasteria ex Regula Columbani omni religione pollentia construxit; itemque aliud Virginum juxta Nivernense oppidum sub eadem Regula construxit*. Quæ toties Jonas voluit repetere, ne, ut supra notatum est, Columbani Regula Agrestii persuasione aliqua erroris nota a Concilii Patribus inusta videretur, aliter procul dubio locuturus, si ab Agrestio Columbani Regula impetita non esset. Quidquid sit, quemadmodum Jonæ de Benedictina Regula silentium non obstat quominus Jussanum Monasterium quod Flavia S. Donati mater ex amore Columbani construxit, ut Jonæ placet, leges Benedictinas cum Columbani institutis a primo suo conditu sumpserit; ita nihil prohibet quin etiam hoc ipsum in ceteris contigisse credamus.

In vita S. Eustasii n. 13.

Ibid. n. 17.

In vita S. Columbani n. 22. Sæc. 2. Ben.

Præterea uno verbo responderi posset, quod si a silentio auctorum argumentari liceret, & si aliquis jure posset asserere ea non extitisse quæ a certo quodam historiæ scriptore prætermissa fuissent, nihil fere certi in actis Sanctorum haberemus.

Cœnobia Solemniacense & Altivillarense SS. Benedicti & Columbani legibus paruisse.

CAPUT V.

Superiori capite illatione quasi generali omnia Monachorum examina, quæ Walberti tempore pullulavere, instituta sanctorum Benedicti & Columbani sectata fuisse probavimus; hoc vero capitulo a specialium Cœnobiorum fundationibus eruemus argumenta, quibus nimis callida Annalium auctoris interpretatio, qua Anonymi claram apertamque sententiam voluit involvere, falsa dilucide videatur. Quod ut consequar; fundationum scriptores iisdem verbis usos esse ad designandam singulorum Monasteriorum Regulam, quibus auctor vitæ S. Salabergæ ad indicandam communem, ipsorum verborum comparatione convincam, ut videant eos omnes auctores de eadem singulari Regula aut instituto locutos esse.

Cessum esse volo, inquit S. Eligius Monachos alloquens in dotatione Solemniacensis asceterii . . . . *ea tamen conditione interposita, ut vos & successores vestri tramitem Religionis sanctissimorum virorum Luxoviensis Monasterii consequamini, & Regulam beatissimorum Patrum Benedicti & Columbani firmiter teneatis*. Eadem fere narrat Flodoardus de Monasterio Altivillarensi: *Construxit* (S. Nivardus) inquit, *Monasterium quod dicitur Altumvillare petente Berchario Abbate, qui ab eo petierat locellum sibi dari, ubi cum Fratribus suis Monachis sub Regula Patrum S. Benedicti & S. Columbani vivere posset*. S. Bertefridus Ambianensis Antistes, ceterique Galliarum Episcopi in privilegio Corbejensi Monasterio dato sancivere, *ut ipsi Monachi* Corbejenses *sub Regula Patrum S. Benedicti & S. Columbani conversari & vivere debeant*.

Sæc. 2. Bened. p. 1091 & tom. 3. ann. ad ann. 734. n. 109.

Lib. 2. hist. Rem. cap. 7 & t. 3. ann. ad an. 662. n. 7.

t. 3. ann. ad an. 662. n. 20.

Plura referri possent ad propositum, sed ista sufficiant, ut videas Anonymum, de quo sæpe superius, quasi exscripsisse prædicta privilegia, aliaque plurima quæ ex Annalium auctore a Benedictinis citantur, cum in vita S. Salabergæ narravit, *agmina Monachorum, ac sacrarum puellarum examina non solum per agros, villas, vicosque atque castella, verum etiam per eremi vastitatem ex Regula dumtaxat beatorum Patrum Benedicti & Columbani pullulare cœpisse*. Quorum verborum sensus & explicatio a privilegiorum verbis, quæ in alienum sensum inflecti non possunt, desumi debet.

Scio adversarium nostrum Benedicti nomen ex prædictis privilegiis abrasisse: sed frustra, quamdiu illud ipsum nomen ex actis S. Salabergæ non sustulerit. Verum etiam frustra illud ipsum ex iisdem actis auferet, eo enim stylo, eoque atramento eadem acta, libri, diplomata scripta fuere, quo characteres semper appareant, & a nullo deleri possint; semper enim in dotatione Solemniacensis Monasterii nomen S. Benedicti legetur, etiamsi nimia confidentia ex originali textu illud rejecerit in marginem quibusdam additis verbis, quibus significet Benedictinos aliter legere: *Benedictini sic legunt*, inquit; *consequimini, & Regulam beatorum Patrum Benedicti & Columbani firmiter teneatis*. Ita sane sic legunt Benedictini cum antiquis ejusdem Monasterii Abbatibus, cumque Patribus Concilii Suessionensis ad annum octingentesimum sexagesimum featum celebrati, nempe cum Carolo Calvo, Hincmaro Remensi, Remigio Lugdunensi, Vulfado Bituricensi, Frotario Burdigalensi, aliisque ex omnibus Galliæ partibus Episcopis, quibus *innotuit*, inquiunt Patres, *regiæ dignitati nostræque Synodo residen-*

fidenti, qualiter vir venerabilis atque clarissimus Eligius . . . . . Cœnobium ipsum ædificare satagit, Monachosque ibidem constituit . . . . . eo videlicet tenore, quatenus . . . . t.25. Conc. ad ann.866.
& Normam S. Benedicti inviolabilem tenerent. Nec ullus aliter nisi in novis Francorum Annalibus legit, neque alius quispiam aliter legere potuit, si Cointium exceperis, qui nullo exemplari, nulla vita originali charta, nullo duce, nullo auctore aliter solus legendum Solemniacense diploma exhibuit. Quam autem ob causam id egerit, ipsemet dicat: *Cum autem*, inquit, *adeo nobis persuasum sit in Monasteriis quæ S. Columbani disciplinis addicta erant*, Regulam S. Benedicti *septimo sæculo non susceptam fuisse, varia diplomata, quibus auctores Benedictini suam quoque tueri conantur opinionem, censemus interpolata: nec aliter loquuti sumus cum de illis agendum nobis fuit: indubitanter enim abrasimus nomen S. Benedicti, quoties illud cum nomine S. Columbani conjunctam reperimus, ubi quæstio vertebatur de Regula cui subjiciebatur Monasterium a S. Columbano, vel ab ejus discipulis, aut ab eorum successoribus institutum. Nec secus sentiendum putamus de charta S. Eligii pro Solemniaco, & de charta sancti Amandi pro Barisiaco.* ad ann.734 n. 107.

Itane, reverende Pater, sunt imminuenda diplomata, quia tibi persuasum est aliter scribenda fuisse? itane interpolata dicenda sunt, quia tuis persuasionibus contraria? itane tandem tam levi conjectura tot Sancti de albo Benedictino auferendi, variique auctores & Monachi erroris & falsitatis arguendi, quasi per Galliam, Germaniam & Italiam eadem mente eodemque crimine chartas omnes, quæ de Monasteriis agunt S. Columbani, interpolatione adulteraverint? Sed vide ne gladio, quo aliorum nomina cupis expungere, jugulum præbeas, tuoque ut ajunt gladio te conficias. Quid enim responsi daturus es, si quis eadem acta & Monasteriorum fundationes, quarum adhibes auctoritatem, ut novus extremorum Merovingicæ familiæ Regum encomiastes appareas, a te aut abrasa magna ex parte, aut saltem interpolatas suspicetur aut fingat? Cum enim Benedicti nomen ex actis pluribus sustuleris, quod id tuo proposito opinionique stabiliendæ plurimum conduceret; quis non facile credat id te tanto magis licenter libereque facturum, quanto majoris momenti tua tibi videtur opinio de his Regibus, quibus laudandis totus addictus es? Ut ut sit, hoc certissimum credo futurum, te tibi tuis abrasionibus fidem & Annalibus auctoritatem derogasse, Benedicti vero ne nomen quidem læsisse, quod punctionibus a te inflictis firmius hærebit imposterum. Ad rem veniamus.

Sed, inquiunt, *idem Bernardus Abbas Solemniacensis a Rege & Synodo novum tunc privilegium postulavit, quoniam Normannorum crudelitate grassante priora fuerant concremata. Lis igitur non ipsius Bernardi judicio qui chartam fundationis præ manibus non habuit, sed judicio dirimenda vetustiorum auctorum; ceteros autem antecellit qui potissimum consulendus Jonas in vita S. Bustasii, quam allegavimus supra.*

Existimare videtur Francorum Annalista, Hincmarum, Remigium, & Æneam Episcopos omnium Galliarum doctissimos adeo historiæ inscios extitisse, ut ignoraverint quanam Regula S. Columbanus discipulos imbuerit, & adeo socordes, ut nulla veritatis inquisitione facta Bernardo integram fidem habuisse dicantur. At quis credat Hincmarum qui Monasticem fuerat professus, sæpiusque Altivillarense Cœnobium a decessore suo fundatum inviserat, earum legum notitiam non habuisse, quæ Altivillarensibus ceterisque Columbani discipulis fuerant impositæ? Absit ergo ut tanta Concilii Patribus irrogata injuria, eos ex sola Bernardi relatione fundationem Solemniacensis Monasterii didicisse credamus. Etsi namque in Normannorum Aquitanica grassatione perierit originale diploma, exemplaria superfuere quibus fides haberi, quæque Synodo exhiberi potuerunt, eum ad nostra tempora integra restent. Præterquam quod superiorum temporum extabant adhuc historiæ in his saltem provinciis, in quas septemtrionales populi non irruperant, ex quibus modus vivendi Columbani discipulis præscriptus addisci facillime potuit.

Non desunt tamen auctores Normannorum irruptionibus antiquiores quos proferamus; Anonymus scilicet in vita S. Salabergæ, Audoenus in vita S. Eligii, ipsemet Eligius, Nivardus & alii, qui uno consensu aut in Sanctorum actis, aut in Monasteriorum fundationibus eadem Monasteria Regulæ sanctorum Benedicti & Columbani sæpius addicunt; quibus auctoribus nullatenus Jonas est præferendus aut opponendus, cum nullibi deneget id quod auctores supra citati affirmant: quin imo, si quid Jonas omisit, id ex aliis supplendum; neque in ejus silentio principia quærenda, quibus aperta veritas impugnetur, actaque sincera deleantur. Legit Almannus Altivillarensis Monachus opera Jonæ; & antequam Normanni Remensem Campaniam diriperent legit privilegia suo Monasterio a Remensibus Episcopis data, scriptumque reliquit sanctum Nivardum locellum Berchario dedisse, *ubi cum Fratribus suis secundum Regulam Patrum Benedicti &* tom 3 ann. ad an. 665. n. 7.
Columbani vivere deberent.

Hoc ipsum iisdemque terminis Flodoardus litteris mandavit, ut supra vidimus, Ibid. n. 5.
Ipsius autem auctoritas circa hanc qua de agimus quæstionem quanti sit facienda videant; Remense namque & Altivillarense tabularia vidit, eoque amore eaque veneratione S. Columbanum, & S. Attalum ejus discipulum coluit, ut eorum acta a Jona soluta oratione composita, stricta reddiderit, quod tanta fidelitate, sinceritate tanta perfecit,

fecit, ut nulla interpolatione immutaverit Jonæ sententiam. Qui vero fieri potest ut vir tantos, qui toties Jonæ opera revolvit ut ex versibus exararet, in iis numquam viderit, quod primo intuitu deprehendit Annalium auctor? Quis etiam sibi persuadeat tam eruditum vitæ S. Columbani scriptorem non solum ignorasse, quibus legibus Columbanus ipsiusque discipuli paruerint; verum etiam adeo aberrasse, ut licet propriis tantummodo vixerint institutis, eos Benedictinæ Regulæ addictos affirmaverit? quod tam a vero videtur alienum, ut confutatione non indigeat.

Iisdem institutis addictum Monasterium Corbejense.

CAPUT VI.

LICET superioribus capitulis cum ex auctore vitæ S. Salabergæ, tum ex sanctis Desiderio, Audoeno, Nivardo & Flodoardo cumulate probaverim, omnia Monasteria qua ætate Walberti Luxoviensis Abbatis originem habuere, inter Benedictina fuisse numeranda, nullaque proinde quæstio movenda remaneat de Regula quam omnes Monachi ab anno sexcentesimo vigesimo quinto ad annum sexcentesimum octuagesimum servavere: attamen ad majorem propugnatæ veritatis elucidationem de Corbejensis Monasterii fundatione iterum agam.

Tertio Annalium tomo ad annum sexcentesimum sexagesimum secundum Francorum Annalista privilegium Bertefridi Ambianensis Episcopi pro Corbejensi Monasterio datum immiscuit, quo sancitur, *ut Corbejenses Monachi sub Regula S. Benedicti vel S. Columbani conversari & vivere debeant*. Sed cum hac auctoritate omnes ipsius rationes, omnia momenta quibus suam sustentat opinionem penitus ruant, tria valida manu tela in illud immisit atque vibravit, quo facilius illud deleret & penitus exscinderet.
n. 21. & 22. *Tria potissimum tela*, inquit, *vibrari possunt adversus hoc privilegium ....*. *primo Corbejenses Monachi dicuntur vivere sub Regula S. Benedicti vel S. Columbani*, *idque caret omni verisimilitudine; quoniam Teudefridus qui primus Abbas Corbejensis extitit, Luxovio ubi sola S. Columbani Regula servabatur, Corbejam missus est a Walberto seu Gualberto tertio Abbate Luxoviensi, ut illorum temporum scriptor in vita S. Bathildis testatur.*

Primum hocce telum R. P. D. Joannes Mabillon secundo Benedictino Sæculo viribus ex Parisiensi Concilio sumptis adeo valide in auctorem retorsit, ut nondum ex in-
ad an. 734. flicto vulnere eductum appareat: etsi namque R. Pater Cointius quarto Annalium tomo Domnum Joannem Mabillon multis impugnaverit, nec unicum quidem verbum protulit, quo suam de Corbejensi Monasterio sententiam firmaret; prudenter proculdubio, quippe qui satius duxit veritatem cognitam silere, quam ipsam ulterius oppugnare. Quid enim opponeret Concilii Patribus ex omnibus Galliarum provinciis coactis, qui Benedictinam Regulam ab initio fundati Corbejensis Monasterii in eo receptam
Sirmond. t. 3. Conc. Gall. dixere. *Sicut comperimus*, inquiunt, *ipse locus a venerabili Bathilde Regina, Clotario filio suo impetrante, a sanctis viris fundatus est, & sacræ Religionis normam, quam primo tempore suscepit, inviolatam deinceps retinuit, in tantum ut eos qui se fundaverant, non tantum æquaverit religione, sed etiam pene superaverit.*

Ne lectorem novis inductionibus onerem, unicum hic subjiciam argumentum. Regula quam servabant Monachi Corbejenses anno salutis octingentesimo quadragesimo sexto, eadem erat quæ initio fundati Monasterii ipsis fuerat imposita ex Patribus Concilii, secundum quos *sacræ Religionis normam quam primo tempore suscepit, inviolatam deinceps retinuit*: atqui Corbejenses Monachi Regulam Benedictinam servabant anno octingentesimo quadragesimo sexto, ut ex eodem Concilio patet. Ergo ex Patribus Concilii Parisiensis anno octingentesimo quadragesimo sexto celebrati Corbejenses Monachi ab initio fundati ipsorum Monasterii Benedictinam Regulam servavere. Columbani quoque Regulam ad annum octingentesimum quadragesimum sextum in ipso Corbejensi Cœnobio servatam ex Orderico Vitali didicimus, qui lib. 8. Normannorum historiæ narrat sanctorum Eustasii, Agili, Faronis, &c. sequaces ad annum centesimum supra millesimum eas observationes, quas ab iisdem Columbani discipulis acceperant, summa observantia coluisse.

Secundum tertiumque telum ex eo conficiuntur, quod non omnes qui initio dicti privilegii nominantur, in eodem reperiantur inscripti; & quod e contrario aliqui subscripserint qui initio nominati non fuere. Sed cum nihilominus fateatur datum eodem anno privilegium, & aliunde vibrata hæc duo tela assertionem meam minime lædant, ab eis rejiciendis ulterius abstineo, alibi forte de iis acturus. Patietur tamen lector libentissime, ni fallor, ut de subscriptionibus, quibus examinandis multum occupantur auctores, aliquid dicam.

Namque mihi certissimum videtur, non omnes qui subscripti reperiuntur diversis in chartis, simul eodemque tempore sua nomina dedisse. Cujusce rei exemplum videre est in Corbejensi privilegio. Hi enim omnes quorum nomina initio privilegii posita non fuere, subscripsisse videntur post editum privilegium, cum videlicet dedicata fuit Corbejensis Ecclesia; quod ex Chronico ejusdem Monasterii anno sexcentesimo sexagesi-

gesimo tertio, post datum scilicet privilegium de quo agimus, contigit. Immo videtur Bertefridum Episcopum aliosque initio nominatos Episcopos voluisse, ut omnes absentes Episcopi etiam successive, si fieri posset, datum privilegium suis subscriptionibus stabilirent atque firmarent: *quam definitionem*, inquiunt, *constitutionis nostræ, ut nostris & futuris temporibus valitura sit, manus nostræ subscriptionibus roboravimus, & Coepiscopos Domnos & Fratres nostros rogamus, ut ipsum in omnibus confirmare debeant*. Hoc ipsum imitati fuere Parisiensis Concilii Patres, de quibus supra in Corbejensium privilegiorum confirmatione. *Obsecramus etiam*, inquiunt, *Fratres & Coepiscopos nostros per adventum Domini nostri* JESU-CHRISTI, *& nostræ Congregationis in ipsum; sed & religiosos Abbates qui ad hanc sanctam & beatam Synodum non occurrerunt, in quorum manus hujus privilegii a nobis editi & corroborati pagina pervenerit, ut sua auctoritate & subscriptione hoc confirmare non differant*. Maneat ergo supplendas quidem subscriptiones, quæ negligentia quadam videntur omissæ, sed nullas omnino abradendas, neque delendas, cum posteriorum temporum Episcopi & Abbates intemerato privilegio eique confirmato subscribere potuerint, quod pluribus aliis contingere potuit. Hac de causa in antiquissimis chartarum monumentis (quod etiamnum observare possumus) inter subscriptiones testium chartarum confectioni adstantium & inscriptionem anni quo data sunt diplomata, spatium aliquod scriptura vacuum de industria relictum apparet, in quo videlicet subsequentes Episcopi nullo falsitatis periculo subsignare possent, non ut suam præsentiam testarentur, sed ut datum confectumque privilegium iterum sua auctoritate firmarent atque corroborarent; quod ab omnibus Ecclesiæ Catholicæ Episcopis ubicumque terrarum variisque temporibus præstari potest.

Regulam S. Benedicti ob sui præstantiam Regulæ sanctæ nomine censeri.

CAPUT VII.

EX integro iterum probandum suscipio, Benedictina fuisse Monasterii Corbejensis primordia, etiamsi expuncta maneant quæ delenda R. Pater voluit. Abrasum enim aliqua sui parte privilegium, & ex alia interpolatum, ut videre est in Francorum Annalibus, iterum S. Benedictum appellat ac nominat, & Corbejam a sui ipsius initio Benedictinam Regulam suscepisse notissimum facit: in eo namque iterum legitur, Bertefridum ipsum condidisse privilegium, *ut quieti sub Regula sancta ipsi Monachi vivere debeant*. Quæ verba a nullo deleri posse puto, cum Clotharius Rex in ipsius Monasterii fundatione Annalibus inserta Corbejense Monasterium ædificatum dicat, *ut Monachi sub sancta* tom. 3. ad
Regula ibidem debeant conversari. Ea ergo Regula quæ sancta Regula vocatur, Corbe- ann. 657. n.
jensibus Monachis primitus est imposita, eaque sub Theodefrido Abbate servata. *Mo-* 13.
nasterium, inquit Clotharius Rex, *ubi præest venerabilis vir Theodefridus Abbas, pro æterni numinis intuitu ædificari præcepimus, ut Monachi sub sancta Regula ibidem debeant conversari*.

Hoc posito ad plenam veritatis quam assero probationem sufficiet, si probavero Columbani Regulam sanctæ Regulæ nomine apud scriptores, qui S. Walberti ætate florebant, designatam non esse, solamque Benedictinam eam denominationem ab auctoribus meruisse. Quod probatu non est difficile, cum supra ostenderim ex Audoeno hoc solum fuisse discriminis inter Monasteria Columbano antiquiora, & ea quæ cum ab ipso, tum ab ejus discipulis ædificata fuere, quod hæc *districtionem sanctæ Regulæ solerter tenerent*; cetera vero negligentius eam servarent.

Sed ut ad hominem loquar, pluribus probat antiquorum Ordinum Conditor novus, Fontanellense, & S. Basoli Cœnobia sub alia quam S. Columbani Regula condita fuisse. Quæ vero fuerit ea quam S. Vandregisilus fuit amplexus, Anonymus ipsius vitæ auctor explicat his verbis: *Quærebat locum*, inquit, *ubi ei Dominus demonstraret, quali-* Sæc. 2. Be-
ter sub sancta Regula degeret vitam, & Flodoardus in Annalibus Francorum; *immunitatem* ned ad ann.
quoque ipsis Monachis sub Perrone Abbate (in Monasterio S. Basoli) *servientibus instituit* 667. n. 13.
Nivardus Remensis *Episcopus, ut nullus ecclesiasticorum judicum indebite in aliquo eos in-* p. 526. ad ann. 662.
quietare præsumeret, sed eis quieto ordine sub sancta Regula vivere, & Deo servire liceret. n. 9.

Dicent his omnibus in locis Regulam sanctam generice sumi pro quacumque Regula ab Ecclesia aut tolerata, aut approbata, quæ sane sancta dici potuit. Fateor equidem nullam esse Regulam ex his quæ summorum Pontificum approbationem quocumque modo meruere, quæ sancta non possit dici aut debeat. Sed locis citatis aliquam specialem significari Regulam nullus negabit. Quis enim Aigradi verba in vita S. Ansberti Annalibus immixta, de alia quam de singulari, specifica & proprie dicta Regula interpretari potest? *Pervenit Ansbertus ad Fontanellam Cœnobium situm in territorio Rotomagen-* tom. 3. ann.
si, super magnum fluvium Sequanæ, ubi Sacerdos Domini magnus Vvandregisilus Monasterium ad ann. 660.
construxerat, atque cum magna Monachorum coborte sub sanctæ Regulæ jugo laudabilem duce- n. 16.
bat vitam. Et hæc S. Audoeni in vita S. Eligii: *Tantam sacræ Regulæ observantiam vidi*, &c.

Quædam ergo fuit Regula, quæ absolute sancta Regula vulgo dicebatur, quæque differe-

ferebat a Columbani Regula; ipsaque saltem superior erat atque generalior; nulla vero hoc honoris titulo atque charactere decorari potest præter Benedictinam, quæ sub hac
Cap. 65. Reg. denominatione prodiit in lucem, eam namque S. Benedictus sanctam nominat. *Qui præpositus*, inquit, *si repertus fuerit vitiosus aut elatione deceptus superbiæ, aut contemptor sanctæ Regulæ fuerit comprobatus, admoneatur usque quater.* Nec immerito eam sanctam nuncupat, cum eam esse divinitus dictatam asserat Concilium ad Theodonis-villam. *Per*
ad ann. 844. *loca etiam monastica*, inquit, *ejusdem Ordinis provisorem necesse erit disponere, cum vestra auctoritas eos qui vices Christi secundum Regulam divinitus dictatam in Monasteriis agant, studuerit ordinare.*

Non ergo mirum videri debet, si ipsa etiam Concilia Benedictinam Regulam, absolute sanctam Regulam dixerint & appellaverint. *Decernimus*, inquiunt Patres Conc.
anno 813. Mogunt. *sicuti sancta Regula dicit, ut Monasterium ubi fieri possit, per decanos ordinetur, quia illi præpositi sæpe in elationem incidunt*: quæ ultima verba ex mox citato Benedictinæ Regulæ capite fuere desumpta. Sed ne aliunde explicationes mutuemur, ipsum Con-
Cap. 11. cilium iterum audiamus. *Abbates censuimus*, inquiunt, *ita pleniter vivere, sicut palam*
Cap. 3. *nobis omnibus promiserunt, idest, secundum doctrinam sanctæ Regulæ Benedicti.*

Eodem sensu locuti antea fuerant Patres Concilii Suessionensis anno 744. celebrati, cum jussere, *ut Ordo Monachorum vel ancillarum Dei secundum Regulam sanctam stabilis permaneat.* Quid vero intelligendum sit per Regulam sanctam, Concilia Liptinense & Ger-
anno 743. 744. manicum explicant, cum volunt, *ut Monachi & ancillæ Dei Monasteriales juxta Regulam S. Benedicti Cœnobia vel Xenodochia sua ordinare, gubernare & vivere studeant.* Quapropter cum Theodonis-villæ Concilium, Benedictinam, absolute Regulam a S. Spiritu dictatam, Moguntiacum vero & Suessionense, eamdem prætermisso Benedicti nomine, nullaque adhibita explicatione, aut limitatione sanctam Regulam nominent, dicendum eamdem Benedicti Regulam, cum apud antiquiores auctores, tum apud omnes communi, ut alias dixi, loquendi consuetudine sanctæ Regulæ nomine notam vocatamque fuisse, quod nonnisi quotidiano & diuturno loquendi usu fieri potuit. Propterea nullo erroris periculo Aigradum supra citatum, eodem sensu quo Concilia fuisse locutum affirmare possumus, tum vel maxime, cum dixit S. Vandregisilum cum magna Monachorum cohorte sub sanctæ Regulæ jugo vixisse.

Eamdem loquendi formulam adhibuit auctor Vitæ S. Richmiri, cum scripsit, eum-
tom. 4. ann. ad ann. 685. n. 13. dem Sanctum *Monachos sub sancta Regula* congregasse, & ab Episcopo petiisse *locum, in quo cellulam sub sancta Regula ædificare posset*: quem etiam invitum Gilbertus Episcopus Cenomanensis præfecit Monasterio sancti Albini, *in quo Sanctimoniales sub Regula pii Patris Benedicti vivere posuerat.* Eadem est ergo & eodem auctore Regula sancta quæ S. Benedicti Regula.

Eodem quoque sensu scripsere Flodoardus, Audoenus, Nivardus, ut vidimus supra, & Clotharius Rex cum alibi, tum in fundatione Monasterii insulæ Germanicæ, ubi testatur quod in ea Monachi sub sancta Regula vivebant, quibus annumerari potest &
In ejus Vita Sæc. 2. Bened. ipse Jonas, qui de beato Bertulfo loquens: *Ad venerabilem virum*, inquit, *Eustasium pervenit, quo diu subjectus sanctæ Regulæ, religionique, gratus omnibus mansit.* Cum enim isti omnes auctores eodem modo de regula sancta quo superiores Synodi fuerint locuti, & continuata serie Sanctorum Acta posteris mandaverint, necesse est ut pariter de eadem S. Benedicti Regula explicentur, & eamdem subintellexisse censeantur.

His auctoribus externi scriptores mihi conjungendi videntur, qui eodem sensu quo Galli scripsere. Sanctus enim Eleutherius in privilegio dato sancti Adelmi Monasterio
Apud Malmesb. lib. 1. de gestis Ang. c. 2. ad ann. 675. *Prædictorum Abbatum precibus annuens*, inquit, *ipse locum tam sibi, quam successoribus suis normam sanctæ Regulæ solerti devotione sequentibus ultro concedo.* At sanctum Adelmum Benedictinum fuisse quis dubitat?

Lib. 6. hist. Longob. c. 40. Paulus diaconus loquens de sancto Petronace: *Multorum*, inquit, *ibi* (in Monasterio Cassinensi) *Monachorum nobilium & mediocrium ad se concurrentium Pater effectus sub sanctæ Regulæ jugo, & beati Benedicti institutione reparatis habitaculis agere cœpit.* B. Abbas
Apud Angelum de Nuce in notis ad Chron. Cassin. 387. Monasterii apud Fundanam urbem in epistola ad Simplicium Cassinensem Abbatem, non multo post mortem sancti Benedicti scripta: *Quam Regulam*, inquit, *cupientes observare inviolabiliter, decrevimus ad sanctitatem vestram destinare religiosos ex eadem Congregatione viros Hugonem & Paulum Fratres nostros juxta prædictam sanctam Regulam & observantiam penitus instruendos in Cassinensi sancta Congregatione.* Ex quibus inferendum relinquo, Benedictinam Regulam a sua ipsius promulgatione sanctæ Regulæ denominationem accepisse, eamque ad Flodoardi tempora nulli communicatam servasse. Licet enim plures Regulæ sanctæ dici potuerint, & reipsa sanctæ denominatæ fuerint, nulli tamen id honoris concessum est unquam, ut absolute sancta Regula denominaretur, ut dictum est pluries.

Eam-

Eamdem crebro antiquitus sanctorum Patrum Regulam vocatam esse.

CAPUT VIII.

QUÆ supra diximus non quidem certiora, sed tamen evidentiora fient ex consideratione sequentis formulæ, quæ in Corbejensi privilegio continetur. *Ut monachi ibi degentes*, inquit Bertefridus Episcopus Ambianensis, *sub Regula sanctorum* [tom. 3. ad ann. 662. n. 20.] *Patrum quiete conversari possint, hoc privilegium plena voluntate una cum consensu Fratrum meorum concessisse, vel indulsisse visus sum*. Ex quibus verbis Regulam sanctorum Patrum Corbejensibus Monachis præscriptam discimus, quænam vero sit, & cui auctori tribuenda SS. Patrum Regula videamus.

Regula S. Benedicti triplici ratione SS. Patrum Regula dici potest, primo quia *S. Benedictus Regulam, quæ spiritualibus hominibus esset accommodata, e Sanctorum vitis, Spiritu sancto docente & ostendente, condiderat*, ut refert sancta Hildegardis in Vita S. Disibodi, Hoc ipsum clarius dixit S. Benedictus Anianæ Abbas. *Cœpi*, inquit, *Sanctorum* [In Præfat. Concordiæ Reg.] *Vitas Regulasque legere Patrum, quas dum sagaci intentione percurrerem, & eadem pene quæ a sancto Benedicto, prolata sunt verba in quibusdam locis, in quibusdam vero sensum cognoscerem, occurrit animo ea quæ a tepidis, segnibusque Monachis dici assolent: Quid coeteræ huic conferunt Regulæ? quid ad me quas non promisi pertinet legere? Et hæc quidem dicunt ignorantes beatum Benedictum suam a ceteris assumpsisse Regulam, & veluti e manipulis unum strenue contraxisse manipulum.*

2. Quia Benedictina Regula multam a sanctis Patribus est commendata, & Monachis ad recte vivendum tradita, *Accipe*, inquit Ordo Romanus, *Regulam a sanctis Patribus nobis traditam .... accipe monasticæ conversationis Regulam.* [Bibliot. PP. tom.]

3. Sanctorum Patrum Regula dicitur ex adjuncta sibi sancti Columbani, aut sancti Cæsarii, aut utriusque Regula. *Ut Monachi*, inquit Bertefridus, *ibidem degentes sub Regula SS. Patrum quieti conversari possent*; & S. Nivardus, *Dum omnes Episcopi Fratres mei .... Monasteria secundum Regulam sanctorum Patrum ædificare non cessarent*. Sed clarius id explicat auctor Vitæ S. Præjecti. *Monasterium*, inquit ...... *fabricare adorsus est* (S. Genesius) *ex Regula dumtaxat virorum sanctorum, id est sancti Benedicti, & S. Cæsarii atque Columbani.* [tom. 4. ann. ad ann. 665. n. 7.]

Regulam Columbani a Benedictina sejunctam numquam SS. Patrum Regulam fuisse nominatam contendit Annalium scriptor: hinc enim est, quod eamdem Columbani Regulam a S. Vvandregisilo servatam non esse dixerit; quia ex Aigrado sanctus Lambertus *qui regiminis susceperat curam, ad consueta sancti Patris Ansberti in tractando grege Domini secundum normam sanctorum Patrum strenue cuncta atque irreprehensibiliter gerebat*; id est, quia in Fontanella Cœnobio SS. Patrum Regula servabatur, quam a S. Columbani Regula distinguendam esse concedit, & pluribus probat. [tom. 4. ad ann. 734. n. 49.] At Benedicti Regula ipsissimam esse sanctorum Patrum Regulam quæ ab anno sexcentesimo vigesimo quinto servata fuit, eadem quæ hoc ipso capite retuli, Sanctorum testimonia, Ordinisque Romani mandata testantur; nec solum in Galliis hoc nomine vocabatur, sed cum in Italia, tum in Anglia, ut ex Beda in S. Vvilfridi Epitaphio convincimus, fertur enim eumdem Sanctum SS. Patrum Regulam, id est, Benedictinam Regulam plurimos docuisse. [Beda lib. 5. cap. 20.]

Inque locis istis Monachorum examina crebra
Colligit, ac monitis cavit quæ Regula Patrum
Sedulus instituit.

Per SS. Patrum Regulam, hic Benedictinam intelligi certum est ex Guillelmo Malmesburiensi. S. Vvilfridus, inquit, jam senex in publico concilio adversariis suis ingratitudinem exprobrans, tria a se peracta exprimit, se primum fuisse qui verum Pascha in Northumbria Scotis ejectis docuerit, qui cantus ecclesiasticos antiphonatim instituerit, qui sanctissimi Benedicti Regulam a Monachis observari jusserit. Ea propter quoties SS. Patrum Regulæ mentionem fieri cernimus ex eo tempore quo in Galliis Benedicti Regula recepta fuit, toties dicendum de S. Benedicti regulari instituto sermonem haberi, nisi aliud certo aliunde constet: eam enim ita nominari solitam ex Suessionensi privilegio iterum discimus, in quo expressis verbis quænam sit SS. Patrum Regula notatur & explicatur.

Sancto igitur amore succensi (Ebroinus scilicet major domus, Leutrudis ejus uxor, & Bovo eorum filius, inquit S. Drauscio Suessionensis Episcopus, *intra Cœnobii septa basilicas construxerunt, ubi puellæ virgines ac Deo sacratæ Æteria Abbatissa relicta sæculi pompa sub Regula beatissimorum Patrum ad Laudes Christi diu noctuque canendas*. Ut vero nullam errandi occasionem præbeat, suam de SS. Patrum Regula mentem sequentibus verbis aperit, *quod nos tractantes .... benevola deliberatione hoc privilegium in Dei nomine ad prædictum Monasterium tribuendum indulsimus, quo ..... ut intra Monasterium virgines & castæ debeant Deo militare secundum Regulam Sancti Benedicti ..... & ad modum Luxoviensis Monasterii quod B. Columbanus tenuit*. Neque ibi confugiendum ad solitas

abrasiones, oculatum enim testem visi privilegii producimus, scilicet R. P. Claudium Dormey Canonicum Regularem in Annalibus aliquando citatum, qui illud in sua Suessionensi historia ex inspecta originali charta descripsit, omissis tantum quibusdam verbis, quæ præ vetustate legi non potuere: neque fingenda aliqua regularis mutatio apud easdem Moniales, quæ ab ipsis basilicarum initiis privilegium accepere. Fuit enim editum anno quarto Clotarii Regis, sexto Cal. Jul. quo anno ejusdem Cœnobii primordia figenda sunt.

Quibus ita constitutis, abrasum Benedicti nomen ubique restituendum, & iterum eascribendum, cum SS. Patrum Regula, de qua in Privilegiis Altivillarensi & Corbejensi, solam sanctorum Benedicti & Columbani Regulam importare videatur. Nihil etiam superest difficultatis in asserenda designandaque Regula, quam in Fontanellensi Cœnobio S. Vandregisilus instituit: cum enim una eademque sit Benedictina, sancta sanctorumque Patrum Regula, quisnam Aigradum vitæ S. Ausberti auctorem de eadem locutum esse vocaturus est in dubium? cum dicat quod *Vandregisilus Monasterium construxerat, atque cum magna Monachorum cohorte sub sanctæ Regulæ jugo laudabilem ducebat vitam*; cum iterum narret, *quod is sanctus* scilicet Lambertus, *qui regiminis susceperat curam, ad consulta S. Patris Ansberti in tractando grege Domini normam SS. Patrum strenue cuncta atque irreprehensibiliter gerebat*; & cum tandem asserat S. Ansbertum voluisse, *ut sicut sub ejus regimine, ita inantea ipsi & posteri eorum secundum Regulam S. Patris Benedicti fideliter Christo deservirent.*

Sec. 2. Bened. in vita S. Ansb. n. 8. Ib. n. 24. Ib. n. 27.

His tribus in locis unam eamdemque servatam Regulam Aigradus affirmat, quam primo sub S. Vandregisilo sanctam Regulam, sub sancto Lamberto normam SS. Patrum, tertio expressius sub Ansberto, cujus gesta Aigradus describit, sancti Benedicti Regulam nominat, diversimode locutus non ad Regularum multiplicitatem inducendam, sed ad variandam orationem: nisi velint S. Ansbertum adeo mutabili variaque sanctitate præditum fuisse, ut primo sub sancta Regula in S. Vandregisili Monasterio professionem emiserit, S. Lambertum Vandregisili successorem ad inducendam SS. Patrum Regulam compulerit, ipse vero relictis prioribus Regulis Benedictinam acceperit, sanctorumque Vvandregisili & Lamberti discipulis servandam tradiderit: quod adeo ab ipsa etiam verisimilitudine abhorret, ut ab hac opinione confutanda prorsus abstineam. Absit enim a sanctissimo viro sanctorumque Magistro, ut diversas sibi vivendi leges nulla necessitate cogente assumpserit, hacque Regularum mutatione sanctissimum Monasterium, novis semper institutis, novaque vivendi ratione immutaverit.

Decreveram hic alia R. Patris errata in eradendis sanctorum Vandregisili, Audomari, Bavonis, Amandi, Remacli, &c. nominibus ex Benedictinorum albo commissa notare, sed ea R. P. Joanni Mabillon, cujus interest, examinanda relinquo, præter quam quod omnes prorsus his de rebus errores sola veritatis luce exceptos existimo.

S. Eustasium prima Luxoviensis Monasterii Instituta numquam immutasse, sed a conversionis initio ad mortem usque sub SS. Benedicti & Columbani Regula militasse.

CAPUT IX.

SI mihi cum solo R. Patre Cointio res esset, neque timerem ne tandem ad confictam regularis observantiæ mutationem sub Eustasio Abbate factam confugeret, omnem pene controversiam quæ inter nos versatur, uno aut altero verbo dirimerem. Cum enim ex ipso eamdem Regulam Columbanus ipsiusque discipuli tenuerint, Benedictinamque S. Vandregisilus Romanique proinde Cœnobii Monachi professi fuerint, neque diversam habuerint Theodorici, sanctique Basoli Ascetæ, qui S. Regulam sub Nivardo Remensium Episcopo profitebantur; nonne certo concludemus cum Luxoviense, tum Romanum ceteraque ejusdem instituti Cœnobia Benedictinæ Regulæ addicta fuisse, eamdemque in Galliis floruisse, multo antequam Luxoviense & Fontanellense Asceteria conderentur? Sed ut aliis faciam satis, & omnes effugiorum exitus præcludam, ulterius ad veritatem stabiliendam progredior.

Vir doctus, cujus nomen reticeo, antiquorum auctorum pondere, rationumque luce, quibus meam sententiam illustro, antea adeo convictus fuit & persuasus, ut non modo ultro concesserit, sed probaverit etiam omnia Columbani Monasteria sub ipsius discipulis Benedictina fuisse: sed cum aliunde crederet ipsum Columbanum, non aliena, sed propria vixisse Regula, viam quamdam conciliandæ utriusque opinionis adinvenit. Cum enim in actis S. Eustasii apud Jonam legisset, Agrestium Luxoviensem Monachum sanctum Eustasium vehementius insectatum fuisse, & in Columbani Regulam acerbius invectum, quosdam Episcopos in suam traduxisse sententiam, adeo ut eorum precibus acrique contentione jussu regio coactum fuerit Matisconense Concilium, ut accusationis quam factitarat Agrestius argumenta diligentius expenderentur. Cumque nullam videret Concilii Canonem, sententiam nullam, nullum decretum quo Columbani Regula, aut approbaretur, aut Agrestii calumnia coerceretur, facile sibi persuasit vir eruditus, Eustasium peracto Concilio, ut scandalum de tonsura inusitata aliisque accusationis capitibus

ple-

plenissime sopiret atque sedaret, Benedictinam Regulam cum Columbani institutis quantocius conjunxisse. Hincque contigisse credidit, ut statim a Concilio per Galliam universum Monachorum examina ex Regula SS. Patrum Benedicti & Columbani pullularint, quod præclarum commentum ex prolixiori discussione paucis confuto.

Tria fuere accusationis capita, quibus Agrestius Eustasium, & Columbani Regulam invasit, & oppugnavit. Primum ex cocleæ crebra crucis signatione & multiplici benedictione, tam introeundo, quam egrediendo petenda, desumptum fuit, quam accusationem non solum rejecere, sed & risere Concilii Patres. *Cumque nihil dignum*, inquit Jonas, *synodalibus assertionibus objici cernerent, alia, inquiunt, si habet apponat.* Jonas in vita S Eustasii num. 10. Sæc. 2. Bened.

Secundo, Agrestius prorupit dicens se scire Columbanum a ceterorum more desciscere, & ipsum Missarum solemnia multiplicatione orationum vel collectarum celebrere, & multa alia superflua. At objectam collectarum multiplicationem virtuti, non crimini dari debere clare probavit Eustasius. *Multiplicationem orationum*, inquit, *in sacris officiis credo omnibus proficere Ecclesiis; cum enim plus Dominus quæritur, plus invenitur . . . . . nihil enim tam utile tamque salubre quam creatorem multiplicatione precum & assiduitate orationum pulsare*: quæ Eustasii sententia ab Ecclesiæ universitate quæ multoties collectas multiplicandas decernit, probata fuit atque recepta. Ib. n. 11.

Tertio & ultimo, tonsuram inusitatam Agrestius objecit. *Addidit*, inquit Jonas, *garrulitatis noxam calumniator, capitis comam aliter tondi, alio charactere exprimi, & ab omnium more descisci.* Quam accusationem non auctoritate, non ratione, sed miraculo dissolvit Eustasius, diemque Agrestio dixit intra annum coram omnium judice Deo. *Horum*, inquit, *in præsentia sacerdotum te ego ejus discipulus & successor, cujus tu disciplinam & instituta damnas, ad divinum judicium cum eo intra præsentis anni circulum causas dicturum invito, ut justi judicii examine vindictam sentias, cujus famulum tuis detractionibus maculare procuras*: & inferius. *Cumque idem Agrestius sæpius sibi pœnitentiæ locum datum non cognovisset, ut Eustasii sententia ad judicium invitantis prævaleret, ante triginta dierum circulum, quam vertentis anni meta verteretur, a servo suo quem redemerat, securi percussus interiit.* Ib. n. 11. n. 16.

Quæ cum ita sint, nullam mutandæ Regulæ necessitatem Eustasio impositum fuisse, nullumque creatum scandalum de tonsura video, neque videri posse existimo: cum tonsuram exprobrantem Agrestium Deus illata morte coercuerit, & ejusdem Agrestii fautorem Wernacherium eadem pœna sub Concilii initium plexerit. *Vvarnacharius namque*, inquit Jonas, *statuto die quo adversus Eustasium altercatio oriretur, ipse morte præventus interiit*: quod Eustasii precibus contigisse idem Jonas affirmat: *sed prævaluit*, inquit, *B. Eustasii deprecatio, ut qui auctor injustæ intentionis, & adsentator fieri vellet, correptus a Domino per eum omnium vires pangeret.* Duplici ergo miraculo firmete Regula mutanda non fuit, aut aliqua sui parte plectenda, ut ita dicam, sed potius confirmenda & in æternum servanda.

2. Si aliquo modo dimidiata Scotorum corona offensi aut alienati fuissent Concilii Patres, non illico ad abjiciendam Columbani Regulam & ad alteram assumendam Eustasius ferri debuit; sed ut commotos Patrum animos placidius sedaret, sola ipsi integra corona fuit deferenda, quod nullo Regulæ præjudicio, nulla diminutione, nulla alienæ Regulæ adjunctione poterat exequi: nihil enim de tonsuræ gerendæ modo S. Columbanus, nihil S. Benedictus aliquando statuit aut definivit.

3. Eamdem Regulam, idem animarum regimen, eumdem vivendi modum quem a Columbano Eustasius didicerat, ad vitæ finem illibatum servavit: jusserat enim Columbanus, *ut cohortem Fratrum disciplinæ habenis Eustasius erudiret, multorumque collegia Christi plebem adunaret, suisque institutis educaret, quod adeo præclare præstitit, ut nullus se beatum Columbanum perdidisse gemeret, qui ejus doctrinis imbutus fuisset, præsertim cum cernerent in discipulo magistri instituta manere; &* sub vitæ finem viatico sumpto, inquit Jonas, *animam reddidit & paternum regimen viventibus & religionis exemplum dimisit.* Jonas in vita S. Col. n. 61. sæc. 2. Bened. ad an. 615.

Quapropter aut rejicienda penitus Jonæ auctoritas, aut fatendum, Eustasium nullum unquam diversum vivendi genus ab eo quod à B. Columbano acceperat in Luxoviense Monasterium invexisse, quippe qui magistri instituta ad vitæ finem intemerata servavit, quique *sumpto viatico parentum* a Columbano sibi creditum regimen *viventibus dimisit*: quale vero fuerit illud ipsum regimen a Columbano commissum Eustasio & ab eo dimissum viventibus, ex supradictis facile est dignoscere: nullo enim modo diversum esse potuit ab eo quod S. Eligius suo testamento in Solemniacense Monasterium induxit, quodque cetera Monasteria Welberti tempore condita recepere: non enim alio vivendi genere usus est Eustasius, alio S. Walbertus, a quo Columbani regimen longius est propagatum; sed uterque idem omnino institutum easdemque vitæ monasticæ leges tenuit, videlicet Regulam S. Benedicti & Columbani.

Monasteria a S. Columbano, & ab ipsius discipulis ante annum sexcentesimum vigesimum quintum eædificata, a suo ipsorum exordio Benedictinæ Regulæ addicta.

CAPUT X.

ISDEM nihilque immutatis legibus Cœnobia sua Columbanum, Eustasium, Walbertum rexisse, eorumdem Monasteriorum scriptæ fundationes evincunt: de quibusdam quæ sub Walberti regimine contigere superius egimus, de aliis vero in hoc capitulo agemus breviter: licet enim pauca, ut supra vidimus, ante Walbertum extiterint Monachorum domicilia, paucissima vero supersint diplomata & editi libri quæ eorumdem fundationes sigillatim exponant, attamen reperiuntur nonnulla, quibus nostram confirmemus opinionem. Etenim Clotarius Rex in eo diplomate quod in confirmationem prædictorum Besuensi Monasterio ab Amalgario Duce collatorum edidit ex Valdaleni primi Besuensium Abbatis narratione primos fontis Besuæ Monachos sub
tom. 3. annal. ad ann. 663. nu. 1. Spicil. tom. 2. Regula S. Benedicti & Columbani adunatos fuisse testatur. *Venerabilis vir Vualdalenus Abbas*, inquit, *ad præsentiam nostram veniens gloriæ regni suggessit, quod genitor suus Amalgarius & genitrix sua Aquilina quondam pro Dei amore Monasterium nuncupatum fontem Besuam in pago attoariorum suo opere in honore SS. Petri & Pauli ædificasset, & Monachos ibidem sub Regula S. Columbani seu beati Benedicti adunassent.*

Neque mihi metuendum, ne qui Walbertum ab Eustasio aut Columbano institutis sejungunt, vitiatam aut adjunctione S. Benedicti nominis interpolatam hujuscemodi confirmationem opponant, cum similes formulas admittant in variis Monasteriorum chartis, ex iisque suam opinionem tueantur, ut Walberti Cœnobia Benedictinis adjungant: præterquam quod integritas & sinceritas auctoris Besuensis Chronici nullatenus patiantur, ut eum aut fuisse deceptum, aut posteros decipere voluisse credamus: siquidem omnia descripta diplomata, in Besuensi tabulario vidit. Et si Benedicti nomen addidisset eo animo ut crederent posteri, Besuense Cœnobium a primo sui conditu qui anno sexcentesimo contigit, contra rei veritatem Benedictinis legibus addictum fuisse, certe non dixisset initio Chronici, Amalgarium sub B. Columbani Regula Monachos adunasse, sed ibidem S. Benedicti nomen cum B. Columbani conjunxisset nomina, quo facilius ipsius opinio aliorum animos pervaderet. Sed e contrario vir minime fucatus, simpliciter dixit primos Besuenses Monachos sub S. Columbani Regula vixisse, eo modo quo Cistercienses sub S. Bernardi institutis degere dicuntur. Et in describendo diplomate Benedicti nomen non duxit omittendum, ne contra historiæ leges ageret, quæ fidem desiderant integram: nullibi tamen sibi oppositus videri debet, quandoquidem Columbani Regula a Benedicti sejuncta a nullo unquam observata fuit.

Neque ab alio quopiam in idem Chronicon Benedicti nomen invectum fuit, cum illud Lucas Dacherius ex autographo, ut ipsi videtur, in Bibliotheca regia servato descripserit, & alius codex quem Francorum Annalista præ manibus habuit nihil a regio diversum contineat, præter terminationem loci ubi data est charta.

In regio namque codice habetur actum Nemanso, in alio vero, actum Nemausa: quæ diversitatis nota aperte convincit, ex alio quam è regio descriptum esse Annalistæ codicem, qui cum in ceteris cum Dacheriano conveniat, dicendum restat, hos tres codices ceterosque omnes Benedicti nomen habuisse; nisi probaverint, aut exhibuerint alios qui nomine careant.

Hæc eadem veritas elici potest ex iis Regulis quæ in Jussano Monasterio vigaere, triplicem enim Jussanis Monialibus Walberti tempore impositam agnoscunt, tunc videlicet, cum Donati Regulam recepere. Neque quæstionem mihi moveant de nomine Regulæ, quam Donati fuisse ultro concedo. Quid enim refert quo nomine vocetur, dummodo inter nos constet hujuscemodi Regulam, ex Regulis SS. Benedicti, Columbani, atque Cæsarii in modum centonis componi, majoremque Benedictini instituti partem complecti quod nullus negabit unquam, cum ipsa ex aliorum Regulis a S. Donato collecta fuerit, & auctor vitæ S. Præjecti hanc eamdem Regulam virorum
tom. 3. annal. ad an. 665. nu. 7. sanctorum Benedicti, Cæsarii & Columbani nominet. *Monasterium sanctarum virginum*, inquit, *suburbano præfatæ civitatis, cui Camelaria nomen inditum est, simul visa atque communi fabricare adorsus est, ex Regula dumtaxat virorum sanctorum, idest, S. Benedicti, S. Cæsarii atque Columbani.*

Utrum vero triplex illa Regula ab initio Jussani Monasterii Monialibus fuerit imposita, nobis est inquirendum, & quantum ad me attinet, hoc exploratum esse ex Donati præfatione conjicio. *Sæpius mihi injungitis*, inquit Jussanas Moniales alloquens, *ut explorata S. Cæsarii Arelatensis Episcopi Regula quæ specialiter Christi virginibus dedicata est, una cum beatissimorum Benedicti quoque & Columbani Abbatum, ut pote quibusdam, ut ita dixerim, collectis in unum flosculis ad instar Enchiridii excerpere vobis vel coacervare deberem, & quæ specialius fœmineo sexui custodienda competerent promulgarem, dicentes quod Regulæ prædictorum Patrum vobis minime convenirent, cum eas-*

dem

dem viris potius, & nequaquam fœminis edidisset. Et licet S. Cæsarius proprie Christi ut estis virginibus Regulam dedicasset, vobis tamen ob immutationem loci in nonnullis conditionibus minime conveniret. Ad hæc ergo implenda diu multumque renisus sum voluntati vestræ, non ut pervicaciter durus, sed mea conscius impossibilitate retentus, dum multorum in hac re minus possibilitatem rei atque opportunitatem loci intelligentium judicium pertimesco, ne me temere reprehendant, cur de tantorum Patrum institutis audeam quidquam excipere vel mutare .... Germano tamen affectu .... quod bonis vestris desideriis placuit, cunctoque sancto vestro Collegio inter septa istius Monasterii edunata suggestio flagitavit; ea quæ vobis expediunt, & loci opportunitas vel corporis possibilitas præstaret, & a norma recti dogmatis non discordant, elegi pauca ex plurimis. Quibus verbis conqueruntur Jussanæ Moniales, quod sanctorum Cæsarii, Benedicti & Columbani Regulæ prout erant integræ, cum pro ratione locorum, tum pro ratione sexus, pro quo fuerant editæ, sibi minime convenirent: quapropter postulant a Donato, ut ex tribus illis Regulis quid ipsis consentaneum, & conveniens esset excipiat, & in unam quasi corpus ad instar Enchiridii redigat: de mutanda vero, aut nova assumenda Regula ne unum quidem verbum loquuntur. Deterretur equidem S. Pontifex ab injuncto sibi opere exequendo, non quod existimet eas a susceptis vitæ monasticæ institutis aberrare voluisse, cum earum pia hac in re fuisse desideria dicat: sed quia solummodo timuit ne ipsi vitio verteretur, quod sanctorum Benedicti, Columbani & Cæsarii Regulas ausus esset imminuere, quacumque causa id ageret.

Re quidem vera, Regulæ S. Benedicti tanta apud omnes fuit auctoritas, ut licet quædam in ea reperiantur quæ minus fœminis conveniant, unus tantum repertus fuerit S. Donatus, qui eam resecaret, solæque fuerint inventæ Jussanæ Moniales, quæ id voluerint expetere. Licet forte Monialium ceteræ non plura ex prædicta Regula redegerint in praxim, quam illa quadraginta tria integra Benedictinæ Regulæ capita, quæ a S. Donato excepta fuere; quæ non ideo dico, ut Jussanas Moniales, aut S. Donatum temeritatis arguam, cum parum referat utrum integram, aut truncatam Regulam aliquis legat, dummodo ea omnia, quæ observanda promisit diligentius exequatur: sed ut veram certamque rationem ostendam, propter quam tamdiu S. Donatus earum desideriis obstiterit.

Ut ut sit, ex verbis supra relatis nullum illaturum arbitror, Bisuntinas Monachas unam aut duas tantum ab initio conversionis Regulas servasse: alias non video qua ratione S. Donatus earum desideria pia dixisset, suamque ad immutanda earum vota dedisset operam.

Hic etiam inquiri posset, utrum S. Columbanus specialem Monialibus Regulam scripserit: sed hanc quæstionem negative contra opinionem Cointii solvi posse non dubito, cum supra viderimus Jussanas Moniales dixisse, *Regulas prædictorum Patrum Benedicti & Columbani eis minime convenire, eum easdem viris potius & nequaquam fœminis edidisset*.

Quæ cum ita sint, numquam, ut spero, dicturus est Francorum Annalista, S. Columbani, aut S. Cæsarii Moniales a Benedictinis diversas aliquando fuisse, nisi aliunde id certo didicerit, aut probaverit. Neque sibi satis esse putabit in posterum ad denegandam Benedicti Regulam, si more solito dixerit aliquas sub S. Columbani, aut Cæsarii legibus militasse, cum certum sit Jussanum Monasterium sub Regula Columbani constructum, ut Jonas gravissimus auctor innuit, triplicem accepisse Regulam, quarum potior & præcipua fuit Benedictina, quæ ad nostra usque tempora in omnibus tam Columbani, quam Cæsarii Monasteriis sola, obliteratis ceteris permanet.

Veniamus modo ad objectam tamdiu Columbani Regulam, quam multum a Benedictina RR. Patres Bollandus, Henschenius, Cointius, aliique discrepare putarunt, genusque vivendi a Benedictino diversum, novumque Monachorum Ordinem induxisse voluerunt.

De triplici Regulæ consideratione ejusque vocabuli significatione ex S. Benedicti Regula desumpta.

CAPUT XI.

EX his omnibus qui Columbanum Benedictinum dixere, neminem esse existimo qui negaverit unquam sanctam vitam Regulam edidisse, seu quod in idem recidit, statuta condidisse quæ in Benedictina Regula reperiri non possunt: at æque eorum neminem reperiri arbitror qui non dixerit, eadem ipsa statuta eamdemque Columbani Regulam nihil Benedictinæ Regulæ oppositum, nihil contrarium prorsus habere, sed esse quasi appendicem ipsius, & additamentum: quam opinionem pro rei veritate habendam esse confido, quod ut exequar

Suppono ex S. Benedicto triplicem distinguendam esse Regulam, quarum prima a Doctorum ecclesiasticorum scriptis aut Sanctorum exemplis non distinguitur, sed ex ipsis componitur & constat. *Ceterum*, inquit S. Benedictus ultimo Regulæ capite, *ad*

perfectionem qui tendit, sunt doctrinæ sanctorum Patrum, quarum observatio perducit hominem ad celsitudinem perfectionis : quæ enim pagina, aut quis sermo divinæ auctoritatis veteris aut novi Testamenti non est rectissima norma vitæ humanæ? aut quis liber sanctorum Catholicorum Patrum hoc non resonat, ut recto cursu perveniamus ad Creatorem nostrum; necnon & collationes Patrum, & instituta, & vita eorum, sed & Regula S. Patris nostri Basilii, quid aliud sunt, nisi bene viventium & obedientium Monachorum exempla & instrumenta virtutum?

Scio hic Regulam normamque vivendi large sumi : attamen primus Regolarum collector S. Beoedictus Anianæ Abbas, Sanctorum scripta adeo pro Regulis habuit & habenda putavit, ut ex his tamquam ex veris proprieque dictis Regulis capita quædam suæ Regularum concordiæ ioseruerit, videlicet ex Gregorio Nazianzeno, Hieronymo, Augustino, Beda, Cassiodoro, & ex actis S. Burgundosaræ, quæ in eadem Regularum concordia videre licet..

Regula sumitur secundo modo pro vera vivendi norma viris seu virginibus imposita, ad cujus præscriptum vitam dirigant, & ad quam servandam emisso voto se sacramento astringant & obligent, qualis est Regula S. Benedicti, Basilii, Francisci.

Tertio tandem Regula ex constitutionibus constat, institutis, declarationibus & hujuscemodi ceteris observationibus, quibus elucidatur & determinatur principalis Regula, aut certe oihil cootinet alind, quam specialem cujuslibet Monasterii observantiam, aut consuetudinem, quæ a Regula principali, aut ejus auctore non præscribitur, sed ab uniuscujusque Monasterii Abbate seu Decanis statuitur atque sancitur, qualis est illa Regula a Præpositis constituta, de qua S. Benedictus cap. 62. Regulæ suæ. *Qui Sacerdos*, inquit, *Regulam a Decanis vel Præpositis constitutam sibi servandam sciat, quod si aliter præsumpserit, non ut Sacerdos, sed ut rebellis judicetur*. Et cap. 23. *Si quis Frater in aliquo contrarius sanctæ Regulæ vel præceptis seniorum contemptor repertus fuerit*, &c. Iis enim præceptis, institutis, consuetudinibus, monitis quæ a senioribus, Decanis, Præpositis & Abbatibus feruntur atque traduntur, quæque in principali Regula præscripta non fuere, B. Benedictus Regulæ nomen imposuit.

Idem præstitit S. Hugo Cluniacensis Abbas, qui speciales consuetudines & constitutiones Regulas vocavit. *Has professo*, inquit Hildebertus Cenomanensis Episcopus in vitæ
In Bibliot. Clun. col. 420. S. Hugonis, *sub Regulis hujuscemodi vivere instituit, ut earum nulla vel rei necessitate familiaris vel quolibet negotio conspectibus virorum afferretur*, &c. Duplicem ergo in unoquoque Monasterio S. Benedictus Regulam agnoscit, primam a seipso omnibus præfixam, secundam a Decanis vel Præpositis constitutam. Primam cuilibet Novitiorum per ordinem vult esse legendam, ut sciat ad quid ingreditur, cuique dicendum jubet : *Ecce lex sub qua militare vis, si potes observare, ingredere; si non potes, liber discede*. Ad summum ne singularum partes fusius explicem, prima, præcipua ac principalis Regula ea est, quam solemni voto servandam profitemur. Secunda vero illa omnia complectitur atque definit, quæ a prima Regula indeterminata, Abbatum, Decanorum, vel Præpositorum arbitrio relicta fuere. Scit enim, ut opinor, is ipse cujus opinionem consuto, Regulam S. Benedicti non pro uno tantum speciali Monasterio, sed pro multis editam, imo omnibus omnino per orbem universum ad vitam monasticam instituendam ab eodem sanctissimo Patre expositam fuisse : quamobrem ea prudentia ac discretione decreta Regulæ temperavit, qua indifferenter ac promiscue a quibusvis cujuscomque nationis hominibus in praxim redigi possent : unde multa Abbatum voluntati permittenda, & ab ipsis determinanda, ac definianda fuere. Quæ autem & quanta fuerint quæ hoc modo S. Benedictus indeterminata reliquit, longum esset recensere & tædii plenum; tria tantum quæ magis ad propositum proponam.

Vestium numerum, colorem, pannique quo vestes conficiuntur, qualitatem præscribenda non censuit. *Vestimenta*, inquit, *secundum locorum qualitatem ubi habitant, vel aeris*
Cap. 55. Reg. *temperiem dentur, quia in frigidis regionibus amplius indigetur, in calidis vero minus. De quorum omnium colore, aut grossitudine non causentur Monachi*. Enimvero adeo exacte ac dilucide officium divinum descripsit, ut nihil in tota Regula fusius exposuerit, nihil magis sedulo voluerit observari : attamen quia diversæ nationes, diœceses, Monasteria diversa a se invicem officia divina legebant, quibus plurimum erant addicti, nihil absolute determinandum, sed in fine 18. cap. hæc verba subjungenda voluit : *Hoc præcipue commonentes, ut si cui forte hæc distributio psalmorum displicuerit, ordinet, si melius aliter judicaverit, dum omnimodis id attendatur, ut omni hebdomada Psalterium ex integro numero centum quinquaginta psalmorum psallatur*, quasi veritus esset vir piissimus, ne Abbates, aut Monachi vano seu ficto officii mutandi timore a suscipienda Regula abhorrerent.

Hac etiam de causa, ut arbitror, nihil de Monachorum tonsura statuit, licet eam deferendam supponat; sciebat enim quanam animi tenacitate quidam Monachi usurpatum tonsuræ modum, seu pro genio gentis, seu pro consuetudine majorum servandum curarent, quapropter singulari prudentia cavit, ne suscipiendæ Regulæ obicem iis gentibus apponeret..

Multis etiam Regulæ capitibus de pœnis delinquentibus imponendis, seu de correptione

ne culparum egit; voluit tamen ipsum culparum modum a speciali cujusque Monasterii Abbate definiri. *Secundum modum culpæ*, inquit, *excommunicationis vel disciplinæ debet ostendi mensura, qui culparum modus in Abbatis pendeat judicio.* Ac si diceret Abbatis esse culpas qualificare, & modum eis imponere, idest ejus judicio eas leves aut graves, graviores aut gravissimas habendas esse; quinimo licet levibus æque ac certis erratis certissimas pœnas constituerit, pœnarum tamen æque ac culparum modum ut plurimum Abbatibus determinandum reliquit. Quapropter sæpissime indeterminate jubet, *ut adhibeatur correptio disciplinæ regularis*; & ut delinquentes *disciplinæ regulari subjaceant*, ut videre est in capitib. 32. 33. 54. 65. & 70. Quænam vero sit illa disciplina regulariter delinquentibus constituta, nullatenus explicat: unde contingit istam regularem disciplinam, seu disciplinæ regularis correctionem variam esse, pro ratione nationum, & provinciarum diversarumque congregationum, seu pro voluntate Abbatum, a quorum nutu ex S. Benedicto pendet: idemque dicendum de vestium colore, numero psalmorum, deque officio divino dicendo: quæ cum per se pateant, probatione non indigent, licet alicujus Regulæ specialis auctoritate egeant, qua determinentur atque definiantur.

Dixi superius Regulam secundo modo acceptam eam esse ad cujus observationem ex voto tenemur, quod non ea mente a me dictum fuit, quasi voluerim Regulam tertio modo acceptam obligare neminem: sed quia ad illam primario, secundario vero & consequentia quadam ad istam observandam sacramento astringimur, quam ob causam hujuscemodi Regulæ transgressores S. Benedictus ut rebelles judicandos esse decernit. Eodem etiam sacramento multoties ad utramque Regulam tenentur Monachi & Abbates, ut videre est in duplici Abbatum Cluniacensium electione, Majoli scilicet & Odilonis; quarum in prima hæc habentur: *Quapropter ego Haymardus S. Petri Cluniacensis Abbas indignus, cum omnibus Patribus meis, filiis, & conservis .·. Majolum religiosum eligimus & Abbatem esse decrevimus, ne insolentia nostræ infirmitatis Ordo deterescat; & sicut Cluniacense Monasterium Domino auctore a Gaillelmo fundatum, nomine principis Apostolorum sacratum, privilegiis Romanæ sedis insignitum, regalibus præceptis confirmatum, a reverendis quoque Abbatibus domno Bernone & Odone ordinatum constat: ita cum omnibus Abbatiis, locis & cellis, ubi ubi eorum vel nostro tempore acquisitis, prædicto Fratri ordinandum tradimus, atque tam ad ordinem servandum secundum B. Benedictum, & instituta Patrum nostrorum, quam ad res disponendas sub omni integritate, propitia Divinitate, vinculis obedientiæ astringimus.* tom.6. Spicil. p. 420.

In secunda vero electione eadem ad verbum habentur, ex qua tamen hæc iterum describere necessarium duxi. *Ita Cluniacense Monasterium cum omnibus Abbatiis .·. prædicto Patri .·. Odiloni ordinandum tradimus, atque tam ad ordinem servandum secundum S. Benedictum, & instituta Patrum nostrorum, quam ad res disponendas vinculis obedientiæ adstringimus.* Ex quibus constare certum est, Abbates Cluniacenses cum ad Regulam B. Benedicti, tum ad instituta majorum, Bernonis scilicet & Odonis, idest ad primariam & secundariam servandam Regulam obedientiæ vinculis astrictos fuisse. Ibid. p. 425.

Sancti Columbani Regula Benedictinæ supplementum.

C A P U T XII.

COLUMBANI Regulam alterius cujusdam Regulæ appendicem esse asserendum non dubito, & ex ipso Columbano probandum assumo: duplicis namque Regulæ in Pœnitentiali meminit, namque sui ipsius cum ait: *Si quis contradixit, mandatum aut Regulam frangit, duos dies, unum paxmatium.* Alterius vero quam principalem nominat his verbis definit: *Qui trasgreditur Regulam jussionis vel disciplinæ generalis, maneat expulsus sine cibo, & in crastino recipiatur.* Quænam est enim illa Regula jussionis vel disciplinæ generalis, præter eam principalem ac primariam Regulam de qua secundo loco agimus, quam ab alia distinguendam esse, cum ex ipsis terminis, tum ex ipsa inflicta pœna pro utriusque transgressione dignoscitur: aliam ergo habuit Regulam quam observaret, præter eam quam ipse condiderat. num. 21.

Præterea alia quædam Regula principalis, primaria aut potius magistra, ut eam vocat S. Benedictus, S. Columbano ad sui ipsius Monasterii constitutionem & directionem plene necessaria fuit: cum propria ipsius Regula nihil quod vere proprieque dictam Regulam sapiat, continere videatur, si ea quæ ad divinum officium celebrandum, & ad definiendas pœnitentias pertinent, ab eadem seclaseris: seu quod in idem recidit, nihil continet quod Regulæ nomen mereatur, & ad Regulam intrinsece & essentialiter constituendam sufficiat, præter Cursum divini officii & pœnitentialem librum, idest præter ea quæ S. Benedictus indeterminata & indefinita reliquit.

Nihil enim habet de suscipiendis ad professionem Monachis, nec de votis edendis, quibus monastica vita & disciplina constituitur; nihil de exercitiis Monachorum, quibus omnes Regulæ a se invicem differunt; nihil de pueris in Monasterium admittendis; de Præpositis vero, Decanis, Cellerariis, ceterisque officialibus eligendis ac nomi-

nandis ne unum quidem verbum; de labore manuum, de observatione silentii, de lectione divina, quibusnam horis, quantoque temporis spatio observari debeant, nihil omnino; de alimentorum & vestimentorum ratione, de susceptione hospitum, de coquinæ administratione fere nihil; de electione Abbatis, deque ipsius Abbatis eligendi dotibus ubique tacet. Uno verbo si a Columbani Regula caput septimum de Cursu psalmorum & Pœnitentialem auferas, nihil prorsus remanebit quod propriam Monachorum Regulam redoleat. Cetera namque Regulæ capita hortatorio modo composita sunt, non decretorio, multoque magis ad primam Regulam seu primo modo sumptam pertinent, quam ad secundam, & tertiam; quod ex consideratione & inspectione septimi capitis non modo conjici, sed & certo sciri potest.

Agitur eo capite de cibo & potu, nullumque extat in tota Columbani Regula quod tantam vim legis habere videatur, si prima ipsius capitis verba consideres; ab his enim incipit: *Cibus sit vilis ac vespertinus Monachorum, satietatem fugiens aut potus ebrietatem, ut & sustineat, & non noceat, olera, legumina, farina aquis mixta, cum parvo panis paximatis, ne venter oneretur, aut mens suffocetur.* Quis hæc legendo non sibi in mentem reducat Scotos Monachos & Laudevenecenses, *quibus potus constabat ex aqua plurima, & aliquibus malorum agrestium succis, qui nullum uvæ liquorem, nec mellis, nec lactis, nec cervisiæ sumebant*? Quis etiam non firmiter credat, olera solum & legumina & farinam aquis mixtam, non lacte, utpote prohibito, id est insulsissimam pultem in cibum Monachis a S. Columbano fuisse concessa?

Ex vita S. Vvinvaloei in præf. Sæc. 1. Bened. pag. 33.

At nemo nescit S. Columbanum ejusque discipulos piscibus vesci solitos, etiam ad piscandum habuisse, ut in ipsius Columbani *vita* n. 18. & 19. Jonas testatur: quia eos vinum siceramque adbibuisse nescit, ex ipsius vitæ n. 26. & 25. Quapropter Columbanus nec Scotorum tenuisse Regulam, nec ad omnia quæ in propria continebantur Regula se obligasse dicendus est. Etenim Scotica nimis rigida est, ut vult auctor vitæ S. Vvinvaloci; Columbani vero Regula pro maxima parte hortatoria est & suasoria, non præscriptiva aut legislativa.

Initio finem capitis jungamus, & ex ipsius conclusione assertionum nostram iterum firmemus. *Ergo*, inquit S. Columbanus, *quotidie jejunandum est, sicut quotidie orandum est, quotidie est laborandum, quotidie est legendum.* Et his inferamus ex Columbani mente & Regulæ præscripto diebus dominicis & aliis præcipuis Ecclesiæ solemnitatibus jejunandum esse & laborandum, quod a Columbani mente abhorrere certum videtur. Non ergo his omnibus capitibus Columbanus condit Regulam proprie dictam, sed ad obedientiam, silentium, sobrietatem, paupertatem, humilitatem & castitatem hortatur; nihil de his virtutibus quoad ipsum usum & exercitium determinate jubendo aut statuendo; quamobrem in Annalibus ecclesiasticis Francorum sola capita quæ de Cursu psalmorum & de pœnitentiis agunt, notis illustrata videmus.

Eadem principalis assertio auctoritate Emmonis Senonensis Episcopi aliorumque probatur & asseritur, ex quo perspicuum fiat & apertum, Benedictinam Regulam nulla cum alia conjunctam, sed tantummodo modificatam in Luxoviensi Monasterio observatam fuisse, & consequenter Columbani Regulam non esse proprie dictam, & principalem Regulam, sed Benedictinæ additamentum & appendicem. *Sancto igitur amore succensi*, inquit Emmo, *Monachi sancti Petri Vivi Senonensis, sub Regula sancti Benedicti & modo Luxoviensis Monasterii devota mente & integra devotione desiderant consistere.* Eodem sensu loquitur Drauscio Suessionensis Episcopus in privilegio Suessionensibus Monialibus dato, de quo supra. *Hoc privilegium*, inquit, *tribuendum indulsimus, quo .·. ut infra Monasterium virgines & castæ debeant Domino militare secundum Regulam Sancti Benedicti, & ad modum Luxoviensis Monasterii, quod beatus Columbanus tenuit, Regulam ad perfectionem animarum valeant in omnibus custodire* .·.·.·.·.·. Eadem habet Bladegisilus Parisiensis Archidiaconus in fundatione Fossatensis Monasterii. *Quatinus*, inquit, *ipsi servi Dei omnesque successores eorum, ut prædiximus, ibidem sub Regula Sancti Benedicti ad modum & similitudinem Luxoviensis Monasterii Domino Christo valeant famulari* .·.·.·.·. Eadem etiam mente suum testamentum S. Eligius scripsit ad annum 632. *Cessum esse volo*, inquit, *ac de mea jure in vestro dominio transfundo, hoc est supradictum agrum Solemniacense: ea tamen conditione interposita, ut vos & successores vestri tramitem religionis sanctissimorum virorum Luxoviensis Monasterii consequamini.*

tom. 2. Spicil.

Hac quadruplici auctoritate, quasi quadruplici funiculo ligata, &, ut ita dicam, conclusa Annalium auctoris opinione manifestum est, Benedictinam Regulam a fundato Luxoviensi Monasterio in eodem observatam fuisse, neque eodem loco Columbani Regulam apud Luxovienses Monachos fuisse, quo Benedictinam, nec ex æquo utramque eis impositam, solamque Benedicti Regulam Columbani institutis modificatam, ab iisdem ad observandum assumptam; eamdemque Solemniacensi, Fossatensi, Suessionensi, & Senonensi Monasteriis simili modo præscriptam & imperatam. Hoc præ se ferunt chartarum, privilegiorum & testamentorum formulæ: *Ut vos & successores vestri tramitem religionis sanctissimorum virorum Luxoviensis Monasterii consequamini* .·.· *sub Regula S. Benedicti & in modum Luxoviensis Monasterii delibteant consistere* .·.· *sub Regula S. Benedicti ad*

mo-

modum & similitudinem Luxoviensis Monasterii Domino Christo valeant famulari ∴. *ad modum Luxoviensis Monasterii, quod B. Columbanus tenuit, Regulam ad perfectionem animarum valeant in omnibus custodire* ∴. Qui modus is ipse est quem Columbanus invexit, ut ex Suessionensi privilegio patet.

His vero omnibus formulis id unum significatur, Monasteria, videlicet Solemniacense, Fossatense, Senonense & Suessionense, Regulam S. Benedicti ad modum Luxoviensis Monasterii, seu juxta modum eidem a B. Columbano impositum, servandam suscepisse.

Satisfit duabus adversariorum objectionibus.

CAPUT XIII.

QUæritur primo cur & quomodo Colombani statuta Regulæ nomen induerint. Respondeo primo, ex ipsa B. Benedicti Regula hoc ipsis nomen deberi, ut supra notatum est, cum S. Benedictus Decanorum & Præpositorum præceptis Regulæ nomen indiderit, eaque Regulæ appellatione, ut ita dicam, vestierit. Secundo, minime mirum videri debet Columbani statuta Regulæ nomine vocata & appellata, cum diversitas constitutionum, & regularium observantiarum, diversorum Cœnobiorum sub eadem Regula consistentium, etiam diversitatem Ordinum induxerit, ut inductione patet; alius est enim Cluniacensis Ordo a Cisterciensi, & uterque ab Ordine Tyronensi aut Majoris Monasterii differt, non diversarum Regularum principalium oppositione, sed constitutionum & statutorum circa eandem Regulam editorum diversitate: unde nec etiam mirum videri debet, si forte aliqua Monasteria sub Regula Columbani fundata & instituta fuere, nulla B. Benedicti mentione facta, (quod utrum contigerit aliquando nescio) cum idipsum in his omnibus Ordinibus contigerit: cujus rei unum aut alterum exemplum apponam. *Habuimus*, (inquit Willelmus de Varenna in fundatione Prioratus de Leuves in Anglia) *in proposito & voluntate per consilium domni Lanfranci Archiepiscopi, ego & uxor mea, quod faceremus aliquam domum Religionis; tunc visum fuit nobis quod de nullo alio Ordine tam libenter quam de Cluniaco eam facere vellemus, & ideo misimus & requisivimus a domno Hugone*, &c. ∴. Et in fundatione Pullæ Ordinis Tyronensis apud eumdem Renerium: *Sciant universi, quod ego Adam de Rupe, divina confidens remuneratione, pro sanctæ Ecclesiæ exaltatione Monasterium in terra mea de Pulla dedi & concessi, & hac præsenti charta confirmavi Deo & S. Mariæ & S. Badoco & Monachis de Ordine Tyronensi ibidem Deo servientibus unam carrucam*: quasi supponerent pii illi fundatores diversos & proprie dictos Ordines fuisse in Monasteriis Cluniacensi & Tyronensi, eadem pene quæ superius S. Eligius, Drausio, Emmo de Luxoviensi Monasterio dixere. In Andrensi Chronico de Majori Monasterio dictum legimus. *Interea Comes* (inquit auctor Chronici) *sicut jampridem in animo conceperat, cum Ingelramno domino Liliriensi & quibusdam Flandriæ proceribus ad S. Jacobum iter arripuit: ad Carrofense Cœnobium tunc temporis religiosum, & ad usus & consuetudines Majoris Monasterii reformatum casu fortuito divertit.*

Apud Renerium in appendice pag. 59.

pag. 206.

Spicil tom. 9. pag. 341.

Scimus omnes, Richardum Virdonensem Benedictinum Monachum ejusdemque Ordinis reformatorem fuisse: attamen ita de eo Chronici Lobiensis continuator loquitur, ac si ipse novam condidisset Regulam: *Tanta siquidem*, inquit, *fuisse auctoritatis dignoscitur, ut totius pene Lotharingiæ Monasteria ejus instituta pro lege servaverint, & servanda posteris per succedentia tempora tradiderint.* Spicil tom. 6. pag. 592.

Quid ergo mirum si in chartis quorumdam Monasteriorum habeatur ea fundata fuisse sub Regula S. Columbani, tacito suppressoque S. Benedicti nomine, quod, ut dixi, me vidisse non memini, cum videamus certoque sciamus fundata fuisse Monasteria sub diversis variorum Cœnobiorum Ordinibus, innominata Benedictina Regula, licet eadem Monasteria ex ejusdem Regulæ præscripto regerentur.

Vera tamen ratio, ob quam specialia cujuslibet Monasterii instituta Regulæ nomine vestita fuere, ab ipsorum statutorum natura petenda fuit: cum enim monasticæ Regulæ officium præstent, vimque legis habeant ad continendos & dirigendos Monachos, qui non solum ad Regulam principalem; sed ad specialia statuta servanda tenentur, nullus mirari debet, quod eadem instituta Regulæ nomen acceperint, & hactenus servent.

Opponunt secundo adversarii, Sanctum Columbanum in Galliam venisse antequam Benedictinæ leges Hybernis Monachis essent impositæ, & consequenter inferunt eumdem Sanctum Benedictinæ Regulæ non fuisse deditum, priusquam Gallias adiret. Neque constare dicunt; an sancti Benedicti instituta postea receperit, cum novam ipse condiderit Regulam.

Respondeo primo, satis non esse si dixerint; aut etiam probaverint doctissimi viri, Monachos Hybernos generaliter Benedictinos non fuisse, antequam S. Columbanus patriam effugeret, nisi etiam manifestum faciant, nullos tunc temporis Hybernos sub S. Benedicti legibus militasse, quod facient numquam.

Respondeo secundo, idipsum S. Columbanum præstare potuisse quod de sancto Disibodo sancta Hildegardis narrat, qui cum in Germaniam eodem peregrinandi, & fidei promovendæ studio pervenisset, Regulam S. Benedicti amplexus, Monasterium Benedictinis adscribendum condidit, ut videre est apud S. Hildegardem in ejus vita ab eadem S. Hildegarde composita.

Respondeo tertio, sanctum Columbanum aut Benedictinum fuisse in Hybernia, aut statim atque in Galliam appulit, Benedictinam Regulam servandam accepisse: aut enim Scotica, aut sui ipsius, aut saltem Benedictina Regula vixit in Gallia; ex his enim quæ supra fusius disputavimus, & quæ etiam dicturi sumus capite sequenti, saltem hoc concedendum existimo, S. Columbanum Benedictinam vivendi formam secutum fuisse, modo constet eum nec Scoticam, nec sui ipsius instituta servasse.

At ex ipsius vita manifestum evadit, eum nec Scoticam Regulam habuisse, nec Scotorum Monachorum vivendi modum tenuisse, cum Scoti Monachi, quique eos imitabantur, usum vini, siceræ, mellis, & lactis prorsus ignorarent, *& potus eis constaret ex aqua plurima, & malorum agrestium succus*, ut ex Landaveneccensibus, & Fuldensibus Monachis & S. Bonifacio Germanorum Apostolo patet; & ex Columbani Regula, paximatius panis, & farina aquis mixta eisdem præberetur in cibum. At Columbanus ejusque discipuli cum Hyberni, tum Galli vinum siceramque in potum, pisces ceteraque id generis in cibum habuere, ut supra diximus: quam ob causam dicendum reor, nec Columbanum, nec ejus discipulos unquam Scotice in Galliis vixisse, neque saltem Columbani Regulæ caput servasse.

Cap. 7. Præterea neque Columbani Regula eis potuit imponi, cum ipsemet Columbanus per quadraginta annos, aut amplius in Burgundia moratus fuerit, antequam proprium scriberet Regulam. Nam primo Anagratense Monasterium condidit, Monachosque tanto numero collegit, ut Luxoviense Monasterium ad eos excipiendos fuerit ædificandum. Quo iterum tanta hominum multitudo ad conversionem confluxit, ut, sicut Jonas habet, *beatus Columbanus cernens undique ad pœnitentiæ medicamenta plebes concurrere, & unius Cœnobii septa tantam conversantium cohortem absque difficultate non tenere, quamvis mente una & corde uno, tamen conversationi tantæ multitudinis incongruum, alium experimento locum quærit, quem aquarum irriguitas adornabat, cui Fontanas locum indidit. Hic ergo in locis* Anagratensi, Luxovio, & Fontanensi, *Monachorum plebibus constituit* . . . *Regulam quam tenerent Spiritu sancto repletus condidit*.

Tria ergo maxima Monasteria Columbanus construxit, & numerosas Monachorum plebes adunavit, antequam Regulam conderet. Ex quo conjici datur eandem Regulam scripsisse, uno aut altero, aut saltem paucis annis, antequam ejiceretur ex Gallia: vix enim intra quadraginta quinque annos tanta Monasteria successive construi, atque Monachis repleri potuere, cum per duos ac viginti annos ipsemet Columbanus in colligendis Monachis ad Anagratensem eremum secum inhabitandum laboraverit, ut volunt novissimi Francorum Annales. *In priori solitudine*, inquiunt, *vixit Columbanus annis duobus ac viginti*, donec anno Christi quingentesimo nonagesimo Luxovium perrexit. Neque enim fas est credere breviori tempore Columbanum, reliqua duo, Luxoviense scilicet & Fontanense Monasteria condidisse, eaque Monachis tanto numero explevisse, ut laudem perennem ab ipso institutam, strenue pieque peregerint.

Quamobrem cum S. Columbanus per illos viginti quinque aut circiter annos Monachis præfuit, ut nec Scotica, nec sui ipsius Regula eos fuerit moderatus, quis dubitet eum ab initio sibi suisque discipulis Benedictinam accepisse Regulam, & constructis demum Monasteriis specialia eis instituta sub Regulæ nomine tradidisse?

His elucidatis ad enumerationem statutorum quæ Benedictinæ Regulæ Columbanus addidit, veniamus. Ipsa eadem esse arbitror quæ citato capite de Cursu psalmorum & pœnitentiali libro, quem Regulam statutorum vocant, contineri diximus, quæque ad Officium divinum celebrandum, & ad errata punienda spectant.

Utrumque probatur primo auctoritate S. Eligii, qui in suo testamento specialiter jubet, ut divinum Officium modo a Columbano præscripto observetur, atque celebretur. *Obtestor*, inquit, *ut Regulam supra dictorum Patrum quam in sæpe memorato Monasterio Luxoviensi tenent, omni custodia teneatis, & ad placandam iram furoris Domini assidue impen-*
Lib. 8. hist. *datis*: quæ adusque tempus Orderici Vitalis in omnibus S. Columbani Monasteriis observata fuere, ut ipse refert. *Ab ipso siquidem Columbano*, inquit, *& formam statutum præ cunctis ordinibus, qui in Ecclesia Dei sunt, nigredinem vestium aliasque observationes sumpserunt, quas pro religione & honestate ipsius tenuerunt, & sequaces eorum usque in hodiernum diem*.

Verum est equidem Ordericum credidisse S. Columbanum sua sola lege suaque Regula, non Benedictina vixisse, ejusque solummodo discipulos Eustasium, Agilum, Faronem, Audomarum & Philibertum *sancti normam suscepisse Benedicti*. Sed cum hæc ipsius opinio ex errore contigerit, eo quod, ut ipse refert, Columbanum sancti Benedicti æqualem fuisse, & S. Maurum Columbano mortuo in Galliam accessisse crediderit; quis dubitet Ordericum, Columbanum æque ac ceteros ejus discipulos S. Benedicti leges suscepisse ultro fuisse dicturum, si S. Columbanum in Gallias sub extremis S. Mauri diebus, aut

certe

certe post ejus obitum advanisse novisset? qui cum S. Benedicti Regulam in Columbani, & ipsius discipulorum Monasteriis observatam videret, statim intulit Eustasium & alios eandem a S. Mauro Regulam suscepisse, hoc ipsum de sancto Columbano illaturus, si hoc sibi per tempus licuisse putasset, præsertim cum eadem omnia quæ ex S. Columbani Regula in observatione veniunt, in Columbani Monasteriis una cum S. Benedicti Regula servata viderit.

Per alias autem observationes, Ordericum eas intellexisse existimo quæ in Pœnitentiali leguntur, ex quo fere solo sanctus Donatus tamquam ex proprie dicta Regula duodecim capita suæ Regulæ attexuit, iis omnibus quæ in superiori Regula continentur omissis, excepto secundo capitulo, ex quo quadragesimum nonum ipsius Donati Regulæ caput confectum est, additis quibusdam ex Pœnitentiali, & ex Regula S. Benedicti verbis, ut vim legis, & veræ Regulæ robur obtineret. Cetera vero omnia tam Columbanus, quam ipsius discipuli ab ipsa S. Benedicti Regula quam professi fuerant, mutuati fuere.

S. Benedicti legibus a S. Mauro aliisque promulgatis, pleraque alia Galliæ Monasteria auscultasse, antequam Columbanus Anagratensem eremum incoleret.

CAPUT XIV.

OMnibus Columbani Monasteriis ab anno quingentesimo sexagesimo octavo, quo Anagratensis Monasterii initia secundo Annalium tomo locata fuere, Benedictinorum Ordini assertis atque vendicatis, nulla, ut spero, per eadem tempora ab eodem Ordine Monasteria sejungent adversarii nostri, cum iisdem ut plurimum argumentis omnia quæ tunc extabant Monasteria ejusdem Ordinis fuisse, & eamdem sanctam sanctorumque Patrum Regulam coluisse cumulate probaverim, quod probationis genus ad anteriora tempora extendi debet. Non enim sanctorum Patrum Regulam, aut Regulam sanctam Columbanus in Cœnobia Gallica primus invexit, sed eamdem jam a multo tempore inductam reperit, ut supra notavimus ex Audoeno, qui omnes Monachos Columbano anteriores eidem Regulæ deditos scribit. Quamobrem cum S. Odilone nobis interim dicendum, & generaliter asserendum, quod *post transitum piissimi Patris Benedicti, per B. Maurum omnis pene Gallia ejus institutionis & Religionis suscepit exordium*. Nullos enim ab eo tempore Monachos novimus, qui Benedictina doctrina non fuerint instituti; nec alios fuisse concedemus, nisi certis argumentis nobis alios fuisse manifestum fecerint, aliasque Regulas fuisse probaverint, quæ a Gallis Monachis fuerint observatæ.

In vita S. Majoli in Biblioth. Cluniac. c. 281.

Cur vero omnem pene Galliam, non omnem prorsus Galliam S. Benedicti institutionis exordia suscepisse dixerit, nemini mirum videri debet; hac enim exceptione ac limitatione pauca quædam Monasteria Gallica quæ intra limites provinciarum Ariana hæresi infectarum extabant, aut certis quibusdam ritibus ab Ecclesia Romana dissidebant, a Benedictinæ Regulæ prompta susceptione exclusa voluit, ut optime notat Menardus noster.

In Martyrologium Bened. pag. 833.

Cum vero cetera Cœnobia, tam quæ a sancti Mauri in Gallias adventu erecta fuere; tum etiam quæ ab antiquis temporibus fuerant ædificata, Benedictina videamus; quis priora semper Benedictina; posteriora vero ab eodem sancti Mauri in Franciam accessu Benedictinis institutis addicta negare potest? cum id doceat sancti Odonis auctoritas, id contigisse supponat Audoenus, & omnia quæ ad celerem cujuscumque Regulæ susceptionem conducere possunt, Benedictinæ Regulæ conveniant? Videlicet ejusdem Regulæ excellentia & necessitas; auctoris ipsius Regulæ sanctitas, miracula, celebre nomen, discipulorum eximiæ virtutes; Principum favor, eorumque in eamdem Regulam, & ejus alumnos singulare studium, de quibus si singillatim loqui necesse esset, quis dicendi finis? Quapropter in his probandis nullatenus immorabor; sancti enim Benedicti sanctique Mauri ipsius discipuli merita nemini ignota videntur, Regulæ vero excellentiam iis laudibus afferunt Concilia, summi Pontifices, Reges, atque Doctores, quibus nulla hactenus decorata fuit. Cujus speciale æternumque præconium commendatioque ejusdem Regulæ versioni Gallicæ præfixa videri potest.

Sciunt etiam qui vitam S. Mauri per Faustum compositam legere, quanto studio quantaque benevolentia S. Maurum sanctique Benedicti Regulam Theodebertus & Clotarius Galliarum Reges complexi fuerint. *Deprecare illos*, S. Maurum & socios ejus, inquit Theodebertus Rex Florum alloquens, *ut pro nobis ac liberis nostris populoque totius regni a Deo nobis collati, ipsius assidue implorare dignentur misericordiam: paratissimos enim nos atque promptissimos in omni suo invenient obsequio, si formam hujus religionis ita ab eis observari compererimus, sicut jam fama vulgante ab eorum Magistro arduo satis eam traditam audivimus, nec nostra juxta voluntatem, & consilium tuum regia loco illi deerit largitas*. Et inferius: *Tunc B. Maurum petiit, ut Fratres eam in suam*

Faustus in actis sancti Mauri n. 4. Sec. 1. Bened. num. 31.

recipere dignaretur societatem, & nomen ejus inter sua scribere nomina, & filium Theodebaldum sancto viro, ac Fratribus commendabat attentius, præcipiens ipsi, ut semper devotus erga locum illum esset, ac in omnibus sanctæ illi congregationi adjutor ac defensor existeret.

num 60. Clotarius vero *audita fama beati Mauri, frequenter eum ad se evocans, ejus sapientissimis utebatur consiliis*. Quæ cum itu se habeant, non modo mirum non erit si dixerimus, sub illis Principibus mire propagatam Benedictinam Regulum, sed mirum valde in aliquos tantopere denegare. Quis enim non sibi facile persuadeat, S. Maurum Regum familiaritatem, amicitia & veneratione, qua eum prosequebantur, feliciter usum, in Ordinem propagandum totum incubuisse; neque Theodebertum, neque Clotarium qui inter ejus alumnos numerari volebunt, ejusque consilia sæpius exquirebant & sequebantur, omissa primaria Ecclesiæ Romanæ Monachorum Regula, ipsoque S. Mauro relicto, alios Monachos aliasque Græcus aut Syriacas Regulas ad informanda nova Monasteria, cum a se, tum ab aliis ædificata, exquirendas voluisse? quis enim hæc capiat? Præterea quos progressus non fecere minoribus auxiliis Ordines quidam posteriores, cum antiquiores, tum recentiores? quorum exempla recensebit aliquando R. P. le Cointe in Annalium posterioribus tomis, a quibus enumerandis abstinen, ne odiosa comparatione gloriam ipsis debitam auferre videar.

Vita S. Jun. num. 10. Sæculo primo Bened. Sanctus Junianus primus inter eos numeratur, qui uno aut altero anno a S. Mauri in Gallias adventu Benedictina mandata exequuti fuere. Clotario namque respondit, (ut refert Vulfinus Boetius Episcopus Pictaviensis, qui acta S. Juniani Ludovici Pii temporibus descripsit) *se sub monastico Ordine vitam degere, & Monachis prælatum, & beatissimi Benedicti instituta servare, regularem ejus vitam in omnibus observare*. Quem adeo imitati fuere qui postea Monasteria condiderunt, aut antea condita rexerunt, ut ad annum quingentesimum sexcentesimum octavum, seu sub adventum S. Columbani pauca illa Monasteria, quæ in Galliis erant, eamdem Regulam profiterentur, ut ex Andoeno jam multoties supra notavimus.

Annalium auctor quo facilius ullam Benedictinorum propagationem ante annum sexcentesimum quartum contigisse deneget, Vulfinum Boetium ultro lacessit, & probro, ut ita dicam, insimulat, quod Junianum inter B. Benedicti discipulos memoraverit:

Primo Annal. tom ad ann. 559. num. 12. *Boetius Vulfinus*, inquis, *B. Junianum, cujus vitam scribebas, facile finxit Monachum Benedictinum, qui opus suum Godoleno transmissurus erat Abbati Monasterii Novaliacensis, in quo Sancti Benedicti Regula tunc vigebat*. Cum primo huius opinionis commentum in Annalibus adverti, diutius attonitus hæsi, mirans qui fieri potuerit, ut vir eruditus & pius tam levibus argumentis, nullo auctore, antiquum auctorem episcopali dignitate fulgentem, gratuiti mendacii ausus fuerit arguere. *Facile finxit*, inquit, *Monachum Benedictinum*, id est, nimia facilitate mentitus, Junianum Monachum Benedictinum exhibuit. Sed quæ ad suam opinionem probandam excogitavit argumenta videamus.

Ibid. *Tunc*, inquit, *& Radegundis erexit Monasterium puellarum, in quo Regulam sancti Cæsarii voluit observari; nulla S. Benedicti mentione facta; quam sane non omisisset, si Junianus, qui spiritualis ejus Pater agnoscitur, familiæ Benedictinæ se addixisset*. Quantos, ut ad hominem loquar, videmus Monialium directores Patresque spirituales, qui eas ad alienæ, & ab ea quam profitentur diversæ Regulæ praxim adigunt? Quis, exempli causa, Patrum Oratorii, aut Societatis JESU Moniales unquam adduxit, ut eorumdem Patrum Regulas assumerent easque servarent? Eminentissimus Cardinalis Berullus Carmelitanas Moniales in Gallias evocavit, fovit, totaque vita continuo rexit: R. Pater Joseph Parisinus, Capucinus, Calvariam Benedictinarum Congregationem erexit, legibus munivit atque direxit, & ne a Francorum Annalista aliquid desumam, S. Donatus Bisuntinus Episcopus, qui solum (ex eodem R. Patre) Columbani Regulam observandam voverat, aliam Regulam Monialibus condidit, in qua vix aliquod Columbani Regulæ vestigium apparet. Quæ dictu volo, ut manifestum evadat, Benedictinos in suo Martyrologio Junianum ponere, & retinere potuisse, licet Radegundem iisdem tabulis non inscriberent, nullaque necessitate eam inter Benedictinas numerasse. Meminerit eam S. Cæsarii Regulam a Jussano Monasterio Benedictinam nullatenus exclusisse, nec excludendam pariter ab Asceterio Pictaviensi, nisi ipse id contigisse novis firmisque rationibus probaverit.

Ibid. Aliud inane quod jecit fundamentum opinionis suæ his verbis idem auctor posuit: *Anachoresim profitebatur, cum Radegundis Pictavium pervenit, & ab illis tunc consulebatur qui Monasticam discere cupiebant. Egressus est e cellula ut construeret Cœnobium, ac multis præesset discipulis; non autem ut proficisceretur Glannafolium, unde normam Benedictinam in agrum Pictaviensem afferret*. Fateor me nihil hic habere quod respondeam: nam si hujuscemodi assertionibus mendaces asseruntur Episcopi, & adulatores probantur, nullus imposterum auctor quantumlibet clarus adulationis mendaciique vitio non laborabit: utrumque enim in quemlibet auctorem impingere erit facillimum, quod ipsemet Annalium auctor suo ipsius experimento mox deprehendet.

Qua numque ratione conqueri poterit, si dixero eum ut Criticis quibusdam placeret, qui-

quibus ut plurimum scribit, S. Leobardum Sancti Columbsni discipulum finxisse, & ex Benedictinorum albo erasisse, cum aliquid commarcii, aut familiaritatis inter Leobardum & Columbanum, aut ipsius discipulos intercessisse probare non possit. *Sane Leobardus*, tom. 2. ann. ad ann. 586. n. 42. inquit, *at hæc temporum ratio docet, in monasticis disciplinis usus est Magistro, non quidem Sancto Benedicto, qui pridem in Italia decesserat, sed Columbano, qui cum sociis in loco cui nomen Anagrates, in Vosago monte a multis annis degebat, & Cellam circa hunc annum quingentesimum octuagesimum sextum condidit*. Probet ergo Leobardum in Sancti Columbani familiaritatem venisse, aut saltem eum invisisse, antequam concludat eum fuisse Columbani discipulum. Quod difficillime aut nullo modo exequetur, si vera sit R. Patris D. Joannis Mabillon opinio, qua Sanctum Columbanum anno tantum quingentesimo nonagesimo in Gallias advenisse tenet, multisque probat: hoc enim posito non solum S. Leobardus Sanctum Columbanum non adiit ut Monasticem edisceret, sed nec adire potuit, cum anno quingentesimo octuagesimo sexto nondum Columbanus Anagratensem eremum incoleret, sed in Monasterio Benchor sub obedientiæ jugo vitam ageret monasticam, Leobardus vero Cellam eodem anno ædificaret. Eodem modo eodemque jure affirmare possum Annalistam iterum finxisse Sanctum Rodingum in Bellilocense, sanctumque Wandelinum in Theologiense Monasterium Agaunensium invexisse Regulam. Cum enim nullo modo probet sanctum Wandelinum Theologiensem, & Rodingum Bellilocensem Abbates, Agaunenses Monachos adiisse, ut Agaunensium normam in Theologiensem, aut Bellilocensem agrum afferrent, gratis eosdem SS. Patres Wandelinum, & Rodingum Agaunensium Regulam servasse finxit, quod ex ejus principiis clare, ut mihi videtur, deduco.

Videamus tamen quibus rationibus suam opinionem de Sanctis Wandelino & Rodingo fulciat. Retulerat Menardus noster ex antiquo vitæ S. Rodingi codice, eum in Bellilocensi Monastario Regulam Sancti Benedicti, quam in Cœnobio Theologiensi didicerat, servari voluisse, quam assertionem seu potius relationem sic refutat: *At cam Regula*, 3. Annalium tom. ad ann. 642. n. 45. inquit, *quam Rodingus in Cœnobio Bellilocensi custodiendam praecepit, nec alia censenda sit ab ea, quam prius Monasterio Theologiensi didicerat; at Monachis Theologiensibus, sic & Bellilocensibus normam Agaunensium præscriptam existimamus. Huic opinioni non parum favet primarium templum, ut apud Agaunum, sic etiam apud Tabulejum, & apud Bellum-locum Deo in honorem Sancti Mauritii sociorumque Martyrum dedicatum*. Et alibi: *Nullum in antiquis historiis occurrit argumentum, quo ninus Ordini Benedictino Abbates Tabulejenses adscribas; immo cum B. Vandelinus Tabulejense Monasterium in honorem Sancti Mauritii construxerit, Agaunensium Monachorum normam secutus videtur*. tom. 2. ann. ad ann. 631. n. 13.

Quam varia, quam nova ratiocinandi, refellendi & statuendi genera novus Annalium conditor invenit, ut novas quas etiam adinvenit opiniones posteritati consignet! Antiqui auctores, graves, ætate, antiquitate & dignitate reverendi; veteres etiam, annosi & antiquissimis characteribus notati codices, nihil omnino Benedictinis Monachis prosunt ad firmandam a Patribus suis acceptam traditionem de Regula in unoquoque Monasterio ab initio servata; & satis erit adversario nostro ad contrariam inducendam opinionem, si a simili templorum denominatione, quasi demonstratione quadam, diversorum Monasteriorum Monachos ejusdem instituti fuisse probaverit. *Cum B. Vandelinus Tabulejense Monasterium in honorem S. Mauritii construxerit, Agaunensium Monachorum normam secutus videtur*. Qua via si ulterius processerit, nihil ipsi erit probatu difficile: nullius enim veritatis fundamentum non prorsus evellet, si præconceptis opinionibus obesse videatur. Sed forte plus ipsi, quam putat, ejus ratiocinandi methodus oberit.

Eadem facilitate, iisdem argumentis quibus supra R. Patrem usum vidimus, omnia Monasteria quæ ab anno quingentesimo quinquagesimo sunt ædificata, quorum primaria templa S. Petro dicata fuere, Benedictinis annumeranda probabo cum Glannafoliensis Cœnobii primarium templum S. Petri nomen referat. *Major Ecclesia*, inquit Faustus in Sæc. 1. Bened. vita num. 42. vita S. Mauri, *in quam Fratres tam ad diurnum, quam ad nocturnum conveniebant Officium, consecrata est in honorem S. Petri Apostolorum principis*. Qua ratione Monasteria Luxoviense, Cabilonense, Corbejense, Gemmeticense, pleraque alia Benedictinis annumerabuntur. Sed in his argumentandi næniis diutius immorari non licet.

Quærerem tamen, undenam conjiciat S. Junianum Glannafolium numquam adiisse? nisi ex eo quod Wlfinus Boetius, qui solus Juniani acta posteritati mandavit, de hac profectione non est loquutus. Quasi vero singulas Juniani actiones Boetius scripserit. Eadem ratione concludere potest, nullam Regulam professum esse Junianum, nullumque Monasticem docuisse, cum nullum locum adiisse referatur, unde qualemcumque Regulam in agrum Pictaviensem inferret.

Ceterum, ut dixi, Wulfinus Boetius non singulas Juniani actiones, sed acta tantummodo miraculosa describenda suscepit, ut videre est in ipsius vitæ prologo. *Quia*, 1. Sæcul. Benedict. p. 307. inquit, *tua me sanctitas, Abba Godolene, cogit ut tibi insignia miraculorum gesta tanti viri qua possim oratione scriptitando explicem*. Quod & aliis scriptoribus contigit, qui maximam partem eorum quæ Sancti fecere silentio prætermittunt, ut miracula narrent,

Quod

Quod plerique illius ætatis auctotes imitati fuere, ex quorum silentio nulla proinde veritas erui potest; multoque minus ex eodem silentio in iis quæ eonceptis verbis referunt, falsitatis possuut argui. Secundo, responderi potest, Benedicti Regulam Juniauum didicisse ed ipso tempore, quo Monastieem fuit professus, tunc videlicet cum ex eodem auctore primo adolevit. *Cum eu pueritia eu adolesceutiam trausisset*, inquit, *comam eu cultu Religionis deposuit*. Si ergo quæratut ubi Benedictinam Regulam didieit, respondendum eodem loci id contigisse, ubi ipsam Junianas comam capitis deposuisse refertur.

Neque sibi quisquam jute persuadere potest, omnes omnino Monaehos Gallos a solo Mauro Regulum sumpsisse, licet eosdem ut plurimum sanctus ille Benedicti discipulus docuerit. Reperiuntur namque alii qui eumdem Regulam ex Italiu in Galliaa detulerunt; quos inter numerutur S. Martinus Vvettavensis Abbas, qui, nt vult ipsius vitæ auctor, *Monasterium instituit quod Vertavum dieitur, in que turmam Christi militantium aggregans, ipse quoque cum eis regulari lineæ morum se subdidit*; *quam Regulam priorum Patrum decretis institutam a Trausalpinis ferunt regionibus ab ipso delatam*. Regula namque quæ priorum Putrum decretis fuit instituta, ipsissima est S. Benedicti Regula, eum altet Benedictus dieat, *Sanctum Beuedictum suam a ceteris sumpsisse Regulam, & veluti manipulis, unum strenue contraxisse manipulum*; *quamque*, ut sancta Hildegardis refert, *idem Monachorum institutor e Sanctorum vitis Spiritu sancto docente & ostendente condidit*. Nec aliquid obest si dixerint, aut objeceriut eruditissimi viri, tunc in Italiu plures fuisse Regulus, nisi & hoc ipsum veritute niti docuerint, & insuper ostenderint aliam a Benedictiua Regula distinctam viguisse, quæ priorum Putrum decretis fuerit instituta.

Sæc. primo Benedict. p. 373 & 374. tom 2. ann. ad ann. 565. n. 12. & 13. In præfat. concord. Regul.

Sancti Beuedicti Regula Gallis Monachis nota, antequam Sanctus Maurus ad eos accederet.

CAPUT XV.

Etiamsi docti reperiantur auctores, qui quosdam Sanctos, qui in Galliis pauloante, aut eirea S. Muuri adveutum obiere, in Beuedictinorum numerum adscribant, quique proinde existimasse videntur, Gallorum aliquos Benedictiua instituta servasse antequam Glaunsfolium conderatur, aut sanctus Maurus Beuedictinam Regulam in Galliam afferret: attamen, ne jam a pluribus præconceptæ opinioni, qua contrarium opinantur, adversari, aut aliquid quod non sit manifeste compertum proferre videat; in eam sentantiam ibo, quæ & veritatem demonstret, & a nulla earum opinionum multum recedat. Etenim certum habeo repertos Abbates, qui ante annum sexcentesimum quadrugesimum tettium quædum Benedictinæ Regulæ capita, cum primum innotuit, deiumpserunt; alios vero plura, tum deinceps maximam Regulæ partem a pluribus assumptam.

Non enim mihi etiam ipsi hactenus persuasi, priusquam S. Maurus Regulam propagaturus accederet, aut etium statim atque Glannafolium inhubitavit, totas ad unguem, aut integra a Monachis Gallis Benedicti leges servatas esse. Hoc enim pedetentim contigisse puto. Num si a Benedicto Indensi uliqua Regulæ præcepta immutata fuere, pluta a Clemente quinto summo Pontifice in quorumdam Monaehorum gratium modificata, quædam etiam a piissimis & sanctissimis Congregationibus omissa, aut parumper inflexa; minime mirum videti debat, si Monachotum aliqui, etium post S. Mauri in Gallias udventum, quædam unteriorum Patrum præcepta servaverint: neque enim, exempli causa, totam jejuniorum seriem a S. Benedicto præscriptam & imperatam singula Monasteria mox suscepere, sed antiquam tenuere jejuniorum consuetudinem ad annum usque quingentesimum sexagesimum septimum. Quod approbare videntur Concilii Turonici Patres, cum statuunt, *ut de jejuniis antiqua a Monachis instituta serventur*: quæ procul dubio a multis retineri videbant, ab aliis vero ob introductam Benedicti Regulam immutari. Quænam enim necessitas jubendi & statuendi ut serventur instituta Majorum, si nulla immutatione prætermissa fuissent?

Per Concilium ergo licuit jejuniorum pristinum morem iterum sequi; jure tamen communi, quo ad meliora progredi fuit semper licitum, præcepta a beato Benedicto jejunia quælibet Monasteria nullo Concilii contemptu aut offensione observate potueruut; cum id egeriut Patres, ut liceret instituta a prioribus Monachis jejunia servare: nullus enim dixerit eos adstringere voluisse Glannafolienses, aut alios ejusdem instituti Monachos, ut omissa S. Benedicti Regula alienis præceptis inhærerent, quod a ratione fuisset alienum. Antequum tamen hujuscemodi instituti susceptionem exhibeam, explicandum mihi videtut, qua tatione Galli ceterique per Europam Monachi tam faciles ad eam recipiendam facte.

Quamobrem summopere est observandum, numquam opportunioti tempore Benedictinam Regulam ad sui diffusionem condi vel promulgari potuisse. Cum enim eum S. Benedictus edidit, nulla dabatur Latina Regula quæ observari posset, & Græcæ seu Orien-

tales

tales quæcumque eircumferebaotur Regulæ, adeo erant alienæ ab Occidentalium populorum institutis, ut nullibi earum jugum diu ferri potuerit. Quam ob causam Sanctum Eugendum suis discipulis Orientaliom Patrom Regulas nullatenos imposoisse ipsius vitæ anonymus scriptor asserit. *Quia fermo attulit*, inquit, *ut de institutione Patrum per mutationem Beati Eugendi aliqua tangeremus juxta promissum .·.·.·.·. abrenuntiantium exordia primitus intimamus. Sic namque quod non illa omnino quæ quondam sanctus ac præcipuus Basilius Cappadociæ urbis Antistes, vel ea quæ sanctorum Lirinensium Patres, sanctus quoque Pachomius Syrorum priscus Abbas, sive illa quæ recentior venerabilis edidis Cassianus, fastidiosa præsumptione calcemus: sed ea quotidie lectitantes, ista pro qualitate loci & instantia laboris invicta, potius quam Orientalium perficere affectamus, quia procul dubio efficacius hæc, faciliusque natura vel firmitas exequitur Gallicana.*

Sæculo primo Bened. p. 575. & 576.

Non ergo Orientalium Regulæ, sed S. Eugendi exempla ipsius discipulis pro legibus erant. Qua in re imitati sunt Majoris Monasterii Monachos, qui, ut ait Severus Sulpitius, *ad exemplar B. Martini instituebantur*, nulla lege scriptu viveotes.

Lib de vita B. Martini.

Hinc apparet quam docte quamque sapienter Carolus Magnus legem tulerit, ut inquireretur, *qua Regula vixissent Manachi in Gallia, priusquam Regula Sancti Benedicti in ea tradita fuisset*: nulla enim tunc temporis dabatur, aut admittebatur Regula, qoa omnia, aut saltem Monasteriorum Galliæ pars ulaqua teoeretur. Cumque nihil responsi circa hanc quam propusuerat quæstionem Carolus acceperit, inde colligi potest neminem demonstrare potuisse, ullam Regulam, aotequam Benedictina Gallis inootesceret, in aliqua Galliarum parte, Monachis communiter præscriptam fuisse; licet forte singulare aliquod Monusterium, quale Reomaeose, dari poruerit, quod aliquum ex Orientalibus Regulam pluribus aliis iostitutis adjunctam, aut ex toto, aut ex parte servuverit uliquaodo.

Breve cap.

Hæc omuia coofirmari possunt ex Cassiano, a quo discimus singula quæque Monasteria propriis viguisse legibus. *Tot*, inquit, *propemodum typos ac Regulas vidimus usurpatas, quot etiam Monasteria Cellasque conspeximus*. Nam unumquodque, ut dixi, specialibus iostitutis pro voluntate renunciaotium, aut imperantiom mutandis, aut abrogandis regebatur. Hac enim in re Cassianus Ægyptios a ceterarum gentium Monachis secrevit, quod eorum instituta immobilia semper & eodem modo servaoda munerent, aliorum vero pro libitu variarentur ac mutarentur. *Itaque*, inquit, *per universam Ægyptum, & Thebaidem, ubi Monasteria non pro uniuscujusque renunciantis instituuntur arbitrio, sed per successiones & traditiones Majorum usque in hodiernum diem vel permanent, vel mansura fundantur .·.·.·.·.·. Ideoque diversitates typorum ac Regularum per ceteras provincias cernimus usurpatas, quod plerumque Seniorum institutionis expertes*, &c.

Lib. 2. Institut. cap. 2.

Io Europa ergo mutato, aut decedente uniuscujusque Monasterii Patre aut Abbate Regula plerumque immutabatur, adeo ut incertæ neque eodem modo semper mansuræ imperarentur viveodi leges, quæ facillime pro imperantium nutu immutari poterant. *Experientia compertum est*, inquit B. Fundanensis Abbas in Epistola ad Simplicianum Abbatem Sancti Benedicti successorem, *multorum rectorum mores varias vivendi normas in Monasteriis peperisse*. Hinc, ut opinor, contigit ut statim atque Sancti Benedicti vivendi oorma innotuit, certatim Italiæ, tum ceterurum gentium Monachi eidem servandæ se dederiot, quo citius a crebris illis noxiisque mutationibus se liberarent, ut ipsemet Fundaoensis Abbas observat eodem loci. *Hinc factum est*, inquit, *ut eam omnia Monasteria Campaniæ, Samniæ, Valeriæ, Tusciæ, Liguriæ & aliarum provinciarum Italiæ, certam & rectam Regulam vivendi, quam sanctissimus & Deo acceptus Benedictus Magister tuus instituit, servare decreverunt*. Quo nihil clarius ad propositum afferri potest.

Apud. Angel. de Nuce in Chron. Cassinense.

Ibid.

Libentissime tamen concedam, multa ex Orientalium Patrum Regulis excerpta cum privatim, tum communiter a Gallis Monachis usurpata fuisse; & ex iis prodiisse cellularum distinctionem & ab invicem separationem. Quem usum ab Ægyptiis Monachis nostrates mutuati fuere, ut S. Eucherius ad S. Hilariom scribit. *Hæc nunc* (Lirinensis insula) *habet*, inquit, *sanctos senes illos, qui divisis Cellulis Ægyptios Patres Galliis nostris intulerunt*. Et hoc erat alterum Monasteriorum incommodum, cum Anachoresis sit observatu difficillima, & paucissimi ad eum colendam idonei reperiuntur. Quapropter ut utraque vivendi difficultate suos discipulos S. Eugendus levaret, primus omnium, ut quidem mihi videtur, mox ut S. Benedicti Regula prodiit in lucem, ex eadem multa desumpsit, quæ discipulis servaoda truderet.

Tract. de laude eremi seu de fuga sæculi.

Iste namque, inquit Scriptor Anonymus in ejus vita, *refutato Archimandritarum more, utilius omnes univit in medium: destructis namque mansionum ædiculis, uno cunctos sicut Xenadochia quiescere fecit, ut quos causa unitæ refectionis una claudebat ædicula, discretisque lectulis una ambiret & mansio, cui lumen diei sicut in oratorio indeficiens noctibus præbebatur*. Quæ regularis viræque communis specialis ratio a Sancto Benedicto præscripta fuit, cum ante ipsum non esset in usu, nec ab aliquo Monachorum Legislatore constitota. *Singuli*, inquit S. Benedictus, *per singulos lectos dormiant, lecti-*

Vita S. Eugendi n. 21. Sæc. 1. Ben. p. 573.

Cap. 22. Reg.

lectisternia pro modo conversationis secundum dispositionem Abbatis sui singuli accipiant : si potest fieri, omnes in uno loco dormiant : sin autem multitudo non sinit, deni aut viceni cum Senioribus suis, qui super eos solliciti sint, pausent. Candela jugiter in eadem Cella ardeat usque mane.

Alios fuisse Monachorum Rectores, qui ex Benedictina Regula plura ad observandum desumpserint, ex ipsius vitæ Auctore colligere possumus. Sanctum enim Eugendum laudat, quod mensa Monachorum contentus, victum sibi extra Refectorium commune offerri noluerit, licet aliter se gererent ceteri Monachorum Præpositi. *Iste*, inquit, *Abbas sanctus mensulam suam, ut quosdam facere nuper audivi, nec victum unquam exceptavit a Fratribus*. Quæ de sola mensa in eodem refectorio a ceteris separata intelligi non pos-
Cap. 56. sunt, sed de propria Abbatum vivendi ratione per solam Benedictinam Regulam in u-
Reg. Cap. sum inducta. *Mensa Abbatis*, inquit S. Benedictus, *cum hospitibus & peregrinis sit sem-*
53. *per*. Et alibi : *Coquina Abbatis & hospitum per se sit, ut incertis horis supervenientes hospites, qui numquam desunt Monasterio, non inquietent Fratres*. Ex quo conficitur, multos Abbates ad exemplum B. Benedicti victum a Fratribus exceptasse.

Procedente vero tempore Monasterium Romanum, seu S. Eugendi adeo Benedictinis legibus addictum, adeoque iis servandis deditum fuit, ut S. Vvandregisilus illud præ ceteris Gallicanum Columbanique Monasteriis elegerit, ubi Monasticam addisceret, ad quod peragendum ex observato Benedictinæ Regulæ capite de hospitibus suscipiendis fuit im-
Sæc. 2. Ben. pulsus. *Cum autem pergeret*, (S. Vvandregisilus) inquit ipsius vitæ auctor, *per Monaste-*
p. 529. n. 10. *rium quod est constructum ultra Jurenses partes, cognomento Romanum, petiit ibidem hospitiam. Qui ipse Abba eum cum summa diligentia recepit. Ubi cum juxta moris consuetudinem* (ex Regula namque Benedictina hospitum pedes tam Abbas quam cuncta Congregatio lavare debet) *mandatum Domini adimplentes ad lavandum pedes venissent; cognovit ipse Sanctus quod ibi erat illa via arcta, quam ille per desiderium Christi volebat sectari*.

Sancto Eugendo per ætatem licuit S. Benedicti Regulam legere & observare; quartus namque post S. Romanum Condatescense Monasterium rexit. Hujusce Monasterii primus Abbas fuit S. Romanus, secundus S. Lupicinus, tertius benedictus illo decessore, Ne-
In vita S. manusus nomine, *quo ad Christum migrato volens nolensque S. Eugendus administrationem*
Eugendi *subterfugere non potuit subarratam*; anno scilicet quingentesimo septimo, quo prædecessor
Sæc. 1. Ben. ejus diem clausit extremum.
p. 572. n. 10. Quantum autem temporis præfuerit, facile dignoscere possumus. Nam septennis S. Romano fuit oblatus, tunc videlicet cum tam ipse Romanus quam Lupicinus ejus frater excessissent e vita; dicuntur namque prædicti Sancti sanctum Eugendum in visu e pa-
Ibid p. 571. terna domo ad monasticam vitam amplectendam evocasse. *In visione*, inquit vitæ ipsius
n. 3. & 4. auctor, *puer sanctus a duobus Religiosis*, functis scilicet Romano & Lupicino, *extra domus paternæ vestibulum sistitur. Excussus a somno ac visionis terrore perculsus rem gestam illico refert Patri; confestim namque Presbyter sanctus, cui potissimum proles dicari deberet, agnovit. Mox igitur cum litterarum instruit elementis, & anni exacto circulo, tamquam Samuel quondam, non in typico excubaturus templo, sed ipse potius Christi efficiendus templum, S. Romano oblatus est Patri, in quo vere ita beatorum Abbatum, qui eum in spiritu de incolatu terrestri eduxerant, gratiarum gemina confluxit ubertas*.

At S. Lupicinus circa annum quadringentesimum octuagesimum obiisse dicitur, quapropter circa eadem tempora S. Eugendus ortum habuisse, & consequenter ad annum quadragesimum supra quingentesimum pervenisse, & triginta tribus annis præfuisse dicendus erit, cum sexagenario major animam exhalaverit, ut habetur ibidem numero 25.

Sancti Eugendi discipulorumque ejus agendi rationem qua primo quædam S. Benedicti instituta anterioribus adjunxere, tum multo plura, deinde omnia aliis omnibus omissis suscepere servanda, quamplures imitari fuere: quod tanto facilius fuerunt executi, quanto frequentius diversorum Patrum specialia instituta ad suorum Monachorum directionem gubernationemque una simul servare solebant: quem agendi vivendique morem adeo tenuerunt, ut eo ipso tempore quo Benedictinæ leges per S. Maurum Gallis innotuere, quidam reperti fuerint Abbates, qui ex omnibus Regulis statuta ad sui suorum-
Cap. 29. que institutionem desumerent, quod in S. Aredio Gregorius Turonensis contigisse refert. *Cœnobium fundavit*, inquit, *in quo non modo Cassiani, verumetiam Basilii & reliquorum Abbatum qui monasterialem vitam instituerunt, celebrantur Regulæ*, a quibus Benedictina sejungi non debet, cum S. Benedictus ab iis Abbatibus qui monasterialem vitam instituerunt, separari non possit. Hinc etiam procliviores fuere quidam alii ad Cæsarii Columbanique Regulas, cum Benedictina jungendas, ut dictum est supra; sed tandem, ut superius etiam notavi, in his omnibus Monasteriis, ceteris abrogatis Regulis, solum S. Benedicti institutum ad nostram ætatem permansit.

Nul-

Nullum Monachorum Ordinem a Benedictino diversum ad Ludovici pii tempora in Galliis viguisse, generali conclusione probatur.

CAPUT XVI. ET ULTIMUM.

HAC tota dissertatione probasse mihi videor, antiqua illa quæ supersunt Monasteria, quæque aut ante Sancti Benedicti ætatem, aut saltem post Sancti Mauri in Gallias accessum constructa fuere, a prima sui institutione Benedicti legibus addicta, aut saltem ab incertis dubiisque vivendi institutis ad certam fixamque accessisse Benedicti Regulam, qua vitam monasticam a prioribus Patribus institutam mirabiliter temperarent. Sed hoc ipsum iterum generali quodam & universali, duplicique, ut ita dicam, argumento iterum confirmare venit in mentem, quorum primum a proprio Monachorum ingenio, specialique eorum propensione ad retinendam servandamque eamdem Regulam quam professi fuere desumitur. Secundum vero ab auctorum silentio, qui eadem Monasteria ab anno quingentesimo quadragesimo quinto ædificata, ab una speciali Regula ad Benedictinam transiisse numquam scripsere, nullibique meminere. De ceteris vero quæ jam antea vigebant, S. Odonis & Audoeni sufficiet auctoritas, quoad aliquis contrarium probaverit.

Specialius tamen Annalistæ opinionem impugnabo, qua Pachomii, Basilii, Columbanique Regulas in pluribus Galliarum Monasteriis *usu fuisse* receptas, easque tres Monachorum Ordines a Benedictino distinctos, & separatos constituisse, sibi probasse videtur. Etenim licet varietas institutionum, quibus successive pro nutu superiorum Ascetæ quilibet alligabantur, vagoque vitæ generi tenebantur addicti; tum etiam Anachoresis difficultas incertum, suspensum & solitudinis pertæsum eorum animum ad novam certamque profitendam Regulam ultro compulerint, ut probatum fuit superius: fixo tamen eorum animo, certæque Regulæ mancipato, nulli superfuit in posterum mutationi locus, apud eos præsertim qui earumdem Regularum præceptis a conversionis initio imbuti fuere, qui nullo modo ab earum jugo patiuntur avelli, licet forte earumdem Regularum præcepta sæpius quam par esset transgrediantur. Quæ cum vera sint regulariter loquendo de quocumque singulari Monacho, quanto magis de certi cujusdam Ordinis Monachis omnibus?

Suppressos quosdam Ordines ex historicis didicimus, nostrisque diebus nova extinctorum aliorum exempla vidimus, sed ab hominum memoria ad hunc usque diem dictum non fuit aliquem fuisse repertum Ordinem, cujus Monachi, Religiosi, Ascetæ, Clerici abjecta priori Regula, seu postbabitis pristinis constitutionibus, novæ Regulæ, novisque statutis uno consensu, nemine reclamante, nulla intentata lite, nullo excitato tumultu, nullis scriptis in publicum datis, quibus aut præsentes aut futuri de illata vi penitus instruerentur, nomina dederint; neque solum id non evenisse dico, sed ulterius idipsum moraliter loquendo impossibile factu existimo. *Cum videamus* exempla, ut ait Baronius, *quosvis etiam disciplinæ regularis solertissimos Monachos sui ipsorum institutoris tenacissimos esse, ut pro ea conservanda parati sint vitam quoque profundere.* Si vero memoriæ, quanto magis Regulæ, cui se sacramento addixere, longe tenaciores futuri sunt?

Idipsum manifestius fiet earum mutationum exemplis, quæ diversis temporibus in diversis Monasteriis contigere. Caroli Magni ætate Monachi Sancti Dionysii cucullam exuere, ut Canonicorum habitum vivendique morem sequerentur, idipsum præstitere Sancti Martini Turonensis Monachi. Sed numquid omnes? nullo modo. Eorum enim quamplurimi sui propositi Regulæque Benedictinæ tenacissimi ab aliis se segregavere, quo facilius illibatum Monachorum propositum servarent, a qua separatione Cormeriacense Monasterium, ut quidam volunt, originem duxit. Tanta vero animi contentione totque precibus Sandionysiani apud Abbatem, Episcopos, & Imperatorem egerunt, ut coacta Synodo eorumdem sodales ad pristinum Regulæ modum revocati fuerint, ut dictum est supra.

Legere est in vita Sancti Odonis, quanta egerint Floriacenses Monachi, ne Cluniacensium alioqui Benedictinorum institutis imbuerentur & instruerentur. *Miserunt ei quædam præcepta regalia*, inquit Joannes Odonis discipulus ejusque actorum scriptor, *in quibus continebatur, ut nulli ex alia congregatione ullo unquam tempore liceret ejusdem loci prioratum subire. At illi cum viderent nullam suam prævalere industriam, vertebant se ad alia argumenta, modo Regem vocabant, modo occidere eum minabantur, hoc enim fiebat per triduum: ad postremum Pater noster, cunctis ignorantibus nobis, ascendit asellum, & cœpit ire concite ad prædictum Monasterium: Episcopi vero & qui cum ipso erant Comites simul cum suis currebant post eum clamantes: Quo is, Pater, an fortassis mortem quæris? Annon vides quia parati sunt te interficere? qua videlicet hora ad eos accesseris, morte morieris.*

Nec soli negligentes remissique Monachi, sed etiam sanctissimi viri Cluniacensium progressibus obstitere. S. enim Bernardus Tyronensis Abbas in S. Cypriani Abbatia maluit

maluit abdicare, quam eam Cluniacensium legibus obnoxiam reddere. *Monachi Cluniacenses*, inquit Gaufridus Grossus in ejus vita, *S. Cypriani Ecclesiam suæ ditioni debere esse subditam asserentes, Domnum Papam paschalem, Romanum tunc temporis apicem gubernantem adierunt, & ut Bernardo, nisi se & Ecclesiam suis subjiceret legibus, officium Abbatis interdiceret compulerunt: quam interdictionem sub disjunctione positam Bernardus audiens, unum membrum distinctionis, idest officium honoremque Abbatis satis libenter excepit, alterum autem excipere noluit.*

At si tantis conatibus non quidem a novis Regulis assumendis, sed ab aliorum Ordinum intra Benedictinum Ordinem Monachis in superiores agnoscendis, non modo dissoluti, tum etiam sanctissimi Abbates deterriti fuere: quam audaciter, quam viriliter, imo quanto sui periculo non obstitissent, sed ad accipiendam novam aliquam Regulam eos quispiam compellere voluisset & adigere? Si vero de toto Ordine immutando alienæque Regulæ subjiciendo quæstio fiat, quis non videat tantos tumultus excitandos, vimque tantam ad eos comprimendos adhibendam fore, ut nonnisi plurimorum scandalo, damno, pernicie, perpetuæque salutis periculo hujuscemodi mutatio fieri possit? Quamobrem licet summi Pontifices, summique Principes ingenti cura ad supprimendos quosdam Ordines incubuerint alias, idque tandem perfecerint: nulli tamen, quod sciam, aliquem Ordinem in alium immutare tentaverunt, etsi aliquando pro summa qua valent auctoritate quædam deserta Monasteria, aut per dissolutos Monachos habitata, aliis Ordinibus addixerint, aut etiam sæcularibus Canonicis ultro tradiderint, ut videre est in Annalibus variorum Ordinum: attamen, ut dixi, nullus unquam, quod legerim totum aliquem Ordinem in alium immutare, aut ad aliam assumendam Regulam compellere in animum induxit.

Quæ cum ita sint, & nihil referant doctissimi viri, quo Gallicana Monasteria ab anno quingentesimo quadragesimo ad nostram ætatem, abjectis sanctorum Patrum Basilii, Pachomii, & Columbani Regulis, ad Benedictinum Ordinem confugisse probent, dicendum fidenter existimo nullam istorum Patrum Regulam a Benedicti Regula sejunctam in Gallicanis Monasteriis usu communi receptam fuisse. Quapropter non quærant a nobis, quo tempore S. Columbani Monachi a Benedictinis diversi, aut S. Basilii, aut aliorum Patrum discipuli Benedictina instituta fuerint amplexi; ultro enim fatemur nullum designari posse, ex eoque conjicimus nullos in Galliis fuisse sanctorum Basilii, Pachomii, aut Columbani Ordines. Viguit equidem S. Columbani Regula, sed cum esset tantum S. Benedicti decretorum appendix, paulatim sensimque in desuetudinem abiit, eodem modo quo S. Ricardi decreta, & Cluniacenses, Tyronenses, Majorisque Monasterii consuetudines usurpari, observarique desiere. Qui namque fieri potest, ut celebres Religiosorum Ordines, quorum singuli plura possidebant Monasteria, *si Francorum* Annalistæ credere fas est, ita subito & derepente adeo secrete adeoque procul ab omnium oculis in Benedictino Ordine quasi in immenso profundoque mari submersi sepultique fuerint, ut nullibi ipsorum interitus memoria reperiri potuerit.

Quo tandem miraculo effici potuit, ut singulorum Monasteriorum varios casus ad eorum usque principia annotare possimus, & ex historiis variisque diplomatibus colligere quid in unoquoque Monasterio contigerit: & de illa singulari & prodigiosa mutatione, nihil ab historicis; nihil etiam incerti ex chartis aliisque relationibus cernere possimus. Scimus pleraque Monasteria cum temporum, tum bellorum injuria solo adæquata fuisse, scimus etiam eorum quamplurima hactenus destructa manere, alia de novo variis temporibus iterum ædificata, ex aliis ejectos Monachos perpetuoque exclusos in alia iterum evocatos fuisse; Laicos, Clericos & Commendatarios Abbates, Advocatos, Principes, Reges eorum bona plures occupasse, aliisque tenenda dedisse novimus. Uno verbo, nihil fere quod sit alicujus momenti, aut quod notam mereatur, ad nostra tempora iisdem accidit quod nos prætereat, præter illam Regularum in iisdem Monasteriis successionem, cujus nemo meminit, nec meminisse potuit: quis enim eorum quæ non fuere recordetur, aut ad memoriam revocet?

Dicamus ergo, fidenterque dicamus, nullum S. Basilii, nullum Pachomii, nullumque Columbani Ordinem a Benedictino diversum in Galliis extitisse, idque asseramus cum superioribus rationibus adducti, tum auctoritate Cassiani, qui suo tempore *tot typos, totque Regulas usurpatas vidit, quot Monasteria cellasque conspexit*. Fundensis etiam Abbatis, *qui sexto sæculo multorum mores vivendi varias normas in Monasteriis peperisse* scripsit. Hincque factum esse dixit, *ut omnia Monasteria Campaniæ, Samniæ, Valeriæ, Tusciæ, Liguriæ & aliarum Italiæ provinciarum, certam & rectam Regulam vivendi, quam sanctissimus & Deo acceptus Benedictus instituerat, servare decernerent*. Ad quam opinionem firmandam etiam valet Caroli Magni, & eorum qui ipsi erant a consiliis auctoritas, qui nullam noverunt Regulam quam servassent Monachi Galli, antequam Sancti Benedicti Regulam accepissent, quique in dubium vocabant, utrum aliqui Monachi esse possint præter eos qui Regulam S. Benedicti observant. Hi enim omnes una voce unoque consensu dicere videntur, nullam pluribus Monasteriis communem fuisse Regulam, nullumque S. Basilii, aut S. Pachomii Ordinem in iisdem floruisse, antequam S. Benedictus Regulam ederet, eamque traderet observandam. Alias

non

uoo tot Regulas, quot Monasteria vidisset Cassianus, nec Rectorum mores variss vivendi normas in Cœuobiis peperisse dixisset Fundensis Abbas. Nee Carolus Magnus inquisendum jussisset, qua Regula vixisseut Monachi, priusquam Benedictiua tradita fuisset, si certum tunc temporis, aut a scriptoribus traditum, Basilii, Pachomii, Columbanique Regulas pluribus Monachorum Ordinibus originem dedisse.

Maneat ergo unicam S. Benedicti Regulam ad Ludovici Pii tempora communiter & generaliter Galliarum Monasteriis impositam, sanctumque Eugendum aliosque Monachorum Abbates, antequam S. Maurus in Gallias venitet, eam ex parte saltem accepisse, eandemque præcipuum S. Benedicti discipulum suis exemplis docuisse, ceterisque communicasse, longe lateque dilatasse, ejusque propagines S. Colombanum longius protulisse; & consequenter maneat offusas Ordini Benedictino per doctissimum virum tenebras, cum antiquitatis, tum rationis clarioribus radiis discussas, sesolutas fugatasque fuisse.

FINIS.

